IOANNIS A' TVRRE CREMATA CARDINALIS,

IN TRACTATVM DE POENI-TENTIA COMMENTARII,

Nicolai Boërij Burdegalenſis præſidis additionibus, & ſummarijs illuſtrati.

LVGDVNI,

M. D. LV.

IOANNIS A' TVRRE CREMATA CARDINALIS,

IN TRACTATVM DE POENITENTIA COMMENTARII,

Nicolai Boërij Burdegalenſis præſidis additionibus, & ſummarijs illuſtrati.

LVGDVNI,
M. D. LV.

Lectori beneuolo S.

ILLVD APVD SEXT. Pomponium animaduertimus, candide Lector, vt, latis duodecim Tabularum Legibus, deſiderari cœperit interpretatio: idque φυσικῶς euenire ſolere ſcribit. Quo fit, vt neceſſarios iuris interpretes, prudentúmque interpretamenta Reipubl. percommoda eſſe liquidò conſtet. Nullam enim artem ſine interprete, & ſine exercitatione aliqua diſci poſſe non minùs verè, quàm eleganter exiſtimat M. Cicero Oratorum iureconſultiſsimus. Iuris itaque libros doctorem, & lumen deſiderare doctè colligit: quod & Imperatoris Iuſtiniani cõſtitutione expreſſum nemo Iuriſperitorum ignorat. Quibus adducti, eruditiſsimos Ioannis Turrecrematæi Sabinẽſis Epiſcopi, Cardinaliſq; meritiſsimi ad Gratiani *Decreta* Commentarios in tomos tres (vt par fuit) diſtributos ſtudiorum tuorum iuuandorum gratia in publicum emittimus. Nam cùm eos iuris, ſacróque ſanctiorum literarum ſtudioſis commodi plurimùm adlaturos intellexerimus, typis vel fideliſsimis recèns procudẽdos curauimus: effecimúſque, vt qui anteà temporum iniuria, incuriáve mutili, ac innumeris in locis deprauati erant, fidei ſuæ doctiſsimorum hominum opera reſtituti, atq; in priſtinam integritatem vindicati in lucem optatiſsimam tuo vnius nomine prodeant. Ea verò diligentia, rerúmque cognitione (qua nec Thaleti cedit Mileſio) illos conſcripſit Turrecrematæus, vt nihil eorum, quæ ad rerum, verborúmq; ſignificationem pertinent, prætermiſerit. Sed & infinitos (penè dixerim) diuini, & humani iuris locos, & ἀντινομίας conciliat, & aperit, atq; ita explicat, vt quicquam deſiderari nec poſsis, nec debeas. Quo in genere, vt illo Vergilii celebratiſsimo verſu vtar adpoſitiſsimè,

Adparent rari nantes in gurgite vaſto.

Tuæ igitur erit humanitatis, labores noſtros æqui boniq; conſulere.

Bene vale.

Reuerendi in Chriſto patris domini Joannis de Turre cremata: ordinis fratrum predicatorum Sabinenſis epiſcopi: ac ſacroſancte Romane eccleſie p̃ſbyteri Cardinalis. Tituli ſancte Marie trans Tyberim: vulgo dicti cardinalis ſancti Sixti Commentaria ſuper tractatum de Penitentia domini Gratiani feliciter incipiuntur.

SAnctiſſimo ⁊ beatiſſi-
mo ac clementiſſimo patri: ⁊ do-
mino: dño Nicolao ſancte ⁊ vni-
uerſalis eccleſie pape quinto. Hu-
milis atq; deuotus. S. tue ſeruus
Jo. de turre cremata: ſancte Ro-
mane eccle: ⁊ ſancte Marie trans
tyberim preſbyter cardinalis ſan
cti Sixti: vulgariter nũcupatus
ſeipſum humili commendatione premiſſa ad pedum oſcula
beatorum. Grauiſſimis egritudinibus meis pater beatiſ-
ſime Nicolae (quibus ſuperioribus temporibus maximo cũ
periculo laboraueram) celeſti diſpẽſatione attenuatis: cũ tan
tum bone valetudinis ineffabili omnipotentis dei clementia
munus me adeptum eſſe cognoſcerem vt ad ſtudia ipſa mea
remeare poſſem: ne tam effluentis pietatis gratie viderer in-
gratus: opus a me ſuper decretum inceptũ cõceſſa temporis
opportunitate ad ipſius gloriam (a quo ſalus ipſa mea vires
ingeniũq; valeſcunt) ſtudijs meis merito eſſe proſequendum
putaui. abſoluto igitur ſuperiori tẽpore pro ingenij mei exi-
gua facultate tractatu de conſecratione: eiuſdem immortalis
dei pietatis amplitudine confiſus: aggreſſus ſum tractatũ de
penitentia: ſeptem diſtinctionibus diſtributũ. Quiſq; tracta-
tus taʒ pro rerum contentarũ diffinibiliũ varietate que ma-
xime theologicam redolent facultatem: q̃ pro ſententiarũ cir
ca materias cõtentas varia antiquorum cõtrouerſia: perſpi-
caciſſimo ſue interpretationis artifice atq; exploratore theo-
logo indiget: nec ſatis eſſe ad interpretandum quiuis purus
iuriſperitus videtur. Has ergo prefati tractatus de peniten
tia explanationes multa vigiliarum mearũ laſſitudine elabo-
ratas: pro viribus mediocribus meis diuina opitulante cle-
mentia iam abſolutas. S. tue qui nõ modo authoritate ſum-
mi apicis: ſed ⁊ ſapientia etiã omniumq; ſcientiarum acumi-
ne fulges eijciendas corrigendaſq; ſuppliciter trado: nihil in
eiſdem irreuocabili mente affirmans: aut negans: niſi quate-
nus apoſtolica ſedes que fidei magiſtra eſt: ⁊ in qua tu digniſ-
ſime preſides: amplectendum reijciendumque docet: ⁊ iubet.
Digneris itaq; pro tua in me atq; in ceteros ſolita huma-
nitate: hos mee ſenectutis ludos benigne ſuſcipere ⁊ ſi ali-
quando ab alijs hec talia (qui me ſcientia ⁊ doctrina preſtan-
tiores ſunt) multo accuratius: multoq; ornatius explicabun-
tur pro mea tamen in ſanctitatem tuam antiqua deuotione:
amoreq; ſingulari ea nõ paruifacias: nihil ob eaſdem res ter-
reni queſtus aut emolumenti a te expectans oro: vt ipſi vero
remuneratori omnium laborum bonorũ immortali deo tuis
ſanctis orationibus commendatus fiam. Cui honor ⁊ gloria
in ſecula ſeculorum. Amen.

Proemium.

1 Penitentie virtus quadrupliciter commendatur.
2 Prudentia ſerpentis que ſit.
3 Jacob interpretatur ſupplantator: ⁊ quid ſignet.
4 Penitentia ſex habet gradus.
5 Libanus interpretur candor: ⁊ quid ſignet.
6 Damaſcus interpretatur potus ſanguinis: ⁊ quid ſignet.

NAſus tuus ſicut
turris libani: que reſpicit contra
damaſcum. can. vij. Conſideranti-
bus nobis diligenter que prolixo
tractatu de virtute penitentie ele-
ganter in hac parte magiſter Gra
tianus proſequitur aptiſſime no-
bis viſum eſt huic loco conuenire
illud Cantic. vij. quod premiſimus
videlicet. Naſus tuus ⁊c. In quibus verbis vt penitentie
a virtus[a] (de qua in hac parte agitur) videtur quadrupliciter
commendari. Primo vt clariſſima celſitudine nobilitatis
ibi: cum dicit Naſus tuus. Secũdo vt eminentiſſima alti-
tudine dignitatis ibi: cum dicit turris. Tertio vt gratiſſi-
ma amplitudine vtilitatis ibi: cum dicit libani. Quarto in
glorioſiſſima magnitudine triumphantis poteſtatis ibi: cum
dicit que reſpicit contra damaſcum. Commẽdatur in pri-
mis penitentie virtus vt clariſſima celſitudine nobilitatis. cũ
dicitur naſus tuus. per naſum enim (per quem vt dicit gloſſ.
odor vel fetor diſcernitur) diſcretionis virtus cuius diffini-
tio (vt inquit Auguſtinus) in appetendis bonis ⁊ vitandis
malis explicari ſolet: ſiue ipſa ſapientia quã Socrates etiam
in diſcretione bonorum a malis maxime conſiſtere eſſe dicit
optime deſignatur. Hanc quippe tanq̃ ductricem: comi-
tem inſeparabilem habet virtus penitentie: niſi quia illi diui-
ne ſapientie ſiue diſcretionis radius illuxerit oſtendendo quã
vilis quamq; periculoſus ſit ſtatus peccati Hiere. xxxj. poſt-
quam oſtendiſti me mihi: percuſſi femur meum: ⁊ egi peniten-
tiam. i. poſtq̃ irradiatione tue ſapientie oſtendiſti me mihi. i.
quã vilis eſſem peccatorũ fecibus immerſus: q̃ tenebroſus: ⁊
cecus a bono incõmutabili auerſus: ⁊ quãta damnatione di-
gnus in offenſa creatoris mei temerarius ⁊ preſumptuoſus
percuſſi femur meum erubeſcens ⁊ egi penitentiã. vnde Au-
guſtinus libro confeſſionũ valde ad propoſitũ loquens ſic ad
deum ait. Reuerberaſti infirmitatẽ aſpectus mei: irradians
in me vehementer: ⁊ contremui horrore pariter ⁊ amore ⁊ in-
ueni me longe eſſe in regione diſſimilitudinis. Et poſt. quid
eſt ergo quod interlucet mihi: ⁊ percutit cor meum ſine leſio-
ne: ⁊ inhorreſco pariter: ⁊ inardeſco. Sapientia eſt que inter
lucet mihi diſcutiens nubilum mentis mee. hec Augu. Quo-
circa dicit Eccle. j. qui addit ſcientiã: addit ad dolorẽ glo. con-
triſtatur merore ſm deum propter delictũ ſuũ: ꝓpter qđ bea-
tus Bernardus de ſapientia vera loquens optime ꝓpoſitum
noſtrum cõfirmans inquit. Sapientia cordis eſt in penitudi-
ne peccatorũ preteritorũ: in cõtemptu preſentiũ: in deſiderio
futurorũ ꝑmiorũ. inueniſti plane ſapientiã: ſi prioris vite pec-
cata defleas: ſi huius ſeculi deſideria paruipẽdas: ſi eternam
beatitudinẽ toto deſyderio concupiſcas: inueniſti ſapientiam
ſi tibi horũ ſingula ſapiunt: prout ſunt ⁊ hec quidẽ amara: e⁊
omnino fugienda iſta caduca ⁊ trãſitoria contẽnenda: illa ve-
ro vt perfecta bona totis appetenda deſyderijs. hec Bernar-
dus. Ad hanc ꝑfecto ſapientiã ſiue prudentiã videtur exhor-
tari nos dñs cũ ait Matth. x. Eſtote prudentes ſicut ſerpen-
2 tes ⁊c. † prudentia vero ſerpẽtis[b] iuxta beatũ Augu. hec eſſe
b inter alia dignoſcit: q cũ putredine ſe grauatũ ſenſerit: petra-
rum ſciſſuras ingredietur. vt anguſtia foraminis exuat vete-
rem eius tunicã: ⁊ ſana ſuccedat. hanc ſane ſerpentis pruden-
tiam penitentes imitantur cũ putredine peccatorũ grauatos
ſe cognoſcentes per arctum penitentie foramẽ ingredi cõten-
dunt vt vetere homine cũ actibus ſuis depoſito: nouũ induãt
qui ſcdm deũ creatus eſt in iuſtitia: ⁊ ſanctitate veritatis. ad
Ephe. x. Et hec de primo. Diximus ſcdo cõmẽdari in ver-
bis propoſitis virtutẽ penitentie vt eminẽtiſſima celſitudine
dignitatis: quia dicta eſt turris. Conuenienter profecto peni-
tentie virtus dicta eſt: ⁊ hoc duplici ratione. Primo q̃ aſcen-
ſum nobis prebet in celum. Hinc beatus Joannes baptiſta ⁊
ſaluator exordiũ ſue predicationis a penitentia ſumpſerũt di-
centes. penitentiã agite: ⁊ appropinquabit regnum celorum
matth. iij. per hoc dantes intelligi: neminẽ ad regnũ celorum
poſſe pertingere: niſi primo per penitẽtiam deo curauerit ſa-
tiſfacere. vnde recte penitentie virtus figurari videt per ſca-
lam: quam iacob vidiſſe legitur. Geñ. xxviij. ſtantẽ ſuper ter-
ram: cuius cacumen celum tangebat: ⁊ angelos dñi aſcenden-
3 tes ⁊ deſcendẽtes per eam: ⁊ dñm innixum ſcale. † Jacob qui
ſupplantator interpretatur: recte penitentem ſignat: qui ſi ve-
re penitet vitia omni ſtudio ſuo ſupplantare curat. Dicit aũt
hec ſcala ſuper terram eſſe: quia vt eſt doctorũ ſentẽtia virtus
penitentie ſecundũ actum quem nunc habet: nõ niſi peregri-
4 nantium eſt ſuper terram. † Gradus ſex deſcribuuntur in ea:
ſcilicet cõtritio: confeſſio: ſatiſfactio: oratio: ieiuniũ: ⁊ elemo-
ſyna. de q̃bus ſcʒ in hoc opere dauid ait. Cacumen eius celum
tangere dicit: quia vt beatus Aug. teſtatur penitentia para-
diſum reſerat. Et beatus Ambroſius in ſermone. xl. ⁊ habet
j. diſt. j. §. alij. Econtra hoc idem teſtatur. d. Ecce nunc tẽpus
acceptabile adeſt: in quo cõfeſſio a morte animam liberat: con
feſſio aperit paradiſum: cõfeſſio ſpem ſaluandi tribuit dicun-
tur angeli aſcendẽtes ⁊ deſcẽdentes per eam: quia vt habetur
Luce. xij. gaudiũ eſt angelis ſuper vno peccatore penitẽtiam
agente. dicit antẽ dñs innixus ſcale: qm̃ paratus eſt labore pe
nitentie fatigatis preſtare virtutis auxiliũ: ⁊ cõſummãtibus
preſtare remunerationem. d. illud. Matthe. xj. venite ad me
oẽs: qui laboratis: ⁊ onerati eſtis: ⁊ ego reficiam vos. Se-
cundo penitentie virtus turri cõparatur: q̃ auxilium ⁊ preſi-
dium preſtat omnibus ad eam veniẽtib⁹: qui puritatis ⁊ in-
nocentie ſcilicet naufragiũ pertulerũt: amiſſo nempe candore
innocentie quẽ per generationis lauacrũ diuinitas nobis cõ-

a Penitẽtie virtus. Penitẽtia qđ ſit vide ſext. i. c. hãc

j. diſt. iij. et Guil. i. c. ecce nũc. in fi. j. di. ij. et di. iij. §. j. circa p̃n. ⁊ eſt duplex. ſcdm Pe. de ancha. i repe. c. poſtulaſti nu. 22. de foro cõpe. ⁊ q hodie om̃is pnĩa eſt arbitraria idẽ Anch. in. c. ſi quis. nu. 3. de fur. Et que ſit cenſenda vera idẽ in. c. qđ qdaʒ. nu. 2. de peni. ⁊ remiſ. ⁊ an tãtum valeat voluntaria quantũ iniuncta vide glo. magnã in. c. ſi quid de ſen. excõ.

Auguſtin⁹

b Prudẽtia ſerpentis. Adde Spe. in tit. de aduo. §. vij. verſi. itẽ habeat.

Auguſtin⁹. Ambroſi⁹.

Hierony.
tulerat:nulla recuperande ſalutis nobis ſpes eſt:niſi peniten-
tie virtus.hinc beatus Hiero.dicit.ꝙ ſcđa tabula poſt nau-
fragium ſit penitentia multiplex miſericordia: vt inquit leo
papa:⁊ habetur in diſtin.j.§.item.ita lapſis humanis ſubue-
nit:vt nō ſolum per baptiſmi gratiam:ſed etiā per peniten-
tie medicinā ſpes vite reparetur eterne: vt qui regeneratio-
nis dona violaſſent proprio ſe iudicio condēnantes ad remiſ-
Auguſtin⁹.
ſionem criminum peruenirent.hec ille.Hinc beatus Auguſt.
de penitentia loquens in ſermone quodā ſic ait:penitētia me-
dicamentū vulneris eſt:ſpes ſalutis:per quā deus ad miſeri-
cordiā prouocatur. Et hec de.ij. ¶ Tertio penitentie virtus
commendatur vt gratiſſima amplitudine vtilitatis:cū dici-
5 tur:libani † per libanū enim qui candor interpretatur: opti-
me vtilitas ſiue effectus virtutis penitentie deſignatur: que
animam a peccatorū ſordibus mūdanis candidam reddit:⁊
virtutibus ornat. de cuius virtutis amplitudine vtilitatis
Auguſtin⁹.
beatus Augu.lib.de vera ⁊ falſa penitētia circa principiū ita
loquitur:ꝙ ſit appetenda gratia penitentie omnis authori-
tas clamat:⁊ omnis bonorum vita conatur oſtendere languo
res enim ſanat:leproſos curat:mortuos ſuſcitat:ſanitatē au-
get:⁊ conſeruat: claudis greſſum:aridis copiam: cecis reſti-
tuit viſum:vitia fugat:virtutes exornat:tēperat ſucceſſus cō-
ſtringit impetus,moderaꝛ greſſus:ignorās ſe per hanc ſe co-
gnoſcit querēs ſe ꝑ hāc ſe inuenit:hec eſt q̄ hoīes ad angelos
ducit:⁊ creaturā reddit creatori.hec diſſipatorē filiū ad patrē
reducit:⁊ vulneratū a cuſtodibus latronibus cuſtodi curan-
dum tradidit:in hac omne bonū inuenitur.per hāc omne bo-
num conſeruatur fugat tenebras:inducit lucem:excoquit oīa:
ipſa eſt ignis conſumens.hec Auguſtinus.Preterea beatus
Chryſoſtomus.
Chryſoſtomus de tam multiplici vtilitate penitētie admirās
ita in quodā ſermōe inquit. O penitētia que peccata deō mi-
ſerante relaxas paradiſum reſeras:contritū ſanas:omnē tri-
ſtem exhilaras:vitam de interitu reuocas:ſtatum reſtauras:
honorem renouas:fiduciam reformas:gratiam abundantio-
rem refundis.O penitentia quid de te referam:omnia ligata
ſoluis:omnia tu ſoluta cuſtodis: omnia aduerſa tu mitigas:
omnia contrita tu ſanas omnia confuſa tu lucidas:omnia de-
ſperata tu animas.hec Chryſoſto.⁊ hec de.iij. ¶ Quarto cō-
mendaꝛ penitentie virtus:vt glorioſiſſima magnitudine tri-
umphantis poteſtatis:cum dicit:que reſpicit contra damaſ-
6 cum. † Damaſcus enim que erat ciuitas metropolis infeſta
filijs iſrael interpretaꝛ potus ſanguinis ⁊ ita cōuenientiſſime
Pſal.l.c.
vniuerſitatē deſignat peccatorū:ſecundū illud pſal. Libera
me de ſanguinibus deus deus ſalutis mee.glo.i.a carnalibus
peccatis:vel ab omni corruptione pene: ⁊ culpe. Contra da-
maſcū penitētia reſpicit:quia virtus illius ad delenda omnia
peccata quantūcunqȝ magna quantūcunqȝ horrenda poten-
tiſſima eſt ſecundum illud Eſa.xxxviij.proieciſti poſt tergum
tuum omnia peccata mea.⁊ ſecundū illud Ezech.xviij.in qua
cunqȝ die ingemuerit peccator: omniū iniquitatū eius quas
Chryſoſto.
operatus eſt nō recordabor.Ideo vt ait beatus Chryſoſtom.
⁊ habetur infra diſt.j. Si quis ad ſummū veniat malorum:⁊
tamen velit reuerti ſuſcipit eum deus libenter ⁊ amplectitur.
¶ De triumpho autē virtutis penitētie aduerſus omnium
vitiorum incurſus ita beatus Chyſo.loquitur penitentia re-
ſpuit auaritiam:horret luxuriam:fugat furorem:format amo
rem:calcat ſuperbiam:excludit inuidiam:cōtra linguam mo-
Origenes.
res componit:malitiā odit.hec ille.⁊ Origenes ſuper librum
numerorum loquens ita ait vult dominus res mirabiles fa-
cere de locuſtis ſuperare gigantes:⁊ de his que in terra ſunt
vincere celeſtes nequitias:vnde merito de hac admirāda pe-
nitentie virtute dicere poſſumus:ꝙ eſt turris fortitudinis a
facie inimici.Sol.⁊ hec de quarto.

¶ Queſtio.iij.De penitentia.diſtin.j.

2 ☞ Ordo inter ſacramenta vario modo attenditur.⁊ nu.3.
5 Penitentie quid ſit materia;vel forma.
6 Peccata dicuntur materia remota ſacramenti penitentie.
7 Sacramenti penitentie que ſit forma.
8 Penitentia exterior eſt ſenſibile ſacramentum in ſacramento penitentie.
9 Penitentia interior dicitur res ⁊ ſacramentum.
10 Penitentia interior poteſt dupliciter conſiderari.
11 Penitentie partes ſunt in penitentia exteriori. Et que ſint. numero 34.
12 Remiſſio peccatorum eſt res tantum ſacramenti penitentie.
14 Penitentia eſt proprie virtus.Et ſpecialis.num.15.
16 Penitentia non eſt virtus theologica: ſed inter morales annumeranda.Adde.num.17.
18 Medium qualiter accipiatur in penitentia.
19 Virtutes infuſe tripliciter ſe habent ad deum.
20 Virtus penitentie reducitur ad virtutem iuſtitie tanq̄ pars quedam eius.
21 Juſtum dupliciter dicitur.
22 Dolor ſiue triſtitia dupliciter accipitur.
24 Peccatum actuale mortale impoſſibile eſt remitti ſine penitentia prout eſt virtus.
25 Gratia dei ⁊ gratia hominis qualiter differant.
26 Offenſa peccati mortalis vnde procedat.
28 Recompenſatio offenſe precedentis fit exterius in duobus.
29 Penitentia quomodo diffiniatur.⁊ num.30.
30 Penitentia poteſt tripliciter notificari.
32 Penitentia prout eſt virtus non habet partes aliquas. Bene tamen inquantum eſt ſacramentum.num.33.
35 Penitentie partes an ſint integrales vel ſubiectiue.
36 Penitentie partes integrales ſunt duplices.
37 Actus miniſtri eſt duplex in ſacramentis que habent pro materia aliquam rem corporalem.
39 Peccatum non dimittitur ſola contritione abſqȝ confeſſione ⁊ ſatiſfactione actu:vel propoſito.⁊ num.42.
40 Ad remiſſionem peccati quid requiratur.
41 Status ſalutis non dependet ex futuro.

His breuiter. Hic intitulatur.xxxiij.cauſe q̄ſtio tertia. In
Queſtio.
qua queritur an abſqȝ oris cōfeſ-
ſione ⁊ ſatiſfactione per ſolam cor
dis contritionem peccatū dimit-
tatur. Cuius queſtionis occaſio-
ne magiſter gratianus hic longū
Diuiſio tractat⁹ de penitentia.
⁊ prolixum tractatū de penitētia
interſerit: qui tractatus in ſeptē
partes que diſtinctiones nuncupantur partitus eſt. ¶ In
quarum prima proponitur:⁊ tractatur queſtio premiſſa. An
ſcȝ abſqȝ oris confeſſione ⁊ ſatiſfactione per ſolā cordis cōtri-
tionē peccatum dimittaꝛ. ¶ In ſecūda diſtinctione proponi-
tur:⁊ tractatur an charitas ſemel habita poſſit amitti vel nō.
¶ In tertia diſtinctione proponitur ⁊ tractatur:an peniten-
tia ſit iterāda vel non.¶ In quarta proponitur ⁊ tractatur:
an peccata dimiſſa redeant vel non. ¶ In quinta tractatur:
que in penitentia aſſumēda a peccatore cōſideranda veniant.
¶ In ſexta tractaꝛ:cui vel quali penitens peccata ſua cōfite-
ri debeat.¶ In ſeptima tractatur de penitētia finali.i.que in
fine vite queriꝛ:⁊ accipitur:an ſcilicet valeat ad vitam conſe-
quendā eternā:vel nō. ¶ Secunda diſtinctio incipit ibi:quia
vero de pnīa.¶ Tertia incipit ibi:hoc de charitate breuiter.
¶ Quarta incipit ibi:an peccata dimiſſa. ¶ Quinta incipit
ibi:in penitentia autem. ¶ Sexta incipit ibi:cui autem fieri.
¶ Septima incipit ibi:tempus vero penitētie ⁊c. ¶ Diſtin-
ctio autē prima licet eo ꝙ magiſter Gratianus valde confuſe
queſtionē prefatā tractauerit:difficile ſit illā conuenienter di-
Diuiſio p̄me diſtinctionis.
ſtinguere:nihilominus poſſumus dicere.ꝙ pōt diuidi in ſex
partes principales. In prima authoritatibus ſctōꝝ ⁊ impe-
ratorū legibus nititur probare partē illā q̄ōnis: videlicet.ꝙ
per ſolā cordis cōtritionē abſqȝ confeſſione ⁊ ſatiſfactione di-
mittitur peccatū. In ſecūda ponit authoritates ꝓ parte cō-
traria:videlicet.ꝙ non ſola cōtritione peccatum dimittaꝛ:ſed
requiraꝛ cōfeſſio:⁊ ſatiſfactio.In tertia reuertitur ad eā par-
tem queſtionis dicentiū non ſola contritione deleri peccatū:⁊
reſpōdet authoritatib⁹ inductis in oppoſitū. In quarta re-
uertitur ad opinionē dicentium:ꝙ ſola cordis cōtritio ad re-
miſſionē peccati ſufficiat:⁊ reſpōdet authoritatibus inductis
in oppoſitū.In quinta ꝓbat:ꝙ nō ſufficit cordis cōtritio ſine
ſatiſfactiōe. In ſexta relinquit arbitrio lectoris recipere quā
partē maluerit.ſecūda ibi:Cū ibi alij cōtra.tertia ibi:his au-
thoritatibus.quarta ibi:in.§.econtra authoritatibus.quinta
ibi:contra ea.ſexta ibi: quibus authoritatibus. ¶ Prima
Subdiuiſio.
pars principalis diuidiꝛ in quatuor.in prima inducit quaſ-
dam ſanctorum authoritates. Et etiā quaſdā leges pro opi-
nione dicentiū:ꝙ ſola cordis contritione dimittaꝛ peccatum.
¶ In ſecūda inducit quinqȝ leges in contrariū:quibus pro-
batur ſine opere exteriori voluntatē non eſſe puniendā.¶ In
tertia ſoluit dupliciter contrarietatē:que videꝛ eſſe inter pre-
dictas leges. ¶ In quarta reuertitur ad propoſitū probās:
ꝙ ſola cōtritio ſufficiat ad remiſſionem pctōꝝ ea ratione:ꝙ
ex conſilio vel volūtate peccandi quis tenetur ad penā.ſecūda
ibi:in.§.ꝯtra hoc.tertia incipit in.§.pene. quarta incipit in.§.
ex conſilio. Et hoc ſufficiat pro diuiſione litere. ¶ Pro ple-
niori autē intelligentia totius preſentis tractatus de peniten
tia ⁊ pro maiori illuſtratione veritatis queſtionis ꝓpoſite ve-
niunt

niunt hic plura querenda:primo circa ordinem huius ſacra-
menti ad alia ſacramenta.
1 ¶ Queritur vtrum magiſter gratianus conuenienti ordine in hoc loco tractatum de penitentia poſuit.
4 ¶ Scđo circa quiditatem penitentie:vtrum ſit ſacramētum.
13 ¶ Tertio vtrum penitentia ſit virtus.
23 ¶ Quarto vtrum penitentia ſit neceſſaria.
27 ¶ Quinto vtrum recte diffiniatur cum dicitur in litera de penitentia eſt mala preterita deplangere ⁊c.
31 ¶ Sexto vtrum penitentia habeat partes.
38 ¶ Septimo vtrum ſola contritione abſqȝ confeſſione ⁊ ſatiſfactione exteriori dimittatur peccatum.

1 Ad primum In quo queritur † vtrū conuenien
ti ordine magiſter gratian⁹ tracta
uerit de ſacramēto penitētie in hoc loco ſic procediꝛ. Et vide-
Primū ar.
tur ꝙ nō. ¶ Primo ſic.penitētia vt inquit Hiero.eſt ſcđa ta-
bula poſt naufragiū:ſicut baptiſmus eſt prima:ſed ſcđa recto
ordine ſequiꝛ primā.ergo primo debuit de baptiſmo loqui:q̄̄
Scđm arg.
de pnīa.¶ Scđo ſic. Euchariſtia ꝯtinet authorē omnis gra-
tie:ſed author gratie eſt ante oēm virtutē tā vniuerſalē q̄̄ par-
ticularē.ergo de ſacramēto euchariſtie primo debuit loqui:q̄̄
Tertiū ar.
de pnīa.¶ Tertio doctores theologi tractantes de ſacramē-
tis ſicut magiſter ſententiarū:damaſus: Hugo de ſancto vi-
ctore libro ſuo de ſacramentis:habent aliū ordinem:vt primo
de baptiſmo ⁊ cōfirmatione:⁊ de euchariſtia tractauerint: q̄̄
de pnīa.ergo videꝛ ꝙ vel illi male ordinauerint:vel magiſter
Opponit i contrariū.
gratianus:ſed nō illi vt videtur.ergo iſte.¶ In oppoſitū ſuf
ficiat authoritas magiſtri gratiani:qui nō eſt credēdus abſ-
Reſpōdet.
que aliqua rōne talē ordinē poſuiſſe. ¶ Reſpōdeo ſi quis ve-
lit ſe leuiter expedire de hac q̄ōne:poſſet ꝓ excuſatione magi-
ſtri gratiani dicere:ꝙ cū magiſter gratianus non intenderit
ſpecialē ⁊ ordinatū tractatū de ſacramētis facere:cū occurret
occaſio loquendi aliquid de ſacramētis magis reſpexit ad cō-
nexionem:⁊ colligantiā ſiue dependentiā ad ſuperiores mate-
rias motas:q̄̄ ad ordinē quem ſacr̄a inter ſe habēt:prout ve-
niunt in vſum hoīm in purgationē morboꝝ animaꝝ noſtraꝝ
quem ordinē theologi tractantes de ſacramētis ſeruaſſe dicū
tur:ſicut in principio lecture noſtre ſuper tractatū de cōſe.in
ſimili q̄ōne explicauimus. ¶ Quia ergo queſtio preceſſerat
vtrum per ſolā contritionem abſqȝ confeſſione ſacramētali:⁊
ſatiſfactione peccatū dimitti poſſet:que queſtio cum plane di
lucidari non poſſet:niſi data notitia de oībus partibus peni-
tentie ſatis rōnabilem occaſionē habuit gratianus in hoc lo-
co interſerere tractatū de penitētia:vnde hanc rōnē ipſe vide
tur innuere in principio.ij.diſt.cum ait.qui vero ſemel de pe-
nitentia incepit ſermo haberi aliquantulū:altius repetēdum
videtur verū aliter pōt aſſignari conuenientia ordinis:quem
magiſter gratianus obſeruauit in tractando de ſacramētis.
¶ Pro primo in primis eſt notandū:ꝙ magiſter gratianus
hunc ordinē ſeruaſſe videtur in tractando de ſacramentis:vt
primo tractauerit de ſacramēto ordinis ⁊ eius annexis:⁊ hec
in diſtinctionibus a diſtinc.xxiij.vſqȝ quaſi finē diſtinctionū
Scđo de ſacr̄o matrimonij ⁊ hoc a.xxvij.cauſa vſqȝ ad tracta
tum de pnīa. In tertio loco de pnīa in hac parte. In quarto
loco de euchariſtia in tractatu de cōſecra.di.ij.In quinto loco
2 de baptiſmo ibidē.diſt.iiij. ¶ Scđo notandū:† ꝙ vario mo-
a ¶ Attendi a ordo.
do pōt attendi ordo [a] inter ſacr̄a vno modo ⁊ principaliter ⁊
penes morbos:ad quos curandos ſicut ad finē ſunt inſtituta
Adde ꝙ ordo ꝑpoſterus non vitiat totū ꝙ geriꝛ i ſpūalibus Pet. de anch. in c.vnico.nu. 6.de cleri. ꝑ ſaltū ꝓmo.
inter quos talis eſt ordo:⁊ ſic dicit Albertus magnus in pri-
ma di.iiij.ſnīarū. Primus inq̄t inter iſtos morbos eſt origi-
nalis culpa:⁊ hanc tollit baptiſmus ꝯñs eſt pronitas ad ma-
lum:quā nō tollit baptiſmus:ſed diminuit:⁊ cōtra hanc ordi-
natur cōfirmatio.¶ Ex pugna aūt prauitatis ⁊ quaſi ex calo
re cōcupiſcētie oritur deperditio bonoꝝ ſpūalium:⁊ ideo cō-
tra hunc morbū ordinaꝛ tertio loco euchariſtia.eſt aūt prola-
pſus cōcupiſcentie in actuale peccatū:⁊ cōtra hanc ordinatur
pnīa. Relique aūt debilitates ſemꝑ renaſcunꝛ:cōtra quas or
dinatur extrema vnctio.Ordo autē ⁊ matrimoniū ordināťur
contra defectū cōem:⁊ ordo eſt ante matrimoniū:q̄ eſt ſcđm
digniorē generationē.hec Albertus magnus. Iſtum autem
ordinē ꝓſequutus eſt magiſter ſnīaꝝ ⁊ alij doctores theologi
3 que videꝛ melior cōſideratio inter oēs.† Alio modo pōt attē-
di ordo inter ſacr̄a ſcđm aliquā rationem dignitatis reſpectu
oīm alioꝝ ſacramētoꝝ inquantū ſunt in remediū defect⁹ cōis
ſiue in pfectionē multitudinis alia vero ſacr̄a ſunt in remediū
ſiue pfectionē vni⁹ pſone:bonū aūt cōe cū ſit diuinius vt diciꝛ
primo ethico.prius eſt.vnde hoc ordine cōſiderato magiſter
gratianus primo determinauit de iſtis duobus ſacramētis:⁊
primo de ordine q̄̄ de matrimonio:tū q̄ ordo hȝ prioritatem
quandā reſpectu mr̄imonij ⁊ aliorū ſacramētorū.claꝝ eſt aūt
ꝙ agens naturaliter prius eſt ſua actione. Unde etiā in iure
prius determinaꝛ de officijs:ꝙ de actionib⁹.tum etiā q̄ ſicut
dictū fuit hȝ digniorē generationē:q̄̄ matrimoniū.¶ Peni-
tentia etiā hȝ prioritatē quandā reſpectu baptiſmi ſm illud
Auguſt.
Act.ij.agite pnīam:⁊ baptizeꝛ vnuſquiſqȝ veſtrū. Itē Aug.
dicit libro de pnīa:⁊ habeꝛ infra in hac diſt.j.nullus pōt ichoa
re nouā vitam:niſi eū veteris vite penituerit. Item reſpectu
euchariſtie pnīa etiā videtur habere aliquā prioritatem:q̄m
oībus accedentibus ad cōionem indicitur penitētia.ſicut etiā
colligiꝛ ex.c.oīs vtriuſqȝ ſexus.extra de pe.⁊ re.vbi primo in-
iungitur preceptū de cōfeſſione:ſcđo de cōione.in cuius ſignū
agnus paſchalis qui figurā geſſit ſacramenti euchariſtie cō-
medi precipiebaꝛ cum lactucis agreſtibus.Exo.xij.qđ ſigni-
ficat cōicandū eſſe cū amaritudine pnīe. Rationabiliter ergo
ſatis poterit dici magiſtrū gratianum proceſſiſſe hoc ordine
cōſiderato vt primo de ordine tractauerit:ſecundo de matri-
monio.tertio de pnīa.quarto de baptiſmo ⁊c. licet magiſter
gratianus cum non fecit ſpecialem tractatum de ſacramētis
vt prediximus veniat rationabiliter excuſandus:ſi nō ſit ſer-
uatus ab eo ille ordo:quem alij doctores ſeruauerunt. Et per
hoc patet reſponſio ad rationes factas in oppoſitum.

4 Ad ſecundum In quo queritur † vtrum peni-
tentia ſit ſacramentū ſic proce-
Primū ar.
ditur ꝙ pnīa nō ſit ſacramētū. ¶ Primo ſic.dicit enī grego-
ri.⁊ habetur in.c.multi.j.q.j.ſacramēta ſicut baptiſmus:chri[ſ]
ma:corpus:⁊ ſanguis xpī:ob id ſacramēta dicuntur: quia ſub
tegumento corporaliū rerū diuina virtus operetur ſalutem:
ſed hoc non cōuenit in penitentia:q̄ non adhibenꝛ alique res
corporales:ſub quib⁹ diuina virtus operetur ſalutē.ergo pe-
Scđm arg.
nitentia non eſt ſacramentū.cōſequētia ptȝ per locū a diffini-
tione ad diffinitū. ¶ Scđo ſic.oīa ſacramēta noue legis con-
ſiſtunt in rebus ⁊ ſignis:ſed in penitētia non ſunt aliqua ver-
Tertiū ar.
ba determinata q̄ ſunt de eſſentia ſacramēti.ergo nō eſt ſacra
mentū. ¶ Tertio ſic.ſacramēta a miniſtris eccleſie xpī exhi-
bentur ſm illud.j.Corint.iiij.ſic nos exiſtimet homo:vt mini-
ſtros xpī:⁊ diſpēſatores miniſterioꝝ dei.ſed pnīa nō exhibeꝛ
Quartū argumentū.
a miniſtris xpī:ſed interius a deo hoībus inſpiraꝛ: ſm illud
hiere.xxxj.poſtq̄̄ cōuertiſti egi pnīam ⁊c. ¶ Quarto in ſacra
mentis noue legis diſtinguiꝛ a doctoribus aliquid qđ eſt ſa-
cramētum tantū:aliquid qđ eſt res ⁊ ſacr̄m. Aliquid vero qđ
Opponit i contrariū.
eſt res tantū:ſed hoc nō inueniꝛ in pnīa.ergo nō eſt ſacramen
tum.¶ In oppoſitū eſt primo cōis doctrina doctoꝝ:qui po-
Scđa oppoſitio.
nunt ſeptem ſacramēta ecclie inter que pnīam connumerant.
¶ Scđo ſic.ſicut baptiſmus exhibeꝛ ad purificādum a pctō:
ita ⁊ pnīa.vnde ⁊ petrus dixit ſimoni.act.viij.penitentiā age
Reſpōdet.
ab hac nequitia tua.ſed baptiſmus eſt ſacr̄m.ergo ⁊ peniten-
tia.¶ Rn̄deo.hic tres articuli ꝓbandi veniūt.Primo ꝙ pe-
nitentia ſit ſacr̄m.Scđo quid in eo ſit materia:⁊ quid forma.
Tertio quid in hoc ſacramento ſit ſacr̄m tantū:quid res ⁊ ſa-
Prima cōcluſio. S. Thom̄.
cramentū tm̄ quid res tantū. ¶ Pro primo ſit iſta concluſio
pnīa eſt ſacramentū. Que cōcluſio ꝓbaꝛ ſic iuxta ſctm̄ Tho.
in tertia parte ſicut dicit grego.in.c.ſupradicto.ſ.c.multi.j.q.
j.ſacramentū eſt in aliqua celebratione: cū res geſta ita ſit:vt
aliquid ſignificatiue accipiamus:qđ ſancte accipiendū eſt:ma
nifeſtum eſt aūt:ꝙ in pnīa res ita geſta qđ aliquid ſanctum ſi-
gnificaꝛ tam ex pte pctōris penitētis: q̄̄ ex pte ſacerdotis ab
ſoluentis. Nam pctōr penitens per ea que agit ⁊ dicit ſignat
cor ſuū a pctō receſſiſſe:ſimiliter ⁊ ſacerdos:per ea que agit et
dicit circa penitentē ſignificat opus dei remittētis peccatum
vnde manifeſtū eſt ꝙ pnīa que in ecclia agitur ſit ſacramentū.
Durādus. Petrus de palude. Hugo de ſancto victore.
¶ Scđo ſic ꝓbatur. Et eſt ratio dn̄i Durandi:cū additione
dn̄i Petri de palude.Omne remediū ſenſibile a deo inſtitutū
ad repreſentādū ⁊ cauſandū ex opere operato ſanitatē contra
morbū peccati eſt ſacramētū:ptȝ dicit enī Hugo de ſancto vi-
ctore:ꝙ ſacramēta ſunt quedā medicine:que pctōꝝ vulnerib⁹
adhibenꝛ:ſed pnīa eſt hmōi.ptȝ.ꝙ enī ſit remediū inſtitutū a
deo ex illo Matth.iij.pnīam agite.⁊ per iacobum dicentem
confitemini alterutrū peccata veſtra:vt ſaluemini. Quod ve-
ro ex opere operato habeat ſalutem cōtra morbū peccati cō-
ferre habetur Jo.xx.quoꝝ remiſeritis pctā remittunꝛ eis.er-
go ſequiꝛ.ꝙ pnīa ſit ſacr̄m.Et hec de primo.¶ Circa ſcđm in
5 quo declarandū eſt † qđ ſit materia vel forma in hoc ſacr̄o.pri
mo videndū eſt de materia:ſcđo de forma. Pro quo notandū
S. Thom̄.
cū beato Thoma in tertia pte.ꝙ duplex eſt materia:ſcȝ pxi-
ma:⁊ remota:ſicut ſtatue propria materia eſt metallū:remota
Prima cōcluſio.
vero eſt terra.Quo notato ſit iſta ꝯcluſio prima.Materia ꝓ-
xima ſacramēti pnīe ſunt ipſi actus penitentis ſenſibiliter ap-
parentes:ſcȝ ſenſibilis dolor cōtritionis de peccatis:cōfeſſio:
⁊ ſatiſfactio:qui actus ita ſe habere dicanꝛ in hoc ſacramento:
ſicut aqua in baptiſmo vel chriſma in confirmatione.¶ Pro
S. Thom̄.
cuius declaratiōe ſciendū ſm ſanctū Thomā in quarto ꝙ ſi-
cut in corporalibus medicinis quedā ſunt que conſiſtūt in ſo-

la paſſione vel receptione curati:vt ſciſſio vulneris:vel appo⸗
ſitio emplaſtri. Quedam vero que conſiſtunt in actu laboran⸗
tis:ſicut exercitationes ⁊ hmõi:ita etiã in ſacramentis que⸗
dam nõ requirunt actũ eius qui ſanctificatur quantũ ad ſub⸗
ſtantiã ſacramenti:niſi per accidens:ſicut remouẽs ꝓhibens:
vt ptꝫ in baptiſmo ⁊ cõfirmatione ⁊ hmõi. ¶ Quedã autẽ re⸗
quirunt eſſentialr ⁊ per ſe actũ eiꝰ q recipit ſacramentũ ad eſ⸗
ſentiam ſacramenti ſicut ptꝫ in matrimonio:⁊ pnĩa. In his
Auguſt.
ergo ſacramẽtis que ſine actu noſtro complentur eſt materia
que cauſat ⁊ ſignat:quaſi medicina exterius appoſita vt au⸗
guſtinus de aqua que eſt materia baptiſmi inquit ſuper Jo.
que vis eſt aque vt corpus tãgat:⁊ cor abluat. ¶ In alijs aũt
ſacramẽtis que actũ noſtrũ requirũt nõ eſt talis materia:ſcꝫ
aliqua corporalis materia:ſed ipſi actus exterius apparen⸗
tes hoc idẽ faciunt qđ materia in alijs ſacramẽtis.quomodo
autẽ ea que exterius geruntᷣ ſint cauſa ſanctificationis in pe⸗
nitentia ex ſequentibus patebit. Oportet ergo ꝙ materiale
elementũ qđ ponitur in diffinitione ſacramenti Hugonis de
Hugo de ſancto victore.
ſancto victore:qua dicitᷣ ſacramentũ eſt corporale vel materia
le elementũ extrinſecus.i.oculis oppoſitũ ⁊c.capiatur cõiter
pro omni re ſenſibili:ſiue ſit materia aliqua corporalis:ſiue ſit
Secũda cõcluſio.
6 actus aliquis ſenſibilis. ¶ Scđa ↄcluſio.† pctã ſunt materia
remota ſacramẽti pnĩe.concluſio ptꝫ ex illo apli.corin.xiij.nõ
egerũt pniam ſup immunditia:⁊ fornicatione:⁊ ĩpudicitia:quã
egerunt:ecce ꝙ pctã ſunt ſup q̃ cadũt actus ipſius penitẽtis
ipſa enim ſunt de quibus ſatiſfaciet.ergo veraciter ipſa pctã
Opponit ĩ contrariũ.
ſunt remota materia ipſius pnĩe. ¶ Si vero arguatᷣ cõtra qꝛ
dicitur cõſtet:ꝙ materia in ſacramẽtis ꝑ aliqua verba ſancti⸗
ficatur:⁊ ſanctificata effectũ ſacrĩ operatᷣ.pctã aũt nõ poſſunt
ſanctificari eo ꝙ contrariantᷣ effectui ſacramenti:q eſt gratia
remittens pctm̃:⁊ per conſequens non vr̃:ꝙ pctã poſſint dici
Reſpõdet.
materia alicuius ſacrĩ. ¶ Rñdeo ꝙ ratio iſta procedit de eo:
qđ eſt materia ꝓxima ſacramenti:cuiuſmodi vt diximus non
ſunt pctã:ſed actus ſenſibiliter apparẽtes ipſius penitentis.
Tertia cõcluſio.
7 ¶ De ſcđo ſcꝫ de forma huius ſacrĩ ſit iſta concluſio † forma
huius ſacramenti eſt. Ego te abſoluo ⁊c. Probatur concluſio
ſicut dñs dixit diſcipulis.matt.vlti.euntes docete oẽs gẽtes
baptizantes eos:ita dixit Petro. Mat.xvj.quodcũqꝫ ſolue⸗
ris ⁊c. Sed ſacerdos authoritate verborũ xp̃i fretꝰ dicit.ego
te baptizo:⁊ hoc habetur ꝓ forma baptiſmi ergo eadẽ autho
ritate dicere dꝫ ſacerdos in hoc ſacramẽto. Ego te abſoluo.⁊
hec etiã per conſequens habenda eſt forma ſacramenti pnĩe.
Hoc aũt iuxta ſanctũ Tho.in tertia parte ſic plenius declara
tur:in qualibet re perfectio attribuitᷣ forme.cũ aũt hoc ſacrm̃
perficiatur per ea que ſunt ex parte ſacerdotis : opꝫ ꝙ ea que
ſunt ex parte cõfitentis ſiue verba:ſiue facta:ſint quedã mate
ria huius ſacrĩ.Ea vero que ſunt ex parte ſacerdotis ſe habe⸗
ant per modũ forme cum autẽ ſacramẽta noue legis efficiant
quod figurãt:opꝫ ꝙ forma ſacramẽti ſignificet illud:qđ in ſa
cramẽto agitur proportionabiliter materie ſacramenti:vnde
forma baptiſmi eſt.ego te baptizo. Et forma ſacramẽti cõfir⸗
mationis cõſigno te chriſmate ſalutis:eo ꝙ hmõi ſacramenta
perficiuntur in vſu materie. In ſacramẽto aũt euchariſtie qđ
conſiſtit in ipſa cõſecratione materie:exprimitᷣ veritas conſe⸗
crationis cũ dicitᷣ.hoc eſt corpus meũ:hoc aũt ſacramentum
pnĩe non cõſiſtit in conſecratione alicuius materie ſanctifica⸗
te:ſed magis in remotione cuiuſdam materie:ſcilicet peccati:
prout pctã dicuntᷣ eſſe materia pnĩe talis aũt remotio ſignifi⸗
catur cũ a ſacerdote dicitᷣ. Ego te abſoluo.nam peccata ſunt
vincula ſm̃ illud Prouer.v.iniquitates ſue capiunt impiũ:⁊
funibus pctõꝝ ſuoꝝ quiſqꝫ cõſtringitur.vnde patꝫ ꝙ hec eſt
cõuenientiſſima forma huius ſacrĩ. Ego te abſoluo.nã pecca⸗
ta ſunt q̃dã vincula vt iã dictũ eſt. ¶ Circa tertiũ in quo de⸗
clarandũ eſt qđ ſit in pnĩa ſacrm̃ tantũ qđ res ⁊ ſacrm̃ qđ res
Quarta cõcluſio.
8 tm̃. ¶ Sit iſta ↄcluſio prima.† In ſacrõ pnĩe exterior pnĩa ſcꝫ
dolor cõtritionis ſenſibilis apparens:⁊ confeſſio ⁊ ſatiſfactio
eſt ſenſibile ſacrm̃. Iſta cõcluſio ptꝫ authoritate primo magi⸗
ſtri ſnĩarũ.in.iiij.di.xxij. Et rõne ſic ꝓbatᷣ.in quolꝫ ſacramẽ⸗
to oportet eſſe aliquod ſignũ:vnde ſacrm̃ diffinitur ꝙ eſt ſa⸗
cre rei ſignum:ſed ſignũ eſt aliquod ſenſibus apparens cum
ergo in pnĩe ſacrõ nihil appareat extra:niſi exterior pnĩa vi⸗
Quinta cõcluſio.
9 detur ꝙ ipſa ſit ſacramẽtale ſignũ. ¶ Scđa cõcluſio† interior
pnĩa que dicitᷣ cordis cõtritio cũ propoſito confeſſionis ⁊ ſa⸗
tiſfactionis eſt res ⁊ ſacrm̃. Iſta cõcluſio eſt etiã magiſtri ſen⸗
Alexander de halis.
tentiarũ vbi.s. Et rõne ꝓbatur ſic iuxta Alexandrũ de halis
in hoc ſacrõ ſunt duo exteriꝰ expreſſa:ſcꝫ cõfeſſio ⁊ ſatiſfactio
duo interius intellecta:ſcꝫ contritio ⁊ remiſſio peccati:ſed ita
eſt in alijs ſacramẽtis:ꝙ que interius ſunt intellecta res ſunt
reſpectu illoꝝ : que extra obiecta ſunt ſenſus:ſicut in baptiſ⸗
mate ablutio interior ⁊ character ſunt reſpectu ablutionis ex
terioris:ſiue elementi ſenſibus. Simile eſt in ſacramento alta⸗
ris corpus Chriſti myſticum ⁊ verũ ſunt res reſpectu elemẽti
ſenſibilis:ſiue reſpectu ſpecierum. A ſimili videtᷣ:ꝙ que extra
ſunt in pnĩa coꝝ que intra intellecta conſiſtunt ſunt ſacramẽ⸗
ta:⁊ ita penitentia exterior eſt ſacramentũ.interior ſcꝫ contri⸗
tio eſt res ſacramenti. Pro quo conſiderandũ iuxta ſanctum
S. Thom̃.
Tho.in quarto ꝙ res ſacramẽti cuiuſlꝫ ſuo ſacramẽto cuius
dicitur res ꝓportionatur. Exterior aũt pnĩa que eſt ſacramẽ
tũ tantũ in pnĩa eſt ſacramentũ ⁊ ſignũ tantũ ex parte actus
penitentis:cũ actu miniſtri:⁊ ideo interior pnĩa eſt res exterio
ris pnĩe:ſed vt ſignificata tantũ ꝑ actꝰ penitẽtis:vt ſignifica⸗
ta aũt ⁊ etiã cauſata ꝑ actus eoſdẽ adiũcta abſolutione mini⸗
ſtri per quã aliquomodo ad gratiã diſponitᷣ:ſicut etiam in ſa⸗
cramẽto euchariſtie corpus xp̃i verũ eſt res ſignificata tantũ
ꝑ ſpecies panis ⁊ vini:ſed cauſata ꝑ verba miniſtri ⁊ illa duo
Opponit ĩ contrariũ.
ſimul iuncta ſunt ſignũ ⁊ cauſa. ¶ Sed arguitᷣ contra multi⸗
pliciter. Primo ſic.res ſacramẽti nõ eſt cauſa ſacramẽtalis ſi
gni:ſed magis cõtra quandoqꝫ ſed pnĩa interior eſt cauſa ex⸗
Scđa oppoſitio.
terioris pnĩe.ergo non eſt res eius. ¶ Scđo ſic.exterior pnĩa
ſignat interiorẽ naturaliter:ſed res ſacramẽti ſignatur per ſa
cramentũ ex inſtitutione vt ex diffinitione hugonis habetur.
Tertia oppoſitio.
ergo pnĩa interior nõ eſt res exterioris pnĩe. ¶ Tertio ſic.pe⸗
nitentia interior videtur eſſe idem ꝙ contritio:ſed contritio
non eſt res huius ſacrĩ:cũ ſit pars ſacramẽti.ergo interior pe
Ad primã oppoſitionem.
nitẽtia nõ eſt res huius ſacramẽti. ¶ Ad iſta reſpõdetᷣ.ad pri
10 mam iuxta ſanctũ Tho.in quarto ſic† ꝙ pnĩa interior põt du
pliciter conſiderari.vno modo prout eſt quidã actus virtu⸗
tis:⁊ ſic interior pnĩa eſt oĩno cauſa exterioris:ſicut etiam in
alijs virtutibꝰ actus interiores ſunt cã exterioꝝ. Alio modo
prout eſt actus operans ad ſanationem:⁊ ſic pertinet ad pnĩe
ſacramentũ:⁊ ita interior pnĩa nõ eſt cauſa exterioris:ſed effe
ctus vel ſignatũ ipſius:nõ enim habet efficaciã operandi con
tra morbũ peccati:niſi ex ſuppoſitione ꝓpoſiti exterioris pe⸗
nitentie ⁊ abſolutionis deſiderio:quamuis pnĩa interior con⸗
tra morbũ peccati operans precedat tẽpore exteriorem peni⸗
tentiam:ſicut iuſtificatio a peccato interdum precedit ſacra⸗
mentũ baptiſmi ꝓpter ipſius ꝓpoſitũ. Hoc modo dicit ma⸗
Alexander de halis.
giſter Alexander de halis in ſumma ſua ad hoc argumentũ:
ꝙ exterior pnĩa nõ efficit interiorẽ cõtritionẽ ſimpliciter:ſed
vt habeat efficaciã in contrito:nõ enim haberet contritio ef⸗
ficaciam niſi ſequeretur cõfeſſio ſacramentalis:⁊ facta ſacer⸗
doti.contemptus enim ſiue negligentia confitendi ſimpliciter
inefficacẽ reddit contritionem.hoc ergo modo pnĩa exterior
Ad ſcđam oppo.
poteſt dici cauſa interioris:⁊ ſignũ.hec Alexander. ¶ Ad ſe⸗
cundam reſpondetᷣ ꝙ licet pnĩa exterior vt eſt actus quidam
virtutis naturaliter ſignificetᷣ per interiorẽ:tamẽ inquantum
eſt ſanatiuus morbi:ſic ex inſtitutione habet per hec ſigna ⁊
Ad tertiã oppo.
11 ſignificari ⁊ cauſari. ¶ Ad tertiã reſpondetᷣ.† ꝙ partes pnĩe
ſunt in pnĩa exteriori:qꝛ confeſſio ⁊ ſatiſfactio que videntᷣ tm̃
ad exteriorem pniam pertinere:inueniuntᷣ in interiori q̃tum
ad ꝓpoſitũ:⁊ pnĩe dilationẽ:⁊ etiam cõtritio que videtᷣ tantũ
interioris pnĩe eſſe inuenitᷣ in penitẽtia exteriori ſcđm quedã
ſigna:quibus ſenſibiliter manifeſtatur vel alijs ; vel ſaltẽ ipſi
penitenti:qui dolorẽ ſenſibilẽ percipit in ſeipſo:⁊ ita nõ eſt ve⸗
rum:ꝙ pnĩa interior ſiue ipſa cõtritio prout in ſolo animo eſt
Sexta concluſio.
dicatᷣ pars ſacramẽti:ſed eſt res ſacramẽti vt dictũ eſt. ¶ Se⸗
12 cunda cõcluſio † remiſſio pctõꝝ eſt res tantũ huius ſacramẽ
ti ꝓbatur primo ↄcluſio ex authoritate magiſtri ſnĩaꝝ iã po⸗
ſita. Rõne ſic oſtenditᷣ.primo curatio morbi illius eſt res tan⸗
tum in ſacramẽto ad quã curandũ inſtitutũ eſt:ſed pnĩa eſt in
ſtituta ad curãdũ morbũ actualis peccati.ergo remiſſio eius
eſt res huius ſacramenti. ¶ Ubi notandũ ꝙ res ſacramenti
alicuius vltima eſt nõ tantũ quã efficit actualiter diſpenſatũ
ſed etiã quã efficit in ꝓpoſito exiſtens : ſicut ptꝫ de baptiſmo
in adultis:⁊ ideo cũ pnĩa in ꝓpoſito exiſtens ſacrm̃ efficiat re
miſſionẽ pctõrum:nõ ſolũ quo ad penã:ſed etiã quo ad culpã
pctõꝝ vtroqꝫ modo eſt res ipſius pnĩe:que aliqñ precedit ſa⸗
cramentum exterius:aliqñ aũt in ipſo ſacramẽto efficitᷣ:quia
qñ aliquis accedit ad confeſſionẽ attritus nõ plene cõtritus:
ſi obicẽ non ponat in ipſa cõfeſſione ⁊ abſolutione ſibi gratia
Pſal.cx.a
⁊ remiſſio pctõꝝ datur.vnde gloſ.ſup illud pſal. Confeſſio ⁊
pulchritudo eius.dicit ſi amas pulchritudinẽ confitere:vt ſis
pulcher.i.iuſtus. His habitis dicendũ eſt ad rõnes in princi⸗
Ad argumentum.
pio qõnis. ¶ Ad primã reſpondetᷣ iuxta iam dicta ſuperius
ꝙ noĩe corporaliũ rerum intelliguntᷣ large etiã ipſi exteriores
actus ſenſibiles:qui ita ſe habent in hoc ſacrõ:ſicut ⁊ aqua in
Ad ſcđm. S. Thom̃.
baptiſmo:vel chriſma in cõfirmatione. ¶ Ad ſcđam reſpon⸗
detur negando minorẽ:dicimus enim iuxta ſanctũ Tho.⁊ ſu⸗
pra etiam diximus ꝙ ſicut in hoc ſacramento ſunt alique res
ſenſibiles ; ſcꝫ ipſi ſenſibiles actus exteriores: q ſunt materia
ſacrĩ:ita ſunt aliqua verba:ſcꝫ ſacerdotis abſoluentis:q̃ ſunt
forma huius ſacramẽti quibus exprimitᷣ abſolutionis actus
verum

verum eſt etiam tamen:ꝙ nõ requiritᷣ tanta determinatio ver
borum ſicut in baptiſmo ⁊ euchariſtia:quia non eſt hic aliqua
Ad tertiũ.
materia ſanctificãda verbo vite:ſicut in illis ſacrĩs. ¶ Ad ter
tiam reſpondetᷣ ꝙ nõ eſt ſimile de ſacramento pnĩe ⁊ alijs ſa⸗
S. Thom̃.
cramentis:⁊ ideo eſt iuxta ſanctum Tho.in tertia parte.qꝛ in
ſacramẽtis que habent corporalẽ materiã oportet ꝙ illa ma⸗
teria adhibeatᷣ a miniſtro eccleſie:qui gerit perſonã chriſti in
ſignũ:ꝙ excellentia virtutis in ſacramento operãtis eſt a xp̃o
In ſacramẽto aũt pnĩe ſicut dictũ eſt ſunt actus humani pro
materia qui proueniunt ex inſpiratiõe interna vnde materia
in hoc ſacramento non adhibetur a miniſtro:ſed a deo inſpi⸗
rante eſt tamẽ verum:ꝙ cõplementũ huius ſacramenti exhi⸗
bet miniſter dum penitentẽ abſoluit. ¶ Ad quartã patet re⸗
ſponſio ex tertio articulo.vbi oſtendimus ꝙ in pnĩa eſt aliqđ:
qđ ſit ſacramentũ tantũ:ſcilicet actus exercitus tam per pec⸗
catorẽ penitentem:q̃ per ſacerdotẽ abſoluentem eſt etiam ali⸗
quid ꝙ ſit res ⁊ ſacramẽtũ:ſcilicet penitẽtia interior pctõris:
⁊ aliquid quod eſt res tantũ:ſcilicet remiſſio pctõꝝ quorum
primũ totum ſimul ſumptũ ſcilicet actus penitentis ⁊ actus
ſacerdotis abſoluentis eſt cauſa ſecundi primum autem ⁊ ſe⸗
cundum ſunt cauſa tertij:ſicut dictum eſt in tertio articulo.

13 Ad tertium

In quo queritur † vtrũ pnĩa ſit vir
tus ſic ꝓceditur. Et videtᷣ ꝙ pnĩa
Primũ ar.
nõ ſit virtus. ¶ Primo ſic.nulla paſſio eſt virtus:nec virtus
cũ paſſione eſt:vt quidã philoſophus dixit.vnde etiã Ariſto.
iiij.ethic.dicit verecũdiã nõ eſſe virtutẽ:eo ꝙ eſſet paſſio etiã
laudabilis:ſed pnĩa videtur eſſe quedã paſſio:cũ ſit dolor.er⸗
go pnĩa nõ eſt virtus.cõſequentia eſt manifeſta:cũ ſit in quar
Scđm ar.
to modo prime figure. ¶ Scđo ſic.oĩs virtus eſt diſpoſitio ꝑ
fecti ad optima.vt ptꝫ.iiij.phyſi.ſed pnĩa nõ eſt diſpoſitio ꝑ⸗
fecti:ſed imperfecti:ſicut eſt verecũdia.qꝛ vtraqꝫ preſupponit
Tertiũ ar.
malũ in eo:cui inſunt.ergo nõ eſt virtus. ¶ Tertio ſic.oĩs vir⸗
tus habet obiectũ bonũ:ſicut ſcientia verũ.ſed penitẽtie obie
ctum eſt peccatũ.penitẽs eñ nõ penitet:niſi de culpa ergo pe⸗
Quartũ ar.
nitentia nõ eſt virtus. ¶ Quarto pnĩa eſt ſacramẽtũ quoddã
alijs ſacramentis cõnumeratũ.vnde inter ſeptem ſacramẽta
pnĩa ponitur:ſed nullũ alioꝝ ſacramẽtoꝝ eſt virtus.ergo nec
Quintũ ar.
pnĩa. ¶ Quinto oẽs virtutes ſunt connexe:⁊ manent aliquo
modo in patria:⁊ fuerũt in xp̃o:⁊ in primo hoĩe:ſed pnĩa non
fuit in xp̃o:nec in primo hoĩe:nec erit in patria.ergo ipſa non
Opponit ĩ cõtrarium.
eſt virtus. ¶ In oppoſitũ eſt tex.in di.iij.vbi dicitᷣ ille rex vr̃
diluiſſe culpam eſt virtus. Nonne ſic virtus ⁊ vitiũ ſunt oppo
ſita.ergo mutuo ſe expellunt.dicit eñ phs ꝙ nõ expellitᷣ con⸗
tingens a cõtingente:ſed oppoſitũ a per ſe oppoſito.ergo qđ
expellit peccatũ eſt virtus.ſed pnĩa expellit pctm̃:ptꝫ ꝑ hanc
Scđa oppoſitio.
totam diſtinctionẽ primam.ergo pnĩa eſt virtus. ¶ Scđo ſic.
legis precepta ſunt de actibus virtutũ.vnde legiſlator inten⸗
dit ducere hoĩes ad virtutẽ:ſed preceptũ legis eſt de actibus
pnĩe. Matt.iij.inqt legiſlator xp̃s penitentiã agite.ergo pe⸗
Tertia oppoſitio.
nitẽtia eſt virtus. ¶ Tertio ſic nõ meremur niſi actibꝰ virtu
tum.ſed penitere eſt meritoriũ:vt de ſe ptꝫ.ergo pnĩa eſt vir⸗
Rñdet.
tus. ¶ Rñdeo circa hanc qõnem videnda ſunt aliqua. Pri⸗
mũ eſt de queſito:ſcđm eſt ꝙ pnĩa nõ ſit virtus generalis:ſed
ſpecialis.tertiũ ꝙ nõ ſit virtus theologica ſed moralis.quar
tum ꝙ reducatur ad iuſtitiã. ¶ Circa primũ eſt ſciendũ ꝙ vt
S. Thom̃. Albertus magnus. Alexander Bonauen.
tangit tam ſanctus Tho.in.iiij.di.xiiij.⁊ Albertꝰ magnus:⁊
Alexander de halis:⁊ dñs Bonauẽtura multiplex apud anti
quos fuit opinio. Quidã enim dixerunt ꝙ pnĩa nõ ſit virtus
ſed actus virtutis. Sed poſitio iſtoꝝ nõ põt ſtare patet:quia
ſi pnĩa nõ eſſet habitus ſed actus tunc pnĩa nõ eſſet niſi ĩ actu
penitente:⁊ per ↄñs dormiens non poſſet dici penitens:qđ eſt
falſum cũ in dormiẽte nõ ſunt actus virtutũ. Alij dixerũt:ꝙ
pnĩa eſt virtus.ſed nõ ꝓprie:ſꝫ extẽſo vocabulo virtutis:ꝓut
oĩa laudabilia virtutes dicuntᷣ:etiam ſi ſunt paſſiones. Sed
poſitio iſtoꝝ etiam veritatem non habet:qm̃ ſm̃ philoſophũ
viij.ethi.principale in virtute morali eſt electio.vnde oĩs habi
tus qui facit rectã electionẽ:põt ꝓprie dici virtus.vnde cum
habitus pnĩe nõ cauſetur tantũ ex paſſione:ſed magis ex ele⸗
ctione recta:⁊ etiã ſi nulla ſit paſſio:conſtat ꝙ pnĩa proprie lo⸗
quẽdo ſit virtus:⁊ nõ improprie ſicut verecundia:⁊ aliqđ hu⸗
14 iuſmodi. ¶ Sit ergo iſta cõcluſio reſpõdens queſtioni † ꝙ pe
nitẽtia ſit ꝓprie virtus.que ↄcluſio preter ſupra iam dicta ꝓ⸗
batur ſic. Oĩs habitus electiuus boni operis ad regulã ratio
nis eſt virtus vt patet ex.ij.ethi.vbi virtꝰ diffinitur ꝙ ſit ha⸗
bitus electiuus ſcđm rõnem rectam:ſed ſic eſt de habitu pnĩe
prout nũc de pnĩa loquitur penitere eñ eſt dolere de cõmiſſis
ſcđm ꝙ ſunt offenſa dei:cũ propoſito non cõmittendi iterũ:⁊
ille actus eſt bonus.ergo ⁊c. ¶ Circa ſcđm eſt in primis ſcien
S. Thom̃.
dum ꝙ vt ait ſctũs Thom.in iiij.vbi ⁊ alij ſupradicti docto⸗
res:aliqui fuerunt q dixerũt:ꝙ penitere nõ eſſet actus alicu⸗
ius ſpãlis virtutis:ſed oĩs virtutis cõiter:ſed hoc nõ põt eſſe
qꝛ aliqđ eſt de rõne pnĩe prout nũc de ea loquimur qđ non eſt
de rõne virtutis cõiter:ſcꝫ de pctõ commiſſo ſatiſfacere.vnde
15 dicendũ eſt † ꝙ pnĩa ſit virtus ſpãlis:q̃ cõcluſio ꝓbatur ſic pri
mo.omne qđ perficit lib.ar.ad actũ determinatũ eſt virtꝰ ſpe⸗
cialis:ſed deteſtari peccatũ ſpe venie ad qđ ꝑficit pnĩa eſt actꝰ
ſpecialis reducibilis ad aliq̃ virtutẽ.ergo pnĩa ſpãlis virtꝰ.
¶ Et ↄfirmatᷣ ſcđo ſic iuxta ſanctũ Tho.in.iij.pte ſpẽs habi
tuum diſtinguuntᷣ ſcđm ſpẽs actuũ.vnde vbi occurrit ſpecia⸗
lis actus laudabilis:ibi neceſſe eſt ponere ſpecialẽ habitũ vir⸗
tutis.manifeſtũ eſt aũt:ꝙ in pnĩa inuenitᷣ ſpecialis rõ actꝰ lau
dabilis:ſcꝫ operari ad deſtructionẽ peccati inquantum eſt dei
offenſa:qđ nõ pertinet ad rõnẽ alterius virtutis.ergo neceſ⸗
ſe eſt ponere:ꝙ pnĩa ſit virtus ſpecialis. ¶ Nec obuiat huic ꝙ
pnĩa videatur materiã habere generalẽ:qꝛ ſcꝫ pctã preterita
circa quamcunqꝫ materiã.qm̃ licet ita ſit:ꝙ pnĩa realiter ha⸗
beat generalẽ materiã inquantũ reſpicit oĩa pctã : tamen re⸗
ſpicit illa ſub rõne ſpeciali:inquantũ ſunt emendabilia ꝑ actũ
hoĩs cooperantis deo ad ſuã iuſtificationẽ. ¶ Circa tertium
16 † pnĩa nõ eſt virtus theologica:ſed vtus inter morales annu
merãda.ꝓbatur iſta cõcluſio ſic.virtus que non hꝫ deũ ꝓ im⸗
mediato obiecto nõ eſt theologa:ſed moralis:ſi tñ eius obie⸗
ctum ſit de operabilibus vel agibilibus a nobis:ſed immedia
tum obiectũ non eſt deus ſed peccatũ operatum a nobis ergo
pnĩa non eſt virtus theologica ſed moralis maior ptꝫ ꝑ diffe⸗
rentiã q̃ ponitur inter virtutes theologicas ⁊ morales.videlꝫ
ꝙ virtutes theologice habẽt deũ ꝓ ĩmediato obiecto:vt ſunt
fides:ſpes:charitas.qꝛ in deũ credimꝰ:in ipm̃ ſperamꝰ:⁊ ipm̃
amamus.virtutes vero morales hñt ꝓ obiecto aliqđ agibile
a nobis minor ptꝫ ex dictis.ergo concluſio vera. ¶ Surgunt
Prima qõ.
17 tamẽ circa hanc cõcluſionẽ duo dubia. Primũ eſt † quomodo
pnĩa eſt virtus moralis ⁊ tamẽ habet deũ ꝓ obiecto ⁊ fine ꝓxi
Scđa qõ.
18 mo:qđ nõ pertinet ad virtutẽ moralẽ. ¶ Scđm eſt † quomo⸗
do in pnĩa que om̃e pctm̃ deteſtatur accipiẽdũ ſit mediũ.cum
oĩs virtus moralis dicatᷣ in medio cõſiſtere circa materiã ſuã.
Rñdet prime qõni.
¶ Pro primo reſpõdetᷣ ꝙ pnĩa eſt virtus moralis infuſa:nõ
acquiſita infuſe aũt virtutes morales inquantũ mouẽtur ab
aliquibus virtutibus theologicis bene habẽt aliquid prero⸗
gatiue ſupra virtutes morales acquiſitas. ¶ Pro quo notã⸗
S. Thom̃.
19 dum cũ beato Tho.in.iiij.di.ix.† ꝙ virtutes infuſe tripliciter
ſe habent ad deum quedã eñ habent deũ pro obiecto ⁊ fine:ſi⸗
cut theologice virtutes:ſcꝫ fides:ſpes:charitas.quedã habẽt
deũ nõ pro obiecto in qđ tranſeat earũ actus:ſed pro fine pro
ximo:ſicut ptꝫ de latria:que aliquas ſeruitutis ꝓteſtationes
quaſi materiã hꝫ quas ĩmediate ordinat in deũ: quaſi in finẽ:
⁊ tales virtutes ꝓpinquiſſime ſunt theologice.vnde ẽt actus
harũ virtutũ attribuuntᷣ virtutibus theologicis ſicut proxi⸗
Auguſtinꝰ.
mis imperãtibus.vnde dicitᷣ ab Augu.ꝙ fide ſpe ⁊ charitate
colitᷣ deus. Quedã aũt nõ hñt deũ pro obiecto:nec ꝓ fine pro⸗
ximo:ſed vltimo:ſicut tẽperantia q̃ hꝫ paſſiones ꝓ materia ⁊
quietẽ animi ꝓ fine ꝓximo:ſed hanc vlteriꝰ ordinat ad deum.
Pnĩa aũt q̃uis nõ habeat deũ pro obiecto:hꝫ tñ deũ pro fine
proximo.qꝛ ad hoc in pctã commiſſa deſtruẽda mouetᷣ:vt deo
reconcilietur.⁊ ideo actus eius.ſ.pctm̃ expellere vel iuſtifica⸗
re:qñqꝫ attribuitᷣ fidei:ſicut ptꝫ ad Ro.iij.qñqꝫ charitati:ſm̃
illud Luc.vij.dimiſſa ſunt ei peccata multa:qm̃ dilexit multũ.
Ad ſecũdã queſtionẽ.
¶ Pro rñſione ſecũdi eſt notandũ cum eodẽ doctore in eodẽ
loco:ꝙ medium non accipitur eodẽ modo in iuſtitia.⁊ in alijs
virtutibus moralibꝰ. Accipitᷣ eñ iuſtitie mediũ per adequa⸗
tionem rei ad rem.hec autem adequatio fit in iuſtitia cõmuta
tiua:qñ ab eo qui plus habuerit aliquid ſubtrahitur:⁊ ei qui
minus habuerit additur ille autẽ qui alterũ offendit vel leſit
plus habuit ⁊ qui leſus eſt minus habuit inquãtum huic ſub
tractum eſt qđ ei debebatᷣ:⁊ ille vſus eſt propria voluntate in
hoc:qđ non debuit.⁊ ideo vindicatiua iuſtitia ab eo qui offen⸗
ſam fecit quantum habuit plus debito tantum ſubtrahit illi:
⁊ dat ei qui eſt leſus dum ad honorem ⁊ in ſatiſfactionẽ eius
alium punit:ſic igitur vindicatiua iuſtitia conſtituit medium
in offenſis : que ſunt eius materia:non quidẽ tenẽdo medium
in offenſis:vt quaſdam retineat:⁊ quaſdam abijciat:ſicut tem
perantia ponit medium in delectationibus:ſed omni offenſe
proportionando penam debitã.⁊ ſimiliter penitẽtia pro quo⸗
libet peccato commiſſo penam infert ſibijpſi debitam:non au⸗
tem ita : quod aliquod peccatum dimittat:⁊ aliquod obijciat.
20 ¶ Circa quartum ſit iſta concluſio.† virtus penitentie redũ
citur ad virtutẽ iuſtitie tanq̃ pars quedã eius.iſta concluſio
Auguſtinꝰ
probatur authoritate ſic.dicit Auguſtin.lib.de pnĩa:⁊ habetur
in hac diſtin.j.penitentia eſt quedã dolentis vindicta ſemper
puniens in ſe:quod dolet ſe cõmiſiſſe:ſed facere vindictã per⸗
tinet ad iuſtitiam.vnde Tullius in rhetori.vindictam ponit
vnã ſpeciẽ eſſe iuſtitie.ſcđo dicit beatꝰ Iſido.tunc iudiciũ qui
libet de ſe ſumit:qñ ꝑ dignã pnĩam ſua praua facta ↄdemnat

ſed iudiciū ad iuſtitiā ꝑtinet ergo ⁊ pñia. ¶ Rõne vero pre-
S. Thom. ſata ↄcl̄o ſic declarat̃ iuxta ſanctū Tho. in. iij. ꝑte. pñia nõ h3
ꝙ ſit virtus ſpālis ex hoc ſolo: ꝙ dolet de malo ꝑpetrato. ad
hoc eñ ſufficit charitas ſ3 ex hoc ꝙ penitẽs dolet de pctõ cõ-
miſſo inquantū eſt offenſa dei cū emẽdationis ꝓpoſito. emen-
datio aũt offenſe cõtra aliquẽ cõmiſſe ſit nõ per ſolā ceſſatio-
nẽ offenſe: ſed exigit̃ vlterius q̄dā recõpenſatio que h3 locū in
offenſis in alterū cõmiſſis: ſicut ⁊ retributio: niſi ꝙ recompẽ-
ſatio eſt ex ꝑte eius: qui offendit cū ſatiſfactiõe. retributio aũt
eius in quẽ fuit offenſa cõmiſſa: vtrūq3 aũt ad notitiā iuſtitie
pertinet q2 vtrūque eſt cõmutatio quedā. Unde manifeſtū eſt
ꝙ pñia ſcdm ꝙ eſt virtus eſt pars iuſtitie. Ex quib⁹ pat3 ad
quā ſpẽm iuſtitie earū quas diſtinguit ariſt. v. ethi. videl3 di-
ſtributiuā: ⁊ cõmutatiuā reducat̃ pñia. qm̄ ad cõmutatiuā re-
ducitur. qm̄ ſicut eſt cõmutatio quedā in beneficijs: cum. ſ. ali-
quis ꝑ beneficio recepto gr̃am rependit: ita etiā eſt cõmuta-
tio in offenſis: cū aliquis ꝑ offenſa in alterū cõmiſſa vel inui-
tus punit̃: qd̄ pertinet ad vindicatiuā iuſtitiā: vel voluntarie
recõpenſat emendā: qd̄ pertinet ad pñiam: que reſpicit perſo-
nam pctõ2is ſicut iuſtitia vindicatiua pſonā iudicis. vnde ma
nifeſtū eſt ꝙ vtraq3 ſub iuſtitia cõmutatiua cõtinet̃. ¶ Sciẽ-
21 dum tñ ſm phm. v. ethi. † dupliciter dicit̃ iuſtū. ſ. ſimpliciter ⁊
ſcdm quid. Simpliciter quidẽ iuſtū eſt inter equales: eo ꝙ iu-
ſtitia eſt equalitas quedā qd̄ ipſe vocat iuſtū politicū: ſiue ciui
le: eo ꝙ oẽs ciues equales ſunt: quo ad hoc oẽs imediate ſunt
ſub principe: ſicut liberi exiſtẽtes. Juſtū autẽ ſcdm quid dicit̃
qd̄ eſt inter illos: quo2ū vnus eſt ſub ꝑtãte alterius: ſicut ſer-
uus ſub dño: filius ſub patre: vxo2 ſub viro: ⁊ tale iuſtū conſy-
deratur in pñia. Unde penitens recurrit ad deū cū emẽdatio
ps. cxxij. a nis ꝓpoſito: ſicut ſeru⁹ ad dñm ſm illud ps. Sicut oculi ſer-
uo2ū in manibus dño2 ſuo2: ita oculi noſtri ad dñm deū no-
ſtrū donec miſereat̃ nr̃i. Et ſicut filius ad patrẽ. ſm illud Lu-
ce. xv. pater peccaui in celū ⁊ corā te. ⁊ ſicut vxo2 ad virū. ſm il-
lud hiere. iij. tu fo2nicata es cū amato2ibus multis tamen re-
uertere ad me dicit dñs. ¶ His habitis dicendū eſt ad rõnes
Ad primū argumētū. in oppoſitū. ¶ Ad rõnem primā cum d2: ꝙ pñia ſit paſſio rñ-
det̃ negando ꝙ pñia que ponit̃ virtus eſſe ſit paſſio. ¶ Pro
22 quo notādū: ꝙ cū penitere ſit dolere de pctõ. † Dolo2 autẽ ſi-
ue triſtitia dupliciter accipit̃. Uno mõ ſcdm ꝙ eſt paſſio que-
dam appetitus ſenſitiui: ⁊ quantū ad hoc pñia non eſt virtus
nec actus virtutis: ſed eſt paſſio virtuti annexa: quia virtutes
nõ ſunt quietes: vel nobilitates: vt quidā dixerūt vt dicit phs
ij. ethi. ¶ Alio mõ accipit̃ ſcdm ꝙ cõſiſtit in voluntate: ⁊ hoc
modo eſt cum quadā electiõe que quidẽ ſi ſit recta neceſſe eſt ꝙ
ſit actus v̾tutis: d2 eñ. ij. ethi. ꝙ virtus eſt habit⁹ electiu⁹ ſm
rõnem rectā: eſt aũt ſm rõnẽ rectā: ꝙ aliqs doleat de quo do-
lendum eſt qd̄ quidẽ obſeruat̃ in pñia de qua nunc loquimur
Nam penitẽs aſſumit moderatū dolo2ẽ de pctis p2eteritis cū
intentione remouẽdi ea vnde manifeſtū eſt: ꝙ pñia ſit virtus.
Scdm hoc aũt poſſumus accipere ꝙ pñia accipit̃ tripl̾r vno
mõ ꝓut dicit paſſionẽ quādā appetitus ſenſitiui: ⁊ hoc mõ nõ
eſt v̾tus nec actus virtutis ſicut dictū eſt. Alio mõ ꝑ habitu
quo inclinat̃ ſiue habilitat̃ volūtas ad dolendū de pctis com-
miſſis: p2out ſunt in offenſa cõmiſſa erga deū ⁊ ſic eſt virtus.
Ad ſcdm. Alio modo pñia d2 ipſe actus a v̾tute pñie elicitus. ¶ Ad ſe-
cundā rñdetur negādo mino2ẽ vniuerſal̾r: ⁊ cū d2. ꝙ pñia non
ſit diſpoſitio pfecti ſed impfecti ſicut verecūdia eſt negat̃ hoc
Ad tertiū. vl̾r nec eſt ſimile de pñia ⁊ verecūdia. ¶ Ad tertiā reſpondet̃
negādo aſſumptū. falſum eñ eſt ꝙ oĩs virt⁹ h3 obiectū bonū:
ſicut pt3 de tẽperantia: q̄ eſt in rep2eſſione delectationū carna
liū: ⁊ in pietate cui⁹ obiectū eſt miſerabile: ſed ſufficit ꝙ actus
eius ſit bon⁹ ⁊ pfectus. Sunt aũt alique virtutes: q̄ p2incipa-
lem actū habẽt in retrahẽdo ab aliquo malo: ſicut pt3 de tẽpe
rantia ⁊ modeſtia ⁊ hmõi. Et ſimil̾r act⁹ pfectus pñie in retra
hẽdo ab aliquo malo: pp hoc ergo ꝙ obiectū pñie ſit malum:
Ad quartū S. Thom. ſ. peccatū nõ ſequit̃ ꝙ pñia non ſit v̾tus. ¶ Ad quartā rñdet̃
p2imo iuxta ſanctū Tho. i. iiij. ꝙ pñia nõ ſcdm idẽ eſt virt⁹: ⁊
ſacr̃m ſ3 iquātū ꝑ pñiam recipi cur aũt gr̃am pcti vuln⁹ peni-
tẽs põt eẽ ſacr̃m: inquātū aũt ꝑ habitū iſuſu3 o2dinat̃ ad actū
S. Thom. rectū ſic eſt virt⁹. ¶ Scdo rñdet̃ negādo ↄñiam illā: alia ſacr̃a
nõ ſunt ſil̾ v̾t⁹ ⁊ ſacr̃a. ergo nec pñia. Cui⁹ rõ eſt ſm ſcm̄ Tho.
in. iij. ꝑte q2 in ſacr̃o pñie vt dictū eſt natural̾r ſe hñt act⁹ hūa
ni: qd̄ nõ ↄtingit in baptiſmo vel ↄfirmatiõe ⁊ cū virt⁹ ſit p̄n-
cipiū alicui⁹ act⁹: poti⁹ pñia eſt virt⁹: q̄̄ baptiſm⁹ vl̾ ↄfirma-
Ad quintū Bonauen. tio. ¶ Ad qntū rñdet̃ ꝓut rñdet Bonauētura: ꝙ v̾tutes hñt
cõnexionẽ ſm illud qd̄ pfectionis eſt in eis: pñia aũt h3 aliqd
pfectiõis: ⁊ hoc eſt velle emẽdare: ſi in aliq̄ ↄtingat offendere:
⁊ hec qdẽ volūtas eſt in oĩbus iuſtis. Jmpoſſibile eñ eſt: ꝙ ſit
volūtas recta ſine hoc habet ẽt aliqd impfectionis: ſicut eſt lu
gere ꝑ peccatis ꝑpetratis: ⁊ rõne huius nõ attendit̃ cõnexio:
nec duratio: imo potius ſit euacuatio tanq̄̄ eius qd̄ eſt ex ꝑte.

23 **Ad quartum** Jn quo querit̃ † vtrū pñia ita ſit
necia vt ſine ea nõ poſſit actuale
Primū argumētum. pctm̄ mo2tale deleri ſic ꝓcedit̃. Et videt̃ ꝙ non. ¶ Primo ſic.
non eñ eſt mino2 virt⁹ dei circa adultos: q̄̄ circa pueros. ſed
Scdm ar. pueris pctā dimittit baptiſmus. ergo ⁊ adultis. ¶ Scdo ſic.
deus virtutẽ ſuā ſacr̃is non alligauit: ſed pñia vt dictū eſt: eſt
ſacramẽtū quoddā. ergo virtute diuina pñt pctā ſine pñia di-
Tertiū ar. mitti. ¶ Tertio maio2 eſt mĩa dei: q̄̄ mĩa hoĩs: ſed homo in-
terdū remittit offenſam ſuā hoĩ etiā nõ penitẽti. vñ ⁊ ipſe dñs
mādat Mat. v. diligite inimicos vr̃os bene facite his: q ode-
runt vos. ergo multo magis deus dimittit offenſam hoĩbus
Quartum argumētū. nõ penitẽtibus. ¶ Quarto ſic. deus p2onio2 eſt ad miſerandū
q̄̄ ad dānandū. ergo videt̃ ꝙ deus remittit hoĩ ſine penitẽtia
Opponit in contrarium. ¶ Jn oppoſitū eſt ꝙ dñs dicit ꝑ Hiere. xviij. ſi pñiam egerit
gens illa a malo qd̄ fecerit: agā ⁊ ego pñiam a malo qd̄ cogita
ui: vt facerẽ ei. Et ſic ecõtra videt̃ ꝙ niſi pñiam agat: ꝙ deus
Rñdet. S. Thom. nõ remittat offenſam. ¶ Rñdeo ꝑ declaratione pñtis q̄õnis
24 ponit̃ talis ↄcl̄o. † ĩpoſſibile ẽ pctm̄ actuale mo2tale ſine pñia
remitti loquẽdo de pñia q̄ eſt virt⁹. Jſta ↄcl̄o eſt ſancti Tho.
in. iij. ꝑte. q. lxxxvj. ar. ij. magiſtri Alex. de halis. Cuĩs ↄcluſio-
Auguſt. nis veritas oſtendit̃. Primo ꝑ Augu. li. de pñia ⁊ habet̃. j. ar-
biter ſue volūtatis nõ põt inchoare nouā vitā: niſi peniteat eū
S. Thom. veteris vite. ¶ Preterea rõne ſic oſtẽdit̃ ꝑ ſanctū Tho. cū eñ
pctm̄ ſit dei offenſa: eo modo de⁹ pctm̄ remittit: quo remittit
offenſam in ſe cõmiſſa3: offenſa eñ opponit̃ gr̃e directe ex hoc
25 eñ aliqs d2 eẽ offenſus: ꝙ repellit eū a gr̃a ſua † hoc aũt iter-
eſt inter gr̃am dei ⁊ gr̃am hoĩs. ꝙ gr̃a hoĩs nõ cauſat: ſed p2e-
ſupponit bonitatẽ verā: vel apparentẽ in hoĩe grato: gr̃a aũt
dei cauſat bonitatẽ in hoĩe grato: eo ꝙ volūtas dei in noĩe gr̃e
intelligit̃ eſt cā boni creati. vñ põt ↄtingere ꝙ homo remittit
offenſam: qua offenſus eſt alicui abſque aliqua mutatione vo-
26 lūtatis ei⁹. † Offenſa aũt peccati mo2talis ꝓcedit ex hoc: ꝙ vo
luntas hoĩs eſt auerſa a deo ꝑ cõuerſionẽ ad aliqd̄ bonū com-
mutabile. Unde requirit̃ ad remiſſionẽ diuine offenſe: ꝙ volū
tas hoĩs ſic mutet̃: ꝙ cõuertat̃ ad deū per deteſtationẽ p̄dicte
cõuerſionis: ⁊ cū ꝓpoſito emẽde qd̄ ꝑtinet ad rõnẽ pñie: ſcdm
ꝙ eſt virtus. Pt3 ergo ꝙ ĩpoſſibile ſit: ꝙ pctm̄ actuale mo2-
tale alicui remittat̃ ſine pñia ſcdm ꝙ eſt virt⁹. Pt3 ergo ꝙ ĩ-
Alexander de halis. poſſibile ſit pctm̄ actuale mo2tale ſine pñia deleri. ¶ Alexan-
der vero de halis in. iiij. ſic eā ꝓbat p̄mo ex glo. ſup illud mat.
iij. pñiam agite ⁊c. q̄ dicit ſic. Prima v̾tus eſt ꝑ pñiam veterẽ
hoĩem perimere. ergo pñia eſt q2 vt p2ima de numero virtutū
perimit̃ vetus hõ: ſed p2ima non exñte nec ea q̄ ↄñr ſunt. ergo
Scda concluſio. nõ põt eſſe perẽptio pcti ſine pñie v̾tute. ¶ Scda ↄcl̄o. poſſi-
bile eſt pctm̄ actuale mo2tale remitti ſine actuali ſuſceptiõe ſa
S. Thom. cramẽti pñie. Jſtā cõcl̄onẽ ſctūs Tho. vbi. ſ. ita declarat ⁊ ꝓ-
bat dicẽs. ſacr̃m aũt pñie ſicut ſup2a dictū eſt pficit̃ ꝑ officium
ſacerdotis ligātis: ⁊ ſoluẽtis: ſine q̄ põt de⁹ pctm̄ remittere: ſi
cut xp̄s remiſit mulieri adultere: vt legit̃ Jo. viij. ⁊ peccatrici
vt legit̃ Luc. vij. qbus tñ nõ remiſit de⁹ pctā ſine v̾tute pñie:
Gregorius nā ſicut Grego. dicit in homilia. ꝑ gr̃am trahit int⁹ ad pñiam
quā ꝑ mĩam ſuſcepit foris. ¶ His habitis dicendū eſt ad rõ-
Ad primū argumētū. nes in oppoſitū. ¶ Ad p2imā rñdet̃: ꝙ nõ eſt ſil̾e de pueris ⁊
adultis. qm̄ in pueris nõ eſt niſi pctm̄ o2iginale: qd̄ nõ cõſiſtit
in actuali deo2dinatiõe volūtatis: ſ3 in quadā habituali imu
tatiõe: deo2dinatiõe nature: ⁊ iõ remittit̃ eis pctm̄: cū hītuali
imutatiõe ꝑ ĩfuſionẽ gr̃e: nõ aũt cū actuali ſ3 adulto in q̄ ſunt
actualia pctā: q̄ ↄſiſtūt in deo2dinatiõe volūtatis actuali: non
remittunt̃ pctā ẽt in baptiſmo ſine actuali mutatione volūta-
Ad ſcdm. tis: qd̄ fit ꝑ pñia3. ¶ Ad ſcdam rñdet̃ ꝙ rõ illa ꝓcedit de pñia
Ad tertiū. ſcdm ꝙ eſt ſacr̃m: ſcdm quẽ modū de ea loquit̃ cõclu. ij. ¶ Ad
tertiā rñdetur: ꝙ maio2itas mĩe dei ſup mĩam hoĩs nõ ↄſiſtit
in hoc: ꝙ deus remittat offenſam hoĩ non penitẽti ſine aliqua
mutatione volūtatis ad penitendū: ſicut cõtingit quādoq3 in
ter hoĩes: vt arguebatur: qm̄ hoc vt oſtenſum eſt impoſſibile
S. Thom. eſt. Sed vt ait ſanctus Tho. in tertia ꝑte in hoc mĩa dei maio
ris eſt virtutis: q̄̄ mĩa hoĩs: q2 immutat voluntatẽ hominis
Ad quartū Alexander de halis. ad penitẽdum: qd̄ mĩa hominis facere nõ põt. ¶ Ad quartā
reſpondet̃ negando ↄñam. qm̄ vt dicit magiſter Alexand. de
ha. illa mĩa ſi eſſet vt ſine hoĩbus relaxarent̃ pctā: p2eiudica-
ret eius iuſtitie o2do enim diuine iuſtitie eſt: vt via reparatio-
nis incipiat a penitẽtia de pctõ. i. vt doleat de pctõ: ſiue faltẽ
ps. lxxxiiij a. nolit peccaſſe. vñ glo. ſup illud ps. Juſtitia ante eū ambula-
bit. dicit ꝙ p2ima hoĩs iuſtitia eſt vt puniat ſe malū: ⁊ faciat
ſe bonum. Et hec eſt via dñi: vt veniat ad eum: qui enim pctā
ſua odit: iam incipit eſſe deo ſimilis: qui ea odit: hec ille.

27 **Ad quintū** Jn quo querit̃ † vtrū ↄueniẽter diffi-
niatur pñia in l̾ra. cū d2 ab ambro. ꝙ
pñia eſt mala p̄terita plãgere ⁊ plãgenda iterū nõ cõmitere
Primū argumētum. ſic ꝓcedit̃. ¶ Et vr̃ ꝙ ñ ſit ↄpetẽs diffinitio. p2io ſic. v̾tutes eĩ
nõ ſunt actus: ſed habitus: vt habet̃. ij. ethico. ſed plangere eſt
actus

Scdm arg. actus. ergo non d3 poni vt genus pñie: q̄ eſt virtus. ¶ Scdo
qd̄ ꝑtinet ad co2po2alẽ mutationẽ non eſt de eſſentia virtutis
vñ phs dicit. iiij. ethi. ꝙ verecūdia nõ eſt virtus: q2 verecūda-
ti erubeſcūt. ſ3 plãgere dicit co2po2alẽ mutationẽ. ergo nõ eſt
Tertiū ar. de eſſentia pñie: q̄ eſt virtus. ¶ Tertio ſtultū eſt de eo dolere
qd̄ non põt nõ eſſe. ergo ſtultū eſt dolere vel plangere de pec-
catis p̄teritis: ſed nullus virtuoſus eſt ſtultus: vt p3. iiij. ethi.
ergo plãgere p2eterita nõ debet poni in diffinitione virtutis.
Quartū ar. ¶ Quarto in diffinitione non d3 poni aliqd: qd̄ non ꝑtineat
ad rõnẽ diffiniti. ſ3 pñia ſm rationẽ ꝓp2iā reſpicit p2eteritū.
ergo non d3 poni in diffinitione eius plãgenda non ↄmittere
Quintū ar. qd̄ ad futurū ꝑtineat. ¶ Quinto libro de eccleſiaſticis digni-
tatibus diffinit̃ pñia ſic. pñia eſt penitẽda non admittere: ⁊ ad
miſſa deflere. ergo vr̃ ꝙ in p̄dicta diffinitione male o2dinẽtur
Sextū ar. ꝑtes diffinitionis. ¶ Sexto vnius rei vnica eſt diffinitio. er-
Opponit ⁊ go male aſſignantur plures diffinitiones pñie. ¶ Jn oppoſi
Reſpõdet. tum eſt authoritas beati amb2oſij. ¶ Rñdeo hic veniūt duo
videnda. p2imū eſt de ↄuenientia diffinitionis poſite per am-
b2oſium: q̄ inter oẽs eſt vulgatiſſima. ſ. pñia eſt mala p2eterita
plangere: ⁊ plãgenda iterū nõ ↄmittere. ſcdm eſt de varietate
ſiue multiplicitate diffinitionū pñie ⁊ de dr̃ia ea2. Circa p̄mū
Prima cõcluſio. ſit ↄcluſio p2ima. cõuenietiſſime diffinit̃ pñia cum d2. pñia eſt
S. Thom. p̄terita mala plãgere ⁊c. ¶ Pro cuius ↄcluſionis declaratio
ne eſt notādū cū ſancto Tho. in. iiij. di. xiiij. ꝙ pñia ⁊ vindica-
tiua iuſtitia circa idẽ aliqñ ſunt. ſ. circa punitionẽ offenſe: ſed
differūt in duobus. p2imo q2 vindicatiua p2op2ie eſt in iudice
penā infligente: quā reus qñq3 ſuſtinet. ſed pñia eſt in ipſo reo
qui volūtarius penā ſuſtinet ꝑ ↄmiſſa culpa. ¶ Scdo q2 vin-
dicatiua reſpicit offenſam cõiter. ſed pñie virt⁹ reſpicit offen
ſam dei. vñ op3 ꝙ pñia conſiſtat in emẽdatione offenſe volun-
tarie aſſumpta: ⁊ tali q̄lis deo cõpetit. ſicut aũt in hominibus
q̄ vident ea: q̄ fo2is apparẽt: fit recompenſatio ꝑ aliq̄ exterio-
ra: ita deo qui intuet̃ co2: op3 ꝙ incipiat recompẽſatio fieri in
28 ipſo co2dis affectu. † fit aũt bene recompẽſatio offenſe p2ece-
dẽtis exterius in duobus. p2imo in hoc ꝙ aliqs exterius pe-
a ¶ Pro offenſa. adde qual̾r offenſa manifeſta ꝓbetur. Pe. de Anchar. in. c. ꝑtuas. nu. 11. de ſen. excõ. a nā ſubijt p2o offenſa[a] quā fecit. ſcdo in hoc ꝙ cauet in futurū
ne ſimilis offenſa ab eis fiat: ⁊ hec duo op3 qd̄ homo in co2de
exhibeat ꝑ pñiam. p2imo dolo2ẽ co2dis p2o malis q̄ fecit. ſcdo
ꝓpoſitū de cetero non cõmittẽdi: ⁊ hec duo cū p2edicta diffini
tio ↄplectat̃ conuenietiſſima eſt diffinitio pñie: qua d2. pñia eſt
mala p̄terita plãgere: ⁊ plangẽda iterū non committere. i. hr̃e
29 ꝓpoſitū iterū non ↄmittendi. ¶ Circa ſm eſt notandum † ꝙ
pñia varie a diuerſis diffinit̃ ſm diuerſa que in pñia pñt con-
30 ſiderari. ¶ Pro quo notandū iuxta dñm bonauenturam † ꝙ
pñia tripliciter põt notificari. ſ. ꝑ actū p2incipalem: qui d2 do
lo2 offenſe cõmiſſe: aut ꝑ actū p2incipalem: ⁊ annexū: qui dicit̃
ꝓpoſitū iterū non cõmittẽdi: aut per effectū ſm p2imū modū
dant̃ tres diffinitiones differẽtes ſolum voce vel materia ex-
p2eſſiõe. p2ima eſt in gl. matth. iij. pñia eſt p2ima virtus peri-
Ambroſi⁹. mens hoĩem veterẽ. ſcda eſt Ambro. in ſermone quodam. gl.
pñia eſt dolo2 vel amaritudo anime p2o peccatis: q̄ qſq3 cõmi
Auguſtin⁹. ſit. tertia eſt Aug. in libro de pñia dicẽtis. pñia eſt q̄dā dolẽdi
vindicta: ſemper puniens in ſe: qd̄ dolet cõmiſiſſe. in omnibus
his notificationibus pñie: p3. ꝙ eſt data diffinitio ꝑ actū p2in
cipalẽ: q eſt dolere de commiſſis. ¶ Quantū aũt ad ſm modū
dantur tres alie diffinitiones differentes ſm maio2em exp2eſ
Ambroſi⁹. ſionẽ. p2ima eſt beati Amb2oſij de qua queſtio fuit mota: vc3
pñia eſt p̄terita mala plãgere: ⁊ plãgẽda iterū non cõmittere
Gregorius Magiſter ſniarum. ſcda eſt Grego. pñia eſt ante acta mala deflere: ⁊ deflẽda iterū
non cõmittere. tertia eſt magiſtri ſnīarum pñia eſt virtus vel
gr̃a: qua cõmiſſa mala cū emendationis ꝓpoſito plãgimus: ⁊
odimus: ⁊ plangenda iterū committere nolumus. in omnib⁹
iſtis diffinitionibus non tm̄ ponitur actus p2incipalis qui eſt
plãgere. ⁊ odire culpam perpetratam: ſ3 etiā annexus. ſ. nolle
alia perpetrare. ¶ Quantū ad tertiū. ſ. ad effectum dant̃ tres
alie diffinitiones differẽtes ſimiliter ſm maio2em exp2eſſionẽ
Damaſce. p2ima eſt Damaſceni videlicet. pñia eſt ab eo qd̄ eſt ↄ̄. naturā
in id qd̄ eſt ſm naturam conuerſio. Secunda eſt in glo. matth.
Auguſtin⁹. iij. pñiam agite. pñia eſt co2rectio male mẽtis. tertia eſt Aug.
lib. v. reſponſionum. pñia eſt quedā res optima ⁊ perfecta: que
omnes defectus reuocat ad perfectum. in omnibus hmõi dif-
finitionibus ſm magis ⁊ minus tangitur effectus penitentie:
qui eſt aĩam reparare. Et ita patet dr̃ia diffinitionum datarū
a ſanctis de virtute pñie. ¶ Quibus habitis dicẽdum eſt ad
Ad primū argumētū. rõnes factas in p2incipio q̄õnis. ¶ Ad p2imā rñdet̃: ꝙ habi
tus per actus cognoſcunt̃. Et ideo cõſuetum eſt apud autho-
res: vt habitus per actus diffiniant̃ ponentes actus loco ha-
bituū ſicut etiā dr̃ie accidentales interdū in diffinitionib⁹ po
nunt̃ p2o eſſentialibus ꝓpter earū licentiā vt d2 in. viij. meta.
Ad ſcdm. ⁊ ita eſt hic. ¶ Ad ſcdam rñdet̃: ꝙ diffinitio aſſignata non eſt
data ꝑ eſſentialia: ſed aut ꝑ materiale: circa qd̄ operat̃ virtus

pñie. aut ꝑ actū interio2ẽ pñie. ¶ Pro quo notādū ſm Tho. S. Thom.
ꝙ l3 illud qd̄ ꝑtinet ad co2po2alẽ immutatione: non ꝑtinet ad
virtutẽ quaſi eſſentialis actus eius: ſed põt ꝑtinere ad virtu-
tẽ ſicut materiale: circa qd̄ operat̃ virtus. q2 etiā paſſiones co2
po2ales ſunt materia virtutū. Et ſm hoc dicendum ꝙ ipſius
virtutis pñie ſenſibilis dolo2 vel co2po2alis fletus poteſt eſſe
quoddā materiale: inquantum hec deo reddit penitens: quaſi
debitū ꝑ offenſa ↄmiſſa: ⁊ ideo ſi per plãctum ſignatur actus
pñie: non dat co2po2alem mutationem: ſed tm̄ dicit deteſtatio
nẽ: ſi aũt dicat materiale pñie: tũc l3 dicat ſenſibilem vel co2po
ralem fletum: in nullo p2eiudicat p2eſcriptioni date: que non
eſt data ꝑ eſſentialia: ſed vt dictum eſt per actum: aut per ma-
teriale in ea. ¶ Ad tertiam rñdetur ꝙ pctm̄ p2eteritū aliquo Ad tertiū.
mõ eſt p2eſens: ⁊ ideo de illo dolo2 eſſe poteſt: quia vt ait ſan-
ctus Tho. l3 pctm̄ ſit p2eteritum quãtum ad actum: manet tñ S. Thom.
quãtū ad effectum: vel reatus: vel macule: vel offenſe diuine: ⁊
ſic põt quis de peccato dolere in quãtū eſt p2eſens dolo2e. er-
go ⁊ idẽ ſctūs Tho. dicit in. iij. ꝑte de eo qd̄ p2ius factum eſt:
cū intẽtione conãdi ad hoc: ꝙ actum non fuerit: eſſet ſtultum
hoc aũt non intẽdit penitens: ſed dolo2 eius eſt diſplicẽtia ſeu
rep2obatio facti p̄teriti cū intẽtione remouendi ſequelā ipſi⁹.
ſ. offenſam dei: ⁊ reatū culpe: ⁊ hoc non eſt ſtultum. vel dicen-
dum ſm eundem docto2ẽ in q̄rto ⁊ melius ꝙ quãuis volūtas
ↄpleta non ſit de impoſſibili: eſt tamẽ de ipſo velleitas quedã
i. voluntas ↄditiõnata. vellemus enim ſi eſſet poſſibile: ꝙ hoc
non fuiſſet: ⁊ ſm hoc etiã accipiūt p2eterita ex cõditione p2e-
dicta quãdã rationem p2eſentis. i. vt de eis poſſit eſſe dolo2: q
non eſt niſi de p2eſentibus. ¶ Ad quartã reſpõdet̃: ꝙ quãuis Ad quartū.
ad pñiam inquantū eſt pñia non pertineat reſpectus ad futu-
ra: tamẽ inquãtū eſt emendato2ia offenſe ↄmiſſe in deū exigit
ei reſpectū ad futurū. ſ. ꝓpoſitū de cetero cauẽdi: ⁊ hoc p2opo-
ſitū intelligit̃ in hoc: ꝙ dicit flẽda iterum non ↄmittere. i. hr̃e
ꝓpoſitū iterū non cõmittẽdi, vel poteſt dici ꝙ diffinitio data
eſt de pñia pfecta: vt ꝙ additur non ſit de eſſentia pñie: ſed de
perfectione. q2 ſine hoc non conſequit̃ vltimū fructū ſuū. con-
co2dat dominus Alber. in. iiij. di. xiiij. ¶ Ad quintã rñdetur Albertus.
ꝙ Amb2oſius ⁊ Augu. non ↄ̄dicūt. q2 in diffiniẽdo pñiam ꝓ- Ad qntū.
ceſſerūt diuerſis conſiderationibus Amb2o. aũt o2dinat par-
tes diffinitiõis ſm o2dinem ad pñiam: ⁊ ideo quod eſt magis
eſſentiale. ſ. dolere de p̄teritis p2imo ponit. Sed aug. o2dinat
per o2dinẽ ad pñiam: ⁊ q2 hoc p2ius occurrit: vt a ꝓpoſito pec
cãdi deſiſtat: quaſi remouens impedimẽtū pñie ideo p2imo po
nit actū illum. ſ. penitenda non admittere. ¶ Ad ſextã reſpõ- Ad ſextū.
detur: ꝙ non eſt inconueniens de eo dari diuerſas diffinitio-
nes ſm diuerſa: que in rebus inueniuntur ſicut viſum eſt: cum
aſſignari eſt ſup2a differentia diffinitionū datarum a ſanctis
de penitentia. ⁊ hec de queſtione iſta.

31 **Ad ſextum** in quo queritur † vtrum pñie ↄueniẽ
ter aſſignẽtur he tres partes. ſcilicet
contritio: ↄfeſſio: ⁊ ſatiſfactio. ſic proceditur. Et videtur mul-
tipliciter ꝙ nõ. ¶ Primo ſic. nullum ſimplex habet partem. ſed Primū argumētum.
omne ſacramentum ſecundum Amb2oſium eſt ſimplex. ergo
penitentia cum ſit ſacramentū non habet partes. ergo incon-
uenienter aſſignãtur ſibi alique. ¶ Secūdo penitentia eſt vir Scdm ar.
tus: ⁊ eſt ſacr̃m. ſed inquãtū eſt virtus nõ aſſignantur ſibi ali-
que partes: cum virtus ſit habitus quidã: qui eſt ſimplex qua
litas mẽtis. ergo ſil̾r etiã nec pñie vt eſt ſacramentum ſunt ei
partes aſſignãde. p3 ↄña. quia baptiſmo ⁊ alijs ſacramentis
non aſſignãtur partes. ergo pñie nullo modo ſunt partes aſſi
gnãde. ¶ Tertio ſic. contritio eſt in co2de: ⁊ ſic pertinet ad pe Tertiū ar.
nitentiam interio2ẽ. cõfeſſio autem in o2e: ⁊ ſatiſfactio in ope-
re: ⁊ ſic duo vltima pertinent ad pñiam exterio2em: penitẽtia
aũt interio2 non eſt ſacramẽtum: ſ3 ſola pñia exterio2: que ſen
ſui ſubiacet, non ergo cõuenienter aſſignantur he tres partes
pñie. ¶ Quarto ſic. ſacramẽtū a miniſtris eccleſie ↄfertur ſm Quartū ar.
oẽm ſui partem: ſed cõtritionem non cõfert penitenti aliquis
eccleſie miniſter, ergo non eſt penitentie ſacr̃i. ¶ Quinto cõfir Quintū ar.
matur ſic. per pñie ſacramentum peccatum dimittitur. ſed an
te cõfeſſionem qñq3 dimittitur peccatum, ergo ↄfeſſio non eſt
pars pñie. ¶ Sexto in ſacramẽtis noue legis cõfert̃ gr̃a. ſed Sextū arg.
in ſatiſfactione nõ confert̃ aliq̄ gratia. ergo ſequit̃ ꝙ nõ ſit ps
ſacramẽti. ¶ Septimo ſic. pñia o2dinatur ↄtra pctm̄. ſed pec- Septimum argu.
catū põt pfici ſolū in co2de ꝑ conſenſum. ergo ⁊ pñia non ergo
pñie ꝑtes debẽt poni confeſſio o2is: ⁊ ſatiſfactio operis. ¶ Jn Exponit literam.
oppoſitū eſt authoritas beati chryſoſtomi dicẽtis: ⁊ hr̃ hac. j.
di. ꝯ. perfecta. perfecta pñia cogit penitentem omnia ſuſtinere
in co2de eius: cõtritio in o2e eius confeſſio in opere: tota humi
litas hec eſt fructuoſa pñia. hec ille. ¶ Rñdeo: hic veniunt de Reſpõdet.
clarãdo duo p2imum eſt ꝙ: conuenietẽr aſſignẽtur pñie ꝑtes.
ſ. cõtritio: cõfeſſio: ⁊ ſatiſfactio: ſm eſt videre an p2edicte par-
tes ſint partes integrales pñie: an ſubiectiue: vel potentiales.

Prima cō-clusio. 32 ❡ Circa primū ſit iſta concluſio.† ❡ Penitētia prout eſt vir
tus nō hꝫ ptes aliquas. pbaꝛ ꝯcluſio. qm̄ pnīa ꝑm ꝙ eſt virt⁹
eſt habit⁹ q eſt ſimplex qualitas mētis : ꝛ ita nō hꝫ partes:vt
actus humani qui multiplicanꝛ in pnīa:nō comparanꝛ ad ha
Alexander de halis. bitum virtutis:ſicut partes ſed ſicut effectus. Alexāder vero
de halis ꝛ pariter dn̄s durādus dicunt in quarto ꝙ contritio
Durādus. cōparaꝛ ad habitū virtutis pnīe:ſicut actus elicitus ab ea.cō
feſſio vero ꝛ ſatiſfactio ſicut actus imperati:ꝙ aūt cōtritio ſit
actus ab ea elicitus oſtendit durandus ex hoc.q2 actus pnīe
eſt actualis diſplicētia de peccato cōmiſſo ſed talis diſplicen-
tia eſt ꝯtritio.ergo ꝯtritio videꝛ eſſe actus elicitus a pnīa vir
tute.confeſſio aūt ꝛ ſatiſfactio ſunt actus ab ea imperati cum
fide ꝛ ſpe:que oſtendunt per hoc reconciliationem fieri apud
Scōa con-clusio. 33 deum. ❡ Secūda concluſio† pnīa inquantū eſt ſacrm̄ hꝫ par-
tes.iſta ꝯcluſio pbaꝛ ſic. ptes ſunt ex qbus pfectio alicui⁹ in-
tegraꝛ.ſꝫ pnīe pfectio integraꝛ ex pluribus.ſ.ex ꝯtritiōe:con-
feſſiōe:ꝛ ſatiſfactiōe.vt.ĩ.patebit.ergo pnīa hꝫ ptes. ❡ Scdo
ſic.penitens penā ſibi infert ꝑ pctō debitā. ſꝫ ꝑ pctō in deum
ꝯmiſſo non ſolum debetur pena interior:ſed exterior:vt patet
in illis qui ſunt in inferno.ergo ad perfectionē pnīe vtraq3 pe
Tertia con-clusio. na requiriꝛ.ergo pnīa hꝫ ptes. ❡ Tertia ꝯcluſio. ꝯuenienter
34 †partes ſacri pnīe aſſignanꝛ.ſ.ꝯtritio:ꝯfeſſio:ꝛ ſatiſfactio.pꝫ
iſta ꝯcluſio.primo ſic. Que conſtituūt rem in eſſe integre ꝛ per
fecte ſunt partes illius: cōtritio ꝯfeſſio ꝛ ſatiſfactio ꝯſtituunt
pnīam ſacrm̄ integre ꝛ perfecte . ergo ſunt partes illius.ꝯn̄a
pꝫ.maior ēt.minor eſt authoritas chryſoſtomi ſupra allegati.
S. Thom. ❡ Scdo declaratur ſic prefata ꝯcluſio iuxta ſctm̄ Tho.in.iij.
parte dictū eſt aūt ſupra ꝙ alio mō ſit recōpenſatio offenſe in
pnīa:ꝛ in vindicatiua iuſtitia ſit recompēſatio ꝑm arbitriū iu
dicis:non ꝑm voluntatē offendentis vel offenſi:ſed in pnīa ſit
recompēſatio offenſe ꝑm voluntatē peccātis : ꝛ ꝑm voluntatē
dei:in quē peccatur.q2 hic non queritur ſola integratio equa-
litatis iuſtitie:ſicut in iuſtitia vindicatiua:ſꝫ magis recōcilia
tio amicitie:qd ſit dū offendens recompenſat ꝑm voluntatem
eius:quē offendit. ſic ergo requiritur ex parte penitētis pmo
volūtas recompenſandi:qd ſit ꝑ ꝯtritionē.ſcdo ꝙ ſe ſubijciat
arbitrio ſacerdotis loco dei:qd ſit ꝑ ꝯfeſſionē.tertio ꝙ recom
pēſet ꝑm arbitriū miniſtri dei:qd ſit in ſatiſfactione.ꝛ ideo cō
uenienter ꝯtritio ꝯfeſſio ꝛ ſatiſfactio ordinātur partes pnīe.
Alexander ❡ Tertio ꝯcluſio iſta pbatur per magiſtrū Alexādrū in q̄r-
to.pnīa non hꝫ pfectā efficaciā:niſi iſtis tribus ꝯcurrentibus
pctm̄ eñ ſeparat a deo:ab ecclīa:a beatitudine.pnīa rōne con-
tritionis hꝫ efficaciā reconciliādi deo:rōne ꝯfeſſionis reconci
liandi eccleſie:ꝛ rōne ſatiſfactionis merendi:ꝙ non differatur
beatitudo.ergo cū ſine iſtis tribus pnīa non hꝫ eſſe ſuum cō-
pletū:vꝛ ꝙ ꝯuenienter iſta tria aſſignenꝛ partes pnīe. ❡ Cir-
35 ca ꝑm qd erat videndum†.ſ.cuiuſmodi ſint partes illius pnīe
Prima cō-clusio. an integrales vel ſubiectiue ꝛc.ſit iſta concluſio prima. partes
aſſignate pnīe nō ſunt partes ſubiectiue:ita ꝙ pnīa ſit q̄ſi to-
tū vniuerſale ꝓdicabile de ſingulis ſuis partib⁹.probaꝛ ꝯclu-
ſio ſic primo.Totū vniuerſale nō ꝓdicaꝛ de ſuis ptibus ſimul
acceptis in ſingulari:ſiue ſit genus:ſiue ſpēs.plures enim ho-
mines nō ſunt aīal:ſꝫ aīalia.vñ cū tres ptes pnīe non ſint tres
pnīe: ſed vna. non poteſt eſſe ꝙ ſint partes ſubiectiue.ſcdo ſic
partibus ſubiectiuis ſimul adeſt tota virtus totius:ꝛ ſimul ꝛ
equaliter ſicut tota virtus animalis inquātū eſt aīal ſaluatur
in qualibet ſpē animalis:que ſimul ꝛ equalr̄ diuidunt animal.
ſed hoc non eſt in partibus pnīe:qm̄ tota virtus ſacri pnīe nō
eſt in qualibet parte aſſignata: nec ſimul nec equaliter : vt pa-
tet.ergo nō poſſunt dici partes ille partes ſubiectiue pnīe.ter
tio ſic.ſubiectiue non requiruntur ad pfectionē vlis totius.q2
in qualibet parte pfecta rō inuenitur illius ſicut pfecta rō aīa
lis eſt in hoīe.ſed partes pnīe aſſignate requiruntur ad perfe
ctionem eius:vt habitū eſt.ergo non pnt dici partes ſubiecti-
Secunda conclusio. ue illius. ❡ Scōa ꝯcluſio.ptes prefate aſſignate pnīe nō ſunt
potētiales partes.pbatur ꝯcluſio iſta. totum potētiale adeſt
ſingulis partib⁹ ꝑm totā eſſentiā: ſicut tota eſſentia aīe adeſt
cuilibet eius potentie.ſed tota rō pnīe ꝑm ſpēm non eſt in q̄li
bet harū partiū.vt de ſe pꝫ.ergo ꝯcluſio vera. ❡ Scdo ſic.vna
iſtarū partiū non includit vim omniū aliarū:qd requiritur in
partib⁹ potētialib⁹:ſꝫ vnaqueq3 ꝑs ad ſuū officiū ſeruit.ergo
Tertia cō-clusio. non ſunt partes potētiales. ❡ Tertia ꝯcluſio.ptes pfate aſſi-
gnate pnīe ſunt ptes integrales.probatur iſta ꝯcluſio ſic. ille
S. Thom. dicunt partes integrales: ex quib⁹ integratur pfectio totius
ſed ex tribus predictis integraꝛ perfectio pnīe.ergo ſunt ptes
36 integrales pnīe. ❡ Sed ſciēdū eſt cū ſancto Thom.in.iiij.† ꝙ
partes integrales ſunt duplices.quedā ſunt partes quantita
tis:q̄ ſunt q̄nq3 vnius rōnis vt in totis homogeneis. q̄nq3 ve
ro diuerſarū rōnū:vt in totis etherogeneis. quedā vero ſunt
partes eſſentiales:ſicut materia ꝛ forma:non quātitatis: ꝛ he
ſemper ſunt diuerſarū rationū: ꝛ hn̄t ordinē adinuicē: ꝛ q̄nq3

etiam ordinē tpis in his:quorū eſſe non eſt ſimul: ꝛ hmōi par-
tes de quibus loquimur q2 pnīe ſacrm̄ ꝑm ratione ſue ſpeciei
ex his tribus integratur: ꝛ vna eſt prior altera ꝑm naturam:
ꝛ q̄nq3 etiā ꝑm tps:eo q2 humanorū actuū qui ſunt in pnīa ma
teriales non eſt totum eſſe ſimul:ſed ſuccedit ſibi inuicem:ſed
q̄nq3 plures eorū quorū vnus eſt prior altero ꝑ naturā ſunt ſi-
mul tpe. ❡ His habitis dicēdū eſt ad rōnes in pncipio qōnis
Ad primā rn̄detur ꝙ vt ingt tā dominus Albertus:ꝙ ſctūs Ad primū argumētū. Albertus.
Thō.dubiū eſt an illa authoritas fuerit beati Ambroſij:ſꝫ tn̄ S. Thom.
ꝯcedatur intelligendū eſt: ꝙ ſacrm̄ dicatur ſimplex rōne effe-
ctus principalis: ꝛ rōne virtutis diuine: que in eo operatur:q̄
ſimplex eſt.nihilominus materiale in ſacro poteſt eſſe ꝯpoſi-
tū:ſicut pꝫ in cōfirmatione ꝛ euchariſtia: ꝛ ita eſt in propoſito
qm̄ ex pte actus nr̄i:qui eſt q̄ſi materia in pnīa ptes eius aſſi-
gnantur. ❡ Ad ſcōam rn̄detur negādo ꝯn̄am.pnīe enim ꝑm Ad ſcōm.
ꝙ eſt virtus non aſſignātur ptes : q2 vt ſupra dictū eſt actus
humani qui multiplicantur in pnīa non comparātur ad habi-
tū virtutis ſicut partes:ſed ſicut effectus. vnde relinqtur: ꝙ
partes aſſignantur ei inquātū eſt ſacrm̄:ad qd actus humani
comparātur vt materia. Quod aūt inducitur ad probationē
ꝯn̄tie nihil vꝫ.qm̄ non eſt ſimile de iſto ſacro ꝛ de alijs ſacris
materia non ſunt actus humani:ſed aliqua exterior.vna qui-
dem ſimplex:vt aqua:vel oleum:ſiue compoſitum:vt chriſma:
ꝛ ideo in alijs ſacris non aſſignantur partes. ❡ Ad tertiam Ad tertiū.
rn̄detur iuxta ſctm̄ Tho.in.iij.parte ꝙ lꝫ contritio ꝑm eſſen- S. Thom.
tiam ſit in corde:ꝛ pertineat ad interiorem pnīam : nihilomi-
nus tn̄ virtualr̄ pertinet ad pnīam exteriorem: inquantū im-
plicat propoſitū confitendi ꝛ ſatiſfaciēdi. ❡ Ad quartā rn̄de Ad quartū
37 tur negando aſſumptū vlr̄.pro quo notandū† ꝙ in ſacris que
hn̄t ꝑ materia aliquā rē corporalē eſt duplex actus miniſtri.ſ.
ſanctificatio materie per verbum dei:ꝛ applicatio materie ad
eum:qui ſacrm̄ ſuſcipit. Sed in hoc ſacro qd hꝫ pro materia
ipſum humanū actum nō poteſt ex miniſterio ſacerdotis ma
teria applicari ad eū:qui ſacrm̄ ſuſcipit. q2 actus non ſunt ab
exteriori:ꝛ ideo ad miniſteriū pertinet ipſorū actuum conſum
matio ꝑm abſolutionē ꝛ pene iniunctionē: que eſt quaſi quedā
ſanctificatio. ❡ Ad quintā rn̄detur:ꝙ quāuis peccatū dimit Ad q̄ntū.
tatur ante actualem confeſſionē in ꝓpoſito exiſtentē ſicut etiā
ante baptiſmū actualiter ſuſceptū aliqs rē baptiſmi ꝯſequiꝛ
ex ꝓpoſito ſuſcipiendi baptiſmū. ❡ Ad ſextā reſpōdetur ne- Ad ſextū.
gādo:ꝙ in ſatiſfactione non conferatur gratia.dicimus ꝙ ſa-
tiſfactio confert gratiam:prout eſt in propoſito: ꝛ auget eam
ꝓut eſt in executione : ſicut de baptiſmo dr̄ in adultis. ❡ Ad Ad ſeptimū
ſeptimā rn̄detur negādo ꝯn̄am:ꝛ rō eſt:q2 plura requiruntur
ad bonū qd ꝓcedit ex integra cā: q̄ ad malū qd ꝓcedit ex ſin-
gularibus defectibus ꝑm Dionyſiū.iiij.de.di.no.ꝛ iō lꝫ pctm̄ Dionyſi⁹.
perficiatur in conſenſu cordis:ad perfectionē tn̄ pnīe requiri
tur ꝛ contritio cordis:ꝛ confeſſio oris:ꝛ ſatiſfactio operis.

38 Ad ſeptimum

In quo queritur† vtrum ſola
contritione abſq3 confeſſione ꝛ
ſatiſfactiōe exteriori pctm̄ dimittatur.ſic proceditur:ꝛ argui-
tur ꝙ ſic. ❡ Primo qd poteſt plus pōt ꝛ minus.ſed ſola con- Primū argumētū.
tritio in caſu pt̄ ſupplere vicē baptiſmatis.ergo etiā pōt ſup-
plere vices cōfeſſionis:ꝛ ſatiſfactionis. ergo ſola contritione
dimittiꝛ peccatū. ❡ Scdo ſic.quecūq3 medicina q̄ oīa illa in ſe Scdm̄ arg.
claudit que opponunꝛ morbo ꝛ cauſis morbi illa ꝑ ſe ſine alia
efficax eſt ad morbi expulſiones.ſꝫ contritio eſt hmōi medici-
na ꝯ actuale mortale pctm̄.ergo ſine cōfeſſione ꝛ ſatiſfactione
excludit morbū.maior pꝫ ꝑ ſe.minor aūt probatur ex eo:ꝙ in
actuali pctō nihil eſt niſi culpa ꝛ pena:ꝛ ꝯria illorū ſunt in con
tritione.q2 gr̄a ꝯriatur culpe:ꝛ pena de pctō ꝯriatur paſſioni:
que eſt delectatio:ꝛ ſuſtinētia illius doloris ſoluit pene obliga
tionē:que eſt in reatu. ❡ Tertio ſic.medicina que q̄nq3 datur Tertiū ar.
ꝛ q̄nq3 non datur eiſdem cauſis morborū exiſtentibus ꝛ alijs
oībus ſilr̄ ſe habentibus non eſt neceſſaria:ſed de bene eſſe.ſed
confeſſio quādoq3 eſt neceſſaria peccatoribus contritis : ꝛ ſilr̄
ſatiſfactio.quādoq3 aūt nō.ergo confeſſio ꝛ ſatiſfactio ſunt de
bene eſſe pnīe:ꝛ nō de eſſe ipſi⁹ maior pꝫ.q2 ars quātū pt̄ ſemp
exhibet neceſſaria curationi.minor pꝫ in maria magdalena:
q̄ vt dicit grego.ſeptē demonia habuit:q2 vniuerſis vitijs ple
na fuit.Et tn̄ Luc.vij.ꝑ ſolā cordis contritionē eſt ſanata:ꝛ ſic
conſtat propoſitū. ❡ Quarto quecūq3 ſunt de eſſentia. ꝛ de ne Quartum argu.
ceſſitate alicuius nunq̄ relinquūt ipſum:ſꝫ contritio ꝛ ſatiſfa
ctio q̄nq3 nō ſunt de pnīa:vel non ꝓut mō ſunt.ergo non ſunt
de eſſentia.ergo cū pnīa ꝑ eſſentiā ſuā ſit ſufficiēs ad morbi ex
pulſionē:ꝛ ſola contritio ſit eſſentialis vꝛ ꝙ ipſa ſola ſine con-
feſſione ꝛ ſatiſfactione ſufficiat ad actualis peccati deletionē.
❡ Quinto ſic.in momēto infuſiōis gr̄e ſoluitur culpa ꝛ pena Quintū ar.
eterna:ꝛ hoc momētū in contritione ante confeſſionē ꝛ ſatiſfa
ctionē.ergo vꝛ idē qd prius. ❡ In oppoſitum ſunt multe au- Oppoſitū contrarii.
thoritates in lr̄a. ❡ Ratione vero ſic arguitur.omne ſacrm̄
conſiſtit

conſiſtit in diſpenſatione miniſtrorū ecclīe:ſed nihil diſpenſaꝛ
niſi cognitum.ergo ad hoc qd miniſter opereꝛ circa peniten-
tis peccata opꝫ ipſum precognoſcere peccatū : ſed non poteſt
ſcire:niſi per ꝯfeſſionē.ergo ad diſpenſationem ſacri exigitur
Rn̄det. ꝯfeſſio. ❡ Reſpōdeo ꝙ ꝑm ꝙ tā ex litera q̄ ex gloſ.accipi pōt
Prima opinio. multiplex opinio fuit circa iſtā materiam. Quidam dixerunt
ꝙ ſola contritione abſq3 cōfeſſione ꝛ ſatiſfactione dimitteren-
tur peccata.pro qua ſunt multe authoritates ſanctorum in li-
tera inducte:ꝛ rōnes facte in pncipio qōnis. ſed iſta opinio
39 nō vꝛ ſtare. Et ita contra eam poniꝛ iſta ꝯcluſio† ſola contri-
tione abſq3 cōfeſſione ꝛ ſatiſfactione actu vel propoſito nō di-
mittiꝛ peccatū.probatur iſta ꝯcluſio. Chriſtus ꝓcepit pnīam
agere pro deletiōe peccatorū: ſed in perfectione pnīe ſunt iſta
tria contritio:confeſſio:ꝛ ſatiſfactio.ergo per pnīe ſacrm̄ non
dimittiꝛ peccatum:niſi concurrentibus aliquomodo.ſ. propo
ſito vel actu omnibus ſimul partibus.ſecundo ad idem ſic.ex
determinatis in queſtione precedenti tres ſunt partes pnīe.ſ.
contritio:confeſſio:ꝛ ſatiſfactio. ergo quilibet qui tenetur ad
vnam partem:teneꝛ ꝛ ad aliam.ergo vna earū puta contritio:
Scōa opi. nō habet effectū ſine coexiſtētia aliqua aliarū partiū. ❡ Scōa
opinio eſt dicētiū. ꝙ ſola ꝯtritione nō dimittiꝛ peccatum:ſed
requiriꝛ actualis confeſſio:ꝛ ſatiſfactio:ſi tp̄s faciendi illa pe-
nitens habuerit . dicunt enim in perfectione pnīe tria eſſe ne-
ceſſaria que ſunt:contritio cordis:confeſſio oris : ꝛ ſatiſfactio
operis.vt ſicut Deū tribus modis offendimus.ſ.corde:ore:et
opere:ita tribus modis ſatiſfaciamus. inducūt autem pro ſe
Joannes Chryſoſto. multas authoritates:q̄ ſunt in litera: ꝛ maxime illā Jo.chry-
ſoſtomi dicētis.non pōt quiſquā gratiā dei recipere:niſi pur-
gatus fuerit ab omni peccato per pnīe cōfeſſionē ꝛ baptiſmū.
Ambro. item illud Ambroſij:nō poteſt quiſquā iuſtificari a pctō : niſi
fuerit peccatū ante confeſſus.authoritates ꝯrias dicētes per
ſolam cordis contritionem dimitti peccatū dicunt eſſe intelli-
gendas qñ neceſſitatis articulus excludit oris confeſſionem ꝛ
operis ſatiſfactionem:ſicut cum aliquis cōteritur:ꝛ vult cōfi
teri:ꝛ ſatiſfacere:ſed morte preuenitur ab aliquo alio impedi-
mento:hoc facere impeditur.ſed hec opinio ſtare non poteſt.
40 ❡ Et ideo cōtra eam ſit iſta concluſio.† Ad remiſſionem pec
cati non requiriꝛ actualis confeſſio aut ſatiſfactio:ſed ſufficit
ꝙ habeantur in propoſito. patet concluſio ex illo prophete in
pſ.xxxi.b August. pſ. Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam:ꝛ tu re-
miſiſti impietatem peccati mei. Quod Augu.exponēs ait ma
gna pietas domini:vt ad ſolam promiſſionem peccata dimiſe
rit:nōdum enim pronuntiat ore:ꝛ tn̄ iam deus audit in corde
Tertia opi. votū enim pro opere reputaꝛ. ❡ Tertia opinio fuit dicētium
ꝙ dimittitur culpa per contritionem ſub cōditione.ſ.ſi confi-
S. Thom. teaꝛ. Sed hec opinio vt dicit ſctūs Tho.in.iiij. in fine diſtin-
41 ctionis.xviij.minus hꝫ de rōne:q̄ alia† q2 ſtatus ſalutis non
dependet ex futuro.q2 ſicut diciꝛ eccleſiaſtici.xij.lignum vbi ce
ciderit:ibi erit.vñ nihil eſt dictum:ꝙ homo ad ſtatum ſalutis
per dimiſſionem peccati reducaꝛ ſub ꝯditione cōfeſſionis ſim
Quarta opi. pliciter. ❡ Quarta opinio que omnibus verior atq3 ſanior eſt
42 †ꝙ per ſolam contritionem vt excludit confeſſionem ꝛ ſatiſ-
factionem tam in actu quā in ꝓpoſito non dimittaꝛ peccatum
ſed neceſſe ſit:ꝙ confeſſio ꝛ ſatiſfactio ſaltem ꝓpoſite ſimul cū
ꝯtritione concurrant ad dimiſſionem peccati.vnde etiam ſine
iſtis non eſt vera contritio ſicut.ĩ.cum de neceſſitate confeſſio
nis:ꝛ ſatiſfactionis agetur plenius explicabitur. ❡ His ha-
Ad primū argumētū. bitis dicendum eſt ad rōnes. Ad primā rn̄deꝛ iuxta Albertū
in.iiij.diſt.xvij.negatur minor:ſi intelligat ꝙ ꝯtritio excludit
Albertus. tam ꝓpoſitum baptiſmi q̄ actum ſuppleat vicem baptiſmi:
nunq̄ excludit votum baptizandi in nō baptizato:ſed actum
tm̄:ꝛ ſilr̄ cōcedimus ꝙ contritio in ſimili articulo neceſſitatis
pōt excludere actum confeſſionis:ſꝫ nunq̄ votū ſi aſſit facul-
tas.dicta aūt oīa vt ibi dicit Albertus magnus operātur in
voto exiſtentia:quia deus reſpicit voluntatem. Et ſic dicitur.
ĩ.cor.ix.ſi voluntas prompta eſt ꝑm illud quod habet accepta
Ad ſcōm. eſt non ꝑm id quod non habet.ꝛ hoc eſt quod dicitur a docto-
ribus:ꝙ voluntas completa reputatur pro facto. ❡ Ad ſecū
dam reſpondetur ꝙ maior non eſt vera : niſi medicina illa oīa
que continet ſufficienter illa cōtineat. Preterea minor etiam
eſt falſa:valet ꝙ cōtritio ſit hmōi medicina ſufficiens ſine con
Ad tertiū. Albertus. feſſione ꝛ ſatiſfactione in voto:vel in actu ꝛ voto exiſtentibus
ſicut ſupra dictum eſt. ❡ Ad tertiam reſpondetur iuxta eun-
dem dn̄m Albertum:ꝙ ſemper exigebatur aliqua peccati re
cognitio prodēs pctm̄ in genere:vel ſpecie:vel numero: id aūt
qm̄ ꝑm ſe eſt diuinum bene pōt accipere diuerſam determina-
tionē ꝑm diuerſitatem temporum. vnde qñ eccleſia veras ha-
buit claues ꝛ nō figurā tm̄ clauiū:tūc determinatū fuit: ꝙ ho
mo coram homine habente claues peccatum deteſtando reco-
gnoſceret per confeſſionem : ꝛ ideo licet pnīa q̄nq3 fuerit ſine
confeſſione tali qualis nūc eſt in eccleſia: nō tn̄ ſimpliciter fuit

ſine confeſſione quantū ad ſubſtantiam cōfeſſionis in genere.
❡ Quod vero dicitur de maria magdalena : ꝙ per ſolam cō-
tritionem remiſſa ſunt ei peccata ſua:dicendū ꝙ non eſt ſimile
de illis:qui ab ipſo Chriſto immediate ſuſceperūt remiſſionē
peccatorū:ꝛ de illis: qui miniſterio ſacerdotū vicariorū eius,
qm̄ vt ait ſanctus Tho.in.iij.parte ad ptātem excellētie quā S. Thom.
Chriſtus ſolus habuit pertinebat:ꝙ Chriſtus effectum ſacri
pnīe qui remiſſio peccatorum contulerit marie magdalene:ꝛ
mulieri adultere:ꝛ alijs ſine pnīe ſacro.hec aūt ptās cum non
ſit collata alijs miniſtris hoc facere nō poſſunt. ❡ Ad quartā Ad quartū.
rn̄detur negando minorē.qm̄ vt dictum eſt in rn̄ſione ad pre-
cedentē rōnem:ſemper exigebatur aliqua recognitio peccati
precedēs ipſum peccatū in genere:vel ſpecie:vel numero:ꝛ ita
pnīa nunq̄ fuit ſine cōfeſſione quātum ad effectū confeſſionis
in genere:lꝫ ſine confeſſione tali qualis nunc eſt in eccleſia:per
cōſequēs habetur in voto ad minus confeſſionē ꝛ ſatiſfactio-
nē eſt de eſſentia pnīe. ❡ Ad quintā reſpōdetur cum domino Ad quintū Alber.ma.
Alberto magno vbi ſupra:ꝙ licet in momēto ſoluatur culpa:
tamē exigitur motus lib.ar.in peccati deteſtationē : cum quo
cōcurrunt in eodem momēto confeſſio ꝛ ſatiſfactio in voto.ni
hil enim prohibet ꝙ tria iſta ſint in eodem momēto vnum in
actu.ſcilicet contritio ꝛ duo in voto.ſ.confeſſio ꝛ ſatiſfactio ꝛc.
❡ [His breuiter]hic magiſter gratianus propter digreſſio- Exponit literam.
nem quam fecerat a propoſito vtitur tranſitu dicens[his bre
uiter decurſis] ſcilicet que incidētaliter interſeruimus etiam
tractauimus[extra finē negotij euagati ſumus]ſcilicet prime
queſtionis:ꝛ ſecūde propoſite in themate.pretermiſit enim il-
lam ſecundam queſtionē:ꝛ alias incidentes queſtiones:in qui
bus ꝓpoſita materia aliquātulum videꝛ eſſe digreſſus:inter-
ſeruit vt.ſ.e.q.ij.§.ꝙ autē.quibus pertractatis redit ad pro-
poſitum[ad tractādam tertiam queſtionē qua queritur:vtrū
ſola cordis contritione ꝛ ſecreta ſatiſfactione abſq3 oris cōfeſ-
ſione quiſquā poſſit deo ſatiſfacere redeamus. ſunt enim qui
dicunt]inducit hic opinionem dicentium : ꝙ ſine confeſſione
poteſt quis de peccato veniā conſequi. ad quā opinionem pro
bādam inducit in primis quatuor authoritates: ꝛ nouē leges
[qui dicunt ſine cōfeſſione eccleſie].i. exteriori facta ſacerdoti
[ꝛ ſacerdotali iudicio].i. ſine ſatiſfactione: ſecundū indicium
ꝛ preceptū ecclīe iniuncta[iuxta illud]ecce prima authoritas:
que eſt ambroſij[errauit in vt homo]id eſt peccauit ſiue in pec
catū corruit negādo Chriſtū.matth.xxvj. [nō inuenio qd di-
xerit].i.ſi confeſſus fuerat [ſcio].i. certū ꝛ indubitatū habeo
[ꝙ fleuerit]q2 ſcilicet euangelium hoc teſtatur.vnde ſequitur
[lacrimas eius lego] ſcilicet luc.xx.vbi dicit qd egreſſus fo-
ras fleuit amare.dicit ꝙ petri confeſſionem ꝛ ſatiſfactionem
non legit:ſed per hoc non excludit illa.multa enim facta ſunt
per Chriſtum ꝛ Apoſtolos que ſcripta non ſunt:ſicut etiā ha
betur Jo.vlt.ꝛ.c.eccleſiaſticarum.di.xi.ĩ.ſequitur.vel forte vt
inquit Hugo.ꝛ magiſter in ſententijs nondum erat confeſſio Hugo.
inſtituta penitētibus:licet data eſſet poteſtas a domino diſci
pulis dimittendi peccata: quando dixit petro matth.xvj.tibi
dabo claues ꝛc.ꝛ ita ex hoc verbo Ambroſij non habetur: qd
nō ſit cōfitendum:ſed potius:ꝙ lachrime cum cōfeſſione ſunt
magne efficacie.ex quo ſine confeſſione fuerint tante : vt dicit
Alexander de halis.preterea non ſequitur : ꝙ regulariter nō Alexander de halis.
ſit confitendum:qm̄ etiā ſi petrus confeſſus non fuerit : qm̄ vt S. Thom.
inquit ſanctus Tho.ꝛ iam.ſ.diximus. Chriſtus habuit pote
ſtatem excellentie in ſacramētis vnde ſine his que ad ſacramē
tum pertinent:poteſt rem ſacramenti conferre.

Lacrime.

Secunda authoritas que eſt
Joan.chryſoſtomi : vel potius
eiuſdem Ambroſij.que etiam authoritas bene in-
tellecta non excludit cōfeſſionē: que vno modo ex- Exponit literam.
ponitur ſic.[Lachrime]ſcilicet ſecrete:que ſiunt in cōfeſſione pſal.vj.b
ſecreta que ſiunt vnico ſacerdoti[lauant delictum]vnde pro-
pheta lachrimis meis ſtratū: ſcilicet conſcientie mee rigabo
[qd ſcꝫ pudor eſſet ꝯfiteri]in publico.vñ ex hoc non ſequitur
ꝙ non ſit neceſſaria ꝯfeſſio. ❡ Scdo exponiꝛ ſic iuxta Hugo- Hugo de ſancto victore.
nē de ſancto victore: quē īducit magiſter Alex.de hal.ꝛ hug.
[lachrime].ſ.interiores[abluunt delictum qd pudor eſt].i.qd Alexander de halis.
cum pudore ꝛ verecūdia quis cōfitetur:qd ſemper fieri debet.
ipſa enim erubeſcentia magna pars ſatiſfactionis eſt. vt.ĩ.ea.
diſt.§.quem penitet. item tertia authoritas eſt prophete.pſ.
[ſpiritus contribulatus].i.de omnibus peccatis contritus ꝛ
cōpunctus[ſacrificiū deo].i.placet deo quaſi acceptabilis ho
ſtia.ſed nec authoritas excludit cōfeſſionē.q2 vt dicitur in gl.ꝛ
bene.nō eſt cor cōtritū:ſi cōfiteri cōtēnit:aut nō ꝓponit [item
dixi]ſequitur.iiij.authoritates eiuſdē ꝓphete.pſ. xxxi.ſꝫ nec
authoritas iſta excludit cōfeſſionem in voto[vnde ait aug.in
expoſitiōe ad ſolā ꝓmiſſionē].i.deliberationē:ꝛ ꝓpoſitū: ſiue
voluntatē ꝯcedēdi.hu.[iam audit].ſ.dimittendo:ꝛ rōnem aſ-

ſignans ſubiungit [ipſum enim dicere].i.ꝓponere confiteri
[quoddam pꝛonūtiare].j.q.quedam confeſſio eſſe videtur.vo
luntas enim pꝛo opere reputatur ſed de hoc verbo diſputabi⸗
mus in ſequenti capitulo.ibi vide.

2 ☞Actus exteriox ⁊ actus interioꝛ volūtatis quomodo com⸗
parentur adinuicem.
3 Uoluntas eſt duplex.
4 Uoluntas plena reputatur opere quantum ad pꝛemium ſub⸗
ſtantiale:ſiue eſſentiale.
Non quo ad accidentale.nu.5.
5 Uolūtas ſemiplena an reputetur pꝛo facto quo ad pꝛemium
accidentale:ſiue quo ad aliqua conſequentia.
Et an reputetur pꝛo opere.nu.6.
7 Uoluntatem habens plenam:ſi deficiat ei facultas: an parifi⸗
cetur ei:qui habet plenam voluntatem ⁊ opus.⁊ nu.8.
9 Pꝛemiū eſt duplex.ſubſtantiale ⁊ accidentale:⁊ qđ ſit vtrūꝫ.
10 Uoluntas nō reputatur pꝛo facto in his que ſunt ab alio : ſed
in his que ſunt omnino ab homine.
11 Uirginitas quid ſit.

SI quis non dicam. Hic magi
ſter gratia
nus inducit leges aliquas arguendo a ſimili per
contrarium ꝙ ſola contritione deleatur peccatū:
nam ſicut in bono remuneratur ſola voluntas : ita ⁊ in malo
damnatur quis pꝛo ſola voluntate: vel voto.⁊ ad hoc inducit
hanc legem ⁊ ſequentes.Non diuiditur. Pꝛo plenioꝛi intelli⸗
gentia iſtius legis ⁊ ſequentium ⁊ totius argumentationis
veniunt duo querenda.
1 ¶ Pꝛimum eſt vtrum ſit verum quod volūtas pꝛo opere re⸗
putatur.
12 ¶ Secundum vtrum leges humane puniant quenquam pꝛo
ſola voluntate.
1 **Ad pꝛimum** ſic pꝛoceditur.†Et arguitur mul⸗
tipliciter ꝙ nō ſit verum:ꝙ volun
Pꝛimū argumentū. Scōm arg.
tas pꝛo opere reputatur.¶ Pꝛimo ſic.qꝛ ſm hoc tantū valet
ſi quis habet volūtatē confitēdi:quātū ſi confiteretur.frustra
ergo confitetur.¶ Secundo ſic.aut ſacramentū confert aliqđ
habēti bonā voluntatem aut nihil.ſi aliquid:ergo nō eſt idem
⁊ equiualens velle ſuſcipere:⁊ ſacramētū ſuſcipere.ſi nihil con
fert habēti bonā voluntatem:⁊ nulli alij confert: ergo fruſtra
Tertiū ar.
ſuſcipitur.¶ Tertio ſic.ſi aliquis dat tres denarios pꝛo deo:
⁊ vult dediſſe ſeptē vel cētum marcas:ſed ibi votum pꝛo facto
Quartū ar.
nō reputatur.ergo illud nō eſt verum.¶ Quarto ſic.ſi aliqua
vult ſe perdidiſſe virginitatē:⁊ ꝙ nō perdidit nō impedit:niſi
impotētia.ergo illa ſm hoc amiſiſſe reputatur. ergo ſi poſtea
penitet:nō debebitur ei aureola. qđ eſt falſum,ergo nō eſt ge⸗
Quintū ar.
neraliter verū:ꝙ volūtas pꝛo facto reputatur.¶ Quinto ſic.
aliquis habet plenā voluntatē aliquē occidendi ⁊ qđ non occi
dit nō impedit niſi impotētia.ergo reputatur pꝛo facto. ergo
eſt irregularis pꝛo voto:ſicut pꝛo opere.ſed hoc eſt falſum.er⸗
go nec in bono nec in malo eſt verū:ꝙ volūtas reputatur pꝛo
Opponit ī cōtrarium.
facto.¶ In oppoſitum eſt textus pꝛedictus aug.¶ Item ad
idē eſt.glo.ſup illud.pſ.⸗manus noſtre cōcinnāt ſic.d.qđquid
ꝑſ.lvij.a
vis ⁊ nō potes deus factū imputat.¶ Rñdeo hic veniūt tria
Reſpōdet.
declarāda.pꝛimū eſt an actus exterioꝛ aliquid de bonitate vel
malitia addat ſupꝛa bonitatē:vel malitiā volūtatis. ſecūdum
eſt an volūtas pꝛo facto reputetur. tertiū eſt an qui hꝫ volūta
tē plenā ⁊ deſit facultas: ⁊ alius q voluntatē plenā euntem in
opus ad paria inducētur in merito pmij vel pene.Circa pri⸗
S. Thom. 2
mū eſt notandū iuxta ſanctū Tho.in.ij.diſ.xl.ar.iij.†ꝙ actus
exterioꝛ ⁊ actus interioꝛ volūtatis hoc modo cōparantur ad
inuicem.ꝙ vterꝫ eſt quodāmodo alteri bonitatis cā ⁊ vterꝫ
quantū in ſe eſt quādā bonitatē hꝫ:quā alteri dat.actus enim
exterioꝛ bonitatē hꝫ ex parte materie:⁊ ex circūſtātiaꝝ ꝯmēſu
ratione:ſm quā pꝛopoꝛtionatus eſt ad finē hoīs conſequendā
⁊ ſicut eſt dare eleemoſynā:vel ieiunare:⁊ hmōi ſeruatis debi⸗
tis circunſtātijs:⁊ qꝛ actus exterioꝛ cōparatur ad volūtatem
ſicut ad obiectū:inde eſt:ꝙ hāc bonitatē volūtatis actus inte
rioꝛ ab exterioꝛi hꝫ:nō ſi qđē ex eo ſm ꝙ eſt exercitus: ſed ſm
ꝙ eſt intentus ⁊ volitus.qꝛ ſm ꝙ eſt exercitus : ſequitur actū
volūtatis.ratio aūt bonitatis in actu interioꝛi volūtatis cōſi
ſtit:ſm ꝙ voluntas eſt dña ſuoꝝ actuum:ſm quā bonitatem
actus hꝫ rōnē meriti:vel laudabilis:⁊ hec bonitas ex interio⸗
August. Pꝛima cō cluſio.
ri in exterioꝛē ꝓcedit.vñ aug.libꝛo retractationū.d.ꝙ volun⸗
tas eſt qua peccat:⁊ recte viuit.¶ His notatis ſit iſta ꝯcluſio
loquēdo de illa bonitate quā voluntas actui exterioꝛi pꝛebet:
actus exterioꝛ nihil bonitatis addit ſupꝛa bonitatē actus in⸗
terioꝛis:ſiue voluntatis: dūmō voluntas equaliter intēſa ſit.
Patet ꝯcluſio qꝛ vna ⁊ eadē hoc mō eſt bonitas actus volun⸗
tatis:q̄ reſpicit finē:⁊ actus exterioꝛis:qui reſpicit finē mediā
te actu voluntatis.diximus aūt dūmō volūtas ſit eque inten⸗
S. Thom.
ſa:qđ ꝓ tāto dictū eſt:vt inquit ſctūs Tho.qꝛ qdā actus ſunt
delectabiles:in qbus voluntas nō pōt eſſe ita intēſa añ actū:
ſicut in actu:vt pꝫ in actu foꝛnicatiōis. vñ nō equaliter deme⸗
reť:q vult foꝛnicari:⁊ qui actu foꝛnicať.qꝛ volūtas nō pōt eſſe
August.
adeo pfecta ante actū:ſicut in actu.in quo caſu inquit Aug.ꝙ
vnuſquiſꝫ miſer mala voluntate efficiť:ſed miſerioꝛ ptāte:cū
deſiderium male voluntatis adimpletur.qdā vero actus ſunt
difficiles:in qbus volūtas pōt eſſe magis perfecta ante actū
Alber. ma.
q̄ in actu ſicut exēplificat pꝛedictꝰ Albertus magnus in.iiij.
Secūda cō cluſio.
in ira ⁊ pꝛodigalitate ⁊ miſericoꝛdia ⁊ cōpaſſione.¶ Scđa cō
cluſio.Si loquamur de bonitate actus:quā exterioꝛ actus ſm
ſe habet:ſic addit ad bonitatē vel malitiā volūtatis.patet iſta
ꝯcluſio.qꝛ actus exterioꝛ cōplet interioꝛē in bonitate:vel mali
tia:cū cōpareť ad volūtatē:ſicut obiectū ſiue terminꝰ ⁊ oīs in
clinatio vel motus pficiať in hoc:ꝙ cōſequiť finē:vel attingit
S. Thom.
terminū.¶ Itē ꝓbať cōcluſio iſta rōne ſancti Tho.in pꝛima
ſecūde ſic.oē agens intendit ꝯſequi bonū:⁊ vitare malū.ſi igiť
per actū exterioꝛē nihil addatur de bonitate vel malitia: fru⸗
ſtra q hꝫ bonā voluntatē:vel malā:facit opus bonū:vel etiam
Tertia cō cluſio.
deſiſtit in malo opere ꝙ eſt incōueniēs.¶ Tertia ꝯcluſio quā
tū ad pꝛemiū eſſentiale actus exterioꝛ nihil addit ſupꝛa volū⸗
S. Thom.
tatē:dū tñ volūtas maneat equaliter intēſa. pꝫ iſta ꝯcluſio ſic
iuxta ſanctū Tho.in.ij.qꝛ ad pꝛemiū eſſentiale oꝛdinať actus
Chꝛyſoſto.
per bonitatē pꝛimā quā hꝫ a voluntate:pꝛout liberaliter red⸗
ditur ⁊ ex amoꝛe.vñ chꝛyſo.ſup matth.inquit.ꝙ voluntas eſt:
aut q̄ remuneratur pꝛo bono: aut dānatur pꝛo malo. ⁊ ꝑ ꝯñs
S. Thom.
actus exterioꝛ nihil ad pmiū eſſentiale.tñ inquit ſanctꝰ Tho.
mereť qui hꝫ perfectā voluntatē aliqđ bonū faciendi quātū ſi
faceret illud:⁊ ſi faciat vnū quātum ſi faceret multos volūtate
Quarta cō cluſio.
equaliter manēte. ¶ Quarta ꝯcluſio.actus exterioꝛ bene ad⸗
iungit voluntati aliqđ accidētale pꝛemiū.pꝫ ꝯcluſio qꝛ actus
volūtatis ad pmiū accidētale ꝯuertiť : vel oꝛdinať ꝑ bonitatē
q̄ eſt ipſius actus exterioꝛis ſm ſe.⁊ ita actus exterioꝛ ex bo⸗
nitate quā hꝫ ſm ſe adiūgit aliqđ accidentale:verbi grā.mar
tyꝛ inquantū exterius patiť victoꝛiā de aduerſarijs fidei hꝫ:⁊
ex hoc aureola ſibi debeť.ſilr etiā aliquis ex hoc qui in actū ex
terioꝛē frequēter exit magis habilitať ad bonum.⁊ hoc ſequiť
ꝙ in charitate creſcit.ſilr etiā per actū exterioꝛē punitur ma⸗
gis q̄ per voluntatem tñ.⁊ ideo actus exterioꝛ adiungit in ſa
tiſfactionem ⁊ ſimiliter in oībus alijs:que ſequūtur bonitatē
Albertus magnus.
actus ſm ꝙ eſt exercitus.iſta vř ſentētia tā dñi alberti magni
Alexander de halis.
in ſecūda parte ſua:q̄ Alex.de halis in.ij.ſuo ⁊ hec de pꝛimo.
3 ¶ Circa ſm declarandū articulum eſt notandū†ꝙ eſt duplex
voluntas ſicut dicit beatus aug.libꝛo ꝯfeſſionū.⁊ ſuper gen.ſ.
plena ⁊ ſemiplena.plena dꝛ qñ nihil deeſt ex parte voluntatis:
quoniā faceret ſi poſſet.ita ꝙ nihil excludit opus niſi ſola im⸗
4 potentia.de tali voluntate plena ſit iſta ꝯcluſio† voluntas pꝛo
opere reputatur quātum ad pꝛemium ſubſtantiale ſiue eſſen⸗
Bernardꝰ.
tiale beatitudinis.patet iſta ꝯcluſio authoꝛitate ex dicto bea⸗
ti augu.qđ poniť in litera.item ex illo beati bernardi dicētis.
ꝙ bona volūtas ſufficit ad meritum.item ex gl.ſuper illud in
mādatis eius volet nimis.que dicit ſufficit velle:ſi perficiendi
S. Thom.
mādata deſit facultas.¶ Ratione ſic pꝛobatur iuxta ſanctū
Thomā in pꝛima ſecunde:quando poſſibilitas ſiue facultas
deeſt voluntate exiſtente perfecta vt operaretur ſi poſſet defe
ctus perfectionis que eſt ex actu exterioꝛi eſt ſimpliciter inuo
luntarius.inuoluntarium autem fiat ſicut non meretur penā
vel pꝛemium in operādo bonum:vel malum:ita non tollit ali⸗
quid de pꝛemio:vel de pena:ſi homo inuoluntarie deficiat a fa
ciendo bonū:vel malum.ergo voluntas ipſa plena reputatur
pꝛo facto quo ad pꝛemiū eſſentiale.¶ Secūdo ratione depen⸗
dētie ex dictis in ſuperioꝛi articulo pꝛobatur ſic pꝛefata con⸗
cluſio.actus exterioꝛ bonitatem illam ſm quā meritoꝛius eſt
vite eterne habet ex voluntate gratie infoꝛmata ſm ꝙ volūta
rius eſt.ergo ſupꝛa bonitatem voluntatis perfecte ſiue plene
nō addit ſiue adiungit meritū eſſentiale vite eterne pertinēs.
Secunda concluſio.
ergo ſequitur:ꝙ voluntas plena quātū ad pꝛemium vite eter⸗
5 ne operatur pꝛo opere reputať.¶ Scđa ꝯcluſio† volūtas ple
na non reputať ꝓ facto quo ad pꝛemiū accidētale:ſiue quo ad
aliqua ꝯſequentia ſiue adiuncta ad pꝛemium eſſentiale. patet
iſta concluſio ex dictis ſic.actus exterioꝛ voluntatis addit ali
quid bonitatis vel malitie ſupꝛa voluntatem vt in pꝛecedenti
articulo oſtēſum eſt.ſed ſicut per bonitatem pꝛimā quā habet
a volūtate oꝛdinaria ad pꝛemium eſſentiale que eſt beatitudo
eterna ita per bonitatem quā hꝫ ex ipſo genere actus:qui lau
dabilitatem quandā hꝫ ex debitis circūſtantijs oꝛdinatur ad
pꝛemium accidentale.ergo ſequitur ꝙ voluntas plena lꝫ pꝛo
opere reputeť quo ad pꝛemium eſſentiale : non tñ quo ad pꝛe⸗
mium accidentale.vnde qui voluntatē plenā habuit martyrij
ſine actu

ſine actu auream cōſequitur: q̄ pꝛemiū eſſentiale diciť:nō aūt
aureolā q̄ accidētale pꝛemiū eſt.⁊ eſt tantū ipſoꝝ:q actu mar⸗
tyꝛium paſſi ſunt ſm illud ti.ſecūdo non coꝛonabitur: niſi qui
legitime certauerit.Et ita etiā eſt in malis: quoniam ex par⸗
te malitie quā actus exterioꝛ addit ſupꝛa malitiam volunta⸗
tis voluntas non reputabitur in omnibus pꝛo opere.vnde in
homicidio licet plena voluntas occidēdi habeat eundem rea⸗
tum in ſpecie:quem homicidium:non tamen tantum ⁊ magis
Albertus. S.Thom.
nocet actus q̄ voluntas:vt inquit Albertus. Et ita patet in
quibꝰ voluntas ⁊ plena reputatur pꝛo opere ⁊ in quibus non.
Iſta eſt ſententia ſancti Thom.in.iiij.diſtin.xvij.vbi explanā
do literam circa pꝛefatam authoꝛitatē augu.ita dicit. hoc in⸗
telligendum eſt tam in bonis: q̄ in malis.quādoꝫ eſt votum
plenum:ita quod nihil retardat ab eius executione:niſi in po
tentia.ſi aūt operatio adiuncta addit aliquid ad voluntatem:
ſicut in illis operibus:que habēt in ipſo actu delicta:tunc ope
ratio addit etiā quātum ad meritum ⁊ demeritum ſubſtātia⸗
le:alias nō ſed ſemper addit operatio quātum ad aliquid ad⸗
iunctum:quod eſt vtilitas conſequens actum in bonis:vt effe
ctus eius nocumentū in malis. hec ſanctus thomas. ¶ Sed
Queſtio. Reſpōdet. Alexander de halis.
6 ſurgit hic queſtio† vtrum ſemiplena voluntas etiam repute⸗
tur pꝛo opere:reſpondet magiſter Alexāder de halis.in.ij. ꝙ
cum dicitur voluntas pꝛo opere putatur de voluntate plena
intelligitur:nihilominus tamē ille qui habet voluntatē ſemi⸗
plenam vel pꝛogreſſiuam peccat:⁊ quo ad aliquid pꝛo facto re
putatur ei:ſed non omnino:⁊ ita licet vtriꝫ voluntati ſcilicet
plene ⁊ ſemiplene debeatur pena:in gradu tamen in diuerſo.
Ex his autē que dicta ſunt in quibus voluntas plena ꝓ ope⸗
re reputatur:⁊ in quibus nō colligi poteſt qualiter intelligen⸗
dum ſit quod gloſſatoꝛ decre.ſuper illo quod aug.dicit ꝙ vo⸗
luntas pꝛo opere reputatur ait in glo.videlicet quod hoc di⸗
ctū in quatuoꝛ caſibus fallit.ſcilicet in baptiſmo: in quo plus
valet baptiſmus q̄ coꝛdis contritio ſiue votum ſuſcipiēdi.ſe⸗
cūdo in eucharistia qꝛ per aſſumptionem eucharistie delentur
venalia: qđ non fit per ſolam voluntatem accipiendi. vt.j.diſ.
ij.de conſe.iteratur.tertio in confeſſione ipſi ſacerdoti facien⸗
da:cū ipſa erubeſcentia in pꝛeſentia ſacerdotis pars ſit peni⸗
tentie.j.eo.quem peniteat.in ſacramentis eñ non dubium vt
S. Thom.
dicit ſanctus tho.ꝙ effectu ſacramēti plenius inducit ipſa ſa⸗
cramēti ſuſceptio q̄ ſolum deſiderium.quarto in martyꝛio:in
quo aureola ſicut dictum eſt datur actui: nō autem voluntati
quātumcūꝫ plene.Et hec de.ij.¶ Circa tertium in quo que⸗
7 ritur† vtrū qui habet voluntatē plenā ⁊ deficit facultas pari
ficetur ei:qui habet plenam voluntatem ⁊ opus.Satis patet
reſponſio ex dictis nihilominus repetendo aliqua eſt notan⸗
Alexander de halis.
dum in pꝛimis iuxta Alexādrum de halis qđ eſt pꝛimū eſſen⸗
tiale ⁊ pꝛincipale:qđ conſiſtit in viſione dei. Et eſt pꝛimū ad⸗
iunctum:qđ conſiſtit in gaudio de aliquo bono pꝛeterito: pꝛe⸗
cedēti:vel de aliquo bono in pꝛeſenti ſuperaddito.Qua diſtin
Pꝛima cō cluſio.
ctione habita ponitur iſta concluſio.Quod quantum ad pꝛe⸗
mium pꝛincipale parificatur volūtas plena: vt deeſt facultas
voluntati plene adeſt facultas cū actu:dū tamen ſit par chari
tas ſiue par gratia gratū faciēs. hec ꝯcluſio eſt foꝛmaliter in
Scđa con cluſio.
verbis ipſius magiſtri de halis. ¶ Secunda ꝯcluſio eiuſdem
8 eſt†ꝙ quātum ad pꝛemium aduētum plus meretur voluntas
plena cum actu:quā voluntas plena ſine actu: ⁊ ita nō parifi⸗
cantur ⁊ nō ſolum quātum ad adeptionē pꝛemij:ſed etiā quan
tum ad dimiſſionē pene mali,iſta etiam videtur ſententia dñi
Albertus magnus.
Alberti magni in.ij. parte ſumme ſic dicētis. ſi vero facultas
nō ſuppetit:tūc pꝛo certo intentio ſufficit ad pꝛemiū vite eter
ne:qñ enim in noſtra poteſtate non eſt:deus nō requirit a no⸗
9 bis.† duplex eſt pꝛemium ſcilicet ſubſtantiale:⁊ accidentale.
ſubſtantiale eſt beatitudo eterna:cuius quātitas eſt ſm quan
titatē charitatis:⁊ fidei dirigentibus intentionē, accidentale
eſt pꝛemiū in multis operibus gloꝛiari que in honoꝛe dei fa⸗
cta ſunt:⁊ illud conſiſtit in operibus tanq̄ in cauſa meritoꝛia
Alexander Tertia con cluſio.
hec Albertus.in malis vero eſt ſimilis cōcluſio magiſtri Ale
xandri videlicet ꝙ cū ratione volūtatis plene ⁊ ratione actus
debeatur pena:ꝙ qui habuit voluntatem plenam:ſed nō cum
actu:quantum ad penam carentie viſionis dei equiualens eſt
in penis cum eo:qui habuit voluntatem plenam exiſtētem in
opus: licet nō quo ad afflictionem actualem equiparetur.iſta
eſt etiam ſentētia thome in queſtionibus de malo.q.xvij.ar.ij.
vbi ad queſtionē iſtam ſi tantū peccet qui ſola volūtate peccat
q̄ qui peccat voluntate ⁊ actu.ita reſpondet. ꝙ ſi ſit omnino
equalitas ex parte voluntatis: tunc diſtinguendum eſt in pec
cato:ſicut etiam in merito.qui enim habet voluntatē eleemo⸗
ſynam dandi:habet ⁊ non dat.qꝛ non habet facultatem:tantū
dem meretur quantum ſi daret per compaꝛationem ad pꝛe⸗
mium eſſentiale:quod eſt gaudium de deo:hoc enim pꝛemium
reſpondet charitati:que ad voluntatem pertinet.Sed per cō⸗
parationem ad pꝛemiū accidētale quod eſt gaudium de quo⸗
cunꝫ bono creato magis meretur qui non ſolum vult dare:
ſed dat.gaudebit enim non ſolum qꝛ dare voluit:ſed qꝛ dedit:
⁊ ex omnibus bonis que ex datione pꝛouenerunt.Et ſimiliter
ſi conſideretur quantitas demeriti per comparationem ad pe
nam eſſentialem que cōſiſtit in ſeparatione a deo ⁊ doloꝛe ex in
de pꝛoueniente:nō minus demeretur qui ſola voluntate : quā
qui voluntate ⁊ actu peccat, qꝛ hec pena eſt contemptus dei:
qui reſpicit voluntatem:ſed quātum ad penam ſecundariam:
que eſt doloꝛ de quocunꝫ alio malo. ſic magis demeretur qui
actu ⁊ voluntate peccat:habebit doloꝛem non ſolum de eo:qđ
male voluit:ſꝫ de eo ꝙ male fecit:⁊ de oībus malis que ex eius
malefacto pꝛouenerunt.hec ſanctus thomas.¶ His habitis
Ad pꝛimū argumētū. Bonauen.
dicendū eſt ad rationes factas in pꝛincipio qōnis.¶ Ad pꝛi⸗
mam reſpondetur negando conſequētiam.dicit autem domi⸗
nus bonauētura reſpōdendo ad hanc rationem in.iiij.di.xvj.
in expoſitione litere:ꝙ voluntas (que vocatur hic firmū pꝛo⸗
poſitū)non dicitur ita pꝛo operatione computari : qđ tamen
valeat omnino ſicut opus.ſed qꝛ hoc etiam deus acceptat: ⁊ ſi
aſſit votum ⁊ deſit facultas deus excuſatum habet. conceden⸗
dum ergo eſt ꝙ ſemp aliquid recipit qui opere accepit ſacra⸗
mentū:⁊ aliquam habet vtilitatem:tamen vbi deeſt facultas:
deus reputat voluntatem ipſam ſufficientem ad obtinēdam
gratiam:nec tamē fruſtra confitetur.ſi enim pꝛo loco ⁊ tempo
re non confiteretur:verum votum non eſſet aut eſſe deſiſteret:
Albertus magnus.
ſi pꝛius eſſet.Simili modo ſoluere videtur albertus magnus
in.iiij.ita dicens.licet enim duo bona ſunt votum confitendi:
⁊ cōfeſſio:tamen votum nunquā eſt plenum:ſi actum contem⸗
ptus religionis excludit:⁊ nō articulus neceſſitatis.ſed ſi per
plenum eſt nec actum impedit:niſi impotentia:ſufficit votum
quātum ad ſubſtantiam indulgentie: licet non conſequantur
omnia illa que cōſequuntur: ⁊ adiuncta ſunt confeſſioni ſcđm
actū exiſtendi:ſicut eſt diminutio per vim clauium : ⁊ deob li⸗
gatio a debito confeſſionis:⁊ ſimiliter ruboꝛ actualis in actu
Ad ſcđm.
confeſſionis:etiā aliquid tollit de pena.¶ Ad ſecūdam patet
reſpōdeo ex reſponſione iam dicta ad pꝛecedentem dictum eſt
enim:ꝙ ſacramēti ſuſceptio aliquid confert.ſecūdo ꝙ votum
ſiue voluntas plena nō ita dicitur reputari pꝛo opere:ꝙ oīno
tantū valet ſicut opus:⁊ ita per cōſequens nō ſuſcipitur fru⸗
S. Thom.
ſtra.vnde ſanctus tho.in.iiij.di.xviij.dicit.ꝙ eſt valde notan⸗
10 dum in iſta materia† ꝙ voluntas pꝛo facto non reputatur in
his:que ſunt ab alio ſicut eſt in baptiſmo.nō enim tantū valet
voluntas ſuſcipiēdi baptiſmū ſicut ipſius ſuſceptio:ſed repu
tatur voluntas pꝛo facto in his:que ſunt omnino ab homine:
⁊ iterū quātū ad pꝛimū eſſentiale:nō autē quātum ad pene re
motionē:⁊ hmōi reſpectu quoꝝ attenditur meritū accidenta
liter ⁊ ſecundario:⁊ ideo ꝯfeſſus ⁊ abſolutus minus in purga
Ad tertiū. Albertus magnus.
toꝛio punietur quā contritus tantū. ¶ Ad tertiā reſpōdetur
iuxta albertū magnum in.iiij.ꝙ nō eſt plena voluntas ſi plus
poteſt dare:⁊ nō vult ſed ſi plus nō poteſt dare:tunc eandē cū
dante plus in ſubſtātia habet indulgentiā:licet aliqđ accidē⸗
Ad quartū. Albertus. S. Thom.
tale habeat dñs plus:q̄ nō habeat iſte qui dat minus.¶ Ad
quartā rñdetur iuxta dñm albertū:⁊ ſanctū tho.ꝙ per volun
tatē plenā foꝛmationis bene quis perdit virginitatē quantū
ad id qđ eſt in ea foꝛmale:qđ conſiſtit in voluntate nō experiē
August.
di coꝛruptionē carnis ſm illud qđ aug.dicit libꝛo de nuptijs
11 ⁊ ꝯcupiſcētia† ꝙ virginitas eſt in carne coꝛruptibili incoꝛru⸗
ptionis perpetua meditatio.non autē quantū ad id : qđ eſt in
ea materiale qđ eſt integritas carnis: aureola aūt nō debetur
continētie ſm ſe:ſed ſm carnis integritatē:⁊ ideo cū ꝑ pniam
omnia reſtaurātur:ſi in pꝛopoſito talis incoꝛruptionis diſce⸗
Ad qntū.
dat aureolam habebit. ¶ Ad qntā rñdetur negando ꝯñam
⁊ rō eſt:qꝛ irregularitas accidentalis pena eſt : quā vt inquit
Albertus.
dñs albertus ſm ꝯſiliū diuinū ecclia nō determinauit: niſi ad
actū homicidij:⁊ ideo lꝫ ſubſtātialiter ſit reatꝰ idē homicidij
volūtatis ⁊ actus:nō tamē accidētalis pena eſt vna vtriuſꝫ.
12 **Ad ſecundum.** In quo queritur † vtrū leges
humane puniant malā volūta
Pꝛimū ar. Scōm arg.
tem ſic pꝛoceditur. ¶ Et vř ꝙ ſic.per nouem leges inductas
in litera per gratianum.¶ Secundo ſic.ratione lex ciuilis ad
virtutem inducit:que in ſolo animo ſedet.vnde pꝛecipua cura
eſt legiſlatoꝛis cruce inducere ad virtutem.ij.ethi. ergo videť
ꝙ ad legem ciuilē ad quā etiā ptinet ꝑ penas inducere ad vir⸗
Tertiū ar.
tutes pertineat pūnire malas volūtates.¶ Tertio ſic.volun
tas reputatur pꝛo facto:vt dictū eſt tam in bonis:q̄ in malis
ergo ſequitur:ꝙ ſicut leges puniūt mala facta:ita etiā puniūt
malas volūtates:que pꝛo opere reputantur. ¶ In oppoſitū
Opponit ī cōtrarium. Rñdet.
arguitur per alias leges inductas ibi per gratianū in ꝯtium
vnde.ff.ti.de penis dꝛ cogitationis penā nemo patiať.¶ Re⸗
ſpōdeo de voluntate mala poſſumus loqui dupliciter ſcilicet
put infra limites ſuos exiſtit:ita qđ de ea nihil foꝛis maneat

appareat: vel prout voluntas ſuis limitibus non contenta fo-
ris ſignis: aut actibus aliq̄bus ſe demõſtrat loquendo de vo-
Prima cõcluſio.
luntate ſuis finibus contenta ſit iſta concluſio. ꝙ mala volun-
tas quãtũcũq̄ ſit plena non venit per leges ciuiles puniẽda.
patet iſta concluſio in litera in. §. cogitatio. vbi ſic dicitur. co-
gitatio non meretur penam lege ciuili cum ſuis terminis cõ-
tenta eſt ⁊c. ¶ Ratione ſic probatur. talis voluntas cum ſit ſe
creta ⁊ occulta hominibus: nec probari poſſit in eodem iudi-
cio: ſed ſoli deo nota: ſoli ſubeſt iudicio dei: qui cor intuetur et
nõ humano. vnde primo regũ. vj. homo videt que patẽt: deus
autẽ intuetur cor. vnde apoſtolus. j. corin. iiij. nolite ante tem-
pus iudicare: donec veniat dominus: qui illuminabit abſcõdi
ta tenebrarum: ⁊ manifeſtabit conſilia cordium. ¶ Tertio ſic.
lex moyſi perfectior erat: ꝙ̄ ciuilis. ſ3 lex moyſi non dicebatur
cohibere animũ: ſed manum. ergo minus poteſt hoc facere lex
Secũda concluſio.
ciuilis. ¶ Secunda cõcluſio. voluntas mala per ſigna aut ali
quos actus demõſtrata per leges ciuiles punitur: maxime in
peccatis: que grauiter rem publicam perturbare poſſunt. iſta
concluſio patet ex legibus inductis ex litera precedẽti. ¶ Ad
rationes in principio queſtionis reſpondetur. Ad primã di-
Ad primũ argumẽtũ.
cendum: ꝙ omnes leges inducte ſicut poteſt colligi ex litera
loquuntur de mala volũtate: que per aliqua ſigna ⁊ actus ex-
teriores patefacta eſt. talis enim ſi eſt de peccatis pacẽ publi-
cam perturbantibus: bene punitur per leges ciuiles: ſm gra
Ad ſcõm.
dus tamẽ ſignorum: quibus demõſtrata eſt ipſa mala volun-
tas. ¶ Ad ſecundam reſpondetur negando conſequentiam.
licet enim lex ciuilis inducat ad virtutes etiam per penas: nõ
propter hoc ſequitur ꝙ poſſit punire malam voluntatem in-
fra limites ſuos exiſtentem. i. exterius nullo ſigno aut actu ap
parentem. Ratio huius dicta eſt. quia voluntas vt ſit ſubter
fugit aſpectum ſiue notitiam hominis: ⁊ per conſequẽs eius
iudicium: nec etiam punit vt diximus omnem voluntatem:
etiam exterius demonſtratã: ſiue apparentem. ſed ſolum vo-
luntatem malam: que in perturbationem rei publice machi-
Ad tertiũ.
natur: ſiue redundat in malum proximi. ¶ Ad tertiam reſpõ
detur ꝙ ratio non procedit. quoniam non vniformiter volun-
tas in omnibus reputatur pro facto. ¶ Pro quo plenius co
Alexander de halis.
gnoſcendo eſt notandum iuxta magiſtrum Alexandrum de
ha. in. iij. primo ꝙ voluntas plena aut eſt reſpectu ſui peccati:
qđ exercetur in anima: nõ per corpus: vt in peccato ſuperbie:
⁊ inuidie: aut reſpectu peccati: ꝙ exercetur in corpore: ſiue per
corpus vt in peccato adulterij: quod exercetur in corpore: aut
per cor ⁊ in homicidio: qđ exercetur per corpus. ¶ Secundo
eſt conſiderandum ꝙ eſt reatus peccati reſpectu priuationis
glorie: ⁊ reatus peccati reſpectu paſſiõis geenne. reſpectu pri-
uationis glorie voluntas plena pro facto reputatur. item vo-
luntas plena reſpectu ſpiritualis peccati: ꝙ taliter interius
completur pro facto reputatur quantũ ad paſſionem geenne.
voluntas vero plena reſpectu corporalis peccati qđ exercetur
in corpore: vel per corpus pro facto reputatur quãtum ad ge-
neralitatem pene: quia tali voluntati adiungitur concupiſcẽ-
tia: vt in voluntate plena adulterandi: vel ira in volũtate ple-
na occidendi: que ſunt paſſiones partis ſenſibilis: que fundaꝛ
in corpore: ⁊ ideo punitur iſta volũtas: ſicut factũ generalita-
te pene quis in ſpiritu in ſenſibilitate ⁊ in carne. Quãtũ vero
ad intẽtionẽ pene nõ videtur quid reputari pro facto: cauſaq̄
eſt voluntas in peccatis: que exercentur in corpore: vel per cor
pus ſolet intendi in facto intẽtioni autẽ volũtas reſpõdet in-
Albertus magnus.
tẽtio pene. ¶ Quibus habitis dicendũ eſt ad rationẽ. dicitur
ergo ſm eũ ⁊ magnũ albertũ: ꝙ ſicut pene temporales ⁊ pene
eterne quãtum ad penas temporales que inferuntur a iudice
ſeculari vel eccleſie non reputatur voluntas pro facto: niſi vbi
nocumẽtũ infertur proximo: quãtũ vero ad penas eternas q̄
inferunꝛ a deo voluntas nocẽdi proximo pro facto reputatur
cũ diſtinctione que ſupra reputatur: ſeu dicta eſt. vnde nota ꝙ
factũ duos h3 reſpectus: vnũ ad faciẽtẽ: ⁊ illũ cui fit factũ: aut
ad illũ cui fit: ⁊ nocet: h3 penã in iudicio ſeculari: vel eccleſiaſti
co. qđ reſpicit manũ. factum vero facientis punitur a deo qui
attẽdit animam: ⁊ quo ad hoc voluntas reputatur pro facto.

1 ☞ Voluntas ſine effectu punitur.
2 Virgines ſacre non poſſunt nubere.

Exponit literam.
SI quis. Hec lex fuit Imperatoris iuſtiniani
habetur. j. xxxvj. q. ij. [attẽtare]. i. ali
quo actu exteriori quo deprehendi ⁊ probari valeat
1 voluntas. eſt arg. † ꝙ voluntas ſine effectu punitur. vt. j. eo. ſi
2 quis pulſatus. hu. [matrimonium de facto] † quoniã ſacre vir
gines nubere non poſſunt. xxvij. q. j. per totum [capitali] hoc
ſm leges. ⁊. xxvij. qđ. j. ſi quis rapuerit ſed ſm canones talis
excõmunicatur ſi ſit laicus ſi clericus eſt deponitur. xxvij. q. j.
ſi quis epiſcopus hu. ergo qui hic.

1 ☞ Togati qui dicebantur: ⁊ quare.
2 Judeus an poſſit poſtulare pro ſe.

NEmo. Lex iſta que durat vſq̄ ad legẽ quiſ-
quis. ad idem tẽdit. in hac lege loqui-
tur Imperator leoni prefecto pretorij: ⁊ ſtatuit: ꝙ
nec in foro eius nec alibi in ciuitate vel extra aliq̄s
Diuiſio.
exerceat officiũ aduocationis: niſi ſit baptiſatus. Et poteſt di
uidi hoc capitulum in quatuor partes. in prima inſtituit legẽ
prefatam. in ſecunda prefectus admittens aliquem ad officiũ
aduocatus non Chriſtianũ punitur in centum libras auri. in
tertia punitur ille: qui contra fecerit: vt preſcriptis omnibus
bonis in exiliũ perpetuũ mittatur. ibi: quicũq̄. in quarta pu-
nitur rector prouincie: ſub cuius adminiſtratiõe fuerit factũ:
vel attentatũ. qui amittet dimidiũ bonorũ ſuorũ: ibi: ſciturĩs
1 etiã [togatorũ]. i. aduocatoꝝ † qui dicebanꝛ togati a toga qua
Archidia.
dam veſte: qua vtebanꝛ. archi. [myſterijs] ⁊ ſacramẽtis: ⁊ niſi
fuerit imbutus ſacro baptiſmatis: que lex vr̄ multiplici rõne
rationabiliter inſtituta iuxta. hug. Primo in verecũdiã illoꝝ
q̄ non ſunt baptizati: vt ſic facilius ⁊ citius ad baptiſmũ con-
currerẽt. ¶ Secũdo quia forte ſub tali ꝯditione ſeu occaſione
xp̄ianis iniuriã facerẽt: q̄ de cã publica officia interdicta ſunt
iudeis. xvij. q. iiij. ꝯſtituit. ⁊ di. liiij. nulla. ⁊ cõſimili cã cõſtitu-
tũ fuit: ne iudei vel ſaraceni Chriſtiana mãcipia [in domib⁹]
in domibus ꝑmittebanꝛ hr̄e: vt ex. de iudeis. cũ ſit. ⁊. c. ex ſpe-
ciali. ¶ Tertio cauſa poteſt aſſignari. q2 ſi iudei aut ſarraceni
eſſent aduocati Chriſtianoꝝ: aut ſup eos publica officia exer-
cerent: xp̄iani eis aſtringerenꝛ: qđ Chriſtiane fidei eſſet ꝯtume
lioſum ⁊ ſacris canonibus ꝯtrũ: vt in allegatis p3. ¶ Quar-
Hugutio.
to cã põt eſſe ꝑfatarũ legũ: ne. ſ. propter nimiã familiaritatem
iudei aut ſaraceni corrũperẽt Chriſtianos. dicit aũt hu. ꝙ nõ
credit. ꝙ prohibitio iſta habeat locũ niſi in cauſis: q̄ tractãtur
Queſtio. Reſpõdet.
2 corã iudicibus xp̄ianis. ⁊ inter xp̄ianos. ¶ † Sed nũquid iu-
deus põt poſtulare pro ſe. dicit glo. ꝙ ſic. ar. xvij. q. iiij. iudas.
⁊ extra de iudeis. iudei [ſinautẽ] iſta pars ſecũda [attentatũ]
ſ. aliquo exteriori actu: etiã ſi nõ fuerit ſecutus effectus: ꝑpter
hec lex indicitur. hu. [quicũq̄] tertia pars [ſtylum]. i. penam
[ſciturĩs] quarta pars penam hãc imponere poteſt iudex ec-
Archidia.
cleſiaſticus vt legitur ⁊ notatur. iij. q. iiij. hi qui. archi.

1 ☞ Cogitans de morte principis qualiter puniatur.

QUiſquis. Vel ſi quis. ad idem inducitur
iſta lex integre ponitur. vj. qđ. j.
1 §. verum. pro nũc ſumma legis eſt † ꝙ cogitans de
morte principis cũ militibus vel priuatis vel bar
baris hoſtibus. ſ. ſceleſtam. i. facinoroſam ingerit factionem. i.
conſpirationem eadem ſeueritate puniatur: ac ſi ad effectum
intentaſſet ⁊ eandem ſeueritatem: hoc eſt ſpeciale in hoc caſu.
glo. alias ſecus. j. eo. cogitatio.

1 ☞ Telum eſt generale nomen cuiuſlibet rei qua aliquis poſ
ſit alium ledere.
2 Lex cornelia de ſicarijs quos puniat.
3 Sica quid dicatur.

SI quis cum telo. Tertia ad idẽ
iducit lex iſta:
q̄ dicit ꝙ tẽtãs necare hoĩem: punitur etiã ſi nõ ſe-
Exponit literam.
1 quatur effectus [cũ telo] † gñale eſt nomẽ cuiuſli-
bet rei: q̄ aliq̄s p̄t aliquẽ ledere: vel nocere: ſiue ſit gladius: vel
cultell⁹: vel palus: vel lãcea: vel claua: vel fuſtis. vt inſti. de pu-
blicis iudicijs. hu. [cã necãdi] etiã ſi nõ ſequaꝛ homicidiũ. hu.
[ſecuris q hoĩem] ſubaudi volẽs ⁊ ſciẽs. hu. [dolo] qui in lege
cornelia de ſicarijs reputaꝛ ꝓ facto. vt. ff. ad. l. cor. de ſica. in le-
ge. hu. [cõmiſſum]. i. homicidiũ erit ꝑpetratũ [legis cornelie]
Hugutio.
2 i. vltimo ſupplicio † lex eñ illa de ſicarijs nõ ſolũ punit hoĩem
qui volẽs occidit hoĩem: ſ3 ⁊ illũ cuius dolo malo factũ eſt ho-
micidiũ: ⁊ illũ qui cauſa occidẽdi hoĩem vadit cũ telo [de ſica-
3 rijs] † ſica diciꝛ quaſi ſeca ⁊ a ſecando: ⁊ eſt cultellus feriẽs. in-
de ſicarius: qui telum huiuſmodi portat ad interficiendum.

1 ☞ Aggrediens infantem animo eum necandi, etiam ſi non
necauerit, punitur pena capitali.
2 Voluntas ⁊ conatus ſine effectu puniuntur.

SI quis infantis. Ad idem induci
tur lex iſta: que
1 vult † ꝙ ſi quis aggreſſus fuerit infantem animo eũ
necandi

Exponit literam.
necãdi ẽt ſi eũ nõ necauerit pena puniaꝛ capitali. ¶ [Piacu-
lũ]. i. crimẽ: qđ ad pietatẽ ꝯmouet: vel qđ eſt ſanguinis effuſio
ne piandũ [aggreſſus] nõ ergo fuit volũtas ꝯtẽta ſuis finib⁹ ⁊
2 eſt ar. † ꝙ volũtas ⁊ conat⁹ ſine effectu puniꝛ. vt ĩ lege ſequẽti.
1 ☞ Teſtes minus idonei aliquando recipiuntur propter in-
opiam probationum.

Exponit literam.
SI forte mulier. Ad idẽ induciꝛ lex
iſta: que vult. ꝙ ſi
vxor maritũ vel maritus vxorẽ. ¶ [Inueniaꝛ] ali
quo. ſ. iudicio: ſiue aliq̄ actu exteriori voluiſſe occi-
dere: ſed nõ ſufficit ad plenã ꝓbationẽ: ꝙ ſerui vtrinſq̄ vel fa-
milia [q̄ tunc t̄pis] domũ cuiuſcũq̄ ſint ꝯditionis: ſeru⁹ poſſit
teſtificari ꝯ eos [tũc t̄pis] quo. ſ. maritus vxorẽ: vel econuerſo
voluit occidere. alia eñ familia. ſ. tũc abſens non reciperet. ſ. ꝯ
dños: in tali caſu q2 abſentes nõ eſt veroſimile de hoc habuiſſe
notitiã: ſicut eſt de ſeruis [tũc t̄pis]. i. p̄ntibus. [defenſione]. i.
exceptiõe. nõ eñ poterit excipi ꝯ eos: ꝙ ſint ſerui: vł ancille: di
Hugutio.
cit aũt hic Hu. ꝙ hoc qđ hic dr̄ intelligẽdũ eſt: qñ ex alijs indi
cijs res patet: ſ3 nõ ad plenũ. alr̄s nõ reciperenꝛ in hoc caſu: ſi
nullũ criminis ſtaret veſtigiũ. vt. xij. q. §. ĩ patronos. et h̄ ipm
1 habeꝛ ꝑ hoc ꝙ dr̄ hic. [inueniaꝛ] ⁊ eſt ar. † ꝙ ꝑpter inopiã ꝓ-
bationũ q̄ñq̄ minus idonee recipiũtur. ar. iiij. q. ij. item ſerui.
1 ☞ Iniuriarum tenetur qui maſculum vel feminam libere vel
ſeruilis conditionis impudicum facere tentauerit.

SI q̄s maſculũ. Ad idẽ induciꝛ hec
lex: ſtatuit † ꝙ ſi q̄s
1 maſculũ vel feminã libere vel ſeruilis ꝯditiõis im
pudicũ facere tentauerit iniuriarũ teneaꝛ. ſimilr̄ q
Diuiſio.
ꝑcutit: vel facit: vt aliq̄s ꝑcutiaꝛ iniuriarũ teneaꝛ. Et põt diui
di ĩ q̄tuor ptes. In ꝑma ponit ſicut dictũ eſt iniuriarũ teneri:
q maſculũ vel feminã ĩpudicã facere tẽtauerit. In ſcđa oſtẽdiꝛ
ꝙ eadẽ lex ẽt locũ hẽat ſi q̄s ſeruũ ſuũ ĩpudicũ facere attẽtaue
rit ibi: ſ3 ⁊ ſi ſerui. In tertia declarat q̄d dicaꝛ attẽtare pudici
tiã alicui⁹ ibi: attẽtari pudicitia dr̄. In q̄rta dicit nõ ſolũ tene-
ri iniuriarũ: q iniuriã facit: ſ3 etiã qui iniuriã fieri ꝓcurauerit
ibi: nõ ſolũ attentauerit [aliquo exteriori actu]. ſ. adulãdo: ꝑ-
mittendo: ſolicitãdo: vel alio modo [mala] i. maxilla. ⁊ idẽ ſi ſit
aliud membrũ [pugno] idem ſi alio membro ſiue alia re.

SI q̄s pulſatus. Ad idẽ inducitur hec
lex que vult ꝙ eleuans
pugnũ: vel alteꝝ mẽbrũ: vt alterũ ꝑcutiat teneaꝛ iniu
Exponit literam.
riarũ: ẽt ſi non ꝑcutiat. [pulſatus]. i. ꝑcuſſus. Archi. [leuare]
ad ꝑcutiẽdũ [vapulaturus]. i. verberãdus [nõ tñ ꝑcuſſus iniu
riarũ actiõe tenetur]. i. habet actionẽ leuantẽ ꝯ ſe manũ vel ſi
referatur ad leuantẽ manũ exponitur. [tenetur]. i. obligatur.

COtra. Iuxta diuiſionẽ poſitam per nos ſupra hic eſt
ſecũda pars prime partis principalis: in qua
intẽdit ꝓbare magiſter Gratia. ꝙ ꝑ ſola volũtate null⁹ punia
tur: ⁊ ad hoc inducit quinq̄ leges. prima eſt que ſequitur.

COgitatiõis ⁊c. Ideſt pro ſola cogita-
tione: vel volũtate nul-
lus punitur. ſ. ab homine. ſed bene a deo. Hug. Ratio
huius ſuperiori in q̄õne aſſignata eſt. intelligitur autẽ lex iſta
de cogitatione ſiue voluntate ſuis terminis contenta: ⁊ ſic tol
Archidia.
litur contra. ꝯ. eo. ſi quis non dicam. Archidiaconus.
1 ☞ Solicitãs vel interpellans vxorẽ alterius vt ſecum coeat:
vel ei nubat: etiam ſi effectus non ſequatur: punitur.

SOlicitatores ⁊c. Ad idẽ quodã-
modo ĩduciꝛ lex
Exponit literam.
1 iſta: q̄ cõſtituit † ꝙ ſi q̄s ſolicitat vel ĩterpellat vxo
rẽ alteri⁹: vt ſecũ coeat: vel ei nubat: ẽt ſi effect⁹ nõ
ſequaꝛ: puniꝛ. ¶ [Solicitatores nuptiarũ]. i. q ſolicitãt alie-
nas vxores: vt ſe cũ eis coire patianꝛ. [ĩterpellatores m̄rimo-
nioꝝ]. i. alienorũ. i. q ĩterpellãt alienas vxores: vt ſibi m̄rimo-
nialr̄ ſaltẽ de fctõ copulenꝛ. [extra ordinẽ]. i. extraordinarie. ſ.
Hugutio.
ꝑ arbitrio iudicis: q2 nõ eſt certa pena ſtatuta ĩ tali caſu. Hu.
⁊ ita nõ tñ puniꝛ quãtũ effect⁹ fuiſſet ſecut⁹. Sed vr̄ ꝙ hec lex
incõpetẽter ĩduciꝛ a magiſtro ꝓ iſta parte: cũ videaꝛ corrobo
rare magis aliã p̄tẽ ꝯtrariam: ſc3 ꝙ voluntas ſine effectu hic
puniꝛ: ſed nõ tñ. ⁊ hac rõne cõpetẽter induciꝛ: ꝙ volũtas ſine
effectu hic nõ puniꝛ ſc3 tãtum: ⁊ eodẽ modo eſt in ſequẽtibus.

QUi puero. Ad idẽ ĩduciꝛ hec lex: q̄ dicit: ꝙ
q maſculũ vel feminã ad ſtuprũ
interpellauerit: ⁊ q vt hoc fiat operã dederit: ſcil3 do-
mũ: vel ꝑtiũ prebẽdo: vel aliq̄d faciendo: ſi effectus fuerit ſecu
Diuiſio.
tus in inſulã deportabiꝛ. Et p̄t diuidi in tres ptes ſm tres pu
nitiones: quas ponit. primo ſi effectus eſt ſecutus: ꝑcipit capi
te puniri interpellatorẽ ſtupri. Scđo ſi nõ eſt effectus ſecutus
ꝑcipit illũ ĩ inſulã deportari: ibi. ſ. ĩpfecto. Tertio ſi effect⁹ ſecu-
tus eſt: ꝑcipit ꝙ corrupti ſũmo ſupplicio puniãꝛ. ibi: corrupti.
Exponit literam.
[Puero abducto]. i. ſeparato [corrupto] ſc3 pretio [comite]
i. ſocio. q̄ſi ſine ꝑ ſeipſum: ſiue ꝑ ſociũ: [aut mulierẽ]. i. viduam
[aut puellã]. i. virginẽ [interpellauerit] de ſtupro [domũ] in
qua fiat ſtuprũ [que]. i. vt ꝑſuadeat. i. q vult ſtuprũ cõmittere.
Hugutio. Archid.
Hu. vel is q accipit pretiũ. Archi. [imperfecto]. ij. pars. i. effe
ctu non cõſecuto: tũc min⁹ puniꝛ ab hoĩe ſeculari: ⁊ ab eccleſia
hic ſimiliter ſicut in precedẽti lege habitũ eſt: ꝙ voluntas ſine
effectu nõ punitur: ſc3 tantum quãtum ſi ſequeretur effectus.
1 ☞ Fur accipiens modium vel ſextariũ frumenti an commit
tat furtum totius acerui.

VUlgaris. Ad idẽ inducitur preſens lex: q̄
habetur. ff. de furtis. in qua pro
Queſtio. Reſpõdet.
1 ponitur queſtio. ¶ † Vtrũ quis faciat furtũ toti⁹
acerui frumẽti: cuiuſmodi ſextariũ: modiũ: vel ali-
quã partẽ furatur: ⁊ reſpõdetur ſm ſnĩam ofidij ⁊ trebacij eũ
Diuiſio.
facere furtũ totius acerui: ſed tñ non teneri actione furti: niſi
de eo qđ abſtulit. Et põt diuidi in tres partes. In prima mo-
uet queſtionẽ. In ſecũda ponit opinionẽ iuriſcõſulti. Tertio
ponit verã rationẽ. ij. ibi ofidius. iij. ibi: ſed verũ. ¶ Pro de-
claratione preſentis queſtionis opus eſt diſtinctione vt dicit
hug. q2 fur vel poteſt ferre totũ ſc3 aceruũ: vel totã ſegetẽ: vel
totũ volucrũ: ſiue armariũ: ⁊ hmõi: vel nõ poteſt ferre totum.
Itẽ aut cõtrectauit aĩo furãdi: aut nõ furãdi: ſed cauſa tentã-
di quã rem poſſet leuius ⁊ tuti⁹ ferre. Si ergo põt totũ ferre:
ſiue habeat animũ furãdi totũ: ſiue nõ: totius acerui vel ſege-
tis vel armarij facit furtũ: quãuis partẽ tantũ auferat. ſed nõ
põt ꝯueniri actione furti: niſi de eo: qđ abſtulit. ſi vero nõ põt
ferre totũ: nõ facit furtũ: niſi illius: qđ aufert. quãuis habeat
animũ auferẽdi totũ niſi ꝯtrectauerit aĩo furandi: ſi eñ ꝯtre-
ctat aĩo furãdi: quãuis poſtea pnĩa duct⁹ nõ auferat: tñ nõ de-
ſinet eſſe nocẽs. ſi vero ꝯctat nõ aĩo furãdi: ſ3 cauſa tentãdi ꝙ̄
rem poſſit tutius ⁊ leuius ferre: nõ facit furtũ: niſi eius: qđ au
fert. hec oĩa ex magna parte colligunꝛ. ff. de furtis. l. vulgari.
§. ſed hi. Sequiꝛ in litera [totius rei]. i. acerui. [Ofidius]. ij.
pars. [totius acerui furẽ putat] ⁊ hoc de iure ſcripto: ⁊ ſi totũ
ferre potuit: quãuis nõ habuit animũ furandi totũ [ſed verũ
eſt]. iij. pars. [verũ eſt] ſcilicet de equitate. [Nam ⁊ ſi quis] ꝓ-
bat ꝙ totius faciat furtũ. nam ⁊ ita merito eſt: ſicut dixi cũ to-
Hugutio.
tũ potuit ferre. Nã vbi nõ põt ferre totũ: aliter eſt. Hu. [con-
trectauerit] aĩo furãdi: ſecus ſi ꝯctauerit nõ aĩo furãdi: ſed cã
tẽtãdi: quã rẽ poſſet leui⁹ ferre: vel ſi nõ ꝯctauerit niſi illud: ꝙ
abſtulit [quo deſtinauerat] ferre furtum [deprehẽſus fuerit]
in itinere cũ furto: ſi inquã ita fuerit: tũc toti⁹ rei fur erit pro
parte manifeſt⁹: ⁊ ꝑ parte nõ manifeſtus. Et nõ vt ĩnq̄t hu. ꝙ
vnã ⁊ eandẽ rẽ vocat hic totã maſſam acerui: vel ſegetis: vł vo
lucri: vel armarij: ⁊ illius rei toti⁹ eſt fur manifeſtus reſpectu
partis: quã tulit: ⁊ cũ qua deprehẽſus eſt. [⁊ fur nõ manifeſt⁹]
reſpectu alteri⁹ partis: ſc3 quã ꝯctauit ⁊ dimiſit: ⁊ hoc proue-
nit ex ſnĩa trebacij ⁊ ofidij dicẽtiũ: totã rem tãgi cũ eius pars
tãgiꝛ: nec improbaꝛ ſnĩa illoꝝ. hu. [eiuſdẽ rei]. i. toti⁹ armarij:
qđ ꝯctauit aĩo furãdi vł [eiuſdẽ rei]. i. toti⁹ ſegetis: quã ſecuit:
⁊ ꝯctauit [manifeſtus] reſpectu illius rei: cũ qua deprehendiꝛ
[nec manifeſtus] reſpectu illius partis: quã ſecauit: cõtrecta
Raymun.
uit: ⁊ dimiſit. hic Raymũdus ponit in ſumma ſua duas ſpe-
cies furtorũ: ſc3 aliud eſt manifeſtũ: ſc3 cũ quo fur deprehẽdiꝛ
priuſq̄ veniat ad locũ determinatũ. Aliud nõ manifeſtum:
cum quo fur non comprehenditur. vt. ff. de furt. l. ij. ⁊. iij.
1 ☞ Ordinatio quando dicatur facta per executorem.
2 Inchoatũ nõ habet illum effectũ: quẽ haberet cõſummatum.

HEc autẽ verba. Hec verba vt ĩquit
hu. ſunt verba preto
ris ꝯ illũ: qui preeſt iuriſdictioni ſtatuẽtis in aliũ
ius iniquum. Hec enim verba pretoris ꝓprie intel
liguntꝛ de iniquo iure: ſtatuto vel impetrato cõtra aliquẽ aliũ
eodẽ iure: vti cõtra ſe patiatur. nihil enim equius eſt: ꝙ̄ necis
artifices arte perire ſua. ⁊ ꝙ quis inducit pro ſe inductũ ꝯ ſe
nõ d3 reprobare. ar. di. xviij. c. j. ⁊. iiij. iiij. q. iij. ſi quis teſtibus.
Diuiſio.
põt ergo hoc. c. diuidi in tres partes. ponit ꝙ verbum ſtatuit
rem ꝑfectã ſignificat. Secũdo ex illo ꝯcludit ſiue elicit. ij. ibi: ⁊
ideo. in. iij. ꝯcluſum ſiue elicitũ ꝯfirmat. iij. ibi: nã ſtatuit cum
1 effectu. ar. † ꝙ tunc demũ diciꝛ facta ordinatio ꝑ executorẽ: qñ
facta eſt cũ effectu. ar. de clericis nõ reſidẽtib⁹. relatũ. nec intel
Innocẽti⁹. Archid.
ligitur ſuo officio functus: quouſq̄ ſit ordinata cũ effectu ec-
cleſia. qđ verũ eſt ſm Inno. ⁊ ſic no. extra de offic. deleg. ſuper
eo. ⁊ in. c. in literis. ⁊ de re iudica. c. j. Archi. [decretũ] alias edi
ctum: ſed pretoris. Hug. [ceſſat circa illum] ⁊ eſt argumẽtum.
voluntatẽ ſiue conatum ſine effectũ nõ puniri. vt. ꝯ. e. diſt. cogi
2 tationis. ⁊ eſt ar. † aliquod inchoatum nõ habere illũ effectũ:
quem haberet conſummatum ar. xxxiiij. c. vlti. Hugu.
1 ☞ Puniri regulariter non debet quis pro ſola voluntate.

PEne ⁊c. Sequiẗ tertia pars prime partis principalis: in qua ꝯrietatē legum
procedētiũ de ſola volũtate puniēda vel nõ punien
Diuiſio. da ſoluit. ⁊ põt diuidi hoc.c. ſiue .§. in duas partes
ſm̃ duas ſolutiones. quas ponit. ſecunda ibi. ſ. in .§. cogitatio.
1 Prima eſt † ꝙ regulare eſt ꝙ pro ſola voluntate non dꝫ quis
puniri ſed ſpeciale ⁊ cauſale eſt, ꝙ in quibuſdã caſibus volun-
tas punitur. ergo pene volũtatis in qbus caſibus inueniũtur
determinate a lege vel a canone tolerande ſunt. ſed alia trahi
non debēt: preſertim cũ omnes pene potius ſunt diminuēde:
quã augmentande. qđ magiſter Gratianus authoritate legis
Exponit literam. oñdit dicens. ¶ [Pene molliende]. i. temperãde: diminuēde:
nõ extēdende. Hu. ergo pene volũtatis nõ ſunt extendēde. ſed
tm̃ in caſibus a lege vel a canone notatis tolerãde [exaſperan-
de] niſi ex cã qm̃ qñqꝫ ex cauſa exaſperanẗ, ⁊ augenẗ. tum pro-
pter multitudinē craſſantiũ. vt. ff. de penis. l. aut facta. §. ij. tũ
propter rõnem pſonarũ: vt. ff. de penis capitalium. §. vltimo.
tum pluribꝰ alijs de cauſis pene qñqꝫ exaſperantur. vt. xv. q.
viij. hi q [cũ atqꝫ ideo] verba ſunt Gratiani. [ppriũ]. i. ſpãle
[caſſum]. i. notatum. ſ. a lege vel canone. nõ excedunt de raptu
virginũ. ꝫ. e. ſi qs nõ dicã. [aduocatis]. ꝫ. e. nemo. [de crimine]
ꝫ. e. qſquis. [de ſicarijs]. ꝫ. e. ſi qs. [Fauore religionis] quo ad
raptũ virginitatis. [fidei] quo ad aduocatos, ⁊ crimen leſe
maieſtatis [odio] quo ad ſicarios: ⁊ ideo pene voluntatis in
iſtis caſibꝰ ⁊ qbuſdam alijs ex cã introducte nõ debent vltra
iſtos caſus extēdi: nec trahi ad cõſequentiã [iniuriarũ vero.]
quare võ in crimine iniuriarũ nõ ita aſſigneẗ certa pena: ſicut
in prefatis criminibus ſupponit: qꝛ pro varietate iniuriarum
eſt multiplex pena penarũ. quod oſtendit per legē ſequentem.

1 ☞ Conuicium quid dicatur.
2 Maledictum omne non dicitur conuiciũ: ſed ſolum quod fit cum vociferatione.
3 Emanſor quis dicatur.
4 Furtiuus quis dicatur.
5 Effractor quis dicatur.
6 Rixa quid dicatur. Et quid craſſatura.
7 Expoliare quid dicatur.

AUt facta. Lex iſta introducitur ad oſten dendum, ꝙ pro varietate iniu
Diuiſio. riarum ſit varietas penarũ. Et diuiditur in duas
partes in generali. In prima ponit quatuor gene-
ra puniendorũ: ſcꝫ factũ: dictũ: ſcriptũ, ⁊ conſilium. In ſecun-
da dicit illa quatuor genera puniendorũ eſſe conſideranda ſe-
ptem modis ad hoc vt videatur qualiter ſit punienda. ſ. qñqꝫ
magis: qñqꝫ minus: qñqꝫ nullo modo, ⁊ exēplificat de oībus.
Exponit literam. 1 ¶ [Conuicia] † dicitur cũ citatione: quaſi cõcitatiuũ: vel di-
citur a cõuentu. i. collatione vocũ. ſ. cũ in vnum plures voces
2 cõferunẗ. conuiciũ enim nõ fit niſi cũ vociferatione † nõ ergo
oē maledictũ eſt conuiciũ: ſed id ſolũ qđ cũ vociferatiõe diciẗ:
Hugutio. vt. ff. de penis. l. item apud labeonem. §. cõuiciũ. Hug. [infide
aduocationes]. i. nõ fide. i. ſine fide: vt cũ aduocatus preuari-
catur: vel aľs infideliter exercet officium ſuum, Hu. [vt falſa.]
ſcꝫ inſtrumēta [famoſi libelli] de his habetur. ꝫ. v. q. j. aut cõ-
ſilia in fraudē data, ⁊ qñ aľs non erat fracturus. aľs non tene-
retur quis de tali conſilio: quod dicit ⁊ ſatis notatur extra de
ſenten. excom. nuper. §. in ſcđa. [conſcientia latronum]. i. rece-
ptio latronũ. ſcilicet cum quis ſciens recipit eos, ⁊ ita eſt eorũ
conſcius. quia ita punitur: vt ipſi latrones. ff. de receptoribus
peſſimũ [quoſqꝫ]. i. aliquos [monuiſſe] ideſt ad aliquod ma-
leficium impuliſſe: ſiue receptaculum: vel aliud auxiliũ ad ma-
lum eis dediſſe. Hugu. [inſtar eſt ſceleris] ad quod ſuadent:
vel auxilium prebent. Hugu. [Sed hec] ſcđa pars. hic ponit
enim ſeptem illa: cum quibus illa ſcꝫ facta dicta ſcripta ⁊ con-
ſilia ſunt conſideranda que ſunt cauſa. [Primo conſideranda
eſt cauſa] vt in verberibꝰ: que ſi ſunt illata a magiſtro vel pa-
rente impunita ſunt: que videntur facta emēdationis animo.
puniunẗ autem ab extraneo: qui nullam habet poteſtatē ver-
berandi ſuper eum. ¶ Secũdo eſt cõſideranda perſona, ⁊ hoc
dupliciter. ſ. illius qui fecit, ⁊ illius qui paſſus eſt. [in huius
rei]. i. ad hãc conſiderationē de perſona ptinet etiam etas fa-
ciētis ⁊ eius qui patiẗ. ¶ Tertio cõſiderandus eſt locus. nam
ex loco diſcerniẗ an ſit furtum ſimplex: vel an ſit ſacrilegium.
¶ Quarto conſiderandũ eſt tps. qꝛ per hoc diſcernitur emã-
3 ſor a furtiuo. † emanſor dicitur qui propria voluntate diu va-
gatus poſtea ad caſtra reuertebaẗ. ff. de re mili. l. iij. [hunc tē-
4 pus diſcernit a furtiuo] † furtiuus eſt qui latēter moratur in
5 aliquo loco: cauſa exercendi maleficij, ⁊ cito reuertitur ad ca-
ſtra: [⁊ etiã tps diſcernit effractorē] † effractor eſt [a] q frangit

a ¶ Effractor eſt. adđ 3 tex. in. l. iij. §. i. ff. de off. prefec. vigi. et ibi late ſcribentes.

carcerem: vel aliud: vt euadat. vel alia loca: vt inde aliquid ſur
ripiat [⁊ furem diurnum ⁊ nocturnum.] Aliter enim ſunt pu-
niendi diurni: ⁊ aliter nocturni. ¶ Quinto cõſideranda eſt fa-
cti qualitas. i. quã atrocius vel leuius factum ſit: vt furta ma-
nifeſta acrius puniũtur. qꝛ vt inquit glo. in quadruplum: quã
non manifeſta. que vt dicit glo. puniuntur in duplum. Itē per
6 hoc diſcernitur rixa a craſſatura. † Rixa [b] eſt quidem conflia-
b ctus altercantium. craſſatura eſt violentia illata crudeliter a
latronibus: vt in nemoribus: ⁊ huiuſmodi, ⁊ dicitur a craſſor
craſſaris: quod eſt ſeuire. Item per hoc diſcernũtur ſpoliatio
7 nes a furtis. † expoliare eſt res iacentis hereditatis ſubtra-
here: antequã adeatur ab herede: nec eſt hic furtum. qꝛ nõ tra-
ctat res aliquas inuito domino. qꝛ neſcitur quis dominus ſit.
vt. ff. de furtis rei hereditarie. ff. de effrac. expi. l. ij. tñ hic gra-
uius punitur: ꝙ aliud furtum: vt inquit Hugu. Item p hoc
diſcernitur petulantia a laſciuia. i. violentia. i. qđ fit per quan-
dam laſciuiam ab eo qđ fit per violentiam. ¶ Sexto conſide-
ratur quãtitas: pro qua conſideratione inducit authoritatem
demoſthenis: per quã conſiderationē diſcernitur fur ab abi-
geo. ¶ Septimo expectabatur [euentus]. i. ſi res habeat effe-
ctum [a dementiſſimo] alias clementiſſimo ſi litera eſt clemē-
tiſſimo tũc eſt ſenſus ꝙ ſi quis clemētiſſimus. i. pijſſimus por-
tat gladiũ: etiã de nocte: non preſumitur: ꝙ faciat cauſa mali:
⁊ ideo nõ imputabitur: niſi ſequatur in factũ: ⁊ ipſo facto pre-
ſumitur: ꝙ fecerit caſu: ⁊ nõ a propoſito. ⁊ ideo in tali facto ſpe
ctatur euentus. i. id quod fit: vel ſequitur inde: ⁊ nõ voluntas.
qꝛ preſumitur in contrarium: ſcilicet ꝙ non voluntate: ſed ca-
ſu factum ſit. vnde minus punitur. eodem modo poteſt dici a
dementiſſimo: ſed in alijs perſonis eſt contraria preſumptio.
vnde ſi quis alius cum telo ambulauerit cauſa necandi homi
nem: punitur quaſi occiderit: ⁊ hoc quãquã in alijs perſonis
lex cornelia de ſicarijs non minus puniat: hic enim vtpote in
maleficijs nõ expectatur euētus: ſed voluntas: ⁊ ideo qꝛ euen-
tus expectabatur in factis a dementiſſimo vel clementiſſimo
exilio voluntario. i. pro motu ⁊ voluntate iudicis: qꝛ non erat
tempus determinatum in tali exilio: vel voluntario. i. pro mo-
tu ⁊ voluntate: quantum ad locum: in quo eſſet in exilio: ⁊ inde
ſupponit exemplum homeri apud grecos.

b ¶ Rixa. ad de ꝙ rixa intelligiẗ đ facto nõ verbis tãtũ. l. ſi ex plagis. §. i. ff. ad. l. aq. ⁊ in. l. ſi i rixa. ff. đ ſica. pa nor. i. c. j. ne cler. vel mona. Et cã rixe ēt tpe feriato agiẗ. Spe. de peti. et poſſ. in princ. verſi. ſed pone.

COgitatio. Hic poniẗ. ij. ſolutio predicte ꝯtrarietatis legũ inductarũ:
que melior eſt ac veracior. dicit eñ ꝙ voluntas nõ
puniẗ ab hoīe: cũ ſit cõtenta ſuis finibus: quo caſu
intelliguntẗ ⁊ leges ⁊ canones q̃ dicunt volũtatē nõ puniri: ſcꝫ
ab hoīe: ſed cũ non eſt ꝯtenta ſuis finibꝰ: punitur etiã ab hoīe:
quo caſu intelligũtur ⁊ leges ⁊ canones aſſerētes voluntatem
Exponit literam. puniri ab hoīe: vt in primis caſibus ⁊ ſimilibus. dicit ergo [co
gitatio] ſubauditur vel quaſi: predicta ꝯtrarietas ita põt ſol-
ui: vt dixi: vel ſic ſolui põt. hoc eſt cogitatio ſine voluntas non
mereẗ penã. ſ. ciuili: vel eccľiaſtica: quo ad hominē cũ. ij. dicitur
aũt finibus ſuis cõtentari: dũ non procedit ad aliquē actũ ex-
Hugu. teriorē. Hu. ⁊ tũc manifeſtum eſt: ꝙ nõ puniẗ ab hoīe: nec põt:
cũ ſic ſupradiximus lateat: ⁊ probari nõ poſſit. ſecreta eñ deli
cta ⁊ latentia deus iudicat ſolus. diſt. xxxij. erubeſcãt. ⁊. xxxij.
q. v. Chriſtiana. ſed tũc nõ cõtentatur ſuis finibus: ſed excedit
eos: cũ ad actũ exteriorē pcedit: putat: tribuit conſilium: mit-
tit: promittit: dat: adiũgit ſibi ſociũ: vel ſocios: ⁊ multa ſimilia
vt qđ vult fiat: ⁊ tunc voluntas ⁊ a lege ⁊ a canone punitur in
multis caſibus: ſi pbata fuerit: probari aũt põt per hmõi ex-
trinſeca: que ipſa fieri cõpellit. [diſcernũtur tamē ⁊c.] qꝛ in ma
leficijs ſpectatur voluntas: ⁊ non exitus: vel effectus: aut ani-
mus in perſeuerantia. in alijs vero ſecus eſt: [que de iure effe-
ctum deſiderãt]. i. habēt: in quibus maximus animus in per-
ſeuerantia attenditur: vt eſt matrimonium: conſecratio: em-
ptio: venditio: ⁊ huiuſmodi: que oīa de iure habent effectum.

1 ☞ Diuortium requirit animi iudicium.

DIuortiũ. Hãc inducit legē ad probãdũ: ⁊ oſtendendũ: ꝙ i alijs maleficijs
animi iudiciũ ꝯſidereẗ dicens: † ꝙ diuortiũ reqrit
1 animi iudiciũ. i. firmũ ppoſitũ: ⁊ deliberationē. vñ
nõ đr cē factũ ſi nõ pſeuerauit factũ: ſiãt nõ eſt i maleficijs: qm̃
in illis nõ ꝯſideraẗ pſeuerãtia: vel iudiciũ animi: ſiue ppoſitũ
firmũ: ſꝫ ſufficit ſi affuit volũtas: etiã ſi incõtinēti peniteat: nõ
deſinet eſſe nocēs. vt. ff. de furtis. ſi ea diuortiũ. cõſtrue [ſit ve-
Exponit literam. rũ]. i. ratũ ⁊ legitimũ nõ eſt: niſi illud qđ aīo [⁊ ad diſceſſionē.]
i. ſeparationē [iudiciũ]. i. firmũ ppoſitũ: ſine deliberationē ani
mi habuiſſe. hu. hinc ad oſtēdēdũ ꝙ qđ fit calore iracũdie: non
haberi ratũ niſi perſeuerãtia appareat animi iudicium fuiſſe.
Inducit canonē: ſi qs. q habeẗ. ij. q. iij. ſi qs. ibi vide plenius.
1 ☞ Conſilium plus eſt quã voluntas ſuis terminis contenta.

Ex conſilio. Hic incipit quarta pars prime par tis principalis iuxta diuiſionē priꝰ
per nos poſitã, in qua magiſter gratianus reuertiẗ ad propo
ſitum probans: ꝙ ſola cõtritio ſufficiat ſine cõfeſſione ad re-
miſſionem peccati: ⁊ inducit ad hoc ꝙ conſiliũ peccandi pro
opere reputatur: ⁊ hoc per capitula ſequentia: vbi conſyderã
dum. ꝙ cũ cõſiliũ dare vt hic ſumiẗ ſit perſuadere ⁊ impellere
Hugutio. ⁊ inſtruere ad faciendũ aliquid miniſteriũ phere ſiue adiuto-
1 rium. vt. ff. de furt. l. in furti. hu. patet manifeſte † ꝙ conſiliũ
plus eſt ꝙ̃ voluntas ſuis teminis cõtenta. [Ex cõſilio.] quaſi
non ſolũ ex volũtate: ſꝫ etiã ex conſilio tenetur quis: quaſi ex
facto. hugu. vñ etiã ſm apoſtolũ. ro. j. nõ ſolũ facientes digni
ſunt morte: ſed qui facientibus conſentiunt.

3 ☞ Mandatum: non occides dupliciter intelligitur.
4 Lex vetus qualiter dicatur non prohibere animum.
5 Chriſtus quare debuit illudi: flagellari: et crucifigi a gentilibus.
6 Uerba iudeorum: nobis non licet interficere quēꝙ̃ multipliciter exponuntur.

PEriculoſe. In capitulo preſenti ꝙ eſt beati auguſtini ſuper Jo.
magiſter gratianus occaſione huiꝰ qđ ſupra dixe
rat: ꝙ quis ex ꝯſilio peccãdi teneret quaſi p facto
inducit ꝙ homicide dicuntur etiã qui cõſiliũ dant ad homici
Diuiſio. dium faciendũ. Et diuidiẗ in tres partes. qꝛ in prima ponit
qđ dictũ eſt. in. ij. illud probat ex hiſtoria ⁊ verbis Euangeli-
cis de morte Xpi: ⁊ authoritate pphete. in. iij. cõcludit: ꝙ etiã
illi qui ſolo conſilio in mortibus hoīm interuenerunt debēt ſe
penitentie ſubijcere. ij. ibi: nam iudei. iij. ibi: ſubijciant ergo. p
pleniori intelligentia huius capituli veniunt duo querenda.
1 ¶ Primum eſt: vtrum ex conſilio ſit quis iudicandus ho-
micida: ſiue vtrum conſulens aliquem hominem occidi ſit reꝰ
homicidij.
2 ¶ Secundum eſt: vtrum homicidiũ ex conſilio ſit diuina lege
prohibitum.

1 **Ad primum** Sic proceditur. † Et vr̃ ꝙ ex cõſi lio occidendi nõ dicaẗ quis reus
Primũ argumētum. homicidij. ¶ Primo ſic. nullꝰ eſt dicēdꝰ reꝰ homicidij: q con
ſuluit diuinã legē adimpleri: ſꝫ diuina lex precipit deutero. xx
ij. aliqs hoīes de medio tolli: ſiue occidi. ergo conſulens hoc
fieri nõ peccat: ergo ex cõſilio nõ eſt quis dicēdus reus homi-
Scđm arg. cidij. ¶ Scđo ſic. miles qui iuſſu ptãtis ſub qua legitime eſt
cõſtitutꝰ occidēs hoīem: nõ eſt reus homicidij, vt in. c. miles.
xxiij. q. v. ergo minꝰ erit reus homicidij cõſulēs. alias omnes
aſſeſſores ⁊ iuriſcõſulti aſſiſtētes iudici in cã mortis hoīm: fie
Tertiũ ar. rent rei homicidij. qđ nõ vr̃ dicendũ. ¶ Tertio cõſulentes et
exhortãtes hoīes ad bellũ ꝯ hoſtes aut pr̃ie: aut eccleſie: nõ in
currunt reatũ homicidij: lꝫ in bellis illis multa contingãt ho
micidia. vñ ēt in antiqua lege mandabaẗ deute. xx. ꝙ ſacerdo
tes tubis in bellis clangerēt. ergo vr̃: ꝙ cõſulēs aut exhortãs
Opponit in contrarium. hoīem occidi nõ ſit dicēdus reꝰ homicidij. ¶ In oppoſitum
ar. ex textu pſentis capľi: vbi đt au. ſup Jo. periculoſe ſe deci-
piunt: q exiſtimãt eos homicidas tm̃ eē: qui manibꝰ hoīem oc
cidũt: ⁊ non potiꝰ eos: p quorũ ꝯſiliũ fraudē ⁊ exhortationem
Reſpõdet. hoīes extinguñẗ. ¶ R ñ. aīaduertendũ eſt hic qd noīe conſilij
accipiēdũ ſit. dicimꝰ eñ ꝯſiliũ nõ accipiẗ p ſimplici opinione:
aut ſimplici expſſione iudicij ſui: qꝛ qs q̃rēti alicui i gñe an lꝫ
iudicē talē vel talē malefactorē occidere rñderet ꝙ ſic. ſed cõſi
lium accipiẗ hic pro conſilio exhortationis: vel approbatiõis
Innocētiꝰ. ſuaſionis. vñ Inno. in gl. ſuper. c. audientiã. extra de homi. đt
ſic intelligiẗ cõſiliũ vel mãdatũ dediſſe i mortē alicuiꝰ: qñ ſua-
ſit illud: vel rogauit, vel mãdauit: vel alias cõſuluit vtilitatē
q̃ ſeq̃reẗ ex homicidio oñdendo. ¶ Quo notato ſit iſta cõclu
ſio. Cõſulēs. i. ſiue pcipiēs homicidiũ hoīs inocētis ſiue hoīs
q iure occidi nõ debuit: eſt homicida dicēdꝰ: ſiue reus homici
dij. Iſta cõcluſio multiplici authoritate primo authoritate
pſitis capituli: vt dictũ eſt. ¶ Scđo ex illo qđ hr̃ mat. ij. ꝙ vi
dens herodes ꝙ illuſus eſſet a magis: iratꝰ eſt valde: ⁊ mit-
tēs occidit oēs pueros. ⁊c. vbi occiſio paruulorũ magis impu
taẗ herodi pcipiēti occidi: ꝙ̃ miniſtris: q manibꝰ occiderunt.
¶ Tertio pꝫ mar. vj. vbi đr: ꝙ herodiades volebat Joannez
occidere. hoc aũt nõ fecit manibꝰ: ſed ꝯſilio: ⁊ ſuaſu. vñ ipa ſua
ſiſſe legiẗ filie ſue: ꝙ peteret caput Joã. vt ibi đr. ¶ Rõne ſic
pbaẗ ꝯcluſio. Cõſulēs occidi hoīem innocētē: ſiue eũ q occidi
nõ dꝫ: ꝯ legē cõſulit dñi dicētis: exo. xiij. innocētē ⁊ iuſtũ nõ oc
cides. ergo ſequiẗ ꝙ ꝯſulēs talis ſit reꝰ homicidij. ¶ Quibꝰ
Ad argumenta. habitis dicēdũ eſt ad rõnes in oppoſitũ factas ad q̃s vna rñ-
ſio ſufficit. đr ꝙ rõnes ille pcedunt de occiſione maleficorum

hoīm q authoritate diuine legis p eos q publica ptãte fungũ
tur ſic ut qua nec cõſiliarij nec iudices nec ēt milites exequen-
tes ſunt rei homicidij. iuxta. c. allegatũ miles. xxiij. q. v. ⁊. c. cũ
miniſter. ⁊c. Cõcluſio vero ⁊ tex. pſentis. c. loquuñẗ de occiſiõe
innocentis hoīs ſiue eius q occidi nõ debuit. q̃ ſola prohibeẗ:
S. Thom. qm̃ vt dicit ſanctus Tho. in. iij. di. xlviij. Nõ prohibeẗ occiſio
ſimpľr ſed hoīs: q mortē pati nõ debuit. De contractu vero
irregularitatis ⁊ homicidio hic nõ loquimur: ſed in alio loco
deo duce licet parũ tangat gl. qꝛ in alio loco deo duce vlterior
erit materia.

2 **Ad ſecundum** Sic proceditur. † Et vr̃ qđ homicidiũ ex cõſilio non p-
hibeaẗ diuina lege. deut. xx. non occides. ſed tm̃ homicidiũ
Primũ ar. manus. Primo ex differentia illa legis ⁊ euangelij: ꝙ̃ docto-
Scđm ar. res aſſignãt dicētes. ꝙ lex vetꝰ manũ phibeat: nõ aīm. euãge-
liũ vero aīm. ¶ Scđo ſic. ſi occiſio ex cõſilio vel volũtatis eēt
prohibita in lege: vr̃ ꝙ fuiſſet facta diſtincta phibitio volũta
tis homicidij a phibitione cõmiſſionis homicidij. ſicut factũ
eſt circa mechiã ⁊ furtũ. Nã đr nõ mechaberis. ecce phibitio
actꝰ. Itē nõ ꝯcupiſces vxorē proximi. ecce prohibitio volun-
tatis. Similiter circa furtũ dictũ eſt. nõ furtũ facies. ecce pro-
hibitio actꝰ. Itē non concupiſces rē proximi tui. ecce phibi-
tio volũtatis. Sed nõ fuit facta ſimilis diſtinctio in homici-
dio: cũ tñ grauiꝰ ſit pctm̃: ꝙ̃ adulteriũ: ⁊ furtũ. ergo vr̃ qđ ho
Opponit ⁊ Rñdet. micidiũ volũtatis ſiue ꝯſilij non ſit lege prohibitũ. ¶ In op-
poſitũ eſt tex. pñtis. c. ¶ R ñ. iuxta magiſtrũ Alexãdrum de
3 halis in. iij. ⁊ dñm Bonauētură in. iij. † ꝙ dupľr eſt loqui de in
Alexander de halis. Bonauen. telligentia illius mãdati legis non occides. vel ſm intellectũ
legiſlatoris, vel ſm intellectũ ppľi carnalis. Si ſm intellectũ
legiſlatoris: tunc dicimꝰ ꝙ tã homicidiũ volũtatis ſiue ꝯſilij:
ꝙ̃ homicidiũ operis ſiue operationis phibeẗ in precepto illo
vnde gl. ſuper illud exo. xxij. Non occides. dicit: manu: vel mē
te. Itē ſup illud deutero. v. Nõ occides. đr: rc: vel volũtate. Si
vero loquamur ſm intellectũ populi carnalis iudeorũ ſic ſolũ
intelligiẗ phibitũ homicidiũ operis vel operationis. qꝛ ſolũ
Ad primũ argumētũ. S. Thom. putabãt prohibitũ illud pro quo inferebaẗ pena ab ipa lege.
¶ Ad rõnes in oppoſitũ dicēdũ eſt. Ad primã iuxta ſanctũ
4 tho. in. iij. † ꝙ lex vetꝰ đr non prohibere aīm: nõ qꝛ ab oī vitio
nõ retrahat: ⁊ oēm concupiſcentiã ꝙ̃tũ ad genꝰ ſuũ non phi-
Ad ſcđm. S. Thom. beat: ſed qꝛ nõ ab oī ꝯcupiſcētia cohibebat per penas: ſicut fa
cit lex noua. ¶ Ad ſecũdã đr negãdo conſequentiã. qꝛ non eſt
ſimile đ pctõ homicidij: ⁊ mechie: ſiue furti: ⁊ iđ eſt ſm ſanctũ
Tho. in. ij. ij. q. cxxij. ar. vj. qꝛ hõicidiũ nõ eſt ſm ſe ꝯcupiſcibi-
le: ſꝫ magis horribile. qꝛ nõ hꝫ de ſe rõnē alicuiꝰ boni delecta-
bilis. ſed adulteriũ hꝫ aliꝙ̃ rõnē boni: ſcꝫ delectabilis. furtũ
ēt hꝫ rõnē alicuiꝰ boni: ſcꝫ vtilis. bonũ aũt de ſe hꝫ rationem
concupiſcibilis: ⁊ ideo fuit ſpecialibus preceptis prohibita
Exponit literam. concupiſcentia ſiue voluntas furti ⁊ adulterij: nõ aũt concu-
piſcentia ſiue voluntas homicidij. Litera. ¶ [Periculoſe]
i. in periculũ animarũ ſuarũ: ⁊ illorũ: qui eis credũt [manibꝰ]
manus enim cum ſit organum organorũ: vt dicit ariſtoteles
in. ij. de anima: ponitur pro quocunqꝫ alio membro: ſiue actu
exteriori: quo occiſio fieri poteſt. [conſilium]. i. perſuaſionez:
impulſionem: inſtructionem. hu. [fraudē ⁊ hortationem] ſcꝫ
homicide ſunt. probat. [Nam iudei]. ij. pars. [dñm nequa
S. Thom. ꝙ̃ proprijs manibus occiderunt] ſed hoc fecerũt gentiles pi
latus ⁊ milites eius: vt eñ inquit ſanctꝰ Tho. in. iij. parte. q.
xlviij. arti. iiij. ꝯueniens fuit: vt Chriſtꝰ ab vtriſqꝫ: ſcꝫ iudeis
⁊ gentilibus pateret: ⁊ per gentiles eius paſſio conſummare-
tur. paſſus eſt eñ ab eis tria: flagellationem: illuſionē: et cru-
S. Thom. cifixionē: ſm ꝙ predixerat ipſe ſaluator matth. xx. Tradent
enim eum gentilibus ad illudendum: flagellandum, ⁊ crucifi-
5 gendum. † rationem vero huius conuenientie aſſignat ſanctꝰ
Thomas vbi ſupra ex eo: ꝙ in hoc modo paſſionis Xps figu
ratus eſt in hoc modo paſſionis effectꝰ paſſionis ipſius. Pri
mo enim paſſio Xpi effectum ſalutis habuit in iudeis, quorũ
plurimi morte Xpi baptizati ſunt: vt patet actuum. ij. ⁊. iij.
Secundo iudeis predicantibus effectũ paſſionis Xpi tranſi-
uit ad gētes, ideo ꝯueniens fuit, vt Xps a iudeis pati incipe-
ret: ⁊ poſtea a iudeis tradentibus eũ p manꝰ gētiliũ eius paſ
ſio [ſcriptũ eſt eñ] Jo. xix. [nobis nõ lꝫ interficere quēquã]
August. 6 † hoc multipľr exponitur vt dicit ſanctus Tho. in. iij. parte
vbi ſupra. Primo quidē vt dicit ſicut dicit aug. hoc dixerũt
Chryſoſto. iudei pter feſti diei ſanctitatē: ꝙ̃ celebrare inceperãt. Secũ-
do vt dicit Chryſoſtomus hoc dicebant: qꝛ volebant eum oc-
cidi non tanꝙ̃ tranſgreſſorem legis, ſed tanꝙ̃ publicum ho-
ſtem. de quo non erat eorum iudicare: vel quia non licebat eos
crucifigere: qꝛ mors crucis erat iudeis execrabilis. deute. xxj.
maledictus omnis qui pendet in ligno. cupiebant tamen iu-
xta illud ſapientie. ij. morte turpiſſima condemnemus eum:

ſed lapidare qđ in Stephano fecerunt. Uel melius dicenduʒ
S. Thom̃.
eſt inquit ſanctꝰ Tho. ꝙ ꝑ romanos quibꝰ erãt ſubiecti erat
Nicolaus de lyra.
eis occidẽdi ptãs interdicta. vñ Nicolaus de lyra ſup hunc lo
cum dicit. ꝙ romani aliqua minora iudicanda dimiſerant eis
ſcʒ iudeis: ſʒ nõ poterãt pro talibꝰ inferre penã mortis: qꝛ ro-
mani retinuerãt ſibi cãm ſanguinis: [ſed tñ mors dñi illis im
putatur] ⁊ hoc merito [cũ illã lingua ſua perſuaſerũt] ⁊ po
ſtularũt: ⁊ procurarũt interfici importunis precibus inſtãtes
⁊ dicentes [crucifige: crucifige eũ] vñ ad oſtendendũ ꝙ ipſi
iudei lingua ſua interfecerũt eũ [dt vnꝰ euãgeliſta] ſcʒ marcꝰ
marci. xv. [dñm crucifixum eſſe hora. iij. Alius] ſcʒ Jo. xix.
[hora ſexta. qꝛ iudei crucifixerũt eum hora tertia lingua] naʒ
illa hora clamãtes dixerũt cru. cru. cru. eũ [milites vero hora
ſexta manibꝰ q eũ hoĩem tradidit] cõſilio: fraude: aut exhor
tatione ad mortẽ: [ille crucifixit eũ dño dicẽte] ꝓbat hoc au-
thoritate dñi dicẽtis Jo. xix. [maius pctm̃ hʒ: q me tradidit
tibi] iſte nõ fuit iudas: nõ tradidit Xp̃m pilato: ſʒ principi-
bus ſacerdotũ: q tradiderũt eũ pilato ſm̃ illud Jo. xviij. gẽs
tua ⁊ pontifices tui tradiderũt te mihi. horũ tñ oĩm maiꝰ fuit
pctm̃: ꝙ̃ pilati: q timore ceſaris Xp̃m occidit: ⁊ ẽt ꝙ̃ pctm̃ mi-
litũ: q timore pſidis ⁊ mãdato Xp̃m crucifixerũt: nõ ex cupidi
tate: ſicut iudei: nec ex inuidia ⁊ odio: ſicut principes ſacerdo-
S. Thom̃.
tũ. Uerba ſancti Tho. in. iij. pte nihilominus pilatꝰ non excu
ſaꝛ a pctõ: q innocẽtẽ in quo nullã cãm inueniebat: morti adiu
dicauit. potiꝰ eñ debuit acqeſcere veritati: ⁊ iuſtitie: ꝙ̃ nequã
pſ. lvj.
hoĩm clamoribꝰ. [Unde pſ. filij eorũ.] pro hic authoritate
prophete: ꝙ iudei ⁊ ſi non manibꝰ: lingua tñ Jeſum occide-
runt. [Filij hoĩm]. i. iudei laqueũ parauerũt: ſʒ interſerit q̃-
liter turbauerũt dicẽs [dẽtes eorũ]. i. corroſiones eorũ [fue-
runt arma] ꝙ̃tũ ad ꝯſilia [⁊ ſagitte] ꝙ̃tũ ad vba. nõ ergo
ſe excuſent iudei: qꝛ ⁊ ſi manus inermes: os tm̃ armatũ eſt. vñ
ſubdit [⁊ ligua eorũ vt gladiꝰ acutꝰ] dũ clamãt crucifige ⁊c.
voces eñ eorũ ⁊c. huiuſmodi citam fecerũt mortẽ eius vt gla-
dius: [ſubijciant] iij. pſ ⁊ hoc ideo: qm̃ talibus ſola pnĩa eſt
via ad impetrandam veniam. vnde beatus petrus cum mor-
tem Chriſti improperaſſet iudeis: ⁊ quod eum ſuſpendiſſent
in ligno: illi compuncti dixerũt quid ergo faciemus: quibus
petrus reſpondit. penitentiam agite: ⁊ baptiſetur vnuſquiſꝙ
veſtrum. actuum. ij.

1 ☞ Homicidiorum tria ſunt genera.
2 Detractores ⁊ odio habentes fratres ſuos an veniant dicen
di homicide. ꝙ ſic interpretatiue. nu. 4.
3 Occiſio hominis ⁊ homicidium dicitur duobus modis.

Homicidiorum.

Magiſter gratianus occaſiõe
eorum q̃ ſupra dixit de homicidio[a] tã operis: quã
volũtatis: pſequiꝛ de multiplici ſpẽ homicidiorũ
1 † Uñ in preſenti capitulo itroduxit ex authoritate beati petri
tria gña homicidiorũ. q̃rũ vnũ eſt eorꝝ: q ꝓpria manu occidũt
hoĩem: de quo gñe dr nu. 25. homicida ſub teſtibꝰ puniez. Se-
cũdũ genꝰ eſt eorũ: q detrahunt fratribꝰ ſuis, tales eñ detra-
ctores fame ꝓximi occidere dicunꝛ eos extinguẽdo eoꝝ bonã
vitã, mores eorũ ledendo: ⁊ corrũpendo: de hoc põt intelligi
illud eccle. xxj. dentes leonis: ſcʒ detractoris: dentes eius iter-
ficientes aĩas hoĩm. Tertiũ genꝰ eſt odiẽtiũ ꝓximos ſuos de
quo. j. io. iij. q odit fratrẽ ſuũ homicida eſt. ¶ Pro pleniori in
2 telligentia huius capituli. Queritur † Utrũ detractores et
odio habentes proximos ſuos dicendi veniãt homicide. Ad
qđ ſic ꝓcediꝛ. Et vꝛ ꝙ detractores ⁊ odio fratres ſuos haben
tes nõ veniãt dicẽdi homicide. ¶ Primo ſic. illi cõuenienter
nõ ſunt dicendi homicide: ꝑ quos nulli alteri inferꝛ mors. ſʒ ꝑ
detractores ⁊ odio hñtes fratres ſuos nulla inferꝛ mors. ptʒ
qꝛ non corporalis nõ ſpũalis cũ talis non ſit alicui inuito in-
ferri. ergo tales non veniunt rõnabiliter dicendi homicide.
¶ Scđo ſic. nõ oĩs qui fratri ſuo detrahit aut fratrẽ ſuũ odit
vellet ei inferre mortẽ: nec ꝙ ab aliq̃ inferreꝛ ei. ergo talis nõ
venit dicendꝰ homicida. ¶ Tertio ſi detractores ⁊ habentes
odio fratres ſuos dicerenꝛ homicide: horũ homicidiũ veniret
ꝓhibitũ per ꝓceptũ illud legis: exo. xxij. nõ occides. ſʒ per hoc
preceptũ non videtur homicidiũ niſi corporale ſui ⁊ proximi
prohibitum: vt vꝛ colligi ex ſerie litere. cũ ergo detractores ⁊
habentes odio fratres ſuos neminẽ facto ſeu cõſilio aut frau
de interminat corporaliter: videtur ꝙ nullo modo veniãt vo-
candi homicide. ¶ In oppoſitum eſt textus preſentis capi-
tuli. ¶ Reſpondeo dicendum iuxta magiſtrũ Alexandrum
3 de balis. in iij. † qđ occiſio hominis ⁊ homicidiuʒ dicitur duo
bus modis. vere ſcilicet ⁊ interpretatiue. Interpretatiue duo
bus modis. Omittendo ſi non ſubuenit cum videt proximuʒ

a ¶ De homicidio. homicidij appellatione an veniat parricidiuʒ vide p Bal. in. l. fi. C. in quib. cau. ĩ integ. reſti. non eſt nec.

Queſtio.

Primũ argumentũ.

Scđm arg.

Tertiũ ar.

Opponit ⁊ Reſpõdet.

Alexander de balis.

in neceſſitate extrema Aug. contra Fauſtum lib. primo. Pre
August.
ceptum quod eſt non occides. non ſeruas: ſi non das eſuriẽti
panem verum: ſi incurras in eum famelicũ: qui mori poſſet ni
ſi porrigendo cibum ſubuenias: iam tu homicida teneberis. ⁊
ſicut. s. diſtin. lxxxvj. paſce fame morientem: ſi non pauiſti: oc-
cidiſti. ¶ Secundo modo committendo corde ore ⁊ opere. cor
de odiendo. ore duobus modis: ſcilicet detrahendo: ſicut diciꝛ
Auguſt.
in pſenti capitulo malum perſuadendo: ſicut dicit beatꝰ aug.
Gregorius
Si fratri tuo mala perſuades: occidis opere ſcandalizando ꝑ
malum exẽplũ. vnde beatꝰ grego. de prelatis loquens ait qđ
tot mortibus rei ſunt: quot in poſteros perditionis exempla
tranſmittunt. vere cõmittitur homicidiũ in corporis ⁊ aĩe ſe-
paratione: ſeu diuiſione: quod contingit tribus modis. ſcʒ ne
ceſſitate euitabili vel ineuitabili caſu dando operam rei illici
te, vel licite: ⁊ ſi licite adhuc adhibita diligẽtia debita: aut nõ
adhibita diligentia. voluntate aut iuſte: aut iniuſte. iuſte quã-
do eſt ibi debita cauſa: iuſtus ordo iuſtus animus occidentis.
Iniuſte qñ aliqđ iſtorum trium deeſt. ⁊ fit tribus modis: con
ſilio precepto: facto. ſicut dicit canon martini pape dicentis
homicidiũ cõmittitꝛ facto: ꝓcepto: cõſilio. Patet ergo ex di-
4 ctis † ꝙ detractores ⁊ odio habentes ꝓximos ſuos interpre-
Ad primũ argumẽtũ.
tatiue dicunꝛ homicide. ¶ Ad rõnes in oppoſitum. Ad pri
mam rñdetur: ꝙ detractores ⁊ occidentes fratres ſuos nõ di
cunꝛ proprie inferre mortẽ aliꝗ corporalem: aut ſpiritualem:
ſed improprie vel interpretatiue. qm̃ qui fratrem ſuũ odit in
ſua conſcientia occidit fratrem ſuũ: quẽ vellet non eſſe aut nõ
bene eſſe eũ quẽ odit. detractor eñ occidit fratrem ſuũ in alie
na conſcientia: in qua ille ſm̃ opinionẽ viuebat per famã bo-
S. Thom̃.
nam ⁊ hec ratio ſufficit ad hoc: ꝙ tales ĩterpretatiue dicãtur
homicide: ⁊ ita dt ſanctꝰ tho. in. ij. ij. q. lxxiij. ꝙ detractores di
cunꝛ homicide ſcʒ occaſionaliter. qꝛ q odit fratrẽ ſuũ homici-
Ad ſcđm.
da eſt. ¶ Ad ſcđam rõnẽ ptʒ rñſio ex dictis. ſtat eñ ꝙ q odit
aliquẽ non velit inferre illi mortẽ corporis: aut inferri ꝑ aliuʒ:
nihilominus interpretatiue ipſe dr illũ occidere: quem non
Ad tertiũ. Alexander de balis.
vult viuere ĩ animo ſuo: vel cui optat nõ eſſe: aut non bñ eẽ vt
dictum eſt. ¶ Ad tertium dicendũ iuxta magiſtrũ alexãdrũ
de balis: ꝙ in ꝓcepto illo nõ occides: proprie prohibetur occi
ſio corporalis: improprie vero ⁊ ex cõſequẽti ⁊ interpretatiue
occiſio ſpiritualis: ſi aĩa melior eſt corpore ⁊ vita aĩe melior eſt
vita corporis: ⁊ mors aĩe peior morte corporis: qui ergo pro-
hibet inferendã mortẽ corporalẽ: multomagis prohibet infe-
rendã ſpũalẽ. Eſt tñ hic itelligẽdũ nõ ꝓprie dici pt ab aliq̃ in
ferri mors ſpũalis alicui: quẽadmodũ mors corpalis. mors
eñ corpalis ĩferꝛ alicui ꝑ cãm ⁊ violẽtiã. mors vo ſpũalis cul
pe nõ põt inferri alicui ab aliquo niſi per occiſionem, qꝛ culpa
nõ põt fieri in nobis: niſi nobis volẽtibꝰ: ⁊ ꝯſentiẽtibꝰ: ꝙ̃uis
occiſio poſſit eſſe in facto: ⁊ in verbo. ⁊ ideo occiſio ſpiritualis
ſicut dictum eſt ſupra dicitur inferri improprie: ⁊ ĩterpretati-
ue. qꝛ per occiſionem ⁊ non per cãm. [parilem]. i. ſimilem quo
ad deũ. qm̃ oẽs hmõi homicide ſilem penã incurrunt: ſcʒ pri-
uationem vite eterne: ⁊ penã geenne. ꝙ̃uis vnus homicida ꝓ
grauitate peccati grauiꝰ ⁊ acrius puniaꝛ. ſicut eñ ĩ celeſti re-
gno mãſiones multe ſunt, ſcʒ pro varietate meritorum diuer
ſitates p̃mioꝝ, ita in inferno ꝓ differẽtia culparũ eſt varietas
penarũ. eccleſia ẽt grauiorẽ penã imponit ei: qui actu occidit
Hugutio.
hominem, quã ei q odit: vel detrahit. Hug. [detractores iſti]
qui mores bonorũ ledunt ⁊ corrumpunt deteriores eſſe dicun
tur illis qui extrinſecus res ⁊ poſſeſſiones aliorũ auferunt. vt
vj. q. i. deteriores.

Omnis iniquitas.

Cõſequẽter ad idem in
ducit hãc authoritatem hieronymi dicentis ꝙ oĩs
iniquitas ⁊c. hoc autem dictum Hiero. nõ eſt gene
Alexander de balis.
raliter intelligendum de oĩ iniquitate, aut iniuſtitia. ſed olim
vt inquit magiſter alexander de balis in. iij. de iniuſtitia ⁊ ini
quitate: que per oppreſſionẽ alicuius infertur mors: vel acce-
leratur. ad homicidiuʒ eñ pertinet inferre ſtatim mortem, vel
accelerare ad mortẽ. iſte videtur facilis ⁊ verꝰ intellectus hu-
ius litere vel exponiꝛ [iudiciũ ſanguinis eſt]. i. ad digna puni
ri vt effuſio ſanguinis. vñ ſequiꝛ [licet gladio nõ occidas vo
luntate tñ]. i. actu tali volũtario. talẽ eñ iniuſtitiã aut iniqta
tem faciendo videris eum velle interficere.

Nunquid.

Ceterum continuando qđ ſu-
pra dixerat: ꝙ voluntas ſine ef
fectu ſiue anꝗ̃ exeat in opus ſit bona vel mala dam
nabilis aut remunerabilis: iducit authoritatẽ hãc
Diuiſio.
cypriani. ⁊ diuiditur in duas partes. in prima dicit, ꝙ volũta
tem bonam vel malam vnuſcuiuſꝙ anteꝗ̃ exeat in opꝰ deus
inſpicit, malam damnando, ⁊ bonam coronãdo. in ſecũda par
te ponit ꝙ in qualitate ſiue cõditione ſtatus in quo quis euo-
catur

catur a pſenti vita: in tali iudicabitur ab eo. ij. ibi: qualem. ma
Exponit literam.
teria clara eſt. Litera. ¶ [Nunqd fratrẽ] q. d. [nõ dãnauit]
i. anꝗ̃ fratrẽ ſuũ abel perimeret dãnauit. i. dãnandũ preuidit.
vel dãnabilẽ oſtẽdit. hu. vel [dãnauit]. i. dignũ dãnatione p̃-
uidit. qm̃ ipſa mala voluntas ſine effectu exteriori a deo dãna
tur ſicut bona remuneraꝛ. ſcribiꝛ eñ geñ. iiij. ꝙ qꝛ reſpexit ad
munera abel: ⁊ nõ ad munera cain: cõmotꝰ eſt cain ĩ odiũ abel:
⁊ cogitauit eũ interficere: cuius cogitatũ deꝰ cognoſcens ait
illi. quare iratus es. q. d. nõ habes cãm. Et cur cõcidit facies
tua: cum debes eſſe hilaris propter bonuʒ fratris tui. Et ſub
Nicolaus de Lyra.
ditur cã: vt inquit Nicolaus de lyra. Nonne ſi bñ egeris fratrẽ
diligendo recipies mercedẽ a dño: ſinaũt male: fratrem odien
do: ⁊ perſequẽdo, ſtatim in foribꝰ pctm̃ aderit. i. patens mihi
erit: ſicut ea que ponũtur in oſtio: ſed ſubter te erit appetitꝰ
tuus. i. tu poteris deuincere pctm̃. qꝛ nullus peccans niſi vo-
lens. ecce ꝙ deus cognouit volũtatẽ illiꝰ malam eſſe: ac dãna-
bilem anteꝗ̃ in opus malum exterius exiret [vt]. i. ſicut in
cain [cogitatio mala ⁊ pernicioſa conceptio deo prouidente]
iij. q. vij. in grauibus. [perſpecta eſt: ita ⁊ coronetur]. i. dignꝰ
corona habetur: etiam ſiue ſequatur martyrium: ſiue nõ [A-
liud eſt differẽtie]. ſ. vt nolit ſubire martyriũ: etiã ſi ſit neceſſe
pro fide eccleſie: ⁊ hoc malũ eſt: [Martyriũ defuiſſe] aio dr:
eũ animꝰ paratus erat, ſed occaſio ⁊ materia ſubeũdi marty-
riũ nõ affuit talis q̃lis fuit animꝰ bti Joãnis euãgeliſte: q tñ
in pace vitã finiuit. Et ĩ hoc caſu p̃miũ martyrij talis ꝯſequiꝛ
ſicut đ baptiſmo. quẽ ſi adultꝰ deſiderat ⁊ nõ pt hr̃e nihilomi-
nus ſalutẽ ꝯſequiꝛ. vt de ꝯſe. di. iiij. baptiſmi vicẽ. [Qualẽ].
ij. pars. qualẽ ſiue bonũ ſiue malũ: virtuoſum vel vitioſum
dignũ vel indignũ eũ vocat de hac vita iudicat ſiue in iudicio
particulari poſt egreſſuʒ a corpore in q̃: vnicuiꝙ deus penas
vel premia pro meritis tribuit ſiue in iudicio generali: in quo
reſumptis corporibꝰ plena dãna cũ malis ⁊ plena bonis re-
muneratio dabiꝛ [teſtaꝛ] apoca. ij. [ſcrutator renũ.] i. dele-
ctationũ [⁊ cordiũ]. i. cogitationũ. hu. ſolꝰ eñ deꝰ ſcrutatur
corda. i. quicquid cogitat ⁊ renes. i. quicqd delectat. hier. xvij.
prauũ eſt cor hominis: ⁊ ĩſcrutabile: quis cognoſcet illud: ego
deus ſcrutans corda ⁊ probans renes.

Noli putare.

Diuiſio.
Ad idẽ inducit hoc. c. ⁊ eſt
beati Au. Et diuiditur in
duas partes. in prima dt: ꝙ q mala pſuadet proxi
Exponit literam.
mo eſt homicida. ij. ad probationẽ huiuſmodi idu-
cit authoritatẽ ꝓphet. dt ergo. ¶ [Noli putare] imo certꝰ
eſſe debes. qꝛ q perſuaſionibꝰ ſuis inducit aliquẽ ad peccãdũ
mortaliter homicida eſt. tũ qꝛ eũ inducit ad pctm̃ qđ mors eſt
aĩe. ro. v. pctm̃ mors. tũ qꝛ inducit eũ ad mortẽ. rom̃. j. qui talia
agunt digni ſunt morte [occidis] ꝙ̃tũ in te eſt in aĩo. qꝛ con
ſcientiã eius vulneras, ⁊ percutis. vñ quicũꝙ inutili ſermone
cõſcientiã percutit infirmorũ: dicitur percuſſor. diſt. xlv. ſane.
dicitur etiam homicida. vt. xxij. q. v. qui exigit. dr ẽt vincere
Hugutio.
homicidã ipſo actu, cum ille corpus iſte animam interficiat.
vt. xxij. q. v. ille. Hug. [vt ſcias]. ij. pars. expoſitum eſt. s. in
c. pericloſe. machera. i. gladius. eſt alia tranſlatio. hu.

1 ☞ Motus omnis iniquus ad nocendum fratri an veniat re
putandus in genere homicidij.

Homicidium.

Ad eandem ꝯcluſionẽ
inducitur hoc. c. a ma-
giſtro gratiano: qđ eſt beati Aug. ꝯ fauſtũ li. j. vbi
reprehenſa opinione iudeorũ intelligentiũ ſolũ ho
micidiũ corporale facto cõmiſſum diuina lege fore ꝓhibitum
ponit, ꝙ nõ ſolũ q actu aliquẽ corporaliter occidit: ſʒ ẽt q mo-
tum deliberate volũtatis hʒ ad nocendũ proximo homicida
veniat reputandꝰ: ⁊ hoc oſtẽdit ex declaratione facta ꝑ Xp̃m
Mat. v. cũ dicit audiſtis qꝛ dictũ eſt antiquis nõ occides ⁊c.
Ego aũt dico vobis: ꝙ oĩs q iraſciꝛ fratri ſuo reꝰ erit indi-
Queſtio.
cio. i. dignus accuſatione. ¶ Pro pleniori intelligentia huiꝰ
1 capituli. Queritur † vtrũ hoc qđ in iſto. c. dicitur ſit verũ, vi-
Primũ argumentũ.
delicet ꝙ oĩs iniquus motus ad nocendũ fratri in genere ho
micidij veniat reputandꝰ. ¶ Et arguitur ꝙ non Primo ſic.
in furando eſt iniquꝰ motus ad nocendũ proximo: ⁊ tamẽ nõ
Scđm arg.
reputatur in genere homicidij. ergo capitulũ hoc eſt falſum.
¶ Scđo idem arguiꝛ de falſo teſtimonio: in quo nõ dubium
Tertiũ ar.
ꝙ ſit motus iniquus ad nocendũ ꝓximo: ⁊ tñ non deputaꝛ in
gñe homicidij ergo ⁊c. ¶ Tertio ſic. ſi oĩs motus iniquus ad
nocẽdũ proximo ſit in gñe homicidij: ſequiꝛ ꝙ ꝓceptũ de non
occidẽdo nõ ſit ꝓceptũ ſpeciale: ſed generale ad plura ꝓcepta
vcʒ ad preceptũ nõ cõcupiſces vxorẽ proximi tui: ⁊ ad illđ nõ
furtũ facies. ⁊ ad illud nõ dices falſum teſtimoniũ. ſed hoc nõ
eſt verũ cum ſit preceptũ ſpeciale diſtinctum ꝯ alia precepta

ergo non vꝛ verũ: ꝙ omnis motꝰ iniquus ad nocendum pro
Opponit ⁊ Rñdet.
ximo ſiue fratri in genere homicidij deputeꝛ. ¶ In oppoſitũ
eſt textus preſentis capituli: q eſt beati Auguſtini. ¶ Reſp.
dr ꝙ hoc qđ dr hic verũ eſt ſane intellectũ, hoc vero qđ hic dr
vcʒ ꝙ omnis motus iniquus ad nocendũ fratri iuxta magi-
Alexander de balis.
ſtrũ Alexãdrũ de halis in tertio intelligẽdũ eſt cum determi-
natione quo. ſ. nocet perſone: nõ quo ad res perſone, ſed q̃ ad
S. Thom̃.
eſſe ⁊ eiuſdẽ ſuĩe vꝛ eſſe Tho. in. ij. ij. q. c. boni. arg. iij. d. ꝙ cum
dñs ait Mat. v. Oĩs q iraſciꝛ fratri ſuo reus erit iudicio. loq
tur de motu ire quo aliquis appetit proximi occiſionẽ: aut ꝙ̃
Ad primũ ⁊ ſcđm arg.
cũꝙ grauẽ leſionẽ. ¶ Quo habito ptʒ rñſio ad rõnes in op-
poſitũ. prime enim due nõ procedũt. qꝛ lʒ furtũ ⁊ falſum teſti-
moniũ noceant fratri: q̃ ad res pſone: nõ tñ quo ad eſſe. đ quo
Ad tertiũ.
mõ nocumẽti intelligiꝛ textꝰ pñtis capituli. ¶ Ad tertiã rõ-
nẽ ex eodẽ pʒ ꝙ nõ oĩs motꝰ iniquus ad nocendũ fratri quo-
cunꝙ ſed ille tm̃ q nocet quo ad eſſe pſone ſit in genere homi-
cidij cõputandꝰ. arg. eſt ꝙ preceptũ de homicidio eſt genera-
le ad aliqua alia ꝓcepta: quibꝰ prohibenꝛ alij motus iniqui q-
bus inferꝛ nocumẽtũ proximo in alijs rebus perſone quaʒ in
Exponit literam.
eſſe. Litera. ¶ [Putabaꝛ]. ſ. a iudeis ſicut dictũ eſt. s. in. c.
periculoſe. [aperuit] confutando illũ errorẽ: ſcʒ Mat. v. di-
cens oĩs q iraſciꝛ frĩ ſuo reus erit iudicio. i. accuſatione: inqt
Hugutio.
gl. [omnẽ motũ iniquũ]. i. ire motũ tendentẽ in nocumentũ
proximi: vt dictum eſt. ſed intellige vt dicit Hug. poſt primũ
motũ: qui non eſt prohibitus nec in poteſtate noſtra. iuxta il-
lud apoſtoli. ego quod volo.

1 ☞ Fur ſit ſola voluntate furandi, ꝙ̃uis furtum non fuerit
ſubſecutum.
2 Furtum non committitur ſine voluntate.

Si preterea.

Ad idẽ qđ ſuperius idu-
cit magiſter gratianꝰ hoc
capitulũ: qđ eſt etiam beati Auguſtini in ſermoni
bus de aduentu: dñica quarta. vbi ſic dicit Augu.
[qñ furtum facis raptas] id eſt obſeruas oculos eius: cui fu
raris: ⁊ ſi eum latet facis tunc: ſequitur ꝙ hic ponitur [ſi pro
1 pterea non facis furtũ qꝛ times] ita ꝙ ſm̃ Aug. † fur ſit ſola
voluntate furandi: ꝙ̃uis nõ fuerit furtũ effectũ ſubſecutum:
plus tñ peccat qui volũtate ⁊ effectu furatur: ꝙ̃ qui voluntate
⁊ non effectu. Tunꝙ agit ꝯ duplex preceptũ cõcupiſcens reʒ
proximi: ⁊ furtũ opere faciẽs. Tunꝙ plus nocens proximo:
⁊ plus ⁊ plus punitur. Qui eñ vult furari eſt voluntate tm̃.
qui enim voluntate fur eſt: ⁊ non facto, teneꝛ nõ ad reſtitutio-
Exponit literam.
nẽ qđ nõ accepit, ſed teneꝛ penitere: qꝛ male voluit. plana ſunt
2 omnia. Litera. ¶ [In corde. i. in volũtate † ſine qua furtum
nõ cõmittiꝛ. xiiij. q. vlt. ⁊. c. vlt. [feciſti] quo ad deũ: qui potiꝰ
reſpicit affectũ ꝙ̃ actũ exteriorẽ. vt. xxxij. q. ſi qđ. ⁊. xv. q. vj. ſi a
ſacerdotibꝰ. [⁊ furti teneris] quo ad deũ pro volũtate furan
Hugutio.
di. Hug. non quo ad homines, cum rem non tractauerit. ff. de
acqui. poſ. poſſideri. §. ſi rem. qꝛ ſolo animo furtum non com-
mittitur ſm̃. l. vt ibi. tenetur aũt quo ad deum nõ aliquid re-
ſtituendũ: cũ nihil receperit, ſed ad penitendum: qđ male vo-
luerit, vt dictum eſt.

1 ☞ Adulterandi plenam habens voluntatem, licet effectus
non ſequatur, tenetur reus apud deuʒ: ſicut ſi in ipſo facto de
prehenderetur.

Si cui ⁊c.

Inducitur hoc. c. qđ eſt beati
Aug. ĩ đ li. ar. cuiꝰ ſñia eſt. † ꝙ
hñs volũtatẽ adulterãdi plenã lʒ effectꝰ non ſequa
Exponit literam.
tur ita reus teneꝛ apud deũ, ſicut ſi in ipſo facto de
prehẽdereꝛ planũ eſt. litera. ¶ [Facultas] qꝛ deeſt opportu
Hugutio.
nitas loci, aut tpis, aut aliqđ aliđ impedimẽtũ obeſt. Hugut.
[planũ tñ]. i. verũ ſiue certũ [nõ minus reꝰ] quo ad deũ: qđ
ſic pʒ. qꝛ q vult adulterari iã mechatꝰ eſt in corde ſuo. Mat.
vj. ⁊ in hoc reꝰ eſt: nõ minꝰ q̃ ad ꝯplemẽtũ culpe, ⁊ reatũ pene
eterne, [ꝙ̃ ſi in facto deprehẽdereꝛ] nihilominꝰ tñ eodẽ gñe
peccati grauiꝰ peccat q exit in opꝰ, ꝙ̃ q exiſtit ĩ ſola adulterij
volũtate, tũ qꝛ in actu exteriori cõcupiſcẽtia carnis ⁊ delecta-
tio augeꝛ, ⁊ ꝑ ꝯñs reatꝰ maior. tũ qꝛ nõ ſolũ vxorẽ proximi cõ
cupiſcẽdo facit ꝯ ꝓceptũ diuinũ, ſed ẽt in opꝰ exeũdo, ſcʒ prece
ptũ dei, ſeu diuinũ p̃uaricaꝛ, q̃ dr nõ mechaberis. ſcʒ ꝙ̃tũ ad
opus exterius: ⁊ ſic duplicis ꝓcepti eſt tranſgreſſor tũ quia ex
adulterio in effectu agitur contra bona matrimonij. fides eñ
violaꝛ torus maculatur, ſuſpecta proles hꝛ: ſacramentum rũ-
pitur: qꝛ adultera a viro dimittiꝛ, odiꝛ, nõ diligiꝛ, ꝯ doctrinã
apoſtoli ad ephe. v. licet aũt reꝰ qs habeaꝛ apđ deũ ꝓ ſola vo-
luntate vt eſt hic argm̃. ⁊. xxxij. q. v. ſicut eñ. apđ tñ eccliã pro

ſola voluntate non punit̄ quis. ſi ergo inueniatur, ꝙ pro vo-luntate puniat̄ ab eccleſia: vt puta, ſcʒ ꝙ remoueat̄ a promo-tione aut promot⁹ deijciat̄: intelligendū eſt a volūtate: que nō eſt cōtenta ſuis terminis: ſed proceſſit ad actū exteriorē, puta fecit inſultū: dedit conſiliū, ⁊ ſimilia, per que ſi voluntas adul-terandi vel occidendi vel huiuſmodi probeť: punit̄ etiā ab ec-cleſia. di. l. ſi quis viduam. Hug.

2 Bonitas vel malitia poteſt conſiderari duplex in actu ex-teriori.

4 Voluntas eſt cauſa quod opus ſit meritorium vel demeri-torium.

Item ſicut authoritas teſta-

tur. Cōſequēter gratian⁹ ad idē vcʒ ad ꝓbandū: ꝙ ſola cōtri-tione ſiue cōfeſſiōe pctī nō dimittit̄: vtit̄ tali rōne. voluntas eſt q̄ remunerat̄ apud deū: nō op⁹. ſed voluntas in corde con-ſiſtit, opus vero in oris confeſſione. ergo cordis contritiōe nō oris confeſſione peccata dimittuntur. plana eſt argumētatio. Uerū pro pleniori intelligētia huiuſmodiꝙ in argumēto preſupponit̄, vcʒ ꝙ volūtas ſit q̄ remuneratur ⁊ non opus. Queruntur duo.

1 Primo vtrum peccatum ⁊ beatitudinis meritum cōſiſtat in voluntate tantum.

3 Secundo vtrum voluntas abſqꝫ operibus ſufficiat ad me-rendum vitam eternam.

1 **Ad primum** ſic procedit̄. † Et vr̄ ꝙ peccatum vel beatitudinis meritū non con-ſiſtat in volūtate tm̄. ſic. De q̄ ꝓhibeť lege dei: eſt pctm̄. quia peccatum teſte ambroſio eſt dictū: factū: vel ꝯcupitū ꝯ legē dei. ſed actus exterior legē dei ꝓhibeť ego. ex. xx. nō occides: nō me-chaberis: nō furtū facies, ⁊ ſeorſum ꝓhibet actus īterior cū dr̄: non concupiſces. ergo pctm̄ non conſiſtit in ſola volūtate. Scdo ſic. ſapiētie. v. per q̄ qs peccat: per hec ⁊ torqueť. ſed homo totus punitur. ergo nō ſolū in volūtate cōſiſtit pctm̄. Tertio dānatio impiorū ⁊ ſalus bonorum ponit̄ in operi-bus. dr̄ enī illis. venite benedicti: eſuriui, ⁊ dediſtis mihi man-ducare, ſitiui ⁊c. ergo nō in ſola volūtate ꝯſiſtit pctm̄ aut me-ritū: ſed et in opere. In oppoſitū eſt text⁹ pſentis capituli. Rn̄. cōſiderandū ſm̄ tho. in q. de malo. ꝙ iſta tria ſcʒ malū: pctm̄: culpa hn̄t ſe adinuicē vt cōi⁹ ⁊ min⁹ cōe. Hā malū cōi⁹ eſt, in quocunqꝫ enī ſiue ſubiecto ſiue p actum ſit priuatio aut ordinis, aut menſure debite: mali rōnē hʒ. ſʒ pctm̄ dicitur act⁹ relicto ordine. aut forma ſiue menſura carēs. vn̄ pōt dici: ꝙ ti-bia curua ſit mala tibia. nō tn̄ pōt dici ꝙ ſit pctm̄: niſi forte eo mō loquēdi: q̄ pctm̄ dicit̄ effectus peccati ſʒ ipſa claudicatio pctm̄ dr̄: glibet enī act⁹ inordinat⁹ pt dici pctm̄ vel nature: vel act⁹, vel moris. Sed rōne culpe nō hʒ: niſi ex eo ꝙ eſt volūta-riū. nulli enī iputat̄ ad culpā aliqs inordinat⁹ act⁹: niſi ex eo, ꝙ eſt in ei⁹ ptāte. Et ſic pʒ: ꝙ pctm̄ eſt in pl⁹, ꝙ culpa. lʒ ſcdm̄ cōem vſum loquēdi apud theologos pro eodē ſumat̄ pctm̄ et culpa. His habitis pro ruſſione ad qōnē fit iſta cōcluſio. lʒ nō oīs malitia vel bonitas in actib⁹ exteriorib⁹ pdeat a vo-lūtate: rō tn̄ culpabilitatis aut demeriti a ſola pdet volunta-te. i. pars hui⁹ cōcluſiōis q̄ dt: ꝙ nō oīs malitia aut bonitas ī actib⁹ exteriorib⁹ pdeat a volūtate: lʒ pateat ex hīs q̄ dicū-m⁹. ſ. circa. c. lacrima. nihilomī⁹ p pleniori intelligētia indu-cem⁹ aliq̄ ad ei⁹ declarationē dt enī Aug. in libro ꝯ mēdaciū qō quedā ſunt q̄ nullo quali bono ſine aut bona volūtate pñt fieri bn̄: ⁊ ita vr̄ ꝙ malitia taliū nō pdet ex volūtate. Ubi no

2 tandū iuxta ſctm̄ tho. in. i. ij. q. xviij. ar. ij. † ꝙ in actu exteriori duplex bonitas vel malitia pt ꝯſiderari, vna eſt ſm̄ debitam materiā ⁊ circūſtātias ſicut dare eleemoſynas ſeruatis debi-tis circūſtātijs alia ſm̄ ordinē ad finē ſicut dare eleemoſynaʒ ꝓpter inanē gloriā eſt malū. illa qdē q̄ eſt ſm̄ debitū ordinem ad finē: tota pdet ex volūtate: q̄ eſt principalis motrix in re-gno aīe: ⁊ euiuſmodi eſt cōſideratio finis, illa aūt q̄ eſt ex debi-ta materia ⁊ circūſtantijs pdet ex rōne, ⁊ ex hac pdet boni-tas volūtatis ſm̄ ꝙ in ipſam fert̄. vn̄ act⁹ volūtatis eſt mal⁹ ꝗ act⁹ volūtatis exterior eſt mal⁹. iō velle furari eſt malū: q̄ furari eſt malū: ⁊ ita velle dare eleemoſynā bonū eſt, q̄ eleemo-ſynā facere eſt bonū. Pʒ ergo: ꝙ nō oīs malitia vel bonitas in actib⁹ exteriorib⁹ pdet ex volūtate. Scda ps concluſio-nis q̄ dt: ꝙ rō culpabilitatis aut demeriti pdeat a ſola volū-tate pʒ ſic. pʒ ex textu pñtz capli. Scdo ex illo chryſoſtomi ſup Mat. voluntas eſt q̄ aut remunerat̄ pro bono: aut dānat̄ p malo. itē dt Aug. lib. retractationū: ꝙ nō niſi voluntate pec-cat̄. declarat̄ aūt iſta cōcluſio ſic iuxta ſctm̄ Tho. i. ij. ſuiarum, di. xxxv. i oīb⁹ agētib⁹ ordinatis ꝯſis eſt ꝙ id qō eſt motū ab

alio ſicut inſtrm̄ a pmo agēte in actu ſuo ꝯſequit̄ cōdōnē pmi agētis q̄tū pōt. Cū ergo i oīb⁹ actib⁹ hōis principalitatem obtineat volūtas, eo ꝙ ipſa tanqꝫ liberrima oēs potentias et act⁹ ſuos īclinat: opʒ ꝙ in actib⁹ humanis cōditio volūtatis ſaluet̄ in hīs: vcʒ ꝙ ad iperiū volūtatis ſunt. Et inde eſt: ꝙ cū volūtatis ſit propriū, ꝙ dñiū ſui act⁹ hēat ſʒ in ceteris q̄ a vo-luntate mota ſunt inuenit̄ ſm̄ eorū cōdōnē: vn̄ ſicut voluntas pōt velle, ⁊ nō velle, ita intellect⁹ pōt ꝯſiderare ⁊ nō ꝯſiderare ⁊ ſic a volūtate ē mot⁹: ⁊ ſilr̄ eſt de ꝯcupiſcibili. ⁊ ſʒ vſqꝫ ad act⁹ exteriores motiue virtutis extēdit̄: vt poſſit homo ambulare loqui, vel non loqui, ⁊ ſic deinceps. ſed q̄ in hoc ꝯſiſtit rō meri ti, vel demeriti, laudis, vel vituperij: qō id bonū vel maluʒ qō agit in ptāte agētis eſt. inde eſt: ꝙ act⁹ volūtatis primo rōnē peccati ⁊ culpe hʒ: ⁊ cōſequēter alij act⁹ a voluntate imperati et hoc mō et in actib⁹ exteriorib⁹ deformitas culpe conſiſtit. Sed q̄ act⁹ ſemp attribuit̄ primo agenti: poti⁹ q̄ inſtrō: ideo qdā conſiderantes ꝙ actus a voluntate imperati non habent rōnem culpe: niſi a volūtate: dixerunt peccatū vel meritū tm̄ eſſe in actu interioris volūtatis. iuxta ꝙ cōſiderationē loquit̄ pñs capitulū dicēs, ꝙ volūtas remunerat̄, nō op⁹. ſcʒ princi-pal̄r, non originaliter: q̄ opus imputet̄ ad culpam: vel me-ritum: hoc a volūtate habet ſm̄ illud Aug. lib. retractationū ꝙ volūtas eſt qua peccat̄: ⁊ recte agit̄. His habitis dicen-dū eſt ad rōnes in oppoſitū. Ad primā rōnē pʒ rn̄. ex dic-tis: quoniā illa q̄ poſita eſt inter malū, pctm̄: ⁊ culpā. dicim⁹ enim ꝙ rō mali: ⁊ rō pcti: ⁊ rō boni: bn̄ reperit̄ in actib⁹ exteriorib⁹: quorū malitia vel bonitas nō depēdeat a volūtate ſed iam ex genere ſuo habent. Nihilominus ratio culpe vel meriti in eis nō eſt: niſi a volūtate. Ad ſcdam pʒ rn̄. ex dictis: negatur enī ꝯña. quā lʒ totus homo puniat̄: ⁊ totus homo remuneret̄ ſtat bn̄ cum hoc: ꝙ ratio culpe aut meriti in actib⁹ exterioi-bus pendeat ex voluntate, tn̄ vt dicit Albertus. in. ij. parte ꝙ ſola libera eſt ⁊ quicquid libertatis eſt in aīa ab ipſa eſt tuʒ q̄ vt dt anſelm⁹ libro de ſilitudinib⁹ eſt vlis motor i regno aīe. Ad tertiā rñdet ſili modo: quā lʒ bona opera exteriora re-munerent̄: ⁊ mala opera puniant̄, nihilomin⁹ tn̄ rō meriti aut in eis ex volūtate dependet: ſicut ex radice. vn̄ vt dt ſanctus tho. in. q. de malo ob hoc dr̄ ſola voluntas remunerari, vel cō-demnari. q̄ nihil condēnatur, vel remuneraẗ: niſi per hoc ꝙ eſt a volūtate.

3 **Ad ſecundum** In quo q̄rit̄. † vtrum volun-tas abſqꝫ operibus ſufficiat ad merendū vitā eternā. Et vr̄ ꝙ ſic. primo ex textu pſentis capituli vbi dicitur: ꝙ remuneratur non opus. Scdo ſic dicit ber. li. de libero arbitrio. ꝙ intentio ſufficit ad meritū. bona aūt actio requirit̄ ad exēplū. ergo ꝙ ſola voluntas ſuffi-ciat ad meritum. Tertio dicit Grego. in quadā homi. nō eſt vacua manus a munere: cū arca cordis repleta fuerit bona voluntate. ergo vr̄ ꝙ ſola voluntas ſuffi-ciat ad meritum. Quarto mereri vita eternā eſt in poteſta te noſtra: ſed opera exceſſiora nō ſunt in ptāte noſtra. ergo vr̄ ꝙ opera exteriora non ſunt neceſſaria ad merendum vitaʒ eternam. In oppoſitū eſt ꝙ dicit Jo. xiij. ſi hec ſcitis bea ti ſi feceritis ea. ⁊ Jacob. ij. dr̄. fides ſine operibus mortua eſt. Jtē. ij. corin. ix. dt. q̄ qui parce ſeminat: pce ⁊ metet. ⁊ loquitur de operib⁹ eleemoſynarū. Rn̄. dicēdū iuxta dñm Bonaue turā in. ij. ꝙ aut ille qui hʒ bonā volūtatē hʒ facultatē bn̄ ope radi: aut nō. ſi nō ſic: cū nemo obliget̄ ad impoſſibile: ſi bonaʒ ⁊ rectā hʒ volūtatē, tunc ſola plenitudo ſufficit ad meritū vi-te eterne abſqꝫ exteriori operatione. ſi aūt aſſit facultas: et ſe offert opportunitas, voluntas, aut intētio, nō ſufficit ad me-ritū abſqꝫ opere. Rō huius colligit ex trib⁹. Primo ex diui-ni mādati obligatione. Scdo ex virtutis pfectiōe. Tertio ex voluntatis plenitudine. Primo quidē diuini mandati obli-gatio facit: vt voluntas ſine operib⁹ non ſufficiat: cū ſe offert opportunitas ⁊ facultas. mandata enim dei non ſolum obli-gant ad volendum: ſed etiam ad faciendum: ⁊ ideo qui nō im-plet diuina mandata: cum poſſit meretur potius iram: ꝙ me reatur gloriam. vnde dominus ait Matthe. xix. Si vis ad vi tā ingredi: ſerua mandata. Secundo virtutis perfectio eſt et ratio: ꝙ ſola voluntas non ſufficiat ad meritum. quoniaʒ vir tus eſt vltimum potentie: ⁊ ideo elenat potentiam illā ad ali-quod magnum: ⁊ arduū. Potētie aūt aīe nō habent ſuā vlti-mam perfectionē cōpletā, niſi exeat in opera ſibi debita: quan do adeſt facultas ⁊ opportunitas: et ideo ſola voluntas ⁊ intē tio: qua quis vult ⁊ intendit bonū: ⁊ tamen non facit cū poſſit non eſt intentio virtuoſa: ac per hoc nec meritoria. Tertio voluntatis plenitudo etiam ratio eſt: quare ſola voluntas non ſufficit ad meritum: quoniam plena voluntas ponit effectū ſi aſſit facultas. Alioqui non dicitur homo velle aliquid: ſi non facit

facit cum poſſit facere. ſed ſemiplene ⁊ pigre vult ſicut piger: q̄ vult ⁊ non vult. Et propterea dicit beatus Grego. ꝙ nemo ſibi dʒ blādiri de bona volūtate. imo de dilectione conditoris lingua mens manus dʒ requiri: ⁊ ſicut hortatur nos beatus Jo. i. Jo. i. diligere debem⁹ proximū: nō ſolū verbo: ſed opere ⁊ volūtate. ꝙ igitur cū adeſt facultas ⁊ ſe offert opportuni-tas abſqꝫ operibus eſt voluntas: nec eſt mandatorū dei imple-tio: nec virtutis perfectio: nec volūtatis plenitudo. ⁊ q̄ abſqꝫ hīs nō eſt ſufficientia meriti: hinc eſt ꝙ ad meritū vite eterne non ſufficit bonitas intētionis: aut volūtatis: abſqꝫ bonitate operis exterioris. His habitis dōm eſt ad rōnes i oppoſi-tū. Ad primā ꝙ ſumit̄ ex pñti. c. dicēdū eſt ꝙ vt. ſ. diximꝰ non eo dr̄: ꝙ volūtas eſt q̄ remunerat̄: nō op⁹: cū non remunerent̄ bona opa aut mala cōdēnent̄ cū expſſe oppoſitū habeat̄ mat. xxv. Eſuriui: ⁊ dediſtis mihi mādūcare ⁊c. ⁊ ſeq̄t. venite bñdi cti ⁊c. ſʒ eo: ꝙ tota rō meriti vel culpe in operib⁹ pdet ex vo-lūtate. Ad ſcdā rñdet, ꝙ Bernard⁹ loquit̄ in eo caſu, q̄n ſcʒ eſt volūtas plena: ⁊ nō adeſt facultas bn̄ operādi exteri⁹. Ad tertiā eſt eadē rō. ac eſt vis in hoc qō dt cū arca cordis repleta fuerit bona volūtate: q̄ tūc volūtas eſt plane nunqꝫ eſt qs dōs hēe ple-nā volūtatē: q̄ bn̄s facultatē operādi nō operat̄. Ad q̄rtā rñdet ꝙ rō hic ſolū cōcludit: ꝙ in eo caſu ſufficit intentio ſiue voluntas: qñ deeſt facultas operādi ad pficiēdū operationes bonā. Litera. Authoritas teſtat̄ ſʒ enī de⁹ oñdit Gen. iiij. q̄ prius reſpexit ad abel: deinde ad munera ei⁹. q̄ potius reſpicit ad intētionē ⁊ volūtatē: ꝙ ad opus. itē Luc. xvi. pacce ptauit deus duo munera paupercule: ꝙ multa diuitū mune-ra: vt pferat̄ volūtas: nō op⁹ [volūtas remunerat̄] ſcʒ princi paliter [nō opus] . i. volūtas facit: ꝙ op⁹ ſit remunerabile: ⁊

4 nō econuerſo. ⁊ voluntas enī eſt cauſa (vt pdixim⁹) ꝙ opus ſit meritoriū vel demeritoriū: ⁊ nō op⁹ ipſū cā meriti: vel deme riti ipſi volūtati: [volūtas enī in cōtritione eſt, opus enīʒ in oris confeſſione luce clari⁹ cōſtat cōtritionē ⁊c.] dum tn̄ aſſit confeſſio in propoſito: ⁊ pro loco ⁊ tempore exterius in opere explicando.

1 Ligare ⁊ abſoluere requirunt iuriſdictionem.

Porro illi quorum. Hoc. c. qō eſt pro-ſperi inducit ad propoſitū ſuū gratian⁹: ſʒ parū vi deatur agere, p eo: in quo magis vr̄ proſper inuitat ad peccatores ad emēdationē pctōꝝ agendā ⁊ confeſſionē ſa-cerdoti. Et diuiditur in tres partes ſm̄ tria: q̄ maxime pec-catores debent inducere ad emendationem ⁊ confeſſionē pec-catorū. primum eſt cōminatio eterne damnationis. ij. eſt ſpes venie habēde hic p pniam. iij. eſt fruct⁹ penitētie: qui eſt ſupne beatitudinis cōſecutio. ij. ibi: ꝙ ſi ipſi. iij. ibi: facili⁹ ſibi de iſtis plenius in expoſitione litere. Litera. [Porro] Clarū eſt ꝙ q̄ pctā nō cōfitent̄: nec emēdare volūt: ꝙ in pctīs ſuis mo-rient̄. Eze. xviij. ituri in ignē eternū cū illis qb⁹ dt Mat. xxv. ite maledicti in ignem eternum [teſtem ſue malitie ac iudi-cem] i die eſt iudicij ſimul erit iudex ⁊ teſtis. Hiere. xxix. Ego ſum teſtis ⁊ iudex. ⁊ ix. q. iij. aliorū. ſed et ppterea ꝯſciētia te-ſtis erit. Ro. ix. ⁊. xj. q. iij. cuſtodi [vltorē] . i. cōdēnatorē: q̄ q male egerūt q ſcʒ nō penituerūt reſurgēt in reſurrectiōe iudi cij: ſ eterne dānationis. Jo. v. ⁊ Luc. xiij. ingt dñs. Si enī peni tentiā nō habueritis: oēs ſimul peribitis. ⁊ eccl. ij. ſi pniaʒ nō egerim⁹ incidem⁹ in man⁹ dei. qd enī. ſ. Mat. imo plurimum obeſt: cū ſi i malo ⁊c. [q̄ ſi] . ij. ps vbi in cōcluſione ingt: ꝙ q vere penitentes ſe pctīs: ⁊ ꝯuerſi fuerint de via ſua mala vi ta viuēt Eze. xviij. [ſupplicia eterna] vere penitētes ꝯmu-tāt in penas tpales. [iudices] nō ꝙ imponāt ſibi pniam: vel ligēt: aut abſoluāt: q̄ tūc facere nō poſſunt: ſʒ ſolus ſacerdos

1 bn̄s claues. Et rō eſt † q̄ ligare ⁊ abſoluere requirūt iuriſdi-ctionē: ꝙ null⁹ hʒ reſpectu ſuipſius, in ſignū cuius lepꝛoſis mādauit dñs: vt irent oſtendere ſe ſacerdotib⁹. Luc. xvij. ſed dicuntur iudices quo ad tribunal mētis eorū: in quo reprehē ſores ⁊ dānatores non defenſores eſſe debēt: ſecundū illud qō Augu. dicit. peccatum tuum te iudicem habeat: nō patronū debent ergo vere penitentes recognoſcere peccata eorum: et inde redarguentes ſe: ⁊ cōpuncti dānātes ſe: recognoſcētes ſe dignos multa pena. ſm̄ illō Eſa. xxxviij. recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine anime mee. ⁊ tunc veniant ad ſa-cerdotem: ⁊ confiteātur pctā ſua: ⁊ ſm̄ preceptū eius ſatiſfa-ciāt: hoc eſt qō ſequitur [voluntaria penā] ſcʒ exteriorē [fe-rentiſſime. i. viriliter: ſine defectu [exerceant] . i. exequātur aīo ⁊ voto: ſcʒ penitentiā ſibi a ſacerdote iniunctā ſcientes p cer-to ꝙ ſic facientes [tēporalib⁹ penis] quas pro authoritate ⁊ precepto eccleſie ad tempus perſoluerint [mutabunt eterna

ſupplicia. facili⁹] . iij. pars. euidēter enim ⁊ merite illi facili⁹ deum placāt: qui nō ꝯuicti humano iudicio: ſed ſpōte ſibi no-ta ⁊ alijs occulta pctā cōfitent̄: ⁊ recognoſcunt: vt cū ꝓpheta dicant. Ampli⁹ laua me dñe ab iniquitate mea: et a pctō meo mūda me: qm̄ iniquitatē meā ego cognoſco. gl. i. nō diſſimulo: ⁊ peccatū meū ꝯ me eſt ſemper. ſ. ſemp illō redarguēdo iuxta. gl. noncrat eni ꝓpheta: ꝙ miti⁹ agit̄ cū ſpōte confitentib⁹. di. i. pſbyterorū [vltro] . i. ſpōte: ſine coactione [ꝓdūt] pure in iudicio vel extra Hug. ꝓdunt ſibi nota: ⁊ alijs occulta: ſcʒ pctā ſacerdotib⁹: aut neſciētib⁹ alijs. vr̄ preſupponere fal ſum: vcʒ ꝙ neſcientib⁹ alijs aliqs poſſit facere pniam: qō fal-ſum eſt: cum oporteat peccatum ſuū ſcire ꝯfeſſorē ad minus. Rn̄. iuxta Albertū magnū in. iiij. in expoſitione lre: ꝙ nō dr̄ neſcientib⁹ alijs propter excluſionē cōfeſſoris, ſed q̄ null⁹ ſcit mō hōis: ſʒ mō dei ſol⁹ nouit ꝯfeſſor [nō aio] q̄ non aio ſeparant̄ ab altari: q̄ cupiūt ſemp diuino myſterio digni fieri ⁊ dolent q̄ talia cōmiſerūt: ꝓpter q̄ ſeparant̄: ⁊ ſunt digni ta li pena ad tps a cōione altaris elōgari, qō eſt verū i vere peni tentib⁹: ſiue clericis ſiue laicis: exēplo publicani: q a lōge ſtās ⁊ oculos nō eleuās: dicebat miſerere mei peccatoris: ⁊ inde exi uit iuſtificat⁹ Luc. xviij. [certi] nō ſolū amiſſa recipiāt: ſʒ et ꝙ peracta pnia ad cōionē altaris ⁊ ad officio ſacerdotis erant remoti admittent̄: ⁊ ad priſtinū altaris ſtatū ſeu offiū qō ſpō-te ex authoritate ſacerdotis reliquerant: redibūt: qō multi ca nones concedunt. vt di. i. dño ſancto. ſed et ad gaudia ſempi-terna peruenient.

2 Motus liberi arbitrij requiritur duplex in iuſtificatiōe impij.

4 Neceſſitas eſt duplex.

5 Preparatio conſideratur dupliciter.

6 Satiſfactionis nomen large ſumptum includit confeſſio-nem.

Hoc idem probatur.

Magiſter conti nuat argumenta in fauorem prime opinionis in hoc. ſ. ⁊ durat vſqꝫ ad fin. Alij cō. vbi p multas authoritates ⁊ exēpla argumēta probat: qō ſola cōtritione abſqꝫ oris confeſſione ⁊ operis ſatiſfactiōe di-mittatur pctm̄. Et pōt diuidi in quatuor partes. in prima po nit tres authoritates ad ꝓbādū intentū in. ij. inducit tria exē pla ad idē. in tertia confirmat idē aliquibus alijs authoritati bus. in. iiij. inducit ad hoc aliquas rōnes. ij. ibi hinc etiā lepꝛo ſi. iij. ibi: hinc etiā medio. iiij. ibi ſi antēꝙ quiſꝙ. Pro pleniori intelligentia huius capituli ⁊ eorum que tanguntur in gloſſ. queruntur duo.

1 Primo vtrum ad remiſſionem peccati pexigat̄ cōuerſio voluntatis ad deum.

3 Secundo vtrum peccatore conuertente ſe ad deū per dete ſtationem culpe neceſſario deus ad eū conuertatur per infu-ſionem gratie.

Ad primum Sic procedit̄. † Et vr̄ ꝙ ad re-miſſionē peccati ſiue iuſtificatio-nem impij non requiritur cōuerſio volūtatis in deteſtationē peccati. Primo ſic ille q ad peccādū nitit̄ nō dʒ ꝯuerti ad deū p deteſtationē pcti: ſed aliqñ aliqs iuſtificat̄ q ad peccandū tē dit ſicut pʒ de Paulo: actuū. ix. ergo pdicta ꝯuerſio ad inſtifi catione nō pexigit̄. Scdo ſic. maior charitas eſt i deo: ꝙ illa ꝙ homini precipit: ſed homini pcipit vt bn̄ faciat inimi-cis. Mat. v. ergo ipſe multomagis bn̄facit iuſtificādo hoſ q peccādo inimicitias exercēt. Tertio ſic. potēti⁹ agēs ē de⁹ ꝙ aliqñ agēs creatū. ſed agens creatū ſine aliqua cooperatio ne ſuſcipientis expellit oppoſitū: ſicut pʒ in luce q̄ expellit te nebrā ſine aliqua cooperatione aeris. ergo. Quarto ſic. nō dimittitur vnū pctm̄ ſine alio: ſi igitur ad remiſſionē peccato rū habendā pexigeret̄ ꝯuerti volūtatē in deteſtationē pctō rū oporteret ꝙ de omnibus ſuis peccatis cogitaret: qō vr̄ in cōueniens, tum q̄ regreret̄ magnū tps: tum quia de peccatis oblitis veniā habere nō poſſet: ergo ſequitur ꝙ non purgare tur: ⁊ per ꝯſis non pexigit̄ conuerſio voluntatis ad reconci-liationem peccatoris. In oppoſitum eſt authoritas ꝓphe-te Ezechielis dicentis in pſenti litera. in quacunqꝫ die pec-cator ꝯuerſus fuerit: ⁊ ingemuerit, vita viuet. it cōuertimini ad me ⁊ ego reuertar ad vos. Rn̄. dicēdū eſt ꝙ in adultis. conuerſio volūtatis in deteſtationē peccati ꝙ per deſiderium gratie dei eſt neceſſaria ad remiſſionē peccati. Jſta ꝯcluſio pʒ ex illo dicto Ber. lib. de libero arbitrio dicētis, ꝙ op⁹ ſalutis duo requirit ſcʒ deum donatē: ⁊ lib. ar. recipiens ⁊ conſentiens. Ratione primo ſic iuxta ſctm̄ tho. in. i. ij. q. cxiij. argu. ij. in iu-ſtificatione impij eſt quidaʒ motus quo humana mēs mouet̄

a deo a ſtatu peccati in ſtatum iuſtitie, oportet igitur ꝙ hu-
mana mens ſe habeat ad vtrumqꝫ extremū ſm motū li.ar.ſi-
cut ſe hꝫ corpus localiter motū ab aliquo mouente ad duos
terminos motus.manifeſtū eſt aūt in motu locali corporū, ꝙ
corpus motū recedit a termino a quo ⁊ accedit ad terminum
ad quē.vñ oportet qđ mēs humana dum iuſtificatur per mo-
tum li.ar.recedat a peccato ⁊ accedat ad iuſtitiā.acceſſus aūt
⁊ receſſus in motu li.ar.ſiue voluntatis accipit̄ ſm deteſtatio
Auguſt. 2 nē ⁊ deſideriū vt Augu.đt ſup Jo.† oportet igit̄ in iuſtifica-
tione impij ꝙ ſit motus liberi arbitrij duplex.vnus quo per
deſideriū intendit in dei iuſtitiā:⁊ aliꝰ quo deteſtat̄ peccatū,q
duo motus videntur notari cū in authoritate prima huiꝰ li-
tere dicitur Eze.xviij.in quacūqꝫ die ꝯuerſus fuerit peccator
⁊ ingemuerit vita viuet.¶ Dicēdū eſt ꝙ ad rōnes ī oppoſitū.
Ad primū argumētū. Ad primā q2 iuſtificatio de qua loquit̄ ſcꝫ in adultis ſemper
eſt cū cooperatione voluntatis,que hic đr conuerſio ad deum
ſed hec cooperatio qñqꝫ diu ante incipit ꝙ̄ gratia īfundatur
qñqꝫ aūt cū perfecta eſt ſtatim iuſtificationem adiunctā ha-
S.Thom. bet vñ pōt cōtingere vt đt ſanctꝰ Tho.in.iiij.ꝙ aliquis dum
eſt in propoſito ⁊ intentione peccādi ſubito eius volūtas con
uertat̄ ad deū:vel ex aliq̄ exteriori occaſiōe recipiēs ſicut fuit
in Paulo vel ex aliq̄ interiori inſtinctu q̄ cor hoīs mouetur a
deo,vnde non ſequit̄ ꝙ aliquis adultus iuſtificetur abſqꝫ cō-
Ad ſcđm. uerſione eius ad deū.¶ Ad ſcđam rñdet̄ ꝙ deꝰ nō ꝑcipit ho
mini:ꝙ illa faciat inimicis:quorū capaces:nō ſunt.ſed illa q̄
ſuſcipere poſſunt:⁊ hec deus maxime implet.q2 bona quorꝫ
capaces ſunt ſcꝫ naturalia eius largit̄:q ꝯ ipſum peccādo ini
micitias exercent:boni tñ gratie capaces nō ſunt:niſi volun-
tate cōſentiente:⁊ ſic qđ ipſe paratus eſt dare:ipſi recipere no
Ad tertiū. Alexander de halis. Bonauen. lunt.¶ Ad tertiā rñdet̄ iuxta magiſtrū Alexādrū de halis
⁊ dñm Bonauēturā.ꝙ deus nō det gratiā iuſtificātē ſine mo
tu ꝯuerſionis volūtatis nō eſt ꝓpter impotentiā ex pte dei:ſꝫ
ꝓpter congruētiā in agendo.deus eñ in operādo nō omnino
operat̄ ſm immenſitatē ſue potētie:ſꝫ ſm decentiā ſue proui-
dentie ⁊ congruētiā ſuſceptibilis.vñ q2 li.ar.ſiue voluntas li-
bertate quadā gaudet a ſua conditiōe:libertate dico ⁊ in agē
do:⁊ in recipiēdo:decet deū ⁊ ipſi cōgruit:ꝙ nō det̄ illi gratia
ſine iuſtitia:niſi cōſentiat.nō eniꝫ deceret nec ꝯgrueret:ꝙ ille
q conditꝰ eſt in oīmoda libertate a creatione a ſuo creatore et
Ad quartū. S.Thom. cōditore compelleret̄ ad alicuiꝰ gratuiti ſuſceptionē.¶ Ad
quartā rñ.iuxta ſanctū Tho.in.j.ij.ꝙ in tpe ꝑcedēti iuſtifica-
tionē opꝫ ꝙ ſingula pctā q̄ ꝯmiſit deteſtet̄:quorꝫ memoriā hꝫ
et ex tali cōſideratione ꝑcedenti ſubſequit̄ in aīa quidam mo-
tus voluntatis deteſtantis vniuerſaliter omnia peccata com
miſſa:inter que includant̄ etiam peccata obliuioni tradita.q2
homo in ſtatu illo eſt ſic diſpoſitus:vt etiā de his que non me
minit contereturſi memorie adeſſent:⁊ iſte motus concurrit
ad iuſtificationem.

3 **Ad ſecundum** Sic procedit̄.† Et vr̄ qđ cō-
uertente ſe homine ad deū ꝑ
deteſtationē culpe nō neceſſario deus ad eū ſe conuertat ꝑ iu-
Primū argumentū. ſtificationē gratie.¶ Primo ſic.hō cōparat̄ ad deū:ſicut lu-
tum ad figulum.ſm illud Iere.xviij.ſicut lutum in manu fi-
guli,ſic vos in manu mea.ſed lutū nō ex neceſſitate accipit for
mā a figulo ꝙ̄tūcūqꝫ ſit patū.ꝑ hō non recipit ex neceſſitate
gratiā a deo ꝙ̄tūcūqꝫ ad deū ſe cōuertēdo preparet:⁊ diſpo-
Scđm ar. nat.¶ Scđo ſic.Oē illud qđ fit gratis fit ex libertate non ex
neceſſitate ſed iuſtificamur gratis.ad Ro.iij.ergo non eſt ne-
ceſſariū ꝙ homini conuertenti ſe ad deum gratia infundat̄.
Tertiū ar. ¶ Tertio ſic.oē illud quo poſito neceſſarie eſt alterū eſſe,vr̄
ſufficienter ordinari ad illud.ſed actus noſter qui ſufficiēter
ordinatur ad aliquid dicitur eſſe meritorius illius.ergo ſi cō
uertenti ſe homini ad deū neceſſario gratia īfundit̄:talis me-
rebitur iuſtificationē per opus prefate conuerſionis:ſed hoc
eſt falſum cū gratis iuſtificemur.Ro.iij.⁊ dicat apoſtolus ad
Opponit ī cōtrarium. Ro.iiij.ſi ex operibus iam nō ex grā ergo ⁊c.¶ In oppoſitū
eſt authoritas pñtis lr̄e.Et arguit̄ ſic.īpoſſibile eſt ſummā ve
ritatē mentiri.ſed ipſa veritas ꝓmiſit ſe gratiā daturā cōuer
tenti ſe ad eū:ſm illud Zacharie in pñti lr̄a.conuertimini ad
me:⁊ ego cōuertar ad vos.Et apoc.iij.ſi qs apuerit mihi ego
Rñdet. Prima cōcluſio. 4 introibo ad eū ergo ⁊c.¶ Rñ.† duplex eſt neceſſitas:q̄dam
abſoluta:⁊ neceſſitas ex ſuppoſitiōe.De prima neceſſitate ab
ſoluta ſit iſta cōclo.Quod ꝙ̄tūcūqꝫ hō ſe ad deū ꝯuertat nō
eſt neceſſariū:vt deꝰ illi grām infundat.pꝫ concluſio q2 nulla
talis neceſſitas reſpectū eorū q fuerit diuina volūtate pōt in
deū cadere.De neceſſitate vero ex ſuppoſitione ſcꝫ diuini pro
poſiti:ſcꝫ quo voluit bonitatē ſuā vnicuiqꝫ cōicare ſm ſuam
capacitatē ſit iſta cōcluſio.¶ Homini conuertēti ſe ad deum
deus grām neceſſario īfundit.pꝫ cōclo.primo ſic đt gl.ad ro.
ſup illđ.v.iuſtificati ex fide pacē hēamꝰ.deꝰ eñ recipit cū qui
ad ſe ꝯfugit.alr̄ eēt iniquitas:ſꝫ impoſſibile eſt ꝙ ī deo ſit ini
quitas.ergo īpoſſibile ꝙ deꝰ nō recipiat eū:q ad ſe conuertit̄
ergo ex neceſſitate ei grā infundit̄.¶ Scđo ſic.ſm diuine ſa-
pientie ordinē oī materie ꝑparate neceſſario infundit̄ forma er
go homini ꝑparato ꝑ conuerſionē ſui ad deū infundit̄ eiuſdeꝫ
Ad argumenta. ordinis neceſſitate grā.¶ Ad rōnes in oppoſitū facile eſt rñ
dere:q2 rōnes ille ꝓcedūt de neceſſitate abſoluta ſm ꝙ̄ verum
eſt,ꝙ nō neceſſario cōuertēti ſe ad deū grā infundat̄.vbi cōſi-
S.Thom. derandū iuxta ſctm̄ Tho.in.j.ij.ꝙ preparatio hoīs ad grām
eſt a deo ſicut a mouēte:a libero autem arbitrio ſicut a moto.
5 † Pōt ergo preparatio cōſiderari dupl'r.vno qdē modo ſm
ꝙ eſt a libero arbitrio:⁊ ſm hoc nullā neceſſitatē hꝫ ad grē cō
ſecutionē.q2 donū grē excedit oēm ꝑparationē virtutis hu-
mane.Alio mō pt̄ ꝯſiderari ſm ꝙ ē a deo mouēte,⁊ tūc habet
neceſſitatē ad id:ad qđ ordinat̄ a deo:nō qdē coactionis:ſꝫ ī-
Auguſt. fallibilitatis.q2 ītētio dei deficere nō pt̄ ſm ꝙ đt Aug.ī libro
de ꝑdeſtinatione ſanctorū,ꝙ ꝑ bñficia dei certiſſime liberant̄
ꝗcunqꝫ liberant̄.vñ ſi ex ordinatiōe dei mouētis eſt:ꝙ homo
cuiꝰ cor mouet grām cōſequat̄ ineffabiliter ipſum ꝯſequit̄ ſm
Exponit literam. illđ.Jo.vj.oīs q audit ⁊ didicit veniat ad me.Lr̄a.¶ [Hoc
idē].i.ꝙ ſine ꝯfeſſione ꝑ cōtritionē pctm̄ deleat̄[prophetica]
Eze.xviij.[nō eñ dicit ore] verba ſunt grani.ſequit̄ ex hoc:ꝙ
S.Thom. non requirat̄ oris cōfeſſio.Rñdet ſanctus Tho.ꝙ ipe gemi-
tus hꝫ votū vocalis ꝯfeſſionis adiunctū.[hinc ēt prophete]
ij.authoritas ꝓphete non eiuſdē:ſꝫ alteriꝰ.ſcꝫ ioel.ioel.ij.vbi
ſic đt [nūc ergo in toto corde cōuertimini ad me đt dñs ī ieiu
nio fletu,⁊ planctu:⁊ ſcindite corda veſtra] ſcꝫ per cōtritionē
[oſtēdens] verba ſunt gratiani arguentis [pars exterioris
ſatiſfactionis].i.pnīe:q̄ cōplectit̄ duas ptes:ſcꝫ confeſſioneꝫ
6 ⁊ ſatiſfactionē.† Sub noīe aūt ſatiſfactiōis large ſumpto in-
cludit̄ cōfeſſio:vt.j.e.di.§.quē penitet [ꝙ̄] ſcꝫ exteriorē ſatiſ-
factionē,ſciſſuram [aperte totum intelligens] .i.per ſatiſ-
factionē:q̄ eſt ps exterioris pnīe:intellexit totā ipſam exterio
rē pniaꝫ:ſcꝫ ꝯfeſſionē:⁊ ſatiſfactionē.eſt eñ ſenſus illiꝰ autho
ritatis ſm mētē gratiani ſcindite corda veſtra ꝑ ꝯtritionem:
⁊ nō veſtimēta vr̄a.quaſi nō valeat ſciſſio veſtimētorū ſcꝫ oris
cōfeſſio ⁊ operis ſatiſfactio ſine cordis contritione:illa autem
ſine illis valere pōt.[Hinc eſt ēt ꝑ eūdē]ſcꝫ ezechielē ꝓphetā
Eze.xxxvj.⁊ Zacha.j.cōuertimini ad me [conuerſio] verba
ſunt gratiani [vndiqꝫ].i.ab oī malo culpe:ſcꝫ mortalis[ver
ſio meret̄].i.obtinet,ſiue ꝑcipit.[remiſſionē] remiſſionē eñ
peccatorū nullus mereri pōt.q2 gratis dat̄:vt ēt gl.ſup illud
ad Rom.v.iuſtificati ex fide.dicit gratiā dei non precedit ali-
quod meritum.

2 ☞ Contritio poteſt dupliciter conſiderari.
Et dupliciter ſumitur.nu.3.
6 Contritio precedit peccati remiſſionem ſecundum ordinem
cauſe materialis.
Et quid ſecundum ordinem cauſe formalis. nu.7.
8 Peccatum deletur per contritionem ante exteriorem confeſ-
ſionem.

Diuiſio. **Hinc etiam leproſi.** Hic ꝯñr eandē cō-
cluſionē nitit̄ oñde
re exēplis:⁊ ponit tria ſm q̄ pōt diuidi in tres ptes.ij.ibi:hic
etiā lazarꝰ.iij:ibi:hinc ēt dñs.pro pleniori intelligētia huius
queruntur tria.
1 ¶ Primum vtrum per cōtritionem deleatur lepra peccati.
4 ¶ Secundum eſt vtrum expulſio ſiue remiſſio culpe natura-
liter precedit infuſionem gratie.
5 ¶ Tertium eſt vtrum cordis contritio precedat mundatio-
nem lepre peccati ſiue remiſſionem culpe.

1 **Ad primum** ſic ꝓcedit̄.† Et vr̄ ꝙ ꝑ ꝯtritioneꝫ
nō deleat̄ lepra pctī.primo ſic.ſolꝰ
Primū ar. deꝰ pctā remittit.ſꝫ ꝯtritiōis nos ſumꝰ aliqualiter cā,q2 actꝰ
Scđm arg. nr̄ ē.ꝑ ꝑ ꝯtritionē nō delet̄ lepra pctī.¶ Scđo ſic.ꝯtingit non
iuſtificatū ſiue ſanatū eē ꝯtritū lepra pctī.vnde hec duo pñt eē
Gregorius. ſimul culpa ⁊ ꝯtritio.ergo cōtritio nō hꝫ efficaciā ſanandi a
lepra pctī.ꝯña tꝫ.Aſſumptū eſt btī grego.dicētis qſqs pctā
Tertiū ar. plāgit nec tñ deſerit:cor qdē cōterit,ſed humiliari contēnit.
¶ Tertio ſic.Cōtritio ē actꝰ ꝟtutꝫ.ſꝫ ꝟtꝰ ſeqt̄ culpe remiſſio-
Quartū ar. nē.q2 culpa ⁊ virtꝰ ñ ſunt ſimul ī aīa.ꝑ deletio lepre pctī ñ eſt
effectꝰ ꝯtritiōis.¶ Quarto ſic.nihil īpedit a ꝑceptiōe ſacrī
Opponit ī cōtrarium. niſi culpa ſꝫ ꝯtritꝰ añ ꝯfeſſionē nō dꝫ accedere ad eucharíſtiā
ergo ꝑ ꝯtritionē nō eſt aſſecutꝰ remiſſionē ergo ⁊c.¶ In op-
Ps.l.o poſitū ē textꝰ pñtis lr̄e.Jtē ad idē eſt gl.ſup illđ ps.ſacrificiū
Reſpōdet. deo ſpūs ꝯtribulatꝰ:cor ꝯtritū ⁊c.dicēs cordis ꝯtritio ē ſacri
ficiū in q̄ pctā ſoluunt̄.¶ Rñ.ſit iſta ꝯclo.ꝙ ꝑ ꝯtritionē dele
tur lepra pctī.pꝫ cōcluſio ſic primo ex illo qđ inqt iſidorꝰ con-
tritio

tritio eſt humilitas mētis annihilās pctm̄.¶ Rōne ſic.ꝓbat̄
virtꝰ ⁊ vitiū eiſdē cauſis corrūpunt̄ ⁊ generant̄.ij.ethi.ſꝫ per
inordinatū amorē cordis pctm̄ ꝯmittit̄.ergo ꝑ dolorē ex amo
re cordis ordinato cauſatū pctm̄ ſoluit̄.et ita ꝯtritio peccati
leprā tollit:ſiue ſanat.Pro huiꝰ cōcluſionis pleniori intelli-
S.Thom. 2 gentia eſt notādū cū ſctō tho.in.iiij.di.xviij.† ꝙ cōtritio pōt
dupl'r cōſiderari:vel inꝙ̄tū eſt ps ſacramēti vl' inꝙ̄tū eſt actꝰ
vitutis:⁊ vtroqꝫ mō eſt cā remiſſionis peccati:ſed diuerſimo-
de.q2 inquantū eſt pars ſacrī:primo operat̄ ad receſſionē pec
cati inſtrumētaliter:ſicut de alijs ſacramētis dr̄:ꝙ ſunt medi
camēta circa morbos aīe ordinata:inꝙ̄tū aūt ē actꝰ virtutis:
eſt quaſi cā materialis remiſſionis pctōrū:eo ꝙ diſpoſitio eſt
quaſi neceſſitas ad iuſtificationē.diſpoſitio aūt reducit̄ ad cāꝫ
materialē ſi accipiat̄ diſpoſitio q̄ diſponit materiā ad recipiē
dum.Secꝰ aūt de diſpoſitione agētis ad agendū:q2 illa redu
citur ad genus cauſe efficiētis:⁊ ita pꝫ:ꝙ ꝯtritio ſiue vt pars
ſacramēti ſiue vt eſt actus virtutis:operat̄ ad mūdationē le-
Ad primū argumētū. pre peccati.¶ Ad rōnes in oppoſitū dicēdū eſt.Ad primam
rñdet̄ negādo ꝯñam:lꝫ deꝰ ſolꝰ ſit cā efficiēs principalis re-
miſſionis peccati:nihilominꝰ cā diſpoſitiua pōt eſſe ex nobis:
⁊ ſil'r cā inſtr̄alis.q2 forme ſacramētorū verba ſunt a nobis ꝓ
lata:q̄ habēt virtutē inſtr̄alē grām inducēdi qua remittūtur.
Ad ſcđm. ¶ Ad ſcđam rñdetur negādo aſſumptū:⁊ ad authoritatem
Alexander de halis. 3 Grego.dicendū iuxta magiſtrū Alexandrū de halis ī.iiij.† ꝙ
cōtritio ſumit̄ cōiter ⁊ proprie.Cōiter qdē ſumit̄ ſm ꝙ nomi
nat proprie tm̄ dolorē de peccato īformatū ⁊ cauſatū.ſ.ex grā
gratū faciēte.Scđm ergo ꝙ cōtritio ꝓprie ſumpta coertio-
nē oī pctōrū ſimul ⁊ hoc ꝑ gratiā gratū facientē ſibi adiūctū
ſic cōtritio hꝫ virtutē purgandi a culpa:non tñ rōne doloris
īportati:ſed potius rōne grē vt tactū eſt:⁊ hoc mō nō ſumit̄
ꝯtritio in verbo.Grego.ſm aūt ꝙ tertio importat dolorē q̄-
lecunqꝫ hoc mō eſt ꝯtritio ſine iuſtificatione ⁊ remiſſiōe pecca
Ad tertiū. ti.primo mō nō:⁊ ꝰ mō ſumit̄ a Greg.¶ Ad tertiā rñdetur:
ꝙ vt infra in qōne ſequēti oſtēdit̄ peccati remiſſio.vno mō ꝑ-
cedit virtutē:⁊ grē infuſionē:⁊ alio mō ſequit̄:⁊ ſm ꝰ ꝙ ſequit̄
Ad quartū. actꝰ a ꝟtute elicitꝰ:pt aliq̄ cā eē remiſſiōis culpe.¶ Ad q̄rtā
rñdet̄ negādo cōſequētiā.qm̄ q2 diſpenſatio eucharíſtie perti
net ad miniſtros:ideo añ remiſſionē peccati per miniſtros ec
cleſie non debet aliquis ad eucharíſtiā accedere:ꝙ̄uis ſit ſibi
culpa quo ad deum remiſſa.

4 **Ad ſecundum** Sic procedit̄.† Et vr̄ ꝙ re-
miſſio ſiue expulſio culpe ꝑce
Primū argumētum. dat infuſionē grē.Primo ſic.ī q̄libet motu receſſus a termi-
no a quo ꝑcedit acceſſum ad terminū ad quē:vel tpe:ſi ſit mo
tus ſucceſſiuꝰ:vel ſaltē natura:ſi ſit mutatio ſubita.ſꝫ iuſtifi-
cationis terminꝰ a q̄ eſt culpa:⁊ terminꝰ ad quē eſt grā.ergo
Scđm ar. Ps.lxij.a remiſſio culpe ꝑcedit infuſionē grē.¶ Scđo ſic.đt gl.ſup illđ
ps.-ſic ī ſctō apparui tibi.niſi qs priꝰ deficiat a malo:nunꝙ̄
ꝑueniet ad bonū.ꝑ remiſſio mali culpe eſt prior ꝙ̄ ꝑuentio ad
Tertiū ar. bonū gratie.¶ Tertio ſic.remiſſio culpe et infuſio gratie ſe
hñt ſicut illuminatio ⁊ purgatio.ſꝫ purgatio ꝑcedit illumina
tionē ſecūdū dyoniſiū.ergo ⁊ remiſſio culpe precedit īfuſionē
Quartū ar. grē.¶ Quarto ſic.culpa ⁊ grā ſe hñt adinuicē ſicut forme ꝯ-
rie ī nā.ſꝫ ī nālibꝰ priꝰ natural'r eſt expulſio vniꝰ forme:ꝙ̄ in-
troductio alteriꝰ:eo ꝙ nō ꝯtingit formas ꝯrias ſimul eſſe in
materia.ergo expulſio culpe naturaliter priꝰ eſt:ꝙ̄ īfuſio grē.
Opponit ī contrariū. ¶ In oppoſitū vr̄ ſumi argm̄ ex exēplis lazari:⁊ leproſi poſi
tis ī lr̄is.qm̄ reſuſcitationē lazari ꝑceſſit pñtia ſaluatoris ad
ſepulchrū.i.virtꝰ volūtatis eiꝰ ⁊ mūdationē leproſi tactꝰ ma
nꝰ eiꝰ ꝑ q̄ aptiſſime oñdit̄:ꝙ īfuſio grē q̄ deſignat̄ tā ꝑ exhibi-
tionē pñtie ſaluatoris eius ad ſepulchrū:ꝙ̄ ꝑ tactū manꝰ:qua
leproſum tetigit ꝑcedat expulſionē pctī q̄ aīa ⁊ īfici đr ⁊ mori.
Scđa oppoſitio. ¶ Rōne ſic.cā naturaliter ꝑcedit effectū:ſed infuſio grē ē cā
Rñdet. remiſſionis culpe.q2 infundēdo grām deꝰ peccata remittit.er
Prima concluſio. go infuſio grē ꝑcedit.¶ Rñ.ꝙ remiſſio ſiue expulſio culpe ñ
ꝑcedit tpe īfuſionē grē:ſꝫ ſimt̄ ſunt ī eodē cū ipis.¶ Probat̄
ſic iſta cōclo.remiſſio culpe ⁊ īfuſio grē ſe hñt in iuſtificatione
forme ⁊ ītroductio alteriꝰ in ꝗnatiōe naturali ſꝫ illa duo ſunt
ergo ⁊ hec duo ꝯña pꝫ:ꝓbat̄ minor:q2 terminꝰ cuiuſlibet mo-
tus eſt ī eodē.ij.ſic īter priꝰ ⁊ poſteriꝰ cadit tp̄s mediū:ſꝫ poſt
ꝙ̄ culpa ē expulſa ab aīa:nō eſt in ipa:nec grā ineſt añꝙ̄ īfun
dat̄.ꝑ ſi priꝰ tpe culpa expellat̄:añꝙ̄ grā īfūdat̄:erit aliqđ tp̄s
ī q̄ aīa ⁊ culpa carebit:⁊ grā.qđ eſt īpoſſibile.q2 dato ꝙ in illo
tpe moreret̄:nec iret ad īfernū:nec ad paradiſum final'r:qđ eſt
Secūda cōcluſio. īpoſſibile.¶ Scđa concluſio ſm ordinē cauſe materialis re-
miſſionē ꝑcedit prioritate nature īfuſionē grē:⁊ ſm ordinem
cāe formalis eſt ergo.Pro declaratione huiꝰ ꝯclōnis ē notan
S.Thom. dū cū ſctō Tho.tā in qōnibꝰ de veritate:ꝙ̄ in.iiij.diſ.xvij.qđ
oīs prioritas ſm ordinē nature aliqūo reducit̄ ad ordinē cau
ſe:⁊ cauſati.q2 principiū ⁊ cā idē ſunt.in cauſis aūt ꝯtingit:qđ
idem eſt cauſa ⁊ cauſatum ſm diuerſum genus cauſe:vt ptꝫ
in.ij.phy.⁊ in.v.meta.Sicut ambulatio eſt cā efficiēs ſanatio
nis,⁊ ſanatio eſt cā finalis ambulationis,⁊ ſil'r de habitudine
que eſt inter materiā ⁊ formā.q2 ſm genꝰ cāe materialis mate
ria eſt.quaſi cā forme:quaſi ſuſtētans ipſam:⁊ forma eſt cauſa
materie:quaſi faciēs eā eſſe actu ſꝫ genus cauſe formalis.Ex
parte aūt cauſe materialis tenet ſe ſm quādā reductionē.oē
iſtud ꝑ qđ materia efficitur ꝓpria huiꝰ forme:ſicut diſpoſitio
nes,⁊ remotiones impedimētorū.⁊ ideo in generatione natu-
raliqñ corruptio vniꝰ eſt generatio alteriꝰ,ꝑ hoc ꝙ forma vna
inducitur,⁊ alia expellitur,remotio forme preexiſtentis ſe tꝫ
ex parte cauſe materialis ⁊ ideo ſm ordinē cauſe materialis ꝑ
cedit naturaliter introductionē alteriꝰ forme:ſed ſm ordineꝫ
cauſe formalis eſt econuerſo.Et q2 finis,⁊ forma,⁊ agens inci
dunt in idē numero vel ſpē:iđ etiā in ordine cauſe efficientis
introductio forme prior eſt:q2 formā introducta ē ſimilitudo
forme agētis per ꝙ̄ agēs agit.Et ſimiliter in ordine cauſe fi-
nalis.q2 nō principaliter intēdit ītroductionē forme,⁊ ad hāc
ordinat expulſionē oīs eiꝰ cū quo nō pōt ſtare forme intentio.
vñ cū grē īfuſio ⁊ remiſſio culpe vt ex dictis pꝫ ſe habeāt ſicut
introductio vnius forme:⁊ expulſio alteriꝰ ꝯſtat ꝙ ſm ordi-
nem cauſe materialis remiſſio culpe precedit infuſionē gratie
Sed ſm ordinē cauſe formalis efficiētis ⁊ finalis infuſio grē
prior natura eſt,⁊ ꝓpter hoc etiā vtrūqꝫ inuenitur dici cā alte
rius.infuſio eñ grē eſt cā remiſſiōis culpe ꝑ modū cauſe for- Ad argumenta.
malis.¶ Ad rōnes in oppoſitū pꝫ rñ.ex dictis.q2 rōnes pro
bātes ꝙ remiſſio culpe ꝑcedat infuſionē grē ꝓcedūt ſm ordi-
nē cauſe materialis.rōnes vero ꝓbātes ꝙ infuſio grē ꝑcedat:
ꝓcedūt ſm ordinē cāe formalis efficiētis:aut finalis.Ad ideꝫ Albertus.
eſt ſententia domini Alberti in.iiij.di.xvij.

5 **Ad tertium** ſic procedit̄.† Et vr̄ ꝙ cōtritio non
ꝑcedat remiſſionē:ſed ecōuerſo.pri Primū argumētum.
mo ſic.motꝰ cōtritionis eſt cū ſit meritoriꝰ motꝰ formatꝰ grā
ſed grā informās actum prior eſt eo:cū ſit cā.eiꝰ ꝑ grē īfuſio Scđm arg.
⁊ ꝑ ꝯñs culpe remiſſio ꝑcedūt cōtritionē.¶ Scđo ſic.contri-
tio eſt motꝰ meritorius.oīs aūt motꝰ meritoriꝰ ꝓcedit a radi
ce mūdata.ꝑ cū radix mūdet̄ ꝑ pctī expulſionē:expulſio pctī Tertiū ar.
ꝑcedit ꝯtritionē.¶ Tertio ſic.ꝯtritio ē opꝰ bonū ſꝫ opꝰ bonū
ꝑcedit habitꝰ bonꝰ.ergo priꝰ naturaliter aīa habilitat̄ ad bo-
nū:ꝙ̄ cōteratur.ſꝫ impoſſibile eſt intelligere aīam habilitatā
ad bonū niſi expulſa culpa.ergo expulſio culpe ꝑcedit contri- Opponit ī contrariū.
tionē.¶ In oppoſitū arguitur ex exēplo.x.leproſoꝝ in litera
poſito de quibus habetur Luc.xvij.vbi dicit̄ cū Jeſus ingre
deretur quoddā caſtellū:occurrerūt ei.x.leproſi:q ſteterunt a
lōge:⁊ leuauerūt vocē ſuā dicētes.Jeſu ꝑceptor miſerere no-
bis qbꝰ dñs ait.ite oñdite vos ſacerdotibꝰ:⁊ cū irēt mūdati
ſunt.vbi manifeſte apparet ꝙ in iſtis motus li.ar.ex parte eo Scđa op.
rū ꝑceſſit curationē iporū.¶ Scđo ſic.motꝰ curatiōis ē cā re
miſſionis culpe.ergo eſt prior ꝙ̄ ipa.pꝫ ꝯña.q2 cā natural'r ꝑ- S.Thom.
cedit effectū.¶ Rñ.dimiſſis oībꝰ opinionibꝰ q̄s hic tā ſctūs Prima cōcluſio.
tho.ꝙ̄ dñs Bonauētura recitat ponent̄ duo ꝯcluſiones.Pri
6 ma eſt.† ꝙ cōtritio ſm ordinē cauſe materialis ꝑcedit pctī re
miſſionē.iſta ꝯclo ptꝫ.q2 motꝰ ad terminū ꝑcedit naturaliter
terminū.ſed ꝯtritio eſt qdā motꝰ tēdēs ī deſtructionē pctī.ꝑ Secūda cōcluſio.
7 naturaliter ꝑcedit remiſſionē pctī.¶ Scđa ꝯclo eſt † qđ con
tritio ſm ordinē cauſe formalis ſeqtur remiſſioneꝫ pctī.ꝓbat̄
cōclo.actꝰ cōtritiōis ē meritoriꝰ.ergo añ actū ꝯtritiōis exigit̄
ꝙ habeat grām.q2 actꝰ meritoriꝰ nō eſt niſi a grā.¶ Scđo vt Albertus magnus.
arguit dñs albertꝰ:ī natura priꝰ eſt motꝰ ad eē ꝙ ē actꝰ forme
alicuiꝰ,ꝙ̄ operatio cōpoſiti exiſtētis ī forma illa.ergo ſic ēt eſt ī
ſpūalibꝰ.ergo priꝰ natura ē īfuſio grē:⁊ remiſſio pctī:ꝙ̄ motꝰ
li.ar.ī deū ſiue ī pctm̄.¶ Pro declaratiōe iſtarū cōcluſionū in S.Thom.
ducit ſctūs tho.ī.iiij.diſ.xviij.ſilitudinē ꝗnatiōis naturalis:
q̄ ē terminꝰ alteratiōis in qua ī eodē īſtāti terminat̄ alteratio
ad diſpōnē:q̄ eſt neceſſitatis:⁊ gratie ad formā:⁊ tñ ſm ordi-
nē nature vtrūqꝫ ē priꝰ altero aliquo mō,q2 diſpoſitio q̄ ē ne-
ceſſitas ꝑcedit formā ſm ordinē cauſe materialis:ſꝫ forma eſt
prior ſm ordinē cauſe formalis,⁊ ſm hūc moduꝫ illa qualitas
cōſummata ē ēt formalis effectꝰ illiꝰ forme ſuſtātialis:ſm qđ
forma ſubſtātialꝫ ē cā accidētaliū,⁊ iđ cū iſti motꝰ q ſūt ī ipa
iuſtificatiōe ipiꝫ ſint q̄ſi diſpō vltima ad grē ſuſceptionē ſuo
mō,precedunt quidē in via cauſe materialis,ſed ſequuntur in
via cauſe formalis:et ideo nihil prohibet eos eſſe formatos
q2 hic ad rōnem cauſe formalis ꝑtinet,ſicut qualitates que in
troducunt̄ ſimul cū forma ſubſtātiali quodā mō format̄ ꝑ for
mā ſubſtātialē,⁊ ſi q̄litas ꝑdicta añ ſui cōſūmationē ⁊ forme ī-
troductionē nō erat formata:ſꝫ īformis:ita ēt de motu li.ar.
ſi tñ cōtinuatꝰ ī fine ꝑficiat̄ ꝑ grē īfuſionē,nec eſt aliquo mō in
cōueniēs:q2 ⁊ ſi ſit aliq̄ mō idē ſm aug.genꝰ nature:non tamē Auguſt.
eſt idē ſm genꝰ moris.cōtingit eñ vnū motū ſm genꝰ nature

Ad argu-menta. eſſe virtutis,⁊ vitij ſcđm genus moris:ſicut pȝ de illo:q eũdo ad eccleſiã mutat intẽtionẽ de malo in bonũ. ¶ Ad rõnes pȝ ſolutio ex dictis,ꝓcedũt eñ vijs ſuis ſm vo ordinẽ cauſe for-malis:ꝓcedunt prime rõnes : ſm vero ordinẽ cauſe materia-lis diſpoſitiue ꝓcedũt. Cõtritio eñ dr cã remiſſionis culpe in quãtũ eſt diſpõ ad grãm ⁊c. Litera. ¶ [Hinc ẽt leproſi]ꝑmũ

Exponit li-teram. exẽplũ:de quo hr̃ lu. xvij. ꝑ quos intelligunt̃ leproſi lepra pec-cati infecti,q dũ accedũt ad Xp̃m ꝑ cõtritionẽ habẽtes ꝓpoſi tũ ſe oſtẽdẽdi ſacerdotibꝰ ꝑ cõfeſſionẽ:cõſequentur illico emũ dationẽ lepre peccati. [Hinc ẽt lazarꝰ].ij. exẽ. de quo Jo. xi. ꝑ

Hugutio. quẽ lazarũ intelligit̃ pctõr ꝯſuetudine peccãdi depſſus. Hug. vbi no.ꝙ pulchre deſignat̃ recta pnĩa pctõris. Nã niſi Xp̃s ꝑ ſuã grãm ad ſepulchrũ pctõris ꝯſciẽtie accedat:nõ ſurgit pec cator:ſȝ iacet in ſepulchro culpe:⁊ pctĩ.ſȝ ad ſpũalẽ pnĩam ſal uatoris remouet̃ lapꝭ obdurate volũtatis ꝑ ꝯtritionẽ:⁊ emol lit̃ cor:vt ſit cor carneũ:qđ priꝰ fuerat lapideũ. Eze. xi. auferã ab eis cor lapideũ:⁊ dabo eis cor carneũ:vt i ꝓceptis meis am

8 bulẽt [reuixit].ſ.ꝑ cõtritionẽ. Et ita pȝ † ꝙ ꝑ ꝯtritionẽ añ exteriorẽ cõfeſſionẽ delet̃ pctm̃. [Hinc ẽt] exẽ. iij. de q̃ hr̃ mat. viij.ꝑ hũc leproſum ĩtelligit̃ pctõr:lepra pctĩ ꝑfuſus:q tangit̃ a Xp̃o:⁊ mũdatꝰ eſt q: cũ Xp̃s gr̃e ſue reſpectu cor tangit ſiue illuſtrat peccatoris:mouet̃ ad cõpunctionẽ culpe:⁊ ſic a lepra culpe inficientis mundat̃:deinde iubet̃ oñdere ſe ſacerdotibꝰ ꝑ exteriorẽ ꝯfeſſionẽ munuſq; offerre per debitã ſatiſfactionẽ [ex lege] i. ſm legẽ hu. [vñ poſt] iſtud ẽt oñdit̃ ꝑ factũ petri negantis Xp̃m,quem cum dominus reſpexiſſet Matt. xxvi. compunctus ad aſpectum Chriſti fleuit amare:⁊ ſic in ſua cõ tritione mundatus eſt a culpa.

2 ☞ Confeſſio facta extra charitatem quantum ad id quod eſt ex parte confitentis : nihil valet ad iuſtificationem et meri-tum vite eterne.
3 Confeſſio in peccato facta extra charitatem ad quid valeat.
4 Confeſſio facta extra charitatem q̃tum ad id quod eſt ex par te audientis:valet ⁊ eſt vtilis.
5 Confiteri poſſe eſt dupliciter.
7 Peccata venialia non ſeparant a deo.

Hinc etiam medici.

Tertia ps huiꝰ ca pituli in qua etiaȝ

Exponit li-teram. ꝑ aliq̃s authoritates oñdit:ꝙ ſola cõtritione abſq; exteriori cõfeſſione deleant̃ pctã đt. ¶ [Quod medici].i. ſacerdotes q medici dicunt̃ aĩarũ [negat̃] ꝑs. lxxxv. nũquid medici ſuſci-

Pſal. iij. b tabunt:⁊ cõfitebunt̃ tibi. q. d. nõ. qm̃ vt ait. gl. ſola dei gr̃a aĩe reuiuiſcũt:⁊ vt ait idẽ ꝓpheta. dñi eſt ſalꝰ. licet eñ ſacerdotes exterius ſacr̃a miniſtrẽt:interiꝰ tñ virtꝰ dei ĩuiſibilis operat̃ vt mortuꝰ a culpa ſuſcitet̃. vñ Jo. j. dr hic ẽ q baptizat. vbi đt gl. Not. ꝙ i hoc ſacr̃o ⁊ i ceteris ſolꝰ Xp̃s operat̃:alij vo ſũt mi niſtri [ſi a mortuo.] Cõſequẽter idẽ oñdit magiſter gratia-nus alia authoritate ſacre ſcripture:q̃ habet̃ eccle. xvij. vbi ſic dr̃. [añ mortẽ ꝯfitere a mortuo].q. nihil perijt. ſ. ꝯfeſſio. q: dũ qs eſt in morte culpe:nõ põt dño ſalubriter confiteri. vñ opȝ ad hoc ꝙ ſalubrit̃ cõfiteat̃:ꝙ ꝓcedat cordis ꝯtritio:ꝑ q̃ reſuſ citet̃ a culpa,⁊ viuat in dño ꝑ grãm:⁊ ſic viuens confiteat̃. vñ ibidẽ ita ſubdit eccleſiaſticꝰ. cõfiteberis viuẽs:⁊ ſanus:⁊ con-fiteberis ⁊ laudabis deũ. đt ergo [a mortuo].i. a perſiſtente in peccatis [perijt ꝯfeſſio].i. nõ eſt vtilis quo ad vitã eternã vt ſit ſenſus [cõfeſſio q̃ ſit a mortuo perijt].i. eſt inutilis:⁊ in efficax ad vitã eternã. Hug. [timore octaue] ſcȝ etatis [re-ſurgẽtiũ] tũc eñ fiet iudiciũ:qđ ab oĩbꝰ timet̃. Hug. [ĩ morte] id eſt,in peccato:qđ eſt mors anime:ꝑ peccatũ eñ morit̃ aĩa:⁊ diſiũgit̃ a deo:⁊ cõiũgitur diabolo:coniuncta vero diabolo fit immemor dei [in inferno].i. in cecitate mẽtis, q̃ incurrit. [q deſperat].i. in cecitate deſperationis : q̃. mortuum inuoluit [quis].i. nullus [ſi igit̃] hic argumẽtat̃ gratianꝰ ex dictis ⁊ bene ſic. ſi ergo nullꝰ cõfitet̃ niſi reſuſcitatus ⁊c. ¶ Pro ple niori intelligentia huius rationis queruntur duo.

1 ¶ Primum eſt vtrum ad hoc ꝙ ſit vtilis confeſſio ſacramẽ talis:neceſſariũ ſit:qđ fiat a reſuſcitato in vitã gr̃e ſpũalis.
5 ¶ Secundum eſt vtrum ſit verũ ꝙ ſicut aĩa eſt vita corpo-ris ita deus ſit vita anime.

1 **Ad primum** Sic procedit̃. † Et vr̃ ꝙ ad hoc ꝙ ſit vtilis ꝯfeſſio ſacramẽtalis: nõ requirit̃:ꝙ ſit a reſuſcitato, ſiue ab exñte in gr̃a ſiue charitate.

Primũ ar. Ambroſiꝰ. Primo ſic. Oẽ id qđ vt cã ꝓcedit iuſtificationẽ:nõ ꝓſupponit illã pȝ. ſȝ ꝯfeſſio vt cã ꝓcedit iuſtificationẽ. đt eñ ambroſiꝰ li-bro de paradiſo:⁊ hr̃. j. eo. d. nullꝰ põt a pctõ iuſtificari, niſi pctm̃ fuerit añ cõfeſſus. ergo ſequit̃:ꝙ nõ requirat̃:ꝙ cõfeſſio ſit a re-ſuſcitato in gr̃a in vitã gr̃e ſpũalis. ¶ Scđo ſic. ad hoc cõfeſ-

Scđm ar. ſio ſit, vt cõfeſſor inſtructꝰ ſit de q̃litate ⁊ q̃titate pctõrũ. ſȝ h̃ equaliter põt fieri in gr̃a ⁊ extra gratiã. ergo equaliter vȝ con feſſio in gr̃a facta:ſiue extra gratiã. ¶ Tertio ſic. nemo tenet̃

Tertiũ ar. ad impoſſibile ſibi,ad cõfeſſionẽ aũt oĩs hõ tenet̃ ex precepto ergo modus cõfeſſionis non eſt impoſſibilis. ſed ĩpoſſibile eſt nobis hr̃e grãm. q: ad gratiã nõ poſſumꝰ ex nobis. ergo non tenemur ꝯfiteri ĩ gr̃a. ¶ Quarto ſi nemo põt confiteri niſi ſit

Quartũ ar. ſuſcitatꝰ : ſequit̃ ꝙ cũ nullꝰ mortuꝰ teneat̃ ad ſui ſuſcitationẽ q: hoc eſt ĩpoſſibile, nullꝰ pctõr tenet̃ ad cõfeſſionẽ,qđ eſt ĩcon ueniens. ¶ Quinto dr eccle. ix. Nemo ſcit ſi odio vel amore di

Quintũ ar. gnus. ſit. ſi ergo tenet̃ qs in charitate ꝯfiteri : ⁊ non põt hoc fieri,niſi ſciat ſe hr̃e aliq̃s charitatẽ:⁊ nõ põt hoc ſcire,ſequit̃ ꝙ neſcit ſe feciſſe cõfeſſionẽ. g̃ oĩs hõ eſt ꝑplexꝰ in hac pte:⁊ to ta die erũt repetẽde cõfeſſiones,nec hõ ꝑ totã vitã aliđ facere dȝ:niſi ꝯfiteri:vt ſaltẽ valeat vna ei cõfeſſio. g̃ ⁊c. ¶ In oppo-

Opponit ⁊ Rñdet. ſitũ eſt textꝰ ꝑſentis lr̃e. ¶ Rñ. iuxta dñm albertũ ĩ. iiij. diſt. xvij. in cõfeſſione ſunt duo. vnũ ex pte ꝯfitẽtis. ⁊ alterũ ex par te ꝯfeſſionẽ audiẽtis. Ex pte ꝯfitẽtis eſt actꝰ ipſe : ſicut qđ eſt ab agẽte:⁊ rubor:⁊ penã enarrãdo. Ex pte audiẽtis eſt noti-tia morbi latẽtis:⁊ circũſtãtiarũ eiꝰ. qua diuiſione poſita ſit

Prima cõ cluſio. 2 iſta ꝯcl̃o prima † cõfeſſio facta extra charitatẽ:q̃tũ ad id qđ eſt ex pte ꝯfitẽtis nihil vȝ ad iuſtificationẽ ⁊ meritũ vite eter-ne. ꝓbat̃ ꝯcl̃o. Nullũ opꝰ mortuũ vȝ ad vitã eternã ſȝ cõfeſſio fcã ĩ mortali pctõ añ aĩe iuſtificationẽ eſt opꝰ mortuũ. g̃ nõ vȝ

Secũda cõ cluſio. 3 ad iuſtificationẽ nec ad vitã eternã. ¶ Scđa ꝯcl̃o † ꝯfeſſio in pctõ fcã ex̃ charitatẽ vȝ ad faciliꝰ gr̃aȝ ĩpetrãdã ⁊ humiliatio nẽ ꝯfitẽtis:⁊ ad alia q̃dã ad q̃ dicunt̃ valere bona q̃ dicunt̃ de gñe bonoꝝ ex̃ charitatẽ fctã. pȝ ꝯcl̃o cũ nõ minꝰ h̃ dicẽdũ ſit de ꝯfeſſiõe,q̃ đ alijs bonis fctis ex̃ charitatẽ. ¶ Tertio ꝯcl̃o

Tertia cõ-cluſio. Albertus. 4 eſt † ꝯfeſſio facta ex̃ charitatẽ q̃tũ ad id qđ eſt ex pte audiẽtis vȝ,⁊ eſt vtilis. hec eſt ꝯcl̃o dñi Alberti ita. d. vȝ eñ ad h̃:ꝙ ꝓce ptũ eccl̃ie ſoluit,⁊ deobligat̃ a debito ꝯfitẽdi ꝙ aũt ipẽ nõ ſeq̃-tur effectũ clauiũ in diminutione pene hoc eſt ꝑ accidens q:. ſ. ꝓceptũ eſt,⁊ q: effectus clauiũ plus fundat̃ ſup paſſionẽ xp̃i q̃ ſup meritũ humanũ, vr̃ mihi,ꝙ recedẽte fictiõe ſi non interci dat aliqđ pctm̃ cõfeſſionẽ ⁊ ſatiſfactionẽ iniũctã valebit ⁊ effe ctus clauiũ,cui ſe ſubdidit recedẽte fictione. hec albertꝰ. huiꝰ

S. Thom. ſnĩe eſt btũs tho. in. iiij. d. xvij. ita dicens. quãuis aũt ſcȝ dñ cõ fitens fictus nõ percipiat abſolutionis fructum,tñ recedente fictione ꝑcipere incipiet,ſicut ẽt eſt in alijs ſacramentis. vnde nõ tenet̃ iterare cõfeſſionem,q fictus accedit,ſed tenetur poſt modum fictionem ſuam confiteri. hec ille. ¶ Ad rationes in-

Ad primã argumẽtũ. Albertus. oppoſitum dicendum. Ad primam iuxta dominum Albertũ reſpondetur:ꝙ ratio non procedit. q: confeſſio cõtra ordinat̃ ad iuſtificationem preceſſioneq; quedã nature,non temporis eſt cõfeſſio in gratia facta:⁊ magis prout in voto ſupponitur ab actu contritionis, q̃ prout eſt in actuali peccato cum enar ratione. Et de hac intelligitur dictũ Ambroſij. ¶ Ad ſcđam

Ad ſcđm. reſpoñdetur,ꝙ licet confeſſio ſit ad hoc,ꝙ confeſſor inſtructꝰ ſit de q̃titate,⁊ qualitate peccatorum,non tamen tantum ad hoc,imo multas cauſas habet ex parte confitentis, ad quas inefficax eſt confeſſio extra gratiam facta:⁊ ita ratio non pro cedit. ¶ Ad tertiam reſpondetur iuxta Albertum magnuȝ

Ad tertiũ. Albertus. vbi ſupra,ꝙ ĩpoſſibile dr dupliciter. ſcilicet id ĩ quo nullo mõ poſſumus nec aliquid facere quo facto fiat illud:ſicut ſubuer-tere mentes eſt impoſſibile nobis,⁊ hoc nõ precipitur alicui. ¶ Secundo modo dicitur impoſſibile quod in ſe non poſſu-mus,ſed poſſumus aliquid quo facto illud ineuitabile fiet,et hoc ratione antecedentis poteſt eſſe in precepto,quod quideȝ antecedens eſt in poteſtate noſtra , etiam quodammodo eſt poſſibile nobis. ⁊ hoc eſt habere gratiam. quia ſi fecerimus quod in nobis eſt:deus ineuitabiliter dabit nobis gratiam,⁊ hoc ratione antecedentis poteſt eſſe in precepto, ⁊ hoc ſecun-dum opinionem eorum,qui dicunt,ꝙ forma operis ſit in pre-cepto:⁊ non tantum operis ſubſtantia. de hoc tamen alias.

Ad quartũ. Bonauen. ¶ Ad quartam reſpondetur iuxta dominum Bonauenturã
5 in quarto in expoſitione litere. † quod poſſe confiteri eſt du-pliciter. aut peccatum detegendo, vt ſit confeſſio manifeſta. ⁊ ſic poteſt fieri etiam a peccatore:aut vt ſit confeſſio reconci-liatiua,⁊ ſic nõ poteſt fieri,niſi a iuſto ⁊ ſuſcitato. ſi enim alias fiat abſoluitur exterius,ſed non interius. ¶ Ad quintam re

Ad quintũ ſpondetur iuxta dominum Bonauenturam. vbi ſupra. ꝙ li-cet nemo ſciat certitudinaliter ſe habere charitatẽ tamen hoc opinari poteſt:⁊ ſignis ſcilicet ſi diſplicet ſibi peccatum,⁊ de-teſtatur illud , cum animo nunquam iterum committendi,et

Albertus. et de hoc ſufficit nobis in hac vita, quia non poteſt amplius exigi a nobis , quam poſſibile eſt nobis ſoluere , vt dicit Al-bertus.

Ad ſecundum Sic proceditur. † Et videtur ꝙ nõ ſit verũ ꝙ ſicut aĩa eſt vi-

Primũ ar gumẽtum. ta corpoꝝ ita deꝰ ſit vita aĩe. Sic aĩa ẽ vita corpis ꝑ nãm, q: eſt

eſt actus corporis potentia vitã habentis:vt dicitur. ij. de aĩa ſȝ deus non eſt vita aĩe:niſi per gratiã. ergo nulla videt̃ ſimi-

Opponit ⁊ Reſpõdet. Albertus. litudo. ¶ In oppoſitũ eſt tex. ꝑñtis lr̃e. ¶ Reſpõ. iuxta dñm Albertũ in expoſitione lr̃e in quarto. di. xvij. ꝙ non in oĩbus eſt ſilr̃itudo,ſed in q̃buſdã,⁊ in q̃buſdã non. Eſt aũt ſilr̃itudo in hoc,ꝙ ſicut aĩa indeficiens principiũ vite corporis eſt q̃tũ eſt de ſe:⁊ ſi corpus non viuificat̃ indeſinenter ab ipſa,ꝙ hoc non eſt ex parte aĩe,ſed potius propter corruptionẽ ipſius corpo-ris:ita deꝰ indeficiẽs ꝑncipiũ eſt vite de ſe aĩe,⁊ ſi aĩa nõ viui-ficatur:hoc accidit propter ipſiꝰ aĩe a fonte auerſionẽ. ¶ Se-cũdo in hoc eſt ſilr̃itudo,q: nulla vita eſt in corpore,niſi ea que eſt ꝯtinuus actus aĩe in corpus,cuius eſſe fieri eſt continue ab aĩa,vt videt̃ dici in libro de motu cordis. ita nulla vita gr̃e ẽ ĩ aĩa,niſi ꝑ ꝯtinuã ꝑſentiã dei inhabitãtis in nobis per gratiã. ¶ Tertio q: ſicut aĩa ſenſitiua ſenſum ⁊ motũ corpori prebet: per hoc,ꝙ eſt in corpore,ita deus aĩe ſpũaliter quã inhabitat. ¶ Quarto q: in hoc,ꝙ ſicut ꝑ ſeꝑationẽ anime vileſcit corpꝰ, ſic qñ ſeparat̃ deꝰ ab anima,anima vileſcit ⁊ morit̃. ¶ Diſſi-militudo eſt in aliq̃bus. Primo in hoc,ꝙ deus nõ vnit̃ anime ad ꝯſtitutionẽ alicuiꝰ tertij,ſicut anima corpori vnit̃. ſȝ ſcđo in hoc ꝙ deus nõ eſt actꝰ naturalis anime,ſicut anima corpo-

Exponit li teram. ris. eſt etiã diſſimilitudo in pluribus alijs. Et ꝑ hoc ptȝ rñſio ad argumẽtũ in ꝑncipio. Litera. ¶ [Reſuſcitatorẽ ſuum] ſcȝ deum,q reſuſcitator eſt animaꝝ,cũ deus ſit vita iam expoſitũ eſt. deus inhabitãs animã dat illi vitã gratie ꝑſentẽ:non ſolũ eſſentialiter,pñtialiter,⁊ potẽtialiter,ſicut in oĩbꝰ rebus eſt. [ſed pñtẽ] ſcȝ ꝑ gratiã ⁊ charitatẽ [tẽplum ſpũſſctĩ facta eſt] de hoc apl̃s ꝑme Corꝝ. vj. neſcitis qm̃ mẽbra veſtra templum ſunt ſpũſſcti,q in vobis eſt [ergo illuminata eſt.] Cum enim deꝰ lux ſit. Jo. j. omnẽ animã quã inhabitat ⁊ illuſtrat [apl̃s] ij. Corꝝ. vj. [Cum idolis].i. cũ his qui ſunt tẽplum diaboli:cui idola ꝯſecrata ſunt. vel nullus eodẽ tpe põt eſſe tẽplum diabo

Hugutio. li ⁊ dei. Hu. [Oĩs qui odit malũ.] Conſequẽter ꝓſequẽdo ꝓ-poſitũ ait [oĩs] ſicut eñ oĩs qui male agit odit lucem,vt dicit̃ Jo. iij. Sic oĩs qui odit malũ diligit lucẽ,⁊ manet in luce,que Xp̃s eſt. In talibꝰ eñ terminis qui ꝓciſe ſe reſpiciũt ⁊ manet in luce eadẽ eſt rõ in antecedẽte ⁊ ꝯſequente tenet hincinde:eſt ꝯñ vt ſicut qui male agit odit lucẽ:⁊ manet in tenebris. ſic ⁊ q odit malũ,diligit lucẽ ⁊ manet in luce,que Xp̃s eſt. ipo dicẽte Jo. viij. Ego lux mũdi,qui ſeq̃tur me nõ ambulat in tenebris ſed habebit lumẽ vite. Et ideo qui agit opera lucis,operatur cũ Xp̃o,⁊ per ꝯñs ſic operans filius dei eſt per adoptionem:⁊ hoc ꝓbat ꝑ verba ſaluatoris dicẽtis Jo. viij. [ſi filij Abrahe eſtis] illi eñ ſunt illius filij,cuius opera imitãtur,vt dicant̃ fi lij dei,qui oꝑa lucis ⁊ dei operãtur. ⁊ filij diaboli:q opera eius imitãtur. [Vos ex diabolo] non natura,ſȝ imitatione. Hug. nemo poteſt ſimul eſſe filius dei ⁊ filius diaboli [qui dñs ait]

7 Mat. vj. [Nemo põt dñis ſeruire duobus ⁊c.] ar. † ꝙ pctã ve

a ¶ Pctã ve-nialia. Ad-de ꝙ pecca-ta venialia delent̃ mul tis modis. Card. ȝab. in clemen. j. in. ix. qđ. de priuile. ⁊ in clemẽ. ij. eo. ti. glo. ⁊ do-cto. in proe. ſexti.

a nialia[a] non ſeparãt a deo. ar. ꝙ ex pctõ veniali nõ arguitur qs ſeruus diaboli. de his videbitur infra deo duce. [Qui natus eſt ⁊c.] hoc habet̃ Jo. iij. [qui natus eſt] per grãm [nõ peccat] coniũctim intelligitur dum manet in ſctitate,ſiue gr̃a ꝓcepta [nõ peccat] ſcȝ mortaliter,ꝙ ſic debeat intelligi habet̃. j. di. ij. §. item hanc. c. ſi eñ inquit. vel ita. [qui natus eſt ex deo].i. qui eſt ꝓdeſtinatus ad vitã eternã nõ peccat:ſcȝ pctõ ad mortẽ. vt j. di. ij. §. firmamentũ. [ſolo eñ pctõ] qui facit pctm̃ ſeruus eſt pctĩ. Jo. viij. [tranſlati].j. Joã. iij. trãſlati ſumus de morte ad vitam,qm̃ diligimus fratres [cũ ergo] cõcludit ex ꝓdictis,ꝙ per ſolã cordis ꝯtritionẽ ſine ꝯfeſſione oris dũ tamẽ ſit in pro poſito ꝯfitendi remittit̃. [Itẽ oĩs qui non diligit] ꝓſequitur [Idẽ ex alia auctẽ].j. Jo. iij. ergo ex oppoſito ꝯñtis qui non manet in morte:diligit:⁊ per ꝯñs qui viuit diligit deũ ꝑ cha-ritatẽ [ſi diligit dilectio eſt in eodẽ] q: dilectio cũ ſit actus im-manens,manet in eo,qui diligit ſm ph̃um. xi. metaphyſice. ⁊ ij. ethicoꝝ. [dilectio]. ſ. talis,qua diligitur deus ſupra oĩa [nõ eſt in malo].i. ĩ pctõre,qui ꝓponit creaturã creatori,⁊ terrena celeſtibus,⁊ caduca eternis. [Eſt eñ] Aſſignat rõnẽ ex auctẽ Augu. [q: charitas eſt proprius fons bonoꝝ] q: dignoꝝ vita eterna [in quo nõ cõicat alienꝰ]. ſ. a charitate ⁊ a vita eterna. Ex q̃bus recolligit ꝙ cũ per cordis ꝯtritionẽ ante ꝯfeſſioneȝ efficiatur qs mẽbrũ dei,⁊ tẽplum dei,ac dilector dei,dignuſq; vita eterna,ꝙ ante ꝯfeſſionẽ per ſolã ꝯtritionẽ remittat̃ pec-catũ. cõfeſſio aũt que fiat ſit nõ ad impetrationẽ venie,que iaȝ ꝓceſſit,ſȝ ad oſtenſionẽ pnĩe interioris:ſicut circũciſio data eſt hebreis. Geñ. xvij. [in ſignũ iuſtitie] nõ in cauſam iuſtificatio

Cõtra Gra tianũ et ma giſtrũ ſen-tentiarum. Auguſt. nis. ¶ In hoc loco videtur magr̃ Gratianus eſſe opiniõis di centiũ,ꝙ circũciſio nõ ꝯfert grãm iuſtificationis,cuiꝰ opinio-nis fuit magr̃ ſnĩaꝝ in. iiij. diſ. j. Sed hec opinio nõ tenet̃,imo circũciſio ⁊ delebat culpã,⁊ ꝑ ꝯñs ꝯferebat gratiã iuſtificãtẽ. Dicit eñ Augu. ad Valerium ꝯ Julianũ. ⁊ habetur de conſe. di. iiij. ex quo inſtituta eſt circũciſio in ꝑpl̃o dei,que erat ſigna culũ fidei iuſtitie ad ſanctificationẽ purgatiõis valebat ꝑuu-lis ad emũdationẽ originalis pctĩ,ſicut ⁊ baptiſmꝰ ex illo va-lere cepit ad emũdationẽ pctĩ,⁊ innouationẽ hoĩs:ex quo con ſtitutus de hoc eſt. vide qđ nos de hac q̃one diſputauimus in tractatu de ꝯſecra. ¶ [In ſignũ venie accepte non ⁊c.] Eſt tñ aduertendũ qđ licet per ꝯtritionẽ abſq; ꝯfeſſione exteriori fa cta ſacerdoti remiſſio fiat pctĩ. Eſt tñ neceſſaria cõfeſſio. vt. j. plenius oſtẽdemus [in voto ⁊ ꝓpoſito] ⁊ in actu ꝑꝑ preceptũ. Jaco. v. ꝯfitemini alterutrũ pctã vr̃a. eſt etiã vtilis: q: ꝑꝑ ſui humilitatẽ gratia auget̃,⁊ ꝑꝑ ſui erubeſcẽtiã pena diminuit̃.

2 ☞ Juſtitia dicitur tripliciter.
3 Juſtificatio poteſt ſumi dupliciter.
4 Conſummatio bonorum operum dicitur dupliciter.
6 Infuſio diuine gratie neceſſaria eſt ad iuſtificationem impij.
7 Motus liberi arbitrij requirit̃ ad iuſtificationẽ impij. ⁊ nu. 8.
9 Remiſſio peccatorum conuenienter connumerat̃ inter requi-ſita ad iuſtificationem impij.
10 Gratia qualiter ſe habeat in remiſſione culpe.

Alij econtrario.

Hic iuxta diuiſionẽ quã in ꝑncipio hm̃oi diuiſiõis po-ſuimus. Incipit ſcđa pars huius diſtinctionis in qua magi-ſter Gratianus ponit opinionẽ eorũ,qui dicũt,ꝙ non deletur pctm̃ ſine oris ꝯfeſſione ⁊ ſatiſfactiõe. Et diuidit̃ in q̃nq; par

Diuiſio. tes. In prima ponit opinionẽ ꝓdictã ꝯtrariã,quã ꝓbat pluri bus authoritatibus ſacri canonis ⁊ ſctõꝝ. Scđo ꝯcludit pro opinione ꝓdicta. Tertio ꝓdictoꝝ opinionẽ reaſſumens robo-rat illã alijs authoritatibꝰ veteris ⁊ noui teſtamẽti,ꝓbans ꝙ abſq; oris ꝯfeſſione nullus a pctõ mũdet̃. Quarto ex hoc con cludit adiũctis alijs ſctõꝝ patrũ teſtimonijs:ꝙ ad deletionẽ pctĩ neceſſaria ſit oris confeſſio,⁊ opis ſatiſfactio per oꝑa pia. Quinto rñdet authoritatibꝰ inductis ꝑ prima opinione. ſcđa ibi:ex his itaq;. tertia ibi,in. §. deniq;. q̃rta ibi,in. §. ex his oĩ-

Subdiui-ſio. bus. q̃nta ibi,his authoritatibus aſſerit̃. Prima ſubdiuidit̃ ĩ duas partes. In prima facit qđ dictum eſt. In ſcđa incidẽter tractat,an oĩ pctõri venia ꝓmittatur ſiue ꝯcedatur. ſcđa ibi:ĩ §. ꝙ aũt oĩ. Dicit ergo Gratianus:ꝙ alij ſunt qui dicũt:qđ ſi ne oris cõfeſſione ⁊ operis ſatiſfactione ſi tẽpus ſiue facultas adeſt:nullus põt a pctõ mũdari. Et ad hoc inducit ꝑmo illud prophete. Eſa. xliij. dic,ſcȝ in cõfeſſione vt iuſtificeris. deinde illud Ambroſij libro de paradiſo. nemo põt a pctõ iuſtificari. niſi pctm̃ fuerit ante ꝯfeſſus. Pro pleniori notitia huius lr̃e: in qua ſit mentio de iuſtificatione impij:⁊ quaſi totius tracta tus de pnĩa,que ad iuſtificationẽ impij ordinata eſt : ſunt hic aliqua declaranda,circa iuſtificationem. ⁊ ſunt quatuor.

1 ¶ Primum quid ſit iuſtificatio,vtrum ſit remiſſio peccato-rum ⁊ conſummatio bonorum operum.
5 ¶ Secũdum de his que requirũtur ad iuſtificationẽ,vtrũ ve rum ſit:ꝙ ad iuſtificationẽ requirãtur iuſtificationi quatuor vcȝ gratie infuſio,motus libe. ar. in deũ:motus li. arbi. in pec-catum:ſiue contritio ⁊ remiſſio peccati.
11 ¶ Tertio vtrum ꝯfeſſio ſit neceſſaria ad iuſtificationẽ impij.
12 ¶ Quarto vtrum conuenienter attribuantur cõfeſſioni effe-ctus deſcripti in litera,ſcȝ animã a morte liberare:paradiſuȝ aperire,⁊ ſaluationis ſpem tribuere.

1 **Ad primum** ſic ꝓceditur. † Et videt̃ ꝙ iuſtifica tio ĩpij nõ ſit remiſſio pctõꝝ,⁊ con

Primũ ar. ſummatio bonorũ operũ. Primo ſic. pctm̃ nõ ſolũ iuſtitie op ponitur,ſed oĩbꝰ virtutibꝰ:ſed iuſtificatio ſignat motum quẽ daȝ ad iuſtitiã. nõ ergo omnis pctĩ remiſſio eſt iuſtificatio:cũ

Scđm arg. oĩs motus ſit de contrario in ꝯtrariũ. ¶ Scđo ſic. vnumquodq; debet denoĩari ab eo qđ eſt potiſſimũ in ipſo:vt dr. ij. de aĩa. ſȝ remiſſio pctõrũ ꝓcipue ſit ꝑ fidẽ. ſm illud Act. xv. fide puri-ficans corda eorũ,⁊ ꝑ charitatẽ ſm illud Prouerb. x. vniuerſa delicta opit charitas. ergo magis remiſſio pctõrũ debuit de-

Tertiũ ar. noĩari a fide:vel a charitate q̃ iuſtitia. ¶ Tertio ſic. iuſtifica tio vt quidã dicũt eſt effectꝰ iuſtitie generalis:qua de ĩpio ſit pius. remiſſio aũt pctõrũ nõ eſt effectꝰ iuſtitie ſȝ gratie. ergo

Quartũ ar. iuſtificatio nõ eſt remiſſio pctõrũ. ¶ Quarto. q̃cũq; ſit iuſtus iuſtificat̃,ſȝ aliq̃s factus eſt iuſtus cui nulla pctã dimiſſa ſunt vt Xp̃s ⁊ primꝰ homo in ſtatu innocẽtie ſi grãm habuit. ergo

Quintũ ar. iuſtificatio nõ eſt remiſſio pctõꝝ. ¶ Quinto ſic. cõſummatio bonorũ operũ in peñitẽte ſit per ſatiſfactionẽ,ſed homo iuſti ficatur per ſolã ꝯtritionẽ ante ſatiſfactionẽ:vt ex lr̃a habetur

Sextũ ar. ergo iuſtificatio nõ eſt cõſummatio bonorũ operũ. ¶ Sexto cõſummatio rei ſequitur rem ꝑfectã ſm ordinẽ nature ⁊ ratio nis ſed iuſtificatio ꝓcedit opera bona rõne ⁊ natura. g̃ iuſtifi-catio non eſt conſummatio bonoꝝ operum ſuper illud quos

Opponit ī contrariū.
vocauit ⁊ iuſtificauit. ¶ In oppoſitum eſt gl. ad Ro. viij. que
ſupra illud quos vocauit hos ⁊ iuſtificauit dicit primo remiſ
ſionē pctōꝝ. ¶ Itē eſt gl. ꝑñtis lr̄e, que ſuꝑ verbo vt iuſtifice
ris dicit gl. i. a pctō munderis, vel bonis operibus replearis
ergo videtur ꝙ iuſtificatio ſit remiſſio pctōꝝ: ⁊ conſummatio
Reſpōdet.
bonoꝝ. ¶ Rñ. dicēdum ꝙ iuſtificatio impij recte diffinita eſt
cum dicit̄ ꝙ eſt remiſſio pctōꝝ. ¶ Pro declaratione iſtiꝰ con
S. Thom̄.
cluſionis eſt ſciēdū ꝙ vt inquit ſctūs Tho. tam in quarto, ꝙ̄
in prima ſcðe, ⁊ in q̄ōnibus de veritate, iuſtificatio de ſui rōne
importat motū ad iuſtitiā, ſicut ⁊ calefactio motū ad caloreꝫ.
2 †Iuſtitia aūt ſm ph̄m. v. ethicoꝝ dicitur tripliciter. Uno mō
ſm ꝙ eſt ſpālis virtus ꝯ alias cardinales diuerſa: ꝓut dicit̄
iuſtitia, qua homo dirigit̄ in his, que veniūt in cōicatione vi
te humane, ſicut ſunt ꝯctus diuerſi. hec enim virtus non eſt oī
pctō ꝯria, ſꝫ tantū illis pctīs, q̄ ꝯ huiuſmodi cōicationē fiunt
ſicut furtū, raptura, ⁊ alia hmōi. vñ ſic non poteſt hic iuſtitia
accipi. Alio modo dr̄ iuſtitia legalis, que ſm oēs ph̄os eſt o
mnis virtus ſola rōne ⁊ virtute differens. virtus enim ſm ꝙ
actū ſuū in bonū commune ordinat ad qð intēdit etiā legiſla
Alber. ma.
tor. Iuſtitia aūt legalis dicitur: q̄ꝛ legē ſeruat, vel vt dicit Al
bertus inq̄ꝫtum ꝯcordat legi ſicut fortis cū in acie fortiter cō
fligit ꝓpter ſalutē rei publice. Sic ergo pꝫ qð quāuis omnis
virtus ſit iuſtitia legalis quodāmodo, non tñ q̄libet actꝰ vir
tutis eſt actus iuſtitie legalis, ſꝫ ille ſolus, qui eſt ad bonū con
ditione ordinatus: qð pōt contingere de actu cuiuſlibet virtu
tis, ⁊ ſic per conſequēs non oīs actus pctī iuſtitie legali oppo
nitur. vñ nec a iuſtitia legali dici poteſt iuſtificatio que eſt re
miſſio pctōꝝ. ¶ Alio modo iuſtitia noīat quendā ſtatū pro
prium, ſm quē homo ſe habet in debito ordine ad deum: ⁊ ad
proximū, ⁊ ad ſeipm̄, vt ſcꝫ in eo inferiores vires ſuperiori ſub
dātur ſcꝫ rōni, ⁊ rō ipa ſubdatur deo, quā iuſtitiā vocat Ari
ſtoteles ethicoꝝ. j. metaphorice dictā: eo ꝙ diuerſe partes ho
minis computant̄ quaſi diuerſe pſone. hec autē rectitudo per
quodlibet pctm̄ tollitur, cum ꝑ quodlibet pctm̄ aliquid de p̄
dicto ordine corrūpatur: ⁊ per grām reparatur. vnde hec iuſti
tia etiā generalis dr̄ inq̄ꝫtum oēs virtutes includit, non quidē
per modū totius vniuerſalis, ſicut p̄cedens iuſtitia, ſed gene
ralis dr̄ per modū totius integralis, ⁊ ad hanc iuſtitiā motus
iuſtificatio dicit̄. In quolibet enim motu eſt receſſus a termi
no, ⁊ hoc in p̄dicta aſſignatione ſiue diffinitione iuſtificatiōis
tangit̄ in hoc ꝙ dr̄, ꝙ remiſſio pctōꝝ ⁊ acceſſus ad terminum
qui tangitur in hoc, ꝙ dr̄ conſummatio bonoꝝ operū. Et ita
pꝫ ꝙ conueniēter iuſtificatio impij: vt de ea hic loquit̄ deſcri
bit̄ cū dicit qð ſit remiſſio pctōꝝ ⁊ conſummatio bonoꝝ ope
Ad primū argumētū.
rum. ¶ Ad rōnes in oppoſitū. Ad primā dicēdū eſt, ꝙ omne
pctm̄ ſm ꝙ importat quādam ordinationē mētis non ſubdi
te deo in iuſtitia, pōt dici predicte iuſtitie ꝯriū ſm illud Joā.
iij. Omnis qui pctm̄ facit ⁊ iniq̄tatē facit ⁊ pctm̄ eſt iniq̄tas ⁊
Ad ſcðm.
ſm illud remotio cuiuſlibet pctī dr̄ iuſtificatio. ¶ Ad ſecūdā
rñdetur, ꝙ ratio non ꝓcedit, q̄ꝛ fides ⁊ charitas dicūt ordinē
ſpecialē mētis humane ad deū, ſm intellectū vel affectū, iuſti
tia vō importat generaliter totā rectitudinem ordinis totius
regni aīe, ⁊ inde ei omne pctm̄ directe ⁊ immediate opponitur
cum oēs potentias aīe attingat, qð non eſt de fide ⁊ charitate:
⁊ ideo denoīat̄ magis hmōi trāſmutatio a iuſtitia ꝙ̄ a chari
Ad tertiū.
te ⁊ fide denoīatur. ¶ Ad tertiā rñdetur iuxta ſctm̄ Thomā
S. Thom̄.
3 in quarto. †ꝙ iuſtificatio pōt ſumi dupliciter: vel ſm ꝙ rñdet
ad iuſtificari: ⁊ ſic dicit motū ad iuſtitiā predictā, vel ſm ꝙ ſu
mitur ad iuſtificatū eſſe, ⁊ ſic eſt effectus formalis iuſtitie p̄di
cte, q̄ꝛ ea formaliter aliquid iuſtificatū eſt, ſicut albedine alba
tum, ſicut aūt ab eſſentia anime potētie fluunt, ita ⁊ rectitudo
potētiaꝝ a gr̄a, que eſt eſſentie pfectio, ⁊ inter ipſas potentias
volūtas que alˀs monet eis rectitudinē quodāmodo largitur:
⁊ ideo p̄dicte iuſtitie cauſa prima eſt gratia ⁊ conſequēter cha
ritas que volūtatē ad finē perficit, a quo eſt rectitudo p̄dicta:
⁊ ꝓpter hoc ipſa iuſtificatio ⁊ pctōꝝ remiſſio eſt effectus iuſti
tie gn̄alis ſicut cauſe formalis ꝓxime: ſꝫ charitatis ⁊ gratie ſi
cut cauſarū cauſe ꝓxime: ſicut aliq̄s equatus dr̄ ⁊ equalitate ⁊
quātitate que eſt equalitatis cauſa, ⁊ q̄ꝛ a proximis cauſis vel
terminis aliquid denoīari debet ideo p̄dictus motus vel ter
minatio motꝰ magis denoīat̄ a iuſtitia, ꝙ̄ a charitate vel gr̄a.
Ad quartū.
¶ Ad quartā rñdetur, ꝙ ꝯſummatio bonoꝝ operū pōt acci
pi vel in execútione ipſoꝝ, ⁊ ita procedit obiectio, ⁊ ſic nō capi
tur hic. vel in infuſione habituū, a quibus opera bona pfectio
nem habeāt, ⁊ ſic dr̄ hic ꝯſummatio bonoꝝ operū iuſtificatio.
Ad quintū
¶ Ad quintā pꝫ rñſio ex rñſione ad precedentem rōnem, cui
Alber. ma.
4 concordans dñs Albert. rñdet ſic. †ꝙ cōſummatio bonorum
operū dr̄ dupliciter. ſ. in cauſa, vel in effectu, ⁊ in effectu quidē
ſequitur opera, ⁊ in cauſa p̄cedit. Et ī cauſa adhuc dupliciter:
vel in cauſa habituali, vel in cauſa efficiēte. In cauſa habitua
li quidē perficit opera oīs virtus infuſa, ſꝫ ex parte efficiētis
iuſtitia generalis eſt conſummatio operum, q̄ꝛ conſumit ope
rantes viros ad ſuperius, ⁊ ad ſe, ⁊ ad proximum.

5 **Ad ſecundum** ſic proceditur. †Et videtur ꝙ illa quatuor que ab oībus po
nuntur exigi ad iuſtificationē nō exigātur. ¶ Et primo ꝙ nō
Primū ar.
requiratur gr̄e infuſio. Arguitur ſic primo. non em̄ eſt minus
iuſtificare ꝙ̄ creare. ſed deus creat ſine medio ergo ⁊ iuſtificat
Scðm ar.
ſine gr̄a media. ¶ Scðo. in cōtrarijs mediatis vnū pōt remo
ueri ſine hoc ꝙ alterū ponatur, ſꝫ inter ſtatum culpe ⁊ gr̄e eſt
mediū innocentie ſtatus. ergo pōt remoueri culpa per iuſtifi
cationē ſine hoc ꝙ gr̄a infundatur. ¶ Conſequēter ꝙ motus
Primū argumētum ſcðe ꝑtis.
libe. ar. in deū non requiratur ad iuſtificationē. Arguitur pri
mo ſic. Illud qð ad iuſtificationē ſequitur nō req̄ritur ad iu
ſtificationē. ſed moueri in deū cum ſit ex gr̄a iuſtificationis ſe
quitur. vnde dicitur Treno. iij. Cōuerte nos deus ad te, ⁊ cō
uertemur ad te. ergo motus li. ar. in deū non eſt de his que re
Scðm arg.
quiruntur ad iuſtificationē. ¶ Scðo motus li. ar. requirit̄ ad
iuſtificationē, vt diſpoſitio quedā liberi arbi. id aūt ad qð ho
mo trahi indiget, nō pertinet ad liberū arbitriū, cum ergo ad
hoc ꝙ homo cōuertatur in deum indiget trahi. ſm illud Jo.
vj. nemo venit ad me, niſi pater meus qui me miſit traxerit eū
videtur ꝙ motus liberi arbitrij in deū nō ſit de his: que ad iu
ſtificationē impij requirūtur. ¶ Ceterū ꝙ motus li. ar. in pec
catum ſiue contritio non requiratur ad iuſtificationē lꝫ ſupra
Primū ar. tertie ꝑtis.
ſit diſputatū. Arguitur nihilominus primo ſic. Motꝰ chari
tatis in deū ſufficit ad remiſſionē pctōꝝ: Luc. vij. dimiſſa ſunt
ei pctā multa, qm̄ dilexit multū. ſꝫ motꝰ charitatis eſt directe
in deū. ergo ad iuſtificationem impij ſufficit motus in deum ⁊
Scðm ar.
nō requiritur motus in pctm̄. ¶ Scðo ſic. bonū incōmutabi
le eſt efficacius ꝙ̄ bonū cōmutabile. ſed conuerſio ad bonū cō
mutabile ſufficit ad hoc ꝙ homo incurrat pctm̄. ergo bonum
incōmutabile ſufficit ad hoc ꝙ homo iuſtificetur. ¶ Preter
Primū ar. q̄rte ꝑtis.
ea ꝙ cōuerſio pctōꝝ nō debeat cōnumerari inter ea que req̄
runtur ad iuſtificationē impij. Probatur primo ſic. Subſtan
tia rei non connumerat̄ cum his, que ad rem requirūtur. ſicut
hō nō dꝫ cōnumerari aīe ⁊ corpori: ſed ipſa iuſtificatio impij
eſt remiſſio pctōꝝ: vt dictū eſt in precedenti q̄ōne. ergo remiſ
Scðm ar.
ſio pctōꝝ non dꝫ computari inter ea que ad iuſtificationē im
pij requirunt̄. ¶ Scðo idē eſt gr̄e infuſio: ⁊ pctōꝝ remiſſio:
ſicut idē eſt illuminatio ⁊ tenebrarū expulſio. ſed idē non de
bet cōnumerari ſibijpſi. vnū em̄ multitudini opponitur. ergo
Opponit ī contrariū.
nō debet culpe remiſſio cōnumerari cū infuſione gr̄e. ¶ In
oppoſitū eſt authoritas cōis doctoꝝ, que quatuor vt dicit Al
bertus magnus ⁊ dñs Bonauētura videntur notari ī verſu
ꝑs. lix. a
illo. pſ. cōmonuiſti terrā. ecce primū, ſcꝫ gratia aduenies in
animā: ⁊ illā cōmouens. ⁊ cōturbaſti eā. ſ. per cōtritioneꝫ. ecce
ſecundum: ſanaſti contritiōes eius. ecce tertiū. pctī remiſſio q̄
Rñdet.
cōmota eſt terra. ecce quartū libe. ar. in deū. ¶ Rñdeo ꝓ ple
niori ſatiſfactione ad hanc materiā ſeu q̄ōnem ponentur aliq̄
Prima cōcluſio.
6 cōcluſiones. †Prima ad iuſtificationē impij neceſſaria eſt in
fuſio diuine gr̄e. pꝫ iſta cōclō ex illo apl̄i Rom̄. iij. iuſtifica
ti gratis per gr̄am ipſius. Ratione ſic oſtenditur. homo pec
cando deū offendit: offenſa aūt nō remittit̄ alicui: niſi per hoc
ꝙ animus offenſi pacatur offendenti, ⁊ ideo ſm hoc peccatuꝫ
nobis remitti dr̄: ꝙ deus nobis pacatur: que quidem pax
cōſiſtit in dilectione, qua nos diligit. dilectio autē dei ex par
te actus diuini eſt eterna ⁊ immutabilis. Sed q̄ꝫtū ad effectuꝫ
quē nobis imprimit q̄ñq̄ꝫ interrūpitur, prout ſcꝫ ab ipō q̄ñq̄ꝫ
deficimꝰ: ⁊ q̄ñq̄ꝫ iterū recuperamus. Effectus autē diuine di
lectionis in nobis qui ꝑ pctm̄ tollitur eſt gr̄a, qua hō ſit dignꝰ
vita eterna: a qua mortale excludit. ⁊ ideo nō pōt intelligi re
Secunda concluſio. ꝑs. xxxj. b
7 miſſio culpe, niſi adeſſet infuſio gr̄e. ¶ Scða ꝯcluſio. †ad iu
ſtificationē impij adulti requirit̄ motꝰ li. ar. in pctm̄ ſiue ipſa
cōtritio. Cōcluſio iſta ex illo pꝫ qð habetur in. pſ. Dixi cōfi
tebor aduerſum me iniuſtitiā meā dño: ⁊ tu remiſiſti impieta
tem pctī mei. ſed hō nō pōt hoc dicere niſi de pctō cogitando.
ergo motus li. ar. in pctm̄ req̄ritur ad iuſtificationē. de iſta cō
cluſione nō plus. q̄ꝛ ſupra cū diſputatū eſt an ad iuſtificationē
impij req̄ratur motus volūtatis: in deteſtationē pctī eſt ſuffi
Tertia cōcluſio.
8 cienter ꝓbata ⁊ declarata. ¶ Tertia cōcluſio. †ad iuſtificatio
nē impij requirit̄ motꝰ li. ar. in deū. Probat̄ concluſio primo
ex illo qð dr̄ Jacob. iiij. Appropinquate deo ⁊ appropinqua
bit vobis. Appropinq̄t aūt nobis deꝰ ꝑ gr̄e infuſionem. ergo
ad hoc ꝙ iuſtificemur ꝑ gr̄am req̄ritur ꝙ nos appropinque
S. Thom̄.
mus deo ꝑ motū lib. ar. Declarat̄ ꝯclō ſic iuxta ſctm̄ Tho. in
q̄rto. ꝙ gr̄a q̄ dat̄ ad recte viuēdū ⁊ pctōꝝ remiſſionē ꝑ prius
reſpicit volūtatē ꝙ̄ alˀs potētias ꝑ eā em̄ peccatur ⁊ recte vi
uitur ⁊ ideo opꝫ ꝙ infuſio gr̄e iuſtificātis ſit ſm talē modū q̄ꝛ
voluntati cōpetat ⁊ ꝓpter hoc oportet ꝙ a tali infuſione oīs
ratio

ratio violentie includatur q̄ꝛ voluntas violētie capax non eſt.
Ad hoc autē, ꝙ violētia ab actione tollatur, opꝫ ꝙ patiēs co
operetur agenti ſm modū ſuū, vñ in illis que nata ſunt agere
req̄rit̄, ꝙ actus cooperent̄ in illis. ī illis aūt que nata ſunt reci
pere terminum ſicut materia p̄ma: ſufficit ad violētiā tollēdā
naturalis inclinatio ad formā: ⁊ ex hoc dr̄ gn̄atio naturalis ſꝫ
q̄ꝫtum eſt ibi de cōtrarietate tantū eſt ibi de violētia vñ q̄ñ vo
luntas nō hꝫ actū cōtrariū, ſicut eſt in pueris ſine violētia vo
lūtatis, pōt infundi gr̄a per ſacr̄m ſicut pueris baptiꝫatis: ⁊
ſine ſacr̄o, ſicut pꝫ in ſanctificatis in vtero: ſed q̄ñ volūtas hꝫ
ſuū actū ſicut eſt in adultis. req̄ritur actus volūtatis ad gra
tiam ſuſcipiendā animā ad datorē ordinās, ⁊ ideo ad iuſtifica
tionē que per infuſionē gr̄e ſit, requiritur motus li. ar. in deū,
q̄ꝛ aūt primus ꝯuerſionis motus mentis eſt in deū: eſt ꝑ fidē:
ſm illud ad Hebre. xj. accedentē ad deū oportet credere, q̄ꝛ eſt
ideo motus fidei req̄ritur ſpāliter ad iuſtificationē impij. ſm
illud ad Ro. v. Iuſtificati igitur ex fide pacē habemꝰ ad deū.
Quarta cōcluſio.
9 ¶ Quarta ꝯcluſio. †conueniēter connumeratur inter req̄ſita
ad iuſtificationē impij ipa remiſſio pctōꝝ. Probatur ꝯcluſio
ſic. in enumeratione eoꝝ que requirūtur ad rē non dꝫ p̄mitti
finis: q potiſſimum eſt in vnoquoq̄ꝫ, ſed remiſſio pctōꝝ eſt fi
nis in ſuſcitatiōe impij. dr̄ em̄ Eſa. xxvij. eſt oīs fructus vt au
ferat̄ ab eo pctm̄ eius. ergo pctōꝝ remiſſio conueniēter annu
meratur inter ea: que requirunt̄ ad iuſtificationē impij. Et ſic
ex iſtis quatuor ꝯcluſionibus pꝫ qð quatuor requiruntur ad
iuſtificationē impij, ſcꝫ gratie infuſio: motus liberi arbitrij in
deum ꝑ fidē motus li. ar. in pctm̄ ⁊ remiſſio culpe. Quoꝝ ſuffi
S. Thom̄.
ciētia ſic aſſumitur iuxta ſctm̄ Tho. in prima ſcðe iuſtificatio
(vt dictū eſt in q̄ōne p̄cedēti) eſt quidā motus quo aīa moue
tur a deo a ſtatu culpe in ſtatū iuſtitie. In quolibet aūt motu
quo aliq̄d ab alio mouetur tria requirūtur. primo quedā mo
tio ipſius mouētis. ſcðo motus mobilis. ⁊ tertio cōſummatio
motus, ſiue peruētio ad finem. ex parte ergo motionis diuine
accipit̄ gr̄e infuſio, ex parte vō libe. ar. moti accipiuntur duo
motus ipſius moti. vnus ſm receſſum a termino a quo qui eſt
motus lib. ar. in pctm̄. Alius ſm acceſſum ad terminū ad quē
⁊ iſte eſt motus li. ar. in deū per fidē. Conſummatio aūt ſiue ꝑ
uentio ad terminum huius motus importat̄ ꝑ remiſſionē cul
Albertus.
pe, in hoc em̄ iuſtificatio ꝯſummatur. Dñs Albertꝰ magnus
in quarto. di. xvij. ſufficiētiā horum quatuor ſic aſſignat dicēs
quatuor exigunt̄ ad iuſtificationē impij: duo ſunt ad faciēdū
iuſtificationē. vnū qð eſt vt agēs ꝑ habitum, quē creando dat
in corde ꝯriū pctō, ⁊ hic eſt deus. alterum ꝙ eſt vt diſponēs
⁊ preparās ſubiectum ⁊ obediēs operāti. Primo ꝙ eſt deus:
penes vō operās ꝑ habitum quē creādo dat duo accipiūtur
vnum ſcꝫ penes terminū ad quē eſt motꝰ iuſtificationis: ⁊ hec
eſt infuſio gr̄e. Alterū vō penes terminū a quo qð eſt remiſſio
pctī: penes aūt diſpoſitiones duo accipiunt̄. vnū penes termi
num a quo, ⁊ hic eſt motus li. ar. in pctm̄ deteſtando ⁊ expellen
do ipm̄: ⁊ alterū eſt penes terminū ad quē gr̄am accipiendo ⁊
amplectēdo, ⁊ hic eſt motus lib. ar. in deū. ¶ His habitis di
Ad primū argumētū prime ꝑtis.
cendum eſt ad rōnes in oppoſitū. Ad primā factā ꝯtra primā
cōcluſionē rñdetur, ꝙ ratio nō procedit. p̄ſupponit em̄ q̄ddā
falſum, vcꝫ ꝙ dñs iuſtificādo impium operatur ꝑ aliqð agēs
10 medium, qð falſum eſt. †qm̄ gr̄a ī remiſſionē culpe nō ſe hꝫ vt
agens medium, ſed ſicut cā formalis qua pctm̄ remittit̄: ſicut
ignis frigus aufert calore in ſubiecto cauſato, nō ſicut inſtr̄a,
Ad ſcðm. S. Thom̄.
ſed ſicut forma ꝯtraria. ¶ Ad ſecūdā rñdetur ſm ſctm̄ Tho.
in. q. de veritate. ꝙ nihil ꝓhibet aliqua contraria eſſe mediata
reſpectu alicuiꝰ ſubiecti ſimpl̄r accepti, q̄ ſunt īmediata q̄ꝫtū
ad tp̄s determinatum, ſicut cecum ⁊ vidēs ſunt mediata in ca
ne, non tñ poſt nonū diē. ſil̄r ⁊ hmōi reſpectu ſtatus nature cō
dite ſuppoſita illa opinione, ꝙ nō fuerit creatꝰ in gratia, gr̄a
⁊ culpa comparātur vt ꝯria mediata ſꝫ poſt illud tēpus quo
Adam gratiā accepit vel accipere potuit, ita ꝙ in oēs eiꝰ po
ſteros trāſiret nullus caret gr̄a: niſi ꝑ culpā actualē vel origi
Ad primū argumētuꝫ ſcðe ꝑtis.
nalem: a qua nullus pōt expiari, niſi per gratiā. ¶ Ad primā
rōnem factā ꝯtra ſecundā ꝯcluſionē rñdetur negādo añs: q̄m̄
licet moueri in deum ꝑ li. ar. ſequatur quodam ordine nature
gr̄e infuſionē, non tñ tp̄e: q̄ꝛ tñ gr̄e infuſio eſt vnū eoꝝ, q̄ requi
runt̄ ad iuſtificationē, nō ſequit̄ ꝙ motus li. ar. in deū ſequa
Ad ſcðm. S. Thom̄.
tur iuſtificationē. ¶ Ad ſecundā rñdetur iuxta ſctm̄ Tho. in
q. de veritate. ꝙ tractꝰ non importat violentiā. ſꝫ motum per
operationē diuinā qua operat̄ in li. ar. vertēdo illud quocūq̄ꝫ
voluerit, ⁊ ſic ad qð homo trahitur aliquo modo ad li. ar. per
Ad primū argumētuꝫ tertie ꝑtis.
tinet. ¶ Ad primā rōnem ꝯtra tertiā ꝯcluſionē rñdetur, ꝙ di
lectio non pōt eſſe ſine deteſtatione eius ſeparati, ⁊ ideo p̄ter
motū dilectionis in deū requiritur in iuſtificatione deteſtatio
vñ Maria Magdalena cui dictū dimiſſa ſunt ei pctā multa
Ad ſcðm.
lachrimas emiſerat ꝑ pctīs. ¶ Ad ſecundā rñdetur ꝙ nō eſt
ſimile de pctō ⁊ iuſtificatione, lꝫ em̄ ꝯuerſio ad bonum incom
mutabile ſufficiat ad iuſtificationē impij: requiritur tñ motꝰ
in pctm̄: vt dictū eſt. q̄ꝛ ad hoc qð homo iuſtificetur a pctō pre
terito, non ſolū ſufficit ꝙ iuſtitiā velit ⁊ nō peccet, ſꝫ ꝙ contra
preteritā iniq̄tatē operetur deteſtādo ipſam, nō aūt in eo q
peccat requiritur deteſtatio dei vel iuſtitie. niſi ex ꝯſequēti. q̄ꝛ
illud qð eſt bonū nullus hꝫ in odio, niſi inq̄ꝫtum eſt incōpoſſi
bile alteri bono: qð diligit. vñ pctōꝛ non niſi per accidēs odit
iuſtitiā ⁊ deū eoipſo vcꝫ amat immoderate bonū cōmutabile.
Ad primū argu. quarte partis.
¶ Ad primā rōnem ꝯtra quartā ꝯcluſionē rñdetur negādo
ꝯñam, q̄m̄ iuſtificatio dr̄ eſſe ipa remiſſio pctōꝝ, nō ſicut id qð
includat q̄cquid ad iuſtificationē requiritur: ſed ſm ꝙ omnis
motus accipit ſpeciē: aut non: ⁊ tñ ad alterū cōſequendū mul
Ad ſcðm.
ta alia requirūtur vt ex dictis pꝫ. ¶ Ad ſecundā rñdetur ne
gando ſimpl̄r antecedens, gr̄e em̄ infuſio ⁊ remiſſio culpe pñt
dupliciter ꝯſiderari: vno modo ſm ipſam ſubſtantiā actus: ⁊
ſic idem ſunt. eodē em̄ actu deus infundit gratiā ⁊ remittit cul
pam. Alio modo poſſint cōſiderari ex parte obiectorum ſiue
terminoꝝ: ⁊ ſic differunt ſm differentiā terminoꝝ. ſ. culpe: que
tollitur: ⁊ gr̄e que infundit̄. ſic enim in naturalibꝰ generatio ⁊
corruptio differūt: q̄ꝛ vnius generatio vniꝰ ſit corruptio alteriꝰ.

11 **Ad tertium** ſic ꝓcedit̄. †Et vr̄ ꝙ ad iuſtificatio
Primū argumētum.
nem neceſſaria ſit ꝯfeſſio. Primo ex
multis authoritatibus poſitis ī litera. dr̄ em̄ Ambro. li. de pa
radiſo non pōt a pctō q̄ſq̄ꝫ iuſtificari: niſi pctm̄ fuerit priꝰ cō
Scðm ar.
feſſus. ¶ Item dr̄ Prouer. xxvij. qui abſcōdit ſcelera ſua nō
dirigetur, qui autē ꝯfeſſus fuerit ⁊ reliquerit ea, miſericordiā
Tertiū ar.
cōſequetur. ¶ Tertio ſic. pnīa eſt ſacr̄m neceſſariū ad ſaluteꝫ
ergo partes eius ſunt neceſſarie: ſed prima pars ſcꝫ contritio
eſt neceſſaria ad impij iuſtificationē: vt viſum eſt in q̄ōne p̄ce
Opponit ī cōtrarium.
denti. ergo pari rōne ꝯfeſſio eſt neceſſaria. ¶ In oppoſitū ar
guitur ex dictis in p̄cedēti q̄ōne in qua ſolū quatuor deſcribū
tur req̄ri ad iuſtificationē vcꝫ gratie infuſio cōtritio motꝰ li.
ar. in deū ⁊ remiſſio pctōꝝ: culpa ſufficiēter remittitur ꝑ gra
tiam, q̄ infunditur in ꝯtritione. ergo ad iuſtificationem impij
Rñdet.
nō req̄ritur ꝯfeſſio. ¶ Rñ. ſi iſta ꝯcluſio ad iuſtificationē īpij
neceſſaria eſt ꝯfeſſio actu, vel ſaltē in voto vel propoſito ſuſce
pta. Pꝫ cōcluſio tum ex authoritatibꝰ ī litera poſitis: ⁊ iā in
Boethius.
ductis: tum ex illo Boethij lib. de ꝯſolatione dicentis. Si me
dicinā expectas: opꝫ vt vulnus tuū detegas: ſꝫ de neceſſitate
ſalutis eſt: ꝙ morbū ꝑ ꝯfeſſionē detegat q̄ꝛ de neceſſitate ſalu
tis eſt, ꝙ hō de pctīs medicinā accipiat, igitur. ¶ Rōne ſic ar
S. Thom̄.
guitur iuxta ſctm̄ Tho. in. iiij. di. xvij. paſſio Xp̄i ſine cuiꝰ vir
tute nec actuale nec originale dimittit̄: in nobis operatur per
ſacr̄oꝝ ſuſceptionē que ex ipa efficaciā habēt, ideo ad culpe re
miſſionē ⁊ actualis ⁊ originalis req̄ritur ſacr̄m eccl̄ie, vel actu
ſuſceptū, vel ſaltē voto q̄ñ articulus neceſſitatis non ꝯtēptus
ſacr̄m excludit, ⁊ ꝑ ꝯñs illa ſacramēta q̄ ordinant̄ ꝯ culpā: cū
qua ſalꝰ eſſe nō pōt: ſunt de neceſſitate ſalutis, ⁊ ideo ſicut ba
ptiſmus quo deletur originale eſt de neceſſitate ſalutis, ita ⁊
pnīe ſacr̄m, ſicut aūt aliq̄s ꝑ hoc ꝙ petit baptiſmum ſe mini
ſtris eccl̄ie ſubijcit: ad q̄s ꝑtinet diſpēſatio ſacr̄i ita etiam per
hoc ꝙ ꝯfitetur pctm̄ ſuū ſe miniſtro eccl̄ie ſubijcit, vt ꝑ ſacr̄m
pnīe ab eo diſpenſatū remiſſionē ꝯſequitur qui ꝯgruū reme
diū adhibere non pōt, niſi pctm̄ cognoſcat, qð ſit ꝑ cōfeſſionē
peccātis, ⁊ ideo ꝯfeſſio eſt de neceſſitate ſalutis eius, qui ī pec
catū mortale cecidit. ¶ Ad rōnes in oppoſitū rñdendum eſt.
Ad primū argumētū.
Ad primā dr̄ ꝙ licet ꝯfeſſio explicite nō noīetur inter illa qua
tuor, q̄ requiri dicūtur ad iuſtificationē: includitur tñ in iuſti
ficatione. q̄m̄ ꝯtritio non vꝫ ad iuſtificationē que ꝑ cōfeſſionē
Ad ſcðm.
in voto ſeu ꝓpoſito nō hꝫ adiunctā. ¶ Ad ſecūdam rñdet̄ ne
gādo ꝯñam, q̄ꝛ lꝫ gr̄e infuſio ſufficiat ad remiſſionē culpe: ni
hilominus ad gratie infuſionē conſequendā ordinata ſunt ſa
cramenta, ante quorum ſucceptionem vel actu vel propoſito
aliquis gratiam non conſequatur.

12 **Ad quartum** ſic procedit̄. †Et vr̄ ꝙ incōueniē
ter attribuātur ꝯfeſſioni tres ef
fectus qui deſignātur in litera. vcꝫ ꝙ animā a morte liberat: ⁊
Primū ar.
paradiſum aperiat, ⁊ ſpem ſaluandi tribuat. ¶ Qð vō a mor
te nō liberet arguitur primo ſic. cōfeſſio ꝯtritionē ſequitur, ſꝫ
contritio ſufficiēter tollit culpā. ergo cōfeſſio nō liberat a mor
Scðm arg.
te pctī. ¶ Scðo ſic. ſicut ſupra habitū eſt Eccleſiaſtici. xvij. dr̄
ꝙ a mortuo velut ab eo qui nō eſt: perijt ꝯfeſſio. ergo ante vi
uificatur q̄s vt poſſit ꝯfiteri. ergo nō eſt effectus cōfeſſionis li
Tertiū ar.
berare a morte. ¶ Tertio ad idē arguitur ex illo Eſa. xxxix.
Uiuens viuens ipſe ꝯfitebit̄ tibi ⁊c. ergo viuificare nō eſt effe
Primū ar. ſcðe ꝑtis.
ctu ꝫ ꝯfeſſionis. ¶ Preterea de ſcðo effectu videt̄ ꝙ falſe at
tribuatur ꝯfeſſioni aperire paradiſuꝫ. ¶ Primo ſic. effectus
ſacramētoꝝ diſtincti ſunt: ſicut ⁊ ipſa ſacramēta. ſed aptio pa
radiſi eſt effectus baptiſmi. ergo nō eſt effectus confeſſionis.

Scḋm arg. ¶ Scḋo ſic. id ꝙ eſt clauſum ante apertionẽ intrari non põt.
ſed ante ꝯfeſſionẽ paradiſum intrari põt. ergo ꝯfeſſio nõ ape-
rit paradiſum. ¶ Itẽ de tertio ꝙ non ꝯueniat confeſſioni ſcʒ
Primũ ar. tertie ptis. tribuere ſpem ſalutis. Arguitur primo ſic. Spes prouenit ex
oĩbus operibus meritorijs. ergo non videt᷑ propri⁹ effectus
Scḋm ar. confeſſionis. ¶ Scḋo ſic. Greg. dicit ꝙ tãto qs fortior in deũ
ſpe ꝯſurgit, quãto fortiora pro noĩe illius pertulit. ergo vide-
tur ꝙ ſpes ſalutis generet᷑ a tolerãtia paſſionum potius: ꝙ̃ a
confeſſione, ꝙ videtur confirmari per illud ad Ro. v. vbi dici
tur ꝙ tribulatio patiẽtiã operat᷑, patientia aũt probationem,
probatio vero ſpẽ. non ergo videt᷑ hoc ꝓprie confeſſioni con-
Opponit ⁊ Reſpõdet. uenire. ¶ In oppoſitum eſt tex. pñtis lr̃e, q eſt bti Amboſij.
¶ Rñ. dicẽdum ſub trib⁹ concluſionibus. Prima eſt ꝙ cõue
Prima cõcluſio. niẽter attribuit᷑ confeſſioni ꝙ liberet a morte peccati: pʒ iſta
cõcluſio ſic. Confeſſio eſt pars ſacrĩ penitẽtie, ſed pnĩa liberat
Chryſoſto. a morte pctĩ, vt btũs Chryſoſtomus de pnĩe vtilitate loquẽs
inter alia dicit ſic. O pnĩa que pctã deo miſerãte relaxas, pa-
radiſum reſeras: cõtritũ ſanas: vitã de interitu reuocas. ergo
confeſſioni ꝯuenienter attribuitur animam a morte liberare.
¶ Pro cuius ꝯcluſionis euidẽtiori intelligẽtia ſciendum eſt
S. Thom̃. iuxta ſctm̃ Tho. in quarto. di. xvij. ꝙ pnĩa inq̃tũ eſt ſacramẽ
tum p̃cipue in ꝯfeſſione perficitur: qꝛ per eã homo miniſtris
ecclẽe ſe ſubdit, qui ſunt ſacroꝝ diſpẽſatores. cõtritio eñ votũ
cõfeſſionis annexũ hʒ, ⁊ ſatiſfactio pro iudicio ſacerdotis cui
fit confeſſio taxatur, ⁊ qꝛ in ſacrõ pnĩe grã infunditur, ꝑ quaʒ
fit remiſſio pctoꝝ: ſicut in baptiſmo, ideo eo modo cõfeſſio ex
vi abſolutionis adueniente remittit culpam, ſicut ⁊ baptiſm⁹. li-
berat eñ baptiſmus a morte pctĩ, nõ ſolũ ſꝫm ꝙ actu ſuſcipit᷑:
ſed etiã ſꝫm ꝙ in voto habetur, ſicut pʒ in illis, qui iam ſancti
ficati ad baptiſmũ accedunt, ⁊ ſi aliqs impedimentũ non p̃ſta
ret ⁊ ipſa collatione baptiſmi gratiã conſequeret᷑ remittẽtem
pctã, ſi prius ſibi remiſſa non fuiſſent. Et ſilr̃ dicẽdum eſſet de
confeſſione adiũcta abſolutione: qꝛ ſꝫm ꝙ in voto penitẽtis p̃-
ceſſit a culpa liberauit, poſtmodũ autẽ in actu ꝯfeſſionis ⁊ ab
ſolutionis gratia auget᷑, ⁊ etiã pctoꝝ remiſſio daret᷑: ſi prece-
dẽs dolor de pctis non ſufficiẽs ad ꝯtritionẽ fuiſſet, ⁊ ipſe tũc
obicẽ grẽ non preberet, ⁊ ideo ſicut de baptiſmo dr̃ qḋ liberat
a morte, ita ⁊ de ꝯfeſſione dici poteſt. ¶ Ad rõnes ĩ oppoſitũ
Ad primũ argumẽtũ. prime ptis. hui⁹ concluſionis rñdet᷑. Ad primã ꝙ contritio que tollit cul
pam hʒ votũ confeſſionis adiũctũ, ⁊ ita ſine ꝯfeſſione in voto
ſiue in ꝓpoſito non liberat᷑ aĩa a morte pctĩ. ¶ Ad ſecundam
Ad ſcḋm. rñdet᷑ eodẽ modo ſicut dictũ eſt, ꝙ lʒ qs viuificetur ante con-
feſſionẽ in actu, null⁹ tñ viuificatur ante confeſſionẽ in propo
Scḋa cõcluſio. ſito. ¶ Scḋa ꝯclo. conuenienter attribuit᷑ confeſſioni apertio
paradiſi, que ꝯcluſio ꝓbat᷑ ſic. confeſſio facit hoĩem ſubijci cla
nibus eccleſie, ſʒ per eas aperitur paradiſus, ſꝫm illud Mat.
xvj. tibi dabo claues regni celoꝝ, ⁊ quodcũqꝫ ſolueris ſup ter
ram, erit ſolutũ ⁊ in celis. Ratione ex prima ꝯcluſione probat᷑
ſic. ad paradiſi introituʒ quis impedit᷑ per pctm̃, ſiue culpã, ⁊
reatũ pene. ſed hec impedimẽta amouet ꝯfeſſio, que vt dictum
eſt liberat a morte culpe. ergo ⁊c. ¶ Ad rõnes in oppoſitum
Ad primũ argumẽtũ ſcḋe ptis. rñdetur. Ad primã rñdet᷑ iuxta ſctm̃ Tho. ꝙ q̃uis baptiſm⁹
⁊ pnĩa ſint diuerſa ſacrã tñ agũt in vi paſſionis xp̃i, ꝑ quã pa-
Albertus magnus. radiſi adit⁹ eſt apertus, ⁊ ideo non eſt mirũ, ꝙ vnum habeant
effectũ cõem. Aliter vo dicendũ eſt ſꝫm Albertũ magnũ, ꝙ rõ
non ꝓcedit, qꝛ aliter ꝯuenit aperire paradiſuʒ baptiſmo ⁊ ali
ter ꝯfeſſioni, ſiue pnĩe, qꝛ baptiſmo ꝯuenit q̃tũ ad remotionẽ
impedimenti, ⁊ ex parte pctĩ originalis ꝓuenientis: qḋ princi
paliter baptiſmus reſpicit, qꝛ ⁊ ſi abluit actuale: hoc eſt ꝑ acci
dens: qꝛ inuenit illud: ſed pnĩe ꝯuenit quãtũ ad remotionẽ im
pedimẽti ꝓueniẽtis ex parte actualis pctĩ, ꝯfeſſioni vo in ſpe
ciali quãtũ ad remotionẽ obſtaculi reatus pene tpalis, qꝛ ⁊ ſi
in contritione que eſt cum voto ꝯfitẽdi a pctõ mortali ⁊ pena
eterna abſolutus ſit ante ꝯfeſſionẽ, in actu tñ adhuc remanet
reatus pene tpalis ex parte cuius impedimẽtũ ꝓueniẽs non
Ad ſcḋm. tollitur ante ꝯfeſſionẽ ⁊ ſatiſfactionem. ¶ Ad ſcḋam pʒ rñſio
ex dictis, qm̃ lʒ per ꝯtritionẽ votũ ꝯfeſſionis importantẽ pa-
radiſus qui clauſus erãt peccãti mortaliter apertus ſit etiam
ante confeſſionẽ actualiter factã, nihilomin⁹ obſtaculũ reatus
Tertia cõcluſio. non eſt totaliter remotũ añ ꝯfeſſionẽ ⁊ ſatiſfactionẽ. ¶ Ter-
tia ꝯcluſio eſt, ꝙ ꝯfeſſio tribuit ſpem ſalutis. Probat᷑ iſta con
cluſio ex pñti tex. Rõne vo ſic probat᷑. ſpes remiſſionis pecca
torũ eſt nobis per Xp̃m ſaluatorẽ noſtrũ. ergo cũ homo ꝑ con
feſſionẽ ſe ſubijciat clauib⁹ ecclẽe ex cõpaſſione Xp̃i virtutem
habẽtibus, recte dr̃ ꝙ ꝯfeſſio ſpem ſalutis tribuit hominibus
queadmodũ ſuſceptio medicine ſalutis ſpem tribuit ſuſcepti.
Ad primũ argumẽtũ tertie ptis. ¶ Ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã rñdetur, ꝙ ex actib⁹ nõ
poteſt eſſe ſpes ſalutis p̃ncipalr̃, ſʒ ex grã redẽptoris, ⁊ qꝛ con
feſſio grẽ redẽptoris innititur, ideo ſpem ſalutis non ſoluʒ vt
Albertus. actus meritorius, ſʒ vt ſacramẽti pars. ¶ Albertus vo dicit
in quarto. ꝙ ꝯfeſſio dr̃ tribuere ſpem ſalutis q̃tum ad primã
excluſionẽ deſperationis, per cõfeſſionẽ eñ recepta medicina
oſtẽditur Xp̃o ⁊ eccleſie recõciliatus: ⁊ ideo diabolus poteſta-
tem in eo nõ hʒ ſicut in illos, qui foris ſunt. vñ hoc quo ad hãc
rõnẽ non ꝯuenit operi meritorio. ¶ Ad ſecundã rñdetur ſꝫm
dñm Albertũ, qḋ aliud eſt ſpes: ⁊ aliud firmitas ⁊ robur ſpei Ad ſcḋm. Albertus.
ſpes autem ſalutis eſt ex primo dãte ſecuritatẽ vite ⁊ hoc mo
do facit cõfeſſio vniens ꝯfitentẽ Xp̃o ⁊ ſacrĩs eccleſie, ſʒ robur
⁊ firmitas ſpei eſt ex magnitudine meriti, ⁊ ꝑ hoc maxime eſt
in magis difficilibus: que ſunt. ſ. ſuſtinentie paſſionũ, propter
hoc dicit Greg. ꝙ altior ſpes fortiores conſequitur paſſiones
per idẽ ptʒ ſolutio ad verbũ aplĩ. Lr̃a. ¶ [Alij econtrario ꝑ
prophetam]. ſ. Eſa. xliij. ca. [dic]. i. cõfitere [vt iuſtificeris]. i. a Exponit literam.
pctõ mũderis [nemo põt iuſtificari]. i. a pctõ mũdari [niſi añ
fuerit ꝯfeſſus]. ſ. voto ſeu propoſito fuerit ꝯfeſſus, aut etiam
actu, loco, ⁊ tpe [opportunus] Ecce ꝯñr ad idẽ inducit eiuſdẽ
Ambroſij aliã authoritatẽ: in qua ponit tres effectus ꝯfeſſio
nis: ex qbus magnũ argumentũ colligitur neceſſitatis ſacra-
mẽtalis cõfeſſionis [a morte]. i. pctõ, qḋ eſt mors aĩe. ſꝫm illud
Eze. xviij. aĩa q̃ peccauerit, ipa moriet᷑. [Aperit paradiſum]
remouẽdo impedimentũ pctĩ mortalis: ſi primo per contritio
nem ablatũ non erat: aut remouẽdo ĩpedimentũ ex parte rea
tus pene temporalis: qḋ cõfeſſio vt dictũ eſt amouet [ſpem ſal
uandi] qꝛ homo per ꝯfeſſionẽ ſe clauibus eccleſie ſubijcit, que
⁊ per Xp̃i paſſionẽ virtutẽ habẽt ſalutarẽ [qꝛ ſcriptura dicit]
Eſa. xliij. [dic]. i. ꝯfitere, vt dictũ eſt [vt iuſtificeris]. i. mũde
ris a pctõ. [His ⁊c.] Cõcludit ex dictis ꝙ ꝯfeſſio ſit neceſſa-
ria eo mõ, quo dictũ eſt. [Illa ergo.] Declarat hic, ꝙ exterior
confeſſio effect⁹ hʒ iam dictos: dicẽs [ꝙ cõfeſſio nos liberat]
ſcʒ a morte pctĩ, que fit cũ penitẽtia. i. interiori penitẽtia prece
dente, ſeu concomitante. iſta enim ſola eſt vera confeſſio.

2 ☞ Penitentia mali culpe duplex eſt.
3 Dolor duplex reperitur in penitente.

Penitentia vera eſt. Hic ꝯñr ĩducit ꝑ ꝯfirmatiõe dictoꝝ
diffinitiones ſiue deſcriptiones quaſdã pnĩe. Prima eſt, ꝙ pe
nitẽtia vera eſt dolor cordis ⁊c. Secũda eſt. pnĩa eſt p̃terita de
plangere ⁊c. Tertia eſt Joã. Chryſoſto. vcʒ, ꝙ pfecta pnĩa co-
git ⁊c. ¶ Pro pleniori intelligẽtia huius lr̃e duo q̃runtur.
1 ¶ Primum eſt vtrũ ꝯueniẽter diffiniatur penitẽtia vera in
litera a ſancto Ambro. cum dicitur: ꝙ eſt dolor cordis ⁊c.
4 ¶ Scḋm eſt: vtrũ ꝯuenienter dicat᷑ in litera, qḋ perfecta peni
tentia cogit peccatorem oĩa libẽter facere. De conueniẽtia au
tem diffinitionis ſcḋe que eſt eiuſdem beati Aug. ſupra viſuʒ
eſt in princip. huius diſtinctionis.

1 **Ad primũ** ſic ꝓcedit᷑. †Et vr̃ ꝙ nõ ꝯueniẽter diffi-
niatur pnĩa cum dicitur, ꝙ eſt dolor cor
dis ⁊ amaritudo aĩe pro malis: que quiſqꝫ cõmiſit. ¶ Primo Primũ ar.
ſic. dolor mentis vt dicit Auguſti. xiiij. de ciuitate dei. c. xv. eſt
diſſenſio ab his rebus, que nobis nolẽtibus acciderũt: ſed do
lor penitẽtis cũ ſit de pctis ꝯmiſſis: non eſt de his que accide-
runt nobis: vt nolentibus: ſed volentibus: qꝛ vt inqt Auguſ. Auguſt.
pctm̃ adeo eſt voluntariũ: ꝙ ſi nõ eſt volũtarium: nõ eſt pecca
tum. ergo male diffinitur penitentia cũ dr̃ ꝙ ſit dolor mentis.
¶ Scḋo ſic. pnĩa ſi eſt dolor cuʒ ſit de pñti, ſicut ⁊ gaudiũ aut Scḋm ar.
eſt de malo pñti pene, aut culpe, non de malo pene pñte: qꝛ de
illo potius dʒ eſſe gaudium ſꝫm illud Auguſt. doleat ⁊ de do-
lore gaudeat. nec de pñti malo culpe, qꝛ non eſt p̃ſens. ergo ⁊c.
¶ Tertio ſic. cũ tres ſint partes penitẽtie: ſcʒ ꝯtritio: ꝯfeſſio: Tertiũ ar.
⁊ ſatiſfactio ſi ꝯuenienter in diffinitione penitẽtie ponitur do
lor: qḋ eſt ꝯtritionis, debet etiã poni aliquid qḋ ſit cõfeſſionis
⁊ ſatiſfactionis: vel quare nõ. ¶ Quarto ſic. cum dolor ⁊ triſti Quartũ ar.
tia idem ſignificẽt: videtur ſuperflue dici: ꝙ ſit dolor mentis,
⁊ triſtitia aĩe. ¶ In oppoſitũ eſt tex. pñtis lr̃e, que eſt btĩ Am Opponit ⁊ Rñdet.
broſij. ¶ Reſpõ. ponitur iſta ꝯcluſio: ꝙ ꝯueniẽter penitentia
diffinitur cũ dicitur ꝙ ſit dolor mẽtis ⁊c. ¶ Patet ꝯcluſio ex
authoritate beati Ambroſij ĩ lr̃a. Rõne ſic. qm̃ dolor eſt eſſen-
tialis ipſi penitẽtie. Nam vt dicit Augu. j. ⁊ habetur. j. diſtin-
ctione. iij. vbi dolor finit᷑ ibi deficit penitẽtia. vñ ꝓpheta in pſ.
vj. inqt. Laboraui in gemitu meo: lauabo per ſingulas noctes
lectũ meũ: lachrimis meis ſtratum meum rigabo. Item Eſa.
xxxviij. Recogitabo tibi annos meos ĩ amaritudine aĩe mee
⁊ glo. ſup illud. pſ. Iraſcimini ⁊ nolite peccare que dicitis in pſ. iiij. a
cordibus veſtris: ⁊ in cubilib⁹ veſtris cõpungimini. dicit ĩ cor
dibus vr̃is dolore pnĩe cõpungimini, vt ſeipſam aĩa penitens
cõpungat: ne in dei iudicio dãnata torqueatur. ſʒ vnũquodqꝫ
recte diffinitur per illud, qḋ eſt de eſſentia ei⁹. ergo ꝯueniẽter
dictũ eſt: ꝙ pnĩa ſit dolor ⁊c. ¶ Scḋo ſic. ſicut peccatũ cõmit-
titur

titur ꝑ conſenſum voluntatis rõnalis ita deletur ꝑ diſſenſum
eiuſdẽ. diſſenſus autẽ a re q̃ impoſſibile eſt non eſſe eſt dolor, ⁊
dolorẽ generat. ergo pnĩa que eſt diſſenſus eſt dolor per eſſen-
tiã. ergo recte diffinit᷑ cum dr̃ ꝙ ſit dolor cordis ⁊c. ¶ Ad ra-
Ad primũ argumẽtũ. tiones in oppoſitum dicẽdum eſt. Ad primã rñdet᷑, ꝙ pnĩa eſt
Alexander de halis. dolor mẽtis. Et ad probationẽ ꝙ nõ rñdet᷑ iuxta Alexandrũ
de hal. in quarto. ꝙ lʒ pctm̃ in perpetratione ſua ſit volunta-
rium: nihilomin⁹ exiſtẽte pnĩa non eſt voluntarium. vñ cũ pe
nitemus de pctis dolem⁹, ⁊ dolor ille eſt de rebus q̃ accidunt
nobis nolẽtibus. i. de his q̃ volum⁹ non accidiſſe, qꝛ cum peni
temus nolumus ea accidiſſe, que in perpetratione erãt volun
Ad ſcḋm. taria. ¶ Ad ſecundã rñdetur ꝙ penitentia eſt dolor de malo
2 preſente culpe. Sed notãdum† qḋ duplex eſt penitentia mali
culpe. ſ. ꝑ exiſtẽtiã in affectu, ⁊ ꝑ recordationẽ ſiue aſpectum in
Ad tertiũ. intellectu ⁊ talis pñtia ſufficit ad dolorez. ¶ Ad tertiã rñdet᷑
ꝙ rõ non ꝓcedit. qm̃ non eſt ſilr̃ de cõtritione, ⁊ de alijs parti
bus, qm̃ ꝯtritio eſt eſſentialior pnĩe virtuti, q̃ confeſſio vel ſa-
Alexander tiſfactio. ꝯfeſſio eñ vt inqt magr̃ Alexãder eſſentialiter loquẽ
do dicit quaſi totã virtutẽ pnĩe: ⁊ ideo magis expſſa eſt cõtri
Ad quartũ. tio in diffinitione, q̃ aliqua aliaꝝ partium. ¶ Ad quartã vo
rñdet᷑: ꝙ nihil ſupflue ponitur in diffinitione data. Pro quo
Alexander de halis. 3 notandum ꝙ vt inqt p̃fat⁹ magr̃ Alexander de hal. †duplex
dolor requiritur ſiue dolor duplr̃ ſe hʒ in his ſcʒ vt eſt affectio
aĩe: ⁊ vt excitat ad opus: ⁊ hoc notatur per hoc ꝙ dr̃ dolor cor
dis, ⁊ amaritudo aĩe. cor eñ eſt primũ organoꝝ. vñ ꝑ cor ſigni
ficatur aĩa: vt eſt operatiua, ſiue vt eſt motiua, aĩa dr̃ inq̃tum
aĩat. i. viuificat corpus. notatur ergo dolor habẽdus in dupli
ci rõne: vt ſcʒ eſt afficiẽs aĩam ꝑ cõmiſſis ⁊ ille dʒ eſſe maxim⁹
propter qḋ dr̃ amaritudo ⁊ vt eſt excitans ad operãdum. i. ad
vindictã offenſe vel ſalutem ad declarandum penitenda, ⁊ ille
dicitur dolor ſimpliciter qui dicitur eſſe cordis.

4 **Ad ſecundum** ſic procedit᷑. †Et vr̃ qḋ non ſit
verum qḋ dr̃ vcʒ qḋ pnĩa cogit
Primũ argumẽtum. peccatorẽ libẽter omnia ſuſtinere. Primo ſic. qḋ nõ eſt neceſſa
riũ qḋ libẽter oĩa ſuſtineat nec oĩa faciat: ſʒ potius neceſſaria
ad ſalutẽ ſolũ. Si dr̃ qḋ accõmoda eſt diſtributio, ⁊ diſtribuit
pro neceſſarijs ad ſalutẽ ſolum, vr̃ adhuc eſſe falſum, qḋ dicit,
vcʒ ꝙ in ore confeſſio, in corde contritio, in opere tota humili
tas: qꝛ ſola ꝯtritio frequẽter operatur ſalutẽ. ergo vr̃ ꝙ cetera
Scḋm ar. non exigũtur. ¶ Scḋo ſcelus ſemꝑ corrigebatur ꝑ penitẽtiã,
nec tñ ſemꝑ fuit oris cõfeſſio ⁊ ſatiſfactio iniuncta. ergo illa vt
Opponit ⁊ Rñdet. videt᷑ nõ exigunt᷑. ¶ In oppoſitũ eſt text. pñtis lr̃e, q eſt beati
Chryſoſtomi. ¶ Rñ. dicendũ eſt ꝙ verũ eſt ꝙ dicit hic beatus
Ad primũ argumẽtũ. Chryſoſtom⁹. ¶ Ad rõnes in oppoſitũ reſpõdet᷑ ad p̃mã ſic
Albertus. iuxta dominũ Alber. in q̃rto. di. xv. ꝙ diſtributio eſt hic accõ
Ad ſcḋm. moda, ⁊ intelligit᷑ de neceſſarijs penitenti in tali vel in tali cri
mine ad ſalutẽ. ¶ Ad ſecundã dicẽdum qḋ dupliciter aliquid
operatur in alio ⁊ cum alio: ſcʒ in virtute ⁊ eſſentia, ⁊ verũ eſt
ꝙ eſſentialiter iſta tria non ſemꝑ requirunt᷑ ad deletionẽ, ſʒ in
virtute requirit᷑ ſemꝑ cuiuſlibet peccati etiã ſingulariter acce
pti. vnde cõtritio non in virtute ſui ſola delet pctm̃, ſʒ ꝓut eſt
cũ voto ꝯfitendi ⁊ ſatiſfaciendi ⁊ confeſſio ⁊ ſatiſfactio: ſunt in
virtute nõ eſſentia, ⁊ hoc ſufficit qñ ſacrm̃ non contẽptus reli
Exponit literam. gionis ſed neceſſitatis articul⁹ excludit. Litera. ¶ [Peniten
tia eſt ⁊c. dolor ⁊c. perfecta penitẽtia] verba ſunt Jo. Chryſo-
ſtomi libro de cõpũctione [cogit] coactio hic nõ accipitur ꝓ
inuolũtaria coacta pnĩa, que culpã delet, ⁊ venie gratiã mere-
tur, eſt volũtaria, ⁊ grato aĩo ſuſcepta. vt dicat cum propheta
pſ. liij. b in. pſ. volũtarie ſacrificabo tibi. Et hoc notat qḋ ſubdit᷑ hic
[oĩa libenter ſufferre] ille eñ dr̃ libenter ſufferre, qui volunta
rie ſuffert. coactio ergo hic accipitur pro impulſu voluntarie
inclinationis: prout virt⁹ inclinãt in bonã opinionẽ ſꝫm phm
ſcḋo ethicoꝝ. ſequitur [oĩa libẽter ⁊c.] intelligendũ eſt de illis
S. Thom̃. vt dictũ eſt ex Alberto, ⁊ etiã hoc idem dicit ſanctus Tho. in
quarto. que ſunt neceſſaria ad pctĩ remiſſionẽ, ⁊ ſic eſt accõmo
da diſtributio in corde. ponit tres penitẽtie partes, que vt in
principio huius diuiſionis dixim⁹ integrant penitẽtie ſacra-
mẽtum [in corde cõtritio, in ore cõfeſſio, in opere] ſcʒ tota hu
militas. ſ. ſatiſfactionis, vt ſicut deum offendimus corde, ore,
⁊ opere, ita ⁊ tribus modis ſatiſfaciamus, ⁊ reſpõdeamus in
penitendo. de iſtis diffuſe ſupra diſputauimus [fructifera pe
nitentia] plane fructifera eſt, cum in corde cõtritio: in ore con-
feſſio: ⁊ in opere eſt humilitas ſatiſfactionis.

1 ☞ Baptiſmus purgat a peccato originali ⁊ actuali.

Non poteſt. Inducit cõſequẽter ad idẽ authoritatẽ eiuſdẽ Chryſo
Exponit literam. ſtomi dicẽtis, nõ põt qs gratiã dei celeſtis accipe-
re ⁊c. [gratiã] ſcʒ gratum facientẽ: que non ſolũ di-
citur celeſtis ab origine, cũ non a natura, ſed a deo ſolo infun-
datur, ſed etiã dr̃ celeſtis ab effectu, qꝛ hoĩem celeſtẽ ac diuinũ
ſiue deiformẽ efficit [niſi purgatus fuerit ab oĩ ſorde peccati ꝑ
penitentiã, per confeſſionẽ, per donum baptiſmi ſalutaris.]
Hec tria purgãtia ſordes pctoꝝ que hic ponũtur iuxta ſctm̃
1 Tho. in quarto. in fine diſtinctiõis. xvij. ita diſtinguũtur. † qꝛ S. Thom̃.
baptiſmus purgat a pctõ originali ⁊ actuali. penitẽtia q̃tum
ad cõtritionẽ a culpa actuali tm̃. cõfeſſio aũt actu exercita di- Albertus
recte a pena. Cõcordat dñs Albertus magnus in quarto. qui
diſtinguẽs iſtos tres modos purgationis ita dicit, aut qs in
diget purgatione que eſt cum lamento exteriori: aut nõ. ſi non
tunc eſt purgatio ꝑ baptiſmũ: qui nullũ querit lamentũ extra
ſi aũt indiget: tũc aut quo ad abſolutionẽ culpe aut impropor
tionabilitatis pene. ſi primo eſt pnĩa purgans. Si ſecundo eſt
confeſſio. ¶ Si aũt queritur quare hic non ponit᷑ ſatiſfactio. Queſtio. Rñdet.
Reſpõ. idẽ domin⁹ Alber. ꝙ ideo qꝛ hic non ponunt᷑ purgati
ua, niſi illa que purgant ſine nobis operantibus lʒ nõ ſine no-
bis conſentientib⁹. ſatiſfactio autẽ nõ purgat ſine nobis ope-
rantibus ſʒ potius purgat nos per opus noſtrum gratia in-
formatum. hec Albertus.

1 ☞ Reatus aliquis pene exſoluẽde an maneat culpa dimiſ-
ſa poſt contritionem. ⁊ nume. 3.
2 Pena non iniungitur iuſte, niſi ei, qui debitor eſt pene.

Nullus debitam. Hic magr̃ Gratianus inducit au
thoritates ad oſtendendũ, ꝙ perſolutio pene debi-
te ſiue neceſſaria ſatiſfactio ſit ad remiſſionẽ pecca
ti. Et primo hanc inducit authoritatem que eſt Augu. in qua
dicit, ꝙ nullus recipiet veniã de pctis, niſi prius penã aliquã
ſoluerit. Et põt diuidi in duas partes. In prima facit qḋ di- Diuiſio.
ctum eſt. In ſcḋa aſſignat rõnem. ſcḋa ibi, ita eñ. ¶ Pro ple
1 niori intelligẽtia huius. c. queritur. † Utrũ per contritionem Queſtio.
culpa dimiſſa maneat aliqs reatus pene exſoluẽde. Et videt᷑
ꝙ non. Primo ſic. infinita eſt miſericordia dei. ergo videt᷑ qḋ Primũ ar.
quicqd delinqtur circa ipm totũ dimittitur. ergo vr̃ ꝙ ſimul
cum culpa etiã pena dimittatur. ¶ Scḋo ſic. remota cauſa re Scḋm ar.
mouetur effectus, ſed culpa eſt cauſa reatus pene. nõ eñ aliqs
eſt dignus pena, niſi qꝛ culpam cõmiſit. ergo remiſſa culpa nõ
remanet reatus cuiuſcunqꝫ pene. ¶ Tertio ſic. bonũ efficaci⁹ Tertiũ ar.
eſt ad agendũ q̃ malũ, qꝛ malum nõ agit niſi virtute boni, vt
Dionyſius dicit. ſed ꝑ vnum actũ pctĩ homo ⁊ culpã ⁊ reatũ
incurrit. ergo ⁊ per actũ cõtritionis a culpa ⁊ reatu abſoluit᷑.
¶ Quarto ſic. baptiſmus eſt ꝓprie remediũ cõtra originale. Quartũ ar.
penitẽtia ꝯtra actuale ſed medicina ꝓpria videtur eſſe maio-
ris efficacie reſpectu morbi, q̃ medicina, q̃ nõ eſt ꝓpria. ergo
ſi efficacia baptiſmi tãta eſt reſpectu peccati actualis, ꝙ delet
penã ⁊ culpã, multo fortius vt videtur pnĩa que eſt ꝓpria me
dicina ꝯ actuale habebit efficaciã tollendi actuale, q̃tũ ad pe-
nam ⁊ culpã. ¶ In oppoſitũ eſt Augu. in litera pñti. ¶ Rñ. Opponit ⁊ Reſpõdet.
ſit iſta ꝯcluſio reſponſiua, ꝙ remiſſa culpa ꝑ cõtritionẽ de cõi Prima cõcluſio.
2 lege non tollitur oĩs reatus pene. Probatur iſta ꝯcluſio † pe-
na iuſte nõ iniũgitur niſi ei qui debitor eſt pene. Sed pnĩa in-
iungitur pena aliqua ſatiſfactoria. ergo adhuc eſt debitor pe-
ne, ⁊ ita ꝑ ꝯſequẽs nõ eſt a toto reatu pene per cõtritionẽ libe-
ratus, declaratur ⁊ roboratur p̃ſens concluſio ſic ſꝫm ſanctum
Tho. in quarto. di. xiiij. ſꝫm phm in. viij. ethicoꝝ. tam iuſtitia S. Thom̃.
q̃ amicitia in equalitate quadã cõſiſtit qui ergo aliquẽ offen-
dit peccat ꝯ equalitatẽ amicitie, inq̃tũ affectũ debitũ non im
pendit, ⁊ ꝯ equalitatẽ iuſtitie: inq̃tum rẽ debitam ſubtrahit: ⁊
ſicut hec dico in offenſa qñqꝫ diuidũtur, ita etiã in recõpenſa-
tione ſeparãtur: ſicut qñqꝫ pena ꝑ violentiã offendenti infert᷑
ſit recõpenſatio q̃tum ad iuſtitiã, ſed non quãtũ ad amicitiã.
Similiter qñ offendẽns offenſum placat vbis nõdum re ſub-
tracta reſtituta ſit recõpenſatio amicitie, ſʒ non iuſtitie. Pec
cator ergo ꝑ affectum pctĩ amicitiã dei violauit: ⁊ ꝑ inobediẽ-
tiã diuine legis honorẽ debitũ deo ſubtraxit, ⁊ ex primo amit
tit gratiã, ⁊ incurrit offenſam. Ex ſcḋo meretur penã ⁊ ab eo
qui ꝑ obediẽtiã ſubtraxit, ſubtrahat᷑ ꝑ penã: ⁊ hoc meritũ pe-
ne reat⁹ dr̃: ⁊ ideo eũ ꝑ pnĩam qua hõ ſe deo ſupponit pctã p̃te
rita deteſtãdo, cum emẽdationis ꝓpoſito remittitur quidem
pctm̃ q̃tũ ad offenſam: ſʒ non opʒ ꝙ remittatur q̃tũ ad totũ
reatũ, niſi pena iam ſoluta: ⁊ ſic ꝑ pnĩam nõ ſimul cum pene di
3 miſſiõe totus etiã reatus dimittit᷑. ¶ Scḋa ꝯclo. † Nullus cõ- Secũda cõcluſio.
ſequit᷑ plenã veniã de pctõ actuali mortali niſi penã dictã de-
bitã actu ſoluat: aut ſaltẽ pſoluendi habeat firmã voluntatẽ.
Iſta ꝯclo ptʒ tum authoritate beati Aug. in tex. pñtis litere.
tum ex illo btĩ Grego. dicentis. Proculdubio delictũ ſine vl- Gregorius.
tione dñs nõ deſeret. aut eñ ipſe homo in ſe hoc penitus pu-

nit: aut deus cū hoīe vindicās ꝓcutit nequaq̄ ergo pctm̄ parcitur: qꝛ nullatenus ſine vindicta relaxatur. ❡ Dicēdū eſt ad rōnes.

Ad primū argumētū. Ad primā rn̄. negādo ꝯn̄am. lꝫ eīm diuina miſericordia ſit infinita, nō ꝓpter hoc ſequit̄ ꝙ oīa relaxet. Preterea ſi peccata relinquerent̄ ipunita, aliqd in regno dei eſſet inordinatū ſicut dicit

Anſelmus. Anſelm⁹ propter qd̄ diuina bonitas exigit, ꝙ immēſitas miſericordie illius moderet̄ iuſtitia, ſicut ꝙ iuſtitia tēperetur miſericordia. Vn̄ Aug. in p̄nti lr̄a ita dicit. Ita eīm parcitur a deo largitas mīe, vt nō relinquatur iuſtitia diſcipline.

Ad ſcōm. ❡ Ad ſecundā rn̄. negādo minorē, qꝛ oīno culpa tollatur qm̄ remanet quo ad materiale eius, quouſqꝫ ſoluat̄ pena debita.

S. Thom̄. Pro quo notandū cū ſctō Tho. in. iij. parte. q. lxxxvj. qd̄ culpa mortalis hꝫ ⁊ auerſionē a deo: ⁊ ꝯuerſionē ad bonū creatū. Auerſio aūt a deo eſt ſicut formale, cōuerſio aūt ad bonū creatum eſt ibi ſicut materiale. remoto aūt materiali cuiuſcūqꝫ rei tollitur ſpēs, ſicut remoto rōnali tollitur ſpēs humana, ⁊ ideo ex hoc dr̄ culpa mortalis remitti, qd̄ ꝑ gratiam tollit̄ auerſio a deo ſimul cū reatu pene eterne, remanet tm̄ id qd̄ eſt materiale. ſ. inordinata ꝯuerſio ad bonum creatum, ꝓ qua debet̄ reat⁹ pene tp̄alis.

Ad tertiū. S. Thom̄. ❡ Ad tertiā rn̄. negādo ꝯn̄am, dicimus eīm cum ſctō Tho. in q̄rto. ꝙ lꝫ bonum ſit efficaci⁹ ad agendum q̄ⷨ malū, nihilomin⁹ difficili⁹ eſt ad ꝯſtituēdum q̄ⷨ malum. ⁊ ideo nō opꝫ ꝙ ſi aliqd̄ malum ꝑ vnū actū incurrit̄ ꝙ ꝑ vnū actū bonū oppoſita reparētur.

Ad quartū. ❡ Ad quartā rn̄. ꝙ ratio nō procedit, qꝛ nō eſt ſil̄e de ſacr̄o baptiſmi ⁊ de ſacr̄o pn̄ie: qꝛ vt inqt ſanctus

S. Thom̄. Tho. baptiſmus ſp̄ualis generatio: ⁊ qꝛ non pōt eſſe generatio vnius, niſi per corruptionē alterius, iō opꝫ ꝙ in baptiſmo quicqd ad p̄cedētē vitā ꝑtinebat totum aboleatur. ſ. ⁊ culpa ⁊ reat⁹, niſi ſit defectus ex parte recipientis, ſed pn̄ia non eſt regeneratio, ſed magis reparatio vite prius habite, ⁊ ideo non eſt ſil̄is rō.

Exponit literam. Lr̄a. ❡ [Nullus debitā] hoc eīm exigit diuina iuſtitia vt ꝯ culpam adhibeat̄ pena [grauioris pene]. i. pcti, ꝓ quo

Hugutio. debetur pena eterna q̄ grauior eſt oī alia pena. Hu. Niſi penā ſatiſfactoriā ſoluerit actu, aut ꝓpoſitū habuerit ſoluēdi. [Ita eīm] ſcda pars. [miſericordie]. ſ. relaxātis ſiue remittētis pctā que remiſſio certe deſup abundāti pietate ꝓcedit [vt nō relinquatur iuſtitia diſcipline]. ſ. punientis pctm̄ qm̄ pctm̄ nūq̄ⷨ relinquit̄ impunitū, aut eīm punit̄ ab hoīe: aut a deo ⁊ hoīe: ſicut ſupra i probatiōe ſcōe ꝯclonis, ex authoritate bt̄i Gre. ptꝫ ita eīm eſt miſericors ꝙ ēt iuſt⁹ ſit. mīam ⁊ iudiciū cātabo tibi dn̄e inqt propheta. pſ̄. c. Sꝫ de hac materia. ī. ampli⁹ loquemur.

Neminē putes. Ad idem eſt authoritas iſta Aug. i epiſtola ad vincētium, que eſt eiuſdē ſn̄ie cum precedēti: ⁊ ideo hic nihil plus dicitur pro nunc.

1 ☞ Confiteri an quis teneatur peccata ſua coram omnibus, qui viderunt eum in peccato.

2 Confiteri coram populo dicitur dupliciter.

Agite penitentiā. Hic Gratian⁹ cōtinuādo ꝓpoſitum inducit Aug. lib. de pn̄ia ad probādum ꝙ ſuperius dixerat: vcꝫ qd̄ ad remſſionē pcti neceſſaria

Diuiſio. erat pn̄ia, q̄ agit̄ in eccl̄ia. Et diuiditur hoc. c. in quatuor partes. In p̄ma propter quoſdā ꝯtēnentes vel negligētes confiteri ⁊ ſatiſfacere ſm̄ formā ⁊ p̄ceptum datū ab eccl̄ia exhortat̄ oēs ad agendā pn̄iam ſm̄ ꝙ in eccl̄ia agunt̄. ſ. ꝯfeſſionē faciendo ſacerdoti ⁊ implēdo ſatiſfactionē iniunctā. In ſcda redarguit quoſdā dicentes eis ſufficere ſoli deo ꝯfiteri. In tertia inducit rōnes ad hoc ⁊ authoritatē ſcripture, ſcꝫ Job. iiij. ꝯcludit ex hoc. ſcda ibi: nemo dicat. tertia ibi: ergo ſine cā. q̄rta ibi: atqꝫ ideo. Supra diſputatū eſt de neceſſitate ꝯfeſſionis, de clauib⁹ eccl̄ie. ī. erit ſermo. Nunc tm̄.

Queſtio. 1 Queritur † vtrum qs teneat̄ cōfiteri pctā ſua corā oībus q viderūt eum in pctō. Et arguit̄

Primū argumentū. ſic ex tex. p̄ntis. c. vbi dr̄, nemo dicat ſibi occulte facio pn̄iam.

Scōm ar. ❡ Scdo ſic. q̄ⷩtū aliqs nocuit, tm̄ tenet̄ prodeſſe ſi pōt, iſte in peccādo cōperte nocuit multis ꝑ ſcādalum. ergo in pn̄ia dꝫ innoteſcere eiſdē ad minus vt ꝓſit ꝑ exēplum.

Tertiū ar. ❡ Tertio maius eſt damnū ſp̄uale: q̄ⷨ tp̄ale ſeu corporale. ſed in dāno corporali tenet̄ aliqs ad reſtitutionē, ⁊ nō dimittit̄ pctm̄, niſi reſtituatur ablatum. ergo multo forti⁹ in dāno ſp̄uali. iſti aūt multos dānificāt ꝑ malum exēplum. ergo oībus illis debent reſtituere ꝑ

Opponit ī cōtrarium. bonum exēplū. ❡ In oppoſitū eſt, qꝛ alique pn̄ie ſunt taxate criminibus, ſi ergo pn̄ia innoteſceret crimē ſtatim ſciretur: ſꝫ null⁹ tenetur manifeſtare crimē. ergo nec innoteſcere alijs in pn̄ia ſm̄ ꝙ pn̄ia eſt.

Rn̄det. Albertus magnus. ❡ Rn̄. iuxta Alber. magnuꝫ in quarto. ⁊ ſit iſta ꝯcluſio. Nullus tenet̄ confiteri ſiue propalare pctā ſua alijs q̄ⷨ ſacerdoti. Pꝫ cōcluſio, qꝛ ſolis ſacerdotibus cōmiſſe ſunt claues, vt in lr̄a dr̄ ⁊ inferi⁹ plenius dicet̄.

Ad primū argumētū. ❡ Ad rōnes i oppoſitū. Ad primā rn̄. ꝙ btūs Aug. intelligit de occultatione que fit reſpectu ſacerdotis, cui p̄cipit dn̄s manifeſtare non reſpectu aliarū ꝑſonaꝝ.

Ad ſcōm. ❡ Ad ſecundā rn̄. iuxta dn̄m Alber. in quarto. di. xvij. ꝙ qlibet q fecit ſcādalum in cōi, nō tenetur niſi ad oſtenſionē boni exēpli in cōi: qꝛ per hoc ipm̄ ꝙ vident bonū cū de q̄libet p̄ſumēdum ſit bonū, debēt p̄ſumere de p̄teritis pn̄iam ⁊ remiſſionē.

Ad tertiū. ❡ Ad tertiā rn̄. ſm̄ eūdem dn̄m Albertum dicēdum: ꝙ nō eſt ſil̄e de dāno corporali ⁊ ſp̄uali, qꝛ lꝫ dānum ſpirituale eſt mai⁹: non tm̄ eſt ita iniurioſum ꝓximo, qꝛ dāno ſp̄uali nō leditur niſi volens: dāno aūt corporali leditur etiā nolens. ⁊ ideo non tenet̄ ita directe ad reſtitutionē. Vn̄ in reſtituēdo non tenetur niſi oſtēdere bonum exēplum.

Exponit literam. Litera. ❡ [In eccl̄ia]. ſ. ore confitēdo ſacerdotib⁹: ⁊ ſm̄ eoruꝫ p̄cepta ſatiſfaciendo pro eis, [vt oret pro vobis eccl̄ia]. i. ꝯſequamur fructū orationis v̄ris eccl̄ie: q̄ eſt mr̄ noſtra, orat tm̄ ꝓ filijs ſuis

Auguſt. vt Augu. dicit. [Nemo eīm] ſcda pars. [occulte] ita ꝙ ſacerdoti non manifeſtet. [Ergo] tertia pars. eſt argumētatio Aug. ꝙ ſi abſqꝫ pn̄ia que i eccl̄ia agitur qs ſperat veniā pctōꝝ, agēdo pn̄iaꝫ penes ſe occulte, fruſtra eccl̄ie claues date ſunt ſacerdotibus [ſine cā dictū eſt] Matth. xvj. qd̄ dictū eſt Petro. [Fruſtramus euāgeliū q̄ⷩtū in nobis eſt]. i. fruſtratoriū oſtendimus ⁊ aſſerimus, ſi dicimus hoīem agere pn̄iam ſalutarem apud ſe iudicio eccl̄ie cōtempto. [Verba] Jo. xx. [quoꝝ remiſeritis pctā ⁊c. negat dum dicit] Mat. xviij. [quecūqꝫ ligaueritis ſup terrā] hoc eīm xp̄s dicēs iſinuauit, ꝙ i eccl̄ia pn̄ia ſalutaris agēda eēt nō occulte, ſicut dictū eſt, nolēdo ea ſacerdotibus ꝓpalare [Job dicit] ſcꝫ. xxxj. iducit authoritatē [ſi erubui in ꝯſpectu ppl̄i ve mihi] ⁊ eſt figura que dr̄ apoſiopiſis. i. defect⁹ orationis pro indignatione, vel alio ſil̄i. ſed ſm̄ hoc vr̄ ꝙ publice corā ppl̄o ꝯfitendum ſit.

Opponit. Rn̄det. Albertus. ❡ Ad hoc rn̄det̄, ꝙ vt dicit Albert⁹ ꝙ lr̄a noſtra q̄ verior eſt hꝫ ſic [ſi abſcondi] vt homo pctm̄ [⁊ celaui in ſinu meo iniquitatē meā] ⁊ hec lr̄a non dicit ꝙ corā ppl̄o ſit cōfitendū. ❡ Si qs aūt vellet ſuſtinere literam

2 illā: dicendū † ꝙ ꝯfiteri corā ppl̄o dupliciter dr̄. ſ. cōfeſſionis enarratio, ⁊ hoc nō opꝫ, vel pn̄ie in ꝯfeſſione iniūcte ꝑ bonum exēplum manifeſtatio. ⁊ hoc bn̄ decet. vel vt dicit ſanct⁹

S. Thom̄. Tho. ꝙ loquat̄ de ꝯfeſſione in iudicio, ⁊ nō de ꝯfeſſione ſacramētali. [Atqꝫ ideo] quarta pars. [dolor]. ſ. i corde ꝑ ꝯtritionem ⁊ humilitas pn̄ie in ꝯfeſſione, ⁊ ſatiſfactione apparēs. ita cōſtrue [nemo dicat nō intellexi hoc tuū dictū qꝛ poſt vxores veſtras ⁊c.] iam aperti⁹ dico ſi p̄ter vxores ⁊c. plana eſt litera.

Et venit iquit Aarō. Inducit h̄ ad ꝓpoſitū pn̄ium illud qd̄ legitur in Exo. xviij. ſ. cū Jetro ſocer Moyſi veniſſet ad eū in deſerto: venerūt ad eū Aarō ⁊ oēs ſeniores iſrael: vt comederēt panē cū eo in ꝯſpectu dn̄i. hoc exponit Hierony. dupl̄r. vno mō accipiendo ꝑ ꝯſpectū dn̄i approbationē illi ergo dicunt̄ eſſe in ꝯſpectu dei, qui boni ⁊ iuſti ſunt: ⁊ quoꝝ opa deus acceptat. pſ̄. lxviij. ⁊ iuſti epulentur ⁊ exultēt ⁊ letētur in ꝯſpectu dei. Ecōtra mali fugiūt a ꝯſpectu dei: de quibus eodē. pſ̄. dr̄. Exurgat deus ⁊ diſſipentur inimici eius ⁊ fugiāt qui oderūt eū a facie eius. ⁊ hoc ꝓbat Hierony. per aliqua exēpla. primo ꝑ illud ꝙ ſcriptū eſt de adā. Geñ. iij. qui cū peccauit fugit a ꝯſpectu dei: vbi dn̄s interrogat Adā. vbi es: interrogat nō q̄ſi neſcius, cū oīa apta ⁊ nuda ſint oculis ei⁹. ad Hebr. iij. [ſꝫ interrogat q̄ſi pctōrem neſciat ꝑ approbationē] vn̄ pctōrib⁹ dicet: nō noui vos. Mat. xxv. interrogat vt pctōrem ad pn̄iam euocet. [Interrogatus rn̄dit ⁊c. nudus erā] nō ſolū in corpore veſte denudat⁹ ſed etiā mēte veſte innocētie ⁊ virtutū [ſed ⁊ Cain] inducit exēplū ad idē de Cain, de quo hr̄ Geñ. iiij. qui ait ecce eieciſti me a facie tua: ⁊ facie tua abſcōdar. Exijt ergo a facie dei peccator, ⁊ iuſti ſunt i ꝯſpectu dei. [Ego] hic ponit ſcdam expoſitionē: vcꝫ ꝙ qui bn̄ agūt ⁊ male agūt ſunt in cōſpectu dei: qꝛ nemo eſt q abſcondi poſſit a notitia eius. vn̄ etiā Dauid ingt. Tibi ſoli

Pſal. l. a. peccaui: ⁊ malum corā te feci. ſꝫ in hoc preferunt̄ q agūt malū in ꝯſpectu dei, eis q a ꝯſpectu dei fugiūt: qꝛ q fugiūt nō penitēt, q v̄o malū agūt i ꝯſpectu dn̄i penitēt: ⁊ ad ꝯſpectū dn̄i cōpungunt̄. ſic eīm Mat. xxvj. Petrus ꝯpunctus fleuit cū dn̄s eum aſpexit. iſta ergo eſt differētia inter eum qui male agit coram deo, ⁊ eū qui male agit nō corā deo, qꝛ ille ſtatim penitet, iſte non. Sic patet tota litera.

2 ☞ Deus quare dicatur miſericors, ⁊ quare penitens.

5 Velle incipere poteſt aliquis de nouo dupliciter.

Sed in continuo. Hic Gratianus inducit authoritatem beati Auguſt. in qua exemplo iudaici populi oſtendit: qd̄ ſi peccator vult penitere de peccatis ſuis: ⁊ illa corrigere ⁊ emendare deus qui videbatur iratus peccatori placatus preſtat indulgentiā. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtendit quod dictum eſt ex dicto prophete. Scdo dictū ꝓphete coaptat ꝓpoſito. ſcda ibi: nonne ergo.

Pro ple-

Pro pleniori intelligentia huius capituli queruntur duo.

1 ❡ Primum eſt: vtrum paſſiones vcꝫ ira, furor, triſtitia, miſericordia, ⁊ dolor ſint in deo.

4 ❡ Secundum eſt: vtrum voluntas Dei ſit mutabilis.

1 **Ad primum** ſic procedit̄. † Et videtur ꝙ in deo ſint paſſiones huiuſmodi ira furor triſtitia ⁊c.

Primū ar. Primo ex illo. pſ̄. dn̄e ne in furore tuo arguas me

Scōm ar. neqꝫ in ira tua corripias me. ❡ Scdo ex illo. pſ̄. miſericors ⁊

Opponit ī contrariū. miſerator dn̄s. ❡ In oppoſitū arguit̄ qꝛ oīs paſſio eſt alicui⁹ potentie exiſtētis. deus aūt eſt oīno liber a potētia cū ſit purus actus. eſt eīm agens tm̄ ⁊ nullo mō aliqua paſſio in eo locū habet ⁊c.

Reſpōdet. ❡ Rn̄. dicendum, ꝙ in deo nō ſunt hmōi paſſiones affectuū, ſed cū dicūtur de deo nō ꝓprie ſed metaphorice itelligantur deo attribui. Probat̄ iſta ꝯcluſio iuxta ſctm̄ Tho. li. j. ꝯ gentiles. c. lxxxix.

S. Thom̄. Oīs affectiua paſſio ſm̄ aliquā trāſmutationē fit, puta ſm̄ ꝯſtrictionē vel dilatationē cordis, aut ſm̄ aliquid hmōi, ſed nullū hoꝝ eſt poſſibile in deo accidere: eo qd̄ nō ſit corpus, nec virtus in corpore. ergo non eſt ponēda in eo affectiua paſſio. ❡ Scdo ſic. in oī affectiua paſſione patiēs aliqualiter trahitur extra ſuā cōditionē equalē: vel connaturalē diſpoſitionē, cui⁹ ſignum eſt, ꝙ hmōi paſſiones ſi intēdantur, aliquibus inferūt mortē: ſꝫ non eſt poſſibile deū extra ſuā naturalē cōditionē aliqualiter trahi cū ſit oīno imutabilis. ergo in deo hmōi paſſiones eſſe non poſſunt. ❡ Tertio habito qd̄ oīs paſſio noīe ⁊ genere a deo ſit remouēda: ꝙ etiā paſſiones quedā non ſolū rōne generis ſꝫ etiam rōne ſpeciei a deo remoueātur cuiuſmodi ſunt paſſiones de qbus in lr̄a habet̄. Probatur ſic. Oīs paſſio ex obiecto reſpicit ſpeciē eius. ergo obiectum eſt oīno deo incōpetens talis paſſio a deo remouetur etiā ſm̄ rōnē proprie ſpeciei. talis autē eſt triſtitia ⁊ dolor. Nā obiectū eius eſt malū iam inherens, ſicut gaudij eſt bonū preſens. ergo triſtitia ⁊ dolor ex ipſa ſui rōne in deo eſſe non p̄nt: ſil̄r ira cū ſit appetit⁹ mali alterius ad vindictā lōge eſt a deo

Ad argumenta. ſm̄ rationē ſue ſpeciei. ❡ Ad rationes i oppoſitū dicēdū eſt ⁊ vna eſt rn̄ſio ad oīa ſil̄ia, qd̄ iſta ſcꝫ furor, ira, triſtitia, dolor, ⁊ ſil̄es paſſiones q̄ ex ratione ſue ſpeciei repugnāt deo, non dicūtur ꝓprie de deo: ſꝫ metaphorice ꝓpter ſil̄itudinē vl̄ effectū vl̄ alicui⁹ affectionis p̄cedentis, vt declarat ſctūs Tho. vbi. ſ. in c. xcj. dico autē propter ſil̄itudinē effectuū, qꝛ interdū volūtas ex ſapiētie ordine in illū effectū tēdit, in quē aliqs ex paſſione defectiua inclinat̄. Judex ex iuſtitia punit ſicut ⁊ irat⁹ ex ira. De⁹ eīm aliqn̄ dr̄ iratus inquātū ex ordine ſue ſapiētie aliquē

Pſ̄. ij. c. 2 vult punire ſm̄ illud. pſ̄. Exardeſcet in breui ira tua. † Miſericors v̄o dr̄ inquātū ex ſua beniuolētia miſerias hoīm tollit:

pſ̄. cxiiij. a 3 ſicut ⁊ nos ꝓpter miſericordie ꝯpaſſionē facim⁹ idē. Miſericors ⁊ miſerator dn̄s, patiēs ⁊ multū miſericors. † Penitens etiā iterdū dicit̄ inquātū ſm̄ eternū ⁊ incōmutabile ꝓuidētie ſue ordinē facit: q̄ prius deſtruxerat, vel deſtruit: q̄ prius fecerat, ſicut ⁊ pn̄ia moti facere inueniunt̄. vn̄ ⁊ Geñ. vj. dicit. penitet me feciſſe hominē: ꝙ tm̄ hoc ꝓprie intelligi non poſſit, pꝫ ꝑ hoc qd̄ hr̄. i. Reg. xv. triūphator iſrael non ꝑcet, nec penitudine flectet̄. dico autē per ſil̄itudinē p̄cedentis affectionis: nam amor ⁊ gaudiū q̄ in deo ꝓprie ſunt ſm̄ tm̄ ꝙ ſunt actus appetitus intellectiui, vt dicit i p̄ma parte ſcōe. q. xx. ar. j. nō aūt ſm̄ qd̄ ſunt act⁹ appetitus ſenſitiui: qꝛ ſic ſunt paſſiones p̄ncipia ſunt oīꝫ affectionū amor ꝑ modū p̄ncipij mouētis, gaudiū v̄o per modū finis. vn̄ etiā irati puniētes gaudēt q̄ſi finē aſſecuti. Dicit̄ igit̄ deus triſtari inquātū facit opa aliqua ꝯtraria his que ipſe amat ⁊ approbat, ſicut in nobis eſt triſtitia de his: q̄ nobis nolētibus accidunt: ⁊ hoc patet Eſaie. lix. vidit deus ⁊ malum apparuit in oculis eius, qꝛ non eſt iudicium, ⁊ aporiatus eſt qꝛ non eſt vir.

4 **Ad ſecundū** ſic procedit̄. † Et vr̄ ꝙ volūtas dei ſit mutabilis.

Primū argumentū. Primo ar. ex tex. preſentis lr̄e que hr̄ Oſee. xj. conuerſum eſt cor meū. gl. Aug. i. volūtas, ⁊ ꝯturbata eſt aīa mea, vt non faciā ſm̄ irā furoris mei. Iſta vident̄ manifeſte dicere volūtatē mutari ⁊c.

Scōm arg. ❡ Scdo ar. ex illo Geñ. vj. penitet me feciſſe hominē, ſꝫ qcunqꝫ penitet de eo qd̄ fecit, hꝫ mutabilē voluntatē. ergo deus hꝫ mutabilē voluntatē.

Tertiū ar. ❡ Tertio ſic. Hiere. xviij. ex ꝑſona dn̄i dicet̄, repentine loq̄r aduerſus gētes ⁊ aduerſus regnū: vt eradicē: deſtruā: ⁊ diſperdā illud, ſi pn̄iam egerit gens illa a malo ſuo, agam ⁊ ego pn̄iam ſup malo, qd̄ cogitaui, vt facerē ei. ergo de⁹ hꝫ mutabilē volūtatē.

Quartum argu. ❡ Quarto ſic. qcquid deus facit: volūtarie facit. ſꝫ de⁹ non ſemp eadē facit, nā qn̄qꝫ p̄cipit ſeruari legalia, ⁊

Opponit ī contrariū. qn̄qꝫ ꝓhibet. ergo hꝫ mutabilē volūtatē. ❡ In oppoſitū ar. ex illo Nume. xxiij. non eſt de⁹ quaſi homo, vt mētiat̄: nec vt filius hoīs vt mutetur.

Rn̄det. ❡ Rn̄. dicendū ſub vna ꝯclone. Voluntas diuina eſt imutabilis oīno. Iſta ꝯclo ptꝫ, tū qꝛ diuina volūtas eſt diuina eſſentia, ſꝫ diuina eſſentia eſt oīno imutabilis dr̄ eīm Malachie. iij. Ego deus ⁊ nō mutor. ergo diuina volūtas eſt imutabilis. ❡ Scdo ſic. oīs mot⁹ vel mutatio quocūqꝫ noīe dicatur ꝯſeqtur aliquā poſſibilitatē: cū motus ſit actus entis in potētia: ſꝫ diuina voluntas nihil hꝫ poſſibilitatis admiſtum. ergo nullo mō dicēda eſt mutabilis. Pro cuius ꝯcluſionis pleniori intelligētia eſt hic ꝯſiderandū cū ſctō Tho. in prima parte, ꝙ aliud eſt mutare voluntatē, ⁊ aliud eſt velle aliquā rerū mutationē. Pōt eīm aliqs eadē volūtate imobiliter permanēte velle, ꝙ nunc fiat hoc, ⁊ poſtea fiat ꝯtrariū. ſꝫ tunc voluntas mutaret̄: ſi aliqd inciperet velle: qd̄ pri⁹ non voluit, vel deſineret velle, qd̄ prius voluit qd̄ quidē accidere non pōt: niſi p̄ſuppoſita mutatiōe ex parte cognitiōis, vel circa diſpo-

5 ſitionē ſubiecte ipſius volētis. Cū eīm voluntas ſit boni. † Aliquis de nouo dupl̄r pōt incipere aliqd velle. vno mō ſi de nouo incipiat illud ſibi eſſe bonū: qd̄ nō eſt abſqꝫ mutatione eius ſicut adueniēte frigore incipit eſſe bonū ſedere ad ignē: quod pri⁹ non erat. Alio mō ſi de nouo cognoſcat illud eſſe ſibi bonum: cū prius hoc ignoraſſet. Ad hoc eīm ꝯſiliamur vt ſciam⁹ quid nobis ſit bonū. Cum aūt taꝫ ſubſtātia dei q̄ⷨ eius ſciētia ſit imutabilis: neceſſe eſt dicere diuinā voluntatē oīno eſſe immutabilē.

Ad primū argumētū. ❡ Ad rōnes in oppoſitū. Ad primā ptꝫ ſolutio ex dictis in p̄cedēti qōne. qm̄ tales paſſiōes nō ſunt in deo, nec ꝑ conſequēs dicunt̄ de deo proprie, ſed metaphorice ſm̄ ſil̄itudinem noſtrā. Vn̄ ibi dn̄s loqtur more humano, cū aūt ꝯuerſuꝫ eſt cor meū ⁊c. dr̄ eīm qs cōuerti corde: qn̄ non cōplet qd̄ alicui cōminatus erat: qd̄ pōt fieri ſine aliqua mutatione volūtatis: vt quis velit aliquē ſubire penā ſi male fecerit: ⁊ ab illa abſolui ſi penituerit.

Ad ſcōm. Ad ſecundā rn̄detur eodē mō: ꝙ verbū illud dꝫ intelligi metaphorice ſm̄ ſil̄itudinē noſtrā, cum eīm nos penitemus, deſtruimus qd̄ fecimus. vn̄ ſm̄ ſil̄itudinē opis deus dr̄ penituiſſe, inquātū hoīem quē fecerat ꝑ diluuiū a facie terre deleuit.

Ad tertiū. ❡ Ad tertiā lꝫ pateat rn̄ſio ex p̄dictis, vcꝫ ꝙ illud metaphorice ſit accipiendū: nihilominus qꝛ authoritas eſt ſatis p̄gnans, dicendū eſt ꝙ voluntas dei cū ſit prima cā ⁊ vl̄is: nō excludit cauſas medias: in quarū v̄tute eſt vt aliq effectus producant̄, ſed qꝛ oēs cauſe medie nō adequant virtutē cauſe prime: multa ſunt in virtute ⁊ ſcīa ⁊ volūtate diuina, q̄ nō cōtinētur ſub ordine cauſaꝝ iferioꝝ, ſicut reſuſcitatio lazari. Vn̄ aliqs reſpiciēs ad cauſas inferiores dicere poterat lazar⁹ non reſurget. reſpiciēs v̄o ad cauſam primā diuinā dicere poterat lazar⁹ reſurget, ⁊ vtrūqꝫ hoꝝ deus vult. ſ. ꝙ aliqd qn̄qꝫ ſit futuꝝ ſm̄ cauſas inferiores: qd̄ tm̄ nō futuꝝ nō ſit ſm̄ cām ſuperiorē vel ecōuerſo. Sic ergo dicendū eſt ꝙ aliqn̄ de⁹ ꝓnuntiat aliqd futuꝝ ſm̄ ꝙ cōtinetur in ordine cauſaꝝ inferioꝝ: vt puta ſm̄ diſpoſitionē nature vel meritoꝝ, qd̄ tm̄ nō fit qꝛ al̄s eſt in cā ſuperiori diuina, ſicut cū p̄dixit Eze. diſpone domui tue qꝛ morieris tu ⁊ non viues. vt hr̄ Eſa. xxxvij. nec tm̄ ita euenit qꝛ aliter ab eterno fuit in ſcīa ⁊ volūtate diuina q̄ imutabilis

Gregorius. eſt. ꝓpter qd̄ dicit Grego. ꝙ deus imutat ſn̄iam, ⁊ non imutat cōſiliū. ſ. volūtatis ſue. ꝙ ergo dicit pn̄iam ago intelligit̄ metaphorice dictum. Nā hoīes qn̄ non iplent qd̄ cōminati ſunt penitere vidētur.

Ad quartū. ❡ Ad quartā rōnem rn̄. negādo ꝯn̄am. qm̄ deus vna imutabili volūtate vult illas mutatiōes fieri: ꝙ eīm vult fieri nūc: eadē volūtate ꝓhibet alio tp̄e fieri.

Exponit literam. lr̄a. ❡ [Qui dixerat]. ſ. de⁹. Oſee. xj. [faciā te ſicut adama ⁊ ſeboim]. i. ſicut ſubuerterat illas duas vicinas ciuitates ⁊ imitatrices ſodome, ſic ꝑderet effraim ꝓpter pctā ſua. ſed dn̄s cū iratus fuerit nūc recordatus eſt. vn̄ ſeqtur [cōuerſum eſt cor meū]. i. volun-

Hugutio. tas. Hug. loqtur more humano ſicut dictū eſt [a furore ire ad miſericordiā] ſic eīm ꝯuerſus fuit ab ira: ne ſubuerteret ciuitatem niniue: qꝛ egerūt pn̄iam. Jone. iij. Qual̄r aūt iſte paſſiōes attribuant̄ deo in qōne explicatū eſt. [Nōne] ſcda pars. Ex

Hierony. his dat̄ intelligi: ꝙ alio affectu deus q̄ⷨ homo punit. vn̄ Hieronymus ſuper hoc dt̄. homo ad hoc punit vt ꝑdat. ſ. homo ira ⁊ odio cōmot⁹: deus ad hoc corripit: vt emendet. ⁊ hoc eſt qd̄ dicitur [ꝙ ideo nobis peccantibus.]

3 ☞ Diabolus eſt accuſator peccatorum.

Serpens. Conſequenter magiſter Gratianus ad propoſitum ſuum de neceſſitate confeſſionis inducit authoritatem beati Ambroſij libro de paradiſo ⁊ cōtinet plura. Pōt

Diuiſio. autem diuidi in quatuor partes. In prima ponit, ꝙ qui peccata ſua confitet̄ dignus eſt venia: ⁊ ponit exemplū de Eua. In ſecunda ponit: qui confiteri renuit non eſt dignus venia ſed incurrit penā eternā. ponit exēplū in Cain. In tertia cōparat fratricidiū: qd̄ Cain cōmiſit in fratrē ſuū ad mendaciū qd̄ mentitus eſt deo. In quarta exēplo Chriſti inducit cōfeſſores ⁊ paſtores animarū: vt in ſuſcipiendis penitentibus et

penitētijs iniūgendis ſint pij: ac iuſtitie rigorē tēperēt cū miſericordia. ſcōa ibi: deinde cain. tertia ibi, fortaſſe. q̄rta ibi, nā paſtor. Pro pleniori intelligentia huius. c. queruntur duo.
1 ¶ Primum eſt: vtrum ſit verum qđ in litera dicitur, ꝙ ſit venialis culpa quam ſequitur confeſſio delictorum.
2 ¶ Secundum eſt: vtrum plus peccauerit cain fratrē occidendo, quam deo mentiendo.

Primū argumētum.

1 **Ad primum** ſic ꝓceditur. † Et vr̄ ꝙ nō ſit verū ꝙ culpa ſit venialis, quā ſequit̄ cōfeſſio delictoꝝ. Primo ſic. aut talis culpa eſt venialis ex genere, aut venialis ex euētu. ſi ex euētu tūc non eſt venialis, niſi qꝛ penitētia ſequēs cū gr̄a facit illā venialē. i. veniam habere, ſed hoc primo facit ꝯtritio anteꝗ̄ ꝯfeſſio adueniat. ergo non propter hoc eſt venialis, ꝙ ꝯfeſſio ſequitur, ſꝫ propter hoc ꝙ ſeq̄tur ꝯtritio: ſi vo ſit venialis ex genere: ꝯtra talē nullus tenet̄ in numero ꝯfiteri, niſi confeſſione generali ergo videt̄ falſum qđ in lr̄a dr̄.

Scōm ar.

¶ Secundo ſic. culpa non alleuiatur ex effectu ſequenti: ꝗ̄uis aggrauetur. ergo videtur ꝙ mortale nunꝗ̄ per confeſſionē fiat veniale.

Tertiū ar.

¶ Tertio veniale nunꝗ̄ fit mortale. ergo nec ecōuerſo.

Opponit ⁊ Rn̄det.

¶ In oppoſitū eſt authoritas bti Ambroſij. Rn̄. dicendū eſt ꝙ verū dicit Ambroſi⁹, qđ venialis ſit culpa quā ſequitur confeſſio.

Ad argumenta.

¶ Ad rōnes in oppoſitū rn̄detur.

Albertus.

Ad primā dicimus qđ dr̄ venialis ab euētu vt inquit dn̄s Albertus ſcꝫ ſequētis gratie. Et cū arguitur qđ magis deberet attribui ꝯtritioni. Rn̄detur qđ licet ꝯtritio delet culpā, ⁊ vitā eternā meret̄, non tn̄ tollit adhuc pene intolerabilitatē: ſed potius hoc facit vis clauiū in cōfeſſione, per clauiū em̄ effectū efficit̄ pena arbitraria que tolerabilis eſt, ⁊ leuis penitenti ad expiationē delicti, ⁊ ideo hoc non attribuit̄ ꝯtritioni ſicut confeſſioni.

Bonauen.

Eodem modo reſpondet dn̄s Bonauentura in quarto. ita dicēs, in contritione culpa recipit veniā ꝗ̄tum ad vitā eternā, in ꝯfeſſione vo partim recipit veniam, partim non. qꝛ ad vnā partē pene ligatur: ab alia abſoluitur. Efficitur ergo venialis non ꝗ̄tum ad culpā, ſed ꝗ̄tum ad obligationem ad penā aliquā. Et ita pꝫ ſolutio ad omnia alia, que procedunt ex mala intelligentia litere.

Primū argumētum.

2 **Ad ſecundum** ſic procedit̄. † Et videt̄ qđ magis peccauerit cain fratrē occidendo, ꝗ̄ mentiendo deo ſic. grauius eſt peccare facto, ꝗ̄ verbo, ſꝫ homicidiū eſt pctm̄ facti, mendaciū pctm̄ verbi. ergo ⁊c.

Opponit ⁊ Rn̄det.

¶ In oppoſitū videt̄ eſſe authoritas in preſenti lr̄a. Reſpondeo dicendū: qđ magis peccauit Cain mētiēdo deo, ꝗ̄ fratrē occidendo. Pꝫ iſta concluſio, qꝛ licet mentiri ex ſe non ſit ita graue pctm̄, ſicut homicidiū, tamē mētiri deo eſt grauius peccatum, ꝗ̄ ſit homicidiū. ¶ Probatur prefata ꝯcluſio peccare in deū eſt grauius pctm̄, ꝗ̄ peccare in proximum. pꝫ qꝛ tale pctm̄ aduerſatur precepto de amore dei, qđ eſt maius preceptum, ꝗ̄ preceptū de amore proximi. vnde vocat̄ primū ⁊ magnum mādatum, aliud ſm̄ Matth. xxij. ergo pctm̄ in deū eſt maius, quā pctm̄ in proximū ⁊ ꝯſequens mentiens deo grauius peccat quā occidens proximū. ¶ Scđo ſic. cū quis mentitur deo maximā blaſphemiā irrogat deo: ⁊ etiā maximā irreuerentiā, ⁊ ita cōmittit ſacrilegiū: qꝛ dum ſciens deo mentitur: intēdit occultare veritatem eius: ſuper quo mentit̄: ſic qꝛ eſtimat ⁊ credit. qđ deo ſit occultum, qđ talis mētiendo dicit. nā ſi eſtimaret ꝙ deus ſciret: non negaret: nec occultaret deo: ſꝫ taliter eſtimans blaſphemat: nec verū deū habet, nec venerat̄. ergo plus peccat mentiēs deo: ꝗ̄ hominē occidens. vnde in deteſtationeꝫ huius peccati Ananie dixit Petrus. Act. v. non es mētitus hominibus: ſed deo. patet ergo ꝙ Cain grauius peccauerit deo mētiendo, quā fratricidiū committendo.

Exponit literam.

Lr̄a. ¶ [Serpens decepit me] verba ſunt Eue excuſantis ſe. [venialis] verba ſunt Ambroſij ſup illud Geñ. iij. [venialis culpa] veniā habet vel cōſequitur [quā ſequitur cōfeſſio] iſto modo culpa mulieris fuit venialis, qꝛ per confeſſionem ſui delicti veniā eſt cōſecuta [non deſperata] niſi em̄ ſperaſſet in dei miſericordia, nō fuiſſet culpā ſuā cōfeſſa [quā medicabilis]. i. ſalutifera [ſnīa]. i. pena pro pctō in hac vita infligenda cū dictū eſt a deo ei. multiplicabo erumnas tuas: ⁊ concipies ⁊ paries in dolore [bonū] hic oſtēdit penitentiā fructuoſam [hic] ſcꝫ. i. in hac vita humana ⁊ mortali [ad tēpus cōdēnari]. i. puniri [in delicto]. i. pro delicto [cū hoībus flagellemur] nō cum demonibus in eternū: de quibus. ps. lxxij. qꝛ non reus morti eoꝝ ⁊ firmamentū in plaga eoꝝ in labore hominū non ſunt, ⁊ cū hominibus non flagellabunt̄, ſꝫ cum demonibus in inferno: vbi eſt nulla redemptio. [Deniqꝫ Cain] ſcđa pars docet: qđ qui pctm̄ nō confitetur: veniā non meretur, ſicut patuit in Cain. Geñ. iiij. qui dn̄o interrogāti vbi eſt frater tuus: reſpōdit neſcio: nunqđ ſum cuſtos fratris mei, indignus venia qui de culpa penitere noluit [indign⁹ iudicatus habere] hic ī hac vita punitionē ſalutarem de pctō: vt eterna pena ſeruaret̄ puniendus cū diabolo, ⁊ angelis eius [ſꝫ remiſſus eſt ſine ꝑſcriptione pene]. i. deſignatione pene, qꝛ nō fuit ſibi inflicta pena mortis corporalis, qua dignus erat pro morte fratris: ⁊ ſe dignum tali pena Cain recognouit, cū ait Geñ. iiij. dicēs. Dīs qui inuenerit me occidet me: cui dn̄s. nequaꝗ̄ ita fiet. ſꝫ qui occiderit Cain ſeptuplum punietur. ergo nō fuit tunc morte tēporali punitus: vt eterna morte impenitens puniretur. [Fortaſſe] tertia pars. oſtendit ꝙ maius pctm̄ cōmiſerit Cain deo mētiendo: quā fratrē occidēdo. de quo pꝫ in diſputatione facta ſcđi articuli. [Paricidij]. i. homicidij paris, qꝛ fratrē occidit: ⁊ ideo accuſatori diabolo reſeruata eſt ī die iudicij vt accuſetur a diabolo, ⁊ conuict⁹ ⁊ condēnatus cū eo tradatur penis perpetuis.

Hugutio.

3 Hu. † Eſt enim diabol⁹ accuſator peccatorum vt trahat eos ſecum eternaliter puniēdos. Apoc. xij. Serpēs antiquus qui vocatur diabolus: ꝓiectus eſt accuſator fratrū noſtroꝝ: qui accuſabat illos ante conſpectum dei noſtri die ac nocte. [Nam paſtor] quarta pars, hec nō ſunt verba Ambroſij in originali: ſed poſita ad oſtendendū cōpaſſionē, ⁊ miſericordiam: ac curā bonoꝝ paſtoꝝ: exēplo euangelici paſtoris. de quo Luc. xv. habetur: ꝙ iuit ad ouem que perierat: donec inueniat illā: ⁊ cū inuenerit, imponit ī humeris ſuis gaudēs. ſic paſtor bonus cui eſt cura de ouibus ſuis: perditā querit. i. peccatorē errantē: cū ad ſe reuocat ꝑ penitentiā, in humeris ſuis ponit, cū onus penitētie ſecum portat: ⁊ modis oībus quibus pōt. ſ. dī. qui vult ꝯſolatur [legitur] Luc. xv. [ſalomon] Eccleſiaſtici. vij. [nimis iuſtus]. i. rigidus.

Archidia.

Archi. ij. q. vij. §. his ita. ille enim nimis iuſtus eſt, qui rigori miſericordie dulcedinem nō admiſcet, cū tamē ſcriptū ſit Jacobi. iiij. miſericordia ſup exaltat iudiciū [tēperare] di. xv. diſciplina [moderatio mīe] ⁊ bonitatis [nam queadmodū]. i. quomodo [futuꝝ]. q. d. null⁹.

2 ☞ Juſtitia eſt duplex.
4 Lex moyſi dicitur lex timoris, ire, ⁊ ſeruitutis.
5 Euangeliū dicitur lex miſericordie: lex amoris: ⁊ libertatis.

Libenter. Cōſequenter magr̄ Gratianus cōfirmat ex doctrina, id ꝙ dixerat de miſericordia, quā prelati habere debēt erga pctōres: ⁊ eſt authoritas bti Ambroſij li. de penitētia. c. xiij.

Diuiſio.

Et pōt diuidi in duas partes. In pͥma inducit xp̄m loquentē: ⁊ dicentem libenter indulgeo. In ſcđa illud probat̄ ex duobus: ſcꝫ ex aduentu ſuo, ⁊ ex differētia: que eſt inter veterem legē ⁊ euāgelium: qꝛ in illa ſacrificiū: in alia ſcꝫ euangelio miſericordia. ꝑ moyſem data fuit lex ad iudicandū ⁊ puniēdū: gr̄a vo ⁊ veritas ꝑ Jeſum xp̄m. ſcđa ibi: nō em̄ veni. Pro pleniori intelligentia pn̄tis. c. duo veniunt ſpecialiter querenda.
1 ¶ Primum eſt: vtrum remiſſio peccatoꝝ ſiue iuſtificatio impij magis ſit attribuenda attributo diuine miſericordie, quā iuſtitie vel potentie ac ſapientie.
3 ¶ Secundum eſt, vtrum verum ſit ꝙ differat euangeliū a lege penes iram ſiue ſeueritatem ⁊ miſericordiam.

Primū argumētum.

1 **Ad primum** ſic procedit̄. † Et videtur ꝙ iuſtificatio magis attribuēda ſit attributo alteri, vtpote iuſtitie: vel potētie: ac ſapientie, ꝗ̄ miſericordie. Primo ſic. dicit Ambroſius ꝓcedit quoddā in aliquibus, quo digni ſunt obduratione ⁊ quo digni iuſtificatione. ergo oēs qui iuſtificant̄ digni ſunt iuſtificatione. ſed cū diſtribuuntur res prout dignū eſt hec eſt iuſtitie vt dicit Tullius, ⁊ etiā hoc innuit phs. v. Ethicoꝝ. ergo videtur ꝙ iuſtificatio impij ſiue remiſſio peccatorū ſit attribuēda iuſtitie nō miſericordie.

Tullius.

Scōm ar.

¶ Scđo ſic. deus inꝗ̄tū eſt bonus facit oīa bona. ergo inꝗ̄tū eſt iuſtus facit oēs iuſtos, ſed iuſtificare nihil aliud eſt: ꝗ̄ facere hominē iuſtū. ergo iuſtificatio reducitur ad attributū iuſtitie: nō miſericordie.

Tertiū ar.

¶ Tertio ſm̄ Augu. maius eſt de impio facere piū, quā creare celū, ſed creatio celi ⁊ terre ꝓpter hoc ꝙ infinitā potentiā oſtēdit: reducitur ad attributū potētie. ergo ⁊ iuſtificatio impij: ⁊ nō ad miſericordiā.

Opponit ī cōtrarium. Rn̄det.

¶ In oppoſitum eſt textus ꝑſentis lr̄e, vbi dicit Ambro. ꝑ miſericordiā pctōr redimitur. i. a pctō liberatur ſiue abſoluit̄. ¶ Rn̄. iuſtificatio impij ſiue remiſſio pctōꝝ magis eſt attribuēda attributo miſericordie, ꝗ̄ iuſtitie, aut potētie, vl̄ ſapiētie.

Pſal. l. a.

Probat̄ ꝯcluſio ꝑ primo ex illo pſ. ſm̄ multitudinē miſerationū tuarū dele iniqtatem meā. ergo deletio iniqtatis q̄ eſt ipſa impij iuſtificatio eſt effect⁹ miſericordie. ¶ Pro quo notandū ꝙ in oī actione quā deus in creatura facit omnia attributa cōcurrunt: alias eius actio nō eſſet perfecta: ſed tn̄ aliqua actio vel effectus actionis vni attributo magis appropriat̄ ꝗ̄ alteri, inquātū illud attributum magis manifeſtatur per actionem talem, vel effectum, quā ꝑ aliud: ſicut per reuelationem futurorum manifeſtetur plenitudo

plenitudo diuine ſapiētie: ⁊ ideo ſapie attribuit̄. ¶ Hoc notato ꝓbat̄ ꝯclo ſic. In iuſtificatiōe maxime relucet diuina miſericordia. ergo illi maxime attribuēda eſt pctōrū remiſſio. maior pꝫ ex notabili. minor ſic ꝓbat̄ mīe eſt releuare miſerū. nulla aūt miſeria maior eſt: ꝗ̄ illa q̄ eſt pctm̄: de qua dr̄ ꝓuer. xiiij. miſeros pplo̅s facit pctm̄. ergo releuare miſeriā pcti ſumma mīa eſt. ſed hoc fit in iuſtificatione impij. ergo iuſtificatio impij eſt ſpāliter miſericordie opus: ⁊ nō iuſtitie. ¶ Scđo ſic. iuſtificatio impij fit per gr̄am. ſed gr̄a eſt effectus miſericordie: vt patet per illud qđ apl̄s inducit ad ro. ix. miſerebor cui miſerebor ⁊c. ergo iuſtificatio impij ꝑtinet ad miſericordiā.

Ad primū argumētū.

¶ Ad rōnes in oppoſitū. Ad pͥmā que eſt Ambroſij rn̄det dn̄s Al-

Albertus.

2 bertus † ꝙ duplex eſt iuſtitia. ſ. cōgrui ⁊ incōgrui. De iuſtitia aūt condigni nihil precedit in pctōribus quo digni ſint iuſtificatione: ſed de iuſtitia congrui in aliquib⁹ peccatorib⁹ precedit aliqđ. ſ. bona opera de genere bonorū: que in q̄buſdā alijs pctōribus non ſunt. Cū ergo dicit Ambro. quo digni ſint iuſtificatione ſenſus eſt. i. quo magis cōgruenter vel minus incongruenter habeant ſe ad iuſtificationē ꝗ̄ alij.

S. Thom̄.

¶ Ad idē eſt ſanctus Tho. qui dicit ꝙ nō eſt intelligendū ꝙ aliq̄s ſit ſufficienter dignus ad iuſtificationē: alias gr̄a non eſſet gr̄a: ſed qꝛ eſt in ipſo aliqua diſpoſitio ad iuſtificationē: qua eſt minus indignus ꝗ̄ alij. vn̄ talis dignitas ad iuſtitiā nō ſufficit.

Ad ſcōm. S. Thom̄. Albertus.

¶ Ad ſcđam rn̄detur negādo ꝯn̄am: ⁊ rō eſt. qꝛ nō eſt ſil̄e vt dicit ſanctus Tho. ⁊ ꝯcordat Albe. qm̄ iuſtificatio manifeſtat iuſtitiā diuinā ſicut cām exemplarē: ſed mīam fecit cām efficientē: ſiue vt dicit Albertus inclinantē ad actū: effectus aūt ꝓprie cauſe efficiēti rn̄det. ſed bonitas creature manifeſtat bonitatē diuinā vtroqꝫ modo: qꝛ bonitas mouet ipm̄ ad cōicandū ſimilē bonitatē: ſed miſericordia magis mouet ad iuſtificandū ꝗ̄ iuſtitia.

Ad tertiū. S. Thom̄.

¶ Ad tertiā rn̄det̄ negādo ꝯn̄am ⁊ rō eſt: qꝛ aliunde attēdit̄ maioritas difficultatis in iuſtificatione impij: ꝗ̄ in creatione celi: vt inqt ſanctus Tho. difficultas em̄ que eſt in iuſtificatione impij maxime eſt ex incongruētia impij ad iuſtificationis effectū ſuſcipiēdū: ⁊ ideo qn̄ talis effectus in ipſum inducit̄ magis indicat miſericordiā ꝗ̄ potentiā ſed effect⁹ creationis difficultatē hꝫ ꝓpter magnitudinē facti: vel ꝓpter modum faciendi: qꝛ ex nihilo facit: ⁊ iō manifeſtat maxime potentiam.

Albertus magnus.

Eſt tn̄ hic notandū iuxta Albertū magnū in. iiij. ꝙ licet iuſtificatio principaliter videat̄ eſſe effectus diuine bonitatis ſiue miſericordie: nihilominus qꝛ indiuiſa ſunt opera trinitatis: aliud eſt ibi qđ attribuit̄ potētie: ⁊ aliud qđ ſapie: ꝙ enim ibi ſit eſſe ex nihilo cum peccati ꝯtradictione aliquali licet nō ſit ibi cōtradictio peccatoris: qꝛ ille ꝯſentit ad gratiā recipiēdam deteſtatur pctm̄: in hoc eſt oſtenſio quedā potētie. Si aūt attēdatur modus: ⁊ ordo ipſius operis: qꝛ. ſ. cōuenientiſſime ⁊ aptiſſime cū ordine tali q mouet ad gr̄aꝝ actionē: ⁊ pn̄iam feruentiorē: ⁊ perſeuerantiā in bonis: que preuidet deus ſic iuſtificādo pctōrē: ꝗ̄tū ad hoc apparet in ope iuſtificatiōis ſapīa.

Primū argumentū.

3 **Ad ſecundum** Sic ꝓceditur. † Et videtur ꝙ nō bene videat̄ aſſignari differentia inter legem veterē ⁊ euāgeliū: ꝙ in illa fuit ſeueritas: in euangelio miſericordia. ¶ Primo ſic. ſeuerior eſt cōminatio ⁊ inflictio pene eterne: ꝗ̄ tpalis: ſed in euangelio eſt comminatio pene eterne Mat. iij. paleas cōburet igne inextinguibili. ⁊ Mat. xxvj. ite maledicti in ignē eternū. In lege vero eſt cōminatio pene tpalis: vtpote dānationis: vel flagellationis: ſeu afflictionis corporū. ergo ſeuerius eſt euāgeliū: ꝗ̄ lex. ergo magis dꝫ dici lex ire: ꝗ̄ lex Moyſi.

Scōm arg.

¶ Scđo incōparabiliter timor dei excedit timorē hoīs. ſed in euangelio ſuadet̄ timor pene inferēde a deo vt inquit: ipſum timete: qui poteſt corpus ⁊ aīam perdere in geennā mat. x. ⁊ Luc. xj. In lege aūt ſuadet̄ timor pene: que vt frequenter infertur ab hoīe. ſ. iudice. exo. xx. maleficos non patieris viuere: ⁊ hmōi. ergo euangeliū potius debet dici lex etiā timoris magis: ꝗ̄ lex Moyſi.

Tertiū ar.

¶ Tertio ſic. in euangelio eſt pena ſpūalis ſeparationis a cōione fideliū in interitū carnis. j. corin. v. In lege vero pena corporalis: ⁊ acerbior que ibi determinetur eſt ſeparatio a cōione viuētium: per mortē videlicet. ſi ergo bonū anime etiā ſpūale eſt incomparabiliter melius corporali: adeptio boni ſpūalis eſt incōparabiliter maius bonū adeptione corporalis boni. ſeuerior ergo eſt iuſtitia euangelij: ꝗ̄ legis nō ergo vr̄ bene dictū: ꝙ per Moyſem lex. ſ. puniens ſiue iudicatiua data ſit: ⁊ per Chriſtum in euāgelio miſericordia.

Opponit ī cōtrarium. Rn̄det. Prima cōcluſio.

¶ In oppoſitū eſt textus pn̄tis litere: qui dr̄ eſſe beati Ambroſij. Itē illud Augu. dicētis. breuis differentia eſt legis ⁊ euangelij timor ⁊ amor. ¶ Reſpōdeo dicēdum iuxta magiſtrū Alexandrū de halis in. iij. ſit iſta ꝯcluſio
4 pͥma. † Qđ lex Moyſi recte dr̄ lex timoris ire ⁊ ſeruitutis. patet lex em̄ ire dr̄: qꝛ in penis habuit diſtinctionē: rarā vo miſerationē: vnde ad ro. iiij. lex irā operat̄. i. penā. ad hoc em̄ data eſt: vt reos faceret pena tpali. ſ. dentem ꝓ dente ⁊c. exo. xxj. lex vero timoris dr̄: qꝛ plurimas hꝫ cōminationes: paucas ꝓmiſſiones: ſicut pꝫ ex ſerie legis. Lex vero ſeruitutis dr̄: qꝛ in cōminationibus preceptorū ſemꝑ pro rōne ſupponit dn̄m diuine maieſtatis. vn̄ ad precepta ſupponit̄ hoc facite: ⁊ ego ſum dn̄s: exo. xx. q. d. ego dn̄ator: ⁊ vos ſerui: ⁊ ideo eſtis obnoxij meis obedire mādatis.

Secūda cōcluſio.

5 ¶ Scđa ꝯclo † euāgelium recte dr̄ lex miſericordie: lex amoris: lex libertatis. pꝫ lex quidē dr̄ miſericordie ſiue clemētie: qꝛ in penis legis hꝫ miſericordiam: ⁊ relaxationē. vnde ⁊ mulieri deprehēſe in adulterio dr̄. vade ⁊ amplius noli peccare. Jo. viij. lex vo dr̄ amoris: qꝛ plurimas hꝫ ꝓmiſſiones: raras vero ꝯminationes: ſicut patet ex ſerie euangelij: ꝓmiſſionib⁹ vo generat̄ amor: vel vt dicit ſctūs Tho. in iij. in fine lex noua dr̄ lex amoris: qꝛ lex noua ex oſtēſione diuine charitatis initiū ſumpſit: ⁊ qꝛ in effuſione ſanguinis Jeſu Chriſti que fuit perfectiſſime charitatis ſignū: nouū teſtm̄ cōſummatū eſt. lex aūt vetus in oſtēſione diuine ꝑtātis q̄ timorē incutit ſumpſit initiū. vnde ⁊ in ipſa legiſlatione propter fulgura: voces: ⁊ tonitrua: terror audientes ſic inuaſit: vt dicerēt nō loquat̄ nobis deus: ne forte moriamur. exo. xx. ⁊ ideo vetus lex precipue hoīes inducebat per ꝯminationē penarum: noua vero lex per beneficia exhibita: ⁊ ſperanda: ⁊ hoc ſatis competebat ſtatui humani generis: vt prius quaſi rudis ppl̄s per timorē pene cogeret̄: poſtmodū vero per amorem in bono perficeretur. ſicut em̄ timor eſt ad amorē: ita lex vetus ad nouā. lex vero noua ſiue euāgeliū dr̄ lex libertatis. qꝛ in monitionibus preceptorū pro rōne ſupponit gratiā diuine paternitatis. vn̄ Luc. vj. poſtꝗ̄ dixit eſtote miſericordes: ⁊ benefacite: ⁊ diligite inimicos: ſubiungit: vt ſitis filij pr̄is veſtri: qui in celis eſt. q. d. hoc facite in libertate filiali: non obnoxietate ſeruili intuitu paternitatis: nō intuitu dn̄ationis. ꝓpterea dr̄ ad roma. viij. non accepiſtis ſpiritū ſeruitutis in timore: ſed accepiſtis ſpm̄ adoptiōis filiorū in quo clamamus abba pater.

S. Thom̄.

Ad primū argumētū.

¶ Ad rōnes in oppoſitū dicendū. Ad primā rn̄det̄ negādo ꝯn̄am. dicimus em̄: ꝙ licet diſtrictior ſit cōminatio pene eterne: ꝗ̄ tpalis: non tn̄ ſeuerius eſt euāgeliū qđ cōminatur penā eternā lege veteri que ꝯminat̄ penā tpalem.

Alexander de halis.

Cuius rō eſt iuxta magiſtrū Alex. de halis in. iij. qꝛ lex ſic cōminat̄ penā: vt de pn̄ti inferēdam: et penitēti aīo remittendā: ⁊ ideo in lege eſt cōminatio ſine miſeratione. ⁊ ideo cōminatio terroris. Euāgeliū vero ſic cōminat̄ penā eternā: vt in futuro inferendā ⁊ penitēti anime remittendā: ⁊ ideo in euāgelio eſt cōminatio ad miſerationē: ⁊ ideo talis cōminatio eſt amoris.

Ad ſcōm.

¶ Ad ſcđam rn̄det̄, ꝙ ratio nō ꝓcedit. qꝛ illud qđ ſupponit̄ in ea eſt falſum. videlicet ꝙ intentio legis fuit inducere ex penis timorē humanum. hoc eſt falſum: imo intentio eius fuit per tēporales penas quas ꝯminabatur inducere timorē diuinū. vnde deut̄. vj. dn̄m deū tuū timebis.

Ad tertiū.

¶ Ad tertiam rn̄det̄ negādo ꝯn̄am. rō eſt: qm̄ licet in euangelio inferat̄ pena ſpūalis: non tn̄ infertur delinquenti: ſi a malitia reſipiſcat ⁊ cōſtet: ꝙ peniteat. In lege vero pena delinquēti infert̄: nec per pn̄iam relaxat̄: ⁊ ideo lex ſeuera eſt in puniendo: que penitēti nō parcit. euangeliū vero lex pietatis eſt: ſiue miſericordie q̄ omni penitēti parcit. ⁊ hoc eſt qđ beatus Ambro. intēdit dicere in litera preſentis. c. vn̄ ꝓprie ꝯuenit tēpori euāgelij illud. pſ. miſericordia domini plena eſt terra.

ꝑſ. xxxij. a Exponit literam. Auguſt.

Litera. ¶ [Libēter] intantū vt patior ſit ad indulgendū: ꝗ̄ peccator ad veniā. vn̄ Aug. ſup illud petite ⁊c. erubeſcat humana pigritia: plus vult ille dare: ꝗ̄ nos accipere. plus vult ille miſereri: ꝗ̄ nos a miſeria liberari. [miſericordiā magis volo ꝗ̄ ſacrificiū] mat. ix. ⁊ oſee. vj. qm̄ acceptior eſt apud deum miſericordia ꝗ̄ ſacrificiorū oblatio. [Per ſacrificiū iuſtus cōmēdat̄] qꝛ ex adimpletione legis cōmēdabilis reddit̄ [per miſericordiā]. i. per mie opera [peccator redimit̄]. i. a pctis liberat̄. [Nō em̄.] ſcđa pars. prima rō. [Nō em̄ veni vocare iuſtos]. i. ad pn̄iam ſ. qua nō indigēt: ſed bene iuſtos vocat ad augmentum gr̄e: ſiue ad frugē melioris vite: vt Petrū: ⁊ Andreā: ⁊ ſil̄es. [ſꝫ peccatores]. ſ. ad pn̄iam Luc. v. mat. ix. [In lege.] ſcđa rō [ſacrificiū] nu. xxviij. hec ſunt ſacrificia q̄ offerre debetis: ita ꝙ ſacrificiū mane ⁊ veſpere in lege offerebat̄. [in euāgelio]. i. tpe euāgelij [mīa eſt]. i. relaxatio ſicut dictū eſt in q̄ōne [lex]. i. ſ. iudicatiua condēnatiua: vnde habatur in ea pena talionis oculus pro oculo dens pro dēte: ⁊ hmōi que nō exercētur tpe euāgelij [per Moyſem] tanꝗ̄ ꝑ miniſtrū [per me]. ſ. Chriſtū authorem gratie. [miſericordia]. ſ. peccatorū remiſſio ſiue mīa iuſtificans aīas. Jo. j. gratia ⁊ veritas ꝑ Jeſum Chriſtū facta eſt.
1 ☞ Anime ab hac vita diſcedentes an poſſint in alia vita ſalubriter penitere. Quod non. nu. 2.
3 Penitentie ſacramentum eſt contra actuale peccatum.

Multiplex miſericordia ē. Cōſequit̄ in fauorē opinionis dicentium ꝯfeſſionē neceſſariā eſſe ad iuſtificationē peccatoris inducit

Diuiſio.
anthoꝛitatẽ leonis pape.Et põt hoc capl'm diuidi in quatuoꝛ
partes:in pꝛima dicit:ꝙ diuine mĩe pꝛouidentia ita lapſibus
hoĩm ad deléda pctã per baptiſmũ ⁊ pñiam ꝓuidit:vt nullus
adult⁹ pctõꝝ ſuoꝝ.ſ. moꝛtaliũ pñiã ꝯſequeret.ſ.ꝑcib⁹.i.mini
ſterio ſacerdotũ:qb⁹ ipſe deus ligãdi ⁊ ſoluẽdi tribuit ptãtẽ.
In ſcḋa dicit ꝙ q remedia pꝛefata ad pctõꝝ remiſſionẽ oꝛdi-
nata in pñti vita nõ ꝯſequit:in alia vita ꝯſequi nõ poterit.qm̃
extra hãc vitã moꝛtalẽ non eſt pñia ſalutaris. In tertia docet
qd agendũ ſit cũ his: q neceſſitatis articulo ꝯſtricti nec cõfite
ri:nec ſatiſfacere pñt : imploꝛẽt abſolutionis bñficiũ. In q̃r-
ta docet qd agendũ ſit cũ illis:q in neceſſitatis articulo ꝯſtitu
ti ita infirmitate ſunt grauati:vt nec voce nec ſigno pñiam im
ploꝛare pñt,ſcḋa ibi:ſi aũt aliqs.tertia ibi:his aũt.quarta ibi
ꝙ ſi ita aliq. ¶ Pꝛo plenioꝛi intelligẽtia pñtis capl'i hoc ma-
Queſtio. 1 xime diſputandũ venit qḋ ſequit.Querit† vtrũ aĩe ab hac vi-
ta diſcedẽtes poſſint in alia vita ſalubꝛiter penitere.Et argui
Pꝛimũ argumentũ.
tur ꝙ ita pꝛimo ſic,dicit ſapie.v. de repꝛobis: ꝙ intra ſe dicẽt
pñiam agẽtes:⁊ pꝛe anguſtia ſpũs gemẽtes.glo.ſup illud pe-
nitentiã agentes dicit ſero:ex quo vr̃ ꝙ loquat de pñia:que eſt
doloꝛ de pctĩs.illa em̃ ſero acta eſt:qm̃ nullus fruct⁹ eſt. ¶ In
Opponit ⁊ Rñdet. 2 oppoſitũ eſt textus pñtis litere. ¶ Rñdeo dicẽdũ† ꝙ aĩe de-
cedẽtes in ſtatu culpe moꝛtalis non ſunt poſtea ſuſceptibiles
pñie ſalutaris. Pꝛobat iſta ꝯcl'o multipl'r. pꝛimo ex illo eccl'.
xi.ſi ceciderit lignũ ad auſtrũ:aut ad aquilonẽ: in quocũqꝫ lo-
Hierony. co ceciderit:ibi erit.ſuper quo Hiero.ita inquit.quaſi lignum
ſubito ventis in moꝛte raperis:⁊ vbi cecideris pmanebis:ſiue
te rigidũ ſiue trucẽ ſiue miſericoꝛdẽ moꝛs inuenerit. ¶ Scḋo
Damaſce. pꝫ anthoꝛitate Damaſceni dicẽtis poſt caſum nõ eſt angelis
pñia:quẽadmodũ nec poſt moꝛtẽ hoĩb⁹. ¶ Rõne ſic.aĩe dece-
dẽtes ĩ pctõ moꝛtali nõ pñt habere bonã volũtatẽ:cũ ſint ob-
ſtinate in malo.ergo nõ pñt agere pñiam ſalutarẽ.ꝯña eſt ma
nifeſta.Añs eſt btĩ Augu.de fide ad petrũ ita de dãnatis lo-
quẽtis.volũtas eoꝝ erit vt habeãt in ſe ſemp malignitatis af-
fectũ,qꝛ ſicut illi q cũ xp̃o regnãt nullas ĩ ſe malignitatis reli-
qas habẽt:ita illi q erũt in ſupplicio ignis eterni bonã nulla-
ten⁹ habere poterũt volũtatẽ. Itẽ ſic moꝛiẽtes ĩ pctõ moꝛtali
moꝛiunt ſine pñia:ſꝫ q̃les egrediunt de vita iſta tales pmane-
Grego. bũt ſemp.vñ gre.in li.dialogoꝝ. q̃lis hic qſqꝫ egredit:talis ẽt
in iudicio pñtat.ergo vt vr̃ nunq̃ penitebũt.q hic nunq̃ peni
Ad argumentum. tuerũt. ¶ Ad rõnes in oppoſitũ.Ad pꝛimã de li.ſapie rñdet
Alexander de halis. iuxta Alex.de halis: ꝙ pñia dꝛ coꝛroſio vermis ꝯſcie. vñ eccl'.
viij.dꝛ vidicta carnis impij ignis:⁊ vermis. talis aũt pñia cũ
nõ ſit de pctĩs cũ emẽdationis ꝓpoſito:aut intẽtione placãdi
deũ de offenſa cõmiſſa:nõ eſt fructifera ſiue ſalutaris:ſicut di-
Auguſt. cit gl.ibidẽ.vñ Aug.de fide ad petrũ inquit tp̃s acquirẽdi vi-
tam eternã in iſta tm̃ vita deus hoĩbus dedit: vbi eſſe voluit
pñiam etiã eſſe fructuoſam:ideo autẽ hec pñia fructuoſa eſt.
qꝛ põt hic hõ depoſita malitia bene viuere:⁊ mutata volũtate
iniuſta ſimul opaqꝫ mutare:⁊ in deo ⁊ dei timoꝛe gerere ea:que
placent deo,qḋ q in hac vita nõ fecerit habebit quidẽ pñiam
in futuro ſeculo de malis ſuis: ſed indulgentiã in ꝯſpectu dei
nõ inueniet:qꝛ ⁊ ſi erit ibi ſtimulus penitudinis nulla erit ibi
coꝛrectio volũtatis hec Aug.de hac materia infra in diſtictio
Exponit literam. ne ſeptima.Litera. ¶ [Multiplex mĩa]treno.iij.mĩa domi-
ni multa qꝛ nõ ſumus ꝯſumpti:qꝛ nõ defecerũt miſerationes
eius.[per baptiſmi grãm] miſericoꝛditer deus nobis ꝓuidit
de ſacro baptiſmi ⁊ ſacro pñie:vt p vtrũqꝫ nobis pctã dimit-
tant:⁊ vitã eternã acqrere poſſimus.magna certe mĩa dñi in
hoc:ꝙ ſi qui mundati ſunt per baptiſmũ:poſtea labant in cul-
pam:⁊ pctĩs ſoꝛdident:ꝯceſſit pñiam:vt per eã ad grẽ ſtatum
poſſint reparari [regenerationis].i.baptiſmi [dona violaſ-
ſent] peccãdo[ꝓpꝛio iudicio ſe ꝯdẽnãtes].i.ꝓpꝛie ꝯſcie iudi-
cio iudicãtes ſe dignos puniri:⁊ ꝯdemnari:⁊ ꝯfitentes pecca-
Hierony. ta ſua ſacerdoti[ad remiſſionẽ]vñ vt inquit btũs Hiero.ſcḋa
tabula poſt baptiſmũ eſt pñia[ſic dicit] talis eſt diuine volun
tatis oꝛdinatio in exhibitiõe hmõi ſue miſerationis[vt indul
gentiã dei nemo niſi ſacerdotũ ſupplicationib⁹ ꝯſequat] hoc
exponit vno mõ ſic[niſi oꝛonibus ſacerdotũ].i.niſi in vnitate
ſancte eccleſie:in qua fiunt ſupplicatiões p viuis ⁊ defunctis
a ſacerdotib⁹,qꝛ extra vnitatẽ eccl'ie nõ põt qs digne penite-
re.vt.ĩ.diſt.vj.§.qui vult.hu.Scḋo ſic[niſi quis ꝯfiteat]actu:
aut faltẽ ꝯfitendi habeat ꝓpoſitum[ſacerdotib⁹]qui ſunt mi
niſtri ſacri pñie:⁊ ſm eoꝛum oꝛdinationẽ ſatiſfacere ſi ſit facul
tas:ſed ſm hanc expoſitionem vr̃:ꝙ abſolutio ſacerdotis de-
beat per modum ſupplicandi ⁊ depꝛecandi fieri:qḋ eſt contra
hoc:qḋ in ſuperioꝛibus diximus:ꝙ foꝛma abſoluẽdi erat iſta.
Richar. Ego te abſoluo q̃ mõ indicatiuo expꝛimit. ¶ Ad hoc rñdet
Bonauen. 3 iuxta dñm bonauenturã:†ꝙ pñie ſacr̃m eſt ꝯtra actuale pec-
catũ.ad cuius curationẽ cõcurrit actus voluntarius.vñ licet
ſacr̃m habeat virtutẽ : põt tñ impediri per prauã diſpoſitionẽ
exiſtentẽ in penitente:⁊ illam prauã diſpoſitionẽ ſolus deus

põt amouere:⁊ ideo congruũ eſt: vt oꝛ̃o depꝛecatiua pꝛecedat
foꝛmã ſacr̃i:ne effectus impediat ex parte penitẽtis. Concoꝛ-
S. Thom̃. dat ſanctus Tho.in tertia parte:qui ad hanc leonis anthoꝛi-
tatẽ rñdens ita dicit: verbũ leonis pape eſt ita intelligẽdum:
q̃tũ ad depꝛecationẽ:que permittit abſolutioni:nõ autẽ quin
ſacerdotes abſoluãt[mediatoꝛ].j.timo.ij.[ptãtẽ]ma.xvj.tibi
dabo claues regni celoꝝ.⁊ Jo.xx.Accipite ſpm̃ ſctm̃:quoꝝ re
miſeritis pctã:remittent eis.de quibus clauibus.in.c.ſequẽti
loquimur[per ianuã]licet em̃ baptiſmus ſit ianua oĩm ſacra-
mẽtoꝝ eſt nihilominus pñia[lapſis] in pctĩs poſt baptiſmũ
[ianua]vt digne accedant ad cetera ſacra maxime coꝛpoꝛis ⁊
ſanguinis xp̃i.nullus enim niſi penitẽs de peccato ⁊ per peni-
tentiã deo recõciliatus ad ſacra dꝫ accedere. ꝓhibitũ em̃ erat
in lege:ne pollutus accederet ad ſancta. leuit.xix. vñ apl'us.j.
coꝛin.xj.qui ſacr̃m coꝛpoꝛis ⁊ ſanguinis xp̃i indigne ſuſcipit:
iudiciũ ſibi manducat ⁊ bibit:nõ dijudicans coꝛpus dñi.[Si
aũt.]ſcḋa pars[pꝛo quib⁹ dño ſupplicamus]pꝛo oĩb⁹ in hac
vita peregrinãtibus ſancta eccl'ia oꝛat neſciẽs quis ad nume-
rum pꝛedeſtinatoꝝ pertineat.xxvij.q.iij.coꝛripiant.xiij.qḋ.ij.
non eſtimemus[indulgẽtie pñtis].ſ.remiſſionis pctõꝝ[inſti-
tuta remedia].ſ.pñiam[carne exutus non poterit]qꝛ ſicut di
ctum eſt in queſtione:qui non penituerit in hac vita de pecca-
to: poſt moꝛtẽ de peccato penitere nõ poteſt.pſ̃.vj.qm̃ non eſt
in moꝛte qui memoꝛ ſit tui:in inferno aũt quis ꝯfitebitur tibi.
q.d.nullus.[his autẽ.]tertia pars.[neceſſitatis].i.infirmita-
tis[⁊ periculi].i.moꝛtis.hug. [nec ſatiſfactio interdicẽda nec
Auguſt. reconciliatio denegãda]qꝛ vt dicit Aug.in lib.de ciuitate dei
c.iij.totũ tp̃s huius vite datur ad penitẽdum:⁊ poſt hanc vi-
tam non eſt pñia vel confeſſio fructuoſa.vt dicit gloſ.ſuper il-
Pſal.vj.a lud.pſ̃.conuertere dñe.[mĩe dei menſurã]qm̃ mĩe eius nõ eſt
numerus.vt inquit pſ̃. [nec tẽpoꝛa diffinire]qm̃ in quacunqꝫ
hoꝛa ingemuerit peccatoꝛ vita viuet eze.xviij. [nullas patit
moꝛas]iuſtificatio enim impij fit ſubito:nã ſpũſſctũs qui gra
tiam infundit iuſtificantẽ:ſubito aduenit mẽtibus ſuper illud
act'.ij.factus eſt repetente de celo ſonus aduenientis:vbi dicit
gloſ.ꝙ neſcit tarda molimina ſpũſſancti grã.ſenſus eſt qḋ ſpi
rituſſctũs nõ retardatur in opere ſuo.[Ita ergo neceſſitati.]
Concludit ex dictis qualiter agendũ ſit cũ pꝛedictis etiã ſi vo
tis officiũ amiſerint dũ tñ per iudicia[integer ſenſus].i. cum
eſſet in integro ſenſu.i.cũ alienato:ſed ſano intellectu exiſtens
queſiuiſſe cõpꝛobet.[qḋ ⁊ ſi ita.]quarta pars[teſtimonia]de
eoꝛum voluntate:ꝙ volebant ⁊ petebant pñiam ⁊ recõciliatio
nem.de conſe.di.iiij.egrotantes.⁊ in hoc caſu creditur vni ſoli
teſti:⁊ ſine iuramento.qꝛ inde alteri non fit pꝛeiudicium.ar.de
cõſe.di.iiij.cum itaqꝫ[beneficium].i.fructũ pñie ꝯſequent:vel
beneficium tam cõiõnẽ coꝛpoꝛis xp̃i:ad quã admittit:⁊ ad ſe-
pulturam:⁊ oĩa que penitentibus ſolita ſunt conferri.xvj.qḋ.
vj.qui recedũt.c.ſi aliquib⁹.hug.[ſeruata tñ regula canonum
circa eoꝝ perſonas].i.circa perſonas hereticoꝝ: circa hos re
gula canonum eſt ſeruãda:que eſt iſta:vt non recipiant ſine iu
ramento ⁊ ſcriptura:in qua fateantur ſe abiurare hereſim. de
ſcriptura habetur.j.q.vij.cõueniẽtibus. ⁊ de iuramẽto ſimili-
ter habetur ibidẽ.c.quoties.no.ꝙ hoc qḋ hic dicit non reſpi-
cit iſtum pꝛoximum caſum:in pꝛoximo enim caſu heretici reci
perẽtur ſicut ⁊ alij:vt dicit hug.ſed reſpicit caſum ſuperioꝛẽ:
vide licet his qui tempoꝛe ⁊ ad illum caſum.hec exceptio fit.

1 ☞ Venia datur omni penitenti.
2 Verbum generaliter pꝛolatum cõpꝛehendit oĩa particularia.

NEmo poteſt. Adhuc magiſter gra-
tianus ꝯtinuando pꝛo-
bationes,ꝙ oꝛis confeſſio ⁊ operis ſatiſfactio ſint
neceſſaria ad remiſſionẽ peccati: attento maxime:
qḋ ſolis ſacerdotibus data eſſet ligandi ⁊ ſoluendi poteſtas.
1 Conſequẽter inducit anthoꝛitates aliquas ad pꝛobãdum:†ꝙ
omni penitenti venia datur.⁊ hoc contra hereticos quoſdam
qui dicebant poſt pꝛimam pñiam nõ poſſe peccati veniã obti-
Diuiſio. neri.Diuidit aũt hoc capl'm in tres partes. In pꝛima ponit:
qḋ nemo poteſt bene agere pñiam niſi ſpẽ habuerit de venia.
in ſcḋa ponit erroꝛẽ quoꝛundam:qui negant lapſos poſt pri-
mam pñiam poſſe conſequi veniam.in tertia repꝛobat eam.ſe-
cunda ibi:ſed negat:tertia ibi:deus autẽ nullius crimen.qꝛ de
hereſi iſta ⁊ cõfutatione eius pꝛincipaliter agitur.ĩ.⁊ maxime
an pñia reiterari poſſit in tertia diuiſione infra plenius loque
Exponit literam. mur.Litera. ¶ [Nemo niſi qui ſperauerit.] clarũ eſt ꝙ nemo
pñie onus ſubire vellet:niſi ſpem.i.mĩe veniã conſequendi ha-
Auguſt. beret.Unde Aug.in de verbis apl'i.ſpes peregrinatoꝛi neceſ-
ſaria eſt:ipſa eſt em̃:que ꝯſiliatur in via:viatoꝛ quidem quãdo
laboꝛat ambulãdo:ideo laboꝛem tolerat:qꝛ peruenire ſperat:
tolle ei ſpem perueniendi:⁊ frãgent cõtinuo vires ambulandi
[Negant.]

[Negant]ſcḋa pars[negant]heretici nouatiani.ĩ.diſtin.iij.⁊
xxiiij.q.iij.nouatiani pñiam fructuoſam his qui pꝛolapſi ſunt
in peccata poſt pꝛimã peractã pñiam : que hereſis diuine mĩe
aduerſat,que non vult moꝛtẽ peccatoꝛis:ſed vt magis conuer
tatur:⁊ viuat.Itẽ aduerſatur ſcripture ſancte.Eze.xviij.qua
cunqꝫ hoꝛa peccatoꝛ cõuerſus egerit pñiam:dñs dicit:iniqui-
tatum oĩm ſuarũ non recoꝛdaboꝛ.Itẽ dicta hereſis contradi-
cit determinationi xp̃i,qui mat.xviij.dicit Petro.ꝙ peccanti
fratri culpa remitteret nõ ſolũ ſepties:ſed.lxx.ſepties.i. quo-
tieſcunqꝫ peccaret.vnde cum frequẽter homo labat in pctm̃:
frequens eſt neceſſaria pñia.[Deus aũt.]tertia pars[nullius
criminis] qꝛ qui oĩa dicit:nihil excludit:vt dicit apl's. ad he-
bꝛe.j.dñs aũt ait Petro.quodcũqꝫ ligaueris ⁊c.[Nullius er-
go crimen]ſiue ſemel peccãtis,ſiue peccantis pluries, ſiue an-
2 te pꝛimã pñiam:ſiue poſt [omnia donauit]†verbum generali
ter pꝛolatum omnia particularia cõpꝛehendit.vt di.xix.ſi ro-
manoꝛum,⁊ ita quodlibet peccatum dimittit deus penitenti.

2 ☞ Clauis quid dicatur.
3 Claues in eccleſia conuenientiſſime ſunt date ſiue cõmiſſe eius
miniſtris.
4 Claues poteſtas quid dicatur.
5 Claues eccleſie ſunt due,non vna tantum.
6 Poteſtas clauium dupliciter denominatur.
8 Claues regni celoꝛum in eccleſia date ſunt ei commiſſe ſolis ſa
cerdotibus.
9 Sacerdos euãgelicus ſiue noue legis habet ptãtem clauium.
10 Abbatiſſe non habent poteſtatem ſuper moniales ſuas excõ-
municandi eas.
12 Baptiſmus ⁊ penitentia dupliciter differunt.
15 Remiſſio peccatoꝛum quare attribuatur verbo.

VErbum dei. Conſequẽter inducit au-
thoꝛitatẽ Ambꝛo. lib. de
Diuiſio. penitentia.c.ij.Et põt diuidi hoc capitulũ in tres
partes. In pꝛima dicit:ꝙ verbũ dei.i.dei filius au
thoꝛitatiue remittit peccata:⁊ ſacerdos ſolo miniſterio. In ſe
cunda ꝙ pariter concurrunt ius ligandi ⁊ abſoluendi: ita qḋ
cui vnũ cõceſſum ⁊ reliquũ. In tertia ꝙ vtrũqꝫ ius hꝫ eccleſia
que catholicos habet ſacerdotes:⁊ nullum eoꝛum habet here
ſis:que catholicos nõ habet ſacerdotes.ſecunda ibi:dominus
par.tertia ibi:certum eſt.Pꝛo plenioꝛi intelligentia huius ca
pituli queruntur quinqꝫ.
1 ¶ Pꝛimum eſt vtrum in eccleſia ſint claues vel eſſe debeant.
7 ¶ Secũda vtrum ſolus ſacerdos euangelicas habeat claues.
11 ¶ Tertium eſt vtrum poteſtas clauium ſe extendat ad remiſ
ſionem culpe.
13 ¶ Quartum de veritate huius quod dicitur in litera: ꝙ ver-
bum:iudex:⁊ ſacerdos dimittunt peccata.
14 ¶ Quintum vtrum heretici ⁊ ſchiſmatici habeant claues di-
mittendi peccata.

1 **Ad pꝛimum** Sic pꝛoceditur.Et vr̃† ꝙ in eccle-
Pꝛimũ argumẽtum. ſia claues eſſe nõ debeant. Pꝛimo
ſic:nulla neceſſitas eſt clauiũ:vbi oſtiũ ſemp eſt patens ⁊ aper-
tum.ſed oſtiũ celi eſt patens:⁊ eccleſie eſt ſemper apertũ ſm il-
lud apoca.iiij.vidi ⁊ ecce in celo oſtium erat apertum : qui eſt
xp̃s:q de ſeipſo dicit Jo.v. Ego ſum oſtiũ.vnde ipſe ait Jo.
vj.oĩs qui venit ad me non eijciam foꝛas.ergo ad introducen
Scḋm ar. dum in celũ eccleſia non indiget clauibus. ¶ Scḋo ſic. clauis
eſt ad aperiẽdum:⁊ claudẽdum.ſed hoc eſt ſolius Chꝛiſti:qui
claudit ⁊ nemo aperit:⁊ aperit:⁊ nemo claudit. Apocalip.iij.
Item Eſaie.xxij.dabo clauem Dauid ſuper humerũ eius; et
claudet ⁊ nõ erit q aperiat.ergo eccleſia in miniſtris ſuis cla-
Tertiũ ar. ues nõ habet. ¶ Tertio cuicũqꝫ clauditur celum aperitur in-
fernus ⁊ econuerſo. ergo quicunqꝫ habet claues celi;habet cla
ues inferni.ſed eccleſia nõ habet claues inferni. ergo nec celi.
Quartũ ar. ¶ Quarto culpa ⁊ pena ſunt connexa,ergo remittẽs culpam
neceſſario abſoluit a pena. ſed gratia in contritione remittit
culpam.ergo abſoluit a pena.ergo non ſunt neceſſarie claues:
⁊ ſi nõ ſint neceſſarie:claues:claues nõ ſunt.qꝛ nihil vanum eſt
Opponit ĩ contrariũ. in operibus gratie.ergo vr̃ ꝙ nõ claues. ¶ In oppoſitum eſt
textus pꝛeſentis capituli.Itẽ ⁊ illud Mat.xvj.tibi dabo cla-
Rñdet. ues regni celoꝝ. ¶ Rñdeo hic erũt tres articuli declarandi.
Pꝛimo qd vocet hic clauis. Scḋo quot claues ſunt in eccl'ia.
2 Tertio an ſint due claues:vel vna.Circa pꝛimũ notãdũ eſt†ꝙ
nomẽ clauis trãſlatũ eſt ad ſpũalia ab ipſis coꝛpoꝛalibus. In
his aũt coꝛpoꝛalib⁹ dꝛ clauis inſtr̃m:quo remouetur aliqḋ ob
ſtaculũ:qm̃ igit in ſpũalibus inuenimus obſtaculum ad ingre
diendũ regnũ celeſte:qḋ nobis claudit per pctm̃:⁊ quãtum ad
culpã ⁊ q̃tũ ad reatũ pene:ideo ad ſpũalia nomẽ clauis tranſ-
fertur vocãtes clauẽ illã ptãtem:qua tale obſtaculũ regni re-

mouet. hec aũt ptãs eſt in trinitate per anthoꝛitatem:⁊ a deo
dicit:a quibuſdã ꝙ hꝫ clauẽ authoꝛitatis.ſed in xp̃o hoĩe fuit
hec ptãs ad remouẽdũ obſtaculũ per meritũ paſſionis:q̃ etiã
dꝛ ianuã aperire:⁊ ideo dꝛ ſm quoſdã habere claues excellen-
tie:ſed qꝛ ex latere xp̃i doꝛmiẽtis in cruce ſacr̃a fluxerũt:qbus
eccleſia fabꝛicat:ideo in ſacr̃is eccl'ie efficacia paſſionis manet:
⁊ ꝓpter hoc etiã in miniſtris eccl'ie:qui ſunt diſpenſatoꝛes ſa-
cramentoꝝ eſt ptãs aliqua ad pꝛedicta obſtacula remouendũ
non pꝛopꝛia virtute : ſed virtute diuina: ⁊ paſſionis xp̃i:⁊ hec
ptãs metaphoꝛice clauis eccleſie dꝛ : que clauis eſt miniſterij.
Alexander de halis. Et ita vt dicit Alexãder de halis : ꝙ eſt clauis authoꝛitatis:
clauis excellẽtie:clauis miniſterij pͥma eſt ſolius dei.ſcḋa xp̃i.
tertia eſt pꝛelatoꝝ eccl'ie.Et hec de pͥmo articulo videlicet qd
3 hic vocat clauis in eccleſia. ¶ Circa ſm ſit iſta cõcluſio.† con-
ueniẽtiſſime claues in eccleſia miniſtris eius ſunt date ſiue cõ
miſſe. Que ꝯcl'o ꝓbat ſic. Omnis diſpenſatoꝛ hꝫ claues coꝝ:
que diſpenſat. ſed miniſtri eccleſie ſunt diſpẽſatoꝛes diuinoꝝ
vt patet.j.Coꝛin.iiij.ergo debent habere claues. ¶ Scḋo ſic.
Bonauen. iuxta dñm Bonauẽ.Nullus põt ingredi regnũ celoꝝ:niſi per
eccleſiam.⁊ hoc ſignificatum eſt.geñ.xviij.vbi dꝛ:non eſt aliud
niſi domus dei:⁊ poꝛta celi.ſed conſtans eſt: ꝙ ad rectum oꝛdi
nem opoꝛtuit pꝛelatos in eccleſia inſtitui:ſed nullus ſufficien-
ter poꝛte pꝛeeſt:niſi habeat clauẽ ipſius.ergo vr̃ ꝙ dñs claues
alijs ꝯceſſerit. ¶ Tertio ſic.decet regẽ terrenũ vt clauem oſtij
ſiue poꝛte ſuis ſeruis ꝯmittat:qui miniſtrẽt in eius curia. ſed
non eſt liberalioꝛ rex terrenus : q̃ eternus:imo multomagis.
ergo cõueniens eſt:ꝙ claues regni ſui miniſtris ſuis cõmiſe-
4 rit.†Hec aũt ptãs que clauis dꝛ miniſterij diffinitur ſic a ma-
giſtro ſñiaꝝ in quarto.diſtinctio.xiiij.ꝙ clauis eſt ptãs ligan
di ⁊ ſoluẽdi:qua eccl'iaſtic⁹ iudex dignos recipere ⁊ indignos
excludere dꝫ a regno. Cuius diffinitionis ꝯueniẽtia ſic oſten-
S. Thom̃. ditur iuxta ſanctũ Tho.ſm phm̃.ij. de aĩa potẽtie per actus
diffiniuntur.vñ cũ clauis ſit quedã ptãs : opꝫ ꝙ per actũ ſuũ
ſiue p viſum diffiniat. Et ꝙ in actu obiectũ expꝛimat:ex quo
ſpẽm recipit actus ⁊ modus agendi.Ex quo apparet potẽtia
oꝛdinata.actus aũt poteſtatis ſpiritualis nõ eſt vt celũ apiat
abſolute:qꝛ iam apertum eſt:ſed vt q̃tum ad hunc aperiat:ꝙ
qdẽ oꝛdinate fieri nõ põt:niſi idoneitate ei⁹ cui aperiẽdum eſt
celũ pẽſata:⁊ ideo in pꝛedicta diffinitione ponit genus.ſ.ptãs
⁊ ꝓpꝛiũ ſubiectũ illius ptãtis qḋ eſt iudex eccl'iaſticus: ⁊ act⁹.
ſ.excludere:⁊ recipe ſm duos act⁹ materialis clauis aperire ⁊
claudere:obiectũ tãgit in hoc:qḋ dicit:a regno.modus aũt ex
eo:ꝙ dignitas ⁊ indignitas in illis in quos actus exercet pen
Albertus magnus. ſatur.Cõcoꝛdat dñs Albertus magnus. ¶ Quãtũ ad tertiũ
5 ſit iſta ꝯcl'o† due ſunt claues:⁊ nõ vna tm̃ lꝫ in eſſentia autho
ritatis nõ diſtinguantur:vcꝫ ſcĩa diſcernẽdi:⁊ ligandi: ſoluen
diqꝫ ptãs. Concl'o hec quo ad pꝛimã partẽ in qua dꝛ:ꝙ ſunt
Auguſt. due claues:patet ex illo qḋ Augu.dicit ſuper Jo.dicit em̃ ſic.
quos dignos iudicaueritis duabus clauibus.ſ.diſcretionis:⁊
Rabanus. poteſtatis:dimittẽtis pctã.Ecce qḋ ab Auguſtino aſſignant
claues due:⁊ tantũ due.Hoc idẽ videt ex verbis rabani colli-
gi.Itẽ glo.Mat.xvj.dicit claues ſunt ſcĩa diſcernẽdi: ⁊ ligan
Albertus magnus. di.⁊ abſoluendi ptãs.harũ clauiũ diſtinctionẽ aſſignat Alber
tus magnus penes duo:que fuerũt in Chꝛiſto in opere redem
ptionis noſtre:hoc modo inquit in.iiij.ſicut habetur Eſa.xvj.
vbi dꝛ dabo clauẽ domus dauid ſuper humerũ eius:⁊ claudet
⁊ non erit qui aperiat.aperiam:⁊ non erit qui claudet. Filius
dei eſt vera clauis regni celoꝛum:qꝛ ipſe aditum nobis reſera
Gregoꝛius uit:quẽ Adam ſuo peccato recluſerat.vnde Grego.in oꝛatio-
ne paſchali dicit.deus qui p vnigenitũ redẽptoꝛẽ noſtrũ eter-
nitatis nobis aditum deuicta moꝛte reſeraſti. In filio.aũt dei
ſunt duo ſicut dicit.j.Coꝛin.v.Chꝛiſtũ dei virtutẽ:⁊ dei ſapiẽ-
tiã,⁊ qꝛ ipſe his duobus reſerauit regnũ:in his duob⁹ ſuis ſa
cerdotibus dedit reſerandi ptãtẽ:⁊ penes hec duo due claues
accipiunt:quas dicit eas diſtingui penes actus pꝛimos ſub-
ſtantiales ⁊ neceſſarios:cõſtat nũc ꝙ actus neceſſarius eſt di-
ſcretio pctõꝝ in ꝯfeſſione.Et etiã act⁹ neceſſarius abſolutio.
S. Thom̃. ¶ Sctũs vero tho.harũ clauiũ numerũ ⁊ ptãtẽ aſſignat pe-
nes ea:que neceſſario requiruntur in aliquo pleno iudicio:ita
dicens in.iiij.diſt.xviij.in omni actu qui requirit idoneitatem
ex parte recipientis.duo ſunt neceſſaria : ⁊ qui debet illũ actũ
exercere.ſ. iudiciũ de idoneitate recipientis:⁊ expletio actus.
⁊ ideo etiam in actu iuſtitie per quã reddit alicui hoc:quo di-
gnus eſt:opꝫ eſſe iudicium quo diſcernat an iſte ſit dignus:et
ipſa redditio ⁊ ad vtrũqꝫ hoꝝ authoꝛitas quedam ſiue pote-
ſtas exigitur.nõ enim dare poſſumus.niſi que in poteſtate ha
bemus.nec iudicium dici poteſt. niſi vim coactiuã habeat ex
quo iudiciũ iam vnũ determinatur. que quidã determinatio
niſi ſpeculatiuis ſit per virtutem pꝛimoꝝ pꝛincipioꝝ.quibus
reſiſti non poteſt ⁊ in rebus pꝛacticis per vim imperatiuam
a in iudicante exiſtentẽ.Et qꝛ actus clauis requirit idoneitatẽ[a]

a ¶ Idoneitatẽ. Adde qḋ idoneitas eſt multiplex Pe. de anch. in c.dudũ.nu.3.de pſum.

in eo: in quē exercet: q2 recipit per clauē iudex ecclīaſticus dignos: ⁊ excludit indignos; vt ex dicta diffinitione patet. ideo indiget iudicio diſcretionis quo idoneitatē iudicat: ⁊ ipſo receptionis actu: ⁊ ad vtrūqꝫ horū ptās quedā ſiue authoritas requiritur: ⁊ ſm hoc due claues diſtinguunt: quarū vna pertinet ad iudicium de idoneitate eius qui abſoluendus eſt: ⁊ alia ad ipſam abſolutionē: ⁊ he due claues nō diſtinguunt in eſſentia authoritatis: qua ex officio vtrūqꝫ ſibi cōpetit: ſed ex cōparatione ad actus: quorū vnus aliū ſupponit. ℂ Scđam vero partē ꝯcluſionis probat: in qua đr: ꝙ predicte claues ſunt idē

Durādus.

per eſſentiā: ⁊ ꝙ diſtinguātur iuxta ſanctū Tho. ibidē in. iiij. quo ad actus. Sic pbat dñs Durandus in. iiij. diſt. xviij. Ad plures actus ſubordinatos ſufficit vna virtus: ⁊ vna ptās. ſꝫ actus clauiū licet ſint plures: ſunt tamen ſubordinati. ergo ad eos cauſandos ſufficit vna virtus. maior ptꝫ. ſol em̃ per eandem virtutē puta per lumen illuminat: ⁊ calefacit aerem: ⁊ iſti ſunt actus ſubordinati: ⁊ vnus preſupponit aliū. minor declaratur. cū enim actus clauiū ſint dignos recipere: ⁊ indignos excludere a regno: opꝫ ꝙ duo concurrant. vnū eſt iudicare qs ſit dignus vel indignus. ſm eſt dignum recipere: ⁊ indignum excludere. ⁊ iſte ſcđs preſupponit primū: vt de ſe patet: ⁊ ideo ad eandē ptātem pertinet vterqꝫ actus ordine quodā. Sicut etiā in iudicijs ſecularibus videmus ꝙ eadem ptāte conuenit iudici merita partiū cognoſcere: ⁊ ſententiare cōtra vnā: ⁊ abſoluere aliam: q2 vero potentie denoīantur ex actibus: licet ſit vna ⁊ eadē ptās: qua iudex ecclīaſticus iudicat de dignitate: ⁊ indignitate alicui⁹: ex qua dignū abſoluit indignū vero non

6 abſoluit: † ideo ptās duplr denoīatur. q2 ratione primi actus vocatur clauis ſcientie: rōne vero ſcđi vocat clauis ptātis. clauis autē ſcīe non eſt habitus ſcientie: qui in ordine fundatur: vel habitus prius acquiſitus: vel induſtria naturalis: que in ordinato rationē clauis ſortiat: cum in multis ordinatis contingat nullū horū inueniri. Sed eſt authoritas diſcernendi in iudicio anime: ꝙ pōt habere ignorans: ⁊ qua pōt carere ſciēs ſicut in iudicijs ſecularib⁹ aliqs hꝫ authoritatē iudicādi: q nō hꝫ ſciam iuris: ⁊ ecōuerſo aliqs hꝫ ſciam iuris: qui non habet authoritatē iudicandi. ſed cū actus iudicādi nō pōt recte exerceri ſine vtroqꝫ. ſ. ſcia ⁊ authoritate: ⁊ ad actū iudicādi obligauit quis ex authoritate ſuſcepta: nō aūt ex ſola ſcia. Ideo ſcia ſine authoritate pōt haberi ſine pctō. Sed authoritas iudicādi que clauis dicit non pōt ſine ſcia abſqꝫ pctō haberi. ℂ Ad

Ad primū argumētū. S. Thom. Bonauen.

rōnes in oppoſitū dicendū. Ad primā cū đr: ꝙ oſtiū celi ſemp apertū eſt. Rñdet ꝙ rō nō pcedit. qm̃ vt dicit ſanctus Tho. ⁊ dñs Bonauen. licet oſtiū celi ꝙtū eſt de ſe ſemper ſit apertum dicit tñ alicui clauſum: propter impedimentum intrādi in celo. qđ in ipſo eſt. Impedimentum aūt totius humane nature ex peccato primi hoīs cōſecutum per paſſionem xpi amotum eſt: ⁊ ideo poſt paſſionē vidit Io. oſtiū in celo apertū: ſed adhuc alicui quotidie manet clauſum per peccatū originale. qđ contrahit: vel actuale: qđ cōmittit: ⁊ propter hoc indigemus

Ad ſcđm.

ſacramentis vel clauibus eccleſie. ℂ Ad ſcđam rñdet: ꝙ ratio nō pcedit. Et ratio eſt: q2 illa que inducunt de xpo: ꝙ claudat ⁊ nemo aperiat: intelligunt de clauſione: qua xps ptāte excellentie per meritū ſue paſſionis limbū clauſit: ne aliquis vltra in illū deſcendat ⁊ de apertione qua paradiſum aperuit remoto impedimento nature per ſuā paſſionē. cōformiter dicit do-

Bonauen.

minus Bonauen. ſacerdotes tñ habet clauē miniſterij ad remouendū impedimēta: que ſunt peccata actualia que committimus. ℂ Ad tertiā rñdet duplr per ſanctū Tho. ⁊ dñm Bonauēturam. primo ſic. ꝙ non ſit ſimile de claue inferni ⁊ claue

Ad tertiū. S. Thom. Bonauen.

celi. Ratio ꝙ clauis inferni qua aperit ⁊ claudit eſt poteſtas grãm ꝯferendi: per quā homini aperit infernus. vt de peccato educatur: qđ eſt inferni porta: ⁊ claudit: ne vltra in peccatū labatur gratia ſuſtentatus. grãm aūt cōferre ſolius dei eſt: et ideo clauem inferni ſibi ſoli retinuit. ſed clauis regni eſt ptās etiā dimittēdi reatū pene: per quā homo a regno prohibetur ⁊ ideo magis pōt homini dari clauis regni: ꝙ inferni: non em̃ idem ſunt: vt patet ex dictis. aliquis em̃ de inferno educit per remiſſionē eterne pene: qui non ſtatim in regnū introducitur propter reatū pene tpalis q remanet. ℂ Scđo rñdetur ſic. ꝙ idē eſt clauis inferni: ⁊ clauis celi. vt quidā dicūt: q ex hoc ipſo ꝙ alicui vnū aperitur: alterū clauditur. ſed denominatur a digniori: ⁊ ita venit neganda minor. ℂ Ad quartā rñdet negando

Ad quartū Albertus.

ꝯñam propter duo: vt inquit Albertus. primo ꝙ licet gratia in contritione remittit culpā ⁊ penā eternam: non tamē regulariter omnē penā: q non temporalem: q pro iuſtitie debito expianda adhuc relinquitur. ℂ Secūdo q ⁊ ſi in contritione ſoluatur culpa ⁊ pena: non fit hoc in virtute ſolius contritionis: ſed potius etiā virtute clauium: ſicut licet in medicina abſoluatur aliquis morbus: nō fit hoc virtute vnius receptionis in medicina: ſed virtute cuiuſlibet contenti ſoluitur aliqđ

morbi. In cōtritione autem cum ſemper intelligatur votum confitendi: ⁊ ſatiſfaciendi: virtus clauium ibi operatur nihil enim inquit Albertus prohibet operari clauem ante actum ſacerdotis extra: ſicut etiā gratia mediatoris operata eſt antequam eſſet mediator in natura mediante.

7 **Ad ſecundum** Sic procedit ⁊ videt ꝙ nō ſolus ſacerdos euangelicus habeat claues. Primo ſic. clauis eſt ſequela ordinis. ſꝫ ſacerdos

Primū ar.

legalis habuit ordinē cum ſacerdos eſſet: ⁊ diceretur. ergo ſequitur ꝙ ſacerdos legalis non tm̃ euāgelicus habuit claues.

Scđm arg.

ℂ Scđo ſicut dictū eſt claues ſunt due: ſcꝫ ſciētia diſcernēdi ⁊ potentia iudicandi ſed vtrāqꝫ habuerunt ſacerdotes legales: quorum officium erat inter immūdiciam ⁊ etiam extra caſtra mittere: ⁊ eundem reſtituere ergo ⁊c. ℂ Tertio ſic. ſacerdotes

Tertiū ar.

legales habebāt aliquā poteſtatē ſup reliquum populum non temporalē: q ſic poteſtas regia non fuiſſet diſtincta a ſacerdotali: ſed ſpiritualē: ſed hoc eſt clauis. ergo habuerunt clauem.

Quartū ar.

ℂ Quarto ſic. dicit enim Iſidorus: ꝙ oſtiarij inter bonos et malos habet iudiciū: dignos recipiunt: ⁊ indignos reijciunt ſed hec eſt diffinitio clauiū: vt ſupra viſum eſt. ergo alij ſacerdotes quā euangelij habent claues. ℂ Quinto ſic. excōicare ⁊

Quintū ar.

abſoluere videntur ad poteſtatē clauium pertinere: ſed multi non ſacerdotes excōicant: et abſoluunt: vt electi confirmati: officiales: archidiaconi: ergo alius ꝙ ſacerdos euāgelicus habet claues. ℂ In oppoſitū eſt tex. preſentis litere. ℂ Rñdeo

Opponit ⁊ Rñdet.

8 ſit iſta cōcluſio. † ſolis ſacerdotibus claues regni celorū in eccleſia date ſunt: ⁊ ꝯmiſſe. Patet iſta ꝯcluſio authoritate: ⁊ rōne. Authoritate beati Ambroſij dicētis in libro de paradiſo: ⁊ habetur in litera preſenti. ꝙ ius ligandi ⁊ ſoluēdi ſolis ſacerdotibus permiſſum eſt. Item ſuper illud Mat. xvj. tibi dabo claues ⁊c. dicit Auguſti. habēt iudiciariā poteſtatē oēs apl̄i: habet ⁊ oīs eccleſia in epiſcopis ⁊ preſbyteris: ſed oīs eps eſt ſacerdos. ergo ſolis ſacerdotibus cōuenit. ℂ Ratione ſic. poteſtas clauium apoſtolis data fuit cum dominus dixit Ioan. xx. quorū remiſeritis peccata ⁊c. igit illis ſolis ſignificat poteſtas data: quibus hec verba dicūtur: ſed hec verba ſolis ſacerdotibus dicuntur. ergo ⁊c. ℂ Scđo ſic. oīs habens hmōi poteſtatem mediator eſt: ⁊ omnis talis cōſtituit in his: que ſunt ad deum: vt offerat dona ⁊ ſacrificia pro peccatis. ergo ad eū ſolum pertinet hec poteſtas: ad quā pertinet ſacrificium offerre. ſed hoc pertinet in noua lege ⁊ in veteri ſolis ſacerdotibus ad hebre. v. ergo poteſtas clauiū ſolis ſacerdotibus conuenit.

9 ℂ Scđa ꝯcluſio † ſolus ſacerdos euangelicus ſiue noue legis habet poteſtatē clauiū. Probatur iſta cōcluſio. vſus clauium

Secunda concluſio.

eſt ad operationē regni celorum: vt dictū eſt, ſed regnū celorū aperiri non potuit ante paſſionē xpi: cuius merito ſublatum eſt impedimētum nature. ergo ante paſſionē xpi que facta eſt in nouo teſtamento non debuerunt claues alicui cōferri. ergo ſacerdos legalis non habuit poteſtatem clauium. ℂ Scđo ſic ſacramēta veteris legis gratiā nō conferebant: ſed aditus regni celorū aperiri nō poteſt: niſi per gratiā. ergo per illa ſacrā aperiri non poterat: ⁊ per conſequens nec ſacerdos illorū miniſter claues regni celorū habebat. Eſt tñ notādum vt inquit

S. Thom. Bonauen.

tam ſanctus Tho. ꝙ dñs Albertus ⁊ dñs Bonauen. ꝙ licet apud ſacerdotem legalem nō eſſet vna poteſtas clauium: erat tamen figura quedā ſiue vmbra illius: qđ ſic declarat dñs durandus ita dicens. poteſtas ⁊ vſus clauiū figurabat in officio ſacerdotū legalium: eorū em̃ officiū conſiſtebat circa tria dicit

Durādus.

Durandus. ſ. in aperiendo: ⁊ claudendo hoībus mūdis: ⁊ immundis: ſm ritū legis materiale templū. ſcđo in oblatione ſacrificiorū. tertio in mūdatione aliquarū irregularitatū que incurrebant ſm legē. In primo ſcꝫ in tēplo ſm duplicē ſui partem. ſ. ſctm̃: ⁊ ſanctū ſanctoꝝ preceſſit figura eccl̄ie ſm duplicē ſui partē. ſ. militantē: ⁊ triūphātem. In ſcđo ſcꝫ in ſacrificioꝝ oblatione figurabat adminiſtratio ſacramentoꝝ noue legis. In tertio vero. ſ. in mūdatione irregularitatum figurabatur remiſſio peccatoꝝ: que fit in nouo teſtamēto virtute clauium: ⁊ ita ſacerdos veteris legis non habuit ꝓprie claues: ſed preceſſit in eis figura clauium in hoc: ꝙ mundatos ab irregularitatibus legis admittebāt in templum ad oblationē ſacrificiorum. ℂ Tertia ꝯcluſio. poteſtas clauiū de quibus loquimur

Tertia cōcluſio.

nō poteſt conuenire alicui cōitati ſubiectiue. ptꝫ: q2 id qđ dat per conſecrationē ſacerdotalē: vt patet ex verbis epī: qui dicit in poſitione manuū accipite ſpm̃ ſctm̃ ⁊c. que verba important directe vſum clauiū. ergo illa ptās non niſi in habētibus conſecrationē ſacerdotalem: ſed nulla cōitas vt ſic pōt ſacerdotalis conſecrationis eſſe ſubiectū. ergo nec ptātis clauiū. ℂ Cōfirmat ptās clauiū eſt annexa ſacerdotio: vt habitū eſt in prima concluſione: q2 ſolis ſacerdotibus cōuenit: ſed ordo ſacerdotalis vni ſoli perſone non cōitati poteſt conuenire. ergo poteſtas clauiū nulli cōitati pōt ꝯuenire vt ſubiecto poteſtatis vnde qm̃

vnde qm̃ claues dicunt date eccl̄ie: vt in. c. quodcunqꝫ. xxiiij. q. j. intelligendum eſt. ſicut Hierony. ſuper mat. in epīs ⁊ pbr̄is:

Hierony.

nulla em̃ cōitas vt ſic pōt eſſe ſubiectū characteris ſacerdotalis: imo nec cuiuſcūqꝫ alterius ordinis: vt patet. ℂ His habitis dicēdum eſt ad rōnes in oppoſitū. Ad primā rñdet: ꝙ cla-

Ad primū argumētū

uis regni celeſtis de qua loquimur cōſequit ad ſacerdotiū: nō quodcūqꝫ: ſed ſacerdotiū quo homo in celeſtia introducit: nō erat aūt hmōi ordo ſacerdotij leuitici ⁊ ideo claues celi nō habuerunt. Dicit autē Albert⁹: ꝙ ſicut habuerūt ordinē: ita habuerūt clauē. habuerūt autē vmbrā ordinis: q2 nō impreſſit characterē: ⁊ ideo non habēt veram clauē: ſed vmbrā clauis: quia poteſtatē abſoluendi ⁊ ligandi circa immundicias corporales que ſignificabāt immundicias ſpūales: in quibus abſoluit ⁊ li-

Albertus.

gat euāgelicus ſacerdos. ℂ Ad ſcđam rñdet: ꝙ vt dicit dñs Albertus ptās diſcernēdi in ſpūalibus ⁊ ligandi: đr clauis: ⁊ non in corporalibus: hanc autem nō habuit ſacerdos legalis: niſi circa immundicias corporales: ⁊ ptās circa tales non dicitur clauis: ſed vmbra: aut figura clauis. Et ideo dicit ſanctus

Ad ſcđm. Albertus.

Tho. ꝙ ſacerdotes legales habebant ptātem diſcernendi ſed non vt adminiſtretur homo ab eis iudicatus in celeſtia: ſed in figura celeſtium. ℂ Ad tertiā rñdet negādo ꝯñam: ⁊ rō eſt: q2 vt dicit ſanctus Tho. ꝙ ſacerdotes legales habebāt ptātem

S. Thom.

ſpūalem: qua per ſacramētalia legalia nō a culpis ſed ab irregularitatibus hoīes purgabant: vt ad manufactū tabernaculum aditus purgat⁹ per eos pateret. Spiritualis autē ptās q clauis đr eſt: qua a peccatis ⁊ culpis hoīes purgātur ⁊ qua adit⁹ regni celoꝝ purgatus ſic aperit: talis autē nō fuit apud

Ad tertiū. S. Thom.

legales ſacerdotes. Notat hic dñs Albertus: ꝙ ſpūalia veteris teſtamēti ⁊ noui: quaſi equiuoce ſpiritualia dicunt. illa em̃ ſunt ſpūalia q2 ſignificant ſpūalia ⁊ diuidunt: contra regnū et hmōi que per ſeculares perſonas ⁊ laicos diſpenſantur ⁊ talia ꝯmiſſa ſacerdotib⁹ erāt ſpiritualia veteris legis ⁊ hec ſunt

Albertus.

ſpiritualia ſm quid. Alia dicunt ſpiritualia: q2 cōferētia ſpm̃ ⁊ hec ſunt ſpiritualia noue legis ⁊ ideo ptās ī talib⁹ eſt ſimpliciter clauis ptās aūt in illis eſt figura clauis ⁊ vmbra. ℂ Ad

Ad quartū.

quartā rñdetur: ꝙ traditio clauiū que fit in ordinatione oſtiarij non ſignat ſpiritualiū clauiū traditionē: de quibus nūc loquimur: ſꝫ ſignat traditionē ptātis ad executionem officij: ad qđ ordinatur: qđ eſt cuſtodia eoꝝ: que ſub clauibus materialibus eccleſie reſeruant: vt ptꝫ ex verbis epī in traditiōe ſibi dictis: officium em̃ eius nō eſt claudere regnū celoꝝ: vel aperire ſed materiale tēplum ⁊ excludere ab eccleſia immūdos ⁊ recipere mundos non quidē ſua authoritate iudicādo qui ſunt digni vel indigni: ⁊ iudicium ſacerdotū exequēdo. vt ſic oſtiarij quodāmodo executores ptātis ſacerdotalis videātur. ℂ Ad

Ad quintū

quintā rñdetur ꝙ ratio nō procedit. q2 abſoluere a ſnīa excōicationis nō eſt per ſe ⁊ directe actus clauium: ſed ſolum ligare ⁊ ſoluere in foro conſciētie: antecedit tñ ⁊ diſponit ad vſum clauium cui⁹ ratio eſt: q2 mediāte etiā militāte intratur ad eccleſiam triumphantem: ⁊ ideo actus quo aliquis excludit per ſnīam excōicationis ab eccleſia militāte: vel ad eam recipitur per abſolutionem ab excōicatione. Primus eſt ⁊ diſponit ad actum clauiū: quo aliquis abſoluitur a culpa: ⁊ ſic ei aperitur regnum celorum ꝓpter qđ abſoluere ⁊ excōicare pōt cōpetere alijs ꝙ ſacerdotibus cū nō ſit directe actus clauis ſacr̄alis: q tñ ad eū preparat ⁊ diſponit: nō vr̄ cōpetere niſi illis: qui pñt ad ſacerdotiū ꝓmoueri quantū eſt de natura ſacramenti: ⁊ q2 ad hoc nō poteſt promoueri mulier: ideo nulla mulier pōt ab-

10 ſoluere: vel ligare: vel excōicare. † vñ abbatiſſe non habent poteſtatē ſuper moniales ſuas excōicandi eas. extra de maior. et obe. c. dilecta. ⁊ de pe. ⁊ re. c. noua. habent authoritatē corrigendi eas ſm diſtinctionē monaſterij: ⁊ religionis: propter periculum cohabitationis virorum inter eas.

11 **Ad tertium** Sic proceditur. † Et videt ꝙ poteſtas clauiū non ſe extendit ad remiſ-

Primū ar.

ſionē culpe. ℂ Primo ex authoritate beati Ambroſij in pñti lr̄a: q ait. ꝙ verbū dei dimittit peccata. ſacerdos vero officiū ſuū exercet: vel cohibet: ⁊ nullius ptātis iura exercet. ergo vr̄

Scđm arg.

ꝙ ſacerdos nullā ptātem habeat reſpectu peccatoꝝ. ℂ Scđo Augu. ⁊ Richar. de ſancto victore dicūt ꝙ in ſuſcitatione lazari ſignificata eſt reſuſcitatio pctōris: ſed lazarus eſt prius a dño ſuſcitatus: ꝙ traditus diſcipulis exſoluendus: ſicut. ſ. e. diſt. iij. §. ꝯuertimini. habitū eſt. ergo abſolutio ſacerdotis ſequitur dimiſſionē culpe: ⁊ per cōſequens nō operat ſupra cul-

Tertiū ar.

pam. ℂ Tertio paris ptātis videtur interius baptizare: ⁊ a culpa mortali abſoluere. ſed deus non debuit poteſtatē baptizandi interius cōicare: ne ſpes poneret in hoīe. ergo pari ratione nec ptātem abſoluendi a pctō actuali. ℂ Quarto nullo

Quartū ar. Opponit ī cōtrarium.

modo fit remiſſio peccati: niſi per gratiā. ſed grām dare eſt potētie infinite. ergo ptās clauiū cū ſit finita: nō extēdet ſe ad expulſionē culpe. ℂ In oppoſitū eſt illud Io. xx. quorū remiſeritis pctā remittunt eis ⁊c. ſꝫ hoc nō pōt exponi quātū ad manifeſtationē tm̃: q2 ſic ſacerdos noui teſtamēti nō haberet maiorē ptātē: ꝙ ſacerdos veteris teſtī. ergo exercet ptātē in culpe dimiſſiōe. ℂ Rñdeo dimiſſis varijs modis loquēdi: quos

Rñdet. Alexander de halis. Bonauen. S. Thom.

tangit tam Alexan. de halis: ꝙ Bonauen. in hac materia ſm ſanctū Tho. dicēdum ꝙ ptās clauiū extēdit ſe ad dimiſſionē pene ⁊ culpe per modum miniſterij. Iſta ꝯclō pbat ⁊ declarat ſic, ſicut ſe hꝫ ſacr̄m baptiſmi ad pctm̃ originale: ſic ſe habet ſacr̄m pnīe ad actuale. ſed per ſacr̄m baptiſmi dimittitur miniſterialr culpa originalis ⁊ pena ei debita: ſꝫ virt⁹ ſacr̄i pnīe maxime pendet ex ptāte clauiū: vt ptꝫ ex forma abſolutionis: qua ſacerdos habēs claues vtit. ergo ⁊c. verūtamē eſt intelli-

2 gēdū vt inquit dñs durādus ſequēdo ſctm̃ Tho. † ꝙ inter baptiſmum ⁊ pnīam eſt differētia duplex quo ad remiſſionē cul-

Durādus.

pe: ⁊ pene: ⁊ vtriuſqꝫ. Prima eſt ꝙ regulariter baptiſmus reperit culpā in eo: qui baptizat. q2 cōiter ꝓ ſtatu moderno ba-

a ptizant paruuli: qui ꝓpter baptiſmi^a carentiā vſus rōnis nō pñt ante baptiſmū ſe preparare intātū: vt dimittat eis culpa originalis: ⁊ ideo baptiſm⁹ ſemp inuenit in eis culpā originalem: quā dꝫ ſed ſacr̄m pnīe nō cōfert niſi adultis: in qb⁹ precedit preparatio per diſplicētiā pctī cōmiſſi: que qñqꝫ ſufficiens eſt ad pctī deletionē cum ꝓpoſito ꝯfitēdi: ⁊ in tali ſacr̄m pnīe non dimittet pctm̃: cū ſit prius dimiſſum. ſed ſi nō baptizarentur niſi adulti ſicut nō ꝯfitent niſi adulti: penitus eſſet ſilr per dimiſſionē culpe per vtrūqꝫ: q2 ſicut in adulto anteqꝫ baptizaretur poſſet precedere preparatio ſufficiēs: per quā cum voto baptiſmi remitteret oīs culpa: ⁊ conferret grā: ⁊ tunc ſequens baptiſmus nec culpam auferret: ſed prius collatam augeret: qñqꝫ vero precederet diſpoſitio non oīno ſufficiens ad deletionē culpe: tunc virtute baptiſmi actualiter ſuſcepti deletur culpa: ſic in penitēte anteqꝫ actualiter ſuſcipiat ſacr̄m penitētie: qm̃ precedit ſufficiens diſpoſitio delēs culpā: ⁊ ꝯferens grām: ⁊ tunc ſacr̄m ſuperueniēs culpā nō aufert: quia nō inuenit vt grām ꝯfert: ſed prius collatā auget: qñqꝫ vero nō precedit ſufficiens ꝯtritio: que culpā deleat: ſed attritio: que ſuperueniēte ſacr̄o pnīe virtute clauiū efficit ſufficiens: ⁊ ſic per ſacr̄m pnīe actu ſuſceptū delet culpa: ⁊ ꝯfert grā: ⁊ ita virtus clauiū efficitur ſufficiens: ⁊ extendit ſe ad dimiſſionē culpe: qñ eā inuenit: ſicut baptiſmus. parum enim eſſet dicere: ꝙ ſacerdos euāgelicus virtute clauiū ſolū oſtēdat culpā a deo eſſe dimiſſaꝫ: ⁊ nullo mō ad ei⁹ dimiſſionē operaret: ſicut ſacerdos legalis oſtendebat in aliquo leprā eſſe mundatā: quā tñ nullo mō mundabat. Iſtud em̃ eſt cōtra dignitatē ſacr̄oꝝ noue legis: que efficiunt qđ figurāt: ipſa aūt forma abſolutionis ſignat dimiſſionem pctī. ℂ Scđa differētia eſt: q2 p baptiſmū tollit oīs pena peccato debita: quodcūqꝫ ſit. q2 baptiſmus eſt ſacramētum intrātium ſtatum eccl̄ie: ꝓpter ꝙ nō imputat eis ad penā qđqđ in ſtatu preterito egerūt: ſed pnīa non eſt ſtatus intrantiū: ſed eſt iudicium: ⁊ correctio delinquētium in eccl̄ia. ⁊ ideo per eam non tollit oīs pena tpalis: que pōt eſſe ad correctionē: de qua tñ virtute clauium plus vel minus dimittit ſm maiorē vel minorē ꝯtritionē penitentis. ℂ Ad vidēdum autē qñō clauis ſe hꝫ ad dimiſſionē culpe eſt. Notandum ſm ſctm̃ Tho. in. iiij.

a ℂ Baptiſmi. adde qđ ī baptiſmo duo ſunt neceſſaria. pe. de anc. in. c. nō vt nu. 1. de bapt. addit etiā tertium ibidē. nume. 2.

S. Thom.

vbi ſupra: ꝙ virtus clauium operat ad culpe remiſſionē vel in voto exñs: vel in actu ſe exercēs: ſicut ⁊ aqua baptiſmi. ſꝫ ſicut baptiſmus nō agit vt principale agēs: ſed vt inſtr̄m nō quidē pertingēs ad ipſam grē ſuſceptionē cauſandā: etiā inſtr̄aliter ſed diſponens ad grām: per quam fit remiſſio: ita eſt de ptāte clauiū. vnde ſolus deus remittit culpā per ſe: ⁊ in virtute eius agit inſtr̄aliter ⁊ baptiſm⁹ vt inſtr̄m inaiatum: q đr ſeru⁹ ſm phm. viij. ethi. ⁊ iō ſacerdos agit vt miniſter. Et ſic ptꝫ: ꝙ poteſtas clauiū ordinat aliquo mō ad remiſſionē culpe: non ſicut cauſans: ſed ſicut diſponēs ad eā. vñ ſicut dictum eſt ſi ante abſolutionē non fuiſſet aliqs perfecte diſpoſitus ad grām ſuſcipiendā: in ipſa cōfeſſione: ⁊ abſolutione ſacr̄ali grām cōſequeret: ſi obicē nō poneret. ℂ Ad rōnes in oppoſitum dicendum

Ad primū argumētū.

eſt. ad primā de verbo Ambroſij in lr̄a rñdet ꝙ nō obuiat dictis. q2 Ambroſius nō vult negare qn miniſterialr ſacerdos ꝯcurrat ad dimiſſionē pctī: ſed tm̃ ꝙ nō authoritate ꝓpria: ſꝫ dei vt ptꝫ in gl. ℂ Ad rōnē rñdet: ꝙ lꝫ abſolutio actu exercita ſequat reſuſcitationē aīe penitētis: nō tñ votū eius: imo vo-

Ad ſcđm.

tum clauium ꝯcurrit ſimul cū ꝯtritione ad reſuſcitationē peccatoris. ℂ Preterea nō valet iſta ꝯña. Ad remiſſionē peccati hui⁹ vel illi⁹ penitētis virt⁹ clauiū nō ꝯcurrit: ergo ſimplr ⁊ abſolute virtus clauiū nō ſe extēdit aliquo mō ad remiſſionē pctī. q2 qđ in illo culpā nō deleuit: non fuit ex inſufficientia ſacr̄i pnīe: ſed q2 eā non inuenit: q iam deleta erat per ꝯtritionē: ſicut nō eſt ex inſufficiētia baptiſmi: ꝙ in adulto prius iuſtificato nullā culpam delet. ℂ Ad tertiā rñdendo đr: ꝙ ſicut

Ad tertiū.

de⁹ nō ꝯceſſit miniſtris eccl̄ie ptātem auctis: q eſt ꝓpria ipſi⁹ dei: aut excellentie: q eſt ꝓpria xpo baptizandi interius: bene

tñ miniſteriale: ita etiā hic in ꝓpoſito dicimus: ꝙ nec ptātem auctis: nec excellētie remittēdi pctā ꝯceſſit miniſtris ecclie: ſꝫ miniſteriale tm̄ eo modo quo ſupius declarauim⁹: ⁊ ita rō non
Ad quartū. militat. ℭ Ad quartū rn̄detur: ꝙ dare grām ſicut principale agens pertingēs vſqꝫ ad eſſentiā grē eſt bene potētie infinite: ſed ad gratiā diſponere nō eſt potētie infinite: dicimus aūt ꝙ virtus clauiū ſicut nec baptiſmus nō ptingit directe ad ipam grām: ſed diſpoſitiue: ſicut dictū eſt ⁊ ita ratio non procedit.

b ## Ad quartū

Sic pcedif. † Et vr̄ ꝙ nō cōueniēter dicanf i lr̄a pn̄tis capli pctā dimittere verbū: iudex: ⁊ ſacerdos: in quo vr̄ inuere ꝙ iſta diuerſimode pctā dimittūt.
Primū ar. ℭ Primo arguif ſic. verbū dei increatū de quo vr̄ intelligi iſte tex. nō differt a iudice. ergo non vr̄: ꝙ aliter dimittat pctā: ꝙ̄ iudex. ſ. de⁹.
Scōm arg. ℭ Scōo vr̄: ꝙ iudex non dimittat pctā ſm illud. ps̄. ego cum accepero tp̄s iuſtitias iudicabo. ſed iuſte iudicando pctm̄ nō dimittif: ſed punif. ergo vr̄ ꝙ nihil eſt ꝙ dicit iudicē pctā dimittere. (Pſal. lxxiiij. a)
Tertiū ar. ℭ Tertio vr̄ falſum dicere: cū de dimiſſione ſacerdotis dicit: ꝙ ſacerdos offm̄ ſuū exhibet. ſed nullus ptātis iura exercet: ſed hoc vr̄ eſſe falſum cū tam ad dimiſſionē culpe ꝙ̄ pene virtus clauiū ſe extendat: vt dictū eſt. s̄.
Opponit ⁊ Reſpōdet. Albertus. ℭ In oppoſitū eſt authoritas beati Ambro. in lr̄a. ℭ Rn̄deo dicēdū ꝙ ꝯueniēter dictū eſt: qd̄ in lr̄a dr̄. dicimus em̄ cū dn̄o Alberto in quarto, ꝙ verbum dei dr̄ vnigenitus dei filius put in mundū venit carnē aſſumēs: ille em̄ pctā dimittit ptāte excellētie: eo ꝙ meritū ſuū infiniti valoris fuit ⁊ oīa dedit ei pater in manū eius. Jo. xvij. vñ Jo. j. dr̄. Agnus dei q tollit pctā mūdi. Iudex aūt eſt deus authoritate dimittēs peccata ſm illud Eſa. Ego qui deleo iniquitates ⁊ pctā. (Eſa. xliij. d) ſacerdos vero miniſterio dr̄ pctā dimittere: ⁊ ita patet ꝯueniētia differētie: que innuitur in lr̄a de diuerſitate dimittēdi peccata quo deus trinitas pctā dimittit.
Ad primū argumētū. Albertus. ℭ Ad rōnes in oppoſitum dicēdum eſt. Ad primā rn̄def ſm dn̄m Albertū: ꝙ alius eſt modus quo dimittit pctā verbū incarnatū: ⁊ alius quo dimittit iudex. Iudex em̄ dicif deus trinitas: non tñ dr̄ verbum incarnatū. verbū em̄ incarnatū dimittit redēptionis modo: quo ſoluit pretiū pro nobis: qd̄ non facit deus trinitas. vnde obiectio preſupponit falſum.
Ad ſcōm. ℭ Ad ſcōam rn̄def ſm eundem ꝙ hoc qd̄ hic dicif intelligitur de iudicio quo deus iudicat penitētes iudicio mīe: in quo parū eſt de iuſtitia: multum de mīa remittit em̄ penā eternā: ⁊ exigit tp̄alem: ſed in futuro non remittit.
Ad tertiū. ℭ Ad tertiā rn̄detur: ꝙ nō negatur quin ſacerdos habeat poteſtatem in miniſtrando: ſed negatur: ꝙ propria poteſtate aut qd̄ poteſtate ſibi conceſſa cauſaliter attingat eſſentiā ipſius gratie: qd̄ non eſt verum ſicut dictum eſt.

14 ## Ad quintū

Sic procedif. † ⁊ vr̄ ꝙ heretici ⁊ ſchiſmatici nō habeant claues.
Primū argumētum. Primo arguif ex tex. pn̄tis capli. in quo beatus Ambro. dicit. ꝙ hereticus non hꝫ ius ligandi ⁊ ſoluendi.
Scōm arg. ℭ Si dicatur ꝙ illud intelligitur quo ad executionē: ſed non quo ad penitentis eſſentiā ita ꝙ heretici bene habent ptātem clauium: ſed non vſum ſine executionē. Contra omnis ptās ſpūalis ⁊ actiua in eo qui habet vſum li. ar. exit in actū: qñ vult. ergo ſi poteſtas clauiū manet in predictis: cum ſit potētia actiua poterit exire in actum qñ voluerit. ergo ſi heretici habēt claues: habebunt etiā vſum ſiue executionē.
Tertiū ar. ℭ Tertio ſic. fruſtra eſt potentia quā non cōſequitur actus. ergo ſi in hereticis ⁊ ſchiſmaticis ⁊ alijs excōicatis aut degradatis eſt potētia: illa erit fruſtra: ſed in opib⁹ diuinis nihil dꝫ eſſe fruſtra. ergo ⁊c.
Quartū ar. ℭ Quarto ſic. ſi potentia in talib⁹ non pōt eſſe in actu: querif vñ hoc ſit. ſi dicaf qꝛ papa prohibet vel ſupioꝛ. Sed ꝯtra quātuncunqꝫ ſuperioꝛ ꝓhibeat ſi quis cōficit confectum eſt: ſi quis baptizat. baptizatum eſt: ergo pari ratione ſi abſoluat: vel liget abſolutum eſt ⁊ ligatū. qd̄ eſt manifeſte falſum. ergo redit primū. ſ. ꝙ tales nō habent ptātem.
Opponit in contrarium. Rn̄det. ℭ In oppoſitū eſt. qꝛ ptās clauiū inſeparabiliter ſequif ſacerdotiū: cū p eſſentiā idē ſit cū charactere ſacerdotali vt ſupius viſum eſt in primo articulo. ergo ⁊c. ℭ Rn̄deo dicēdum ꝙ ſacerdotes heretici: ſchiſmatici: excōicati: ſuſpēſi ⁊ degradati habēt ptātē clauiū ꝙtū ad eſſentiā ſꝫ nō ꝙtū ad vſuꝫ ſiue executionē: pro q̄ ꝯclone declarāda notādū eſt cū Alex. de halis ⁊ dn̄o Bonauen. in. iiij. ꝙ ſicut de potentia viſiua eſt loqui dupl̄r vel quantū ad eſſentiā vel quantū ad vſum. (Alexander de halis. Bonauē.) Et quātum ad eſſentiā fundaf hec potētia: ⁊ radicaf in aīa: nec aīam deſerit vnꝙ̄. Quātū ad vſum vero exigit organū bene diſpoſitū: ⁊ mediū illuminatū: ſic in oppoſito eſt intelligendum: ꝙ ſi loquamur de potētia ſoluēdi ꝙtum ad eſſentiā ſic radicaliter eſt in ipſa aīa: ſicut ⁊ character a quo ſicut ſuperius diximus non vr̄ differre: niſi ſm relatione quādā: ⁊ hoc mō inſeparabiliter ſe tenet cū ſacerdotali ordine. ℭ Alio modo poſſumus loqui quantū ad vſum: ⁊ hoc modo neceſſario requirit ſtatus viatoris ⁊ authoritas iuriſdictiōis. Quod ſtatꝰ viatoris requirat pꝫ: ſicut rō mereīdi nō cōpetit charitati extra ſtatū vie: ſic nec ptās recōciliādi ⁊ ſacra diſpēſandi: niſi in ſtatu ecclie militātis: ſic ꝑ morte ꝑ ptās vſum amittere in aīa ſeparata. Itē ꝙ requiraf iuriſdictio pꝫ ſic. ſacerdos em̄ eſt mediator ⁊ īngſti mediator deo īferioꝛ: ſꝫ ſupioꝛ penitēte: ⁊ arbiter ⁊ iudex hol ꝯſtitut⁹ loco dei ad parcēdum: ſiue ſoluēdū: ⁊ ad puniendū talis iudicatio non eſt ſine aliqua iuriſdictione in eū: qui iudicatur: qꝛ nemo pōt aliquē iudicare: niſi qui iudex eius ꝯſtituif ab eo: qui poteſt ⁊ ideo iuriſdictio eſt tanꝙ vis motiua ipſius clauis ſiue manus. Hac aūt deficiente que clauem moueat ⁊ ſi
a aſſit clauis nunꝙ aperiet: ⁊ ſi amittitur hec iuriſdictio ceſſat clauis executio. Hec amittif dupl̄r. ſ. per ablationē ſubditoꝝ ꝙtū ad rē ⁊ ſicut ſchiſmaticis ⁊ hr̄ticis: pciſis: fornicarijs notorijs: excōicatis: ⁊ hmōi. vel ꝙtum ad ablationē ſm rem ⁊ ſm ſpem: ⁊ hoc eſt in degradatis in quibus ſine ſpe recuperandi auferf. vñ heretici ſchiſmatici ⁊ excōicati dicunf habere manū ligatā. Sed degradati amputatā. Ideo dicim⁹ ꝙ ſi clauis ꝙtū ad eſſe ordinē ſequif: tñ ꝙtū ad executionē ſequif ſtatum ⁊ iuriſdictionē. Huī⁹ ſiue eſt ſanct⁹ Thomas in. iiij. dicens ꝙ in oīb⁹ his predictis manet clauiū ptās ꝙtum ad eſſentiā ſed vſus impedif ex defectu materie: cū em̄ vſus clauium in vtēte requirat prelationē reſpectu eius: in quē vtif ꝓpria materia in quā exercef vſus clauiū eſt hō ſubditus: ⁊ qꝛ per ordinationē ecclie ſubdif vnus alij: ideo etiā per ecclēſie prelatos poteſt ſubtrahi alicui ille qui erat ſubiectus ei. Unde cū ecclia hereticos ⁊ ſchiſmaticos ⁊ alios hmōi puet ſubtrahēdo: vel ſimplr vel ꝙtū ad aliqd: ꝙtum ad hoc quo priuati ſunt nō pñt vſum clauiū habere. ℭ Ad rōnes in oppoſitū dicendū eſt. Ad primā ratiōnē de dicto beati Ambro. dr̄ ꝙ cum dr̄ ꝙ hereſis non hꝫ ius ligandi ⁊ ſoluēdi: intelligif ꝙtum ad vſum ſine executionē: non autē ꝙtum ad eſſentiā ſi tales fuerint ſacerdotes.

(a ℭ Iuriſdictio. Adde ꝙ iuriſdictio eſt tāꝙ gen⁹ ⁊ complectif ſub ſe miſtum ⁊ merū imperiū et iuriſdictionem ſimpliciter. Pe. de anc. in. c. cōqueſtus. nu. 4. de fo. cōpe. repetentes late. in. l. imperiū. ff. de iuriſdi. om. iudi.)

Ad primū argumētū. Ad ſcōm. ℭ Ad ſcōam rōnē que eſt obiectio ꝯtra hanc ſolutionē rn̄detur: ꝙ hꝫ veritatem qñ non deeſt materia: ſicut eſt in ꝓpoſito ſicut dictū eſt: ⁊ ita ratio non pcedit.
Ad tertiū. ℭ Ad tertiā rn̄def: ꝙ cū dicif: ꝙ oīs ptās ſpūalis ⁊c. hec rō non pcedit: qñ illa potentia que non exit in actū: dr̄ fruſtra que ſcꝫ materiā hꝫ ſubiectā ⁊ loci ⁊ tp̄is opportunitatē. talis aūt nō eſt ptās: que ponif in hr̄ticis: aut ſchiſmaticis ⁊ alijs hmōi. vt dictū eſt. vñ ptās in eis non dr̄ fruſtra.
Ad quartū. ℭ Ad quartā rn̄def ꝙ hoc eſt ex potentia ſupioris: que pōt materiā auferre. Et cū arguif ex actu baptizandi ⁊ conficiendi rn̄def: ꝙ non eſt ſile duplici ex cā. Prima eſt. qꝛ non pōt ſup tali auferri materia vl̄r verum ſi poſſet de tritico auferre panem: tunc poſſet auferre potentie vſum aut executionē: ſed ſic ſuperioꝛ aufert materiā. ſ. ſubditos: ſupioꝛ enim pōt ſubditos eximere a ptāte inferioris ⁊ hec auferendo aufert iuriſdictionem. ℭ Scōa rō ſiue cā diſſimilitudinis eſt. qꝛ ad ptātē ꝯficiendi nō requirif iuriſdictionis authoritas: ſꝫ ſolū ordinis ptās: que inſepabiliter aīe inheret: ⁊ in qua oēs pares ſunt. Ad vſum vero clauiū requirif iuriſdictiōis ptās vt dictū eſt: que nec inſeparabil̄r ineſt: nec equaliter oīb⁹ eſt diſtributa: imo multi qui etiā ptātem ordinis hāet ⁊ inter habentes multiplex eſt differētia inequalitatis: Litera.
Exponit literam. ℭ [Verbum dei dimittit pctā] Jo. j. Ecce agnus dei: ecce q tollit peccata mundi. vbi notandum ꝙ lꝫ remiſſio pctōꝝ ſit principalr a deo: ⁊ a tota trinitate: qꝛ vt dicit Augu. primo de trinita. c.
August. 15 vj. opa trinitatis ſunt indiuiſa: † attribuif tñ verbo. Primo quia deus omnia operatur per verbum que eſt ars omnipotentis dei: vt dicit Auguſt. vj. de trinitate. c. x. vnde Jo. j. Oīa per ipſum facta ſunt. ℭ Secundo qꝛ ad hoc verbū caro factū eſt: vt nos mundaret a peccatis. ps̄. vj. miſit verbū ⁊ ſanauit eos. vnde apl̄s ad heb. primo. locutus eſt nobis in filio: quem ꝯſtituit hr̄dē vniuerſoꝝ: per quē fecit ⁊ ſecula ⁊. ſ. purgationē pctōꝝ faciēs. ℭ Tertio qꝛ ad hoc in carne paſſus ⁊ mortuus eſt: vt a pctis nos mundaret: ⁊ redimeret. Apoca. j. qui dilexit nos: ⁊ lauit nos a pctis noſtris in ſanguine ſuo [ſacerdos ⁊ iudex] ſm em̄ Albertū magnum vt viſum eſt: p iudicē intelligif de⁹: q ſol⁹ authoritate delet pctā: ita ꝙ deſignaref dr̄ia inter modū dimittendi peccata per deū: per xp̄m: ⁊ per ſacerdotem. qꝛ de⁹ authoritate: xp̄s meriti ꝓrogatiua ſingulari: ſacerdos poteſtate miniſteriali. (Albertus magnus.) Sed hi ⁊ alij per iudicē intelligūt ſacerdotē ipſum: qui eſt iudex penitētis: circa quē dꝫ iudicare qño debeat punire: ⁊ qualiter claues circa illā exercere debeat. vñ iñ aplis dn̄s ſacerdotib⁹ ait. mat. ix. Sedebitis vos ſup ſedes iudicantes duodecim tribus iſrael. [Sacerdos nullius poteſtatis]. ſ. proprie: qm̄ nulla ſua ptāte ſed dei pctā dimittit: ⁊ ſic [ptātis ꝓprie cura nō exercet]. i. tñ ptātem qua pōt ſacra miniſtrare: que ſunt inſtr̄a diuine virtutis ⁊ grē: ſic em̄ dn̄s dixit ptātem ligandi ⁊ ſoluēdi: vt pꝫ mat. xviij. [dn̄s par] ſecunda pars: qꝛ cui cōpetit hoc ⁊ illud ⁊ cui non cōpetit hoc: nec illud vt di. xxj. inferiori [certū eſt em̄ ꝙ ecclie vtrūqꝫ] vñ petro mat. xvj. in figura ecclie dr̄. tibi dabo claues ecclie. xxiiij. q. j. quodcunqꝫ [hereſis vtrūqꝫ nō hꝫ]. i. neutrū heretici em̄ ſchiſmatici ſuſpenſi

ci ſuſpenſi ⁊ excōicati neutrū dicunf habere. qꝛ nec abſoluere pñt: nec ligare. xxiiij. q. j. audiuimus [hoc ius ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus] de hoc viſum eſt in qōne. iſtis em̄ ſolis dictū eſt. Jo. xx. quoꝝ remiſeritis pctā remittunf eis ⁊c.] ſacerdotibus] ab ecclia toleratis: ſiue ſint boni: ſiue mali. hug. [veros] i. catholicos. hu. [hereſis] pro tāto hereſis non dr̄ habere ſacerdotes dei. i. veros: tū qꝛ ordinati extra eccleſiam ⁊ non ſeruata forma eccleſie non recipiunt ſacerdotalem ordinē: tū qꝛ heretici ſacerdotes nō poſſunt abſoluere: vel ligare: cum excōmunicati ſint: vt dictum eſt: ⁊ a ſuo officio ſuſpenſi.

1 ☞ Negare Chriſtum vi tormentorum dicitur ſacrilegium.
2 Negans deum vi tormentorum minus peccat: ꝙ̄ qui ſponte.
3 Deus remunerat bona mortificata ante peccatum.
4 Heretici quare ſecludantur ab hereditate petri.
5 Peccatū repellitur qñ caro per pn̄iam laceratur ⁊ caſtigaf.

Poteſt fieri.

Hoc capitulū eſt authoritas eiuſdē Ambro. ꝙ grānus inducit ad ꝓbandū: ꝙ deus veniā donat oī penitēti.
Diuiſio. Et diuidif in qnqꝫ partes. in prima facit qd̄ dictū eſt. Et ꝓbat illud exēplo quodā. In ſcōa iprobat errorē negantiū ptātē dimittēdi pctā eſſe in ecclia. In tertia ponit qño ſepe diabolus illudaf ab his: qbus moleſtiā infert. qꝛ qñqꝫ quos credidit inducere ad pctm̄: aut deſperationē inducit ad pn̄iam ⁊ virtutū ꝓfectū. In quarta dicit: ꝙ ſicut ſemel xp̄s pro oībus mortuus eſt: ita ꝙ̄ties pctā donanf eius ſacr̄m ſumimus. In quinta elicit ꝯclonē: ꝙ eis qui toto corde ꝯtriti aperta ꝯtritione pn̄iam agūt: celeſtis ſacr̄i grām ſuſcipere digni ſunt. ſcōa ibi: qd igif iſti. tertia ibi: egritudo carnis. quarta ibi: ſicut ſemel. quinta ibi: ergo euidētiſſime. Litera.
Exponit literam. ℭ [Poteſt fieri.] Hic ſicut ſupra diximus ad oſtēdendū ꝙ deus donet mīam penitenti: inducit exemplū ſiue ꝯſuetudinē: que ſeruaf inter athletas: qui qñqꝫ etiā victos coronant. qꝛ bñ certauerūt ꝙ̄ſi arguēdo ſic. ſi ita eſt inter hoīes: ꝙ̄to magis apud deū: cui⁹ mīe nō eſt numerus. ſi qs ergo in certamine dei bñ certauerit: ſi caſu ceciderit ⁊ penituerit: parcit ei de⁹: ⁊ remunerat eū de labore: quē ſuſtinuit bene certādo. innuit aūt in principio hic btūs Ambro. ꝙ quidā negant deū timore: quidā ſponte: ⁊ iſti: ⁊ illi peccant. ſed iſti minus q timore: ⁊ illi magis q ſponte. dicit igif [pōt fieri] verū eſt: ita legim⁹ de btō petro luc. xxij. ita de beato marcellino: q thura timore penarū idolis obtulit. vt in. §. nūc aūt. diſt. xx. [ſermone]. i. voce [ſed tantum] ⁊ tñ peccat grauiter: qꝛ ſm aplm̄ vtrūqꝫ eſt neceſſariū ad ſalutē. ſ. corde ⁊ ore deum nō ne-
a ℭ Confeſſio. adde qd̄ ꝯfeſſio probat ꝯ ꝯfitē tē nō ꝯ tertiū. C. de nō nume. pec. l. ſi cui. C. de bonis proſcrip. l. ſi qs i ſcdo. et ibi Bar. ⁊ Sali. pet. Jac. in ſumma libelloꝝ rub. de rei vendi. rōne directi dñij. verſi. x. ponit ⁊c. gloſſ. bernar. l. c. veniēs. ex. de tranſac. Spe. tit. de loca. §. nūc aliqua ver. lxvij.
a gare. vñ ad ro. x. dr̄. corde credif ad iuſtitiam: ore aūt cōfeſſio[a] fit ad ſalutē ſic qꝛ petrus xp̄m negauit: fleuiſſe legitur amare Luc. xxij. [nunqd eadē cā] certe non licet: etiā mortal̄r peccet
1 qui ore tantū negat: qd̄ notaf cum dr̄ [ſacrilegiū] † negare em̄ xp̄m vi tormentoꝝ ore ꝙ̄uis adheret corde dr̄ ſacrilegiū committere. qꝛ nulla vi tormētoꝝ dꝫ deū negare: imo magis mortem ſuſtinere. vñ Luc. xij. inqt ſaluatoꝛ noſter. q aūt me negauerit corā hoīb⁹: denegabif corā angelis dei. hi tñ q vi tormētoꝝ deū negant ore: ⁊ non corde: facilius ſi penituerint: ad ve-
2 niā admittunf. † qꝛ minus peccāt: q vi tormentoꝝ deū negāt: ꝙ̄ q ſponte. [indignum eſt] ꝯfirmat exēplo: ⁊ ꝯſuetudine certātium [in bellis athletarū]. i. pugilū. [dolo alicui⁹ excuſſos] i. vacuos [ſine venia patienf permanere] ſcꝫ poſtquā penituerint. q. d. nullo mō eſt credendum. p qd̄ daf intelligi: ꝙ oī penitenti pctā remittunf. vñ Mat. iiij. dicif. agite pn̄iam: ⁊ appropinquabit regnū celoꝝ. [nunqd laboris]. ſ. quē habuit in bo-
3 nis operib⁹ ante lapſum. ar. † ꝙ dn̄s remunerat bona mortificata ante pctm̄. j. di. ij. §. hoc itaqꝫ. [dicit petro.] Probat exēplo qd̄ dixerat: qꝛ ſine lotione pn̄ie nemo pctōꝛ hꝫ partem cū xp̄o [niſi lauero] Jo. xiij.] Quid ergo] ſcōa pars. [loquif negātes] ſalutarē pn̄iam iterādam [non ſuſcipiunt]. i. non credunt [qñquidē recte] qꝛ cū negent claues. i. ptātem dimittendi pctā in ecclia: ibi pctōꝝ ſuoꝝ nullā veniā ꝯſequenf: nec alijs dimittere pñt: [non em̄ habent petri hereditatē]. i. bonoꝝ que ꝯſequenf hi infra vnitatē ecclie per petrum ſignificatā ſunt [qui petri ſedem]. i. ptātem petro datā in clauib⁹ [non credūt.] Nā vt ſcribit btūs Cyprianus in. c. qui cathedrā. diſt. xiiij. qui cathedrā petri ſup quā ecclia fundata eſt deſerit: in ecclia ſe eſſe
Cyprianus
4 non ꝯfidat. † merito iſti heretici ab hereditate petri ſecluduntur. Prio qꝛ ſunt veraciter heretici ꝯtra euangeliū xp̄i manifeſte mat. xvj. tibi dabo claues regni celoꝝ. ⁊ mat. xviij. q̄cunqꝫ alligaueritis ⁊c. ⁊ Jo. xx. quoꝝ remiſeritis peccata remittunf eis. ℭ Scōo qꝛ dignum ⁊ iuſtū eſt: vt q negāt pn̄iam fructuoſam: eis non proſit pn̄ia ad ſalutē. ℭ Tertio qꝛ petri negans ptātem iuſtū eſt vt petri ptāte non iuuef [quā] ſcꝫ ſedem: ſiue eccliam: cui⁹ principatus in ſede petri locat⁹ eſt iuxta. c. nolite. diſ. xj. [egritudo carnis.] tertia pars [repellit] † cū em̄ caro
5 per pn̄iam laceraf: ⁊ caſtigaf: pctm̄ repellif. vnde eccl. ij. miſericors eſt deus: ⁊ remittit in die tribulationis pctā: ⁊ ideo apl̄s dicebat. caſtigo corpus meum ⁊ in ſeruitutē redigo. j. corin. ix. [luxuria]. i. delectatio carnalis [culpā adolet]. i. nutrit. hug.
Hugutio. [illudif] qꝛ per afflictionē aut infirmitatem aut incōmoda q̄ immittit: vt ad pctm̄ inducat: ſepe ſic afflictus ꝯuertif ad deū ⁊ de pctis penitet: ⁊ armatur ꝯ diabolum proficiendo in bono iuxta illud. ps̄. in tribulatione dilataſti mihi [⁊ qd̄ nocet corpori] qui em̄ per pn̄iam corpus ſuum macerat ⁊ affligit vr̄ corpori nocere ipſum debilitando: ſꝫ in hoc iuuat ſpm̄: de q̄ apl̄s loquif ad gala. v. ſpū ambulate: ⁊ deſideria carnis non adimplete. qꝛ vt dicit ad ro. viij. ſi ſm carnē vixeritis: moriemini. ſi autē ſpū facta carnis mortificaueritis: viuetis. [ſicut ſemel] quarta pars. xp̄s enim pro pctis mortuus eſt: iuſtus pro iniuſtis ⁊c. j. pe. iij. ⁊ ro. vj. ꝙ enim mortuus eſt pctō mortuus eſt ſemel [quotieſcūqꝫ donanf]. id eſt remittunf [ſumimus] ſenſus vnus eſt. cū a pctis mūdamur paſſionis xp̄i fructū ſumimus: ſiue ſentimus: per quem ⁊ remiſſio pctōꝝ. Alius eſt [quoties pctā remittuntur ſumimus]. i. digni ſum⁹ ſumere niſi authoritati pn̄iam imponentis. [prohibeamur] ſacr̄m corporis xp̄i ⁊ ſanguinis xp̄i p quem fit remiſſio peccatoꝝ ſm illud. xxvj. hic eſt ſanguis noui teſtamēti. qui ꝓ vobis ⁊ pro multis effundef in remiſſionē peccatoꝝ. [Ergo euidētiſſime] quinta pars [predicatione dn̄i] mat. iiij. pn̄iam agite: appropinquabit regnum celoꝝ [eccleſia grauiſſimi criminis reis ſi ex toto] corde ſm illud eze. conuertimini ad me in toto corde vr̄o ⁊c. [manifeſta]. i. aperta: clara: integra ꝯfeſſione peccati penitentiā egerunt poterit illis celeſtis ſacramenti gratia infundi. (pſal. iiij. a)

Quantūlibet ergo mortui

fetor ⁊c. Conſequenter magiſter Gratianus inducit hāc Ambroſij authoritatē libr. de pn̄ia tā in fauorē ꝙ cuicūqꝫ penitenti venia donef: ꝙ̄ in reprobationē hereticoꝝ: q pn̄iam ſalutarē negabāt lapſis.
Diuiſio. Et diuidif in duas partes. in prima facit qd̄ dictū eſt inducēs ad hoc hiſtoriā reſuſcitationis lazari: per quā deſignaf reſuſcitatio pctōris per pn̄iam. in ſcōa applicat malignitatē iudeoꝝ inuidentiū miraculo xp̄i ad hereticos q ſalutarem pn̄iam negabant reiterari poſſe in ecclia. ſecūda ibi: in tanta em̄ grā. nihil hic diſputandū occurrit. Litera.
Exponit literam. Bernar. ℭ [Quantūlibet ergo mortui]. ſ. in pctis [fetor ſit abolef] vbi ſacrū redoleuerit vnguentū [. ſ. ꝯtritionis: ꝙ vnguentum cōpoſitum eſt] vt dicit Bernar. [ex amariſſimis herbis]. i. ex recordatione pctōꝝ: per hoc em̄ vnguentū abolef oīs fetor cuiuſcunqꝫ pcti. ſic em̄ maria magdalena effudiſſe dicif: ꝓut legimus alabaſtrum vnguenti: ⁊ tota domus impleta eſt ex odore vnguenti. Jo. xij. [⁊ ꝓdijt defunctus.] Notandum ꝙ vt inqt
S. Thom. ſctūs Tho. s̄. io. dupl̄r myſtice exponif hoc ab Augu. ſm duplicē modum ꝓdeundi. prodijt nāqꝫ peccatoꝛ qñ exijt penitendo a ꝯſuetudine peccati ad ſtatū iuſtitie. ij. Corin. vij. exite de medio: qui tñ hꝫ manus ligatas inſtitis. i. cruciatibus ꝯcupiſcentijs. ℭ Scōs modus prodeundi q per ꝯfeſſionem de quo dr̄ prouer. viij. qui abſcondit ſcelera ſua: non dirigef. ſic em̄ ꝓcedere eſt ab occultis velut exeundo p ꝯfeſſionē manifeſtari. [Et ſolui iubef] p miniſtros ecclie. hu. [eius vincula]. ſ. pene peccatoꝝ: que poſt remiſſionē culpe ⁊ pene quam ꝯſecutus eſt per diuinā grām in ꝯtritione remanent pſoluende: quas eccleſie miniſtri virtute clauium alleuiare dicunf: ⁊ ꝓ parte relaxare [in pctō eſt] quo ad obligationē perſoluendi penam tp̄alem hu. [tollif velamen] ꝙ antē facies eius ſudario tecta erat: hoc eſt ꝙ in hac vita plenā cognitionem dei habere nō poſſumus
S. Thom. inquit ſanctus Tho. vbi. s̄. qꝛ vt dr̄. j. corin. xij. videmus nūc p ſpeculum in enigmate ⁊c. ⁊ ideo eū ſoluere iubet: ⁊ ſinere abire qꝛ poſt hanc vitam auferenf a peccato ſurgentib⁹ oīa velamina: vt deum facie ad faciē contemplenf vt dr̄. j. corin. xv. vel ſic. tollif velamen: in ꝯtritione em̄ non ſolum remittif culpa ⁊ pena eterna: ſed etiam tollif caligo ⁊ tenebra quo obtenebrabaf cordis facies ne agnoſceret veritatē grē. i. vtilitatē diuīe gratie: ⁊ eſt iſtitutio peccati: aut grē. ⁊ de hoc daf cognitio. vñ malachie. iij. ꝯuertimini: ⁊ videbitis: qd ſit inter iuſtū ⁊ impium. ſed qꝛ dānatus eſt [non em̄ hꝫ ꝙ erubeſcat cui pctm̄ dimiſſum eſt] ps̄. beatus vir cui non imputabit dn̄s pctm̄. ſic. j. eo. quāobrem. l. di. ferrū. [Nam deleta iniquitate. In tanta.] ſecunda
ps̄. xxxj. a pars. [Commouebanf] qꝛ ex hoc miraculo qui debebant deū venerari commoti ſunt contra dn̄m: ⁊ collegerunt principes ⁊ phariſei conſilium: quomodo Jeſum traderent: ⁊ occiderent. Jo. xj. [lazarum] de quo Joan. xij. [Nonne vos] o heretici. [ſucceſſores] id eſt imitatores. ſucceſſores eorum ſunt heretici non ſucceſſione carnis: ſed criminis [quorū] ſcilicet Judeorum [heredes] id eſt imitatores [mortuos] in peccatis [reuiuiſcere] per penitentie acceptationem. [ita quidem] id eſt quātum in vobis eſt [iterum vultis interficere] quia negatis eos

reſuſcitatos[beneficia] reſurrectionis.hu. [reſuſcitatus].ſ.
lazarus[ad cenã venit]cum xpo in qua martha miniſtrabat:
ita etiam peccator poſtꝙ per pniam reſuſcitatus eſt:dignus
efficitur accedere ad cenam menſe corporis xpi ⁊ ſanguinis.

1 ☞ Penitentia vera non exiſtit extra eccleſiam.
2 Judas ſi ſe conuertiſſet obtinuiſſet veniam.
3 Penitentia vera quid exigat.

HJs poteſtatis ſue gra-

tiam ⁊c. Hoc idem ſcribit Ambroſius in quibus
inuehit contra hereticos:qui ſalutarem negãt pe-
Diuiſio.
nitentiam in eccleſia. Et diuiditur in tres partes.Jn prima
inuehit contra prefatos hereticos.Jn ſecunda oſtẽdit ꝙ tan-
ta ſit apud deum amplitudo clemẽtie:⁊ pietatis:ꝙ ſi iudas pe
nituiſſet veniã fuiſſet cõſecutus.Jn tertia oſtẽdit quid requi-
ratur ad veram pniam.ſecũda ibi: Arbitror enim. tertia ibi:
qui agit pniam de oĩbus.patebit in expoſitione litere.Litera.
Exponit li teram.
[His].i.hereticis ſupradictis[negat].ſ.xps [poteſtatis
ſue gratiã].i.effectũ: qui eſt remiſſio peccatorũ. Jo.xx.quorũ
remiſeritis peccata remittuntur eis. [qui].ſ.heretici [celeſtẽ
ei⁹ ptãtem] .i.ptãtem aperientẽ celos ſm illud.Mat.xvj.tibi
dabo claues regni celoꝝ:que eſt ptãs ligandi:⁊ ſoluendi[dia-
bolico]iudei eñ ⁊ cum eis heretici iſti remouent ab eccłia xpi
ptãtem dimittendi peccata:aſcribẽtes hoc diabolice fictioni:
velut maligni iudei:qui dicebãt. luc.xj.de xpo in principe de-
monioꝝ eijcit demonia[vt oĩm tẽporũ.] Jn iſtis cõprehẽdun
tur omnes heretici:⁊ ſchiſmatici:quibus dñs ait. niſi penitue
rint in hac vita de ſui erroris prauitate:qd iudeis dixit.io.xj.
dico vobis quia moriemini in peccato veſtro.[⁊ quidẽ omne
peccatũ negare ptãtẽ in eccleſia dimittendi peccata eſt omne]
id eſt magnum peccatũ:ac nociuũ circa ſingulos: ⁊ vniuerſos
[quid mirũ ⁊c.]nõ eñ eſt mirũ[ꝙ qui propriã ſalutẽ abijcit]
ſcȝ aliorũ ſalutem neget.qꝛ eccł.iij.dicitur.qui ſibi neꝙ:cui bo
nus.vtiꝙ nulli.hi ergo heretici propriã abijcientes ſalutẽ nõ
1 mirũ ſi alijs negent in eccleſia pniam ſalutarẽ.†Et dicit in ec-
cleſia qꝛ extra eccłiam non vera pnĩa exiſtit.qꝛ ptãs ligandi et
ſoluẽdi data eſt eccłie catholice in petro.mat.xvj. [Nihil a vo
bis differãt]qui ſcȝ a vobis hereticis pniam petũt:quã ab ec-
cleſia excluſi dare non poteſtis. vnde qui ab hereticis ſcienter
abſolui querũt:cũ illis ſunt in errore de clauibus eccleſie male
2 ſcientes.[iudas.]ſcda pars.†Hic certum eſt:ꝙ ſi iudas apud
xpm vere penitendo ſe conuertiſſet ſicut fecit latro pẽdens in
cruce.Luc.xxiij.veniam obtinuiſſet.hoc enim dñs cuiꝙ peni-
tenti promiſit.Ozee.xviij. [Qui ait.]tertia pars[lachrimis]
3 †quia vera pnĩa exigit vt peccator non tm̃ defleat : ſed etiã ꝙ
emendet ⁊ ſatiſfaciat pro peccato.tunc eñ beatus vir vere pe-
nitens:cuius tecta ſunt delicta : ⁊ cui dñs non imputat pctm̃.
Pſ.xxxj.a
vt pſ.dicit qꝛ lachrimoſa contritio in qua deletur peccatũ re-
quirit propoſitum confitendi:⁊ ſatiſfaciendi pro loco ⁊ tempo
re:ſi aſſit facultas requiritur ꝙ peccator confiteatur : ⁊ opere
ſatiſfaciat:⁊ emendet:alias non eſt vera contritio.

NOnnulli.

Hoc idem etiã ſcribit Ambro-
ſius libro de penitentia contra
quoſdam ficte penitẽtes. ꝙ ⁊ ſi non vere peniteant
Diuiſio.
petunt recipi ad cõmunionẽ. Et diuiditur in tres
partes.Jn prima ponit qd dictum eſt.Jn ſecunda reprehẽdit
eos.Jn tertia confirmat authoritate : ꝙ talibus non ſit dãda
cõio.ſcda ibi:hi eñ non. tertia ibi : cũ preceptũ.oĩno clare pa-
tebũt in expoſitione litere.Litera. [Nonnulli].i. multi ex-
Exponit li teram.
terius opera pnĩe fingentes:qui veraciter interius non peni-
tent[poſſunt]tamen a ſacerdotibus[penitere].i. exteriorem
pniam ſibi imponi:qꝛ ficte faciunt.Primo ꝙ inter bonos et
digne facere cõione computentur.ſecũdo vt ſe ſolutos a pecca
tis laudentur in quo ſacerdos talem ad cõmunionem admit-
tens indiſcrete peccat: ⁊ ſic per indiſcretã aliorũ abſolutionẽ
ipſe ligatur:⁊ hoc eſt qd dicit in ſecunda parte.[hi enim non
tam ſoluere]id eſt ſe eſſe abſolutos oſtendere: [ꝙ ſacerdos
ligetur.]Cum preceptum eſt,peccatorib⁹ eẽ poſt facilẽ peni-
tentiam non eſt ſacra cõio danda : vt pro reuerentia tanti ſa-
cramenti integra penitentia ⁊ completa expetetur.ſcdo vt per
dilatam cõionem efficacius peniteant.tertio vt diutius manẽ
tes in penitentia pateat an vere peniterint : vel ficte.quarto
ne indignis corpus domini non ad vitam ſed ad iudicium tri
buatur:⁊ hoc notabiliter hic tangitur.quia ſacerdotibus dici
tur.[Nolite ſanctum dare canibus]mat.vij.[nec ponere mar
garitas ante porcos]ꝙdiu enim homines nõ penitent de pec
catis:canes ⁊ porci dicuntur. vnde.j.pet.ij. dicitur de his qui
poſt viam domini ſuſceptam retrocedunt per culpam. canis
reuerſus ad vomitum ſuum.⁊ ideo eis non ſunt faciliter dan-
da conſortia ſacre communionis dicit:qꝛ per ſacram commu-
nionem vniuntur Chriſto ⁊ eccleſie ac merentur cõſortia bea-
torum ſpirituum.Hec authoritas nolite ſanctũ ⁊c.exponitur
de verbo predicationis etiam.ȝ.xj.q.iij.noli.

1 ☞ Acquirit aliqd facilius de nouo: ꝙ recuperetur amiſſum.
2 Renuntiare ſeculo quis dicatur.
3 Sõnus nimius operatur ad laſciuiam carnis nutriendam.
4 Poſiti in peccatis non debent accedere ad vnionem corporis
dominici.

SUnt qui arbitrantur.

Hoc idem eſt etiam beati Ambroſij in quo repre-
hendit quorundam opinionem:alias errorem: qd
credunt ꝙ ſufficienter peniteant ſi abſtineant a ſuſceptione ſa
cramentorum ⁊ maxime a communione corporis ⁊ ſanguinis
Diuiſio.
Chriſti.Et diuiditur hoc capitulũ in quatuor partes.Jn pri
ma facit qd dictum eſt.Jn ſecunda oſtendit ꝙ difficile ſit con-
gruam facere pniam:aſſignãdo ad hoc plures cauſas.Jn ter-
tia inſtruit penitentẽ:ne arroganter ſed humiliter ⁊ reuerẽter
accedat ad ſacramẽta.Jn quarta oſtendit vnde lapſus in pec
catũ poteſt ⁊ dȝ:ſumere materiã doloris de lapſu.ſuo ſecũda
ibi:facilius.tertia ibi:nemo in peccatis.quarta ibi:nihil eſt ꝙ
tam ſummi. que omnia patent in expoſitione litere. Litera.
Exponit li teram.
[Sunt]error illorũ erat.eſtimabant enim:ꝙ ſufficiẽter pe-
niterẽt ſi abſtinerent a ſacramentis propria authoritate ſua:⁊
maxime a cõione corporis ⁊ ſanguinis xpi:in quo errant.et in
ducere vr̃ duas rõnes.Prima qꝛ hec abſtinentia cũ ſit ſeuera
pena:qua priuant ſe tanto bono deberet eos inducere ad dolẽ
dum de culpa:propter quã indignos ſe arbitrant pcipere cor
pus xpi. Scda qꝛ ipſi iudicãt:⁊ ppria authoritate hãc penã
ſibi imponũt:que eis a ſacerdotib⁹ imponẽda eſſet: qñ rõ im-
ponẽdi occurreret.vñ inquit[ſeniores hi q in ſe iudices ſunt]
q penã preſcribũt.i.imponũt[ſi remediũ].i.pniam:ꝙ eſt medi
cina pctĩ.hu.[qs ob penã].ſ.talẽ.ſ.ſe abſtinere a ſacris. [Con
ueniebat dolore ⁊c.] Hic tñ notandũ eſt.ꝙ nõ reprobat hic ꝙ
pctõr ꝙdiu eſt in pctõ abſtineat a cõione corporis dñi : cũ ad
hoc teneat ne indignus accedens iudiciũ dãnationis ſumeret
j.Corin.xj.Sed reprobat peccator qui pniam nõ agit ɔteren-
do:ɔfitendo:vt ſic dignus fiat:vt non priuet tanto bono.Re-
probant ẽt de hoc ꝙ credebãt tales : ꝙ abſtinẽtia illa a ſacris
ſufficeret:⁊ ita non petebant pniam[facilius.]ſcda pars.dicit
eñ ꝙ difficilius eſt agere vere pniam:ꝙ ſeruare innocentiã.ſ.
1 e.di.iij.§.hec de charitate[cõgrue]⁊ ita eſt argumentũ.†ꝙ fa
cilius de nouo aliqd acquirit:ꝙ recuperet amiſſum.vt.ſ. diſt.
Boethius.
iij.reperiunt.⁊ dicit Boethius facilius eſt ad virtutẽ exigere
nouos:ꝙ reuocare veteres vel preteritos.cã difficultatis po-
nitur cũ ponũt ea que verã pniam impediũt in hoc mundo cũ
ait.[vbi].i.i hac vita ponit tria.Primũ eſt ambitio honoris ⁊
dignitatis q obſtant pnĩe hũilitati q ſit in cinere ⁊ fauilla.ſe-
cundũ eſt vini effuſio:que eſt libidinis incentiuum.puer.xx.lu
xurioſa res eſt vinum.tertium eſt coniugalis vſus : licet cum
excedit moderamen.aut lex matrimonij violatur : alias vſus
cõiugalis eſt licitus. [Seculo]hic ponit que pficiũt ad ve-
rã pniam agendã.ſ.[renũtiare ſeculo]⁊ vere renũtiandum eſt
ſeculo:qꝛ mundus totus poſitus eſt in maligno:vt dicat peni-
tens illud ꝙ dicit apłs ad gala.vj.mihi mũdus crucifixus eſt
⁊ ego mũdo.nã q diligit mũdũ ⁊ q in mũdo ſunt:nõ eſt chari-
a tas dei in eo.Sed qd dr̃ hic renuntiare[a] mundo : qd cõio ſit oĩ
vere penitẽti:etiã ſi non renũtiet mundo ſicut faciũt religioſi.
2 †Dicẽdũ ꝙ renũtiare ſeculo i hoc loco dr̃ qs:q ſeculũ deo nõ
preponit:⁊ ita licite vtit mũdanis:vt mẽte tñ tẽdit in deũ ſiue
in eterna:q eñ aliter diligit mundũ ſiue ea q ſunt in mundo.ſ.
ea preponẽdo deo nõ eſt charitas dei i illo.[Et ipſi ſomno mi
3 nus indulgendũ]† qm̃ ſomnus nimius ad carnis laſciuiã nu
triendã opat.vñ mat.xvj.Dictũ eſt apłis dormiẽtib⁹. vigila-
te:⁊ orate ne intretis in tẽtationẽ[interpellẽdũ eſt gemitib⁹]
vt penitẽs dicat illud.pſ.vj. laborabo in gemitu meo:lauabo
p ſingulas noctes lectũ meũ lachrimis meis ſtratũ meũ riga-
bo[ſuſpirijs]ſomn⁹ iterrũpẽd⁹ eſt ſuſpirijs:vt penitẽs dicat
illd Job.iij.añꝙ cõedo ſuſpiro[orõnib⁹] vt penitẽs obediat
voci petri dicẽtis.j.pe.iiij.Sobrij eſtote,⁊ vigilate i orõnib⁹.
[moriat]q eñ ab his q nature accõmodata ſũt vſui vite hoĩȝ
abſtinet qſi mortu⁹ ẽ mũdo, vt viuat in xpo ſicut eñ apłs ait
ad col.iij.mortui eſtis ⁊ vita vr̃a abſcõdita eſt cũ xpo.[abne-
get]Luc.vj.q vult venire poſt me:abneget ſemetipm,⁊ tollat
crucẽ ſuã:⁊ ſequat me.[Abneget ſ].i.deficiat a ſeipſo.alr̃ eñ
ad deũ q eſt.ſ.ſe appropinqre nõ poterit[mactet i ſe vetuſta-
tem]quia aliter nouitatem vite non conſequetur.de ɔſec.diſt.
iiij.omnis qui.hug.[totus immutet].i.vndiꝙ a malo ad deũ
vertatur.ſ.e.diſtin.§.cõuertimini.[Nemo ⁊c.]ſecunda pars.
[in peccatis poſitus]ſcȝ mortalib⁹[ſacroꝝ]ꝙdiu eñ qs ma-
net in

a Renuntiare.renũtiatio q ex facto reſultat potẽtior et validior eſt ꝙ que fit vbo.Petr.de anc.in.c.ex lr̃is.nu.vj.de vita ⁊ hone.cleri.

net in pctõ indignus eſt perceptione ſacramẽtorum ne detur
ſanctum canibus.Mat.vij.[ſcriptũ eſt].ſ.Eccleſiaſti.xxj.[fi-
li peccaſti]mortalr̃[qeſce]a perceptiõe corporis dñi[dicim⁹]
agit de tpe agende pnĩe[que culpa].i.feruor luxurie [deferue
ſcat].i.refrigeſcat.dũ eñ luxuria eſt in impetu ⁊ in augmento
non faciliter accedit ad veram pniam : vel vt dicit gloſſ. quaſi
vellet dicere: ſi in iuuentute non penituimus ſaltẽ in ſenectute
4 peniteamus[reuerẽtiores]† in pctis eñ poſiti nõ debẽt vſur
pare dñici corporis vnionẽ:ſed ppter reuerentiã tanti ſacra-
mẽti debent abſtinere:ne indigne ſumẽtes iudiciũ ſibi mãdu-
cent ⁊ bibãt:nõ dijudicãtes corp⁹ dñi.j. Cori.xj.[nã ſi moyſi]
probat per moyſem ꝙ in pctis cõſtituti abſtinere debẽt a cõ-
munione corporis xpi:⁊ tangit illud Exo.iij.ꝙ cum moyſes
paſcendo oues veniſſet ad montẽ ſinai ⁊ vidiſſet quendam ru-
bum ardere:⁊ non comburi dixit.vadã ⁊ videbo viſionẽ hanc
magnam:quare non cõburatur rubus cernẽs aũt dñs ꝙ per-
geret ad videndũ vocauit eũ de medio rubi.Moyſes moyſes
qui vocãti dño rñdit aſſum.at ille.ne appropinques huc ſol-
ue calciamentum de pedibus tuis:locus enim in quo ſtas ter
ra ſancta eſt.hic enim figurat:ꝙ nemo in montem qui xps eſt
mons pinguis mons coagulat⁹. pſ.lxvij.qui lapis abſciſſus
eſt de monte vteri virginis : ⁊ creuit in montẽ magnũ.dañ.ij.
hic enim eſt rubus in flãma ignis ardẽtis charitatis qui vide
tur ardere in ſimilitudine carnis peccati:⁊ tamẽ nullo ardore
culpe cõburitur quia pctm̃ non fecit:nec inuẽtus eſt dolus in
ore eius.ij. Pe.ij.hoc cum Moyſes cernere vellet:⁊ tm̃ myſte-
riũ pſcrutari dictũ eſt ſibi:ne accederet[quãto magis qꝛ pec-
cator]dũ mortalibus quaſi calciamẽtis pedes affectus habet
conſtructos ad tm̃ ſacrm̃ accedere non dȝ niſi cuncta terrena
vitia deponat ⁊ mortalia:vt dicit gloſſ.ibi. Exo.iiij. [nihil eſt
qd].iiij.pars.magnã certe materiam doloris pctõri admini-
ſtrat ɔſideratio ipſa:vnde cecidit:vnde lapſus fuerit ⁊ in quẽ
locũ:⁊ quid perdiderit peccando.lapſus quidẽ eſt a ſtatu in-
nocentie:a ſtatu gratie:⁊ dilectionis creatoris ſui:a ſplendore
virtutũ:⁊ contemplatione celeſtiũ ad iſtas terrenorum cupi-
ditates:⁊ rerũ vilium ac carnalium inordinatos complexus.

MJror.

Contra inducit authoritatẽ Cypriani
aduerſus prefatos hereticos nouatia
Diuiſio.
nos negantes lapſis pniam ſalutarẽ. Et diuiditur
hoc.c.in duas partes. Jn prima ponit ſiue narrat
opinionem erroneã quorundã in qua plurimũ admiratur:ꝙ
illi talẽ errorẽ dicerẽt:tum cũ ſit cõtra ſacrã ſcripturã:tũ cum
contra articulum vnã ſanctã catholicã eccleſiã ſanctorũ cõio-
nem remiſſionẽ pctõrũ.in ſcda authoritatibus quibuſdã eam
Exponit li teram.
reprobat.ij.ibi:cũ ſcriptũ ſit.Litera. [Scriptũ ſit]Apoca.
ij.vñ.ſ.de ſtatu gratie ⁊ virtutum [priora].i.ſimilia opera fac
qualia ante lapſum facere ɔſueueras[ſcriptũ]Thob.iiij.ele-
emoſyna ab oĩ pctõ ⁊ morte liberat.qd eſt verũ tã de eleemoſy
na ſpũali:ꝙ corporali[nõ vtiꝙ ab illa]hic declarat Cyprian⁹
a qua morte liberat pnĩa incurrit eñ homo mortẽ pctĩ origi-
nalis ex morte culpe ade:de qua Ro.v.per vnũ hoĩem intra-
uit pctm̃ in oẽs:⁊ per pctm̃ mors.⁊ ab iſta morte culpe ⁊ alijs
peccatis liberat baptiſmus xpi paſſionis virtute dicente pro
pheta Eze.xxxvj. Effundã ſuper vos aquã mundã:⁊ munda-
bimini ab inqnamẽtis veſtris.Deniꝙ qꝛ vix eſt homo q poſt
gratiã baptiſmi non peccet : ⁊ non cadat in pctã actualia que
ſi ſint mortalia:mortẽ inferunt aĩe ſm illud.aĩa que peccaue-
rit ipſa moriet. Eze.xviij.ab iſta aũt reparatur quis p pniam
vnde ppheta Eze.xviij.dicit ſi impius egerit penitẽtiam ab
omnib⁹ pctĩs ſuis:que operatus ⁊ cuſtodierit omnia pcepta
mea:⁊ fecerit iudiciũ:⁊ iuſtitiam vita viuet.⁊ non morietur.⁊
hoc eſt quod ſequitur [ab ea].ſ.morte actualium peccatorum.

1 ☞ Uenia donatur peccatoribus penitentibus.
2 Deus qualiter dicatur ſuperari ⁊ vinci inſtantia precum.
3 Latro pendens in cruce qualiter dicatur martyr.
4 Judex potius debet ſequi miſericordiam ꝙ ſeueritatem.

JMportuna.

Cõſequenter ad ppo
ſitum ſuũ contra pfa-
tos hereticos negantes pniam ſalutarẽ dare la-
pſis:inducit authoritatẽ beati Hiero.per quam
Diuiſio.
oſtendit ꝙ pctõribus penitẽtibus venia donet.
Qd capłm põt diuidi in duas ptes.in pma facit qd dictũ eſt
inducendo ad illud exẽpla plurima.in ſcda concludit:ꝙ in ec-
cleſia mĩa nemini denegãda eſt.vñ ſacerdos dȝ penitẽtem non
deſpicere.ſȝ cũ multa charitate amplecti:⁊ ſuſcipere ad pniam
qd etiã exẽplo euãgelico ɔfirmat.ij.ibi:quorſum ⁊c.ſequit que
Exponit li teram.
oĩa patẽt in expoſitione lr̃e. Lr̃a. [Jmportuna] inducit ad
1 oñdendũ.†ꝙ pctõrib⁹ penitẽtib⁹ venia donet quatuor exem-
pla.primũ eſt de muliere chananea:d qua hr̃ Mat.xv.q poſt
Chriſtum ⁊ apłos clamoribus importuna erat:miam petens
pro filia ſua q a demonio vexabat que tandem meruit audiri:
qꝛ ad preces ſuas ſanata eſt filia ſua. Scdm exẽplum ponit
de amico:qui media nocte vadit ad amicum:⁊ petit panes ab
eo:de quo tangit Luc.xj.qui lȝ ſtatim nõ impetrauerit nihi-
lominus poſt multas inſtãtias obtinuit panes quos voluit:
ita pctõr dȝ opportune importune:ſine intermiſſiõe orãdo in
ſtare.vt ianua gratie ei aperiat. Tertiũ exẽplũ ponit d pu
blicano.de quo hr̃ luc.xviij.cũ ait[deus q nulli⁹ ſuperari viri
bus põt] Judi.xv.Adonai dñe deus magnus es tu:⁊ precla-
rus in vtute tua:⁊ quẽ ſuperare nemo põt[publicani] ⁊ quã-
2 uis de⁹ pprie nõ vincat:nec ſuperet:†dr̃ tñ inſtãtia precũ[a] ſu-
a perari ⁊ vinci:qꝛ pcibus hoĩm flectit publican⁹ eñ iſte pſeue-
rauit in orõne ſua:pectus percutiẽs per cõtritionẽ.⁊ dicebat
per verã cõfeſſionẽ.dñe miſerere mihi pctõri.⁊ ita tandem me
ruit vt venia ɔſecuta iuſtificat⁹ deſcẽderet in domũ ſuã[nini-
ue] quartũ exẽplũ ponit de ciuitate niniue:de qua Joſue.iiij.
habet q licȝ pctis ſubuerti meruerit nihilomin⁹[fletibus ſte-
tit].i.pmãſit.⁊ nõ perijt[quorſus].ij.pars.i.hac rõne hec in-
ducta ſunt vt exẽplo mĩe ſaluatoris nr̃i vere penitẽtibus in ec
cleſia mĩa nõ denegẽt:ſed bonus prelatus magnus.ſ. officio ⁊
dignitate eſt [paruũ].i.humilẽ pctõrẽ ſatiſfacere volentẽ aſpi
ciat pietatis oculo:vt pr̃ filiũ pdigũ miſericorditer ſuſcepit.
luce.xv.⁊ quẽadmodũ paſtor perditã ouem morbidã qſiuit.⁊
inuentã in hũeris portauit.mat.xviij.⁊ luc.xv.ſic bonus pla-
tus dȝ pctõri miſereri.⁊ eũ ſpũalibus ɔfouere vt ad ouile dñi
cum reducat [xps] oñdit qd dixit exẽplo xpi qui latronẽ ſecũ
pendentẽ in cruce a dextris ⁊ orantem dñe memẽto mei dum
veneris in regnũ tuũ [tulit].ſ.i.ſuſcepit ad miam.vñ ei dixit
hodie mecũ eris in paradiſo. Luc.xxiij. [⁊ ne qs ſerã] ex fctõ
eñ latronis pbatur:ꝙ nõ eſt ſera ſiue tarda.i.infructuoſa pe-
nitentia quacũꝙ hora huius vite facta.⁊ ſi in vltimo vite fiat
dũ tñ vera ſit.vñ ad oñdendũ hoc [xps fecit homicidij penã
martyriũ] qd tñ nõ ẽ ſic itelligẽdũ.vt inqt gl.ꝙ fuit martyriũ
in rei veritate cũ latro non p xpi noĩe fuerit crucifixus.ſed p
meritis facinoꝝ ſuoꝝ.vt dicit Aug.⁊ hr̃ de ɔſe.di.iiij.in.c.ba
ptiſmi vicẽ. vnde ipſe ait digna factis recipim⁹:⁊ pena nõ fa-
cit martyrẽ.ſed cã.vt dicit Aug.quare martyr nõ fuit qd ⁊ eſt
3 verũ.† eius ergo pena martyriũ dr̃ rõne eterni pmij qd quaſi
martyr recepit ɔfitẽdo vel rõne ɔfeſſionis quã in patibulo ha
buit:ſicut eñ martyr ſic ⁊ latro inter penas xpm ɔfiteri nõ ti-
muit:de hac materia diſputauim⁹ exponendo literã pfati.c.ſ.
baptiſmi vicẽ.de ɔſe.di.iiij.ibi:vide pleni⁹.[filiũ.] introducit
aliud exẽplũ [pdigũ].i.pplm gentilẽ iuxta glo.luce.xv.[qui
diſſipauit oĩa bona ſua]naturalia ⁊ gratuita [viuẽdo luxurio
ſe cũ meretricib⁹].i.cũ demonib⁹ vana idola colẽdo vel terre-
nis cupiditatib⁹ vel cũ ſcłarib⁹[ſanctus]hanc hiſtoriã habes
ſ.di.xxxvij.§.hinc.vel etiã moralr̃ [pdigũ].i.quẽcũꝙ pctõrẽ
luxui ⁊ carnalibus cõcupiſcẽtijs expoſitũ[⁊ nonaginta nouẽ]
ponit hic alind exẽplũ.de quo etiã hr̃ luce.xv.[xcix].i.nouem
ordinib⁹ angeloꝝ[derelictis]in celo angelicã naturã in ſum-
ma beatitudine pſiſtentẽ:quaſi dereliqt qñ ſeipſam exinaniuit
[vna ouicula].ſ.cẽteſima.ſ.hõ.qꝛ cẽtenari⁹ nũerus eſt pfectus
[deus centũ oues].i.pfectũ numerũ cũ angeloꝝ ⁊ hoĩm ſbam
creauit. ſed vna perijt:qñ hõ paſcua vite peccãdo dereliqt[re
manſit pdita]⁊ piecta in terrã.hug.[paſtoris].i.xpi aduehit
ad aulã celeſtẽ[vbi vero]quaſi elicit corollarie:ꝙ vbi peccator
venerit cognoſcẽs [ſiue intelligẽs] ⁊ cõfitens vulnus ſui pctĩ
[⁊ tradiderit].i.pñtauerit:ſiue exhibuerit ſe [medico ſpũali]
ſ.ſacerdoti [paratũ ſatiſfacere]ibi pfecto poti⁹ mãſuetudo le
nitatis eſt:ꝙ diſciplina correctionis exercenda dicente apło:
ad Gala.vj.fratres ſi poccupatus fuerit hõ in aliquo delicto
vos qui ſpũales eſtis hmõi hoĩes inſtruite in ſpũ lenitatis.ar
4 gu.† ꝙ iudex potius debet ſequi miſericordiam : ꝙ ſeuerita-
tem.ar.diſ.xlv.licet.⁊.ij.q.v.quanto.⁊ diſt.lxxxvj.odio.hu.

a Jnſtãtia precũ. pces an inducãt ſimoniã. vide pe. de ancha. i.c.tuã in dño. nu.3.de etate ⁊ quali. ⁊ pro ſeipſo ſemp dicunt illicite.ibidẽ nume.4.

Auguſt.

2 ☞ Peccatum omne in hac vita deleri poteſt per pniam.
Et contrarium dicere eſt erroneum.num.3.
4 Peccatum ad mortem poteſt intelligi dupliciter.
6 Peccatum in ſpm̃ ſanctũ quid dicat. Et q ſunt ei⁹ ſpẽs.nu.9.
7 Bonitas appropriat ſpũiſancto.potentia pr̃i.ſapientia filio.
8 Peccare ex certa malitia contingit dupliciter.
10 Dona dei quibus retrahimur a peccato ſunt duo.
11 Jmpenitentia dupliciter conſyderatur.
12 Peccatum ad mortem poteſt dici tripliciter.
14 Peccatum in ſpm̃ ſanctũ dicitur irremiſſibile multipliciter.

Quod autem omni peccanti.

Juxta diuiſionẽ ſuperi⁹ poſitã.hec eſt ſcda principalis ſcde p-
Diuiſio.
tis pncipalis hui⁹ pme diuiſiõis. Et diuidit in quatuor ptes.
in pma arguit p qtuor authoritates:ꝙ nõ ſit verũ:qd.ſ. Am
broſius dixerat:videlȝ ꝙ oĩ peccãti venia pmittit.ſcdo rñdet

ad illas authoritates vno modo.tertio reſpondet alio modo.
quarto ex predictis elicit concluſioné:ꝙ ſine confeſſione ⁊ ope
ris ſatiſfactione nõ remittatur peccatum.ij.ibi:ſed huiuſmo-
di interrogationes.iij.ibi:poteſt etiã.ſm Aug.iiij.ibi:ex his
itaqꝫ.¶ Pro intelligentia pleniori contẽtarum materiarum
in hoc capitulo queruntur tria.
1 ¶ Primo queritur:vtrum omni peccanti per penitentiã ve-
nia promittatur.
5 ¶ Secundo vtrum finalis impenitẽtia conuenienter aſſigne
tur inter ſpecies peccati:ſiue blaſphemie in ſpiritũ ſanctum.
13 ¶ Tertio vtrum ex iuſtitia diuina infligatur peccatoribus
impenitentibus pena eterna.
Primũ argumẽtum. 1 **Ad primum** ſic ꝓcedit.† Et vr̃ ꝙ non oĩ peccã-
ti venia ꝑmittat.⁊ arguitur pmo
authoritatibꝰ quas gratianꝰ inducit in lr̃a.ſ.ex illo.j.Joã.v.
eſt peccatũ ad morté non pro eo dico vt oret quis.ité ex illo ꝙ
habet Eccleſiaſti.xij.qs medebit incantatori vulnerato a ſer-
pente.ité ex.j.Reg.ij.ſi ſacerdos peccauerit qs orabit pro eo.
Scdm ar. ¶ Scdo arguit ſic.ad Hebr.x.dicit apl's volũtarie peccãtibꝰ
nobis poſt acceptã notitiã veritatis iam nõ relinquit hoſtia
-pſ.l.c ꝓ pctõ:ſed in pñia homo ſe offert hoſtiã deo:ſm illõ. pſ.-Sa
Tertiũ ar. crificium deo ſpũs cõtribulatus.ergo pñia pctã eoꝝ (qui pro
lapſi ſunt poſt notitiã veritatis) non delet.¶ Tertio ſic.ad
Heb.xij.dicit apl's.ꝙ Eſau nõ inuenit locũ pñie.glo.i.locum
venie:ꝙuis cũ lachrymis inquiſiuiſſet eã.⁊ ita penitebat:⁊ tñ
veniam nõ adinuenit.⁊ tñ non fuit multum enormis pctõr.er
go multo minus qui ſunt in grauibus pctis ſemp veniã cõſe-
Quartum argumẽtũ. quuntur.¶ Quarto ex eo:qd hr̃.ij.Machab.ix.de antiocho:
ꝙ orabat ſceleſtus ille dñm a quo nõ erat miam cõſecuturus:
Quintũ ar. non ergo oĩ peccãti ⁊ penitẽti venia ꝑmittitur.¶ Quinto ar
guitur ex illo Matt.xij.qui dixerit cõtra ſpm̃ ſanctũ.ſ.verbũ
Sextũ ar. non remittetur ei:nec in hoc ſeculo:nec in futuro.¶ Sexto di
cit Iſido.in lib.de ordine creaturarũ:de demonibus loquens
ait:ꝙ nõ penituerunt:ſi penituiſſent veniam non inueniſſent.
Opponit ⁊ ¶ In oppoſitum eſt tex.p̃ſentis.c.¶ Rñdeo dicẽdum eſt ad
Reſpõdet. 2 hanc qõné ſub duabus ꝯcluſionibus.prima eſt.† Oẽ peccatũ
Prima cõ- in hac vita per pñiam deleri põt.Que cõcluſiõ probat primo
cluſio. per illud qd dñs ait Eze.xviij.de pctõre penitẽte oĩm iniqta-
tum eius quas operatꝰ eſt non recordabor.¶ Scdo ſic.Luce
v.ait dñs nõ veni vocare iuſtos.ſed pctõres ad pñiam:ſꝫ inu-
tilis eſſet iſta vocatio penitẽtibus niſi veniã de quocũqꝫ pctõ
largiretur.ergo oẽ pctm̃ in hac vita per pñiam deleri poteſt.
¶ Tertio ſic.maior eſt mĩa dei:ꝙ iniqtas hoĩs.vnde reprehẽ
ditur ille qui dixit maior eſt iniqtas mea:ꝙ vt merear veniaꝫ
ſed pñia mie dei innititur.ergo oĩa pctã quantũcunqꝫ magna
ſint pñia deleri poſſunt.Qd confirmatur per illud:qd.ſ.dixit
Chryſoſto. beatus Chryſoſto.etiã ſi ad ſummũ quis pueniat maloꝝ:⁊ tñ
velit reuerti:ſuſcipit eũ dñs libenter ⁊ amplectit.ergo omnis
Secũda cõ agens verã pñiam apud dñm inuenit veniã.¶ Scda conclu-
cluſio. 3 ſio.† dicere ꝙ aliquod ſit pctm̃ in hac vita:de quo aliqs peni-
tere nõ poſſit ⁊ veniã ꝯſequi eſt erroneũ.hanc cõcluſioné pro-
S.Thomo. bat ſan.Tho.in.iij.parte.q.lxxxvj.ar.j.ex multis tñ primo:qr
per hoc tolleret libertas arbitrij.¶ Tum ſcdo qr derogaret
virtuti gratie per quã moueri põt cor cuiuſcunqꝫ pctõris ad
penitẽdum:ſed illud prouerb.xxj.cor regis in manu dñi quo-
cũqꝫ voluerit vertet illud.¶ Tertio qr repugnat diuine mie
de qua dr̃ Joel.ij.benignus ⁊ miſericors:⁊ p̃ſtabilis ſup mali-
tia vinceret quodãmodo deus ab homine:ſi hõ peccatũ vellet
deleri:qd Deus delere non vellet.¶ Quarto.qr hoc derogat
virtuti paſſionis xpi per quã pñia operat:ſicut ⁊ cetera ſacra
cum ſcriptũ ſit prima Jo.ij.ipſe eſt ꝓpitiator pro pctis nr̃is:
non ſolũ noſtris ſed totiꝰ mundi.¶ Jam dicẽdũ eſt ad rõnes
Ad primã ⁊ authoritates.Ad primã authoritaté q̃ eſt beati Jo.rñdetur
authorita- 4 iuxta ſan.Tho.iij.q.de malo.† ꝙ pctm̃ ad morté põt intelligi
tem. dupliciter vel quo aliqs vſqꝫ ad morté pſeueret.et ſic pro tali
S.Thom̃. non eſt orandũ:qr ſuffragia nõ pſunt dãnatis q ſine pñia de-
cedunt.⁊ hoc mõ authoritas nõ facit ad ꝓpoſitũ:qm̃ nos loq
mur de pctõre viatore.Alio mõ pctm̃ ad morté põt intelligi:
qd ex malitia cõmittit:⁊ tunc (vt ſan.Tho.ait) nõ ꝓhibetur
quin aliqs pro eo oret:ſed nõ qlibet eſt tãti meriti vt orando
dei gratiã impetrare poſſit qr ſanatio taliũ eſt quaſi miracu-
loſa:ſicut ſi diceret ꝓ reſuſcitatione mortui:non dico vt oret
quis.i.quicũqꝫ:ſed aliqs magni meriti apud deũ.¶ Confor-
miter dñs Bonauẽ.dicit in.ij.ſñiaꝝ.di.xliij.ꝙ cum dicit apl's
non dico vt oret ꝓ eo qs ſenſus eſt.i.quis pſona.q.d.difficile
eſt ꝓ tali exaudiri:qr talis iã eſt inter icorrigibiles cõputãdꝰ.
Ad ſcdam authorita- ¶ Ad ſcdam rñ.vt dicit Gratia.in lr̃a:ꝙ hmõi interrogatio
tem. nes nõ ſemp negationé inferũt:ſed potiꝰ difficultaté ⁊ chari-
taté notãt:vt eſt illud Mat.xxiiij.qſputas eſt fidelis ſeruꝰ:et
prudens ⁊c.vñ gloſ.ſup illud Eccle.xij.qs medebit incãtato-
Nic.de lyra. ri dicit ſic:qr heretici difficile corrigunt.magiſter võ Ni.d ly.

exponit ſic.quis miſerebitur incantatori a ſerpente percuſſo
q.d.pauci aut nulli.qr ſic erat edoctus:qd debuit p̃cauere ſibi
q.d.ſic et tu edoctus es per me ꝓpter qd precauere debes.hec
ille.¶ Ad tertiã authoritaté q̃ habet.j.Reg.ij.rñdetur iuxta Ad tertiaꝫ authorita-tem.
ſuperius dicta ꝙ in illa interrogatione nõ notatur ſimpl'r ne
gatio ſiue ꝓhibitio orationis ꝓ ſacerdote in deũ peccãte:qm̃
vt ait ſan.Tho.in qõne de veritate nõ ꝓhibet quis orare pro
quibuſcũqꝫ pctõribus in hac vita: ſed tñ importat paucitas
eoꝝ ad quos pertineat orare ꝓ talibꝰ:quaſi induratis ⁊ gra-
uiſſimis vulneribus ſauciatis.hec eñ vt inquit ſan.Tho.nõ
niſi ad aliqué pfectũ pertinet vel notat difficultas:qr talibus
tardius ⁊ difficilius tribuit venia.vñ gloſ.ſuper illo verbo.j.
Reg.ij.ita hꝫ,ſi peccauerit vir ⁊c.non eo mõ peccatur in virũ
quo in deũ:qr peccare in virũ.i.contra ꝓximũ leuius ⁊ venia-
lius in deũ quoqꝫ peccare.i.a cultu eius recedere impietatis
peccatũ eſt qd difficilius punit ⁊ tardius remittitur.et cũ qs
in virũ peccat placato viro facit ſibi deũ placabilé:ſed cuꝫ qs
in deum peccat quis orabit ꝓ eo.i.per qué ſibi faciet deũ pro-
pitium non ꝙ nulla ſperãda ſit venia eis q in deũ peccãt offi-
cio.ſed maior eſt pena:⁊ tardior eſt venia his q in rebus Deo
ſociatis offendũt:ꝙ ſi verbo vel facto leſerint ꝓximũ:qr quã-
to maior gloria tãto grauior eſt offenſa.hec glo.¶ Ad ſcdam Ad ſcdm. S.Thom̃.
rõnem que ſumit ex Heb.x.rñdetur.ꝙ vt inquit ſan.Tho.in
iiij.apl's loquit ibi de hoſtia q̃ vniuerſaliter ꝓ pctis totiꝰ mũ
di oblata eſt.ſ.xpo:q̃ eſt vnica ⁊ ſingularis:nec iterũ pro pecca
tis delẽdis offertur.ſed vnica ſua oblatione vꝫ ad hoc ꝙ per
pñiam ⁊ alia ſacra oĩa pctã poſſunt dimitti vel dicendum: qd
illud intelligat de volũtarie peccãtibꝰ.i.volũtate pmanẽtibꝰ
in pctõ.talibus eñ vt dicit glo.nõ relinquit hoſtia.i.nõ ꝓdeſt
xps q eſt hoſtia ꝓ pctis. ¶ Ad tertiã rñ.iuxta.ſ.Tho.in.iij. Ad tertiũ. S.Thom̃.
pte ⁊ in quarta qd Eſau loquit de quo loquit apl's locũ venie
nõ inuenit:qr nõ vere penituit.⁊ ſi lachrymas exterius emiſe-
rit:ꝙ ptꝫ ex hoc:qd dicit veniet dies luctus patris mei:⁊ occi
dam iacob fratré meum.cõcor.dñs Bonauen.¶ Ad quartã Ad quartũ
rationem que erat de antiocho eadem rñſio eſt.ꝙ antiochus
non vere penituit interius ꝙuis exterius penitentie verba ꝓ
ferret.vnde non dolebat de culpa p̃terita ꝓpter offenſam dei
ſed ꝓpter infirmitatem vitandã corporalem quã patiebatur.
¶ Ad quintã rñdetur qñ arguitur ex illo Matt.xij.qui dixe Ad quintũ
rit ⁊c.reſpõdetur ꝙ illud verbũ blaſphemia contra ſpiritum
ſanctum eſt finalis impñia.vt Aug.dicit in lib.de verbis dñi
ꝙ penitus eſt irremiſſibile:qr poſt finem huius vite nõ eſt re-
miſſio pctõrum vel ſi intelligatur per blaſphemiã ſpũſſancti:
dicitur non remitti.ſ.de facili: qr tale non hꝫ cauſam excuſa-
tionis vel qr pro tali peccato aliquis etiã in hoc ſeculo ⁊ in fu-
turo punitur:vt dicit beatus Chryſo.referẽs ad hoc:ꝙ iudei Chryſoſtomus.
pro blaſphemijs in xpm illatis paſſi erant penã.⁊ in hoc ſecu
lo per romanos:⁊ in futuro ſeculo in dãnatione inferni:vt de-
ducit ſan.Tho.tam in.ij.ij.ꝙ in qõne de malo.¶ Ad ſextam S.Thom̃.
rõnem rñdetur negando iuxta magr̃m Alexan.de ha.⁊ dñm Ad ſextũ.
Bonauen.ꝙ agere pñiam ſiue dolere de culpa cõmiſſa eſt du
pliciter:aut ꝓpter leſionem nature:aut ꝓpter offenſam maie-
ſtatis diuine:⁊ priuationem iuſtitie.primo modo penitentiam
de culpa commiſſa poteſt habere quis ex ſola natura ſine ali-
qua gratia:ſicut enim homo naturaliter ſe diligit:ita etiam
odit omne:propter quod malum incurrit.⁊ hec penitentia eſt
in malis ⁊ in damnatis:ſed in hac viuit ⁊ regnat mala volun-
tas:cum ſit proprij boni amica.⁊ ideo deus eam non acceptat
nec quis ſic penitens inuenit gratiam vel veniam:de qua pe-
nitentia dicitur Sapien.v.de damnatis penitentiã agentes.
Alia eſt penitentia qua quis penitet propter offenſam dei pa
ratus facere emendam.⁊ hec adeo diſponit ad gratiã:ꝙ nul-
lus ſit penitens : quin inueniat gratiam.⁊ ideo nulli eam dat
niſi cui proponit facere miſericordiã:⁊ quoniam diabolus ſiue
damnatus hanc habere non poteſt.⁊ ideo non poteſt habere
veniam:ſed ſi per impoſſibilem poneretur : ꝙ diabolus hanc
haberet vtiqꝫ deus daret ei ⁊ gratiam:⁊ veniã.vt dicit Ber- Bernard.
nardus libro de gradibꝰ humilitatis.qd.viij.dicit Iſidorus
ꝙ demones veniam non haberent etiam ſi peniterent.dicen-
dum ꝙ loquitur de penitentia quãtum ad primum modum.ſ.
que eſt propter penas nõ propter offenſam ſiue iuſtitiam dei.
vt dicit dominus Bonauen.⁊ Alexan.de halis in quarto. Bonauen.
5 **Ad ſecundum** ſic proceditur.† Et videtur ꝙ
finalis impenitẽtia nõ ſit blaſ-
phemia in ſpiritum ſanctũ. ¶ Primo ſic.blaſphemia in ſpi- Primũ ar-
ritum ſanctum:dicitur verbũ oris:quo quis blaſphemat ſpi-
ritum ſanctũ:ſm illud Mat.xij.qui dixerit verbũ cõtra ſpm̃
ſanctum non remittetur ei nec in hoc ſeculo:nec in futuro.ſed
finalis impenitẽtia nõ videtur pertinere ad verbũ oris. ergo
non videt conuenienter dici:ꝙ impenitẽtia cum dicere videa-
tur permanentiam in peccato vſqꝫ ad morté non videt dicere
ſpeciale

ſpeciale peccatum:ſed potius circunſtantiam quãdam pecca-
ti.ergo non eſt pctm̃ in ſpiritũ ſanctũ:qd eſt ſpeciale,peccatũ.
Scdm ar. ¶ Scdo ſic.cõtingit ꝙ aliqs nõ penitet:qr neſcit ſe peccaſſe,
ergo videt ꝙ aliqua ĩpenitentia ſit ex ignorãtia.ergo talis nõ
Tertiũ ar. erit ſpecies pcti in ſpm̃ ſanctum:qd vr̃ eſt ex malitia.¶ Si tu
dicas ꝙ tũc eſt pctm̃ in ſpm̃ ſanctũ qñ ex certa ſciẽtia.Obijcit
contra hoc:qr ſcientia non variat genus peccati: cũ ſit circun
ſtantia.ſi ergo impñia ꝓcedẽs ex ignorãtia nõ eſt ſpecies pcti
in ſpiritum ſanctũ:vr̃ ꝙ nec impñia procedens ex certa ſcien-
Quartũ ar. tia.¶ Quarto ſic:oẽ peccatũ ad morté dr̃ finalis impenitẽtia
vt habet ex litera p̃ſenti.ſed non vr̃ eſſe idem pctm̃ ad morté
qd peccatũ in ſpiritũ ſanctũ.ergo ⁊c. ꝯña vr̃ bona.et añs ptꝫ
qr de pctõ in ſpiritũ ſanctũ põt quis penitere ſicut de deſpe-
ratione:aut inuidentia fraterne gratie,peccatũ aũt ad morté
dicitur in quo quis morit:⁊ pro quo non orat vt in litera hr̃.
Opponit ¶ In oppoſitum eſt tex.p̃ſentis litere,in qua dr̃.ꝙ fidé que ꝑ
cõtrarium. dilectioné operatur deſerere vſqꝫ ad mortem eſt blaſphemia
Reſpõdet. in ſpiritũ ſanctum.⁊ eſt dictũ Aug.¶ Reſpondeo hic erunt
duo articuli declarãdi.Primus erit quid dicat peccatum in
ſpiritum ſanctũ.Scds erit de ſpeciebus que aſſignant hmõi
peccati in ſpiritũ ſanctũ.¶ Circa primũ eſt notandũ.ꝙ vt di
S.Thom̃. 6 cit ſan.Tho.tam in.ij.ij.q.xiiij.quã in qõne de malo.q.iij.† ꝙ
de peccato in ſpiritũ ſanctũ tripliciter aliqui loquuntur.anti
Ambroſiꝰ. qui eñ doctores.ſ.Athanaſius: Hilarius: Ambro.Hiero.et
Chryſoſto.dicũt eſſe pctm̃ in ſpiritũ ſanctũ:qñ ad literã aliqd
blaſphemum dr̃ cõtra ſpiritũſanctũ:ſiue ſpũſſanctus accipia
tur ſm ꝙ eſt nomen eſſentiale conueniens toti trinitati:cuius
quelibet perſona ⁊ ſpũſſanctus eſt:⁊ ſanctus:ſiue prout eſt no
men perſonale vnius in trinitate pſone : et ſm hoc diſtinguit
Mat.xij.blaſphemia in ſpiritũ ſanctum cõtra blaſphemiã in
filium hoĩs.xps enim operabat quedã humanitus comeden-
do,bibendo,⁊ alia hmõi faciendo:⁊ quedã diuinitus.ſ.demo-
nes eijciendo,mortuos ſuſcitando,⁊c.hmõi que quidem age-
bat ⁊ per virtuté ꝓprie diuinitatis,⁊ per operationé ſpũſſan-
cti:quo ſm humanitaté erat repletus.iudei aũt quidã primo
dixerant blaſphemiã in filium hoĩs cũ dicebant eũ vorace,po
tatorem vini,⁊ publicanorũ amatoré:vt habetur Matth.xj.
Poſt aũt blaſphemauerunt ſpiritũſanctũ:dum opera q̃ ipſe
operabatur virtute diuinitatis: et per operationé ſpũſſancti
attribuebant principi demonioꝝ:⁊ ꝓpter hoc dicunt in ſpiri
tum ſanctũ blaſphemaſſe.⁊ hoc de primo modo accipiẽdi pec
Auguſt. catum in ſpm̃ ſanctũ. ¶ Scdo modo Aug.lib.de verbis dñi
blaſphemiam ſiue peccatũ in ſpiritũ ſanctũ dicit eſſe finalé im
penitentiã:qñ.ſ.quis perſeuerat in pctõ mortali vſqꝫ ad mor-
tem:qd quidem non ſolũ verbo oris ſit,ſed etiã cordis ⁊ ope-
ris,non vno,ſed multis.manifeſtũ eſt auté ꝙ ſpũſſanctꝰ cha-
ritas eſt per charitaté auté ſit remiſſio pctõrũ.⁊ ideo remiſſio
peccatorum eſt effectus appropriatꝰ ſpiritui ſancto: ſm illud
Jo.xx.accipite ſpiritum ſanctũ:quoꝝ remiſeritis peccata, re
a ¶ Irremiſſibile.adde Bar.in.l.q ea mente in vlti.colũ.ff. de fur.gl.in ca.equalis.xxv.diſtin. — a mittentur eis.ille ergo dr̃ loqui verbũ irremiſſibile[a] in ſpiritũ
ſanctum qui corde,ore,opere,ſic remiſſioni pctõrũ repugnat,
⁊ in pctõ perſeuerat vſqꝫ ad morté.⁊ ita ſm Aug.impeniten-
tia perſeuerans vſqꝫ ad morté eſt peccatũ in ſpiritũ ſanctũ:qr
vero ſicut remiſſio pctõꝝ eſt appropriata ſpũi ſancto:ita ⁊ bo
nitas huic.¶ Tertio modo apud magiſtros ſequẽtes aliquo
modo augu.peccatum in ſpiritũ ſanctũ dr̃ eſſe peccatum quo
7 quis peccat cõtra appropriatuꝫ ſpũi ſctõ.qd eſt bonitas:† bo
nitas enim appropriat ſpũi ſancto,ſicut patri appropriat po
tentia,⁊ filio ſapiẽtia.vnde queadmodum peccatum in patré
dr̃ qñ peccat ex infirmitate: peccatũ auté in filium qñ peccat
8 ex ignorãtia:ita peccatum in ſpiritũ ſanctuꝫ dr̃† qñ peccat ex
certa malitia:ſiue ex electione mali qd quidé cõtingit duplici-
ter.vno mõ ex inclinatione habitus vitioſi acquiſiti qui ma-
litia dr̃.⁊ ſic non eſt idé peccare ex malitia : qd peccare in ſpm̃
ſanctum.Alio mõ ꝯtingit ex eo,ꝙ ꝑ ꝯtẽptum abijcit ⁊ remo-
uetur id:qd ꝑ electioné mali poterat impedire:ſicut ſpes ꝑ de
ſperationé:⁊ timor ꝑ p̃ſumptioné,⁊ quedã alia hmõi,de qbus
ſ.in.ij.articu.dicet.hec auteꝫ oĩa q̃ peccati electioné impediũt
ſunt effectus ſpiritusſancti in nobis:⁊ ita ex malitia peccare,
eſt peccare in ſpm̃ ſanctum.⁊ hec de primo articulo. ¶ Circa
9 ſcdm ſit iſta ꝯcluſio.† peccati in ſpm̃ ſanctum tertio modo ac
cepti,cõueniẽter aſſignant iſte ſpẽs:videlꝫ deſperatio, p̃ſum-
ptio,obſtinatio,impñia,inuidentia fraterne gratie,⁊ ĩpugna
tio veritatis agnite.ptꝫ cõcl'o per magr̃m ſenten.di.xliij.ſcdi
ſñiarum ponuntur etiã in gloſ.decreti ſuper litera p̃ſentis.§.
Auguſt. ¶ Preterea has ſpẽs ponit beatꝰ Aug.in diuerſis locis.vñ
in lib.de fide ad petrum dicit.ꝙ illi q deſperãt de indulgentia
pctõrum,vel q ſine meritis de mĩa dei p̃ſumunt,peccãt in ſpi-
ritum ſanctum,ecce duas ſpẽs.ſ.deſperationé,⁊ p̃ſumptioné.
et in enchiridon dicit.ꝙ q in obſtinatione mentis dié claudit
extremum,reus eſt pctõ in ſpm̃ ſanctum.ecce tertiã ſpeciẽ,ſcꝫ

obſtinationé.item in libris de verbo dñi dicit.ꝙ impenitẽtia
eſt peccatum in ſpiritum ſanctum.ecce quartã ſpeciẽ.ſ.impe-
nitentiã.ité in libro de ſermone dñi in monte dicit.ꝙ inuiden-
tie facibꝰ fraternitaté impugnare eſt peccare in ſpiritũ ſan-
ctum.ecce quintã ſpeciẽ.ſ.inuidentiã fraterne gratie.ité in li-
bro de vnico baptiſmo dicit.ꝙ qui veritaté cõtẽnit,aut circa
fratres malignꝰ eſt qbus veritas reuelat,aut circa deum in-
gratus eſt:cuius inſpiratione etiã inſtruit,peccat in ſpirituꝫ
ſanctum.ecce ſextã ſpeciẽ.Quarum ſpecierũ diſtinctio ſic acci
pi põt iuxta ſan.Tho.in.ij.ij.vbi.ſ.hoc mõ,ſpecies iſte diſtin S.Thom̃.
guunt ſm remotioné vel ꝯtẽptum eoꝝ ꝑ q̃ põt hõ ab electiõe
pcti impediri:que qdé ſunt vel ex pte diuini iudicij,vel ex pte
donorum ipſius,vel ex parte etiã ipſius pcti:Auertitur auté
homo ab electione pcti ex conſideratione diuini iudicij: qd hꝫ
iuſtitiã cum mĩa:⁊ per ſpem q̃ ꝯſurgit ex cõſideratione mĩe re
mittentis pctã:⁊ premiantis bona:⁊ hoc tollit per deſperatiõ
nem.⁊ iterum per timoré qui cõſurgit ex cõſideratione diuine
iuſtitie punientis pctã.⁊ hoc tollitur per preſumptioné dum
ſ.aliquis ſe p̃ſumit gloriã adipiſci ſine meritis,vel veniaꝫ ſine
10 pñia.¶ † Dona auté dei qbꝰ retrahunt a pctõ ſunt duo quo-
rum vnum eſt agnitio veritatis:ꝯ qd ponit veritatis agnite
impugnatio,dum.ſ.aliqs veritaté fidei agnitã impugnat:vt
licentius peccet.Aliud eſt auxilium interioris gratie:ꝯtra ꝙ
ponit inuidentia fraterne gratie:dum.ſ.aliqs non ſolum inui
det perſone fratris:ſed etiã inuidet gratie dei creſcẽti in mun
do.ex parte vero pcti duo ſunt que hominé a pctõ retrahere
poſſunt,quoꝝ vnũ eſt inordinatio ⁊ turpitudo actus:cuiꝰ cõ-
ſideratio ſolet inducere in hoĩe pñiam de pctõ cõmiſſo.⁊ con-
tra hoc ponit impñia non quidé eo mõ quo dicit permanen-
tiam in pctõ vſqꝫ ad morté:ſicut.ſ.in arg.ꝓcedenti impenitẽ-
tia accipiebat:ſic eñ non eſſet ſpãle peccatũ:ſed quedã circun
ſtãtia pcti:ſed accipitur hic impñia: ſm ꝙ importat ꝓpoſitũ
non penitendi.aliud auté eſt paruitas ⁊ breuitas boni:qd qs
in pctõ querit:ſm illud Ro.vj.qué fructũ habuiſtis in quibꝰ
nunc erubeſcitis:cuius cõſideratio inducere ſolet hominé ad
hec:ꝙ eius volũtas in pctõ non firmet:⁊ hoc tollit ꝑ obſtina-
tionem:qñ.ſ.homo firmat ſuũ ꝓpoſitum in hoc:ꝙ pctõ inhe-
reat.⁊ de his duobus modis: dr̃ Hiere.viij.nullus eſt q agat
pñiam ſup pctõ ſuo dicens quid feci:ꝙtũ ad primũ oẽs ꝯuer
ſi ſunt ad curſum quaſi equus impetu vadẽs ad pliũ.ꝙtũ ad
ſcdm.Scdm võ dñm Bonauẽ.ſufficientia ⁊ numerus p̃fataꝝ Bonauen.
ſpecierũ ſic ſumit.pctm̃ in ſpiritũ ſanctũ directe eſt ꝯ effectuꝫ
ſpũſſancti:qui dr̃ gratia pñialis.hec aũt pñialis gratia ſm ꝙ
in ſacr̃o conſiderat tria reſpicit:videlꝫ medicum:⁊ egrotum:⁊
miniſtrũ.Ex pte medici ꝯcurrunt iſta duo mĩa:⁊ iuſtitia.mĩa
per quã remittit offenſam ⁊ iuſtitia per quã exigit emendam.
Contra miam eſt deſperatio contra iuſtitiam eſt preſumptio
ſimiliter.ex parte egroti ſunt duo:videlicet deteſtatio peccati
preteriti.⁊ propoſitum non peccãdi:niſi enim hec duo in ſe ha
beat egrotus nõ eſt idoneus ad hoc ꝙ gratia.ſpiritus ſancti
habeat in ipſum efficaciam.Contra deteſtationem peccati eſt
obſtinatio contra vero propoſitũ non peccandi eſt finalis im-
penitentia.Similiter ex parte miniſtri duo concurrunt vide-
licet veritas doctrine per quam peccatorem docet: et inſtruit
ſanctitas gratie per quam ipſum adiuuet et ſubleuet contra
veritatem doctrine eſt impugnatio veritatis agnite.cõtra ſa
nitatem gratie eſt inuidentia fraterne gratie.⁊ ſic patet ⁊ nu-
merus ⁊ ſufficientia predictarum ſpecierum.⁊ hec de ſecũdo.
¶ Nunc dicendum eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primã Ad primũ argumẽtũ.
reſpondetur:ꝙ loquendo de peccato in ſpiritum ſanctum ſm
primam acceptionem ſm quam peccatum in ſpiritum ſanctũ
dicitur peccatum verbi:quo quis cõtra ſpiritũ ſanctum blaſ-
phemat finalis impenitentia non eſt peccatum in ſpiritũ ſan-
ctum:⁊ hoc modo ꝓcedit ratio:ſed loquẽdo de peccato in ſpi-
ritum ſanctum ſecundo aut tertio modo finalis impenitentia
bene eſt peccatum in ſpm̃ ſanctũ:vt viſum eſt: ⁊ hoc modo rõ
non ꝓcedit: vt ptꝫ.¶ Ad ſcdam rationem rñdet iuxta dñm
11 Bonauen.ſuper ſcdm ſententiarũ.† ꝙ impñia dupliciter cõ- Ad ſcdm.
ſideratur:videlꝫ priuatiue ⁊ cõtrarie: ſi dicatur priuatiue nõ
eſt peccatum in ſpiritũ ſanctum:vt accipitur vt eſt ſpãle pec-
catum:qr ſic nõ ponit nouum peccatum: ſed circũſtantiã pcti
precedentis.¶ Alio modo poteſt dici contrarie: ⁊ ſic impñia
importat voluntatem non penitendi:⁊ talis ex malitia proce-
dit:⁊ eſt peccatũ in ſpiritum ſanctum cũ ſit vna ſpecies eius
vt dictum eſt.⁊ hec eſt ſñia ſan.Tho.in.ij.ij.⁊ parum ante po- S.Thom̃.
ſitum eſt in ſcdo articulo.¶ Ad tertiã reſpondet ſicut ad pre Ad tertiũ.
cedentem concedẽdo:ꝙ finalis impñia priuatiue dicta ſiue vt
tantum dicit permanentiã in peccato vſqꝫ ad mortem non eſt
peccatũ in ſpm̃ ſanctum:vt eſt ſpãle peccatũ:ſed finalis impe-
nitentia contrarie dicta prout ſcilicet importat ꝓpoſitum nõ
penitendi ſic eſt peccatum in ſpm̃ ſanctum: nec valet id: quod

contra obijcitur:videlꝫ ꝙ ſcientia non variat genus peccati:
Bonauen. qm̄ vt dicit dñs Bonauent.hoc non eſt rōne ſcientie:ſed rōne
Ad quartū. malitie:ex qua procedit. ¶ Ad quartam rñdetur negando-
conſequentiam.qꝛ lꝫ non omne peccatū ad moꝛtem ſit pecca-
tum in ſpiritū ſanctum:tñ aliqḋ eſt. ¶ Pꝛo quo notandū iu-
Alexander xta dñm Alex.de halis in.ij.⁊ dñm Alber.in.ij.parte ſumme
de halis.
12 ſue:† ꝙ peccatum ad moꝛtē poteſt dici tripliciter : vno modo
Albertus. vt ſit idē pctm̄ ad moꝛtē:ꝙ pctm̄ moꝛtale ſm qḋ dicit̄.i. Joā.
vlti.oīs iniquitas eſt pctm̄ ad moꝛtem. Alio modo dꝛ pecca-
tum ad moꝛtem quo quis finaliter ſeparatur a deo ſicut moꝛs
animā ſeparat irregreſſibiliter a coꝛpoꝛe.tertio modo dicitur
peccatum ad moꝛtem : qḋ non ex infirmitate:aut ignoꝛantia:
ſed ex malitia ſicut ſuperius explanatum eſt ꝓcedit.⁊ hoc mō
dicitur in glo.j.Jo.vlti.ſ̄.alia pctā eſt pctm̄ ad moꝛtē:qḋ non
humana fragilitate cōmittitur.⁊ ideo oꝛatione iuſtoꝛum non
purgatur:tale eſt illud pctm̄ quo ad agnitionē dei que p gra-
tiam dei data eſt quis impugnat fraternitatē:⁊ aduerſus gra
tiam que data eſt ⁊ qua reconciliatus eſt inuidie faucibus agi
tatur. ¶ Qua diſtinctione habita poſſent poni tres cōcluſio-
Pꝛima cō cluſio. nes.Pꝛima ꝙ capiendo pctm̄ ad moꝛtem pꝛimo modo omne
peccatū in ſpiritū ſanctum eſt pctm̄ ad moꝛtem:ſed non econ-
Secūda cō cluſio. uerſo patet concluſio. ¶ Scḋa concluſio.capiendo peccatū ad
moꝛtē.ſecundo modo peccatū ad moꝛtem poteſt dici peccatū
in ſpiritū ſanctum:ſed non omne peccatū in ſpiritū ſanctum:
dicitur peccatum ad moꝛtem hoc modo.patet concluſio de fi-
nali impenitentia:que eſt peccatum in ſpm̄ ſanctum : ⁊ tamen
non omne peccatū in ſpiritū ſanctum eſt hmōi peccatum ad
Tertia cō cluſio. moꝛtē:ſicut dicebatur in argumento. ¶ Tertia concluſio ca-
piendo peccatū ad moꝛtem tertio modo peccatū ad moꝛtem
eſt idem re:ꝙ peccatū in ſpiritum ſanctum capiendo illud:ſe-
cundū tertium modum accipiēdi aſſignatū in pꝛimo articulo
differens ratione ab eo qꝛ peccatū in ſpiritum ſanctū dicitur
pꝛopter impugnationem contemptum:⁊ abiectionem gratie:
qua ſit remiſſio peccati.peccatum vero ad moꝛtē:quia diſpo-
nit irremiſſibiliter ad penam:⁊ hec de iſta queſtione.

13 **Ad tertium** ſic pꝛoceditur.† Et videt̄ ꝙ ex iuſti
tia diuina non deleat̄ peccatoꝛibus
Pꝛimū ar gumētum. impenitentibus pena eterna. ¶ Pꝛimo ſic.pena nō debet ex-
cedere culpam. Deut.xxv.ſm menſurā delicti erit plagarum
modus.ſed culpa eſt tempoꝛalis.ergo pena non dꝫ eſſe eter-
Scḋm arg. na. ¶ Scḋo ſic.duoꝛū peccatoꝛū moꝛtaliū vnum eſt grauius
altero.ergo ſm iuſtitiam vnū dꝫ puniri maioꝛi pena:ꝙ alteꝝ
ſed nulla pena poteſt eſſe maioꝛ ꝙ eterna:cū ſit infinita.ergo
non cuilibet peccato moꝛtali debetur pena eterna:⁊ ſi vni non
Tertiū ar. debetur nulli debetur:cū eoꝝ non ſit dicenda infinita. ¶ Ter
tio ſic.a iuſto iudice pene non inferūtur niſi ad coꝛreptionem
vnde in.ij.ethico.dꝛ.ꝙ pene ſunt quedā medicine.ſed ꝙ impij
ineternum puniantur hoc non eſt ad coꝛreptionē eoꝛum : nec
alioꝛū : cū tunc non ſint futuri alij qui per hoc coꝛrigi poſſunt
ergo ſm diuinam iuſtitiā non infertur impijs pꝛo pctīs pena
Opponit ī cōtrarium. eterna. ¶ In oppoſitū eſt pꝛimo illud Mat.xxv.ibunt hi.ſ.
pctōꝛes in ſupplicium eternū.deus autē nullū iniuſte punit:
ergo ex iuſtitia diuina pena eterna infertur pctōꝛibus impe-
Rñdet. nitentibus. ¶ Scḋo ad idem eſt tex.pn̄tis litere. ¶ Rñdeo
ad videndum qualiter pena eterna que eſt infinita poteſt pu-
niri iuſte culpa que videt̄ finita cū ſit tpalis. Diſtinguendum
eſt iuxta dñm Duran.in.iiij.di.xliij.de infinitate pene:quia
pōt attendi ſm intenſionē ⁊ acerbitatē:vel ſm durationem ſi
infinitas attendat̄ ſm intenſionē ſeu acerbitatem:tunc ſit iſta
Pꝛima cō cluſio. pꝛima cōcluſio.nō eſt danda pena infinita ſm acerbitatē. Iſta
cōcluſio ꝓbatur ſic.in quacūqꝫ natura ſpecifica eſt dare termi
num in minus in illa eſt dare terminū in maius.hi eñ termi-
ni ſibi inuicē rñdent.ſed in oī qualitate eſt neceſſariū dare ter-
minum in minus alioqui nō poſſet coꝛripi per ꝯꝛiū remittēs
ipm̄.ergo in oī qualitate eſt dare terminū in maius:⁊ ſi ſic nō
poteſt infinitum intēdi. Et cōfirmat̄.ſicut in quātitate ſcḋm
ſe ⁊ abſolute nō eſt dare terminū:ſꝫ ſemp eſt diuiſibilis in infi-
nitū:ita in ea nō eſt dare terminū in maius:imo ꝙtū eſt de ſe
augeri poſſit in infinitū ſucceſſiue quare ecōtrario.qꝛ in qua-
litate ⁊ in re oī naturali habēte latitudinē graduū eſt dare ter
minum in minus neceſſe eſt dare terminū in maius:nec poſſet
eſſe ꝓceſſus in infinitū etiā ſucceſſiue : ⁊ multo magis eſt im-
poſſibile:ꝙ ſit actu infinita.cū igitur acerbitas pene attēdat̄
ſm intenſionem qualitatis vel foꝛme quecūqꝫ ſit illa:patet ꝙ
Scḋa con cluſio. nulla pena pōt eſſe infinita ſm acerbitatē. ¶ Secūda cōcluſio
eſt:ꝙ etiam dato ꝙ poſſet eſſe pena talis infinita intenſiue nō
tamen infligeret̄ pꝛo peccato moꝛtali.ptꝫ iſta cōcluſio ꝓ tāto
qꝛ deus pꝛonioꝛ eſt ad reddendū pꝛemiū pꝛo merito quam ad
infligendū penā ꝓ peccatis.ſed pꝛo nullo merito quātūcūqꝫ
magno reddet deus pꝛemiū infinitū intēſiue.viſio eniꝫ beata
erit finita in quocūqꝫ fuerit.ergo pꝛo nullo pctō ꝙtūcūqꝫ ma
gno infligeretur pena infinita. ¶ Tertia cōcluſio eſt.ꝙ ſi lo-
Tertia cō cluſio. quamur de infinitate pene ꝙtum ad duratiōnē ſic iuſte debet̄
peccato moꝛtali pena infinita. Que cōclō pꝛobatur ſic.ſicut ſe
habet pꝛemium ad meritū:ſic ſe hꝫ pena ad culpā:ſed ſm di-
uinam iuſtitiā merito tpali debetur pꝛemiū eternū : ſm illud
Jo.vj.oīs qui videt filium ⁊ credit in eum hꝫ vitam eternam
ergo ⁊ culpe tpali ſm diuinam iuſtitiam debetur pena eterna.
¶ Scḋo ſic.ſm pħm in.v.ethi.pena taxatur ſm dignitatem
eius in quē peccatur.vnde maioꝛi pena punit̄ qui ꝑcutit ala-
pa pꝛincipem:ꝙ aliū quēcunqꝫ.ſed quicūqꝫ peccat moꝛtaliter
peccat contra deum:cuius ꝑcepta tranſgreditur:⁊ cuius ho-
noꝛem alteri impartitur:dū in alio finem conſtituit.maieſtas
aūt dei eſt infinita.ergo quicūqꝫ peccat moꝛtaliter dignus eſt
pena infinita.ergo videt̄ ꝙ iuſte aliquis pꝛo pctō moꝛtali per
petuo punitur. ¶ Tertio ſic.ſicut eſt in ciuitate mundana ſic
ſuo modo dꝫ eſſe in ciuitate dei.ſed in ciuitate mūdana:ſic eſt
ꝙ ille qui ex culpa ſua ſubuertit quantū in ſe eſt pacē ⁊ amici-
tiam ciuium adinuicē vel obedientiā ad pꝛincipē mereret̄ to-
taliter extirpari a ciuitate per moꝛtē vel per exilium vel carce
rem perpetuū que eſt pena perpetua ſm capacitatem ſubiecti
et ſm intentionem legis quo ad hoc vt imperpetuū non reuo
cetur ad ſocietatē cōitatis contra quā deliquit.ergo eodē mō
debet eſſe in ciuitate dei:in qua congregantur hoīes lege dei
⁊ charitate:ꝙ ille qui ſubuertit quātū in ſe eſt oꝛdinē charita-
tis ad ꝓximū vel ſubiectionis ad deum : qḋ ſit per quodlibet
peccatū moꝛtale meretur extirpari a cōſoꝛtio dei ⁊ ſanctoꝛum
per moꝛtem exilium vel carcerem.he autem pene ſunt ſimpli-
citer perpetue dei.ſ.moꝛs ⁊c.exilium a patria ⁊ carcer inferni:
qꝛ ſubiectū iſtarū penarū perpetuo durabit.ꝙ autē pena quā
ciuitas mundana infligit perpetua nō reputatur.hoc eſt per
S.Thom. accidēs:ſicut inquit ſan.Tho.videlꝫ ꝙ īquātū homo nō per-
petuo viuit vel etiā inquātum ipſa ciuitas deficit.vnde ſi ho-
mo in perpetuum viueret pena exilij ⁊ ſeruitutis que p legeꝫ
humanam inferuntur in eo perpetuo manerent:qui vero hoc
modo peccant:vt tamē nō reddantur digni totaliter ſeparari
a ſancte ciuitatis conſoꝛtio : ſicut peccantium venialiter tāto
eoꝛū vita erit bꝛeuioꝛ:vel diuturnioꝛ:quanto magis purgabi
les erūt vel minus:ſm ꝙ eis pctā plus vel minus inheſerint.
¶ Quarto ſic.manēte culpa ſemper dicit̄ manere pena in dā-
natis aūt perpetuo durabit culpa pꝛopter obſtinationē men-
tis eoꝛum.ergo ꝑpetuo manebit pena. ¶ Quinto:qꝛ homo in
Gregoꝛius. ſuo eterno peccauit.vnde beatus Grego.in.iiij.dialogo.⁊ po-
nitur in litera pꝛeſenti ad magnam iuſtitiā iudicantis perti-
Opponit ī contrariū. net vt nūꝙ careat ſupplicio q nūꝙ carere voluit pctō. ¶ Et
ſi obijciat̄:qḋ quidā peccātes moꝛtaliter pꝛoponūt vitā ſuam
qñqꝫ in melius cōmutare:⁊ ita ſm hoc nō eſſent digni eterno
Rñdet. S.Thom. ſupplicio:vt vꝛ̄. ¶ Ad hoc vt rñdet ſan.Tho.in.iiij.vbi.ſ̄.di
cendum ſm quoſdā:ꝙ Grego.loquit̄ de volūtate que manife-
ſtatur per opus qui eñ in moꝛtale pctm̄ ꝓpꝛia volūtate labit̄
ſe ponit in ſtatū a quo eripi non pōt: niſi diuinitus adiutus:
vnde ex hoc ipſo ꝙ vult peccare vult ꝯñr in pctō perpetuo re
manere.homo eñ eſt ſpūs vadens.ſ.in pctm̄:et nō rediēs per
ſeipm̄:ſicut ſi aliqs ſe in foueā pꝛoijceret:vnde exire nō poſſet:
niſi adiutus poſſet dici ꝙ ineternū ibi manere voluit quātū-
cūqꝫ aliud cogitaret:vel poteſt dici ⁊ melius: ſm eundem ſan.
Tho.ꝙ ex hoc ipſo qḋ moꝛtaliter peccat finē ſuū in creatura
cōſtituit:⁊ qꝛ ad finē vite tota vita oꝛdinat̄:ideo ex hoc ipſo vi
tam ſuam oꝛdinat ad illud peccatū:⁊ vellet ꝑpetuo in illo ma
Ad pꝛimū argumētū. nere:ſi hoc ſibi poſſet eſſe impune. ¶ His habitis dicendū eſt
ad rationem in oppoſitū. Ad pꝛimā rñdetur negādo cōſequē
tiā ⁊ rō eſt.qꝛ cū pena:vt dictū eſt duplicē habeat quātitatem
ſm.ſ.intēſionē acerbitatis.⁊ ſm durationē tēpoꝛis quātitas
pene rñdet quātitati culpe ſm intēſionē acerbitatis: vt ſm ꝙ
grauius peccauit:ſm hoc grauioꝛ pena ei infligat̄.vñ Apoc.
xviij.quātū gloꝛificauit ſe:⁊ in delicijs fuit:tm̄ date ei toꝛmētū
⁊ luctum nō autē rñdet duratio pene durationi culpe.vt dicit
Aug.xxj.de ciuita.dei non adulterium:qḋ in momento tēpo-
ris perpetratur momentanea pena punitur etiā ſm leges hu
manas.⁊ ita ratio nō pꝛocedit. ¶ Vel dicēdum.ꝙ ſm ꝙ Gre-
go.ſoluit ꝙ quamuis culpa ſit actu tēpoꝛalis volūtate tamē
Ad ſcḋm. eſt eterna vt iam expoſitū eſt. ¶ Ad ſecūdā rñdetur: ꝙ rō nō
pꝛocedit.qꝛ iam vt dictū eſt quantitati culpe rñdet quantitas
pene ſcḋm intenſionē.vt quāto pctm̄ ſit grauius: tanto pena
Ad tertiū. ſit acerbioꝛ.⁊ ideo pctōꝝ inequalium erūt pene inequales ſm
intenſionē equales aūt duratiōe. ¶ Ad tertiā rñdet̄ negādo
aſſumptū vniuerſaliter:dicimꝰ eñ ꝙ pene quātū ad ſui inſtitu
tionē ſunt ad coꝛreptionē vt earū metu hoīes retrahant̄ a ma
lis:ſꝫ quātū ad earū actualē inflictionē nō ſemꝑ ſunt ad coꝛre
ctionē niſi pene ille que nō ſunt ad exterminationē finalem il-
lius qui punitur.ille autē que ſunt ad exterminationem poſ-
ſunt pꝛo nunc eſſe ad coꝛrectionem aliquoꝛū: ſicut damnatio
eterna

eterna impioꝛum eſt ad coꝛrectionem eoꝛum qui nunc ſunt in
eccleſia:ſed non ad coꝛrectionem eoꝛū qui puniuntur. Litera.
Exponit li teram. ¶ [Quod aūt] inducit gratianus tres authoꝛitates ad ꝓbā-
dum ꝙ nō omni peccāti venia detur [Jo.] in epiſtola ⁊ Jo.v.
[alibi legitur].ſ. Eccleſiaſti.xij.[item].j.Reg.ij. [ſi ſacerdos
⁊c.ſed hmōi interrogationes].ij.pars.hic ponit̄ pꝛima rñſio
que eſt ꝙ hmōi interrogationes quis ⁊c.hic non inferant ſiue
important abſolutā negationē:ſed difficultatē raritatem ad
hoc:ponit duo exēpla.pꝛimū eſt in euangelio. Mat.xxiiij.vbi
dicit̄ quis putas eſt fidelis ſeruus ⁊c.vbi non ſimplr̄ negatio
impoꝛtat̄:ſed vt dicit glo.difficultas notat̄ [hinc etiā] ponit̄
ſcḋm exemplū [ambꝛoſius deus quis filis tibi] non vtiqꝫ de-
notat negationem ſimplr̄ [qm̄ imago dei patris filius dei eſt]
Colo.j.qui eſt imago dei inuiſibilis pꝛimogenitus oīs creatu
re:⁊ ad heb.q cū ſit ſplendoꝛ ⁊ figura.ſ.imago ſubſtātie eius.
[ſilr̄ accipiēdū eſt] vt.ſ.nō negatio ſed difficultas aut raritas
denotet̄ [qs hoc eſt ſingularis aliqs].i.ſingularis meriti:qꝛ
S.Thom. vt.ſ̄.ī qḋe diximꝰ ex ſctō Tho.nō qlibet eſt tāti meriti vt oꝛā-
do pꝛo tali veniā impetret [nā quḋ] oñdit rōne:ꝙ beatꝰ Jo.
cū ait qs oꝛabit ꝓ eo.ſ.delicto graui nō ītellexit ꝙ oīo nullus
qꝛ vt inqt:ipſe bñ legerat moyſem rogaſſe ⁊ īpetraſſe ꝓ pplo
iſrael:qñ idolatrauerat:vt hr̄ Exo.xxxij.vbi legit̄:ꝙ moyſes
cernens dñm iratū ꝯ pplm iſrael : qui in deū peccauerat ido-
latrando ita vt dñs diceret moyſi dimitte me:vt iraſcat̄ furoꝛ
meus contra eos ⁊ deleā eos ⁊c.nihilominus moyſes oꝛabat
pꝛo pplo dicens.cur dñe iraſcit̄ furoꝛ tuus ꝯ pplm tuū:qeſcat
ira tua:⁊ eſto placabilis ſuper nequitia ppli tui.placatuſqꝫ eſt
dñs ne faceret malū:qḋ locutus fuerat aduerſus pplm ſuum
⁊ ſic pꝫ ꝙ etiā oꝛat̄ pꝛo his q volūtarie peccauerūt in deū [hie
remiam] pꝛobat etiā exēplo hiere.quē etiā oꝛaſſe:vt hr̄ treno-
Contra Hugutio.⁊ Archidia. rum vlti.non ignoꝛabat beatus Jo.ſed hu.⁊ Archi.poſt non
plene intelligentes iudicio noſtro hunc locū dicūt ſuper illud
[ſi ſacerdos peccauerit qs oꝛabit pꝛo eo] ſed qd vult iſta īter-
rogatio ⁊ talis rñſio nonne oēs rogant pꝛo papa : tam clerici
quā laici.xl.diſt.ſi papa.ſed dico ꝙ nō remonet niſi oꝛationē:q
cum pn̄ia ſolēniter imponit̄ talis eñ pn̄ia nō dꝫ imponi cleri-
cis.qꝛ poſtmodū non poſſent reſtitui ꝓpter ſcandalū.eſt ergo
ſenſus ſm eos [ſi ſacerdos] qui eſt vnctus [peccauerit qs oꝛa-
bit pꝛo eo].i.debebit oꝛare pꝛo eo imponēdo ei manū ſolenni-
ter ſicut laico.q.d.nullus qꝛ poſtea non poſſet ad officiū repa-
rari.hec illi.ꝙ iſte ſenſus datus per iſtos doctoꝛes nō ſit verꝰ
facile quiſqꝫ pōt intelligere qui cognoſcit textus illius autho
ritatis ſumptus ſit de veteri teſtō.j.reg.ij.apud quos nō erat
ritus ille ponēdi ſolennē pn̄iam nec laicis:nec ſacerdotibus:⁊
ideo exponēdus eſt ſicut diximꝰ. [pōt].iij.pars.dat̄ hic ſcḋa
rñſio:pꝛo qua notandū:ꝙ ſicut vt.ſ̄.diximus dupliciter acci-
pitur pctm̄ ad moꝛtē:ita duplr̄ exponit̄ illud:quis oꝛabit pꝛo
eo.vno mō dicit̄ pctm̄ ad moꝛtē:qḋ ex certa malitia cōmittit̄:⁊
de iſto cū dicit̄ quis oꝛabit pꝛo eo : exponit̄ ſicut iam dictū eſt
videlicet ꝙ nō inferat oīno negationē oꝛandi:ſed difficultatē
¶ Scḋo mō accipit̄ ad moꝛtē pꝛo pctō finalis impn̄ie:⁊ tunc
ly quis tenetur negatiue.q.nullus.⁊ de iſto mō ſubiūgit dñs.
Auguſtinꝰ. [poteſt etiā ſm Augu.ad moꝛtē incluſiue] hec eſt blaſphemia
in ſpm̄ cum ſit:vt.ſ̄.dictū eſt ꝯ attributū ſpūſſancti:qḋ eſt re-
miſſio pctōꝛū.blaſphemare eñ in ſpm̄ ſanctū non ſolū conue-
nit oꝛe:ſed coꝛde ⁊ opere ſicut ſuperius diximus [quā in euāge
lio] Mat.xij.⁊ Mar.iij.⁊ dicit Augu.in lib.de ſermone dñi:
ꝙ tanta eſt labes huius pctī:ꝙ habilitatem depꝛecādi ſubire
14 non pōt † vbi notandū ꝙ ſm diuerſas acceptiōes peccati in
ſpm̄ ſanctū diuerſimode dicit̄ pctm̄ in ſpm̄ ſanctū irremiſſibi-
le.ſi eñ dicatur pctm̄ in ſpm̄ ſanctū.ſ.finalis impn̄ia : ſic dicit̄
irremiſſibile:qꝛ nullo mō remittit̄.pctm̄ enim moꝛtale in quo
hō ꝑſeuerat vſqꝫ ad moꝛtē incluſiue dicit̄ ſimplr̄ irremiſſibile:
qꝛ nec in hac vita remittit̄ per pn̄iam nec etiā in futuro remit
tetur:ſm autē alias duas acceptiōes dicitur irremiſſibile:nō
qꝛ nullo modo remittatur:ſed qꝛ quantū eſt de ſe hꝫ meritū vt
nō remittatur [ſine aūt] aſſignat cām:quare irremiſſibile ſit
pctm̄ pꝛefatū:qꝛ ex quo ſine fine peccauit iuſtū eſt : vt ſine fine
puniat̄ [voluiſſent impij] ſcribit hec grego.ad iuſtitiā iudicā-
tis hoc plane expoſcit diuina iuſtitia:tum pꝛimo vt dictū eſt
ex ꝑte obiecti:qḋ eſt maieſtatis infinite:iuſtū eñ eſt vt qui in-
finitā maieſtatē offēdit:infinitā penā ſubeat ſcḋm capacitatē
ſuā.tū ſcḋo qꝛ talis in eterno ſuo peccauit:talis eñ eterna pe-
na iuſte puniendus eſt.tum tertio qꝛ ꝙtum in ſe talis ſemꝑ in
pctō manere voluit:⁊ ideo merito pena eterna puniēdꝰ venit
[ex his ergo apparet].iiij.pars:in qua concludit ex pꝛeceden
tibus authoꝛitatibus : ꝙ ſine confeſſione oꝛis ⁊ ſatiſfactione
operis non remittatur peccatum.cetera plana ſunt.

1 ☞ Confeſſio an ſit de iure naturali.⁊ num.3.⁊.5.
2 Jus naturale dicitur dupliciter.
4 Confeſſio eſt de iure diuino.
6 Pꝛeceptum de confeſſione non eſt ab homine puro inſtitutū.
7 Confeſſionem duo reſpiciunt.
8 Confeſſio qualiter fuerit in lege nature : in lege veteri:⁊ nunc
ſit in lege noua.
9 Diabolus quare non fuit requiſitus de culpa.
10 Deus quare interrogauit adam ⁊ euā ante cōdemnationem.
11 Egreſſus quid dicatur.
12 Demones an poſſint expelli a coꝛpoꝛibꝰ obſeſſis virtute me-
lodie. Quod non.num.13.
14 Virtus diuina pōt mediate vel immediate agere in demōes.
15 Melodia poteſt vexationen mitigare.
16 Lunatici vnde dicantur.
17 Muſica an valeat ad curandas infirmitates aliquas.
18 Delectatio quid dicatur.
19 Cythara dauid figurabat crucem Chꝛiſti.
2 Baptiſmus ioannis quare dicatur baptiſmus penitentie.
21 Confeſſio dicitur ſufficere penitenti ſi fuerit coꝛdis contritio.

Deniqꝫ vt perſpicue. Hic eſt tertia ꝑs
pꝛincipalis huius
diuiſionis:in qua magiſter Gratianus pꝛoſequitur eam par-
tem queſtionis dicentium non ſola contritione peccata deleri
pꝛobans per multas authoꝛitates:quod peccata ſine oꝛis cō-
Diuiſio. feſſione non dimittantur. Et poteſt diuidi in generali in qua-
tuoꝛ partes.quoniam in pꝛima inducit authoꝛitates veteris
teſtamenti.in ſecunda noui.in tertia inducit alias miſtim ve-
teris ⁊ noui ſimul.in quarta concludit ex illis notum eſſe nul-
lum ſine confeſſione veniam poſſe delictoꝛum ſuoꝛum pꝛome-
reri.ſecunda ibi in euangelio quoque.tertia ibi:hinc chꝛiſtus
quarta ibi:ex his omnibus:quia in hac parte inducuntur au
thoꝛitates veteris teſtamenti in fauoꝛem confeſſionis ⁊ etiam
que reſpiciunt ſtatum ante legem. ¶ Pꝛo ampliori intelligen
Queſtio.
1 tia huius capituli.queritur.† Vtrum confeſſio ſit de iure na-
turali. Et arguitur ad partes:⁊ videt̄ in pꝛimis ſic argumen-
Pꝛimū ar. tis ſumptis ex pꝛeſenti litera. Et pꝛimo ſic. Adam enim vitu
peratur ꝙ excuſauit delictū cum debuiſſet humiliter confeſ-
ſus fuiſſe.ergo peccauit contra ius non ſcriptum a deo quia
nullum erat ſcriptū non contra ius pꝛopoſitum eadē ratione.
ergo relinquitur:quod peccauit contra ius naturale.ergo cō-
Scḋm ar. feſſio videtur de iure naturali. ¶ Secūdo ſic. Cain a quo que
rit deus quid fecit vituperatur:quod non humiliter recogno
uit ⁊ confeſſus eſt:cū ergo tunc non eſſet niſi ius naturale vi-
Tertiū ar. det̄ contra ius naturale peccaſſe. ¶ Tertio ſic. Job non erat
ſubiectus niſi legi naturali:ſed ipſe ſua pctā confitebat̄:vñ ait
de ſe Job.xxx.ſi abſcondi vt homo pctm̄ meū ⁊ celaui in ſinu
meo iniquitatē meā.ergo videt̄ ꝙ cōfeſſio eſt de iure naturali.
Quartū ar. ¶ Quarto ſic.pꝛecepta illa que manēt in lege veteri ⁊ in lege
noua ſunt de iure naturali.ſed cōfeſſio fuit in lege veteri.vnde
dicit̄ Eſa.xliij.narra ſi qd habes vt iuſtificeris.ergo videt̄ ꝙ
Quintū ar. cōfeſſio eſt de iure naturali. ¶ Quinto ſic.pn̄ia eſt de iure na-
turali:conſtat ergo ꝙ partes ipſius ſunt etiā de iure natura-
Sextū ar. li:ſed vna earū eſt cōfeſſio.ergo ⁊c. ¶ Sexto ſic.pn̄ia eſt quod-
dā totū:ſicut dictū eſt qꝛ hꝫ plures ꝑtes oꝛdine quodā ipſam
conſtituentes:⁊ in oꝛdine illo contritio eſt pꝛima : q eſt de iure
naturali:⁊ vltima ſatiſfactio:que etiā eſt de iure naturali:cum
ergo ꝯfeſſio ſit media:ipſa erit de iure naturali:vel dicat̄ ꝙre
Opponit ī cōtrarium. nō. ¶ In oppoſitū arguit̄ ſic.vt iſidoꝛus dicit:ius naturale
eſt idē apud oēs:ſed cōfeſſio nō eſt eodē modo apud oēs.ergo
Reſpōdet. cōfeſſio nō eſt de iure naturali. ¶ Rñdeo pꝛo plenioꝛi intelli-
gentia huius qſtionis duo articuli declarabunt̄. Pꝛimꝰ erit
circa qſitū quō cōfeſſio ſit de iure naturali ⁊ quō nō. Scḋs ſm
quē differentē modū cōfeſſio fuit in lege naturali:in lege vete-
ri:⁊ in lege noua. ¶ Circa pꝛimū articulū eſt notādū ꝙ vt in-
quit Albert.magnus in.iiij.ſn̄ia.ꝑ.diſt.xvj.⁊ ꝯcoꝛdat ſanctus
2 Tho.† ius naturale dupliciter dꝛ.pꝛimo modo ⁊ pꝛopꝛie qḋ.
ſ.dictat natura faciēdi ſm diffinitionē illā tullij.ius naturale
eſt:qḋ nō opinio genuit:ſed innata quedam vis inſtruit:⁊ ſic
dicit̄ ius naturale ſtricte. ¶ Alio mō dicit̄ ius naturale id:qḋ
conſtitutū eſt a natura naturante:quomō dicit̄ naturale ali-
cui rei id:qḋ ei a ſuo creatoꝛe imponit̄. Qua diſtinctione poſi-
3 ta ſit iſta pꝛima cōcluſio reſponſalis ad queſitū.† Cōfeſſio ſa-
cramentalis nō eſt de iure naturali pꝛimo mō loquendo:pꝛo-
batur concluſio multipliciter. Pꝛimo ſic iuxta ſanctū Tho.⁊
durandū. Omne qḋ directe pertinet ad fidē eſt de his q ſunt
ſupꝛa totā rationē naturalē:ſed cōfeſſio peccatoꝛū ſacramen-
talis pertinet directe ad fidē.ergo cōfeſſio ſacramētalis eſt de
his:q ſunt ſupꝛa totā rationē naturalē:⁊ per cōſequens nō eſt
de iure naturali:maioꝛ patet qꝛ fides eſt de his q excedūt rō-
nē naturalē.iuxta.c.ad Heb.xj.minoꝛ ſilr̄ ptꝫ.qꝛ oīa ſacra no-
ue legis ꝓteſtationes quedā fidei ſunt.confeſſio autem pꝛout

de ipſa in preſentiarum loquimur ſacramentũ eſt.ergo cõfeſ-
ſio non eſt de iure naturali:qđ innitit̃ pure rõni naturali non
ſuppoſita fide. ¶Scđo prefata concluſio ꝓbari etiã videt̃ ex
illo.naturale eſt cuilibet celare verenda corporis:ergo ſimil̃r
verenda ſpiritus.ſed peccata ſunt turpitudines anime.ergo
peccata confiteri magis videtur eſſe contra naturam:quã ſe-
cundum naturam. ¶Tertio ſic.confeſſio fit ei qui habet cla-
ues:ſed claues non ſunt de naturali iuris inſtitutione.ergo

Secunda concluſio.

4 nec confeſſio. ¶Scđa cõcl'o.† confeſſio nõ eſt de iure poſitiuo
humano directe:ſed tm̃ de iure diuino.iſta cõcl'o ꝓbat̃ ſic iux-
ta dñm Duran.in.iiij.nulla lex põt precipere niſi cuius trãſ-
greſſorem poteſt punire.fruſtra enim forẽt tunc leges quecun
que niſi tranſgreſſores poſſent punire.⁊ ideo phs.iiij.ethi.di-
cit.ꝙ oĩs lex hꝫ vim coactiuã per penã:ſed nulla lex humana
poſſet punire illũ qui non cõfitetur pctm̃ ſibi ſoli notũ:qꝛ non
poſſet cõſtare an haberet pctm̃.ergo cõfeſſio pctĩ occulti dire-
cte non ex aliqua lege humana eſt.reſtat ergo ꝙ ſolũ ſit de di-
uina lege:nec obſtat qđ etiã precepit cuilibet ſemel cõfiteri in
anno.extra de pe.⁊ re.oĩs vtriuſqꝫ ſexus.qꝛ eccleſia directe nõ
precipit ꝯfeſſionẽ.qꝛ non poſſet ſed indirecte qꝛ precipit aliq̄d
ad qđ confeſſio eſt neceſſaria puta ſuſceptionẽ eucharistie ad
quã digne ſuſcipiendã neceſſaria eſt ꝯfeſſio oblata copia ſacer

Tertia cõcluſio.

5 dotis. ¶Tertia cõcl'o.† ꝙ capiẽdo ius naturale largo modo
prout.ſ.ſe extendit ad oẽ id qđ ꝯſtitutũ eſt a natura naturan-
te:ſiue pro eo qđ imponit̃ rei a ſuo conditore cõfeſſio eſt de iu-
re naturali ptꝫ qꝛ hoc modo de iure naturali eſt quicq̄d diui-
na lege inſtitutũ eſt.vnde Gratianus in prin.huius aurei vo-
luminis decretorũ diffinẽs ius naturale dicit.ius naturale eſt

Cõtra glo.

qđ in lege:⁊ in euangelio declarat̃:al's continetur. Ex his cõ-
cluſionibus oñditur primo corollarie falſitas gloſſatoris.l.de
creti qui in princi.v.diſtinc.de pnĩa narrando varios modos
dicendi de inſtitutione confeſſionis dicit ſic.ſed verius dꝛ eã.ſ.
cõfeſſionẽ inſtitutã a quadã vniuerſali traditione potius quã
ex noui vel veteris teſtamẽti authoritate.traditio eccleſie ob-
ligatoria eſt:vt preceptũ eſt ergo neceſſaria cõfeſſio in morta-
libus apud nos:apud grecos non.qꝛ in emanauit ad illos tra
ditio talis.falſitas huius.ptꝫ primo in hoc:qđ dicit:ꝙ cõfeſ-
ſio inſtituta eſt non authoritate noui aut veteris teſtamenti:
ſed traditiõe vniuerſalis eccleſie:tum primo ex dictis in ſcđa
concluſione qꝛ tunc ſequeret̃:ꝙ ipſa que in his que ſunt iuris
poſitiui hꝫ ptãtis plenitudinẽ in diſpenſando poſſet diſpẽſa-
re ꝙ qs homini non cõfiteatur.ſed hoc eſt falſum.ergo ⁊ illud

S.Thom.

ex quo ſequitur. Qđ vero hoc ſit falſum probat ſanc.Tho.in.
iiij.diſtin.xvij.vbi manifeſte oñdit opinionẽ prefatam falſam
eſſe ſic.d.miniſtri eccleſie inſtituunt̃ in eccleſia diuinitus fun-
data:⁊ ideo inſtitutio eccleſie preſupponit̃ ad operationẽ mi-
niſtrorũ:ſicut opus creationis preſupponit̃ ad opus nature.⁊
quia eccleſia fundat̃ in fide ⁊ ſacramẽtis:ideo ad miniſtros ec
cleſie nec nouos articulos fidei edere aut editos remouere aut
noua ſacra inſtituere aut inſtituta remouere pertinet:ſed hec
eſt ptãtis excellentie que ſoli debet̃ Chriſto qui eſt eccleſie fun
damentũ:⁊ ideo ſicut papa non poteſt diſpẽſare vt aliq̄s ſine
baptiſmo ſaluet̃:ita nec ſaluetur ſine cõfeſſione:ſm ꝙ obligat
ex vi ſacramẽti:ſed poteſt diſpenſare in cõfeſſione ſm ꝙ obli-
gat ex ꝓcepto eccleſie vt poſſit aliquis diutius cõfeſſionẽ dif-

S.Thom.

ferre:q̃ ab eccleſia inſtitutũ eſt.hec ſanc. Tho.tum tertio fal-
ſitas ꝓfate opinionis oſtenditur:qꝛ ex ea ſequitur ꝙ papa nõ
obligaretur ad cõfeſſionem.ſed hoc eſt falſum.ergo ⁊ illud ex
quo ſequit̃. ¶Probatur cõſequẽtia tum qꝛ papa canonibus
non alligat̃.vt in.§.his itaqꝫ.xxv.q.j.⁊ extra de ele.c.ſignifica-
ſti.tñ qꝛ traditio vnius ſummi pontificis non obligat aliũ:cũ
non habeat imperium par.ſ.parem.vt in.c.innotuit.de elec.⁊
extra de verb.ſigni.exit.lib.vj.preterea gloſſator prefatus fal-
ſum dicit in eo:ꝙ dicit ꝙ preceptum de cõfeſſione non obliget
grecos.cũ eñ cõfeſſio ſit de iure diuino ſicut oñdimus omnes
fideles qui pctm̃ mortale poſt baptiſmũ incurrerũt tenent̃ ad

Boethius.

cõfeſſionẽ.dicit enim Boethius lib.de conſolatione ſi medici-
nã expectas oportet ꝙ morbũ detegas,ſed de neceſſitate ſalu-
tis eſt:ꝙ homo ſiue grecus ſiue latinus medicinã de peccatis
accipiat.ergo ⁊ de neceſſitate ſalutis eſt ꝙ morbũ per confeſ-
ſionẽ detegat. ¶Scđo etiã corollarie patet falſitas dicẽtium:
ꝙ preceptũ de cõfeſſione non habetur expreſſe niſi in.c.omnis
vtriuſqꝫ ſexus.extra de pe.⁊ re.qđ fuit factum ab Inno.iij.in
conci.lateraneñ.patet falſitas huius tum ex iam dictis:tum
etiã qꝛ beatus Ambro.⁊ beatus Aug.preceſſerunt concilium
illud plus q̃ ſexcẽtos annos:qui tñ ꝓbant neceſſitatẽ confeſ-
ſionis libris ſuis de pnĩa:quarũ plures authoritates ⁊ teſti-
monia inducũtur a gratiano in hac.j.diſtin. ¶Tertio corol-
larie etiã patet falſitas dicentiũ:ꝙ preceptũ de cõfeſſione ema
nauit ab aplo.iacobo. Iaco.v.confitemini alterutrũ pctã ve-
ſtra.patet falſitas huius tum primo qꝛ cũ beatus Iacobus
non potuerit ſua authoritate obligare totã eccleſiã:cum non
vniuerſalis eccleſie paſtor fuerit:ſed tm̃ eps Hieroſo.nõ oẽs
fideles obligarentur ad confeſſionẽ:tum ſcđo qꝛ cũ omne inſti
tutũ ab hoĩe poſſet ab hoĩe capere diſpẽſationẽ:ſequeretur ꝙ
preceptũ de cõfeſſione ab hoĩe eſſet diſpẽſabile:qđ improbatũ

S.Thom.

6 eſt.ſ.dicendũ eſt ergo vt dicit ſanc.Tho.in.iiij.vbi.ſ.† ꝙ pre-
ceptũ de cõfeſſione non eſt ab homine puro inſtitutũ:q̃uis ſit
a beato Iacobo promulgatum:ſed a deo inſtitutionem ha-
buit:q̃uis expreſſa eius inſtitutio non legatur:tñ quedã eius
prefiguratio inuenit̃:⁊ in hoc qđ Ioan.cõfitebantur pctã qui
baptiſmo ipſius ad gratiã preparabantur:⁊ in hoc etiã ꝙ ſa-
cerdotibus leproſos trãſmiſit:qui q̃uis non eſſent noui teſta
menti ſacerdotes:tñ in eis noui teſtamenti ſacerdotiũ ſignifi-
cabatur.hec ſan.Tho.cõcordat Alber.in.iiij.ad idem eſt ma-

Alexander de halis.

giſter Alex.de ha.qui querẽs in.iiij.vbi in euangelio ſit inſti-
tuta confeſſio:poſt narrationẽ multorum modorũ dicẽdi dicit
ſic. Rñdeo ꝙ dñs ſaluator hoc ſacramentũ inſtituit ſalutis.
7 † Sed nota ꝙ duo reſpiciũt confeſſionẽ:vnũ materiale:vide-
licet deletio peccati:hoc autẽ non inſtituit dñs lucide:ſed inſi-
nuatiue. Matth.iij.penitẽtiam agite:quo intelligitur digna
ſatiſfactio:que debet fieri arbitrio ſacerdotis:ad qđ neceſſa-
rio requirit̃ cõfeſſio.Aliud eſt formale:ſcilicet ptãs abſoluen-
di:⁊ quãtum ad hoc inſtituta fuit in collatione poteſtatis cla-
uiũ penes quã reſidet virtus ipſius ſacramẽti formaliter:er-
go ⁊ cõplete inſtituit eã deus cõferendo ptãtem clauium bea-
to petro.mat.xvj.⁊ alijs aplis Io.xx.hec Alexan.patet ergo
qualiter confeſſio tam quãtum ad materiale:quã ad ſuũ for-
male cõpletiuũ fuerit a xpo inſtituta.⁊ hoc de primo articulo.
8 ¶Quãtum ad ſcđm articulum in quo videndum eſt † ſcđm
quẽ differentẽ modũ confeſſio fuerit in lege nature:lege vete-
ri:⁊ lege noua:cũ ex authoritatibus inductis in litera habea-
tur:ꝙ in vtraqꝫ fuerit. Pro quo notandũ eſt iuxta dñm Al-
ber.in.iiij.ꝙ in confeſſione cõcurrunt tria.primum eſt peccati
recognitio.ſcđm eſt peccati manifeſtatio.tertium eſt enarra-
tio peccati in ſpecie ⁊ circunſtantiarũ enodatio ſiue expoſitio.
Quo habito dicendũ eſt:ꝙ confeſſio q̃tum ad primum:vide-
licet peccati recognitionẽ inter hominẽ ⁊ deum fuit in lege na

ps.xxxj.a.

turali.de qua dicitur in ps. Dixi cõfitebor iniuſtitiã meam
dño ⁊c.in lege aũt veteri fuit cõfeſſio quãtum ad recognitionẽ
peccati inter ſe ⁊ deum ⁊ quãtum ad aliquã manifeſtationẽ in
genere non tñ in ſpecie in ſigno nõ in verbo qꝛ offerẽdo caprã
vel hedum ſciebatur:ꝙ peccauerat:ſed qꝛ hoc ſacrificiũ erat
pro quolibet peccato per ignoratiam facto non erat iſta ma-
nifeſtatio niſi in genere ⁊ non in ſpecie. ¶In lege autẽ noua
confeſſio fit per enarrationẽ peccatorũ in ſpecie:⁊ circunſtan-

Ad primũ argumẽtũ.

tiarũ factam hoĩ.⁊ hec de ſecundo articulo. ¶Ad rõnes fa-
ctas in oppoſitũ reſpõdendũ eſt. Ad primã rñdetur ꝙ adam
vituperatur de hoc:ꝙ peccatũ ſuum corã deo nõ recognouit:
non autem de hoc:ꝙ cõfitebantur homini:qꝛ tũc nullus erat
preter vxorẽ ſuam.confeſſio autẽ que fit deo per recognitionẽ
peccati eſt de iure naturali.dicit enim lex nature peccatũ non
eſſe ſuperbe excuſandum:ſed humiliter recognoſcendum:nũc
enim loquimur de confeſſione que fit homini ſponte ad remiſ-
ſionem peccatorum conſequendam:talis autem nõ eſt de iure
naturali:ſed diuino:vt dictum eſt vnde ratio non procedit.

Ad ſcđm. Alexander de halis.

¶Ad ſecundam reſpondetur ſimili modo.vel dicendũ vt ait
magiſter Alexander de halis confeſſio que exigebatur a do-
mino ab adam ⁊ cain non fuit ſacramentalis:ſed canonica:qꝛ
exigebatur a iudice punituro ſeu condemnaturo eum:vt eui-

Ad tertiũ.

dentia facti ſequentis oſtendit ⁊ ita non procedit. ¶Ad ter-
tiam reſpondetur iuxta dominum Albertum:quod Iob non
loquitur de abſconſione que eſt in confeſſione facta ſacerdoti:
ſed potius de abſconſione:quam facit deprehẽſus in peccato:
quando peccatum negat ſe feciſſe:vt alijs iuſtus videatur.Et
iſta expoſitio trahitur ex gloſſ.ibidem:⁊ illud non eſt ad pro-

Ad quartũ. S.Thom.

poſitum cõformiter reſpondet ſanct.Thom. ¶Ad quartam
reſpondetur negando conſequentiã. Ratio eſt iuxta ſanctum
Thomam;quia precepta legis manent eodem modo in lege
Moyſi:⁊ in lege noua.confeſſio autem non.quia licet aliqua-
liter (vt prediximus) eſſet in lege Moyſi:non tamen eodem
modo:ſicut in lege noua:ſicut nec in lege nature.In lege enim
nature ſufficiebat interior recognitio peccati ad deum:ſed in
lege Moyſi oportebat aliquo ſigno peccatũ proteſtari:ſicut
per oblationẽ hoſtie pro peccato:ex quo etiã homini innote-
ſcere poterat eum peccaſſe non autem oportebat vt ſpeciale
peccatum a ſe cõmiſſum manifeſtaret:aut peccati circunſtan-

Ad quintũ Albertus magnus.

tias:ſicut in lege noua oportet. ¶Ad quintam reſpondetur
negando conſequentiã.Et ratio eſt iuxta dñm Albertũ:quia
licet penitẽtia ſecũdum quod eſt in genere virtuoſa ſeu in ge-
nere virtutis ſit de iure naturali.Naturale eñ eſt:ꝙ qs peni-
teat de malis q̃ fecit q̃tũ ad hoc ꝙ doleat ſe feciſſe:⁊ dolẽs re-
medium

S.Thom.

medium querat per aliquẽ modum:vt inquit ſan.Tho.in.iij.
parte:non tñ ꝙ eſt in genere ſacramenti:ſcđm quã cõſyderatio-
nẽ aſſignatur vna eius pars.confeſſio eſt de iure naturali

Durãdus.

nulla eñ ratio naturalis:vt inquit dñs Durã.dictat ꝙ illud
quod eſt ſecretũ mihi dicam alteri:⁊ ꝙ per eius abſolutionẽ

Ad ſextũ. Albertus.

habeã reconciliationẽ. ¶Ad ſextã rñ.negando cõſequentiã.
⁊ ratio eſt ſm dñm Alber.in.iiij.ꝙ non eodem modo ſunt iſte
partes penitẽtie.qꝛ prima ⁊ vltim.pars reſpiciunt peccatũ in
penitente ſm penã vel ſm culpã:ſed confeſſio non reſpicit hic
niſi qđ eſt in miniſtro eccleſie qui cõſtituitur ad ſacramẽti diſ-
penſationem:⁊ habet vim clauiũ.⁊ ideo prima ⁊ vltima pars
ſunt iuris naturalis.ſed non media que non reſpicit niſi tãtũ
ea que ſunt ſacramenti:⁊ nõ virtutis pnĩe:niſi forte quo ad re-
cognitionẽ peccati corã deo:⁊ ideo non ſequit̃ ſed prima ⁊ vl-
tima ſunt de iure naturali:ꝙ ſit media qꝛ non eodẽ modo ſunt

Bonauen.

partes eius.hec Alber.conformiter dñs Bonauẽ.rñdet d.ꝙ
iſte tres partes reſpiciunt pnĩam ſm ꝙ eſt virtus:⁊ ſm ꝙ eſt
ſacramentum:ſed ſpecialiter contritio ⁊ ſatiſfactio reſpiciunt

Exponit literam.

virtutẽ:ſed cõfeſſio magis eſt pnĩe:vt eſt ſacramentũ. Litera.
¶[Deniqꝫ]continuat probationẽ per multas authoritates
⁊ exempla ꝙ ſine confeſſione a pctõ nullus mũdari poſſit.Eſt
nihilominus notandũ:ꝙ loquitur multũ vl̃r de cõfeſſione qꝛ
non tm̃ vt dicit manifeſtationẽ delicti factã hoĩ:ſed etiã prout
dicit ſolã recognitionẽ delicti inter hominẽ ⁊ deũ cuiuſmodi
fuit ꝯfeſſio in ſtatu nature:vt in qõne declarauimꝰ qm̃ ſi loq̃-
retur ſolũ de cõfeſſione ſacramẽtali que pars ponit̃ ſacramẽ-
ti penitẽtie probationes poſite in litera nõ eſſent efficaces in-
cipit a pctõ primorũ parentũ [requiſiti].i.interrogati.[pri-
mi parẽtes a dño] quare culpã talẽ cõmiſiſſent nõ vt deꝰ ali-
quid ſibi ignotũ per eorũ remiſſionẽ agnoſceret:ſed vt cõfitẽ-
tes.i.recognoſcẽtes humiliter pctm̃ ſuũ veniã de eo cõſeque-
rentur.Geñ.iij.[ſerpens aũt].i.diabolus qui inuidus ⁊ vene
noſus ſerpẽte.i.organo vſus eſt ad deceptionẽ primorũ parẽ-
9 tum.† diabolus ergo non eſt requiſitus de culpa.tum primo
qꝛ pctm̃ eius non eſt remiſſibile:⁊ hoc eſt qđ dꝛ in litera:qꝛ per
confeſſionem quãcunqꝫ non reuocabatur ad vitã.tum ſecun-
do:qꝛ diabolus iã erat condẽnatus inq̄ſitio autẽ fit ante con-

Nic.de lyra.

demnationẽ:vñ mag̃r Nico.de ly.dicit ſuper hunc locũ Gene.
10 iij.† conſiderandũ ꝙ ante condemnationẽ interrogauit deus
virũ ⁊ mulierẽ:qꝛ nullus cõdemnandus ante inquiſitionẽ:ſm
illud Eccleſiaſti.xj.anteq̃ interroges non vituperes quẽquã
ſerpentem autẽ non interrogauit:qꝛ diabolus qui in ſerpente
loquebat̃ non pro ſuo fuerat condemnatus:⁊ de celo empireo
deiectus[cain]ſcđm ponit exẽplũ.qđ hr̃ Geñ.iiij.[prime pre
uaricationi].i.pctõ primorũ parentũ.vel prime preuaricatiõi
i.odio fraterno.qꝛ prius cepit eũ odire:⁊ poſtea ex odio ⁊ in-
uidia interfecit eum.hu.[vbi eſt frater tuus.]non interrogat
ex ignorantia.ſed vt rñſione cõuincat eum rõnabilius[maior
eſt iniq̄tas mea q̃ vt veniã merear].i.tm̃ eſt pctm̃ meũ:vt non

Auguſt.

cadat ſub mĩa dei.vbi dicit Aug.mentiris cain:maior eſt dei
mĩa:q̃ oĩm pctõꝝ miſeria [vagus].i.inſtabilis.[a facie dei.]
non quidem a diuinitate:qꝛ ſicut ait Nicol.de lyra:cũ vbiqꝫ ſit
11 ab ea nullus põt ingredi.† ſed egreſſus eſt a facie ſimilitudi-
nis vel creature in qua deus loquebat̃:vel vt dicit glo.interli.
i.a mĩa dei ⁊ participatione lucis eius[diſſimulant].i.nolunt
confiteri in corde deo:⁊ ore ſacerdoti.hu.[reges] inducit ter-
tium exemplũ duo quippe iſti reges qui fuerũt.ſ.pharao rex
egypti ⁊ abimelech gerare [per ignoratiã ducti] ꝓpter dictũ
ſare que dixerat ſe ſororẽ eſſe abrahe.[in abrahã deliquerũt]
auferendo eius vxorẽ:quã credebant eſſe ſororẽ eius.[ſanari
meruerunt].ſ.ſanitatẽ obtinuerũt.Geñ.ij.[paſſiones morũ]
i.delicta ſiue pctã que ſunt pctã.i.paſſiões ſiue infectiões ani-
marum[non ſanant̃ niſi orõnibus] eccleſie.ſ.ea.diſt.§.multi-
plex[moyſi]quartũ exemplũ[ꝓcepit] Leui.xiij.vbi dꝛ:plaga
lepre ſi fuerit in hoĩe adducetur ad ſacerdotẽ.⁊ videbit eam in
quo ſignificatur ꝙ peccator pctĩ lepra ꝑcuſſus dꝫ ſe oſtende-
re per confeſſionẽ ſacerdotibus:vt mundet̃ a culpa.tangit hic
hug.iiij.genera lepre deſignata in antiqua lege:que qꝛ ad lon-
gum repetit hic glo.ideo ꝑtranſeo[cõtaminaret̃ vel munda-
retur].i.vt mũda vel immũda iudicaret̃:ſiue oñderet̃ [ſaul]ſe
quitur quintũ exemplũ ſaul:de quo hr̃.j.reg.xvj.vbi dꝛ.quã-
docũqꝫ malignꝰ ſpũs arripiebat ſaul:⁊ dauid tollebat cytha-
ram:⁊ ꝑcutiebat manu ſua:⁊ refocillabat̃ ſaul:⁊ leuius habe-
bat recedebat enim ab eo ſpũs malus in quo deſignat̃:ꝙ pctã
a diabolo nõ liberabant̃ niſi dauid.i.eccl'ia oratiõibꝰ deo pſal-
lat pro pctõ orãdo ipſum mouẽdo:⁊ ad pnĩam ꝯtriti cordis ⁊
cõfeſſionẽ ad ſatiſfactionẽ reducat [ſpũalis gr̃e].i.charitatis
vel eccleſiaſtice vnitatis:quã qui non ꝑticipãt digne penitere
nõ poſſunt vel ꝯſeq ſalutẽ:vt.j.di.vj.q vult.hic eñ ſepe cõtin-
git ꝙ ad ꝓces ſiue ꝓdicationẽ eccleſie aliq̄s cõpungit̃ ⁊ inſpi-
rat̃ ei fides ꝑ quã pctã tollunt̃:⁊ ita dꝛ eccl'ia hic facere.hugu.

Queſtio.

12 ¶Uerum circa hunc locũ ſurgit queſtio.† vtrũ virtute me-
lodie poſſint expelli demones a corporibus obſeſſis.Et vide-

Primũ ar.

tur primo ꝙ ſic.ex textu ꝓſentis litere:in quo dꝛ.ꝙ cũ Dauid
pſalleret ſeu pſalteriũ arriperet:⁊ corã ſaule pſalleret ab eiꝰ ve
xatiõe diabolꝰ ceſſabat.j.reg.xvj.dicit̃ ꝙ recedebat ab eo ſpi-

Scđm arg.

ritus malus. ¶Scđo ſic.thobie.vj.dicit angelus raphael de
iecore piſcis:ꝙ ſuper carbones ponat̃ fumꝰ eius exurit omne
genus demoniorũ:ſiue a viro:ſiue a muliere.odor autẽ hmõi
fumi nõ eſt maioris virtutis:q̃ melodia maxime cum ſenſus

Tertiũ ar.

auditus ſit magis diſciplinabilis.ergo ⁊c. ¶Tertio in mu-
ſica guidonis dꝛ.ꝙ ſunt quidã demones q melodiã ſuſtinere

Quartũ argumentũ.

non poſſunt. ¶Quarto ioſephus libro de iudaico bello dicit
ꝙ in exercitu titi cũ obſideret hierl'm erat quidã qui ꝑ lapidẽ

Quintũ ar.

annuli demones expellebat a corporibus obſeſſis. ¶Quinto
ſalomonẽ dꝛ etiã feciſſe exorciſmos ad demones expellendos
iſta aũt ſunt quedã ſenſibilia.vñ nõ vr̃ in eis eſſe maior virtus

Opponit i cõtrarium.

q̃ in melodia.ergo ⁊c. ¶In oppoſitũ arguitur ex illo iob.xlj.
non eſt ptãs ſuper terrã q̃ ei cõparet̃:dicit̃ de diabolo ex quo
ptꝫ:ꝙ maior eſt virtus demonis.⁊ ſuperior q̃ cuiuſcunqꝫ rei
corporalis vel ſenſibilis minor autẽ ptãs non hꝫ efficaciã ſup
maiorẽ vel ecõuerſo.melodia vero eſt quidã ſenſus immutãs
auditum corporalẽ.ergo virtute melodie non poſſunt expelli

Reſpõdet.

demones a corporibus obſeſſis. ¶Rñdeo dicendũ:ꝙ nobis
videtur ſub aliq̄bus ꝯcluſionibꝰ ſequẽdo maxime determina-

Prima cõcluſio.

ta ꝑ magiſtrũ Nic.de lyra ſup primũ librũ regũ.c.xvj. ¶Pri-
13 ma ꝯcluſio.† nec melodia nec herba nec cuiuſcũqꝫ lapidis vir-
tus aut rei ſenſibilis ſubſtãtia põt naturali virtute ĩ demonẽ
aliq̄d agere:per qđ poſſit ad aliquid cõpelli:nec ꝑ ꝯñs a cor-
poribus obſeſſis expelli:aut eius vexatiões excludere.hec cõ-
cluſio probatur ſic.nullus ſpũs ſeparatus põt naturaliter pa
ti ab hoĩe ſeu a corpore.pꝫ qꝛ agens preſtantius eſt paſſo.vt ⁊

Auguſti.

de aĩa hr̃.⁊ Aug.ij.ſuper Geñ.ſed demon eſt ſpũs ſeparatus
ergo ſequit̃ ꝙ nulla res ſenſibilis:aut virtus corporalis põt
in demones aliq̄d agere directe vel indirecte:cũ ſint ſubſtãtie
ſpũales ꝑ qđ poſſint ad aliq̄d cõpelli ⁊c.que ꝯcl'o etiã ponitur

Hẽricus de gandauo.

a mag̃ro Henrico de gandauo in.viij.quolibeto.q.xxxv.q ita
dicit ꝙ non eſt aliqua vis in lapidibus:aut herbis que demo-
nẽ cogere põt vel fugare vllo mõ.lꝫ fingere poſſet ſe cogi per
herbas aut lapides:aut carmina:hoc aũt nullũ horum facere
poſſet niſi deus ſupnaturaliter eis hmõi virtutem indidiſſet:
quẽadmodũ indidit eam ſacramentis ⁊ verbis ſacramentali-

Secunda concluſio.

14 bus. ¶Scđa ꝯcl'o.† diuina virtus põt immediate vel media
te puta mediãtibus angelis bonis aut ſanctis agere in demo
nes:⁊ eos cõpellere ad aliq̄d agendũ.ptꝫ concl'o:cum diuina
virtus ſit ſuperior cui ſubiecta eſt oĩs ptãs alia.vñ xpi diſci-
puli.lxxij.reuertentes gaudẽtes dicunt xpo dñe etiam demo-

Tertia cõcluſio.

15 nia ſubijciunt̃ nobis in noĩe tuo. ¶Tertia concl'o.† melodia
vel aliqua res ſenſibilis põt vexationẽ mitigare:ita vt per illa
ſenſibilia afflicti cũ demonibus leuius ferãt:hoc tñ non agen
do in demonẽ:ſed in vexatum a demone.hec concluſio oſtendi
tur dupliciter.primo ex ꝑte diſpoſitiõis maioris vel minoris
ipſius ſubiecti:qđ vexat̃ a demone ſic.cũ ſm Ariſtot.ij.de aĩa
actus actiuoꝝ ſunt in patiẽte diſpoſito oĩs cã limitate v̇tutis
põt inducere effectũ intẽſiorẽ in diſpoſita materia:⁊ minꝰ in
tẽſum in minꝰ diſpoſita materia.demõ aũt eſt limitate virtu-
tis ergo intenſiorẽ inq̄etationẽ põt facere in hoĩe diſpoſito ad
illã vexationẽ:ſiue ad illud ad qđ intẽdit demõ vexãdo ĩduce-
re q̃ in hoĩe ꝯrie diſpõnis:vtpote ſi aliq̄s eſt diſpoſitꝰ ad paſ-
ſionẽ melancholicã:q̃ illũ hoĩem q hꝫ ꝯriã diſpõnẽ:ꝓpter qđ
demones qꝛ nõ pñt materiã corporalẽ ſm ſuã volũtatẽ tranſ-
mutare:ſed hec faciãt mediãtibꝰ actionibꝰ corporalibꝰ in ſuis
enim actionibus hoĩes affligẽdo aliqñ ꝯſyderãt diſpoſitionẽ
16 materie corporalis † vñ dñr aliqui lunatici:vt dꝛ Mat.iiij.⁊.
xviij.q ſm variã diſpõnẽ lune affligunt̃ a demonibꝰ ex diuina
ꝑmiſſione qꝛ luna hꝫ dñium ſup humida:⁊ ſm hoc cerebrũ ho
minis qđ ĩter oẽs ꝑtes corporis eſt magis humidũ magis eſt
aptũ ad ſuſcipiendũ actionẽ demõis:vno tpe q̃ alio ſcđm va-
riũ motũ lune:ſed certũ ꝙ herbe vel melodia vel alie res ſenſi
biles multũ pñt diſpões corporis ĩmutare:⁊ ex ꝯñti ſenſibi-
litatis motꝰ de herbis.v.de hoc manifeſtũ eſt cũ quedã hoĩes
magis inclinẽt ad delectationes corporales:⁊ quedã ad triſti-
tiã.de armonia etiã ptꝫ.viij.politi.per phm̃ qui vult:ꝙ diuer
ſe armonie habẽt ꝓuocare diuerſas paſſiones in hoĩe:hoc ẽt

Boethius.

refert Boethius in muſica ſua refert etiã.author de ortu ſciẽ-
17 tiarum:vbi loquitur de vtilitate muſice.† ⁊ dicit ꝙ vꝫ ad cu-
randum infirmitates aliquas:vel alleuiandũ.⁊ ita ptꝫ ꝙ her
be vel armonie q̃nqꝫ poſſunt cauſare in hoĩe aliquã diſpõnem
cõtrariã illi vexationi,qua demon conatur hominem vexare:
⁊ per ꝯñs ptꝫ,ꝙ per tales res ſenſibiles cauſari poteſt diſpo-
ſitio in corpore humano:per quam minus ſubdatur actioni
demonum:⁊ ſic afflictio ab eo cauſata diminuit̃:⁊ alleuiatur.

¶Secundo oſtẽditur ſiue declarat̃ prefata concluſio ex par-
te perceptionis que requirit̃ ad afflictionẽ: ⁊ ſic ad afflictio-
18 nem requirit̃ perceptio.† delectatio eñ eſt cõiunctio cõueniẽ-
tis cum conueniẽti:cũ perceptione eiuſdẽ:⁊ ideo illud qꝺ mi-
nuit perceptionem hmõi: diminuit ⁊ alleuiat afflictionẽ me-
lodia vero attrabit ad ſe mentis intentionẽ:⁊ per ꝯñs ab alio
retrabit:⁊ ſic poteſt alleuiare afflictionẽ a demone cauſatam
in hoĩe inquãtum retrabit ad ſe attentionẽ:⁊ retrabit ab affli
ctionis perceptione:ſed demonẽ affligentem non põt expelle-
Ad primũ argumẽtũ. re vt dictum eſt.¶Ad primũ igitur dicendũ eſt.ꝙ per melo-
diam virtute naturali ſaul leuius poterat ferre:vt dictum eſt
ſed per eã:vt ſic demon non recedebat:ſed magis virtute diui
na immediate vel mediãtibus Angelis ſanctis ex merito da-
uid q laudes diuinas in cythara canebat ꝓ ſalute ſaulis:ſicut
⁊ per oratiões legunt̃ demones expelli a corporibus obſeſſis
melodia etiã ad hoc aliquo modo faciebat non agendo in de-
monem: ſed inquantum deuotionẽ dauid excitabat.ſic ⁊.iiij.
Reg.iij.c.dr:ꝙ heliſeus fecit adduci pſalteriũ:vt mẽs eius in
deum eleuaretur:⁊ eodẽ mõ eſt in propoſito ex melodia mens
dauid magis eleuabat̃ in deum:⁊ eius laudes ad expulſionem
demonis erant magis efficaces apud deum:vel poteſt dici ꝙ
ad melodiam illã ſaulis recedebat ſpũs malus non erat pro-
19 pter vim melodie:ſed ꝓpter virtutẽ crucis xpi.† quã cythara
dauid figurabat:⁊ hec rñſio colligit̃ ex glo.ordinar.j.reg.xvj.
vbi ita dr:dauid in cythara ſua malignũ ſpm̃ compellebat nõ
ꝙ tanta vis erat in cythara:ſed in ſigno crucis xpi q̃ de ligno
chordarũ extenſione generabat̃: que iam tunc demones effu-
Ad ſcõm. Nicolaus de Lyra. Hierony. gabat ⁊c. ¶Ad ſcõm dicendũ:vt dicit Nico.de lyra: ꝙ liber
Thobie non eſt de canone:⁊ ideo lꝫ recipiatur in eccleſia ad le
gendum pro edificatione:tñ non eſt efficax ad probationẽ ali-
cuius dubij:vt dicit Hiero.in ꝓlogo galeato.verũtñ põt di-
ci:ꝙ fumus illius iecoris non expulit demonẽ:ſed meritũ ora-
tionis Thobie:qꝺ per fumi odorem deſignabat̃:⁊ hoc ptꝫ per
illud qꝺ ibidẽ dicit̃.ꝙ angelus raphael apprehendit demonẽ
⁊ religauit eũ in ſuperioribus egypti.ex quo ptꝫ ꝙ non virtu
te fumi iecoris:ſed virtute ſancti angeli voluntatẽ diuinã exe
quentis fuit ille demon expulſus: ⁊ ita fuiſſet in quacũq; alia
perſona vbi talis oratio ⁊ diuina ordinatio affuiſſet:⁊ hoc mõ
intelligẽda ſunt verba angeli raphaelis vt exponit Nicolaus
Ad tertiũ. de lyra. ¶Ad tertium dicendum:ꝙ de dicto illius guidonis
non eſt curandũ multũ:cũ nullius ſit authoritatis.poteſt etiã
dici ꝙ ad melodiam repellunt̃ propter ſanctitatẽ melodiam
facientis:vt dictũ eſt de dauid vel ꝓpter malitiã ipſiꝰ: vtpo-
te ſi fiat ad hoc vt per hoc reuerentia deo debita demonibus
tribuatur:cuiuſmodi ſunt cupidi:⁊ ſic recedunt non ſicut co-
acti:ſed voluntarie vt tales hoĩes in errore teneãt:⁊ in ſua ſer
Ad quartũ. uitute:qꝺ maxime deſyderant. ¶Ad quartũ per hoc idẽ:pꝫ
rñſio de illo qui in exercitu titi demões expellebat:ꝙ hoc arte
magica faciebat per pacta cũ demonibus inita tacita:vel ex-
preſſa quibus fingunt ſe expelli:vt hoĩes in errore teneãt:⁊ in
Ad quintũ ſua ſeruitute vt dictũ eſt. ¶Ad quintũ de exorciſmis a ſolu-
tione confectis dicendũ:ꝙ ſi fecit ea tẽpore quo habebat ſpm̃
dei illis repellebant̃ demones virtute diuina:ſicut ſupradictũ
eſt de orationibus ſanctorũ:ſi autem confecit eos poſtquã re-
pellebant̃ eis demones arte magica:prout demones fingũt ſe
expelli modo predicto vt hoĩes teneant in ſuo errore. [dauid
quoq;] ponitur ſextum exemplũ. Legitur enim.ij. Reg.ij.ꝙ
dñs miſit nathã prophetã ad dauid redarguere eũ de pecca-
to adulterij:qꝺ cõmiſerat cum Berſabee:⁊ homicidij vrie cõ-
minans eidẽ penã a dño contra eũ promulgatã:qui dauid cõ-
punctus cõfeſſus eſt pctm̃ ſuũ dicens,peccaui dño.dixit quo-
que nathan ad dauid.dñs quoq; trãſtulit pctm̃ tuũ.vbi pꝫ ꝙ
ad cõfeſſionẽ peccati trãſfertur.i.remittitur pctm̃.⁊ ſibi dicit̃
non morieris.qr Eze.xviij.dr.ꝙ ſi peccator auerterit ſe ab ini-
quitate ſua:⁊ fecerit iudiciũ ⁊ iuſtitiã vita viuet ⁊ non moriẽt.
[Achab] ponit̃ ſeptimũ exemplũ. de hoc legitur. iij. regum
xxj.ꝙ cũ eſſet vinea naboth:⁊ cũ cuperet achab rex:⁊ nõ poſ-
ſet eam habere iratus eſt:⁊ cõmotus maligno conſilio ieſabel
interfecto naboth vineã eius occupauit cui dñs an.ſ.per pro-
phetam heliã teſbitem.occidiſti inſup ⁊ poſſediſti in loco hoc
in quo linxerũt canes ſanguinẽ naboth:lambẽt quoq; ſangui
nem tuũ ⁊c.cũ aũt andiſſet achab ſermones iſtos ſcidit veſti-
menta ſua:⁊ operuit cilicio carnẽ ſuã:ieiunauitq;:⁊ dormiuit
in ſacco ⁊ ambulauit demiſſo capite:⁊ factus eſt ſermo ad he-
liam teſbitẽ dicens nõne vidiſti achab humiliatũ corã me:qr
igitur humiliatus eſt mei cã:non inducã malũ in diebꝰ eius:
ſed in diebꝰ filij ſui inferã malũ domui ſue. Ex hoc ptꝫ ꝙ deꝰ
cor cõtritũ ⁊ humiliatũ nõ deſpicit:⁊ ꝙ ꝯfitẽtibus ſua pctã re
mittit.[de innocẽtis].ſ.naboth [audiret] ꝑ heliã.[reueritꝰ]
humiliando ſe:⁊ pñiam agẽdo de pctõ ſuo[niniuite] ponitur
octauũ exẽplũ.de hoc hr̃ Jone.iij.vbi p̃cepto regis oẽs ege-
runt pñiam.ſic eñ rex inter cetera ait.operiantur ſaccis ho-
mines:⁊ iumẽta:⁊ clament ad dñm in fortitudine:⁊ conuerta-
tur vir a via ſua mala: ⁊ ab iniqtate que eſt in manibus eorũ
quis ſcit ſi cõuertatur ⁊ ignoſcat deus:⁊ auertat̃ furor ire ſue:
⁊ nõ peribimus.⁊ vidit deus opera eorũ:qr ꝯuerſi ſunt de via
ſua mala:⁊ miſertus eſt eis dñs[quis ſcit] hoc ſcriptũ eſt non
in iona:ſed Joel.ij.ex qbus pꝫ ꝙ penitẽtibus ⁊ pctã ſua cõfi-
tentibꝰ deus pctã ſua dimittit[nabuchodonoſor cõmutatus]
nonũ ponitur exemplũ de nabuchodonoſor: de quo habetur
Dañ.iiij.de quo etiã hr̃.xxiij.q.iiij. nabuchodonoſor [cõmu-
tatus] nõ quidẽ ꝙ in beſtiã fuerit ſubſtãtialiter mutatus:ſed
Nic.de lyra. qr beſtiali modo viuebat:vt dicit Nico.de lyra ſuper dañ.⁊ in-
ducit.c.remittunt̃.xxiij.q.v.[non autẽ] qr per pñiam reuoca-
ri ad regnũ meruit.vt.xxiij.q.iiij.nabuchodonoſor.[deniq;]
ponitur decimũ exemplum de plebe iſraelitica qꝺ hr̃ ex hiſto-
ria.iiij.reg.⁊ per eſaiam prophetã [captiuata]ſuis demeritis
exigẽtibꝰ:a qua nõ eſt liberata niſi danielis ⁊ aliorum ſctõrum pre-
cibꝰ ⁊ ꝑ cõfeſſionẽ ſuorum pctõrũ:orauit eñ daniel ꝓ pctis ppli.
dañ.ij.orauit etiam hiere.trenorũ.iiij.[in euãgelio quoq; ⁊c.]
ponit̃.xj.exemplũ de his quos beatꝰ Joan.baptizabat quos
primo ad pñiam vocabat.mat.iij.pñiam agite [baptiſmo pe-
20 nitentie].ſ.baptiſmo Jo.non xpi.† baptiſmus Jo.dr baptiſ-
mus pñie:vt dicit magr̃ ſentẽ.in.iiij.di.iij.qr erat in pñia non
in remiſſione pctõrum baptiſmus vero xpi non in remiſſione
qr Joãnes baptizans hoĩes ad pñiam vocabat:⁊ quos bapti
zabat penitere docebat:ſm illud Mat.iij.veniebant ad eum
in iordanẽ confitentes pctã ſua:vtrũ in baptiſmo Jo.non da-
a batur remiſſio pctõrum[a] que data eſt in xpi baptiſmo:vt in.c.
non regenerabantur.de conſe.diſt.iiij.[xp̃s quoq;].xij.exem-
plum ponitur de xp̃o: qꝺ inducitur ad oſtendendum: ꝙ con-
feſſio ſit neceſſaria ad ſalutẽ:qr quos xp̃s ſanauit ꝓpria peti-
tione eorum aut amicorũ ſalutẽ illis tribuit.ad clamorẽ cha-
nanee illius filiã ſanauit.Mat.viij.ſimiliter filiã archiſynago
gi.mar.ij.⁊ ſic de alijs per euangelia diſcurrendo[luca enim]
ſ.vij.c.[pro ſocru] febricitãte [leproſus vero] luc.v.mat.viij.
[cecus]de quo Luc.xviij.[tres mortuos].ſ.filiã principis ſy
nagoge.mat.ix.⁊ filium vidue.luc.vij.⁊ lazarũ. Jo.xij.[quar-
tũ] de hoc quarto in euangelio nihil expreſſe legitur.bene qui
dem legitur ꝙ xp̃s cuidam diſcipulo dixit Mat.viij.ꝙ eum
ſequeretur:⁊ ille ait.dñe permitte me ire ⁊ ſepelire patrẽ meũ
ieſus autẽ ait illi.ſequere me:⁊ dimitte mortuos ſepelire mor-
tuos ſuos.vbi xp̃s non rogatur ꝙ mortuũ reſuſcitaret:ſed ꝙ
mortuũ ſepelire permitteret.ſed in hoc bene eſt figura ꝙ pec-
cator qui pctm̃ ſuũ vult ſepelire:⁊ non cõfiteri ꝙ a culpa non
reſurgat[ex qbus]concludit ex p̃cedentibus exẽplis ꝙ ad re
miſſionẽ culpe neceſſaria eſt cõfeſſio eccleſie interceſſio [hinc]
alijs exẽplis cõfirmat prefatam concluſionẽ.ſcꝫ exemplo da-
uid qui ante confeſſionẽ ſuorum pctõrum flagellari meruerat
poſtea correctus dicebat [qm̃ tacui].ſ.pctã mea non confiten-
do que confiteri debebam[inueterauerunt oĩa oſſa mea].i.in-
August. terior fortitudo ⁊ virtus defecit ſi contra feciſſet:vt dicit Au-
guſti.in glo.[innouaretur virtus robuſta in dño] ſi enim cla-
maſſet peccator inueniret̃ in ſe infirmus: ſed fieret in dño fir-
mus nunc autẽ peruerſe tacuit pctã: ⁊ clamauit merita.vnde
Caſſiodorꝰ ſubdit[dum clamarẽ tota die]vbi Caſſiodorus inquit.tacuit
enim quedã non tacuit quedã.vnde proficeret nõ tacuit.vnde
deficeret tacuit confeſſionẽ clamauit de meritis preſumptio-
nem nõ fecit.hec ibi [membrorũ ait hinc xp̃s] aliud exẽplum
[xp̃s eñ de perſona non abſorbeat profundũ] glo.pctõrũ:qꝺ
deglutit animas.vñ vt dr Prouer.xviij.impius cum in pro-
fundũ venerit malorũ contẽnet hec pericula imminent mem-
bris eius pro qbus hec dicit[nec vrgeat ſup me puteꝰ os ſuũ]
August. hoc eſt:vt dicit glo.Aug.[pfunditas]iniqtatis humane[vr-
geat].i.claudat [nunq̃ ſi cecideris ⁊c.hinc idẽ] ad p̃dictã cõ-
cluſionẽ inducit alias authoritates [introite].pſ.xcix.[por-
Ambro. tas eius]glo.Ambro.i.mĩe dei [in confeſſione] in portis ini-
tium ⁊ confeſſio pctõrum a qua incipiemus ad miam dei intrare
[hinc] ꝯñr ad idẽ inducit:qꝺ ideo Joa.ſ.mat.iij.[⁊ ſaluator]
mat.iiij.[exordiũ in actibus]Act.iiij.[⁊ his facile.]concludit
ꝙ ſine cõfeſſione non hr̃ venia:⁊ ad hoc inducit ſequentes au-
21 thoritates[ſufficit]hec ſcribit leo papa† ꝯfeſſio eñ dicit̃ ſuffi-
cere penitẽti ſi prefuerit cordis cõtritio.ſicut eñ in pſ.xxxj.dr
dixi cõfitebor aduerſum me:⁊ tu remiſiſti impietatẽ pcti mei.
Ex quo ptꝫ ꝙ cõfeſſio q̃ fit deo ſubintellecta cordis ꝯtritione
ſufficit ad ſalutẽ:non tñ cõtempta oris ꝯfeſſione que fiẽda eſt
ſacerdoti pro tpe ⁊ loco.nam dñs ſacerdotibus ait. Joan.xx.
quorũ remiſeritis pctã remittunt̃ eis [pnĩa] idẽ leo hoc ſcri-
bit dicit ꝙ penitẽti pnĩa.i.abſolutio ⁊ indulgẽtia nõ eſt dene-
gãda:ſꝫ dulciter cõcedẽda[vt ad ĩdulgẽtie medicinã].i.remiſ
ſionẽ pcti aĩa vulnerata pctis pueniat.in hoc ſacerdos imitet̃
exemplum ſamaritani qui ſauciati vulnera curauit.Luc.xv.
Satiſfactio

a ¶Remiſſio pctõrum. i baptiſmo dimittũtur pctã:⁊ non lex.Pet.de Anch. in.c. gaudemus num.20.de diuor.

2 ¶Satiſfactio quid dicatur.Et qualis eſſe debeat.nu.ii.
3 Satiſfactio qualiter differat a reſtitutione.
4 Homo efficitur debitor deo dupliciter.
5 Satiſfactio eſt duplex.
6 Juſtitie noſtre dupliciter conſiderantur.
9 Debitum honoris eſt quadruplex.
12 Peccatorum radices ſunt tres.
13 Sententia dupliciter intelligitur.

Non ſufficit. Poſtq̃ oñdit neceſſariã
eſſe penitẽtibꝰ confeſſionẽ
nũc ꝯſequẽter oñdit neceſſariã ẽt fore illis ſatiſfa-
Diuiſio. ctionẽ.Et põt hec pars ĩ tres ptes diuidi.Primo
facit ꝙ dictũ eſt:vcꝫ oñdit penitẽti de p̃teritis peccatꝭ neceſſa
riã eſſe ꝯfeſſionẽ:⁊ ſatiſfactionẽ.ſcdo oñdit vtilitatẽ eiꝰ.Ter-
tio ꝙ ꝑ opa penalia ſatiſfactio ſit exercẽda,etiã a multis lici-
tis abſtinẽdo.ſm ibi,nouit tertiũ ibi:aliud eſt qdẽ.Pro ple-
niori intelligentia huius litere veniunt quatuor querenda.
1 ¶Primum eſt vtrum ſit poſſibile homini pro peccatis ſuis
ſatiſfacere.
7 ¶Secundum eſt vtrum in ſatiſfactione requiratur opus
exterius.
8 ¶Tertium eſt vtrum oporteat ꝙ ſatiſfactio fiat per opera
penalia.
10 ¶Quartum vtrum conuenienter aſſignentur partes ſatiſfa
ctionis in litera,cum dicitur penitentie lamenta ⁊c.cooperan
tibus eleemoſynis ⁊ ieiunijs.
1 Ad primũ ſic p̃cedit̃.†Et vr̃ qꝺ hõ nõ poſſit deo
Primũ argumentũ. ſatiſfacere.Primo ſic.ſatiſfactio eñ dꝫ
eq̃ri offenſe:ſꝫ offenſa ĩ deũ ꝯmiſſa eſt ĩfinita.qr quãtitatẽ reci
pit ab eo,ĩ quẽ ꝯmittit̃,cũ plꝰ offendat q p̃ncipẽ ꝑcutit,q̃ aliũ
quẽcũq;.cũ ergo actio hoĩs nõ poſſit eẽ ĩfinita.vr̃ ꝙ nõ ſit poſ
Scdm arg. ſibile:ꝙ hõ deo ſatiſfacere poſſit.¶Scdo.ſeruꝰ(qr totũ ꝙ hꝫ
dñi eſt)nõ p̃t aliqd dño recõpẽſare.ſꝫ nos ſerui dei ſumꝰ,qc-
qd nos boni habemꝰ ab ipſo habemꝰ.cũ ergo ſatiſfactio ſit re
cõpẽſatio offenſe p̃terite,vr̃ ꝙ nõ ſit poſſibile hoĩem deo ſatiſ
Tertiũ ar. facere.¶Tertio ſic.ille cuiꝰ totũ qꝺ hꝫ nõ ſufficit ad vnũ de-
bitũ ſoluẽdũ,non põt ꝓ alio debito ſatiſfacere.ſꝫ qcqd hõ eſt:
hꝫ ⁊ põt,nõ ſufficit ad ꝑſoluẽdũ debitũ ꝓ bñficio creationis.
vñ Eſa.xv.dr.ꝙ ligna libani nõ ſufficiẽt ad holocauſtũ.ergo
Quartum argu. nullo mõ p̃t hõ ſatiſfacere ꝓ debito offẽſe ꝯmiſſe.¶Quarto
cõfirmat̃ ꝑ illꝺ Eſa.lxiiij.oẽs iuſtitie nr̃e ſicut pãnꝰ mẽſtrua-
te.Ex q̃ vr̃.ꝙ ꝑ nulla opa iuſtitie facta ꝑ nos cũ ſint vilia,põt
Quintũ ar. deo ſatiſfieri.¶Quinto ſic.pctm̃ actuale mortale eſt grauiꝰ:
q̃ originale.ſꝫ ꝓ originali nullꝰ potuit ſatiſfacere,niſi eẽt deꝰ
Sextũ arg. ⁊ hõ.ergo nec ꝓ pctõ actuali.¶Sexto pctm̃ diaboli nõ exceſ
ſit pctm̃ nr̃m ĩ infinitũ.vt pꝫ.ſꝫ diabolꝰ nõ potuit ſatiſfacere
deo ꝙ pctõ ſuo.ergo nec hõ.maxie cũ natura ⁊ virtꝰ demonis
Opponit ⁊ Reſpõdet. multo fortior ⁊ nobilior,q̃ humana.¶In oppoſitũ eſt beatꝰ
Aug.in lr̃a pñti.¶Rñdeo videñdũ eſt priꝰ qd ſit ſatiſfactio.
Durãdus. ſcdo de q̃ſito.¶Quãtũ ad p̃mũ ſciẽdũ eſt iuxta dñm Duran
2 dũ†ꝙ ſatiſfactio eſt actꝰ iuſtitie reducẽtis inequalitatẽ iuſti-
3 tie ꝯmiſſe ꝑ offenſam ad eq̃litatẽ iniuſtitie ꝑ emẽdã.†⁊ differt
a reſtõne ꝓprie dicta.cũ enim iuſtitia ordinet hoĩem ad alterũ
q ordo põt eſſe ꝯcluſio ad res exteriores vel quo ad actiones
⁊ paſſiones duplr̃ põt ſe hr̃e hõ ad alterũ iniuſte:vel ĩ rebꝰ tm̃
eis iniuſte ſubtrahẽdo vel retinẽdo,vt in vſura,vel in actioni
bus iniuriãdo alteri tm̃ verbo,vel verbo ⁊ facto.ita ꝙ de rebꝰ
exterioribꝰ nihil ſibi ſubtrahat.Prima aũt inequalitas redu
cit̃ ad eq̃litatẽ iuſtitie ꝑ reſtõnẽ:reddẽdo tñ q̃tũ ſubtractũ eſt
de rebꝰ exterioribꝰ.ſꝫ ſcda reducit̃ ad equalitatẽ iuſtitie ꝑ ſa-
tiſfactionẽ.qñq; tñ reſtõ accipit̃ ꝑ ſatiſfactiõe ſꝫ ꝓprie loquẽ-
do reſtõ eſt tm̃ de rebꝰ exterioribꝰ iniuſte habitis, ſatiſfactio
aũt ꝑ iniurijs iniuſte illatis.Ex q̃ pꝫ ꝙ lꝫ ad reſtitutionẽ ſuf-
ficiat reductio ad equalitatẽ iuſtitie in rebꝰ, ad ſatiſfactionẽ
tñ requirit̃ reductio ad eq̃litatẽ iuſtitie ⁊ amicitie.qr iniurioſa
actio non ſolũ eſt ꝯ iuſtitiã,ſꝫ ꝯ amicitiã.Eſt ergo ſatiſfactio
recõpẽſatio ꝑ emẽdã ad recõciliãdũ amicitiã.Et hec de p̃mo.
¶Quãtũ ad ſm ſit iſta ꝯcluſio.poſſibile eſt hoĩ deo ſatiſface-
re ꝑ pctõ.Probat̃ ꝯcluſio p̃mo ſic ꝑ illꝺ Mat.xviij.patiẽtiã
Hierony. habe in me,⁊ oĩa reddã tibi.¶Scdo rõne ſic.ſicut Hierony.
dicit.q dr deũ aliqd ĩpoſſibile precepiſſe,anathema eſt.ſꝫ ſatiſ
factio eſt ĩ p̃cepto.Luc.iij.facite dignos fructꝰ pñie.ergo poſ
ſibile eſt deo ſatiſfacere.Pro cuius ꝯcluſionis declaratiõe eſt
S. Thom. 4 notãdũ iuxta ſctm̃ Tho.in q̃rto.†qꝺ duplr̃ hõ ipſi deo debi-
tor efficit̃.vno modo rõne bñficij accepti.Alio mõ rõne pcti
cõmiſſi.Et ſicut grãrum actio vel cultus latrie vel ſi qd eſt hmõi
reſpicit debitũ accepti bñficij:ita ſatiſfactio reſpicit debitum
pcti ꝯmiſſi.in his autẽ honoribꝰ q ſunt ad parẽtes:vl̃ deos:ẽt
ſm phm ĩpoſſibile eſt equalens reddere ſm quãtitatẽ,ſꝫ ſuffi
cit ꝙ hõ reddat qꝺ p̃t.qr amicitia non exigit equalens,ſed qꝺ
poſſibile eſt.vt habet̃.viij.Ethico.⁊ hoc ẽt eſt equale aliqualr̃
ſ.ſm ꝓportionabilitatẽ.qr ſicut ſe hꝫ hoc qꝺ deo eẽt dbitũ ad
ipm deũ:ita hoc ꝙ ipſe põt ad eũ,⁊ ſic aliquo mõ forma iuſti-
tie ſeruat̃.Et ſimilr̃ eſt ex parte ſatiſfactionis.¶Eſt ergo cõ
cluſio.ꝙ hõ non p̃t deo ſatiſfacere ſi ly ſatis quãtitatis equali
tatẽ ĩportet,hñ aũt p̃t,ſi ĩportet equalitatẽ ꝓportionis vt di-
ctũ eſt.⁊ h̃ ſicut ſufficit ad rõnẽ iuſtitie,ita ſufficit ad rõnẽ ſa-
Albertus magnus. tiſfactiõis.dñs vero Albertus magnus in.iiij.hꝫ aliũ modũ
5 loquẽdi:lꝫ in re non differat.dr eñ † qꝺ duplex eſt ſatiſfactio
ſ.ſm equale iuris ⁊ ſm arbitriũ eius cui facta ẽ iniuria.loquẽ
do primo mõ de ſatiſfactiõe nõ ꝯuenit deo ſatiſfacere ab aliq̃
creatura rõnibus poſitis in arguẽdo ſꝫ loquẽdo.ſcdo mõ hñ
ꝯuenit ſoluere deo ꝓ pctõ,qꝺ exigit a nobis ⁊ de q̃ eſt ipſe con
tẽtus.vñ Michee.vj.qꝺ dignũ offerã dño curuabo genu deo
excelſo:nunqd offerã ei holocauſtomata,⁊ vitulos anniculos:
nũqd placari poteſt deꝰ in milibus arietũ.⁊c.⁊ infra indicabo
tibi o hõ qd ſit bonũ:⁊ qꝺ dñs reqrat a te vtiq; facere iudiciũ
⁊ diligere miſericordiã,⁊ ſolicitũ ambulare cũ deo tuo.Et ad
Durãdus. hoc vr̃ declinare ſnĩa dñi Durãdi,q dicit ꝙ ſi eq̃litas inter of
fenſam ⁊ emendã ꝯſideret̃ ſm abſolutã cõparationẽ rei ad rẽ,
q̃ dr equalitas ꝓprie dicta,ĩpoſſibile eſt hoĩem deo ſatiſfacere
ꝓ pctõ.Si vero accipiat̃ equalitas ſm acceptationẽ illius:cui
ſit emẽda,q̃ dr equalitas interp̃tatiua ſolũ poſſibile eſt hoĩem
Ad primũ argumẽtũ. Bonauen. deo ſatiſfacere.¶His habitis dicẽdũ eſt ad rõnes.Ad p̃mã
cũ dr ꝙ ſatiſfactio dꝫ equari offenſe.rñdẽt aliq:vt dñs Bona
uentura,ꝙ offenſa hꝫ infinitatẽ ex parte auerſionis:⁊ ſic gra-
tis dimittit̃,ſꝫ ex pte cõuerſionis finita ẽ ⁊ ſic ꝓ ea ſatiſfieri p̃t
S. Thom. ſꝫ hec rñſio vt dicit ſctũs Tho.nulla eſt:qr ſatiſfactio non rñ-
det pctõ,niſi ſcdm ꝙ eſt offenſa dei:qꝺ nõ hꝫ ex parte ꝯuerſio
Albertus magnus. nis,ſed ſolũ ex parte auerſionis.¶Scdo iuxta Albertũ ma-
gnũ in.iiij.rñdet̃,ꝙ argumẽtũ ꝓcedit de ſatiſfactiõe q̃ ĩportat
eq̃litatẽ quãtitatis ſm quã(vt dictũ eſt)hõ deo ſatiſfacere nõ
S. Thom. p̃t:⁊ ita rõ non ꝓcedit.¶Uel tertio dicẽdũ iuxta ſctm̃ Tho.
in.iiij.ꝙ ſicut offenſa habuit quãdã infinitatẽ ex infinitate di
uine maieſtatis,ita ẽt ſatiſfactio accipit quãdã ĩfinitatẽ ex ĩfi-
nitate diuine mĩe,put eſt grã ĩformata,ꝑ quã acceptũ reddit̃,
qꝺ hõ reddere p̃t.¶Uel q̃rto rñdet̃,ꝙ lꝫ hõ ex ſe ſatiſfacere
nõ poſſit ꝓ pctõ ex pte auerſionis reddẽdo equalens: p̃t tñ ꝑ
Opponit ĩ contrariũ. Durãdus. hoc ꝙ ſibi cõicat̃ meritũ paſſionis xpi qꝺ fuit aliquo mõ ĩfini
tũ.vt in tertio ſniarum di.xviij.dicit htũs Tho.¶Sꝫ ꝯ hãc ſo-
lutionẽ quã approbat ſctũs Tho.arguit dñs Durandus in
quarto diſt.xv.dicens.ꝙ nec Xp̃s ſm ꝙ homo pro ſe ipſo po-
tuit deo reddere equiualens pro beneficijs acceptis.cuꝫ ergo
quicqd erat in Xp̃o ſcdm humanã naturã eſſet obligatuꝫ,⁊ ei
debitũ,non potuit eſſe ſatiſfactio de condigno pro quocũq;
peccato conſiderãdo naturã rei:vel opis,ſed ſolum ſcdm acce
ptationem dei gratuitam.¶Sed ſalua reuerentia dñi Du-
Rñdet. randi ratio ſua non militat.¶Pro quo ſciendum,ꝙ valor ⁊
efficacia operis non dꝫ conſiderari ex parte inſtrumenti: ſed
ex parte principaliter agentis,ſicut valor ⁊ efficacia ſcripture
ſcit eñ vnus ſcriptor ex eodẽ calamo meliꝰ ſcribere q̃ alius.
Damaſce. vnde cuꝫ humanitas in Xp̃o vt inqt Damaſcenus ſe habeat
vt inſtrumẽtũ diuinitatis:,valor ⁊ efficacia paſſionis ⁊ actio-
nis Xp̃i dꝫ conſiderari ex parte ſuppoſiti Xp̃i.quod eſt infi-
nite virtutis,⁊ ideo paſſio Xp̃i potuit hr̃e infinitã efficaciam
ex parte ſuppoſiti,quod ſcdm humanitatẽ patiebat̃.Ex quo
ſequit̃ ꝙ cõdigne potuit ſatiſfacere pro peccato quod infini-
tatem dicitur habere ex parte auerſionis.Ex his poteſt ſolui
Durandel lus. ratio in oppoſitũ vt inqt Durãdellꝰ in reſponſionibus Du-
rãdi quoniã licet operationes nature humane ſi ſubſtitiſſent
in proprio ſuppoſito eſſent obligate deo,nõ tamen ita videtur
in ſuppoſito diuino,ſicut nec ipſum ſuppoſitũ diuinũ.non eñ
ſuppoſitum diuinum obligatũ erat vt ſm naturã humanam
Ad ſcdm. S. Thom. pateretur.vñ cõdignam ſatiſfactionem potuit facere.¶Ad
ſcdam rationẽ principalẽ cũ dicit, ꝙ ſeruꝰ ⁊c. rñdetur iuxta
ſanctũ Thomã in quarto ad minorẽ,ꝙ nõ ita ſumꝰ ſerui,qꝺ
non ſimus dñi actuũ noſtrorũ.Pro quo notandum ꝙ homo
qui ad imaginem dei factus eſt aliquid libertatis participat
inquãtũ eſt dñs ſuorũ actuum per li.ar.et ideo ex hoc ꝙ li.ar.
agit:deo ſatiſfacere poteſt,qr quãuis dei ſit ꝑut a deo:eſt ſibi
cõceſſum tñ libere traditum eſt vt eius dominus ſit qꝺ ſeruo
Ad tertiũ. S. Thom. non competit.¶Ad tertiã reſpondetur iuxta ſanctuꝫ Tho.
ꝙ ratio illa cõcludit,ꝙ deo equalẽs ſatiſfactio fieri nõ poſſit
nõ autẽ ꝙ non poſſit ſufficiẽs fieri,q̃uis eñ homo totũ poſſe
ſuum deo debeat,non tamen ab eo exigitur de neceſſitate, vt
totum quod poſſit faciat qr hoc eſt impoſſibile ſm ſtatum pre
ſentis vite,vt totum poſſe in aliqd vnum expendat cum oppor
teat eum circa multũ ſolicitum eſſe,ſꝫ eſt quedã menſura ho-
mini adhibita,que ab eo requirit̃ ſcilicet,impletio mãdatorũ
Dd

dei ⁊ ſup ea poteſt aliquid erogare, vt ſatiſfaciat ⁊ cõformiter
Albertus.
dñs Albertus rñdens ait. ꝙ licet totum debeamus ꝙ ſumus
⁊ poſſumus rõne conditionis, non tamen exigit dñs a nobis
iure ſtricto, ⁊ ideo ſm ſuum arbitrium poſſumus ſatiſfacere.
Ad quartũ.
¶ Ad quartã qđ inducitur in confirmatione reſpõdet ſm euͣ
Albertus.
6 dem dñm Albertum † qđ iuſtitie noſtre dupliciter cõſiderant
ſ. in cõparatione ad nos: ⁊ ad gratiã informãtẽ, quã habemus
a deo. Primo modo cõſiderãdo dicit Eſaias, ꝙ vex eſt, ꝙ iu-
ſtitie ſunt quaſi pãni menſtruoſi: qꝛ multi ſunt defectus noſtri
nec ſufficiũt ad ſatiſfaciẽdũ pro peccato. Scdõ aũt modo con
ſyderate ſic deo accepta ſunt opera noſtra, ⁊ ſatiſfactionẽ me-
Ad quintũ S. Thom.
rentur. concordat beatus Tho. ¶ Ad quintã repõdet negã-
do cõſequẽtiã, ⁊ rõ eſt, qꝛ ſicut dicit beatus Tho. ꝙꝙ peccatuꝫ
originale minus habeat de ratione peccati, ꝙ actuale morta-
le, ⁊ ita minus graue ſit in rõne peccati, ⁊ vituperabilis, tñ eſt
grauius pctm̃, quã cum ad bonũ qđ per ipſum corrumpit. qꝛ
eſt ipſius humane nature infectio, ⁊ ideo p vnius hoĩs puri ſa
tiſfactionẽ expiari nõ potuit: ſicut actuale mortale: per qđ tm̃
Ad ſextũ.
bonũ huiuſmodi pſone corrumpitur. ¶ Ad ſextam rñdetur
negãdo conſequẽtiã. quoniã diabolus non dicit non poſſe ſa-
tiſfacere pro peccato ſuo propter maioritatem delicti, ſꝫ qꝛ eſt
inſuſceptibilis penitẽtie ⁊ gratie, que ſubſtramentũ eſt ⁊ ratio
ſatiſfactionis, cum ſit obſtinatus in malo, ⁊ hoc idẽ eſt de ho-
mine damnato, ⁊ hec de primo articulo.

7 **Ad ſecundum** Sic proceditur. † Et videt qđ
in ſatiſfactione non requiratur
Primũ argumẽtum.
opus exterius. Primo ſic. Jo. v. dixit dñs languido quem ſa
nauerat ad piſcinã, ecce ſanus factus es noli amplꝰ peccare,
ne vlteriꝰ tibi aliquid contingat, ſanato ergo non iniũxit dñs
aliquid, niſi voluntatem peccãdi que eſt motus interior. ſꝫ om
nis xpi actio noſtra eſt lectio. ergo ſacerdos penitẽti ſanato p
contritionẽ non dꝫ iniungere exteriorem ſatiſfactionem. non
Scdm ar.
ergo eſt neceſſaria ſatiſfactio exterior. ¶ Scdõ ad idem vꝫ p
quod dñs mulieri deprehẽſe in adulterio non iniũxit vlterio-
rem ſatiſfactionẽ. Jo. viij. ſed tm̃ dixit ei. vade ⁊ noli amplius
Tertiũ ar.
peccare. ¶ Tertio idẽ videt per illud Eccleſiaſti. xxj. fili pec-
Opponit ⁊ Reſpõdet.
caſti: nõ adijcias iterum. ¶ In oppoſitũ eſt tex. pñtis lr̃e: vbi
Auguſtinus dicit non ſufficit ⁊c. ¶ Rñdeo dicẽdũ ꝙ in ſatiſ
factione q̃ p peccatis iniũgitur ab eccleſia neceſſariũ eſt opus
exterius. pꝫ hec concluſio. tum qꝛ de peccatis confeſſis fit per
ſe ſatiſfactio ſm arbitriũ eccleſie, ſꝫ etiã nõ arbitratur ſatiſfa
ctionẽ iuſtam: niſi fuerit opere exteriori. qꝛ hmõi ſolum iniun
git penitẽtibus. ergo in ſatiſfactione neceſſariũ eſt opus exte
rius. ¶ Scdõ idem patet quia partes ſatiſfationis ſunt ora
tio: ieiuniũ, eleemoſyna. ſed iſta ſunt opera exteriora ergo con
Alexander de halis.
cluſio vera. Eſt tñ hic iuxta dñm Alex. de halis notandum in
quarto ꝙ eſt ſatiſfactio ſacramẽtalis vtpote illa que iniungit
ab eccleſia, ⁊ hoc non fit niſi per opus exterius: ⁊ hec pprie eſt
ſatiſfactio, ⁊ eſt vna pars penitentie ⁊ de iſta loquit concluſio.
Alio mõ extenſo dicit ſatiſfactio opus qđcunq; ſiue interius:
ſiue exterius, quo penitens meretur reatus ſui peccati remiſ-
a ¶ Remiſ-ſionẽ. adde qđ ſatiſfa-ctio in foro penitentie nõ tollit pe nam ciuilẽ Pe. de an-cha. in. c. ac cuſaſti. nu. 2. de accuſa tio.
ſionem[a] cuiuſmodi ſunt opera, que ſuperintẽdunt penitentes
operibus iniunctis ab eccleſia, ⁊ hmõi ſunt de cõſummatione
⁊ ſecuritate ſatiſfactionis. Nota ergo. ꝙ quedã ſunt de funda-
mento ſatiſfactionis ſicut cauere a peccatis. ſine quo nõ pdeſt
ſatiſfactio. Eccle. xxxiiij. quĩ baptizatur a mortuo ⁊ iterũ tãgit
mortuũ, qđ prodeſt ei ſanatio eiꝰ. quedã ſunt ad expeditioneꝫ
ſiue facilitatẽ ſatiſfactionis, ſicut vitatio cõſortij mali: qꝛ inter
malos ſocios non fit ſatiſfactio. vñ Mat. xxvij. egreſſus petrꝰ
foras fleuit amare vbi dicit gl. ab impioꝝ cõſilio ſecluſus cul-
pam lauat, ꝙ non intus. vnde ſup illud negauit corã omnibꝰ
neſcio qđ dicis dicit gl. ꝙ noxia prauorũ colloqnia q̃ cogunt
Petrum negare deũ. Quedã ſunt de ſubſtãtia ſatiſfactionis:
vt ieiuniũ, oratio, ⁊ eleemoſyna, ⁊ hoc iniũgunt ſacerdotes pe-
nitẽtibꝰ, cũ dicunt, cauete a peccatis, vitate conſortia maloꝝ,
ieiunate, orate, eleemoſynã date. Quedã ſunt de cõſummatiõe
⁊ perfectione ⁊ ſecuritate ſatiſfactionis, ſicut ſunt alia bona, q̃
faciunt penitentes ſupra ſatiſfactionem iniunctã a ſacerdote
vnde Eſa. ij. docebit nos vias ſuas, ⁊ ambulabimus ĩ ſemitis
eius. i. per ſacerdotem docebit nos quid teneamur agere, ⁊ he
ſunt vie, ſed nos ſtrictiorem viã faciemus: ꝙ iniuncta ſit. ſunt
enim ſtrictiores ſemite, ꝙ vie. ⁊ hec iniungunt ſacerdotes in
vniuerſali, cum dicunt in penitẽtibus. omnia bona q̃ facietis
Ad argu.
ſint vobis pro penitẽtia. ¶ His viſis facile eſt reſpondere ad
obiecta ad omnia illa que obijciuntur, ꝙ dominus remiſerit
peccatum ſine obiectione iniunctionis exterioris ſatiſfactio-
Alexander de halis.
nis. reſpondetur dupliciter. hec primo iuxta magiſtrum Ale
xandrum de halis. ꝙ deus non iniungerit ſatiſfactionem exte
riorem, quoniã videbat cõtritionem eſſe ſufficientem, ad dele-
tionẽ macule ⁊ pene. ſed ſacerdos noſter qui non videt corda
penitentiũ: neſcit an ſufficiens ſit cõtritio, ⁊ propter hoc iniun
git ſatiſfactionẽ exteriorem. ¶ Scdõ o reſpondetur iuxta ſan-
S. Thom.
ctum Thomã in tertia parte, ⁊ melius ꝙ ad poteſtatem excel
lentie quã ſolus xps habuit pertinuit, ꝙ xps effectum ſacra-
menti penitẽtie qui eſt remiſſio peccatorum contulit illis, ſine
penitentie ſacramẽto: licet non ſine interiori pñia, quã ipſe in
illis p gratiã operatus eſt. ad illud qđ obijcit de eccleſiaſtico.
rñdetur. ꝙ hoc nõ ſufficit. ſ. nõ adijcere nec ibi etiã dicitur qđ
illud ſufficiat. vnde ſubditur de ſatiſfactiõe orationis cũ ſub-
ditur. ſed de priſtinis deprecare vt tibi dimittantur.

8 **Ad tertium** Sic proceditur. † Et videtur ꝙ ſa-
tiſfactio non debeat fieri per opera
Ad primũ argumẽtũ.
penalia. Primo ſic. Anſelmus libro cur deus homo dicit: qđ
ſatiſfacere ſit honorẽ debitũ deo cõtribuere. ſꝫ hoc alijs ꝙ pe-
nalibus operibus impendi poteſt. ergo ſatiſfactionẽ nõ opor
Scdm ar.
tet penalibus operibus fieri. ¶ Scdõ ſic. per ſatiſfactionem
oportet fieri recõpenſationẽ ad diuinã offenſam. ſed nulla re-
compenſatio vꝫ fieri per opera penalia. quia deus nõ delecta-
tur in penis noſtris. ergo non oportet ſatiſfactionẽ per opera
Tertiũ ar.
penalia fieri. ¶ Tertio ſic. ꝙto aliqđ opꝰ ex maiori charitatẽ
precedit, tãto opus minus eſt penale. qꝛ charitas penam non
habet. j. Jo. iiij. ſi ergo oportet opera ſatiſfactoria eſſe penalia
quãto ſunt magis ex charitate facta: minꝰ erũt ſatiſfactoria.
Quartum argumẽtũ.
ꝙ eſt falſum ergo ⁊c. ¶ Quarto ſic. ſi opus ſatiſfactorium eſt
neceſſario penale, ſeqtur ꝙ quãto eſt penale, eſt magis ſatiſfa
ctorum. ſꝫ magis eſt penale tepido ⁊ carnali ieiunare vna die,
ꝙ viro deuoto ⁊ feruẽti per totã vnam quadrageſimam. ergo
iſte magis ſatiſfacit ieiunãdo vna die, ꝙ ille per totã quadra-
geſimã. qđ eſt inconueniẽs. qꝛ ſic reportaretur commodum de
Quintũ ar.
defectu ⁊ malitia. ¶ Quinto ſic. ſi hoc eſſet verum, multis pre
cluſa eſſet poſſibilitas ſatiſfaciẽdi, vt illis qui nullũ opus pe-
Opponit ĩ cõtrarium.
nale agere poſſunt. ¶ In oppoſitũ eſt text. pñtis litere. vbi
dicit Aug. non ſufficit eas res in melius commutare ⁊ a pteri
tis malis recedere, niſi de his etiã q̃ facta ſunt ſatiſfaciat do-
mino per penitẽtie lamẽta: vel dolorẽ: vel per humilitatis ge-
Rñdet. Gregorius
mitũ ⁊c. ¶ Rñdeo dicendũ. ꝙ ſatiſfactio fienda eſt per opera
hec concluſio pbatur primo per illud Grego. in homilia. Iu-
ſtum eſt vt peccatũ tanto maiora ſibi inferat lamẽta per peni
tentiam: ꝙto maiora intulit ſibi damna p culpã. veritas cõclu
S. Thom.
ſionis ſic oſtendit iuxta ſctm̃ Tho. in. iiij. di. xv. ſatiſfactio re-
ſpectũ habet ⁊ ad preteritã offenſam, pro qua recõpenſatio fit
per ſatiſfactionẽ, ⁊ etiã ad futurã culpam, a qua per eam pſer-
uamur. ⁊ quãtum ad vtrũq; exigitur, ꝙ ſatiſfactio per opa pe
nalia fiat recõpenſatio em̃ offenſe importat adequationẽ: quã
oportet eſſe eius, q offendit, ad eũ in quẽ offenſa commiſſa eſt.
Adequatio in humana iuſtitia attẽditur p ſubtractionem ab
vno: qui plus habuit iuſto: ⁊ additionem ab altero, cui ſubtra
ctũ eſt aliqd. deo autẽ ꝙuis ex parte ſua nihil ſubtrahi poſſit:
tñ peccator ꝙtũ in ipſo eſt aliquid ei ſubtraxit peccãdo: vt di
ctum eſt. vnde oportet ad hoc ꝙ recompẽſatio fiat, ꝙ aliquid
ſubtrahatur a peccante per ſatiſfactionẽ, quod in honorẽ dei
cedat. opus autẽ bonũ ex hoc ꝙ eſt huiuſmodi, non ſubtrahit
aliquid ab operante, ſeđ magis perficit ipm̃. vnde ſubtractio
non pꝫt fieri per opus bonum, niſi penale ſit. ⁊ ideo ad hoc qđ
aliquid ſit ſubtractoriũ: oportet ꝙ ſit bonũ vt in honorem dei
fiat, ⁊ penale vt aliquid pctõri ſubtrahat. Similiter etiã pena
a culpa futura preſeruat, qꝛ facile homo ad pctã redit: ex quo
penã expertus eſt. vñ ſm phm pene medicine ſunt. Ceterũ ra
Bonauen. Alexander de halis.
tionabilitatem huius concluſionis videlicet ꝙ ſatiſfactio ex-
ercẽda ſit p opera penalia oñdit dñs Bonauentura ſequẽdo
magiſtrũ Alex. de halis ex quatuor. ¶ Primo ex eo, ꝙ in ſa-
tiſfactione eſt honoris ablati debita redditio, qui enim hono
rem deo abſtulit in culpa offendendo, dꝫ honorẽ deo reddere
ſubijciendo ſe deo in pena. vnde amplius honorẽ iſtum debet
hõ reddere, ꝙ ſi nõ abſtuliſſet. ⁊ ideo requirit vt non tantũ fa-
muletur per bonã operationẽ, verum etiã ſeipm̃ deijciat p pe
nam aſſumptam. ¶ Scdã ratio quia ſatiſfactio eſt deordina-
ta reordinatio de qua qui deordinat ſe per cõmiſſionem culpe
optime reordinat ſe per perpenſionẽ pene, ideo ⁊c. ¶ Tertia
ratio. qꝛ ſatiſfactio videtur eſſe ĩfirmãtis curatio. curatio aũt
fit per cõtraria, cum ergo inducta ſit infirmitas per delectatio
nem culpe, curari debet per ſuſtinentiam pene. ¶ Quarto qꝛ
in ſatiſfactiõe eſt debiti ſolutio. vnde cum peccator debitor ſit
pene: merito debet per penam ſatiſfactionẽ impendere. meri-
to ergo ſatiſfactio exercenda venit per opera penalia. ¶ His
Ad primũ argumẽtũ. Bonauen.
habitis dicẽdum eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primã rñ
detur iuxta magiſtrũ Alexã. de halis ⁊ dñm Bonauenturam
9 † ꝙ quadruplex diſtinguitur debitum honoris. eſt enĩ debitũ
honoris veniens ex bono collato, ⁊ hunc debemus impende-
re per gratiarum actioneꝫ. ⁊ eſt debitum honoris veniens ex
mandato

mãdato iniuncto. ⁊ hunc debemus per obediẽtie ſubiectionẽ.
Et eſt debitũ veniens ex maieſtatis imperio ⁊ hoĩe, debemus
hũc per latrie adorationẽ. Et eſt quarto debitũ honoris pue-
niens ex peccato cõmiſſo, ⁊ iſte honor reddit deo per ſui ipſiꝰ
S. Thom.
punitionẽ: ⁊ hec eſt in ſatiſfactione. Et cõformiter ſctũs Tho.
in quarto rñdet dicens ꝙ debitum pro peccato eſt recõpenſa-
tio offenſe, q̃ ſine pena peccãtis nõ fit: ⁊ de tali debito Anſel-
Ad ſcdm. S. Thom.
mus loquitur. ¶ Ad ſcdam reſpondet iuxta ſanctũ Thomã
ꝙ quãuis deus non delectetur in penis: vt pene ſunt delectat
Ad tertiũ. S. Thom.
tamẽ in eis, vt ſunt iuſte, ⁊ ſic ſatiſfactorie eſſe poſſunt. ¶ Ad
tertiã reſpõdetur iuxta ſanctum Tho. ꝙ maior propoſitio il-
lius argumẽtationis eſt diſtinguẽda. Pro quo notandum ꝙ
ſicut in ſatiſfactione conſideratur penalitas, ita in merito cõ-
ſideratur difficultas. diminutio aũt difficultatis aut attẽdit
ex parte ipſius actus, ⁊ ſi ſic talis difficultas diminuit meritũ
ceteris paribus: aut difficultas attendit ex parte voluntatis.
⁊ tũc diminutio difficultatis ex promptitudine volũtatis nõ
diminuit meritũ, ſed auget. Et ſimiliter in propoſito. dicimꝰ
enĩ, ꝙ diminutio penalitatis ex prõptitudine voluntatis quã
facit charitas nõ dimittit efficaciã ſatiſfactionis: ſed auget. ⁊
Ad quartũ. Alexander de halis. Bonauent.
rõ non procedit. ¶ Ad quartã rñdetur iuxta magiſtrũ Ale-
xandrũ de halis: ⁊ dñm Bonauẽturam, ꝙ aliqđ eſt penale na
ture, qꝛ natura eſt ſicut abſtinẽtia ieiunij: ⁊ erogatio bonoruꝫ:
ex quibus eſſet ſuſtentanda infirmitas humana. aliquid vero
eſt penale rõne deordinatiõis culpe, qua inordinat voluntas:
⁊ inhabilitatur ad bonũ, cuiuſmodi eſt tepor, ⁊ carnalitas: his
enĩ deordinatur voluntas. prima penalitas congruit operibꝰ
ſatiſfactionis. ſcđa non. rõ autẽ procedit de ſcđa nõ de prima.
Ad quintũ.
¶ Ad quintã vbi obijcit, ꝙ aliqui rõne ĩfirmitatis vel debi-
litatis nihil penale poſſunt ſuſtinere. Rñdet. ꝙ ⁊ ſi hoc ſuppo
natur lꝫ aut raro aut nũquã accidat, niſi forte ĩ graui ⁊ perpe
tuo languore, talibꝰ non ſunt indicẽda hmõi opera laborioſa:
ſed illis ſufficit dolor perpetuus, ⁊ deteſtatio cõmiſſi, ⁊ propo
ſitum ſatiſfaciendi ſi poſſibilitas daretur ⁊c.

10 **Ad quartum** Sic procedit † ⁊ videt ꝙ non con-
uenienter aſſignentur partes ſa-
tiſfactionis in litera, cum dicitur. niſi ſatiſfaciat dño per peni
Primũ argumẽtũ.
tentie lamenta ⁊c. cooperãtibus eleemoſynis: ⁊ ieiunijs. Pri-
mo ſic. quia tres partes ponũtur ſatiſfactionis: ſcꝫ ieiunium:
oratio, ⁊ eleemoſyna. hic nõ ponuntur niſi due ſcꝫ eleemoſyna
Scdm ar.
⁊ ieiuniũ. ergo ⁊c. ¶ Scdõ ſic. dicit apl̃us. j. Corin. pietas va-
let ad omnia. ergo vbi apoſtolus loquitur de pietate, que eſt
in eleemoſynaꝝ largitione. ergo eſt antidotũ vniuerſale circa
omnẽ morbum ſpiritualem. ergo ſufficit eleemoſyna p omni
Tertiũ ar.
peccato. ergo ſuperflue poſuit ieiuniuꝫ. ¶ Tertio ſatiſfactio
neceſſaria eſt ad emendationẽ peccatorum, ſed eleemoſyna ab
omnibus peccatis emundat. Luc. xj. date eleemoſynam, ⁊ oĩa
munda ſunt vobis. ergo omnia alia ſunt ſuperflua. ergo incõ
Opponit ⁊ Rñdet.
uenienter opera ſatiſfactoria in litera deſignantur. ¶ In op-
poſitum eſt authoritas beati Auguſti. ¶ Rñdeo dicendũ. ꝙ
cõuenientiſſime aſſignantur partes ſatiſfactionis oratio: ieiu
niũ: ⁊ eleemoſyna. cuius cõcluſionis conuenientia oñditur ex
S. Thom.
tribus iuxta ſanctũ Tho. in quarto. primo ex parte bonoruꝫ:
que ſunt in nobis, q̃ nobis ſubtrahimus ad honorẽ dei. Pro
11 quo notãdum ꝙ † ſatiſfactio dꝫ eſſe talis, per quam nobis ali-
quid ſubtrahimus ad honorem dei. nos autem non habemus
niſi tria bona. ſ. bona anime: bona corporis: ⁊ bona fortune. ſ.
ex bonis quippe fortune ſubtrahimus nobis aliquid per elee
moſynam, ſed ex bonis corporalibus ſubtrahimus aliqd no-
bis per ieiunium, ex bonis aũt aĩe non oportet ꝙ aliquid ſub-
trahamus nobis ꝙtum ad eſſentiam vel ꝙtum ad diminutio
nem ipſorum. quia per ea efficimur deo accepti, ſed per hoc ꝙ
ea ſubmittimus totaliter deo, ⁊ hoc fit per orationẽ. ¶ Scdõ
colligitur cõuenientia partium ſatiſfactionis ex parte radicũ
12 peccatorũ, † que tres ſunt ⁊ eſſe ponunt. j. Jo. iij. ſ. cõcupiſcen-
tia carnis, cõcupiſcẽtia oculorum, ⁊ ſuperbia vite. quia enĩ tria
ſunt propter que eſt neceſſaria ſatiſfactio cõuenienter aſſigna
ta ſunt tria ſatiſfactoria. ſ. ieiunium cõtra cõcupiſcentiam car
nis. erogatio eleemoſyne cõtra cõcupiſcentiam oculorũ. Con-
Auguſt.
tra ſuperbiam vite humilitas orationis. vt Aug. dicit ſuper
Mattheũ. Si vis orationẽ tuaꝫ volare ad celum, fac ei duas
alas: ieiunium: ⁊ eleemoſynam. hec enim tria tollunt pondus
peccati. Abſtinẽtia tollit põdus carnis: eleemoſyna auaritie:
oratio vero ſupbie. ¶ Tertio numerus iſte cõueniẽter accipit
ex parte: qua ſatiſfactionis eſt pctõrum ſuggeſtionibus adi-
tum nõ indulgere, qꝛ omne peccatum vel in deũ cõmittimus: ⁊
ꝯ hec ordinatur oratio, vel in proximum, ⁊ ꝯ hec eleemoſyna,
vel cõtra noſmetipſos, ⁊ cõtra hoc ordinatur ieiuniũ. ¶ His
Ad primũ argumẽtũ.
habitis rñdendum eſt ad rõnes in oppoſitum. Ad primã rñ-
detur negando minorem. dicimus qđ omnes tres ponant in
litera preſenti: qm̃ per contriti cordis ſacrificiũ qđ in oratiõe
Ad ſcdm. Alexander de halis.
perficitur q̃ eſt pius affectus mẽtis in deum directus. ¶ Ad
ſcdm rñdetur iuxta magiſtrũ Alexãdrum de halis, ꝙ lꝫ elee-
moſyna valeat ad omne genus peccati delendum, ſcꝫ diſpoſi-
tiue, non tñ propter hoc ſequitur, ꝙ alie partes ſatiſfactionis
nõ ſint ſatiſfactorie. nõ enim dicitur pietas ad oĩa valere quia
ſit medicina generalis ſanans oẽs morbos per cõtrarietateꝫ:
ſed quia aliquo modo eſt operatiua ad remiſſionẽ omnis pec-
Ad tertiũ. S. Thom.
cati ex dei miſericordia. ¶ Ad tertiam rñdetur negando cõſe
quentiam, ⁊ ratio eſt iuxta ſctm̃ Thomam in quarto. qꝛ lꝫ ſin
gula illorum. ſ. orationis, ieiunij, ⁊ eleemoſyne per quãdam cõ
uenientiã ſingulis peccatis appropriẽtur. quia cõgruum eſt
vt in quo quis peccauit ĩ hoc puniat, ⁊ etiã ꝙ peccati cõmiſſi
per ſatiſfactionẽ radix abſcindatur: tñ quodlibet boruꝫ pctõ
ſatiſfacere pꝫt. vnde vni qui nõ pꝫt vnũ ex eis perficere: iniun
gitur aliud, ⁊ pcipue eleemoſyna aliorum vires ſupplere po-
teſt, inquãtum alia ſatiſfactionis opera per eleemoſynam ſibi
quiſq; mereatur quodãmodo in illis, in quibus eleemoſynam
tribuit. vnde non oportet quod ſi eleemoſyna mundat pecca-
Exponit literam.
ta, quod propter hoc alie ſatiſfactiones ſuperfluant. Litera.
¶ [Nõ ſufficit] ad ſalutẽ [mores in melius]. i. a malis actibꝰ
ceſſando opera bona exercere. [⁊ recedere a preteritis malis]
ſ. abſtinere niſi ⁊c. vbi manifeſte neceſſitas penitentie oñditur.
hec enĩ ordo diuine iuſtitie exigit, vt primo ſe puniat penitẽs
dolens de cõmiſſis: hac enĩ via venit deus ad penitentẽ: vt cõ
Pſal. lxxxiiij. b
ferat illi gratiã gratum faciẽtẽ. vñ in pſ. iuſtitia ante eũ am-
bulauit. gl. prima hoĩs eſt vt puniat ſe maluꝫ, ⁊ faciat ſe bonũ
⁊ hec eſt via dñi vt veniat ad eũ. ppter qđ dicitur Eze. xxj. In
Ambroſiꝰ.
amaritudinibus ingemiſcens corã me. vñ Ambro. libro de pe
nitẽtia. ſi cõuerſus ingemueris tunc ſaluaberis. expectat ergo
gemitus noſtros: ſed tẽporales, vt remittat perpetuos: expe-
ctat lachrimas noſtras: vt pfundat pietatẽ ſuã. expectat nr̃aꝫ
cõuerſionẽ, vt reuertatur ipe ad dandum grãm. nõ ergo ſuffi-
cit vt dicit Aug. in litera ad ſalutẽ conſequẽdam eternã [mo
res ⁊c. niſi per penitẽtie lamẽta per cõtriti cordis ſacrificiũ.]
pſ.l. c
pſ. ſacrificium deo ſpũs cõtribulatus ⁊c. in quo vt diximus
orationis ſuauitas intelligitur [cooperantibus eleemoſynis
⁊ ieiunijs] eleemoſyna ieiuniũ ⁊ oratio ponunt partes ſatiſfa-
ctiõis vt infra videbitur. [Nouit] ſcđa pars ponitur vtilitas
penitẽtie. qm̃ ad penitentiam noſtrã mutat deus ſentẽtiã ſuã.
Ambro.
vnde Ambroſius ita habet libro. ij. de penitẽtia. c. viij. tãta eſt
enĩ penitentie medicina, vt ppter penitentiã mutare videatur
deus ſuã ſñiam, in te igit eſt vt euadas. Pro hac parte nota
13 † ꝙ ſñia dupliciter intelligi pꝫt. vno modo p diuina pordina
tione, ⁊ prouidentia qua diſponit per iuſtitiã peccata punien-
da: ⁊ iſto mõ ſicut deus eſt ĩmutabilis: qui dicit. ego deus ⁊ nõ
mutor. Malachie. iij. ſic ſñia quãtum ad diuinã puidẽtiam ⁊
pordinationẽ eſt omnino ĩmutabilis: cum ſit ſtabilis ⁊ eterna.
Alio modo pꝫt accipi dei ſñia quo ad effectũ fiendũ in creatu
ra dei exterius, ſm quam peccator puniendus eſt. ipe tñ deus
preuidit ⁊ preordinauit, ꝙ peccator ad eum cõuerteretur: ⁊ ei
miſerebitur: ⁊ penã quã meruit non infligat ⁊ iſto mõ dicitur
ſententia dei mutari pro quãto dñs eternaliter ⁊ ĩmutabiliter
effectũ iuſtitie mutat in effectũ miſericordie, nulla mutatione
exiſtente in deo, ⁊ ſic intelligitur ſcriptura. Jone. iij. vbi dꝛ qs
ſcit ſi conuertatur, ⁊ ignoſcat deus: ⁊ reuertat a furore ire ſue:
⁊ non peribimus ⁊c.

Aliud eſt quidẽ. Hoc. c. habet. xj. q. j. ⁊ ibi exponit. idu
cit aũt hic iudicio noſtro ad ſignificandũ, ꝙ ſatiſfa
ctio p peccatis exercẽda eſt p opera penalia, cũ pe
nitẽtẽ poſtulãtẽ illicitoꝝ veniã oporteat etiã a licitis abſtine-
re ſicut a cibis multis ieiunãdo, ⁊ aliqñ a repetẽdo debita: illa
Gregorius.
remittendo. qꝛ vt dicit Grego. in homi. ſup euangeliũ ductus
eſt Jeſus in deſertũ. dignũ eſt vt qſquis ſe in pñia macerat, vt
etiã hoc ꝙ iuſte competit ſibi interdicat, ſic nobis afflictis a
deo dimittit qđ iniuſte egimus, ſi pro amore illiꝰ hoc quod iu
ſte competit relaxamus.

1 ☞ Balteus quid dicatur.
2 Peccator dꝫ ſe induere cilicio in ſignum penitentie.

Qui ſanctus ſacerdos eſt ⁊c. Hoc ſcribit beatus Hierony. ſup malachiã pro-
phetã: ⁊ inducit hic a Gratiano ad oñdendũ neceſ-
ſitatẽ penitẽtie peccatoribus ex parte ſumptiõis corpis Xpi
ad quã oẽs fideles tenent ſalteꝫ ſemel in anno iuxta. c. omnis
vtriuſq; ſexus. extra de pe. ⁊ re. ad quã nemo niſi dignus ad-
mittendus eſt: peccator aũt non pꝫt digne accedere niſi pacta

Diuiſio.
penitentia peccatoꝝ ſuoꝝ. Et pōt diuidi in duas partes. In
pᷓma oñdit quibus virtutibus adornatus dꝫ iuſtus accede-
re ad hoc ſacr̄m. In ſcđa oñdit. ꝙ pctō᷑ ad ſacram cōionē ac-
cedere non debeat, niſi preuia penitentia de peccatis. ſcđa ibi,
qui aūt peccator eſt. qꝛ de damnatione indigne accedentiū ad
ſacramēti cōionē ſatis diſputatū eſt in tractatu de cōſecr. di.
ij. circa. c. qui ſcelerate. ſupſedemus ab illa diſputatione ⁊ veni
Exponit literam.
mus ad lr̄am. Litera. ¶ [Qui ſanctus]. i. bonus. [comedit in
paſcha] de quo dꝛ. j. Corin. v. paſcha nr̄m immolatus eſt Xp̄s
itaqꝫ epulemur in azimis ſynceritatis, ⁊ veritatis agnum. i.
Xp̄m. in ſacramēto eñ dominici corporis iam non agn⁹ typi-
cus: ſeu figuratiuus immolat̄, ſꝫ verus agn⁹ quē Jo. mōſtra-
uit. Jo. j. dicēs Ecce agnus dei, ecce q tollit peccata mūdi, pro
bet igit̄ ſe homo qualiter de pane illo edat: ⁊ calice bibat: vt di
gne ⁊ cū ſanctimonia ſctm̄ ſanctorū, ſicqꝫ trāſeat de vitijs ad
virtutes, ⁊ celebret paſcha ⁊ phaſe, hoc eſt trāſitus dñi. vt ſcri
1 bit̄ Exo. xj. [baltheo] † baltheus erat zona, qua p̄cingebat̄ ſa
cerdos dum ingrediebat̄ tabernaculum ad miniſtrādū in ſan
ctuario, vt patet Exo. xxix. in quo figura erat ꝙ penitēs q ſa-
cerdos dici pōt, q ſe offert per pñiam ſacrificiū ⁊ hoſtiā placē-
Pſ. l.
tem deo ẜm illud. pſ. Sacrificiū deo ſpūs cōtribulatus ⁊c. vel
[baltheo]. i. caſtitate quaſi zona, ſicut eñ zona ſtringit veſtes
ne defluant, ſic caſtitas reſtringit hoīem, ne defluat in luxuriā
vel carnales cōcupiſcētias. Hu. [audiat] Luce. xij. [lumbi ve
ſtri precincti]. i. motus carnalium deſyderiorū cohibete, ⁊ re-
Grego.
frenate cinctorio caſtitatis: vñ Greg. homilia. xiij. ait lumbos
precingimus, cum carnis luxuriā per continētiā coarctamus
[⁊ lucerne ardētes in manibus veſtris]. i. opera veſtra ardeāt
charitate, ⁊ luceant alijs cōuerſatiōis honeſtate in exēplū. hec
eñ duo facit lucerna, ardet eñ in ſe, ⁊ lumen alijs prebet. vnde
in laudē beati Jo. dꝛ Jo. j. erat lucerna ardens. predicta autē
duo ſimul iūxit, ſcꝫ ꝙ ſint precincti lumbi: ⁊ lucerne ardētes ī
manibus veſtris, qm̄ vnū non placet deo ſine altero. ſ. cum qs
vel bona agit nōdum refrenata luxuria, vel caſte viuit nō exer
2 cens ſe per bona opa. Hu. [qui aūt] ſcđa pars. [cilicio] † pec-
cator eñ in ſignū pnie dꝫ ſe induere cilicio. ſi eñ Joā. baptiſta
in vtero ſanctificatus vt peccata vitaret pilis camelorū indu
tus mira abſtinētia voluit vti, q̄tomagis q in pctōrum deli-
cijs fuerunt debēt agere pñiam in cilicio ⁊ cinere, vt eis culpa
remittatur. [ingrediat̄ eccleſiā]. i. eccleſie vnitatē, a qua peccā
do diſceſſerāt, ad q̄ reuerti hꝫ p charitatē ⁊ pñiam, aliter eñ
digne penitere nō pōt. vt. j. di. vj. qui vult. non eñ eſt hoc itelli
gēdum de ingreſſu vel regreſſu corporali eccleſie, qm̄ p nullo
pctō eſt abſtinēdum ab introitu eccleſie, niſi qs ſit excōicatus
vel interdictus, vl̄ niſi ex cā ſit ei iterdictū [in ſacco]. i. groſſo
⁊ aſpero veſtimēto [cōpeſcat] alia litera hꝫ cōpenſet: vt. ſ. qua
lis fuit in delicijs: ſaltem talis. i. nō minus ſtudioſus vel inten
tus ſiue voluntarius ſit in auſteris ⁊ aſperis. ⁊ qualis fuit in
actione vitiorum: talis ſit. i. feruens in fructu bonorū operū.
xlvij. diſt. omnes.

1 ☞ Penitentia an tollat totaliter reatum.

Si agamus.

Dictū eſt beati Hierony-
mi ſuper amos propetam:
⁊ inducit beatus Hiero. ad inuitandum nos ad pe
nitētiā, oñdēdo eius fructū: ⁊ vtilitatē: qm̄ vt iquit
ſi agamus pñiam, deus etiā penitebit ſue ſñie, ⁊ rurſus pmit
Diuiſio.
tit pſpera ſi pñiam egerimus. Et pōt diuidi hoc. c. ī duas par
tes. Primo ponit qđ dictū eſt. Scđo oñdit illud duob⁹ exem
plis. ſcđa ibi: cuius rei exēplū. ¶ Pro cuius capituli plenio-
Queſtio. 1
ri intelligētia. Querit̄ † vtrū pñia tollat reatū totaliter ſiue to
tum reatū cui hō eſt rōne peccati obnoxius. Et videt̄ ꝙ ſic ex
Primū argumentū.
textu pñtis lr̄e, dicit eñ Hierony. ſi agamus pñiam ipſe deus
penitebit ſñie ſue, ſed ſi nobis agentib⁹ pñiam manebit adhuc
reatus pene in nobis: deus non peniteret ſñie, qꝛ ſententiauit
nos ad penā, cuius oppoſitū dicit Hieronymus hic: ⁊ ſupra
Ambro.
Ambroſius cum dixit nouit dñs mutare ſñiam, ſi tu noueris
Ad ſcđm.
emēdare delictū. ergo vr̄ ꝙ pñia tollat totū reatum. ¶ Scđo
ſic. bonū eſt efficacius ad agendū: q̄ malum. qꝛ malū non agit
Dionyſi⁹.
niſi virtute boni vt Dionyſius dicit. ſed p vnum actū peccati
hō ⁊ culpā ⁊ reatū incurrit. ergo ⁊ per actū ꝯtritionis a culpa
Ad tertiū.
⁊ reatu abſoluit. ¶ Tertio ſicut baptiſmus eſt propriū reme
diū ꝯ originale pctm̄: ita pñia contra actuale. ſed medicina p
pria videt̄ eſſe maioris efficacie reſpectu morbi cuius eſt medi
cina, q̄ alia, q̄ non eſt ppria. ergo ſi efficacia baptiſmi tāta eſt
reſpectu peccati actualis, qđ delet penā ⁊ culpā multo fortius
vt vr̄ pñia, que eſt ppria medicina ꝯ actuale habebit efficaciā
Opponit ī contrariū.
tollendi actuale peccatū, q̄tum ad culpam ⁊ reatū. ¶ In op-
poſitū eſt beatus Grego. dicens. p culdubio ſine vltione deli-
ctū non deſerit, aut eñ ipſe homo in ſe hic penitus punit, aut
deus cum hoīe vindicās pcutit. nequaq̄ ergo peccato parcit,
Reſpōdet.
qꝛ nullatenus ſine vindicta relaxatur. ¶ Rñdeo dicendū ſub
vna cōcluſione. ꝙ lꝫ per pñiam ſimul cū dimiſſione culpe non
tollatur totus reatus: pñia tñ quo ad oēs eius partes cōple-
S. Thom̄.
ta tollit totū reatū. Iſta ꝯcluſio declarat̄ ita iuxta ſctm̄ Tho.
Pe. de tarantaſia.
⁊ Petrū de tarantaſia in q̄rto ẜm phm̄. viij. ethico. tam iuſti-
tia q̄ amicitia ī equalitate quadā ꝯſiſtit. qui ergo aliquē offen
dit peccat ꝯ equalitatē amicitie, inquātū affectū debitum nō
impendit, ⁊ ꝯ equalitatē iuſtitie, inquātū rē debitā ſubtrahit.
⁊ ſic hec duo in offenſa q̄nqꝫ diuidunt̄, ita ēt in recōpēſatione
ſeparant̄, ſicut qñ pena per violentiā offendenti infert̄ fit recō
penſatio quātū ad iuſtitiā, ſꝫ non q̄tū ad amicitiā. Simil̄r qñ
offendēs offenſum verbis placat: nōdū re ſubtracta reſtituta:
fit recōpenſatio nō iuſtitie, ſed amicitie peccator ergo per affe
ctū peccati amicitiā violauit, ⁊ per obediētiā diuine legis ho
norē deo debitū ſubtrahit, ⁊ ex primo amittit gr̄az, ⁊ incurrit
offenſaz. ex ſcđo meret̄ penā, vt ab eo q per inobedientiā ſub-
traxit: ſubtrahat̄ p penā. ⁊ hoc meritū pene reatus dꝛ, ⁊ ideo
per pñiam qua homo ſe deo ſupponit, pctā preterita deteſtā-
do cū emēdationis pposito, remittit̄ quidē pctm̄ quātum ad
offenſam, ſꝫ non oportet ꝙ remittat̄ q̄tū ad totū reatum, niſi
pena iam ſoluta, ⁊ ſic per pñiam nō ſimul cū culpe dimiſſione
etiā tot⁹ reatus dimittit̄. ¶ His habitis dicēdū eſt ad rōnes
Ad primū argumētū.
in oppoſitum. Ad primā rñdetur negando ꝯñtiam. dicimus
eñ: ꝙ agentibus pñiam tollitur reatus pene eterne ſimul cū
dimiſſione culpe, quā ſequit̄. ⁊ ita dānationis ſñia mutata eſt:
reatus aūt pene tēporalis q remanet non tollit̄ quouſqꝫ pñia
quo ad oēs ei⁹ partes ſit cōpleta, ſi aūt nos plene pñiam agi-
mus: abſqꝫ dubio q̄ ad oēm reatū mutata eſt diuina iuſtitia.
qual̄r aūt diuina iuſtitia mutet̄ ſupra dictū eſt in capitulo nō
Ad ſcđm.
ſufficit. ⁊ infra pleni⁹ dicet̄ in. c. quāobrē. ¶ Ad ſcđam rñdet̄
negādo ꝯñtiā. ⁊ rō eſt qm̄ licet bonū efficacius ſit ad agēdum:
q̄ malū: ita difficilius eſt ad cōſtituēdū q̄ malū. In hoc ergo
efficacior apparet rō boni, q̄ actio mali. qꝛ actio mali nunq̄
terminat̄ ad malū, qđ nō habeat admiſtū bonū, ſed actio boni
terminat̄ ad bonū q̄nqꝫ cui nō admiſcet̄ malum nō tñ oportet
ꝙ ſi aliqđ malū per vnū actū malum incurrit̄, ꝙ p vnū actum
Ad tertiū.
bonum oppoſita bona reparent̄. ¶ Ad tertiā rñdet̄ negādo
S. Thom̄.
ꝯñtiaz. ⁊ rō eſt, qm̄ non eſt ſimilis rō de baptiſmo ⁊ pñia. tum
primo qꝛ vt dicit ſanctus Tho. baptiſmus eſt ſpūalis regene
ratio. ⁊ qꝛ nō pōt eſſe generatio vnius, niſi p corruptionem al
terius, ideo oportet ꝙ in baptiſmo quicqđ ad precedentē vi-
tam ptinebat, totū aboleretur. ſ. ⁊ culpa ⁊ reatus, niſi ſit defe-
ctus ex parte recipientis. ſed pñia non eſt regeneratio, ſꝫ ma-
gis reparatio vite prius habite, ⁊ ita nō eſt ſimile: ⁊ etiā qꝛ ba
ptiſmus pprie eſt apertio ianue nō eſt aliqđ q̄ ſolutio reatus
Exponit literam.
culpe, cui⁹ pprie eſt dimiſſio pene, nō aūt pnie. Litera. ¶ [Si
agam⁹]. ſ. penitebit, nō eñ faciet qđ factur⁹ credebat̄. Hiere.
xviij. ſi pñiam egerit gens iſta, poſtea agam ⁊ ego pñiam ſup
malo qđ cogitaui: vt facerē eis. [proſpera] pſpera eñ dñs p-
mittit ſi conuerterint ſe a peccatis: ⁊ pñiam egerint. amos. ix.
[penitebit] qualiter eñ dicat̄ de⁹ penitere, ⁊ ſñiam mutare di-
ctum eſt. ſ. iiij. di. [ſed ⁊ ꝯcilio cuius rei] ſcđa pars. [ſunt libe-
rati]. ſ. ſamaritani, qꝛ pñiam egerūt. Oſee penul. ⁊ vlt. ⁊ actuū
viij. [alij]. ſ. filij iſrael: eo ꝙ pñiaꝫ nō egerūt in deſerto mortui
ſunt: ⁊ alij de illis poſtea in terrā pmiſſiōis iam diu optatam
peccata de quibus noluerunt penitere perdiderunt. Hu.

2 ☞ Elecmoſyna quid ſit.
3 Eleemoſyna eſt actus alicuius virtutis. Et cuius. nu. 4.
5 Eleemoſyna eſt pars ſatiſfactionis.
7 Eleemoſynam dare cadit ſub precepto. Et quomodo. nu. 8.
9 Eleemoſyna ad qđ preceptum decalogi deducatur.
11 Prophetia quid dicatur.
12 Preſcientia diuina reſpicit futura ẜm duo.
13 Conſilium dei quid dicatur.
14 Sententia dei aliquando mutatur.
15 Minori non licet: qđ non licet maiori.

Quamobrem.

Contra magiſter Gra-
tianus introducit di-
ctum beati Hieronymi ſup danielē ad ſupradictaꝫ
ſñiam oſtēdendā: videlicet ꝙ ſatiſfactio cuius vna
pars eſt ipſarum eleemoſynarum largitio, ſit neceſſaria peni
Diuiſio.
tentibus. Et poteſt diuidi hoc capl̄m in q̄nqꝫ. Primo ponit
vtilitatem elargitionis eleemoſynarū: ⁊ operuꝫ miſericordie.
d. ꝙ eleemoſyna redimunt̄ peccata. Scđo mouet q̄ōnem quō
poſſet ſtare exhortatio ad eleemoſynā faciendā pro peccatis:
ſi ſñia dei ſit immutabilis. Tertio ſoluit hanc q̄ōnem. ⁊ declarat
duobus

duobus exēplis, ꝙ ſñia dei mutat̄. Quarto inducit adhuc exē
plum aliud ad probādū idem. Quinto reprobat vilitatē quo-
rūdā, q abſolute ⁊ ſimpliciter ſine ꝯditione pctōribus veniam
pollicent̄. ſcđa ibi, ſi predixit tertia ibi: qđ facile ſoluit̄. quarta
ibi: dicamus quidē. q̄nta ibi: cum beatus Daniel. Pro plenio
ri intelligentia preſentis litere veniunt tria querenda.
1 ¶ Primum eſt vtrum eleemoſyna ſit pars ſatiſfactionis.
6 ¶ Scđm vtrum dare eleemoſynam cadat ſub precepto.
10 ¶ Tertiū vtrū in pphetia iueniat̄ ſemp immobilis veritas.
Primū argumētum.
1 **Ad primū** Sic pceditur. † Et vr̄ ꝙ eleemoſyna nō
ſit pars ſatiſfactiōis. Et primo ſic. nam
illud qđ eſt alijs debitū: nō eſt ſatiſfactoriū. ſed dare eleemoſy
nam eſt debitū charitatis, ēt in eo q pctm̄ nō hꝫ. ergo eleemo-
ſyna nō eſt pars ſatiſfactiōis dicēda. ꝯñtia patet. ⁊ maior ptꝫ,
qꝛ qđ eſt debitū ex vno, nō eſt ſatiſfactoriū ex altero. minor p-
batur p illud qđ dꝛ Jo. vlt. Si qs habuerit ſubſtantiā huius
mundi, ⁊ viderit fratrē ſuuꝫ neceſſe habere, ⁊ clauſerit viſcera
Scđm ar.
ſua ab eo: quō charitas dei eſt ī illo. ¶ Scđo ſic. nihil pōt eſſe
pfectū: ſi pars ei ſubtrahat̄. ſed pōt aliqs ſatiſfacere de aliquo
pctō ēt ſi nullā eleemoſynā det. ergo ſatiſfactiōis pars non eſt
Tertiū ar.
eleemoſyna. ¶ Tertio ſic. ī ſacramētis neceſſitatis ſicut pꝫ in
baptiſmo adhibet̄ remediuꝫ, qđ nulli poſſit deeſſe, ſicut aqua.
ſed pñia eſt ſacramētū neceſſitatis: vt ex ſupiorib⁹ pꝫ. ergo cū
dare eleemoſynā nō poſſit cuilibet cōpetere, q peccare pōt. qꝛ
non eſt niſi poſſidētiū aliquid. ergo vr̄ ꝙ nō dꝫ poni penitētie
Opponit ī contrariū.
⁊ ſatiſfactiōis pars. ¶ In oppoſitū eſt. c. pñs. ¶ Scđo eſt gl.
ſuper Lucā. iij. facite dignos fructus pnie, dicens: ꝙ dare elee
moſynā ſit pars pnie: ſed non niſi rōne ſatiſfactionis. ergo eſt
Rñdet.
pars ſatiſfactiōis. ¶ Rñdeo hic videbunt̄ tria. pmo quid ſit
eleemoſyna. ſcđo cui⁹ virtutis actus ſit. tertio quō ſit pars ſa
tiſfactionis. ¶ Quantū ad primū ſciēdū eſt ꝙ diffinitio elee-
2 moſyne quā conuenièter aſſignāt doctores eſt iſta † ꝙ eleemo-
ſyna eſt opus: in quo datur aliqđ indigenti ex cōpaſſione pro
pter deū. vbi notādū ꝙ eleemoſyna eſt nomē grecum, ⁊ dꝛ ab
eloys ꝙ eſt miſera: vel miſeria qꝛ miſeriam alienā ſuā facit. vñ
ſicut homo miſeriam a ſe expellit quantum poteſt: ita miſeri-
cors miſeriam alienā expellit ei ſubueniēdo, que quidem ſub-
uentio fit p hoc: ꝙ ei cōicat ſua bona. vñ ipſa cōicatio bonorū
ppriorū ad miſeꝝ eleemoſyne nomē accepit, hec aūt cōicatio
nō pōt eſſe meritoria ⁊ virtuoſa, niſi qñ ppter deum fit, ⁊ iō in
diffinitiōe predicta tāgunt̄ oīa, q̄ ad diffinitionē eleemoſyne
concurrūt, ẜm ꝙ eſt meritoria, ipſa eñ miſeria aliena q̄ eſt mi
ſericordie principiū tāgit̄ ī hoc, ꝙ dicit indigēti. miſericordia
aūt q̄ ex miſeria aliena naſcit̄ in nobis tāgit̄ in hoc qđ dicit ex
compaſſione. ſed miſericordie effectus in releuādo alienā mi-
ſeriā quaſi ſuā tāgitur in hoc: ꝙ dꝛ opus in quo aliqđ dat̄. hec
eñ eſt eſſentia ipſi eleemoſyne. ſed intentio recta in deū: q̄ dat
ei rōnem merendi, tāgit̄ in hoc, ꝙ dꝛ propter deum. ¶ Quan
Prima cōcluſio.
3 tum ad ſcđm eſt ꝯcluſio † ꝙ eleemoſyna eſt actus alicuius vir-
tutis. patet iſta ꝯcluſio, nihil eſt meritoriū niſi actus virtutis.
vt ēt phs dicit. ſed eleemoſyna eſt maxime meritoria. ergo eſt
Scđa concluſio.
4 actus alicuius virtutis. ¶ Scđa ꝯcluſio † eleemoſyna eſt act⁹
S. Thom̄.
virtutis miſericordie. pbātur iſta ꝯcluſio iuxta ſanctū Tho. ī
ẜa ẜe. q. xxxij. ar. prio. act⁹ exteriores ad illā virtutē reducunt̄
ad quā ptinet id: qđ eſt motiuū hmōi actus. motiuum aūt ad
dandū eleemoſynā eſt: vt ſubueniat̄ neceſſitatē patienti, vt pꝫ
ex diffinitiōe ſuperius poſita eleemoſyne, qđ quidē ptinet ad
miſericordiā. vñ manifeſtū eſt: ꝙ dare eleemoſynā eſt act⁹ mi-
ſericordie. vñ ēt apparet ex ipſo noīe: nā ī greco vt ſupra indu
ximus a miſericordia deriuat̄. ſicut in latino miſeratio. veruꝫ
qm̄ miſericordia effect⁹ charitatis, ex cōſequēti dare eleemoſy
Opponit ī cōtrarium.
nā eſt act⁹ charitatis mediāte miſericordia. Si dicat̄ ꝙ cū ſa-
tiſfactio ſit actus iuſtitie, p ꝯñs eleemoſyna q̄ ponitur ſatiſfa
Rñdet.
ctionis pars erit act⁹ iuſtitie. ¶ Rñdet̄ ꝙ nihil phibet actū
q eſt pprie vni⁹ virtutis elicitiue alicui alteri virtuti attribui
ſicut imperāti: ⁊ ordināti, ad ſuū finē, ⁊ hoc mō dare eleemoſy
nam ponit̄ inter opera ſatiſfactoria, inquātū miſeratio ī defe-
ctū patientis ordinat̄ ad ſatiſfaciendū pro culpa, ẜm aūt ꝙ or
Albertus.
dinat̄ ad placandum deū hꝫ rōnem ſacrificij ⁊ ſic imperatur a
latria. cōcordat Albertus. ¶ Quātum ad tertiū ſit iſta cōclu
5 ſio. † Eleemoſyna eſt pars ſatiſfactionis, q̄ ꝯcluſio probat̄ ſic.
Durādus.
Primo omne opus bonū penale eſt ſatiſfactoriū. ſed eleemo-
ſyna eſt hmōi ergo ⁊c. ¶ Scđo ſic iuxta dñm Durādum, iuſti
tia humana exēplata eſt a diuina. ſed ſcđm iuſtitiā humanā ſa
tiſfacit hō de offenſa cōmiſſa: nō ſolum p penā qua corpus af
Ad primū argumētū.
fligit̄ ſed p eleemoſynā tanq̄ per redēptionē, q̄ exhibet̄. ergo
ẜm iuſtitiā diuinā non ſolum ſatiſfacit homo p ieiuniū, tanq̄
S. Thom̄.
p penā, qua corpus affligitur ſed p eleemoſynā tanq̄ p redem
Albertus.
ptionē q̄ exhibet̄. ¶ Ad rōnes in oppoſitū dicēdū eſt. Ad pri
mā rñdetur tam iuxta ſctm̄ Tho. q̄ Alber. q̄ etiā Durāduꝫ:
negādo vniuerſal̄r maiorē. dicimus enim ꝙ dare eleemoſynā
q̄nqꝫ eſt in p̄cepto, ⁊ tunc eſt meritoria, ⁊ nō ſatiſfactoria. qꝛ in
caſu illo nullus dat loquēdo pprie, ſed reddit alteri, quod eſt
debitū. q̄nqꝫ vero nō eſt in p̄cepto, ⁊ tunc nō ſolum eſt merito-
ria, ſed ſatiſfactoria, cum ſit op⁹ bonū ⁊ penale, qđ exigebatur
ad opus ſatiſfactoriū. punitur enim qs nō ſolum ex afflictiōe
corporis: ſed etiā ex ſubtractiōe rerū, qñ vo eleemoſyna ſit in
Ad ſcđm.
p̄cepto, ⁊ qñ nō videbit̄ in q̄ōne ſequēti. ¶ Ad ſcđaꝫ rñdetur.
ꝙ rō illa procedit de parte integrali: eleemoſyna aūt nō eſt ta
lis pars integralis: ſed magis ſubiectiua, ⁊ ideo ēt ſine ipſa ſa
tiſfactio cōpletam ſuā rōnem hꝫ in qualibet ſuarū ſpecierum.
Ad tertiū. Albertus.
¶ Ad tertiā rñdetur iuxta dñm Albertum, ꝙ in eleemoſyna
ſunt duo. ſ. voluntas cōicanda ſe ⁊ ſua pauperibus indigenti-
bus ppter deū, ⁊ ex parte illa habent vim meriti, qñ illa volū
tas eſt per gratiā informata. Aliud eſt datum ipm̄ ⁊ hoc q̄nqꝫ
nō hr̄, tūc dt ꝙ pmū eſt qđ facit eleemoſynā ptē ſatiſfactiōis:
qñ volūtas pfecta eſt, ⁊ ſine illa parte nō eſt ſatiſfactio. hāc au
S. Thom̄.
tē oīs hō hr̄e pōt: ⁊ dare. Et cōformiter ſctūs Tho. rñdet di-
cēs. ꝙ vbi oīno facultas tā reſpectu eleemoſynarum corpora-
lium quā ſpūalium deeſſet voluntas completa ſufficeret.
6 **Ad ſecundum** Sic proceditur. † Et vr̄ ꝙ dare
eleemoſynā non cadat ſub prece
Primū argumentū.
pto. Et pmo arguit̄ ex litera pñti. vbi īducit̄ illud Dani. iiij.
quāobrē conſiliū meū tibi placeat, redime peccata tua eleemo
ſynis. ergo vr̄ ꝙ eleemoſyna cadat ſub ꝯſilio, ⁊ non ſub prece-
Scđm ar.
pto. ¶ Scđo ſic. cuilibet lꝫ re ſua vti, ⁊ eā retinere, ſed retinen
do rem ſuā aliquis alij non dabit eleemoſynā. ergo licitum eſt
eleemoſynā nō dare. ergo dare eleemoſynā non eſt in precepto.
Tertiū ar.
¶ Tertio ſic. omne qđ cadit ſub precepto obligat aliquo tpe
trāſgreſſores ad pctm̄ mortale. ſi ergo dare eleemoſynā cadat
ſub p̄cepto, eſſet determinare aliquod tp̄s: in quo hō peccaret
mortal̄r: ſi eleemoſynā nō daret. hoc nō vr̄: qꝛ ſemp probabil̄r
eſtimari pōt, ꝙ pauperi aliter ſubueniri pōt per aliū, ⁊ ꝙ eſt ī
eleemoſyna erogādum poſſit ei eſſe neceſſariū, vt in pñti vl̄ in
Opponit ī cōtrarium.
futuro. ergo vr̄ ꝙ dare eleemoſynā nō cadat in p̄cepto. ¶ In
oppoſitū ſic. nullus punit̄ pena eterna p omiſſione alicuius:
qđ nō cadit ſub p̄cepto. ſed aliq puniunt̄ pena eterna p omiſ-
ſione eleemoſynaꝝ, vt pꝫ Mat. xxvj. ergo dare eleemoſynā ca
Reſpōdet.
dit in precepto. ¶ Rñdeo hic vidēda ſunt tria. primo ꝙ elee-
moſyna cadat ſub p̄cepto. ſcđo quō cadat ſub precepto. tertio
ad qđ p̄ceptū decalogi reducat̄. ¶ Quātū ad primū ſit iſta cō
7 cluſio † dare eleemoſynā cadit ſub p̄cepto. probat̄ cōcluſio. di-
cit eñ ſuper illud Mat. vj. te aūt faciente eleemoſynā ⁊c. gl. cō
ſciētie faciēti eleemoſynā p precepto adimplēdo miſcet ſe lau-
Ambroſi⁹.
dis appetitio. Itē Ambroſius ait. paſce fame morientē, ſi nō
pauiſti occidiſti. ergo eſt in precepto. ¶ Rōne ſic iuxta ſctm̄
S. Thom̄.
Tho. in ſcđa ſcđe. vbi ſupra dilectio proximi ſtat in precepto.
ergo neceſſe eſt oīa cadere ſub p̄cepto, ſine qbus dilectio proxi
mi nō ꝯſeruat̄. ad dilectionē aūt pximi ptinet vt pximo nō ſo
lum velim⁹ bonū, ſed etiā operemur. ẜm illud. j. Jo. iij. nō dili
gamus vbo: nec lingua, ſed ope ⁊ veritate. Ad hoc aūt ꝙ veli
mus ⁊ operemur bonū alicuius reqrit̄ ꝙ eius neceſſitati ſub-
ueniamus qđ fit p eleemoſynarū largitionem. ¶ Quātum ad
S. Thom̄.
8 ſcđm eſt notādū iuxta ſctm̄ Tho. vbi ſupra. † ꝙ cum precepta
dent̄ de actib⁹ virtutū: neceſſe eſt ꝙ hoc mō dare eleemoſynaꝫ
cadat ſub p̄cepto: ẜm ꝙ actus eſt de neceſſitate virtutis. ſ. ẜm
ꝙ recta rō requirit ẜm quā eſt aliqđ cōſiderādum ex pte dan-
tis: ⁊ aliqđ ex parte eius cui eſt eleemoſyna danda, ex pte qdē
dantis conſiderādū eſt: vt illud qđ eſt in eleemoſynas erogan
dum ſit ſupfluū ẜm illud Luc. vj. qđ ſupeſt date eleemoſynā: ⁊
dico ſupfluū: non ſolū reſpectu ſui ipſius: qđ eſt neceſſariū na
ture ſiue vite ſue pprie: ſed reſpectu alioꝝ quoꝝ cura ſibi incū
bit, qꝛ prius oportet ꝙ vnuſquiſqꝫ ſibi puideat, ⁊ his quoruꝫ
cura ſibi incūbit, ⁊ poſtea de reſiduo alioꝝ neceſſitatib⁹ ſubue
niat̄, reſpectu quoꝝ dꝛ neceſſariū pſone: ẜm ꝙ pſona dignita-
tē iportat: ſicut etiā natura primo accipit ſibi ad ſuſtētationē
proprij corpis, ꝙ eſt neceſſariū miniſterio virtutis nutritiue:
ſupfluū aūt erogat ad generationē alterius p virtutē genera
tiuā. Ex parte aūt recipiētis requirit̄ ꝙ neceſſitatē aliquā ha
beat: alioq nō eſſet rō quare ei eleemoſyna daret̄, ſꝫ cū nō poſ-
ſit ab aliquo vno oībus neceſſitatē habētibus ſubueniri: non
oīs neceſſitas obligat ad p̄ceptū, ſꝫ illa ſola, ſine qua is qui ne
ceſſitatē patit̄ ſuſtētari nō pōt. in illo eñ caſu locum hꝫ quod
Ambroſius dicit. paſce fame morientē, ſi nō pauiſti: occidiſti.
ſit ergo dare eleemoſynā de ſupfluo eſt in p̄cepto, ⁊ dare elee-
moſynā ei q eſt in extrema neceſſitate al̄s autē dare eleemoſy-
nas eſt in ꝯſilio: ſicut ⁊ de quolibet meliori bono dantur conſi
9 lia, ¶ Quantū ad tertium † dicim⁹ ꝙ preceptū de eleemoſyna
faciēda cadit ſub p̄cepto affirmatiuo: patet. qꝛ p̄cepta affirma-
tiua non obligāt ad ſemp: q̄uis ſemp obligēt. obligāt eñ pro

S. Thom. Albertus magnus.

loco ⁊ tpe, ⁊ ſm alias determinatas ꝯditiones. ꝙ aũt ita ſit de largitiõe eleemoſynaꝝ: ptʒ ex iam dictis. reducit̃ aũt vt dicit ſctũs Tho. ⁊ Albertus magnus ad ꝑceptũ de honoratiõe parentũ. honor aũt ille ſm Augu. ad reuerentiã ⁊ ſubuentionẽ in neceſſarijs ptinet: ⁊ nomine parentũ generalr̃ oĩs ꝓximus intelligit̃.

Ad primũ argu. S. Thom.

¶ His habitis dicẽdũ eſt ad rõnes in oppoſitum. Ad primã rñdet ſctũs Tho. in. ij. ij. vbi ſupra. ꝙ Daniel loq̃bat̃ regi, q non erat legi dei ſubiectus, ⁊ iõ ẽt ea q̃ ptinebãt ad ꝑceptũ legis quã nõ ꝓfitebat̃ erant ꝓponenda ꝑ modũ ꝯſilij: vel põt dici ꝙ loquebat̃ in caſu iſto, in quo dare eleemoſynam nõ erat ĩ ꝑcepto.

Ad ſcḋm.

¶ Ad ſcḋam rñdet̃. primo qḋ maior non eſt vniuerſalr̃ vera. Pro quo notãdũ eſt, ꝙ ſicut eſt accipere ſuperfluum, ⁊ diminutũ in datione, ⁊ retẽtiõe, ⁊ acceptione, vt phs dicit. iiij. ethico. ⁊ iõ aliqs retinẽdo ſua ꝯ virtutẽ facit qñq3 ẽt per ꝯñs ꝯ legẽ dei, q̃ ad oẽm virtutis actũ ſufficiẽter ordinat, q̃uis nõ faciat ꝯ legẽ ſecularis fori, q̃ non põt perfecte ad oẽs virtutes ordinare. ¶ Scḋo rñdetur ad minorẽ. ꝙ in caſu illo qñ quis eſt in ſtatu extreme neceſſitatis, efficiunt̃ ſibi oĩa cõia. vñ ẽt ſi acciperet ꝑ furtũ vel ꝑ violẽtiã nõ peccaret, ⁊ ita falſuʒ eſt qḋ in illo caſu nõ dãdo eleemoſynã retineat ſua.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium rñdet̃. ꝙ eſt aliqḋ tps dare in quo mortalr̃ peccat, q eleemoſynã dare omittit. hoc aũt tps in quo obligat preceptũ de dandis eleemoſynis accipit̃ ex parte accipiẽtis, ⁊ ex parte dãtis, vt dicit ſctũs Tho. tam in q̃rto. q̃ in. ij. ij.

Ad q̃rtũ.

Ex parte autẽ accipiẽtis qñ apparẽt ſigna ꝓbabilia extreme neceſſitatis future niſi ei ſubueniat̃, vt cũ aliqs vidit alios ĩpotentes, vel pigros ad ſubueniendũ, ⁊ pauperẽ indigẽtẽ cibo, ⁊ potu, ⁊ alijs vite neceſſarijs, nec poſſe ſibi ſatiſfacere, non enim expectãda eſt vltima neceſſitas. q: tunc forte non poſſet iuuari naturã iã fame ⁊ ſiti conſumptum, ex parte autem dantis quãdo homo habet multa quibus non indiget nec ad ſuſtentationem vite ſui ⁊ ſuorum, nec ad decentẽ ſtatus ſui conuerſationẽ: etiam ſi pauperes extreme neceſſitatis nõ compareãt, nec oportet occaſionẽ future neceſſitatis pretẽdere, vltra ꝓbabilia ſigna future neceſſitatis, q: hec eſt ſupflua ſolicitudo, quã deus prohibet. Mat. vj. Nolite ſoliciti eſſe ⁊c.

Albertus.

Concordat Albertus ꝑ totum in quarto.

10 **Ad tertium** Sic procedit̃. † Et videtur ꝙ in ꝓphetia non ſemꝑ inueniat̃ immobilis veritas.

Primũ ar.

Et primo arguitur ex litera pñti. vbi habetur, qḋ Eſaias ꝓphetice ꝓnuntiauit Ezechie regi dicẽs. diſpone domui tue, q: morieris tu: ⁊ non viues. ⁊ tamen additi ſunt vite xv. anni. ⁊ habetur. iiij. Reg. xx. ⁊ Eſa. xxxviij. ſimilr̃ in litera ponit̃ hiſtoria de niniuitis qbus Jonas ꝓphetauerat adhuc xl. dies ⁊ niniue ſubuertet̃. Jone. iij. ⁊ tñ non fuit ita. ergo non ſemꝑ prophetia eſt imobilis veritas.

Scḋm arg.

¶ Scḋo ſic. illud qḋ nõ implet̃ niſi aliqua variabili cõditione exñte, nõ hʒ ĩmobilẽ veritatẽ, ſʒ prophetia aliqua ſcʒ cõminationis eſt, q̃ non impletur niſi variabili ꝯditione exiſtẽte. ſ. perſeuerantia malitie ſeu iniquitatis: vt habetur Hiere. xviij. vbi dñs dicit. repente loquar aduerſus gẽtẽ ⁊ aduerſum regnũ, vt eradicẽ ⁊ deſtruaʒ: ⁊ diſperdam illud. ſi penitentiã egerit gens illa a malo ſuo qḋ locutus ſum aduerſus eam: agam ⁊ ego penitentiam ſuꝑ malo, qḋ cogitaui vt facerẽ ei.

Tertiũ ar.

¶ Tertio ſic. Eſa. xxxviij. dicit gl. ꝙ deus prophetis reuelat ſuam ſententiã: ſed non conſilium. ſñia aũt eius eſt variabilis vt ibidẽ dicitur, ⁊ etiã hic habet̃ in litera. ⁊. ꝯ. e. di. nouit. ergo in ꝓphetia nõ eſt ſemꝑ immobilis veritas.

Opponit ĩ cõtrarium. Rñdet.

¶ In oppoſitũ eſt gl. in princi. pſalterij que ait. prophetia eſt diuina ſpiratio vel reuelatio rerũ euẽtus immobili veritate denuntians. ¶ Reſpondeo dicendũ ſub vna concluſione que eſt iſta: ꝙ licet res prophetate ſint mobiles, prophetia tñ ipſa ſiue prophetica cognitio eſt immobilis veritatis.

Hierony. S. Thom.

11 Iſta concluſio probatur ſic. † prophetia eſt cognitio intellectui prophete impreſſa ex reuelatione, vnde Hieronymus dicit ꝙ ꝓphetia eſt ſignũ diuine preſcientie. ſʒ ꝑſciẽtia dei eſt ĩmobilis veritatis. ergo ⁊ prophetia. Pro cuius pleniori intellectu notãdũ iuxta ſanctũ Tho. iij. q. de veritate. ꝙ in ꝓphetia eſt duo cõſiderare: ſcʒ ipſa res prophetatas: ⁊ cognitionem q̃ de illis habetur ⁊ horum duorum inuenit̃ diuerſus ordo originis. ipſe enim res prophetate ſunt immediate a cauſis mobilib⁹ ſicut a cauſis ꝓximis, ſed a cã immobili ſicut a cauſa remota. cognitio vero prophetica econuerſo eſt a diuina ꝑſciẽtia: ſicut a cauſa ꝓximata reb⁹ vero prophetatis non dependet, ſicut a cauſa: ſed ſolum ſicut earum ſignum. omnis autem effectus in neceſſitate ⁊ contingentia ſequitur cauſam ꝓximã ⁊ non primã cauſam. vnde res ipſe prophetate mobiles ſunt: ſicut ꝓphetica cognitio eſt immobilis: ſicut ⁊ diuina preſciẽtia: a qua deriuat̃: ſicut exẽplatũ ab exemplari.

Ad primũ argumẽtũ.

¶ His habitis dicendum eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primam reſpondetur negando conſequentiam. Pro quo notandum

12 iuxta ſanctum Thomã in ſcḋa ſcḋe † ꝙ preſcientia diuina reſpicit futura ſm duo, ſcʒ ſm ꝙ eſt in ſeipſis, inquantum ſcilicet principalr̃ reſpicit, ⁊ ſm ꝙ ſunt in ſuis cauſis, inquãtũ ſcʒ videt ordinem cauſarum ad effectus, ⁊ quamuis contingẽtia futura prout ſunt in ſeipſis ſunt determinata ad vnum tamẽ prout ſunt in ſuis cauſis non ſunt determinata, quin poſſint aliter euenire. ⁊ quamuis iſta duplex cognitio ſemper in intellectu diuino coniungatur: non tamen ſemper coniungitur in reuelatione prophetica, q: impreſſio agentis non ſemper adequat eius virtutem. vnde quandoq3 reuelatio prophetica eſt quedam ſimilitudo impreſſa diuine preſcientie, prout inſpicit ipſa futura contingentia prout ſunt in ſeipſis, ⁊ talia eueniũt ſicut prophetantur, ſicut illud Eſaie. vij. Ecce virgo cõcipiet. Quandoq3 vero prophetica reuelatio eſt impreſſa ſimilitudo diuine preſcientie, prout cognoſcit ordinem cauſarum ad effectus, ⁊ tunc quãdoq3 aliter eueniunt q̃ prophetantur nec tamen prophetie ſubeſt falſum, nã ſenſus prophetie eſt, qḋ inferiorum cauſarum diſpoſitio ſiue naturalium ſiue humanoruʒ actuũ hoc habet, vt talis effectus eueniat, ⁊ ſm hoc intelligit̃ verbum Eſaie. de quo argutum eſt, dicentis. morieris tu ⁊ nõ viues. i. diſpoſitio tua ad mortem ordinatur. Et eodem modo accipitur id, quod dictum eſt de Jona adhuc. xl. dies ⁊ niniue ſubuertetur. i. hec merita eius exigunt vt ſubuertatur.

S. Thom.

Ad ſcḋm.

¶ Ad ſcḋam reſpondetur negãdo minorem, dicimus. ꝙ prophetia cõminationis omnino habeat immobilẽ veritatem, non enim eſt de euentibus rerum ſed de ordine cauſarum ad effectus vt dictum eſt ⁊ hunc ordinem eſſe, quem propheta ꝑdicit neceſſarium eſt q̃uis euentus quandoq3 non ſequatur, vt patet ex illo Hieremie qḋ inductum eſt. Et ſic patet qḋ q̃uis ſit variatio in euentibus non tamẽ eſt in ipſo ordine cauſarum de quo eſt ipſa prophetia.

Ad tertiũ. S. Thom. Gregorius

¶ Ad tertiam reſpondetur negando cõſequentiam. Pro quo notandum iuxta ſanctũ Tho. in. q. de ve-

13 ritate † ꝙ conſilium dei dicitur ipſa eterna dei diſpoſitio, que nunquã variatur, propter quod dicit Gregorius ꝙ de⁹ nũq̃ mutat conſilium. ſñia vero dicitur hoc ad qḋ alique cauſe ordinate ſunt. ſentẽtie enim in iudicijs ⁊ cauſarum meritis ꝓferuntur, quãdoq3 autem hoc ad quod cauſe ſunt ordinate eſt a deo ab eterno diſpoſitum, ⁊ tunc idem eſt dei conſilium ⁊ ſententia. Quãdoq3 vero id, ad quod ordinate ſunt cauſe non eſt ab eterno diſpoſitum ⁊ tũc dei conſilium ⁊ ſententia feruntur ad diuerſa. ex parte ergo ſentẽtie que reſpicit cauſas inferiores inuenitur mutabilitas: ſed ex parte cõſilij inuenitur ſemꝑ immutabilitas. prophete vero reuelat̃ quãdoq3 ſententia conſilio conformis, ⁊ tunc prophetia habet immobilẽ veritatem quantum ad euentum. quãdoq3 vero reuelatur ſententia non conformis conſilio, ⁊ tunc habet immobilẽ veritatem q̃tũ ad ordinẽ, ⁊ non quãtũ ad euentum vt dictũ eſt.

Exponit literam.

Litera. ¶ [Quãobrem] verba ſunt Danielis ad Nabuchodonoſor. Danielis iiij. [conſilium dare] eleemoſynam dicit conſiliũ non qḋ dare eleemoſynam nunq̃ cadat in precepto, ſed qḋ aliquãdo etiam cadit ſub conſilio, vel capit conſilium non prout diſtinguitur contra preceptum, ſed pro exhortatione ad quodcũq3 bonum agendum, ſicut accipitur prouerbiorum primo. Omne conſilium deſpexiſtis [redime peccata tua]. i. penas peccatis eius debitas ⁊ iam tibi in viſione demonſtratas [⁊ iniquitates]. i. mala tibi ſuperuentura debita iniquitatibus tuis. [miſericordijs]. i. operibus miſericordie erga pauperes [ſi forte ⁊c.] dubitatiue loquitur, quia Daniel ſciebat, ꝙ quandoq3 deus mutat ſñiam: licet non conſilium. vt dictum eſt. vel ſic dubitatiue loquitur: vt dicit gl. quia poteſt deeſſe contritio cordis ſʒ primum videtur magis ad propoſitum Danielis. [Si predixit] ſecũda pars. verba ſunt Hieronymi argumẽtantis ex verbis Danielis. [que mutari non poteſt] qualiter autem ſñia dicatur quandoq3 mutari in queſtione dictum eſt. [Quod facile.]

14 tertia pars ſolutio eſt in hoc. † ꝙ ſententia dei quandoq3 mu-

a tatur* ſicut exemplo oſtendit in rege Ezechia quem Eſaias propheta dei dixerat moriturum, ⁊ tamen ad preces Ezechie ⁊ niniue dei ſñia mutata eſt. tales enim cõminationes ſemper intelliguntur ſub conditione. mutatur ergo ſñia dei non iudicij varietate, ſed eorum mutatione: qui conuerſi per penitentiam liberari meruerũt. Hu. [rurſum]. i. ſicut deus cõminat̃ mala peccantibus, ita indulgentiã bona agẽtibus. [alioqui] ſenſus eſt. i. niſi preſtaret indulgentiam bona agenti, cur inferret mala agenti malum. equum enim eſt, vt ſicut mala agentibus infert mala: ſic bene agentib⁹ parcat: ⁊ conferat bona. ar. ij. queſtione. v. quanto [in reuerentiam]. id eſt contra equitatem reuerendam, ⁊ amplexandam [loquitur]. i. loqui videtur Hugu. ſicut ergo minatur dñs mala, mala agẽtibus ita bona, bene agentibus pollicetur. [non in homines] non enim deus odit creaturas ſuas: que bone ſunt. ſapiẽtie. xi. nihil odiſti eorum:

a ¶ Mutat̃. Adde ꝙ iudex eodem iudicio durãte poteſt ſñiaʒ ĩterlocutoriã execuntioni demãdatã ꝯ rio imperio reuocare ex rõnabili cã glo. in. l. i. ꝯ. ſi. ff. de ꝑto. ſtipul. et ibi Bar. idem Bart. in. l. qḋ iuſſit. ff. de re iudic.

rum, que feciſti. ſed vitia ⁊ peccata hominum odiuntur a deo, ⁊ diſplicent ei. j. diſtin. iiij. ꝯ. item. ſed nec a nobis eſt odiendus homo, ſed eius peccatum ſiue vitiũ. vt di. lxxxvj. c. odio. [dicamus quidẽ ⁊ aliter] quarta pars. vbi ponit aliud exẽplum in quo ſñia dei mutata eſt, nam facienti Nabuchodonoſor iuxta conſilium Danielis eleemoſynas in pauperes, dilata eſt ſñia dei vſq3 ad. xij. menſes. rurſus eo ſupbiẽte, ⁊ dicẽte, nonne hec eſt babylonia magna ⁊c. accelerata eſt ſñia cõtra eum. vnde vt habetur Danielis. iiij. adhuc erat ſermo in ore ei⁹, ⁊ ecce vox de celo dicens. tibi dicitur Nabuchodonoſor. regnũ trãſit a te ⁊c. [Sic ergo bonum miſericordie perdidit malo ſuperbie forſitan] verba ſunt Danielis. [Cũ beatus Daniel.] Vba ſunt Hieronymi. q̃nta pars. [de ſñia dei dubitet] neſciebat an mu-

15 taretur [temerariam] ⁊ eſt argumentũ † quod non lʒ minori ꝙ non lʒ maiori. ar. viij. q. j. ſi ergo [audacter]. i. preciſe ⁊ ſine conditione. Hu. ⁊c.

1 ¶ Miſericordia ⁊ iuſtitia an concurrant ſimul in opere iuſtificationis impij. Quod ſic. nu. 2. ⁊. 4.

3 Miſericordia dicitur tripliciter.

5 Rectores debent miſcere miſericordiam cum iuſtitia.

Diuiſio.

Vide benignum. Contra magiſter Gratianus inducit hoc. c. quod eſt beati Hieronymi ad exhortationem penitentie. Et ſumitur ad hoc argumentum ex parte benignitatis dei. Et poteſt diuidi in tres partes. In prima dicit ꝙ deus erga peccatores ita benignus ſit ⁊ pius: vt iuſtitiam ſuam multam temperet miſericordia ⁊ benignitate, quod exemplariter oſtendit in filijs Iſrael. In ſecunda ex parte ſuperiori hortatur quemlibet ad penitẽtiam celerẽ peccatorem: ⁊ voluntariam. In tertia ponit: quod ad habendam remiſſionis gratiam a deo preuenire debet clamor orationis. ſecunda ibi: diſce ⁊ hoc o tu. tertia ibi, ſed id conſiderandum.

Queſtio. Primũ argumentũ.

1 ¶ Pro pleniori intelligẽtia venit merito querẽdum. † vtrum in opere iuſtificationis impij ſimul ꝯcurrãt miſericordia ⁊ iuſtitia. Et videtur ꝙ non. Primo in nullo opere ſimul concurrunt miſericordia ⁊ iuſtitia. ergo nec in ope iuſtificationis impij. conſequẽtia patet. antecedẽs probatur. quia actus iuſtitie eſt reddere debitũ, ſed deus nulli eſt debitor. ergo in nullo ope dei ſimul concurrũt miſericordia ⁊ iuſtitia.

Scḋm arg.

¶ Scḋo ſic. miſericordia facit ꝯtra merita, vt dando bonum ei, qui non meruit. Juſtitia vero ſm merita, ſed idem opus nõ poteſt fieri cõtra merita ⁊ ſm merita. ergo non ſimul concurrunt in eodeʒ ope.

Tertiũ ar.

¶ Tertio ſic. ibi nulla videtur ſeruari iuſtitia: vbi nullũ meritum preceſſit. ptʒ cum iuſtitia meritum reſpiciat. ſʒ in impio qui iuſtificatur nullum meritum preceſſit ergo non videtur in iuſtificatione impij ſimul concurrere iuſtitiam cum miſericordia.

Quartũ ar.

¶ Quarto ſic. iuſtificatio fit per gratiã, ſʒ ſi gratia ex meritis non eſt gratia: ergo aut eſt ibi iuſtitia, aut eſt ibi gratia. ſʒ eſt ibi gratia. ergo non eſt iuſtitia, ⁊ per conſequẽs in opere iuſtificationis non ſimul cõcurrũt miſericordia cum iuſtitia.

Opponit ĩ contrariũ.

¶ In oppoſitum eſt textus ꝑſentis litere. item eſt Augu. qui in libro de cõcordia euangeliſta. dicit. deus qui res ſuas curat iuſte ⁊ miſericorditer procurat, vt nec ꝑcludat miſericordia iuſtitiã nec iuſtitia miſericordiam excludat. ergo videt̃ ꝙ in omni opere dei miſericordia ⁊ iuſtitia ſimul cõcurrũt.

Reſpõdet. Prima concluſio. ꝓs. xxiiij. b Caſſiodo. Bonauen.

¶ Reſpõ-

2 deo dicẽdum ſub duabus concluſionibus. ¶ Prima eſt. † qḋ in omni opere miſericordia ⁊ iuſtitia ſimul concurrunt. Concluſio iſta patet ex illo pſalmiſte. vniuerſe vie dñi miſericordia ⁊ veritas. ſuper quo verbo dicit Caſſiodorus. hec duo in opere dñi ſimul ſunt, ⁊ ſi nõ nobis ſimul appareant. Eſt tamẽ

3 hic notandum iuxta dñm Bonauenturam in. iiij. di. xlvj. † qḋ miſericordia dicitur tripliciter, ſimiliter ⁊ iuſtitia. vno modo dicitur miſericordia largiſſima diuine benignitatis affluẽtia. Communiter vero dicitur benignitas in ſupererogationem bonorum. ſtricte vero dicitur pietas in ſubleuatione malorũ. Similiter ⁊ iuſtitia dicitur diuine cõmuniſſime bonitatis cõdeſcẽdẽtia. Cõmuniter vero dicitur liberalitas in retributione premiorum. ſtricte ſeueritas in punitionẽ malorum. Scḋm ergo hos tres modos ſimul concurrũt miſericordia ⁊ iuſtitia in eodẽ opere. ptʒ. nam primo modo miſericordia diuine bonitatis affluentia ⁊ iuſtitia diuine bonitatis condeſcẽdẽtia ſunt in eodẽ opere, ⁊ in omni opere dei. quia omnia facit ex affluẽti bonitate, ⁊ nihil facit ex affluenti bonitate, niſi quod deceret bonitatẽ ſuam. ſimiliter ſcḋo miſericordia q̃ eſt benignitas in ſupererogatione bonorũ: ⁊ iuſtitia que eſt liberalitas in retributione premiorum: ſimul concurrũt. quia cui retribuit bona non retribuit niſi merenti, ⁊ ſupra id quod meruit. Similiter tertio modo miſericordia que eſt pietas in ſubleuatiõe malorum: ⁊ iuſtitia que eſt ſeueritas in punitione malorũ, ſimul cõcurrunt, ⁊ nunq̃ ita ſeuere punit, quin aliqḋ debitum de penã dimittat. ſic igit̃ patet. ꝙ miſericordia ⁊ iuſtitia cõmuniſſime ſunt in eodẽ opere. quia in omini opere dei: ſʒ cõmuniter ſunt in opere retributionis bonorum. proprie autẽ ſunt in ope re-

Secũda cõcluſio.

4 tributionis penarum, ⁊ ſuppliciorum. ¶ Scḋa concluſio † in opere iuſtificationis cõcurrũt ſimul miſericordia ⁊ iuſtitia. patet concluſio. tum ex ꝑdicta concluſione, quia ſi in omni opere ſimul iſta concurrunt, ergo in ope iuſtificationis. conſequẽtia patet ꝑ locum a ſuperiori ad ſuum inferius. ¶ Scḋo patet ex litera preſentis capituli.

Bonauen.

Eſt tamẽ cõſiderandum vt dicit dñs Bonauẽtura, ꝙ lʒ in omni opere iuſtificationis ſimul concurrunt miſericordia ⁊ iuſtitia, non tamẽ ſcḋm idẽ. Et hoc patet ſic. quia impius ex peccato offendit deum: ⁊ dignus eſt pena eterna, ⁊ ita eſt ibi offenſa ⁊ reatus ad penã, ⁊ miſericordia eſt in remittendo offenſam ⁊ reatum ad penam eternam, ſed iuſtitia eſt in obligando ad penam tẽporalẽ tantum.

Ad primũ argumẽtũ. S. Thom.

¶ Quib⁹ habitis dicẽdum eſt ad rõnes in oppoſitum. Ad primam rñdetur negando añcedens. ⁊ ad probationẽ reſpõdetur. ꝙ in operibus dei repitur ratio debiti, non tamen ex parte agentis: q: deus nulli eſt debitor. ſʒ ex parte recipiẽtis: vt ſanctus Tho. pulchre oñdit tam in prima parte, q̃ in queſtionibus de veritate, debitũ eſt vnicuiq3 rei: vt habeat ea: que exigit ſua natura tam in eſſentialibus: q̃ in accidentalibus. ⁊ ſic deus iuſtitiã operatur, quãdo dat vnicuiq3 qḋ debet̃ ei ſm rationẽ ſue nature, ⁊ ſue conditionis. Et lʒ deus hoc mõ debitum alicui det non tñ ipſe eſt debitor ſicut diximus, q: ipſe ad alia non ordinatur, ſʒ potius alia in ipm̃. modo iuſtitia in deo qñq3 dr̃ decẽtia ſue bonitatis, qñq3 vo retributio ꝓ meritis: ⁊ vtrũq3 modum tangit Anſelmus dicẽs. cum punis malos: iuſtum eſt in ſe, q: illorũ meritis conuenit. cum vero parcis malis iuſtũ eſt, q: bonitati tue condecens eſt.

Anſelmus. Ad ſcḋm.

¶ Ad ſcḋam rñdetur negãdo ꝯñtiam. dicimus enim, ꝙ ſemꝑ in eodẽ opere concurrũt lʒ nõ ſm idẽ: ſed ſcḋm aliam, ⁊ aliã rõnẽ, inquãtum eñ tribuit deus alicui qḋ meruit, eſt iuſtitia: inquantũ vero vel vltra donat, vl infra punit, miſericordia. ⁊ ita non ꝓcedit rõ.

Ad tertiũ. Albertus. ꝓs. l. a

¶ Ad tertiã rñdetur iuxta dñm Albertũ in quarto. ꝙ in iuſtificatiõe principaliter relucet miſericordia ⁊ veritas, ſiue iuſtitia ſm exhibitionẽ promiſſi, q: hec ꝓmiſit. vñ ſuꝑ illud pſ. vt iuſtificeris ĩ ſermonibus tuis. dicit vna gl. vt iuſtus oñdaris in ſermonib⁹ tuis, quib⁹ pctõribus veniã promiſiſti. iuſtitia enim eſt ibi: q̃ eſt decẽtia diuine bonitatis. vñ Anſelmus. ſi parcis peccatori iuſtum eſt: decet enim te. Concordat ſanctus Tho. in quarto.

Ad quartũ. Bonauen.

¶ Ad quartaʒ rñdetur iuxta dñm Bonauenturam in. iiij. ꝙ quãtum ad gratie collationem eſt tñ miſericordia, nõ iuſtitia niſi iuſtitia dicatur condecẽtia bonitatis. q̃tum vero ad pene exactionẽ eſt proprie iuſtitia, ⁊ hoc de iſta cõcluſione ſufficiat.

Exponit literam.

Litera. ¶ [Vide] pro intelligẽtia huius litere eſt ſciẽdum ꝙ prout legitur iudicũ. iij. c. poſt mortẽ Joſue filij iſrael fecerũt malũ in cõſpectu dñi: ⁊ ſeruierũt baalim: ⁊ alijs idolis: ⁊ dijs terre. vñ dñs iratus tradidit eos in manus chuſauraſathaim regis meſopotamie, ⁊ ſyrie, ⁊ ſeruierũt eis octo annis, ⁊ tandẽ clamauerũt ad dñm, qui eis ſuſcitauit liberatorẽ Othoniel filium Chener fratrẽ Caleph minorẽ: ⁊ fuit dñs cũ eo ⁊ pugnauit aduerſus chuſauraſathaim, ⁊ oppreſſit eũ: ⁊ quieuit terra xl. annis. dicit ergo Hierony. ſuꝑ iſtũ locũ. [vide ⁊c. miſerico-

5 diam cum ſeueritate] diſcipline † hec enim duo debẽt rectores miſcere. i. non vnũ ſine altero habere. vt di. xlv. diſciplina. ſeueritatẽ diſcipline dr̃ dñs ſeruare in hac hiſtoria, in hoc ꝙ filios iſrael qui malum fecerant tradidit in manus oppreſſoris: miſericordiam vero in hoc, ꝙ nõ tradidit eos inperpetuũ, ſʒ ad tps. ſ. octo annis [modũ]. i. quantitatẽ. [tradidit pene] ſub. ſ. chuſauraſathaim ſcʒ [quanto tpe]. i. octo annis, q: tanto tpe ſeruierũt idolis gẽtium, ⁊ ideo tanto tpe propter illud peccatum traditi ſunt pene, ⁊ ſeruituti regis illius. [diſce] ſecunda pars. in qua exhortatur peccatores: vt ſaltẽ tanto tẽpore penitere vellent ſeruiẽdo iuſtitie: q̃to ſeruierũt peccato. vt iuxta menſuram peccati ſit plagarum modus. Deuteronom. xxv. ⁊ Apocalyp. xviij. q̃tum glorificauit ſe, ⁊ in delicijs fuit, tãtum date ei de tormẽto. Nota tamẽ ꝙ dicit [tanto ⁊ quãto] non eſt reſtringẽdum ad certam quãtitatem tẽporis. q. d. ſi multo tẽpore peccaſti multo tempore peniteas: afflictio enim penitentie magis reſpondet q̃titati culpe, q̃ diuturnitati temporis. vt. j. videbitur diſ. iij. productior. [ſatiſfac] in confeſſione [penitentie]. i. in aſſumptione penitentie [non expectes] oſtendit qualis dʒ eſſe pñia noſtra. primo quidem feſtina. celeriter eñ homo dʒ ad deum conuerti: ⁊ de peccatis penitere. iuxta illud non tardes conuerti ad dñm. ¶ Secundo dʒ eſſe voluntaria: non neceſſitate excitata, inquit enim propheta voluntarie ſacrificabo. ⁊ de iſtis dicit Hieronymus non expectes vt humi-

liet te[chuſauraſathaim].i.diabolus cui traderis:vt te humi liet ⁊ affligat:ſi tu per te nõ humiliaueris per pniam[tempo ret]penã eternã oino auferendo:⁊ infligendo penã aliquã tẽ poralem.[Sed ⁊ ſi]quarta pars in qua beatus Hieronymus dat intelligere:ꝙ ad habẽdum gratiã ⁊ beneficiũ liberationis de manu diaboli inimici noſtri neceſſari⁹ eſt clamor orationis: qꝛ ſicut filij Iſrael traditi ſub manu chuſauraſathaim:ꝙdiu nõ clamauerũt ad dñm:nõ eſt eis ſuſcitatus liberator: ita pec cator poſitus ſub manu diaboli nõ liberatur:niſi clamore ora tionis clamet ad dominum cum Pſ.dicens:miſerere mei do mine,quoniã infirmus,ſana me domine,quoniam conturba ta ſunt oſſa mea.vel muliere cananea dicente ⁊ clamante. dñe miſerere mei fili Dauid.quoniam filia mea.i.conſciẽtia mea, male a demonio vexatur. pſ.vj.a

3 ☞Vnio membrorum adinuicem reperitur quadruplex in corpore naturali.
4 Infideles non pertinent ad vnionem corporis eccleſie.
5 Fideles peccatores pertinẽt aliquomodo ad vnitatẽ eccleſie. Et quid de iuſtis.nu.6.
7 Hominum quatuor ſunt genera.
8 Eccleſia antequam eſſet Chriſto deſponſata habebat rugam ⁊ maculam.

Eccleſia autẽ. Cõſequẽter Gratia.inducit hoc dictũ Hieronymi i quo hꝫ ꝙ pctõr ſorde pctõꝝ maculat⁹ nõ ſit de eccl'ia tanꝙ ei⁹ mẽbrũ expſs,vt ex pte periculi in quo ſtat pctõr moueat ad pniam.Et põt diuidi in duas ptes. Diuiſio. In prima parte pbat ꝙ ſorde pctõꝝ maculatus nõ poſſit appellari de eccleſia per hoc,ꝙ eccleſia eſt non habens rugã nec maculam.Scdo cõfortat peccatorẽ dicẽdo,ꝙ poſſibile eſt illi, ſi voluit a pctõ mũdari,⁊ per ꝯñs effici de eccleſia extra cuius vnitatẽ fuerat per peccatum ſeparatus.ſcdo ibi,poſſibile eſt. Pro pleniori intelligentia huius capl'i ſunt duo querenda.

1 ¶Primum eſt vtrum eccleſia militans ſit non habens maculam aut rugam.

2 ¶Secundum eſt:vtrum peccator aliqua ſorde maculatus de eccleſia poſſit appellari:aut Xp̃o ſubiectus.

1 **Ad primum** Sic procedit.†Et vr̃ ꝙ eccl'ia militãs nõ ſit nõ habẽs maculã ⁊ rugã, ſꝫ habeat tã maculã ꝙ̃ rugã. Primũ argumẽtum. ¶Primo ſic.eccl'ia p pñti ſtatu nõ eſt libera ab omni immũdicia pcti.ergo ſequiť ꝙ nõ ſit nõ habẽs maculã,ſiã vr̃ manifeſta aſcedẽs p3 p illud.i.Io. i.ſi dixerimus qm̃ pctm̃ nõ habem⁹,ipſi nos ſeducimus,⁊ veritas in nobis non eſt. Scdm arg. ¶Scdo Xp̃s docet orare omnes fideles pro pctõꝝ ſuoꝝ remiſſione,ſic.dimitte nobis debita noſtra ⁊c.quã oratione quotidie facit eccleſia,qd tñ vanũ eſſe videreť ſi eccleſia nullã haberet pcti maculã,maxime cum dicat Aug. Auguſt. in libro de bono perſeuerãtie.hoc mõ pelagiani confundũtur heretici,q audẽt dicere hoiem iuſtũ in hac vita habere nullũ pctm̃,⁊ in talibus hoibus eſſe iã in pñti tpe eccleſiã non habẽtem maculã,aut rugam,⁊ ponitur in gl.continua. Tertiũ ar. ¶Tertio eccleſie non conuenit pro ſtatu pñtis vite nõ habere maculam aut rugã,ſed tñ pro ſtatu future vite:qm̃ apparebit glorioſa. ergo nũc quo dicitur tempore militans non eſt non habẽs maculam aut rugam.pñtia p3.antecedens probatur authoritate Auguſt. Augu.in fine primi libri enchiridion,qui tractans illud apl'i ad ephe.v.vt exhiberet ſibi eccl'iam nõ habentẽ maculam aut rugam.dicit ſic.per hec oia proſus hoim mala Xp̃iani lauacri ſanctitate tollunt,quo mundat eccleſiam ſuã Xp̃s,vt exhibeat eã ſibi non in iſto ſeculo,ſed in futuro non habentem maculã,nec rugã,aut aliquid hmõi.nã qui modo eam talẽ eſſe dicunt,⁊ tñ in illa ſunt,qm̃ ⁊ ipſi fatenť ſe habere peccata,ſi verũ dicũt:profecto quoniã mũdi nõ ſunt a pctis:ꝫ in eis eccleſia maculam.ſi aũt falſum dicũt:qꝛ corde duplici loquitur habet in eis eccleſia rugã.ſi aũt dicũt ſe habere iſta non ipſam.ergo ſe non eſſe mẽbra eius:nec ad corpus eius ptinere fateanť:vt etiã ſua cõfeſſione dãnenť. Opponit i contrariũ. ¶In oppoſitũ eſt tex.pñtis litere ſiue capituli qd eſt apl'i ad Ephe.v.Itẽ eſt illud canti.iiij.Tota pulchra es amica mea:⁊ macula nõ eſt in te. Reſpõdet. ¶Rñdeo dicẽdum ꝙ eccleſiã nõ habere rugã,aut maculã,põt intelligi dupliciter.vno mõ p immunitatẽ ab omni pctõ,⁊ contagione cuiuſcũqꝫ corruptiõis,aut imperfectiõis.Et hoc mõ ſit iſta cõcluſio.ꝙ eccleſia dei pro ſtatu preſentis vite nõ eſt non habẽs maculã,aut rugam;ſed tm̃ hoc ꝯuenit ſibi p ſtatu vite future ſ.p ſtatu glorie. ¶Iſta cõcluſio pbatur rõne primo ſic.Pro nullo ſtatu pro quo fideles nõ ſunt immunes ab oi pctõ,⁊ liberi ab oi cõtagione corruptionis aut imperfectionis:eccleſia põt dici nõ habẽs maculã aut rugã.patet qꝛ eccl'ia eſt collectio fidelium iuxta.c.eccleſia.de ꝯſe.di.i.ſed p ſtatu pñtis vite nõ eſt datum fidelibus carere oi pctõ,ac imunes eſſe ſiue liberos ab omni cõtagione,ſiue vetuſtate corruptiõis,aut iperfectionis vt notũ eſt.dicit eñ.i.Io.i.ſicut arguẽdo inductũ eſt.ſi diximus qm̃ peccatũ non habemus.ipſi nos ſeducimus,⁊ veritas in nobis nõ eſt.ſed ſi confiteamur pctã nr̃a fidelis eſt deus ⁊c. ſup quo verbo dicit in gl.beatus Augu.qꝛ ſine pctõ in hac vita eſſe nõ poſſumus.Prima ſalutis ſpes eſt ipſa ꝯfeſſio.ergo Auguſt. ſequiť ꝙ eccleſia p ſtatu pñtis vite dici nõ põt veraciter ꝯdicto mõ habẽs maculã,neqꝫ rugã.Iſta etiã ꝯcluſio p3 ſcdo authoritate.dt eñ btũs Aug.i li.ij.retra.capi.xlv.vbicũqꝫ autẽ Auguſt. cõmemoraui eccl'iam nõ habẽtẽ maculã aut rugã,nõ ſic capiẽdũ eſt.qſi iã ſit,ſed ꝙ pparať,vt ſit qñ apparebit eccl'ia glorioſa nũc aũt pꝑter quaſdã ignorãtias ⁊ infirmitates mẽbroꝝ ſuoꝝ hꝫ vñ quotidie dicit.dimitte nobis debita noſtra. Itẽ idẽ Aug. Auguſti. libro de pfectiõe iuſtitie dicit ſic.Tũc eccl'ia erit ſine macula ⁊ ruga,aut aliqd hmõi,qñ erit glorioſa.nõ eñ mõ in tantis periculis in tantis ſcandalis,in tanta pmiſtione hoim peſſimoꝝ ⁊ in tantis opprobrijs impioꝝ dicendũ eſt eã eſſe glorioſam. Itẽ idẽ Augu.in li.de morib⁹ eccleſie.ſic accipiendũ eſt:ꝙ ait Auguſtin⁹. apoſtol⁹.Xp̃s dilexit eccleſiã,⁊ ſeipm̃ tradidit pro ea:mũdãs eã lauacro aque in verbo vite,vt exhiberet ſibi glorioſam non habẽtem rugã,nec maculã,aut aliqd hmõi hoc eſt lauacrum aque in verbo quo mundať eccleſia.ſed cũ tota dicat ꝙ̃diu hic eſt dimitte nobis debita noſtra,non vtiqꝫ hic eſt ſine macula: aut ruga,aut aliqd huiuſmodi.hec Aug. ¶Secundo modo. eccleſiã nõ habere maculã aut rugam põt intelligi p immunitatẽ ab his vitijs ⁊ peccatis,cũ qb⁹ nec lux diuine gratie aut virtus charitatis p ꝙ̃ nos manemus in deo,⁊ deus in nobis i.Io.iiij.ſtare nõ põt,cuiuſmodi ſunt pctã mortalia,ſiue criminalia,⁊ de hoc mõ loquẽdo ſit iſta ꝯcluſio.Eccleſia dei etiam pro ſtatu pñtis vite eſt nõ habẽs maculã aut rugã.patet iſta concluſio:primo ex ſymbolo patrũ dicentiũ.⁊ vnã ſanctã catholicã eccleſiã.ſanctitas aũt vt dicit beat⁹ Dionyſius.xij.capi.de Dionyſi⁹. di.no.eſt ab oi imũdicia libera ⁊ pfecta mũdicia.cum eñ Xp̃s ſponſus eccleſie ſit ſpecioſus forma pre filijs hoim,⁊ ſanctus ſanctorum ſit:ſanctã hꝫ ſponſam,q ait Leui.xij.ſancti eſtote quoniam ergo ſanctus ſum.vnde Canti.iiij.ad eccleſiã ſic loquiť.tota pulchra es amica mea:⁊ macula non eſt in te.ꝙ vero de macula mortalis peccati intelligatur expreſſe patet ex multis glo.Primo ex gl.ſuper illud Canti.iiij.macula non eſt in te:dicit ſic.ſ.criminalis culpe.Itẽ ita hꝫ gloſ.decreti in.c.omnibus conſideratis.xxiiij.q.i.ſuper verbo ſine macula.Idem habet gl.Huguitionis in.c.pñti.ſuper verbo:maculam nec rugam.dicit ſic.vtrũqꝫ intelligitur de peccato mortali.nam ſine veniali nullus poteſt eſſe in hac vita vt infra diſ.iij.§.verba.c. de quotidianis.hec ille.⁊ ita Arch.ſequẽs Hug.exponit.ſ.de Archidia. ſorde mortalis peccati.talis enim eccleſia eſt in his que numero ⁊ merito ſunt de eccleſia,cuiuſmodi ſunt omnes fideles qui fide per dilectionem operantem vniũtur Chriſto. ¶His habitis facile patet reſponſio ad rationes in oppoſitum.procedunt enim omnes de non habere maculam,nec rugã p immunitatem ab omni pctõ tam veniali,ꝙ̃ mortali ⁊ p liberationẽ Ad argu. ab omni vetuſtate corruptionis,ſiue imperfectionis.hoc aũt mõ ꝯcedimus,ꝙ eccleſie p ſtatu pñtis vite ſm quã diciť militans non conuenit non habere maculã aut rugã,vt dictum eſt. de his diximus plenius in libro primo noſtro de eccleſia vbi de eccleſie ſanctitate tractauimus.

2 **Ad ſecundum** Sic procediť.†Et videtur qd peccator ſorde peccati maculatus ſit de eccleſia dicẽdus. Primũ ar. ¶Primo ſanctitas eccleſie non excludit a membris ſuis omne peccatũ.vt patet ex precedẽti qõne. ergo per hoc ꝙ quis eſt ſorde peccati maculatus non eſt dicẽdus de eccleſia non eſſe.conſequẽtia patet. Scdm ar. ¶Scdo hoc idem arguitur ex multis metaphoris,quibus Xp̃s in euangelio eccleſiã cõparauit:vtputa ſagene miſſe in mari ⁊ ex omni genere piſcium congreganti.Mat.xiij.ſuper quo dicit beat⁹ Gregorius in homi.ſancta eccleſia comparať ſagene miſſe in mari ⁊c.qꝛ nunc bonos maloſqꝫ cõiter qſi permiſtos piſces fidei lagena ꝯtinet. Tertiũ ar. ¶Tertio ar.ſic.Eccleſia diciť fideliũ vniuerſitas ſiue collectio.ſed fideles multi ſunt ſorde peccati maculati.ergo etiam tales ſunt de eccleſia dicẽdi. Quartũ ar. ¶Quarto ſi ſolus a peccato mundus eſſet de eccleſia dicẽdus cum dicatur eccleſiaſti.lxix.Nemo ſcit vtrũ dignus amore vel odio ſit.de nullo poſſemus ſcire an ſit ſorde peccati maculatus:an non:⁊ p conſequẽs de nullo adulto poſſemus ſcire an ſit de eccleſia:quod videť inconueniẽs.ergo videtur ꝙ qlibet fidelis etiã ſi ſit peccati ſordibus maculatus ſit de eccleſia dicẽdus. Opponit ⁊ Reſpõdet. ¶In oppoſitum eſt authoritas beati Hierony.in lr̃a. ¶Rñdeo dicẽdum ꝙ cũ eccleſia collectio ſiue vniuerſitas ſit fideliũ:i vni⁹ veri dei vnius

vnius fidei profeſſione conuenientiũ intantũ qs ad eccleſiam dei ꝑtinere aut de eccleſia eſſe dicitur ꝙ̃tũ vnitati ⁊ eccleſie cõ

5 munioni ſancte dei participat.†In corpore aũt naturali reperiť ꝗdruplex vnio mẽbroꝝ adinuicẽ.Prima eſt ſm cõformitatẽ nature.qꝛ oĩa mẽbra cõſtãt ex ſimilibus eiſdem partibus ⁊ ſunt vnius rõnis:ſicut manus ⁊ pes:ex carne ⁊ oſſe:⁊ ſic dicunť eſſe vnũ ſcꝫ genere vel ſpecie. ¶Scda eſt per colligationem eorũ adinuicẽ per neruos ⁊ iuncturas:⁊ ſic dicuntur continuatione. ¶Tertia eſt ſm ꝙ diffunditur vitalis ſpiritus ⁊ vires p totum corp⁹. ¶Quarta eſt ſm ꝙ oĩa membra perficiunť per aiam.q̃ eſt vna numero in omnibus membris:⁊ he quatuor vniones inueniuntur in corpore myſtico qd eſt eccleſia:vt deducit ſanctus Thomas in.iiij.ſententiarum. di.xiij. S.Thom. Prima eſt notandum omnia membra eius ſunt vnius nature:vel genere vel ſpecie.Scda eſt inquantũ colligata ſunt adinuicẽ per fidem: qꝛ ſic continuanť in vno credito. Tertia eſt ſm quã vnificanť per gratiã ⁊ charitatẽ.Quarta eſt ſm quam in eis eſt ſpũs ſanctus:qui eſt vltima perfectio:⁊ principalis vnio corporis myſtici.quaſi aĩa ĩ corpore naturali.Prima autem dictarũ vnionũ non eſt vnio ſimpl'r.ratio qꝛ illud in quo eſt vnio puta ipſa natura non eſt vnũ numero:ſicut eſt in tribus ſequentibus vnionib⁹.qꝛ per fidem ⁊ charitatem in vno credito ⁊ amato ſm numerum vniunť ſimiliter ſpiritus ſanctus vnus numero omnes implet.Habemus igitur ex predictis tres cõcluſiones.

Prima cõcluſio. 4 Prima †ꝙ hoĩes infideles non pertinent ad vnionem corporis eccleſie actu : nec per ꝯñs Xp̃s eſt caput eorũ:niſi in potentia ſm.ſ.quod ſunt vnibiles corpori.

Scda ꝯclu. 5 ¶Secunda eſt †ꝙ hoĩes fideles peccatores pertinent aliquo modo ad vnitatẽ eccleſie inquantum cõtinuanť ei per fidẽ : q̃ eſt vnitas materialis:cum aũt fides ſine operibus mortua ſit vt habetur Iacobi.ij.nõ poſſunt dici membra proprie corporis eccleſie:ſicut nec membrum mortuũ:niſi equiuoce.

Tertia concluſio. 6 ¶Tertia concluſio †ꝙ homines fideles in gratia exiſtentes cũ vniãtur ſm tertiã vnionẽ:que eſt formalis reſpectu huius ſcde et iterũ ſm quartã:que eſt completiua totius:tales ſimpliciter ⁊ proprie dicunť de eccleſia tanꝙ eius vera membra.Vbi notandũ pro declaratione eorũ q̃ dicunť in gl.ꝙ cũ vnitas fidei informis ſit vnitas imperfecta:vnitas autem que eſt per fidẽ charitate formatã:ſit cõpleta charitaſqꝫ ipſa principiũ et radix meriti:vt colligiť:ex apoſtolo.i.cor.xiij.Illi qui in eccleſia cõtinenť per ſolã fidem informẽ : dicuntur de eccleſia in comparatione iuſtoꝝ:quaſi eſſe ſolo numero ſiue ſolo noĩe.qui vero per vnitatẽ fidei que per dilectionẽ operať in eccleſia ſunt numero:⁊ merito,ſiue noĩe,⁊ re ad eccleſiam pertinere dicunť. August. vnde Augu.ſup Io.tractans illud.vnus ex vobis ⁊c.dt vn⁹ ex vobis numero,nõ merito.vnus ſpecie:nõ virtute.commiſtione corporali:non vinculo ſpũali.carnis adiunctione : non cordis ſocius vnitate.⁊ glo.magiſtri ſuper pſ.xxv.de malis loquẽs ita dt:⁊ ſi de nobis ſunt corpe:nõ mente numero : non

7 merito.noĩe non numine.† Ex hoc p3 diſtinctio quatuor generũ hoim,que poniturꝫ:ꝙ ſunt quidam in eccleſia nomine et re;vt boni catholici in grã exiſtẽtes.hi eñ ſicut noĩe dicũtur membra eccleſie ita ſunt re ſiue proprie.Alij vero nec noĩe nec re pertinent ad eccleſiã actu vt infideles.Quidã vero nomine tm̃:ſicut fideles pctõꝝ mortalium ſordibus inuoluti.hi enim cũ ſint vita grẽ carẽtes,nõ proprie membra eccleſie dici pñt ſꝫ noĩe tãtum.Quidam vero ſunt re tm̃ de eccleſia:ſicut ſunt cathecumini ante ſuſceptionem baptiſmi in gratia:⁊ charitate exiſtentes,de quib⁹ in capl'o nõ dubito.de ꝯſec.di.iiij. ¶His habitis ad rões in oppoſitum facile eſt reſpondere. Ad primũ argumẽtũ. Ad primam rñdeť.ꝙ ſanctitas eccleſie lꝫ nõ excludat vl'r a membris eccleſie oẽ peccatũ excludit tñ oẽ peccatũ mortale.⁊ hinc eſt:ꝙ nullus ſorde peccati mortalis maculat⁹ dr̃ de eccleſia eſſe, ita vt membrum eius ita proprie eſſe dicatur:quod eſt numero ⁊ Ad ſcdm. merito:ſiue nomine ⁊ re eſſe de eccleſia. ¶Ad ſecundam rñdetur.ꝙ ex illis metaphoris euangelicis lꝫ habeatur:ꝙ aliquo modo fideles peccatores ad eccleſiã pertineant:ſicut ⁊ verum eſt inquãtũ ſcꝫ continuanť eidẽ p fidem:nõ tñ hr̃:ꝙ pertineãt ad vnitatẽ eccleſie:ſicut membrum eius vna cum eñ in corpore Xp̃i:vt dicit Hugo de ſancto victore nihil ſit mortuũ:null⁹ Hugo de ſctõ victore. vite gratia priuatus cuiuſmodi eſt qui peccati mortalis ſorde maculať:proprie poteſt dici mẽbrum eius.vñ apl's , q non Ad tertiũ. hꝫ ſpiritũ Xp̃i non eſt eius.gl.membrum. ¶Ad tertiã rñdeť ꝙ lꝫ ex hoc ꝙ eccleſia dr̃ collectio omnium fideliũ ſequiť hñ,ꝙ oẽs fideles aliq̃ modo ꝑtineãt ad eccleſiã , nõ tñ hr̃ ex hoc , ꝙ omnes eque perfecte pertineant ad vnitatẽ eius,ſed aliq ſolo numero.Alij vero numero ⁊ merito:ſicut dictũ eſt.vñ beatus Auguſtin⁹. Augu.de hac differentia dicẽs eorum qui ſunt in eccleſia ita dt libro de baptiſmo ꝯ donatiſtas.Hec dom⁹:ſcꝫ eccleſia : eſt in vaſis aureis ⁊ argenteis,⁊ lapidibus,⁊ lignis ĩputribilib⁹.

Hec dom⁹ dr̃ tẽplũ dei ſctm̃:qd eſtis vos.hoc quippe in bonis fidelib⁹ ⁊ ſctis dei ſeruis vbiqꝫ diſperſis:⁊ ſpirituali vnitate ꝯiũctis in eadẽ cõione ſacr̃oꝝ:alijs autem ita eſſe dici in domo vt non ꝑtineant ad cõpagẽ domus nec ad ſocietatẽ fructifere pacificeqꝫ iuſtitie:ſꝫ ſicut eſſe palea dr̃ in frumentis.nã ⁊ iſtos in domo eſſe negare nõ poſſumus:dicente apoſtolo.in magna aũt domo nõ ſolũ aurea vaſa vel argẽtea:ſed ⁊ lignea ⁊ fictilia.⁊ alia qdẽ ſunt in honorẽ:alia vero in cõtumeliã.hec Augu.de hac materia plurima ſcripſimus in libro pmo ſumme nr̃e de eccleſia p plura capl'a in principio. Ad quartũ. ¶Ad quartam rñdeť.ꝙ rõ nõ ꝑcedit.qꝛ maculat⁹ ſorde peccati mortalis lꝫ negeť eſſe de eccleſia merito:ſiue vt mẽbrũ verũ corporis Xp̃i nihilomin⁹ nõ negať eſſe aliquo modo de eccleſia:inꝗ̃tũ ſcilicet cõtinuať p fidẽ oibus alijs fidelib⁹,⁊ cõcurrit cũ eis ĩ vna cõione ſacr̃oꝝ,ſub qua vnitate ſimul cum granis palee miſcẽtur vt dt beat⁹ Augu.in capi.eſt vnitas.de cõſec.diſt.iiij.vbi Auguſt. ita inqt.eſt vnitas eccleſie:que late p3 in ſacramẽtoꝝ vcꝫ ſocietate ⁊ cõione,q̃ cõplectiť cũ granis ⁊ paleis.cũ aũt dt Augu.nihil homini ſit certius ſua fide qua crediť.lꝫ non ita ſit d charitate:certũ erit vnicuiqꝫ:ꝙ numero pertineat ad vniuerſalẽ eccleſiã.qꝛ vt dt Aug.vbi fides ibi eccleſia:lꝫ certitudinaliter de ſe nõ ſciat aut de alio adulto via humana an ꝑtineat ad eccleſiã,merito tãꝙ verũ mẽbrũ ipſi⁹ corporis Xp̃i. Lr̃a. Exponit literam. ¶[Eccleſia Xp̃i] ad Ephe.v.[maculã] hereſis:vel peccati mortalis.pſ.ꝯambulans in via ĩmaculata hic miniſtrabit pſ.c.b. mihi.Itẽ beati immaculati in via ⁊c.[nec rugã]ſimulatiõis vel duplicitatis intentiõis:quã non habent qui recte coniũcti ſunt Xp̃o:⁊ eccleſie.Iob.xvj.ruge mee teſtimonium dicunt ꝯ me [vel aliquid huiuſmodi] glo.magiſtri.i.pctm̃ aliquod:p qd ſit dãnabilis.[qui ergo] elicit ex predictis hoc [ꝙ q ſorde pcti].ſ.mortalis [de eccleſia nõ põt appellari] .ſ.merito: lꝫ bene numero:nec Xp̃o ſubiect⁹ tanꝙ eius verũ mẽbrũ : vt dt apl's ⁊ ſupra induxim⁹.qui nõ hꝫ ſpiritũ Xp̃i non eſt eius mẽbrũ[poſſibile aũt eſt].ij.pſ.[vt qũo eccleſia que prius ru

8 gam ⁊c.] † eccleſia eñ anꝙ eſſet Xp̃o deſponſata cũ erat in gentib⁹ vel iudeis hẽbat maculã:vel rugã infidelitatis : ⁊ ſpiritualis ĩmũdicitie:ſed poſtꝙ Xp̃o deſponſata eſt mũda eſt p lauacrũ regenerationis dicẽte apoſtolo ad Ephe.v.tradidit ſemetipſum pro ea:vt illã ſanctificaret mundãs lauacro aque in verbo vite ⁊c.⁊ ad titũ.iij.ſm ſuã miam ſaluos nos fecit p lauacrũ regenerationis:⁊ renouationis ſpũs ſancti:quẽ effudit in nos abũde.⁊ Hier.xxxiij.emũdabo illos ab oĩ iniquitate [currat ad medicũ].ſ.Xp̃m qui ſanat oẽs infirmitates noſtras,vel ſacerdotem miniſtrũ eius [non hñt opus] Luce.v. ſcꝫ ad recuperandã ſanitatẽ:lꝫ bene ad cõſeruãdã [de eccl'ia] i.de vnitate eccleſie:merito non ſolũ numero a qua receſſerat per peccatũ mortale,per qd charitas que corpus eccleſie maxime vnit ab anima expellitur corp⁹ Chriſti eſt.colo.primo dicit apoſtolus.ipſe eſt caput corporis eccleſie.

1 ☞Cogitare ea que ſunt mala an ſit peccatum.
2 Cogitatio de malo ſiue de peccato poteſt haberi tripliciter.
3 Peccatum poteſt eſſe dupliciter in cogitationibus.

Super tribus. Cõſequenter magiſter gratianus continuando concluſionẽ ſuã:vcꝫ ꝙ pnĩa ſit neceſſaria peccatori ad veniã cõſequendã introducit cap.hoc in quo iuxta expoſitionẽ moralẽ beati Hieronymi.oſtendit ꝙ de oĩbus alijs peccatis peccator in preſenti vita conſequiť veniã per pniam:niſi de impenitentia.Continuantes enim vitã in peccatis deus non ſuſcipit ad miſericordiam,ſed grauiter punit ⁊ flagellat.Et põt diuidi in duas partes. Diuiſio. In prima parte introducit ad hoc ꝙ diximus:ꝙ dominus per amos ꝓphetã cõminať ꝯ azaelẽ regẽ ſamarie:qui non tantum ſemel ⁊ bis ſed continuauit pluribus vicibus perſequi populum dei.In ſcdo tropologice exponit de peccatore ad propoſitum ſuũ.ij.

1 ibi iuxta. ¶Hic non videnť alia querenda niſi. ¶†Vtrũ cogitare ea q̃ ſunt mala ſit pctm̃. Queſtio. Primũ argumentũ. Et vr̃ ꝙ non.qꝛ cogitare malum,non videtur malum,niſi aſſit voluntas faciendi.ergo ante conſenſum qui ponitur in ſcdo gradu in cogitatione nõ cadit peccatum. Scdm arg. ¶Scdo confirmando iſtã rõnem arguitur ſic. ſubiectũ peccati eſt volũtas:ſed cogitatio precedit voluntatẽ ergo primũ pctm̃ nõ põt eſſe in cogitatione. Tertiũ ar. ¶Tertio ſic.predicantẽ aut diſputantẽ de malis neceſſe eſt cogitare que mala ſunt ergo cogitare que mala ſunt eſſet peccatũ videť quod nemo diſputare aut predicare de malis poſſet,ſine aliquo pctõ. ſed hoc eſt inconueniens ⁊c. Opponit ⁊ Rñdet. ¶In oppoſitum eſt textus pſentis litere.qui eſt Beati Hieronymi. ¶Reſpondeo dicendum

2 †ꝙ cogitatio de malo ſiue de peccato põt tripliciter hr̃i.vno

modo vt cogitetur quid ſit malum culpe:⁊ de ſpeciebus eius,
⁊ quid operetur in homine:⁊ talis cogitatio põt pertinere ad
doctrinã verã ⁊ ſanã,⁊ ſic cogitare de malo non eſt peccatum
aut culpabile.ſed poteſt eſſe meritoriũ,ſicut ⁊ cogitare de vir-
tutibus:quid ſit,⁊ huiuſmodi.nam cogitãs de natura vnius
oppoſiti habet cogitare de natura alterius.qꝛ contrarioꝝ
eadem eſt diſciplina.vt dicit Philoſophus.℃ Secũdo mo-
do poteſt haberi cogitatio de peccato, vt peccatum vitetur
propter ſui turpitudinem ⁊ deformitatem:propter quam co-
gitans declinat a pctõ:⁊ vt peccatũ abominet̃:⁊ ſic cogitare d̃
peccato eſt laudabile ⁊ bonum.Eze.viij.⁊ dixit dominꝰ ad me
ingredere ⁊ vide abominationes peſſimas,quas iſti faciunt.
℃ Tertio modo poteſt haberi cogitatio de malis vt dele-
ctet̃ i eis cogitãs ſiue vt adimpleat ea opere,⁊ talis cogitatio
eſt mala,⁊ peruerſa Eſa.xxiij.peruerſa eſt hec veſtra cogita-
Pſ.cxxix.c tio.Et in pſ.ꝯ qui cogitauerũt iniquitatem in corde ſuo.hoc
autem modo cogitare male eſt primũ peccatũ,vt dicitur hic.
℃ Secundo notandum iuxta ſanctum Tho.in.ij.ſententia-
3 rum.di.xxxiiij.q.i.ar.ij.† ꝙ peccatum in cogitationibus põt
eſſe dupliciter.vel inquantũ cogitationes ſunt:⁊ ſic non eſt in
eis niſi peccatũ vanitatis,ſꝫm ꝙ intellectꝰ debet occupari vti
lioribus cogitationibus:⁊ occupatur inutilibus, nec hoc in
culpã imputatur:niſi ſꝫm ꝙ actus eſt interius natus a volun
tate impari:vel inquantũ cogitationes propter delectationẽ
rei cogitate q̃runt̃:ſicut eſt de cogitatiõe fornicatiõis.⁊ ſic po
tius eſt pctm̃ in ipſa cogitatione rei cogitate ſꝫm memoriam:
vel ſpeciẽ:quã in ipſa cogitatione.℃ His habitis dicendum
Ad primũ argumẽtũ. eſt ad rõnes in oppoſitũ.Ad primã rñdet̃ negãdo aſſumptũ.
multi eñ delectant̃ in cogitationibus multoꝝ maloꝝ: quas
Ad ſcdm. tñ opere cõplere non proponunt:nec volunt.℃ Ad ſcdam rñ
S.Thom. detur notando primo iuxta ſanctum Thomam in.ij.ſenten-
tentiarum di.xli.ꝙ ſubiectum peccati poteſt accipi vel primũ
vel proximũ.proximũ ſubiectum peccati eſt illa potentia que
actũ peccati elicit:⁊ ſic in diuerſis potẽtijs cõuenit eſſe pctm̃:
⁊ nõ ſolũ in volũtate.Primũ aũt ſubiectũ peccati eſt ex quo
ineſt homini peccati ſuſceptibilitas:⁊ quia homo nõ eſt ſuſce-
ptibilis culpe:niſi ſꝫm ꝙ eſt dñs ſuorum actuum:⁊ hoc ſibi cõ
petit:ſꝫm ꝙ eſt voluntatem habens:⁊ ideo hac ratione volun-
tas dicitur primum ſubiectum peccati.℃ Ratione vero illiꝰ
ꝙ in arguendo dicitur ꝙ intellectus ſiue cogitatio precedit
S.Thom. voluntatem.℃ Eſt notandum ſecundo cum ſancto Thoma
in.i.ij.q.lxxiiij.ar.iiij.ꝙ voluntas quodãmodo mouet ⁊ prece
dit rationem ⁊ ratio quodammodo voluntatem.vnde ⁊ motꝰ
voluntatis poteſt dici rationabilis:⁊ actus rationis põt dici
voluntarius.⁊ ſecundum hoc in ratione inuenitur peccatum:
vel prout eſt defectus eius voluntarius;vel prout actus ra-
tionis eſt principiũ actus voluntatis : et ita patet reſponſio.
Ad tertiũ. ℃ Ad tertiã pꝫ rñſio ex dictis.dicimꝰ eñ.ꝙ totaliter cogita
re mala non eſt malũ:ſed vt dictum eſt poteſt eſſe meritorium.
Exponit literam. lr̃a.℃ [Super tribus ſceleribus] verba ſunt Amos ꝓphe-
te in perſona dñi cõminantis populo damaſci : ⁊ azaeli regi
eius q decẽ tribꝰ Iſrael grauiter ſepe affligerat:⁊ eſt ſenſus
vt inquit gl.ſi azael ⁊ populꝰ damaſci ſemel bis tantũmõ po
pulũ meũ eſſet perſecutꝰ,forſitã parcerẽ ei,ſed quia diu expe-
pectaui ad pñiam:vt conuerſus acciperet ſanitatem:econtra
ipſe abuſus mea patiẽtia tertio ⁊ quarto affligit,cogor muta
re ſñiam vt plagis corripiã delinquentes.[Super quartũ nõ
conuertam eũ].ſ.azael regẽ:⁊ populum eius.ſ.ab inſania ſua
ad miam:vt d̃t gl.interli.vel [nõ cõuertã eũ [.i.non expecta
bo eum amplius,vt conuertatur:⁊ ſanetur,ſed flagellis ⁊ pla
gis eũ corripiã.Hu.[iuxta].ij.ſi pars ſunt v̈ba Hieronymi.
⁊ habent̃ in gl.ordinaria ſuper amos in primo.c.vbi ſic habe
tur.Primum peccatum eſt mala cogitare.Secundũ conſen
tire.Tertiũ eſt opere adimplere.Quartũ eſt nõ penitere.qui
in tribus prioribus peccat ſi penitet conuertit eum dominus
ad vultum clementie ſue:ſi vero non penitet auertitur ab eo
vultꝰ clementie ſue.glo.hec.

1 ☞ Penitentia an ſit ſcda tabula poſt naufragiũ.Qꝛ ſic.n.2.
3 Abſcondere dicitur dupliciter.

Secunda tabula.

Conſequenter ad oſtendendũ
neceſſariã peccatoribus eſſe pñiam ad veniã con-
ſequendã:introducit dictũ Hieronymi dicẽtis.ꝙ
ſcda tabula poſt naufragiũ eſt peccata ſua ſimplr̃ cõfiteri.Et
Diuiſio. põt diuidi in duas partes. In prima ponit qd dictũ eſt.In
ſcda exhortat̃ ad pñiam.ij.ibi:imitati eſtis.℃ Pro pleniori
1 intelligẽtia lr̃e pñtis venit hic diſputãdũ.℃† Utrũ pnia ſit
Queſtio. ſcda tabula poſt naufragiũ.Et vr̃ ꝙ nõ:d̃r Matth.iij.pniam
agite.ibi gl.ait.Prima virtꝰ eſt pnia perimere veterẽ homi- Primũ ar.
nem.ſi ergo eſt prima virtus,eſt prima tabula , virtus eñ vel
gratia eſt remediũ ſpiritualis naufragij.℃ Scdo ſic.funda- Scdm arg.
mentum in edificio non tenet ſecundũ locũ:ſed primum.ſꝫ pe
nitentia in edificio ſpirituali eſt fundamentum:ſecundũ illud
Heb.vj.non rurſus patientes fundamẽtum ab operibꝰ mor-
tuis:vñ ⁊ p̃cedit ipſum baptiſmũ.ſꝫm illud Actu.ij.penitẽtiã
agite,⁊ baptizetur vnuſquiſqꝫ veſtrũ.ergo penitentia nõ de-
bet dici ſecunda tabula.℃ Tertio oĩa ſacra ſunt q̃dã tabule
i.remedia ꝯ pctm̃:ſed pnia non tenet ſcdm locũ inter ſacr̃a : ſꝫ Tertiũ ar.
magis quartum.ergo penitentia non debet poni ſecunda ta-
bula poſt naufragium.℃ Quarto ſecũda dicit ordinem: aut
nature aut tpis : nõ tpis : qꝛ ſicut actuale pctm̃ prius fuit q̃ Quartũ ar.
originale:ſicut in primis parẽtibꝰ:ſic tabula q̃ eſt remedium
actualis naufragij prior fuit tabula q̃ eſt remediũ originalis.
In primis eñ parẽtibꝰ pſona rõne culpe pſonalis corrupit
naturã:natura aũt deinceps corrupit pſonã corruptiõe culpe
originalis.Nec ẽt d̃t ordinẽ nature,qꝛ ſicut volũtas eſt primũ
principiũ pcti:aũ qd nullũ eſt naturaliter primũ:ſic ⁊ peccatũ
volũtariũ prius eſt natura pctõ:qd ꝯhimꝰ cũ origine natura
li.℃ Quinto ſup illud Eſa.iij.pctm̃ ſuũ ſicut ſodoma predi- Quintũ ar.
cauerũt.d̃t gl.ſcda tabula poſt naufragiũ eſt impietatẽ pecca
torũ abſcondere:ſed pnie non eſt abſcondere:ſed reuelare im-
pietatẽ.vñ prouer.xxviij.d̃r.q abſcondit ſcelera ſua , nõ diri-
get̃ ⁊c.ergo cũ actꝰ ꝯrij nõ cõueniant eidẽ,pnia non erit ſecun
da tabula dicenda.℃ In oppoſitum eſt textus preſentis lite Opponit ⁊
re.℃ Rñdeo hic ſunt videnda duo.Primũ eſt de mõ quorũ Reſpõdet.
locũ tꝫ penitentia.Scdm eſt qua rõne ſiue ſimilitudine peni-
tentia dicat̃ ſecũda tabula poſt naufragiũ.℃ Circa primũ eſt
2 iſta cõclõ.† Cõueniẽter pnia eſt dicta ſcda tabula poſt nau-
fragiũ.Iſta cõclõ declarat̃ ſic iuxta ſanctũ Thomam i tertia S.Thom.
parte.q.lxxxiiij.id qd eſt ꝑ ſe naturaliter:prius eſt eo qd eſt ꝑ
accidẽs ſicut ⁊ ſubſtantia prior eſt accidente.ſacramenta antẽ
quedam ordinant̃ ad ſalutẽ hoĩs ſicut baptiſmꝰ.qui eſt ſpiri-
tualis regeneratio:⁊ ꝯfirmatio q̃ eſt ſpirituale augmentum:⁊
eucharíſtia q̃ eſt ſpũale nutrimẽtũ,pnia aũt ordinat̃ ad ſalu-
tẽ hoĩs:q̃ſi ꝑ accidens:ſuppoſito quodã.ſ.ex ſuppoſitiõe pcti
niſi enim homo peccaret actualiter , pnia non indigeret.In-
digeret tñ baptiſmo ⁊ cõfirmatione ⁊ eucharíſtia.ſicut enim
in vita corporali non indigeret homo medicatione : niſi infir-
maretur:indigeret tñ homo ꝑ ſe ad vitã generatione:alimen
to:⁊ nutrimẽto.⁊ ideo pnia tꝫ ſcdm locũ reſpectu ſtatus inte-
gritatis:qui cõfertur ꝑ ſacr̃a predicta.Et ita patet primum.
℃ Circa ſcdm eſt duplex modus deſignandi rationem ſimilitu
dinis quare pnia dicatur ſcda tabula poſt naufragium. Pri
mus eſt ſancti Tho.d̃t eniꝫ ſic in quarto:locutio Hieronymi
eſt metaphorica.Illi eñ qui pſpero itinere nauigãt mare:ꝓ- S.Thom.
ma tabula ſuſtentant̃.i.ipſa naui integra:ſꝫ naufragium paſſi
alicuiꝰ tabule nauis fracte auxilio ad portũ ſalutis ducũtur:
⁊ hec ſcda tabula d̃r q̃ eſt poſt naufragiũ:⁊ non ꝙ ſit ſcda poſt
naufragium.ſed qꝛ exiſtens eſt ſecunda poſt primam que erat
ante naufragium.vnde conſuetudo ſua eſt:vt patet ſua dicta
legenti vt omne illud quod preſtat remedium poſt aliqd eue-
niens ſecundam tabulam poſt naufragium vocet.gratia aũt
baptiſmalis per q̃ in eccleſia collocamur:cuius figura fuit ar
ca noe:dicitur prima tabula ante naufragium,ſed quia ꝑ pec
catum mortale naufragium paſſis ⁊ a gratia innocentie cadẽ
tibus non reſtat aliquod remedium:niſi penitentia.ideo peni
tentia dicitur ſecunda tabula.Albertus vero magnꝰ:⁊ Ale- Albertus magnus.
xander:⁊ Bonauentura dicunt:pñiam eſſe ſecundã tabulam Alexander
poſt naufragiũ ponẽtes,ꝙ duplex ſit naufragiũ.vnum.ſ. qd Bonauen.
factum eſt per originale peccatum:⁊ tabula ſaluãs ab illo eſt
baptiſmus.Aliud eſt quod eſt factum per actuale ſiue perſo-
nale peccatum:⁊ tabula ſaluans eſt penitentia baptiſmus.er
go ⁊ pnia q̃ due tabule ferũt ad litus poſt naufragium tale:⁊
hec ex ipſo magis conuenit cum glo.decreti.⁊ hec de ſecũdo.
℃ Ad rationes in oppoſitum.Ad primã rñdet̃ iuxta magi-
ſtrum Alexandrũ de halis.ꝙ virtus pnie nõ d̃r prima virtꝰ Ad primũ argumẽtũ.
ſimpliciter:ſed lapſis in mortale poſt baptiſmum.Quod ma- Alexander
nifeſtum ſit ex eo quod dicit ſanctus Thomas in quarto.vi de halis.
delicet ꝙ fides ⁊ ſpes non habẽt rationẽ perfecte virtutis, ni S.Thom.
ſi ſꝫm ꝙ ſunt informate charitate:⁊ ſꝫm hoc pñiam ſequunt̃ et
ſic aliquo modo verum eſt:qd eſt prima inter omnes alias vir
tutes.hec ille.Et ita cum ſimpliciter non ſit prima virtus,nõ
ſequitur quod ſit prima tabula.℃ Ad ſecundam reſpõdetur Ad ſcdm.
iuxta ſanctum Tho.in tertia parte.quod penitentia non põt S.Thom.
dici fundamentum ſpiritualis edificij ſimpliciter.id eſt in pri
ma edificatione.ſed eſt fundamentum in ſcda reedificatione q̃
ſit poſt deſtructionẽ peccati.Nam primo redeuntibus ad deũ
occurrit penitentia.penitentia etiam que baptiſmũ precedit
non

Ad tertiũ. Alexander de halis. non eſt penitentie ſacramentum.℃ Ad tertiam reſpõdetur.
iuxta magiſtrũ Alexandrũ de halis.in.iiij. Primo negando
conſequentiam.argumentum enim hoc non valet.penitentia
eſt ſecunda tabula.ergo ſꝫm ſacramentũ inſtantia tali iſte eſt
ſcds Arch.in tali eccleſia.ergo eſt ſcda perſona.℃ Scdo rñ-
detur ſꝫm eundẽ ꝙ penitẽtia eſt ſcdm ſacr̃m inter ſacr̃a delen
Ad quartũ. Alexander de halis. tia culpam:non aũt ſꝫm culpã ſimpliciter.℃ Ad quartam de
ordine rñdet̃ iuxta magiſtrũ Alexãdrũ de halis in.iiij.ꝙ eſt
cõſiderare pctm̃ originale ⁊ actuale abſolute,⁊ in ſe.⁊ ſic actua
le eſt prius natura q̃ originale:ſicut cauſa q̃ effectus.⁊ eſt cõ-
ſiderare ipſa in cõparatione ad ſubiectum,⁊ hoc duobꝰ mo-
dis vel in comparatione ad ſubiectum primum,id eſt , primũ
hoĩem:⁊ ſic actuale fuit prius originali:vel in cõparatione ad
naturam propagatam:⁊ ſic originale natura ⁊ tpe prius eſt q̃
actuale.prima aũt tabula ⁊ ſcda date ſunt in remedia peccato
rum:ſꝫm ꝙ determinantur circa naturam propagatam ſiue
hoĩem deſcendentẽ a primis hominibus:vel parentibus:pro
pter qd primo cõuenit qd primo ſit prima tabula:q̃ eſt reme-
Ad qntũ. diũ originalis.deinde ſcda q̃ eſt remediũ actualis.℃ Ad qn-
3 tam reſpondetur.† ꝙ abſcondere dicitur dupliciter.vno mo-
do celando peccata noſtra:⁊ non cõfitendo ⁊ ſꝫm qd dicitur ꝓ-
uerb.xviij. qui abſcondit ⁊c. Alio modo delendo peccatum
per contritionẽ,confeſſionem,⁊ ſatiſfactionem.hec abſconſio
Pſ.xxxi.a ſit per penitentiam:de hac in pſ. ꝯ beati quorum remiſſe ſunt
iniquitates ⁊ quorum tecta ſunt peccata.⁊ de tali loquitur gl.
Exponit literam. et hec de queſtione iſta.Litera.℃ [Secunda tabula culpam
ſimpliciter] id eſt,ſine plica ſimulationis.ſimpliciter.i.inte-
graliter.ſimpliciter.ſimpliciter ſe accuſando abſqꝫ aliqua ru
ga accuſationis [imitati].ij.pars [gemitus] interiores ſiue
etiam exteriores.

1 ☞ Natura diuina an ſit magis prona ad indulgendum:quã
ad vindictam.
2 Deus qualiter dicatur ſumme iuſtus.
3 Iudex potius debet ſequi miſericordiam.
4 Eccleſia militans deſignatur per tabernaculum.

Uia diuinitatis natura.

Poſtq̃ ſuperius magiſter gratianꝰ ad exhortatio
nem penitentie introduxerat argumenta ex p̃te ne
Continuatio. ceſſitatis penitentie:dicendo eam eſſe ſcdam tabulã poſt nau
fragiũ.Cõſequẽter ad eandẽ exhortationẽ pinguiorẽ faciẽdã
introducit ex p̃te dei admirabilẽ eiꝰ naturã q̃ ita naturaliter
⁊ eſſentialiter atqꝫ fontaliter bona benigna pia ⁊ clemens eſt:
vt magis prona ſit ad indulgendũ peccatoribꝰ ad eã reuerti
Diuiſio. volentibꝰ:q̃ ad puniẽdũ peccatores.Et põt diuidi hec ꝑs in
duas p̃tes. Primo qdẽ hoc probat authoritatibꝰ ſacre ſcri-
pture.Scdo exẽplo.ij.ibi,ne forſan.℃ Pro pleniori intelligẽ
Queſtio. 1 tia pñtis capituli venit diſputandũ.℃† Utrũ verũ ſit dictũ
Hieronymi dicẽtis ꝙ diuinitatis natura magis ad indulgẽ-
Primũ ar. dum prona ſit,q̃ ad vindictã.Et arguit̃ primo ꝙ nõ.℃ Pri
mo ſic.mĩa ⁊ iuſtitia equales ſunt in deo.ſicut omnes pfectio-
nes que in deo eſſe dicunt̃.ergo eque diuinitatis natura pro-
na eſt ad vindictam:que eſt opus iuſtitie:ſicut ad indulgentiã
Scdm arg. que eſt effectus miſericordie.℃ Secũdo ſic.iuſtitia in deo eſt
Anſelmus in ſummo.Patet qꝛ tũ vt inquit.Anſelmus iuſtior deo neqt
precogitari.tum quia quicquid eſt in deo eſt in ſummo : cum
ſit infinitum.ergo ita diuinitatis natura prona eſt ad vindi-
Tertiũ ar. ctam.ſicut ad indulgentiam.℃ Tertio ad hebre.x.dicitur ꝙ
horrendum eſt incidere in manus dei viuentis.ſed hoc nõ eſ-
ſet ſi diuinitatis natura eque prona foret ad vindictam:ſicut
Opponit ⁊ ad indulgẽtiã.℃ In oppoſitum eſt authoritas Hieronymi.
Rñdet. in preſenti litera.℃ Reſpondeo dicendum ꝙ dictum Hiero
nymi videlicet ꝙ diuinitatis natura pronior ſit ad indulgen-
tiam q̃ vindictam eſt veriſſimum.Iſta concluſio probat̃ pri-
mo ex iſto quod Ezech.xviij.inquit dñs.nolo mortem pecca-
toris,ſed magis vt conuertatur,⁊ viuat.℃ Secundo ratione
ſic.vnaqueqꝫ natura ad id eſt magis prona:qd intrinſece con
uenit ei ⁊ ex proprijs,q̃ ad id:quod ſibi ab extrinſeco ⁊ quaſi
alienum eſt.patet hoc.ſed miſereri et parcere atqꝫ indulgere
conuenit nature diuinitatis.quaſi ex proprijs intrinſece.Ait
Gregorius. enim Grego.deo cuius ſubſtantia bonitas,natura dulcedo ꝓ
prium eſt miſereri ſemper ⁊ parcere:punire autem ſiue vindi
ctam inferre eſt quaſi deo alienum.vt Eſaie.xxvij.patet:⁊ ab
extrinſeco venit,ſcilicet hoc exigentibus demeritis peccãtiũ.
vnde ſapientie primo dicitur.deus mortem non fecit:nec leta
tur in perditione viuorum.Impij autem manibus et verbis
accerſiunt illã.℃ Tertio ſic probatur concluſio ex conditio-
ne ſumme bonitatis que deus eſt:cuius tãta eſt plenitudo,vt
non modo ſuper bonos,ſed etiam ſuper malos gratie ſue ra-
dios expendat.vnde mat.v.inquit Chriſtꝰ diligite inimicos
veſtros,benefacite his:qui vos oderunt:orate pro perſequen
tibus vos,vt ſitis filij patris veſtri,qui in celis eſt,qui ſolem
ſuum oriri facit ſuper bonos , et malos,⁊ iuſtos , et iniuſtos.
Hac reſponſione vtitur Anſelmus proſologion.c.ix. rñden Anſelmus.
do ad qõnem illam.vnde eſt ꝙ dñs vult ſaluare malos cũ ſit
ſumme iuſtus.Et rñdet dicens.vere in altiſſimo ⁊ ſecretiſſi-
mo latet fons bonitatis tue:vñ manat fluuiꝰ mĩe tue.Nã cũ
totus ⁊ ſumme iuſtus ſis,tñ idcirco malis benignꝰ es ,qꝛ totꝰ
ſumme bonus es.Minus namque bonus eſſes:ſi nulli malo
bonus eſſes.Ideo ergo miſericors es quia totus ⁊ ſumme bo
nus.℃ Quarto colligitur ex eo quod ſanctus Thomas di-
cit tam in.ij.ij.q̃ in queſtionibus de veritate.quod ſub ꝓphe S.Thom.
tia comminationis quia frequentius inuenitur reuocata cõ-
minatio,quam punitio.deus enim pronior eſt ad miſerandũ
quam ad puniendum.hec ſanctus Thomas.℃ Quinto veri
tas prefate concluſionis colligitur clariſſime ex multis que
diuinitatis clementia erga peccatores miſericorditer quoti-
die operat̃:peccatores enim non ſtatim punit ſed patienter ex
pectat:benigne reuocat:vlciſci diſſimulat:de multis periculis
liberat:gratiã donat,datã multiplicat,multiplicatã cõſeruat
in celo premiat.Itẽ ex mĩa deus ad ſe redeuntẽ peccatorẽ hi-
lariter ſuſcipit ad penitentiã:cor emollit:offenſam cito dimit
tit iniurie poſt remiſſionẽ non meminit.℃ His habitis dñm
eſt ad rationes in oppoſitũ.Ad primam reſpondetur negan Ad primũ argumẽtũ.
do conſequentiam.licet enim iuſtitia dei cum ſit diuina eſſen-
tia ſicut et miſericordia ſint equales nihilominus tamen non
ſequitur,ꝙ diuinitatis natura eque prona ſit ad puniendum
ſicut ad indulgẽdum rationibus aſſignatis.vnde Iacobi.ij.
dicitur.ꝙ miſericordia ſuperexaltat iudiciũ.et propheta in Pſ.cxliiij.b
pſ.Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.℃ Ad ſecun Ad ſcdm.
dam rationẽ cum dicitur ꝙ iuſtitia eſt ſumma ⁊c.rñdet̃ negã
2 do ꝯñam.† qñ deus nõ d̃r ſumme iuſtus per receſſum a mĩa
ad ſeueritatẽ:ſꝫ ꝑ receſſum ab iniuſtitia.Mia enim vt d̃t ſan
ctus Tho.in.iiij.di.xlvj.nõ repugnat iuſtitie.qꝛ elargiri ali- S.Thom.
quid de bonis ſupra debitum,vel citra debitum de malis , nõ
eſt ꝯ iuſtitiã:ſed p̃ter eã.Et ideo nec ĩmẽſitas mĩe excludit iu-
ſtitiã a diuino opere:nec ĩmẽſitas iuſtitie miam.Hinc Aug. Auguſt.
d̃t.ꝙ deꝰ naturaliter miſericors eſt,paratꝰ vt ſaluet clemẽtia
q̃s nõ p̃t ſaluare iuſtitia.℃ Ad tertiã de authoritate ad heb. Ad tertiũ.
x.rñdet̃ ꝙ authoritas illa nõ facit ꝯ ⁊ negat̃ conſequẽtia. qm̃
ex hoc ꝙ horrendum ſit incidere in manus dei viuentis.Nõ
ſequit̃ quin pronior ſit ad indulgendũ.q̃ ad puniendũ.ſed ꝓ
tanto d̃r horrẽdũ incidere in manꝰ dei:ſicut inqt ſctũs Tho. S.Thom.
in.iiij.vbi ſupra.vcꝫ ꝑ remotionẽ reſiſtẽtie:qꝛ eiꝰ ire nemo reſi
ſtere põt:cũ ſit oĩpotens,nec ab eo fugere : cũ ſit vbiqꝫ pſens.
Nec corã eo fallaciter ſe excuſare,cũ oĩa ſciat.Litera.℃ [Qꝛ. Exponit literam.
clemens eſt] deus penitẽtibꝰ:ꝓpitiat̃ enim pctis eorũ. Exo.
xxxiij.Miſerebor cui voluero:⁊ clemẽs ero in quẽ mihi pla-
cuerit.Et.ij.paralipo.xxx.Pius eñ ⁊ clemẽs eſt dñs deꝰ nr̃.
3 [Magiſqꝫ] ar.† ꝙ iudex potiꝰ dꝫ ſeq miam.ar.ſupra.xxxv.
q.ix.[logã indulgẽtiã] vñ ait miam volo,⁊ nõ ſacrificiũ.Ozee.
vj.[qm̃ nõ vult] Eze.xviij.[Ad verã pñiam] pnia vera eſt
vt inqt Greg.p̃terita mala plãgere:⁊ plãgẽda non ꝑpetrare. Gregorius
[Cito] qꝛ in quacũqꝫ hora ingemuerit pctõr:oĩm iniqtatum
ſuarũ nõ recordabor.vñ Augu.i libro de d̃ria ſpũs ⁊ aĩe.Ne- Auguſtinꝰ.
mo de dei pietate diffidat:qm̃ maior eſt eius mĩa:q̃ nr̃a miſe-
ria.⁊ qſqs ad eũ toto corde clamauerit exaudiet illũ.qꝛ miſeri
cors eſt tardiꝰ ſi qdẽ vr̃ ei pctõri veniã dare:q̃ ipſi pctõri eaꝫ
recipere.ſicqꝫ feſtinat abſoluere reũ a tormẽto cõſciẽtie ſue cũ
plꝰ cruciet eũ cõpaſſio miſeri:q̃ ipm miſerũ ꝯpaſſio ſui. [Ne
forſan]eſt.ij.pars:in q̃ Hieronymꝰ ſup Eze.prophetã loquẽs
inducit exẽplũ vt hic grãnꝰ d̃t.ſꝫ de iudeis ad literã intelligit̃
myſtice vero de omnibꝰ peccatoribꝰ:qbꝰ ne deſperẽt de venia
promittit deus,ꝙ ſi penituerint habitabunt in tabernaculis
iuſtorũ.qꝛ per penitentiam deo ⁊ eccleſie reconciliati reuerten
tur ad eccleſie cõionem:a qua ſeparati merito erant per pecca
tum mortale ⁊ participes fiant feſtiuitatis angelice,de qua di
citur Luce.xv.gaudium eſt angelis ſuper vno peccatore pe-
nitentiam agẽte.[Adhuc inquit ſedere in tabernaculis ſicut
in die feſtiuitatis] .ſ.ſcenophegie:in qua iudei ſingulis an-
nis habitarunt ſub vmbraculis:in memoriam.xl.annoꝝ in
quibus in deſerto fuerũt ſub tabernaculis.q.d.ſicut olĩ vos
de egypto liberaui ⁊ habitaſtis in tabernaculis:ſic nunc edu
cam vos de tribulatiõe : ⁊ imminẽti captiuitate,ſi ad me re
uerti volueritis. [vt ꝙ] verba ſunt Hieronymi exponẽtis
myſtice p̃dicta verba dñi in Ozee.xij.c.[vt qd facit baptiſmꝰ
id facit pnia] ſcꝫ q̃ ad mũdationẽ a pctõ i baptiſmo ſuſceptã
et conſecutionẽ vite eterne. [In tabernaculis ſaluatoris hoc

eſt in eccleſia .i. in vnitate eccleſie, de qua per peccata egreſſi 4 erant. vt. ſ. e. di. qui ſanctus. † Et tñ hic notandum ꝙ eccleſia militãs merito deſignatur per tabernaculum ſecundũ illud Apoca. xxi. ecce tabernaculum dei cum hominibus: et habitabit cum eis, ⁊ ipſi populus eius erunt, ⁊ ipſe deus cum eis erit eorum deus. Dicitur aũt eccleſia tabernaculum pro conditione ſtatus preſentis vite: qui ſtatus eſt ſtatꝰ militie. Job vij. Militia eſt vita hominis ſuper terram: ⁊ peregrinatiõis quia dum viuimus in mortali hoc corpore peregrinamur a dño. ij. cor. v. de quo tabernaculo dicitur. pſ. xxx. proteges eos in tabernaculo tuo: ſuper quo verbo dicit Augu. ſic. quid eſt tabernaculum eccleſia huius temporis, que tabernaculũ ideo dicitur, quia adhuc in terra eſt, ⁊ peregrinatur tabernaculum eſt, habitaculum militum in expeditione poſitorum. Hec ille. [Auguſtinꝰ.]

1 ☞ Promiſſiones diuine an capiant mutationem vt hominum precibus obtineantur aut retardentur negligentia.

Idem predixit. Poſtquam magiſter gratianus ſanctorũ authoritatibus inuitauit peccatores ad penitentiam ex parte clemẽtie: ⁊ pietatis diuine: qua penitentibus indulgentiam promittit. Nunc auiſat eos, ꝙ ſi promiſſionem diuinam conſequi deſyderant: neceſſe eſt vt illã cum inſtantia deuotis precibus expoſtulent: ne propter negligentiam promiſſio retardetur: aut per offenſam omnino ſubtrahatur. Et poteſt diuidi hoc capitulum principaliter in duas partes. In prima ponit quod dictum eſt. In ſecunda elicit concluſionem. ij. ibi: In cinere. Item prima in quatuor exempla que inducit ad probationem intẽtionis ſue. Prima in principio. ij. ibi: deniq; in geneſi. iij. ibi, vnde ⁊ Hieremie. iiij. ibi: ⁊ ad ſamuel. [Diuiſio. Subdiuiſio] ¶ Pro plenior intelligẽtia preſentis capituli. Queritur. ¶ † Utrum promiſſiones diuine, capiant mutationem vt hominum precibus obtineantur aut retardentur negligentia. Et arguitur ꝙ non. [Queſtio. 1] ¶ Primo ſic. Iſtõ quo poſito vel remoto nihilominus adhuc res habet effectuʒ ſuum non iuuat nec impedit: ſed ſiue oratio fit ſiue non ꝓmiſſio bonorũ ſiue cõminatio penarũ ſemper habebit locũ. dicit enĩ .j. Reg. xv. porro triũphator in Iſrael nõ parcet: nec enim homo eſt qui agat penitentiã. ergo ſiue fiat oratio ſiue nõ ſemper adimplebuntur diuine promiſſiones. [Primũ argumẽtum.] ¶ Scdõ ſic. qđ habet immutabilẽ veritatẽ nullo modo põt variari. ſʒ ꝓmiſſiones diuine hñt immutabilẽ veritatẽ: ait enim ꝓpheta: fidelis dñs in oĩbus verbis ſuis. ergo ec. [Scdm arg. pſ. cxliiij. c] ¶ Tertio ſic. tales promiſſiones aut ſunt intelligẽde cũ cõditione aut ſine cõditiõe. Nõ primo, qm̃ talis cõditio non exprimitur, tñ ẽt q2 tũc promiſſiones diuine eſſent dubie. Si vero ſunt ſine conditione ſequitur, ꝙ ſimplr̃ quocũq; addito vel remoto adimplebũtur. [Tertiũ ar.] ¶ In oppoſitũ eſt textꝰ pñtis capituli. ¶ Rñdeo dicendum ꝙ vt ingt Nicolaꝰ de lyra ſup illud Hier. xviij. c. Agam ⁊ ego pñiam ſup malo, qđ cogitaui vt facerẽ ei. qđ pñia in deo non habet locum, ita ꝙ velit aliquid, ⁊ poſtea nolit. q2 voluntas eius eſt immutabilis. ſed ſicut nr̃ intellectꝰ immaterialiter intelligit materialia: ita voluntas diuina immutabiliter vult mutabilia. [Opponit ⁊ Rñdet. Nic. de lyra.] Sciẽdũ tñ, ꝙ promiſſiones diuine aliqñ ꝓnuntiantur ꝑut ſunt in diſpoſitione diuine mentis, ⁊ tunc eueniũt in effectu immutabiliter, ⁊ hoc mõ dt̃ Samuel de abiectione ſaulis illud .j. Reg. xv. qđ inductũ in primo argumẽto, vʒ porro triũphator in Iſrael nõ ꝑcet, ⁊ penitudinẽ nõ flecteẽ, nec enĩ homo eſt, q agat pñiam. Aliqñ vero denũtiant ꝓut ſunt in cauſis ſcđis vʒ in hoĩm meritis vel demeritis, ſm q̃ ſm legẽ diuinã meruerũt puniri; vel ꝓmiari. ⁊ talia nõ ſemp eueniunt ſicut ſunt nuntiata: eo ꝙ cãe ſunt mutabiles. pñt enĩ homines mutari de bono in malũ ⁊ ecõuerſo. ⁊ ſic dr̃ Jone. iij. adhuc. xl. dies ⁊ niniue ſubuerteẽ. ſic enĩ meruerãt pctã niniuitarũ. ſʒ q2 niniuite egerũt pñiam: ſubuerſio nõ eſt ſubſecuta, vt dr̃ ibidẽ. Sic ergo ⁊ hic promiſſiones dei dt̃ adimpleri vel ĩpediri ex ꝑte ſcđarũ cauſarũ, vñ promiſſiones diuine bonis hoĩm operibus adimpleñ, Sic enĩ q̃dã ꝑdeſtinata ſunt, vt ingt Greg. in dialogo ⁊ hr̃ in. c. obtineri. xxiij. q. iiij. vt precibꝰ obtineantur. dicunẽ ẽt retardari aut diuina ĩpediri negligẽtia: aut demeritis hoĩm: qbus indigni redduñ diuinorũ ꝓmiſſorũ. [Gregorius] ¶ Quibus habitis dicẽdũ eſt ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã illud quo ec. Rñdeẽ negãdo minorẽ vlr̃. Et ad ꝓbationẽ cum inducitur illud .j. Reg. xv. Jam rñſum eſt, vʒ ꝙ promiſſio bonorũ ſiue cõminatio malorũ cũ denuntiantur ꝓut ſunt in mente diuina immutabiliter veniunt, Et ita accipiẽ illud .j. Reg. xv. promiſſiones vero bonorũ ſiue cõminatiões malorũ ꝓnũtiate ꝓut ſunt in cauſis ſcđis nõ imubitabiliter adimplentur variant ad mutationes ſecũdarũ cauſarũ: ſicut loquitur tex. noſter. [Ad primũ argumẽtũ.] ¶ Ad ſcđam rñdeẽ ad minorẽ. ꝙ lʒ ꝓmiſſiones diuine ex ꝑte diuine volũtatis habeãt immutabilitatẽ ex parte tamẽ cauſarũ ſcđarũ mutabilitatẽ hñt: vt dictũ eſt. vñ rõ nõ procedit. [Ad ſcdm.] ¶ Ad tertiã rñdeẽ ꝙ promiſſiones prefate bonorũ ⁊ cõminationes malorũ ſunt accipiẽde cũ cõditione. vñ Hiere. xviij. cũ conditione exprimunẽ cũ dr̃. Si pñiam egerit gẽs illa ec. Et ſi qñq; ſine cõditione exprimãtur. vt eſt illud Jone. iij. Adhuc. xl. dies ⁊ niniue ſubuerteẽ cũ cõditione tñ intelligẽde ſunt. Et cũ arguiẽ tunc promiſſiones diuine eſſent dubie. Rñdetur ꝙ falſum eſt: ſtãte enĩ ordine illo cauſarũ veriſſime ſunt atq; certiſſime. [Ad tertiũ.] Litera. ¶ [Predixerat] ſcʒ Hier. xxix. Hoc eſt primũ argm̃ ſiue exẽplũ: qđ inducit ad ꝓbandũ ꝙ ꝓmiſſiones diuine adimplentur ẽt orationibus. Et ita lʒ venia ꝓmittaẽ pctõribꝰ: dʒ tñ cũ inſtãtia poſtulari. vt inquit Hieremias hec dicit dñs. cũ ceperint impleri in babylone. lxx. anni, viſitabo vos, ⁊ ſuſcitabo ſup vos verbũ meũ bonũ: vt reducã vos ad locũ iſtũ. qđ fuit cõpletũ ꝑ eſdrã ⁊ neemiã: q edificauerunt tẽplũ in Hieruſalẽ. ⁊ eſdre. vj. [q̃ res] .i. promiſſio iſta [danielem] Daniel. ix. [nõ negligẽter] ſʒ ſolicita cura ⁊ vigili: qđ ꝓdixerat Hiere. orauit implendũ. Dañ. ix. [vt qđ dñs. ꝑ eorũ ꝑces adimpleat.] Quedã enĩ ſic predeſtinata ſunt, vt precibꝰ obtineanẽ. xxiij. q. iiij. obtineri. [Et ne negligentiꝰ] Inducit alia rõ: quare ꝑcibꝰ ⁊ orationi inſiſtẽdũ ſit. ꝙ dñs ſepe vr̃ promittere qđ poſtea mutat: ſi videat hoĩes negligẽtes. vñ in penitẽtibꝰ dʒ eſſe diligẽtia: ⁊ inſtãtia orationis ↄ negligentiam ⁊ deſidiã: dʒ ẽt eſſe humilitas ↄ ſuperbiam: q2 ſuperbis deus reſiſtit: humilibꝰ aũt dat grãm. prima petri quinto. [Exponit literam.] [In geneſi. ij. pars vbi inducit exẽplũ ſm ad probandũ: ꝙ promiſſio dei retardatur, aut alienatur propter negligentiã hominum: que offenſaʒ parit dei. nam deus noluit punire peccata hoĩm ſed dedit eis ſpatium penitẽdi. cxx. annos. vnde cum deus videret humanũ genus per centum annos remanere in peccatis: ⁊ non penitere de ſua malitia: noluit expectare. xx. annos. ſed aqs diluuij deleuit. vñ gl. ſuper illud Gene. vj. ẽt. eruntq; dies illius centũ. xx. anni añ diluuiũ ſcʒ ad agendũ pñiam. ſʒ quia in malitia perſeuerauerũt ante ꝑfixuʒ cẽteſimo anno nõ expectatis. xx. deleti ſunt in quo fuit mutata dei ſnĩa, q̃ qualiter mutari poſſit ſuperius circa. c. ꝙ obrẽ. c. diſtinctione diximus, [vñ Hiere, dr̃] .ſ. ſeptimo. iij. pars: in quã inducitur tertiũ exemplũ. [nõ exaudiã te] q2 ille nõ vult penitere. hu. [Et ad ſamueleʒ] .iiij. pars. [ad propoſitũ] .j. Reg. xv.. dixit dominus ad ſamuelẽ. [vſq; quo luges ſaul] .ſ. orando ꝓ eo [cũ ego proiecerim eum] ne regnet ſuper Iſrael. [In cinere ergo ⁊ ſacco] que ſunt ſigna pñie [nõ ꝙ incredulus eſſet] non enĩ erat Samuel propheta incredulꝰ verborũ domini: q̃ ipſe .j. Reg. xv. dixerat ſauli. tunc enĩ Samuel ait. ſcidit dñs regnũ Iſrael a te: ⁊ reddidit illud proximo tuo meliori te. ſed q2 neſciebat vtrũ dñs ad miſericordiã cõuerteret: ⁊ ad orationes ⁊ preces remitteret ſauli culpã: ſicut remiſit Dauid qui ait. pſ. xxxj. ⁊ tu remiſiſti impietatem peccati mei. vnde Joel. ij. dicit. quis ſcit ſi conuertatur ⁊ ignoſcat deus, ⁊ relinquat poſt ſe benedictionem. Samuel quoq; orauit pro ſaule, vt in hoc prelati exemplum accipiant: ꝙ ſint diligentes: ⁊ non ſegnes ad orãdum pro peccatis populi: vel refertur illud ad Danielẽ. Aut in cinere et ſacco orãuit poſtulabat ec. [ne ſcilicet.] ſecuritas ec. negligentiam ec. [Nota hiſtoriam.]

2 ☞ Eleemoſyna corporalis poteſt tripliciter conſiderari.
5 Satiſfactiõis efficacia inuenit in tribꝰ partibꝰ ſatiſfactiõis.
6 Eleemoſyna quare dicatur medicina.
Et quare dicatur pretioſa. nu. 7.

Medicina ec. Magiſter gratianꝰ ĩ hoc c. cõmẽdat inter alia opera ſatiſfactoria opꝰ mĩe: ſiue eleemoſyne. Et diuiditur ĩ tres partes, In .j. oſtẽdit ꝙ eleemoſyna ſit medicina aĩe, In .ij. ꝙ inter alia medicamẽta aĩe ſit ꝑſtãtius. In iij. cõcludit corrolarie qđ ſit vniuerſale medicamentum cõtra omne peccatũ, ꝙ cõfirmat authoritate ſacre ſcripture. ij. ibi, medicamentũ, iij. ibi, ⁊ vniuerſum ipſe efficit. [Diuiſio.] Pro pleniori intelligentia huius capituli queruntur tria.

1 ¶ Primum eſt vtrum eleemoſyna corporalis habeat effectũ aliquem ſpiritualem.
3 ¶ Secundum eſt vtrum ſit vniuerſale medicamentum cõtra omne peccatum.
4 ¶ Tertium eſt vtrum eleemoſyna ſit potior pars ſatiſfactoria: quam alia ſatiſfactionis opera. ſ. quam ieiunium ⁊ oratio.

1 **Ad primum** ſic procediẽ. † Et vr̃ ꝙ eleemoſyna corporalis nõ hẽat effectũ ſpũalẽ. Primo

Primo ſic. effectus non eſt potior ſua cauſa ſed bona ſpiritualia ſunt potiora corporalibus. ergo eleemoſyna corporalis nõ hʒ effectũ ſpiritualẽ. [Primũ ar.] ¶ Scđo dare corporale ꝑ ſpirituali vitium ſimonie eſt. ſʒ hoc vitiũ eſt oĩno vitandũ. ergo nõ eſt dãda eleemoſyna ad ↄſequẽdũ effectꝰ ſpũales. [Scdm ar.] ¶ Tertio, ſic. multiplicata cã multiplicaẽ effectꝰ, ſi ergo eleemoſina cauſaret effectũ ſpiritualẽ: ſequereẽ ꝙ maior eleemoſyna magis ꝓficeret ſpiritualiter: ꝙ eſt ↄ illud qđ legiẽ Luce. xxi. de vidua mittẽte duo erat minuta in Gazophilaciũ q̃ ſm ſentẽtiã dñi plus omnibus miſit. Nõ ergo vr̃, ꝙ eleemoſyna corporalis habeat aliquẽ effectũ ſpũalẽ. [Tertiũ ar.] ¶ In oppoſitũ eſt textus preſentis capituli. vbi Ambroſiꝰ ingt. ꝙ medicina mĩe tollit pctã magna. Itẽ ꝙ eleemoſyna a pctõ liberat. Et eccl. dr̃. xxix.. eleemoſyna viri gratiã hoĩs q̃ſi pupillã ↄſeruabit. ſʒ iſti ſunt effectꝰ ſpũales. q̃ eleemoſyna corporalis effectũ ſpũalẽ operaẽ. [Opponit ĩ cõtrarium.] ¶ Rñdeo dicẽdum iuxta ſanctũ Tho. in. ij. ij. q. xxxij. ar. iiij. † Eleemoſyna corporalis triplr̃ põt ↄſiderari. vno mõ ſm ſui ſubſtantiã: ⁊ ſecũdũ hoc nõ hʒ niſi corporalẽ effectum inquãtũ ſcilicet ſupplet corporales defectus proximiorũ. [Rñdet. S. Thom. 2] ¶ Alio modo põt ↄſiderari ex parte cauſe eius, inquantũ ſcʒ aliquis eleemoſynã corporalem dat propter dilectionẽ dei ⁊ proximi, ⁊ q̃tum ad hoc cõfert factum ſpiritualẽ ſecundũ illud Eccleſiaſti. xxix. perde pecuniã propter fratrẽ: pone theſaurũ in preceptis altiſſimi: ⁊ proderit tibi magis q̃ aurum. ¶ Tertio ↄſideraẽ ex ꝑte effectꝰ: ⁊ ſic ẽt habet fructum ſpiritualem: inq̃tũ ſcʒ proximus cui ꝑ eleemoſynam corporalem ſubuenitur, mouetur ad orandum pro benefactore. vnde et ibidem ſubditur. conclude eleemoſynam in ſinu pauperis: et hec pro te exorabit ab omni malo. ¶ His habitis dicẽdũ eſt ad rõnes in oppoſitũ. Ad primaʒ cũ arguiẽ: ꝙ effectꝰ nõ eſt potior ec. rñdeẽ: ꝙ rõ illa ꝓcedit de eleemoſyna cõſiderata ſm ſuã ſubſtantiã, ſm q̃ conſiderationem dictũ eſt: ꝙ nõ hʒ effectũ ſpiritualẽ. [Ad primũ argumẽtũ.] ¶ Ad ſcđam dicendũ. q̃ ille q dat eleemoſynã nõ intẽdit emere aliqđ ſpirituale ꝑ corporale: q2 ſcit ſpũalia in infinitũ corporalibus preeminere: ſʒ intẽdit per charitatis effectũ ſpũalẽ ſeruitutẽ promouere. [Ad ſcdm.] ¶ Ad tertiũ dicẽdum. ꝙ rõ non procedit. q2 lʒ vidua dederit minꝰ ſm quantitatẽ: plus tamẽ dedit ſm ſuã proportionẽ, ex quo pẽſatur in ipſa maior charitatis effectus ex qua corporalis eleemoſyna ſpiritualem efficaciam habet. [Ad tertiũ.]

3 **Ad ſecundum** ſic procediẽ. † Et vr̃ ꝙ eleemoſyna nõ ſit vlẽ medicamẽtum ↄ oẽs morbos aĩe ſiue ↄ oẽ pctm̃. ¶ Primo ſic. Aĩa mũdaẽ ꝑ expulſionẽ oĩm vitiorũ q̃ ſingulis virtutibꝰ vitijs ↄrijs expelluñ. ſed eleemoſyna nõ eſt actꝰ omniũ virtutũ. ergo nõ vr̃ ꝙ ſit vlẽ medicamẽtũ ↄ oẽ pctm̃. [Primũ ar.] ¶ Scđo ſic. oĩa vitia non hñt illã cõnexionẽ quã hñt vtutes. vñ illa eſt ſimpliciter falſa qui hʒ vnũ vitiũ hʒ oĩa. ergo nullus actus alicuius virtutis ſingularis: inq̃tũ huiuſmodi oĩa vitia expellit. cũ ergo eleemoſyna ſit actus ſpecialis virtutis, non vr̃ ꝙ ſit medicamẽtũ vlẽ ↄ omnia vitia. [Scdm arg.] ¶ Tertio arguiẽ ꝑ illud Hieronymi non ſanat oculum: qđ ſanat calcaneũ. ergo idẽ qđ prius. [Tertiũ ar.] ¶ In oppoſitũ eſt Jo. Chryſoſtomi in lr̃a dicens: ꝙ herba hec ſcilicet eleemoſyna dñatior ⁊ potẽtior eſt: ⁊ vniuerſum efficit. Item et illud dictũ Xp̃i, qđ inducit Chryſo. in probationẽ dicti ſui. date eleemoſynã: ⁊ oĩa munda ſunt vobis. Ecce qđ ait oĩa vlr̃. ergo cum eleemoſyna mũdat animã ab omni immundicia pcti erit vlẽ medicamentũ ↄ omnes morbos. [Opponit ĩ contrariũ.] ¶ Rñdeo dicẽdum ꝙ eleemoſyna quodammodo eſt vlẽ medicamentũ contra oẽ pctm̃. Cuius ↄcl̃onis veritas colligitur ex multis. primo ex illo apl̃i .j. timo. iiij. pietas vtilis eſt: q2 ſcʒ ad oĩa pctã delẽda. Eccl. iij. Ignẽ ardẽtẽ extinguit aqua, ⁊ eleemoſyna reſiſtit peccatis. Itẽ eſt vtilis ad bona ꝓmerẽda. Eccl. xxiiij. Eleemoſyna viri quaſi ſacculꝰ cũ ipſo. Itẽ eſt vtilis ad oĩa mala ꝓpellẽda inimici. Eccl. xxix. ſup ſcutũ potẽtis, ⁊ ſup lãceã aduerſus inimicũ tuũ pugnabit. Itẽ ꝓmereẽ ſpecialẽ dei mĩam. Mat. v. Bt̃i miſericordes: qm̃ ipſi mĩaʒ ↄſequenẽ. Itẽ ad gl̃aʒ ꝑducit. mat. xxv. venite bñdicti prĩs mei ec. Itẽ dt̃ apl̃s vbi ſupra hʒ ꝓmiſſionẽ vite, q̃ nũc eſt ⁊ future. [Reſpõdet.] ¶ Scđo rõne ſic declaratur. Eleemoſyna eſt efficax ↄ duas radices pctõrũ: q̃ ſũt amor ſiue ardor male accedẽs, ⁊ timor male humilians. hec enĩ ſunt due radices pctõrũ. vt dt̃ Auguſt. ſup illũ verſum. pſ. lxxix. Incenſa igni ⁊ ſuffoſſa ab increpatione vultus tui peribunt. Eſt autem ardens cupiditas velut ignis malus ⁊ timor male iacens velut malũ frigus, contra malũ ignem eſt eleemoſyna velut aqua. Eccl. iij. Ignẽ ardẽtẽ extinguit aqua ⁊ eleemoſyna reſiſtit peccatis. Cõtra malũ frigꝰ eſt eleemoſyna velut ignis Puer. xxv. ſi eſurierit inimicꝰ tuꝰ ciba illũ: ſi ſitierit da ei aquã bibere. Prunas enĩ cõgregabis ſup caput eius. Et ita pʒ ꝙ eleemoſyna cũ ſit efficax ↄ radices oĩm pctõrũ: quodammodo ſit vlẽ ↄ oẽ pctm̃. [Auguſtinꝰ.] ¶ Preterea tertio hoc ẽt colligiẽ ex hoc: ꝙ dñs mundat animam ab omni peccato per gratiam: quam de ſola mĩa infundit. vñ mĩa vel opꝰ mĩe quodãmodo ↄriatur omni pctõ. Omne enĩ pctm̃ eſt miſeria aĩe: ⁊ aĩam efficit miſerã quã q̃dãmõ releuat mĩa. Mĩa dei effectiue mĩa hoĩs diſpoſitiue. ¶ Ceterũ quarto ſic. Eleemoſyna prodeſt ⁊ facienti: et recipiẽti. vñ quodãmõ hʒ vtilitatẽ vniuerſalẽ. hec aũt vniuerſalis vtilitas attribuiẽ ei nõ ꝑ proprietatẽ: ſʒ per appropriationẽ: nõ effectiue, ꝓprie dicẽdo, ſʒ ꝑparatiue ſiue diſpoſitiue vt dt̃ Alexãder de halis. [Alexander de halis.] ¶ His habitis dicẽdũ eſt ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã cũ dr̃ ꝙ ſingule virtutes expellunt ſingula vitia. Rñdeẽ ꝙ hoc eſt verũ ꝓprie loquendo: ſicut ꝓpria antidota: ⁊ ſicut q̃ ſunt illis directe ↄria: ſed nec hoc impedit quin eleemoſyna diſponere poſſit ad oĩm vitiorũ purgationeʒ vt dictum eſt. [Ad primũ argumẽtũ.] ¶ Ad ſcđam cũ dr̃ de cõnexione rñdetur: quod lʒ nõ ſit illa cõnexio vitiorũ: q̃ eſt virtutũ: nihilominus actus vniuſcuiuſq; virtutis preparat ⁊ diſponit animã: ex habilitat ad purgationẽ vitiorũ: ⁊ hoc maxime conuenit mĩe queadmodum expoſitum eſt. [Ad ſcdm.] ¶ Ad tertiã rñdetur ꝙ lʒ vt inquit Hieronymus. qđ ſanat oculũ: nõ ſanat calcaneũ. ſ. effectiue: ⁊ quaſi propriũ antidotũ. Nihilominus idẽ põt eſſe ꝑparatiuum: et diſpoſitiuũ ad ſanitatem aliorũ. rñdeẽ ẽt ꝙ non eſt ſimile de medicinis ſpiritualibꝰ ⁊ corporalibus. qm̃ quelibet medicina ſpiritualis gr̃a vel virtꝰ eſt incõtingens oĩno cuilibet morbo ſpirituali ſcilicet peccato mortali. Medicina autem corporalis non ſic. ſanat enĩ vnã infirmitatẽ corporalẽ: alia ꝑſeuerãte: ſiue permanente in corpore infirmo. [Ad tertiũ.]

4 **Ad tertium** ſic procediẽ. † Et vr̃ ꝙ eleemoſyna nõ ſit magis ſatiſfactoria ſed minus q̃ alia opera ſatiſfactiõis. ¶ Primo ſic. cũ ꝑ ſatiſfactionẽ ſint cãe pctõrũ excidẽde: illud vr̃ eſſe potius inter opera ſatiſfactoria: qđ eſt ↄ potiorẽ radicẽ peccati. ſed illa eſt ſuperbia vite: ↄ quã directe eſt orõ. ergo oratio vr̃ magis ſatiſfactoria inter ꝑtes ſatiſfactionis. [Primũ ar.] ¶ Scđo ſic. ſatiſfactiõis opus opʒ eſſe penale: ⁊ deo acceptũ. ſed ieiuniũ eſt magis penale q̃ eleemoſyna, ⁊ oratio eſt opus Deo magis acceptum, quam eleemoſyna: inquãtũ minorem familiaritatẽ cũ deo acquirit. ergo eleemoſyna eſt minꝰ ſatiſfactoria q̃ alia. [Scdm ar.] ¶ Tertio ſic. Matt. xvij. dr̃: hoc genꝰ demoniorũ nõ eijciẽ niſi ieiunio ⁊ oratione: nec ſit aliqua mẽtio de eleemoſyna. ergo ieiuniũ ⁊ oratio ſunt efficaciora ad delendũ pctm̃: ⁊ ad ſatiſfaciendum q̃ eleemoſyna. [Tertiũ ar.] ¶ In oppoſitũ eſt tex. ꝑſentis capl̃i: vbi eleemoſyna ꝑſtantior herba dr̃ inter oẽs medicinales. [Opponit ĩ cõtrarium.] ¶ Itẽ eſt gloſſ. ſup illud apl̃i .j. ad Timoth. iiij. Pietas ad oĩa vʒ. ita. d. oĩa ſumma diſcipline Xp̃iane eſt in mĩa: ⁊ pietate: ſed in illo ↄſiſtit ſumma rei quod eſt in re ꝑcipuũ. ergo ꝑcipuũ iter alia eſt eleemoſyna. [Scđa oppoſitio.] ¶ Rñdeo dicẽdũ. ꝙ eleemoſyna eſt potior ps ſatiſfactiõis inter oẽs partes ſatiſfactiõis. i. ꝙ magis ſit ſatiſfactoria: q̃ ieiuniũ aut oratio. [Rñdet.] Cõcluſio iſta lʒ ſatis pateat ex dictis in ſuperioribus articulis: declaraẽ tñ ſic iuxta ſctm̃ Tho. ĩ. iiij. diſ. 5 xv. vbi notãdũ † ꝙ efficacia ſatiſfactionis inueniẽ in tribꝰ ſatiſfactionis partibꝰ ſicut virtꝰ totiꝰ potentialis in ꝑtibꝰ eiꝰ: q̃ qdẽ ↄplete in vna inuenitur: ⁊ in alijs diminute. [S. Thom.] Sicut tota virtꝰ aĩe inueniẽ in rationabili: ſʒ in ſenſu aĩa inuenitur diminute adhuc: magis diminute ĩ vegetabili. Eleemoſyna võ includit in ſe virtutẽ orationis: ⁊ ieiunij duplici rõne. Primo q2 eleemoſyna eũ cui daẽ cõſtituit debitorem ad ieiunandũ ⁊ orandũ: ⁊ alia bona (que poteſt) faciendũ pro eo qui dedit. Scđo q2 eleemoſyna ꝓpter deũ data eſt quedã obligatio deo facta. vnde phs etiã dicit. iiij. ethicorum. ꝙ dona habent aliquid ſimile deo ſacratis. Oblatio aũt deo facta hʒ vim orationis: ⁊ ſimiliter inq̃tũ bona exteriora ad corporis conſeruationem ordinanẽ ſubtractio exteriorũ bonorũ ꝑ eleemoſynam quaſi virtute continet ieiunium: quo maceratur corpus. Et ſimiliter oratio virtute cõtinet ieiuniũ: quia extenſio intellectus debilitatẽ corporis parit: vt dictuʒ eſt. vnde eleemoſyna cõpletius hʒ vim ſatiſfactionis, q̃ oratio: ⁊ oratio q̃ ieiuniũ. Et ideo diciẽ .j. ad tit. iiij. corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, ⁊ propter hoc eleemoſyna magis indicitur: vt vlis medicina peccati: q̃ alia. vñ Luc. xi. date eleemoſynã ⁊ omnia munda ſunt vobis. Et danie. iiij. peccata tua eleemoſynis redime. Et thobie. iiij. eleemoſyna ab oĩ peccato liberat. ¶ Omnibꝰ habitis dicẽdũ eſt ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã rñdeẽ, ꝙ ↄ ſupbiã vite eſt ẽt eleemoſyna, q2 (vt ſuperius habitũ eſt) virtute cõtinet orationẽ. vñ rõ non ꝓcedit. [Ad primũ argumẽtũ.] ¶ Ad ſcđam rñdeẽ negãdo cõſequẽtiã. Nã q̃uis pena reqriẽ in ſatiſfactiõe tñ principalꝰ eſt attẽdenda bonitas actus, q̃ penalitas. Et q2 eleemoſyna plus hʒ de rõne boni: q̃ ieiuniũ inq̃tũ ĩmediatius ſe hʒ ad charitatẽ: ⁊ inq̃tũ nõ eſt ſingulare bonum faciẽtis, ſed cõe facienti ⁊ accipienti, eleemoſyna plus erit ſatiſfactoria, quam ieiunium. Similiter ⁊ oratio licet hoĩem magis [Ad ſcdm.]

familiarē deo reddat: ꝙ eleemoſyna. ſicut cōtēplatiua ꝙ̄ actiua: tamē interceſſorum per eleemoſynam multiplicatio plus valet ad impetrādū remiſſionē peccatorū: ꝙ̄ ſingularis vnius hoīs oratio. ¶ Ad tertiā rn̄detur ēt negādo conſequentiam ⁊ ratio eſt: qꝛ ſatiſfactio eſt medicina ⁊ preſeruans a pctō futuro: ⁊ expiās a pterito. Et q̄uis eleemoſyna habeat vim expiandi qōcunq; peccatū preteritū: non tamen habet vim preſeruādi a futuro peccato: ſicut propriū antidotū. qꝛ vero ieiuniū ⁊ oratio preſeruant a quibuſdā peccatis nō ſolū ꝑ modū meriti: quod eleemoſyna facit: ſed per modū contrarie conſuetudinis. Nam vt ibidem dicit gl. Jeiunio ſanantur peſtes corporis, ſed oratione peſtes mentis. inde eſt: ꝙ aliqua pctā tantū ieiunio: vel oratione ſanantur. Non ſequit̄ tamen propter hoc: ꝙ eleemoſyna non ſit potior pars ſatiſfactionis. Litera

Exponit literam.

tex. ¶ [Medicina] hoc ſcribit Ambroſius in ſermone de
6 Abrahā. † dr̄ aūt ꝯueniēter: ꝙ eleemoſyna ſit medicina. Prio qꝛ medet̄ ⁊ ſanat morbos anime faciētis eleemoſynā curando eū a pctō. Thobie. iiij. Eleemoſyna ab oī peccato ⁊ morte liberat. Scdo qꝛ medetur: ⁊ ſanat infirmitatē egentis eleemoſynā ſuſcipiētis: qꝛ eſuriēs reficitur: ſitiens potatur: nudus veſtitur, incarceratus liberat̄: infirmus corpore curatur: ⁊ mortuis ſepultura prebet̄. Eccle. xxix. cōclude eleemoſynā in ſinu pauperis ⁊ hec pro te exorabit ab omni malo. [Tollit peccacata magna] ſcꝫ mortalia: vel penas debitas pro peccatis magnis. ſatiſfaciēdo pro eis [habemus plura ſubſidia] cuiuſmodi ſunt omnia bona opera virtutū ⁊ maxime charitatis mīe [quibus peccata nr̄a redimimus] .i. qbus a debitis pctōꝝ noſtrorū abſoluimur. Dani. iiij. Daniel regi nabuchodonoſor ait. ꝙobrē rex ꝯſiliū meū tibi placeat: ⁊ pctā tua eleemoſynis redime: ⁊ iniquitates tuas miſericordijs pauperū [redime pctm̄ tuū] .i. penā pctī tui. Hugu. [non venalis eſt dn̄s] vt pnīa flectatur: qꝛ bonorum noſtrorū nō indiget. pš. xv. [ſꝫ tu ipſe venalis es diabolo] a te ipſo [peccatis tuis] .i. ere peccatorū tuorū .i. delectatione. quaſi pretio. xv. qō. j. nō eſt. vbi dt

Ambro.

Ambroſius. Neminē iugo ſeruitutis poſſidet diabolus: niſi ſe ei prius peccatorū ere vēdiderit. Et eſa. l. dr̄. Iniquitatibus ve
7 ſtris vēditi eſtis [ptioſa.] † pretioſa plane eſt mīa. Tū qꝛ per eā homo redimit animā ſuā a morte peccati. Thobie. iiij. miſericordia [a] liberat a morte. Scdo pretioſa: pfert̄ eīn ſacrificio. Ozee. xij. mīam volo ⁊ nō ſacrificiū [Medicamētū] hec eſt. ij. pars. vbi pfert eleemoſynā oībus alijs operibus ſatiſfactiōis: ⁊ eſt authoritas. Joā. Chryſo. dt [ꝙ eleemoſyna eſt fortius] .i. potius medicamētū [Sicut eīn] inducit ſimilitudinē ad hoc dicēs. [Sicut in preceptis medicine medicamētū] .i. medicinalis ꝯfectio [viā dn̄atiſſimā] ſic ⁊ in penitētia: lꝫ ad ſalutē aīe ⁊ remiſſionē pene multa ꝯcurrāt. vt corpis maceratio per ieiunia, ⁊ corporis afflictiōes peregrinationes: orationes: reſtitutiones ⁊c. ſed oībus his ſalubrior eſt eleemoſyna. vn̄ potior herba dr̄ in medicamēto pnīe: ꝙ pnīe medicamētū ꝯficitur ex tribus herbis, ſꝫ eleemoſyna: ieiunio: ⁊ oratione: ⁊ dn̄atior ꝙ̄ pluribus proficit ⁊ profuit: qm̄ ipſa pre alijs nō tm̄ facientibus vt dictū eſt, ſed etiā alijs quibus ſit prodeſt. ipa eīn ⁊ proximū reficit: ⁊ conſolatur. Jtē mūdi cōtēptū inducit. ipſa deum placatum reddit: faciētēq; vita eterna dignū cōſtituit. [Sequit̄ ⁊ vniuerſum.] vltima pars vbi deſcribit̄ corrolarie ex dictis, vt vniuerſale medicamentum contra omnem anime morbum ſequitur cōfirmatio [Audi quid dicit ſacra ſcriptura] .ſ. Luce. xi. date eleemoſynam ⁊ omnia ⁊c.

a ¶ Mia. ad de qō mīa ē vſus cōis. Spe. in tit. de inſtrum̄. edic. §. xiiij. verſic. ſepe etiam.

1 ☞ Dolor cōtritionis an debeat eſſe maior ꝑ maioribus pctīs.
2 Penitentia agenda eſt feſtinanter.

Eus diffinitionem.

Jd eſt, differentiam nō facit. Prius magiſter gratianus inducit ad pnīam tā ex parte ꝓp̄titudinis diuine clementie ad indulgendum: quā ex parte vtilitatis ipſius pnīe. Nunc inuitat ad idē ex pte benignitatis diuine in recipiēdo quēlibet pctōrē penitere volentē: q̄ ſine pſonarū aliq̄ acceptione ad ſe oēm redeuntē recipit, ſiue magnū: ſiue paruū: ſiue nobilem: ſiue ignobilē diuitē: ſiue pauperē, antiquū in peccatis; ſiue iuuenē a vera pnīa nullū excludēs, q oībus ait pnīaꝫ agite appropinquabit eīn regnum celorum. Matth. iiij. Et diuidi pōt in tres partes. Jn prima dicit: ꝙ deus in receptione pctōꝝ nullā perſonarū dr̄iam attēdit: ſꝫ indifferēter oēm redeūtē: ſꝫ ſuſcipit: qō duabus rōnibus oſtēdit. prima ex eo ꝙ oībus mīam indifferenter promittit. ſcda ex eo: ꝙ relaxādi lr̄iam ſacerdotibus ſine vlla exceptione ꝯmiſit. Jn ſcda pte docet ꝙ lꝫ ex pte dei nulla ſit pſonarū acceptio: ſeu dr̄ia: ex pte tn̄ pctōꝝ dꝫ attēdi dr̄ia in ipſis pctīs: vt maiora crimina maioribus fletibus abluant̄. et

Diuiſio.

maiori ſatiſfactione expient̄. Jn tertia oſtēdit: ꝙ etiā querēda ſunt ſuffragia eccleſie. Jn quarta oſtendit, ꝙ huiuſmodi pnīa non ſit inchoanda: qꝛ ſcꝫ īmediate poſt cognitionē pctī exēplo ade quē pellibus mortuorū animaliū indutū in ſignū penitentis. eiecit de paradiſo. ij. ibi, ſed q culpā. iij. ibi: fleat ꝑ te eccl̄ia iiij. ibi: adam. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capl̄i q̄rit̄.

Queſtio. Primū argumentū.

1 ¶ † Utrū pro maioribus pctīs debeat eſſe maior dolor contritionis. Et videtur ꝙ nō. Motus cōtritionis delēs culpaꝫ eſt ſubitus ſiue in inſtanti: ſicut ptꝫ in iuſtificatione impij. ſed nō pōt vnus motus intenſior eſſe ſimul ⁊ remiſſior. ergo dolor cōtritionis nō dꝫ eſſe maior de vno peccato: ꝙ̄ de alio. ergo ⁊c.

Ad ſcdm.

¶ Scdo ſic. de peccato eſt dolor precipue ſm ꝙ a deo auertit ſꝫ in auerſione oīa pctā cōueniūt. qꝛ oīa tollūt grām: qua aīa deo cōiungit̄. ergo de oībus pctīs eſt equalis dolor ꝯtritiōis.

Tertiū ar.

¶ Tertio ſic. dolor ꝯtritionis reſpicit pctm̄ q̄tū ad duo: ſcꝫ q̄tū ad offenſam: ⁊ q̄tū ad dānū. ſꝫ q̄tum ad offenſam omne pctm̄ hꝫ rationē infiniti: cū ſit ꝯ deū infinitū. Quantū ad dānum oē pctm̄ aufert oēs virtutes. vnde Jacobus apoſtolus ait. qui peccat in vno factus eſt omniū reus. cū ergo damnum ⁊ offenſa habeant rōnē equalitatis: vr̄ ꝙ dolor cōtritionis ſit de omnibus equalis.

Jaco. ij. b

¶ Jn oppoſitum eſt textus pſentis capituli. Jtē eſt illud Deute. xxv. ſcdm̄ menſurā pctī erit plagarum modus. ſed in cōtritione peccatis plage commenſurātur, quia contritio habet propoſitum ſatiſfaciendi annexuꝫ. ergo cōtritionis dolor maior debet eſſe de vno peccato: ꝙ̄ de alio.

Opponit contrariū.

¶ Reſpondeo dicendum quod de maioribus peccatis maior dolor habendus eſt. Jſta concluſio probatur multipliciter. Primo ſic. Maior dolor eſt habendus de mortali: ꝙ̄ de alio minus graui. ¶ Secundo ſic. contritio eſt dolor rationalis ſꝫ dolor talis ſequitur eſtimationem rationis: eſtimatio vero rationis non equaliter penſat omnia peccata: ſed quedam maiora: quedam minora ergo pari ratione dolor contritionis ſm q̄titatem peccatorum menſurandus eſt. ¶ Uerum pro intelligentia maiori huius qualiter ſcilicet hoc verum ſit tam de dolore ſuperioris effectus: ꝙ̄ de dolore ſenſitiue partis ex electione pro peccato aſſumptus: ⁊ clariori reſponſione ad argumenta eſt notandum cum ſancto Thoma. in. iiij. diſtinctione. xvij. quod de contritione dupliciter poſſumus loqui. vno modo ſm quod ſigillatim ſingulis peccatis reſpondet: ⁊ ſic quantum ad dolorem ſuperioris affectus requiritur: qō de maiori peccato quis doleat magis, qꝛ ratio doloris eſt maior in vno quam in alio. ſcilicet offenſa dei. magis enim inordinato actu deus magis offendit̄. Similiter etiam cum maiori culpe maior debeatur pena: etiam dolor ſenſitiue partis ſm ꝙ ꝓ peccato ex electiōe aſſumit̄: qꝛ pena debet eſſe maior de maiori peccato. vnde Grego. magis ſe debet punire: qui grauius peccauit. Aliud eſt de dolore ſenſitiue partis ſecundum qō ex impreſſione ſuperioris appetitus naſcitur: qꝛ tunc q̄titas doloris attenditur ſecundū diſpoſitionē inferioris partis ad recipiendum impreſſionē a ſuperiori: ⁊ non ſm q̄titatem peccati. ¶ Alio modo pōt accipi cōtritio ſm ꝙ eſt ſimul de omnibus ſicut in actu iuſtificationis: ⁊ ſic q̄uis ſit actus vnus, tn̄ diſtictio pctōꝝ virtute manet ī ipſo, vel ad minus hꝫ ꝓpoſitū de ſingulis cogitādi annexū: ⁊ ſic habitualiter eſt magis de vno ꝙ̄ de alio. hec ſctūs Tho. ꝯcordat magr̄ Alexāder de hal. dn̄s Albertus magnus, ⁊ dn̄s Bonauētura in quarto. ¶ His habitis dicendū eſt ad rōnes. Ad primā rn̄det̄: ꝙ q̄uis in cōtritionis motu ſubitaneo non poſſit inueniri diſtinctio actualis intenſionis doloris rn̄dens diuerſis peccatis inuenitur tn̄ habitualiter ſicut dictū eſt. Ad idē eſt dn̄s Albertus magnus: q rn̄dens huic argumēto dicit: ꝙ deteſtatio iſta dupliciter conſideratur: ſcꝫ in actu vel in ordine rōnis elicientis actum. Si in actu tunc indiuiſa eſt actio de oībus pctīs: ⁊ non de vno plus ⁊ de alio minus. Si aūt in ordine rōnis elicientis attenditur tunc eſt de maiori maior deteſtatio: ⁊ de minori minor in habitu rōnis. ¶ Ad ſcdam rn̄detur negando conſequentiā. qm̄ licet (vt dicit ſanctus Thomas) quodlibet peccatum a deo auertat: ⁊ gratiā tollat: tn̄ quoddā plus elongat ꝙ̄ aliud: inquātū hꝫ maiorē diſſonantiā ex ſua inordinatione ad ordinē diuine bonitatis ꝙ̄ aliud. ⁊ ꝑ ꝯn̄s magis de eo dolēdū venit. ¶ Ad tertiā rn̄det̄ eodē modo. dicimus eīn iuxta dominum Bonauēturā. ꝙ ſeparatio attendit̄ in elongatione ſm diſſimilitudinē ⁊ offenſam, ⁊ cōtemptum. dānum vero ſm amiſſionē gratuitorū. ⁊ vulnerationē naturaliū: ſiue debilitatē. Jn his aūt gradus eſt. vn̄ ratio illa non procedit. qm̄ lꝫ deus ab oībus offendatur: tamen aliqui contēnunt eum plus: aliqui minus. Et ſilr̄ in aliquo peccato quis plus leditur quā in alio: ⁊ tunc a virtute elongat̄. ⁊ ita rō nō ꝓcedit. Litera. ¶ [Deus diffinitionē] .i. diſtinctionē [nō facit] qꝛ indifferenter quēlibet peccatorē ad ſe reuertētē recipit. Jpſe eīn ait Joā. ix. q venerit ad me

Reſpōdet.

S. Thom̄.

Gregorius.

S. Thom̄.

Ad primū argumētū.

Alber. ma.

Ad ſcdm. Sanctus Thomas.

Ad tertiū. Bonauen.

Exponit literam.

me non eijciam foras. [Qui mīam ſuā aliq̄n promiſit] .i. ratio Eze. xviij. Si impius egerit pnīam ab oībus iniquitatibus ſuis ⁊c. ſequitur vita viuet: ⁊ non morietur ⁊c. [⁊ relaxādi licētiam] Matth. xvi. quodcūq; ligaueris ſuper terrā ⁊c. ⁊ Jo. xx. quorum remiſeritis peccata remittunt̄ eis. [Ecce] .ij. rō. [Sed qui] .ij. pars. [culpā exaggerauerit] .i. cumulauerit, vel auxerit ⁊c. j. ſm ꝙ maior fuerit culpa: maior ſit dolor ꝯ culpa, vel ſatiſfactio pro culpa [abluunt̄] .i. ſunt ablnēda [maioribus fletibus] interioribus ⁊ exterioribus. Sequit̄ [fleat pro te mater.] Tertia pars. vbi querenda eſſe eccleſie ſuffragia oſtēdit cū ait. [fleat pro te mater eccleſia] que eſt omniū fidelium mater: vt dicit Augu. de moribus eccleſie. c. xxxvi. q̄ ꝑ filijs ſuis flens dn̄ꝫ deprecatur velut illa cananea q̄ vt Mat. xv. dicitur, pro filia flens clamabat. dn̄e miſerere mei, qꝛ filia mea male a demonio vexatur. Querēda certe ſunt ſuffragia. matris eccleſie qm̄ vt inquit Augu. libro de penitentia. c. ix. et hr̄. di. vi. in principio. niſi eīn eccleſie vnitas ſuccurrat: vbi qō deeſt peccatori ſua opitulatione compleat: de manibus inimici non eripietur anima mortui. Credēdū eſt enim, ⁊ pietas fidei expoſtulat credere, ꝙ omnes eleemoſyne totius eccleſie: ⁊ orationes, ⁊ opera iuſtitie: ⁊ mīe ſuccurrunt recognoſcenti mortē ſuā. Jdeo nemo penitere pōt: quē non ſuſtineat vnitas eccleſie. hec Augu. Et iſta vr̄ vera intelligentia huius litere licet gl. ⁊ Hug. referant ad manifeſtum ⁊ publicum crimen: ꝙ tunc ſcꝫ manifeſte ⁊ publice deflendū eſt: vt pro eo oret eccleſia vnde non vident̄ intelligere beatū Auguſt. qui ſubtiliter valde loquitur [videat te Chriſtus merentē] interius corde: ⁊ exterius per ſigna penitentie. [Et dicat beati] Matth. v. beati q lugetis qꝛ conſolabimini [Amat vt pro vno ⁊c.] videns lachrimas multorū mouebitur ad mīam: vt in euangelio Lu. vij. apparet de filio vidue. Sequit̄ [Adā] ecce quartū vbi exēplo Ade ſtatim agēda eſt penitētia poſt agnitionē pctī: vt inqt. Ambroſius. Adā poſt culpā ſtatim de paradiſo deus eiecit. nō diſtulit: ſed ſtatim ſeparauit a delicijs, vt ageret penitentiā. vt patet Geñ. iij. [tunica pellicea] .i. de pellibus animaliū mortuorū: vt ſignū ſue mortalitatis ſecū deferret: ⁊
2 habitum penitentis. hu. apparet ergo. † ꝙ penitentia agēda eſt feſtinanter abſq; retardatione ſm illud Eccle. v. ne tardes conuerti ad dominum: ⁊ ne differas de die in diem.

Auguſtinus.

Auguſtinus.

Ambroſius.

2 Penitentia poteſt accipi dupliciter.
3 Status hominis ante baptiſmum nō diuerſificatur per mortale et veniale.
4 Neceſſitas eſt duplex.
5 Penitentiam eſſe neceſſariam de venialibus poteſt intelligi dupliciter.
7 Peccatorum venialium tria ſunt genera.
8 Jnfuſio noue gratie non requiritur ad remiſſionem peccati venialis.
10 Peccata venialia diſpoſitiue inducūt ad peccatum mortale.
11 Actus peccati diſponit ad aliquid dupliciter.
12 Diſpoſitio comparatur ad habitum ſicut imperfectū ad perfectum, ⁊ hoc dupliciter.
14 Chriſtianus quilibet in hac vita conſtitutus debet dicere orationem dominicam.
15 Eſſe an poſſit aliquis ſine peccato veniali.
16 Penalitates preſentis vite non auferuntur per baptiſmum.
17 Peccatum omne an habeatur in decalogo.
18 Peccatum dupliciter poteſt prohiberi.
19 Peccata mortalia prohibentur tripliciter.
20 Peccata quare dicantur debita.
21 Penitentia leuis quecunq; facta in charitate facit ad remiſſionem culpe.
22 Habens rancorem fraternum an peccet mortaliter.

Res autē.

Authoritas iſta eſt beati Augu. libro de penitentia ad felicianū: vbi oſtēdit tria eē genera ſiue ſpecies pnīe. ⁊ diuidit̄ hoc capitulū principaliter in tres ꝑtes. Jn prima ponit, ꝙ tres ſunt ſpecies pnīe. vcꝫ pnīa ante baptiſmū, pnīa venialiū: ⁊ pnīa mortaliū. Jn ſcda ꝓſequitur eas. primā ibi: vna eſt. ſcdam ibi: altera vero pnīa. tertiā ꝓſequitur ibi: tertia eſt actio. Pro pleniori intelligentia eorū que in hoc capitulo continentur queruntur quinq;.

Diuiſio.

1 ¶ Primo vtrum diuiſio penitentie poſita in litera ſit conueniens.
3 ¶ Secundo vtrum de venialibus teneantur penitere.
7 ¶ Tertio vtrum peccata venialia deleantur per tunſionē pectoris per orationem dominicam: ⁊ aliqua alia ſcilicet aquam benedictam.
9 ¶ Quarto vtrum peccatum veniale poſſit fieri mortale.
13 ¶ Quinto vtrū omnes homines in hac vita mortali poſſint dicere cum veritate orationem dominicam.

1 Ad primum ſic procedit̄. † Et vr̄ ꝙ diuiſio pnīe poſita nō ſit ꝯueniens. ¶ Primo ſic. baptiſmus eſt ianua ſacrorū ⁊ pnīa dr̄ ſm Hieronymū. ij. tabula reſpectu baptiſmi. vt pꝫ. š. e. di. §. ſcda. ſꝫ ſm nō eſt aū primum. ergo inconuenienter dicit̄ qō illud qō eſt añ baptiſmū ſit ſpēs pnīe. ¶ Scdo ſic. ei q nō eſt regeneratus in aliqua natura nō ꝯpetit actio illius nature. ſꝫ baptiſmus eſt q̄dā gn̄atio ī ſpiritualē vitā. ergo ei q nō eſt baptizatus nō ꝯpetit aliq̄ actio ſpūalis vite. ſꝫ pnīa eſt hmōi. cū ſit quoddā ſacrm̄. ergo nō pt ꝯpetere alicui ante baptiſmū. ¶ Tertio qō pōt deſtruere maius pōt deſtruere minus. ſed mortale eſt maius pctm̄: ꝙ̄ veniale. illa ergo pnīa q̄ eſt de mortalibus: eadē ēt eſt de venialibus. ergo nō dēnt poni diuerſe ſpēs pnīe. ¶ Quarto ſic. ſicut poſt baptiſmū peccat̄ venialiter ⁊ mortalr̄: ita ēt añ baptiſmum. ſi ergo poſt baptiſmū diſtinguit̄ pnīa venialiū ⁊ mortaliū: pari rōne dꝫ diſtingui añ baptiſmū. ⁊ ſic ſunt q̄tuor. ¶ Quinto penitētia ſolēnis eſt quidā motus pnīe. ergo de ipſa debuit facere mentionem. ſed hoc non facit. ergo videtur inſufficienter ponere partes pnīe. ¶ Jn oppoſitum eſt authoritas beati Auguſtini in pſenti capitulo. ¶ Rn̄deo dicēdū ſub quatuor cōcluſionibus. Prima ꝯcluſio ꝯueniēter aſſignat̄ quedam pars penitentie ante baptiſmū. pꝫ cōcluſio ex textu pn̄ti. ¶ Scdo ex illo Actu. ij. pnīam agite, ⁊ baptizetur vnuſquiſq; veſtrū.
2 Eſt tn̄ notandū pro intellectu iſtius cōcluſionis. † ꝙ pnīa pōt accipi duplr̄: ſcꝫ vt eſt virtus: ⁊ vt eſt ſacrm̄. ſecundum autem ꝙ eſt virtus importat deteſtationē pctī cum propoſito abolēdi pctm̄ ſm conditionē ſtatus peccantis: ⁊ quicunq; nō deteſtatur peccatū adhuc voluntatē in peccato fixā habet. voluntas aūt in peccato fixa manens nō eſt ſuſceptiua grē baptiſmalis: ⁊ ideo requiritur ante baptiſmum quaſi remouens ꝓhibens peccati cōmiſſi deteſtatio, et deſtructio eius ꝓpoſituꝫ hinc dicit beatus Augu. ⁊ hr̄ in litera pn̄ti. Ois eīn qui iam ſue voluntatis arbiter conſtitutus eſt: cū accedit ad ſacramēta fideliū: niſi eū peniteat vite veteris nouā inchoare nō pōt. et ita ptꝫ ꝙ añ baptiſmū in adultis requirit̄ pnīa: ſm quod eſt virtutis actus, q̄ ſit prior baptiſmo vel tempore: vel natura. Sed penitentia ſm ꝙ eſt ſacramentum conſiſtit in diſpoſitione miniſtrorum eccleſie: ⁊ quia eccleſie ſacramēta non diſpenſantur niſi illis: qui ſunt de eccleſia: añ baptiſmū ſacramentū penitentie non competit: cū per baptiſmum homo de eccleſia fiat. hinc dicit apl̄s ad Ro. xi. ſine pnīa ſunt dei dona: ⁊ vocatio dei vbi dt gl. grā dei in baptiſmo nō requirit̄ gemituꝫ nec planctū: nec opus aliquod exterioris pnīe ſed ſolam fidem et omnia gratis condonat. Cōcordat Sanctus Thomas: ⁊ magiſter Alexāder de halis. ¶ Scda concluſio. Conueniēter ponit̄ pars ſiue ſpecies pnīe pnīa pctōꝝ mortaliū cōmiſſorum poſt baptiſmū. patet cōcluſio ex preſenti litera. Tū ex gl. ſup illud pš. Lauabo per ſingulas noctes ⁊c. que dicit .i. mundabo conſcientiā meam oſtendendo per ſingulas noctes .i. ꝑ ſingula peccata. ergo de ſingulis mortalibus. ¶ Tertia ꝯcluſio. Conuenienter ponitur penitentia pars ſiue ſpecies penitētie venialiū. Patet cōcluſio tū ex litera pſenti, tū rōne ſic pnīa vt dicit Augu. ⁊ habitū eſt ſupra. e. di. eſt vindicta puniens in ſe qō dolet commiſiſſe. ſed aliquis debet dolere nō ſolum de his que cōmiſit mortalia: ſed etiam de his que commiſit venialia: ⁊ in ſe punire. ergo non tantum mortalium eſt penitentia: ſed etiam de venialibus. ¶ Quarta concluſio. Conuenienter aſſignate ſunt tres partes ſiue ſpecies predicte penitentie et non plures. probatur concluſio ſic. Jſte ſpecies aſſignantur ſecundum diuerſum ſtatum penitētis: ſed ſtatus pnīe non diuerſificātur niſi tripliciter. ergo tm̄ tres ſpecies penitētie ſunt aſſignande. ¶ Pro intellectu minoris propoſitionis eſt notādū cum ſancto Thoma in quarto: ꝙ iſte partes pnīe diſtinguuntur ſm diuerſos modos, quibus pnīa agit̄ vn̄ ſunt partes ſubiectiue pnīe virtutis: non pnīe ſacramenti. quia vna pars nō pertinet ad pnīe ſacramentum: q̄uis alie due pertinere pn̄t: ⁊ accipiuntur iſti modi ſecundum diuerſum ſtatum penitētis. quia aut eſt extra eccleſiam etiam numero. ⁊ ſic eſt prima penitentia: que eſt ante baptiſmum. Aut eſt extra merito: ſed non numero, et ſic eſt. ij. que eſt de mortalbus. aut omnino eſt itra eccleſiam, et ſic competit ei tertia: que eſt de venialibus. ¶ His habitis dicendū eſt ad rōnes in oppoſitū. Ad primā rn̄det̄ ex dictis. qm̄ pnīa que ponitur ante baptiſmum non eſt ſacrm̄: ſed actus virtutis diſponentis ad ſacramentum baptiſmi. ¶ Ad ſecundam reſponſio eſt eadem. quoniam penitentia illa non eſt ſacramentum. ¶ Ad tertiam rn̄det̄ negando ꝯn̄aꝫ. ⁊ ratio eſt: qꝛ licet penitētia que delet mortalia deleat

Primū argumētum.

Scdm ar.

Tertiū ar.

Quartū ar.

Quintū ar.

Opponit ⁊ Reſpōdet. Prima cōcluſio.

S. Thom̄. Scda concluſio.

pš. vj. b

Tertia concluſio.

Quarta cō cluſio.

S. Thom̄.

Ad primū argumētū.

Ad ſcdm. Ad tertiū.

etiã venialia:nõ tñ ecõuerſo:⁊ ideo he due penitẽtie diſtinguũtur,⁊ habent ſe ſicut perfectum ⁊ imperfectum. ¶ Ad quartam

Ad quartũ
S. Thom̃.

reſpondetur iuxta Thomam.in.iiij.parte negando cõſequẽtiã ⁊ ratio eſt.quia ante baptiſmum non ſunt peccata venialia ſine mortalibus.⁊ qꝛ mortale ſine veniali dimitti nõ poteſt.ideo ante baptiſmum non diſtinguitur penitentia mortaliũ ⁊ venialiũ:ſicut poſt.vnde non eſt ſimilis ratio.In quarto vero reſpondens ſanctus Thomas dicit.ꝙ ratio non ꝓcedit

3 ⁊ aſſignat rationem.† qm̃ ſtatus hoīs ante baptiſmũ non diuerſificaꝫ per veniale ⁊ mortale q̃tum ad hoc: ꝙ eſt eſſe de eccleſia vel non eſſe.ſꝫ diuerſificaꝫ poſt:qꝛ ꝑ mortale poſt baptiſmum cõmiſſum efficitur qs extra eccleſiã merito,ſed non per

Ad q̃ntũ.

veniale.vnde non eſt ſimilis ratio. ¶ Ad quintã patet rñſio ex dictis non enim precedit ratio,qꝛ penitentia ſolẽnis nõ diuerſificat ſtatũ penitẽtis q̃tum ad hoc:qḋ eſt eſſe de eccleſia: vel non eſſe ⁊ ideo de ea non fit hic queſtio.

3 Ad ſecundum

Primũ argumẽtum.

ſic procediꝫ.†Et vꝫ ꝙ nõ teneamur penitere de venialibus.Primo ſic.illa q̃ nõ tenemur vitare ꝙ nõ fiãt:de his nõ tenemur penitere ſi fiant.hoc aũt certũ eſt.qꝛ virtus pnĩe ſicut deteſtaꝫ factũ:ita cauet faciendũ.ſed nullus tenetur vitare ne fiant venialia:⁊ loquoꝛ de tẽtione neceſſitatis.ergo nec de factis penitere.

Scḋm arg.

¶ Scḋo ad nihil tenemur ſine q̃ põt eſſe charitas.ſꝫ charitas põt eſſe ſine deletione venialiũ:qꝛ ſtat cum venialib⁹ ergo nõ tenemur de eis penitere.

Tertiũ ar.

¶ Tertio ſi penitentia aliqua requiriꝫ ad remiſſionẽ venialiũ ex quo mortale eſt in infinitum:maius veniali vꝫ ꝙ ad delectionẽ mortalis requiritur in infinitum maioꝛ penitentia.ſed talis nõ eſt poſſibilis fieri ab homine.ergo ſi ad deletionẽ venialis reqraꝫ penitentia,nullus poſſet facere penitentiam de mortali.quod eſt incõueniens.ergo ⁊c.

Quartũ ar.

¶ Quarto ſic.ad rationẽ vere penitẽtie pertinet:vt patet ex eius diffinitione ſuperius.e.di.poſita nõ ſolũ ꝙ homo doleat de preterito:ſed etiã ꝙ proponat cauere de futuro:ſine tali propoſito peccata venialia dimittuntur:cum certũ ſit homini vt hꝫ ab Augu.in p̃ſenti textu ꝙ ſine peccatis venialib⁹ p̃ſentẽ vitã ducere nõ poſſit.ergo pctã venialia poſſunt remitti ſine penitentia:⁊ per cõſequens de eis penitere non tenemur.

Quintũ ar.

¶ Quinto ſic.penitentia non eſt ſine actuali diſplicẽtia pctõꝝ.ſed peccata venialia poſſunt dimitti ſine diſplicẽtia eoꝝ:ſicut patet de eo:qui dormiens occideretur propter Xp̃m.ſtatim enĩ euolaret:qḋ non contingit manentibus peccatis venialibus.ergo venialia poſſunt remitti ſine pnĩa.

Sextũ ar.

¶ Sexto per oratiõnẽ dominicã ſicut hꝫ in litera ⁊ etiã aquã benedictã tolluntꝫ venialia nulla actuali exiſtente diſplicentia

Opponit ⁊

eorum ad remiſſionẽ eoꝝ non eſt neceſſaria pnĩa. ¶ In oppoſitum eſt Auguſtinus in p̃ſenti litera vbi vnã ſpeciem penitẽ

Rñdet.

tie ponit eſſe venialiũ. ¶ Rñdeo dicẽdũ ſub hac ꝯcluſione.ꝙ pro venialibus penitere tenemur aliquo modo:⁊ aliquo modo non tenemur.Pro cuius concluſionis declaratione eſt notandũ iuxta Sanctũ Tho.in.iiij.di.xvj.ꝙ cũ quis dꝛ aliquid

S. Thom̃.

4 ad aliquid teneri q̃dã neceſſitas importaꝫ ad illud.† Neceſſitas aũt eſt duplex.vna abſoluta ⁊ ẜm hãc homo teneꝫ facere illa ſine quib⁹ nõ eſt ſalus:⁊ hoc modo neceſſitatis homo non teneꝫ ad venialis peccati penitẽtiã.qm̃ ex pctõ veniali homo mortẽ incurrit,niſi forte ex cõtẽptu dimittat.Alia eſt neceſſitas ex ſuppoſitione alicui⁹ finis:ſicut dꝛ aliqd eſſe neceſſariũ ſine q̃ nõ poſſumus finẽ intentũ cõſequi:⁊ hoc modo neceſſitatis homo tenetur de venialibus penitere:ſi ei remitti debeãt

Richar.

5 in hac vita.Magiſter vero Richardus.in.iiij.ſuo ita dꝛ † de venialib⁹ pniam eſſe neceſſariã dupl'r poteſt intelligi.Aut ꝙ ſit neceſſaria ad earum remiſſionem,aut ꝙ ſit neceſſaria ad ſalutem penitentiũ.primo modo dicit de lege communi penitẽtiã eſſe neceſſariã de pctĩs venialib⁹ ĩplicite vel explicite ĩ ſpeciali,vel cõi,quod probat ſic.Quãdiu enim voluntas inordinationi actualiter inheret:oportet eam inordinatam eſſe.vnde ad remiſſionẽ venialis pctĩ neceſſariũ eſt ꝙ voluntas deſinat deordinationi inherere,nec tm̃ hoc ſufficit de lege cõi:ſed requiritur ꝙ inordinationẽ pteritã actualiter deteſteꝫ explicite,vel implicite vt illa deteſtatio ſit totius emende ſolutio vel radix ſeu fundamẽtũ totius ſolutionis.aliqua enĩ emẽda ꝑ quacũqꝫ volũtaria inordinatione deo debetur.Scḋo modo nõ eſt neceſſaria pnĩa de venialib⁹ peccatis ꝑ ſe in hac vita:qꝛ ſimul poſſunt ſtare cũ gratia:in cuius virtute cum ea deteſtatur voluntas poſt mortẽ in purgatorio remittuntur.Per accidens tamẽ eſt neceſſaria pnĩa de illis in hac vita:de ratione probabilis.qm̃ vehementer dubitatur vtrum peccatum ſit veniale,vel mortale tũc enim ſi de illo non penitet exponit ſe diſcrimini tanq̃ cõtemptoꝛ ſue ſalutis.Aut ratiõe periculi:qm̃ ſcꝫ ꝓpẽdit homo aliq̃ inordinatã venialẽ tñ ita in ipſo intendi,ꝙ ꝓbabiliter niſi ipſam per pniam abijciat trahet ipꝫ in pctm̃ mortale.hec ille.Magiſter aũt Alexander ⁊ dñs Bonauẽtura in.iiij.diſtinguũt aliter.dicit enĩ ſic Bonauẽtura.Du

Alexander
Bonauen.

pl'r eſt loq de morbo pctĩ venialis.Aut in ſe:aut inquãtũ prebet occaſionẽ periclitandi:ſiue per cõſenſum ſiue ꝑ cõtemptũ Si loquamur de veniali in ſe ſic dico ꝙ nõ eſt neceſſe penitere de veniali:nec pnĩa interioꝛi nec exterioꝛi,qm̃ veniale nõ ſolũ in hac vita deletur:verum etiã poſt mortẽ.Ex quibus ptꝫ ꝙ loquiꝫ iuxta ſanctũ Tho.de neceſſitate abſoluta.Conſequenter dicit.ꝙ ſi loquamur de veniali ratione periculi:ad qḋ inducit:ꝙ homo tenetur de aliquib⁹ penitere:qm̃ aduertit piculũ

S. Thom̃.

6 ſicut dicit Aug.in lr̃a. ¶ Et ideo notãdũ eſt.† quod tria ſunt genera venialiũ.quedã ſunt ex ſurreptione.⁊ de his non tenemur penitere:niſi de cõgruo.quedã ex voluntate:cui ſi cõſentiaꝫ incidit homo in mortale:⁊ de tali tenetur homo penitere nõ ſimpl'r:ſꝫ in caſu ſiue pro loco:⁊ tpe: quando recogitat ea ne ſi ꝯſentiat cadat.Quedã aũt ſunt alia q̃ ꝑ ſui multitudinẽ augent libidinem:ſicut in illa que eſt cõſenſus ſed deordinatio infra deũ:⁊ de talib⁹ dico ꝙ tenetur penitere:ne multipliceꝫ ⁊ ne tali periculo:⁊ diſcrimini ſe cõmittat:⁊ ad taliũ penitentiã hortaꝫ Augu.in lr̃a oſtẽdẽs periculũ qḋ eſt in multitudine venialiũ,cũ ait de venialib⁹ loquẽs q̃ ſi collecta ꝯ nos fuerint ita nos grauabũt ⁊c. ¶ His habitis dicẽdũ eſt ad rõnes

Ad primũ argumẽtũ.
Alexander
Bonauent.

in oppoſitũ.Ad primã rñdeꝫ iuxta Alexãdrũ ⁊ dñm Bonauenturã.ꝙ eſt loqui de venialib⁹ vt cõſideranꝫ in ẜm morbũ propriũ:aut vt inducũt cãm periclitationis.licet ergo nõ ſint cauẽda inq̃tũ ledũt morbo ꝓprio:ſunt tñ cauenda inquantũ ſunt inductiũa periclitationis.ſed iſta rñſio nobis non videꝫ

S. Thom̃.

multũ clara.vñ dicẽdũ vꝫ iuxta ſanctũ Thomam negãdo minorẽ dicimus enĩ.ꝙ homo debet cauere ⁊ vitare ⁊ abſtinere a ſingulis:nõ tñ ab oĩbus.qꝛ hoc infirmitas vite preſentis non

Ad ſcḋm.

admittit. ¶ Ad ſcḋam rñdeꝫ ꝙ bene arguit.ꝙ penitẽtia de venialib⁹ non ſit neceſſaria neceſſitate abſoluta:⁊ hoc concedimus.

Ad tertiũ.
Alexander

¶ Ad tertiã rñdeꝫ negando ꝯſequẽtiã.Et ad probationẽ rñdet magꝫ Alexãder de halis ꝙ q̃uis mortale ſit maius in infinitũ q̃ veniale.Inquantũ hoc eſt veniale illud eſt mortale.tñ qꝛ in iuſtificatione a mortali remittiꝫ reatus eternus,⁊ cõmutaꝫ in tpale.pena debita veniali eſt ꝓportionabi

Ad quartũ.

lis pene debitẽ mortali. ¶ Ad q̃rtã rñdeꝫ ſicut dictũ eſt negãdo minorẽ.dicim⁹ enĩ ꝙ ad pniam venialiũ requiriꝫ:ꝙ homo ꝓponat abſtinere a ſingulis pctĩs venialib⁹:nõ tñ ab oĩb⁹.qꝛ vt dictũ eſt infirmitates huius vite hoc nõ patiunꝫ:dꝫ tamẽ

S. Thom̃

vt inq̃t ſanct⁹ Thomas in tertia pte:hr̃e ꝓpoſitũ ſe p̃parãdi ad pctã venialia innuẽda:alioqui eſſet periculũ deficiẽdi,cũ deſereret appetitũ ꝓficiẽdi,ſeu tollẽdi impedimẽta ſpũalis ꝑ

Ad quintũ

fect⁹,q̃ ſunt pctã venialia. ¶ Ad q̃ntã rñdeꝫ ꝙ paſſio ꝑ Xp̃o ſuſcepta obtinet vim baptiſmi.⁊ iḋ purgat ab oĩ culpa ⁊ mortali,⁊ veniali:niſi actual'r volũtatẽ inueniret pctõ inherentẽ.

Ad Sextũ

vñ rõ nõ procedit. ¶ Ad ſextã rñdeꝫ.ꝙ oratio dñica et alia nõ remittũt venialia peccata:niſi inq̃tũ excitãt motũ voluntatis:ſiue feruorẽ charitatis.feruoꝛ aũt charitatis implicat diſplicentiam venialium peccatorum.

7 Ad tertium

Primũ argumẽtum.

ſic ꝓcediꝫ.† Et vꝫ ꝙ peccata venialia nõ remittanꝫ ꝑ tunſionẽ pectoris:⁊ orationẽ dñicã,⁊ alia hmõi. ¶ Primo ſic.peccata venialia ſicut ex p̃cedẽti argumẽto pꝫ,nõ remittunꝫ ſine pnĩa ſꝫ pnĩa ſufficit ad remiſſionẽ venialiũ.g̃ iſta alia nihil operãtur ad hmõi remiſſionẽ.

Scḋm ar.

¶ Scḋo ſic.ex eiſdẽ cauſis aliqd fit et corrumpiꝫ vt in.ij.ethicoꝝ.ſꝫ pctm̃ veniale cauſaꝫ ex actu nr̃o.g̃ opꝫ ꝙ aliquid in nobis ſit,per qḋ dimittaꝫ ⁊ cum iſta ſint extra,vt benedictio ep̃alis,aqua benedicta:⁊ huiuſmodi.ergo ꝑ

Tertiũ ar.

ea pctm̃ veniale remitti nõ põt. ¶ Tertio ſic.predicta omnia equalẽ habitudinẽ hñt ad oĩa pctã venialia.g̃ ſi ꝑ aliqḋ eoꝝ remittiꝫ pctm̃ veniale,ſequiꝫ ꝙ pari rõne remittunꝫ oĩa.Et ita ꝑ vnã tunſionẽ pectoris vel ꝑ vnã aſperſionẽ aque benedicte redderet homo immunis ab oĩb⁹ peccatis venialib⁹:ꝙ vꝫ incõueniẽs qꝛ ſic frequẽtiſſime homo eſſet ſine pctõ veniali:ꝙ

Opponit ĩ cõtrarium.

nõ videꝫ verũ. ¶ In oppoſitũ eſt text⁹ p̃ſentis litere,ĩ quo dicit Aug.qḋ pro leuib⁹ pctĩs pectora tũdim⁹,⁊ dicim⁹ dimitte nobis debita noſtra.Et ita videꝫ,qḋ tũſio pectoris ⁊ oratio dñica cauſent remiſſionẽ pctõꝝ venialiũ,⁊ eadẽ rõ vꝫ ḋ alijs.

Rñdet.

¶ Rñdeo dicẽdũ ſub iſta ꝯcluſione,venialia ĩ hac vita remittunꝫ ꝑ tunſionẽ pectoris,ꝑ orationẽ dñicã,ꝑ aſperſionẽ aque benedicte,⁊ alia hmõi.de qb⁹ infra.ꝓbaꝫ hec ꝯcluſio tũ ex preſenti textu.Tũ rõne ſic.Nihil ĩ eccl'ie obſeruãtijs agiꝫ fruſtra ſꝫ ĩ benedictione aque benedicte remittiꝫ nõ mortalis:ergo venialis ⁊ ſic de alijs. ¶ Ad ſciẽdũ aũt ꝑ q̃ ſunt iſta ꝑ q̃ venialiũ

S. Thom̃

8 fit remiſſio.Eſt notãdũ iuxta ſctm̃ tho.in.iij.parte.† qḋ ad remiſſionẽ pctĩ venialis nõ requiriꝫ noue gr̃e infuſio,ſed ſufficit aliquis act⁹ ꝓcedẽs ex gratia,quo homo deteſtetur pctm̃,vel explicite,vel ſaltẽ implicite.Sicut cũ aliquis feruẽter moueꝫ

in

in deũ.Et ideo triplici rõne aliqua cauſant remiſſionẽ venialiũ peccatoꝝ:vno mõ inquantũ in eis infundiꝫ gr̃a:qꝛ ꝑ infuſionẽ gr̃e tollũtur pctã venialia.Et hoc mõ ꝑ eucariſtiã tollunꝫ peccata venialia:de cõſe.di.ij.cũ oẽ crimen.⁊.c.ſi quotieſcũque.item per extremã vnctionẽ:vt extra de ſa.vnc.c.vnico.ver.de prima.Et vl'r ꝑ oĩa ſacramenta noue legis in quibus confertur gr̃a. ¶ Scḋo aliqua cauſant remiſſionem venialiũ inquãtum ſunt cũ aliquo motu deteſtationis peccatoꝝ:⁊ hoc modo confeſſio generalis que fit cõtinue in eccleſia vnde in ea remiſſionem peccatorum confitentibus ſacerdos deprecatur

S. Thom̃.

ſicut optime declarat ſanctus Tho.in.iiij.diſt.xij.Tunſio pectoris deuota ⁊ oratio dñica ſicut teſtatur Aug.in text.p̃ntis lr̃e.⁊ infra di.iij.§.quotidianis. ¶ Tertio faciũt aliqua ad remiſſionem peccatoꝝ venialium:inquantum ſunt cum aliquo motu reuerentie in deum:⁊ in res diuinas:⁊ hoc mõ benedictio ep̃alis valet:⁊ ẜm quoſdã ſacerdotalis.j.q.j.dictũ.vbi poniꝫ illud nu.vj.dictũ a dño Moyſi ⁊ Aaron:vos ponite nomen meũ ſuper filios iſrael:⁊ benedicã eos.item valet aſperſio aque benedicte:de qua de conſe.diſti.iij.aquam ſale aſperſam populis benedicimus:vt ea cuncti aſperſi ſanctificẽtur.item q̃libet ſacramẽtalis vnctio:vt epoꝝ:ſacerdotũ:⁊ regũ.j.reg.xvj.cũ vnxiſſet dauid ſpũs dñi venit in eũ.itẽ orõ in eccl'ia cõſecrata.ij.reg.viij.q orauerit in domo hac propiciaberis.item elargitio eleemoſynarũ.de pnĩa.ḋ.c.di.medicina.vbi inducit illud daniel.iiij.peccata tua eleemoſynis redime.itẽ iniuriarũ dimiſſio:q̃ eſt eleemoſyna ſpũalis.de qua Luc.vj.dimittite:⁊ dimittemini.itẽ panis benedictus:q diebus dñicis benediciꝫ in eccl'ia.Et gñaliter q̃cunqꝫ alia:q̃ nata ſunt excitare feruorẽ charitatis valẽt ad remiſſionẽ peccatoꝝ venialiũ. ¶ His ha

Ad primũ argumẽtũ.

bitis dicẽdũ eſt ad rõnes in oppoſitũ.Ad primã rñdeꝫ negãdo ꝯñam.qm̃ iſta cauſare dicunꝫ remiſſionẽ peccatoꝝ venialiũ inquãtũ inclinãt animũ ad motũ pnĩe:q̃ eſt deteſtatio implicite peccatoꝝ:vel explicite.

Ad ſcḋm.

¶ Ad ſcḋam rñdeꝫ ꝑ ea q̃ dicta ſunt ad primã.dicimus enĩ:ꝙ actus noſter requiriꝫ ad remiſſionẽ peccati venialis:⁊ ꝙ iſta nõ dicũtur remittere pctm̃ veniale:niſi inquãtũ aut inclinãt aĩum ad motũ pnĩe:aut q̃tum in actu nr̃o feruorẽ excitãt:q ĩplicite vel explicite cõtritionem

Ad tertiũ.
S. Thom̃.

vel deteſtationẽ peccatoꝝ ꝯtinet. ¶ Ad tertiã rñdeꝫ negãdo ꝯñam.⁊ rõ eſt iuxta ſctm̃ Tho.i.iiij.ꝙ ẜm quãtitatẽ feruoris eſt quãtitas remiſſionis iſtoꝝ venialiũ.vñ ẜm ꝙ ꝑ iſta maioꝛ vel minoꝛ feruoꝛ cõcitaꝫ:q de pluribus vel paucioribus ĩplicite ad min⁹ ꝯtritionẽ teneat ẜm hoc plura vel pauciora venialia dimittũꝫ:⁊ nõ ſemꝑ vel ẜm ꝙ idẽ doctoꝛ dicit in.q.de malo:ꝙ quãuis hmõi remedia equal'r ſe habeant ad oĩa pctã venialia tamen feruoꝛ ab eis excitatus non equaliter ſe hꝫ ſemꝑ ad oĩa:ſed quãdoqꝫ reſpicit aliqua in ſpãli:⁊ cõtra illa efficacius operatur:⁊ ſi in gñali reſpiciat illa:põt tamẽ contingere:ꝙ nõ hꝫ eũdẽ effectũ in oĩbus:qꝛ affectus hoĩs aliquãdo habitudinaliter eſt inclinatus ad aliqua peccata venialia cõmittẽda.ita ꝙ ſi in memoria haberentur nõ diſplicerent vel forte ſi opportunitas adeſſet cõmitterẽtur:⁊ raro contingit hoĩes in hac vita mortali viuentes ab hmõi affectibus liberos eſſe.vnde nõ poſſumus fiducialiter dicere pctm̃ non habem⁹.ꝓpterea ⁊ ſi ẽt homo ad horã ꝑ hmõi remedia ab oĩbus venialibus immunitatẽ conſequaꝫ q̃tũ ad culpã ⁊ nõ tñ ſequiꝫ,ꝙ ſit liberatus quãtũ ad totã penã:niſi forte ſit tãtus feruoꝛ dilectionis:ꝙ ſufficiat ad totius pene remiſſionẽ.hec ſctũs Tho.⁊c.

9 Ad quartum

Primũ argumentũ.

ſic procediꝫ †. Et vꝫ ꝙ pctm̃ veniale poſſit mortale fieri. Et arguitur ex text.lr̃e p̃ſentis in quo Aug.ſic dicit de venialibus.

Scḋm ar.

q̃ ſi collecta ꝯ nos fuerint:ita nos grauabunt ſicut vnum aliqḋ graue pctm̃. ¶ Scḋo dicit idẽ Aug.exponẽs illud Jo.iij.qui incredulus eſt filio:non videbit vitam.peccata minima.i.

Tertiũ ar.

venialia ſi negliganꝫ occidunt. ¶ Tertio ſic.motus ſenſualitatis ante conſenſum rõnis eſt pctm̃ veniale:poſt conſenſum vero eſt pctm̃ mortale.ergo pctm̃ veniale põt fieri mortale:vt

Quartum argu.

pꝫ ꝑ Aug.lib.de trinitate. ¶ Quarto dicit Aug.nullũ eſt ita veniale:qḋ fiat mortale dũ plꝫ.ſed poteſt placere veniale.ergo

Quintũ ar.

põt fieri mortale. ¶ Quinto ſic.peccatũ veniale eſt diſpoſitio ad mortale:ſed diſpoſitio fit habitus ẜm ph'm in p̃dicamẽtis.

Sextũ arg.

ergo ⁊c. ¶ Sexto dicit Boethius libro de cõſolatiõe.ꝙ pctã ſe habẽt ad aĩam ſicut languores ad corpus:ſed minimus languoꝛ ꝑ augmẽtũ põt fieri maxim⁹.ergo minimũ pctm̃.ſ.veniale põt fieri maximũ.ſ.mortale.

Opponit ĩ cõtrarium.

¶ In oppoſitũ eſt qꝛ ea q̃ differũt gñe:vel ſpẽ nũq̃ trãſeũt inuicẽ.ſed mortale ⁊ veniale diffe

Rñdet.
Albertus.
S. Thom̃.

runt gñe ⁊ ſpẽ.ergo veniale nũq̃ põt fieri mortale. ¶ Rñdeo dicẽdũ tã iuxta dominũ albertũ in.iiij.q̃ ſctm̃ Tho.in prima ſcḋe.⁊ in.q.de malo qḋ iſta triplicem põt hr̃e intellectum.vno mõ põt intelligi vnũ ⁊ idẽ peccatũ numero qḋ prius fuit veniale:poſtmodũ poſſit fieri mortale.ſcḋo põt intelligi vtrum peccatum qḋ ex genere ſuo eſt veniale:poſſit aliq̃ño fieri mortale.tertio põt intelligi:vtrũ multa pctã venialia faciãt vnum peccatũ mortale:ſiue q̃titatem vnius mortalis.ẜm iſtos tres modos intelligẽdi rñdeꝫ ad q̃õnẽ ꝑ tres cõcluſiões.

Prima cõcluſio.

¶ Pria eſt.ꝙ lꝫ eũdẽ actũ numero in eſſe nature poſſibile ſit eſſe prius veniale ⁊ poſtea per aliquã circũſtãtiã ſuperueniẽtẽ fieri mortale:vt ludus cũ muliere cã cõplacẽtie vane:nõ tamen turpis ſi tamẽ continueꝫ cã turpitudinis exercẽde.primo fuit veniale ⁊ poſtea eſt mortale:nõ tamẽ ẜm eandẽ ptẽ:nõ tamẽ eſt poſſibile eundẽ actũ numero moralẽ primo eſſe veniale:⁊ poſtea mortale.pꝫ cõcluſio qꝛ actus in eſſe moris nõ eſt niſi inquãtũ eſt a volũtate ⁊ rõe.vnde nõ manẽte eadẽ habitudine ad actũ volũtatis ⁊ rõnis nõ hꝫ idẽ eſſe morale:nec ꝑ cõſequẽs manet idẽ act⁹ moralis numero.manẽte ṽo eadẽ habitudine volũtatis ⁊ rõnis nõ põt fieri mortale:ſi prĩo fuit veniale ergo cõcluſio ṽa.ꝙ ĩpoſſibile ſit ꝙ vnũ ⁊ idẽ peccatũ numero qḋ fuit veniale:poſtmodũ poſſit fieri mortale. ¶ Preterea ſcḋo hec impoſſibilitas pꝫ.qꝛ vnus actus non eſt niſi ſemel:ex quo enĩ ſemel trãſijt:iterũ reſumi nõ põt idẽ numero.⁊ ideo ſi ſemel fuit veniale:ĩpoſſibile eſt ꝙ fiat mortale.

Secunda concluſio.

¶ Intelligẽdo aũt q̃ſtionẽ ſcḋo mõ ſit iſta concluſio.poſſibile eſt vt idẽ actus ſpẽ q̃tũ ad eſſe nature:⁊ quãtũ ad eſſe moris:q venialis erat:fiat mortalis:ſi.ſ.tm̃ placeat:vt finis in eo conſtituaꝫ:vel ad pctm̃ mortale referaꝫ:ſicut ad finẽ.ſicut q dicit ṽbũ otioſum intendẽs ꝑ hoc inducere ad fornicationẽ.probaꝫ cõcluſio.cũ enim ĩpoſſibile ſit eſſe duos fines vltimos:quãdocũqꝫ poniꝫ aliqḋ bonũ cõmutabile finis vltimus vite:opꝫ ꝙ deus non ꝑ fine habeatur:⁊ cũ finis ſit ſemꝑ magis dilectũ:opꝫ ꝙ in quo finis cõſtituiꝫ:ſupra deũ diligaꝫ:qḋ conſtat peccatũ mortale eſſe.huius aũt complacẽtie expreſſiuũ ſignũ eſt:quãdo aliqs tantũ alicui rei etiã non prohibite adheret:vt ẽt ſentiat ſi ẽt prohibitũ ſibi eſſet:id non derelictuꝝ.vt pꝫ in qbuſdã ebrioſis q totã vitam ſuã in vino ponunt ⁊ in hiſtrionibus q ṽba otioſa ſectanꝫ.Et hoc eſt qḋ dicit Aug.⁊ hꝫ di.xxv.§.criminis.ꝙ nullũ peccatũ eſt adeo veniale:qḋ non fiat criminale.i.mortale dum plꝫ.⁊ intelligiꝫ de cõplacẽtia fruitionis.cũ.ſ.ibi ꝯſtituiꝫ finis.

Tertia cõcluſio.

¶ Tertio modo intelligẽdo q̃ſtionẽ ſit iſta concluſio.iij.loquẽdo proprie de veniali peccato:ſicut hic loquimur nulla pctã venialia quãtũcũqꝫ multiplicata aut in maxio nũero congregata poſſunt directe ⁊ efficienter conſtituere vnũ peccatũ mortale:aut tantũ hr̃e de reatu:quãtũ vnũ peccatũ mortale hꝫ.iſta cõclu

S. Thom̃.

ſio ꝓbaꝫ multipl'r.primo ſic iuxta ſanctũ Tho.in.q.de malo.quãdocũqꝫ ex multis aggregatis fit aliqḋ vnũ opꝫ eandẽ rationem quãtitatis eſſe vtrobiqꝫ.ſic enim ex multis paruis lineis fit vna linea.vbi vero eſt alia ratio quantitatis ex multis non fit vnũ non enim ex multis numeris fit vna linea.nec ecõuerſo peccatũ enim veniale non hꝫ eadẽ rationẽ magnitudinis cũ mortali.Nã quantitas peccati mortalis eſt ꝑ auerſionẽ a fine vltĩo:quãtitas enim pctĩ venialis eſt ẜm aliquã deordinationẽ circa ea que ſunt ad finẽ.

Scḋa concluſio.

¶ Scḋo patet concluſio ſic.peccatũ veniale nõ dirimit charitatẽ.alias dirimit p̃mium vite eterne:qḋ nõ eſt verũ.peccatũ autẽ mortale tollit charitatẽ ergo impoſſibile eſt:ꝙ aliqua venialia quãtũcũqꝫ multiplicata poſſent directe efficere vnũ mortale.

S. Thom̃.

¶ Tertio iuxta ſanctũ Tho.in pria ſcḋe:pꝫ ꝯcluſio tũ ex pte durationis reatus:qꝛ pctm̃ mortale hꝫ reatũ pene eterne:veniale vero tpalis.tũ ex parte dãni qꝛ pctm̃ mortale mereꝫ carẽtiã viſionis diuine:

Chryſoſto.

cui alia nulla pena cõparari põt.vt Chryſo.dicit.tũ ẽt ex parte pene ſenſus.ſ.quãtũ ad vermẽ cõſcientie:lꝫ forte quantũ ad

Quarta cõcluſio.

penã ignis non ſunt ꝓportionabiles pene. ¶ Quarta cõclu

10 ſio † venialia pctã lꝫ vt dictũ eſt directe ⁊ efficienter non poſſint conſtituere vnũ pctm̃ mortale:diſpoſitiue tñ inducunt ad peccatũ mortale faciendũ.patet cõcluſio ꝑ illud eccle.xviij.qui ſpernit minima paulatim defluit.ſꝫ ille q peccat venialiter vꝫ minima ſpernere.ergo paulatim diſponiꝫ ad hoc:ꝙ paulatim defluat per pctm̃ mortale.pro intellectu tñ huius ptis eſt no

S. Thom̃.

11 tandũ iuxta ſanctũ Tho.in.j.ij.q.lxxxviij.ar.iij.† ꝙ actus peccati dupl'r ad aliquid diſponit.vno qdẽ modo directe:⁊ ſic diſponit ad actũ ſimilẽ in ſpẽ:⁊ hoc mõ primo ⁊ per ſe peccatum veniale ex gñe non diſponit ad mortale ex gñe:cum differant ſpẽ.Sed per hũc modum peccatũ veniale põt diſponere per quandã ꝯñam ad peccatũ qḋ eſt mortale ex pte agentis:augmentata enim diſpoſitione vel habitu per actus peccatoꝝ venialiũ in tantũ põt libido peccãdi creſcere.ꝙ ille q peccat finẽ ſuum cõſtituet in pctõ veniali.nam vnicuiqꝫ habẽti habitum finis eſt opatio ẜm habitũ:⁊ ſic multoties peccãdo venialiter diſponetur ad peccatũ mortale.eſt tamẽ hic notandum iuxta

S. Thom̃.

ſanctũ Tho.in.ij.di.xxiiij.ꝙ q̃q̃ ex hoc ꝙ aliqs peccat venialiter frequenter fiat in eo quedã pronitas ad peccandum etiã mortaliter:non tamen de neceſſitate hoc cõtingit:qꝛ quãtumcunqꝫ excreſcat pronitas ad peccandum per iteratiõnẽ venialium ſemꝑ tñ manet libertas in voluntate:ne in peccatũ labaꝫ

Ee

Alexander de balis.
Concordat Alex.de bal.dicẽs.hoc iõ dictũ non eſſe:q̃ aliqua
leuia multiplicata faciãt vnũ pctm̃ mortale:ſed ideo:qr taliũ
multiplicatio diſpõit hñ ad mortale.iõ ipſe Aug.cõparat ve
nialia mõ beſtijs minutis:mõ guttis:mõ arene:mõ ſcabiei:
non qr ipſa in ſe faciãt periculũ mortis:ſed q̃ ad hoc pducant
per accidẽs.alio modo actus humanus diſponit ad aliqd re-
mouendũ ꝓhibens:⁊ hoc mõ pctm̃ veniale ex gñe ꝑut diſpo-
nit ad pctm̃ mortale ex gñe:qui enim peccat venialiter ex gñe
pretermittit aliquẽ ordinẽ ex hoc q̃ cõſueſcit volũtatẽ ſuã in
minoribus debito ordini non ſubijcere diſponit.ad hoc ẽt q̃
voluntatẽ ſuã non ſubijciat ordini vltimi finis id:qđ eſt pctm̃
mortale ex gñe. ℭ His habitis dicendũ eſt ad rõnes in oppo
Ad primũ argumẽtũ.
ſitũ.Ad pmã rñdet:q̃ lr̃a Aug.in p̃nti textu intelligenda eſt
diſpoſitiue ſicut dcm̃ eſt. ℭ Ad ſcdam rñdet eodẽ mõ q̃ mul-
Ad ſcdm.
ta pctã venialia occidũt diſpoſitiue:vt dictũ eſt. ℭ Ad tertiã
Ad tertiũ.
rñdet negãdo:q̃ ille motus ſenſualitatis q ꝓceſſit conſenſum
rõnis:⁊ fuit peccatũ veniale:fuit vnq̃ mortale pctm̃.ſed ipſe
Ad quartũ.
rõnis cõſenſus ſuperueniẽs eſt per ſe peccatũ mortale. ℭ Ad
quartã rñdet q̃ Aug.non loquit de eodẽ pctõ numero:ſed de
eodẽ in ſpẽ:⁊ cũ ita plz q̃ in eo ñnis cõſtituat vt circa ſcdam
Ad quintũ.
qõnẽ expoſuimus. ℭ Ad qntã rñdet negãdo:q̃ oĩs diſpoſi-
S. Thom. 12 tio fiat habitus.ꝓ quo notãdũ iuxta ſanctũ Tho.† q̃ diſpoſi-
tio cõparat ad habitũ ſicut ĩpfectũ ad pfectũ.ſz hoc ꝯtingit
dupliciter.vno mõ q̃ perfectũ ⁊ impfectũ ſint in eadẽ ſpecie:⁊
ſic diſpoſitio ſit habitus ſicut imperfecta ſcientia ſit habitus.
ℭ Alio modo ſic:q̃ perfectum ⁊ imperfectum ſint in diuer-
ſis ſpeciebus:⁊ ſic diſpoſitio nunquã ſit id:ad quod diſponit.
non enim calor diſponens ad formã ignis:ſit forma ignis nec
alia accidẽtia:que ad formã ſubſtãtialẽ diſponũt mutãtur in
Ad ſextũ.
ea:⁊ ſilr nec pctm̃ veniale ſit mortale. ℭ Ad ſextã rñdet q̃ ra-
tio non ꝓcedit.qr nõ eſt ſimile de morbo corpali:⁊ pctõ venia-
li.⁊ ratio eſt qr egritudo ſiue morbus corporalis nõ eſt actus
ſed diſpoſitio vel habitus:ſicut ⁊ ipſa ſanitas.vnde idẽ mor-
bus permanens poteſt trãſferri de imperfectiore ad pfectius
⁊ ita permutari.ſed peccatum eſt actus tranſiens qui reſumi
non poteſt:⁊ ita quantum ad hoc non eſt ſimile:ſed ſimilitu-
do attenditur tantum ad hoc:q̃ ſicut languor eſt deordina-
tio nature:ita peccatum eſt deordinatio actus.

13 **Ad quintum** ſic proceditur.† Et vr̃ q̃ non oẽs
xp̃iani ſiue fideles poſiti in hac vi
Primũ ar.
ta mortali p̃nt aut debeant dicere orationẽ dñicã. Primo ſic.
qui nõ hz delictũ:nõ vere rogabit ſibi dimitti delictũ.ſed põt
eſſe q̃ qs nullũ delictũ habeat.ergo talis non vr̃ poſſe cũ ve-
ritate dicere orationẽ dñicã.Si v̓o dicat q̃ nũq̃ iſte caſus in-
ueniat in aliquo videlicet q̃ aliqs ſit ſine delicto propter illud
j.Jo.j.Si dixerimus qr peccatũ nõ habemus:noſmetipſos ſe
ducimus:⁊ veritas in nobis non eſt.contra Aug.gloſſat locũ
illum dicens.q̃ hoc dictum eſt ideo:qr non diu poſſumus eſſe
ſine peccato poſſumus tñ eſſe ad horã ſine peccato.ergo vide-
tur q̃ in illa hora talis nõ poſſit dicere orationẽ dominicam.
Scdm ar.
ℭ Probatur ſcdo illa minor vr̃ ꝓbari ex illo Jacobi videli-
cet vbi dubie loquit de ſtatu peccati dicẽs,ſi in peccatis eſt di
mittentur ei.ergo loquens innuit q̃ poſſibile ſit hominẽ ali-
Tertiũ ar.
quãdiu eſſe ſine peccato. ℭ Tertio ꝓbat ẽt per illud qđ dicit
Augu.q̃ hoc facit veniale in iuſto:qđ gutta aque in camino
ignis:ſtatim conſumitur:⁊ non manet.ergo veniale cadens in
animã iuſti pfecti ſtatim cõſumitur.ergo ipſe manet ſine ve-
niali.⁊ ꝯſtat q̃ eſt ſine mortali.ergo talis nullũ debitũ hz:ve-
nialis nec mortalis peccati.ergo talis non poteſt dicere ora-
Opponit in contrarium.
tionem dñicam. ℭ In oppoſitũ eſt textus preſentis capli.vbi
Augu.ita loqtur.eſt pñia humiliũ ⁊ bonorũ fideliũ pena quo-
tidiana in qua pectora tundunt:dicentes dimitte nobis debi-
ta nrã. Ecce q̃ humiles ⁊ boni debẽt ⁊ põt dicere cum verita-
Rñdet.
te orationẽ dñicam. ℭ Rñdeo dicendum vr̃ ſub hac cõcluſio-
14 ne † q̃ qlibet xp̃ianus quãtũcũq; ſanctus ⁊ iuſtus in hac vita
mortali conſtitutus poteſt ⁊ debet dicere orationẽ dñicam.pz
concluſio tum ex eo q̃ Chriſtus oĩbus hanc dedit orationem,
ergo oẽs poſſunt ⁊ debẽt eã dicere.tum etiã patet authoritate
beati Aug.dicentis.quãtũcũq; in hac vita ꝓficimus:neceſſe
eſt nobis dicere dimitte nobis debita noſtra ⁊c.patet etiã con
cluſio ex duobus capitulis concilij milevitani:in quo dicitur
interfuiſſe beatus Aug.vbi in.c.vij.ita dicitur.item placuit:
q̃ quicunq; dixerit in oratione dominica.ideo ſanctos dicere
dimitte nobis debita noſtra:vt non pro ſeipſis hec dicãt.quia
non eſt eis iam neceſſaria iſta petitio:ſed pro alijs:qui ſunt in
ſuo populo peccatores:⁊ ideo nõ dicere vnuſq̃ſq; ſanctorum
dimitte mihi debita mea:ſed dimitte nobis debita noſtra.⁊
hoc pro alijs potius q̃ pro ſe iuſtus petere intelligatur:ana-
thema ſit.ſanctus enim ⁊ iuſtus erat apoſtolus Jacobus:cũ
dicebat in multis offendimus omnes.hec ibi. Item in capto.
viij.ſit habetur.placuit:vt quicũq; ipſa verba dominice ora-

tionis vbi dicimus dimitte nobis debita noſtra:ita volunt a
ſanctis dici:vt humiliter non veraciter hoc dicatur anathe-
Queſtio.
ma ſit. ℭ Quia vero virtus huius queſtionis pendet ab ea
Rñdet. Alexander de balis.
15 † vtrũ aliqs poſſit eſſe ſine peccato veniali.notandũ eſt iuxta
magiſtrum Alexãdrum de balis in ſcdo q̃ dupliciter poſſu-
mus loqui.aut.ſ.indifferenter de tota vita hominis habẽtis
notitiam corruptam:cum iam peruenit ad adultam:
in qua viget voluntas rationalis.aut ſcdo de aliqua particu-
la vite:ſi fiat mẽtio de tota vita:q̃ ſit ſine veniali hoc eſſe non
poteſt de lege cõi.vnde.j.Jo.j.ſi dixerimus q̃ peccatum non
habemus:noſmetipſos ſeducimus:⁊ veritas in nobis non eſt
vbi glo.ita dicit.ſi ex humana fragilitate non poteſtis omnia
vitia cauere:date operam vt ſaltẽ maiora caueatis.item alia
glo.ibidem.impoſſibile eſt aliquem ſanctum aliquãdo non ca-
dere in minimis peccatis:de gratia tamen excellenti ⁊ ſingu-
lari poteſt hoc alicui cõuenire. Sicut de beata virgine credi-
Auguſt.
tur de qua beatus Aug.dicit q̃ cum de peccatis agitur:nullã
vult haberi queſtionem de beata virgine:ꝓpter honorem do-
mini noſtri Jeſu Chriſti.⁊c.Si autẽ fiat ſermo de aliqua par-
ticula vite poteſt aliquis eſſe ſine peccato venali inquit magi-
Alexander
ſter Alexand.multis ſic notatis reſpondetur ad ratione factam
Ad argumẽta pria.
negãdo cõſequentiam.Tum primo qr ſtatus ille quo quis pro
aliqua particula vite poſſit ſtare ſine veniali eſt valde rarus:
Albertus.
⁊ hoc cõtingit vt dicit Albertus magn⁹ in.iiij.di.xvj.ꝓpter
tria:ſcilicet multitudinẽ venialium:⁊ ignorãtiam:⁊ adheren-
tiam.multitudinẽ voco in mõ peccandi venialiter quorũ ma-
gnus eſt ſtrepitus circa nos tam in ſenſibus q̃ in corde:igno-
pſ.xviij.b
rantiã quia videtur mihi impoſſibile oĩa aduertere.vnde pſ.
ꝓpter rõnem multitudinis dicit.delicta quis intelligit. rõne
ignorãtie dicit.ab occultis meis mũda me domine.rõne autẽ
adherẽtie dicit.ab alienis parce ſeruo tuo.qr quedã nobis ad
herẽt alienãtia nos a feruore charitatis.lz nõ alienent nos ab
habitu.tum ſcdo iuxta eundẽ dominum Albertum ꝯñtia nõ
valet.quia dato q̃ talis ſtatus ſit:nõn tamẽ debet quis preſu-
Gregorius.
mere ſe eſſe in tali ſtatu:quia dicit beatus Grego.piarũ men-
tium eſt ibi culpã agnoſcere:vbi culpa non eſt.item ꝓuerbio-
rum.xx.quis põt dicere mundum eſt cor meum:purus ſum a
Albertus.
pctõ?Si autẽ dicas inquit dñs Albertus q̃ ſit ita:q̃ per re-
uelationem agnoſcat dimiſſam eſſe culpam:dico q̃ adhuc nõ
ſequitur:q̃ ipſe nõ ſit debitor alicuius pene:⁊ rõne illius po-
teſt dicere dimitte nobis ⁊c.Si autẽ ponas ꝓ nec eſt pene de-
bitor:⁊ hoc ſciat per reuelationẽ:dico q̃ adhuc in perſona ec-
cleſie debet dicere.Sicut enim Chriſtus caput eccleſie ratione
membrorum ſua dicit eſſe delicta in.pſ.⁊ in euãgelio vbi dici-
tur,deus deus meus reſpice in me:quare me dereliquiſti ver-
ba delictorum meorum.ita vnum membrum in ſe trãſforma-
re debet:qđ alterius eſt.vnde docuit Chriſtus orare in plura-
li dimitte nobis non dimitte mihi hec albertus.per que dicit
Bonauen.
ſolutionem patere ad omnia.cõcordat dominus Bonauẽtu-
Ad tertiũ.
ra in.iiij.di.xvj.in expoſitione litere. ℭ Ad argumentũ cum
dicit.q̃ põt quis ꝓ aliquo inſtãti non habere cõſciẽtiam pec-
cati:⁊ per cõſequẽs dicẽdo dimitte nobis ⁊c.peccaret faciẽdo
cõtra cõſcientiã.reſpondet qđ oĩs homo poteſt habere rõna-
biliter cõſcientiã de peccato veniali.tum ꝓpter frequentiã:tũ
propter ignorãtiam:quia in multis ignoranter delinquimus
etiã cũ credimus bene facere.tum ꝓpter adherentiã:qr amor ⁊
rei temporalis ⁊ affectiones iſte inordinate frequenter nobis
pſ.xviij.d
multum adherẽt:⁊ ideo quilibet põt dicere.ab ocultis meis
munda me.vel adhuc poteſt dicere in perſona aliorum:⁊ ideo
non peccat.ſed pro alijs impetrat pro illo tempore:vel petit
Exponit literam.
pro ſe ipſo pro ſtatu alio.hec ille.Litera. ℭ [Tres ſunt actio
nes].i.ſpecies[vna]iſta eſt prima ſpecies pñie[que nouũ ho-
minẽ parturit]pñia enim iſta cum deteſtationem peccatorũ
cũ ꝓpoſito ſuſcipiẽdi baptiſmũ ĩportet iã pctõrũ remiſſionẽ
operat.⁊ ideo merito vetuſtate peccatorũ depoſita hoĩem no-
uum vite gratie nouitate dr ꝑturire[oĩum ꝑteritoꝝ fiat ablu
tio peccatorũ]eze.xxxvj.effundã ſup vos aquã mũdã:⁊ mun-
dabimini ab oĩbus inquinamentis veſtris[oĩs]aſſignat cãm
prefate ſpẽi pñie.de cõſe.di.iiij.oĩs.qui ab hac excipit paruu-
los:ꝑ quos ẽt furioſi veniũt intelligendi[ab hac ſpẽ pñie]qr
cũ nondũ hñe poſſint vſum liberi arbitrij:non hz locũ in eis
Auguſt.
actus huius virtutis[conſecratione].i.ſanctificatione[pro-
deſt eorum fides ⁊c.]quia vt dicit Aug.ſcribens bonifacio:⁊
habetur de cõſe.di.iij.in eccleſia ſaluatoris paruuli per alios
credunt:ſicut ex alijs que in baptiſmo remittuntur peccata
traxerant.nec tamẽ impeditur eorum ſalus:ſi parentes eorũ
S. Thom.
ſint infideles dicit ſctũs Tho.in.iij.pte.qm̃ ſicut dicit Augu.
eidem bonifacio ſcribens offerunt paruuli.ad percipiendum
ſpiritualem gratiam:nõ tantum ab eis quorũ geſtant mani-
bus:quãuis ⁊ ab ipſis ſi ⁊ ipſi boni fideles ſunt q̃ ab vniuer-
ſa ſocietate ſanctoꝝ:atq; fidelium ab oĩbus offerri recte intel-
ligũtur

ligunt qbus plz:q̃ offerunt:⁊ quoꝝ charitate ad cõmunionẽ
ſancti ſpũs adiungunt.fides ergo vnit eccliam:⁊ bona vnius
alteri cõicat[altera vero]ponitur ſcda ſpecies pñie:que eſt de
venialibus:⁊ pro penalitate q̃ remanet in hoĩe poſt baptiſmũ
pñia aũt que dr pro penalitate eſt:qua quis corpus ſuũ affli-
git:vt ſubijciat ſpũi:per quã gratiam ſuſceptã in baptiſmo
ſeruet:⁊ in culpã nõ cadet.⁊ hec eſt pñia ad precauendum fu-
tura peccata:de qua dicit eccleſiaſtici.ix.attẽde ne forte laba-
ris.ſ.in culpam[que pñia per totã vitã].i.quãdiu viuit[per-
petua ſupplicatiõis humilitate]qr quãdiu viuim⁹ orare debe
mus ab hmõi carnis penalitatibus liberari.primo oſtẽdit ne
ceſſitatẽ huius pñie[qr deſyderat].ſ.cũ effectu[vt peniteat]
i.diſpliceat:eo enim q̃ pctm̃ originale vnde hmõi penalitates
orte ſunt ꝑſtitit nobis impedimentũ regni celoꝝ:deſideranti
bus in vitate regnũ celorũ diſplicere dz:quãdiu viuim⁹:⁊ iſte
S. Thom.
vr̃ ſenſus huius lr̃e iuxta ſctm̃ Tho.in.iiij.di.xvj.[nõ em̃ ſic]
16 dicit † q̃ lz per baptiſmum deleãtur oĩa peccata:nõ tamẽ au-
feruntur penalitates preſentis vite.cuius tres rões aſſignat
ſanct⁹ Tho.in tertia pte. ℭ Prima eſt rõne ꝯformitatis mẽ-
brorũ cum capite:quia per baptiſmũ homo incorporat Chri-
ſto ⁊ efficit membrum eius:⁊ ideo cõueniẽs eſt:vt aliqd aga-
tur in membro incorporato qđ eſt actum in capite.xp̃s autem
a principio ſue cõceptionis fuit plenus gratia ⁊ veritate:ha-
buit tñ corpus paſſibile:qđ per mortem ⁊ paſſionẽ eſt ad vi-
tam reſuſcitatũ:⁊ ſic chriſtianus qui in baptiſmo gratiã cõſe-
quit quãtum ad aĩam:hz tñ corpus paſſibile:in quo ꝓ Chri-
ſto poſſit pati:ſed tãdẽ reſuſcitabitur ad ĩpaſſibilẽ vitã.vnde
apl̃s ad Ro.viij.qui ſuſcitauit ieſum xp̃m a mortuis viuifica-
bit ⁊ mortalia corpora noſtra ꝓpter inhabitantẽ ſpm̃ eius in
nobis. ℭ Scda rõ cõuenientie eſt propter ſpũale exercitiũ:vt
videlicet cõtra cõcupiſcentiã ⁊ alias paſſiões pugnãs homo
victor coronã acciperet. ℭ Tertio hoc fuit cõueniens:ne ho-
mines ad baptiſmum accederẽt ꝓpter impaſſibilitatẽ p̃ntis
vite ⁊ nõ ꝓpter gloriã vite eterne[tertia actio].i.ſpecies[le-
Auguſt.
gis decalogi cõtinet]quia ſm Aug.ꝯtra fauſtum peccatũ eſt
Ambro.
dictum vel factum vel concupitum contra legem dei. Et Am
broſius libro de paradiſo.peccatum eſt inobediẽtia celeſtium
Queſtio. 17 mandatorum. ℭ Sed hic ſurgit queſtio † vtrum omne pec-
catum prohibeatur in decalogo. Et videtur q̃ ſic ex preſenti
Opponit i contrariũ.
litera. ℭ In oppoſitũ tamẽ vr̃.qr multa videntur eſſe prohi-
bita:que in decalogo non cõtinentur:ſicut de ſuperbia,de hy-
pocriſi:de inani gloria:inuidia:⁊ multis alijs ſi ad ſpecialia
Reſpõdet. Albertus.
deſcendatur. ℭ Reſpõdetur iuxta dominum Albertũ in.iiij.
diſt.xvj.q̃ omne peccatum veniale ⁊ mortale prohiberi intel-
ligitur in decalogo:⁊ ſic precipitur ibi omne bonum quod de
neceſſitate ſalutis faciendũ eſt.pro quo notandum iuxta eun-
18 dem † q̃ dupliciter poteſt prohiberi peccatum:ſcilicet directe
⁊ indirecte.directe quidem prohibentur omnia mortalia:⁊ in-
19 directe venialia † mortalia autẽ prohibentur tripliciter.ſ.ex-
preſſe:vel qr ſunt cauſe expreſſe prohibitorũ:vel quia ſunt effe
ctus.expreſſe iterũ dupliciter.ſ.in ipſo nomine:⁊ ambitu cõi-
tatis ipſius nominis expreſſe ipſo nomine:ſicut ſub mechia
prohibetur adulterium.quia tamen elargatur ibi nomen me-
chie ſub ambitu nominis prohibetur omnis illicitus coitus:
⁊ quelibet illicita effuſio ſeminis:⁊ ſic prohibetur defloratio:
fornicatio:raptus:inceſtus:⁊ ſic de alijs ſpeciebus luxurie vt
cauſa prohibetur gula:⁊ ebrietas:⁊ omnia que excitant con-
cupiſcentiam carnis ad illicitum:vt effectus prohibetur ſcur
rilitas:immunditia:choree illicite:⁊ huiuſmodi omnia ⁊ ſic
planum eſt intelligere de alijs.in affirmatiuis autẽ ſimiliter
eſt.nomine autẽ parentis elargato cõtinetur proximus:⁊ no-
mine honoris intelligitur reuerentia debita:⁊ ſubuentio tam
in ſpũalibus:q̃ in corporalibus.Sunt autẽ quedam inducen
tia ad hoc per modum cauſe:vt amor:ſiue dilectio proximi:⁊
quedam vt effectus:vt congratulatio:⁊ affectus ⁊ hmõi.⁊ ſic
planum eſt videre in alijs.hec Albertus.concordat dominus
Bonauen.
Bonauentura in.iiij.diſt.xvj.in expoſitiõe litere dicẽdo q̃ in
preceptis decalogi aliqua ſunt prohibita principaliter:⁊ ex-
plicite:quedam vt annexa.⁊ implicite[vt de quibus apoſto-
lus]ad Ro.xiij.[iudicaremus].i.condemnaremus peniten-
do:⁊ affligendo per penitentiam[non iudicaremur].i.cõdẽ-
naremur:ſiue puniremur a dño[eſt enim pñia]reuertit ad lo
quendum de ſcda ſpẽ pñie:que eſt venialium[humiliũ ⁊ bono-
rum fidelium]plane qui de ſolis venialibus habent penite-
re:de numero humilium ⁊ bonorum fideliũ ſunt[debita no-
Opponit i cõtrarium.
ſtra].i.pctã nr̃a. ℭ Sed vr̃:q̃ pctã nõ debeãt nominari debi-
ta.qr nullus obligat ad peccatũ.ergo pctm̃ non eſt debitum.
Rñdet. Alexander de balis.
20 ℭ Rñdeo iuxta Alexãdrũ de balis in quarto † q̃ pctã dicũ-
tur debita qr nos debitores pene conſtituunt[in qua pectora
⁊c.]iam diſputauimus ar.tertio qualiter tunſio pectoris:ora-
tio dñica:⁊ alia hmõi plura faciunt ad remiſſionẽ venialium

[humane fragilitati]que tãta eſt:vt hõ in ſtatu nature corru
pte non poſſit viuere ſine venialibus ad minus diu.vt infra
diſt.iij.de quotidianis[ſurrepunt].i.latenter ſubintrant[ita
nos grauant]non quidem q̃ multa venialia:imo omnia de
toto mundo collecta in vnum equipollent vni mortali:aut fa
ciant vnum peccatum mortale:rõnibus aſſignatis in articu-
lo quarto quem ſupra diſputauimus:ſed bene diſpoſitione:qr
ſ.ex multiplicatis venialibus:põt excreſcere appetitus peccã
di.⁊ libido:q̃ feratur in id:tanq̃ in finem ⁊ cõplacentia in illo
cõplacentia fruitionis.⁊ ita intelligendũ eſt id:qđ in lr̃a dicit
21 beatus Aug.[ꝓpter hec ieiunia ⁊ oratiões ⁊c.]ar.† q̃ queq;
leuis pñia in charitate facta faciat ad remiſſionem peccatorũ
Queſtio.
venialium[ſicut ⁊ nos dimittimus]. ℭ Sed hic ſurgit que-
22 ſtio † vtrum habens rancorẽ fraternũ peccet mortaliter dicen
Primũ ar.
do orationẽ dominicã. Et videtur q̃ ſic ex p̃nti lr̃a:qr omnis
qui petit ſibi dimitti peccatũ ſicut alteri dimittit:ex hoc petit
ſibi nõ dimitti.ſed quicũq; petit ſibi non dimitti pctm̃ peccat
mortaliter.ergo vr̃ q̃ ſemper peccet mortaliter:dicendo ora-
Opponit ⁊ Reſpõdet. Bonauen.
tionem dñicam. ℭ In oppoſitũ arguit.qr hoc videret mul-
tum aſperum ⁊ durum. ℭ Ad hoc rñdet dñs Bonauẽtu.in
iiij.diſt.xvj.in expoſitiõe lr̃e ſic dicẽs.q̃ nullus hanc orationẽ
dicens intendit ipſam dicere ad petendũ iram:ſed potius ad
petendum miſericordiã.quãdo ergo dicit hanc cõditionẽ non
intendit vim cõditionis aggrauare:ſiue ſit hõ intelligẽs:ſiue
ſimplex:⁊ ideo non eſt ibi nouus cõtemptus:ac per hoc nec no
uum peccatũ:nihilominus aggrauatur peccatũ occaſionali-
Opponit ⁊ Rñdet.
ter. ℭ Et ſi tu obijcias q̃ tunc debet abſtinere.dico:q̃ adhuc
aggrauaretur magis:dum ab alijs ſaluberrimis petitioni-
Opponit ⁊ Rñdet.
bus cor penitentis arceret. ℭ Et ſi tu obijcias:q̃ illam par-
tem debet dimittere:adhuc grauius peccaret:dum dominicã
orationẽ ſcienter infringeret. Et ideo ſanctũ cõſilium eſt cui-
libet:q̃ in fraterno rancore nullatenus perſeueret.hec Bona-
S. Thom.
uentura.ſanctus vero Tho.ſuper Matth.vj.c.tractans hoc
verbũ:dicit.q̃ licet qui non remittit proximo ſit in peccato:
nihilominus debet dicere orationem dominicam:quia debet
facere quidquid boni poteſt. Talia enim bona opera licet nõ
ſint meritoria ad vitam eternã:ſunt tamen proficua ad impe-
trandũ gratiã.item oratio dicitur in perſona eccleſie:vnde li-
cet ipſe nõ remittat:tamẽ eccleſia remittit.hec ſanctus Tho.

SI peccatũ dauid. Authoritas hec btĩ Gre-
gor.in moralibus.hic incipit ſexta pars huius di-
ſtinctiõis:in qua poſtq̃ magiſter Gratian⁹ in pre-
cedenti capitulo diſtinxit triplicẽ ſpẽm pñie:nunc ꝓſequitur
illã:que eſt reſpectu mortaliũ.dicit ergo in ſumma ſiue in con
cluſione:q̃ licet cõtritione peccata tollantur:remanet tamen
reatus pene in hac vita:vel in purgatorio ſoluende.qđ tamen
ita intelligendũ eſt:niſi tanta foret contritio:vt ſimul cum cul-
pa ſolueret etiam tota pena.de conſe.diſti.iiij.baptiſmi vicẽ.
Diuiſio.
diuiditur autẽ hoc capitulũ in tres partes.in prima mouet
queſtionẽ.in ſcda reſpõdet.in tertia applicat ad propoſitum.
quarto ꝓbat ad idẽ authoritate Augu.per exemplũ primorũ
parentũ.ſecunda ibi:ſed ꝓculdubio.tertia ibi:ſic nos ſalutis.
quarta ibi:itẽ Aug hic diſputandũ veniret vtrũ poſt contri-
tionẽ culpa dimiſſa remaneat aliquis reatus pene exſoluen-
de:ſed qr hãc queſtionẽ iam diſputauimus ſuperius.e.di.cir-
ca capitulũ.nullus debitã.exponem⁹ lr̃am.lr̃a. Querit ergo.
Exponit literam.
ℭ [Si peccatũ dauid dominus tranſtulit].ij.re.xij.hoc Na-
than dixit dominus Dauid quoq; trãſtulit peccatũ tuum ne
morieris:verũtamẽ quoniã blaſphemare feciſti ⁊c.[deteſtabi
le]quia peccatum adulterij ⁊ homicidij cõmiſit[tanta tolera-
uit]nam vt pz.ij.reg.xv.xvj.xvij. Abſalom filius eius cõtra
eum inſurrexit.⁊ de hieruſalẽ eiecit eum:⁊ multa maledicta ſu
ſtinuit[ſed ꝓculdubio]ſcda pars:reſpondet ad qõnem[dñs
delictũ ſine vltione nõ deſerit ⁊c.nequaq̃ ergo peccato parci-
tur].ſ.oĩno:quia nullatenus[ſic nos]exemplũ Dauid appli-
cat nobis penitẽtibus:qr lz per baptiſmũ abluti ſimus a cul-
pa ⁊ reatu pene eterne:nihilominus diluentis[carnaliter lui-
mus].i.mortẽ carnis incurrimus:⁊ multas alias penalitates
in hac vita pro illo peccato patimur.vt de conſe.diſti.iiij.non
ex quo. Quare penalitates hmõi poſt baptiſmũ remaneant
notauimus in.c.prefato.de con.diſt.iiij.octo rões. Et in ex-
poſitione litere ꝑcedentis capli aſſignauimus tres rões[re-
ſecat].i.punit tpaliter[cũ ẽt laxat].i.dimittit:⁊ delet quo ad
Pſ.l.b
reatũ.hu.[videre].i.punire ſm illud.pſ.auerte faciem tuam
a peccatis meis.punita em̃ per pñiam delicta nõ videt deus:
ſed abſcondit.vt.xxij.q.j.apud[itẽ Augu.ſicut]quarta pars
in qua inducit teſtimoniũ Aug.cuius ſnĩa eſt:q̃ quẽadmodũ
primi parẽtes lz iuſte viuendo poſt peccatũ ⁊ ꝑ fidẽ paſſionis
Chriſti.merito credant ab eterno ſupplicio(qđ meruerãt per
pctm̃ cõmiſſum)liberati.nihilominus in illa vita quãtũcũq;

iuſta non meruerant [ad paradiſum].i.ad ſtatũ innocentie:ꝛ immortalitatis:in quo conditi ſunt [reuocari]ſiue reſtitui:ſic quãtũcũq; nobis p baptiſmũ vel p pñiam dimittant peccata [nõ tñ cõtinuo abſoluimur] a morte:ꝛ penalitatib⁹ [quas de ꝓpagine peccati].i.quas rõne originalis peccati qd̃ p originẽ a primis parẽtibus propagatam ꝯtraximus.vt enim ait apl̃us ad Ro.v.p pctm̃ mors[tale aliqd]cõfirmat Aug.dictũ ſuũ p hiſtoriã Dauid in lib.reg.ij.reg.xij.quã in principio capl̃i induxerat beat⁹ Grego.[ꝓpheta Nathã peccati cõmiſſiõe meruit].i.obtinuit. pſ̃.dixi cõfitebor aduerſum me iniuſtitiam

ps.xxxj.b. meam dño:ꝛ tu remiſiſti impietatẽ pcti mei [flagitiũ] quo ad adulteriũ[facinus] quo ad homicidiũ[remiſſum ſit humiliaretur].i.affligeretur ab Abſalom [quare].i.quãobrẽ [ꝛ nunc dr̃]Si deus ꝓpter illud.i.pctm̃ fuerat cõminat⁹ ꝛc.patẽt oĩa.

1 ☞ Peccata poteſt quis reuelare in cõfeſſione tam per verba:quam per ſigna.

In actione. Hoc eſt dictum beati Aug.in enchiridion.c.lxv.ꝛ non in ſermone de pñia ſicut dicit Gratianus.hic incipit.vij. ps huius diſtinctiõis:in qua magiſter Gratianus poſtq̃ authoritatib⁹ ſanctorũ oſtẽdit ꝙ poſt remiſſionẽ culpe ꝛ reatus pene eterne quã penitens p cõtritionẽ cõſequebat̃ remanebit adhuc reatus pene tpalis : pro qua iniungẽda eſt a ſacerdote pñia.inducit nũc tertiã regulã quã beatus Aug.dicit obſer-

Diuiſio. uandã circa pñiam iniungendã. Et põt diuidi capl̃m hoc in tres partes.primo ponit regulã obſeruãdã:ꝙ in imponendo pñiam conſideranda eſt potius menſura doloris:q̃ tpis.ſcd̃o aſſignat rõnẽ ꝓpter quã in eccl̃ia p̃fixa ſint tẽpora ꝛ menſure pñie.in tertia elicit cõcluſionẽ intentã.in quarta ponit ordinẽ obſeruãdũ in pñia agẽda tam de peccatis occultis:q̃ manifeſtis:aut publicis.ſcd̃a ibi:verũ.tertia ibi:ergo cũ.quarta ibi: indicet.Q̃m hic nihil ſpãle diſputãdũ occurrit exponenda eſt

Exponit literam. lr̃a.¶[In actiõe].i.ſatiſfactiõe.hoc ſcribit beatus Augu.in enchiridion.c.lxv.ꝛ nõ vt vr̃.vbi dicit Gratianus videlicet in homil.de pñia.[a Chriſti corpore]qd̃ fit p omne pctm̃ mortale.oẽ em̃ tale facit hoĩem indignũ ad ſuſceptionẽ corpis ꝛ ſanguinis Chriſti vt pꝫ.j.cor.xj.[doloris]qꝛ in pñia principalius debet attendi quãtitas doloris:q̃ tẽporis.latro enim qꝛ vehemẽter doluit de pctõ breui tpe eſt ſaluatus:vbi xp̃s magis reſpexit ad dolorẽ gemẽtis:q̃ ad tp̃s patiẽtis.cui dñs ait Luc. xxiij.amẽ dico tibi:hodie mecum eris in paradiſo. Magdalena quoq; breui tpe lacrimas fundens que diu fuerat in ciuitate peccatrix:audire meruit remittuntur tibi peccata multa

Luce.vij. g. quoniã dilexiſti multum[verum]ſecũda pars aſſignat rationem propter quã inſtituta ſiue prefixa ſunt tpa pñie ſiue certe mẽſure pñiales.Et dicit[qꝛ dolor plerũq; alterius cordis occultũ eſt alteri] .i.quãtus ſit:qꝛ nemo nouit q̃ ſunt hoĩs,q eſt in eo.ij.cor.ij.[nec in aliorũ notitiã niſi p verba]per verbũ em̃ exterius manifeſtatur verbũ interius.vt dicit Auguſtinus.ꝛ Ariſtoteles primo perihermenias voces ſunt ſigna earũ paſ-

Auguſti. Plato. Auguſt. ſionũ:que ſunt in anima.Et plato in timeo dicit.Ad hoc ſunt verba:vt ſint mutuo voluntatis indicia.Et beatus Auguſtinus ꝛ habet̃ in.c.xvj.xxij.q.ij.dicit:ꝙ verba ſunt ad hoc inſtituta:vt quis mentẽ ꝛ cogitationẽ proferat in notitiã alterius

a ¶ Inter ſigna. Adde ꝙ ſigno põt fieri vocatio p̃ceptũ: et ĩhibitio. Pe.de ancha.i.c.exhibita. nu.2. de homi. a [Signa] quãuis inter ſigna[a] exprimentiã mẽtis conceptum principatũ obtineãt verba:vt dicit Aug.ꝛ de doctrina xp̃iana.c.iij.tñ per facta ꝛ exteriora opera cõuincunt̃ interius cogitata.Sic em̃ ſaluator ait.ſi mihi nõ creditis:ſaltẽ operibus credite.opera enim que ego facio teſtimoniũ perhibẽt de me. Jo.v.ar.† ꝙ tã per verba q̃ per ſigna põt qs reuelare etiam in cõfeſſione pctã.mutus.ſ.per ſigna ꝛ gaudẽtes beneficio ſermonis per verba.[Cũ ſit corã cui dr̃ genitus.] pſ.xxxvij.[ab his].ſ.ſacerdotibus[tpa pñie]vt in.c.tpa.xxv.q.vl.ꝛ hoc [vt ſatiſfaciãt etiã eccl̃ie].i.vt non ſolũ puniatur peccatũ ſi in dolore cordis non ſit ſufficienter punitũ ſed etiã vt ſatiſfaciat eccleſie quã leſit[extra eam].i.extra vnitatẽ eccl̃ie:vt.xj.q.iij.illud.ꝛ de conſe.diſt.iiij.eccleſie charitas.[ergo cũ tanta.]tertia pars[medicamẽta] nõ modo qbus vitia purgant̃ preterita, ſed etiã quibus augent̃ virtutes ꝛ mens a futuris preſeruat̃ peccatis.[Ab altario].i.a corpore ꝛ ſanguine xp̃i[remouere] i.abſtinere[indicet.]quarta pars.eſt etiã dictũ beati Aug.in ſermone de pñia. Ordo aũt ſeruãdus eſt:primo hõ dꝫ voluntate iudicare ſe.i.ſeipſum condẽnare cõterendo:ꝛ redarguendo de peccato cõmiſſo:cũ propoſito mores ſuos cõuertendi in melius:ꝛ cõfitendi:ꝛ ſatiſfaciẽdi ſm arbitriũ eccl̃ie:qd̃ qꝛ nũc in p̃ñti vita dum tp̃s habemus faciendũ eſt.ſubiungit [ne cũ iam non poterit a dño iudicet̃]iudicio irreuocabilis damnamus.[Preterea hoc facto]videlicet ꝙ penitẽs iã[in ſe].i.cõtra ſe[ſeueriſſime].i.amore ꝯtritionis ſñiam cũ emẽdationis

propoſito ꝓtulerit.Scd̃o dꝫ [ad antiſtites].i.prelatos eccl̃ie [per quos claues].i.ſacerdotale offĩm qd̃ in adminiſtratione ſacr̃orũ cõſiſtit[tanquã bonus filius].ſ.eccleſie venire recepturus ab eis ordine cuſtodito alioꝝ [maternoꝝ mẽbroꝝ].ſ.filiorũ eccl̃ie:que ꝓut dr̃ mater filios prout vero corpus membra dicit̃ hr̃e ipſos fideles modũ ſatiſfactiõis.cõſuetus vero ordo inter eccleſie filios eſt:vt poſtq̃ homo ſe reum iudicat:veniat ad ſacerdotes tanq̃ iudices ſuos ſiue ſacerdotẽ ſuſcepturus ab eo loco Chriſti modũ:menſurã:ꝛ qualitatem ſatiſfactionis adimplende.vnde dñs Matth.v.illi quẽ a lepra mundauit iniungit dicẽs.vade ꝛ oſtẽde te ſacerdotibus:ꝛ offer munus qd̃ mandauit Moyſes [id tñ agat] hic ponit ordinẽ de agenda pñia de pctĩs publicis[ad exẽplũ vt ſi ꝛc.non recuſat]ſi ſacerdos vult ei imponere talem pñiam:tũ qꝛ rõnabile eſt:vt quia exẽplo ſuo plurimos ſcandalizauit:aut ad pctã ꝛ errores traxit:ꝙ per ſuã pñiam multos edificet : ꝛ ad pñiam prouocet:ꝛ ſicut publice ꝛ notorie deum ꝛ proximũ offendit:ſic per publicam ꝛ notoriam penitentiã ſatiſfaciat de peccatis.tum ſi recuſaret talẽ pñiam ſuſcipere non videretur vere penitere. vnde ait [ne tali addat tumorẽ] .i.ſuperbiam ꝛ arrogantiam:ꝛ ita pereat[multi corrigunt̃].ſ.per aſſumptã pñiam:vt Dauid. ij.reg.xij.vt Petrus.Matth.xxvj.vt latro.Jo.xix.vt maria Magdale. Luc.vij.[tolerantur] quos deus expectat ad penitentiam.tolerauit enim Pharaonem.Exo.xiiij.Tolerauit Nabuchodo.donec egit pñiam. Tolerauit iudã furem ꝛ proditorem donec deſperans laqueo ſe ſuſpendit: Matth.xxvij.

3 ☞ Penitentia qualiter ſit taxanda ſiue menſurãda:ꝛ nu.4.
5 Pena que relinquitur ſoluenda in purgatorio qualiter taxatur.

Menſuram temporis. Eſt dictũ beati hiero.ſup Eſa.li.ij.quia magiſter Gratianus locutus fuerat de aſſignatiõe tpis pñie dat rationẽ: quare de vnoquoq; peccato nõ eſt tp̃s determinatũ.Et poteſt

Diuiſio. diuidi hoc capl̃m in quatuor ptes.in prima facit qd̃ dictũ eſt. in ſcd̃a aſſignat rationẽ eius:qꝛ videlicet apud deũ non valet menſura temporis:q̃ vis doloris.in tertia dat regulam generalem obſeruandã in impoſitione ẽt arbitraria pñie:qꝛ videlicet pro fide ꝛ cõuerſatione penitẽtiũ ſunt pñie tẽpora abbreuiãda ꝛ p negligẽtia quorũdam ꝓtelãda.in quarta : ꝙ dolor aſſumendus a penitẽte principaliter debet eſſe ſi verus eſt : qꝛ deum offendit:damnationem incurrit:ꝛ nõ pro aliquo damno temporali:quod incurrit:inducit exemplũ de his qui non dolent:quia peccauerunt ſed quia perdiderunt reputationẽ nominis ꝛ fame:quã apud homines habebant:ꝛ per conſequens tales non vere penitẽt ſecunda ibi:quia apud.tertia ibi : propter ꝙ.quarta ibi:aliquando eius.Pro pleniori intelligentia huius preſentis capituli Queruntur tria.

1 ¶ Primum eſt vtrum ſecundũ arbitrium ſacerdotum ſit penitentia iniungenda:ſiue vtrum omnes pñie ſint arbitrarie.
2 ¶ Secundum eſt vtrum pena temporalis cuius reatus poſt penitentiam manet ſit ſemper a ſacerdotibus ſecundũ quantitatem culpe ſiue menſuram delicti taxanda penitentibus.
6 ¶ Tertium eſt vtrum penitens completa penitẽtia ſibi a ſacerdote iniuncta ſit totaliter abſolutus ab omni pena.

Ad primum ſic ꝓcedit̃. Et vr̃ ꝙ ſic.primo authoritate beati Hierony.poſita in

Primũ ar. principio capl̃i. ¶ Scd̃o ex factis dñi nr̃i ieſu xp̃i:cui⁹ actio

Scd̃m ar. eſt nr̃a inſtitutio.qꝛ quibuſdam penitentibus nullã impoſuit pñiam ſed ſolũ emendationẽ vite: ſicut patet de eo:quẽ ſanauit iacentẽ ad probaticã piſcinã.Jo.v.ꝛ ſicut patet de adulte-

Tertiũ ar. ra.Jo.viij. ¶ Tertio Matthe.xvj.dicit̃.quodcũq; ſolueris ſup terrã:erit ſolutũ ꝛc.ꝛ Jo.xx.quoꝝ remiſeritis peccata ꝛc.

Quartũ ar. ergo vr̃ ꝙ ſm arbitriũ ſacerdotũ remittũtur pctã. ¶ Quarto ſic.dñs laudauit villicũ iniquitatis:qꝛ debitoribus dñi ſui remiſiſſet largiter.ſed deus eſt magis promptus ad miſerandum:q̃ aliquis dñs tpalis.ergo videt̃ ꝙ laudabilior ſit ſacer-

Opponit ĩ cõtrarium. dos:quãto de pena plus penitentibus dimiſerit.¶ In oppoſitũ vr̃ beatus Gregor.ꝛ hr̃.j.di.v.§.falſas.q dicit.falſas penitẽtias dicim⁹ : q̃ nõ ſcd̃m authoritatẽ ſctõrũ patrũ ꝓ qualitate crĩs ĩponunt̃.ergo vr̃ ꝙ nõ oĩno pñie ſunt arbitrarie:nec

Rñdet. Alexander de halis. debeãt imponi ꝓ volũtate cõfeſſoris. ¶ Rñdeo circa hãc materiã triplex modus dicẽdi reperit̃:vt tangit magiſter Alex. de hal.in.iiij. ¶ Quidã enim dicũt:ꝛ fere vt inquit oẽs cõfeſ-

Pria opi. ſores.ꝙ pñie ſunt arbitrarie.i.in volũtate ſacerdotis ꝛ poteſt dare plus vel minus pro voluntate ſua: nec peccat ꝛ hoc ex vi

Scd̃a opi. clauiũ. ¶ Scd̃i dicũt:ꝙ ita ſunt arbitrarie:ꝙ eorũ eſt iudicare de circũſtãtijs omnibus cõtingẽtibus:ꝛ a canonibus non recedere.i.a penitentijs iniunctis a canone:ꝛ qꝛ eorum eſt indicare

dicare factũ:ꝛ circunſtãtias oẽs cõtingentes:eorũ eſt arbitrij ſm grauiores facti vel facilitatis circũſtãtias penã aggrauare canonicã:vel p leuioribus.i.ſcd̃m diminuẽtibus circũſtãtijs

Tertia opi. de pena in canone ſtatuta diminuere. ¶ Tertia opinio que magis plꝫ magiſtro Alexandro eſt media:videlicet vt nec teneatur ꝙ pñie ſint oĩno arbitrarie:nec ꝙ oĩno ſanctoꝝ ſñia ſit tenẽda:prĩo qñq; ſm arbitriũ ſacerdotis cõſyderato affectu penitẽtis:ꝛ infirmitate:moderãda eſt cũ diſcretiõe ꝛ taxa patrũ in ĩpoſitiõe pñie:ꝛ hoc vr̃ hr̃i a leone papa dicente:xxv.q. vij.tpa penitudinis habita moderatiõe ꝯſtituta ſunt tuo iudicio:ꝓut ꝯuerſoꝝ aĩos ꝑſpexeris eẽ deuotos:pariter habẽtes ſimul etatis intuitũ:ꝛ piculoꝝ quorũcũq;:egritudinũ re-

S.Thom̃. ſpiciẽtes neceſſitatẽ:hãc viã mediã ſequit̃ ſctũs Tho.in.iiij. di.xviij.cuius rõnabilitatẽ ꝛ ꝯueniẽtiã declarãs ſic inqt:ſacerdos operat̃ in vſu clauiũ ſicut inſtr̃m ꝛ miniſter:nullũ autẽ in

Dionyſ⁹. ſtr̃m hꝫ efficacẽ actũ:niſi ſm ꝙ mouet̃ a pncipali agẽte:ꝛ ideo dicit dio.in fine eccl̃iaſtice hierarchie.ꝙ ſacerdotibus eſt vtẽdũ virtutibus hierarchicis:qñ diuinitas eos mouerit:in cuius ſignũ Mat.xvj.añ ptãtẽ clauiũ Petro traditã ſit mẽtio de reuelatiõe diuinitatis ei fcã.Et Jo.xx.p̃mittit̃ ptãti remiſſiõis apl̃is date ſpũs ſancti motu filij dei agunt̃.vñ ſi qs preter iſtũ motũ diuinũ vti ſua ptãte preſumpſerit:non cõſequit̃

Dionyſ⁹. effectũ.vt Dionyſius dicit:ꝛ hoc a diuino ordine auerteretur: ꝛ ſic culpã incurreret. Et quia pene ſatiſfactorie infligẽdo vt medicine ſunt : ſicut medicine in arte determinate non oĩbus cõpetũt:ſed variãde ſunt ſm arbitriũ medici:nõ ꝓpriã volũtatẽ ſequẽtis:ſed medicine ſciẽtiã. ita pene ſatiſfactorie in canone determinate nõ cõpetũt oĩbus:ſꝫ variãde ſunt ſm arbitriũ ſacerdotis diuino inſtinctu regulatũ.ſicut aũt medic⁹ alicui prudẽter nõ dat medicinã ita efficacẽ:q̃ ad morbi curationẽ ſufficiat:ne ꝓpter debilitatẽ nature maius piculũ oriatur: ita ſacerdos diuino inſtinctu motus:nõ ſemp totã penã (que vni pctõ debet̃) iniungit:ne infirmus aliqs ex magnitudine pene deſperet:ꝛ a pñia totaliter recedat. Concordat p totũ in

Richard⁹ de alta villa quarto magiſter Richardus de alta villa. ¶ Dicẽdũ eſt ergo ad rõnes in oppoſitũ. Ad p̃mã rñdet̃ ꝙ authoritas hiero.nõ

Ad primũ argumẽtũ. militat in ꝯ̃riũ:ſꝫ ꝯfirmat ꝓpoſitũ.qm̃ qñ hiero.dicit.ꝙ arbitrio ſacerdotis intelligẽtis relinquẽdũ canones ſtatuerũt:ſatis aperte innuit:ꝙ arbitriũ talis ſacerdotis dꝫ eẽ diuino inſtictu regulatũ:alr̃ nõ videret̃ arbitriũ ſacerdotis intelligen-

Ad ſcd̃m. Alexander de halis. tis. ¶ Ad ſcd̃am rñdet̃ duplr̃.prio iuxta magiſtrũ Alexã.de hal.vbi ſupra:ꝙ illa fctã xp̃i q̃ ſunt bonitatis debemus imitari ſm ꝙ poſſum⁹:nõ q̃ ſũt ſapiẽtie vel potẽtie. Ex infinitate em̃ potẽtie põt multa:q̃ nos nõ poſſum⁹ imitari nec debemus ſilr̃ ex abyſſo ſue ſcie ſcit q̃ nos neſcim⁹.vñ dñs ex ꝓfunditate ſue ſciẽtie nouit quantitatẽ cõtritionis illorũ:quorũ remittit pctã:ꝛ alia q̃ nos ſcire nõ poſſumus : ꝓpter que cõueniẽs fuit illi dimittere ſine ĩpoſitiõe pñie.preterea eius fuit ꝓpriũ miſereri:q fuit author de⁹ miſericordiarũ.ij.cor.j.i quẽ p ſe peccat̃.

S.Thom̃. nõ ſic eſt de miniſtris.ſcd̃o rñdet̃ iuxta ſctm̃ Tho.i.iiij.vbi ſupra.ꝙ nõ eſt ſimile de xp̃o ꝛ eius miniſtris.quoniã xp̃s habuit ptãtẽ excellẽtie in ſacr̃is.vñ ipſe authoritate penã totam vel ptẽ poterat dimittere:ſicut volebat.non ſic alij eccl̃ie ſacerdo-

Ad tertiũ. tes:q operant̃ tm̃ vt miniſtri. ¶ Ad tertiã rñdet̃ ꝙ ptãs abſoluẽdi tributa eſt apl̃is ꝛ ſucceſſorib⁹ ſuis ſic vt vſus ptãtis foret ſm arbitriũ diuino inſtinctu regulatum:vt pꝫ ex dictis.

Ad quartũ. ¶ Ad q̃rtã rñdet̃ ꝙ nõ facit illud ꝯ̃:imo p.qm̃ de hoc ẽt laudat̃ villicus:ꝙ prudẽter fecit.Et in ꝓpoſito dicimus.ꝙ in remiſſione pene debite diſcretio adhibẽda eſt.Si vis videre qui

Hoſtiẽſis. ſint canones pñiales:vide hoſti.in ſum.de pe.ꝛ re.circa.§.que pñia.qui ponit.xlvj.ꝛ eoſdẽ reſumit Jo.in ſumma confeſſorũ.

2 **Ad ſecundum** ſic proceditur.† Et vr̃ ꝙ pena tpalis cuius reat⁹ poſt pñiam manet nõ ſit ſemp a ſacerdotibus ſm q̃titatẽ culpe ſiue men-

Primũ argumẽtum. ſurã delicti taxãda penitẽtibus. Primo ſic. Et vr̃ ꝙ taxanda ſit ſm q̃titatẽ delectatiõis q̃ fuit i pctõ:vt ptꝫ apo.xviij.quãtũ glorificauit ſe:ꝛ in delicijs fuit:tm̃ date ei tormentũ:ꝛ luctũ ſed qm̃ vbi eſt maior delectatio eſt minor culpa.qꝛ pctã carnalia q̃ plus hñt delectatiõis:q̃ ſpũalia minus habẽt de culpa ſm Grego.ergo pena non eſt taxanda ſm quãtitatem culpe.

Scd̃m ar. ¶ Scd̃o ſic.eodẽ mõ obligat̃ quis ad p̃cepta moralia in noua lege:ſicut in veteri.ſed in lege veteri debet̃ aliqñ p pctis pñia vij.dierũ.vt.ſ.ſeptẽ diebus ĩmũdi eſſent,cũ ergo in nouo teſtõ ĩponit̃ pena ſeptẽnis p mortali:vr̃ ꝙ quãtitas pene nõ reſpi-

Tertiũ ar. ciat q̃titatẽ culpe. ¶ Tertio homicidiũ eſt mai⁹ pctm̃ q̃ fornicatio in ſacerdote,qꝛ circũſtantia q̃ ſumit̃ ex ſpẽ pcti magis aggrauat q̃ q̃ ſumit̃ ex ꝯditione pſone,ſed laico p homicidio ĩponit̃ ſeptẽnis pñia.vt.xxij.q.j.p̃dicãdũ.ſacerdoti võ p fornicatiõe ĩponit̃ pñia.x.annorũ.vt in.c.p̃ſbyter.di.xxj.ergo pe-

Quartũ ar. na nõ taxat̃ ſm quãtitatẽ culpe. ¶ Quarto ſic.maximũ pctm̃ eſt:ꝙ in ĩpm corpus xp̃i cõmittit̃:qꝛ tãto grauius qs peccat:

quãto maior eſt:in quẽ peccat̃.ſed p effuſiõe ſanguinis xp̃i in ſacr̃o altaris ꝯtento iniungit̃ pñia.xl.dieꝝ.vel parũ amplius vt de cõſe.di.j.c.j. Pro fornicatiõe aũt ſimplici iniungit̃ pñia ſeptẽnis ſm canones:vt pꝫ.xxij.q.j.p̃dicandũ.ꝛ.xxiij.q.v.hoc ipſum.ꝛ.§.ſequẽti.ergo quãtitas pene nõ reſpicit quãtitatem

Opponit ĩ cõtrarium. culpe. ¶ In oppoſitũ eſt illud Eſa.xxvij.in mẽſura ꝯ̃ menſurã cũ abiecta fuerit iudicabo eã.ergo quantitas iudicij puni-

Rñdet. tionis eſt ſm quãtitatẽ culpe. ¶ Rñdeo dicẽdũ ꝙ pena poſt dimiſſionẽ culpe exigit̃ ad duo.ſ.ad debitũ pſoluẽdũ:ꝛ ad remediũ p̃ſtandũ.Quo notato ponuntur tres concluſiones ſm

3 Tho.in.iiij. Prima eſt † ꝙ habito reſpectu ad debitũ pſoluẽ-

Prima cõcluſio. dũ pñia taxãda ſiue mẽſurãda eſt q̃ãtitate culpe.ita ꝙ ſemp maior eſt ĩponẽda pñia maiori culpe.probat̃ qꝛ homo reducitur ad equalitatẽ iuſtitie per ſolutionẽ pene.ſed hoc nõ eſſet ſi quãtitates pene ꝛ culpe ſibi non rñderẽt:cum maior inequalitas iuſtitie cõmittat̃ per maiorẽ culpã.ergo vr̃ ꝙ pena debet in menſura rñdere culpe.vñ.j.e.di.§.quid mirũ.dr̃ ꝙ pro qua-

Secũda cõcluſio. litate peccatoꝝ q̃litas offerat̃ bonoꝝ operũ. ¶ Scd̃a conclu-

4 ſio † habito reſpectu ad remedium vel illius qui peccauit:vel

Durãdus. alioꝝ:pñia nõ ſemp taxanda eſt quãtitati culpe:ſed qñq; maior p minori pctõ iniungit̃.pꝫ cõcluſio iuxta dñm durãdũ.qꝛ pena p̃ſtat remediũ ꝯ̃ recidiuũ ꝛ ſcãdalum inquantũ prohibet pronitatem ad peccandũ.vbi ergo eſt pronitas maior ad peccandũ:ibi requiritur maius retractiuũ.ſed in eo qui cõmittit minorẽ culpã:qñq; eſt maior pronitas ad recidiuũ:ſicut in iuuene fornicãte:q̃ in ſene.ergo indiget maiori penitẽtia ipſum retrahẽte:q̃ ſenex.lꝫ minus peccet:eo ꝙ maius incẽtiuum hꝫ Et eadẽ eſt rõ de ſcãdalo:qꝛ minus pctm̃ qñq; eſt maius ſcãdaloſum:ꝛ magis trahit̃ in exemplũ in pſona:q̃ dꝫ eſſe maioris edificationis:ſicut eſt fornicatio in ſacerdote:quamuis ſit maius pctm̃ in priuata pſona homicidiũ:ꝛ precipue qꝛ non eſt in cõitatẽ tanta ꝓnitas ad hoc peccatum:hinc canones taxauerunt maiorẽ pñiam ipſi ſacerdoti ꝓ fornicatione:q̃ priuate perſone pro homicidio:qd̃ fit:vt p penã vnius alij exterreantur. Patet ergo ꝙ in taxatione pene vtraq; conſyderatio eſt habenda.vñ pꝫ ꝙ non ſemp pro maiori culpa maior pena eſt

5 infligẽda in foro cõſcientie. ¶ Tertia cõcluſio † pena que re-

Tertia concluſio. linquitur ſoluenda in purgatorio ſemp taxat̃ ſm quãtitatem culpe.cõſiderata tñ contritionis quãtitate:ꝛ cõfeſſiõe:ꝛ abſolutione:qꝛ p hec oĩa de pena aliqd dimittit̃:que etiam a ſacerdote iniungẽda ſatiſfactiõe ſunt conſideranda:vt inquit ſan-

S.Thom̃. ctus Tho. Patet concluſio qꝛ pena purgatorij ſolum eſt ad ſoluendum debitum:cum iam vlterius non manet locus peccandi. ¶ His habitis dicẽdũ eſt ad rationes in contrarium.

Ad primũ argumẽtũ. Ad primã reſpõdetur:ꝙ ratio nõ ꝓcedit.ꝛ rõ eſt:qꝛ in verbis illius authoritatis duo tangũtur ex pte culpe.ſ.glorificatio ꝛ delitie:quorũ primum pertinet ad elationem peccantis : qua deo reſiſtit.ſecundũ ad delectationẽ peccati:q̃uis autẽ ſit minor delectatio qñq; in maiori culpa:tñ eſt ibi ſemp maior ela-

Ad ſcd̃m. tio:ꝛ ideo rõ nõ militat. ¶ Ad ſcd̃am reſpondet̃.ꝙ rõ illa nõ ꝓcedit,deficit enim in multis:qꝛ illa pena.vij.dieꝝ nõ erat expiatiua a debita pena pctõ,vnde etiam ſi poſt illos.vij.dies moreret̃ in purgatorio puniret̃ ſed expiabat̃ ab irregularitate:a qua oĩa ſacrificia legalia expiabant.Et ita illud non erat ad ꝓpoſitũ. ¶ Tum ſcd̃o qꝛ ceteris partib⁹ plus peccat homo in noua lege:q̃ in veteri ꝓpter ſctĩficationẽ ampliorẽ:qua ſanctificat̃ in baptiſmo propter beneficia dei potiora humano generi exhibita. Et hoc pꝫ ex hoc ꝙ dr̃ ad hebreos.x.quanto putatis deteriora mereri ſupplicia. ¶ Tum tertio qꝛ hoc qd̃ ſumit̃ in minori ꝓpoſitione nõ eſt vlr̃ verũ:videlicet.ꝙ p quolibet pctõ mortali ſeptẽnis exigat̃ pñia.ſed eſt quaſi q̃dã regula cõis:vt in pluribus cõpetens:quã tamẽ opꝫ dimittere con-

Ad tertiũ. ſyderatis diuerſis pctõrũ circũſtantijs. ¶ Ad tertiã pꝫ rñſio ex ſcd̃a cõcluſione.q em̃ ep̃s vel ſacerdos cũ maiori piculo ſuo ꝛ aliorũ peccat:ideo ſolicitius retrahunt ipſum canones a peccato q̃ alios:maiorẽ penã iniungendo ſm ꝙ eſt in remedium

Ad quartũ. quãuis quandoq; non debeatur tanta ex delicto. ¶ Ad quartam dicendum ꝙ pena intelligenda eſt quando nolente ſacerdote effuſio illa ſanguinis contingit.ſi enim ſponte effunderet non dubium quin multo grauiori pena dignus eſſet.

6 **Ad tertium** ſic ꝓcedit̃.† Et vr̃ ꝙ penitens completa pñia ſibi a ſacerdote iniuncta ſit totaliter ab oĩ alia pena futura abſolutus. Prĩo ſic.ſacr̃m

Primũ ar. ſemp conſequit̃ effectũ ſuũ:niſi ſit defectus ſuus ex parte recipientis vel ex parte conferẽtis.ſed quandoq; imponit̃ minor pñia:q̃ ſit digna:ꝛ non eſt defectus ex parte recipientis,quia paratus erat pñiam ſibi iniunctam facere.nec eſt defectus ex parte conferentis ſacr̃m:qꝛ ſm conſcientiã ſuam ꝛ diſcretionem talem penã taxat.ergo vr̃ ꝙ cum ſacr̃m pñie ſit ordinatum contra peccatũ totaliter deſtruendũ:ꝛ quantũ ad penã ꝛ quantũ ad culpã ꝙ penitẽs pacta pñia ſibi a ſacerdote iniun-

Scõm arg. cta non remanebit debitoꝛ alicuius pene:ſed erit totaliter ab ſolutus. ¶ Scõo ſic.deus pnioꝛ eſt ad remittendũ penã quã ad exigendũ.ſed ſi iſte ſacerdos maiorẽ penã ſatiſfactoriã in iunxiſſet:penitens obligaret ad eã faciendã.ergo videtur ꝙ ſi inſufficientẽ penam iniungat:ꝙ non exigatur aliqd amplius

Tertiũ ar. ab eo:ſed ſit omnino abſolutus. ¶ Tertio in purgatorio ali qs grauius punit:q̃ in pñti vita.ſi ergo poſt pactã pnĩam a ſacerdote iniunctã adhuc manet pena purgatorij:vr̃ ꝙ mul tũ noceat ſacerdotibus penitẽti leuem pnĩam iniungẽdi:ꝛ ita vr̃ ꝙ ſit valde piculoſum confeſſiones audire:cum non de fa cili poſſit ſciri pene quãtitas debite p pctõ,imo ſit ĩpoſſibile: q2 ſacerdos nõ põt ſcire quãtitatẽ cõtritionis:ſicut ẽt tangit in lr̃a pñtis textus,nec quãtitatẽ affectiõis:quã peccatoꝛ ha

Quartũ ar. buit peccãdo.ergo ꝛc. ¶ Quarto arguit ex glo.pñtis capitu li vbi dicit,ꝙ ſufficit minoꝛ pnĩa ad peccatũ delẽdũ:ꝛ dĩm pe nã alterius vite:dũmõ penitens q eã recipit maiorẽ ſuſcipere paratus eſſet:ſi ſibi imponeret,ar.j.c.quẽ penitet.ver.ſi quod

Opponit i contrariũ. Reſpõdet. S.Thom. ¶ In oppoſitũ arguitur ex illo deutero,xxv,ſm quãtitatem delicti erit plagarũ modus.ergo ſi minus ei imponat reſiduũ ab eo in purgatorio exiget.¶ Rñdeo iuxta ſctm̃ Tho.in.iiij. di.xx.Et ſit iſta ɔcluſio.penitẽs quãtũcũq bñ pſoluat pnĩam ſibi impoſitã a ſacerdote:ſi pnĩa pfata nõ ſit ſufficiẽter ſatiſfa ctoria ſiue cõdigna p ſolutione pene debite culpe:penitẽs non ſoluens talẽ pnĩam non eſt oĩno abſolutus ſiue liberatus:ſed erit obligatus pſoluere in purgatorio.iſta concluſio pbat ſic. Erroꝛ ſacerdotis non põt penitenti pdeſſe.prodeſt aũt ſi non teneret ad plus:q̃ ſibi per errorẽ imponit.ergo vr̃ ꝙ licet pe nitẽtiam iniunctã perſoluat : adhuc ſit debitoꝛ maioris pene. ¶ Scõo ſic,actus miniſtri bonus vel malus nihil diuerſificat in efficacia ſacroꝝ.vñ ſiue ſacerdos diſcrete ſe habeat in ĩpoſi tiõe pnĩe:ſiue nõ : nihil diuerſificat quãtũ ad efficaciã abſolu tionis:ɔtritionis:ꝛ cõfeſſionis.Et ideo ſiue diſcrete ſe habeat iniungendo pnĩam:ſiue nõ:ſemper manet reatus ad eiuſdem quãtitatis penã:ꝛ ideo ſi eã hic nõ explet ab eo in purgatorio

S.Thom. Durãdus. exiget.¶ Tertio pbat ɔcluſio iuxta ſanctũ Tho.ꝛ p durãdũ ſic.Erroꝛ ſacerdotis ſeu qualiſcũq indiſpoſitio penitẽtis nõ debet imutare iuſtitiã diuinã quo ad punitionẽ peccatorũ.ſed ꝙ imponat pena nõ cõdigna culpe pueniт vel ex errore ſacer dotis neſcientis ponderare quantitatẽ culpe:vel ſaltẽ ex eius neſcientia.q2 non põt eam pfecte cognoſcere:nec cõtritionem penitẽtis : vel dato ꝙ ſciat ex induſtria imponit minorẽ penã ppter conditionẽ penitentis.ergo ppter hoc nõ dꝫ impediri

Ad primũ argumẽtũ. S.Thom. iuſtitia qn peccatoꝛ puniat pena cõdigna pctõ, ¶ Ad primã rñdet negãdo minorẽ.dicimus eñ cũ ſancto Tho.ꝙ qñcũq pnĩa minoꝛ condigno iniungit:defectus eſt ex pte iniungẽtis vel ex pte recipiẽtis.ſed qñq põt eſſe ſine culpa vtriuſq:ſicut qñ imponẽs debitã diligẽtiã adhibet ꝛ recipiens paratus eſt ad implẽdũ:ꝛ ppter hoc nõ eſt incõueniẽs:ſi totaliter a reatu

Ad ſcõm. pene non liberat. ¶ Ad ſcõam rñdet negãdo ɔñam.dicimus eñ:ꝙ penitẽs cui maioꝛ cõdigno pnĩa ĩpoſita teneatur eã cõ plere ex ſacerdotis iniunctiõe:q non ſolũ pene debitũ cõſide rat:ſed pctõ remediũ adhibet.vnde poſt hãc vitã tota nõ exi gitur ab eo:ſed ſolũ quãtũ ſufficit ad debitũ ſoluendũ, ¶ Ad

Ad tertiũ. S.Thom. tertiã rñdetur negãdo ɔñam vl̃r:dicimus eñ cũ ſctõ Tho.ꝙ ſacerdos minorẽ cõdigno pnĩam iniungẽs nõ ſemp peccat:tñ q2 non põt determinate quantitatem pene debite cognoſcere: quãuis aliqd ppe ɔſideratis regulis patrũ determinare poſ ſit.tñ q2 quãdoq ex induſtria minorẽ penã ĩponẽs plus pro deſt penitẽti:q̃ noceat:q forte ppter magnitudinẽ pene poſ ſet a pnĩa peragẽda ĩpediri:ppter debilitatẽ virtutis adhuc in eo de nouo recuperate:ꝛ ideo negligit min? dãnũ vt maius euitetur:ꝛ iterũ in eo paulatim cõfortatur in eo domini amoꝛ qui ad plura pnĩe opa pagenda ipm ɔcitabit ppria ſponte:q̃ ſacerdos ſibi ſm quantitatẽ peccatorum iniungere potuiſſet.

Ad quartũ. Exponit li teram. ¶ Ad q̃rtã reſpondet ꝙ glo.falſum dicit ſm iã dicta.litera. ¶ [Menſurã] reddit cauſam quare de vnoquoq pctõ non eſt determinatũ tps pnĩe [intelligentis].ſ.differẽtias peccato rũ:ꝛ circũſtãtias eoꝝ:ac pſonaꝝ penitẽtiũ:ꝛ diligẽter pſpiciẽ tis oĩa:q̃ faciũt ad hoc:ꝙ tps pnĩe abbreuietur,vel prolonge tur.vt.xxvj.q.vij.de his [penitentibus] p qualitate vt abſti nẽtia:vt de cõſe.di.v.ieiuniũ.ꝛ di.lxxxvij.quid pdeſt[conuer ſatione penitentiũ] vt.xj.q.xij.plerũq.[ꝛ pro negligentia]vt di.l.de his clericis.ꝛ.xxvij.q.vij.ſacerdos[tamen pro qbuſdã culpis modi pnĩe]vt in fornicatione ſacerdotis cũ filia ſpũali xxx.q.i.ſi qs ſacerdos.lxxxij.di.pbr̃.ꝛ in multis alijs:de qui

Hoſtiẽſis. bus habes in ſumma Hoſt.ꝛ in ſumma Jo.[quis aliqñ]ſeq tur quarta pars[qs aliqñ] nota eſt nõ ĩpoſſibilitatis:ſed ma gis raritatis:ſiue difficultatis[cito]poſt pctm̃ cõmiſſum[ꝛ ſi deprehenſus]in aliquo delicto [gloriam].i.famam:ꝛ laudẽ ac reputationẽ:in qua ab hominibus tanq̃ bon? erat habitus, Talis aũt nõ vere penitet:nec dicẽdus eſt humilis penitens

ſed potius ſuperbus:velut ſaul:q vt hꝛ.j.re.xvj.corã ſamue le dixit:peccaui ꝛc. de peccato ꝛc.ſed q̃ deijciebatur de gloria regni:ꝛ manens in ſua ſuperbia ait.honora me coram ſenio ribus populi mei. quocirca non eſt conſecutus veniam ꝛc.

1 ☞ Confiteri plures eſt vtile.
2 Peccata que in hoc ſeculo non delentur vera pnĩa publica buntur in iudicio cum rubore in cõſpectu omniũ ſanctorum.
3 Obſtinatus non vere conteritur.

His authoritatibus. Hic incipit octa na ps huius diſt.

Diuiſio. Et põt diuidi in tres ptes.in pꝛĩa cõcludit ex p̃dictis:ꝙ non ſola cordis cõtritione dimittant peccata:ꝛ reſpõdet authori tatibus inductis p alia pte.in ſcõa defendit aliã opinionẽ:di centẽ:ꝙ ſola cordis cõtritione dimittant pctã.in tertia reuer titur ad pbandũ:ꝙ ſine cõfeſſione ꝛ ſatiſfactione remittitur. in q̃rta relinqt determinationẽ huius q̃onis mote a pncipio

Subdiuiſio. huius diſtinctionis arbitrio ꝛ iudicio legẽtis.ſcõa ibi:ecõtra tertia ibi:in alio.ſ.econtra ei que.q̃rta ibi:qbus authoritati bus.item pꝛima que durat vſq ad.ſ.econtra:poſſet diuidi in tot ptes:quot ſunt authoritates qbus reſpondere intẽdit:ꝛ in reſponſione ſua oſtẽderit ſe gratianus in mẽbris non mul tũ ſtuduiſſe in theologia:ſicut patebit:verũ qm̃ de oĩbus iſtis

Exponit li teram. diſputatũ eſt ſupius ſolũ lr̃a venit exponenda.lr̃a: [His au thoritatibus ſine cõfeſſione.ppꝛie vocis]non ſimplr.q2 in ſola cordis cõtritione dũ aſſit ppoſitũ cõfitendi ꝛ ſatiſfaciẽdi pro

pſ.xxxi.c. loco ꝛ tẽpore remittit pctm̃.iuxta illud.pſ.dixi cõfitebor ad uerſum me iniuſtitiã meam domino:ꝛ tu remiſiſti impietatẽ pcti mei[negationi quoq petri]hoc inducit magiſter gratia nus minus ſapienter:q2 vr̃ ɔtra cõcluſionẽ ſuã.q2 petrus cõ tritione lacrimatus abſq cõfeſſiõe oris reconciliatus eſt xp̃o [ante trinã cõfeſſionẽ] q2 anteq̃ eũ interrogaret Jo.xxj. Si mon Joannis diligis me:plus his:ꝛ eo confitente ꝙ ſciam fuerat reconciliatus:ſicut manifeſtũ eſt:vnde ante illam ɔfeſſio nẽ petrus cũ alijs receperat ſpm̃ ſctm̃.Jo.xx.accipite ſpiritũ ſanctũ:quoꝝ remiſeritis ꝛc. [vnde illud deleuit] ſi dꝫ h̃re ve ritatẽ exponendũ eſt.i.delere oſtendit.hu.[cuius totum vite tps]ſi intelligatur poſt pctm̃ negationis.ẽt hoc non eſt verũ. qm̃ mortuo xp̃o ipſe petrus ꝛ alij aplĩ defecerunt in fide xp̃i

Huguti?. Archidia. dubitãtes de eo:peccauerũt mortaliter.hu.ꝛ archi.[amplius horũ]nam in his cõtinẽtur oĩa q̃ neceſſaria ſunt penitẽti:ſcꝫ licet cordis cõtritio:cõfitendi ꝛ ſatiſfaciẽdi ppoſitũ[ſila au

Cõtra gra tianum. thoritas leonis].ſ.di.c.ſufficit.magnũ ſaltũ facit hic Gra tian? vt dicit gl.[ſed eũ tantũ] falſũ dicit.ꝙ authoritate illa Leonis pape nulli denegat eſſe neceſſaria exterior ſatiſfactio ſi aſſit facultas.p hoc enim p leo dicit:ꝙ ſufficit penitẽti con feſſio:q̃ primo fit deo:ꝛ deinde ſacerdoti:non negat:ꝙ ſatiſfa ctio ſit neceſſaria ſi aſſit facultas[qui beati].i.qui pfectus eſt ſiue ſint religioſi:q ſeculo abrenũtiant.ſed in hoc non dicit ve

Cõtra gra tianum. rũ Gratianus quoniam iſtis nõ minus eſt neceſſaria pnĩa:q̃ remanẽtibus in ſeculo.cũ ad vitam ſe deuouant arctiorem:ꝛ ita non minus debẽt de pctis ſuis cõteri cõfiteri:ꝛ ſatiſfacere pro poſſe:ꝙ alij. vnde pꝫ ꝙ nõ eſt ad ppoſitũ qð hic dicit gra tianus.[ite illud Joãnis]inducit authoritatẽ:q̃ videtur facere pro alia pte: q̃ dicit.ꝙ in ſola cõtritione dimittatur peccatũ vt ea exponat.vbi nota ꝙ hec authoritas dupl̃r põt intelligi: vno mõ de pctõ occulto:qð ſufficit confiteri ſoli deo per ſacerdotẽ nec eſt neceſſe illud in publico confiteri.alio mõ intelligitur de pctõ occulto iam cõfeſſo ſacerdoti:qð ſi amplius nõ ſit neceſ ſe cõfiteri ſacerdoti:deo tamẽ confiteri ſemp debemus nõ vo ce ſed corde.Et iſtis duob? modis intelligit Gratian? autho ritatẽ pſentẽ:ꝛ bene[lauant lacrime] ſi tñ aſſit ppoſitũ confi tendi.[te prodas].i.peccatũ tuũ publice ɔfitearis:non eſt ita intelligendũ:vt ſine confeſſione.ſine enim cõfeſſione exteriori

Cõtra gra tianum. dum tamẽ ſit in ppoſito cõfitẽdi.p ſolã cõtritionẽ dimitti tur peccatũ ante confeſſionẽ oris.ꝯ gratianũ [ſecreta] q2 ne mo dꝫ ſeipſum pdere:ꝛ diffamare.maledictus qui famã ſuam

a negligit.pꝛouer.xij.[denuo confiteri]ª. ſ.ſacerdoti:bene dicit non eſt neceſſe quo ad ſalutẽ niſi in certis caſibus:qui ponun

1 tur in glo.ꝛ l3 vt als videbitur.vtile ſit pluries confiteri ꝛ ita poſſit illud homo facere[nunc aũt] aſſignat rõnem:propter quã expediat:vt peccator frequenter corde pctã ſua recogitet

2 ne eoꝝ obliuiſcat.[Nam pctã que in hoc ſeculo vera pnĩa nõ delent in iudicio cũ rubore in conſpectu omniũ ſanctorũ oĩbus bonis ꝛ malis publicabunt.in die enim iudicij patebunt cõ ſcientie hominũ.ꝛ tũc manifeſta erunt occulta cordium.vnde aplus pme ad Coꝛ.iiij.itaq nolite ante tps iudicare:quoadq veniat dñs:qui illuminabit abſcondita tenebrarũ:ꝛ manifeſta bit cõſilia cordiũ [non ſolũ ad dauid dicebat].ſ.Nathan in p ſona dñi.ij.reg.xij.tu feciſti abſcondite.ego faciã verbũ illud in con

a Cõfiteri. Quia qs te neatur cõfi teri:et quo: ꝛ cui.ꝛ mul tas alias cir cũſtãtias vi de p pet.de ancha.in.c. oĩs vtriuſq de penitẽ.ꝛ remiſ.a pꝛi mo nu.vſq ad.3.

in cõſpectu oĩs iſrael ꝛ in ɔſpectu ſolis [ad oẽs nos] ſepe eñ qð vni ſpãliter dr̃:ad oẽs dici gñaliter intelligitur.vt diſt.xl. miramur.ſit ergo ɔminatio oĩbus peccatoribus q niſi conte rantur de pctis ſuis:ꝛ ɔfiteant cũ opportunũ fuerit:pctã eoꝝ cũ rubore ꝛ cõfuſione publicabunt corã oĩbus in iudicio [ſil̃r ꝛ illud pſperi qui crimen ſuũ].ſ.expoſitũ eſt.e.diſt.ſ.itẽ ſicut facilius[item illud pphete tu remiſiſti ꝛc.i.remiſſibilẽ iudica

Cõtra gra tianum. ſti] male exponit hoc Gratianus:ꝛ ɔ̃ verba ſacre ſcripture:ꝛ expoſitionẽ ſanctoꝝ.ſcriptura eñ ſancta nõ dicit remittit:ſed dicit remiſiſti.itẽ ꝙ male exponat.q2 ẽt ante contritionẽ pctã

Auguſt. illa erãt remiſſibilia.preterea Aug.ita an in glo.ita[dixi]ita ppoſui[ꝛ tu remiſiſti ĩpietatẽ pcti mei]magna pietas dei hic oſtendit:vt ad ſolam promiſſionẽ dimiſerit pctm̃.Et ita pꝫ ꝙ Gratian? inſipiẽter exponit authoritates iſtas:ꝛ ita facit de multis ſequẽtibus [oĩno vertitur].i.ab oĩ pctõ.hu.vt.j.di.ſe. ſ.vl̃r vlti.ſed Gratian? hic aliquãtulũ variat:vt authoritas non videat facere ad id:ad qð ſupius fuit allegata [pncipiũ] ſ.e.diſt.ſ.hoc idem.in prin.[cuncta que de mundatis non ad

Cõtra gra tianum. veniã remiſſionis] falſum dicit Gratianus hic.cõſtat eñ ſm euangelium:ꝙ leproſi dum irent ad ſacerdotes precepto dñi mundati ſunt:anteq̃ ſe ſacerdotibus oſtenderẽt.per qð patet ꝙ cum quis ad xp̃m per interiorẽ cõtritionẽ habens ppoſi tum confitẽdi anteq̃ ore confiteat ſacerdoti iam conſecutus

3 eſt veniam remiſſionis pcti[obſtinatio] † cũ enim quis obſti natus eſt ꝙ non vult confiteri talis non vere conteritur:cum nõ ſit paratus obedire:vt ſacerdotibus ſe vellet oñdere:ꝛ ab eis abſolutionis beneficiũ ſuſcipere:qbus dñs in petro ligã di ꝛ ſoluẽdi dedit ptãtem.Matth.xvj.tibi dabo claues regni celorũ:ꝛ quodcunq ꝛc.[a qua quiſq p grãm]hic plane ɔ̃dicit

Gratian? ſi bi ɔtrari?. ſibi Gratianus:q2 ſi doloꝛ delicti ꝛ votũ confeſſionis remittit culpam:q2 grã non ſtat cũ pctõ mortali:q2 p gratiã homo iu ſtificatur dicẽte aplo ad Ro.iij.iuſtificati per gratiam ipſius ſicut ergo nemo eſt in culpa ꝛ iuſtificat? eſt.ſic nemo eſt in gra tia cui non remiſſa ſit culpa [plenariam remiſſionẽ] ſi intelli gat Gratianus de remiſſiõe culpe non dicit hic verũ Gratia nus:q2 impoſſibile eſt:ꝙ qs ambulet in lumine gratie:vel ha beat dilectionẽ dei:vel ſit habitaculum ſpũs ſancti:niſi plena riã habeat remiſſionẽ pcti quo ad culpã:ꝛ reatũ pene eternẽ. Si de tpali pena loquit cũ quo ad eã non ſit data plenaria re miſſio:verũ dicit.ſed non ad ppoſitũ.q2 talis pena nec etiam per oris confeſſionẽ remittitur : imo cum hic non completur etiam per ſatiſfactionem iniunctam venit perſoluenda per ignem purgatorij:ſicut dicit apoſtolus ꝛ ſupra habitum eſt.

1 ☞ Peccata latentia licet per contritionem expientur ſunt tamen ſacerdoti confitenda.

Econtra. Hec eſt ſcõa pars huius octaue ptis di ſtinctionis pñtis:vbi defendẽdo partem aliam:videlicet dicentiũ ꝙ per ſolam contritionẽ abſque oris cõfeſſione deleant pctã:exponit authoritates inductas in con

Diuiſio. trariũ. Et põt diuidi in tres ptes.nã pꝛĩo rñdet authoritati bus Joan.Chryſoſto.ꝛ proſperi.in ſcõa rñdet in gñali ad oẽs authoritates:q̃ mãdare vident ɔfeſſionẽ:ꝛ hoc dupl̃r:videli cet ꝙ vel non loquantur pceptiue:ſed per modũ exhortatiõis aut ꝙ loquuntur de interiori cõfeſſione.in tertia reſpõdet ad ea q̃ inducta ſunt:de ſatiſfactiõe videlicet ꝙ loquãtur de gra uibus ꝛ manifeſtis.ſcõa ibi.ea vero.tertia ibi:id aũt Aug.cir ca primã eſt notãdũ ꝙ virtus ſolutionis ſue ad authoritates ſtat in hoc.ꝙ cõfeſſio ꝛ ſatiſfactio exterioꝛ nõ ſit neceſſaria nec

Cõtra gra tianum. ſit in precepto:ꝙ falſum eſt.ꝛ in hoc male ſentit.qm̃ ſicut inte rioꝛ cõfeſſio ꝛ ſatiſfactio cõſiſtit in precepto:ſic ẽt exterioꝛ cõ feſſio ꝛ ſatiſfactio pro loco ꝛ tpe.ſ.ſi aſſit tps:ꝛ facultas:ꝛ ſicut illa eſt neceſſaria ad dimiſſionẽ pcti:ita ꝛ iſta.vnde nõ eſt curã dũ multũ de his q̃ Gratianus hic dicit [ɔfitemini] falſum eſt ꝙ hoc intellectũ de cõfeſſiõe exteriori ſicut manifeſte pꝫ de ea intelligi q2 dicit cõfitemini alterutrũ pctã veſtra nõ ſit dictũ pceptiue.vt pꝫ di.xxv.ſ.cris. Et ſupra diſputauimus de ne ceſſitate cõfeſſionis.ꝛ infra.e.di.quẽ penitet.manifeſte hr̃ [itẽ Aug.]li.de pnĩa [petr?]actuũ.ij.[publican?] Luc.xviij.[le uiũ].i.venialiũ[occultoꝝ criminũ]quãuis eñ crimina ꝛ pctã mortalia ſint occulta:ꝛ deleant per cordis cõtritionẽ:ſunt ni hilominus cõfitenda ore ſacerdoti p loco:ꝛ tpe:qui claues hꝫ ecclie:ꝛ poteſtatẽ ligãdi ꝛ ſoluẽdi.Matth.xvj.ꝛ Jo.xx. [Na buchod.] de quo habet Daniel.iiij.[ꝛ niniuitarũ] de quibus Jone.iij.[latentia vero peccata non probantur]non dicit ve

Cõtra gra tianum. 1 rum † quoniam ſicut ſupra diximus latentia peccata licet per contritionẽ expientur:tñ de neceſſitate precepti ſunt ſacerdo ti confitẽda pro loco:ꝛ tpe:ꝛ qui non confiteretur : eſſet tranſ greſſoꝛ pcepti.cõſtat enim ꝙ quilibet ſemel in anno tenet cõ fiteri proprio ſacerdoti.extra de pe.ꝛ re.c.oĩs vtriuſq ſexus.

Econtra. Hic incipit tertia ps huius octaue par tis pñe diſtinctiõis.i qua magiſter Gra tianus alternatur nũc incedẽs p alia pte allegat:videlicet ꝙ ſine cõfeſſiõe oris ꝛ ſatiſfactiõe operis pctã non dimittantur.

Diuiſio. Et põt diuidi in q̃tuoꝛ ptes.nã pꝛĩo pbat hoc authoritatib? Aug.ꝛ ambroſij.ſcõo exẽplo noui teſti.tertio figuris veteris teſtamẽti.ꝛ q̃rto rõnibus.ſcõa ibi : non ſunt.hec.tertia ibi:itẽ in leuitico q domũ ſuã.q̃rta ibi : cũ ergo vt ex pmiſſis.in pꝛĩa Gratian? p pte approbat ꝛ p pte reprobat:qð dictũ erat p

Cõtra gra tianum. xime p parte dicẽtiũ:ꝙ per ſolam contritionẽ delerẽtur pctã [pbatur aduerſum] falſum dicit hic Gratian.qm̃ p ſolã con tritionẽ ſi aſſit propoſitũ confitẽdi ꝛ ſatiſfaciendi p loco ꝛ tpe remittitur pctm̃:nec aliter intelligit leo papa.vt ſupra viſum eſt.ſ.alij.c.multiplex [item ſm Augu.] lib.de pnĩa.iſta dictã Leon. pape Aug.Ambroſij ꝛ alioꝝ patrũ bene indicant ne ceſſitatẽ cõfeſſionis fiẽde ſacerdoti:ſed non ſemp ꝛ p ſemp:ſed pro loco ꝛ p tpe.vñ iſte authoritates inducte p Gratiã.tñ in veritate cõcludũt:ꝙ pctã in cõtritiõe nõ dimittũtur niſi aſſit ppoſitũ cõfitẽdi ſacerdotibus[qbus clauiũ ptãs].i.remiſſio nis peccatorũ[data eſt]vñ oĩa patẽt [nõ ſunt ꝛc.]ſcõa ps vbi inducitur exemplũ noui teſtĩ de ſuſcitatione puelle:de quo hr̃ Matt.ix.vbi dr̃:ꝙ pnceps acceſſit ad ieſum ꝛ adorans eũ di xit.dñe filia mea modo defuncta eſt:ſed veni ꝛ impone manũ tuã ſuper eã:ꝛ viuet.ꝛ cũ veniſſet Jeſus in domũ pncipis eie cta turba intrauit:ꝛ tenuit manũ eius:ꝛ ſurrexit. Luc.xviij. ꝙ veniens Jeſus in domũ tantum inducit ſecũ Petrũ Ja cobũ ꝛ Joannẽ fratrẽ eius:qui quaſi ſecretarij eius erãt:ꝛ pa trem ꝛ matrem puelle[in quo moraliter inſtruimur] hoc non plus eſt:q̃ dictũ eſt q2 in contritione peccatorũ neceſſariũ eſt propoſitum confitendi:ꝛ ſatiſfaciendi ad arbitrium eccleſie.

1 ☞ Conſcientia quare dicatur domus.
2 Opera penitentie qualiter prefigantur.
3 Superbie quatuoꝛ ſunt ſpecies.
4 Hypocriſis quid dicatur.
5 Indulgentie an valeant veraciter aliquid his quibus conce duntur.Quod ſic.num.9.ꝛ.19.
6 Indulgentia qualiter accipiatur in ſacra ſcriptura.
7 Relaxatio quid dicatur.
8 Indulgentia quid dicatur.
10 Indulgentie vt valeant alique conditiones requiruntur.
11 Indulgentie ſunt ſalubres fidelibus multipliciter.
12 Indulgentie an valeant ad hoc ꝙ per eas poſſit aliquid re mitti de pena ſatiſfactoria.
13 Satiſfacere poteſt vnus pro alio.
14 Theſaurus ſpiritualis eſt ſufficientiſſimus in eccleſia. Et ex quibus conſurgat.num.15.
16 Opus bonum penale ſanctorũ poteſt dupliciter conſiderari.
17 Diſpenſatio theſauri ſpiritualis eſt in eccleſia.
18 Indulgentia qualiter ſe extendat.
20 Indulgentie an poſſint dari pro temporali ſubſidio aut be neficio.
21 Theſaurus eccleſie duplici de cauſa debet diſſolui ab his qui habent diſpenſare.
22 Indulgentie an tantũ valeant quantum predicantur. Quod ſic.num.23.
24 Menſura valoris indulgentiarum qualiter ſit accipienda.
25 Indulgentiarum forma qualiter ſonet. Et qualiter debeat intelligi data ſm numerum dierũ.nu.26. Et quid ad numerum annorum.num.27.
28 Indulgentia quando datur ad quantitatem talem vel talem quomodo intelligatur. Et quid ſi forma extendit ſe ad totum cumulum peccatorum numero 29.
30 Penitentie iniuncte qualiter intelligantur.
31 Penitens cui iniuncti ſunt.xl.dies penitentie ſi lucratus ſit plures : quam quadraginta an teneatur agere penitentiam iniunctam.
32 Paſſio Chriſti inquantum meritoria ꝛ inquantum ſatiſfa ctoria eſt infinita ratione ſuppoſiti.
33 Clauis ordinis quid dicatur. Et quid clauis iuriſdictionis. numero 34.
35 Viſitans eccleſiam quoties conſequatur indulgentiam.
36 Bonum vnius communicatur alteri dupliciter.
37 Prelati ſupiores an poſſint tñ dare ordinarie indulgentias.
38 Indulgentias dare conuenit iure ordinario ſolis epiſcopis: ꝛ ſupra.
39 Electus in epiſcopum licet non conſecratus poteſt dare in dulgentias.
40 Abbates:prepoſiti:magiſtri ordinum:priores prouinciales: ſeu miniſtri necnon ſacerdotes parochiales non poſſunt or

dinarie facere indulgentias.
41 Capitulum ſede vacante non poteſt conferre indulgentias.
42 Uicarius generalis ſiue officialis non poteſt dare indul-
gentias.
43 Inferioribus prelatis de conſuetudine non poteſt competere
concedere indulgentias.
44 Cognitio cauſarum matrimonialium quare poteſt preſcribi
conſuetudine.⁊ non collatio indulgentiarum.
45 Conſuetudo quod det iuriſdictionem intelligendum eſt de
modica.
46 Epiſcopus hereticus ſchiſmaticus aut excõmunicatus non
poteſt facere indulgentias.
47 Prelatus eccleſie exiſtens intra vnitatem eccleſie licet in pec
cato mortali exiſtat poteſt dare indulgentias.
48 Inferiores poſſunt conferre indulgentias ex cõceſſione ſum
mi pontificis vel epiſcoporum.⁊ num.49.
50 Secularis ſiue laicus quantuncunqꝫ ſanctus nec ordinarie
nec ex commiſſione poteſt dare indulgentias.
51 Papa ſolus poteſt dare indulgentiam plenariam.
52 Archiepiſcopus per ſuam prouinciam:⁊ epiſcopus per ſuam
dioceſim poſſunt dare indulgentias ſub certa menſura.
53 Indulgentie qualem effectum habeant.
54 Intentio alicuius poteſt ad alterum dirigi dupliciter.
55 Congregatio hominum eſt duplex.
56 Relaxatio plus dicit quam communicatio.
57 Indulgentias dare proprie quid dicatur.
58 Indulgentie an proſunt omnibus tam viuis q̃ defunctis.
59 Indulgentie non proſunt fidelibus in inferno.
Nec paruulis in limbo exiſtentibus.numẽ.60. Nec fidelibus
exiſtentibus in peccato mortali.num.61. Nec illis qui non im-
plent illud pro quo indulgentia eſt data.num.62.
63 Cruce ſignatus ſi moriatur anteq̃ iter accipiat: an conſequa-
tur indulgentiam.
64 Indulgentie non intelliguntur dari pro ſola voluntate: ſed
pro effectu.
65 Indulgentie valent religioſis ſicut ⁊ laicis.
66 Indulgentie non valent non ſubditis: niſi de licentia proprij
epiſcopi aut iudicis.
67 Indulgentie date a prelatis in dioceſibus ſuis valent etiam
exemptis ſiue clericis ſecularibus ſiue religioſis.
68 Indulgentia an proſit danti.
69 Indulgentie poſſunt valere his pro quibus fiunt.
Etiam defunctis exiſtentibus in purgatorio.num.70.
71 Indulgentia poteſt prodeſſe alicui dupliciter.
72 Prelatus non poteſt liberare animas a purgatorio pro ſuo
arbitrio.
73 Papa an poſſit per indulgentias vacuare totum purgato-
rium: ꝙ non.
74 Papa an poſſit alicui dare indulgẽtiam plenariam omnium
peccatorum. Quod ſic exiſtente ratione.num.79.
75 Indulgentia plenaria quid dicatur.⁊ nu.76.
77 Indulgentia plenaria quibus modis concedatur.
78 Joan.de turre cremata vnde fuerit oriundus: ⁊ vbi acceperit
habitum.
80 Indulgentie an valeant ſolis contritis ⁊ confeſſis actu: vel
etiam cõtritis tantum ⁊ confeſſionẽ habẽtibus in propoſito.
81 Indulgentie que dantur audientibus ſermonem: vel viſitan-
tibus eccleſiam: vel huiuſmodi facientibus ſtantibus tamen
in ſtatu gratie: ad hoc ꝙ proficiant ad remiſſionem peccato-
rum ſuorum: an ſufficiat confeſſos fuiſſe de peccatis ſuis: vel
requiratur ꝙ nunc iterum confiteantur.
82 Indulgentie an poſſint proficere his qui amiſerunt vſum lo-
quele.
Et an proficiant ei qui anteq̃ elegerit confeſſorem factus eſt
amens.num.83.
84 Indulgentie an ſe extendant ad peccata oblita.
85 Contritio ſola an ſufficiat ad habendam indulgentiam ve-
nialium peccatorum.
86 Debitores non ſatiſfacientes creditoribus: an poſſint conſe-
qui indulgentiam.
87 Indulgentia data per papam ſine rationabili cauſa an va-
leat.
88 Indulgentiam an cõſequantur qui opus iniunctum faciunt
in peccato mortali.
89 Indulgentie an valeant illis qui propter impedimentum ſu-
perueniens non potuerunt adimplere ea qua in forma indul-
ti continentur.
90 Penitentia alia an ſit iniungenda a confeſſoribus ſuſcipi-
entibus crucem: aut quibus datur indulgentia iubilei ple-
naria.
91 Articulus mortis quid dicatur.
92 Indulgentie quantum durent.
93 Remiſſio plenaria de omnibus peccatis an detur conueni-
enter in iubileo omnibus Romam venientibus ⁊c.
94 Jubileus quid dicatur.
95 Annus iubileus quo tempore habuit initium.
96 Jubileus legitur preceptus in lege veteri.
97 Chriſtus qualiter conſtituit iubileum in lege noua.
98 Jubileus fuit inſtitutus propter plures rationes.
99 Jubilei indulgentia quando fuerit inſtituta.
100 Jubileus quare ita reductus eſt vt eſt nunc.
101 Jubilei anno in lege veteri ſex leguntur facta.

Item in leuitico. Tertia pars: vbi idem arguit exemplis.ſiue fi-
guris veteris teſtamenti. Et poteſt diuidi in duas partes. Diuiſio.
Nam primo ponit Gratianus literam leuitici in capitulo vl-
timo.in ſecunda exponit eam moraliter. ſecunda ibi: in quo
ſimiliter. ℭ Circa primum eſt notandum primo.quod Gra-
tianus non ponit literam formaliter: que habetur leuiti.vl.
ſed ſenſum tantum [niſi ſiclo ſanctuarij] hoc ponitur ad dif-
ferentiam ſicli communis: vt dicit magiſter Nicolaus de ly-
ra quia alius erat ſiclus quo vtebantur in alijs: ſcilicet com-
munis: ⁊ vt aliqui dicũt ſiclus ſanctuarij erat minor q̃ ſiclus
communis: ita quod ſiclus ſanctuarij conſtituebat.xx. obu-
los: communis vero.xxiiij. Alij vero vt idem Nicolaus nar- Ni.de lyra.
rat.dicunt contrarium. dicũt enim quod ſiclus ſanctuarij ſit
maior: quia videlicet eſt duplex reſpectu ſicli communis [ſa-
cerdote vero ſupportante] ideſt computante] annorũ nume-
rum] ſcilicet ſecũdum diſtantiam [ad annum iubileum] quia
quanto erat maior diſtantia voti vel facti vſqꝫ ad iubileum:
tanto maius debebat eſſe pretium [in quo] ſecunda pars ſunt
verba Gratiani ſumpta ex gloſſis biblie [domum cõſcientie]
1 † recte cõſcientia dicitur domus: quia ſi bona eſt quieſcit ho-
mo in ea: ſicut in bona domo: ⁊ in mala vexatur.hu. [agrum
conuerſationis] ideſt bonam cõuerſationem ad modum agri
floribus ornatam: ⁊ bonis operibus fructiferã [niſi ſiclo ſan-
ctuarij] ideſt operibus penitẽtie [in ſacra ſcriptura prefixis]
2 vbi notandum † quod ſacra ſcriptura prefixerit opera peni-
tentie hoc modo: vt penitens primo de peccato corde doleat:
⁊ cor dolore ſcindat. Joel.ij. ſecundo vt lacrimas fundat pſal.
lachrimis meis ſtratum meum rigabo. tertio carnem ⁊ cor- Pš.vj.b
pus affligat dicens cum apoſtolo.j.corinth.ix. corpus meum
caſtigo: ⁊ in ſeruitutem redigo. quarto vt eleemoſynis ⁊ alijs
pietatis operibus peccata redimat. Quinto vt orationibus
deum deprecetur. Eſai.viij.ora dominum: ⁊ curabit te. hec
ſunt opera miſericordie que prefixit ſcriptura ſancta. Si ve-
ro ſcripturam ſanctam intelligat canonicam vide.c.canonica
xxvi.q.vij. [ideo non ait] Matt.iij. [vt pro qualitate] videli-
cet peccatorum hoc requirit ipſa iuſtitia vt qualitati ⁊ quãti-
tati culpe reſpondeat mẽſura penitentie [in iubileo plena re-
miſſio preſtabatur] tum quia omnes diſtractiones rerum re-
dibant ad primos poſſeſſores. tum quia in eo ſerui hebrei di-
mittebantur liberi. tum quia tunc etiam terra remittebatur
a cultura: ⁊ ita quieſcebat: ⁊ ſimilia: que ad gaudium fiebant
[vnde per eum perfecta remiſſio peccatorum figuratur non
plene emundatur] ſi loquitur de emundatione culpe falſum
dicit: vt patet ex ſupradictis. Si de pena temporali verum
dicit. ſicut.š.eſt.di.ſi peccatum.⁊ ſicut primi.hu. [cum ergo ex
primis] ſequitur quarta pars arguendo ex predictis conclu-
dit manifeſta ratione: ꝙ neceſſaria ſit confeſſio ſacerdoti pro
loco: ⁊ tempore fienda: ſicut ſepe dictum eſt [taciturnitas] ſub
iungit aliam rationem ad probandum: quod ſine confeſſione
non ſit venia peccatorum ſic. Taciturnitas peccati naſcitur
ex ſuperbia cordis: ⁊ ita non confitens peccatũ pro loco ⁊ tem
pore vt ſuperbus peccat: ⁊ ita veniam non conſequitur. vnde
de verbo penitentie dicitur. prouer.xviij. quod in principio
3 accuſator eſt ſui. [Species enim ſuperbie eſt.] Nota † quod
quatuor ſunt ſpecies ſuperbie quos Gregori. aſſignat.xxiiij.
moralium. Prima cum bonum a ſeipſis habere eſtimant. ſe-
cunda cum ſibi datum deſuper credunt. ſed pro ſuis hoc acce-
piſſe meritis putant. tertia cum iactant ſe habere quod non
habent: ⁊ talis ſpecies eſt que tangitur hic in litera preſenti:
cum quis vult reputari iuſtus: ⁊ ſanctus: ⁊ tamen non eſt. a ℭ Simula
Quarta ſpecies eſt: cum deſpectis ceteris ſingulariter videri tor. adde ꝙ
appetunt habere quod habent. Talis quoqꝫ ſuperbus cupi- talis hypo
ens ab omnibus iuſtus haberi. cum tamen apud deum pecca crita eſt re-
tor ſit: non dubium quin etiam in hypocriſi incidat. hypocri- probandus
4 ſis enim ſimulatio quedã eſt † vnde hypocrita vt dicit iſido- text. in cle.
a rus lib.etymo. Greco ſermone in latino ſimulator[a] interpre- ſi.§.ix. d he
tatur qꝛ cũ intus malus ſit: vt bonũ ſe palã oſtendit [primo- reti. vbi la-
rum parentũ] primi enim parẽtes in cõfeſſione nõ humiliter te car.zab.
confeſſi

confeſſi ſunt: ſed ſuo peccato adhibuerunt excuſationes. vnde
adam in mulierem retorſit pctm̃: ⁊ implicite in datorem eius
dicens Geñ.iij. mulier quã dediſti mihi dedit mihi ⁊c. vbi vir
per mulierem ſe excuſat. ⁊ mulier interrogata nõ humiliter ſe
accuſat: ſꝫ retorſit in ſerpẽtẽ pctm̃. tacite v̓o in actorẽ ſerpẽtis
dicẽs ſerpẽs decepit me [Cain aũt] geñ.iiij. iterrogatꝰ vbi eſt
Abel frater tuus. rñdit neſcio. nũqd cuſtos fratris mei ſum.
[vbi ſuperbia humilitas locũ habere non põt] ſunt eñ cõtra-
ria: ⁊ cõtraria ſimul eſſe nõ poſſunt [ſine humilitate veniam
ſperare non licet] deus enim ſuperbis reſiſtit humilibus aũt
dat gratiam ſuam. j. Petri.v. ℭ Quia vero in preſenti litera
facta eſt mentio de anno iubileo: ⁊ qd̃ in eo fiebat remiſſio: ac
etiam ꝙ figuraret remiſſionem que fit in nouo teſtamẽto vere
penitentibus ⁊ ꝯfeſſis. ℭ Pro pleniori intelligentia veniunt
octo diſputanda circa indulgentias.
ℭ Primum eſt vtrum indulgentie veraciter aliquid valeant
his quibus conceduntur.
ℭ Secundum eſt vtrũ indulgentie valeant ad hoc: ꝙ per eas
poſſit aliquid remitti de pena ſatiſfactoria.
ℭ Tertium vtrũ indulgentie dari poſſint pro temporali ſub
ſidio vel beneficio.
ℭ Quartum eſt vtrum indulgentie tantum valeant quãtum
predicantur valere: ſiue quantum ſonant.
ℭ Quintum vtrum tantum ſuperiores prelati ordinarie poſ
ſint dare indulgentias.
ℭ Sextũ eſt vtrũ indulgẽtie pſint oĩbꝰ tã viuis q̃ defunctis.
ℭ Septimum vtrum papa poſſit dare indulgentiam plena-
riam omnium peccatorum.
ℭ Octauum eſt vtrũ conuenienter in iubileo detur omnibus
romam gratia indulgentiarum veniẽtibus remiſſio plenaria
de peccatis omnibus.
5 **Ad primum** ſic pceditur. † Et vr̃ ꝙ nullũ realẽ
effectũ cõferant alicuius vtilitatis
Primũ ar. quibus conferuntur. ℭ Primo ſic. ſuper illud.ij. Ti. ſecundo
ſeipſum negare nõ poteſt. dicit gl. qd̃ faceret ſi dicta ſua nõ im
pleret. ſed ipſe dixit Deut.xxv. ꝙ ſm̃ menſurã delicti dꝫ eſſe
plagarum modus. ergo penitentẽ neceſſe eſt puniri ſicut me-
ruit. ergo nõ põt aliquid relaxari: ⁊ per ꝯñs relaxationes que
Scõm ar. ſunt veraciter nihil vtilitatis cõferunt. ℭ Scdo ſic. dicit Au
gu. aut deus punit: aut homo. ſed hõ non punit digne: qd̃ re-
Tertiũ ar. laxat. ergo deꝰ puniet. ergo relaxatio de nullo ſeruit. ℭ Ter-
tio ſic. morbus corporalis non poteſt curari: niſi per antidotũ
Et ſi relaxetur antidotũ: remanet morbꝰ. ſed morbus ſpũalis
magis eſt difficilis: ⁊ pñia iniũcta eſt eius antidotũ. ergo ſi re
laxatur aliquid de pena remanebit morbus. ergo talis relaxa
Opponit i tio magis videt̃ obeſſe q̃ prodeſſe. ℭ In oppoſitũ eſt textus
contrariũ. preſentis lr̃e: vbi maxime preſupponit̃ relaxatiões eſſe vtiles
Reſpõdet. ⁊ plurimũ valere his quibus fiunt. ℭ Rñdeo dicendũ ꝙ hic
notãda ſunt duo. primũ quid ſit indulgẽtia prout de ea nũc lo
quimur. ſcdo de queſito an. ſ. aliquid valeãt. ℭ Circa primum
6 notãdũ, † ꝙ indulgẽtia in ſacra ſcriptura reperit̃ qñqꝫ accipi
p remiſſione culpe: ſm̃ illud Judith.viij. indulgentiã eiꝰ cum
lachrimis poſtulemꝰ. Aliqñ p remiſſiõe pene pctõ debite ſm̃
illud Eſa.lxj. miſit me vt mederẽ ꝯtritis corde: ⁊ predicarẽ ca
ptiuis indulgentiã. Jſto autẽ vltimo indulgẽtia capit̃ impre-
Albertus ſentiarũ prout de ea loquimur. que ab Alberto magno ſuper
magnus. illud Mat.xvj. tibi dabo claues regni deſcribit̃ ſic. idulgẽtia
eſt remiſſio pene ſatiſfactorie impoſite vel imponẽde pro pctõ
cõfeſſo. ⁊ de quo preceſſit cõpunctio: qꝛ ille a deo abſolutus eſt
a vinculo peccati: ⁊ eterne dãnatiõis: q̃ abſolutio niſi precedat
nõ hꝫ locũ indulgẽtia hoĩs. in.iiij. vero ſniaꝝ. di.xx. idem dñs
7 Albertus † querens quid ſit relaxatio poſtq̃ poſuit duas dif
finitiones magiſtroꝝ antiquorũ quarũ prima eſt. relaxatio eſt
ſatiſfactionis maioris in minorẽ cõpetens ⁊ diſcreta cõmuta-
tio. ℭ Scda eſt relaxatio eſt pene tẽporalis debite diminutio
Ponit ſuã diffinitionẽ ꝯformiter ad eã q̃ poſuit ſup Matt.
xvj. dicẽs. relaxatio ſiue idulgẽtia eſt remiſſio pene iniũcte ex
vi clauiũ: ex theſauro ſuperogationis pfectorũ pcedens. in q̃
diffinitione remiſſio eſt tanquã genus. Sed qꝛ remiſſio eſt cul
pe quã ſolus facit deus: ⁊ eſt remiſſio pene: quã deus ⁊ homo
faciunt. ideo additur pene. qꝛ aũt iterũ pena eſt eterna quã re-
mittit hõ. ideo additur iniũcte. qꝛ hõ hãc remiſſionẽ tantũ fa-
cere põt iuriſdictionẽ habens: ⁊ claues; ideo additur: ex vi cla
uium. qꝛ vero nõ põt debite ⁊ diſcrete dimitti pena p pctis in
iuncta vni: niſi fiat recõpenſatio p alterũ: q plus debito facit:
ideo additur ex theſauro ſupererogationis pfectoꝝ pcedens
Alexander hec Albertꝰ. Cõcordat magiſter Alexãder de halis ſic dicẽs,
de halis. relaxatio ſm̃ ꝙ pprie ſumitur: eſt pñie iniuncte pprietatis ex
virtute clauiũ diminutio ĩpoſita pena eiuſdẽ generis. Eiuſdẽ
quidẽ generis eſt qñ pena tpalis relaxat̃: ⁊ pena tẽperans im-
ponitur. hec ille. magiſter vero Hẽricus de gãdauo quolibe-
8 to.xv.q.xiiij. diffinit indulgentiã ſic. † Indulgẽtia eſt remiſſio Henricꝰ de
pene temporalis debite pctis actualibus penitentium tpalis gandauo.
dico. Nõ remiſſione ⁊ abſolutione ſacr̃ali facta a prelato eccle-
ſie ex rõnabili cã per recõpenſationẽ: a pena indebita iuſtorũ.
in hac diffinitione ponit̃ remiſſio loco generis. eſt eñ oĩs in-
dulgẽtia remiſſio: ſed nõ ecõuerſo. vnde reliqua mẽbra diffini
tionis ſunt loco dr̃ie. qꝛ vero indulgẽtia de qua ad pñs loqui-
mur nõ eſt remiſſio: niſi pene: ideo ad dr̃iam remiſſionis culpe
que nõ poteſt ab eccl̃ie prelato remitti ſine ſacr̃o additur pene.
Quia vero idulgẽtia eſt remiſſio pene: ſed nõ niſi tpalis: ⁊ hoc
ad dr̃iam pene eternalis: ſup quã prelati eccl̃ie nullã hñt ptã-
tem: niſi cõmutando eã in tpalem mediãte ſacr̃o pñie: cum re-
a miſſione pctõꝝ ideo addit̃: tpalis. Quia vero indulgẽtia[a] eſt a ℭ Indulgẽ
remiſſio pene tpalis: ſꝫ nõ niſi debite: ideo addit̃: debite. ⁊ hoc tia. adde ꝙ
ad dr̃iam indebite pene: qualẽ ſuſtinuerunt multi martyres: q̃ indulgẽtia
nõ eſt remiſſionis indulgẽtialis materia: diuina vero indulgẽ eſt duplex.
tia non eſt remiſſio pene tẽporalis: niſi debite p pctis: ideo ad- vide Petr.
ditur pro pctis: ⁊ hoc ad dr̃iam pene: qua deus punit aliquos de anch. la-
tpaliter nõ ex culpa: vt in ceco nato: ⁊ Job: ⁊ ſimilibꝰ q̃ ẽt non te ſcribentẽ
eſt materia indulgẽtie. Quia vero indulgẽtia non eſt remiſſio in.c.qd̃ aũt.
pene tpalis: niſi debite pctis actualibꝰ; ideo addit̃: actualibus. nu.8.de pe-
⁊ hoc ad dr̃iam pene debite originali qd̃ non remittit̃: niſi ĩ ba ni.⁊ remiſ.
ptiſmo: aut ĩmediate a deo. Preterea qꝛ indulgẽtia non eſt re
miſſio pene tpalis debite pctis actualibꝰ: niſi penitẽtiũ: id̃ ad-
dit̃ penitẽtiũ ⁊ hoc ad dr̃iam pene eterne: q̃ debet̃ pctis actua
libꝰ non penitẽtiũ: q̃ qñqꝫ hic ĩcipit tpaliter: ⁊ in ĩferno cõplet̃
eternaliter: ⁊ eſt oĩno irremiſſibilis a prelato eccl̃ie. Quia ve-
ro indulgẽtia pene tpalis debite pctis actualibus ſꝫ nõ remiſ
ſe iã in abſolutione ſacr̃ali: ideo addit̃: non remiſſione ⁊ abſolu
tione ſacr̃ali facte. ad dr̃iam pene tpalis debite remiſſe penitẽ-
tibus in abſolutione ſacr̃ali p ſacerdotẽ: in qua remittitur cul
pa: ⁊ cõmutat̃ pena eterna in tpalem: ⁊ illius tpalis pars p ab
ſolutionẽ remittit̃ ſacr̃alem: ⁊ hoc virtute clauiũ ſacr̃alis po-
teſtatis: ⁊ ſi non eſt tanta ꝯtritio: q̃ totã deleat: remanet peni-
tens debitor pene reſidue perſoluende hic: vel in purgatorio.
Quia vero reſidua pene tpalis pars perſoluenda ſolui poteſt
aut eleemoſynarũ largitione ſm̃ illud daniel.iiij. pctã tua elee
moſynis redime: aut luitione pene in propria pſona hic: vel in
purgatorio ſuſtinẽda. ſm̃ illud Job.xx. lꝫ quecũqꝫ fecerit: aut
recõpenſatione. ⁊ qꝛ hoc modo fit in indulgẽtiarũ largitione:
ideo addit̃ in diffinitione p recompẽſationẽ de pena indebita
iuſtoꝝ. Quia vero talis remiſſio non fit ab hoĩe: niſi p ptãtem
a deo cõmiſſam: ideo addit̃: a prelato eccleſie facta. Et hoc tñ
dictũ ſit de primo. In quo videndũ erat quid ſit indulgentia:
prout de ea nũc loquimur. ℭ Circa ſcdm̃ videlicet an indulgen-
tie aliquid valeant. Eſt ſciendũ ꝙ circa indulgentias quidam
vt inquit Albertus mag. in.iiij. pdictis rõnibꝰ plus moti: q̃ Albertus
neceſſe eſt dixerũt indulgẽtias nihil valere: ſꝫ eſſe piã fraudẽ. magnus.
qꝛ mater eccl̃ia decipiẽdo pueros ſuos pvocat ad bonũ. ſ. pere
grinationes: ⁊ eleemoſynas: ⁊ auditũ verbum dei: ⁊ hmõi: ⁊ de
derũt exẽpliũ de matre pvocãte paruulũ ad ambulãdũ qd̃ vti-
le eſt puulo: ⁊ in fine vie pmittẽte pomũ ⁊ poſtea ſubtrahente:
q̃ deceptio pia ẽt eſt. Jſti inqt Albertus ad ludũ puerorũ tra
hũt facta eccl̃ie: ⁊ hoc fore hereſim puto. in nullo enim credere
tur eccl̃ie: ſi in iſtis q̃ predicant̃ pplo ⁊ adhortant̃ fideles vt fa
ciant inueniret̃ deceptio. ideo alij plus q̃ oportuit ꝯtradicen-
tes: dixerũt ꝙ ſimpliciter ſicut pnuntiant̃ indulgentie: ita va
lent ſine omni alia ꝯditiõe ĩtellecta vel dicta. Sꝫ iſti nimiũ bo-
num forũ inqt Albertus faciũt de mĩa dei. ideo tertie ꝯſentiẽ
dum videt̃ opinioni: q̃ elegit mediã opinionẽ q̃ in duabus ſtat
9 cõcluſionibꝰ. ℭ Prima eſt. † ꝙ indulgẽtie veraciter valẽt his Prima cõ
quibus dant̃: ſicut eccl̃ia eas valere predicat. ℭ Scda conclu- cluſio.
10 ſio eſt. † ꝙ ad hoc ꝙ indulgẽtie valeãt alique ꝯcluſiones requi Scda con-
runt̃. Prima cõcl̃o videlꝫ ꝙ indulgẽtie veraciter ſint vtiles ⁊ cluſio.
valeãt his qbus dant̃ pbat̃ ſic. vl̃is eccl̃ia nõ p̃t errare: qꝛ ille
q in oĩbus exauditꝰ eſt p ſua reuerẽtia dixit petro: ſup cuius
cõfeſſione ẽt fundata eſt. Ego p te rogaui petre: vt nõ deficiat
fides tua. Luce.xxij. ſed eccl̃ia generalis indulgẽtias appro-
bat: ergo ĩdulgẽtie aliqd valent. ℭ Scdo ſic. vl̃is gubernator
eccl̃ie. ſ. ſũmꝰ põtifex pcipue ĩ his q̃ tota eccl̃ia recipit ⁊ appro
bat nõ ẽ credẽdꝰ fallere velle aliquẽ: nec errare vt in.c. hꝫ ẽ fides
xxiiij.q.i. ꝯſtat aũt. ꝙ ſummꝰ põtifex ſiue ſedes apl̃ica ĩdulgẽ-
tias valere fidelibus p̃dicat: ⁊ docet: ⁊ p̃dicari ⁊ doceri facit: vt
notũ eſt. q̃ firmiter credẽdũ eſt: ꝙ ĩdulgẽtie veraciter valeãt: ſi
cut valere p̃dicant̃. ℭ Tertio ſic ꝯfirmat̃ vitas pfate ꝯcl̃onis
ex eo ꝙ ꝯſuetudo hec ꝯceſſiõis indulgẽtiaꝝ a ſcis prĩbꝰ q ſpũ
ſctõ ĩſpirati credunt̃ fuit ĩchoata ⁊ ꝯtinuata ⁊ ſuſtinuerũt ꝯti
nue ſicut pꝫ de btõ greg. ⁊ mltis alijs: q ſecuti ſunt ĩ eccl̃ia xpi
q̃ nullo mõ dubitãdũ ẽ: qn indulgẽtie v̓aciter valeãt al̃s opor
teret dicere: ꝙ ẽt ſcti viri vteret̃ mẽdacio aliq̃ ĩ his: q̃ in indul
gẽtijs p̃dicãt: qd̃ vr̃ valde pnicioſũ. Sicut ẽ hoc pnicioſũ cẽt

dicere de ſcriptura ſacra:ita ⁊ de doctrina eccleſie.quoniā non
videtur minor authoritas eccleſie in agibilibus: q̄ in credibi
libus.vnde ſimile dicēdum videtur de authoritate eccleſie: qđ
Auguſt. de authoritate ſacre ſcripture.dicit Augu.in epla ad hiero.et
habetur diſt.ix.in.c.ſi ad ſcripturas. vbi inquit:ſi ad ſcriptu
ras ſanctas admiſſa fuerint vel officioſa mēdacia:quid in eis
11 remanebit authoritatis quaſi diceret nihil.† Ceterū hec īdul
gentiarum conſuetudo nō modo patrū eccleſie authoritate ꝓ
babilis redditur:ſed etiā quia multipliciter fidelibus eſt ſalu
bris. Primo quidem q͛ ſpes ipſa obtinende indulgentie facit
fideles crebrius ⁊ copioſius concurrere ad eccleſias : ⁊ ſermo
nes ⁊ hmōi.que ad honorem dei ⁊ cōmunem vtilitatem perti
nent:⁊ ita conceſſio indulgentiarū eſt ad profectū ⁊ cōmodum
vtriuſq; reipublice:ſcʒ ſpiritualis ⁊ temporalis:⁊ excitat ⁊ cō
mouet peccatores ad pnīam:plane cū audiunt ſe tam largam
gratiam pro tam modico conſecuturos.ſ.ſi ſolū cōfiteantur:⁊
de pctīs ſuis doleant:ob hoc multi duri mouenẗ ad cōfitēdū:
qui alr̄s ad hoc permoti nō fuiſſent.hec ergo ⁊ ſimilia ſunt pro
pter que cōiter oēs doctores dicunt indulgentias tenere:⁊ va
lere tanq̄ a ſpiritu ſancto introductas hec de prima concluſio
ne. ¶ Pro ſcđa ꝯcluſione que habet ꝙ ad hoc ꝙ indulgentie
valeant requirantur alique cōditiones. Eſt notandū ꝙ iuxta
Alber.ma. Albertum magnū vbi.ſ. requirunẗ plura videlʒ:duo ex pte
dantis primū authoritas ex parte iuriſdictionis : quā habet
vt papa:epš:legatus:⁊ hmōi.ſm eſt pia cauſa dantē mouens:
nō priuata:ſed publica. hec aūt cauſa in duas diuidiẗ vt ſcilʒ
ſit iuſta neceſſitas:ſicut periculū patrie: liberatio terre ſancte
periclitata fides:periclitatio ſtudij : ⁊ hmōi.aut vtilitas ſicut
edificatio loci religioſi:vel eccleſie:vel hoſpitalis : vel repara
tio viarū cōmunium:vel auditus verbi dei:⁊ frequētatio reli
quiarum ⁊ hmōi. Alia aūt quatuor ſupponunẗ ex parte ſuſci
pientis. Primū ꝙ ſit contritus:q͛ alias in eo nō preceſſit ab
ſolutio diuina a culpa ⁊ reatu pene eterne. Scđm eſt ꝙ vincu
lum eccleſie nō contēnat.ſ. ꝙ ſe preſentet ſacerdoti per confeſ
ſionem:vnde contritis ⁊ cōfeſſis dicitur in forma indulgentia
rum. Tertium eſt fides:qua credat hoc ſibi poſſe fieri per cla
uium poteſtatem. Quartū eſt adimpletio eius pro quo datur
indulgentia.vltimo ex parte eius vnde fit remiſſio:requiritur
abundantia theſauri meritoꝝ repoſitorū in thecis ſpūalibus
eccleſie:de quo theſauro fit mētio in articulo ſequenti. ¶ His
Ad primū habitis dicendū eſt ad rōnes in oppoſitū. Ad primam reſpō
argumētū. detur.ꝙ remiſſio que per indulgentiam fit non tollit quin ſm
menſurā delicti ſit plagarū modus pena em̄ quā alius ſponte
ſuſtinuit diſtribuitur pro expiando reatu alteriꝰ.vnde indul
gentie nō dicuntur ita valere:ꝙ per eas a reatu pene penitēs
ſimpliciter abſoluatur:ſed q͛ per eas datur ei de cōi theſauro
eccleſie:ꝙ ſoluaẗ pro eo ſicut plenius in ſequenti.c.exponetur.
Ad ſcđm. ¶ Ad ſcđam reſpondeẗ iuxta dñm Albertū negando mino
Albertus. rem : dicimus enim . ꝙ homo punit licet non idem:ſed homo
alius qui in penis ſupererogauit:cuius ſupererogationem in
poteſtate diſpenſandi habet eccleſia: ⁊ hoc bene poteſt fieri ſi
cut habetur.j.ad cor.xij.in gloſ.⁊ in textu ſicut cōmunicantur
bona corporis naturalis de mēbro vno in aliud:ita cōicantur
Ad tertiū. bona corporis myſtici. ¶ Ad tertiam reſpōdetur iuxta eun
dem Albertū magnū:ꝙ rō nō ꝓcedit.q͛ aliud eſt in ſpūalibꝰ:
⁊ aliud in corporalibus.q͛ in ſpūalibus oēs morbi pendent ex
cauſa vna:que eſt peruerſa voluntas:⁊ illa conuerſa ſupponi
tur antequā locum habeat indulgētia:⁊ ideo quecūq; pena eſt
ſatiſfactoria reſidui remanētis: ita ꝙ morbꝰ nō reuertiẗ:ſʒ in
morbis corporalibus non oēs morbi pendent ex radice vna.
Et ideo nō poteſt medicinam in medicinā cōmutari. Tamen
conſiliū meū in talibus conſueuit eſſe dicit Albertus ꝙ etiam
poſt relaxationem penitens remaneat in penītētia quā diſcre
tus confeſſor poſt diligentem examinationē cōfeſſionis iniun
git.q͛ nō iniungit tantū pro reatu delendo: ſed etiā vt ſit me
dicina contra oēs pronitates cōtractas ex antiquis peccatis.
que nō delentur per indulgentiam ſed potius per opera ſatiſ
factionis predicto modo impoſite: ⁊ ideo licet nō teneatur ie
iunare vt ſatiſfaciat pro reatu:vtile tamē eſt:ꝙ conſeruet pro
medicina reliquiarū:ſicut etiam medicus corporalis dat me
dicinā:⁊ ordinat dietam. hec Albertus.

12 **Ad ſecundum** Sic ꝓceditur.† Et videtur ꝙ per indulgentiam nō poſſit ali
Primū ar gumentū. quid remitti de pena ſatiſfactoria. ¶ Primo ſic.hec ad pote
ſtatem excellentie ptinet vt ſine ſacramentis effectus ſacroꝝ
tradatur . ſed nullus hʒ poteſtatē excellentie in ſacramentis:
niſi xp̄s cū ergo ſatiſfactio ſit pars ſacramēti operans ad re
miſſionem pene debite videẗ ꝙ nullus homo purus poſſit re
mittere reatū pene ſine ſatiſfactione.ergo per conſequens vi
detur:ꝙ indulgentie que dantur a prelato eccleſie nō ſe exten
Scđm arg. dant ad remiſſionē pene ſatiſfactorie. ¶ Scđo ſic. inferior nō
pôt abſoluere ab eo:ad qđ ſuperior obligauit:ſed deus abſol
uendo a culpa ligat ad penā temporalē:vt dicit hu.de ſancto
victore. ergo nullus homo pôt abſoluere a pena illa aliqđ di
mittendo. ¶ Tertio ſic.facere dignos fructus pnīe eſt vnū de Tertiū ar.
diuinis preceptis: a quo nō pôt quiſquā nobis purus abſol
uere:ſed dignos fructus facere eſt: ſm magnitudinē ſceleris
magnifice ſatiſfacere.ergo videt ꝙ nō licet alicui de illo dimi
nuere.ergo nec relaxationē aliquā facere vel percipere. ¶ In Opponit ꝯ
oppoſitū eſt tex.preſentis litere:in quo hoc manifeſte preſup contrariū.
ponitur. Item idē ex diffinitione ptz ſuperius aſſignata in
dulgētie in q̄ dictū eſt:ꝙ eſt remiſſio pene ſatiſfactorie impoſi
te vel iniungende pro pctō cōfeſſo ⁊c. ¶ Hic vidēda ſunt tria Reſpōdet.
Primo.ꝙ vnus pro alio pôt ſatiſfacere. Scđo de theſauro ec
cleſie vnde indulgentie danẗ. Tertio videbit ad quid ſe exten
dat indulgentia: ⁊ ita reſpondebit ad queſitū. ¶ Quantū ad
13 primū ſit iſta concluſio† ꝙ vnus ꝓ alio ſatiſfacere pôt* ſiue ꝙ a ¶ Satiſfa
a vnus penā ſatiſfactoriā ꝓ alio pôt explere deo acceptabiliter. cere. Adde
Iſta ꝯcluſio q̄ eſt fundamentū totius huius materie multipli ꝙ ſatiſface
citer ꝓbatur. Primo ſic.dicit aplš ad galath.vj. Alter alte re vel plene
rius onera portate.ſʒ onera q̄ maxime ſunt portāda ſunt one de ſatiſfacie
ra ſpūalia.ergo videẗ ꝙ vnꝰ onus pnīe pro alio poſſit ſuſci do canere
pere. ¶ Scđo per ſimile in naturalibus: videmus enim in ali paria ſunt ī
quo corpore aīalis ꝙ vnū membrum ſe exponit vt ſuſtineat le foro pnīe
ſionem ⁊ grauamē alterius: ſicut ptz:ꝙ brachiū ſe exponit ꝓ Pet. de an
capite.Si ergo in corpore myſtico eſt connexio per aſſimula cha. in.c.ſu
tionem ad corpus naturale: videẗ ꝙ vnū mēbrū onus alteri per. num.3.
poſſit ſupportare:⁊ in ſe ſuſcipere. ¶ Tertio ſic.per ſimiles in de excep.
humanis actibus:videmus em̄ ꝙ ſic eſt in humanis:ꝙ ſi quis
eſt alicui debitor: nō refert apud creditorē: vtrū ipſe vel alius
ſoluat.imo pro eodem vtrūq; acceptat. Cū ergo multo beni
gnior ſit deus in pcipienda ſolutione q̄ homo terrenus. vide
tur ꝙ ipſe ſit cōtentus : ⁊ ſibi ſufficiat ſi alius ſatiſfaciat ꝓ eo.
Et ꝯfirmaẗ ſic.charitas magis ꝑt apud deū:ꝙ apđ ho
mines:ſʒ vnus pôt apud hoīes alterius amore debitū ſoluere
ergo multo magis hoc in diuino iudicio fieri pôt. Patet er
go ꝯcluſio.ꝙ q̄tum ad ſolutionē debiti vnus pôt pro alio ſa
tiſfacere:dūmodo ſit in charitate:vt eiꝰ opera in charitate eſſe
14 poſſint. ¶ †Quātū ad ſm ſit iſta ꝯcluſio. In ecclīa eſt theſau
rus ſpūalis ſufficientiſſimus vnde diſpēſatores eius pſis cau
ſis moti poſſunt cōicare quibuſcūq; vere penitentibus: quod
ſufficit ad ſatiſfactionē ꝓ pctīs eoꝝ in parte vel in toto:prout
15 diſcretioni eoꝝ videbiẗ expedire. Probaẗ concluſio iſta. Sunt
em̄ quatuor maxime ex quibus theſaurus prefatus ſpiritua
lis cōſurgit. Primū eſt meritū paſſionis Chriſti. Quod me
ritū cū ratione ſuppoſiti diuini fuerit infinitū : excedit etiam
ſua infinitate efficaciam omniū ſacramētoꝝ. Secundū eſt me
ritū beatiſſime virginis:que etiam multos labores ⁊ dolores
ſuſtinuit:⁊ penas ſpecialiter in Chriſti paſſiōe.vnde Simeon
de hoc prophetans ait.⁊ tuā ipſius animam pertranſibit gla
dius.Luce.ij. Tertiū eſt meritū ſanctorū martyrū qui multo
plura ſuſtinuerūt tormēta:quā meruerunt eorū peccata aut
eis erat neceſſariū ad ſalutē. Quartū eſt meritū beatorū cōfeſ
ſorū:atq; beatarū virginū:aliorūq; ſanctoꝝ omniū:qui in ope
ribus pnīe ſupererogarūt ad menſurā debitorū ſuoꝝ. ⁊ mul
tas inſuper tribulationes ⁊ anguſtias ſuſtinuerunt patiēter:
per quas penarū multitudo poterat expiari:ſi eis deberetur:
quorū cū tāta certe eſt copia meritorū:vt valere videanẗ pro
ſolutione om̄ penarū pro peccatis noſtris debitarū. ¶ Sunt
aūt hic duo notanda propter dām Durandum volentem pro Durādus.
bare:ꝙ merita ſanctorū nō pertineant ad theſaurum eccleſie:
q͛ vt inquit cū illa ſint pene remunerata nō videtur eſſe ſatiſ Petrus de
factoria pro alijs. Primū aūt notādum ſm Petrū de palude palude.
16 eſt† ꝙ opus bonum penale ſanctorū poteſt dupliciter conſide
rari vno modo inquantū eſt meritorium:⁊ ſic non tranſgredi
tur perſonā:niſi ſolum meritū Chriſti.qui ſibi ⁊ alijs meruit:
ceterorū vero meritū ſolū ſibi ꝓdeſt: ⁊ ſic nullus alius a Chri
ſto plus meruit:q̄ accepit vel recepturus ſit in ſeipſo. ſecūdo
modo conſideratur prout eſt ſatiſfactoriū: ⁊ ſic multi plus ſa
tiſfecerunt q̄ debuerunt.vnde licet homo nō poſſit facere bo
num pro alio : quin mereatur ſic tn̄ poteſt pro alio ſoluere:ꝙ
non liberet ſe: ſed illum ſolum.vnde ſatiſfactio quā homo pro
alio facit ſibi quidem eſt meritoria:⁊ nō illi ſed illi eſt liberato
ria:ſʒ nō ſibi.q͛ ergo ſancti plus ſuſtinuerunt q̄ meruerant:⁊
hoc nō ſolum animo merēdi:ſʒ etiam ſatiſfaciendi pro ſe qui
dem primo:deinde pro omnibus indigentibus ſm ordinatio
nem eccleſie:ideo illis primo cedit in ſatiſfactionem ſm quali
tatem culpe:pene reſiduum vero reſeruatur pro indigenti
bus diſpenſandum per prelatos eccleſie. ¶ Secundo eſt notā Petrus de
dum ſecundum eundem Petrum qđ licet ſancti in hoc conue palude.
niant cū Chriſto: quod de hīs que ſunt ſupererogationis ali
quid ponant in theſaurum eccleſie:ſicut Chriſtus. ¶ In hoc
tamen

tamē differūt: q͛ tota ſatiſfactio xp̄i ceſſit in theſaurū pro ce
teris:⁊ nihil pro ſe.q͛ nullus pene debitor fuit:nec pene origi
nalis nec actualis. Alij vero ſancti non,q͛ oēs eorū penalita
tes non ceſſerunt nobis in theſaurum : q͛ ipſi debitores erant
multarum tam rōne originalis peccati:q̄ actualium:vñ illud
qđ ſupererogarunt ſoluto debito eoꝝ ceſſit nobis in theſau
rum eccleſie. Beata aūt virgo maria medio modo ſe habet.q͛
de ſuis penalibus id ſolū pro ea ſatiſfecit: qđ erat pena pecca
ti originalis:ſicut mors nature cuius ipſa debitrix fuit. Reli
que aūt eius penalitates ſponte aſſumpte tote nobis cedunt
non illi que nullius culpe actualis rea fuit.hec ille. Quod autē
hmōi theſauri meritoꝝ oīm xp̄i ⁊ ſanctoꝝ ſit diſpenſatoribus
Albertus. clauiū credita ſignificatur. vt inquit magnus Albertus ſup
matthetum. Eſa.xxij.vbi primo dicit dabo clauē domus Da
uid ſuper humerū eius:⁊ aperiet ⁊ nō erit qui claudat. ⁊ clau
det ⁊ non erit qui aperiat.⁊ poſt modicum ſubiungit.⁊ ſuſpen
dam ſuper eū oēm gloriā domus patris ſui vaſoꝝ diuerſa ge
nera. Omne vas paruulū a vaſis craterarū vſq; ad vas muſi
corum. Gloria autē patris celeſtis ⁊ theſaurus in ſanctoꝝ me
ritis ⁊ vaſa ſunt corda ſanctorum paruula per humilitatem:
⁊ ideo plus gratie cōtinētia.vaſa muſica ſunt corda laudis di
uine:eo ꝙ in eis plus gratia dei prefulget.ex hoc cū theſauro
ſuppletur defectus eoꝝ quibus de pena condigna pro pecca
17 to vel pars vel aliqn̄ totum remittitur. ¶ Preterea† ꝙ pre
fati theſauri diſpenſatio ſit in ptāte eccleſie.ꝓbatur rōne mul
Chryſoſto. tipliciter.primo ſic.dicit Chryſoſto.ſuper illud matt.xvj. tibi
dabo claues regni celoꝝ.homini mortali terre ⁊ oīm que in ce
lo ſunt commiſit ptātem deus:⁊ eccleſiam celo validiorē mon
ſtrauit. Cōſtat aūt q͛ qđ in celo indulgetur indultum eſt. cum
ergo eccleſia ſit validior celo:videtur ꝙ indultum eſt qđ in ec
cleſia indulgetur. ſed hoc nō poteſt eſſe:niſi in ptāte eccleſie ſit
diſpēſatio theſauri.vnde fit indulgentia.ergo diſpenſatio pre
fati theſauri ſtat penes ptātem eccleſie. ¶ Scđo ſic.dicit apo
ſtolus.ij.Coꝝ.ij.nam ⁊ ego qđ donaui ſi quid donaui propter
vos in perſona xp̄i.glo.ac ſi xp̄s donaſſet.ſed conſtat ꝙ hoc ꝙ
Chriſtus donauit donatum eſt.ergo qđ paulus donauit. Sed
ſummus pōtifex non eſt minoris ptātis quātum ad talia:quā
ſanctus Paulus fuerat.ergo qđ papa donauit donatū eſt. ſʒ
hoc eſſe non poteſt ſi ptās diſpenſandi theſaurū non ſit apud
eccleſias.ergo ⁊c. ¶ Tertio non eſt minus in ptāte eccleſie di
ſpenſare hmōi merita theſauri:q̄ in ptāte capitis alicuiꝰ con
gregationis diſpenſare merita ſubditoꝝ.ſed prelatus congre
gationis vtpote alicuius religionis pôt de theſauro ſubdito
rum ſuorū diſpenſare recipiendo eos ad beneficia ordinis.er
go prelati in eccleſia habent facultatem diſponēdi theſaurum
meritorum oīm ſanctorum. ¶ Quarto ſic.in ciuilitatibus hu
manis oēs ciues cōicantes in vno bono publico ſunt in pote
ſtate vniꝰ principis vt de eorū bonis diſponat:prout meliꝰ ex
pedire iudicauerit politie.ergo magis in ſpūalibus vbi ma
ior vnio ⁊ maior charitas eſt : pñt bona meritorū alioꝝ alijs
cōicari. ¶ Quinto ſic.conſtat ꝙ xp̄i meritū nō eſt fruſtra: nec
alia opera ſupererogationis ſanctoꝝ patrum. qm̄ vt dicitur
eccle.xx.theſaurus inuiſus que vtilitas eius quaſi diceret nul
la. Si meritum xp̄i eſt infinitū:⁊ merita ſanctorū in operibus
pnīe fuerunt multo maiora: q̄ debebanẗ culpis eorū : ergo de
hoc theſauro pôt alijs ad recompenſandū pro eoꝝ debitis ali
quid cōicari:ſed hoc nō pôt fieri niſi apud eccleſiā ſit ptās di
ſpenſandi hmōi theſaurum.ergo ⁊c. ¶ Sexto vnū corpus ſu
mus in xp̄o ſicut multa ſunt membra in humano corpore ad
roma.xij. ſed bonū vnius mēbri in corpore aīalis proficit oī
bus alijs mēbris.ergo pariter in corpore xp̄i myſtico qđ eſt ec
cleſia bona quorūdā mēbroꝝ poſſunt alijs cōicari:ſed hoc eſſe
nō pôt:niſi authoritas diſpenſandi ſit in ecclīa:ergo authori
tas diſpēſandi prefatū theſaurū eſt penes eccleſiā. ⁊ hec de ſe
cundo. ¶ Quantū ad tertiū in quo videndū eſt ad quid ſe ex
18 tendat indulgētia ſit iſta concluſio† indulgentia prout hic lo
quimur extēdit ſe ad remiſſionē pene tēporalis debite ꝓ pec
catis actualibus penitentiū. Iſta ꝯcluſio patet ex diffinitione
ſuperius poſita ipſius indulgētie in arti.j.qōnis precedentis.
¶ Pro qua cōcluſione eſt notandū ꝙ pena eterna cuius rea
tum homo peccando incurrerat per ꝯtritionē a deo dimittiẗ.
vnde ad iſta(ſicut ſuperius in qōne precedēti diximus) nō or
dinatur indulgētia:licet aūt penitēs abſolutus ſit a reatu pe
ne eterne:vt prediximꝰ:remanet tamē obligatus ad penā ali
Auguſt. quam perſoluendā.qm̄ vt ait Auguſt.deus nō dimittit dede
cus culpe ſine decore iuſtitie . de iſta aūt pena temporali pars
dimittitur virtute clauiū in cōfeſſione:⁊ abſolutione: ⁊ rema
net homo obligatus ad reſiduū pene perſoluendū. Iſta autē
pena poteſt ſolui vel in preſenti vita per penā purgatorij. vn
de ad iſtius pene tēporalis quā homo tenetur perſoluere per
remiſſionem ordinantur indulgentie. ¶ Ceterum notandum
ꝙ vt tam ſanctus Thomas q̄ dñs Bonauētura ⁊ Richardꝰ S. Thom̄.
⁊ alij tangūt circa modū quo indulgentie valent ad remiſſio Bonauent.
nem pene hmōi tēporalis fuit apud antiquos varius modus Richardꝰ.
loquendi. Quidā enim diſtinguētes inter forū dei ⁊ forum ec
cleſie dixerūt hmōi relaxationes non fieri nec intelligi q̄tū ad
forum dei:ſed quantū ad forū eccleſie. Dicunt em̄ ꝙ per indul
gentiam abſoluitur quis a penis taxatis a iure vel a ſacerdo
tibus:vt nō teneatur facere eas in preſenti vita: ſed non abſol
uitur a pena culpe debitā ſm iudiciū dei: qui etiam totam ex
ſoluat in purgatorio q̄uis per indulgentiā nō teneatur eam
facere in hoc mūdo. Sed iſte modus dicendi nihil valet. Tū Cōtra pre
primo quia eſt expreſſe ꝯtra priuilegiū datum Petro matth. dicta.
xvj.cui dictū eſt.quodcūq; ligaueris ſuper terrā:erit ligatum
⁊ in celis.vnde remiſſio que fit in foro eccleſie valet q̄tum ad
forū dei. ¶ Tū ſcđo q͛ ſi ſic homini indulgētie plus obeſſent
q̄ prodeſſent. Cuius rō eſt.q͛ remittere minorē penam ⁊ trāſ
mittere ad grauiorē nō eſt alleuiatio: ſed nocumētum. ſʒ ſi in
dulgentie tantū valerent primo modo cū remitterent leuē pe
nam.ſ.huius vite ⁊ tranſmitterent ad grauiorē.ſ. purgatorij
nec ibi eſſet vere remiſſio nec dicēda ibi eſſet pietas: ſʒ crudeli
tas.vnde indulgentie nō valerent:ſʒ potius nocerent qđ non
19 eſt dicendū.ideo contra hanc opinionē ſit iſta cōcluſio:† indul
gentie tam in foro dei q̄ in foro eccleſie valent ad remiſſionem
pene reſidue poſt contritionē : confeſſionē:⁊ abſolutionem ſa
cramentalem:ſiue ſit iniuncta:ſiue nō. iſta concluſio deduciẗ ſic
iuxta ſanctū Thomā ex precedentibꝰ:vnus pôt pro alio ſatiſ S. Thom̄.
facere:⁊ maxime quādo procedit ex authoritate ſupioris. ptʒ
ex primo articulo huiꝰ qōnis. Sancti ex quorū ſuperabūdan
tia operū ſatiſfactionis theſaurus ſpūalis (de quo diximus)
eſt collectus:non determinate pro iſto qui remiſſione indiget
hmōi opera fecerunt:alias abſq; omni indulgētia remiſſionē
conſequereẗ:ſʒ cōiter pro tota ecclīa.vnde apl̄s dicit ſe imple
re ea que deſunt paſſioni xp̄i in corpore ſuo ꝓ eccleſia : ad quā
ſcribit.ij.coꝝ.j.⁊ ſic merita ſunt cōia totius eccleſie:ea aūt que
ſunt cōia alicuius multitudinis deſcribunẗ ſingulis de multi
tudine ſm arbitrium eius:qui multitudine preeſt. vnde ſicut
quis cōſequeretur remiſſionē pene: ſi alius pro eo ſatiſfeciſſet
ita ſi ſatiſfactio alteriꝰ ſibi per eū qui pôt diſtribuaẗ. Cū ergo
indulgentia nihil aliud eſſe videaẗ q̄ cōicatio pene xp̄i ⁊ ſan
ctorum:que cōicatur nobis ad ſatiſfaciendū pro pctīs noſtris
ptʒ ꝙ indulgentie valent per modū ſolutionis ad remiſſionē
pene debite pro pctīs:qđ erat tertiū dicendū. ¶ His habitis
dicendū eſt ad rōnes in oppoſitū. Ad primā reſpōdetur iuxta Ad primū
dñm Durandū:ꝙ ad poteſtatē excellētie pertinet cōferre effe argumētū.
ctum ſacramēti ſine ſacro:ſʒ ſecūdariū effectū cōferre pôt ille: Durādus.
qui nō hʒ poteſtatē excellentie. Ideo remiſſionē culpe que eſt
principalis effectus pnīe:nō poteſt ꝯferre ſine ſacramēto: niſi
xp̄s.apud quem reſidet poteſtas excellētie ſed remiſſionē pe
ne que eſt ſecūdarius effectus poteſt facere alius a Chriſto:vt
pote quilibet ſatiſfaciens pro alio : vel reſpondetur breuius
iuxta ſanctum thomā.ꝙ quando papa dat indulgentias:non S. Thom̄.
dimittit culpam ſine pena:ſed potius penā Chriſti ⁊ ſanctorū
recompenſat pro pena:quam iſte cui datur indulgentia debe
bat. ¶ Ad ſecundam reſpōdetur quaſi e. dē modo.ꝙ iſte qui Ad ſcđm.
indulgentias ſuſcipit:nō abſoluitur ſimpliciter loquēdo a de
bito pene ſed potius datur ſibi vnde debitū ſoluat:⁊ ita ratio
nō procedit. Concordat dñs Bonauentura dicens:ꝙ dās in Bonauen.
dulgentiam nō abſoluit omnino condonando : ſed pro eo ſol
uendo de eccleſiaſtico theſauro:vel poteſt dici: ꝙ inferior po
teſt abſoluere ab eo:ad quod ligat ſuperior cum ad hoc eſt ſibi
data authoritas a ſuperiore:ſicut patet.⁊ talis authoritas eſt
data a Chriſto prelatis eccleſie:cum ait Petro quodcunq; li
gaueris ſuper terram ⁊c. ¶ Ad tertiā reſpondetur iuxta eun Ad tertiū.
dem dominum Bonauenturam:ꝙ facere dignos fructus pe Bonauen.
nitentie eſt dupliciter: ſcilicet vere ⁊ interpretatiue : ⁊ ille di
gnos fructus penitentie dicitur facere: qui non ſolum per ſe
ipſum: ſed etiam per alium ſuffragium habet ſufficiēs pretiū
ad ſoluendum debitum. Et ita patet quod in cōceſſione indul
gentiarum non fit aliquid contra preceptum dei.

20 **Ad tertium** Sic proceditur.† Et videtur ꝙ in dulgentie non debeant dari pro tē
porali ſubſidio aut beneficio. ¶ Primo ſic.remiſſio peccato Primū ar
rum ſiue pene temporalis pro peccato debite eſt quid ſpūale: gumētum.
ſed non licet dare ſpiritnale pro temporali:imo facere hoc vi
detur eſſe ſimoniacū.ergo non licet dare indulgētias pro ſub
ſidio vel beneficio temporali. ¶ Scđo ſic. preſtantior eſt mīa Scđm arg.
ſpiritualis:⁊ magis neceſſaria : q̄ corporalis.vnde maius eſt
alicui parcere:quam pauperē hoſpitio recipere.ſed pro huiuſ
modi ſpiritualibus eleemoſynis ſiue beneficijs nō dantur in
dulgentie. ergo minus debēt dari pro corporalibꝰ ꝯñs videẗ
not. ¶ Tertio ſic.maioris perfectionis ⁊ plus deo acceptum Tertiū ar.

eſt religionẽ intrare:ꝙ crucẽ accipere.ergo poti⁹ deberet dñs
papa indulgentiã dare intrantibus religionẽ:ꝙ euntibus vl/
tra mare:ſed non dat pͥmis.ergo nec ſcđis eſt danda. ¶ In

Opponit in contrarium.

oppoſitũ eſt cõis eccleſie conſuetudo:que pro peregrinationi/
bus:pro eleemoſynis: pro viſitationib⁹ reliquiarũ ⁊ hmõi in/
dulgentias facit. ¶ Reſpõdeo dicendũ. ꝙ licet pro tẽporali/

Rñdet.

bus beneficijs abſolute conuenienter nõ dentur indulgentie:
pro tẽporalibus tamen ordinatis ad ſpũalia cõuenientiſſime
dantur. ¶ Pro cuius ꝯcluſionis declaratione eſt notandum

Bonauen.

iuxta dñm Bonauen.ꝙ ſicut videmus in politicis ⁊ cõitati/
bus humanis:ꝙ theſaurus rei publice propter duo maxime
cõſueuit proferri ⁊ cõicari exterius:ſic in tẽporalibus intelli/
gendum eſt. Profertur nãq₃ theſaurus extra ad diſpergẽdũ
propter gloriã principis:ſicut faciunt reges curiales: ſicut fe/
cit aſſuerus.Heſter.j. ¶ Alio modo ꝓpter vtilitatẽ cõitatis
ſiue neceſſitatẽ:ſicut quãdo leditur cõitas:proferunt ſtipẽdia
21 ⁊ donaria militibus:vt eant ad pugnã.† Sic theſaur⁹ eccleſie
ab his qui habent diſpenſare duplici ex cauſa dꝫ diſſolui.ſ.ꝓ/
pter gloriã principis:⁊ laudem. Laus enim ⁊ honor dei eſt in
ſanctis ſuis:⁊ ſancti honorãtur in conſtructione baſilicarũ: et
viſitatione earũ: ⁊ in cõmemoratione virtutũ ſuarum ⁊ idem
fit in dedicationibus: ⁊ ſermonibus,⁊ ideo pro his oĩbus in/
dulgentie recte fiunt. Cõmunis autẽ vtilitas eſt defenſio ter/
re ſancte:defenſio fidei:ꝓmotio ſtudij:⁊ ſimilia: ⁊ ideo pro ta/
libus adhuc debent fieri:⁊ quoniam iſta conſiſtunt in actibus
exterioribus:ideo pro actibus exterioribus qui ordinãtur ad
ſpiritualia conuenienter fiunt indulgẽtie. ¶ Ad rationes in
oppoſitũ. Ad primã reſpõdetur iuxta ſanctũ Thomã. ꝙ hic

Ad primũ argumẽtũ. S. Thom. Albertus magnus.

nõ eſt ſimonia,qm̃ hic non datur ſpirituale pro tẽporali abſo/
lute:ſed pro ſpirituali. Cõcordat Albertus magnus.d.nulla
eſt ſimonia hic quia illud quod eccleſia exigit: non refertur ad
corporale ſed ſpũale:nec eſt ibi emptio:ſꝫ largitas eccleſie:que
ſic ad bonum prouocat filios ſuos. ¶ Ad ſcđam reſpõdetur

Ad ſcđm. S. Thom.

iuxta ſanctũ Thomã negãdo minorẽ,qm̃ etiam pro pure ſpi/
ritualibus poteſt fieri indulgentia:⁊ fit quandoq₃. vnde crucẽ
predicantibus datur quãdoq₃ eadem indulgentia: que datur

Alexander de halis.

crucem accipientibus. vnde Alexãder de halis in.iiij.inquit:
ꝙ indulgentie pro beneficijs ſpiritualibus ſicut pro inſiſtenti
bus orationib⁹ pro terra ſancta:vel pro peregrinis terre ſan/
cte:vel pro rege:poſſunt ⁊ ſolent dari ⁊ maxime a ſummo pon
tiñce:⁊ illis precipue:qui preter orationis ſubuentionẽ aliã fa
cere nõ poſſunt:vtpote qꝛ ſunt debiles:⁊ pauperes: non enim
eſt conſonum rationi:ꝙ perſonis miſeris neganda ſint reme/
dia: que pia mater eccleſia ſolet filijs preſtare. hec ille. ¶ Ad

Ad tertiũ. Alexander de halis. Bonauen.

tertiam reſpõdetur ẽm Alexandrũ de halis:⁊ dñm Bonauẽ
turam negãdo conſequentiã. Et ratio eſt:qꝛ ſicut indulgentie
nõ debent dari indignis: ita nec debent dari niſi indigẽtibus
viri aũt religioſi qui ſtatũ aggrediuntur perfectionis:vtpote
quorum ſupererogationibus dantur indulgentie potius ſpi
ritualia bona alijs largiuntur:quã aliunde mẽdicẽt.vnde hic
maxime verum eſt quod dicitur Act.xxij. beatius eſt magis
dare:quã accipere.in temporalibus autem non habet verita/
tem ⁊ ita non eſt ſimile.

22 **Ad quartum** Sic proceditur.† Et videtur ꝙ indulgentie nõ tm̃ valeant:quan

Primũ ar.

tum ſonant ſiue predicantur. ¶ Primo ſic,ſi tantũ valent in/
dulgentie ꝗ̃tum predicantur:cũ multe ⁊ large indulgẽtie fiãt
Et merita ſint adeo pauca nũc;ꝙ vix poteſt homo ſufficere ſi

Scđm ar.

bi:videtur ꝙ iam totus theſaurus eccleſie a lõgo tempore de
feciſſet:⁊ ita nulla indulgentiã nunc valeat. ¶ Scđo ſic.indul
gentie nõ habent effectũ:niſi ex vi clauiũ,ſed ex vi clauiũ non
poteſt habẽs claues dimittere de pena peccati: niſi aliquid de
terminatũ conſiderata ꝗ̃titate pctĩ: ⁊ cõtritionis penitentis.

Tertiũ ar.

ergo cũ indulgentie fiant pro libito inſtituẽtis indulgentiam
videtur ꝙ nõ valeant tantũ quãtũ ꝓnũtiantur. ¶ Tertio ſic.
per debitũ pene homo a glorie perceptione retardat̃:quã ſum
me appetere dꝫ;ſed ſi indulgentie tantũ valeant quãtum pro/
nũtiantur:in breui homo per indulgentias diſcurrens poſſet
ab omni reatu temporalis pene immunis reddi.ergo videtur
ꝙ deberet pro his acquirendis oĩbus alijs operibus dimiſſis

Quartũ ar.

homo vacare. ¶ Quarto aliqñ datur indulgentia: ꝙ qui dat
auxilium ad aliquã fabricã erigendã:tertiã partẽ remiſſionis
pctõꝝ cõſequatur.Si ergo indulgẽtie tantũ valent quãtum
predicant̃:tũc qui dat vnũ denariũ:⁊ ſcđo vnũ ⁊ iterũ tertium
plenã abſolutionẽ ab oĩm pctõꝝ pena cõſequeret̃.qđ videtur

Quintũ ar.

abſurdum. ¶ Quinto ſic.qñq₃ datur hoc modo indulgentia:
q vadit ad aliquã eccleſiã ſeptẽ annos remiſſionis cõſequat̃.
ſi ergo tantum valet indulgẽtia quãtum predicatur. Ille qui
habet domũ prope eccleſiã vel clerici eccleſie qui quotidie va/
dunt cõſequeretur tm̃:quãtũ ille qui a remotis partib⁹ venit:
qđ videtur iniuſtũ.Et iterũ vt videtur pluries illam ꝯſeque/
rentur indulgentiam:cũ pluries vadant. ¶ Sexto idem vide

Sextũ arg.

tur remittere alicui penam vltra eſtimationẽ: quod remittit
abſq₃ cauſa.qꝛ quantum ad hoc qđ excedit:nõ recompenſatur
ſed ille qui facit indulgentiã non poſſet remittere abſq₃ cauſa
penam in toto;vel in parte alicui:vt ſi papa diceret alicui:ego
remitto tibi omnẽ penã debitã pro pctõ. ergo videtur ꝙ nec
poſſet aliquid dimittere vltra iuſtam eſtimationem:ſed indul
gentie plerũq₃ predicantur vltra iuſtam eſtimationẽ. ergo nõ
tantum valent:quãtum predicãtur. ¶ In oppoſitũ arguitur

Opponit i contrariũ.

ex illo Job.xv.nũquid indiget deus mẽdacio veſtro:⁊ pro illo
loquimini dolos.ergo etiã predicando indulgentias nõ men/
titur:⁊ ita tantũ valent:quãtũ predicãtur. ¶ Reſpondeo hic

Reſpõdet.

videnda ſunt duo.primũ de queſito:ẽm de forma ꝯceſſionis in
dulgẽtiarũ.Quid intelligatur per diẽ ⁊ annũ cũ dant̃.xl. dies
aut anni indulgentiarum. ¶ Circa primũ notandũ ꝙ vt tam

S. Thom. Albertus magnus. Prima opinio.

ſanctus Thomas:ꝙ Albertus ⁊ Bonauentura dicũt in.iiij.
di.xx.circa hoc eſt multa opinio. Quidam enĩ dicũt:ꝙ indul
gẽtie tm̃ non valent: quãtũ predicant̃.ſed vnicuiq₃ tm̃ valent:
quãtũ ſua deuotio ⁊ fides exigit:ſiue ẽm menſuram fidei ⁊ de/
uotionis ſuſcipientis.Et dicunt:ꝙ eccleſia ad hoc ita pronun
tiat vt quadam pia fraude hoĩes ad bene faciendũ alliciat: ſi/
cut mater:que promittẽs filio pomũ ipſum ad ambulandum
prouocat.Sed hoc ꝙ hec opinio aſſerit eſt valde periculoſum

Cõtra predictã opi. Auguſt.

qm̃ ſicut dicit beatus Auguſt.in epl̃a ad hieroñ:⁊ nos ſupra
induximus ſi in ſacra ſcriptura deprehenditur aliquid falſita
tis:iam robur authoritatis ſacre ſcripture perit.Et ſimiliter
ſi in predicatione eccl̃ie aliqua falſitas deprehẽditur:nõ eſſent
documẽta eccleſie alicuius authoritatis ad roborandum fidẽ.

Scđa opi.

¶ Scđa opinio eſt dicentiũ ꝙ indulgentie valeant ꝗ̃tum pro
nuntiantur:ẽm iuſtam eſtimationẽ nõ tantũ ſuſcipientis qui
minus forte eſtimat:qđ dat. Aut ẽm eſtimationem dãtis qui
minus parũ eſtimare põt:qđ dat̃ ſꝫ ẽm eſtimationẽ que iuſta
eſt ẽm eſtimationẽ bonoꝝ pẽſata ꝯditione pſone vtilitate ⁊ ne
ceſſitate eccleſie.qꝛ vno tpe eccleſia plus indiget ꝙ alio.ſed hec
opinio etiã ſtare nõ põt:vt videt̃. Tum pͥmo qꝛ ẽm hec indul/
gentie nõ valent ad remiſſionẽ: ſed magis ad cõmutationem

Cõtra predictã opi.

quandã.Tum ſcđo qꝛ adhuc predicatio eccleſie a mẽdacio nõ
excuſaret̃:cũ quãdoq₃ indulgẽtia predicetur lõge maior ꝙ iu/
ſta eſtimatio poſſet requirere oĩbus predictis conditionibus
penſatis.Sicut quãdo papa dat indulgẽtiam:ꝙ qui vadit ad
eccleſiã vnam habet.vij.annos de indulgentia:cuiuſmodi etiã

Tertia opi.

indulgẽtia a Grego.in ſtationib⁹ rome inſtitute ſunt. ¶ Ter
tia opinio eſt dicentiũ ꝙ quãtitas remiſſionis in indulgẽtijs
nõ eſt menſuranda ẽm deuotionẽ tantũ ſuſcipiẽtis: vt prima
opinio dicebat.nec ẽm quantitatem eius:qđ datur.ſicut dice/
bat ſcđa.ſed ẽm cauſam:ꝓ qua indulgẽtia datur:eſt qua repu
tatur dignus vt talẽ indulgentiã cõſequatur.vnde ẽm ꝙ acce
dit ad cauſam illam ẽm hoc ꝯſequitur remiſſionẽ indulgẽtie:

Cõtra predictã opi.

vel in toto:vel in parte.Sed hoc iterũ nõ põt ſaluare ꝯſuetu/
dinẽ eccleſie:que interdũ pro eadẽ cauſa maiorẽ interdũ mino
rem indulgentiã dat.vnde rebus eodẽ modo ſe habẽtib⁹ qñq₃
datur vnus annus viſitantibus eccleſiã vnã:qñq₃.xl.dies ꝓut
gratiã papa facere voluerit indulgẽtiã cõſtituẽs. vnde patet
ꝙ quãtitas remiſſionis nõ eſt mẽſurãda ex cauſa:que facit in/

Quarta opinio. S. Thom. Prima cõcluſio.

dulgentia dignũ. ¶ Ideo eſt quarta opi.que cõiter tenetur: ⁊
quã ſanctus Tho.proſequit̃ que ſub ꝯcluſionibus ſequentib⁹
23 explicatur. ¶ Prima eſt.† ꝙ ſimpliciter cõcedendũ ſit ꝙ in/
dulgentie rite date tm̃ valeant:quãtũ ſonãt:⁊ predicãtur in ec
cleſia. Concluſio iſta patet ex improbatione prime opinionis.
inquit enĩ apl̃s.j.coꝛ.xv.ſi inanis eſt predicatio noſtra:inanis
eſt ⁊ fides noſtra.ergo qcũq₃ in predicatione falſum dicit quã
tũ in ſe eſt:fidẽ euacuat:⁊ peccat mortaliter.Si ergo indulgen
tie nõ tm̃ valent:quãtum predicãtur:oẽs eas tm̃ valere predi/

Scđa ꝯclu.

cantes peccant mortaliter.quod eſt abſurdũ. ¶ Secũda con/
24 cluſio.† mẽſura valoris indulgentiarũ nõ eſt accipienda ſecũ
dum menſuram deuotionis fidei: ⁊ deuotionis accipientis vt
dicit prima opinio:nec ex quantitate rei date vt dicit ſecunda.
nec ex proportione ad cauſam indulgentie:vt dicit tertia opi/
nio:ſed ex abundantia meritorũ Chriſti:⁊ ſanctorũ:ſuppoſito
ꝙ in dante ſit authoritas:⁊ in ſuſcipiẽte idoneitas:⁊ in cauſa

S. Thom.

ſit pietas que concluſio probatur ſic ẽm ſanctum Thomam
quãtitas effectus ſequitur quantitatem ſue cauſe.Cauſa autẽ
remiſſionis pene in indulgẽtijs nõ eſt niſi abundantia merito
rum eccleſie:que ſe habet ſufficienter ad totam penam expian
dam:nõ autem cauſa remiſſionis effectiua eſt vel deuotio vel
labor:aut datum recipientis.aut cauſa pro qua fit indulgẽtia
vnde non oportet ad aliquod horum proportionare quantita
tem remiſſionis:ſed ad merita eccleſie: que ſemper ſuperabun
dant:⁊ ideo ẽm qđ applicantur ad iſtum ẽm hoc remiſſionem
conſequitur.Ad hoc autẽ ꝙ applicent̃ iſti: requiritur autho/
ritas ſiue poteſtas diſpenſandi hmõi theſaurum:⁊ vnio eius
cui diſpen

cui diſpenſatur ad eum:qui merebatur.que vnio eſt per chari
tatem:⁊ ratio diſpenſationis ſecũdum quã ſoluatur illoꝝ in/
tẽtio:qui opera meritoria fecerũt.fecerũt enim ad honorẽ dei
⁊ vtilitatẽ eccleſie in generali.vnde quecũq₃ cauſa aſſit que in
vtilitatẽ eccleſie ⁊ in honorẽ dei veniat: ſufficiens eſt ratio in/
dulgentias faciendi.hec ſanctus Tho.Pꝛefata aũt concluſio

Durãdus.

iuxta dñm Durandũ ſic breuiter probatur.Meritum xp̃i eſt
ſufficiens ad expiationẽ oĩs pene.ſi ergo per indulgentiã ap/
plicatur alicui qui ſit eius capax:⁊ per illũ in quo eſt authori/
tas:⁊ pro cauſa pia: in qua honor dei ⁊ vtilitas eccleſie a qua
ordinant̃ merita xp̃i ⁊ ſanctorũ:patet ꝙ tm̃ de pena expiabi/
tur ad quantã expiandam applicabitur.Unde hoc modo ma
nifeſtum eſt ꝙ indulgentie tantum valeant: quantum ſonant.

S. Thom

Nec in hoc dicit ſanctus Tho.fit magnum forum de miã xp̃i:
vt aliqui arguunt:nec iuſtitie diuine derogatur:quia nihil de
pena dimittitur:ſed vnius pena alteri computatur.et hoc de

Scđs arti.

primo articulo. ¶ Circa ẽm articulum in quo videndum eſt.
quid intelligatur per diem ⁊ annum in forma conceſſionis in/
dulgentiarum cum dantur.xl.dies:vel ſeptem anni indulgen/
25 tiarum.Eſt notandum.† ꝙ forma in indulgẽtia communiter
conſueuit vno quatuor modorũ ſonare. quandoq₃ vero reſpi/
ciendo ad determinatum tẽpus ſcđm numerum dierũ: vt cũ
dantur.xl.dies indulgentiarũ.quandoq₃ reſpiciẽdo ad deter/
minatum tempus ẽm menſuram annorum: vt cum datur in/
dulgẽtia vnius anni:vel duorum vel triũ:ſeu.xx.⁊ huiuſmodi
Quãdoq₃ reſpiciendo ad certam portionẽ peccatorũ:vt cum
datur medietatis aut tertie partis peccatorum.Quãdoq₃ re/
ſpiciendo ad totũ:vt cum datur indulgẽtia plenaria oĩm pec/
catorum.Qua diſtinctione habita eſt ſcđo notandũ ꝙ varius
aſſignatur a quibuſdam modus intelligẽdi profectum indul/
gentiarum.vnus eſt.quando quis lucratur vnum diem indul
gentiarum:ꝙ habeat vnã diem refrigerij in purgatorio.Sed

Cõtra ꝓdictũ modũ.

iſte modus nõ eſt conueniens:qꝛ anime nõ detinentur in pur/
gatorio:niſi ad ſuſtinẽdam penam: ⁊ ideo pena illa terminata
ſtatim euolant.vnde talis dilatio videt̃ iniuncta ꝓpter penã.

Cõtra ſcđꝫ modum. Cõtra tertiũ modũ.

¶ Scđs modus intelligẽdi eſt:ꝙ ſi lucratur vnũ annũ indul
gẽtie per annũ ſentiet refrigeriũ in purgatorio:ſꝫ nec iſte mo
dus eſt cõueniens ratione ſuperius dicta. ¶ Tertius modus
intelligẽdi eſt:ꝙ ſi quis lucratur vnũ annũ:vel vnũ diẽ indul/
gẽtie:ꝙ tantum abbreuietur ei penitẽtia in purgatorio:ſꝫ nec
iſte modus eſt conueniens.qꝛ nõ videtur:ꝙ papa habeat hãc
authoritatem prefigendi terminũ:⁊ tempus pene in alia vita,

Quart⁹ modus. Cõtra ꝓdictũ modũ.

cũ nullus princeps poſſit extra principatũ ſuũ aliquid conſti
tuere. ¶ Quartus modus ꝙ ſi quis lucratur vnum diem: vel
annũ indulgẽtie:tantũ habeat refrigeriũ:quãtum de pena ha
buiſſet:ſi pñiam per indulgentiam redemptã non perfeciſſet.
Sed nec iſte modus eſt conueniens. quia nõ ſunt equales pe/
nitentie huius vite ad illas penas:ẽm Aug.ideo nõ põt fieri

Quint⁹ modus.

ibi bona cõmenſuratio. ¶ Et ideo quintus modus dicẽdi eſt
qui videtur cõueniens ꝙ tantũ dimittitur de pena purgato/
rij per vnum diem:aut annũ:per indulgentiam:quãtũ abbre/
uiatum fuiſſet:ſi talis per vnũ diem aut vnũ annũ pñiam hic

Prima cõcluſio.

26 egiſſet. ¶ Scđm hoc ſit iſta prima concluſio. † forma ꝯceſſio/
nis indulgentiarũ data ſcđm numerũ dierum ſic eſt intelligen
da:ꝙ quadraginta dies indulgentie tantum valeant illis:qui
bus dantur:quãtũ.xl.dies penitentie ẽm taxationem factam
a ſacerdote:ſiue a iure:ſiue a iuſtitia diuina ſibi valerent. Pa/
tet quia indulgentie reſpiciunt penam peccati:ẽm ꝙ imponi
tur ab eccleſia:⁊ qđ imponitur ab eccleſia poteſt ab eccleſia re/
mitti:⁊ cũ eſt remiſſum non exigitur in alio iudicio.vnde qꝛ in
certum eſt ꝗ̃tũ de pena purgatorij diminuit vnus dies pñie
ideo incertũ eſt quãtũ de pena diminuit vnus dies indulgen/

Secũda cõcluſio.

27 tie. ¶ Scđa concluſio eodem modo intelligitur.† forma con/
ceſſionis indulgentiarum taxata ad numerũ annorum:qꝛ tan
tum valeret quãtũ valeret in ſeculo pñia per tot annos.Hec
concluſio eſt primo Petri de tarentaſia:qui fuit Innocẽtius
quintus.in ſcripto ſuper quartũ ſñiarum ⁊ recitat Joannes
richardi de alta villa in quarto.qui ita formaliter dicit.Cum
antẽ dicit̃ in forma indulgentie quẽlibet dantem eleemoſynã
ꝓ tali facto remiſſionẽ habere vnius anni: quã faceret in hac

Petrus de palude.

vita.Iſta etiã ꝯcluſio eſt dñi Petri de palude:qui in.iiij.diſt.
xx.ita dicit.indulgentie tantum valent:quãtũ ſonãt:etiam in
foro dei:⁊ in purgatorio:ſic intelligendo ꝙ qui lucratur indul
gentias.xx.annorũ tantum ſibi valent ad remiſſionẽ pene pro
peccatis ſuis:quãtũ valuiſſent illi.xx.anni in penitẽtia iniun/
cti:ſi illis.xx.annis potuiſſet: aliter eccleſia deciperet.hec ille.
¶ Eſt tamen hic cõſequẽter notandum ꝙ quemadmodũ.xl.
dies vel anni pñie plus valent perficienti eos cũ maiori deuo/
tione:ꝙ valeant alteri cum minori deuotione eas cõplenti.ita
xl.dies vel anni indulgentiarum plus valent quo ad meritũ illi
qui cũ maiori charitate ſeu cũ maiori ꝗ̃titate rei date accedit.
vnde licet quãdo datur indulgentia diſtincte qui vicin⁹ eſt ad
eccleſiã:⁊ etiã ſacerdotes ⁊ clerici ſeculares ⁊ religioſi offician/
tes eccleſiã tantũ conſequant̃ de indulgentia: ſicut illi qui ve/

S. Thom.

nirẽt a multis dietis:qꝛ vt dicit ſanctus Tho.remiſſio nõ ꝓ/
portionatur labori:ſed meritis:que diſpenſantur vt dictũ eſt.
Nihilominus qui plus laboraret:aut cũ maiori deuotione ac
cederet:acquireret plus de merito.qꝛ ſcđm quantitatem deuo
tionis ⁊ laboris eſt quantitas meriti eſſentialis. Concordat

Durãdus.

dñs Durãdus: ⁊ addit ꝙ in hoc nulla ſit iniuſtitia: qꝛ cum in
dulgentie nõ dãtur ex debito:ſed ex beneplacito illius:qui ha
bet theſaurũ eccleſie diſpẽſare ſuppoſita legitima cauſa: licet
ei cui vult facere ſine preiudicio cuiuſcunq₃. ¶ Tertia conclu

Tertia cõcluſio.

28 ſio.† quando indulgentia datur ad quantitatẽ talem vel talẽ
peccatoꝝ:vtpote tertie partis: vel dimidie:quo ad penã: tunc
intelligitur indulgentia valere quantũ valet pñia ſufficiẽs ꝓ
29 tanta quãtitate pctõrum. ¶ Quarta concluſio.† ſi forma in/

Quarta cõcluſio.

dulgentie ſonet ſe extendere ad totũ cumulum peccatorũ ẽm
formã indulgentie plene omne debitum dimittitur vt nullus
reatus pene impoſite aut iniungende in foro dei ⁊ eccleſie re/
30 maneat hic ⁊ in futuro. ¶ Quinta concluſio.† de penitentijs

Quinta cõcluſio.

iniũctis de quibus eſt dubiũ(vt inquit dñs Petrus de palu
de)vtrum ſole iniuncte intelligãtur: ſed etiam que iniungẽde
eſſent quibuſdam probabile videtur:ꝙ nõ ſolũ iniuncte intel/
ligantur:ſed etiã que iniungende eſſent: quaſi diceret dãs in/
dulgentiam.xl.dies de tali pñia:qualis claue non errante de/
beret iniungi:vt ſcꝫ quadraginta dies indulgentiarũ: lucran
ti tantum ſibi valeant:quantũ illi.xl.dies qui deberent iniun/
gi valuiſſent:cum iniuncti ⁊ cõpleti fuiſſent. Alij vero dicunt
ꝙ indulgentie tantũ valent: ꝗ̃tum ſonant.⁊ plus:ſi plus intẽ
dit qui dat:dũ tamen poſſit occurrentibus debitis circunſtan
tijs.ſed ſi nõ intendit dare:niſi quãtum ſonant:tunc relaxẽtur
niſi pñie iniuncte in foro pñiali:vt forma conceſſionis dicit ve
re penitẽtibus ⁊ confeſſis de iniunctis penitẽtijs relaxamus
vnde ⁊ ſi nihil eſt iniunctũ:nihil remittitur.ſi aliquid:tantum
remittitur:quãtũ dicũt indulgentie.vel pars: ſi tantũ non eſt
iniunctũ.qꝛ maiori ſumma minor ineſt.Sed quãdo datur ple/
na indulgentia peccatorum:tunc oĩs pena iniuncta:⁊ iniũgen
da in foro dei ⁊ eccleſie remittitur ⁊ abſoluitur:⁊ hic:⁊ in futu/
ro.Alij vero dicũt:ꝙ videtur eſſe iſte ſenſus verborũ:remitto
tibi vnum annũ de pñia iniuncta.i.in minus punieris in pur
gatorio:quã eſſes punitus:ſi vno anno cõtinuo egiſſes pñiam
in hac vita:⁊ horum dictum videtur ꝯcordare equitati.vt no.

Innocẽti⁹. Queſtio.

Inno.extra de pe.⁊ re.c.quod aũt. ¶ Sed hic ſurgit queſtio.
31 †vtrum iſte cui iniũcti ſunt.xl.dies pñie:⁊ lucratus ſit plures
ꝙ quadraginta vtpote.l.aut centũ.vtrum teneatur agere pe/

Reſpõdet.

nitẽtiam iniũctam. ¶ Ad iſtam queſtionẽ videtur nobis dicẽ
dum ſub iſta cõcluſione,ꝙ licet talis iuxta ſñiam aliquorũ do/

Hoſtiẽſis.

ctorum ⁊ maxime Hoſti.in ſumma de pe.⁊ re.§.ad quid valẽt
apud eccleſiam militãtem:ſi abſolutus a penitẽtia ſibi iniũcta
nihilominus tamẽ ſecurius eſt:vt penitentiã iniũctam adim/
pleat propter quatuor. Primo quia nõ eſt certus vtrũ fuerit
in tali ſtatu:in quo indulgẽtie ſibi valuerũt.Secundo qꝛ forte
ad maiorem penã temporalem erat obligatus:ꝙ fuerit penitẽ
tia iniũcta:⁊ ita neſcit ſi ſacerdos iniũxit penitẽtiam quãtam
debuiſſet.Tertio qꝛ in purgatorio multo grauior pena eſt: ꝙ

Hoſtien.

hic. vnde Hoſtien.dicit ꝙ fatuus eſt:qui illuc hmõi indulgen
tias nõ reſeruat:vbi grauiſſima erit pena.hoc tñ qđ dicit ho/

Joannes.

ſti.intelligas vt dicit Joannes in ſumma de partialib⁹ remiſ
ſionibus que fiũt per papam vel alios inferiores:dicentes tm̃
vel tm̃ de iniũcta pñia relaxamus: ſecus de generali ⁊ vniuer/
ſali:per quã oĩs ſatiſfactio remittit̃:q̃ a ſolo papa ꝯſueuit fie/
ri:illi enĩ euolat ſi in tali ſtatu moriat̃. ¶ Quarto qꝛ pñie non
tm̃ iniungũtur ad ſatiſfactionẽ pro cõmiſſis: ſed etiã ad cau/
telam ⁊ preſeruationẽ futuroꝝ:ſicut ex Alberto magno ſupra
notauim⁹ in fine primi articuli: ad vltimã obiectionẽ. ¶ Ad

Ad primũ argumẽtuꝫ

rõnes in oppoſitũ dicendũ. Ad primã rñdet̃ negãdo ꝯñiam.
theſaur⁹ enĩ eccl̃ie maxime colligit̃ ex merito xp̃i qđ cum ſit in
finitum:quãtũcunq₃ ſumatur ex eo ⁊ diſtribuatur quibuſcũq₃

Opponit i contrariũ.

exhauriri nõ poteſt:nec minui.vnde ratio nõ ꝓcedit. Si vero
arguas ꝙ vltra infinitũ nihil ſit:⁊ vnũ infinitũ ꝯſumat aliud
ſed pena originalis eſt infinita:⁊ intẽſiue. qꝛ priuat bono infi/
nito:⁊ extẽſiue:qꝛ quãtum eſt de ſe: vt patet in paruulis nõ ba
ptizatis:nõ finit̃.ergo ſatiſfactio xp̃i ꝗ̃uis ſit infinita: exhau/
ſta tamẽ videtur tollẽdo penam infinitam.ſ. originalis culpe
in baptizatis nihil ergo remanet ad ſoluẽdum in indulgẽtijs

Rñdet. Petrus de palude.

vel pro peccatis actualibus. Rñdetur iuxta dñm petrum de
palude ꝙ aſſumptũ eſt verũ in infinitis eiuſdem rationis:qui
in talib⁹ vnũ infinitũ nõ excedit aliud. Infinitas aũt dei que
eſt interminabilis vite: tota ſimul ⁊ perfecta poſſeſſio eſt alte/
rius rationis.vnde omnes alias infinitates ſi eſſent:infinitas
diuine virtutis excẽdit:imo oĩa alia ad eam comparata ſunt

finita ⁊ quaſi nihil. vnde poteſt illam infinitatem ad finitatem
32 reducere: ⁊ eoꝝ entitatē ad nihileitatē. † Paſſio ergo Chriſti
inquātū meritoria ⁊ inquātum ſatiſfactoria eſt infinita ratio-
ne ſuppoſiti quod infinitates exiſtentes vel poſſibiles excedit:
q̄ꝛ omnē penam damni ⁊ ſenſus infinitam nullā facere. Alio-
qui ſimiliter argui pōt: ꝙ paſſio xp̄i pro vno ſolo ſatiſfacere
poſſet: cuius pena eſt infinita: ⁊ nō pro duobus ſicut prius ar-
guebatur: ꝙ pro originali ⁊ nō actuali niſi diceretur: qđ dictū

Ad ſcđm. S. Thom̄.

eſt hec pe. de palu. ❡ Ad ſcđam reſpondeť iuxta ſanctū Tho
mam. in. iiij. diſt. xx. ꝙ ratio nō ꝓcedit. quia nō eſt ſimile de re-
miſſione pene ⁊ effectus ptātis iuriſdictiōis: que fit per indul
gentias. Pro quo notat ꝙ duplex eſt clauis. ſ. ordinis ⁊ iuriſ-
33 dictionis. † Clauis ordinis ſacramentale quoddam eſt: ⁊ q̄ꝛ ſa
cramētorū effectus nō ſunt determinati ab hōie: ſꝫ a deo: ideo
nō pōt taxare ſacerdos q̄tū per clauē ordinis in foro ꝯfeſſio-
nis de pena debita dimittatur: ſꝫ tantū dimittitur q̄tū deus
34 ordinauit. † Sed clauis iuriſdictionis non eſt quid ſacr̄ale: et
effectus eius arbitrio hōis ſubiacet: ⁊ hui⁹ clauis effectus eſt
remiſſio que eſt per indulgentias: cū non pertineat ad diſpoſi
tionē ſacramētoꝝ talis remiſſio: ſed ad diſpenſationē bonorū
cōmunium eccleſie. vnde in arbitrio dantis indulgentiā eſt ta
xare q̄tū de indulgentia per penā remittatur. Si tamē inor-
dinate remittat: ita ꝙ hōies quaſi pro nihilo ab operibus pe-
nitētie reuocenť: peccat faciens tales indulgentias. nihilomi-

Petrus de palude.

nus quis plenam indulgentiā conſequiť. verū addit Petrus
de palude: niſi ⁊ ipſe indulgentiam impetraret: q̄ꝛ tunc et ipſe

Ad tertiū. S. Thom̄.

peccaret ſine cauſa ſufficienti impetrans. ❡ Ad tertiā reſpō-
detur iuxta ſanctū Tho. negādo ꝯſequētiā. ⁊ ratio eſt q̄ꝛ quā
uis indulgentie multū valeant ad remiſſionē pene: tñ alia ope
ra ſatiſfactionis ſunt magis meritoria reſpectu premij eſſen-
tialis: qđ in infinitū melius eſt: quā dimiſſio pene temporalis.

Ad quartū. S. Thom̄. Durādus.

❡ Ad quartā reſpondeť ꝙ etiam negať ꝯſequentia. Et ratio
eſt iuxta ſanctū Thomā ⁊ dñm durandum: q̄ꝛ quando datur
indulgentia indeterminate: videlicet ꝙ qui dat auxiliū ad fa-
bricā eccleſie: intelligiť de auxilio: qđ eſt cōueniens ei: qui auxi
lium dat: ⁊ negotio pro quo dat. Et ideo cū pauper dat vnum
denarium ad fabricā eccleſie: dat conuenienter ſm̄ conditionē
paupertatis ſue. Diues aūt dans vnū denarium non dat cō-
uenienter ſm̄ conditionē diuitiarū ſuarū. patet ꝙ pauper. ſ. cō-
ſequitur totam indulgentiā: quā diues nō conſequiť. ⁊ ſi pau-
per conſequať remiſſionē oīm peccatorū pro tribus denarijs:
non eſt hoc nimium magnū forū facere de mīa dei: dummodo
ſit debita cauſa hoc faciendi. q̄ꝛ multo plus fuit minoris xp̄s
ſuſtinēdo paſſionem pro nobis virtute cuius ſit indulgentia.

Ad quintū

❡ Ad quintā reſpondetur: ꝙ ſicut in ſuperiori queſtione eſt
dictū: qn̄ indulgentia indiſtincte datur: tantū de indulgentia
conſequiť: qui eſt vicinus eccleſie: ſicut ille qui venit bene a re-
motis partibus: ſed non tantū meritum eſt. Et ratio diuerſi-
tatis eſt: q̄ꝛ remiſſio pene nō ꝓportionatur labori: ſed meritis
que diſpenſatur quātitas aūt meriti attenditur ſm̄ quātitatē
deuotionis: ⁊ laboris. Nec in hoc ſit aliqua iniuſtitia. q̄ꝛ cū in-
dulgentia non detur ex debito: ſed ex beneplacito illius: q̄ hꝫ
theſaurū eccleſie diſpenſare ſuppoſita legitima cauſa: licet ei
qđ vult facere ſine preiudicio cuiuſcūqꝫ. Ex iſtis poteſt colligi
quando indulgentie equaliter oībus valeant: ⁊ quando non.
35 Ad id vero qđ tangebatur in argumento † de quoties qs con
ſequetur indulgentiā qui frequentat aliquā eccleſiā. Reſpon-

S. Thom̄.

det ſanctus Thomas. ꝙ quando datur indulgentia ad deter
minatum tēpus: vt cū dicitur. quicūqꝫ vadit ad eccleſiam talē
vſqꝫ ad tale tēpus habeat tantū de indulgētia: intelligitur ſe-
mel tantū. ſed in aliqua eccleſia ſit indulgentia perennis: ſicut
in eccleſia ſancti Petri rome. xl. dierū tunc toties quoties ali
quis vadit indulgentiam conſequiť: nō aūt pluries in die di-

Petrus de palude.

cit dñs Petrus de palude. quia hoc non videtur ſenſiſſe con-
cedens indulgentiam: quia poſſet cedere in deriſionem: quia ſi
non faceret hoc niſi ponere pedem: exire aūt ⁊ redire irratio-
nabiliter eſſet ſi toties lucraretur. Sed videtur nobis: quod

S. Thom̄.

non obſtante hoc ſanctus Tho. intelligat: pluries in die con-
ſequeretur indulgētiā qui abſqꝫ fraude deuotionis cauſa iret
viſitaturus eccleſiā ſancti Petri ſiue miſſarū tempore ſiue ve

Ad ſextū.

ſperorum. ❡ Ad ſextum reſpondetur negando conſequētiā.
⁊ ratio eſt. quia (ſicut ſuperius habitum eſt) remiſſio pene non
commenſuratur ſecundum quantitatem cauſe: pro qua datur

S. Thom̄.

indulgētia. Hinc dicit ſanctus Thomas: ꝙ cauſa in indulgē
tia nō requiritur: vt ſcđm eam debeat menſurari pene remiſ-
ſio: ſed ad hoc requiritur intentio illorum: quorum merita cō-
36 municātur ad ipſum peruenire poſſint † bonum autem vnius
cōmunicatur alteri dupliciter. vno modo per charitatem: ⁊ ſic
etiam ſine indulgentijs aliquis eſt omniū bonorū particeps:
que ſiunt ſi ſit in charitate. Alio modo per intētionem facien-
tis: ⁊ ſic per indulgentiam ſi cauſa legitima aſſit: poteſt inten-
tio illius qui pro vtilitate eccleſie operatus eſt: ad iſtum conti
nuari. Et hec de quarto.

37 **Ad quintum** Sic proceditur † ⁊ videtur ꝙ nō
tantum ep̄s poſſit dare indulgē-

Primū argumētum.

tias. ❡ Primo ſic. ⁊ videtur ꝙ quilibet homo q̄ꝛ quilibet li-
bere conditionis eſt dñs bonorum ⁊ meritorū ſuorū. ergo po-
teſt merita ſua alteri concedere: ⁊ dum illi illa concedit: non du
bium quin eius penitētia minuitur: ⁊ relaxatur. ergo videtur
ꝙ quilibet homo maxime ſanctus ſiue iuſtus poſſit indulgen

Scđm arg.

tiam concedere. ❡ Secūdo ſic. ad idem bona ſpiritualia ſunt
maioris cōicationis q̄ tpalia: ſꝫ in tpalib⁹ ſi aliquid datur ali
cui ex quo plane datur ei poteſt id ſiue in toto ſiue in parte cō-
cedere alteri. ergo videtur ꝙ pari rōne in ſpiritualibus poſſit

Tertiū ar.

quiſqꝫ hoc concedere: aut facere. ❡ Tertio videtur ad minus
ꝙ quilibet ſacerdos poſſit indulgentias facere relaxationes
ſiunt ex vi clauium. ſed omnis ſacerdos habet claues. ergo vi
detur ꝙ omnis ſacerdos poſſit indulgentias facere: ſi dicas
ꝙ non ex vi clauiū: ſed ex theſauro eccleſie. Tunc arguitur ſic.
quilibet ſacerdos curam habens parochie alicuius habet the

Quartum argumētū.

ſaurum parochie ſue. ergo ⁊c. ❡ Quarto ſic. confirmando ra-
tionem factam indulgentia habet efficaciam ex meritorum ec
cleſie abūdantia. ſed non eſt aliqua congregatio ſiue ſeculariū
perſonarū: ſiue religioſorū fidelium: in qua nō ſit aliqua abun
dantia meritorum. ergo videť: ꝙ quilibet prelatus alicui⁹ ec-
cleſie congregationis ſiue religioſoꝝ ſiue ſecularium clericoꝝ

Opponit i cōtrarium.

pōt facere indulgentias. ❡ In oppoſitū arguiť ſic. maius eſt
indulgētias facere q̄ excōicare vel eccleſie recōciliare: ſed nec
ſecularis quātūcunqꝫ ſanctus nec etiam oīs ſacerdos pōt ex-
communicare. ergo multominus poſſunt iſti indulgentias fa

Rñdet.

cere. ❡ Reſpondeo dicemus ad hec ſub decem concluſionib⁹.

Prima cō cluſio. Albertus magnus. S. Thom̄.

38 ❡ Prima concluſio eſt. † ſolis ep̄is ⁊ ſupra conuenit iure or-
dinario indulgentias dare. Iſta concluſio eſt magiſtri Alexā
dri de halis: dñi Alberti magni: ſancti Thome: dñi bonauen
ture ⁊ multoꝝ aliorū eos ſequentiū. iſtam ꝯcluſionē primo ſic
probat ⁊ declarat magiſter Alex. de halis. in. iiij. di. indulgen-
tie ⁊ relaxationes ſunt de meritis ſupererogationis mēbrorū
xp̄i ⁊ maxime de ſupererogationibus meritorū xp̄i. que ſunt
theſaurus ſpūalis eccleſie. hunc aūt theſaurū non eſt omnium
diſpenſare: ſed tm̄ eorū: qui vicem Chriſti precipue gerunt. i.
ep̄orum: propter quod ad ep̄os ſpectat tantum relaxationes
facere. Ratio aūt quare ſolis ep̄is theſaurus eccleſie admitti-
tur diſpenſandus eſt q̄ꝛ eccleſia theſaurū iſtum habet ex diſpē
ſatione ſui cum xp̄o: qui eſt vir eius: ⁊ ſponſus: cui generat fi-
lios: ⁊ filias: perfectos: ⁊ perfectas: ad quorū educationē xp̄s
vult ſeruare hec dona: ⁊ q̄m in lege cautū eſt: ꝙ q ſuſcipit vxo-
rē fratris ſui: vt ſuſcitet fratri ſuo defuncto ſemē debet ſucce-
dere in bonis que pertinēt ad filiorū educationē: ſm̄ ꝙ innui-
tur Ruth. iiij. vnde ſolis illis competit theſaurus iſte diſpen
ſandus: qui ſunt ſponſi eccleſie. Tales autem ſunt ep̄i: qui ha-
bent vim generandi filios: ⁊ filias: perfectos: ⁊ imperfectos: ⁊
inter hos ſummus pontifex qui eſt totius vniuerſalis eccleſie
ſponſus ⁊ rector: ⁊ ideo oēs ep̄i qui habent prolem poſſunt fa-
cere indulgentias: ⁊ relaxationes: ⁊ ſummus pōtifex precipue
inter oēs: q̄ꝛ ipſi competit totius ſpiritualis theſauri diſpēſa
tio ſm̄ ꝙ curam habet de tota eccleſia: ⁊ omnibus eius filijs.
vnde omnes fideles ſunt eius filij. ⁊ ipſe eſt pater omnium. hec

Bonauen. Alexander S. Thom̄.

Alexander. ❡ Dominus vero Bonauentura ſequens magi
ſtrū Alexandrū ponit eandē probationē in forma. in. iiij. diſt.
xx. Sanctus vero Thomas eandem ꝯcluſionem ponit in. iiij.
di. xx. d. ꝙ iure ordinario ſolis ꝓprie prelatis cuiuſmodi ſunt
ep̄i competit dare indulgentias. cuius ratio ſm̄ eum eſt: quia
indulgētie non dantur de indeficientia meritorum: ⁊ maxime
Chriſti que ſunt in eccleſia. ergo ſolus ille qui preficitur eccle-
ſie poteſt indulgentiam facere: ſꝫ ſolus epiſcopus eſt proprie
prelatus eccleſie. vnde ipſe ſolus quaſi ſponſus annulum reci-
pit: ipſe ſolus habet plenam poteſtatē in diſpēſatione ſacra-
mētorum: ⁊ habet iuriſdictionē in foro cauſarum: quaſi publi-
ca perſona. Alij autem ſecūdum ꝙ ab eo eis committitur. Sa
cerdotes aūt qui plebibus preficiūtur nō ſunt ſimpliciter pre
lati: ſꝫ quaſi coadiutores. ergo ſoli ep̄i iure ordinario poſſunt

Alber. ma.

indulgentias facere. Concordat Albertus magnus in cōclu-
ſione ⁊ probatione. Hec inſuper cōcluſio colligitur ſatis aper
te ex capitulo accedentibus. extra de exceſ. prela. quod factum
eſt in concilio vniuerſali vbi habetur. ꝙ ad dignitatem epiſco

Scđa concluſio.

palem pertinet indulgentias conferre. ❡ Secunda cōcluſio
39 que eſt ſancti Thome. in. iiij. diſt. xx. † ꝙ electus in epiſcopum
licet nō cōſecratus: poteſt dare indulgētias patet cōcluſio ex
dictis ſic. omne illud ratione cuius cōuenit epiſcopo indulgē-
tias ferre: hoc eſt clauis iuriſdictiōis cū authoritate diſpēſan
di theſaurū ecclīe ꝯuenit electo ꝯfirmato. ergo electus ⁊ cōfir-
matus pōt iure ordinario indulgentias dare. ꝯña eſt bona.
antecedens.

antecedens pro minori patet: quia electus poſt obtentū bene-
ficium confirmationis immediate hꝫ plenam iuriſditionē in
tota dioceſi cū authoritate diſpenſandi: q̄cquid ad iuriſdictio
nē ep̄alis dignitatis pertinet. ergo talis electus ſm̄ formā ta-

Tertia concluſio.

xatam a iure poteſt indulgentias facere. ❡ Tertia concluſio.
40 † Abbates: prepoſiti: magiſtri ordinū: priores prouinciales:
ſeu miniſtri: necnon ſacerdotes parochiales non poſſunt ordi
narie indulgentias facere. patet concluſio ex ſuperioribus ſic
Solis ep̄is includendo electos ⁊ confirmatos ad ep̄alem di-
gnitatem cōpetit dare indulgētias vt patet ex concluſionib⁹
antepoſitis. ſed p̄fati abbates ⁊c. nec ſunt ep̄i nec electi in epi-
ſcopos. ergo tales indulgentias conferre nō poſſunt. Confir-
matur iſta ꝯcluſio per capitulum accedentibus ſuperius indi
ctum: vbi innocētius tertius reprehendit abbates quoſdā de
eo: ꝙ literas dabant indulgentiarum: dicens. ꝙ ad ep̄alem di

Quarta cō cluſio.

gnitatem pertineat hmōi indulgētiam facere. ❡ Quarta cō-
41 cluſio. † capl̄m ſede ep̄ali vacante non pōt ꝯferre indulgētias
patet ex predicto capl̄o. accedentibus. extra de exceſ. prelato.
q̄ꝛ conferre indulgentias pertinet ad dignitatem ep̄alem: non
quidem ordinis: ſed iuriſdictionis: ſed licet aliqua pertinētia
ad iuriſdictionē deuoluantur ad cap. ſede vacante: non tamen
oīa que ſunt iuriſdictionis tranſeunt: ſicut eſt deponere abba
tem: vel clericum: ſicut notatur. lxxix. di. nullus epiſcopus. ⁊c.

Quinta cō cluſio.

42 ❡ Quinta concluſio eſt. † ꝙ vicarius generalis vel officialis
non poteſt indulgētias dare. patet cū iſtud qđ dictū eſt ſit ſpe
cialiter dignitatis ep̄alis. talia aūt non veniūt in generali cō-
ceſſione iuxta. c. in generali. de offi. vica. lib. vj. Et q̄ꝛ ea que ſpe
ciali nō ſunt digna: non veniūt in generali iuris diffinitione.

Sexta concluſio.

ff. de iur. iur. inter adden. §. hoc edictum. ❡ Sexta concluſio.
43 † inferioribus prelatis de conſuetudine non poteſt competere
ꝯcedere indulgētias. Concluſio iſta videtur patere ex dictis:
q̄ꝛ hoc ſpāliter pertinet ad dignitatem ep̄alem: que non videť
poſſe ab aliquo inferiori p̄ſcribi. ❡ Scđo q̄ꝛ hoc videtur, etiā
eſſe de numero eorum que ſunt meri imperij: que non poſſunt
preſcriptione acquiri: ſed tantū a lege debētur. ff. de iuriſ. om.

Opponit i cōtrarium.

indi. l. j. ❡ Sed in contrariū arguitur ſic. Primo ex. c. accedē-
tibus. extra de exceſ. prela. vbi in fine ꝓhibendo abbatibus: ne
cauſas matrimoniales cognoſcant nec iniungant pn̄iam ſolē
nem: nec dent indulgētias: dicit niſi forte quiſquā eorū ſpecia-
li cōmiſſione vel aliqua legitima cauſa glo. ꝯſuetudine preſcri
pta. Ecce quod videtur ꝙ conſuetudine poſſit preſcribi con-

Scđa oppoſitio.

ceſſio indulgentiarū. ❡ Scđo ſic. conſuetudo dat iuriſdictio-
nem. vt ſuper capl̄o cū contingat. extra de foro compe. induci
tur in glo. ix. q. j. conqueſtus. ſed ꝯferre indulgentias ſequitur
iuriſdictionem. ergo alij ab ep̄is poſſunt ex conſuetudine pre-

Tertia oppoſitio. Jo. Andr.

ſcribere poſſe dare indulgētias. ❡ Tertio ſic. ſuper capitulo
prefato. cū contingat. per Jo. and. ſuper ver. iuriſdictione ſm̄
opinionem: que hꝫ: ꝙ conſuetudo pōt dare poteſtatē prelato
excōicandi: que videtur approbari ⁊ ſi non poſſet priuato: vt
no. Jo. an. in predicta decretali cū contingat. ergo videtur ea

Rñdet.

dem ratione dicendū de conceſſione indulgētiarū. ❡ Ad hoc
reſpondetur. ꝙ tenendū eſt qđ dicit concluſio. q̄ꝛ talis conſue-
tudo caret ratione: ⁊ per eam rumperetur nodus eccleſiaſtice
diſcipline. de cōſue. cum inter. ❡ Ad rationes in oppoſitum.

Ad primā oppōnem. Pro intellectu accedentib⁹. extra de exceſſi. prela.

Ad primā reſpondetur vt occurrit iudicio noſtro. ꝙ ex capl̄o
illo accedentibus: nec ex gloſ. hoc ſequatur. dicimus enim qđ
text. ille non debet ita accipi. ꝙ conſuetudo preſcripta reſpi-
ciat vtrūqꝫ illorū. Ita ꝙ vnūquodqꝫ illorū trium poſſit con-
ſuetudine preſcribi. quoniā dare pn̄iam ſolennē (qđ eſt vnum
illorum triū que tanguntur in illo capl̄o) nulla preſcriptione
videtur poſſe competere inferiori ep̄o. di. l. in capite. ⁊ ita vide
tur dicendū de indulgentijs. Bene tamen pōt ex conceſſione.
id aūt de cognitione cauſarū matrimonialiū bene pōt reſpice
re conſuetudo preſcripta. vnde notanter in. c. prefato diciť. vel
44 ſpāli conceſſione: vel aliqua legitima cauſa. † Sed cur ita va-
rie ꝙ cognitio cauſarū matrimonialiū poſſit preſcribi conſue
tudine ⁊ non collatio indulgentiarū. Certe nobis videtur ꝙ
ratio ſit iſta. quoniā ſicut patet ex ſuperius dictis dare indul-
gētias plus reſpicit culmē dignitatis ep̄alis: q̄ cognitio cau-
ſarum matrimonialiū. ⁊ ideo licet vnū poſſet preſcribi conſue

Ad ſcđam oppo.

tudine: non tamen aliud. ❡ Ad ſcđam reſpondetur negando
conſequentiam. quoniam non valet duplici rōne. Tum primo
q̄ꝛ licet conſuetudo det iuriſdictionem aliquā: non tamē oēm

Innocēti⁹. Hoſtiēſis.

Maxime quia Innocentius ⁊ Hoſtien. in predicta decretali
45 † quod dicitur de conſuetudine: ꝙ dat iuriſdictionem intelli-
gendum eſt de modica iuriſdictione. non enim poſſet concede
re cōſuetudo inferioribus deponēdi clericos. allegat de elect.
tranſmiſſam. de conſuetu. c. quāto. Tum ſecundo conſequen-
tia non valet: quia dare indulgentiam iure ordinario non tan
tum reſpicit iuriſdictionem: ſed etiam authoritatem diſpenſa
tiuam theſauri ſpiritualis eccleſie: que nō poteſt preſcribi cū
ſolo ſponſo eccleſie: aut electo in talem huiuſmodi authoritas

Ad tertiā oppo.

diſpenſatoria ſit credita: vt dictum eſt. ❡ Ad tertiam reſpon
detur etiam negando conſequentiam. quia etiam conceſſo illo
aliud eſt in excōmunicatione ⁊ aliud in indulgētia. plus enim
authoritatis requiritur ad ordinariam collationē indulgētia
rum: q̄ ad excōicationē faciendam. vt de ſe patet. vnde etiam
ſi conſuetudo poſſet dare poteſtatē excōicandi: non tamen in-

Septima concluſio.

46 dulgentias faciendi. ❡ Septima concluſio eſt. † ep̄s hereti-
cus ſchiſmaticus: aut excōicatus non valet indulgentias face
re ꝯcluſio patet. q̄ꝛ conferre indulgentias pertinet ad poteſta
tem iuriſdictionis. ſed hereticus: ſchiſmatic⁹: aut excōicatus:
(cum ſint extra cōitatem eccleſie) carent omni iuriſdictione.
xxiiij. q. j. audiuimus. ⁊. ſ. eo. diſ. verbum. ergo concluſio vera.

Octaua cō cluſio. S. Thom̄.

47 ❡ Octaua concluſio. † prelatus eccleſie exiſtens intra vnita-
tem eccleſie (licet in peccato mortali exiſtat) poteſt dare indul
gentias. Probatur concluſio ſic. iuxta ſanctū Tho. facere in-
dulgentias (vt ſuperius ſepe repetitū eſt) pertinet ad iuriſdi
ctionem. ſed prelatus per peccatum mortale dum tamen ma-
net intra vnitatem eccleſie non perdit iuriſdictionem licet be
ne bonitatem. ergo prelatus malus in peccato mortali exiſtēs
poteſt dare indulgētias: ⁊ indulgentie ab eo date eque valent
(ſicut arguit ſanctus Tho.) ſicut ſi fierent ab eo: qui eſt ſan-
ctiſſimus. cū non remittat penam ex vi ſuorum meritorum: ſꝫ

Nona concluſio.

ex vi meritoꝝ conditorum in theſauris eccleſie. ❡ Nona con-
48 cluſio eſt. † ꝙ ex conceſſione ſummi pontificis vel ep̄orum pñt
inferiores conferre indulgentias. Patet cōcluſio. q̄ꝛ poteſtas
faciendi indulgentias conſequitur iuriſdictionem. ſeu inferio
res poſſunt habere a ſuperioribus per commiſſionē: ſicut le-
gati iuriſdictionem: ⁊ quandoqꝫ ſimplices predicatores. ergo
tales poſſunt ex cōmiſſione ſuperiorū conferre indulgentias.

Decima cō cluſio.

49 ❡ Decima concluſio. † inferiores ep̄is etiam non ſacerdotes
poſſunt ex cōmiſſione facere indulgētias. patet de legatis car
dinalibus: diaconis. patet etiam ratione ſuperiori. quia face-
re indulgentias ſequitur iuriſdictionē non ordinem. vnde (vt

S. Thom̄.

dicit ſanctus Thomas) tales etiā non ſacerdotes poſſunt in-
dulgentias facere: q̄uis nō poſſint abſoluere in foro pn̄ali. q̄

Undecima concluſio.

50 eſt ordinis. ❡ Undecima ꝯcluſio. † ſecularis ſiue laicus quā-
tumcunqꝫ ſanctus nec ordinarie: nec ex cōmiſſione poteſt da-
re indulgentias. Patet iſta cōcluſio. licet enim ſancti viri poſ
ſint cōicare alijs bona ſpiritualia: que faciūt: non tamē indul
gentias facere. quia vt dictum eſt hoc pertinet ad iuriſdictio
nem ſpiritualem eccleſiaſticam ⁊ authoritatē diſpenſandi the

Duodecīa concluſio.

ſaurum eccleſie. que nullo modo laicis conueniunt. ❡ Duo-
51 decima concluſio. † Solus papa poteſt dare indulgentiam ple
nariam. patet concluſio ex dictis. q̄m cū ipſe ſit ſponſus eccle-
ſie vniuerſalis: ⁊ ita ſolus diſpenſator theſauri eius: habeatqꝫ
ſolus plenitudinem poteſtatis. vt in. c. decreto. ⁊ in. c. qui ſe ſcit
ij. qō. vj. alij vero ſunt vocati in partē ſolicitudinis: ſolus ipſe

S. Thom̄.

poteſt plenā indulgentiā facere. Hec eſt probatio ſancti Tho
me in quarto. di. xx. cum ait. Papa habet plenitudinem pon-
tificalis poteſtatis quaſi rex in regno. Sed epiſcopi aſſumun-
tur in partem ſolicitudinis quaſi iudices ſingulis ciuitatib⁹
prepoſiti: ⁊ ideo poteſtas faciendi indulgentias plene reſidet
in papa. quia poteſt facere vt vult cauſa exiſtente legitima, ſꝫ
in epiſcopis eſt taxata ſm̄ ordinem pape: ⁊ ideo poteſt facere
ſecundū ꝙ eis taxatum eſt: ⁊ non amplius. hec ille. hec etiam
concluſio habetur. extra de pe. ⁊ re. in cap. cum eo. vbi habetur
52 † ꝙ archiep̄s per ſuam prouinciam ⁊ epiſcopus per ſuam dio
ceſim poſſunt indulgentias dare: ſi tñ ſub certa menſura: vide
licet in die dedicationis vnum annum tm̄: ⁊ quotquot fuerint
epiſcopi: ⁊ in anniuerſario. xl. dies. in alijs caſibus poteſt dare
quilibet. xl. dies. ſed nunquid ſi quilibet ep̄s daret in die dedi-
cationis annum teneret gloſ. dicit ꝙ ſic de facto. quia niſi ap-
poneretur hec clauſula: ꝙ ſi ſecus factum fuerit decernimus

S. Thom̄.

nō valere: tenet ſi fiat. Sanctus Tho. vero parum ante videť
dicere contrarium: cum ait. ꝙ ep̄i poſſunt facere indulgentias
ſm̄ ꝙ eis taxatum eſt: ⁊ nō amplius. ❡ His habitis dicendū
eſt ad rōnes in oppoſitū. pro quarū reſponſione eſt notādum
53 iuxta ſanctum Tho. in quarto. di. xx. † ꝙ indulgētie effectum
habent ſm̄ ꝙ opera ſatiſfactoria vnius alteri cōputanť nō ſo
lum ex vi charitatis: ſed ex intentione operantis aliquomodo
54 directa ad ipſum. † Sed intentio alicuius pōt ad alterū diri-
gi tripliciter. Aut in generali: aut in ſingulari. in ſingulari q
dem vt cū qs ꝓ alio ſatiſfacit determinate: ⁊ ſic quilꝫ pōt alte
ri opera ſua cōicare. In ſpāli aūt ſicut cū quis orat ꝓ ꝯgrega
tione ſua ⁊ familiarib⁹: ⁊ benefactorib⁹: ⁊ hoc etiā ordinat opa
ſua ſatiſfactoria. Et ſic ille q cōgregationi preeſt: pōt opa ſua
alteri cōicare applicando intentionē illorū: q ſunt de cōgrega
tione ſua ad hunc determinate: ſed in generali ſicut cum quis
opera ſua ordinat eccleſie in generali: ⁊ ſic ille q preeſt eccleſie
generaliter poteſt illa opera communicare applicando inten-

tionem ſuam ad hunc:vel illum:⁊ quia homo eſt pars congre gationis:⁊ cōgregatio eccleſie pars. Jdeo ille qui preeſt eccle ſie:poteſt cōicare ea que ſunt congregationis:⁊ huius hoīs:et ille qui preeſt congregationi : ea que ſunt hmōi hoīs : ſed nō conuertitur. Sed eſt aduertendū ꝙ nec prima cōicatio nec.ij. indulgētia[a] dicit̄ ſed ſolū tertia ꝓpter duo. Primo qꝛ ꝓpter illas cōicationes quis homo ſoluatur a reatu pene q̄tum ad deū:non tamen ſoluitur a debito faciendi ſatiſfactionē iniun ctam:ad quā obligatus eſt ex precepto eccl̄ie:ſed per tertiā cōi cationem hō etiam ab hoc debito abſoluit̄. ¶ Scđo qꝛ in vna perſona vel in vna congregatione nō eſt indeficientia merito rum vt ſibi ⁊ aliis valere poſſint vnde iſte nō abſoluit̄ a pena debita pro toto:niſi tantū determinate pro eo fiat:quantū de bebat. Sed in eccleſia tota eſt indeficientia meritorū:precipue ꝓpter meritū Chriſti:⁊ ideo ſolus ille qui preficitur eccleſie p̄t indulgentiā cōferre. Cum aūt eccl̄ia ſit congregatio fidelium.

a ¶ Jndul gētia. adde ꝙ indulgē tia ſimpl̄r cōceſſa itel ligit̄ ↄceſſa cū obſeruā tia iuris cō munis pet. de ancha.in c.quam ſit. nu.3. de in de.

55 †cōgregatio aūt hominum ſit duplex.ſ.economica : vt illi qui ſunt de vna familia.⁊ politica: vt illi q ſunt de vno populo ec cleſia ſimilatur congregationi politice: quia ipſe populus ec cleſia dicitur. Sed cōuētus diuerſi vel parochia in vna dioceſi aſſimilantur congregationi in diuerſis familiis:vel officiis ⁊ ideo ſolus ep̄s ꝓprie dicitur prelatus eccleſie:⁊ ideo ipſe ſolus quaſi ſpōſus annulum recipit:⁊ ideo ipſe ſolus plenā ptātem in diſpēſatione ſacramētoꝝ: ⁊ iuriſdictionē in foro cauſaꝝ:q̄ſi publica perſona. Alii vero ſm ꝙ ab eo eis committitur. Sed ſacerdotes qui plebibus preficiuntur nō ſunt ſimpliciter pre lati:ſed quaſi coadiutores: vnde in ↄſecratione eorū dicit ep̄s q̄to fragiliores ſumus tanto magis his auxiliis indigemus. Et ſm hoc etiam nō oīa ſacramenta diſpēſant. vnde hmōi ſa cerdotes parochiales:aut abbates:aut alii hmōi prelati: non poſſunt indulgentias facere. ¶ His notatis licet dicat ſctūs Tho. reſpōſionē patere ad obiecta nihilominus dicemus ad ſingula. ¶ Ad primā reſpondetur negādo cōſequentiā ratio ne iam dicta. qm̄ nō quelʒ cōmunicatio bonoꝝ dicit̄ indulgen tia. Et vt dicit magiſter Alex. de halis. ⁊ dñs Bonauentura

Ad primū argumētū. Alexander de halis. Bonauent. Egidius de roma.

56 †relaxatio plus dicit q̄ cōicatio dicit eñ quādam authorita tem:ratione cuius dr̄ iſte indulgētiam facere: vel preſtare. Et ideo quāuis quilibet habens charitatē bona ſua poſſit cōica re:non tamen oīs talis poteſt relaxare:ſed qui hʒ ad hoc con ceſſam ſibi authoritatē. Pro quo notari pōt iuxta romanum in.iiij. diſt.xx. ꝙ aliud eſt cōicare bona ſua alicui: aliud ꝓ alio ſatiſfacere:aliud remittere penā:aliud indulgentias dare. per cōicationem tm̄ bonorū operum ſic : ꝙ opus vnius valeat al teri ad diſponēdum ad gratiā:vel ad augmentum gratie : vel ad impetrādum aliquid a deo pro aliquo alio:⁊ ſic faciunt pre lati religioſi. ſatiſfacit quidē qui penā quā alius debebat ipſe ſoluit:⁊ ſic poſſet ſatiſfactio religioſorū vel aliorū bonorum vi rorum pro aliis cōputari:quando ipſi ⁊ prelati eorum vellent tamen qꝛ nō eſt certum de meritis alicuius non eſſet homo ab ſolutus a pena totaliter:niſi quādo ſatiſfactio illa pro alio ac ceptaretur a deo. remittitur vero pena:vt ſi ep̄s dicat volo vt facias priſam ſeptennē:⁊ abſolueret eum a pena per vehemen

57 tiam contritionis. † Jndulgentias vero dare ꝓprie eſt ſatiſfa ctionē factā ab aliis:ſcʒ Chriſto ⁊ ſanctis ex authoritate eccle ſie pro penis debitis alicui cōputare:ac ſi ipſe feciſſet. Ex qui bus ſatis clare patet. ꝙ ratio illa nō ꝓcedit. ¶ Ad ſcđam re ſpōdetur iuxta Albertum magnū ꝙ ideo nō procedit:⁊ ratio eſt quoniā nō eſt ſimile de indulgentia ⁊ aliis bonis ſpirituali bus:qꝛ vt dicit Augu. indulgentia nihil hʒ niſi peccatū:⁊ hoc priuatū eſt nō cōe vt bonū virtus:⁊ gratia:⁊ ideo recipiens in dulgentiam priuatim ſuis penis ꝓ peccato debitis recipit eā: ⁊ ideo qꝛ priuata eſt ad alterū deriuari nō poterit. pōt tamen aliquis alii cōicare meritum laboris:quem facit pro indulgen tia:ſed tunc nō taxatur ad tertiā:vel quartā:vel hmōi ſʒ quā tum valere conceſſerit deus: hoc modo ꝙ quodlibet opus me ritorium factū pro proximo valet ei ad gratiam ꝓmerēdam: vel retinēdam ſed habet eā. Per hec retunditur abuſus quo rundam etiā laicoꝝ:qui indulgētias ſibi datas dant aliis vel in toto:vel in parte:credentes hoc poſſe facere. Contra quem abuſum dicit magiſter Alexander de halis:⁊ dñs Bonauen tura:ꝙ qui recipit relaxationes pro ſe:nō pōt aliis dare. quia ſi etiam ſoluit debitum ſuū apud deum nō propter hoc dedit poteſtatē:ꝙ ſolueret ipſe pro alio:⁊ ſi deus dimiſit iſti debitū: non propter hoc poteſt iſte remittere alii : quod deo debetur. ¶ Ad tertiam reſpondetur negādo aſſumptum dicimus eñ ꝙ indulgentiā dare nō pertinet ad clauē ordinis. que cōis eſt oībus ſacerdotibus:ſicut ſuperius dictum eſt:ſed pertinet ad clauem iuriſdictionis. quā non habēt omnes ſacerdotes:⁊ ita ratio nō procedit. Et ad cōfirmationē cum arguitur:ꝙ quili bet ſacerdos parochianus habet theſaurum:patet reſponſio ex ſuperius dicti beati Thome ꝙ talis cōmunicatio non pōt

Ad ſcđm. Alber. ma.
Auguſt.
Alexander de halis.
Ad tertiū.
S. Thom̄.

dici indulgentia propter defectum indeficientie meritorum: qui requirebatur. ¶ Ad quartā reſpondetur negando conſe quentiam. ⁊ ratio eſt iuxta Alegand. ⁊ dñm Bonauenturam. qui eadē verba habent ꝙ tales qui preſunt ſubditis:ſʒ aliquā authoritatem habeant bonorū ſui collegii:nō tamen reſpectu meriti Chriſti:qđ dedit diſpenſandū eccleſie.⁊ eius ſponſis.et ideo non habent authoritatem plenariā reſpectu theſauri ec cleſie:⁊ ideo ſolū bona ſui collegii poſſunt cōicare: non tamen poſſunt relaxare:qꝛ neſciunt vtrum ſuperabundet. qꝛ poteſta tem plenariā ſuper hec nō habent:voto largo modo plenariā poteſtatē:prout dicit plenitudinē ſufficientē:per quem modū eſt in ep̄is ad hunc actum nō prout dicit plenitudinē ſuperex cellentie:ſm quem modum eſt in ſummo pontifice plenitudo poteſtatis:⁊ authoritatis. hec Alexander.

Ad quartū. Alexander Bonauen.

58 **Ad ſextum** Sic ꝓceditur. † Et videtur ꝙ indul gentie proſint oībus fidelibus viuis ⁊ defunctis. Primo ꝙ proſint fidelibus exiſtentibus in pecca to mortali arguitur ſic. Alter poteſt alteri mereri etiā exiſtē ti in peccato mortali gratiā: ⁊ multa alia bona. ſed indulgen tie ex hoc ꝙ merita ſanctorū applicant̄ ad iſtum. ergo habent effectum in illis: qui ſunt in peccato mortali. ¶ Scđo ſic. vbi eſt maior indulgētia: ibi magis habet locū mia. ſed ille qui eſt in pctō mortali maxime indiget. ergo ei maxime dʒ fieri mia per indulgentias. ¶ Tertio arguitur de defunctis ſic. petro cōmiſſa eſt clauis regni celorū. ſed quādiu quis eſt extra pala tium indiget auxilio oſtiarii ſiue deferentis claues: ſed quicunqꝫ defunctus eſt: ⁊ nōdum ingreſſus eſt celeſtis glorie palatium videt̄ indigere auxilio clauis: ad remouendum ſibi obſtaculum hoc. ſed illud confertur ſibi per indulgentias. ergo indulgētie prodeſſe poſſunt oībus defunctis: qui nōdū beatitudinē ſunt adepti. ¶ Quarto ſic. ſuffragia eccleſie proſunt his: qui ſunt in purgatorio patet ꝙ alioqꝫ eccleſia fruſtra oraret ꝓ mortuis contra illud. ij. machab. xij. ſancta ⁊ ſalubris eſt cogitatio pro mortuis exorare ⁊c. ſed indulgentie ſunt de nobiliſſimis ſuf fragiis eccleſie. ergo indulgentie nō modo viuis fidelibus: ſed etiā defunctis ꝓdeſſe pñt. ¶ In oppoſitū arguit̄ ſic. null⁹ p̄t indulgentiā facere: niſi ei quē pōt iudicare: ſicut dicitur de pe. ⁊ re. c. qđ aūt. nullus eñ poteſt iudicare: niſi eum: qui eſt de fo ro ſuo. ſʒ illi qui ſunt defuncti nō ſunt de foro eccleſie. ergo in dulgentie nō valent oībus fidelibus ſiue viuis ſiue defunctis. ¶ Reſpondeo dicēdum ad hanc conqueſtionē ſub. xj. conclu

Primū ar.
Scđm ar.
Tertiū ar.
Quartū ar.
Opponit i cōtrarium.

59 ſionibus. ¶ Prima cōcluſio† indulgentie non proſunt fideli bus in inferno. Patet iſta concluſio cum inimici dei ſunt ta les: ſm illud pſ. ſuperbia eorū qui te oderunt aſcēdit ſemper Inimicis aūt regni nō eſt cōicandus theſaurus regis. ¶ Se cundo ſic. tales damnati ſunt mēbra mortua: ita a corpore xp̄i preciſa vt nullā potentiam aut ſpem habeant vite: qꝛ in infer no nulla eſt redemptio. ergo indulgentie nullo modo poſſunt

Rñdet. Prima cō cluſio. Pſal. lxx iiij. d

60 prodeſſe damnatis in inferno. ¶ Scđa ↄcluſio. † paruulis in limbo exiſtentibus nullo mō poſſunt indulgētie ꝓdeſſe. patet concluſio. qm̄ theſaurus meritorū xp̄i: ſanctorū nō p̄t cōicari niſi mēbris corporis eius. In illorū enim auxiliū xp̄i ꝓuiden tia theſauri illius diſpēſatio eſt eccleſie accōmodata. Sed par uuli exiſtentes in limbo nō ſunt mēbra xp̄i: nec futuri ſunt: cū nō fuerint xp̄o ꝑ baptiſmū incorporati: nec habēt grām gra tū facientē nec habituri ſunt ergo tales nō ſunt capaces gratie

Secūda cō cluſio.

61 indulgentiarum. ¶ Tertia concluſio. † indulgentie nō ꝓſunt fidelibus exiſtentibus in peccato mortali. Probatur conclu ſio ſic membrū mortuum nō recipit influxū ex aliis mēbris vi uis: ſed ille qui eſt in peccato mortali eſt quaſi membrum mor tuum. ergo per indulgentias non ſuſcipit influentias ex meri tis viuorū membrorum. ¶ Scđo ſic. nulli poteſt dimitti pena niſi illi cui fuerit iam dimiſſa culpa. qui eñ non eſt conſecutus dei operationem in remiſſione culpe non pōt ↄſequi remiſſio nem pene a miniſtro eccleſie: nec in indulgētiis: nec in foro pe nitentiali. vnde in omnibus indulgētiis fit mētio de vere cō tritis ⁊ confeſſis. ¶ Sed contra hoc videtur: ꝙ in aliquibus literis exprimitur: vel qui infra mēſem vel hebdomadam fue rint confeſſi. Reſpondetur ꝙ hoc non procedit quonia vt in quit Petrus de palude in quarto: in tali caſu videtur de men te ⁊ pactione concedentis eſſe: ꝙ ſi quis quando implet condi tionem non eſt in ſtatu merendi: ꝙ recedente fictione recipiat effectum: nec hoc contradicit concluſioni poſite: qꝛ confeſſio nem effectus nō habet: niſi poſtquā eſt contritus ⁊ cōfeſſus.

Tertia cō cluſio.
Opponit i contrariū. Reſpōdet. Petrus de palude.

62 ¶ Quarta concluſio† indulgentie non valent non adimplen tibus illud: pro quo indulgentia data eſt. Patet concluſio quia non exiſtente conditione non conſequitur quis id: quod ſub conditione datur. vnde cum indulgentia ſub conditione detur: quod aliquis faciat hoc: vel illud: aut det: ſi illud nō exe quatur: indulgentiam non conſequitur. vnde quantumcunqꝫ quis habeat bonam voluntatem faciendi illud: pro quo datur indulgentia

Quarta cō cluſio.

indulgentia, puta eūdi ad eccleſiā: vel dādi eleemoſynā: et non fecerit qꝛ nō pōt aut in infirmitate: aut impotētia nō obtinet indulgentiam. Concordat ſanctus Tho. ⁊ Albert⁹: ⁊ alii do ctores. vñ vt inquit Petrus de palude ꝑnceps q itur⁹ eſt vl tra mare: ſi añ morit̄: niſi forma hoc hēat, nō cōſequit̄ indulgē tiā antiqua eñ forma quā ponit Hoſt. extra de iude. ad liberā dam: cōtinue oīb⁹ mutat̄ ⁊ variat̄. Si ergo daret̄ indulgentia crucem ſumentibus eo ipſo: ꝙ eā aſſumerent: ⁊ ſi plus non fa cerent eā lucrant̄: ⁊ ſi dicat̄ trāſeuntibus: non hñt antequam ſint vltra. Si aūt dicat̄ eūtibus: conſequit̄ in via ⁊ ſic de aliis modis. Si tñ vadat in mortali exiſtēs, fructū non participat quouſqꝫ ſit penitēs. hec petrus. Cōcordat cū ſancto Tho. in

S. Thom̄. Albertus. Petrus de palude. Hoſtiēſis.
S. Thom̄.

63 quolibeto: vbi querens. † vtrū ſi cruce ſignat⁹ moriat̄ anteq̄ iter arripiat cōſequat̄ indulgētiā. Reſpondet ꝙ forma conſi deranda ſit. Nā ſi concedat̄ accipiētibus crucē: ſtatim hʒ etiā ſi decedat anteq̄ iter arripiat: qꝛ ſic cā indulgētie nō erat iter arreptū: ſed votū itineris : ſecus ſi in forma litere ↄtineat̄: ꝙ indulgentia dat̄ his: q tranſeunt vltra mare. qꝛ tunc ille q de cedit anteq̄ tranſeat nō habeat indulgētiā. qꝛ nō hʒ indulgē tie cauſam. hec ſanctus Tho. Cōcordat dñs Bonauētura di cens. ꝙ dans ſola volūtate nō hʒ indulgētiā: quicquid dicāt vulgares predicatores, tñ vʒ eis tantū nobile propoſitum: et ſanctū deſyderiū ad augmētū charitatis: ⁊ per conſequēs cō

Queſtio. Reſpōdet.
Bonauen.

64 tritionis: ⁊ ꝑ ↄñs pene. † indulgētie aūt nō intelliguntur da ri pro ſola voluntate ſed pro effectu. vñ qui habet voluntatem ⁊ effectū indulgentiā cōſequit̄. Alius vero qui hʒ ſolam deuo tionē hʒ meritū magnū, ſʒ nō omnimode cōſequatur effectū. Et cum dicitur ꝙ ei qui non pōt operari voluntas pro facto reputatur. Rñdet ſanct⁹ Tho. in. iiij. ꝙ intelligit̄ q̄tū ad eſ ſentiale p̄miū: nō aūt q̄tū ad accidētalia quedā premia : ſicut

S. Thom̄.

65 eſt dimiſſio pene: ⁊ huiuſmodi. ¶ Quinta cōcluſio † indulgē tie valēt religioſis ſicut ⁊ laicis, ptʒ cōcluſio. qꝛ religioſi non ſunt peioris cōditiōis, imo melioris: aut minoris habilitatis: imo amplioris rōne religiōis ad receptionē īdulgētiarū. quā laici ſint in charitate: ⁊ adimpleant id: ꝑ quo indulgētia dat̄. vñ pōt rō ſic formari. null⁹ ex bono reportat dānū. ſed religio bonū quoddā ꝓcipuū eſt. ergo rōne religionis religioſi non cōſequunt̄ hoc dānū: ꝙ indulgētie eis nō proſunt. Nihil ob ſtat ꝙ religioſi nihil tēporale cōferre poſſunt: cū nihil habeāt ꝓpriū. xij. q. j. nō dicatis. qꝛ lʒ ex ſe conferre nō pñt: pñt tñ de lnīa ꝑlatorū ſuorū. Preterea pñt ſpiritualia multa agere ſi cut predicare crucē: audire verbū dei orare: pro quib⁹ ſanctis opibus eccleſia qñqꝫ indulgētias cōcedit fidelibus. ¶ Sexta

Quinta cō cluſio.
Sexta con cluſio.

66 cōcluſio. † indulgētie nō valent nō ſubditis: niſi de lnīa ꝓprii epiſcopi: aut ꝓprii iudicis. pʒ iſta cōcluſio q̄ eſt magiſtri Ale xandri de halis, ⁊ dñi Bonauēture: ⁊ multorū aliorū doctorū pʒ ex caplo ꝙ aūt. extra de peni. ⁊ re. vbi dicit Alexander. ter tius cū a iure nō ſuo iudice nullus ligari valeat vel abſolui: re miſſiōes predictas prodeſſe illis tm̄mō arbitramur : qbus vt ꝓſint proprii iudices ſpālitèr indulſerūt. vbi gl. d̄t ſuper ver bo iudices ep̄i: vel proprii ſacerdotes ratione cuius glo. dicit Petrus de palude: ꝙ vr̄ ſufficere licentia. Sicut eñ curatus nō ſacerdos pōt licentiare vt nō curat⁹ ſacerdos abſoluat: q̄ uis ipſe nō poſſit abſoluere. qꝛ alius iure ſuo abſoluit: cum ſit ſacerdos, dū tñ habeat materiā : ſic ⁊ hic ſibi ſubditum alteri dat: ⁊ ille cū ſit ep̄s iure ſuo dat indulgētiā: quā ipſe tradens ſubditū nō poſſit dare. ꝓpter qđ curati abſoluētes debeāt in iūgere penitētib⁹ oēs indulgētias : quas poterunt obtinere.

Alexander de halis. Bonauen.
Petrus de palude.

67 Hec ille. ¶ Septima concluſio. † indulgētie a prelatis date in dioceſib⁹ ſuis valēt ēt exēptis ſiue clericis ſecularibus, ſiue religioſis. ⁊ hoc nō ſolū de lnīa ſuorū ſuperiorū : ſed iure cōi. Jſta cōcluſio iuxta dñm Petruʒ de palude patet. qꝛ ad hoc non videntur exēpti, qꝛ hoc noluerūt impetrare quod eſſet malum ſuum: nec eximens voluit concedere. ¶ Octaua con

Septima concluſio.
Petrus de palude.

68 cluſio. † licet dominus non poſſet facere indulgentiā ſibi tm̄, poſſunt tamen ſibi prodeſſe indulgentie aliis date, ſi conditio nem earū adimplet. Concluſio declaratur ⁊ probat̄ ſic iuxta ſanctum Tho. indulgētia debet ex aliqua cauſa dari ad hoc: ꝙ aliquis per indulgentiam ad actum aliquem prouocetur, qui ad vtilitatem eccleſie ⁊ honorem dei vergat. prelatus autē cui cura eccleſie vtilitatis propagatione ⁊ honoris diuini pro pagandi eſt commiſſa: non habet cauſam vt ſeipſum ad h̄ pro uocet: ⁊ ideo non poteſt facere indulgentiam ſibi tantū: ſed po teſt vti indulgentia quam aliis facit. quia aliis ſubeſt cā faciē di, vnde eſſet peioris conditionis quā alii: ſi ipſe nō poſſet vti theſauro eccleſie : quē aliis diſpenſat. vnde vt dicit idē ſanct⁹ Thom̄. licet actum iuriſdictionis non poſſit in ſeipſo exerce re, nihilominus eis que authoritate iuriſdictionis dant̄ aliis poteſt etiam prelatus vti: tam in ſpiritualibus quam tempo ralibus, ſicut ſacerdos eucharistia quam aliis dat. Cōcordat

Octaua cō cluſio.
S. Thom̄.
S. Thom̄.

Petrus de palude dicēs. homo poteſt ſibi accipere de bonis communibus, ſicut aliis diſpenſare quāuis ſibi nō poſſit da re qꝛ inter dantē ⁊ accipientē debet eſſe dr̄ia perſonalis. Quia autem dicunt quidam, ꝙ ſecum poteſt diſpenſare, ſicut cum alio non videtur dicit idem Petrus de palude, qꝛ poteſt cum alio diſpenſare in irregularitate, non poteſt ſecum, niſi quātū ius ei permittit. vnde proprie loquendo nullus ſecum diſpen ſat lʒ authoritate iuris vel ſuperioris vtatur diſpenſatione.

Petrus de palude.

69 ¶ Nona cōcluſio. † indulgentie poſſunt valere non ſolū his qui implent conditionē: ſed etiā aliis pro quibus hec ſiunt. ſi forma indulgētie hoc habeat: ꝙ dicat̄ quicūqꝫ hoc fecerit, vel pro quo hoc fecerit habeat tm̄ de indulgentia. Hec concluſio eſt ſancti Tho. in. iiij. di, xx. vbi in reſponſione vnius argumē ti rñdens quaſi queſtioni : vtrū aliquis non implens cauſam indulgentie per ſe, poſſet per alium lucrari indulgētiā d̄t ſic. ꝙ opus proprium poteſt quis applicare per intentionē cui cunqꝫ voluerit. ⁊ ideo poteſt pro quocunqꝫ vult ſatiſfacere. ſʒ indulgentia non pōt applicari ad aliquid, niſi ex intentione eius qui dat indulgentiā: ⁊ ideo cū ipſe applicet ad facientem vel dantē hoc. aut illud, non pōt ille qui hoc facit ad alterum hanc intentionē transferre. Si tamen fieret ſic indulgentia et forma indulgentie ſic contineret, ꝙ ille q facit vel pro quo fit habeat tantā indulgentiā valeret ei pro quo fit. Nec tñ tunc iſte q facit hoc daret alteri indulgentiā: ſed ille qui indulgētiā

Nona con cluſio.

70 ſub tali forma facit. ¶ Decima cōcluſio. † nō mō viuis ſed ēt aliquo modo pñt valere defunctis exiſtentibus in purgato rio. q̄ concluſio probatur ſic iuxta magiſtrū Alexādrū de ha lis: dñm Bonauenturam in quarto. pater miſericordiarū de⁹ oībus ꝓuidet ſcđm ordinatiſſimā diſpoſitionem : ⁊ miſericor diſſimam ſuā pietatē. ſed recta ordinatio charitatis q̄ exigit: vt vnus poſſit ab alio adiuuari: hoc maxime exigit circa eū: qui ſe iuuare nō pōt. ſi ergo hominibus in hoc ſeculo q indi gent auxilio ꝓuidit deus auxiliū per indulgētiā eccleſie cōfe rendū: cū illi de purgatorio indigeāt auxilio etiā ſe iuuare nō poſſint vr̄ ꝙ indulgētie⁹ eis ꝓdeſſe maxime poſſunt. ¶ Pro cuius concluſionis declaratione eſt notandū cū ſancto Tho.

Decima cō cluſio. Alexander de halis. Bonauen.
S. Thom̄.

71 in. iiij. diſt. xlv. † ꝙ indulgentia dupl̄r alicui prodeſſe pōt. vno mō principaliter. alio mō ſcđario. Principaliter quidē pro deſt ei, q indulgentiā accipit, ſcʒ qui facit hoc pro quo datur indulgentia, vt qui viſitat limina alicui⁹ ſancti. vñ cū mortui non poſſint facere aliquid eorū: pro quibus indulgentie dant̄ eis indulgētie directe valere nō pñt. Scđario aūt ⁊ indirecte proſunt ei, pro quo aliquis facit illud: quod eſt indulgētie cā. quod quandoqꝫ contingere pōt. qñqꝫ aūt non contingit ſm diuerſam indulgentiā. Si enim ſit talis indulgentie forma q cunqꝫ facit hoc: vel illud, habebit tm̄ de indulgentia: ille q hoc facit nō pōt fructū indulgentie in aliū transferre. qꝛ ei⁹ nō eſt applicare ad aliquā intentionē eccleſie: per quā cōicant̄ cōmu nia ſuffragia, ex quibus indulgentie valent. Si aūt indulgen tia ſub hac forma fiat: quicunqꝫ facit hoc, vel illud, ip̄e ⁊ pater eius: vel quicunqꝫ alius ei adiunct⁹ in purgatorio detentus: tm̄ de indulgentia habebit, talis indulgentia nō ſolum viuo ſed etiā mortuo proderit. Non enim eſt aliqua ratio: q̄re eccle ſia poſſit transferre merita communia : quibus indulgentie innituntur in viuos: ⁊ non in mortuos. hec ſanct⁹ Thomas. Ex quibus verbis manifeſte ptʒ. ꝙ indirecte modo predicto indulgentie prodeſſe poſſunt exiſtētibus in purgatorio. ſi for ma indulgentie ex intentione dantis hoc contineat. dicimus notanter ex intentione dātis. quoniam vt inquit dñs Petr⁹ de palude. ꝙ quidā dicunt videlicet, ꝙ ex intentione facientis id pro quo indulgentia data eſt : indulgentia poſſit transfer ri in illum: qui eſt in purgatorio, non eſt verum niſi forma cō cedentis hoc contineat. quoniam ſicut non extenditur vltra quantitatē non expreſſam, nec ſic perſonam tranſgreditur ſʒ ſunt ſtricti iuris. Sed intentio diſpenſantis hoc facit. qꝛ ſicut bona viuorum eis communicantur: ſic ⁊ theſaurus mortuo rum cum innocentius papa. c. ꝙ autem. de peni. ⁊ re. dicere vi deatur. ꝙ ſolius pape indulgētia valere poſſit defunctis. Cō concordat in concluſione poſita dominus Albertus, et dñs Bonauentura, dicentes ꝙ ſi quis vellet crucem pro p̄re mor tuo portare ſeu aſſumere, non eſt aliqualiter negandum, ꝙ ſi voluntas ſit ſummi pontificis, quoniam indulgentia illi pro ſit. hec in forma dominus Bonauentura. dicit tamen ēt iuxta Alexandrum de halis. quod indulgentia poteſt valere exiſtē tibus in purgatorio per modum ſuffragii, ⁊ adiutorii: ⁊ non per modū iudicii. ¶ Ad id vero quod arguitur ꝙ mortui nō ſunt de exiſtentibus ſuper terram, ſuper quos videtur tan tum poteſtas data beato petro. Matthe. xvi. reſpondet dñs Albertus quod exiſtentes in purgatorio ſunt ſecundū aliqd ſuper terram. quia ſcʒ meruerunt dum viuerent, ꝙ eis etiam

Petrus de palude.
Albertus. Bonauen.
Alexander de halis.
Albertus.

poſt mortem ad velociorem liberationeʒ poſſent valere.vnde
purgatorium eſt quodammodo via,⁊ quodã modo terminꝰ.
Terminus quidẽ q̃tũ ad confirmationẽ.qꝛ peccare amplius
non pñt,vnde exiſtentes ibi quo ad hoc ſunt in termino: ſed
quantũ ad emundationem qua emũdant̃ ſunt in via:⁊ in tran
Alexander de halis.
ſitu ad patriam.Concordat magiſter Alexander ⁊ dñs Bo-
Undecima concluſio. S. Thom. Bonauen.
72 nauẽtura.¶ Undecima cõcluſio † ꝓmiſſis nõ obſtãtibus:nõ
poteſt ꝓlatꝰ pro ſuo arbitrio aĩas a purgatorio liberare.iſta
concluſio eſt ſancti Tho.in quarto diſt.xlv.⁊ ꝓbat eam:qꝛ ſcʒ
ad hoc ꝙ indulgentie valeant requiritur cauſa cõueniens in
dulgentias faciendi.Concordat dñs Bonauẽtura,qui rñdẽs
in.iiij.di.xx.ad qõnẽ illã.quare papa non abſoluit ſolo verbo
illos:qui ſunt in purgatorio.dicit ꝙ ſi deus per ſeipſuʒ ſic mi
ſeretur:ꝙ ſemper velit timeri ſuam iuſtitiam : multo fortius
dei miniſter.vñ diſpenſatio bonorũ eccleſie diſcrete ⁊ cũ mode
ramine faciẽda eſt.Alioqui niſi diſcrete fieret:deus non acce-
ptaret.bona qdẽ ſpiritualia diſſipari nõ pñt:nec contra diui-
nam acceptationẽ diſtribui:q̃uis poſſint bona tꝑalia non ſo
lum de iure diſpenſari,verũ ẽt diſſipari de facto,qñ aliter di-
Queſtio.
ceret ius diuinũ eſſe faciendum.¶ Ex quibus patet reſpõſio
Reſpõdet.
73 ad queſtionem qua queritur † vtrũ papa poſſit euacuare per
indulgẽtias totũ purgatoriũ,vcʒ ꝙ non.duplici rõne q̃ ex ſu
pradictis colligitur.Prima qꝛ indulgentia (ſicut iam dictũ
eſt) non põt ꝓdeſſe defunctis exñtibus in purgatorio directe
ſed indirecte,inquãtũ ꝑ amicos põt fieri id:pro quo indulgen
tia eſt ordinata.ſi tñ hoc habeat forma indulgẽtie.clarum eſt
aũt ꝙ non omnes de purgatorio habent huiuſmodi amicos
in hac vita:qui pro eis hec implere poſſint.Secũda ratio eſt
qꝛ ad talem indulgentiam faciendam reſpectu omnium exiſtẽ
tium in purgatorio:non poſſet rationabilis cauſa interueni-
re:ſine qua tamen indulgentia non valeret.

74 **Ad ſeptimum** ſic proceditur.† Et vr̃ quod
a papa nulli poſſit dare ĩdul
Primũ argumẽtum.
gentia plenaria oĩm peccatorũ.¶ Primo ſic.ſm ordinẽ diui
ne iuſtitie pena ſequitur culpã.ſed papa nõ põt facere contra
diuinã iuſtitiã.ergo nec põt plenariã indulgentiam dare rela
Scõm ar.
xando oẽm penam.¶ Scõo ſic.ſi papa poſſet talẽ indulgẽtiã
facere,ſequeretur.ꝙ penitens non teneretur facere penitẽtiã
iniũctã,cũ ſemel abſolutus a debito non teneatur amplꝰ id
ſoluere,ſed hoc non videtur:cum ſatiſfactio ſit vna pars pe-
nitentie ſacrĩ.papa vero non habet poteſtatem immutandi
Tertiũ ar.
aliquid circa ſacrã.¶ Tertio ſic.ſi papa contritis ⁊ confeſſis
dare poſſet plenariam indulgentiã:ſequeretur ꝙ tales abſolu
ti cum morerentur immediate ſine purgatorio euolarent ad
celum:ſed hoc non vr̃ qꝛ adhuc poſſunt habere multa pecca-
ta venialia:⁊ de multis mortalibus non fecerunt fortaſſis cõ-
Opponit ĩ contrariũ.
feſſionem.¶ In oppoſitũ eſt tex.preſentis capituli:in quo fit
memoria de plenaria remiſſione.Eſt etiã practica romani põ
tificis,qui non eſt credẽdus in hac parte velle illudere fideles,
dando eis plenariam indulgentiam:quam non poſſet dare.
Reſpõdet.
¶ Rñ.hic erunt declarandi quatuor articuli.in primo vide-
bit̃ quid dicatur plenaria indulgentia.in.ij.de varijs modis
quibus cõceditur.in tertio oſtẽdetur,ꝙ papa poſſit dare ple
nariam indulgentiam.in quarto mouebunt̃ alique dubitatio
Primꝰ articulus.
75 nes:⁊ ſoluent̃.¶ Quantum ad primum ſciendum † ꝙ vulga
riter indulgentia plenaria nominat̃ indulgentia a pena ⁊ cul
pa.verũ licet veraciter dicatur quis aſſecutus indulgentiam
plenariã,cui oĩs pena ⁊ oĩs culpa remiſſa eſt,nihilominus ꝓ-
prie loquendo de indulgentia prout de ea loqui incepimus cũ
non ſit reſpectu culpe:ſed culpe remiſſionem preſupponat in
ſuſcipiente,vnde datur contritis ⁊ confeſſis,ſed tñ ſe extẽdat
ad remiſſionẽ pene non proprie.ſed improprie nominat̃ talis
indulgentia a culpa ⁊ a pena.vnde etiam tali forma non vtit̃
76 eccleſia.† Sed ꝓprie ⁊ vere indulgentia plenaria ideo dicitur
qꝛ eſt remiſſio totius pene debite pro peccatis.verum quia in
forma indulgentie plenarie cõiter dat̃ facultas:vt penitẽs in
dulgentiã ſuſcepturus poſſit eligere idoneum confeſſorẽ:qui
abſoluat eum ab omnibus peccatis,ita ꝙ non oporteat eum
recurrere ad curiã:ſi habet caſum papalem.aliqui voluerunt
ſm hoc ſaluare modum illum nominationis a culpa et pena.
ita vt dicatur indulgentia a culpa:ratione facultatis date eli
gendo confeſſori:abſoluendi ab omnibus etiam in caſibus re
ſeruatis.a pena vero nominatur indulgentia ſicut ab obiecto
circa quod eſt propria operatio ipſius indulgentie.ordinatur
enim ad remiſſionem pene debite pro actualibus culpis:ſicut
in ſuperioribus expoſitum eſt.Ceterum notandum.ꝙ apud
aliquos reperitur indulgentia diſtincta tripliciter , videlicet
plena:plenior,⁊ pleniſſima.Sed vt dicit dominus Petrus de
palude.in.iiij.di.xx.quomodo diſtinguantur iſti gradus quo
ad remiſſionem pene non apparet:niſi dicatur plena reſpectu
penitentie iniuncte mortalium.plenior reſpectu penitentie in-
iuncte mortalium ⁊ venialiũ.pleniſſima reſpectu penitẽtiarũ
iniunctarum:⁊ iniungendarum.id eſt que fuerunt iniuncte:
vel debuerunt iniungi:vel ſic plena reſpectu mortalium pene.
plenior reſpectu pene mortalium ⁊ venialium.pleniſſima non
ſolum pene:ſed etiam culpe venialium.qꝛ poteſt remitti pena
mortali debita,non remiſſa pena debita veniali.ſicut ⁊ culpa.
⁊ poteſt ſolui pena vnius peccati:alia non ſoluta.⁊ plenior ſo-
lutio vel remiſſio eſt vtriuſqȝ,quã alterius tantũ.poteſt etiaʒ
vt videtur per indulgentiam inquantum habet potentiã cu-
iuſdam abſolutionis remitti veniale quo ad culpã:ſicut ⁊ per
Pro intellectu extrauagãtis bonifacij antiquorum.
confeſſionem generalẽ:non ſacramentalem.ſed ad hoc requi-
ritur cõtritio.Et q̃tũ ad hoc põt ſaluari qõ dicitur in extra-
uaganti bonifacij octaui antiquorũ.ꝙ vnuſquiſqȝ ſm ꝙ ma-
gis vel minus deuote accedit:ſm hoc plenius vel minus ple-
ne recipiet Qõ de remiſſione plenaria dici non poteſt.ſed ſolũ
de remiſſione culpe:qu a papa nõ poteſt ad plenũ remittere,
niſi homo ad plenũ cõteratur.Sed aliqua contritio eſt plena
adiuncta papali abſolutione:que per ſe non eſſet ſicut ⁊ ꝯiun-
cta bñdictione epali:que ꝑ ſe nõ ſufficeret hec Petrus de pa-
Jo.mona.
lude.Jo.aũt monachi ſuper extrauaganti mouens queſtionẽ
qño ſe cõpatiunt̃ iſta plenã largitionem ⁊ pleniſſimã.rñdet ſic
dico papam interpretatũ fuiſſe in conſiſtorio me pñte hanc in
dulgentiã a deo plenã prout clauis ptãs ſe extendit.qõ intel-
ligo prout verba patiuntur.hec ille.vel dicendũ.ꝙ cum dñs
Bonifacius dicit ꝙ vnuſquiſqȝ plus merebit̃,⁊ indulgẽtiam
efficacius conſequet̃,qui baſilicas ipſarũ amplius ⁊ deuotius
viſitabit.intelligatur non quo ad remiſſionẽ pene:quã oẽs e-
qualiter conſequuntur.ſed quo ad ampliorem participationẽ
vite eterne,quã quiſqȝ tanto plenius cõſequetur:quanto ope
Scõs articulus.
ra illa deuotius impleuerit.¶ Quantum ad ſecundum arti-
77 culum eſt notãdum:† ꝙ indulgentia plenaria reperitur data
a ſummis pontificibus diuerſimode,aliqñ quidem data repe
ritur oĩbus certum locum viſitantibus.i.pro oĩ tpe:ſicut cõi-
ter dicitur de viſitantibus ſepulchrũ dñi.¶ Aliqñ datur ſu-
mentibus crucem ad cõquerendam terram ſanctam:vt in.c.
ad liberandã.extra de iu.⁊ nunc per dñm noſtrum Nicolaum
quintũ ꝯ turchos:qui inuaſerunt ⁊ receperunt ciuitatẽ cõſtã
tinopolitanam:⁊ inuadere nũc tentant reliquas partes Chri
ſtianitatis.reperit̃ etiã data ſicut regi Hiſpanie ꝯ ſarracenoſ
de granata.¶ Tertio reperitur data viſitãtibus certum lo-
cũ certa die infra annũ:ſicut dñs eugenius ⁊ dñs pñs nicolaꝰ
cõceſſiſſe dicunt̃ in multis eccleſijs diuerſis partibus Chri-
ſtianitatis.vñ ad humilem ſupplicationem noſtrã.S.dñs no
ſter Nicolaus pro ſua clementia conceſſit conuentui predica-
78 torum in valle oleti in regno caſtelle,† vñ nos ſumus oriundi
⁊ ſacre religionis habitum ſuſcepimus:ſemel in anno ꝓ feſto
exaltationis ſancte Crucis vſqȝ ad decennium omnibus viſi
tantibus conuentum prefatũ in predicta ſolẽnitate:⁊ ad eius
fabricam manus porrigentes adiutrices ſm facultates eorũ
indulgentiam plenariam.¶ Quarto modo datur certis et
determinatis perſonis ſeu noĩatis facientibus infra annum:
vel aliud tp̃s in bulla taxatum certas eleemoſynas : ⁊ ieiunia
vel alia pia opera orationũ:⁊ hmõi.ꝙ tales habeãt facultatẽ
eligendi idoneũ confeſſorẽ in articulo mortis : qui vigore ta-
lis indulti valeat abſoluere ab oĩbus peccatis,de quibus eſt
corde contritus,⁊ ore confeſſus exceptis illis:que perpetraſ-
ſet ſub cõfidentia talis gr̃e.¶ Quinto reperit̃ indulgẽtia ple
naria data multis in articulo mortis nullo adiuncto:ſed pia
tm̃ liberalitate ſummi pontificis.¶ Sexto reperit̃ data ple-
na indulgẽtia in anno iubileo viſitantibꝰ certas eccleſias vr-
Tertius articulus.
79 bis.¶ Circa tertiũ articulũ eſt iſta cõcluſio † papa rationa-
bili cã exiſtente poteſt dare indulgentiam plenariam vere pe
nitentibus.hec cõcluſio ſatis patet ex practica ſeruata in ec-
cleſia dei a multis tꝑibus:⁊ obſeruatur nunc.Summus eniʒ
pontifex (ſicut in precedenti articulo deductum eſt) pro di-
uerſis cauſis dat plenariam indulgentiam.Pro cuius cõclu-
ſionis declaratione eſt notandum ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt : opꝰ
vnius poteſt eſſe ſatiſfactorium pro alio:ad quem per intẽtio
nem facientis refertur.Xp̃s autem pro eccleſia ſua ſanguineʒ
ſuum fudit:⁊ multa alia fecit:⁊ ſuſtinuit:quorum eſtimatio eſt
infiniti valoris propter dignitatẽ perſone.vnde dicitur Sa-
pientie.viij.infinitus enim theſaurus hominibus. Similiter
etiam oẽs alij ſancti habuerunt in his qui paſſi ſunt et fece-
runt propter deum:vt hec eſſet ad vtilitatem nõ ſolum ſui:ſʒ
etiam totus eccleſie.Totus ergo iſte theſaurus eſt in diſpen-
ſatione eius:qui preeſt eccleſie generali.vnde petro dominus
claues regni celorum commiſit.Matt.xvj.Quando ergo vti
litas vel neceſſitas eccleſie hoc expoſcit : poteſt ille qui preeſt
eccleſie de iſta infinitate theſauri communicare alicui : q per
charitatem

charitatem membrũ eſt eccleſie q̃tũ ſibi viſum fuerit oppor-
tunum:vel vſqȝ ad totalem remiſſionẽ omniũ penarum , vel
vſqȝ ad certam qualitatem aliquã.ita ſcʒ:ꝙ paſſio Chriſti.et
aliorũ ſanctorũ ei reputat̃:ac ſi ipſe paſſus eſſet quantũ ſuffi-
ceret ad remiſſionẽ ſui peccati.Sicut contingit ꝙ vnus pro
alio ſatiſfacit ſicut dictum eſt.vnde in hmõi ſignũ cũ in forma
indulti dicitur omnibus vere penitentibus ⁊ confeſſis,nõ ad
dit̃ ſatiſfacientibus.qꝛ indulgentia non excuſat a cõtritione:
S. Thom.
⁊ cõfeſſione,ſed cedit in locũ ſatiſfactiõis.vt dicit ſctũs Tho.
in quolibeto.pʒ ergo qualiter papa poſſit indulgentiã plena-
riam cõcedere cã rationabili exiſtente.Et hoc de tertio arti-
Quartꝰ articulus.
culo.¶ Circa quartum articulũ preter eã que dicta ſunt oc-
currunt hic.xij.qõnes,quibus pro pleniori huiuſmodi mate-
Prĩa qõ.
80 rie intelligentia ſatiſfaciẽdũ eſt.¶ Prima queſtio eſt † vtrũ
ſolis contritis ⁊ confeſſis actu valeant indulgentie,vel ẽt con
Reſpõdet.
tritis tantum,⁊ cõfeſſionẽ habentibus in propoſito.¶ Ad
hanc queſtionẽ vr̃ rñdendum.ꝙ indulgentia põt duplici mõ
dari.vno modo abſolute.ſicut ſi diceret̃ oĩbus facientibꝰ hoc
vel illud , dant̃ centum dies indulgentie.ſcõo mõ poteſt dari
ſub hac forma ſpecificata ⁊ limitata:ſcʒ contritis ⁊ confeſſis.
Prima cõcluſio.
Si primo det̃ indulgẽtia ſaluo ſemper meliori iudicio poſſit
eſſe concluſio talis.ꝙ actualis cõfeſſio nõ ſit neceſſaria ad ha-
bendũ indulgẽtie effectũ:ſed ſufficiat contritio cũ ꝓpoſito cõ
fitẽdi ſiue eſſe in ſtatu gratie.iſta cõcluſio videtur eſſe domini
Petrus de palude.
Petri de palude q in.iiij.di.xx.dt cũ dr in indulgentijs vere
penitentibus ⁊ cõfeſſis:intelligit ipſe confeſſis in propoſito.
qꝛ non opʒ,ꝙ de facto.prefata ꝯcluſio rõne põt ſic ꝓbari.Ad
participandum de theſauro eccleſie qui potiſſime profluit ex
meritis Xp̃i capitis ipſius eccleſie:ſufficere vr̃ eſſe mẽbrũ per
charitatẽ Xp̃i corpori vnitũ , ſed penitens per contritionem
actualem cũ propoſito confitendi:⁊ ſatiſfaciendi ad arbitriuʒ
ſacerdotis:eſt effectus membrum corporis Chriſti viuum:ca-
pax influentie eius.ergo actualis confeſſio abſolute non vr̃
neceſſaria ad effectũ habendũ indulgentie.¶ Scõo ſic.id qõ
ſufficit ad remiſſionẽ culpe ⁊ reatũ pene eterne videtur ſuffi-
cere ex parte conditionis ſubiecti ad capacitatẽ indulgentie:
que ſolũ eſt remiſſio pene temporalis debite pro peccato : ſed
ad primũ ſufficit cõtritio cum propoſito cõfitendi.ergo ad in
dulgentiam conſequendam non requiritur neceſſario actua-
lis confeſſio:niſi precipiat̃ vel ſi ſub tali conditione forma in-
dulgentie ſonat.¶ Tertio ſic.idẽ vr̃ manifeſte haberi tam ex
illa indulgentia plenaria in articulo mortis data latroni:cui
dictũ eſt nulla confeſſione precedẽte.hodie mecũ eris in para-
diſo.Matt.xxvij.q̃ ex illa indulgentia plenaria data in vita
adultere cui dictũ eſt nulla ſuor prima ꝯfeſſione.vade amplꝰ
noli peccare.Jo.vij.¶ Quarto eadẽ ꝯcluſio vr̃ colligi ex his
que dicta ſunt ſupra circa articulum.vi.in.xi.cõcluſione.ꝙ in
dulgentie valent licet indirecte exiſtentibꝰ in purgatorio:qui
bus ad percipiendũ indulgentiam ſufficit eſſe in ſtatu gratie
abſqȝ actuali confeſſione.¶ Si vero ſcõo mõ det̃ indulgẽtia
vcʒ ſub forma ſpecificata ⁊ determinata tali quaſi conditiõe:
qui hoc vel illud fecerint,cõſequant̃ tantã vel tantã indulgen
tiã peccatorum ſuorũ:de quibus corde contriti ⁊ vere confeſſi
fuerint in tali caſu eſt cõcluſio ſaluo meliori iudicio.ꝙ ad con
ſequendum fructum vel effectum indulgentie requirit̃ regu-
lariter vt ſacramẽtalis confeſſio ꝓceſſerit.pʒ cõcluſio ex ipſa
forma indulti ex qua menſura eſt accipienda indulgentie,que
Scõa qõ.
81 ita limitat ⁊ reſtringit.¶ Scõa queſtio † vtrũ ad hoc ꝙ ĩdul
dulgentie q̃ nũc dantur audientibus ſermonẽ:vel viſitantibꝰ
eccleſiã:vel huiuſmodi facientibꝰ:ſtantibꝰ tñ in ſtatu gratie:
proficiant ad remiſſionẽ peccatorũ ſuorũ ſufficiat ꝯfeſſos fuiſ
ſe de peccatis ſuis.vel requirat̃:ꝙ nunc iterum confiteantur.
Rñdet.
¶ Pro rñſiõe ſaluo ſemꝑ meliori iudicio ſit iſta cõcluſio.Ad
habendũ indulgẽtie fructũ (que nunc datur)non requiritur
neceſſario iterata cõfeſſio pctõrũ:de quibus ſacramẽtalis cõ-
feſſio rite facta iam preceſſit,lʒ bene eorũ confeſſio ſit neceſſa-
ria que poſt priorem cõfeſſionẽ cõmiſſa ſunt. Concluſio q̃ ad
ſcõam partẽ patet ex dictis:quo ad primã vero parteʒ patet
ex ipſa forma indulti.in qua abſolute dicitur vere penitẽtibꝰ
⁊ cõfeſſis datur talis:vel talis indulgentia.ex quo arguit̃ ſic
iſte qui alias vere confeſſus eſt peccata ſua et nunc ſtat in gr̃e
ſtatu implet formam indulti:cum ſit vere penitens,⁊ rite con
feſſus.ergo cõſequit̃ effectũ indulgentie adimplens ea, q̃ im-
pleri mandantur.vnde illud participium confeſſis:exponen-
dum eſt.i.qui ſunt:vel fuerũt confeſſi.vñ ſi fui confeſſus ante
hanc indulgentiã,⁊ perſeueraui in ſtatu gr̃e,eſt verum:quod
ſum cõfeſſus:qꝛ in illa prima cõfeſſione ⁊ cõtritione ꝑmaneo:
imo dato ꝙ labor in peccatum:⁊ poſtea vere cõfiteor:adhuc
prima cõfeſſio ⁊ opera bona reuiuiſcũt:vt non ſit neceſſariuʒ
ad cõſequendũ indulgentiã reſpectu primorũ pctõrũ confeſ-
ſionẽ reiterare.¶ Preterea cõcluſio illa redditur manifeſta.
qñ ſi indulgentie ille particulares q̃ dant̃ ſingulis diebus nõ
proficerent:niſi actu cõfitẽtibꝰ:oporteret, ꝙ qlibet qui vellet
hr̃e indulgẽtias,ſecũ duceret cõfeſſorẽ,⁊ ſi ille confeſſor etiam
habere cuperet , etiam duceret aliũ,⁊ ſic de ſingul̃. quod eſt ri
diculoſum.⁊ ſic concluſio vera.Dicimus aũt:ꝙ reiterare cõ-
feſſionẽ prius rite factã:non ſit neceſſarium.qñ non negamꝰ
ꝙ confeſſio etiam frequenter iterata ſit vtilis. ¶ Tertia qõ Tertia qõ.
82 † vtrum his qui amiſerunt vſum loquele poſſint proficere in
Reſpõdet. Prima cõcluſio.
dulgentie.Pro reſponſione ſit iſta cõcluſio.Mutis aut amit
tentibus vſum loquele poſſunt indulgentie valere:dum tamẽ
rationis vſum habeãt.probat̃.tales pñt hr̃e cõtritionẽ pecca
torum ſuorũ:⁊ per ſcripturã:aut ſigna poteſt mutus illa con
fiteri.ergo talibꝰ cetera adimplentibus poſſunt indulgentie
Scõa concluſio.
proficere.¶ Scõa concluſio eſt ſaluo meliori iudicio.ꝙ habẽ
tes vſum rõnis ſi ſic amittant vſum loquele : vt nullo mõ va-
leãt intimare peccata ſua ex forma indulti,non videntur con
ſequi fructum indulgentie.patet concluſio.qꝛ ex forma ipſius
indulti non datur indulgentia,niſi vere penitentibus ⁊ con-
Quarta qõ
83 feſſis.¶ Quarta qõ † vtrũ quis effectus amens anteq̃ elege
Rñdet.
rit cõfeſſorẽ:q eũ iuxta formã indulti plene abſoluat effectum
cõſequi valeat plenarie indulgentie.¶ Ad hoc rñdetur ſub
hac cõcluſione.ſi ſit demens factus dum cõpos fuit rationis
oſtenderat velle ſibi hoc exhiberi,qñ caſus mortis ꝯtingeret
tali indulgentia per quẽcunqȝ miniſtrũ exhibita idoneũ vale
bit quo ad peccata,de quibꝰ fuit cõtritꝰ:⁊ cõfeſſus,nõ tñ quo
ad ea q̃ perpetraſſet pretextu ꝓfate indulgẽtie.qꝛ hic includũ
tur in forma illa:aut q̃ nunq̃ fuit cõfeſſus:lʒ de eis contritus
tꝑe ſuo ꝓponeret cõfiteri.ſed caſu penitus cõfiteri nõ valeat.
Quinta qõ
84 ¶ Quinta qõ eſt † vtrũ indulgẽtie ſe extẽdãt ad pctã oblita.
pro rñ.huius ſit iſta concluſio ſaluo ſemper meliori iudicio.in
dulgentia etiã ſe extẽdit ad pctã oblita:dum tñ de eis in gene
rali cũ cõtritione preceſſerit confeſſio : habeaturqȝ propoſitũ
confitendi ea in ſpeciali:ſi memorie occurrant patet concluſio.
quoniam ea cõfeſſio videtur ſufficere ad remiſſionem:q̃ dat̃ ꝑ
indulgentiam:que ſufficit ad remiſſionem culpe:ſed confeſſio
in generali peccatorũ oblitorũ cum propoſito ꝯfitendi in ſpe-
cie ſi menti occurrãt:ſufficit ad conſequendam remiſſionẽ cul
parum:cũ deus non requirat ab hoĩe impoſſibile.Impoſſibi
bile eſt aũt,ꝙ homo cõfiteat̃ in ſpecie ſua particulari qõ non
occurrit animo hoĩs.ergo vr̃ ꝙ talis confeſſio ſufficit ad con
ſecutionem indulgentiarũ.cõſequentia videtur nota.quia nõ
eſt veroſimile ꝙ Chriſti vicarius requirat ab homine qõ non
requirit deus maxime iuxta regulam iuris.in.vj.nemo ad im
Sexta qõ.
85 poſſibile obligatur.¶ Sexta queſtio eſt † vtrum ad haben-
Rñdet.
dum indulgentiã venialiũ peccatorũ ſufficiat ſola contritio.
Pro rñſione hmõi ſit iſta concluſio ſaluo ſemper meliori iudi
cio.ꝙ ad cõſecutionẽ indulgẽtie pro venialibus ſola ſufficit
de eis cõtritio.Probatur concluſio ad illa peccata proſequẽ
da remiſſione penarũ eis debitarũ non videtur requiri con-
feſſio ſacramentalis:ad quorũ cõfeſſionẽ non obligamur.Tũ
qꝛ nullus tenetur ad impoſſibile cõfiteri autem omnia venia
lia eſt impoſſibile cũ cognitionẽ noſtrã effugiant. Tum quia
S. Thom.
vt dicit ſanctus Tho.in quarto.diſt.xvj.confeſſio ad hec ne-
ceſſaria eſt vt penitens ſatiſfactionẽ accipiat ſecundũ moduʒ
delicti.peccato aũt veniali non debetur pena ſatiſfactoria ta-
xata:qꝛ illa eſſet propoſita pene peccati mortalis:a quo pctm̃
veniale in infinitũ diſtat.vnde per ſolam contritionẽ interio-
Septima queſtio. Reſpõdet.
rem pctm̃ veniale remittit̃ hec ſanctus Tho.¶ Septima qõ
86 eſt.† vtrũ debitores nõ ſatiſfaciẽtes creditoribus,ſiue his q-
bus obligant̃:poſſint cõſeq indulgentias pro reſponſione hu
ius ſit iſta cõcluſio ſaluo ſemꝑ meliori iudicio.illi debitores q
nec in toto nec in parte ſine magno ſuo incõmodo ſatiſfacere
non valent:hñt tñ propoſitũ ſatiſfaciendi ꝙcito cõmode poſ
ſunt:poſſunt indulgentiã conſequi:dum tamen alias ſint de
ſuis peccatis vere contriti ⁊ confeſſi.patet concluſio cũ tales
impleant ea:que ad conſequendã indulgentiã in forma indul
ti diſponit.id aũt ꝙ in eadem forma cõtinetur,ꝙ qui hʒ alte
ri ſatiſfacere ſeu reſtituere reſtituat.intelligendum videtur ſi
poteſt.Sic enim gloſſat Augu.regulam illam de re iudi.lib.
vj.non dimittitur peccatum:niſi reſtituatur ablatum.ſ.ſi põt
Octaua qõ Reſpõdet.
reſtitui,ſicut manifeſte habetur in.c.ſi res.x.iiij.q.vl.¶ Octa
87 ua queſtio,† vtrum indulgentia data per papam ſine ratio-
S. Thom.
nabili cã valeat.pro reſponſione ſit iſta concluſio:que eſt bea-
ti Thome ⁊ communiter omnium doctorum.indulgentie da
te nulla rationabili cauſa exiſtente non valent.patet.Tum qꝛ
cum papa non ſit dñs theſauri ſpiritualis:vnde diſtribuunt̃
indulgentie:ſed tantum diſpenſator domini principalis , di-
ſpenſatio nõ debet ab eo fieri:niſi in caſibus illis:in qbꝰ vero-
ſimiliter apparet:ꝙ dñs (cuius eſt prefatus theſaurus)ꝓbet

aſſenſum,et habet gratum.conſtat aūt ꝙ deo non placet: qō
tam pretioſus theſaurus ſine cauſa rationabili exponaṫ vn
de talis conceſſio non videtur valere.vnde ſanctus Tho.in
quarto diſtinc.xx.⁊ in quolibetis.non poteſt prelatus eccleſie
pro libito ſue voluntatis facere indulgentias.quia ad hoc ꝙ
indulgentie valeant:requiritur ꝙ aſſit cauſa conueniens in
dulgentias faciendi:ſicut ſuperius in.vj.articulo circa.xx.cō
cluſionem plenius induximus.vnde videtur,ꝙ ſicut nō tenet
collatio bonorum corporalium facta a diſpenſatore cōtra vo
luntatem dñi,ſic videtur ꝙ non vꝫ collatio indulgentiarum
Opponit i cōtrarium.
facta a quocunꝙ ſine iuſta ⁊ rōnabili cauſa,qꝛ ſic contra volū
tatem dñi.❡ Sed videtur huic concluſioni duo obuiare.pri
mum eſt id quod ſanctus Thomas ponit in quarto.diſt.xx.⁊
ꝫ.circa quartum articulum eſt inductū:dicit enim ꝙ in arbi
trio dantis indulgentiā eſt taxare quātū per indulgentiā de
pena remittitur,ſi tamen inordinate remittat peccat faciens
Rñdet.
tales indulgentias:nihilominus quis plenā indulgentiā con
ſequitur.❡ Ad hoc rñ.ꝙ aliud eſt dare indulgentiam ſine
aliqua rationabili cauſa:⁊ aliud eſt inordinate taxare ꝗtum
de pena remittatur per indulgētiā.primū quidē vcꝫ dare in
dulgētiā abſolute ſine aliqua rōnabili cauſa obuiat valori in
dulgentiarū:ſicut dt cōcluſio.Non aūt inordinate taxare quā
tum de pena remittatur per indulgētiā:vt dicit ſanct⁹ Tho.
Scđa oppoſitio. Petrus de palude.
in loco preallegato.❡ Scđꝫ aūt qō obuiare vr̄ eſt illud quod
dicit Petrus de palude in.iiij.di.xx.ꝙ ſi papa motu proprio
morientē abſolueret ab oī pena per modum indulgentie,⁊ ille
pie crederet:ille euolaret:ſi nullam culpam haberet: etiam ſi
papa nullam iuſtam cauſam haberet.hec Petrus de palude.
Rñdet.
❡ Ad hec rñ.ſaluo ſemper meliori iudicio ꝙ Petrus de pa
lude loquitur de iuſta cā:ꝗ ſumiṫ ex parte eius,cui datur idul
gentia predicta.vnde tali iuſta cauſa non exiſtente papa po
teſt dare indulgentiam: dū tñ aſſit rationabilis cauſa ex pte
grate liberalitatis ex parte ſummi pontificis.vnde magiſter
Alexander de halis.
Alexander de halis in.iiij.loquens in preſenti caſu:dum ſcꝫ
papa alicui laboranti in extremis ex certa ſcientia de plenitu
dine poteſtatis relaxat oīa peccata dicit ſic.in hoc caſu nō at
tendenda eſt iuſta eſtimatio ꝗtum eſt ex parte recipientis ſed
ad beneficia eccleſie diſpenſata pro eo a bonorū eccleſie diſpē
ſatore:nec in hmōi indulgentijs attendenda eſt iuſta eſtima
tio dicta ab equitate iuſtitie:ſed potius a diſpēſatore gratie.
Nec omittendū eſt.ꝙ in predictis caſibus attendi dꝫ diſpen
ſatio gratie exhibita a plenitudine ptātis ſummi pōtificis,ꝗ
Nona qō.
eſt cā cōſtitutiua in hmōi indulgentijs.hec Alexāder.❡ No
88 na qō eſt † vtrū conſequaṫ indulgentiā:qui opus iniūctū in
forma indulti vt puta opus peregrinationis,vel eleemoſyne
aut ieiuniorū perſoluit in peccato mortali exiſtēs,qui tñ com
Reſpōdet.
pleto labore penitet:⁊ confitetur.pro rñ.huius ꝑmittenda eſt
hmōi diſtinctio.Aut loquimur de tempore:quo cōcediṫ idul
gentia:ſicut cū dicitur in articulo mortis.aut tpe quo qs viſi
tat eccleſiam:vel eccleſias,vbi poſita eſt indulgentia:vt eſt in
Prima cōcluſio.
dulgentia in iubileo:⁊ loquēdo hoc mō de tpe ſit iſta cōcluſio
ſemper ſaluo meliori iudicio.Ad cōſequendū indulgentie ef
fectum:neceſſarium eſt:vt homo tpe illo ſit in ſtatu gratie vt
puta in articulo mortis,aut cū actu viſitat eccleſiam: in qua
eſt indulgentia.patet concluſio qm̄ alias nō prodeſſet indul
gentia illi:cū nō eſſet mēbrū per charitatē vnitū capiti Xp̄i ⁊
membris ei⁹ veris.❡ Si vero loquamur de tpe, quo itur ad
eccleſiam:vbi eſt poſita indulgentia vt puta ad vrbem tēpore
iubilei:vel de tempore quo quis diſponitur ad indulgentiā,
vt puta cum quis dat eleemoſynas,vel facit ieiunium per an
num:ḟm formā indulgentiarū:que datur in articulo mortis
Secunda concluſio.
ponitur iſta concluſio ſaluo meliori iudicio.ꝙ hoc modo de tē
pore loquēdo nō eſt neceſſariū:ꝙ illa opera faciat in ſtatu grē
vt videlicet ꝙ qui venit ad vrbem ad cōſecutionē iubilei ſem
per ab exitu domus ſue vſꝙ ad terminum iubilei fuerit ſine
peccato mortali:quis ſecurius ⁊ vtilius ageretur: ſi in ſtatu
gratie omnia illa adimpleret.Que concluſio videtur multum
Albertus. S.Thom̄.
firmari per ea ꝗ dicit Albertus magnus:⁊ ſanctus Tho.in
iiij.di.xv.ꝙ alique ſatiſfactiones iniunguntur a ſacerdotib⁹:
que poſt expletionem earum relinquunt effectum in ſatiſfa
ctionibus ſicut ex ieiunio manet corporis debilitatio:ex elee
moſynis elargitis diminutio ſubſtantie: ⁊ ſic de ſimilibus.et
tales ſatiſfactiones etiam in peccato factas non oportet reite
rare:qꝛ quātum ad id quod de eis remanet per miſericordiaꝫ
dei:accepte ſunt: ⁊ ita videtur.in propoſito dum tamen talis
Decima qō 89 peniteat poſt ⁊ confiteatur.❡ Decima queſtio eſt † vtrum in
dulgentie valeant illis:qui propter impedimentum ſuperue
niens non poterunt adimplere ea: que in forma indulti cōti
Reſpōdet.
nentur.❡ Pro rñſione ſit iſta cōcluſio ſaluo meliori iudicio.
ꝙ talibus nō valētibus adimplere que in forma indulti fieri
iubentur:indulgentie nō valēt regulariter,niſi papa de gra
tia hoc voluerit ſicut bonifacius octauus voluit in anno iubi
leo ſicut teſtatur Joan.monachi in extrauaganti eius domi
ni bonifacij:que incipit,antiquorū.declarauit eñ ꝙ illi qui in
ceperunt venire:licet non peruenerint:morte vel aliquo legiti
mo impedimēto impediti:vel ſi peruenerint nec cōplenerint:
habeant indulgentiam.Et ſimili modo dñs Nicolaus papa
quintus (qui nunc ſedet in cathedra ſancti Petri) declara
uit tam in indulgentia iubilei:ꝙ in indulgentia crucis nunc
60 data ꝯ turcos.❡ Undecima qō eſt.† vtrum ſuſcipientibus
crucē nunc:aut quib⁹ datur indulgentia iubilei plenaria:ſit
alia pnīa iniungenda a cōfeſſoribus,ꝙ in indulgentiarū bul
la ſit iniuncta.pro rñſione huius ſit iſta cōcluſio ſaluo ſemper
meliori iudicio.de neceſſitate nō vr̄ alia pnīa ſiue ſatiſfactio in
iungenda:imo vt dicit Jo.monachi vbi ſupra:bonifacius de
clarauit,ꝙ ſui pniarij nihil deberent iniungere vltra iniūctio
nem poſitā in bulla:niſi confitens volens facere opera ſuper
erogationis voluntariā penitentiā ſatiſfactoriaꝫ aliā abhinc
taxatam reciperet.Conformiter dicit magiſter Alexander de
halis in quarto qui ad queſtionem hanc:vtrum ille cui eſt da
ta indulgentia plenaria teneatur facere aliquid de penitētia
iniūcta rñdes ait ſic.ꝙ nō oportet opportunitate neceſſitatis
bñtū expeditionis.Concordat ſanctus Tho.
in.ij.quolibeto.vbi plene rñdens ad prefatam queſtionem di
cit ſic.ſatiſfactio eſt punitiua inquātū eſt act⁹ vindicatiue iu
ſtitie:⁊ eſt medicatiua inquātū eſt quoddam ſacramentale.in
dulgentia aūt ſupplet locū ſatiſfactionis inquātū eſt puniti
ua qꝛ ſcꝫ pena ꝙ alius actus ſuſtinuit imputatur ei ꝗ ipſe
ſuſtinuiſſet,⁊ ideo reatus pene tollitur:ſed non ſuccedit in lo
cū ſatiſfactionis inqꝫtū eſt medicatiua:qꝛ adhuc remanēt pro
nitates ad peccandū derelicte ex priori pctō ad quas ſanādas
neceſſarius eſt labor ſatiſfactionis.⁊ ideo cruce ſignatis dum
viuunt cōſulendū eſt:vt non pretermittant ſatiſfactiōis ope
ra inquātū ſunt preſeruatiua a peccatis ſolutis licet reatus
pene ſit totaliter ſolutus nec ad hoc requiritur aliquis labor
qꝛ ſufficit labor paſſionis Chriſti ſed ſoluꝫ a reatu pene.hec
ſanctus Tho. Concordat Albertus.❡ Duodecima qō eſt
91 † quid dicatur articulus mortis in huiuſmodi indulgentijs
papalibus,in quo quis hn̄s indulgentiam plenarie abſoluiṫ
An ſcilicet verus in quo quis nunc moritur:vel preſumptus
in quo ſcꝫ quis eſtimatur ḟm cōe iudiciū moriturus:quis po
ſtea euadat quod pluries accidit. Pro cuius rñſione ſit iſta
cōcluſio.ꝙ articulus mortis in huiuſmodi indulgentijs regu
lariter intelligitur preſumpt⁹:⁊ non ver⁹ niſi aliud appareat
aut ex forma indulti:aut ex declaratione cōcedētis. Sicut de
extrema vnctione dicit beatus Tho.in quarto.di.xxiij.quod
illud quod ḟm eſtimationem hoīm eſt extremum quicꝗ ḟm rei
veritatem non eſt extremū:⁊ ſic dicitur hoc ſacrm̄ extrema vn
ctio:qꝛ non debet dari niſi illis:quorū mors eſt ꝓpinqua ḟm
eſtimationē hoīm.Et licet tales ſi euadant iterum poſtea iniū
gantur.Nihilominus extrema vnctio dicit:qꝛ ſicut exiſtima
baṫ:ꝙ eſſet extrema tunc.ergo cum in tali articulo preſumpte
mortis quis abſoluitur:conſequi videtur effectum indulgen
tie vſꝙ ad id tempus:quis poſtea euadat ⁊ gratia illa expi
rat impoſterum.Secus autem eſſet ſi in forma indulti appa
reret contrarium , vt puta ſi diceremus.ꝙ conſequatur effe
ctum indulgentie in caſu quo moriatur tunc alias ſibi reſerua
tur:tunc eñ non conſequitur effectum indulgentie in caſu ꝗ
moriatur tunc:alias ſibi reſeruetur.tūc eñ nō cōſequitur eſſe
tum ſi nō moriṫ nec gratia expirat per illam abſolutionē idē
eſt ſi hoc habeatur ex declaratione concedentis quod intelli
gatur de articulo vero non pſumpto ſicut vt dicitur Eugeni⁹
92 declarauit.❡ Tertiadecima qō eſt † de tpe durationis indul
gentiarum.An cum morte extinguantur.pro huius reſpon
ſione ſit iſta concluſio iuxta dominum Petrum de palude in
iiij.diſt.xx.ꝙ indulgentie durant poſt mortem concedentis:ſi
hoc intenderit cōcedens:vt puta ſi papa dixit quolibet anno
ſimpliciter.ſi autem dixerit ad quinquenniū vſꝙ nunc vꝫ idul
gentia:⁊ non plus.⁊ hoc ſiue viuat concedens:ſiue moriatur.
quia gratia non expirat per mortem concedentis:⁊ etiam de
epiſcopis idem videtur.vnde indulgentie quas in dedicatio
nibus eccleſiarum concedunt perpetue predicantur.Si vero
concederentur perſone tantum ad illius vitam durarent non
amplius ſed locus eſt immortalis.vnde conceſſe loco tandiu
durant ꝗtū locus:propterea ſi eccleſia deſtruatur:ꝙ opor
teat eam dedicare iterum propter illam deſtructionem prime
indulgentie deſtruuntur:hec Petrus de palude.❡ His ha
bitis dicendum ad rationes factas in contrarium. Ad primū
reſpondetur ꝙ falſum ſit:ꝙ papa dando indulgentiam ple
nariam alicui aliquid faciat contra iuſtitiam quoniam papa
per

Jo.mona. Undecima queſtio. Jo.mona. Alexander de halis. S.Thom̄. Albertus. Duodecima queſtio. Reſpōdet. S.Thom̄. Tertiadecima qō. Rñdet. Petrus de palude. Ad primū argumētū

pa per indulgentiā:quā facit nō abſoluit ſimpliciter a debito
pene:ſed dat ei de theſauro eccleſie.vnde ſoluat ⁊ ſeruaṫ iuſti
Ad ſcđm.
tia.❡ Ad ſecundam ꝙ ille qui indulgētiā plenariam habet
non tenetur de neceſſitate facere penitentiam iniunctam in
quātū eſt ſatiſfactoria.ſꝫ bene teneatur opportunitate expedi
tionis:ſicut plenius fuit declaratum tam circa articulum pri
mum in fine,ꝗ circa articulum precedentem in queſtione.xj.
Ad tertiū.
❡ Ad tertiam reſpondetur ꝙ non eſt inconueniens:imo vi
detur dicendum:ꝙ illi quibus datur indulgentia plenaria cū
moriuntur euolant in celum immediate ſi non habeant impe
dimentum alicuius culpe.

93 **Ad octauum** Sic proceditur.† Et videtur ꝙ
non conuenienter in iubileo deṫ
omnibus romam gratia indulgentiarum venientibus remiſ
Primū argumētum.
ſio plenaria de peccatis.❡ Primo ſic.poteſtas non eſt mini
ſtris eccleſie tradita in deſtructionem : ſed in edificationem.
vt dicit apoſtolus.j.corin.j.ſꝫ dare ſic indifferenter omnibus
venientibus romam ⁊ viſitantibus certas eccleſias deputa
tas plenariam indulgētiam:videtur pertinere ad deſtructio
nem:cū ſatiſfactio que eſt ad vtilitatem noſtram inducta inꝗ
tum remediū prebet:tolliṫ per huiuſmodi indulgentias.ergo
Scđm ar.
vr̄ ꝙ talis inſtitutio indulgentiarū non ſit conueniēs.❡ Se
cūndo ſic.dare alicui licentiam peccādi eſt malum:vt de ſe ptꝫ
ſed ex huiuſmodi ita generali indulgentia que daṫ in iubileo
videtur dari licētia peccandi fidelibus:qꝛ ſperant per huiuſ
modi indulgētiā cōſequi remiſſionē a culpa ⁊ pena.dicit enim
Grego.ꝙ facilitas venie prebet incentiuū delinquendi.ergo
Tertiū ar.
⁊c. ❡ Tertio ſic.non eſt dubiū quin ex iſta generali licentia
indifferenter data omnibus venientibus romam pro iſta in
dulgentia multis datur licentia diſcurrendi:⁊ vagādi laicis:
⁊ clericis:monachis:⁊ virginibus:feminis:iuuenibus:⁊ anti
quis.ex quo ſequi timentur maiora mala, quā bona.ergo vr̄:
ꝙ talis indifferenter data indulgentia omnibus venientib⁹
romam:maxime cum licentia ꝙ quilibet valeat nulla prohibi
Opponit i contrariū. Scđa op.
tione obſtante quorūcūꝙ venire.❡ In oppoſitum eſt autho
ritas romane eccleſie:que talem indulgentiam inſtituit:ꝗ in
ſtituendo errare non eſt credenda.❡ Itē eſt litera preſentis
textus,vbi dicit.ꝙ ī iubileo figurabaṫ plena remiſſio.❡ Rñ.
hic de duobus eſt videndum ſcꝫ de iubileo.ij.de indulgentijs
iubilei.Circa primum videnda ſunt quatuor.primum eſt qđ
dicatur iubileus.ij.quō fuit initiatus tempore legis nature.
Tertiū eſt quō fuit preceptus tēpore legis Moſaice.Quar
Prim⁹ articulus. Iſidorus. Papias.
tum eſt quō adimpletus tpe legis gratie.❡ Circa primum
94 † iubileus (vt dicit iſidorus lib.v.etymo.⁊ etiā papias) in
terpretatur remiſſionis ann⁹:qui celebrabaṫ ſeptenis hebdo
madis annorum.i.xlix.completis.iubileus ergo dicitur ann⁹
quinquageſimus in quo fiebant remiſſiones.de quibus infra.
95 ❡ Circa.ij.dicitur † ꝙ annus iubileus initium habuit in le
ge nature tempore Abrahe.vnde magiſter hiſtoriarum ſup
gen̄.xiiij.dicit ſic.a victoria abrahe tradūt iudei iubileum ini
tium habuiſſe pro remiſſione peccatorum iobel. Jobel enim
interpretatur [a] remiſſio vel initium.inde iubileus remiſſiu⁹
vel initiatus.Ob hoc autem inſtitutus eſt quinquageſimus
qꝛ tunc erat vt dicunt lot quinquaginta annorum:⁊ tunc etiā
qnquageſimus erat annus:ex quo dn̄s locutus eſt abrahe in
via vel ex quo egreſſus eſt de chanaā:vel qꝛ Abraā erat peri
tus aſtrorū,nouerat enim ꝙ intemperies aeris:que ſit eleua
tis vel depreſſis planetis,ſemp vſꝙ ad quinquaginta annos
ad tēperiē redit:⁊ quod vidit in aſtris,voluit imitari in ter
ris.vt quinquageſimus annus diceretur.❡ Circa tertiū eſt
96 ſciendū † ꝙ iubileus legitur in lege veteri ꝑcept⁹.vn̄ Moyſi
preceptum legitur leuit.xxv. Numerabis tibi quoꝙ ſeptem
hebdomadas annorum.i.ſeptem ſepties: que ſimul faciunt.
xlix.annos.⁊ clanges buccina mēſe ſeptimo:⁊ decima die mē
ſis propitiatiōis tpe in vniuerſa terra veſtra : ſanctificabiſꝙ
annum quinquageſimū:⁊ vocabis remiſſionem cunctis habi
tantibus terre tue:ipſe eſt enim iubileus ⁊c.❡ Circa quartū
97 notandū † ꝙ Chriſtus qui legem venit non ſoluere ſꝫ adim
plere adimpleuit legem:iubileum multo plenius ac perfecti⁹
in lege noua qn̄ ſcilicet quinquageſimo die a die reſurrectiōis
ſpiritum ſanctum in ſpecie ignis miſit ſuper diſcipulos, qui
eos tanta diuinitatis gratia perfudit:vt non ſolum peccato
rum ſuorū remiſſionem conſequerentur : verum etiam maxi
marum virtutum poſſeſſores effecti in gratia ſic confirmarē
tur vt amplius a ſtatu gratie cadere non valerent.vnde actu.
ij.dicitur.dum complerentur dies penthecoſtes : erant oēs
diſcipuli pariter in eodem loco:⁊ factus eſt repente de celo ſo
nus tanꝗ̄ aduenientis ſpiritus vehementis : ⁊ repleuit to
tam domum vbi erant ſedentes.vnde etiā nunc eccleſia cātat
patrata ſunt hec myſtice paſche peracto tempore:ſacro dierū

[a] ❡ Jobel interptaṫ. tu dic ꝙ iobel dr̄ ſonitus cornu arietini. ioſue.vj. tollāt ſeptē iobileorum buccinas. ideo annus qnquageſimus dictus hoc noīe:qꝛ āno iobilei pſonabant eiuſcemodi cornib⁹.vid Leui.xxv.

numero:quo lege ſit remiſſio.❡ Quantum ad ſecundum arti Scđꝫ arti.
culum vbi videndum eſt de indulgentia:que nunc datur in ec
cleſia in anno iubilei quatuor concurrunt conſideranda.Pri
mum eſt quare talis indulgentia fuit inſtituta.ij.qn̄.Tertio
quare de centeſimo anno in quinquageſimum fuit reducta.
Quarto quomodo ſpiritualiter in hac indulgentia fiant illa
que corporaliter fiebant in anno iubileo.❡ Quantū ad pri
98 mū ſciendū † ꝙ plures rōnes poſſunt aſſignari rationabili
tatis inſtitutiōis indulgentie iubilei.Prima eſt ꝑpter corrñ Prima rō.
dentiam ad veterem legem:que ſicut figura fuit noue legis:
ita annus iubilei figura fuit huius plenarie remiſſionis que
datur in hac indulgentia iubilei noue legis:vt dicitur in pre
ſenti litera.❡ Secunda ratio inſtitutionis huius indulgen Scđa rō.
tie eſt auxilium humane infirmitatis.Sunt enim aliq homi
nes tantorum onerum peccatorū pregrauati:vt inſufficiētes
ſint in hac vita penas illas debitas perſoluere.vnde cōuenie
ter pia mater eccleſia agit in certo tempore in vita eorū fide
les habere poſſint auxilium huius gratie:qua mediāte abſol
ui poſſunt a debitis penarū.❡ Tertia rō huius inſtitutiōis Tertia rō.
indulgētie eſt incēdiū aīorū fidelium ad opera ſatiſfactionis
⁊ opera pietatis agenda:⁊ ponēdum ſe in ſtatu gratie.Sunt
eñ quidā homines licet potentes penitere: tepidi tamen ad
ſatiſfaciendum pro cōmiſſis peccatis : qui nihilominus cum
vident ſe adiutos de theſauro meritorū Xp̄i ⁊ ſanctorū ꝑ tāte
gratie participationē incaleſcunt ad ponendū ſe in ſtatu grē:
⁊ ad opera ſatiſfactionis peragenda.❡ Quarto inſtituta eſt Quarta rō
hec indulgentia ad diuinā bonitatem ſiue benignitatē decla
randā:ḟm illud ſapientie.xj.miſereris omnium:qꝛ oīa potes,
⁊ diſſimulas peccata hoīm propter penitentiam.❡ Quinto Quinta rō.
inſtituta eſt hec indulgentia ad conſeruandam reuerentiam
⁊ deuotionē apoſtolice ſedis:que fundata eſt in vrbe:que ma
ter eſt et caput omnium eccleſiarum:⁊ magiſtra omnium fide
lium.vnde Chriſtus ait Petro.tu vocaberis cephas : quod
interpretaṫ caput.Jo.j.Et Matt.xvj.tibi dabo claues regni
celorū:⁊ qđcunꝙ ligaueris ſup terrā:erit ligatū ⁊ in celis : et
qđcunꝙ ſolueris ſup terrā:erit ſolutū ⁊ ī celis.merito ergo in
reuerentiam ⁊ deuotionē apoſtolice ſedis,non tā Petrus et
Paulus per quos eccleſia ſumpſit religionis exordium ſpe
ciali veneratione a fidelibus cunctis veniunt honorandi:quā
apoſtolica ipſa ſedes pro excitanda ⁊ remuneranda deuotiōe
fideliū:vberiori quadā theſauri eccleſie redūdatione venit ho
norabilis toti Chriſtiano populo preponenda:quod factum
eſt in hmōi exuberātiſſime indulgētie.❡ Sexto inſtituta eſt Sexta rō.
hec indulgentia ad confirmādā ⁊ roborandā fidem catholicā
in mentibus fideliū : quā ſancti ⁊ maxime Petrus ⁊ paulus
verbis ⁊ factis mirabilibus ⁊ proprio ſanguine fundarunt:⁊
roborauerunt:⁊ defenſarunt:potiſſime in vrbe Romana pro
tunc dn̄a mundi:vbi etiā illorū ſanctorum corpora cum ma
xima aliorum ſanctorum multitudine requieſcūt.quorum ec
cleſias viſitantes fideles tempore iubilei ⁊ intelligentes ď paſ
ſionibus eorum ⁊ geſtis:que defendende ⁊ dilatande fidei ca
tholice peregerunt:confortenṫ in fide ⁊ ad conſtantiā animen
99 tur.❡ Circa ḟm in quo videndum † qn̄ fuit inſtituta hec in
dulgentia iubilei.Sciendū ꝙ eius initium ḟm quandam pre
figurationem poteſt dici preceſſiſſe in indulgentijs plenarijs
quas Chriſtus legitur feciſſe:ſicut latroni.cui ait.hodie mecū
eris in padiſo.Mat.xxvij.⁊ adultere mulieri ait.vade ⁊ am
plius noli peccare.Jo.vij.Quo ad poteſtatem autem faciēdi
talem indulgentiam preceſſit in verbo Chriſti ad petrū.tibi
dabo claues regni celorum:⁊ quodcūꝙ ligaueris ⁊c.de initio
vero huius inſtitutionis indulgentie anni iubilei nihil certi
reperire potuim⁹:niſi ꝙ vulgariter dicitur:ꝙ ab antiquo tē
pore incepit in annis cēteſimis a natiuitate Chriſti: ſꝫ ꝑpter
multas tribulationes ortas ī vrbe multo tēpore ceſſauit.poſt
vero tēpore Bonifacij circa annū Dn̄i.M.cc.fuit renouata.
Unde ꝑfatus Bonifacius conſilio ⁊ aſſenſu dn̄orū Cardina
lium ſub eodem annorum numero conceſſit accedentbus ad
vrbem, ⁊ viſitātibus certis diebus quaſdam eccleſias:ſcilicet
beati Joānis Lateranēſis, ſancti Petri, ſancti Pauli,ſan
100 cte Marie Maioris,plenariā indulgētiā. ❡ † Circa tertiū
in quo vidēdū eſt de cā reductionis huius indulgentie de cen
teſimo ad quinquageſimum annum,dicendum ꝙ huius poſ
ſunt eſſe due rationes. Prima eſt quā ponit Clemens quint⁹
ſua extrauaganti.ſ.propter vite huius breuitatem:pauci eñ
homines ſunt comparatione multorum qui valeant ad annū
centeſimum peruenire.❡ Secunda poterit aſſignari ſcꝫ pro
pter figuram veteris legis.annus enim iubileus in antiqua
lege fuit quinquageſimus dictū eſt leuit.xxv.❡ Circa quar
101 tum notandum eſt † ꝙ in anno iubilei in veteri lege vt habeṫ
leuiti.xx.ſex leguntur facta.Primo quod erat clangor tube.

ij. terre remiſſio a labore culture. iij. erat dĕbitorũ relaxatio. iiij. fiebat ſeruorum manumiſſio ſiue libertatis conceſſio. v. poſſeſſionum alienatarũ fiebat reſtitutio. Sexto reuertebat vnuſquiſq; ad propriã poſſeſſionem: ſiue patriã. iſta autem ſex ſuo modo ſpirituali exhibentur in iubileo noſtro. Primo clãgor tube eſt nuntiatio illa gr̃oſa apoſtolice tube: qua vniuerſo populo Chriſtiano notificatur apertura exuberantiſſime largitatis theſauri ſpiritualis eccleſie in vrbe romana pro tempore iubilei cunctis fidelibus limina apoſtolorũ beatorũ viſitãtibꝰ. ¶ Scđm ſcꝫ terre a labore culture remiſſio eſt ĩ iubileo noſtro: q2 indulgentia ipſa non de labore propriorum meritorũ ſed de meritis Xp̃i ⁊ ſanctorũ ſumit: q̃ ipſis fidelibꝰ miſericorditer cõicantur. vnde pro eorũ debitis valeant ſatiſfacere. ¶ Tertiũ ſcꝫ debitorũ relaxatio fit in iubileo noſtro. Nam ipſa indulgentia plenaria iubilei hoc importat: vt omnis debiti ꝑ eã fiat remiſſio. ¶ Quartũ ſcꝫ libertatis conceſſio [a] eſt in iubileo noſtro. Nã indulgentia plenaria cũ extẽdat ſe vt ſupra diximus ⁊ ad penã ⁊ ad culpã: due ſeruitutes hoĩs tolluntur. Prima eſt qua homo per peccatũ erat ſeruus diaboli: q̃ tollitur per confeſſionẽ ⁊ contritionẽ preambulam neceſſario ad indulgentiã plenariã. ¶ Quintum ſcilicet alienatarũ poſſeſſionũ reſtitutio fit in iubileo noſtro: q2 remiſſa culpa ꝑ gratiã virtutes hominibus reſtituunt. ¶ Sextum ſcꝫ regreſſio hoĩs ad propriã poſſeſſionẽ: ſeu patriam cõceditur in iubileo noſtro. quoniam ſi quis vere contritus ⁊ confeſſus adimpleta peregrinatione ſua moritur, ſi nihil aliud obeſt indubie in celeſtẽ patriã que paradiſus eſt euolaſſe credẽdus eſt. ¶ His habitis dicendũ eſt ad rõnes factas in ꝯtrariũ in principio queſtionis. Ad primã rñdet negãdo minorẽ. Nam vt dĩt ſanctus Tho. in. iiij. maius remediũ ꝓbet ꝯ ꝑdicta vitãda ex gr̃a: quã ex aſſuetudine noſtrorũ operũ: ⁊ q2 ex affectu quẽ accipiẽs indulgentiã cõcipit ad cãm, ꝑ qua indulgẽtia dat ad gr̃am diſponit. ideo ẽt ꝑ indulgẽtiã remediũ ad peccata vitanda dat: ⁊ ideo nõ eſt in deſtructionẽ indulgẽtias dare: niſi ordinate dẽtur tñ cõſulendũ eis eſt: qui indulgentiã cõſequunt: ne ꝓpter hoc ab operibꝰ pn̄ie iniũctis abſtineant, vt ẽt ex his remediũ cõſequant̃ q̃uis a debito pene eſſent immunes, ⁊ ꝑcipue: quia q̃ñq; ſunt pluriũ debitores q̃ credant. ¶ Ad ſcđam reſpon. negando minorẽ. Et ad probationẽ rñdet. ꝙ etiam non facit indulgentias: vt det licẽtiã peccandi. ſed facit pro bono ſubditorũ: ⁊ ſi ex illo bono aliqui aſſumãt occaſionẽ malefaciẽdi: non oportet eccleſie imputari, q2 ſm̃ Augu. abſit: vt ſi ex his: que propter bonũ veſtrũ facimus aliquid mali acciderit: vt nobis imputetur. ¶ Ad tertiã rñdetur ſicut ad ſecundam ꝙ eccleſia per indulgentiã quã facit nulli intendit dare licentiã euagandi: aut diſſoluendi: ſed licentiã conſequendi poſſe participationem tanti theſauri. Si vero quis inde ſumat materiam euagandi imputandum eſt ſue malitie: ⁊ non pietati ſancte matris eccleſie.

a ¶ Libertatis ꝯceſſio. Adde ꝙ libertas põt ꝓbari ꝑ inſtrumenta pet. de anc. i c. vnico. nu. 2. de natis ex libero vẽtre. Et qđ dicat libertas vide ꝑ Bal. late in ſuo tractatu ſchiſmatis.

Ad primũ argumẽtuꝫ S. Thom.

Ad ſcđm.

Ad tertiũ.

3 ☞ Sacramentum penitentie non eſt in iudicio publico ſed ſecreto.
5 Proprium accipitur dupliciter.
6 Proprius ſacerdos quis dicatur.
7 Confeſſio ꝙ ſit facienda proprio ſacerdoti quomodo intelligatur. ⁊ nume. 8.
10 Confiteri poteſt quis alteri quã proprio ſacerdoti parochiali de mandato aut priuilegio ſuperioris.
11 Clerici conuentualium eccleſiarum alicuius dioceſis qui non ſunt ſacerdotes parochiales poſſunt predicare: ⁊ audire confeſſiones de licentia pape.
12 Papa vel epiſcopus poteſt alicui dare authoritatem predicãdi: ⁊ confeſſiones audiendi.
13 Legati pape ⁊ eorum penitentiarij poſſunt audire confeſſiones non petita licentia a preſbyteris parochialibus.
14 Predicatio ⁊ audientia confeſſionum ꝙ committeretur alijs quam ſacerdotibus parochialibus fuit conueniens.
15 Religioſi conuenienter inſtituti ſunt ad cooperandum eccleſiarum prelatis.
16 Epiſcopus ſubditur archiepiſcopo ſolum ex ordinatione eccleſie.
17 Rector eccleſie debet dupliciter vultũ ſui pecoris agnoſcere.
18 Creditur homini pro ſe ⁊ contra ſe in foro confeſſionis.
20 Sacerdos parochialis non poteſt prohibere quin eius parochiani confiteantur religioſis, habentibus poteſtatem a domino papa audiendi confeſſiones: vel commiſſionem ab epiſcopo. Subditi non tenentur obedire ſacerdoti parochiali talia precipienti.
21 Confeſſor idoneus quis dicatur.
23 Error Guilielmi de ſancto amore quis fuerit.
24 Error Joannis de poliaco quis fuerit.
25 Confeſſi fratribus priuilegiatis ⁊ ab eis abſoluti non tenent eadem peccata que confeſſi ſunt ſacerdoti plebano: nec alteri iterum confiteri. ⁊ nu. 27.
26 Obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit.
28 Peccata confeſſa fratribus priuilegiatis non cadunt ſub ꝑcepto iterationis.
29 Sacerdos parochialis tenetur credere ſubdito ſuo dicenti ſe confeſſum ad hoc ꝙ det ei euchar-iſtiam.
30 Impedimentum quo quis impeditur a perceptione eucharistie eſt duplex.
31 Proprius ſacerdos dicitur multipliciter.
32 Sacerdotis ordo incepit a Petro poſt Chriſtum.
33 Ordo rerum non eſt idem in inſtitutione ⁊ progreſſione.
34 Conceſſio amplior ſequens priuilegium ſine declaratione tollit primam.
35 Erubeſcentia partem habet remiſſionis.
37 Scientia neceſſaria, confeſſori que ſit.

Quem penitet.

Hoc capitulum eſt beati Auguſtini libro de vera ⁊ falſa pn̄ia. ꝙ lꝫ ſit prolixũ eſt tñ vtile. Et põt diuidi in quinq; partes. in prima oſtendit ꝙ penitẽs ſi penitere vult vtiliter ad remiſſionẽ pctõrũ ſuorũ opꝫ ꝙ oĩno. i. perfecte de oĩbus peccatis peniteat. in. ij. oñdit, ꝙ ſacerdoti debeat confiteri ſua peccata: per ſe nõ per alium aut ſcripturã. in tertia docet: ꝙ debeat querere ſacerdotẽ peritũ ſciẽtẽ ligare ⁊ ſoluere. in quarta oſtẽdit, ꝙ vbi ſacerdotis non habetur copia poſſit confiteri laico. in quinta oſtendit: ꝙ occulta peccata ſufficit confiteri in occulto ſacerdoti: publicum vero publice in cõſpectu eccleſie debet puniri: vt ipſius eccleſie precibus adiuuetur. ij. ibi: repreſentet vitam deo ꝑ ſacerdotes. iij. ibi: qui confiteri vult. iiij. ibi: tanta itaq; eſt vis. v. ibi: ſi peccatum occultum eſt. pro pleniori intelligentia huius capituli queruntur ſeptem.

Diuiſio.

1 ¶ Primo vtrum quis poſſit ſacerdoti confiteri per nuntiũ aut literam.
2 ¶ Secundum vtrum ſacerdote abſente teneatur quis per literam ei confiteri.
4 ¶ Tertium vtrũ neceſſarium ſit confiteri proprio ſacerdoti.
9 ¶ Quartum vtrum quis poſſit alteri quam proprio ſacerdoti parochiali confiteri ex priuilegio vel ex mandato ſuperioris.
19 ¶ Quintum vtrum religioſi habentes ſuper hoc priuilegiũ vel ab epiſcopo cõmiſſionem poſſint ſine licentia plebani abſoluere ſubditum eius.
22 ¶ Sextum vtrum confeſſi religioſis videlicet predicatoribus vel minoribus habentibus priuilegium audiendi confeſſiones teneãtur iterum ſuo proprio ſacerdoti parochiali confiteri.
35 ¶ Septimum vtrum quandoq; quis licite poſſit laico confiteri.

1 **Ad primum** ſic proceditur. † Et vr̃ ꝙ qs poſſit per aliũ confiteri: vel ꝑ ſcriptũ. Primo ſic. dĩt gl. ſup illud. ps. deus vitã meã nuntiaui tibi. vitã deo nuntiat qui peccata deo confitetur ſed nũtiare conuenit conuenienter per nuntium ⁊ per ſcriptũ ergo ⁊c. ¶ Scđo confirmatur ſic. confeſſio ad hoc eſt neceſſaria: ꝙ per eam conſcientia penitentis ſacerdoti pandatur. ſed homo põt ꝑ aliuꝫ vel etiã per ſcriptum ſuam conſcientiam ſacerdoti manifeſtare. ergo ſufficit per ſcriptum vel per alium confiteri. ¶ Tertio ſic. quidã nõ intelligũtur a proprijs ſacerdotibus propter lingue diuerſitatẽ ⁊ tales nõ pñt, niſi per alios confiteri. ergo non eſt de neceſſitate ſacramenti: ꝙ per ſeipſum qs confiteat ⁊ ita videtur ꝙ ſi quis per alium confeſſus fuerit: qualitercũque ſufficiat ad ſalutem. ¶ Quarto idem arguitur de mutis qui eum loqui non poſſunt neceſſe eſt per interpretem intelligentem nutus ſuos confiteri. ¶ Item quinto queritur. quid debeat facere ſacerdos: cum ille qui eſt ſurdus vel mutus vel naturaliter iners. i. naturaliter idiota vel maniacus. i. furioſus qui nullam habet diſcretionem. ¶ In oppoſitum arguit ex preſenti textu: qui eſt beati Augu. ¶ Reſpon. dicendũ ꝙ ſub duabus concluſionibus. Prima eſt, ꝙ nulli habenti vſuꝫ ſenſuum: ⁊ copiam ſacerdotis, ſufficit confiteri per ſcriptum: vel nuntium: dummodo habeat notitiam lingue illius. Probatur concluſio tam ex illo: quia homo tenetur ad confeſſionem peccatorum ſicut ad confeſſionem fidei. ſed confeſſio fidei eſt ore facienda. ad ro. x. ergo etiam confeſſio. ¶ Scđo ex parte confitentis ſic. Ille idem qui peccauit irreuerenter debet iniquitatem

Primũ ar. ps. lv. b.

Scđm ar.

Tertiũ ar.

Quartum argumẽtũ.

Quintũ ar.

Opponit ĩ contrariũ.

Prima cõcluſio.

iniquitatẽ ſuã cõfiteri confuſibiliter. vt dicit Aug. in preſenti textu. qui per vos peccaſtis per vos erubeſcatis. ¶ Tertio pꝫ ex eo ꝙ dñs ſic precepit leproſis: vt per ſe ⁊ non per alios ſe oſtenderent ſacerdotibus. in quo oſtendit veritatem concluſionis poſite. ¶ Quarto q2 ipſe melius nouit culpam ⁊ circũſtantias eius. ¶ Quinto q2 ipſe ſecretius cõfitebitur ſacerdoti, q̃ ſi per mediã perſonã confiteretur. ¶ Sexto q2 ſigillum confeſſionis magis integrum ſeruabitur in ſolo ſacerdote q̃ ſi per alium ſacerdoti fieret confeſſio. ¶ Septimo q2 per ſeipſum confitens magis erubeſcit de peccato eius. erubeſcentia aũt vt dicit beatus Augu. in litera partem hꝫ remiſſiõis. ¶ Secũda cõcluſio. qui linguam habet ignotam: aut diuerſam a ſacerdote: aut loquele beneficiũ nõ hꝫ: ſicut mutus põt confiteri per alium. patet cõcluſio q2 ab homine non exigitur plus: q̃ põt: ſed in caſibus illis non põt ore proprio confiteri. ergo ſufficit ꝙ quocunq; modo poſſit. ¶ His habitis dicendum ad rationes in oppoſitum. Ad primã loquendo de illis qui copiam habent ſacerdotis ⁊ notitiam lingue. rñ. negando conſequentiã. Et rõ eſt: q2 ſicut in baptiſmo non ſufficit qualitercunque abluere: ſed per elementum determinatum: ita nec in pn̄ia ſufficit peccata qualitercũq; manifeſtare: ſed opꝫ ꝙ per actum determinatum manifeſtent ſi loquamur de his de quibus loquitur. ij. concluſio concedat in. ij. caſu ſed nõ facit ꝯ propoſitum. ¶ Ad ſecũdam eodem modo rñ. ¶ Ad tertiam reſpon. ꝙ in illis caſibus ſufficit: ꝙ per ſcriptum aut ꝑ nutum aut interpretem confiteatur: vt in. ij. concluſiõe explanamus. ¶ Ad quartã pꝫ reſpõ. ex iam dictis. ¶ Ad quintã rñ. iuxta magiſtrũ Alexandrũ de halis in quarto. ꝙ muto lꝫ confiteri per ſcriptũ: ſiue per nuntiũ: ſiue per ſignũ: ⁊ excuſat eum neceſſitas inuincibilis. Surdus autẽ bene põt viua voce cõfiteri. ſed iniungenda eſt illi penitentia per ſigna: vel ſcriptum de morionibus aut maniacis: dicendũ ꝙ ſi illi habent lucida interualla: nec aliquo modo ſunt capaces informationis, debet ſacerdos ipſe ⁊ populus ad exhortationem ſacerdotis pro illis orationi inſiſtere: vt dominus talium corda illuſtret ad glorie ſue manifeſtationem, ſicut cecum natum illuminet illos ſimul cum hoc nihil debet omittere de contingentibus: que ſpectant ad excitationem et inuitationem ad penitentiam quoniam tales omnes ſimiliter mutos et ſurdos verbis nutibus et ſignis ad cognitionem ⁊ deuotionem excitet. hec ille.

Secũda cõcluſio.

Ad primũ argumẽtũ.

Ad ſcđm ⁊ tertium.

Ad quartũ ⁊ quintum.

Alexander de halis.

2 **Ad ſecundum** Sic proceditur. † Et videtur ꝙ abſente ſacerdote teneatur penitens ei confiteri per ſcriptũ. Et primo ſic. qui obligatur ad faciendũ aliquid ſi non põt cõplere tenetur facere qđ põt: ſed hoĩes obligant ad confitendũ ſacerdoti. ergo ſi hoc per ſe cõplere nõ pñt: tenent de hoc facere qđ pñt. ergo ſi non habẽt preſentiã ſacerdotis, cui peccata ſua poſſint manifeſtare per verbũ: ſi pñt ſcribere tenentur ea ſibi manifeſtare per ſcriptũ. ¶ Scđo circa hoc querit de his qui non hñt copiam ſacerdotis cui cõfiteant: vt qui ſunt ſclaui ſaracenorum: vtrũ ſubtractũ ſit eis remediũ ſalutis. ¶ In oppoſitum queſtionis arguit. ſicut neceſſariũ eſt cõfiteri verbo vel nutu: ſi aſſit facultas, ita neceſſariũ eſt confiteri ſacerdoti ſi poteſt haberi. ſed ſi ſacerdos haberi non poſſit non eſt neceſſariũ confiteri nõ ſacerdoti. dicit enĩ magiſter ſniarũ in. iiij. diſ. xvij. c. iij. non dico ꝙ confitearis peccata tua ſeruo tuo. ergo a ſimili non tenetur homo peccata ſua manifeſtare ſacerdoti ſcripto: quũ nõ poſſit verbo. ¶ Rñ. dicendũ ſub iſta concluſione ꝙ abſente ſacerdote non tenetur de neceſſitate penitens confiteri ei ꝑ ſcriptũ. iſta concluſio eſt ſancti Tho. in. iiij. diſ. xvij. ita dicẽtis. in abſentia ꝓprij ſacerdotis, nõ opꝫ: ꝙ per ſcriptũ fiat confeſſio. itẽ iſta cõcluſio eſt magiſtri Richardi de media villa. xvij. quam ſic probat. ꝙ penitẽs teneat confiteri ſacerdoti per ſcriptũ: nõ cauet aliquo iure. ergo non eſt neceſſe. ꝯña pꝫ. añs ꝓbat ꝑmo. non iure nature: ſicut eſt manifeſtum. non iure diuino aut poſitiuo: q2 licet iure diuino ⁊ poſitiuo teneatur confiteri ſacerdoti ſi ꝑſentẽ eũ hr̃e põt: non tñ reperit cautũ iure diuino aut poſitiuo: ꝙ abſenti debeat confiteri per ſcripturã ⁊ hoc eſt rõ
3 nabile. † Sacr̃m enĩ penitẽtie non eſt in iudicio publico ſꝫ ſecreto. in quo iudicio tenet ſacerdos penitẽtẽ diligenter examinare peccati ⁊ peccatoris circũſtãtias inquirẽdo: vt prudẽter intelligat quale ei debeat prebere cõſiliũ: ⁊ adhibere remediũ. in quibus ſacerdos non poſſet ꝑ ſcripturã ſufficienter informari. itẽ eſſet periculũ reuelationis peccatorũ. poſſent enĩ litere perdi: aut malitioſe aperiri: aut per nuntij ignorãtiam tradi illi cui non mittuntur. aut poſſet ſacerdos ſi eſſet malitioſus radere confeſſionis verbum: ⁊ contra penitentem penitentiam ſuam probare tali probabili probatiõe: abſq; hoc ꝙ in hoĩs poſſet deprehendi iudicio: ⁊ hec vr̃ ratio multũ efficax pro concluſione. Si qs tñ vellet hoc facere inquit richardus eſſet opus ſuperogationis. ¶ Ad rationeꝫ in oppoſitũ cum dicitur ꝙ tenetur facere quod põt. rñ. ꝙ hoc verũ eſt: q̃ñ hoc põt cõmode ⁊ honeſte fieri. cõfiteri aũt per ſcriptũ abſenti ſacerdoti nõ põt fieri faciliter: ⁊ commode, ⁊ ſine multis periculis: ſicut tactũ eſt in rõnibus vñ non eſt neceſſariũ. ¶ Ad id autem qđ q̃ritur de his qui nõ hñt copiam ſacerdotis. rñ. ſub iſta concluſione quã ponit magiſter Alexander de halis: ꝙ ſufficit ꝙ tales confiteant deo cũ deſiderio confitendi ſacerdoti: ⁊ propoſito offerẽte ſe opportunitate: vel ſaltẽ ꝙ cõterãtur cũ propoſito confitendi. ſi vnquã ſe offerat facultas. Que concluſio iuxta Petrum de palude in. iiij. di. xviij. ſic probat. nõ eſt confeſſio maioris neceſſitatis, q̃ baptiſmus. ſed hic ſufficit votum ſiue propoſitum baptiſmi: quando articulus neceſſitatis nõ contemptus religiõis ſacr̃m excludit. ergo pariter ſiue multomagis ita dicendum eſt in confeſſione.

Primũ ar gumẽtum.

Scđm ar.

Opponit ĩ cõtrarium.

Rñdet.

S. Thom.

Richar. de media villa

Ad primũ argumẽtũ.

Ad ſcđm.

Alexander de halis.

4 **Ad tertium** ſic procedit. † Et videtur ꝙ nõ ſit neceſſarium confiteri proprio ſacerdoti. ¶ Primo ex textu preſentis capituli: vbi dĩt Augu. ꝙ q cõfiteri vult: vt inueniat gr̃am: querit ſacerdotẽ ſcientem ligare: ⁊ ſoluere. cum ergo electio ſacerdotis cui ſit confitendũ ponitur in electione confitentis: non vr̃ neceſſarium: ꝙ quis confiteatur proprio ſacerdoti. ¶ Secũdo id quod eſt cõſtitutum pro charitate ꝯ charitatẽ non militat. ſed confeſſio q̃ pro charitate inſtituta eſt ꝯ charitatẽ militaret: ſi homo ad confitendum vni ſacerdoti eſſet obligatꝰ. vt puta ſi peccator ſciat ſacerdotem ſuum aut ignarum: aut hereticum, aut ſolicitatorem ad malum aut fragilem: qui ad peccatũ quod quis ei cõfitetur ſit pronus: vel reuelator cõfeſſiõis probabiliter aſtruat vel ſi peccatum contra ipſum commiſſum ſit: de quo quis confiteri debet. ergo videtur ꝙ non ſemper quis confiteri debeat proprio ſacerdoti. ¶ Tertio ſic. dĩt Grego. apoſtolico moderamine ⁊ pietatis officio a nobis cõſtitutum eſt, ꝙ ſacerdotibus monachis apoſtolorum figuram tenentibus: liceat predicare: communionem dare penitentiam imponere: atq; peccata abſoluere. ſed monachi non ſunt proprie ſacerdotes aliquorum: cum non habeant curam animarũ. ergo idem quod prius. ¶ Quarto in quocunque eſt poteſtas completa aliqua ad actũ aliquem: in illo eſt executio ⁊ exercitiũ actꝰ illiꝰ: quando voluerit. ſed in omni ſacerdote eſt ꝯpleta poteſtas ad actũ abſoluẽdi in foro penitentie. ergo põt exercere illũ actuꝫ q̃ñcunq; voluerit. ergo in quẽlibet poteſt exercere. cũ ergo et quilibet põt ei cõfeſſionẽ facere: ⁊ ab eo facere peccati abſolutionem. ¶ Quinto arguit. Ep̃i abbates exẽpti ñ hñt ꝓprios ſacerdotes. ergo tales non tenent confiteri proprio ſacerdoti. ¶ In oppoſitũ arguit ex capitulo. Omis vtriuſq; ſexus. extra de pe. ⁊ re. vbi precipit. ꝙ ꝯfeſſio fiat proprio ſacerdoti. ¶ Reſpon. pro plena declaratione huiuſmodi materie eſt in primis
5 notandũ. † ꝙ ꝓpriũ accipit duplr̃. vno mõ prout diſtinguit ꝯ alienũ. Et hoc mõ ꝓprius ſacerdos gñalr̃ dicit tã ſm̃ ſanctũ Tho. q̃ Alexãdrũ d̃ halis: Albertũ, Bonauẽturã: Durãdũ Petrum de tharentaſia: Petrũ de palude: Richardum de alta villa. in. iiij. di. xvij. reſpectũ quorũcunq;: qui poteſtatem habent ſiue ordinariã: ſiue delegatã: ſiue a iure cõceſſam: aut ꝑ
6 miſſam abſoluẽdi a pctĩs: ſiue ſit cõis: ſiue particularis. † Et ſm̃ illũ modũ loquẽdi de proprio proprius ſacerdos vt dicit magiſter Richardꝰ in. iiij. di. xvij. põt accipi quadrupl̃r. vno
a modo eſt ꝓpriꝰ ſacerdos [a] hñs ſuper ipſum iuriſdictionem ordinariã mõ principali. Sicut ep̃s eſt ꝓprius ſacerdos oĩm exiſtentiũ in ſuo ep̃atu. Scđo mõ hñs iuriſdictionẽ principaliſſimo mõ ⁊ ſic papa ẽ ꝓpriꝰ ſacerdos oĩm xp̃ianorũ. Tertio mõ hñs iuriſdictionẽ delegatã ab aliq̃ iſtorũ vl̃ a legato dñi pape. Quarto modo hñs iuriſdictionẽ ex cõi cõceſſione vel ꝑmiſſione iuris. Et ſic ſunt ꝓprij ſacerdotes illi: quos epiſcopi abbates ⁊ exẽpti eligunt in ꝯfeſſores: talibus enĩ permittitur ex iure cõi eligere diſcretũ: ⁊ ꝓuidũ cõfeſſorẽ. extra de pe. ⁊ re. ne ꝑdicatione. Sic ẽt eſt proprius ſacerdos ꝑſbyter q̃cunque: quẽ audit cõſtitutꝰ in articulo neceſſitatis: ſi propriũ ſacerdotem aliquo triũ modorũ nõ poteſt habere, hoc etiam quarto modo eſt proprius ſacerdos vagabundorũ quicunq; preſbyter parochialis: in cuius parochia voluerint confiteri. quia tales nuſq̃ habent domiciliũ proprium. ff. ad municipales. l. labeo. Similiter dico de illis: qui domicilio proprio derelicto nauigant: vel iter faciunt, q̃rẽtes quo ſe conferant. ff. ad municipales. l. eius. §. ſi quis domicilio. Sic ẽt eſt proprius ſacerdos peregrinorum ad ſancta loca quicunq; parochialis preſbyter: cui voluerint confiteri de commiſſis poſtq̃ receſſerant a iuriſdictione illius: in cuius poteſtate habent domicilium. Secundo modo capitur proprium prout diſtinguitur cõtra communem. hoc modo ſolus curatꝰ parochialis dicitur ꝓ

Primũ ar.

Scđm arg.

Tertiũ ar.

Quartũ ar.

Quintũ ar.

Opponit ĩ contrariũ.

Rñdet.

S. Thom. Alexander de halis.

Richardꝰ.

a ¶ Propriꝰ ſacerdos. Quis dicat ꝓpriꝰ ſacerdos vide ꝑ Pe. de anc. in c. oĩs. nu. 8. de peni. ⁊ remiſ.

prius ſacerdos peregrinorum: ad ſancta loca quicunq; paro
chialis preſbyter cui voluerint cõfiteri de commiſſis poſtquã
receſſerunt a iuriſdictiõe illius: in cuius poteſtate hñt domici
Prima cõcluſio. liũ. Qua diſtinctione habita que eſt cõis quaſi omniũ docto
7 rum Theo. ſit iſta prima cõcluſio. † Capiendo propriũ ꝑmo
S. Thom. modo: vcȝ vt diſtinguit̃ ꝯ alienũ neceſſario confeſſio facienda
Petrus de palude. eſt proprio ſacerdoti. iſta concluſio iuxta ſanctũ Tho. ⁊ dñm
Petrum de palude ꝓbatur. Sicut in naturalibus ad hoc
ꝙ agens agat in paſſum requirit̃: ꝙ dñium habeat ſup ipm: ⁊
illud ſubijciatur ei ſcḋm virtutẽ. vñ actio (vt dr̃ in libro princi
piorũ) eſt ſcḋm quam in illud qḋ ſubijcitur agere dicunt̃. ita in
politicis nemo põt alterũ ligare aut abſoluere: niſi ſibi ſubdi
tum. vnde opȝ: ꝙ ille q diſpenſator huius ſacri conſtituit̃ ſit
talis: ꝙ poſſit imperare aliquid agendũ. imperiũ aũt nõ com
petit alicui in alium: niſi qui habet in euȝ iuriſdictionẽ: ⁊ ideo
de neceſſitate huius ſacri non ſolum eſt vt miniſter habeat or
dinẽ: ſȝ etiã ꝙ habeat iuriſdictionẽ: ⁊ ideo ſicut ille qui nõ eſt
ſacerdos: non põt hoc ſacrm cõferre: ita nec ille: q nõ hȝ iuriſ
dictionem: ⁊ propter hoc opȝ: ꝙ ſicut ſacerdoti: ita ꝓprio ſa
cerdoti confeſſionẽ fieri: cum enim ſacerdos non abſoluat niſi
ligãdo ad aliquid faciendũ: ille ſolũ poteſt abſoluere: qui põt
per imperium ad aliquid faciendum ligare. hec ſanctꝰ Tho.
Ex quibus manifeſte pȝ: qr alias argumentatio nulla eſſet ꝙ
proprius ſacerdos cui neceſſario confitendum ſit: ſit genera
liter quicunq; habet iuriſdictionem reſpectu illius quem ab
ſoluere debet. ⁊ in iſta ſentẽtia ſunt omnes doctores famoſi in
Secũda cõcluſio. 8 theo. ⁊ in iure. ¶ Scḋa cõcluſio † capiendo propriũ ſecundo
modo prout ſcȝ diſtinguitur ꝯ cõem: non eſt neceſſariũ ſemp
confiteri proprio ſacerdoti. pȝ concluſio ex rationibus indu
Alexander de halis. ctis in arguendo. probatur etiam ratione magiſtri Alexãdri
de halis in. iiij. poteſtas iuriſdictionis deſcendit a ſuperiori
bus ad inferiores. ergo ſi eps aut papa audiũt cõfeſſiones ali
quorũ: aut dẽt ptãtẽ alijs audiendi cũ inferior nõ poſſit ſupra
ſuperiorẽ: ſed econuerſo videtur ꝙ penitens quicunq; ⁊ nolẽ
te proprio ſacerdote parochiali poſſit pape ⁊ epiſcopo ⁊ com
miſſarijs eorũ quibus dant ptãtem confitendi: ⁊ ita non eſt ne
ceſſe proprio ſacerdoti ꝑdicto modo capto ſemper cõfiteri: ꝙ
etiã magis ex dicendis impoſterũ patebit. ¶ Dicendum eſt
Ad primũ argumẽtũ. ergo ad rationes. Ad primã rñ. ꝙ textus preſentis litere nõ
vr̃ militare ꝯ. qm̃ Augu. non vult, ꝙ licentia eligendi ſacerdo
tem ad penitentiam recipiendã ſit ita conceſſa vt eligere poſ
ſimus aliũ ſacerdotẽ quẽcunq; pro libito quãtũcunq; peritũ:
qui non haberet iuriſdictionis poteſtatẽ nos abſoluẽdi. vnde
Alexander de halis. vt dicit magiſter Alexander de halis Augu. vr̃ loqui in caſu
vt qñ ſuppetit facultas electionis: vt ſi quis eſſet parochianꝰ
in eccleſia: vbi plures eſſent ſacerdotes ꝯfeſſores vel intelligit̃
de homine: qui eſt in ſua libertate anteq̃ cõmiſerit ſe alicui ſa
cerdoti. tali enĩ expedit eligere ꝓuidentiorẽ, ⁊ meliorem, queȝ
S. Thom. põt: vel põt dici vt ẽt ſanctꝰ Tho. dicit: ꝙ querere debeat ſa
cerdotẽ ſcientem obtenta licentia a ſuperioribus ſi forte ſacer
dos eſt minus idoneus ad apponendũ peccato ſalutare reme
Ad ſcḋm. dium. ¶ Ad ſcḋaȝ rñ. ꝙ nõ facit ad propoſitum: ſi ſermo fiat
de proprio: vt diſtinguitur contra alienũ. qr per hoc ꝙ confeſ
ſio debeat fieri habenti authoritatem abſoluendi: in nullo de
rogatur charitati. Si vero fiat ſermo de proprio ſcḋo modo:
videlicet prout diſtinguitur ꝯ cõe: tunc dicimus: ꝙ etiã ratio
non procedit. qr nõ dicimus, ꝙ ſit neceſſarium ſemper confite
ri proprio ſacerdoti: ſicut dictum eſt in. ij. concluſione. vñ non
eſt ſic penitens obligatus confiteri vni: vt pote ſacerdoti pa
rochiali: quin in caſibus aliquibus poſſit alteri confiteri, in
caſibus illis, in quibus probabiliter timet penitens periculũ
ſibi vel ſacerdoti ex confeſſione ei facta debet recurrere ad ſu
periorem papam: vel epiſcopum, vel legatum pape, et petere
licentiam alteri confitendi: vel ab eodem ſacerdote proprio, a
quo ſi licentiam habere non poſſit: idem eſt iudicium quod de
illo: qui non habet copiam ſacerdotis: nec in hoc aliquis trãſ
greditur preceptum eccleſie, qr precepta iuris poſitiui nõ ſe
extendunt vltra intentionem precipientis, que eſt finis prece
pti. hic autem eſt charitas ſecundum apoſtolum. Nec iterum
ſit aliqua iniuria ſacerdoti. qr priuilegiũ meretur amittere: q
Ad tertiũ. conceſſa ſibi abutitur poteſtate. ¶ Ad tertiã reſpõ. ꝙ Greg.
loquitur de illis monachis. qui iuriſdictionem habent vt po
te quibus alicuius parochie cura eſt commiſſa: de quibus ali
Ad quartũ. qui dicebant: ꝙ hoc ipſo ꝙ monachi erant non poterant ab
ſoluere ⁊ penitentias iniungere quod falſum eſt. ¶ Ad quar
Albertus magnus. tam reſpondetur negando minorem. quoniam vt dicit Alber
S. Thom. tus in quarto ⁊ ſanctus Thomas: duo ſunt que complẽt po
teſtatem abſoluendi ſcilicet ordo: ⁊ iuriſdictio. ſacerdos ex or
dine non habet niſi vnum illorum: ⁊ iuriſdictione caret: niſi cõ
mittatur. vnde hoc eſt quod dicitur: ꝙ licet ſacerdos hȝ alas
tamen habet eas ligatas, ⁊ non poteſt volare: niſi laxẽtur per
iuriſdi. hec Alber.

9 **Ad quartum** Sic proceditur. † Et videtur
non poſſit aliquis alteri quam
proprio ſacerdoti plebano ſcȝ cõfiteri: etiã ex priuilegio ⁊ mã
Primũ ar. dato ſuperioris. Primo: ꝙ hoc fieri nõ poſſit ex commiſſiõe
ſuperiorum epiſcoporum. Arguitur primo ſic. id quod dat
aliquis iam nõ habet. ſi ergo prelati (vt puta epiſcopi vel ar
chiepiſcopi) committant curas plebium parochialibus ſa
cerdotibus: ad eos iam vlterius non pertinet cura ipſarum:
⁊ ita ex authoritate eorum aliqui predicare plebibus aut con
feſſiones audire, niſi vocati a ſacerdote parochiali non pñt.
Scḋm ar. ¶ Secundo ſic. quando epiſcopus committit curam plebis
ſacerdoti. ipſemet ſacerdos ſeipſum exonerat. ⁊ periculum re
manet ſuper ſacerdotẽ cui cura cõmittitur. ſcḋm illud. iij. re. xx.
cuſtodi virũ iſtũ: qui ſi lapſus fuerit, erit aĩa tua pro aĩa eius.
alias eſſent epi in magno periculo onus importabile totius
multitudinis hñtes. ergo epi nõ debent ſe vlterius intromit
Tertiũ ar. tere de plebibus: quas ſacerdotibus cõmiſerant. ¶ Tertio ſi
cut eps ſubdit̃ archiepo: ita ſacerdotes ſubduntur epis. Sed
archiepi non poſſunt ſe intromittere de illis: qui ſubdunt̃ epi
ſcopis: niſi forte propter negligẽtiã eporũ, vnde dr̃. ix. q. iij. ar
chiepiſcopus nihil de eporũ cauſis abſq; illorum agat conſi
lio. ergo nec ipſi aliquid poſſunt in plebibus ſubiectis ſacer
dotibus parochialibus, abſq; eorum conſenſu: niſi forte pro
Quartũ ar. pter eorum negligentiam vel defectum. ¶ Quarto preſbyte
ri parochiales ſunt ſponſi eccleſiarum ſibi commiſſarum. ſi
ergo aliqui alij ex commiſſione epiſcoporum darentur in ple
bibus: qui predicarẽt ⁊ confeſſiones audirent: eccleſia vna ha
beret plures ſponſos: contra illud quod habetur. vij. q. i. ſicut
alterius vxor ⁊c. Preterea arguitur ꝙ ẽt nec ex priuilegio do
Quintũ ar. mini pape. ¶ Quinto ſic. illud per quod impeditur mandatũ
diuinum non poteſt per mandatum aut priuilegium alicuiꝰ
hominis etiam pape concedi: ſed mandatum diuinum eſt ad
rectores eccleſiarum: vt diligenter vultum pecoris ſui agno
ſcãt. prouerbiorum. xxvij. quod impeditur: ſi alius quam ipſe
confeſſionem audiat. ergo hoc non poteſt per priuilegiũ ſeu
licentiam: aut mandatum cuiuſcunq; ſuperioris: aliter ordi
Sextũ arg. nari. ¶ Sexto ſic. Conſtitutio pape non poteſt tollere ius di
uinum. ergo non poteſt oues ſacerdotis parochialis commit
tere alijs. conſequentia patet qr ex hoc ſequeretur: ꝙ plebanꝰ
non teneretur reddere rationẽ pro ouibus ſuis: conſequens
eſt falſum: cum ſit contra illud Ezechi. iij. animam ipſius de
Septimuȝ arg. manu tua requiram. ¶ Septimo ſic. contra ſtatuta ſancto
rum patrũ condere vel mutare nec romane ſedis authoritas
poteſt. vt dicitur. xxv. q. i. in. c. contra. ſi ergo ſtatutum eſt ſan
ctorum patrum: ꝙ nullus audiat confeſſiones preter dñi ſa
cerdotes. vt. xvj. q. i. non poterit hoc ex priuilegio pape conce
Octauũ ar. di. ¶ Octauo. xxvj. q. i. c. ſunt quidam. habetur. ꝙ ſi romanꝰ
pontifex quod docuerunt apoſtoli ⁊ prophete deſtruere nite
retur: non ſententiam dare: ſed magis errare conuinceretur.
ſi ergo eſt ordinatio apoſtoli. i. corinth. x. vt nullus gloriẽt in
plebibus alienis: ſi papa dat priuilegium alicui cõtra hoc er
Nonũ arg. rare conuincitur. ¶ Item nono ſcriptum eſt in iure. ꝙ ſi ꝑn
ceps alicui concedat: ꝙ licet ei edificare in loco publico, hoc
ita debet intelligi ſine preiudicio alteriꝰ. ff. ne quid in loco pu
blico edificetur. ſi quis a principe. ⁊. xxv. queſtio. ij. c. de eccle
Gregorius. ſiaſticis. dicit Gregorius. Sicut noſtra defendimus: ita ſim
pliciter quibuſcunq; eccleſijs ſua iura ſeruamꝰ. nec cuiq; gra
tia fauente vltra q̃ meretur impartiar. Nec vlli hoc quod ſui
iuris eſt: ambitu ſtimulante derogabo. ſed quod aliquis pre
dicet, aut audiat cõfeſſiones in parochia alicuiꝰ eo irregſito:
eſſet in preiudicium ſacerdotis parochialis. ergo ſi concedat̃
hoc alicui, exequi non poteſt ſine conſenſu ſacerdotis paro
Decimũ ar. chialis. ¶ Decimo ſic. Nec papa nec aliquis mortalium põt
eccleſiaſticam hierarchiam diuinitus ordinatam immutare:
aut euertere: cum nulli prelatorum ſit data poteſtas in deſtru
ctionem: ſed in edificationem. prima corin. x. ſed iſte eſt ordo ec
cleſiaſtice hierarchie: ꝙ monachi ⁊ regulares ſint in ordine ꝑ
ficiẽdorum: vt patet. vj. eccleſiaſtice hierarchie. ergo nec papa
poteſt hoc aliter immutare: vt ſcilicet religioſi habeant offm̃.
Undecimũ arg. ¶ Undecimo ſic. ille qui audit confeſſionẽ alicuius eſt pro
prius iudex eius: alias non poſſet eum ligare: ⁊ ſoluere. ſed v
nius hominis non poſſunt eſſe plures proprij iudices: vel ꝓ
prij ſacerdotes: quia tunc teneretur pluribus obedire: quod
eſt impoſſibile: ſi contraria preciperent vel ſi impoſſibilia er
go non põt alicui cõfiteri: niſi proprio ſacerdoti etiam de licẽ
Opponit in contrarium. tia ſuperioris. ¶ In oppoſitũ eſt tex. preſentis litere: vbi dr̃
Augu. ꝙ q cõfiteri vult: vt inueniat gratiã querat ſacerdotẽ
ſcientẽ ligare ⁊c. ⁊ hoc de licẽtia ſuperioris: vt dicũt doctores
vt in

articulo precedenti expoſitũ eſt. ergo de licentia ⁊ mãda
to ſuperioris poteſt quis alteri cõfiteri, q̃ proprio parochiali
Reſpõdet. ſacerdoti. ¶ Reſpõdeo dicẽdum ſub tribus concluſionibus.
Prima cõcluſio. 10 Prima eſt † ꝙ de mãdato aut priuilegio ſiue licentia ſuperio
ris puta romani põtificis: aut etiã dominorum eporum, ſiue etiam
legatorum dñi pape, põt quis confiteri alteri q̃ ſuo proprio ſa
cerdoti parochiali: nulla etiam licentia petita a ſacerdotibus
ipſis parochialibus, que concluſio multipliciter oſtenditur.
¶ Primo ſic. Quicqd poteſt inferior poteſt ſuperior, ſed ipe
ſacerdos parochialis põt dare ſuo parochiano licentiam, qḋ
alteri cõfiteat̃: ergo multo fortius hoc ſuperior põt. ¶ Scḋo
ſic. poteſtatẽ quam hȝ ſacerdos in populo habet ab epo, ſȝ ex
illa poteſtate põt confeſſionem audire. ergo ⁊ eadem ratione ⁊
eps ⁊ alius, cui ipſe cõmiſerit. ¶ Tertio cõcluſio illa habetur
in. c. inter cetera. de offi. ordi. vbi dicitur. ꝙ epi viros idoneos
ad ſancte predicationis officiũ ſalubriter exequẽdũ aſſumant
⁊ infra precipimus tam in cathedralibus q̃ in alijs ꝯuẽtuali
bus viros idoneos ordinare, quos epi coadiutores ⁊ coopera
tores habeant, non ſolũ in predicationis officio, verum etiam in
confeſſionibus audiẽdis: ⁊ penitentijs iniungẽdis, ac ceteris
11 que ad ſalutẽ pertinent animarũ. † Ex quo pȝ ꝙ clerici ꝯuen
tualium eccleſiarũ alicuius dioceſis q non ſunt ſacerdotes pa
rochiales poſſunt predicare, ⁊ audire ꝯfeſſiones authoritate
pape. ¶ Quarto eadẽ ꝯcluſio colligitur ex illo extra de her. c.
excõicamus. §. quia vero. vbi dicitur. omnes qui prohibiti vel
nõ miſſi ab apoſtolica ſede, vel catholico epo loci ſuſceptũ pri
uatim vel publice ꝑdicationis offm̃ vſurpare preſumpſerint:
12 excõicationis vinculo innodentur. Ex quo haberi põt † ꝙ pa
a ¶ Predicãdi. Predicatio qḋ dicatur. vide Pe. de ancha. in. c. inter cetera. nu. I. de off. ordi. Et qḋ nullus dȝ ſibi vẽdicare ꝑdicatiõis officiũ: niſi vocatꝰ. ideȝ in. c. excõicamus. §. qa vero. nu. I. de hereti.
pa vel eps põt dare alicui authoritatẽ predicãdi[a], ⁊ per conſe
quẽs confeſſiones audiẽdi. ¶ Quinto eadẽ concluſio probat̃
ſic. Conſtat ꝙ apoſtoli quorum epi ſunt ſucceſſores: ꝑ ciuitates
⁊ caſtella epos ordinabãt, qui cũ populis ſibi ſubditis cõmo
rabãtur, ⁊ tamẽ alios mittebãt ad predicãdum, ⁊ alia exequẽ
dum, que ad ſalutẽ pertinent animarũ. i. Cor. iiij. miſi ad vos
Timotheũ, qui eſt filius meus chariſſimꝰ ⁊ fidelis in dño: qui
vos cõmonefaciat vias meas, q̃ ſunt in Chriſto Jeſu. ij. Cor.
vlti. rogo Titum ⁊ miſi cũ illo fratres. gl. i. Barnabam ⁊ Lu
cam. ij. Ti. i. huiꝰ gratia reliqui te crete ⁊c. aliqui alij q̃ pſby
teri parochiales poſſunt predicare ⁊ ꝯfeſſiones audire ex com
miſſione ſuperioris ſcȝ pape aut eporum. ¶ Sexto ſic. predica
re ⁊ ꝯfeſſiones audire ſunt iuriſdictionis, vel iuriſdictionis ⁊
ordinis ſimul, ſȝ ea que ſunt hmõi poſſunt committi ſaltẽ his
qui ordinẽ habẽt. ergo cum eps poſſit predicare ⁊ cõfeſſiones
audire, in parochia ſua non requiſito ſacerdote, hoc idem po
terit alius ex eius cõmiſſione. ¶ Septimo ad hanc cõmiſſio
nem facit ꝯſuetudo romane eccleſie, ad quã accedentes a peni
tentiarijs pape ad quoſcũq; ſacerdotes literas impetrant vt
13 eis ꝯfiteantur. ¶ Item † legati pape ⁊ eorum penitentiarij con
feſſiones audiũt non petita licẽtia a pſbyteris parochialibus
⁊ etiã eorum authoritate vbiq; predicãt. ergo predicare ⁊ penitẽ
tias dare poſſunt alijs cõmittere, ſine licẽtia ſacerdotũ paro
chialium. ¶ Octauo ꝓbatur cõcluſio ſic. plurimi romani põ
tifices dederũt talia priuilegia predicatoribus: ⁊ minoribus:
dantes eis predictã authoritatẽ predicãdi ⁊ ꝯfeſſiones audiẽ
di, ſicut pȝ per multas eorum bullas, ⁊ patet in ꝯſtitutione illa.
dudũ. de ſepul. facta in cõcilio generali viẽnenſi. ergo authori
tate romani põtificis põt quis cõfiteri alteri: q̃ ſuo ſacerdoti
parochiali. conſequẽtia pȝ: qm̃ als aplica ſedes ⁊ eccleſia vni
uerſalis erraſſet in fide circa claues eccleſie dãdo authoritatẽ:
quibus dare nõ poterat, qḋ eſt erroneum dicere atq; blaſphe
mum iuxta. c. hec eſt fides. xxiiij. q. i. ¶ Ultimo pȝ cõcluſio ex
determinatione aplice ſedis in extrauagãti Jo. xxij. que inci
pit. vas electionis. cõtra Joãnem de poliaco, qui fuit tante te
meritatis, vt inter alios errores poſuerit: ꝙ papa non poſſit
dare licentiam audiẽdi ꝯfeſſiones: imo nec deus qm̃ teneãtur
confiteri proprio ſacerdoti. ſ. parochiali: quẽ errorẽ cum alijs
ꝑfatus dñs Joannes. xxij. condẽnauit, ⁊ per ꝯñs dãnatus eſt
error ille magnus quorũdam magiſtrorum dicẽtiũ, ꝙ parochia
ni qui ſunt infimi in hierarchia eccleſiaſtica nõ poſſunt reduci
Scḋa concluſio. in deũ per ſacrm penitẽtie, niſi mediãtibus curatis. ¶ Secun
14 da cõcluſio † ꝙ cõueniens ⁊ expediẽs fuit, vt etiã alijs q̃ ſacer
dotibus parochialibus ꝑdicatio ⁊ audientia cõfeſſionum cõ
Albertus. mitteretur. que cõcluſio iuxta dñm Albertũ in quarto. ⁊ ſctm̃
S. Thom. Thomã in tractatu cõtra impugnãtes religionem probatur
multipliciter. Primo ex illo Paralip. xxix. vbi legitur. ꝙ da
uid ampliauit cultum dei, qui laudatus eſt ex hoc, ꝙ cõſtituit
xxiiij. ſummos ſacerdotes, vt magis poſſit populus expedi
ri. ergo videtur ꝙ etiã modo laudabile ⁊ conueniẽs eſt, ꝙ pri
uilegiũ audiẽdi confeſſiones ad plenioẽ expeditionẽ populi
pluribꝰ ꝯferatur. ¶ Scḋo ſic. iiij. Reg. xvij. Miſit Ezechias
nũtios diſcutientes, qui monerent populum, vt reuerterẽtur
ad dñm deum patrũ ſuorum: ⁊ cõſtat ꝙ non erant leuite. ergo ⁊
in nouo teſtamento conuenienter inſtituti ſunt aliqui nuntij
preter ordinarios ſacerdotes. qui predicando ⁊ audiẽdo con
feſſiones populũ moneãt, vt reuertatur ad dñm patrũ ſuorum.
¶ Tertio quia Heſter. viij. habetur. ꝙ Aſſuerus rex miſit ce
leres nũtios per vniuerſas ꝓuincias, vt nũtiarẽt liberationẽ
ppl̃i dei. ergo multo magis ſaluberrime fieri põt in nouo te
ſtamento, vt alijs q̃ ſacerdotibus parochialibus ꝑdicationis
officiũ cõmittatur ad predicãdum ⁊ annũtiandũ pplo dei mi
ſericordias dñi magnas, maxime in myſterio redẽptionis hu
mani generis. ¶ Quarto cõtinentia inſtitutionis apoſtolice
circa authoritatẽ datã alijs quã ſacerdotibꝰ parochialibꝰ au
diendi cõfeſſiones colligitur ex eo ꝙ multi ſacerdotes paro
chiales ſunt ignorãtes, quorum ignorãtia eſt cauſa ruine multo
August. rum, propter qḋ dicit Auguſti. libro de penitentia, ⁊ habet̃ in
litera preſentis capl̃i. Qui vult ꝯfiteri peccata ſua, vt inueniat
gratiã, querat ſacerdotẽ, qui ſciat ligare, ⁊ ſoluere, ne cum ne
gligens circa ſe extiterit, negligatur ab eo, qui miſericorditer
eũ monet: ne ambo in foueã cadant, quã ſtultus vitare noluit.
¶ Quinto fuit cõueniens propter plebis chriſtiane multitu
dinẽ, que interdum tanta vni ſacerdoti cõmittitur, cui per to
tum vite ſue diſcurſum vix ſatiſfacere poſſet: ꝑpter qḋ Mat.
ix. dicitur. Meſſis quidẽ multa ⁊c. gloſ. turba populorum ad
ſuſcipiẽdum verbũ ⁊ ferendum fructũ apta: operarij vo pau
ci. gl. predicatores ad congregandum eccleſiam electorum. roga
te ergo dominũ meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam.
Ex quo patet ꝙ ſalubre eſt eccleſie per multos predicare fide
libus: ⁊ maxime turba fideliũ creſcente. ¶ Sexto propter con
fitendi difficultatem. Nam quidam vt experimẽto compertũ
eſt: omnino a confeſſione deſiſterent, ſi non poſſint alijs q̃ pa
rochialibus cõfiteri: qñq; propter verecũdiam, qñq; propter
ſuſpitionẽ inimicitiarũ: qñq; ꝑpter timorẽ reuelationis pec
catorũ: qñq; propter alia: que poſſunt occurrere in ſacerdote:
propter que nullo modo vellẽt ſibi aliq ꝯfiteri. vnde pie prela
ti eorum infirmitati cõdeſcendunt, ne oĩno in deſperationẽ labã
tur, de alijs cõfeſſoribus prouidẽdo. ¶ Septimo conuenien
tia prefate cõcluſionis. patet ꝑpter aliquorum deuotionẽ ad ali
quas egregias perſonas, quibus libenter cõfiterentur, quorum
deuotioni nõ eſt obſiſtendũ ſicut extra de ſepul. c. fraternitatẽ.
Tertia cõcluſio. 15 ¶ Tertia concluſio. † Cõuenientiſſime ac ſalubriter factũ eſt:
vt ad cooperãdum eccleſiarũ prelatis in predicationibus au
S. Thom. diendis cõfeſſionibus ſpecialiter religioſi inſtituerentur. Hec
cõcluſio multis rationibus ſancti Thome in tractatu ſuo cõ
tra impugnatores religionis, ⁊ in ſcḋa ſcḋe. q. clxxxviij. oſten
ditur manifeſta. Primo per hoc ꝙ omnis religio ad exẽpluȝ
apoſtolice eſt formata. vnde dicitur Act. iiij. ſuper illud. ⁊ erãt
illis omnia cõmunia. grece cenon vnde cenobite. i. cõiter viuẽ
tes cenobia. i. habitacula eorum, hec autẽ fuit vita apoſtolica, vt
relictis omnibus per mũdum diſcurrerẽt euãgelizãdo ⁊ pre
dicando, vt patet Matt. x. vbi regula quedam eis inſcribat̃.
ergo ad predicta conuenientiſſime religio aliqua eſt inſtituta.
¶ Scḋo dicitur Jacobi. i. religio munda ⁊c. ſed illa viſitatio
eſt maxime neceſſaria, que fit ꝑ eos, qui ſaluti aĩarum maxime in
tendũt. ergo religio ꝯueniẽtiſſime potuit ⁊ debuit inſtitui ad
viſitandũ hoĩes qui ꝯſolatione indigent, qui per patientiam
⁊ conſolationem ſcripturarũ ſpem habeant. ¶ Tertio habet̃
Act. vj. ſuper illud. Non eſt equũ nos relinquere verbuȝ. dicit
interline. meliora ſunt fercula mentis, q̃ dapes corporis. ergo
multo cõuenientius põt aliqua religio inſtitui ad ſubuenien
dum neceſſitatibꝰ animarum. ¶ Quarto ſpũalis militia ma
gis cõpetit religioſo q̃ ſeculari, ſed ad militiã ſecularẽ exer
cẽdam ſunt alique religiones ſalubriter inſtitute. ergo multo
cõuenientius inſtitui poſſunt: ⁊ inſtitute ſunt ad militiã ſpiri
tualẽ, q̃ cõpetit ꝑdicatoribus verbi dei: de qua dr̃. ij. ad Ti. ij.
labora vt bonus miles xp̃i. gl. in predicando euãgelium cõtra
hoſtes fidei. ¶ Quinto eis qui ſalutẽ animarũ procurant ne
Iſidorus. ceſſariũ eſt, vt vita ⁊ ſciẽtia clareant vt dicit Iſidorus de ſum
mo bono. Et de cõfeſſore in caplo qui vult. de pe. di. vj. ex qbꝰ
nõ de facili poſſunt tot inueniri ꝙ ſingulis parochijs ꝑ mun
dum ꝑficerentur. Cũ etiam propter literarum inopiã, nec adhuc
per ſeculares potuerit obſeruari illud ſtatutũ lateranẽ. con
cilij vt i ſingulis metropolitanis eſſent aliq qui theologiã do
cerent, quod tamen per religioſos cernimus dei gratia imple
tum, multo latius q̃ fuerat ſtatutũ: vt impletum videat̃ illud
Eſa. xi. impleta eſt omnis terra ſcientia domini. ergo ſaluber
rime religio aliqua inſtituitur, in qua ſint homines literati, ⁊
ſtudio vacãtes ad iuuãdum ſacerdotes, qui minus ad hoc ſuf
ficiunt. ¶ Sexto hoc euidentiſſime oſtẽditur ex effectu ſequẽ
te: videmus enim talibus religionibus inſtitutis in multis

partibus hereticam prauitatem earum miniſterio extirpatã:
infideles etiã nõnullos cõuerſos,multos per vniuerſum orbẽ
in lege dei inſtructos,⁊ q̃plurimos ad ſtatum penitẽtie ꝯuer
ſos:ita ꝙ ſi quis inutiles tales religiones mẽtiatur manifeſte
cõuinci poſſit,quaſi gratie inimicus ⁊ inuidus,qui in eis ope
ratur in ſpm̃ſctm̃ peccare.❡Septimo.xxv.q.j.dicitur.nulli
fas ſit ſine ſtatus ſui periculo vel diuinas ꝯſtitutiões:vel apo
ſtolica decreta temerarie,cum ergo per apoſtolicã ſedem reli‑
giones alique ſunt inſtitute ad ꝑdicta,ſicut etiã ex ipſo nomi
ne oſtẽditur,q2 predicatores dicũtur.Nemo eñ quodcũqꝫ no‑
August.
men(vt dicit Augu.in lib.de vita xp̃iana)ſine cauſa ſortitur
manifeſte ſe dãnabilẽ reddit,quicũqꝫ talem religionẽ dãnare
conatur.❡His habitis dicẽdum eſt ad rõnes in oppoſitum.
Ad primũ argumẽtũ. S. Thom.
Ad primã cũ dicitur ꝙ dat aliqs iam nõ habet.Rñdet ſctũs
Tho.ꝙ hoc falſum eſt in ſpũalibus que cõicantur non p tráſ
lationem dñij ſicut accidit in rebus corporalibus,ſʒ magis p
modũ deriuationis cuiuſdã effectus a cauſa.Sicut qui cõicat
alij ſciẽtiã,non propter hoc ſciẽtiam amittit,⁊ ita eſt in cõica‑
tione poteſtatis,q enim dat alteri poteſtatẽ,non amittit eam:
ſicut eps qui dat ſacerdoti,ꝙ poſſit cõficere corpus xp̃i dãdo
Ad ſcdm.
poteſtatẽ,non amittit eã,⁊ ita de poteſtate abſoluẽdi.❡Ad
ſecundã cum dicit,ꝙ eps qñ committit ⁊c.Rñdetur ꝙ hoc eſt
falſum qñqꝫ adhuc pertinet ad eũ cura totius plebis:que eſt i
dioceſi ſua,q2 totius plebis aĩe vident ſibi eſſe commiſſe.vt hr̃
x.q.i.quecũqꝫ.vnde ⁊ apl̃s de ſe dicebat.ij.ad Corin.xj.ꝑterea
que extrinſecus ſunt ſolicitudo mea oĩm eccleſiarũ.Non tamẽ
fit ei onus importabile,q2 habet alios inferioris ordinis adiu
Ad tertiũ.
tores.❡Ad tertiã rñdetur ꝙ falſum eſt.qđ ſupponit qm̃ nõ
eſt oĩno ſimile.Conſtat ꝙ archieps nõ habet immediatã iuriſ
dictionẽ in illis,qui ſunt de dioceſi epi ſuffraganei ſui:niſi pro
pter negligentiã epi ſui,vel niſi cauſa ad eum deferret,ſʒ eps
hʒ immediatam iuriſdictionẽ in parochianos ſacerdotis cũ
poſſit quẽlibet corã ſe citare ⁊ cõuenire qđ archieps nõ põt in
ſubditis epi niſi vt dictum eſt.Cuius rõ eſt,q2 poteſtas ſacer‑
dotis naturaliter ⁊ ex iure diuino ſubditur poteſtati epi cũ ſit
Dionyſi⁹.
16 imperfecta reſpectu illius:vt Dionyſius ꝓbat.†Sed epiſco‑
pus ſubditur archiepo ſolum ex ordinatione eccleſie,⁊ ideo in
quibus eccleſia ſtatuit epm archiepo ſubiectũ,i illis tm̃ ſubie‑
ctus eſt ei.Sacerdos aũt qui ex iure diuino epo ſubdit in oĩ‑
Ad quartũ. S. Thom.
bus eſt ei ſubiectus.❡Ad quartã rñdetur negãdo ꝯñam.vñ
iuxta ſctm̃ Tho.predicto tractatu,ꝙ ſpõſus eccl̃ie ꝓprie xp̃s
eſt,de quo dr̃ Ioã.iij.qui habet ſponſam ſponſus eſt.ipſe eñ
de eccl̃a ſuo nomini filios generat.Alij aũt qui ſponſi dicunt
ſunt miniſtri exteri⁹ cooperãtes ad generationẽ ſpiritualiũ
filioꝝ,quos tamẽ non ſibi ſed xp̃o generãt,⁊ ideo non ſequit,
ꝙ ſint plures ſpõſi vnius eccl̃ie,q2 cũ oẽs iſti papa:eps p̃ſby‑
ter ꝯ cooperẽtur xp̃o,non cõputantur niſi vnus ſponſus eccl̃ie.
Ad q̃ntũ. S. Thom.
❡Ad quintã rñdetur negãdo minorẽ.Pro quo notandum
17 iuxta ſctm̃ Tho.in quarto.†ꝙ rector eccleſie debet dupliciter
vultũ pecoris ſui agnoſcere.vno modo per ſolicitã exterioris
conuerſationis cõſiderationẽ,qua inuigilare dʒ ſuper gregẽ
ſibi cõmiſſum,⁊ in hac cognitione nõ oportet ꝙ credat ſubdi‑
to,ſʒ rectitudinẽ facti q̃tum põt inquirat.Alio modo p con‑
feſſionis manifeſtationẽ,⁊ quãtũ ad hãc non põt maiorẽ certi
tudinẽ accipere,q̃ vt ſubdito credat,q2 hoc eſt ad ſubueniẽdũ
18 conſciẽtie ipſius.†vñ in foro confeſſionis creditur homini ꝓ
ſe ⁊ ꝯtra ſe,non aũt in foro exterioris iudicij.Et ideo ad hanc
cognitionẽ ſufficit ꝙ credat ſubdito dicẽti ſe alteri abſoluere
valenti confeſſum fuiſſe,⁊ ſic patet ꝙ talis cognitio pecoris p
priuilegiũ alicui indultũ de audiẽdis cõfeſſionibus non impe
Ad ſextũ.
ditur.❡Ad ſextã ſic rñdetur negãdo ꝯñam.Et ad ꝓbationẽ
cũ dicitur ſequeret ꝙ non teneretur ⁊c.Rñdetur iuxta magi‑
Alexander de halis. Bonauen.
ſtrum Alexãdrum de hal.⁊ dñm Bonauenturã.ꝙ in illo caſu
plebanus abſoluitur a cõgnitione vultus pecoris ſui:⁊ a red
denda rõne,quo ad illa pctã alijs confeſſa:dum alius vicẽ ei⁹
ſupplet.vnde cũ ſuperior ꝑlatus vel habẽs licẽtiã ab ipſo ple
bano vel ꝑlato audit eum:nec tenetur ipſe audire,nec alius cõ
Ad ſeptimum. S. Thom.
fiteri.❡Ad ſeptimã rñdetur iuxta ſctm̃ Tho.⁊ etiam gl.de‑
creti.ſup allegatũ capl̃m.ꝙ aſſumptũ eſt verũ de his q̃ ſtatu‑
ta ſctoꝝ patrũ decreuerũt de iure diuino,ſicut articuli fidei:q
determinati ſunt p concilia.Non autem de illis que ſancti pa
tres decreuerunt de iure poſitiuo,q2 talia ſunt relicta diſpoſi
tioni pape:vt ea poſſit mutare,vel diſpenſare ſm̃ opportuni‑
tates tempoꝝ vel negotioꝝ.❡Scdo dicitur ad minorem,ꝙ
falſum eſt ꝙ aliqui religioſi qui non ſunt epi,aut etiã preſby‑
teri parochiales predicẽt,⁊ confeſſiones audiant,ſit cõtra de‑
creta ſanctorum patrum,niſi ſua authoritate hoc facerẽt ſine
Ad octauũ
authoritate pape vel epiſcopoꝝ.❡Ad octauã reſpondet du‑
pliciter.primo ꝙ ratio nõ procedit,quoniam papa ex hoc qđ
dat licẽtiam vel priuilegiũ audiẽdi confeſſiones:⁊ predicãdi:
non facit contra apoſtolum:q2 tales religioſi nõ predicãt ple‑
S. Thom.
bibus alienis.❡Secũdo reſpondetur etiã iuxta ſctm̃ Tho.
in predicto tractatu:ꝙ falſum eſt ꝙ papa nõ poſſit facere ali‑
quid ꝯtra apoſtolum patet qm̃ diſpenſat cũ bigamo vt.xxxiij.
di.lector.⁊ in pena quã canones a apoſtolo ſtatuerunt preſby‑
tero fornicãti.vt.lxxxij.di.preſbyter.vnde ex decreto inducto
non põt aliud haberi,niſi ꝙ papa non põt deſtruere canonicã
ſcripturã apoſtoloꝝ ⁊ prophetarũ,que eſt eccleſie fundamen‑
tum.Et hoc expreſſe habetur in glo.eiuſdẽ decreti:que ita di
cit.ſatis põt ſuſtineri,ꝙ papa ꝯtra apoſtolũ diſpenſat:non tñ
Ad nonã.
in hiſque pertinẽt ad articulos fidei.hec gloſ.❡Ad nonam
rñdetur negãdo minorẽ.vcʒ ꝙ per conceſſionẽ priuilegiorum
de audiẽtia cõfeſſionũ factã fratribus fiat preiudiciũ aliqđ
S. Thom.
ſacerdotibus parochialibus,nam ſicut reſpõdet ſctũs Tho.
tam in quarto,ꝙ cõtra impugnãtes religionẽ preiudiciũ non
fit alicui,niſi illi ſubtrahatur qđ in fauorẽ eius indultũ.Iuriſ
dictionis aũt poteſtas non eſt commiſſa alicui in fauorẽ ſui ſʒ
in vtilitatẽ plebis ⁊ ad honorẽ dei,⁊ ideo ſi ſuperioribus expe
dire videatur ad vtilitatẽ plebis ⁊ ad honorẽ dei,ꝓmouendũ:
ꝙ alijs ea que ſunt iuriſdictionis cõmunicent,in nullo fit pre
iudiciũ ꝑlatis inferioribus:niſi illis qui querunt que ſua ſunt
nõ que Ieſu Chriſti ⁊ qui gregi preſunt,nõ vt oues paſcãt:ſʒ
vt ab eis paſcant.Cõtra quos dicitur Ezechiel.xxxiiij.ve pa
ſtoribus iſrael,qui paſcebãt ſemetipſos:nõne greges paſcun‑
tur.prelatus ergo ſuperior ſi per ſe operetur in ſubditis que
pertinẽt ad ſubditũ,vel alijs hoc ipſum cõmittit,non ſolũ ei
non facit preiudiciũ,ſʒ preſtat ei magnũ beneficium qđ magi
me acceptaretur a multis rectoribus,qui quererent que ſunt
Ieſu Chriſti.vñ Numeri.xj.ſuper illud,quid inquit emularis
Gregorius.
ſuper me ⁊c.gloſ.Grego.pia mens paſtoris qꝫ non proprium
gloriam,ſʒ actoris querit:ab oibus vult iuuari in eo,qđ facit.
fidelis eñ predicator optat ſi fieri valet,vt veritatẽ quã ſolus
Ad decimã
loqui non ſufficit cunctoꝝ ora ſonet.❡Ad decimã reſponde
tur negãdo ꝙ papa deſtruat eccleſiaſticã hierarchiã cõmitten
do religioſis aliquibus authoritatẽ predicãdi ⁊ audiendi con
feſſiones:q2 in eccleſiaſtica hierarchia ille qui eſt inferioris or
dinis põt ſuperioris ordinis officiũ exercere,etiã in ſuo ordine
manẽs:ſicut etiã in celeſti.⁊ vlterior põt ad ſupiorẽ ordinẽ pro
moueri,ꝙ nõ eſt in celeſti.vñ vt dicit ſctũs Tho.non eſt ſile p
S. Thom.
omnia de eccl̃iaſtica hierarchia ⁊ celeſti,ꝙ eccleſiaſtica imi‑
tetur celeſtẽ quãtũ põt,non tamẽ poteſt in omnibus imitari
illam.In celeſti eñ hierarchia diſtinctio donoꝝ gratuitorum
ſm̃ que ordines diſtinguunt ſequitur diſtinctionẽ nature:nõ
autẽ in hominibus:⁊ ideo cum angeloꝝ natura ſit immutabi
lis:angelus inferioris ordinis ad ſuperiorẽ tráſferri non põt
ſʒ tamẽ in celeſti hierarchia angelus inferioris ordinis in ſuo
ordine manens exequitur actum ſuperioris ordinis virtute.
Dionyſi⁹.
Sicut tantum dicit Dionyſius.xiij.celeſtis hierarchie.Ange
lus qui purgauit labia Ezaie dictus eſt ſeraph cuʒ tamẽ eſſet
Gregori⁹.
de inferiori ordine,ꝙ ſeraph officium exercuit.Et Grego.in
homilia de cẽtũ ouibus,ꝙ hi ſpũs qui mittuntur horum vo‑
cabulum percipiũt,quoꝝ officium gerunt.vñ non eſt incõue‑
niẽs,qđ in eccleſiaſtica hierarchia aliquis inferioris ordinis
exerceat officium ſuperioris ex eius commiſſione.vnde Inno
centius tertius ante concilium generale quoſdam Ciſtercie.
ordinis miſit ad predicandum in partibus tholoſanis:⁊ poſt
apoſtolica ſedes inſtituens ordinem predicatorum ⁊ minorum
Ad vndecimum. S. Thom.
idem fecit.❡Ad vndecimam reſpondetur negãdo conſequẽ‑
tiam,⁊ ratione premiſſarũ dicimus iuxta ſanctum Thomam
in quarto.ꝙ inconueniens eſſet,ſi duo equaliter ſuper eandẽ
plebem conſtituantur,inequaliter non eſt inconueniẽs.⁊ ſm
hoc ſuper eandem plebem immediate ſunt ⁊ ſacerdos paro
chialis ⁊ papa ⁊ eps ⁊ quilibet eorũ poteſt ea,que iuriſdictio‑
nis ſunt ad ipſum pertinere alteri committere,ſed ſi ſuperior
committat qui ⁊ principalior eſt dupliciter poteſt committe‑
re,aut ita ꝙ vice ſua eum ꝯſtituat ſicut papa ⁊ eps ſuos peni
tẽtiarios ꝯſtituũt ⁊ tũc talis eſt principalior,ꝙ inferior ꝑlat⁹.
Sicut penitẽtiarius pape epo,⁊ penitentiari⁹ epi ꝙ ſacerdos
parochialis,⁊ magis tenetur ei confitens obedire.Alio mo‑
do vt eum coadiutorem illius ſacerdotis cõſtituat,⁊ quia ad‑
iutor ordinatur ad eum,cui adiutor datur ideo coadiutor eſt
minus principalis,⁊ ideo penitens non tantum obedire tene
tur illi:quantum proprio ſacerdoti.

19 **Ad quintũ** ſic procedit.†Et videt ꝙ religioſi ha
hẽtes priuilegiũ audiẽdi confeſſiones
aut ab epo cõmiſſionẽ nõ poſſint ſine licẽtia plebani abſolue‑
re ſubditũ ei⁹.❡Primo ſic ex.c.ois vtriuſqꝫ ſex⁹.ex de peni.
Primũ argumentũ.
⁊ remiſ.ſi qs alieno ſacerdoti iuſta de cauſa voluerit ꝯfiteri:li
centiã prius poſtulet:⁊ obtineat a ꝓprio ſacerdote,cũ alr ipſe
nullũ valeat abſoluere vl̃ ligare.ſʒ religioſus eſt ſacerdos alie
nus

Scdm arg.
nus ergo.❡Scdo ſic.arguitur ex eo ꝙ bene notauit in gloſ.
ꝑfati capi.ois ſic.Sʒ pote predicatores ⁊ fratres minores vl̃
alij religioſi non habẽtes ppl̃m habent priuilegiũ,vt alienos
parochianos poſſint recipere ad penitẽtias:ſine licentia pro‑
prij ſacerdotis.Dicas ꝙ nõ ſufficit priuilegiũ ſine licẽtia ſui
ſacerdotis.priuilegiuʒ eñ equiparat eos illis:qui ſunt a ppl̃o
electi vel illis qui ab epis vel ppl̃o preficiũtur,⁊ dat eis ſolam
executionẽ:⁊ ita neceſſaria eſt adhuc licẽtia ꝓprij ſacerdotis,
vt hic habetur.ſi eñ de duabus ſeruitutibus vna tollatur,re
manet altera.qđ hñ probat extra de vſu pal.ex tuaꝝ.⁊ de pri‑
uile.paſtoralis.⁊.ff.de ſerui.vrbano.prediorum.ſi domus tua.
Tertiũ ar.
❡Tertio arguitur ex.c.placuit.de peni.di.vi.vbi ſic dicit pa
pa Urbanus.Deinceps nulli ſacerdotũ liceat quẽlibet ꝯmiſ‑
ſum alteri ſacerdoti ad penitẽtiam ſuſcipere,ſine eius ꝯſenſu
Quartũ ar.
cui ſe prius cõmiſit.❡Quarto ſic.priuilegiũ datũ religioſis
nõ videt eximere parochianos de ſuoꝝ poteſtate ſacerdotũ.
ergo ſicut ante tenebantur eis obedire,ne alij ꝯfiteantur.ita ⁊
Quintũ ar.
poſt.❡Quinto cui incũbit ſolicitudo de adminiſtrãdis ſacra
mentis,⁊ reddendi rõnem illi incũbit ſcire qũo ⁊ quando cõfi
teatur.ergo ſine ſua licentia non dʒ ire ad aliquẽ.ergo licet re
ligioſi ſint priuilegiati,nullos poſſunt audire de parochianis
Sextũ arg.
ſi plebanus prohibeat.❡Sexto licet religioſi ſint priuilegia
ti audire,ſubditi nõ ſunt priuilegiati ſacerdoti nõ obedire.er
go videtur ꝙ lʒ priuilegiũ habeãt religioſi audiẽdi,non poſ‑
Opponit ĩ cõtrarium.
ſunt tamẽ actu audire ſine licẽtia plebani.❡In oppoſitũ ar
guitur ſic.Cui ꝯceditur bñficium a principe ꝯceditur etiã ac‑
ceſſoriũ:ſine quo ꝑncipaliter ꝯceſſum exerceri nõ põt eſſe niſi
aliqs ꝯfiteatur.ergo videtur ꝙ cum cõcedit aliquibus in aliq̃
parochia confeſſiones audire:cõcedit etiam ſubditis vt illis
Rñdet.
poſſint ſine licẽtia alterius ꝯfiteri.❡Reſpõ.dicendũ ſub vna
concluſione:ꝙ religioſi habẽtes priuilegiũ audiẽdi confeſſio‑
nes poſſunt audire ſubditos plebanoꝝ,ſine ipſoꝝ plebanorũ
licẽtia.Patet iſta concluſio multipliciter.Primo determina
tione apl̃ice ſedis per Alexãdrum.iiij.in extrauagãti ſua ſine
declaratiõe que incipit.Cum olim quidã temere ⁊c.in qua ſic
Extrauagans Alexandri. iiij.
formaliter habetur.Alexãder eps ſeruus ſeruoꝝ dei.dilectis
filijs minoribus ⁊ fratribus ordinis predicatoꝝ ſalutẽ ⁊ apo‑
ſtolicã benedictionẽ.Cum olim temere ſentiẽtes ⁊ ad ſobrieta
tem ſapere neſciẽtes imprudenter aſſererent,ꝙ de licentia vel
cõmiſſione dioceſanoꝝ epoꝝ libere non poteratis ꝑdicatiõis
exercere officiũ,⁊ predicationes cõfeſſiones audire ſine ſacer‑
dotum parochialiũ licẽtia ⁊ aſſenſu.Nos ad tollendã ⁊ confu‑
tandã aſſertionẽ hmõi,⁊ dilucidãdã in talibus veritatem du‑
dum in quibuſdã lr̃is noſtris declarando expreſſimus:ꝙ vos
de licẽtia vel commiſſione,aut ꝯceſſione legatoꝝ ſedis apl̃ice,
vl̃ ordinarioꝝ locoꝝ libere poteſtis ꝑdicare ppl̃is:audire con
feſſiones,⁊ abſoluere ꝯfitentes:ac penitẽtias iniũgere ſaluta‑
res alioꝝ inferioꝝ prelatoꝝ:⁊ rectoꝝ eccleſiaꝝ ac ſacerdotum
parochialiũ aſſenſu minime requiſito:volẽtes ergo noſtram
determinationẽ irrefragabiliter obſeruari authoritate ꝑſen‑
tium diſtrictius inhibemus,ne quiſqꝫ ſup his:vel eoꝝ aliquo
vos vel aliquẽ veſtrũ,aut etiã confitẽtes vobis ꝯ premiſſe de‑
terminationis formã aliquaten⁹ moleſtare preſumat:decernẽ
tes nihilominus irritũ ⁊ inane quicqd a quoq̃ ꝯ inhibitionẽ
hmõi ꝯtigerit attentari.Nulli ergo oĩno hoi ⁊c.❡Scdo pa‑
tet eadẽ concluſio ex determinatione apl̃ice ſedis per Clemen
tem quartũ in declaratione ſua q̃ incipit.Quidã temere q̃ ita
Extrauagans Clementis.
formaliter hʒ.Clemens eps ſeruus ſeruoꝝ dei.Dilectis filijs
minoribus ⁊ fratribus ordinis ꝑdicatoꝝ ſalutẽ ⁊ apoſtolicaʒ
benedictionẽ.Quidã temere ⁊ ad ſobrietatẽ ſapere neſcientes
imprudẽter preſumpſerũt aſſerere,ꝙ de licẽtia vel cõmiſſione
vel ꝯceſſione romani põtificis,ſeu legatorum apl̃ice ſedis vel
ordinarioꝝ locoꝝ vos ſine parochialium ſacerdotũ licentia ⁊
aſſenſu nõ poteſtis libere ꝑdicare ppl̃is:audire confeſſiones:
abſoluere penitẽtes:ac penitẽtias iniũgere ſalutares.Nos er
go volentes aſſertionẽ tam temerariã penitus refutare:⁊ elu
cidare in talibus veritatẽ deliberatione prouida declaramus
ꝙ ſi vobis detur licẽtia cõcedatur aut cõmittatur a legatis ꝑ
dicte ſedis aut ordinarijs locoꝝ,nedum a romano pontifice:
de quo ꝓculdubio eſſet erroneũ dubitare,an in oẽs ſine alicu
a❡ Libere ꝯfeſſiones. Adde tu Car.zabar. in clemẽti. iij.q.xiij. de ꝓcura.et in c.dudũ.de a ſepul.
ius ꝯſenſu(imo etiam inuitis qbuſlibet)hmõi poſſit concede
re poteſtatẽ ppl̃is legatis ⁊ ordinarijs ſubiectis eiſdeʒ libere
predicare poteſtis:audire ꝯfeſſiones,abſoluere vobis ꝯfiten‑
tes,ac penitẽtias vobis ꝯfitẽtibus iniũgere ſalutares:alioꝝ
inferioꝝ prelatoꝝ ⁊ rectoꝝ eccleſiarũ aut ſacerdotũ parochia
lium aſſenſu nullatenus requiſito.❡Tertio eadẽ ꝯcluſio pro
batur ex canonica.dudum in clemen.de ſepultu.qui factus eſt
in concilio vniuerſali viẽnẽſi:vbi habetur ꝙ fratres preſenta
ti ⁊ admiſſi libere ꝯfeſſiones[a] ſibi ꝯfiteri volentium audire va
leant,vbi ſup verbo libere Io.and.notat ꝙ non eſt neceſſe li‑
centiã ſacerdotis parochialis habere.❡Quarto idem patet
ex declaratione per Io.xxij.in extrauaganti que incipit vas
electionis que infra plenius inducetur.❡Quinto eadẽ ꝯclu‑
ſio pʒ rõne ſic.Non eſt dicendum priuilegiũ dñi pape fruſtra
fuiſſe datũ,ſed fruſtra eſſet datũ ſi ad hoc ꝙ religioſi habẽtes
priuilegium audiendi ꝯfeſſiones audirẽt,⁊ abſoluerẽt,requi‑
reretur licentia ſacerdotis parochialis.ergo ⁊c.maior patet,
q2 vt habetur extra de priuil.c.quanto.priuilegiũ ſic debet in‑
telligi:vt p ipſum aliquid indulgeatur,al̃s eſſet deriſoriũ.qđ
non licet ſentire de priuilegio dñi pape.minor probat.ſi req‑
ratur licẽtia ſacerdotis parochialis:fruſtra eſſet priuilegium
cũ ſine priuilegio ſacerdos poſſit talẽ authoritateʒ fratribus
cõcedere.Argumẽtũ optimũ extra de pui.in his.vbi rephen
dit illos:qui priuilegiũ cõceſſum a papa fratribus de celebrã‑
do vbiqꝫ cũ altari portatili interꝑtabatur:ꝙ põt aſſenſum ꝑ‑
latoꝝ fratres hoc nõ poſſent.tunc eñ indulgẽtia pape eis ni‑
hil valeret:cũ ſine ea ſolo aſſenſu ꝑlatoꝝ idẽ poſſent.Et ideo
vt indulgẽtia eis valeat,declarat papa ꝙ ſine eoꝝ licẽtia poſ
ſunt celebrare,ita ꝙ ex dicta indulgẽtia videãtur aliquã gra‑
tiam ꝯſecuti:ita ⁊ in ꝓpoſito dicendũ.ꝙ habẽtes authoritatẽ
ſuperioꝝ poſſunt audire ſine licẽtia inferioꝝ,alias ex ꝯceſſiõe
ſuperioꝝ nullã gr̃am eſſent ꝯſecuti,cũ ſine illa poſſent audire
de licẽtia ipſoꝝ inferioꝝ.Rõnes alias inducere nõ curamus:
q2 oẽs rõnes in articulo q̃rto pro prima ꝯcluſione,faciũt pro
20 iſta parte.Ex iam dictis pʒ corollarie.†ꝙ ſacerdos parochia
lis nõ põt ꝓhibere,quin eius parochiani cõfiteant religioſis
habẽtibus poteſtatẽ a dño papa audiẽdi ꝯfeſſiones,vel com‑
miſſionẽ ab epo.Sequitur ſcdo ꝙ ſacerdoti parochiano talia
prohibẽti ſubditi nõ tenent obedire.Sequit etiã tertio ꝙ cẽ‑
ſure ꝯ ſic priuilegiatis fratrib⁹ ꝯfeſſos fulminate nulle forẽt.
Sequit quarto,ꝙ talis ſacerdos ꝓhibẽs ſuos ne ꝯfiteantur
religioſis ꝑfatis habẽtib⁹ poteſtatẽ a papa grauiter peccat,⁊
acriter veniret puniẽd⁹.❡His habitis dicẽdũ eſt ad rõnes
Ad primũ arg.
in oppoſitũ.Ad primã de capl̃o ois ⁊c.Rñdetur ꝙ nõ videt
agere ꝯ:imo nec facere ad ꝓpoſituʒ qm̃ religioſus aut cleric⁹
ſecularis habẽs priuilegiũ audiendi ꝯfeſſiones:aut cõmiſſio‑
nem ab epo:aut apl̃ice ſedis legato,non eſt alienus imo p pri‑
uilegiũ factus eſt quaſi propri⁹.vñ ſuperius tam ex ſctõ Tho
ma:q̃ ex Alberto magno,Alexãdro de halis:⁊ dño Bonauẽ
tura habitum eſt,ꝙ ois habẽs authoritatẽ ſiue ordinariã,ſi‑
ne delegatã audiẽdi cõfeſſiones ⁊ abſoluendi a pctis põt dici
Ad ſcdm.
proprius ſacerdos,ꝓut propriũ diſtinguit ꝯ alienũ.❡Ad ſe
cundam de gl.Bernar.rñdetur multipl̃r.primo ꝙ gloſ.illa p
Alexandrũ.iiij.⁊ p Clementẽ.iiij.in declarationibus ſuis ſu‑
perius inductis eſt reprobata.Reprobata eſt etiã p Io.xxij.
Durãdus.
in extrauagãti.vas electionis.Et ita vt dicit dñs Durãdus
cũ papa qui cõdidit capl̃m.ois vtriuſqꝫ ſexus.interpretatus
eſt,ꝙ habẽtes authoritatẽ audiendi ꝯfeſſiones:ex priuilegio
vel ex cõmiſſione epi vere abſoluãt,nec reqritur licẽtia ſacer‑
dotis pro leui,vel pro nullo debet haberi interꝑtatio,que eſt
in ꝯtrariũ.Et forte gloſſator nõ vidit interꝑtationes ſummo
Cõtra glo.
rum põtificũ.⁊ ideo ſecutus eſt pro tunc ſuã opinionẽ.❡Se‑
cundo rñdet ꝙ gl.illa eſt ſimpl̃r neganda:⁊ merito quẽadmo‑
dũ ſunt multe alie gl.ipſi⁹ Bernar.ſicut eſt illa extra de ſum‑
ma trinitate.vbi enumerãs articulos fidei dicit.ꝙ ſecund⁹ eſt
baptiſmus,ſimiliter dicit aquã baptiſmi eſſe ſacramentum,⁊
ideo timẽdum eſt,ne aſinus bibat ſacramẽtũ ꝙ eſt ridiculum
apud theologos.❡Tertio rñdetur,ꝙ glo.illa falſa eſt ⁊ irra
tionabilis etiam ſi reprobata non eſſet.Nam falſa multa ſup‑
ponit.Primũ eſt ꝙ priuilegiũ equiparat religioſos his qui
a populo ſunt electi quod falſum eſt.Tum q2 priuilegiũ nullã
mentionẽ facit,tum quia ſic electi eliguntur ad curam anima
rum habẽdam,que electio nihil dat,niſi preſentationẽ epo vel
archiepo faciendã quorum neutrum eſt in ꝓpoſito.Secundo
q2 equiparat eos his:qui a papa vel epiſcopo preficiũtur:qđ
falſum eſt.Tum quia hmõi ꝑfectio dat curã animarũ poſſeſ‑
ſionem rerum tẽporalium.Tertiũ etiã falſum eſt,ſcʒ ꝙ priui‑
legium dat eis ſolam executionem,imo dat etiam materiam,
cum ait.vt poſſitis fidelium qui vobis confiteri voluerint,cõ
feſſiones audire ⁊c.❡Quartum falſum eſt,qđ ſupplet.ꝙ re‑
ligioſi ſunt ſubiecti ſeruituti plebanorum.ergo nec iure diui‑
no nec aliquo humano aut priuilegio habetur.❡Quarto lo‑
co gl.illa nulla eſt,quia cõcordantie quas inducit non faciunt
ad propoſitum.Non quidem illa decime talis ex tuaruʒ.nam
Pro intellectu decretalis ex tuarum.
illa loquitur de archiepiſcopo,qui voluit vti priuilegio in ar‑
chiepiſcopatu alterius,quod ei non licebat.Tum q2 per hoc
in nullo iuuabatur alius archieps:ſed dignitati ſue ꝑiudica‑
batur.Aliter aũt eſt in propoſito nr̃o.Nam ſacerdotes pleba
ni adiuuãtur multipliciter a religioſis audiẽtibus ꝯfeſſiões:
⁊ in nullo eis ꝑiudicatur.❡Itẽ tenor priuilegiorum datorũ

fratribus maioꝛis amplitudinis eſt quã p̄dicta decretalis.
vnde nõ eſt ad ꝓpoſitũ. Preterea nec decretalis illa. paſto-
ralis militat. q2 illa loquitur de monachis habentibus priui-
legiũ ꝙ poſſunt habere curas eccleſiarũ ſuarũ, quas ſeculari-
bus cõmittere ſolebãt. volebant eñ eas tradere ſine iuſſione
epĩ vel epõ neſciente qđ priuilegiũ non ꝯtinebat, ⁊ qđ in p̄iu
dicium epĩ erat, qui curã omniũ habet ⁊ ſuo iudicio digni ad
curã p̄ficiẽdi ⁊ inſtituẽdi ſunt. Aliter eſt in propoſito, q2 reli
gioſi habentes priuilegiũ qđ habẽt audiendi ꝯfeſſiones: non
querũt per illud curã animarũ nec inueſtiturã, ſed exhibent ſe
Pro intellectu. l. ſi domus tua.
indigẽtibus in auxiliũ. Ceterũ lex illa ſi domus tua nõ eſt etiã
ad propoſitum, qđ patet q2 lex illa loquitur de domo que erat
ſubiecta dño proxime domus in duobus, primũ ꝙ altior fieri
nõ debebat ꝙ̃ fuit ſcđm eſt ꝙ ſtillicidia domus vicine recipe-
re debuit. Conceſſit aũtẽ dñs domus vicine, ꝙ illa altior fieri
potuit, ille aũt ſic voluit facere, ꝙ ſtillicidia nõ recipet. Reſpõ
detur ꝙ non lꝫ ꝙ liberatio penitẽtie ſeruitutis non tollit ſecũ
dam maxime qñ non ſunt cõnexe ſicut iſte. Item q2 fieret p̄iu-
dicium dño, ⁊ dãnum qđ non intendebat. Sic autẽ non eſt hic
vt viſum eſt. Tum etiã q2 iſta ſunt ꝯnexa audire ꝯfeſſiones ⁊
cõfiteri. Non põt enim vnũ concedi vꝫ poteſtas audiẽdi con
feſſiones omniũ volentiũ ſibi cõfiteri, ⁊ ꝙ nõ intelligatur etiã
data licentia fidelibus confitẽdi. Et per hoc excluditur error
21 quorũdam exponẽtiũ ꝯfeſſionalia romana vbi dr̃, † ꝙ habeãt
eligere idoneũ. gloſ. i. plebanũ cum hoc etiam ſine cõfeſſionali
Jo. andr. Jo. mona. Hoſtien.
poſſent. hunc locũ etiã bene improbat Jo. and. ſuper verbo li
bere. Et Jo. monachi ſup. c. inter cunctas. Et Hoſtiẽ. in ſum-
ma. lib. v. §. cui ꝯfitendum. vbi loquitur de eo, qui habet licen-
tiã generalem cuicũqꝫ ſacerdoti voluerit. Patet ergo ꝙ glo.
illa Bernardi falſa ſit ⁊ irrõnabilis, ⁊ ideo merito reprobata.
Ad tertiũ.
¶ Ad tertiã ex caplo placuit. Rñdetur ſicut ad primã. ĩtelli-
gitur eñ, niſi diſpoſitio aplice ſedis aliter ordinauerit per cõ
miſſionẽ, aut priuilegiũ datũ aliquibus, ſicut pꝫ de penitẽtia-
rijs pape ⁊ epoꝝ, ⁊ etiã priuilegiatoꝝ. vnde etiã non videt̃ fa-
cere ad propoſitũ illa authoritas: q2 qñ priuilegiati abſoluũt
aliquẽ: nõ fit ſine licẽtia ſummi pontificis: al's ſacerdotis: qui
eſt papa cui maxime ⁊ p̃ncipaliter cõmiſſa eſt cura gregis do
minici. Alij aũt tantũ habent ꝙ̃tum ipſe vocãdo eos in partẽ
Ad quartũ.
ſolicitudinis eis ꝯtulit. ¶ Ad quartã rñdetur negãdo conſe
quentiã. qñ lꝫ priuilegium non eximat parochianos ſimplici
ter ab obediẽtia ſui plebani, nihilominus data poteſtate fra-
tribus ad audiendũ ꝯfeſſiones fideliũ in aliquo loco per cõſe-
quẽs intelligitur data poteſtas fidelibus ꝯfitendi priuilegia
to: q2 aliter grã quã facit fruſtraretur. Et eſt verũ ꝙ hãc liber
Joannes. Ad quintũ.
tatẽ impedire non põt plebanus vt dicit Jo. in cle. ſuper v̑. li-
bere. in. c. dudũ. de ſepul. ¶ Ad quintã licet iam rñſum ſit in
rñſione ad ſecũdam in articulo p̄cedenti. Nihilominus rñdet̃
Albertus.
negãdo ꝯñam. ⁊ ratio eſt ſm Albertũ in quarto. di. xvij. ꝙ cũ
ſolicitudinem non hꝫ ſacerdos, niſi ex vocatione ſuperioris,
debet ſacerdos parochialis p̄ſumere, ꝙ miſſi ab ipo ſuperiori
bene diſponent pplm ad ſalutẽ. nec ipſe eſt obligatus redde-
Ad ſextũ.
re rõnem de illo. ¶ Ad ſextã eſt eadẽ rñſio. dicimus eñ ꝙ fal-
ſum p̄ſupponit, qñ vt dicit Albertus magnus dato p̃uilegio
Albertus.
alicui religioſo, ꝙ audiat ꝯfeſſiones omniũ volentiũ ſibi confi
teri: ipſo iure permiſſum eſt alijs ſibi ꝯfiteri. q2 qui ꝯcedit p̃n-
cipale: concedit ⁊ acceſſoriũ: ſine quo illud principale fieri non
põt ſicut dictũ eſt. Alias nõ fundaret̃ bene ſacramentũ peni-
tentie in iſto, quodcũqꝫ ligaueris ⁊c. Mat. xvj. Indubitanter
ergo dicendũ eſt ꝙ dato priuilegio fratribus de libera audiẽ-
tia confeſſionum: data eſt licentia alijs ꝯfitendi eis, q2 ſicut di
ximus commiſſa cauſa: committitur omne illud ſine quo cau-
ſa perfici non poteſt. vt extra de offi. dele. iudi. preterea.

22 **Ad ſextum** ſic procedit̃. † Et videtur ꝙ ꝯfeſſi fra
tribus habentibus priuilegiũ audiẽ
di ꝯfeſſiones teneãtur eadẽ pctã iterũ ꝯfiteri ſuo proprio pa-
Primũ ar.
rochiali ſacerdoti. ¶ Primo quilibet tenetur confiteri ſemel
in anno ſuo proprio ſacerdoti. extra de pe. ⁊ remiſ. c. oĩs. ſꝫ pri
uilegiati a papa vel habẽtes cõmiſſionẽ ab epis: non ſunt pro
prij ſacerdotes. ergo ꝯfitentes eis ſine licentia parochialis ſa
cerdotis tenentur eadẽ pctã ꝯfiteri, al's non videntur ſeruare
Scđm arg.
ſtatutũ. ergo ⁊c. ¶ Scđo ſic. per priuilegiũ nõ eſt ſublatũ ſta-
tutum. c. oĩs vtriuſqꝫ ſexus. ergo quilibet tenetur omnia pctã
ſua ꝯfiteri ꝓprio ſacerdoti, quantũcunqꝫ fuerit alteri ꝯfeſſus.
Tertiũ ar.
¶ Tertio ſic. volũtariũ nõ tollit p̄ceptũ. c. oĩs vtriuſqꝫ ſexus.
Quartũ ar.
¶ Quarto ſic. xj. q. i. peruenit. ã ſua vnicuiqꝫ iuriſdictio ⁊ po-
teſtas non ſeruatur eccleſiaſticus ordo ꝯfunditur. ergo ſimilr̃
Quintũ ar.
ſi nõ ſeruatur parochiali presbytero. ¶ Quinto ſic, papa põt
precipere, ꝙ eadẽ pctã confeſſa fratribus iterẽtur apud pleba
nũ, ex quo ſub merito vtrũqꝫ cadere põt. vñ doctores frequen
ter perſuadent, vt frequẽter eadẽ pctã confiteãtur. ⁊ Auguſt.
libro de penitẽtia. c. ix. ¶ Sexto ſacerdos plebanus tenet̃ ne-
Sextũ ar.
gare euchariſtiã indigno. ergo tenetur ſcire indignũ ⁊ dignũ
ſaltẽ ꝯfeſſione, ſi al's non poteſt. conſequentia tꝫ. maior patet.
Matt. vij. nolite ſanctum mittere canibus. Et ꝯfirmatur: q2
nullus medicoꝝ valet rõnabiliter dare medicinã, niſi infirmi-
tatẽ agnoſceret: ſed ſi aliquis videret vrinã infirmi, ⁊ alius de
cura ſe intromitteret ſine cognitione vrine, ſtultum eſſet. ſic in
ꝓpoſito. ergo ⁊c. ¶ Septimo ſic cõfirmando: q2 ſi p̄dicti con-
Septimũ argumẽtũ.
feſſi fratribus nõ iterũ ꝯfiteantur plebano, ipſe qui habet da-
re euchariſtie ſacramentũ, incurreret aĩe periculũ, ſi nõ agno-
ſceret peccatorẽ, eo ꝙ eſſet illi occaſio dãnationis, ſm illud. j.
Cor. xj. Judiciũ ſibi manducat ⁊c. eo ꝙ q occaſionẽ dãni dat:
dãnum dediſſe videtur. vt. ff. ad legẽ aquil. qui occidit. ſed hoc
non eſt ꝯueniẽs. ergo nec illud, ex quo ſequitur, vꝫ quod fra-
tres audiant cõfeſſiones: ⁊ alter ſacrm̃ euchariſtie miniſtret.
Octauũ argumẽtum.
¶ Octauo ſic. parochialis ſacerdos nõ cõmiſit ius ſuũ priui
legiato, nec papa priuilegiat, niſi ſaluo iure alieno, ſicut princi
pis priuilegiũ intelligi dꝫ. ergo cõfeſſus priuilegiato tenetur
Nonũ arg.
ſuo parochiali confiteri. ¶ Nono qđ eſt de iure diuino a nullo
etiã papa p̃t mutari, vt notũ eſt. ſꝫ ſubiectio ppli ad ſacerdo-
tẽ parochialẽ eſt hmõi: q2 a xp̃o inſtituta. ergo papa ĩmutare
non põt. qđ fieret ſi poſſet ſic priuilegiare: ꝙ cõfeſſi priuilegia
tis nõ teneãtur iteꝝ confiteri eadẽ pctã parochiali ſacerdoti.
Nam per tale priuilegiũ ſubtraheretur ſubiectio ad curatum
minor probat̃, q2 ſicut xp̃s miſit. xij. aplos, ita miſit. lxxij. di-
ſcipulos immediate, vt dr̃ Luc. x. vbi dicit gl. ꝙ ſicut i apoſto-
lis eſt forma epoꝝ, ita in. lxxij. diſcipulis eſt forma p̄sbyteroꝝ:
⁊ ita xp̃s immediate ꝯſtituit in eis ſuperioritatẽ ad populũ: ⁊
Decimum argumẽtũ.
ppli ſubiectionẽ ad eos. ¶ Decimo arguunt. ꝙ Benedictus
vndecimus concedẽs hoc priuilegiũ attendẽs ꝙ de iure diui-
nõ tenerẽtur parochiani cõfiteri ſuis parochialibus ſacerdo
tibus, aliter nõ cõceſſit predictũ priuilegiũ, niſi vt ꝯfeſſi priui
legiatis teneantur confiteri eadẽ pctã proprijs ſacerdotibus.
vnde ipſe in ꝯſtitutione ſua qua fecit vult, ꝙ legitime confeſſi
dictis priuilegiatis fratribus teneãtur eadem peccata ꝯfiteri
Undecimũ argumẽtũ.
ſuis parochialibus ſacerdotibus. ¶ Undecimo papa Mar
tinus in priuilegio qđ incipit. Ad fructus vberes concedens
priuilegiũ fratribus de audiendis cõfeſſionibus ſubiũgit vo
lumus aũt, ꝙ hi qui fratribus ꝯfitebũtur eiſdẽ ſuis parochia
libus preſbyteris cõfiteri, ſaltẽ ſemel in anno, prout generale
cõcilium ſtatuit, nihilominus teneant̃ ꝙqꝫ ijdem fratres eos
ad hoc diligenter ⁊ efficaciter ſm datã eis a dño grãm exhor-
Duodecimum arg.
tentur. ¶ Duodecimo arguũt teſtimonio antiquoꝝ doctoꝝ
clariſſimoꝝ vꝫ Alexandri de halis, Alberti magni: Bona-
uenture, ⁊ ſcti Thome, qui videntur dicere: ꝙ confeſſi priuile-
giatis teneãtur ꝯfiteri ſacerdotibus parochialibus: ſi requi-
Opponit ꝯtrarium.
rantur: nec aliter ſint ꝯtẽti ex hoc ſemel in anno. ¶ In oppo
ſitum arguitur ſic. Confeſſus priuilegiato eſt vere abſolutus:
al's priuilegiũ nihil valeret, ſꝫ abſolutus non tenetur cõfiteri
Rñdet
iterũ eadẽ pctã de quibus eſt abſolutus. ergo ⁊c. ¶ Reſpon.
q2 preſens articulus eſt ſuper quo principaliter orte ſunt mul
te diſſenſiones ⁊ ſcãdala. Nos diſpoſuimus tria facere. In pri
mis ꝓ pleniori notitia huius materie cõmemorabimus ⁊ no-
tabimus errores ⁊ opiniones quorũdam circa p̄ſentẽ q̃onem
⁊ ordinẽ proceſſuũ eoꝝ. Scđo ponemus aliquas cõcluſiones:
que iudicio noſtro vere ſunt, ⁊ in hac materia tenẽde ab omni
bus. Tertio reſpondebimus rationibꝰ opinantiũ in ꝯtrariũ.
Prima hereſis. Gulielmus de ſancto amore.
¶ Circa primũ eſt ſciẽdũ ꝙ multi fuerũt q al's agitarunt hãc
materiã, ⁊ maxime in francia contra religioſos ordinum men
dicantium, quoꝝ tamen opiniones tanꝙ̃ falſe ⁊ erronee tan-
dem condẽnate ſunt. In primis inſurrexit quidam dictꝰ Gui
lielmus de ſancto amore, qui deteſtabilẽ quẽdam libellum cõ-
poſuit contra fratres mendicantes: qui intitulatur de pericu
23 lis nouiſſimoꝝ tẽporum. † In quo libello cõtinebantur infra
ſcripti articuli circa preſentẽ materiam. ꝙ papa de plenitudi
ne ſue poteſtatis non põt fratribus ꝯferre authoritatẽ predi
candi verbũ dei: ⁊ cõfeſſiones ſecularium audiendi. Itẽ ꝙ cõ-
feſſi dictis fratribus tenẽtur virtute illius decretalis. omnis
vtriuſqꝫ ſexus. iterum eadẽ peccata numero curatis ſuis pa-
Cõtra p̄dictum Guli.
rochialibus ſemel in anno cõfiteri. ¶ Sed predictus libellus
ac omnia ⁊ ſingula contẽta in eo aſſerta contra religioſos pre
fatos fuerunt condẽnata, ⁊ reprobata tanꝙ̃ iniqua ⁊ falſa: ac
erronea per dominum Alexandrum. iiij. in bulla que incipit.
Romanus pontifex de ſummi apoſtolatus ſpecula. Item in
bulla que incipit. Quidam ſcripture ſacre intelligentiã ſe ha-
bere fatẽtes. Item in bulla. Non ſine multa cordis amaritu-
dine. Et in bulla que incipit. Ex alto ſurgere cõſpicimus. Et
in bulla q̃ ĩcipit cũ olim. Cuius Guliel. libellũ nõ tm̃ reproba-
uit idẽ romanꝰ põtifex, verũ ẽt ipm ꝑpetuo relegauit a regno
frãcie. vñ idẽ Alexãder ita p̄fato Guilielmo de ſancto amore
ſcribit

ſcribit in bulla que incipit. Cum propter. in qua ſic habetur.
Alexãder epſ ſeruus ſeruoꝝ dei Guilielmo de ſancto amore
in bonũ dirigere greſſus. Cum propter multiplices culpas ⁊
grãdes offenſas: quas temerarie cõmiſiſti: ⁊ ſpecialiter ꝓpter
librũ pernicioſum ⁊ deteſtabilẽ a te compoſitũ, ⁊ per nos olim
de fratrũ noſtroꝝ ꝯſilio reprobatũ ⁊ imperpetuum condẽna-
tum, merueris graues penas: volumus ⁊ per apoſtolica tibi
ſcripta in virtute obedientie ſub debito iuramẽti, ꝙ feciſti de
ſtãdo preciſe mãdatis noſtris. Nec nõ ſub excõicationis ⁊ pri-
uationis perpetue ab officio ⁊ beneficijs penis quas coipo te
incurrere volumus, mãdamus quatenus nullo vnꝙ̃ tempore
regnũ francie, abſqꝫ ſedis apoſtoli ſpeciali licẽtia intrare pre-
ſumas. Et nihilominus omnẽ docẽdi ⁊ predicãdi tibi autho-
ritate apoſtolica perpetuo interdicimꝰ facultatẽ ⁊c. datum ⁊c.
¶ Item ſcđo loco ſurrexerũt quidã emuli alij tam in francia
Scđa hereſis.
ꝙ̃ in alemania, tam tẽpore Clemẽtis. iiij. ꝙ̃ tẽpore Clementis
v. ⁊ eorũ malitia reprobata eſt tam per Clementẽ. iiij. in bulla
que incipit. quidã temerarie ⁊c. ſupra noĩata in articulo prece
denti, ꝙ̃ per Clemẽtem. v. in bulla quã ſcribit quibuſdã prela-
tis alemanie, vt cõpeſcant quendã canonicũ noĩe Paulũ: qui
fratres predicatores occaſione confeſſionum moleſtabat, aſſe-
rẽs non eſſe miniſtrandũ euchariſtie ſacramentũ abſolutis ab
eis: niſi de nouo ſibi a ſuis confiterẽtur ſacerdotibus. Itẽ idẽ
Clemens determinauit hãc materiã in clemẽtina. dudum. de
Tertia hereſis. Joães de poliaco.
ſepul. ¶ Item tertio loco ſurrexit quidã alius religioſorum
24 emulus † ſcꝫ Joãnes de poliaco magr̃ pariſiẽſis tẽpore Joã-
nis. xxij. qui Jo. de poliaco inter ceteros poſuit tres errores
quos idẽ papa Joã. xxij. reprobauit ⁊ condẽnauit in extraua
ganti ſua, que incipit. vas electionis. In qua ſic dicit formali-
ter. Sane dudũ cum dilectũ magiſtrũ Joãnem ſacre theolo-
gie ꝓfeſſorẽ certis ex cauſis de fratrũ noſtroꝝ ꝯſilio ad nr̃am
preſentiã vocaſſemus fidedigna relatione ad noſtrũ peruenit
auditũ, ꝙ ipe in quibuſdam articulis tangẽtibus penitẽtie ſa
cramentũ nõ ſobrie, ſed perperã ſapiebat, infra ſcriptos arti-
culos pnicioſos ꝯtinentes errores docens publice in ſuis pre
dicationibus ⁊ in ſcholis. Primo ſi quidem aſſerẽs ꝙ cõfeſſi
fratribus habentibus licentiã generalẽ audiendi ꝯfeſſiones:
tenẽtur eadẽ peccata que confeſſi erãt iterũ ꝯfiteri proprio ſa-
cerdoti. ¶ Scđo ꝙ ſtãte ſtatuto omnis vtriuſqꝫ ſexus edito
in cõcilio generali, romanus pontifex non põt facere, ꝙ paro
chiani non teneãtur omnia peccata ſua ſemel in anno proprio
ſacerdoti ꝯfiteri, quẽ dicit eſſe parochialem curatum. imo nec
deus poſſet hoc facere dicebat implicat ꝯtradictionẽ. ¶ Ter
tio ꝙ papa non põt dare generalẽ poteſtatẽ audiendi ꝯfeſſio-
nes: imo nec deus, quin confeſſus habenti generalem licentiã
teneatur eadem iterum ꝯfiteri proprio ſacerdoti, quem dicit
eſſe vt prius parochialẽ curatũ. Nos ergo ſcire volẽtes ſi ſug-
geſta nobis veritatẽ haberent articuloꝝ copiam eidem magi
ſtro Joanni fecimus aſſignari, ⁊ ad defenſionẽ ſui audiẽtiam
plenã ſibi prebuimus tam in noſtra ꝙ̃ in fratrũ noſtroꝝ p̄ſen
tia in cõſiſtorio, ꝙ̃ alias corã aliquibus ex ipſis fratribus per
nos ad hoc deputatis. verũ licet prefatus magiſter dictos ar
ticulos ⁊ contẽta in ipſis defendere niteretur: aſſerebat ſe ta-
men paratũ credere ⁊ tenere in p̄miſſis ⁊ alijs ea, que credẽda
⁊ tenẽda eſſe ſedes apoſtolica diffiniret. Nos igitur attenden-
tes, ꝙ dictoꝝ articuloꝝ aſſertio, predicatio, ⁊ doctrina redun
dare poterãt in multarũ perniciẽ animarũ, ipos ꝑ plures ma
giſtros examinari fecimus diligenter. Nos etiã ipſi cũ dictis
fratribus noſtris collationẽ ſolertem habuimus ſuper his: ꝑ
quas quidẽ collationẽ ⁊ examinationeꝫ ſuper hec prehabitas
comperimꝰ, p̄miſſos articulos doctrinã nõ ſanã ſed periculo-
ſam multũ, ac veritati cõtrariam. quos etiã articulos omnes
⁊ ſingulos idem magiſter Joãnes veris ſibi rationibus opi-
nioni ſue dudũ habite ꝯtrarijs deiurãtis, in conſiſtorio reuo-
cauit: aſſerens ſe credere eos non veros, ſꝫ ipſoꝝ contrarium
verũ eſſe: cum diceret ſe neſcire rationibus ſibi factis in ꝯtra-
rium reſpondere. Ideoqꝫ ne per aſſertionẽ predicationem et
doctrinã huiuſmodi in errorem qđ abſit anime ſimpliciũ pro
labãtur, predictos articulos ⁊ quẽlibet eoꝝ tanꝙ̃ falſos ⁊ er-
roneos ⁊ a doctrina ſana deuios authoritate apoſtolica dãna
mus ⁊ reprobamus: de fratrũ predictorũ conſilio doctrinam
ipſam contrariã verã eſſe ⁊ catholicam aſſerentes: tum illi qui
predictis fratribus confitẽtur nõ magis teneãtur eadẽ pecca
ta cõfiteri, quã ſi al's illa ꝯfeſſi fuiſſent, eorũ proprio ſacerdoti
iuxta dictũ conciliũ generale ⁊c. operãtes autem ⁊c. Hec oĩa
in predicta extrauagãte, quã ſic ad longum placuit inducere,
vt plenior habeatur notitia, quid in hac parte apoſtolica ſe-
des fidei magiſtra omniũ mater eccleſiarũ diffinierit ac deter
minauerit: cuius diffinitioni omnis qui catholicus eſt intelle
ctum debet ſuum captiuare, iuxta caplm ſi romanoꝝ. di. xix. ⁊
c. hec eſt fides. xxiiij. q. i. ¶ Item quarto loco ſurrexit quidaꝫ
Quarta hereſis. Armathanus: alias Richar.
alius religioſoꝝ emulus ſcꝫ Armathanus qui dictus eſt Ri
chardus primas Ibernie, qui in parte ſecutus Joannẽ de po
liaco ſed alio fundamento, aſſerebat eñ ꝙ populus parochia
lis a nullo peccato abſolui poſſit: niſi ſemel in anno cõfiteret̃
ſolũ ſuo proprio ſacerdoti. i. plebano. probat q2 eſſet ꝯtẽptus
qui eſſet pctm̃ mortale: ⁊ vnũ non dimittit̃ ſine alio. ergo quan
tũcũqꝫ quis ꝯfiteretur fratribus: adhuc omnia teneretur con
fiteri propter caſum oĩs vtriuſqꝫ ſexus ſuo curato. Sup qui-
bus articulis p̄fatus Armathanus in curia in auinione p̃ns
conſtitutus ⁊ plene auditus in defenſionibꝰ ſuis, tandẽ ratio-
nibus irrefragabilibus concluſus ⁊ cõuictus ac confeſſus eſt.
Neſciens ſatiſfacere argumentis contra eũ corã papa Bene-
dicto. xij. ⁊ maxime vt prefertur per magiſtrũ Guilielmũ ior-
dani de anglia clariſſimũ in ſacra ſcriptura doctoreꝫ ordinis
predicatorũ. vnde eius doctrina per eũdem ſummũ pontificẽ
tunc dãnata eſt ⁊ reprobata: ⁊ per ꝯſequẽs per eius ſucceſſorẽ
Clementẽ. vj. ſicut patet in proceſſibus qui habentur in mul-
tis conuẽtibus. Et tm̃ ſit de primo articulo prout nunc poſſu
Scđs articulus. Prima cõcluſio.
mus habere notitiã. ¶ Circa ſecũdum in quo pro reſponſio-
ne ad queſtionẽ ſunt ponẽde concluſiones. Prima cõcluſio ſit
25 iſta †. Confeſſi priuilegiatis fratribus ad audiẽtiã cõfeſſionũ
⁊ ab eis abſoluti non tenẽtur eadẽ peccata que ꝯfeſſi ſunt eoꝝ
proprio ſacerdoti ſcꝫ plebano ꝯfiteri, nec cuiꝙ̃ alteri. Iſta cõ
cluſio pꝫ, primo ex determinatione vniuerſalis eccleſie in con-
cilio vienenſi: vbi in. c. dudum. de ſepul. papa inqt. Fratres p̄-
ſentati ⁊ admiſſi ꝯfeſſiones ꝯfiteri volentiũ, libere liciteqꝫ au-
dire valeãt, eiſqꝫ penitentias imponere ſalutares: atqꝫ eiſdem
Jo. andr.
abſolutionis beneficium impartiri. vbi ſup verbo, libere dicit
Jo. an. libere notat qđ non eſt neceſſe licentiam ſacerdotis ha
beri. Itẽ ſuper verbo impartiri dicit ſic. abſoluti ergo nõ ha-
bebũt neceſſe vlterius ꝯfiteri ꝓprio ſacerdoti. Nec obſtat de-
cretalis. omnis vtriuſqꝫ ſexus. de peni. ⁊ remiſ. que intelligit̃
26 de illo qui alteri confeſſus nõ eſt †, q2 obligatio ſemel extincta
non reuiuiſcit. vt ex̃ de ſimonia. ex inſinuatione. ad idem facit
de peni. di. iiij. qui recedit. Itẽ de regulis iuris lib. vj. bona fi-
des non patitur: vt idem bis exigatur. ff. de regulis iuris que
duo allegat pro ſe Jo. mo. ſup v̑bo impartiri. hec ibi. ¶ Se-
cũdo eadẽ concluſio pꝫ ex determinatione apoſtolice ſedis in
extrauagãti Jo. xxij. vbi exp̄ſſe diffinitur. ꝙ cõfeſſi fratribus
minoribus predictis ſcꝫ priuilegiatis ab apoſtolica ſede, non
magis tenẽtur eadẽ pctã ꝯfiteri, ꝙ̃ ſi alias illa confeſſi fuiſſent
ſuo ꝓprio curato. ¶ Tertio eadẽ cõcluſio ꝓbatur multiplici
S. Thom̃.
rõne ſic ſcti Thome in quarto. nullus tenet̃ confiteri pctã que
non hꝫ. ſꝫ confeſſus habẽti priuilegiũ pape, vel commiſſioneꝫ
epĩ, eſt abſolutus ab oĩbus pctis, ⁊ quo ad deũ, ⁊ quo ad eccle-
ſiã. ergo talis non tenet̃ ꝯfiteri iterato ſacerdoti ꝙ̃tũcũqꝫ pe-
tat. ¶ Scđo ſic. priuilegia dñi pape nihil valerent ꝯfeſſis fra
tribus: ſi iterato neceſſe eſſet pro eiſdẽ pctis ab alijs penitẽtiã
recipere, ſꝫ hoc non eſt dicendũ. ergo ⁊c. ¶ Tertio ſic. natura
nihil facit fruſtra. ergo multo fortius ille qui eſt ſupra naturã
ſcꝫ ſpũſſctũs. i. nec grã ſpũſſcti ſed adhibere duo remedia ſpi-
rituſſanti circa idem, qñ alterũ eſt efficax. ſuperfluũ eſt ergo ſi
quis ꝯfeſſus eſt alicui habenti poteſtatẽ abſolutus eſt, nõ erit
neceſſe alteri ꝯfiteri cauſa abſolutionis recipiẽde, imo ſuper-
Hu. de ſancto victore.
fluum eſt ⁊ videt̃. ¶ Quarto ſic. Magr̃ Hugo de ſctõ Victo
re libro de poteſtate ligandi ⁊ abſoluendi dicit, ꝙ inter cetera
vincula a qbus abſoluit ſacerdos audiẽs ꝯfeſſionẽ vnũ ⁊ pri-
mum eſt. ꝙ abſoluit eũ a debito ꝯfitendi quo deus ligauit eũ,
cum in ꝯtritione abſoluit eũ a debito mortis eterne: ſed abſo-
lutus a debito confitẽdi non tenetur amplius cuiꝙ̃ confiteri.
¶ Quinto ſic. Confeſſus penitẽtiarijs pape: aut epoꝝ non te
net̃ iterato ꝯfiteri. alias fieret iniuria ſacramento. ar. extra de
apoſt. ratio. ergo nec etiã ꝯfeſſus priuilegiatis. cõſequẽtia te-
net cũ non minꝰ ſit abſolutus ꝯfeſſus priuilegiatis ꝙ̃ penitẽ-
tiarijs pape vel epoꝝ. ¶ Sexto idẽ põt argui, q2 hoc eẽt onꝰ
importabile, ꝙ non ꝯuenit legi grẽ de qua dñs ait. Matt. xj.
Scđa concluſio.
27 Iugũ meũ ſuaue eſt ⁊ onꝰ meum leue. ¶ Scđa ꝯcluſio. † Opi
nio dicens ꝙ oĩa pctã que quis ꝯfitetur religioſis priuilegia-
tis teneatur iterato ꝯfiteri ꝓprio ſacerdoti: eſt p̃mo piculoſa
in fide. ſcđo impingẽs in dñi pape authoritatẽ. tertio eſt ↄ le-
geꝫ nature. quarto ↄ ſacrã ſcripturã. quinto ↄ canones. ſexto
Rodulphꝰ.
ꝯtra veritatẽ. Iſta ꝯcluſio eſt magr̃i Rodulphi in quarto. di.
xvi. quã ſic ꝑ ſingulas partes ꝓbat. Opinio tollẽs efficaciam
ſacramenti eſt periculoſa in fide. talis eſt iſta. ergo ⁊c. maior
pꝫ: q2 cũ de eſſentia ſint ſacrã: impingẽs in ea ĩpingit in fidem
minor ptꝫ: q2 pctõr ꝯtritꝰ accedẽs ad priuilegiatũ aut vere ab
ſoluit̃: aut nõ. ſi ſic. ergo tenet̃ iterũ ꝯfiteri: q2 vt. ↄ. de pe. e. diſ.
§. mẽſura habetur. Nõ eſt neceſſe, vt qui ſemel ſacerdoti ꝯfeſſi
ſumus, denuo ꝯfiteamur, ſed lingua cordis non carnis apud

verum iudicē ea ingiter ꝯfiteri debemus.vbi glo.excipit tan
tum tres caſus.Primus quādo ſacerdos eſt imperitꝰ,teneoꝛ
diſcretioꝛi ꝓpalare.Scđs qñ ꝯtēniꝛ ſatiſfactio,⁊ pnīa iniū
cta.Tertius qñ caſus eſt enoꝛmis ⁊ difficilis,⁊ remittitur ad
ſuperioꝛē.nullus aūt iſtoꝝ caſuū eſt hic.Si aūt dicis qꝛ ꝓuile
giatus nō abſoluit,tollis efficaciā ſacramēti,qꝛ dñs papa di
cit in ſuis priuilegijs,ꝙ poſſunt penitētias imponere.¶Se
cunda pars,vꝫ qđ opinio ꝯtraria impingit in authoꝛitatem
dñi pape.ꝓbaꝛ ſic:tollēs efficaciā priuilegij papalis īpingit
in authoꝛitatem pape,ſic facit ꝓfata opinio.ergo maioꝛ pꝫ:qꝛ
ꝓuilegia papalia nullū habēt vigoꝛē,niſi ex ſummi pōtificis
authoꝛitate.Tollēs ergo authoꝛitatē ꝓuilegioꝝ,impingit in
authoꝛitatē pape.minoꝛ ꝓbaꝛ,qꝛ papa dans priuilegiū reli
gioſis aut dat aliqd aut nihil.Si nihil ergo decipit ꝯfitentes
qđ eſt hereticū.Si dat aliqd,iſtud non eſt niſi vera abſolutio.
ergo ⁊c.¶Tertia ꝑs ꝓbaꝛ ſic.Rō naturalis dictat id ipm
nō deberi bis iudicari:aut bis puniri:nec ꝙ ſemel purgatum
eſt iterū purgari.pctm̄ aūt ſemel cōfeſſum eſt ſemel punitū:iu
dicatū:⁊ coꝛrectū.ergo ꝙ homo debeat ſubeſſe iudiciū itera
to de pctō ꝯfeſſo ⁊ punito ac purgato eſt ꝯ̄ ius nature.minoꝛ
pꝫ,qꝛ ſm̄ omnē equiualētiā naturalē nunꝙ̄ redditur niſi tm̄
pro tāto equalenter.ergo tm̄ pro vno cōmiſſo eſt tm̄ vnū iudi
cium ⁊ vna pena equalens.minoꝛ pꝫ qꝛ pnīa vna eſt iudicium
ſufficiēs,⁊ pena equalens ad vnā culpā.¶Quarta pars ꝓba
tur ſic.Sacra ſcriptura dicit,nō iudicabit dñs bis in idipſuꝫ

Hierony.

qđ Hierony.accipit loco illius nō ꝯſurget duplex tribulatio
Naum.j.foꝝ ergo cōſcientie reqrit ſemel,⁊ nō bis corā deo iu
dicari.Et iterum Ezec.iij.Iniquitas impij non nocebit ei in
quacūꝗ̄ die ꝯuerſus fuerit ab impietate ſua:ſed iſte cōfeſſus
priuilegiato ꝯuertitur ab impietate.ergo vltra eiꝰ iniquitas
nō remanebit,⁊ ita nō opꝫ denuo eū ꝯfiteri.¶Quinta pars:
vꝫ ꝙ opinio ꝯtraria ſit ꝯ̄ canones ꝓbaꝛ ſic.extra de fo.com
pe.c.cum contingat.dꝛ ꝙ cōſuetudoᵃ ⁊ priuilegiū derogāt iu
ri cōi,etiā in criminibus.ergo hoc maxime pōt priuilegiū dñi
pape:vbi nec alicui preiudicaꝛ:nec iuri.Sed ꝙ papa cuicūꝗ̄
ſacerdoti det poſſe abſoluere de quibuſcunꝗ̄ pctis:nulli iuri
ꝑiudicat.Ipſe eñ pōt omnē poteſtatē cōferre,arcere,⁊ aufer
re,cū ſit iudex oīm etiā ſi non appelletur ad ipm.ix.q.j.cōque
ſtus.vnde ad implendū eius mādatum etiā ſi videatur vix fe
rendum quilibet obligatur.diſ.xix.in memoꝛiā ⁊ ſnīa eius ab
oībus eſt obſeruāda.xiij.di.ſi inimicus.⁊.c.ſeq.ꝑterea.xxv.q.
j.⁊ maxime.ij.vbi videtur hec qđ determinata.Nam in.c.j.ſcꝫ
priuilegia ecclīarum poſtꝙ̄ obijcitur ſicut obijciūt illi de opi
nione contraria,vꝫ ꝙ poſterioꝛa priuilegia antiqoꝛibus iuri
bus derogare nō poſſunt,qꝛ qđ ꝯ̄ legem ſit pro infecto haben
dum eſt.Rñdet Gratianus.ſancta romana ecclīa ſua authoꝛi
tate congregata vꝫ diſiungere,⁊ diſiūcta cōgregare,rōnis tm̄
equitate pēſata.vnde vel pietatis vel neceſſitatis īuitu ſemel
a ſe conceſſa vꝫ vel in totum vel in partem cōmutare.Pro ne
ceſſitate nāꝗ̄ coꝛrigendoꝝ vitioꝝ priuilegia multarū ecclīaꝝ
vel minuuntur,vel penitus immutātur,ſiue perſonaliter,ſiue
generaliter.hec ibi.Preterea papa eſt ſuꝑ omne conciliū ⁊ ſta
tutū in his:q̄ nō tāgunt articulos fidei.vt ex̄ de maio.⁊ obe.c.
ſignificaſti.Ipſe eñ eſt qui vicē xp̄i gerit in terris:cū ſit vica
rius xp̄i.ex̄ de trāſlatione.c.quāto.Ipſe etiā ſuꝑ his diſpēſat.
ex̄ de cōceſ.ꝑben.propoſuit.Mirū eſt ꝙ non poſſit dare priui
legiū:vt cōfeſſi his quibus ipſe cōmittit authoꝛitatē audiēdi
⁊ abſoluendi ſint vere abſoluti.¶Vltimo dñs papa diuidit
parochias ⁊ vnit eas.ex̄ de tranſ.ꝑ totum.ergo qua rōne ſub
dit huic curato per ius cōe talem parochiā pōt ſubdere priui
legiatis per priuilegium,⁊ per ꝯſequēs priuilegiati vt ſubdi
tos ſuos poſſint in ꝯfeſſione audire,⁊ abſoluere abſꝗ̄ hoc ꝙ
vlterius neceſſe habeāt ꝯfiteri.¶Sexta pars concluſionis:q̄
fuit ꝙ opinio cōtraria erat cōtra veritatē ꝓbaꝛ ſic.qꝛ ꝯſtat
ſm̄ veritatē fidei,ꝙ omni ſacerdoti in collatione oꝛdinis con
fertur poteſtas audiēdi cōfeſſiones,⁊ confeſſos abſoluēdi.vñ
eis cū oꝛdinātur dicitur:accipite ſpm̄ſctm̄,quoꝝ remiſeritis
pctā,remittūtur eis ⁊c.cū ergo papa dat priuilegiū,certuꝫ eſt
ꝙ nō dat iſtā authoꝛitatē qꝛ iam collata eſt.ergo nō dat aliud
niſi materiā ſubiectā per iuriſdictionē,in quā exerceant pote
ſtatem.ergo ipi priuilegiati a papa,qui eſt iudex ⁊ paſtoꝛ oīm
ouium xp̄i poſſunt libere abſoluere oēs ad eos venire volen
tes iuxta eoꝝ priuilegioꝝ foꝛmā abſꝗ̄ licentia cuiuſcūꝗ̄ infe
rioꝛis:⁊ debito eis iterato ꝯfiteri pctā eadē.¶Tertia conclu
28 ſio.†Peccata ꝯfeſſa fratribꝰ priuilegiatis nō cadūt ſub pre
cepto iterationis,ita qđ aliquid poſſet etiam papa ſub ꝑce
pto iniungere:vt peccata que quis ſemel ꝯfeſſus eſt:⁊ a qbus
eſt ſemel abſolutus iterato debet ꝯfiteri.Iſta cōcluſio ꝓba
tur primo ſic ex parte ipſius ſacramenti.Confeſſio peccatoꝝ
eſt quoddā ſacramētale ſubiacens diuino mādato,non huma

a ¶Cōſuetudo. Adde ꝙ vbū conſuetudinis ſimplr̄ prolatū intelligiꝛ de ꝑſcripta. Pet.ð ancha.in.c.cumana.nume.5.ð ele.

Tertia concluſio.

no ex quo videtur haberi,ꝙ ſicut papa non pōt diſpenſare ꝙ
homo pctōꝛ non teneatur cōfiteri:ita non pōt diſpēſare,ꝙ cō
feſſio eiuſdē pcti reiteretur.Nā eiuſdē authoꝛitatis eſt aliquē
actum relaxare,⁊ illū actū poſſe reiterare,qua eñ rōne pᵃ con
feſſio nō haberet ſuū effectū pari rōne nec ſcđa confeſſio habe
ret.Nec vꝫ inſtantia quoꝛundam vt Henrici de gandauo ⁊ ſe
quaciū eius dicentiū,ꝙ prima confeſſio hꝫ primum effectuꝫ ⁊
directū:puta abſolutionē peccatoꝝ ⁊ remiſſionē pene eterne
vel cōmutationē.Secunda vō hꝫ effectū ſecundarium ⁊ indi
rectū,⁊ augmentum grē ⁊ recōciliationē eccleſie.Talis eñ in
ſtantia nulla eſt:qꝛ non negatur quin per reiterationē ꝯfeſſio
nis nō poſſit fieri remiſſio venialiū,⁊ augmētatio grē ī feruo
re charitatis ſꝫ negatur ꝙ cōfeſſio ſacramētalis cōplete facta
ſemel non habeat ſuū effectū primum ⁊ ſcđarium.¶Secūdo
probatur eadē cōcluſio ex parte cōfitētiū ſic.nullus vnꝙ̄ pōt
cōpelli vel cogi per papā ad id,qđ eſt cōſilij ⁊ ſuperogatiōis:
vel ꝑfectionis,ſꝫ ſolū ad id,qđ eſt precepti ſine quo homo non
pōt conſequi ſalutē.qꝛ ſi ſupra illud coactio caderet,tale prece
ptum eſſet abſolute neceſſariū,ſed ꝯfiteri vltra ſemel idē pec
catū non eſt ꝓcepti ſꝫ conſilij.ergo papa nō pōt ad hoc aliquē
cōpellere.¶Tertio ſic.papa nō pōt facere id:qđ vergit in in
iuriam ſacramēti.ſed ꝙ papa iubeat eadē pctā que qs eſt con
feſſus habenti authoꝛitatē ⁊ plene abſolutus iterato ꝯfiteaꝛ:
vergit in iniuriā ſacramēti,qꝛ videtur ꝙ prima abſolutio nō
ſuffeciſſet.ergo hoc nō pōt facere.¶Quarto ſic.papa nō pōt
facere quin ſacramentū penitētie plene effectū ſuuꝫ habeat in
prima abſolutione ⁊ cōtritione.ergo nō pōt facere,ꝙ talis cō
feſſus confiteri indigeat,⁊ pctā de quibus plene eſt abſolutus
eadē numero reiterētur.ergo non pōt facere,ꝙ reſpectu illo
rum medicina que eſt ſacralis confeſſio reiteretur.ꝯña patet,
ergo ꝙ̄ꝙ̄ ꝯcedatur,ꝙ frequēter ꝯfiteri ſit vtile,nihilominus
nō eſt neceſſariū,ꝙ reſpectu eoꝝūdem pctōꝝ de qbus iam fuit
cōfeſſus ⁊ abſolutus eſt ab habēte authoꝛitatē:iterato qs cōfi
teatur ſiue proprio ſacerdoti ſiue cuiꝙ̄ alteri.¶Quarta ꝯclu
29 ſio.†ſacerdos parochialis tenetur credere ſubdito ſuo dicēti:
ſe eſſe ꝯfeſſum ad hoc ꝙ det ei euchariſtiā.Iſta ꝯcluſio eſt ſcti
Tho.in quolibeto.viij.vbi ſic dicit.in foꝛo iudiciali crediꝛ ho
mini contra ſe:ſꝫ non pro ſe.In foꝛo autē pnīali crediꝛ homi
30 ni ⁊ pro ſe ⁊ ꝯtra ſe.Eſt ergo diſtinguēdum†ꝙ duplex eſt im
pedimentū quo qs a ꝑceptione euchariſtie impeditur.ſi enim
ſit impedimētū ad foꝛum iudiciale pertinens puta excōicatio
nō tenetur ſacerdos credere ſuo ſubdito,quē excōicatū nouit:
niſi ei de abſolutione ꝯſtet.Si aūt ſit impedimentū,qđ ad fo
rum penitētiale ꝑtineat.ſ.pctm̄ teneꝛ ei credere ⁊ iniuſte agit:
ſi denegat ei euchariſtiā qui ꝓhibet ſe ꝯfeſſum ⁊ abſolutum ab
eo:qui abſoluere potuit vel authoꝛitate pape vel epi.Nec com
pelli pōt:ꝙ ea pctā que cōfeſſus eſt alias,⁊ a quibus eſt abſo
lutus:iterato ꝯfiteatur.Cōcoꝛdat Petrus de tarētaſia ⁊ Ho
ſtien.Magiſter vō Richardus de alta villa in quarto.cōcoꝛ
dans dicit ſic.Cognitio quā pōt habere ſacerdos in foꝛo pnīe
de conſcientia ſubditi ſui depēdet de ſubditi voluntate:⁊ ideo
dꝫ eū reputare idoneū ad ſuſcipiendum euchariſtiā ſi aſſerit
ſe eſſe penitentē ⁊ legitime cōfeſſum ei:qui potuit eū abſolue
re.Si tamē ſacerdos aliqua ſigna probabilia haberet:ꝙ ipſe
nō diceret verū,nō tenetur ſibi euchariſtiā miniſtrare:niſi ille
ſibi faceret ſufficientē fidem.Non dico de hoc ꝙ eſt vere peni
tens:nec de hoc ꝙ eſt vere confeſſus:quia illa non cadunt ſub
probatione,ſed de hoc ꝙ eſt confeſſus vere illi:qui ipſum po
terat abſoluere:niſi impedimentum fuiſſet ex parte ſuiipſius.
hec ille.¶Quibus habitis dicēdum eſt ad rationes in oppo
ſitum.Ad primā rñdetur dupliciter:primo negādo minoꝛeꝫ.
vꝫ ꝙ fratres priuilegiati non ſint proprij ſacerdotes.dicimꝰ
enim iuxta ſanctū Thomā in tractatu ꝯ̄ impugnantes reli
gionē,ꝙ propꝛius ſacerdos non ſolū eſt ſacerdos parochia
lis,ſed etiā epſ vel papa,ad quos etiam cura magis pertinet
eius,ꝙ̄ ad ſacerdotē,propriū enim ibi nō accipitur ſm̄ ꝙ di
uiditur ꝯtra cōem,ſed ſm̄ ꝙ diuiditur cōtra alienū.vnde qui
confeſſus eſt epō:vel alicui habēti vicē eius cōfeſſus eſt,etiam
proprio ſacerdoti.hec ſanctus Thomas.Cōcoꝛdat magiſter
Alexāder de hal.dñs Bonauētura,Petrus,Richardus de
31 alta villa in quarto.dicētes†propꝛius ſacerdos dicitur multi
pliciter.Vno modo ⁊ propꝛiiſſimo modo ſacerdos parochia
lis qui adminiſtrat ſacramēta:⁊ cui cōmiſſa eſt cura ſpecialis
parochianoꝝ.Alio modo ſcꝫ cōioꝛi diciꝛ ſuperioꝛ oꝛdinarius
propꝛius ſacerdos,q ꝓpria authoꝛitate vel officio gerit cu
ram parochianoꝝ ſuoꝝ.i.omniū qui ſunt ī ſua dioceſi,vt epſ
talis tanꝙ̄ prelatus oꝛdinarius pōt abſoluere ſubditos ſuos.
Cōmuniſſimo mō pōt dici propꝛiꝰ ſacerdos,qcūꝗ̄ pōt penitē
tem recipere ad ꝯfeſſionē:⁊ illū abſoluere auctē ſiue ꝑtāte cō
miſſa a ſuperioꝛe,quales ſunt penitētiarij dñi pape ⁊ inferioꝝ
epiſco

Cōtra henricū de gandauo.

Quarta cōcluſio.

Pet.de tarentaſia.
Hoſtiēſis.
Richar.de alta villa.

Ad primū argumētū.
S.Thom̄.

Alexander de halis.
Bonauen.
Petrus.
Richardꝰ.

epiſcopoꝝum,⁊ illi quibus a domino papa conceſſum eſt pri
uilegiū audiendi ꝯfeſſiones.hec magiſter Alexāder de halis.
¶Scđo rñdetur dato,ꝙ caplm̄ oīs vtriuſꝗ̄.loquatur de ſa
cerdote parochiali:ꝙ aſſumptū eſt verū:niſi diſpoſitio aplīce
ſedis(que ita ius ⁊ authoꝛitatē ſacris canonibus impartiꝛ ꝙ
nō eis alligatur.⁊.xxv.q.j.§.his itaꝗ̄)aliter oꝛdinauerit.Non
eſt dubiū inqt do.Durādus in quarto,ꝙ ꝓfate ꝯſtitutiōi pōt
preiudicari per ſpāle priuilegiū,ꝙ derogat iuri cōi cōmuniſſi
mo:⁊ per ſpālē epi:qui eſt magis ꝓprius ſacerdos ꝙ̄ curatꝰ:
⁊ ideo ſicut de licentia curati poteſt abſolui ſubditꝰ eius,nec
teneꝛ iterato ꝯfiteri,ita etiā foꝛtioꝛi rōne de licentia pape aut
epi ſine licētia curati ⁊ abſꝗ̄ eo ꝙ iterato teneatur ꝯfiteri pōt
abſolui.¶Ad ſecūdam rñdetur:ꝙ per priuilegiū cōſtitutio
illa.oīs.intellecta de ꝓprio ſacerdote,ꝓut videtur debere in
telligi:vt dictū eſt ſcꝫ prout diſtinguitur ꝯ̄ alienū,⁊ non ꝯ̄ cōe
non eſt ablata.qꝛ cum quis ꝯfitetur aut pape,aut epō,aut eo
rum penitētiarijs,aut eoꝝū ꝓuilegiatis ſemꝑ obſeruaꝛ caplm̄
illud.oīs vtriuſꝗ̄,qꝛ ſemꝑ talis ꝯfitetur proprio ſacerdoti:vt
dictū eſt.¶Scđo rñdetur negādo ꝯñam.⁊ ratio eſt:qꝛ lꝫ ꝯſti
tutio illa nō ſit oīno ablata,nihilominus quo ad illos qui vo
lunt priuilegiatis ꝯfiteri,eſt ꝑ priuilegiū relaxata multiplici
bono reſpectu ſicut ſuꝑius diximus.¶Ad tertiā rñdetur ne
gando aſſumptū ſimplr̄.qm̄ voluntariū ex diſpēſatione bene
tollit ꝓceptum,alſ nullus poſſet diſpēſare in votis:qꝛ ex quo
ex precepto tenetur qs implere votū,⁊ voluntariū eſt petere
diſpēſationē ⁊ obtinere ſequereꝛ.ꝙ eque teneretur ad votum
habita diſpēſatione,ac ſi diſpēſatū nō fuiſſet,qđ manifeſte eſt
falſum.Sic in propoſito eſt papa diſpenſante ꝙ fideles aliqui
alijs ꝙ̄ plebanis poſſint ꝯfiteri,lꝫ iſti volūtarie vtātur diſpē
ſatione iſta:nihilominus ſoluti ſunt a ꝓcepto.oīs vtriuſꝗ̄.ſi
cut manifeſtū eſt ex extrauagāti Joānis.xxij.vbi dꝛ.ꝙ nō ma
gis teneātur ꝯfiteri eadē pctā,ꝙ̄ ſi illa cōfeſſi fuiſſent proprio
ſacerdoti.¶Ad quartā rñdetur,ꝙ cū papa aut epſ concedit
alicui poteſtatē audiēdi ꝯfeſſiones,non auferꝛ curato iuriſdi
ctio ſua,ſed ſeruatur,qꝛ datur coadiutoꝛ ad executionē officij
qđ ſibi incūbit ex iuriſdictiōe,q̄ principalius eſt epi ꝙ̄ illius,
ſicut in angelica hierarchia dona oꝛdinū inferioꝝū excellētius
ſunt in ſuperioꝛibus.¶Ad qntā rñdetur negādo aſſumptū.
Nec valet illud qđ inducitur ad probandū:ſcꝫ ꝙ reiteratio cō
feſſionis ſit meritoꝛia,⁊ doctoꝛes perſuadeāt illā.qm̄ illa ꝯña
nulla eſt.hoc opus eſt honeſtū ⁊ meritoꝛiuꝫ.ergo ſuperioꝛ pōt
ſubditū ſuum obligare ad illud.¶Ad ſextā iam rñſum eſt.ſ.
dicimꝰ eñ:ꝙ licet ſacerdos tenetur dare ſi is qui euchariſtiā
petit dignus ſit,nihilominus ad habendū notitiā illā ſufficit
ſi is qui petit euchariſtiā dicat ſe eſſe legitime cōfeſſum ei:qui
eū abſoluere potuit.vñ dꝫ ei ſacerdos credere,ſicut dictum eſt
in quarta concluſione.vñ ſi iſta notitia non ſufficeret:eſſet ne
ceſſariū,ꝙ ſacerdos per ſe oēs audiret,quibus euchariſtiā da
turus eſſet:qđ eſt inconueniēs ⁊ falſum,⁊ ꝯ̄ conſuetudinē vlīs
ecclīe.Nec illud qđ inducitur de infirmitate coꝛpoꝛis eſt ad ꝓ
poſitum:vt pꝫ qm̄ non eſt ſimile ⁊c.¶Ad ſeptimā pꝫ rñſio ex
dictis,negādo ꝙ ſacerdos plebanus euchariſtiā poꝛrigēs in
currat periculū,ſi nō audiat ꝯfeſſiones omniū:quibus eucha
riſtiā poꝛrigit,qñꝗ̄ ſufficit notitia illa,quā habet ex teſtimo
nio illoꝝ:qui euchariſtiā petunt:quibus credendū eſt,vt ſepe
dictū eſt.Preterea nec occaſionē dānationi dare dicēdus eſt,
ſi ꝯtingat ꝙ det euchariſtiā alicui petenti in publico,ſicut nec
Xp̄s dando coꝛpus iude,vꝫ cum ſciret peccatoꝛē.Joan.xiij.
btūs etiam Auguſ.⁊ habetur de ꝯſe.di.ij.ait.Non prohibeat
diſpēſatoꝛ pingues terre.i.peccatoꝛes mēſam dñi māducare.
¶Ad octauā rñdetur,ꝙ rō iſta multipliciter deficit.ꝑmo qꝛ
ſupponit,ꝙ ſimpliciter ⁊ abſolute parochiani teneātur neceſ
ſario ꝯfiteri ſacerdoti plebano,qđ eſt falſum cū ſufficiat ꝯfite
ri habēti poteſtatē vt pape,aut epō,aut eoꝝ penitētiarijs,aut
priuilegiatis,qui oēs vt ſupra diximꝰ ſacerdotes ꝓprij dicun
tur,vt propꝛiū diſtinguitur ꝯ̄ alienū.Scđo deficit,qꝛ ꝓſuppo
nit ꝙ papa dādo priuilegiū fratribus:aut epſ cōmiſſionē au
diendi ꝯfeſſiones ſit in ꝑiudiciū plebani.qđ non eſt verū:ſicut
ſupra in ꝓcedenti articulo dictū eſt,qꝛ tūc preiudiciū dꝛ alicui
fieri qñ ſubtrahitur alicui aliqđ,ꝙ in fauoꝛē eius introductū
eſt,vel qđ ad vtilitatē eius oꝛdinatur qđ non eſt in propoſito
noſtro.¶Ad nonam rñdetur,ꝙ rō illa ſilr̄ multipliciter effi
cit primo qꝛ ſi illa ⁊ ſimiles que diciīꝛ fundari in iure diuino
haberet locū,ita bñ concluderēt:qđ nec papa nec epſ poſſent
audire ꝯfeſſiones abſꝗ̄ hoc ꝙ tenerentur ꝯfeſſi iterato ſacer
doti parochiano ꝯfiteri.qđ tamen eſt hereticum.Scđo deficit
qꝛ preſupponit,ꝙ per priuilegiū datū fratribus audiēdi con
feſſiones:tollatur ſubiectio populi ad plebanū ſuū.qđ eſt fal
ſum.imo datur ei adiutoꝛium,vt melius ⁊ vtilius poſſit popu
lum ſibi ſubiectum regere ⁊ gubernare.¶Tertio deficit:qꝛ

Durādus.

Ad ſcđm.

Ad tertiū.

Ad qrtū.

Ad quintū

Ad ſextū.

Ad ſeptimum.

Auguſt.

Ad octauū

Ad nonū.

hoc ꝙ ſupponere videretur:vꝫ quod ſubiectio hic populi ad
hunc ſacerdotē parochialē ſit de iure diuino,falſum videtur.
qm̄ nullo in loco ſacre ſcripture cauetur ꝙ Xp̄s inſtituerit ali
quas parochias aut plebes:⁊ in illis ꝯſtituerit aliquos pleba
nos.Nō eñ videtur,ꝙ Xp̄s inſtituerit ꝑ ſe,niſi vnā parochiā
ſcꝫ totū mūdum ⁊ vnum paſtoꝛē:ſcꝫ Petrum.cui inqt Jo.xx.
paſce oues meas.Oēs aūt alij paſtoꝛes ⁊ parochiarū determi
32 nationes inſtituti ſunt per romanū pontificē.†A petro enim
a poſt Xp̄m incepit oꝛdoᵃ ſacerdotis:qꝛ ipſi primo pōtificatus
datus eſt in ecclīa Xp̄i:datus eſt inqt Anacletus in.c.in no
ua.di.xxj.vñ ſi epi ⁊ curati eſſent a deo immediate ſicut in par
ticulari inſtituti ſicut romanꝰ pōtifex,ipſi a papa deponi non
poſſent pluſꝙ̄ econuerſo lꝫ ſint inferioꝛes eo:eo ꝙ vt argutū
eſt papa nō eſt ſupra ius diuinū,vt illū tollere poſſit.¶Quar
to deficit,qꝛ dato etiā ꝙ illa ſubiectio ꝑplī ad ſacerdotem ple
banū eſſet inſtituta a iure diuino,nihilominus cū papa ſit vi
carius Xp̄i ī terris,cui ſubſunt epi ⁊ oēs ſacerdotes ⁊ iuriſdi
ctionē habeat immediatā ī oēs Xp̄ianos,ipſe ꝓ libito ꝓut vi
derit bono regimini ecclīe expedire,⁊ vtilitati ꝑplī xp̄iani pōt
oꝛdinare in parochijs,⁊ dioceſibus aliquos in adiutoꝛiū oꝛdi
narioꝝ:ſicut pꝫ in.c.īter cetera.ex̄ de offi.iu.oꝛ.Clarū eſt aūt:
ꝙ papa in hoc magis dicēdus eſt promouere ius diuinum ꝙ̄
immutare.¶Quinto deficit in probatione minoꝛis:cū ait.ꝙ
ſicut xp̄s miſit.xij.apoſtolos,ita.lxxij.diſcipulos.iſta ꝓba
tio eſt nulla ꝓpter duo.primo qꝛ per illam miſſionē qua xp̄s
apoſtolos ⁊ diſcipulos miſit,nulla arguitur poteſtas iuriſdi
ctionis īmediate a xp̄o eis data.Miſſio eñ illa nō fuit colla
tio cuiuſcūꝗ̄ iuriſdictiōis,vt alſ plenius videbitur.⁊ nos in
ſumma nr̄a de ecclīa circa ſm̄ librū multipliciter oſtendimꝰ.
Maxime cū apoſtoli ⁊ diſcipuli illo tēpoꝛe ante paſſionē nec
eſſent adhuc ſacerdotes,nec curati quarūcūꝗ̄ parochiarum:
⁊ per ꝯñs nec ſubiectionē cuiuſcūꝗ̄ ꝑplī habebāt.Solus aūt
xp̄s tunc ſine vicarijs paſtoꝛ ⁊ rectoꝛ erat totius ecclīe.Scđo
qꝛ dato,ꝙ aplī ⁊ diſcipuli habuiſſent a xp̄o aliquā poteſtatem
iuriſdictionis.Non ſequitur:ꝙ etiā curati nunc immediate a
xp̄o ſuſcipiāt poteſtatē iuriſdictionis aut ſubiectionis cuiuſ
33 cūꝗ̄ parochie.¶Pro quo notādum†ꝙ nō eſt idem oꝛdo re
rum in inſtitutione ⁊ ꝓgreſſione.Nam in inſtitutione oꝛdo eſt
vt vna res ſit ſub alia:vt ſub dignioꝛi,nō tamen ab illa,ſꝫ am
be ab vno principio ſicut pꝫ in primis indiuiduis ſuperioꝝū
⁊ inferioꝝ,que ab vno ⁊ eodē principio proceſſerunt.In pro
greſſione aūt eſt oꝛdo quo res inferioꝛ eſt ab alia ſuperioꝛi q̄ſi
ab ea acta ⁊ mota ⁊ ideo ꝙ̄uis in eccliaſtica īſtitutiōe diſcipu
li nō eſſent miſſi ab apoſtolis:qui ſunt foꝛma epoꝝ ſed imme
diate a xp̄o tm̄ in ꝓgreſſione ecclīe voluit,ꝙ ab aplīs poneren
tur:⁊ nihil haberēt iuriſdictionis:niſi ab epis eis cōmittereꝛ
tanꝙ̄ eoꝝ adiutoꝛibus:ſicut ſuperius dictū eſt.vñ epſ in oꝛ
dinatione ſacerdotū inter alia dicit.quāto fragilioꝛes ſumus
tanto his magis indigemus auxilijs.¶Ad decimā qđ indu
cūt de papa martino rñdetur,ꝙ nō hꝫ locū,ratio eſt qꝛ dero
gatum eſt illi per amplioꝛē cōceſſionem datā fratribus:ꝙ̄ fue
34 rat data tēpoꝛe Martini.†Amplioꝛ eñ ꝯceſſio ſequēs priui
legiū ſiue declarationē tollit primā.Sicut etiā exemplū poſſu
mus ponere de caplo.oīs vtriuſꝗ̄ ſexus.preceptū eñ preceſſe
rat ante Fabiani pape.ſi nō frequētius.de ꝯſe.di.ij.ꝙ ad mi
nus ter in anno ſcꝫ paſcha,penthecoſte,⁊ in natali dñi fideles
cōicarent.Nihilominus data relaxatione ī prefato caplo oīs.
ſiue faciendo mentionē de illo,ſolūmodo tenētur ſemel in an
no cōicare.¶Scđo pōt dici ꝙ reuocata eſt per clementinam.
dudū.vbi expreſſe reuocātur oīa extrauagātia ⁊ ꝯſtitutiones
apoſtolice ſonantes in contrariū:inter que etiā illa Martini
intelligitur reuocata.¶Ad vndecimam vbi dicitur,ꝙ papa
Benedictus.xj.reſpondetur primo ꝙ conſtitutio Benedicti
in hac parte reuocata eſt per clementinam.dudum.¶Secun
do ꝙ verba Benedicti in extrauagante inter cunctas nō ſunt
illa que aduerſarij inducunt,ſed iſta.ceterum licet ſicut predi
citur de neceſſitate non ſit iterum confiteri eadem peccata,ta
men propter erubeſcentiam que magna eſt pars penitētie,vt
eoꝝum iteretur confeſſio reputamus ſalubꝛe diſtricte iniungi
mus:vt fratres ipſi cōfitentes attente moneāt:⁊ in ſuis predi
cationibus exhoꝛtentur,ꝙ ſuis ſacerdotibus ſaltem ſemel cō
fiteātur in anno,aſſerēdo id ad animarum profectum procul
dubio pertinere.hec ibi.Qꝛ autem iſta verba conſilij ſunt nō
precepti manifeſtuꝫ eſt.¶Ad duodecimam cum arguitur de
doctoꝛibus qui videtur dicere ꝙ debeāt iterū ꝯfiteri.Rñdeꝛ
ꝙ nullo modo dicta illoꝝ debeāt mouere animū cuiuſcūꝗ̄ ad
cōtrariū opinandū eoꝝ que dicta ſunt,nec eſt iam curādū de
dictis eoꝝ in hac parte.Et hoc ꝓpter duo.primo qꝛ eoꝝ tem
poꝛe nō erāt ita plena priuilegia,nec erāt facte declarationes
ſuꝑ hac materia,q̄ emanauerunt.Pro quo notandum ꝙ no

a ¶Incepit oꝛdo.Oꝛdo quid dicaꝛ.vide ꝑ pet.de Anch.ī c.j.nu.6.de ſchiſmati.⁊ an oꝛdo ſacerdotalis cōferatur ſi alij oꝛdines nō ꝓcedāt:ponit idem in.ca.vnico nu.9.de cle.per ſaltum.promoto.

Ad decimum.

Ad vndecimum.

Ad duodecimum.

titis veritatis in hac noſtra materia magis habet certa ex factis, ⁊ conceſſis ꝑ ap.icam ſedē, cuius ꝓuidentia tota vl'is eccleſia regit ⁊ gubernatur, ꝙ̄ haberi poſſit ex aliqbus alijs ꝑn cipijs: vñ ex tenore ⁊ forma ac multitudine maiori vel minori priuilegioꝝ eſt arguēdū hic viſa vtilitate in populo Xp̄iano. Nunc aūt ſic eſt, ꝙ priuilegia data fratribus non ſunt in principio data in ea amplitudine: in qua poſtea data ſunt. nec tot declarationes fuerunt in principio facte ſuper iſta materia, ⁊ ideo non eſt iudicādum de iſtis ſm dicta aliquoꝝ doctoꝝ antiquoꝝ, q non viderunt noua priuilegia ⁊ declarationes ſubſecutas. Et hoc modo ad dictū dñi Hoſtiē. qui gloſſam bene dicendi inſecutus in capl'o oīs vtriuſq; dicit, ꝙ ex generali licentia data ſacerdoti vel peccatori vt poſſit eligere ꝯfeſſorē non cenſetur derogatū diſpoſitioni capl'i oīs. quominus ſemel in anno debeat ꝯfiteri parochiali ſacerdoti: cū habeat ſibi exhibere eucharıſtiā.

Jo.andr.

Rñdet Jo.an. dicens contrarium eſſe determinatū per extrauagantē Joan. xxij. vas electionis. hec dicit

Henricus.

Henricus ⁊ alij. vnde multi doctores antiqui ſi vidiſſent plene ꝑuilegia poſt data, ⁊ declaratiōes apoſtolice ſedis ſup hac materia: aliter dixiſſent: ꝙ̄ dixerūt circa illā materiam, nec tamen illi dicūt, ꝙ ſimpl'r neceſſario teneātur. ¶ Scd'o rñdetur ꝙ non eſt curādum de doctoribꝰ quibuſcūq;, qui aliter ſapiūt vbi apoſtolica ſedes aliter diffiniſſe legitur ⁊ reperit. Contra

S.Thom.

cuius authoritatē vt dixit ſctūs Tho. in ſcd'a ſcd'e. q. xi. articulo. ij. nec Hieronymus: nec Auguſtinus, nec aliqs ſacroꝝ doctorū ſuā ſñiam defendit. iuxta capl'm. hec eſt fides papa beatiſſime. xxiiij. q. i. Reperitur aūt ſicut ſuperius oſtēſum eſt oppoſitū. determinatū eſt tam in declaratione Alexādri: ꝙ̄ Clemētis. iiij. ⁊ in clemētina dudū. ⁊ in extrauagāti Joānis. xxij. vas electionis. ergo ⁊c. ¶ Tertio pōt dici: ꝙ ipſi doctores (vt apertiſſime ex dictis eoꝝ colligitur) loquūtur qñ licentia audiēdi ꝯfeſſiones eſt data aliquibus predicātibꝰ, non ſimpliciter, ſꝫ in caſu, vcꝫ audiendi illos, qui veniunt ad illoꝝ ſermonem. Priuilegia aūt conceſſa fratribus predicatoꝝ ordinis: ⁊ fratribꝰ ordinis minoꝝ, non ſunt talia, ſꝫ ſimpliciter habēt licētiā audiēdi oēs volentes eis ꝯfiteri, ſiue veniāt ad ſermonē, ſiue non: ſicut pꝫ ex clementina dudū. de ſepul. ⁊ inde eſt qd' dicta ꝑfatoꝝ doctoꝝ non militant ꝯ concluſionem poſitam.

35 **Ad ſeptimum** Sic ꝓcedit. † Et videtur ꝙ nō liceat i aliquo caſu ꝯfiteri laico.

Primū argumentū.

¶ Primo ſic, diſpēſatio ſacramēti ad illū tm̄ pertinere videt qui eſt ſacramēti miniſter, cū ergo miniſter ſacr'i pn̄ie ſit ſolus ſacerdos, tm̄ em̄ ſacerdotibus inquit Xp̄s. Jo. xx. quoꝝ remiſeritis pctā remiſſa ſunt. ⁊ viij. di. verbū. habet ꝙ ſolis ſacerdotibus permiſſum eſt ius hmōi poteſtatis: ergo nulli alij ꝙ̄ ſacerdoti eſt faciēda ꝯfeſſio.

Scd'm ar.

¶ Scd'o ſic, confeſſio in quolibet iudicio ad ſñiam ordinatur, ſed ſñia in foro contentioſo non a ſuo iudice lata nulla eſt, ⁊ ideo nec facienda eſt ꝯfeſſio niſi iudici, ſꝫ iudex in foro conſciētie non eſt niſi ſacerdos, qui ſolus hꝫ poteſtatē ligādi ⁊ ſoluēdi. ergo confeſſio non eſt alij facienda.

Tertiū ar.

¶ Tertio i baptiſmo qm̄ quilibet baptizare pōt ſi baptizat laicus etiā abſq; neceſſitate non debet baptiſmus a ſacerdote iterari, ſed ſi aliquis ꝯfitetur laico in caſu neceſſitatis: iterū tenet ſacerdoti confiteri ſi articulū neceſſitatis euadat. ergo confeſſio ſacerdotis non pōt fieri laico in caſu neceſſitatis.

Opponit i contrariū.

¶ In oppoſitū eſt lr'a pn̄tis capi. i. vbi ſic dr̄, tāta eſt vis ꝯfeſſionis: vt ſi deeſt ſacerdos confiteat primo. Jdē etiā habet in quarto ſñiaꝝ. diſ. xvij.

Reſpōdet. Bonauen.

¶ Reſpō. dicēdū, ꝙ vt inqt dñs Bonauētura in quarto. diſ. xvij. de ꝯfeſſione poſſumꝰ loqui dupliciter. vno modo ꝑut eſt opus virtutis directe repugnans hypocriſi: in quo ſeipm̄ quis accuſat, ne aliꝰ quā ſit appareat, vel etiā mala ſua aperit ad morbi ſui inueſtigādum curationem: ⁊ loquēdo

Prima cōcluſio.

iſto modo de ꝯfeſſione ſit iſta concluſio. Licite hmōi confeſſio pōt fieri cuilibet fideli: q poteſt adiuuare inſtruēdo vel orādo: de quo pōt homo erubeſcere vel humiliari, ⁊ ſlle exēplo humiliationis meliori nō cognitione pctōꝝ depȓauari. ⁊ ſic qs pōt pctm̄ ſuū cuilibet ꝯfiteri ſiue clerico, ſiue regulari, ſiue ſeculari: ⁊ etiā puro laico, dū tamē non ſit excōicatus aut ab eccleſia

Bernard.

preciſus, ſicut etiā dicit Bernar. ſup Canti. vir pfectꝰ tāte eſt veritatis, ꝙ vellet oēs noſſe ſua pctā. ¶ Scd'o eſt ſermo de cōfeſſione ꝑut eſt quid ſacramētale ordinatū ad reconciliationē ꝯfitentis: que fit per abſolutionē: ⁊ ligationē: ⁊ loquendo hoc

Scd'a concluſio.

modo de ꝯfeſſione ſit iſta ꝯcluſio. Sub ſpecie ſacramētalis abſolutionis ⁊ recōciliationis eccleſie ꝯfeſſio nullo modo poteſt fieri alteri quā ſacerdoti. pꝫ ꝯcluſio rōnibus factis i ꝑncipio. ¶ Scd'o ſic. veritas dꝫ reſpondere figure. ſꝫ in lege nullus iudicabatur mundatus a lepra: nec recipiebatur in caſtra ꝑ alicuius iudiciū, quātūcunq; eſſet ſapiens, niſi ꝑ iudicium ſacerdotis, ergo vr̄ pari rōne, ꝙ nullus poteſt reconciliari penitentem eccleſie: niſi ſolus ſacerdos, ſed ꝯfeſſio ordinatur ad hoc, ergo concluſio vera. ¶ Tertio ſic. omnis actus egreditur ab aliqua poteſtate ipſius actus. abſolutio ſacramētalis que dat in confeſſione eſt quidā actus. ergo egreditur a propria poteſtate ipſiꝰ. conſtat aūt, ꝙ iſte actus non eſt in hoīe per naturā, q2 ſic homo poſſet abſoluere ſeipm̄: ergo eſt in hoīe ex aliqua perceptione poteſtatis ſuperioris, ſcꝫ dei. hec aūt poteſtas nō percipitur niſi in ordine ſacerdotali. ergo non pōt abſoluere niſi ſacerdos. ſꝫ nō ſit abſolutio niſi in ꝯfeſſione. ergo cōfeſſio gr̄a habēdi abſolutionē ſacramentalē nō pōt fieri licite niſi ſacerdoti.

Tertia cōcluſio.

¶ Tertia concluſio. in caſu neceſſitatis ad oſtenſionē deſiderij, ⁊ pfecte volūtatis quā quis hꝫ ad confitēdum ſacerdoti: licitū eſt ⁊ ꝯfiteri meritoriū alteri, ꝙ̄ ſacerdoti. pꝫ concluſio. tum ex tex. pn̄tis lr̄e: tum ex illo qd' magr̄ ſñiaꝝ dicit ex ſententia Aug. in. iiij. di. xvij. ſi dicit ſacerdos proximo vel ſocio faciēda eſt confeſſio. Jſta concluſio declaratur ſic per ſanctuꝫ

S.Thom.

Tho. in quarto. di. xvij. dicēs ꝙ ſicut baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis: ita ⁊ pn̄ia. baptiſmus autē q2 eſt ſacramentū neceſſitatis hꝫ duplicē miniſtrū, vnuꝫ cui ex officio baptizare incūbit. ſ. ſacerdotē, aliū cui rōne neceſſitatis diſpenſatio committitur. Jta etiā miniſter pn̄ie cui ꝯfeſſio eſt faciēda eſt ſacerdos. Sed in neceſſitate etiā laicus pōt vicē ſacerdotis gerere: vel ſupplere, vt ei ꝯfeſſio fieri poſſit.

Quarta cōcluſio.

¶ Quarta ꝯcluſio. confiteri etiā in articulo neceſſitatis laico nō cadit ſub ꝑcepto. ſꝫ ſolum ſub ꝯſilio. Probatur iſta ꝯcluſio primo ex eo: ꝙ nullum preceptū habet qd' alteri quā ſacerdoti in quocūq; caſu ſit cōfitendum.

Beda.

Jtem dicit Beda in glo. Jaco. v. minora. i. venialia equalibus: lepre immūdiciā ſacerdotibꝰ pandamus. Jſta concluſio eſt dñi Bonanēture. Eſt etiā magr̄i Richardi, q ita dicit in quarto. di. xvij.

Bonauen. Richar.

Non eſt dicendū vt quidā dicūt: ꝙ teneatur laicis ꝯfiteri: cū non ſit preceptū ꝯfiteri niſi ſacerdoti. Jtē ad idem eſt Petrus de tarātaſia qui ſic dicit.

Pe.de tarantaſia.

Jn articulo neceſſitatis vt ſi in extremis agens non haberet ſacerdotem ſm quoſdā tenetur laico ꝯfiteri, ſꝫ probabiliꝰ ⁊ verius eſt, ꝙ non tenetur ex neceſſitate: ſꝫ de tali iudicādum eſt, ſicut de illo qui non hꝫ copiā ſacerdotis, ⁊ tm̄ lꝫ laico ꝯfiteri non ſit de ꝑcepto: eſt tm̄ de ꝯſilio. hec ille.

Quinta cōcluſio. Guido.

¶ Quinta ꝯcluſio. Confeſſione in caſu neceſſitatis laico fienda non eſt expediens ꝯfiteri in ſpeciali ſꝫ generali. Jſta ꝯcluſio eſt dñi Guidonis ſup decretū in. c. preſentis lr̄e. Et rō ſua eſt, q2 nō expedit laico inexperto, ⁊ nō habenti ſigillū ꝯfeſſionis in ſpeciali ꝯfiteri pctā, ſed ſufficit dicere in generali. Ego peccaui ⁊ ꝯfiteor tibi pctā mea, ⁊ cōfiterer in ſpāli: ſi haberē ſacerdotē. hec ille. Jn hoc enim vt ideꝫ dicit oſtēdit bonū ꝓpoſitū ꝯfitendi. Nam dñs ad cor reſpicit: ⁊ voluntatem acceptat, lꝫ non ſit factum quod excludit neceſſitas.

Ad primū argumētū.

¶ His habitis dicendū eſt ad rōnes. Ad primā rñdetur: qd' ratio procedit de ꝯfeſſione plene ſacramētali. Jſtius em̄ miniſter non poteſt eſſe niſi ſacerdos: ꝯfeſſio aūt qua qs ꝯfitet laico in articulo neceſſitatis nō eſt talis, cū in ea deficiat qd' eſt ſacramentale, vcꝫ id qd' eſt ex parte ſacerdotis.

Ad ſcd'm.

¶ Ad ſecūdam pꝫ rñſio ex dictis, q2 non ſit ꝯfeſſio laico ad capiendū ab eo iudicium, ſed ad oſtendendū deſyderiū. ⁊ plenā volūtatē ad cōfitendum.

Ad tertiū.

¶ Ad tertiā rñdetur negādo ꝯñam. dicimus em̄ qd' nō eſt ſimile, q2 baptiſmus a quocūq; detur eſt verū ⁊ pfectuꝫ ſacr'm. Et ideo ex quo quis ſemel baptizatus eſt a quocunq;: nō oportet ꝙ iterū baptizetur. Jn ꝯfeſſione autē que ſit laico non eſt completū ſacr'm pn̄ie, vt dictū eſt. ⁊ ideo oportet ꝙ perficiatur, vt ex ipſa perceptione ſacr'i plenioꝛē effectū cōſequat ⁊ mādatum de pn̄ie ſacramento percipiendo adimpleat. Lr'a.

Exponit literam. Auguſt.

¶ [Quē penitet] prima pars. [oīno peniteat]. i. de oī pctō: et de omni notabili varietate, vt infra di. vj. conſideret. [⁊ dolorem] ideſt ſic peniteat, vt lachrimis oſtēdat. vnde Auguſtinꝰ in eodē libro inquit. Recte em̄ penitēs quicquid ſordidū poſt purificationē baptiſmi ꝯtraxit: oportet vt abluat ſaltē lachrimis mentis: ſed ſatis durus eſt cuius mentis dolorē oculi carnis nequeunt declarare. [Repreſentet] ſecūda pars. [ꝑcepit] Luce. vij. ⁊ xvij. [ora] id eſt peccata ore oſtenderent ſacerdotibus [ꝑ ſcriptum miſſum] quaſi ꝑ epiſtolam, per hoc tamen non ꝓhibetur quin aliquis poſſit in ſcriptura aliqua redigere peccata ſua: vt melius memorie haberet commēdata. [Sꝫ quoniam] aſſignat rationē dicti ſui, quia ſcꝫ magis erubeſcit

36 ore proprio confitendo peccata ſua: ꝙ̄ nuntio vel ſcripto † erubeſcentia autem partem habet remiſſionis eo ꝙ erubeſcentia auget dolorem de peccato, vnde ſalubriter hoc dominus precepit vt mundati a peccati lepra: oſtenderent ſe ſacerdotibus: vt per erubeſcentiam abundantior eſſet remiſſio ⁊ gratie collatio. ideo ſua miſericordia prouidit nunc: vt non ſolū in corde, ſꝫ etiam in ore confeſſio fieret ſacerdoti. dicit ergo [non tamē eſt fiēda confeſſio in occulto] ſcilicet cordis: ſed ore facienda eſt [vincitur] dicit ꝙ erubeſcentiam vincūt tria. Primum eſt q2 erubeſcentia ſuo labore mitigat dei iuſtitiam, ⁊ meretur diuinam

diuinam miam [vt peccatum mortale]. i. dignum pena eterna per pn̄ie veniam mutetur in penam tēporalem. [ſit veniale]. i. ad mortem eternā non imputabile. hu. vel ſic [veniale] nō autē ſic: ꝙ mortale fiat veniale. q2 hoc ſuperius oſtendimus. e. diſt. eſſe impoſſibile. ſed ſit veniale. i. veniā habet. ſm eſt [timor dei] quem peccator ſuo pctō offendit. vincat ergo timor dei offenſi erubeſcētiam per quam dei vindicta mitigatur. Tertium eſt diuine ordinationis authoritas cui eſt obtemperandum. Ordinauit em̄ deus dando ſacerdotibus ptātem ligandi ⁊ ſoluēdi pctōres. Matt. xvj. ⁊ Jo. xx. ꝙ peccator pctā ſua ore ꝯfiteatur ſacerdoti. non obſtante ergo erubeſcentia dꝫ peccator ſua pctā confiteri ſacerdoti. [cōſeruat miam in iuſtitia ⁊c.] ſimul enim in opere ſuo ꝯcurrūt mia ⁊ veritas ſiue iuſtitia [ſola iuſtitia damnat] contra ſtatim ante dixit cōſeruat miam ⁊ iuſtitiam ⁊ econuerſo.

Opponit ⁊ Rñdet.

Rñdetur iuxta dñm Alber. in. iiij. ſup diſt. xvij. in expoſitione litere ꝙ Aug. loquitur ſub hypotheſi quadam. ſ. ꝙ ſi deus ſola ad peccatores vteretur iuſtitia: tūc enim verum eſt: ꝙ oēs dānaret. ⁊ hec abſq; dubio vr̄ eſſe ſñia litere. Eadem eſt ſñia ſancti Tho. in eodē loco qui ita dicit hic loquitur Aug. ex hypotheſi. i. ſi deus tm̄ vteretur iuſtitia ꝯtra nos ſine mia: quia ad gratiam ipſius poſt pctm̄ ſine mia redire nō poſſumus [dignus eſt mia] merito congrui non cōdigni. Albertus [vnde ptꝫ: ꝙ quāto pluribꝰ] elicit corollarie ꝙ̄uis em̄ confiteri vni ſacerdoti habenti authoritatem abſoluendi ſufficiat ad ſalutem de neceſſitate ꝑcepti: pluries tm̄ cōfiteri peccata ſua pluribus ſacerdotibus eſt ꝯſilij. Confiteri dico pluribꝰ non diuidendo pctā: ſed integre oībus [cōſequitur maiorē veniam] ſaltē propter erubeſcētiā: ⁊ ſacerdotis remiſſionem vel etiā ex vi clauiū. ſan. Tho. in. iiij. [remiſſionis]. ſ. pene temporalis [plus ꝯfitentibꝰ parcere] de tp̄ali pena relaxare. hu. [lazarum] Jo. xj. [diſcipulis] quibus dñs ait. Jo. xj. ſoluite eum vos in quo oſtēditur ꝙ ille quē dñs ſuſcitauit de pctō abſoluēdus nihilominus a ſacerdote eſt [ſolueritis] mat. xviij. [quare qui]. iij. pars: vbi ponit. ꝙ penitentes querāt ſacerdotē ſciē

Queſtio.

37 tem ligare: ⁊ ſoluere. ¶ Sed ſurgit hic qōt que ſit iſta ſciētia neceſſaria confeſſori. nam vt videtur nullus talis aut vix poſſit inueniri qui plenā ſcientiam habeat ligandi ⁊ ſoluēdi. nam quedam in genere pctōꝝ adeo perplexa ſunt: ꝙ etiam magni clerici ꝑ maximas diſputationes ⁊ vix enodare poſſunt: ⁊ dubia multa adhuc poſt diſcuſſionē eoꝝ manēt. ergo videtur ꝙ vix vnquā poſſit talis inueniri.

Albertus. Rñdet.

¶ Ad hoc rñdet dñs Alber. in. iiij. vbi. ſ. ꝙ ſacerdos nō tenetur ſcire diſcernere: niſi in cōi ſcꝫ que ſunt capitalia: ⁊ que mortalia cōia: ⁊ que venalia ex genere: ⁊ hoc leue valde eſt. diſſertatio aūt que cōtingit inter ſapientes vtrū mortale quid ſit vel veniale contingit ex delectatione moroſa adueniente vel ex contemptu vel ex hmōi: ⁊ non ex genere actus. Sciens ergo illa que dicta ſunt ſufficiens eſt: vel putatur pro tp̄is huius neceſſitate ad ꝯfeſſiōes audiēdas licet bene puto: ꝙ hoc neſciens peccat mortaliter audiēdo confeſſiones: ⁊ inſtituens etiā peccat: ⁊ adhuc plus ꝙ̄ ipſe. et permittens inſtitutū miniſtrare etiā mortaliter peccat: ſi ſua intereſt tales ꝓhibere. hec Alber. concor. ſan. Tho. in eodē loco

S.Thom.

ita dicens qui ſciat ligare. hec ſcientia ⁊ ſi nō ſit maior: tm̄ tanta dꝫ eſſe vt ſciat diſtinguere inter pctm̄ ⁊ nō pctm̄: ⁊ peccatū mortale ⁊ veniale. ⁊ ſi in aliquo eſſet dubitatio poſſet ad diſcretiores remittere. hec ſan. Tho. ſꝫ de hoc plenius in princ. ſexte diſtin. [tanta]. iiij. pars. cum enim ſacerdos deeſt poterit quis cōfiteri laico eo modo: ſicut in diſputatiōe noſtra ſuperius eſt explanatū [leproſi] de quibus Luc. xviij. [⁊ ſi nō ita cito]. i. ita plene: qd' referendum eſt ad penā temporalē. q2 per ſacramentum penitētie ⁊ abſolutionē ſacerdotis pena tēporalis ad quā perſoluendā penitēs adhuc manet obligatus vi clauium pro parte remittitur: ⁊ etiā plenioꝛē ꝯſequit effectū: qñ propoſitū

a ¶ Peccatū occultū. qd dicat occultū. vide Pe. d' anc. in. c. veſtra. nu. 14. de coha. cle. ⁊ mulie.

a executioni demandat. [Et peccatū occultū][a]. v. pars oſtendit ꝙ peccatū occultum ſufficit confiteri ſacerdoti in ſecreto confeſſionis: ꝙ probat exemplo filie principis ſynagoge de cuius reſuſcitatione: habetur Mat. ix. [quos aūt] oſtendit ꝙ publica peccata egēt publica penitētia exemplo filij vidue quē flebat turba ⁊ in cōſpectu omniū publice ſuſcitauit Chriſtꝰ. Luce. vij. ⁊ exemplo lazari quē in conſpectu omniū flentiū ſuſcitauit dñs. vt patet Joan. xj. vt per hec publica penitētia pateat publicis peccatis. [⁊ hoc tm̄] noli itelligere ꝙ peccator debeat cōfiteri publice ſacerdoti in conſpectu populi: ⁊ audientibus omnibus ſicut. ſ. ea. diſt. circa. §. agite penitentiā notauimus. ⁊. j. dicemus in ſeq. c. bene tamē emenda ⁊ exemplum boni operis publice facienda ſunt: vt per ea quilibet preſumat peccatorem illum de preteritis penitētiam: ⁊ remiſſionē iam habuiſſe ſit etiam hac de cauſa vt orationibus eccleſie talis adiuuetur: cui proprium meritum non ſufficit.

1 ☞ Conſuetudo ꝙ confeſſio fiat publice an ſit bona.

Clamuis. Cōſequēter magiſter gratia. q2 fuerat locutus de ꝯfeſſione qualiter fienda ſit: ſiue de ſecretis: ⁊ occultis peccatis: ⁊ de publicis. q2 ſacerdoti ſoli regulariter: lꝫ de publicis pn̄ia publica agenda ſit propter ſcandalum cōmune ſubmouēdum: nunc inducit Leonem papā impugnātē cōſuetudinē quorūdam qui ſoliti erant peccata ſua publice ꝯfiteri.

Diuiſio.

Et diuiditur in duas partes. Jn prima facit qd' dictum eſt. ſ. dānat prefatā cōſuetudinē: quā quidam obſeruabant peccata etiā occulta publice ꝯfitendo. in ſecūdo ponit formā que in cōfeſſione obſeruāda eſt. ij. ibi: ſufficit ergo. licet alias. ſ. circa. §. agite pn̄iam. diſputauimus aliqd de hac materia nihilominus pro ampliori intellectu iſtius. c.

Queſtio.

1 ¶ Queritur † vtrū ꝯueniēs fuerit conſuetudo illa qua ꝯfeſſio fiebat publice de oībus peccatis. ⁊ arguitur ꝙ ſic. primo ex. §. pſenti. in quo dicit Auguſt.

Primū ar.

verecundia maxima pena eſt qui erubeſcit pro Xp̄o ſit dignus mia. ex quo vr̄: ꝙ quanto eſt erubeſcentia maior tanto magis dignus eſt mia. ⁊ ita diminuta erubeſcentia diminuit venia. ergo videtur ꝙ magis cōueniat confiteri pctā in publico: ꝙ̄ in occulto.

Scd'm ar.

¶ Scd'o ſic. in lege veteri fiebat ꝯfeſſio pctōꝝ eo mō quo fiebat in publico. ergo cū in lege noua tenētur peccatores ad grauiorem emēdam: ꝙ̄ in veteri ꝓpter eoꝝ magnitudinē: ⁊ ideo vr̄ etiā fortiori rōne deberēt confiteri pctā ſua in publico.

Tertiū ar. Quartū ar.

¶ Tertio ſic. idem videtur per ſi'le ſumptum a confeſſione achor. Joſue. vij. q̄ cōpellēte Joſue fiebat in publico. ¶ Quarto in aliquo caſu cōgruit publicā fieri pn̄iam: ſiue ſolennem: ſicut ptꝫ. j. ergo ſimiliter vr̄ ꝙ in aliquo caſu cōgruat: ꝙ fiat cōfeſſio in publico vel quare non.

Opponit i contrariū.

¶ Jn oppoſitum eſt text. preſentis litere. rōne ſic. qd' ꝓpter charitatē inſtitutū eſt ꝯtra charitatem non dꝫ obſeruari. ſed inſtitutio cōfeſſionis eſt propter charitatē. q2 vt peccator reconcilieт deo ⁊ eccleſie qd' nō ſit niſi mediāte charitate. ergo non dꝫ obſeruari contra charitatē. ſꝫ ſi fieret in publico inter multos qui ſe diligūt ad gn̄ale odium ergo confeſſio ſic non dꝫ fieri.

Reſpōdet.

¶ Rñdeo dicendum. ꝙ magis conuenit. vt pctōꝝ confeſſio fiat in ſecreto: ꝙ̄ in publico. ⁊ per ꝯñs merito dānatur in. c. preſenti conſuetudo in ꝯriū hoc multiplici rōne. ptꝫ ſm tex. pſentem ⁊ magr̄m Alex. de hal. in. iiij.

Alexander de halis.

prima eſt multiplicis ſcādali vitatio. ſcd'a vitatio cōtemptus ⁊ odij. tertia vitatio grauis diſpēdij. Si enim fieret publica pctōrum ꝯfeſſio frequenter incurrerent cōfitentes cōtemptū: ⁊ odiū. ⁊ qñq; capitale diſpendium vt ſi ꝯfiterentur de adulterio vel furto vel homicidio vel de hmōi flagitioſis peccatis.

Ad primū argumētū.

¶ Ad rationes in oppoſitum. Ad primā rñ. negando ꝯñam qm̄ lꝫ verecundia ſit vna maxima cā venie: nihilominus infirmi nō ſunt exponēdi iſtis verecundijs maximis quibꝰ plures retraherentur a confeſſione: ſicut dr̄ in lr̄a. ⁊ etiā propter alias rōnes aſſignatas.

Ad ſcd'm.

¶ Ad ſm reſpō. ꝙ etiā ratio non ꝓcedit. q2 in lege veteri non offerebant in publico pro grauibus. ſed pro quibuſdā leuibus: ſeu cōibus. ⁊ hoc gn̄aliter ſine expreſſiōe circunſtantiarū quo longe magis graue eſt pctā quecunq; grauia vni hoī ꝯfiteri.

Ad tertiū.

¶ Ad tertiam rñ. ꝙ cū illa confeſſio fuerit in foro iudicij ꝯdemnationis nō eſt ad ꝓpoſitum q2 hic loquimur de ꝯfeſſione ſacr'ali q̄ ſit in foro pn̄ie.

Ad quartū.

¶ Ad quartam rñ. negando ꝯñam. q2 lꝫ pn̄ia ſatiſſactoria fiat in publico propter ſcandala orta non tm̄ ꝯfeſſio ſacramentalis. Litera.

Exponit literam.

¶ [Quāuis]. i. ꝙ̄uis ex plena fide ꝓcedere videat: ꝙ pctā ſua corā oībus quis ꝯfiteri velit: nihilominus talis ꝯſuetudo non eſt obſeruanda. q2 cū oēs non ſint paris deuotionis: multi a penitētie remedijs retraherētur aut erubeſcentia: aut timore: q2 fortaſſe talia forent que legū ſanctionibus venirēt punienda: vt puta ſi fuiſſent homicide: fures: ſacrilegi: ⁊ hmōi [ſufficit em̄] ij. pars. Sufficit non ꝙ alie partes pn̄ie non requirantur: ſed ſufficit ad ſalutem illa confeſſio que ſit deo ⁊ poſt ſacerdoti: ⁊ non requiritur publica aliqua peccatorum confeſſio.

1 ☞ Perfecti an teneantur ad ſacramentalem confeſſionem. Quod ſic. nu. 2.

3 Fideles quare teneantur ad confeſſionem.

Quibus. Hec eſt vltima pars diſtin. huius in qua magiſter Gratia. poſtꝙ̄ ꝑ vtraq; parte ꝓpoſite qōnis alternatim authoritates diuerſas itroduxit: ⁊ ſolutiones ⁊ rñſiones: nūc pro hac pte allegans tandē cui parti ipſe faueat nō oſtēdit: ſed arbitrio relinquit lectoris cui parti potius fauendum ſic.

Diuiſio.

Et hec pars diuidit in duas partes. Jn prima facit qd' dictū eſt. in ſcd'a inducit rationē ad hoc. d. ꝙ. ſ. vtraq; pars fautores hꝫ ſapientes ⁊ religioſos ad quos inducit authoritatē theodori archiepi. ¶ Pro pleniori intelligen-

Primū argumētum.

1 tia huius. c. Queritur † vtrū perfecti teneantur ad ſacramētalem confeſſionē. ⁊ vr̄ ꝙ non ex preſenti. c. vbi dr̄. ꝙ cōfiteri ſoli deo ſit perfectoꝝ ſiue iuſtoꝝ. ¶ Scd'o ſic. ſuper illud. pſ. Jn

pſ. xcix. a

hymnis coꝛfitemini illi. dicitur ꝙ confeſſio ſit poꝛta ad miſe
ricoꝛdiam.ergo cum perfecti iam intrauerunt ad interioꝛa ca
Tertiū ar. mere vel conclauis non habent neceſſe intrare poꝛtā. ¶Ter
tio.dicit Grego.medicina vim ſuam perdit: ſi ſanis membꝛis
Opponit ī apponatur. ¶In oppoſitū eſt.c. oīs vtriuſqȝ ſexus.qð vide
contrariū. tur oēs vl'r reſpicere ſiue perfectos ſiue imperfectos. ¶Rñ
Reſpōdet. deo dicendū:ſm magr̄m Alex.de ha.ſub hac cōcluſione regu
Alexander 2 la† quātūcunqȝ aliquis ſit perfectus tenetur confiteri.pꝛobaꝫ
de halis. ſic hec concluſio. quātūcunqȝ aliquis ſit iuſtus tenetur ieiuna
re quadrageſimā ſi eſt potens coꝛpoꝛe ⁊c.nec per aliquam ſan
ctitatem abſoluitur ab eccleſie inſtitutione.ergo ſil'r nec a con
feſſione.Ad cuius cōcluſionis plenioꝛem manifeſtationem eſt
3 notandum iuxta eundem doctoꝛē.† ꝙ fideles tenētur ad con
feſſionem ex inſtitutione pꝛimo facta ab apl'is:vel melius ſm
S.Thom̄. ſan.Tho.a xp̄o ⁊ pmulgata a beato Jacobo. Jaco.vj.qꝛ inſti
tutio illa facta eſt ſub pꝛecepto. ¶Scðo tenenꝫ ex ſuperaddi
ta inſtitutione a patribus in generali concilio: ⁊ pmulgata in
generali concilio ab Innocentio.iij. Rōne aūt dicte pꝛime in
ſtitutionis que directe fuit cōtra peccatū moꝛtale tenētur oēs
confiteri:qui poſt baptiſmū peccauerunt moꝛtaliter. ratione
ſecunde inſtitutionis tenentur oēs ſaltē ſemel in anno confite
ri.ratio aūt huius inſtitutionis multiplex eſt.vna eſt genera
lis indigētia.qꝛ oēs peccauerunt:⁊ indigent gloꝛia dei:ad ro
manos.iij. Et nō eſt homo qui faciat bonum ⁊ nō peccet. Ec
cleſiaſti.viij.⁊ ideo deum dꝫ quilibet gloꝛificare confitendo ſe
pctōꝛem. Qui eñ cōfitetur ſe pctōꝛem deū diligit.ac gloꝛificat
oſtendens ſe dei gratia ⁊ mīa indigere. Alia eſt reuerentia ſa
cre cōionis:qꝛ enim oēs tenentur in paſchate cōicare: oēs de
bent ſe purgare ne indigne accedant.qꝛ qui mādncat indigne
iudicium ſibi manducat ⁊ bibit.j.Coꝛ.xj. ¶Tertia ratio eſt
diſcretio gregis dñici:ne.ſ.lupi abſconditi inter oues latita
rent.i.heretici īter fideles inſtitutū eſt vt ꝯſcientias ſuas oēs
ſacerdotibus oſtendāt.ꝑpter hoc ergo oībus ꝯfiteri eſt pꝛece
Ad pꝛimū ptum. hec Alex. ¶Ad rōnes in oppoſitū. Ad pꝛimā rñ.ſm
argumētū. glo.ꝙ perfecti dicūtur qui non habēt niſi venialia: ⁊ de venia
libus non ſit confeſſio in ſpāli : ſed bene in generali:vel dicen
dum iuxta magr̄m Alex.eundē: ꝙ lꝫ generaliter non teneanꝫ
de venialibus confiteri in caſu tñ ſic.vtpote rōne dubij: quan
do dubitatur an ſit moꝛtale vel veniale.tum rōne ſtatuti eccle
Ad ſcðm. ſie. ¶Ad ſcðam dicendū.ꝙ lꝫ perfecti pertranſierint poꝛtam
eccleſie ꝙ̄tum ad indulgentiā aliquoꝛū pctōꝛū moꝛtaliū ⁊ plu
rimoꝛum venialium.ſed qꝛ vt dꝛ Pꝛouer.xxiiij. ſepties in die
cadit iuſtus. qñ confitetur intrat poꝛtam mīe quātum ad in
dulgentiam aliquoꝛū venialium. ⁊ foꝛte alicuius pene debite:
⁊ etiam alicuius fructus percipiendi merito ꝯfeſſionis inuiſi
bilis adminiſtratione.ſ.gratie in contritione medicoꝛū opera
tione.i.ſacerdotū qui ſunt medici animarū operatione.ſ.ſacra
mentali adminiſtratione audiendo ꝯfeſſiones peccatoꝛū ⁊ ab
ſoluendo ⁊ congruam ſatiſfactionem iniungendo.

¶Diſtinctio.ij.

Q Uia vero. Hic īcipit ſe
cunda diſtin
ctio huius tractatus de penitētia
in qua poſtꝙ magr̄ Gratia.abſol
uit qōnem pꝛincipalē tertiā cauſe.
xxxiij.videlꝫ:vtrū ſola coꝛdis con
tritione abſqȝ oris ꝯfeſſione pctā
delerenꝫ. Nūc volēs pfundius per
ſcrutari introducit aliā qōnem de
pnīa : videlꝫ vtrū pnīa poſſit reite
rari vel non.verū qꝛ ſolutio huius qōnis multū vꝛ pēdere ex
ſolutione alterius qōnis:videlꝫ an charitas ſemel habita poſ
ſit amitti vel nō.pꝛimo pſequitur qōnē de charitate in hac.ij.
diſtin.⁊ in.iij.ſequenti diſtin.pꝛoſequiꝫ qōnem de reiteratione
Diuiſio. pnīe. Et ita diuidiꝫ hec diſtin.ſ.ſui diuiſione in duas ptes. In
pꝛima introducit qōnē : vtrū pnīa ſit reiterabilis.⁊ arguit ꝙ
nō. in ſcða pſequitur qōnem:an charitas ſemel habita poſſit
amitti.ij.ibi:itē ſine charitate.itē pꝛima in duas partes.in pꝛi
ma introducit qōnē. in ſcða inducit aliqua teſtimonia p pte
dicentiū:ꝙ pnīa tm̄ ſemel vtilis ſit ⁊ non ſit iteranda.ij.ibi: qꝛ
non eſt ſeruata. Qꝛ vero qð iſta de reiteratione pnīe relinquiꝫ
determinanda in.iij.diſtin.ideo etiā nos vſqȝ tunc ſupſedebi
Exponit li mus in diſputatiōe illi'. Litera. ¶[Qꝛ vero]introducit gra
terā. tianus qōnem. An pnīa tm̄ ſemel ſit vtilis vel an ſit reiterabi
lis. Et ponit diuerſas ſnīas ad hoc. Et pꝛimo tangit erroꝛem
quoꝛūdā hereticoꝝ.de qbus refert magr̄ Sēten.in.iiij. diſtin.
xiiij. Cōtra quos ſcribit Augu.lib.de vera ⁊ falſa pnīa.c.viij.
[qui pponētes]melioꝛ lr̄a eſt pponēdo.hn. [peccātibus]poſt
baptiſmum tm̄ ſemel eſſe vtilem pnīam ⁊ nō ſepe peccantibus

pꝛodeſt iterata penitentia.contra quos etiā Augu.ſcribit in
epiſtola ad macedoniū. Sed iſti heretici multū errabāt ꝑmo
contra diuinā liberalitatē que pꝛona eſt ſemper ad miſerādū
quotieſcunqȝ peccatoꝛ ingemuerit ⁊ ꝯuerſus fuerit ad eū.eze.
xviij.ſcðo ꝯ ſacram ſcripturā manifeſte filij eñ Iſrael frequē
ter legunt peccaſſe ꝯ deum: ſicut patet in aqua ꝯdictionis in
murmurādo ꝯ Moyſem ⁊ Aaron in faſtidio manne:in fabri
catione idoli ⁊c.⁊ nihilominus eis pluries peccātib' pepercit
deus.cum aūt non ſit minoꝛ mīa in tpe plenitudinis grē quo
deus paratioꝛ eſt ad miſerendū ꝙ in veteri teſtō.ſi ergo in ve
teri teſtō licuit frequēter penitere.⁊ veniam conſequi de pctō
longe magis in nouo in quo mīa ſuperexaltat iudicium. Iac.
ij.ſed de hoc plura teſtimonia ⁊ exempla inducētur.ſ. diſt.iij.
[Qꝛ nō eſt].ij.pars[vade]hoc inducunt heretici ad ꝓbandū
ꝙ pnīa non eſt iteranda.qð dñs ait.Io.viij. mulieri in adulte
rio depꝛehēſe vade ⁊ amplius noli peccare. [⁊ illud quod dñs
ait]Io.v.paralytico diu iacenti in infirmitate pꝛope ꝓbaticā
piſcinā.Ecce iam ſanus factus es iam ⁊c. Sed hec nō obſtāt:
qꝛ dñs ⁊ ſi hoꝛtetur curatos ab eo nolle amplius peccare: non
tñ ſequitur ꝙ ſi peccauerunt ⁊ poſt pctā pnīam egerunt ꝙ nō
eis dñs remittat qð ſaluatoꝛ clare oſtēdit.Matt.xviij.cū ait.
ꝙ non ſolū pctōꝛi remittendum eſt ſepties:ſed ⁊ ſeptuagies ſe
pties.i.toties quoties peccauerit:⁊ pnīam egerit de peccatis.

2 ☞Triſtitia in inuidia poteſt contingere quatuoꝛ modis.
3 Inuidia aliquando eſt peccatum veniale.
5 Contentio non ſemper eſt peccatum moꝛtale.
7 Inuidia non eſt immediate filia ſuperbie:ſed inanis glorie.
8 Superbia quid dicatur.
9 Contentio eſt immediate filia inanis glorie: et mediate ſu
perbie.
10 Uitium nouum quid nominet.

SI quis ſemel. In hoc.c. inducit pꝛo parte hereticoꝛum au
thoꝛitatē octaui ꝯcilij: in quo hꝛ ꝙ pꝛimā cauſam
vitij nō videtur extinguiſſe qui eodē vitio repetitur
laboꝛare.Et diuiditur hoc.c.i. tres partes. In pꝛima facit qð Diuiſio.
dictum eſt.in ſcða dat regulā curandi vitia:videlꝫ per exerci
tia virtutum cōtrariarū:vtpūta vitiū ſuperbie per humilita
tis exercitiū. in tertia exponit que ſint humilitatis exercitia.
ij.ibi:opoꝛtet ergo.iij.ibi:exercitia vero. Pꝛo plenioꝛi intelli
gentia huius.c.Queruntur tria.
1 ¶Pꝛimum eſt vtrum inuidia ſit peccatum.
4 ¶Secundum vtrum contentio ſit peccatum.
6 ¶Tertium vtrum inuidia ⁊ contentio ſint ſpecies ſuperbie.
1 Ad pꝛimum ſic pceditur.†Et vꝫ ꝙ inuidia nō
ſit vitiū. ¶Pꝛimo ſic. Nullus eſt Pꝛimū ar.
ſolicitandus aut exhoꝛtandus ad vitia. ſed Hieron.ſcribēs
ad athletam de inſtructione filie dicit. habeat ſocias cū quib'
addiſcat quibus inuideat quaꝝ laudibus moꝛdeatur.ergo ſe
quitur ꝙ inuidia non ſit vitiū. ¶Scðo ſic.inuidia eſt triſtitia Scðm arg.
de alienis bonis.vt dicit Damaſce.hoc quādoqȝ laudabiliter
fit:dꝛ eñ pꝛouerbi.xxix.cum impij ſumpſerint pꝛincipatū ge
mit ppl's.ergo inuidia non eſt pctm̄. ¶Tertio inuidia zelum Tertiū ar.
quēdam noīat.ſꝫ zelus quidam eſt bonus:ſm illud.pſ.Zelus pſ.lxviij.b
domus tue comedit me. ergo inuidia non ſemper videtur eſſe
pctm̄ ſiue vitiū. ¶In oppoſitum eſt tex.pꝛeſentis.c.Et etiā Opponit ī
illud ad Gala.apl'i. Non efficiamini inanis glorie cupidi inui cōtrarium.
cem pꝛouocantes:inuidentes inuicem. ¶Rñdeo dicēdū iuxta Rñdet.
ſan.Tho.in.ij.ij.⁊ Alber.mag.in.ij.parte ſumme:⁊ Alexā.de S.Thom̄.
balis in.ij.inuidia ſemper eſt pctm̄:que ꝯclō pbatur ſic.quili Albertus
bet tenetur diligere pꝛoximū ſicut ſeipm̄. Matt.xxij.ſed bonū magnus.
eſt motiuum ipſius amoꝛis.ergo tenetur quilibet ex pꝛecepto
diligere bonum pꝛoximi ſui:ſicut bonum ſuum.ſed inuidia fa
cit contrarium:qm̄ odit bonū pximi ſui. Eſt eñ inuidia triſti
tia de bono alieno.ergo eſt ꝯtra pꝛeceptū diuinum: ⁊ per ꝯñs
eſt pctm̄. ¶Scðo ſic.charitas eſt foꝛma virtutū. vñ nulla vir
tus eſt foꝛmata ſine charitate.ergo illud ꝙ directe oppoñit
charitati:maxime dꝫ dici vitiū.ſꝫ inuidia directe opponit cha
ritati:ſm illud Coꝛ.xiij.charitas nō emulatur.gl.i.non inui
det.ergo ⁊c. ¶Pꝛo plenioꝛi intelligentia huius qōnis ⁊ re
ſponſione ad obiecta. Eſt notandum cum ſan.Tho.in.ij.ij.q.
xxxvi.artic.ij.ꝙ cū dꝛ ꝙ inuidia eſt triſtitia de alienis bonis.
2 †Hec triſtitia poteſt contingere quatuoꝛ modis.vno quidem
modo qñ aliquis dolet de bono alicuius:inquātū ex eo timeꝫ
aliquod nocumentum vel ſibi vel etiam alijs bonis:⁊ talis tri
ſtitia non eſt inuidia: ⁊ poteſt eſſe ſine peccato. vnde Grego.
xxij.moꝛalium.Euenire plurimum ſolet:vt nō amiſſa charita
te ⁊ inimici ruina nos letificat:⁊ rurſum eius gloꝛia ſine inui
die culpa contriſtet:cum ⁊ ruente eo quoſdam bene erigi cre
dimus:⁊

dimus:⁊ pꝛoficiēte illo pleroſqȝ iniuſte oppꝛimi foꝛmidamus.
¶Alio modo poteſt aliquis triſtari de bono alterius non ex
eo ꝙ ipſe hꝫ bonū:ſed ex eo ꝙ nobis deeſt bonum illud : quod
ipſe hꝫ.⁊ illud pꝛopꝛie eſt zelus:vt phs dicit in.ij.rhetoꝛice ⁊ ſi
iſte zelus ſit circa bona honeſta laudabilis eſt ſm illud.j. Co
rin.xiiij. emulamini ſpūalia. Si aūt ſit de bonis tempoꝛalib'
poteſt eſſe cum pctō:⁊ ſine pctō. ¶Tertio modo aliquis tri
ſtatur de bono alterius inquātum ille cui accidit bonū eſt eo
indignus que quidem triſtitia nō poteſt oꝛiri ex bonis hone
ſtis ex quibus aliquis iuſtus efficitur.ſꝫ ſicut phs dicit in.ij.
rhetoꝛice eſt de diuitijs:⁊ de talibus que poſſunt pꝛouenire di
gnis ⁊ indignis.⁊ hec triſtitia ſm ipſum vocatur nemeſis:⁊ p
tinet ad bonos moꝛes.ſed hoc ideo dicit:qꝛ conſiderabat ipſa
bona tempoꝛalia ſm ſe pꝛout poſſunt magna videri nō reſpi
cientibus ad eterna:ſed ſm doctrinam fidei tempoꝛalia bona
que indignis pꝛoueniunt ex iuſta dei oꝛdinatione diſponūtur
vel ad eoꝝ coꝛrectionē vel damnationem : ⁊ huiuſmodi bona
quaſi nihil ſunt in comparatione ad bona futura que ſeruanꝫ
bonis.⁊ ideo hm̄ōi triſtitia pꝛohibetur in ſacra ſcriptura:ſm
pſ.xxxvj.a illud.pſ. Noli emulari in malignantibus : neqȝ zelaueris fa
pſ.lxxij.a cientes iniquitatem.⁊ alibi. Pene effuſi ſunt greſſus mei:qꝛ ze
laui ſuper iniquos pacem pctōꝝ videns. ¶Quarto aliquis
triſtatur de bono alicuius inquantū excedit ipſum in bonis.⁊
hec pꝛopꝛie eſt inuidia.⁊ iſtud ſemꝑ eſt pꝛauum:vt etiam dicit
phs.ij.rhetoꝛi.qꝛ dolet de eo: de quo eſt gaudendum.ſ. de bo
3 no pximi. ¶Scða ꝯcluſio† inuidia lꝫ ex genere ſua ſit pctm̄
moꝛtale:nihilominus tñ aliqñ eſt pctm̄ veniale. iſta concluſio
quo ad pꝛimā partē:patet pꝛimo ex illo Pꝛouer.xxiiij.putre
do oſſium inuidia per oſſa intelligūtur virtutes.ergo per in
uidiam auferunꝫ virtutes:ſed quidquid deſtruit virtutes pec
catū moꝛtale eſt.ergo inuidia eſt pctm̄ moꝛtale. ¶Scðo patet
ex illo Job.v.paruulū occidit inuidia:nihil aūt ſpūaliter niſi
peccatum moꝛtale. ergo inuidia eſt pctm̄ moꝛtale. Hec etiam
S.Thom̄. pars cōcluſionis ſic rōne pbatur iuxta ſan.Tho.vbi.ſ.ar.iij.
genus peccati ex obiecto ꝯſideratur.inuidia enim ſm rationē
ſui obiecti contrariatur charitati per quā eſt vita aīe ſpiritua
lis.vtriuſqȝ enim obiectum ⁊ charitatis ⁊ inuidie eſt bonū p
ximi:ſed ſm cōtrarium motū. nam charitas gaudet de bono
pꝛoximi.inuidia aūt de eodē triſtaꝫ.vnde manifeſtū eſt:ꝙ inui
dia ex ſuo genere ſit pctm̄ moꝛtale. ¶Scða pars ꝯcluſiōis:ꝙ
aliqñ ſit pctm̄ veniale:patet.qꝛ ſicut ī quolibet genere peccati
moꝛtalis inueniuntur aliqui imperfecti motus in ſenſualitate
exiſtentes qui ſunt peccata venialia ſicut in genere adulterij
pꝛimus motus ꝯcupiſcētie ⁊ in genere homicidij pꝛimus mo
tus ire:ita etiā in genere inuidie inueniūtur aliqui pꝛimi mo
tus qñqȝ etiā in viris perfectis: qui ſunt pctā venialia.cōcoꝛ.
Ad pꝛimū dñs Alber.⁊ magr̄ Alex.de ha. ¶Ad rōnes in oppoſitū. ad
argumētuꝫ pꝛimam rñ.ꝙ in authoꝛitate hiero.inuidia nō capitur ppꝛie:
ſed pꝛo zelo quo quis dꝫ incitari ad pꝛoficiendum cum melio
Ad ſcðm. ribus. ¶Ad ſcðam rñ.ꝙ ratio non pꝛocedit de triſtitia alie
Ad tertiū. noꝝ bonoꝝ ſm pꝛimū modum. ¶Ad tertiam rñ.negādo
conſequentiā:quoniā inuidia differt a zelo.vnde zelus aliquis
poteſt eſſe bonus:ſed inuidia ſemper eſt mala.
4 Ad ſecundum ſic pceditur.†Et videꝫ ꝙ con
tentio nō ſit vitium ſiue pecca
Pꝛimū ar tum. ¶Pꝛimo ſic. Cōtendere eſt in ꝯtrarium ire:⁊ nō pecca
gumentū. re.vt exercitationis cā in diſputationibus fit. ergo contentio
Scðm arg. non eſt vl'r vitium. ¶Scðo ſic.nullus bene oꝛdinatus gau
det de malo.ſed paulus ad Phil.dicit.quidam ex cōtentione
xp̄m annūntiant.⁊ poſtea ſubdit:⁊ in hoc gaudere.ergo contē
Tertiū ar. tio nō videtur de ſe eſſe vitium. ¶Tertio.j.Coꝛ.xj.dicit apo
ſtolus. Opꝫ hereſes eſſe vt qui pbati ſunt manifeſti fiāt. ſꝫ he
reſes eſſe eſt ꝯtētiones eſſe. ergo videꝫ ꝙ bonū eſt ꝯtentiones
Opponit ī eſſe. ¶In oppoſitū eſt tex.pꝛeſentis.c.vbi cōtentionem dicit
contrariū. eſſe vitium.item Jaco.iij.habeꝫ.vbi zelus ⁊ cōtentio ibi incō
ſtantia ⁊ omne opus pꝛauum.ergo cōtentio ſm ſe vꝛ eſſe pec
Reſpōdet. catum. ¶Rñdeo dicendo.ꝙ loquendo de contentione pꝛout
ſumitur hic:videlꝫ pꝛout dꝛ impugnatio veritatis cum confi
dentia clamoꝛis:que diffinitio dꝛ eſſe ambꝛoſij vel fulgentij.et
habetur in gloſ.ad Roma.j. ſuper illud contumelioſos ſuper
Pꝛima cō bos.⁊c.ſit iſta concluſio. Contentio ſemper eſt peccatum. Con
cluſio. cluſio iſta eſt dñi Alber.in.ij.parte.⁊ Alexā.de halis in.ij. Et
Alexander 5 ſancti Tho.in.ij.ij.q.xxxix.ar.j. ¶Scða concluſio.† cōtentio
de halis. nō ſemper eſt peccatum moꝛtale. ¶Pꝛo declaratione huius
Scða con concluſionis eſt notandum iuxta magiſtrum Alexā.de halis
cluſio. in.ij.ꝙ contentio fit aut animo malignitatis: aut cauſa neceſ
ſitatis:aut fit cauſa exercitationis:aut cauſa eruditionis: aut
quadam titillatiōe glorie vel honoꝛis. Si fit cauſa vel animo
malignitatis vt qui volunt iniuſte vincere : vel animos ſim
plicium ſubuertere ſm hunc modum eſt moꝛtale peccatum:⁊
ſm hunc modum pꝛohibetur ab apl'o.ij. ad Timo.ij. Cū di

cit noli contendere verbis. Ad nihil enim vtile eſt niſi ad ſub
uerſionem.vbi dicit glo.contentio nihil poteſt niſi ſubuertere
audientes dum verboſus par vel ſuperioꝛ videtur eſſe cano
nico.⁊ gloſ. Job.vj.in inquiſitionibus non videtur veritatem
aſſequi:ſed victoꝛes videri. Si vero cauſa neceſſitatis fiat tūc
nō eſt peccatum: ſm ꝙ dicitur Pꝛouer.xxix.vir ſapiens ſi cū
ſtulto contenderit ⁊c.glo.doctoꝛ fidelis ⁊ ſapiens ſi cū infideli
⁊ contumace contenderit ſiue toꝛmenta repꝛoboꝝ vel gaudia
narret bonoꝛum fruſtra erga inſenſatum laboꝛat. Si vero fiat
ex titillatione quadam honoꝛis vel glorie:veniale videtur pec
catum.⁊ ſm hoc videtur accipi illud Luc.xxij.facta eſt contē
tio inter eos quis eoꝛum videretur eſſe maioꝛ.qꝛ vt dicit ſan.
Tho.in.ij.ij.vbi.ſ.in diſcipulis Chꝛiſti non erat contentio cū S.Thom̄.
intentione impugnādi veritatē:qꝛ vnuſquiſqȝ defendebat:qð
ſibi videbatur:erat tamē in eoꝛum cōtentione inoꝛdinatio : qꝛ
contendebant de quo non erat cōtendendum.ſ.de pꝛimatu ho
noꝛis. Nōdum enim erant ſpirituales:ſicut glo.ibidem dicit.
vnde ⁊ eos conuenienter compeſcuit. ſic ergo patet ꝙ aliquā
do contentio eſt peccatum moꝛtale:aliquādo veniale:aliquan
do (ſcilicet cum large accipitur:vt dicitur motus tēdentium)
neutrū eſt imo poteſt eſſe meritoꝛium vite eterne.vnde Alber
tus mag.in.ij.parte dicit. Eſt aliqñ contentio bona : qñ.ſ. ho
mo contendit exercere virtutem nature ad difficultatem vir
tutis ⁊ meriti: vt poſſit pugnare cōtra vitia.⁊ iſta pꝛecipitur.
Matth.v. Contendite intrare per anguſtam poꝛtam. qꝛ an
guſta poꝛta eſt:⁊ arcta eſt via que ducit ad vitā. ¶Ad ratio
nes in cōtrarium dicendum. Ad pꝛimā patet reſponſio ex di Ad pꝛimū
ctis.qꝛ qñ fit cauſa exercitationis:dū tamē teneaꝫ modus oꝛ arg.
dinatus:non eſt peccatum:vel eſt dicendum:ꝙ illa pꝛopꝛie nō
eſt contentio:ſed collatio: ſicut dicit Ambꝛoſius ꝙ collatio in
ter ſeruos dei eſſe debet non contentio. ¶Ad ſecundā dicen Ad ſcðm.
dum:ꝙ apl's non gaudebat de contentione eoꝝ qui xp̄m pꝛe
dicabant:ſed de fructu qui ex hoc pꝛoueniebat.ſ.ꝙ xp̄s annū
tiabatur:quia ex malis occaſionaliter ſequuntur etiam bona.
¶Ad tertiam reſpō. negando conſequentiā: qm̄ hereſes eſſe Ad tertiū.
non eſt bonum niſi per occaſionē: ſed ſimpliciter malum:⁊ illa
occaſio ponitur in gl.ibiqȝ dum heretici ſunt excitantur ſacri
doctoꝛes ad perſcrutandum ſacram ſcripturam:⁊ ad vigilan
tiam ſtudij ex quibus multa bona pꝛoueniunt eccleſie.
6 Ad tertium ſic pꝛoceditur.† Et videtur ꝙ inui
dia ⁊ cōtentio nō ſint filie ſiue ſpēs
ſupbie. ¶Pꝛimo de inuidia ſic.inuidia eſt capitale vitiū.vn Pꝛimū ar.
de Grego.xxxj.moꝛalium ponit eam inter alia ſeptem capita
lia vitia.ergo ſequitur:ꝙ non ſit ſpecies ſuperbie. ¶De con Scðm ar.
tentione arguitur ſic. Contētio eſt filia inanis glorie:vt habet
idem Grego.vbi.ſ.ergo non eſt filia ſuperbie conſequētia vi
detur nota. ¶Tertio ſic. Cōtentio videtur eſſe filia inuidie. Tertiū ar.
ergo non ſuperbie.cōſequētia videtur nota:ſed antecedēs pꝛo
batur ſic. Contētio hꝫ affinitatem ad zelum inuidie.j.ad Co
rin.iij. Cum ſit inter vos zelus ⁊ cōtentio:nōne carnales eſtis
⁊ ſm hominem ambulatis.zelus aūt ad inuidiam pertinet.er
go contentio magis ex inuidia oꝛiri dicenda eſt:quā ex ſuper
bia. ¶In oppoſitum videtur eſſe tex.pꝛeſentis.c.⁊ hu.in glo. Opponit ī
qui ait.ꝙ inuidia ⁊ cōtentio ſunt ſpecies ſuperbie. ¶Reſpon contrariū.
7 deo dicendum.† inuidia non eſt immediate filia ſuperbie : ſed Reſpōdet.
inanis glorie.iſta concluſio eſt beati Aug.in moꝛalibus.xxxj. Pꝛima cō
ſic dicentis.vt deducit ſan.Tho.ij.ij.q.xxxvij.ar. vlti.capita cluſio.
lia vitia tanta ſibi coniunctione coniunguntur:vt nō niſi vnū S.Thom̄.
de altero pferatur.pꝛima nāqȝ ſuperbie ſoboles inanis eſt glo
ria:que dum oppꝛeſſam mentem coꝛruperit:mox inuidiam gi
gnit.item Alber.mag.in.ij.parte ſumme dicit.ꝙ inuidia non
eſt directe filia ſupbie:ſꝫ pediſſequa eius. vt dicit Aug.qꝛ ſem
8 per ſequiꝫ ſuperbiam:ſicut pediſſequa dominam.† Superbia
enim eſt amoꝛ pꝛopꝛie excellentie.⁊ inuidus pꝛopter hoc dolet
de aliena felicitate:qꝛ requieſcit in pꝛopꝛia excellentia: timens
9 ne alius in hoc ſibi parificetur. ¶Secunda concluſio.† Con Scða ꝯclu.
tētio eſt immediate filia inanis glorie:⁊ mediate ſuperbie: iſta
ꝯcluſio pꝛobaꝫ ſic iuxta ſan.Tho.in.ij.ij.vbi.ſ. quo ad pꝛimā
partem.diſcoꝛdia eſt filia inanis glorie ſicut dicit Grego.xxxj.
moꝛalium: eo ꝙ diſcoꝛdantium vterqȝ in ſuo pꝛopꝛio ſtat : et
vnus alteri non acquieſcit.pꝛopꝛium autem ſuperbie ⁊ inanis
glorie eſt pꝛopꝛiam excellentiam querere. Sicut autem diſcoꝛ
dantes aliqui ſunt ex eo:ꝙ ſtant coꝛde in pꝛopꝛijs ita conten
dentes ſunt aliqui ex hoc:ꝙ vnuſquiſqȝ verbo id quod ſibi vi
detur defendit.vnde eadē ratione ponitur contentio filia ina
nis glorie : ſicut ⁊ diſcoꝛdia. Quo vero ad ſecundam partem
patet cōcluſio. Cum inanis gloꝛia:vt inquit Grego.ex ſuper
bia oꝛiatur. Quidquid autem eſt cauſa cauſe eſt cauſa cauſa
ti. vt habetur in libꝛo de cauſis. ergo mediante inani gloꝛia
contentio eſt filia ſuperbie. ¶Ad rationes in oppoſitum eſt Ad pꝛimū
Ad pꝛimam reſpondetur negando conſequentiam.qm̄ vt di argumētū.

cit ſanctus Tho. nõ eſt contra rationem capitalis vitij: ꝙ ex
Ad ſcõm.
alio oꝛiatur. ¶ Ad ſecundã reſpõdetur. ꝙ ratio facit pro cõ-
Ad tertiũ.
cluſione noſtra. ¶ Ad tertiam rñ. ꝙ ratio non procedit. quo-
S. Thom.
niã vt dicit ſan. Tho. in. ij. ij. q. xxxviij. ar. iij. ꝯtentio ſicut ⁊ di
ſcoꝛdia habet affinitatem cum inuidia quantum ad receſſum
eius a quo aliquis diſcoꝛdat vel etiam in quo contendit. ſed
quantum ad id: in quo conſiſtit ille qui contendit habet con-
uenientiam cum ſuperbia vel inani gloꝛia inquãtum. ſ. in pro-
Exponit literam.
prio ſenſu ſtatur in quo magis conſiſtit ꝓpria ratio eius. Li-
tera. ¶ [Si quis notatus]. i. repꝛehẽſus vel redargutus. hu.
[inuidie vel contentionis vitio] vel alio quocunqꝫ: vtraqꝫ eſt
ſpecies ſuperbie vel arrogantie. hu. Quid autem ſit cõtentio
⁊ quomodo ſit intelligendum. qõ hic hu. diximus. ſ. in artic.
10 iij. [pꝛimam cauſam vitij reconditam] non hoc dicit: ꝙ ſem-
Archidi.
per ita ſit. ſed ꝙ ſi fuerit pꝛeſumptio. hu. not. hic hu. ⁊ Archi.
eum ſequens ꝙ nomẽ vitij nominat aliquãdo ipſum vitium:
aliquãdo motum ex eo prouenientem vt ſuperbia qñqꝫ dicitur
ipſum vitium: qñqꝫ actus ſuperbie. [Opoꝛtet]. ij. pars [per
contraria] ẜm enim Grego. in homilia. ſicut in arte medicine
contraria contrarijs curãtur: ſic Chꝛiſtus quibuſlibet vitijs
contraria adhibuit medicamenta vt lubꝛicis continẽtiam te-
nacibus largitatem: iracundis manſuetudinẽ: elatis pꝛecepit
humilitatẽ. ⁊ philoſophus. ij. ethi. oſtendit. ꝙ a vitijs trãſitur
ad virtutes per contrarias oppoſitiones. [Hec exercitia ve-
re humilitatis ſunt: ſi ſe viliorib⁹.] Sic enim dominus noſter
exercuit humilitatis officium: quãdo ſurgens de mẽſa poſuit
aquã in peluim: ⁊ lauit pedes diſcipuloꝛũ. Jo. xiij. q ait. mat.
xx. non veni miniſtrari, ſed miniſtrare. [Cura ſimilis.] id eſt
ſimiliter per contraria.

2 ☞ Charitas tripliciter conſideratur.
3 Virtus vera dicitur dupliciter.
4 Charitas ſecundum rationem ſui actus excludit omne mo-
tiuum ad peccandum.
6 Conſeruatio habitus in ſubiecto non requirit continuitatem
actus.
7 Charitas amittitur dupliciter.

Item ſine charitate.

Hec eſt ſecũda ps
pꝛincipalis huius
diſtinctionis: in qua gratianus proſequitur qõnem de chari-
Diuiſio.
tate. an ſemel habita ſit amiſſibilis per peccatũ. Et diuiditur
hec pars pꝛincipaliter in quatuoꝛ partes iuxta gloſ. in pꝛima
adducit authoꝛitates ad pꝛobandum: ꝙ nõ poſſit amitti. et ſi
qñqꝫ videatur amitti: ꝙ illa nõ fuerit vera charitas. in ſecũda
reſpondet authoꝛitatibus allegatis aſſerẽs illas de charitate
perfecta eſſe intelligendas. Et ſumpta inde occaſione oſtendit
gradus eſſe in charitate. in tertia latẽter partẽ aſſumit aduer
ſam: ⁊ ꝙ charitas amitti poſſit exemplis ⁊ authoꝛitatib⁹ oſtẽ-
dit. in quarta oſtẽdit hoc verum eſſe non ſolum de charitatis
opere: ſed etiã de ipſa charitate. ij. ibi: hec que de charitate. ter
tia ibi: non eſt mirũ. quarta ibi: in. §. audenter. vſqꝫ ad finẽ di-
ſtinctionis. Pro plenioꝛi intelligentia non modo pꝛeſentis. §.
ſed etiam totius diſtinctionis. queruntur duo.
1 ¶ Pꝛimum eſt vtrum charitas ſemel habita poſſit amitti.
5 ¶ Secundum vtrum charitas amittatur per vnum actum
peccati moꝛtalis.

1
Ad pꝛimum

ſic proceditur. † Et videtur ꝙ cha-
ritas ſemel habita amitti nõ poſſit
Pꝛimũ ar.
¶ Pꝛimo ſic. dicit Aug. viij. de trinitate: ꝙ dilectio ſi non eſt
vera: dilectio dicenda non eſt. ſed ſicut ipſe dicit in epiſtola ad
Julianum comitẽ. ⁊ habetur in litera charitas que deſeri po-
teſt nunꝙ vera fuit. ſi ergo charitas ſemel habeatur nũquam
Scõm ar.
amittetur. ¶ Scõo ſic arguit. ratione poſita in litera que eſt
Aug. ſuper canonicã Joã. radicata eſt charitas ſecurus eſto
nihil mali procedere poteſt. ⁊ confirmatur ſic. Omnis qui cha
ritatem habet Chꝛiſtum habet pro fundamento: ⁊ ſpiritũſan
ctum pro adiutoꝛio, ſed nihil poteſt firmitatem huius funda-
mẽti infringere: nec virtutem diuini adiutoꝛij ſuperare. ergo
Tertiũ ar.
videtur ꝙ nihil poſſit charitatẽ ab hoĩe expellere. ¶ Tertio
ſic. illud qõ eſt foꝛtiſſimum non poteſt vinci a debiliſſimo ſed
charitas eſt foꝛtiſſima: quia foꝛtis eſt vt moꝛs dilectio. Canti.
vlti. Et inducitur hic in litera ſuper quo dicit Grego. virtuti
vij. viribus moꝛtis dilectio comparatur. qꝛ nimirum mentem
quam ſemel ceperit a dilectione mundi funditus occidit. pec-
catum autẽ eſt debiliſſimũ. qꝛ malum eſt infirmum: ⁊ pigrum
vt dicit Diony. iiij. de di. no. ergo charitas nullo modo poteſt
per peccatũ expelli: ſed nullo alio modo põt charitas amitti
Quartum argumẽtũ.
ergo charitas ſemel habita nõ poteſt amitti. ¶ Quarto. ſic. li.
ar. nõ inclinatur ad peccatum niſi per aliqõ motiuum ad pec-
candum ⁊ amoꝛem ſui: ⁊ cupiditatem. ⁊ quidquid aliud hmõi

eſt ergo charitas amitti nõ poteſt. ¶ Quinto ſic. ſi peccatum
Quintũ ar.
expellit charitatem: aut peccatũ qõ eſt: aut peccatũ qõ non eſt
ſed non peccatum qõ eſt: qꝛ illud charitatem non ſuperat: nec
illud qõ nõ eſt: qꝛ illud qõ non eſt: non poteſt agere. ergo pec-
catum nullo modo expellit charitatem. ¶ Sexto. omnis qui
Sextũ arg.
habet charitatẽ eſt natus ex deo. ſed oĩs natus ex deo non pec
cat. vt habetur. j. Jo. iij. ergo omnis qui habet charitatem nõ
peccat: ⁊ per conſequens charitas ſemel habita nõ amittitur.
Opponit ĩ cõtrarium.
¶ In oppoſitum eſt determinatio: que de hac qõne habetur
in hac diſtinctione cõfirmata authoꝛitatibus rationib⁹ ⁊ exẽ-
plis. arguitur etiam ex illo Apoc. ij. habeo aduerſum te pau-
ca: ꝙ charitatem pꝛimã reliquiſti. ergo charitas ſemel habita
Scõa opp.
poteſt amitti. ¶ Scõo ſic. quicunqꝫ non poteſt peccare habet
li. ar. confirmatum. ſed non oĩs habens charitatẽ habet li. ar.
confirmatum. ergo aliquis habens charitatem poteſt pecca-
Rñdet.
re: ⁊ ita charitatem amittere. ¶ Rñdeo dicendũ, ꝙ ſicut dicit
gratianus in litera huius diſtinctionis: quoꝛundam fuit opi-
nio ⁊ ſentẽtia: ꝙ charitas ſemel habita nunꝙ amittitur: ⁊ hoc
poſuerunt propter perfectionem illius vinculi. ⁊ ardoꝛem ſiue
feruoꝛem amoꝛis. Crediderunt enim illud vinculum eſſe tan-
te perfectionis: ꝙ nullo agente poſſet diſſolui: ⁊ illũ amoꝛem
eſſe tanti feruoꝛis: ꝙ nullo modo poſſet extingui: propter di-
gnitatem ⁊ excellẽtiam ipſius charitatis: ⁊ hoc affirmare niſi
ſunt multis authoꝛitatibus: ſicut in ipſa pꝛima parte huius
diſtinctionis magiſter gratianus ſatis copioſe oſtendit. ſed
hec poſitio non eſt opinio nec rationalis ſententia: imo erroꝛ
⁊ inſania potius eſt dicenda: quoniã repugnat ſacre ſcripture
repugnat experimento fidei noſtre: repugnat nihilominus re
cte rationi: ſicut in diſcurſu huius diſtinctionis luce aperta
oſtendetur. ¶ Pro intelligẽtia vero huius queſtionis eſt no-
S. Thom.
2 tandum cum ſanc. Tho. in. ij. ij. qõ. xxiiij. ar. xi. † ꝙ tripliciter
poſſumus conſiderare charitatẽ: vno modo ex parte ſpiritus
ſancti mouentis animũ ad diligendum deum: ⁊ ex hac parte
charitas impeccabilitatẽ habet ex virtute ſpiritusſancti: qui
ineffabiliter operatur: quodcunqꝫ voluerit. vnde impoſſibile
eſt hec duo eſſe vera ſimul: ꝙ ſpũſſanctus velit mouere aliquẽ
ad actum charitatis: ⁊ ꝙ ipſe charitatẽ amittat peccando. uã
donum perſeuerãtie computatur inter beneficia dei: quibus
certiſſime liberantur quicunqꝫ liberantur: vt Augu. dicit in
lib. de pꝛedeſtinatione ſanctoꝛum. ¶ Alio modo poteſt conſi-
derari charitas: ẜm pꝛopꝛiam rationem: ⁊ ſic charitas nõ po-
teſt niſi illud: qõ pertinet ad charitatis rationem. vnde chari-
tas nullo modo põt peccare: ſicut nec caloꝛ poteſt infrigidare
Auguſt.
⁊ ſic iniuſtitia non poteſt bonum facere. vt Augu. dicit in lib.
de ſermone dñi in monte. ¶ Tertio modo poteſt conſiderari
charitas ex parte ſubiecti: qõ eſt vertibile ẜm arbitrij liberta
tem. poteſt autem attendi comparatio charitatis ad hoc ſub-
iectum: ⁊ ẜm vniuerſalem rationẽ: quo comparatur foꝛma ad
materiam: ⁊ ẜm ſpecialem rationẽ quo comparatur habitus
ad potentiam. Eſt aũt de rõne foꝛme: ꝙ ſit in ſubiecto amiſſi-
biliter: qñ nõ replet totam potentialitatẽ materie: ſicut patet
in foꝛmis generabilium ⁊ coꝛruptibilium: qꝛ materia hoꝛum
ſic recipit vnam foꝛmam quaſi nõ repleta potẽtialitate mate-
rie per vnam foꝛmã: ⁊ ideo vna foꝛma poteſt amitti per acce-
ptionem alterius: ſed foꝛma coꝛpoꝛis celeſtis (qꝛ replet totam
materie potentialitatem) ita ꝙ nõ remanet in ea potentia ad
aliam foꝛmam inamiſſibiliter ineſt. Sic ergo charitas patrie:
qꝛ totam potentialitatem rõnalis mentis implet. ſ. oĩs actua-
lis motus eius fertur in deũ inamiſſibiliter habet. Charitas
autem vie nõ replet potentialitatẽ ſui ſubiecti. qꝛ non ſemper
actu fertur in deũ. vnde qñ actu in deũ nõ fertur: poteſt aliqd
occurrere per qõ charitas amittatur. Habitui aũt pꝛopꝛium
eſt vt inclinet potentiã ad agendũ ꝙ cõuenit habitui inquãtũ
facit aliquid videri bonum: qõ ei cõuenit: malum autem qõ ei
repugnat. Sicut enim guſtus diiudicat ſapoꝛes ẜm ſuam di-
ſpoſitionem: ita mens hoĩs diiudicat de aliquo faciendo ẜm
ſuam habitualem diſpoſitionẽ. vnde ⁊ phs dicit in. iiij. ethic.
ꝙ qualis vnuſquiſqꝫ eſt talis finis videtur ei. ibi eñ charitas
inamiſſibiliter habetur: vbi id qõ cõuenit charitati nõ poteſt
videri niſi bonum. ſ. in patria: vbi deus videtur per eſſentiam
que eſt ipſa eſſentia bonitatis. ideo charitas patrie amitti nõ
põt. Charitas aũt vie (in cuius ſtatu nõ videt ipſa dei eſſen-
tia eſſe eſſentia bonitatis) poteſt amitti. ¶ His viſis dicendũ
Ad pꝛimũ arg. S. Thom.
eſt ad rationes in oppoſitum. Ad pꝛimam rñ. dupliciter. pꝛi-
mo iuxta ſanctum Tho. in. ij. ij. ⁊ in. q. diſputatis. ꝙ vera dile
ctio de ſui ratione habet: ꝙ nunꝙ amittatur. Qui enim vere
diligit hoc in animo ſuo pꝛoponit: vt nunꝙ dilectionẽ amit-
tat: ſꝫ qñqꝫ pꝛopoſitũ mutatur: ſic dilectio que vera fuit amit-
titur. Si autem aliquis habuit in pꝛopoſito: vt a diligendo:
qñqꝫ deficeret vera dilectio non fuiſſet. dicimus ergo ꝙ chari
tas que deſeri põt ex ipſa ratiõe charitatis vera charitas nõ
eſt hoc

eſt. hoc enim eſſet: ſi hoc in ſuo amoꝛe haberet: ſicut dictum eſt
ꝙ ad tempus amaret: ⁊ poſtea amare deſineret: quod nõ eſſet
vere dilectiõis. Sꝫ ſi charitas mutat cõmutabilitate ſubiecti
cõtra pꝛopoſitũ charitatis: qõ in ſuo actu includit: hoc nõ re
Bonauen.
pugnat veritati charitatis. ¶ Scõo rñ. iuxta dñm Bonauẽ.
3 in. iij. diſt. xxxi. in expoſitione litere † ꝙ virtus vera dupliciter
dicitur: aut qꝛ habet operationẽ debitam ſibi: aut qꝛ pꝛoducit
ad finem pꝛopter quẽ eſt. ⁊ hoc vltimo modo dꝛ in authoꝛitate
pꝛefata: charitas que deſeritur non vera: qꝛ ſi deſeritur nõ ac-
quiritur finis debitus. ideo potius vana quã vera eſt reputã-
Ad ſcõm.
da. ⁊ ita authoꝛitas pꝛefata non facit cõtra ꝓpoſitum. ¶ Ad
ſecundam cum dicitur. ſi charitas eſt radicata nihil mali ꝓdu
cere poteſt. rñdetur ꝙ verum eſt quãtum eſt de ſe. qꝛ ſic (vt di-
ctum eſt) charitas non poteſt niſi id: qõ pertinet ad rationem
eius nihilomin⁹ ex parte vertibilitatis ſubiecti põt aliud cõ-
tingere: ſicut dictum eſt. ⁊ ad confirmationem cum dicitur ꝙ
habens charitatem habet xp̃m fundamentum ⁊c. rñdetur ꝙ
iuxta dñm Bonauen. verũ eſt: ſed ſic xp̃s eſt fundamentum: ꝙ
non ſuſtentat niſi volentem ſibi inniti: ⁊ ſpũſſanctus non gu-
bernat in eſſe gratuito: niſi volentẽ ſibi coꝛpoꝛari: ⁊ ideo quã-
uis id fundamentum ſit immobile: ⁊ adiutoꝛium ſit immuta-
bile: tñ qꝛ liberum arbitrium ex ſui defectibilitate recuſat in-
niti illi fundamento ⁊ cooperari illi adiutoꝛio peccando defi-
cit in ſeipſo: ac per hoc pꝛiuatur charitate pꝛopter defectũ ſui
Ad tertiũ.
non pꝛopter defectum fundamenti aut adiutoꝛij. ¶ Ad ter-
tiam rñdetur negando conſequentiam: qñ non eſt de defectu
charitatis: ꝙ a pctõ vincat: ſed ex defectu habentis charitatẽ
Ad quartũ.
qꝛ nõ vtitur charitate vt dictum eſt. ¶ Ad quartam rñdetur
4 † ꝙ charitas ẜm rationem ſui actus excludit omne motiuum
ad peccandum. pertinet eñ hoc ad rationem charitatis: vt ve
lit non concupiſcere: nec inoꝛdinate amare: ſed qñqꝫ contingit
ꝙ charitas actu non agit: ⁊ tunc poteſt interuenire aliqõ mo-
Ad qntũ. S. Thom.
tiuum ad peccandũ: cui ſi ꝯſentiatur charitas amittit. ¶ Ad
quintam rñ. iuxta ſan. Tho. in. iij. ꝙ in eodem inſtanti in quo
peccatum aduenit charitas expellitur. ⁊ ſicut illud eſt pꝛimũ
Ad ſextũ.
inſtans in quo peccatum eſſe incipit: ſicut patet in naturali-
bus de duabus foꝛmis contrarijs. ¶ Ad ſextam reſpõdetur:
ꝙ authoꝛitas illa intelligitur: ſi ille qui habet charitatem ve-
lit vti charitate per quam filius dei eſt: per eam enim poteſt
peccato reſiſtere.

5
Ad ſecundum

ſic pꝛoceditur. † ꝙ charitas nõ
amittatur per vnum actũ pec-
Pꝛimũ argumentũ.
cati moꝛtalis. ¶ Pꝛimo ſic. dicit Bernardus in Petro non
fuiſſe charitatẽ extinctã: ſed ſopitã. ſed Petrus negãdo xp̃m
peccauit moꝛtaliter. ergo charitas non amittit per peccatum
Scõm arg.
moꝛtale. ¶ Secũdo ſic. Charitas eſt foꝛtioꝛ: ꝙ̃ virtus acquiſi
ta. ſed habitus virtutis acquiſite non tollitur per vnũ actum
peccati contrarium. ergo multo minus charitas tollit p vnũ
Tertiũ ar.
actum peccati moꝛtalis cõtrariũ. ¶ Tertio. charitas impoꝛ-
tat dilectionem dei ⁊ pꝛoximi. ſed aliquis cõmittens aliquod
peccatum moꝛtale retinet dilectionem dei ⁊ pꝛoximi: vt videt
inoꝛdinatio autem affectionis circa ea que ſunt ad finem non
tollit amoꝛem finis: ergo poteſt remanere charitas ad deũ exi
Quartũ ar.
ſtente peccato moꝛtali affectionem inoꝛdinatam circa aliquod
temporale bonum. ¶ Quarto virtutis theologice obiectum
eſt vltim⁹ finis. ſed alie virtutes theologice. ſ. fides: ⁊ ſpes non
excluduntur per vnum actum peccati moꝛtalis: imo remanẽt
Opponit ĩ cõtrarium.
infoꝛmes. ergo ⁊ charitas poteſt remanere infoꝛmis etiã vno
peccato moꝛtali perpetrato. ¶ In oppoſitũ arguitur ſic. per
peccatum moꝛtale fit homo dignus moꝛte eterna: ẜm illud ad
Ro. vj. ſtipendia peccati moꝛs. habens autem charitatem ha
bet meritum vite eterne: eſt enim pꝛincipium merendi. dicitur
enim Jo. xiiij. Si quis diligit me: diligitur a patre meo ⁊c.
Sed impoſſibile eſt: ꝙ homo ſit ſimul dignus vita eterna: et
moꝛte eterna. ergo impoſſibile eſt: ꝙ aliquis habeat charitatẽ
Rñdet. S. Thom.
cum peccato moꝛtali. tollitur ergo charitas per vnũ actũ pec-
cati moꝛtalis. ¶ Rñdeo dicẽdũ. ꝙ charitas amittitur p vnũ
actum peccati moꝛtalis. que ꝯcluſio pꝛobatur ſic iuxta ſanctũ
Tho. in. ij. ij. vbi. ſ. vnum contrariũ per aliud contrarium ſu-
perueniens tollitur: quilibet aũt actus peccati moꝛtalis ꝯtra
riatur charitati ẜm ꝓpꝛiam rationẽ que cõſiſtit in hoc: ꝙ de⁹
diligatur ſuper oĩa: ⁊ ꝙ homo totaliter ſe illi ſubijciat omnia
ſua referẽdo in ipſum. Eſt ergo de ratione charitatis: vt ſi qs
diligat deum: ꝙ in omnibus velit ſe ei ſubijcere: ⁊ pꝛeceptoꝛũ
eius regulam in oĩbus ſequi: quidquid enim cõtrariatur pꝛe-
ceptis eius manifeſte cõtrariat charitati. vñ de ſe hꝫ ꝙ chari-
tatem excludere poſſit. ⁊ ſi qdẽ charitas eſſet habitus acqſit⁹
ex virtute ſubiecti depẽdens nõ opoꝛteret ꝙ ſtatim per vnum
actũ contrariũ tolleretur. Actus enim nõ directe cõtrariatur
6 habitui: ſed actui. † Conſeruatio autẽ habitus in ſubiecto non
requirit continuitatẽ actus. vnde ex ſuperueniente actu con-

trario nõ ſtatim habitus acquiſitus excluditur: ſed charitas
cum ſit habitus infuſus dependet ex actione dei infundentis
qui ſic ſe habet in infuſione ⁊ cõſeruatione charitatis: ſicut ſol
in illuminatione aeris: ⁊ ideo ſicut lumẽ ſtatim ceſſaret eſſe in
aere: quo aliquod obſtaculum poneretur illuminationi ſolis
ita etiã charitas ſtatim deſinit eſſe in anima: quo aliqõ obſta-
culum poneretur influẽtie charitatis a deo in animam. Ma-
nifeſtum eſſe videtur: ꝙ per quodlibet peccatum moꝛtale: qõ
diuinis pꝛeceptis contrariatur: ponitur pꝛedicte infuſioni ob
ſtaculum: qꝛ ex hoc ipſo ꝙ homo eligendo pꝛefert peccatum
diuine amicitie: que requirit vt dei voluntatem ſequamur cõ-
ſequens eſt: vt ſtatim per vnum actum peccati moꝛtalis habi
Auguſt.
tus charitatis perdatur. vnde ⁊ Aug. viij. ſuper geñ. ad literã
dicit. ꝙ deo ſibi pꝛeſente illuminat abſente autem cõtinuo te-
nebꝛatur: a quo nõ locoꝛum interuallis: ſed volũtatis auerſio-
ne diſcedimus. ¶ His habitis dicendũ eſt ad rationes in cõ-
Ad pꝛimũ argumẽtũ.
7 trarium. Ad pꝛimã de authoꝛitate Bernardi reſpõdetur. † ꝙ
charitas amittitur dupliciter. vno modo directe per actualẽ
contemptum: ⁊ hoc modo petrus charitatem non amiſit. alio
modo qñ cõmittit aliquid cõtrarium charitati ꝓpter aliquã
paſſionem cõcupiſcentie vel timoꝛis. ⁊ hoc modo Petrus cõ-
tra charitatẽ faciens charitatẽ amiſit: ſed eam cito recupera-
Ad ſcõm.
uit. ¶ Ad ſecundam patet rñſio ex dictis. qñ nõ eſt ſimile de
charitate ⁊ virtute acquiſita. Cum enim charitas habet cau-
ſam ſui coniunctionem ad deũ: ſtatim amittitur vno actu cõ-
trario: ⁊ hoc inuenitur (vt inquit ſan. Tho. in. iij.) in omnib⁹
accidentibus que habẽt cauſam extra ſubiectum: qꝛ nihil po-
teſt permanere ſeparatum a ſuo eſſentiali: ſicut patet de lumi-
ne. Secus autem eſt de habitibus: qui habent cauſam in ſub-
iecto. qꝛ illi non totaliter deſtruuntur per vnum actum pecca
Ad tertiũ.
ti. ¶ Ad tertiam reſpondetur: ꝙ non pꝛocedit ratio. quia nõ
quelibet inoꝛdinatio affectionis que eſt circa ea que ſunt ad fi-
nem. i. circa bona creata conſtituit peccatum moꝛtale: ſed ſo-
lum qñ eſt talis inoꝛdinatio que repugnat diuine voluntati:
Ad quartũ.
⁊ hoc directe cõtrariatur charitati. ¶ Ad quartam rñdetur
negando conſequentiam. ⁊ ratio eſt qꝛ non eſt ſimile de chari-
tate: ⁊ de fide: ⁊ ſpe. qꝛ charitas impoꝛtat vnionem quandã ad
deum: non autem fides neqꝫ ſpes: omne autem peccatum moꝛ
tale conſiſtit in auerſione a deo. ⁊ ideo non omne contrariatur
fidei vel ſpei. ſed quedam determinata peccata per que habi-
tus fidei tolluntur: ſicut ⁊ per omne peccatum moꝛtale habi-
tus charitatis. vnde patet ꝙ charitas nõ poteſt remanere in-
foꝛmis: cum ſit vltima foꝛma virtutũ: ex hoc ꝙ reſpicit deũ in
Exponit literam.
ratiõe vltimi finis. Litera. ¶ [Item ſine charitate] Accedit
ad pꝛopoſitã queſtionẽ [adulto] vt. j. e. diſt. §. romanos. c. tolle.
a ⁊ de conſe. di. iiij. ſolet. de adulto[a] enim clarum eſt: ꝙ eidem nõ
remittitur peccatũ abſqꝫ gratia ⁊ charitate. qꝛ remiſſio pecca
ti fit per gratiam ⁊ charitatem: ad Ro. iij. iuſtificati gratis p
gratiam ipſius. ⁊ de magdalena habet Luce. vij. dico tibi re-
mittuntur ei peccata multa: qꝛ dilexit multũ. de paruulis etiã
ita tenẽdum eſt: licet alias apud quoſdam fuit dubitatum ꝓ-
pter carentiam vſus liberi arbitrij: qñ veraciter infundunt
eis in baptiſmo gratia: ⁊ virtutes licet nõdum habeant vſum
earũ: vt patet in cle. de ſum. tri. ⁊ fi. ca. [vera non fuit] veritate
perductionis ad finem verum: qui eſt vita eterna. vel vera nõ
fuit. Non quidem veritate ſpeciei: ⁊ nature: qꝛ ſic vera fuit: ſed
veritate diuturnitatis ⁊ permanentie finalis [radicata] intel-
ligo coniunctim: qꝛ non poteſt eſſe vt ſimul ſit ipſa radicata: et
aliquid mali accidat. hu. ex charitate enim radicata ⁊ perfecta
nihil mali pꝛocedit. j. Coꝛ. xiij. charitas non agit perperã nõ
irritatur non cogitat mala. Intellige tu tamen ſicut diximus
in pꝛimo articulo diſputationis noſtre: quantũ eſt de ſe ex cha
ritate radicatiua nihil mali pꝛocedit. ſed bene poteſt ex verti-
bilitate ſubiecti nolentis vti ea valida habetur Cantico. vlti.
Expoſitio eſt beati Grego. xx. moꝛalium [virtuti]. i. potentie
ſiue viribus ipſius moꝛtis [occidit]. i. ſeparat: ſiue remouet
a delectatione terrena: dum perſeuerat in ea: quãdiu enim ho-
mo deum diligit non peccat: ſed habens charitatem in hac vi
ta poteſt agere nõ ſecundum charitatem: ⁊ ſic poteſt peccare: ⁊
amittere charitatem: ſed cum quis operatur ſecundum chari
tatem: ⁊ ſecundum eam viuit [ea que in mundo ſunt non dili-
git]. j. Joan. ij. Qui diligit mundum ⁊ ea que ſunt in mundo
non eſt charitas dei in eo.

a ¶ De adulto. adultus in qbus caſibus exparetur pupillo: vide tex. in. l. ſi curatoꝛẽ habẽs. C. de in inte. reſti. Bart. ⁊ roma. i. l. j. §. fuit qſitũ. ff. ad Trebel. Bar. in l. i. in fi. ff. de noua.

2 ☞ Charitas quid dicatur. ⁊ nu. 3.
5 Felicitas eſt finis humane vite.
6 Charitas eſt vna virtus ⁊ plures.
Et eſt virtus ſpãlis diſtincta ab oĩbus alijs virtutib⁹. nu. 7.
10 Ad meritum duo requiruntur pꝛincipaliter.
11 Charitas quare dicatur radix virtutum.
12 Charitas eſt armatura omnium bellatoꝛum.

Charitas eſt vt mihi. Magiſter gr̃a-
nus proſequens authoritates ad propoſitũ probã-
dum: ꝙ charitas ſemel habita nõ poſſit amitti: in-
Diuiſio. ducit hoc.c. quod eſt proſperi libro de vita cõtemplatiua. Et
diuiditur hoc.c.in quatuor partes ſecundum gloſ. In prima
cõmendat charitatẽ multipliciter ex multiplicibus eius effe-
ctibus. ſecundo oſtendit: ꝙ charitatẽ habens faciliter pecca-
tis reſiſtit: bonis omnibus abundat: mundana contemnit: et
difficilia perficit. Subdit etiam quid ſit diligere deum. ⁊ quid
ſit peruertere ordinẽ dilectionis. Tertio oſtendit ad quid cor
pus noſtrum ſit diligẽdum. quarto oſtendit qualiter ſit intel-
ligendum. diliges proximum tuum ſicut teipſum. ⁊ qui ſunt
qui diligunt Deum plus quam ſe.ij.ibi: ſi charitatem deo.ter
tia ibi: item corpus noſtrum.iiij.ibi: proximos autem. Circa
primam partem. Pro pleniori intelligentia contentorum in
eo queruntur quatuor.
1 ¶ Primo vtrum conuenienter diffiniatur in preſenti capitu
lo charitas cum dicitur. ꝙ ſit recta voluntas ab omnibus ter
renis atq; preſentibus prorſus auerſa.i.ſeparata.
4 ¶ Secundo vtrum charitas ſit virtus.
8 ¶ Tertio vtrum charitas excellentior ſit alijs virtutibus.
9 ¶ Quarto vtrum in charitate cõſiſtat principaliter meritũ.
1 **Ad primum** ſic proceditur. † ⁊ videtur ꝙ diffi-
nitio aſſignata charitatis in litera
Primũ argumẽtum. nõ ſit conuenienter poſita. ⁊ primo ſic. volũtas eſt potentia na
turalis in homine. ergo impoſſibile eſt: ꝙ charitas ſit volun-
tas recta ſiue non recti hoĩs. Antecedẽs eſt notum ꝯña patet
qꝛ charitas eſt qd ſupernaturale ex infuſiõe ſpũſancti in nos
ad Ro.vj. naturale autem ⁊ ſupernaturale nunq̃ poſſunt eſſe
Scõm ar. idem per eſſentiam. ¶ Scõo ſic. charitas eſt virtus. vñ Aug.
charitas eſt virtus qua deum videre perfruiq; deſideramus.
ſ; nulla virtus nec acquiſita nec infuſa eſt volũtas: que eſt po-
tentia anime rationalis. ergo charitas male diffinit̃ in litera:
Tertiũ ar. cum dicitur. ꝙ ſit recta voluntas ⁊c. ¶ Tertio ſic. vnius rei
vnica debet eſſe diffinitio. ſed Aug. diffiniens charitatẽ libro
de moribus eccleſie dicit ſic. charitas eſt animi rectiſſima affe-
ctio coniungens nos cum deo. idem arguitur ex multis diffi-
nitionibus quibus deſcribitur ab alijs. vnde magiſter ſñiarũ
in.iij.di.xxvij. dicit. charitas eſt dilectio qua diligit̃ deus pro-
Opponit i cõtrarium. pter ſe: ⁊ proximꝰ ꝓpter deũ. ¶ In oppoſitũ vr̃ eſſe text. pñtis.
Rñdet. c. q eſt ꝓſperi de vita ꝯtẽplatiua.c.xiij. ¶ Rñdeo dr̃. ꝙ chari-
tas nõ diffinit̃ hic diffinitione q̃ dat̃ ꝑ eſſentialia rei: ſ; diffini
tione ſiue deſcriptione: que datur per cãm. ſicut enim tactum
eſt in rationibus. ⁊ habet̃ in glo. falſum eſt. ꝙ charitas ſit ipſa
voluntas recta. vnde accipiẽdum eſt qð hic dr̃ per cauſam ex-
ponendo ſic: charitas eſt recta voluntas.i. cauſa recte volũta-
tis. ſiue charitas eſt que voluntatem reddit bonam ⁊ rectã vt
bene: ⁊ recte velit prout virtus ſm ph̃m.ij. ethi. eſt que haben
tem perficit: ⁊ eius opus bonum reddit: ⁊ hoc modo exponen
do bene deſcripta eſt ipſa charitas in litera. Si autẽ deſcribe-
2 re eam velimus ſm eſſentiam ſuam dicere poſſumus. † ꝙ cha-
ritas eſt amicitia quedam hominis ad deũ. que diffinitio col-
ligitur ex illo Jo.xv. Non dicã vos ſeruos: ſed amicos meos
hoc autem cum dictum nõ ſit niſi ratione charitatis: patet ꝙ
S. Thom̃. charitas ipſa amicitia quedam eſt. ¶ Pro cuius pleniori de
claratione eſt notãdum iuxta ſan. Tho.in.ij.ij.q.xxiij.ar.j. qð
ſm ph̃m.viij. ethi. nõ qlibet amor h; rõnẽ amicitie, ſed amor
qui eſt cũ bñuolẽtia, qñ.ſ. ſic amamꝰ aliquẽ, vt ei bonũ velimꝰ
ſi autẽ rebꝰ amatis nõ bonũ velimꝰ nobis ſicut dicimur ama
re vinum vel equũ, aut aliqð hmõi: nõ eſt amor amicitie, ſ; cu
iuſdam concupiſcentie, ridiculũ em̃ eſt: ꝙ aliquis habeat ami
citiam ad vinum vel equum, ſed nec beneuolentia ſufficit ad
rationem amicitie, ſed requiritur quedam mutua amicitia, qꝛ
amicus eſt amici amicus. talis autem beneuolẽtia mutua fun
datur ſuper aliqua cõicatiõe, cũ autem ſit aliqua cõicatio ho-
minis ad deum, ſm ꝙ nobis ſuam beatitudinem cõicat ſuper
hanc cõicationem oportet amicitiam fundari: de qua quidem
cõicatione dicitur.j. Cor.j. fidelis deus per quem vocati eſtis
in charitatẽ filij eius. Amor autem ſuper hanc cõicationem
fundatus eſt charitas. vñ manifeſtum eſt: ꝙ charitas ſit ami-
Ad primũ, ⁊ ſcõm arg. citia hominis ad deum. ¶ Quibus habitis dicendum eſt ad
rationes factas in princ. queſtionis. Ad duas autem primas
patet rñſio ex dictis. nam dictum eſt ꝙ diffinitio non eſt diffi
nitio data per eſſentialia. qꝛ ſic eſſet falſa. vt bene arguunt ra-
tiones predicte. ſ; eſt diffinitio data per cauſam, charitas eſt
Ad tertiũ. recta voluntas.i. cauſa recte voluntatis. ¶ Ad tertiam dicen
Bonauen. dum iuxta dñm Bonauen.in.iij.diſ.xxvij. circa expoſitionem
litere. ꝙ non eſt inconueniens vnam ⁊ eandem rẽ ſm varias
eius conſiderationes ⁊ habitudines varie ⁊ multipliciter dif-
finiri. vnde charitas ſm multiplicẽ ſui comparationẽ habet
multipliciter diffiniri habet enim charitas cõparari ad obie
3 ctum: ⁊ ſic diffinitur a magr̃o ſentẽtiarũ vbi.ſ̃. ſic. † Charitas
dilectio eſt qua diligitur deus ꝓpter ſe. ⁊ proximus propter
deum. poteſt iterum conſiderari per comparationem ad finẽ
vltimũ: ⁊ ſic diffinit̃ ab Augu.in ſoliloquio. Charitas eſt vir-
tus qua Deum videre perfruiq; deſideramus poteſt etiã cõ-
parari ad actum proprium qui eſt vnire: ⁊ adherere: ⁊ ſic diffi-
nitur ab Augu.in lib. de moribus eccleſie ⁊ in libro de ſpiritu
⁊ anima. charitas eſt vita copulans amantem cũ amato: vide
licet affectum noſtrũ cum deo. poteſt etiam comparari ad ha-
bitus aliarum virtutum theologicarũ: ⁊ ſic eſt alia diffinitio
deſcripta apoſtoli.j. ad Timo.j. finis precepti eſt charitas. cũ
enim moueat ⁊ informet omnes alias virtutes: ⁊ eas iungat
fini dicitur finis precepti: vtpote ad quem reducuntur omnia
precepta: ⁊ ſic patet reſponſio ad omnia.
4 **Ad ſecundum** ſic proceditur. † ⁊ videt̃ ꝙ cha-
ritas nõ ſit virtus. ¶ Primo Primũ ar.
ſic. charitas eſt quedam amicitia hominis ad deum ſed amici
tia a ph̃is non imponitur virtus. ſed habet virtutem pro fun
damento. qꝛ eſt propter bonum honeſtum: qð eſt virtus. ergo
charitas non eſt virtus. ¶ Secũdo ſic. precepta legis ſunt de Scõm arg.
actibus virtutum. ſed finis precepti eſt charitas.j. ad Timo.
j. ergo charitas eſt finis virtutum. ſed finis virtutum non eſt
virtus. ſed felicitas. ergo charitas non eſt virtus. ¶ Tertio Tertiũ ar.
ſic. id ad qð natura ſufficit nõ oportet ꝙ per virtutẽ eleuetur.
ſed diligere deum ſuper oĩa qð eſt actus charitatis põt etiam
homo per naturalia inquãtum naturali ratione poteſt ipſum
cognoſcere eſſe ſummum bonum. ergo non oportet ſuperaddi
aliquã virtutem charitatis. ¶ Quarto ſic. virtus eſt circa dif Quartũ ar.
ficile: vt habetur.ij. ethi. ſed amare non eſt difficile imo amor
oĩa difficilia leuigat. ergo charitas nõ eſt virtus. ¶ In oppo Opponit in contrarium.
ſitum eſt tex. vbi charitas dicitur virtus. ſcõo eſt diffinitio ſu
perius poſita beati Aug. dicẽtis in ſolilogo. charitas eſt vir-
tus qua deum videre perfruiq; deſideramus. ¶ Rñdeo dicẽ Rñdet.
dum: ꝙ charitas eſt virtus. iſta concluſio probatur ſic. ꝓcepta Prima cõcluſio.
legis ſunt de actibus virtutũ. ſed charitas eſt que implet oĩa
precepta legis. qꝛ plenitudo legis eſt dilectio. Ad Roma.xiij.
ergo eſt virtus. ¶ Secundo ſic. nihil expellit peccatũ niſi vir-
tus. hoc autẽ maxime facit charitas que operit vniuerſa deli-
cta. Prouer.x. ergo charitas non modo virtus: ſed ⁊ maxima
virtutum eſt. ¶ Pro declaratione huius concluſionis ⁊ neceſ
ſitatis virtutis charitatis eſt notãdum iuxta ſan. Thom̃.in S. Thom̃.
5 iij. ſuper ſententias diſt.xxvij. † ꝙ finis humane vite eſt felici-
tas. vnde ſm diuerſas vitas etiã diuerſe felicitates diſtinguũ
tur: qñ enim ſunt extra vitam ciuilem ad felicitatem ciuilẽ nõ
poſſunt peruenire que attingit ſummum illius vite. Simili-
ter ad hoc ꝙ ad felicitatẽ vite contemplatiue quis perueniat
oportet ꝙ illius vite particeps fiat. vnde felicitas ad quã ho-
mo per ſua naturalia poteſt peruenire eſt ſm vitam humanã
⁊ de hac ph̃i locuti ſunt. ſed qꝛ nobis promittitur quedam feli
citas: in qua erimus Angelis equales: vt pt; Matt.xxij. que
non ſolũ vires hominis: ſed ⁊ angelorum excedit que per gra
ciam etiã ad hanc perducuntur: ſicut ⁊ nos. ſoli autem deo eſt
naturalis. ideo op; ad hoc ꝙ ad felicitatem illam diuinam ho
mo perueniat: ꝙ diuine vite particeps fiat. illud autem qð ad
alterum cõe facit maxime amicitia: ꝙ vt dicit ph̃s.ix. ethico.
vnuſquiſq; conuerſatur cũ amico ſuo in illis que maxime dili
git: ⁊ que ſuam vitam reputat quaſi amico cõem volens vnde
quidam ſimul venantur quidã ſimul comedunt: ⁊ quidam ſi-
mul philoſophant̃: ⁊ ſic de alijs: ⁊ ideo oportuit haberi quan
dam amicitiam: vt ſibi cõuiueremus, ⁊ hec eſt charitas, ſicut
in precedenti articulo oſtendimus. hec aũt cõicatio diuine vi-
te facultatẽ nature excedit, ſicut ⁊ felicitas ad quam ordinat̃
⁊ ideo op;, ꝙ ꝑ aliqð bonũ ſuperadditũ natura in hoc perfi-
ciatur. ⁊ hec eſt ratio virtutis.ſ. perficere habentẽ: ⁊ reddere
opus bonũ. vnde oportet dicere charitatẽ eſſe virtutem theo
logicam: q̃ diffundit̃ in cordibus noſtris per ſpiritũſanctum
qui datus eſt nobis ad romanos quinto. ¶ Secunda cõclu- Scõa cõcluſio.
6 ſio. † charitas eſt vna virtus ⁊ nõ plures. pt; iſta ꝯcluſio. dmo
ſic, ſicut eſt vna ſumma veritas: ſic eſt vna ſumma bonitas et
ſicut fides aſſentit ſumme prime veritati: ⁊ propter illam cre-
dit quidquid credit: ſic charitas omnino adheret ſumme bo-
nitati: ⁊ propter illã amat quidquid amat. ergo ſicut fides eſt
vna virtus, ⁊ vnus habitꝰ reſpectu credendorum iuxta illud
Ephe.iiij. vna fides. ita ⁊ charitas reſpectu amandorũ. ¶ Se
cundo ſic. in omni genere in quo contingit reperire ordinem
motorum neceſſe eſt eſſe ſtatum in vno. ſed charitas omnibus
virtutibus anime imperat: ⁊ omnes monet tam theologicas
q̃ cardinales. ergo neceſſe eſt ipſam eſſe vnam: ⁊ non multipli
catam per plures ſpecies. ¶ Tertio probatur ſic. condepen-
denter ex ſuperioribus iuxta ſanctum Thom̃.in.ij.ij. vbi.ſ̃.
dictum eſt

dictum eſt enim: ꝙ charitas ſit quedam amicitia hoĩs ad deũ
diuerſe autem amicitiarum ſpecies accipiuntur quedam vno
modo ſm diuerſitatem finis: ⁊ ſm hoc dicuntur ſpecies ami-
citie. ſed amicitia vtilis delectabilis ⁊ honeſti. alio modo ſm
diuerſitatem cõmunicationum in quibus fundantur amicitie
Alia enim ſpecies amicitie eſt conſanguineorum. alia conci-
uium: ⁊ alia peregrinãtium quarum vna fundatur ſuper cõ-
municatione naturali: alia ſuper cõmunicatione ciuili: vel pe-
regrinationis. vt patet per philoſophũ. in.ix. ethi. neutro aũt
iſtorũ modorũ põt charitas diuidi in plura. patet: nam chari
tatis finis eſt vnus.ſ. diuina bonitas. ⁊ eſt etiam cõicatio bea-
titudinis eterne ſuper quam hec vnitas fundatur. vnde relin
quitur ꝙ charitas eſt ſimpliciter vna virtus non diſtincta in
plures ſpecies. nec moueat̃ quis ex eo: ꝙ charitas dicit̃ habe-
re duo obiecta.ſ. deum ⁊ proximum ⁊ habitus dicuntur diſtin
gui ſm obiecta. ꝙ deus ⁊ proximus animo ſunt ei equo chari-
tatis obiecta. ſed deus eſt principale obiectũ charitatis pro-
Tertia concluſio. ximus autem ex charitate diligitur propter deum. ¶ Tertia
7 concluſio. † charitas eſt virtus ſpecialis diſtincta ab omnibꝰ
alijs virtutibus. iſta concluſio probatur ſic. nullum generale
cõnumeratur ſpeciali. ſed charitas cõnumeratur ſpecialibus
virtutibus.ſ. fidei: ⁊ ſpei ſm illud ad Corinth.xiij. nũc autem
manẽt fides ſpes charitas tria hec. ergo charitas eſt ſpecialis
virtus ab alijs diſtincta. ¶ Secũdo ſic. philoſophus.vj. ethi.
probat iuſtitiã eſſe ſpecialem virtutẽ: pro hoc ꝙ h; aliqð vitiũ
ſpeciale ſibi tantum oppoſitũ.ſ. odium: ergo charitas eſt vir-
tus ſpecialis. ¶ His habitis dicendum eſt ad rationes in op
Ad primũ argumẽtũ. poſitum. Ad primam reſpondetur. ꝙ aliud eſt de amicitia de
qua philoſophus loquit̃: ⁊ aliud de amicitia hac diuina que dr̃
S. Thom̃. charitas. ⁊ ratio eſt iuxta ſanctum Tho.in.iij. vbi.ſ̃. qꝛ amici-
tia de qua loquunt̃ philoſophi cauſatur vel ex inclinatione na
ture quãtũ ad amicitiã delectabilis ⁊ vtilis: vel ex inclinatiõe
habitus virtuoſi inquantum omne: qð facit ſimilitudinem cũ
amico inclinat. ad amorẽ illius: ⁊ ideo non ponitur aliqua vir
tus: ſed quoddam ſequens ad virtutes. ſed amicitia quã ha-
bemus ad deum non poteſt habere aliqð hmõi fundamẽtum:
cum nature metas excedat. ⁊ ideo oportet ꝙ per ſpeciale do-
num in dictam amicitiam eleuemur. ⁊ hoc donũ dicimus vir-
Ad ſcõm. tutem charitatis. ¶ Ad ſecundã reſpondetur negando con-
ſequentiam. ⁊ ad authoritatem apoſtoli reſpondetur. ꝙ chari
tas non dicitur ſic finis precepti: quaſi ſit vltimus finis virtu
tum: ſed ſicut id quo omnes alie virtutes in finem vltimũ or-
dinantur. vnde per hoc non excluditur: quin ſit virtus: ſ; ma-
Ad tertiũ. gis arguitur: ꝙ ſit ſumma virtutum. ¶ Ad tertiam reſpon-
S. Thom̃. detur negando minorem: vbi conſiderandum iuxta ſan. Tho.
in.iij. vbi.ſ̃. ꝙ deſiderium naturale non poteſt eſſe niſi rei: que
naturaliter haberi poteſt. vnde deſideriũ naturale ſummi bo-
ni ineſt nobis ſm naturam: inquãtum ſummum bonũ eſt par
ticipabile a nobis per effectus naturales: ⁊ ſimiliter naturali-
ter diligimus ſummũ bonum ſuper omnia inquantum habe-
mus ſimilitudinem ad ipſum per bona naturalia. ſed qꝛ natu
ra nõ poteſt peruenire ad operationes eius: que ſunt ſua vita
⁊ ſua beatitudo.ſ. viſio ſue eſſentie: ideo etiam ad amicitiã non
pertingit que facit amicos conuiuere: ⁊ in omnibus cõicare: ⁊
ideo oportet ſuperaddi charitatem per quã amicitiam habea
mus: ⁊ ipſum amemus ei aſſimilari per participationem ſpi-
ritualem donorũ: ⁊ deſideremus vt participabilem per gloriã
ab amicis ſuis ⁊c. ¶ Ad quartam reſpondetur. ꝙ difficultas
Ad quartũ que eſt in operibus virtutum non ſemper eſt laboris: aut ali-
cuius contriſtantis: ſed propterea quorũ eſt virtus dicuntur
habere difficultatem inquãtum ſupra vires eleuantur eorum
qui virtutem non habent. vnde ratio non procedit.
8 **Ad tertium** ſic proceditur. † Et videtur ꝙ cha-
ritas nõ ſit excellentior alijs virtu-
Primũ ar. tibus. ¶ Primo ſic. altioris potentie altior eſt virtus: ſicut
etiam altior operatio: ſed intellectus eſt altior voluntate: ⁊ di-
rigit ipſam. ergo fides que eſt in intellectu eſt altior ⁊ excellen
Scõm ar. tior charitate que eſt in voluntate. ¶ Secũdo ſic. illud per qð
voluntas operatur videtur eſſe inferius: ſicut miniſter ꝑ quẽ
dominus operatur eſt inferior domino. ſed fides per dilectio-
nem operatur: vt habetur ad Gala.v. ergo fides eſt excellen-
Tertiũ ar. tior charitate. ¶ Tertio ſic. illud qð ſe habet ex additione ad
aliud videtur eſſe perfectius. ſed ſpes videtur ſe habere ex ad
ditione ad charitatẽ. nã charitatis obiectũ eſt bonũ. ſpei autẽ
obiectum eſt bonũ arduum: ergo ſpes excellentior eſt charita-
Opponit i cõtrarium. te. ¶ In oppoſitũ arguitur ex litera pñtis.c. vbi inter alia
dicit proſper. charitas eſt affectionũ omnium.i. virtutum oĩm
potentiſſima. item ꝙ eſt ſumma actionũ bonarũ: ⁊ per conſe-
Reſpõdet. quens excellentior oĩbus alijs virtutibus. ¶ Rñdeo dicẽdũ
ſub iſta concluſione: charitas eſt excellentior quibuſcũq; alijs
virtutibus. concluſio iſta habetur primo ab ap̃lo.j. Cor.xiij.
qui ait. maior horum eſt charitas. ¶ Secũdo probat̃ ſic. iuxta S. Thom̃.
ſanctum Tho.in.ij.ij.q.xxj.ar.vj. cum bonũ in humanis acti-
bus attendatur ſcõm ꝙ regulatur dicta regula. neceſſe eſt. ꝙ
virtus humana que eſt principium bonorũ actuum cõſiſtit in
attingendo humanorũ actuum regulam. Eſt aũt duplex regu
la humanorum actuũ.ſ. ratio humana ⁊ deus. ſed deus eſt pri-
ma regula: a qua etiã humana ratio eſt regulanda: ⁊ ideo vir-
tutes theologice que conſiſtunt in attingendo illam regulam
primã eo ꝙ earum obiectum eſt deus excellentiores ſunt mo-
ralibus: vel intellectualibus que conſiſtunt in attingendo ra-
tionem humanã: propter qð oportet: ꝙ etiã inter ipſas virtu
tes illa ſit potior que magis deum attingit ſemper autem id
qð eſt per ſe maius eſt eo: qð per aliud. fides autẽ ⁊ ſpes cõtin
gunt quidem deum ſm ꝙ ex ipſo prouenit nobis vel cognitio
veri vel adeptio boni. ſed charitas attingit ipſum deum vt in
ipſo ſiſtat non vt ex eo ꝙ nobis aliquid proueniat. ⁊ ideo cha-
ritas eſt excellentior fide ⁊ ſpe. ⁊ per cõſequens omnibus alijs
virtutibus. Sicut prudentia que attingit rationem ſm ſe eſt
excellentior q̃ alie virtutes morales que attingunt rationem
ſm ꝙ ex ea mediũ conſtituitur in oĩbus operibus vel paſſio-
nibus humanis: ⁊ ſic pt; concluſio. dñs vero Bonauen.in.iij. Bonauen.
diſt.xxvij. ex alijs oſtendit prefatã excellẽtiã charitatis ſuper
alias virtutes ita dicens. Cauſa aũt quare charitas eſt excel-
lentior alijs eſt. qꝛ maxime efficit nos deiformes: tum rõne li-
beralis exhibitionis: tum rõne conformis vnitionis: tũ ratio
ne finalis quietationis. Rõne liberalis exhibitionis: qꝛ ſicut
deus ex amore tribuit oĩa bona: ſic charitas liberata exequit̃
omnia obſequia: ⁊ mandata. rõne conformis vnitionis: quia
ſicut pater ⁊ filius cõnectuntur nexu amoris: ⁊ vniunt̃: ſic ho-
mo per charitatem adherendo deo efficitur vnus ſpũs ꝓpter
qð dicitur Jo.xvij. vt ſint cõſummati in vnũ: ſicut ⁊ nos vnũ
ſumus. rõne finalis quietationis: qꝛ cum amor ſit pondus: fa-
cit in deum tendere: ⁊ in deo quieſcere: ſicut corporalia per ſua
pondera in proprijs locis ſituari habent: ⁊ ſtabiliri. his ergo
de cauſis efficitur homo maxime deo cõformis ſm triplex ge-
nus cauſe ſm ꝙ creatura habet ad deũ referri: videlicet ſcõm
rationem principij mouentis forme exemplaris: ⁊ finis quie-
tantis ea rõne hmõi primatũ tenet inter ceteras virtutes ſm
ꝙ dicit ap̃ls. hec dñs Bonauen. aliter aſſignat̃ ſic excellentia
charitatis ſup alias virtutes primo deformitate.j. Joan.iiij.
diligamus deũ: qm̃ ipſe prior dilexit nos. ſcõo in ſpũali digni
tate Richar. charitas eſt regina virtutũ. tertio recõſiſtate qꝛ Richar.
eſt aurum de ophir. Quarto in ſpecioſitate. qꝛ eſt aĩe pulchri-
tudo. quia ſicut pulchritudo exterioris hoĩs eſt ex decẽti mẽ-
brorum ordinatione ⁊ venuſtate coloris: ſic pulchritudo ani-
me ex decenti ordinatione actuũ: ⁊ habitu venuſto. hoc autem
facit in aĩa charitas: cuius actus eſt ordinare cuius habitꝰ eſt
venuſtus. vnde ⁊ veſtis nuptialis dicta eſt. Quinto in ſuppor-
tatione laboris Aug. oĩa grauia ⁊ immania leuia facit amor.
Sexto in vigoroſitate. Canti.viij. fortis eſt vt mors dilectio
Septimo in vtilitate Aug. habe charitatẽ: ⁊ fac qdquid vis. Auguſt.
Octauo in dulcedine: qꝛ charitas ſm actum ſuũ facit nos de-
lectari in deo non ſolũ in patria: ſ; etiã in via: ſufficiãt hec nũc
de excellentia charitatis. ¶ Ad rões in prin. qõnis. Ad pri Ad primũ arg.
mã rñdetur negando minorẽ quo ad hoc: ꝙ operatio intelle-
ctus ſemper ſit altior operatione voluntatis: qm̃ non eſt q̃nq;
ſic: ſed oppoſitũ. qð ſic pt; iuxta ſan. Tho. operatio intellectꝰ
completur ſm ꝙ intelligitur in intelligente: ⁊ ideo nobilitas
operationis intellectualis attẽditur ſm menſurã intellectus.
Operatio aũt volũtatis ⁊ cuiuſlibet virtutis appetitiue in incli
natione appetitus ad rẽ ſicut ad terminũ. ideo dignitas appe
titus attẽditur ſm rẽ: que eſt obiectũ operationis. ea aũt que
ſunt infra animã nobiliori mõ ſunt in aĩa: q̃ in ſeipſis. qꝛ vnũ
quodq; qð eſt in aliquo eſt in eo per modũ eius in quo eſt: vt
habetur in libro de cauſis: que vero ſunt ſupra animã nobilio
ri modo ſunt in ſeipſis: q̃ ſint in aĩa. ⁊ ideo eorũ que ſunt infra
nos nobilior eſt cognitio: q̃ dilectio ꝓpter qð philoſophꝰ.vj.
ethi. pretulit virtutes intellectuales moralibus: ſed eorũ que
ſunt ſupra nos ⁊ ꝓcipue dilectio dei cognitioni prefert̃: ⁊ ideo
charitas eſt excellẽtior fide. ¶ Ad ſcõam rñ. ꝙ fides nõ ope- Ad ſcõm.
rat̃ ꝑ dilectionẽ: quaſi ꝑ inſtrm̃. vt dñs ꝑ ſeruũ. ſed ſicut ꝑ for-
mã ꝓpriã ⁊ ideo rõ nõ ꝓcedit. ¶ Ad tertiã rñ. negãdo ꝯñam. Ad tertiũ.
⁊ rõ eſt qꝛ idẽ bonũ eſt obiectũ ſpei ⁊ charitatis. ſed charitas
importat vnionẽ ad illud bonũ. ſpes aũt diſtantiã quandã ab
eo ⁊ inde eſt. ꝙ charitas nõ reſpicit illud bonum vt arduũ: ſi-
cut ſpes qð enim iam vnitum eſt non habet rationem ardui. ⁊
ex hoc apparet: ꝙ charitas eſt perfectior ſpe.
9 **Ad quartũ** ſic ꝓcedit̃. † ⁊ vr̃ ꝙ meritũ non ꝯſiſtat
ꝑncipalr̃ in charitate. ¶ Primo ſic. Primũ ar.
gratia dr̃ principiũ meredi. ſed charitas nõ eſt idẽ qð gr̃a. er-
go nõ ꝯſiſtit meritũ ꝑncipalr̃ penes charitatẽ. ¶ Scõo fides Scõm arg.

infoꝛmis meretur operationem miraculoꝛum de congruo in ſtatu peccati.ſed multo maioꝛis efficacie eſt fides foꝛmata reſpectu premij aſſequendi: ꝙ fides infoꝛmis reſpectu miraculi impetrādi.ſi ergo impetratio miraculi primo ꝛ principaliter attribuitur actui fidei infoꝛmis vr̄ ꝙ actus fidei foꝛmate primo ꝛ principaliter meritū vite eterne debeat attribui. ¶ Tertio nullus meretur niſi iuſtificatus.ſꝫ fidei eſt iuſtificare:vt patet ad Ro.v.ergo apud ipſam fidem eſt precipue virtus meritoꝛia. ¶ Jn oppoſitū eſt tex.pſentis.c.vbi dicitur,ꝙ charitas eſt vita virtutū:ꝛ infra eſt cā meritoꝝ bonoꝝ. ¶ Rn̄deo dicēdum.ꝙ meritū principaliter cōſiſtit in charitate.iſta ꝯcluſio ptꝫ:tum primo ex aplo.j.Coꝛ.xiij.qui ait.charitatē aūt non habeam nihil ſum.ergo videꝫ ꝙ ipſa charitas radix ſit meriti. ¶ Scdo concło iſta hꝫ ex illo Grego.nō hꝫ aliquid ramus boni operis:niſi maneat in radice charitatis.ergo radix charitatis oībus operibus tribuit viriditatē.ſꝫ hec viriditas nō eſt niſi efficacia in merēdo.ergo apud charitatē ſtat principaliter omne meritū,plenius declaraꝫ cōcło iſta iuxta ſan.Tho. in.iij.diſt.xxx.ſic.meritū ꝓ pꝛie dꝛ ꝙ aliquis exhibet ad hoc:ꝙ

Tertiū ar.

Opponit i cōtrarium.

Reſpōdet.

S.Thom̄.

10 faciat aliquid ſuum qđ eſt premiū meriti.† vnde ad meritum duo requiruntur principaliter,vnū eſt ꝙ ſit exhibitū ꝛ non extoꝛtū.ꝛ qꝛ nihil pōt exhiberi:niſi qđ i ptāte exhibētis eſt:ideo requiritur ꝙ ſit voluntariū. qꝛ voluntas facit nos eſſe dominos noſtroꝛū actuū. Aliud qđ requiriꝫ eſt:vt illud qđ exhibetur ſit ſufficiens ad faciendū ſuū id:qđ exhibetur.modo ſic eſt ꝙ ex vtraꝙ parte principalis merēdi eſt ex charitate.ipſa em̄ eſt in volūtate:ſicut in ſubiecto ipſam perficiēs:ꝗtum ad primum actū eius ꝛ principalē.ꝛ iterū cū ſit amoꝛ dei facit amatū ipſum:qđ eſt premiū eſſe ſuū inquātū vnitur ei.vn̄ patet: ꝙ principalitas meriti eſt in charitate.in alijs aūt ꝑm ꝙ charitate infoꝛmanꝫ. ¶ Ad rōnes in oppoſitū dicendū eſt. ad primā rn̄detur negando ꝯn̄am. dicimus em̄ iuxta ſan.Tho.ꝙ gratia facit ad meritū ſicut principiū remotū ꝯſtituēs nos in eſſe ſpūali:ſine quo nō poſſumus mereri aliqđ ſpūale:ſꝫ charitas eſt ſicut principiū pximū. ¶ Ad ſcdam rn̄.negando ēt ꝯn̄am ꝛ ratio eſt iuxta dn̄m Bonauen.in.iij.diſt.xxvij.qui em̄ in fide eſt pma eleuatio hoīs ſupꝛa ſe: ideo vr̄ impetrare a diuina virtute vt operetur aliquid ſupꝛa vim nature.meritū aūt premij conſummati nō reſpicit principalr primā eleuationem:ſed eleuationem ſummā:ꝛ completā que quidē cū reperiꝫ nō in actu fidei:ſed charitatis:ideo principaliter meritū attribuiꝫ charitati. ¶ Ad tertiā rn̄.negando ꝯn̄am.ꝛ rō eſt. qꝛ fides nō iuſtificat niſi p charitatē ſit foꝛmata.ideo aūt attribuitur fidei iuſtificatio inquit ſan.Tho.qꝛ pmū quo diſtinguiꝫ iuſtus ab iniuſto eſt actus fidei : ſicut primū quo diſtinguiꝫ viuū a nō viuo eſt actus nutritiue potentie.ꝛ ideo dꝛ viuere ꝑm illam potentiam ꝛ ſentire ꝑm actum. qui eſt primus ſenſuū:vt dꝛ.ij.de anima. Litera. ¶ [Charitas]ſicut ſuperius in articulo pmo diſputato diximus eſt deſcriptio per cām exponēdū enim eſt [eſt recta volūtas].i.cā recte volūtatis[ab oībꝰ terrenis auerſa].i.ſeparata.charitas em̄ dei facit mundū cōtēnere.nā vt inquit Augu.regnat ibi carnalis cupiditas vbi nō eſt dei charitas[inſeparabiliter]quātū eſt de ſe:qꝛ charitas cum virtus ſit vnitiua ſemp vnit amātē amato niſi impedimētū pueniat ex parte ſubiecti:vel[inſeparabiliter]vt dicit glo.qꝛ nō de facili ſeparabitur[a quo eſt]ad ro.v.[incenſa].i.incendens:vel inflāmans coꝛda.Luc.xij.ignē veni mittere in terrā:ꝛ qđ volo niſi vt ardeat[oīs inquinamenti] moꝛtalis macule.hug.[coꝛruptionis] pcti [vitio mutabilitatis].i.mutabilitati vitioſe [obnoxius]qm̄ vt dicit Grego.mētē quā inhabitat charitas ſupbia nō inflat:inuidia nō deuaſtat:auaritia nō excecat : ira nō infeſtat:accidia non vexat:luxuria nō inquinat[excelſa]qꝛ deū diligere facit ſupꝛa oīa celeſtia preferenda terrenis:ꝛ ſpūalia carnalibus[affectionū oīm].i.virtutū.hu.Augu.nullū eſt in iſto dono excellentius : qđ diuidit inter filios regni ꝛ filios perditionis eterne[auida]nam vt inquit beatus Aug.in lib. ſoliloquio.charitas eſt virtus qua deū viuere pfruiꝙ deſideramus[ſemp inuicta]dū perſeuerat hu.[foꝛtis eſt vt moꝛs dilectio] Canti.viij.ꝛ.ſ.e.di.[ſumma].i.pfectio bonarū actionum ipſa em̄ facit vt opa noſtra ꝛ bona ſint:ꝛ vite eterne meritoꝛia ſine em̄ charitate oīa alia vacua ſunt.j.ad Coꝛ.xiij.adhuc excellētioꝛē viā vobis.j.Coꝛ.xiij.ſi linguis hoīm loquar ꝛ angeloꝛū charitatē aūt nō habeā:factus ſum velut es ſonās ꝛ cymbalum tinniēs[ſalus moꝛū].i.ſalutiferos faciēs moꝛes glo.[finis].i.cōſummatio.qꝛ ad charitatē referunꝫ oīa pcepta [finis pcepti charitas].j.Ti.j.[moꝛs criminū]charitas em̄ opit multitudinē pctōꝝ.puerb.x.ꝛ luc.vij.dimiſſa ſunt ei petā mlta qm̄ dilexit mltū[vita virtutū]qm̄ ſine charitate ſunt ve

Ad primū argumētū.

S.Thom̄.

Ad ſcdm.

Bonauen.

Ad tertiū.

Exponit literam.

Gregorius.

Auguſt.

11 lut moꝛtue.† vn̄ charitas dꝛ radix virtutum.qꝛ ea viuūt ꝛ nutriūt.pꝓter qđ dicit btūs greg.nō hꝫ aliqd viriditatis ramꝰ boni opis niſi māſerit in radice charitatis[virtᵒ pugnātiū]

Grego.

12 ſiue cum mundo:ſiue cū diabolo:ſiue cū carne pugneꝫ.† charitas em̄ eſt armatura oīm bellatoꝝ.ait em̄ apłs ad Ro.viij.qs nos ſepabit a charitate xp̄i:tribulatio:anguſtia:an fames:an nuditas:an pſecutio:an periculū:an gladius: ſicut ſcriptū eſt ꝓpter te moꝛtificamur tota die eſtimati ſumus ſicut oues occiſionis:ſed in his oībus ſuperamus propter eū : q dilexit nos ſequitur armatura ꝯ oēm tentationis impulſum [cā meritoꝝ bonoꝝ]in ipſa em̄ vt ſuperiꝰ diſputatū eſt principalr meritū cōſiſtit[perfectoꝝ.]i.per qđ perfecti premiū beatitudinis ꝯſequūtur. vn̄ Aug.lib.de laudibꝰ charitatis ſi p vias charitatis velimꝰ currere ad eternā patriā poſſumꝰ puenire eſt em̄ charitas ꝯcoꝛdia mētiū:dulcedo ꝛ gaudiū angelis beatitudo oīm electoꝝ.qꝛ nec angeli nec electi vllatenꝰ valent ſine charitate eſſe beati[peccare nō pt].ſ.moꝛtalr.ꝗdiu in charitate pſeuerauerit[fructuoſa].i. operoſa.bu. [leta] amoꝛ em̄ dei vt dicit Hu.de ſan.victo.ſꝫ ab amaritudine incipiat vltia tn̄ eius dulcedine plena ſunt[glo.]i.pſeuerantibus.Joan.xiiij.ſi qs diligit me:diligeꝫ a p̄re meo:ꝛ ego diligam eū . ꝛ manifeſtabo ei meipſum[operoſa ip oibus] qꝛ otioſa eſſe nō pōt vbi eſt ait em̄ Grego.nunꝗ amoꝛ dei eſt otioſus : operaꝫ em̄ magna ſi eſt.ſi em̄ deſinit opari amoꝛ nō eſt[viuit]ſicut em̄ dictum eſt charitas eſt radix oīm virtutū.hucuſꝙ ſunt vba pſperi. Secunꝙ verba gratiani[hec eſt ꝛc.]i.hec ꝙ deſignata eſt ſic a pſpero[charitas eſt vera]nō ſimulata:nō ficta:ſꝫ veritate de ꝗ in pma canonica.j.filioli mei nō diligamꝰ verbo:neꝙ lingua ſed opere:ꝛ veritate.dꝛ germana:qꝛ copulat hoīes cū deo Jo. iiij.qui manet in charitate in deo manet ꝛ deus in eo: vel quia germanos vel ꝯcoꝛdes facit.Act.iiij.erat illis coꝛ vnum:ꝛ aia vna in dño:ꝛ in pſ.q habitare facit vnꝰ moris in domo [eſt pfecta] ꝗ ad pfectionē btitudinis hoīem pducit [excellentioꝛem].j.ad Coꝛ.xiij.alijs donis viam oſtendit ad deum.

Auguſt.

pſ.lxvij.a

2 Amoꝛ ꝙ poſſideat totum coꝛ intelligitur dupliciter.
3 Deus poteſt totaliter amari.ꝛ hoc tripliciter.nu.4.
6 Ad charitatem exigitur aliquid tripliciter.
7 Oꝛdo dilectionis cadit ſub precepto.

Ergo ſi charitatem. Sequiꝫ.ij.ps capli pcedētis. Et pōt diuidi in tres partes.Jn pma em̄ gratianꝰ charitatis recōmēdationē pſequens dicit.ꝙ ſi quidē charitatē de coꝛde puro et cōſcia bona ꝛ fide nō ficta deo a pximo exhibuerimus facile pctō reſiſtemꝰ:ꝛ bonis oībus ꝛc.in ſcda declarat hoc eſſe verū ſi dilexerimꝰ deū charitate pfecta ꝗ eſt diligere deū ex toto coꝛde ꝛc.ex tota aīa ꝛc.in tertia ponit q ſunt illi q peruertūt dilectionis oꝛdinē.ij.ibi:ſi tn̄ deū charitate pfecta.iij.ibi: puertūt. ¶ Pro pleniori intelligentia huius partis.queruntur duo.

Diuiſio.

1 ¶ Primū eſt vtrum modus diligendi deum ex toto coꝛde et ex tota anima poſſit a nobis in hac vita obſeruari.
2 ¶ Secundum vtrum in dilectione ſit oꝛdo.

1 **Ad primum** ſic pcediꝫ.† Et vr̄ ꝙ mos ille diligendi deum ex toto coꝛde ꝛ ex tota anima ꝛc.non ſit a nobis obſeruabilis in hac vita. Primo ſic authoꝛitate Aug.ꝛ induciꝫ a mgr̄o ſentētiarū in.iij.di.xxvij. Cū ineſt aliqd carnalis cōcupiſcētie nō oīnō ex tota aīa diligitur deus.ſed neceſſe eſt in hac vita ſemp ineſſe aliqd carnalis cōcupiſcētie.ergo īpoſſibile eſt illū modū dilectiōis obſeruari a nobis in hac vita. ¶ Scdo ſic.impoſſibile eſt aliquid ſimul ꝛ ſemel moueri oppoſitis motibus. ſed aīa dū eſt in carne hꝫ motū reflexum ad coꝛpus. qꝛ coꝛpꝰ qđ coꝛrūpiꝫ aggrauat animā.ergo nō pōt totaliter ferri in deū:ꝛ p ꝯn̄s non diligere ex toto coꝛde ꝛc. ¶ Tertio in hac vita diu eſſe nō poſſumus ſine pctis venialibꝰ.ſed cū peccat qs venialiter mouetur motu q nec eſt in deū:nec ad eū oꝛdinatꝰ. ergo īpoſſibile eſt ꝙ hō in hac vita oēs motus ſuos ad deū referat.ergo ꝛc. ¶ Jn oppoſitum eſt tex.pn̄s q apte ſupponit: ꝙ ab hoīe talis dilectionis modꝰ ſit obſeruabil' ī hac vita. ¶ Scdo ſic.dicꝫ hiero. q deū dicit hoī aliqđ īpoſſibile pcepiſſe anathema ſit. ſꝫ hꝰ deꝰ pcepit oībꝰ in ſtatu vie exn̄tibus.deut.vj.ꝛ matt.xxij.diliges dn̄ꝫ deū tuū ex toto coꝛde tuo ꝛc.ergo pfatꝰ dilectiōis modus eſt ab hoīe in via obſeruabilis. ¶ Rn̄.dicēdū.ꝙ in hac pte qdā ſancti doctoꝛes inueniūꝫ dicere pdictū dilectiōis modū nō poſſe obſeruari ſiue īpleri.alia vō dicūt ꝙ ſic.pro quoꝝ ꝯcoꝛdia eſt notandū iuxta dn̄m Bonauē.in.iij.diſt.xxvij.ꝛ concoꝛ. ſan.Tho.ꝙ duplex modus totalitatis aīe ꝛ mētis pōt diſtin

Primū argumētum.

Scdm ar.

Tertiū ar.

Opponit i cōtrarium.

Scda opp.

Rn̄det.

2 gui.† dupliciter em̄ pōt intelligi ꝙ amoꝛ poſſideat totum coꝛ aut em̄ excludat oēm affectū extraneū:hoc aūt eſt qn̄ oēs motus coꝛdis p amoꝛē actu referunt in deū. Alio mō dicūt amoꝛ dei totū coꝛ poſſidere:qn̄ excludit oēm affectū ꝯriū hoc eſt ꝙ nihil diligaꝫ ſupꝛa deū:vel equaliter ipſi deo:ꝛ ſic diligit deum ex toto q diligit deū ꝓpter ſe:ꝛ ſup oīa.ꝑm hanc diſtinctionē ſunt due

ꝯcluſiones ꝑm primā acceptionē totalitatis modus diligēdi deū.ſ.diligere deū ex toto coꝛde non pōt regulariter impleri ab hoīe in via:nec expꝛimiꝫ in pꝛecepto adimplendū. ſed vt ſciamus quo per amoꝛē debeamus tendere:ꝛ vt nemo perfectū ſe arbitreꝫ:quouſꝙ illā perfectionē fuerit aſſecutus. Jſta cōcło ptꝫ rōnibus primo factis in principio queſtionis. ¶ Scda ꝯcło ſcdm ſcdam acceptionē totalitatis modus pꝛefatus diligendi deū eſt ſeruabilis ab hoīe in via ꝛ teneꝫ ex pꝛecepto illum implere. Jſta concluſio ptꝫ rōnibus inductis. Et non opꝫ rn̄dere quibuſcūꝙ rōnibus.procedunt em̄ vijs ſuis.

Prima cōcluſio.

Secūda cōcluſio.

3 Ex iſta ꝯcluſione elicitur coꝛollarie.† ꝙ deus poteſt totaliter amari.ptꝫ ex cōcluſione ꝛ authoꝛitate inducta.deutro.vj.diliges dn̄m deū tuū ex toto coꝛde tuo ꝛc. Eſt tn̄ circa hoc notādum iuxta ſctm̄ Tho.in ſcda ſcde.q.xxvij.ꝙ cum dilectio in

S.Thom̄.

4 telligaꝫ quaſi mediū inter amantē ꝛ amatū † cū dꝛ deus totaliter diligi pōt tripliciter intelligi.vno modo vt modus totalitatis referaꝫ ad rē dilectā ꝛ ſic deus eſt totalr diligendus:qꝛ totum qđ ad deum pertinet homo diligere debet. Alio modo pōt intelligi:ita ꝙ totalitas referaꝫ ad diligentem:ꝛ ſic etiam deus totaliter diligi debet.qꝛ ex toto poſſe ſuo dꝫ homo deū diligere ꝛ quidquid habet ad dei honoꝛem oꝛdinare ſecūdum quod dictum. ¶ Tertio modo poteſt intelligi totalitas per cōparationē diligentis ad rem dilectā vt ſcꝫ modus diligentis adequet modū rei dilecte ꝛ hoc modo non intelligiꝫ coꝛollariū pꝛedictū.qm̄ cum vnūquodꝙ diligibile ſit intantū quātum eſt bonū ſequitur ꝙ deus cū eius bonitas ſit infinite diligibilis.nulla autē creatura poteſt deū infinite diligere.qꝛ oīs virtus creata ſiue naturalis ſiue infuſa eſt finita.ꝛ per conſequens hec non poteſt eū totaliter diligere.Nec per cōſequens hic modus totalitatis poteſt cadere ſub pꝛecepto:quod totaliter diligatur. Et ſic patet reſponſio ad omnia.

5 **Ad ſecundum** Sic pceditur.† Et videꝫ ꝙ in charitate nō ſit aliqs oꝛdo tenendus. ¶ Primo ſic.qꝛ dicit phs,ꝙ amicitia equalitas quedam eſt.ſed equalitas eſt vnifoꝛmitas difoꝛmitatē non patiēs ſicut nec diuiſionē.ergo charitas que eſt amicitia quedā hoīs ad deum oꝛdinē non hꝫ. ¶ Scdo ſic.Charitas eſt quedā virtus.ſed in alijs virtutibus non aſſignatur aliquis oꝛdo.ergo nec in charitate aſſignari debet. ¶ Tertio ſic.ſicut obiectū fidei eſt pꝛima veritas:ita charitatis obiectū eſt ſumma bonitas ſed in fide nō poniꝫ aliqs oꝛdo:ſed oīa equaliter credūtur ergo nec in charitate debet poni aliqs oꝛdo. ¶ Quarto oē illud qđ pertinet ad actū virtutis ſicut circūſtantia quedā cadit ſub pꝛecepto.ſed oꝛdo dilectionis non cadit ſub pꝛecepto: qꝛ ex quo impendo alicui qđ debeo:lex non pꝛohibet quin illi cui nō teneoꝛ plus impendā.ergo oꝛdo dilectionis non eſt circūſtātia debita charitatis. ¶ Jn oppoſitū eſt tex pn̄s vbi ait. Nec peruertere oꝛdinē dilectionis virtutū cōſtitutū.Scdo eſt illud cāticoꝝ ſcdo oꝛdinauit in me charitatē. ¶ Rn̄deo dicēdū ꝙ neceſſario oꝛdo ponēdus eſt in charitate reſpectu diligēdoꝝ. Pꝛobaꝫ iſta ꝯcło multiplr. ¶ Primo ſic. Actus virtutum variantur ꝑm exigentiā obiectoꝛum : ſed obiectum charitatis quod eſt bonum habet oꝛdinem cum quoddam ſit melius altero.ergo charitas debet oꝛdinem habere. ¶ Scdo ſic. vbicūꝙ eſt vnū ꝓpter alteꝝ:ibi eſt oꝛdo.ſꝫ charitas diligit aliquid ꝓpter alterū:ſicut oīa ꝓpter deū ergo charitas hꝫ oꝛdinē. ¶ Tertio pꝫ dicit enim Aug.libꝛo de doctrina xp̄iana:ꝙ primo diligēdus eſt deus:q eſt ſupꝛa nos. Scdo ꝙ nos ſumꝰ Tertio qđ eſt iuxta nos.quarto qđ eſt īfra nos qđ eſt coꝛpus ꝓpꝛiū.ergo ꝑm hoc pꝫ ꝙ oꝛdo eſt in charitate reſpectu diligēdoꝝ.cōſtat aūt ꝙ illa non oꝛdinātur adinuicē ꝑm oꝛdinē tpis ſed ꝑm oꝛdinē excellētie ꝛ dignitatis.ergo neceſſario ponēdus eſt oꝛdo aliqs in charitate. ¶ Vn̄ dicēdū eſt ad rōnes ī oppoſitū. Ad pmā rn̄deꝫ.ꝙ amicitia nō cōſiſtit in equalitate equiparantie ſolū:qꝛ pōt eſſe ad ſupioꝛes:inferioꝛes,ꝛ equales:ſed conſiſtit in equalitate ꝓpoꝛtionis:ꝗ quidem equalitas diuerſitatē nō refugit quātitas. ¶ Ad ſcdam rn̄deꝫ.ꝙ rō non pcedit.qꝛ nō eſt ſimile de charitate ꝛ alijs virtutibus.qꝛ charitas tēdit ad vltimū finē ſub rōne finis vltimi:qđ nō ꝯuenit alicui alteri virtuti.finis aūt rōnē hꝫ pncipij in appetibilibus:ꝛ in agendis:ꝛ ideo charitas maxime īpoꝛtat cōparationē ad primum principiū,ꝛ ideo in ea maxime cōſideratur oꝛdo in relatiōe ad primū principium. ¶ Ad tertiā rn̄deꝫ iuxta dn̄m bonauētura negando ꝯn̄am.qꝛ non eſt ſimile de fide ꝛ charitate. ꝛ rō eſt qm̄ oēs articuli ad ſūmā veritatē vnifoꝛmiter cōparātur ꝑm ꝙ a fide credunꝫ.fides enim in credēdo oēs articulos aſſentit pme veritati tanꝙ dictāti ꝛ aſſerēti ideo vnifoꝛmiter oēs illos credit.oīa autē diligibilia nō vnifoꝛmiter cōparanꝫ ad ſummā bonitatē : ſed aliter ꝛ aliter ꝑm ꝙ magis ꝛ minus participatur ab eis.vt patet in coꝛpoꝛe ꝛ ſpiritu.hinc eſt ꝙ in charitate nō eſt oꝛdo:ꝛ nō in fide,licet etiam in fide vt dicit

Primū ar.

Scdm arg.

Tertiū ar.

Quartū ar.

Opponit i cōtrarium.

Rn̄det.

Auguſti.

Ad primū argumētū.

Ad ſcdm.

Ad tertiū.

Bonauen.

ſctūs Tho.in.ij.ij.ſicut aliqs oꝛdo ꝑm ꝙ principalr eſt de deo ſecūdario eſt de alijs que referunꝫ ad deū. ¶ Ad quartā rn̄detur iuxta ſctm̄ Tho.in.iij.negando ꝙ oꝛdo dilectionis non cadit ſub pꝛecepto.vn̄ cū in vno genere nō poſſit eſſe niſi vnū ſummū : neceſſe eſt.ꝙ ſi diligo aliqd quaſi vltimū finē : ꝙ diligam deū quaſi vltimū finē. Ex hoc ergo ipſo ꝙ alterū qđ eſt minus diligendū equiparo in dilectiōe ei:qđ diligendū eſt magis nō totū dilectionis qđ debeo impendo ei:qđ magis diligēdū eſt. Et ſilr̄ etiā ptꝫ in alijs.Vn̄ oꝛdo charitatis eſt in pꝛecepto:ꝛ peccat q ꝓpoſtere agit:vt in lr̄a pn̄ti dꝛ. Lr̄a. ¶ [Ergo].q.coꝛollarie elicit ex pꝛedictis [puro].j.ti.j.iſtas particulas exponit ſctūs Tho.in.iij.di.xxvij.ſic dicēs.excludit apłs tria a charitate:ꝗ vere amicitie repugnāt quoꝝ vnū eſt obligata intētio.ſicut cū quis diligit amicū ꝓpter lucrū ꝛ hoc excludit p hoc ꝙ dicit de [coꝛde puro] ſcdm eſt malū fundamētum:ſicut eſt eoꝝ q cōicant in pctō:ꝛ ex hoc fiūt amici. Et ad hoc remouendū dicit [de cōſcia bona]tertiū eſt fictio:ſicut eſt in ſimulātibus amicitiā:cū non ſint amici:ꝛ hoc remouet per hoc ꝙ dicit[fide nō ficta]fide ꝑ fidelitate accipiēs[facile pctō reſiſtimꝰ.]Charitas em̄ cū deū habeat ꝓpinquū adiutoꝛē:valet reſiſtere oī pctō[bonis oībꝰ]ſpūalibꝰ. Charitas em̄ cū ſecū habeat oēs virtutes facit eius poſſeſſoꝛē oībꝰ bonis ſpūalibus ad ſalutē neceſſarijs abūdare.vn̄ apłs.j.coꝛ.xiij.Charitas patiēs eſt:benigna eſt ꝛc.[Diaꝙ difficilia]ad ſalutē hoīs neceſſaria Hiero.in epła. Nihil amātibus durū:nullus laboꝛ difficilis:amemus ꝛ nos xp̄m ꝛ facile vr̄ eſſe difficile. [Si tn̄] ſcda pars.[Toto coꝛde].p expoſitione huius ſcde partis.No

Ad quartū.

S.Thom̄.

Exponit literam.

S.Thom̄.

6 tandū eſt cū ſctō Tho.in tertio in fine.xxvij.di.† ꝙ ad charitatē aliqd exigiꝫ triplr̄.vno mō ſicut ſubiectū charitatis : qđ eſt ipſa volūtas. Alio mō ſicut pcedēs ad charitatē:ſicut memoꝛia ꝛ intelligētia.Tertio mō ſicut cōſequens ad charitatē: quēadmodū iraſcibilis ꝛ cōcupiſcibilis:ꝛ etiā mēbꝛa coꝛpalia que imperiū charitatis cōſequunꝫ.qꝛ ergo actum charitatis opꝫ eſſe pfectū:ſicut actū virtutis cuiuſlibet:ideo pꝛeceptū de actu charitatis includit pfectionē oēm pꝛedictoꝛū:ꝑm diuerſas expoſitiones:vt ſcꝫ nec in volūtate nec in oībus pcedentibus aliqd ſit aut etiā ſequētibus,ꝙ charitati obſiſtat ad pfectionē vie:vel ꝙ actū charitatis intercipere poſſit quantū ad pfectionē pr̄ie:ꝛ iō ꝑm vnā expoſitionē dꝛ. [Ex tota mente].i. ex tota memoꝛia.vt abſit obliuio.[Ex toto coꝛde].i.intellectu vt deſit erroꝛ.[Ex tota aīa].i.volūtate,vt tollaꝫ oīs ꝯria affectio vel ſic.[Ex toto coꝛde].i.toto intellectu:ſine erroꝛe. [Ex tota].i.ex tota voluntate ſine ꝯdictione[ꝛ ex tota mente].i.ex tota memoꝛia ſine obliuione.Alio modo exponiꝫ ſic.[Ex toto coꝛde]ꝗtū ad cōcupiſcibilē[ꝛ ex tota aīa]ꝗtū ad iraſcibilē, vt nulla paſſione ſenſitiui appetitus dilectio dei impediatur. [Ex tota mēte]quātū ad rōnalē:ꝗ includit intellectū ꝛ volūtatē. Jtē Grego.nicenꝰ exponit [ex toto coꝛde]quātū ad animā vegetabilē.[Ex tota aīa] quantū ad rōnalē. Poniꝫ autē deutero.vj.ꝛ ex tota foꝛtitudine.ꝛ in lr̄a pn̄ti.[ex oībꝰ viribꝰ] qđ referendū eſt ad mēbꝛa exterioꝛa:ꝗ imperiū charitatis exequunꝫ. Btūs vō Bernar.exponit ſic[ex toto coꝛde].i.ſapiēter[ex tota aīa].i.dulciter [ex tota foꝛtitudine].i.foꝛtiter:vt nō ſeducamur fallacijs:nō abducamur blanditijs:nō frangamur iniurijs.[Peccat]tūc em̄ peccaꝫ:cū deus minus diligiꝫ, ꝛ creatura plus ꝙ diligi debeat. Aug.in lib.ꝯfeſſionū.minus te amat:qui tecū aliqd amat,qđ nō ꝓpter te amat. [Occupari aīo] vnde Aug.deū vere diligere eſt eū ſemp in coꝛde poꝛtare:toto affectu ꝯcupiſcere:ꝛ in eum delectari toto intellectu eū ꝗrere,ꝛ eū vera mētis mūdicia ꝯtēplari[pximū quē in ſe]. i.ꝓpter ſe [deꝰ cēſuit].i.inſtituit diligēdū Mat.xxij.[Scdm aūt ſilē huic]diliges pꝛoximū tuū ſicut teipm ꝛc.[Modū ſeruare] vt plus diligenda plus diligamus,ꝛ minus diligenda

S.Thom̄.

Gregorius nicenus.

Bernard.

7 minꝰ diligamꝰ.[Nec oꝛdinē]ar.† ꝙ oꝛdo dilectiōis cadit ſub pꝛecepto.[Jlli aūt] tertia pars tangit ꝙ principalr quatuoꝛ modis oꝛdo dilectiōis puertiꝫ. Primo cū mūdus plus debito amatur.ſcdo cū coꝛpoꝛa nr̄a plus debito amamꝰ.aut diligimus tertio cū pꝛoximos non ſicut noſmetipſos diligimus. quarto cū homo deū non diligit pluſquā ſeipſum oīa patent.

1 Coꝛpoꝛa noſtra an ſint diligenda ex charitate.
2 Coꝛpus noſtrum poteſt conſiderari ſecundum duo.

Jtem coꝛpus. Sequiꝫ tertia pars pꝛecedētis capłi:in qua magiſter oſtendit qualiter coꝛpus noſtrū diligere debeamus. Nō diuidiꝫ. Pro

1 cuius partis plenioꝛi intelligētia.Queriꝫ.† vtrū ex charitate diligenda ſint coꝛpoꝛa noſtra. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo ſic. Jo.xij.habeꝫ.qui amat aīam ſuā perdet eā:ſed aīa ibi non ſtat niſi pro vita coꝛpoꝛis. ergo ſi vita carnis in hoc mundo eſt odienda:videtur ꝙ odienda ſint coꝛpoꝛa noſtra. ¶ Scdo

Queſtio.

Primū ar.

Scdm ar.

ſic.non em̄ diligimus cui cōuiuere nolumus:ſed hoīes chari⸗
tatē habētes refugiunt corporis cōuictū ſm̄ illud ad Ro.vij.
quis me liberabit de corpore mortis huius. Et ad phil.j.Cu⸗
pio diſſolui:⁊ eſſe cū xp̄o ergo vr̄ ꝙ corpus noſtrū non ſit di⸗
Tertiū ar. ligendū ex charitate. ❡Tertio amicitia charitatis fundat̄
ſup cōmunicatione diuine fruitionis. ſed hmōi fruitiōis cor⸗
pus particeps eſſe non pōt.ergo ex charitate diligendū non
Opponit ī contrariū. eſt.❡In oppoſitum eſt tex.preſentis litere.❡Scdo eſt illud
quod ait apl's ad Ephe.v.ꝙ viri debēt diligere vxores ſuas:
ſicut corpora ſua.ſed vxores debēt diligere ex charitate.ergo
Rn̄det. Auguſtin. ⁊ corpora.❡Rn̄deo dicendū.ꝙ corpora noſtra diligēda ſunt
ex charitate.ptz cōcluſio iſta authoritate Augu.j.de doctrina
xp̄iana vbi ponit quatuor eſſe ex charitate diligēda inter que
ponit corpus propriū. ❡Scdo ſic. Omne beatificabile eſt ex
charitate diligēdū.ſed corp⁹ noſtrū eſt beatificabile.ergo eſt
S. Thom̄. ex charitate diligēdū.Eſt aūt hic notādū iuxta ſanctū Tho.
Bonauen. 2 ⁊ Bonauē.† ꝙ corpus noſtrū ſm̄ duo pōt ꝯſiderari.vno mo⸗
do ſm̄ eius naturā. Alio modo ſm̄ corruptionē culpe ⁊ pene.
Natura autē corporis noſtri non eſt a malo principio creata
vt manichei fabulabātur: ſed eſt a deo.vnde poſſumus eo vti
ad ſeruitiū ſm̄ illud ad Ro.vj.exhibete corpora vr̄a arma iu⸗
ſtitie deo: ⁊ ideo ex dilectione charitatis qua diligimus deū:
debemus etiā corpora noſtra diligere. Sed infectionē culpe ⁊
corruptionē pene in corpore noſtro diligere non debemus:ſed
potius ad eius remotionem anhelare deſiderio charitatis:vt
in litera pn̄ti etiam dr̄.❡Nunc dicendū eſt ad rationes in op
Ad primū arg. poſitū. Ad primā patet rn̄ſio ex dictis.eſt em̄ in corpore nr̄o
bonitas nature:⁊ vitioſitas concupiſcentie.vitioſitas concu⸗
piſcentie:qr inclinat ad malū odienda eſt. Bonitas vero na⸗
ture qr eſt ordinata ad ſummū bonū quodā modo participā⸗
dum diligenda eſt.vnde ex verbo xp̄i non habetur ꝙ corpora
noſtra non ſint diligenda ſimpliciter:ſed ꝙ quātū ad vitioſi⸗
Ad ſcdm̄. tatem diligenda non ſunt.❡Ad ſcdam rn̄det eodē modo.di⸗
cimus em̄ ꝙ apl's non refugiebat corpis cōiōnē quātū ad cor⸗
poris naturā:imo ſm̄ hoc nolebat ſpoliari.ſm̄ illud.ij.corin.
v.Nolumus ſpoliari:ſed ſuperueſtiri:ſed volebat carere infe⸗
ctione concupiſcentie:que remanet in corpore:⁊ corruptione
ipſius que aggrauat aīam:ne poſſit deū videre.vnde ſignan⸗
Ad tertiū. ter dicit de corpore mortis huius.❡Ad tertiā rn̄det negan⸗
do minorē.dicimus em̄.ꝙ corpus noſtrū quāuis deo frui non
poſſit cognoſcendo:⁊ amādo ipſum:tn̄ per opera que per cor⸗
pus agimus ad perfectam dei fruitionē poſſumus venire.vn̄
ex fruitione aīe redundat quedā beatitudo ad corpus.i.pra⸗
Auguſt. uitatis ⁊ corruptionis vigor:vt Aug.in ep'la ad dioſcor:⁊ iō
qr corpus eſt aliquo modo particeps beatitudinis dilectione
Exponit literam .ſt Augu. pōt charitatis amari.Litera.❡[Corpus ſaluti] id eſt ſani⸗
tati [cōſulamus] in victu:⁊ veſtitu hic.[Subiectū]debet em̄
corpus ſubijci ſpiritui:⁊ caro menti.qr vt dicit Augu.ſuper
Joannē peruerſa eſt domus:in qua mulier principatur:⁊ vir
ſubijcitur.ſic peruerſum regimē hoīs: in quo caro dn̄atur,⁊
ſpiritus ſubijcit̄.vnde ad gal.v.Apl's ait.ſpiritu ambulate:⁊
deſideria carnis non perficietis.Dicit aūt gloſ.decreti.ꝙ de⸗
bemus iumento noſtro tria.ſ.faccū:paleam ⁊ flagellū ⁊c.[im⸗
mortalitate]de qua.j.corin.xv.oportet enim corruptibile hoc
induere incorruptionē:⁊ mortale hoc induere immortalitatē.

2 ☞Sicut dictio eſt nota ſimilitudinis.
4 Dilectio poteſt eſſe inequalis dupliciter.
5 Proximi nomine quis intelligatur.

Item proximos. Sequitur quarta pars ſu⸗
perioris capituli in qua
magiſter Gratianus oſtendit duo.primum eſt: quando pro⸗
ximos dicamur diligere:ſicut noſipſos.ſecūdum qui diligunt
deum plus quā ſeipſos.pro pleniori intelligentia huius par⸗
tis.Queruntur duo.
1 ❡Primū eſt vtrū pximos eque diligere debeam⁹ ſicut nos.
3 ❡Secundum an omnes proximos eque diligere debeamus,
1 **Ad primum** Sic pceditur.† Et vr̄ ꝙ pximos
equaliter nobis diligere debeam⁹.
Primū argumētum. Primo ſic ex textu preſentis capl'i vbi dr̄.ꝙ proximos dili⸗
gere debemus:ſicut nos.ly ſicut aut eſt nota ſimilitudinis aut
equalitatis.Non ſimilitudinis:qr eadē rōne poſſet dicere di⸗
liges proximū:ſicut deum.ſed hoc non dr̄.ergo eſt nota equa⸗
Opponit ī contrariū. litatis.ergo eque diligēdus eſt proxim⁹. ❡In oppoſitū ar⸗
guitur qr dicit Leui.xxx.⁊ mat.xxij.diliges pximū tuū ſicut
teipm̄.ex quo arguit̄.ꝙ dilectio hoīs ad ſeipm̄ ſit exēplar di⸗
lectiōis:q̄ habet̄ ad alterū.ſed exēplar poti⁹ eſt q̄ꝫ exēplatū er⸗
go ex charitate hō magis diligere hꝫ ſeipm̄:q̄ꝫ pximū.❡Rn̄
Reſpōdet. S. Thom̄. deo dicendū iuxta ſctm̄ Tho.in.ij.ij.qr in hoīe duo ſunt.ſ.na⸗
tura ſpūalis ⁊ natura corporalis.Per hoc aūt hō dr̄ diligere
ſeipm̄:ꝙ diligit ſe ſm̄ naturā ſpūalem:⁊ ſm̄ hoc fit iſta cōclo.
hō dꝫ magis diligere ſe poſt deū:q̄ꝫ quēcūqꝫ aliū. Iſta ꝯcluſio
ptz ex ipſa rōne diligēdi ſic.Nā de⁹ diligit̄ vt principiū boni:
ſup quo fundat̄ dilectio charitatis. hō aūt diligit ſe ex chari⸗
tate ſm̄ rōnē:qua eſt particeps predicti boni.pxim⁹ aūt dili⸗
git̄ ſm̄ rōnē ſocietatis in iſto bono.cōſociatio aūt eſt dilectio:
rō dilectionis ſm̄ quandam vnionē in ordine ad deū.vn̄ ſicut
vnitas prior eſt vnito: ita ꝙ hō ipſe pticipet bonū diuinū eſt
potior rō diligēdi q̄ꝫ ꝙ alius aſſociet̄ ſibi in hac participatio⸗
ne.ergo hō ex charitate dꝫ magis ſeipm̄ diligere q̄ꝫ proximū.
Et huius ſignū eſt.ꝙ hō non dꝫ ſubire aliqd malū pctī:quod
cōtrariatur participationi beatitudinis:vt pximū liberet a
pctō.vn̄ ſm̄ ordinē charitatis amor ſalutis ppie preponen⸗
Ad argumentum. dus eſt amori ſalutis aliene.❡Ad rōnem in oppoſitū rn̄det̄.
2 †ꝙ ly ſicut eſt nota ſilitudinis ⁊ nō equalitatis. Et cū obijcit̄
ꝙ eadē rōne ⁊c.Negat̄ ꝯña.qr reſpectu dei nō pōt attendi illa
ſilitudo:q̄ attendit̄ reſpectu noſtri.Attendit̄ aūt illa ſilitudo:
ꝙ hō debet diligere pximū ad id bonū:ad qd diligit ſeipm̄,⁊
poſt ſalutē propriā nihil tantū deſiderare: ſicut ſalutē alienā.
S. Thom̄. ❡Sctūs vero Tho.exponēs hoc preceptū diliges proximū
tuū ſicut teipſum ſup ep'lam ad gal.v.capl'o dicit.ꝙ triplici⸗
ter exponit̄.vno modo vt refert̄ ad veritatē dilectionis: que
eſt qn̄ diligo proximū eodē modo: quo meipſum.ſ.qn̄ volo ei
bonū ppter ſe:nō qr eſt mihi vtilis:vel delectabilis. ❡Scdo
exponit̄ vt referatur ad iuſtitiā dilectionis, qd eſt qn̄ volo ei
bonū intellectus,⁊ rationis.qd eſt potiſſimū in hoīe. ❡Ter⸗
tio vt referatur ad ordinem vt ſicut te diligis propter deū, ⁊
proximum propter deum diligas.ſ.vt ad deum perueniat.

3 **Ad ſecundum** Sic proceditur.† Et vr̄ ꝙ oēs
Primū argumentū. proximos eque diligere debea
mus.dicit em̄ Aug.in de doctrina xp̄iana.oēs hoīes eque di⸗
ligēdi ſunt.ſed cū oībus pdeſſe nō poſſis:his potiſſime con⸗
ſulendū eſt:qui pro locorū ⁊ temporū vel quarūlibet rerū ap⸗
portunitatibus ſtrictius tibi quaſi quadā ſorte iungunt̄.ergo
Scdm̄ arg. proximorū vnus eſt magis diligendus q̄ꝫ alius. ❡Scdo vbi
vna ⁊ eadē eſt rō diligendi diuerſos:non debet eſſe dilectio in⸗
equalis.ſed vna eſt rō diligendi pximos:vt ptz per Aug.pri⸗
mo de doctrina xp̄iana.ergo oēs proximos equaliter diligere
Tertiū ar. debemus. ❡Tertio amare eſt velle bonum alicui:vt ptz per
pħm ſcdo rhetorice.ſed oībus pximis equale bonū volumus
ſcꝫ vitā eternā.ergo oēs pximos equaliter debemus dilige⸗
Opponit ī cōtrarium. re.❡In oppoſitū arguit̄.Tanto vnuſquiſqꝫ magis dꝫ dili⸗
gi:quāto grauius peccat:qui cōtra eius dilectionē operatur.
ſed grauius peccat qui agit cōtra dilectionē aliquorū proxi⸗
morū:q̄ꝫ qui agit ꝯtra dilectionē aliorū.vn̄ Leui.xx.precipit̄:
ꝙ qui maledixerit prī:aut mrī:moriat̄.qd non precipit̄ de his
qui alienos hoīes maledicūt.ergo quoſdā pximos debemus
Reſpōdet. S. Thom̄. magis diligere:q̄ꝫ alios.❡Rn̄deo dicendū iuxta ſctm̄ Tho.
Pria opi. in.ij.ij.q.xxvj.ar.vj.ꝙ circa hoc duplex fuit opinio. Quidam
em̄ dixerūt.ꝙ oēs pximi ſunt equaliter ex charitate diligēdi
quātū ad affectū:ſed non quātū ad exteriorē effectū ponentes
ordinē dilectionis eſſe intelligendū ſm̄ exteriora bn̄ficia:que
magis debemus impendere pximis:q̄ꝫ alienis. Non autē ſm̄
interiorē affectū: quem equaliter debemus impendere oībus
Cōtra predictā opi. etiam inimicis.ſed hoc irrationabiliter dr̄.Non em̄ minus eſt
ordinat⁹ affectus charitatis:qui eſt inclinatio gratie q̄ꝫ eſt ap
petitus naturalis:qui eſt inclinatio nature. Vtraqꝫ em̄ incli⸗
natio ex diuina ſapia procedit:videmus em̄ in naturalibus:ꝙ
inclinatio naturalis pportionat̄ actui ⁊ motui q cōuenit natu
re vniuſcuiuſqꝫ.Sicut terra habet maiorē grauitatis inclina
tionē:quā aqua.qr cōpetit ei eſſe ſub aqua.oportet ergo ꝙ in⸗
clinatio gratie: que eſt affectus charitatis proportionet̄ his:
que ſunt exterius agenda:ita ſcꝫ ꝙ ad eos maiorē charitatis
affectum habeamus: quibus competit nos magis beneficos
Scda opi. eſſe.Et ideo dicendum eſt quod etiam ſcdm̄ affectum oportet
vnum proximorū magis diligere:quā aliū. Et ratio eſt quia
cum principium dilectionis ſit deus:⁊ ipſe diligens:neceſſe eſt
ꝙ ſcdm̄ propinquitatē maiorē ad alterū iſtorū principiorum
maior ſit dilectionis effectus. In omnibus em̄ in quibus in⸗
uenitur aliquod principiū ordo attenditur ſm̄ cōparationem
Ad primū argumētū. ad illud principiū. ❡Ad rationes in oppoſitum dicendum.
4 ad primā † ꝙ dilectio pōt eſſe inequalis dupliciter.vno mo⸗
do ex parte eius boni:qd amico optamus:⁊ quantum ad hoc
oēs eque diligimus ex charitate:qr omnibus optamus bonū
idē in genere:ſcꝫ beatitudinē. Alio modo dicit̄ maior dilectio
propter intenſiorē actum dilectionis:⁊ ſic non oportet omnes
eque diligere.vel dicendum aliter, quod dilectio inequaliter
poteſt ad aliquos haberi dupliciter. vno modo quod qui⸗
dam diliguntur, et alij non diliguntur. Et hanc inequalita⸗
tem oportet ſeruare in beneficentia: quia in omnibus poſſu⸗
mus prodeſſe:ſed in beneuolētia dilectionis talis inequalitas
haberi

haberi nō debet. Alia vero eſt inequalitas dilectionis ex hoc
ꝙ quidā plus alij diligunt̄. Augu.ergo non intēdit hanc ex⸗
cludere inequalitatē:ſed primā.vt pꝫ ex his que de bn̄ficentia
Ad ſcdm̄. dicit. ❡Ad ſcdam dicit̄.ꝙ non oēs proximi equaliter ſe hn̄t
ad deū.ſed quidā ſunt ei propinquiores per maiorē bonitatē
qui magis diligēdi ex charitate:q̄ꝫ alij qui ſunt min⁹ propin⸗
Ad tertiū. qui.❡Ad tertiā rn̄det̄.ꝙ ratio illa pcedit de quātitate dile⸗
Exponit literam. ctionis ex parte boni:qd amicis optamus.Litera.❡[Si nō
propter aliquas]. Iſta dilectio parum aut nihil valet:qui ex
ſimili cauſa temporali principalr̄ naſcitur: vtputa ex ſola cā:
qr diligit vel qr beneficium erogauit.vnde mat.v.Si diligitis
eos qui vos diligūt:quam mercedem habebitis:glo.interli.i.
ideo qr vos diligunt.[Sed propter hoc ꝙ noſtre nature ſunt
participes] iſta ratio eſt generalis.qr ſm̄ hoc etiā damnati q
noſtre nature participes ſunt venirent inter pximos diligen
dos numerandi.ſed proxima ratio fundat̄ in cōicatione bea⸗
titudinis eterne:quā damnatis velle ex charitate non poſſu⸗
5 mus.† Nota etiā ꝙ noīe pximi oīs homo in hac vita exiſtens
Auguſt. intelligendus eſt.vt ait Aug. Item magiſter ſnīaꝝ circa finē
a ❡Diuerſis modis. adde ꝙ pximus dr̄ quatuor modꝭ. pet.de anc. in ca.nulla. nu.10.de cōceſ. preben. a di.xxiij.dicit pximū dici diuerſis modis[a] ſcꝫ conditione pri⸗
me neceſſitatis ſpe cōuerſionis ppinquitate cognationis ra⸗
tione officij exhibitionis.Et hoc notat̄ in litera.Cum dr̄ [nō
illi tantum proximi proinde ſicut nos] vt dictū eſt ly ſicut eſt
nota ſimilitudinis:⁊ nō equalitatis.declarat qd diximus qd
ſit diligere pximos ſicut nos ipſos[facultas]vbi em̄ deeſt fa⸗
cultas ſubueniendi pximo:non dꝫ deeſſe voluntas: que tunc
pro facto reputat̄. [Qd tibi]. hoc em̄ dictat ius naturale ius
diuinū vt quodcūqꝫ vultis vt faciant vobis hoīes:hec ⁊ vos
facite illis.mat.vj.[Illi vo]. Ecce ſcdm̄.Sed tribulationib⁹
vt paulus qui multa dicit ſe paſſum propter xp̄m.ij.corint.xj.
In periculis fluminū:in periculis latronū ⁊c.Nudati vt apl'i
dicebant.Ecce nos reliquimus oīa:⁊ ſequuti ſumus te.Mat.
xix.[Illius patrie]homini enim perfecto pro modico eſſe dꝫ:
vt patriā ppter deū relinquat [parētibus]ſic em̄ dn̄s.Mat.
xix. Et omnis qui reliquerit domum,vel fratres:aut ſorores:
aut patrē:aut matrē:aut vxorem:aut filios:aut agros ppter
nomē meū:ſeptuplū accipiet,⁊ vitā eternā poſſidebit. [Mor
tem] nam ⁊ ſi xp̄s pro nobis mori voluit,⁊ nos debemus pro
eo animas noſtras ponere.i.vitam noſtram.Matt.viij. Qui
perdiderit animam ſuam propter me ſaluam faciet eam.

Querendum ⁊c. Poſtquā magiſter
Gratian⁹ multa p̄
dixit ad cōmēdationē charitatis multiplices eius
nobiles effectus aſſignādo oſtendēs etiā in chari⸗
tate eſſe ordinē:deducit qūo vnūquodqꝫ diligibile diligendū
ſit:ſcꝫ deus ſup oīa:nos propter deū:pximus ſicut nos:⁊ cor⸗
pus propriū etiā in ordine ad ſpm̄. Nunc reuertit̄ ad partem
illā pſequendā:videlicet ꝙ charitas ſemel habita amitti non
Diuiſio. poſſit. Et pōt diuidi iſta pars in tot partes:quot ſunt autho
ritates:quas inducit ꝙ iſta parte vſqꝫ ad.§.ex pmiſſis itaqꝫ.
Et videntur eſſe principales quinqꝫ. Oſtēdemus aūt per ſin⸗
gulas diſcurrendo nullā authoritatū que in lr̄a ponunt̄ face⸗
re pro parte illa:pro qua inducunt̄ quarū prima eſt iſta. Que
incipit.querendū.que eſt bede venerabilis ſuper Joannē:que
authoritas ex ea parte facit ad ppoſitū.videlicet ꝙ charitas
ſemel habita non amittat̄:vbi inqt.ꝙ in ſanctis hoībus ſpūs
ſanctus maneat ineternū:vcꝫ quo ad inhabitantē grām par⸗
tim reditur⁹ recedat:vcꝫ quo ad operationē miraculorū. Et
ita videt̄ ꝙ charitas ſemel habita in ſanctis amitti nō poſſit.
Sed iſta authoritas parū aut nihil facit ad propoſitū modo
vtentiū ea qm̄ ⁊ ſi ſpūs per inhabitantē gratiā ſiue charitatē
ſemp maneat in hoībus ſanctis quādiu a peccatis immunes
permanēt. Non ppter hoc ſequit̄ ꝙ charitas ī eis aut in alijs
Exponit literam. amitti nō poſſit. Litera. [❡Querendū] legit̄ in Joā.ca.pri.
teſtimoniū perhibuit Joann.dicens qr vidi ſpiritū deſcēden
tē quaſi columbā de celo:⁊ manentē ſup eū.⁊ ego neſciebā eū:
ſed qui miſit me baptizare in aqua:ille mihi dixit.ſup quē vi⸗
deris ſpm̄ deſcēdentē ⁊ manentē ſup eū:hic eſt qui baptizat in
ſpūſancto.⁊ ego vidi:⁊ teſtimoniū phibui:qr hic eſt filius dei.
Sup his verbis q̄rit beda[quomodo ſpāle filij dei recogno⸗
ſcēdi ſignū fuerit:ꝙ ſuper eum deſcenderit ⁊ māſerit ſpirituſ⸗
b ❡Propt̄ pctm̄. adde ꝙ pctm̄ ex diuturnitate tentoris aggrauat̄. pet. de anc. in.c.cū tanto.nu.2.de conſuetu. ſanctus]. Nā.cū etiā in alijs ſanctis ſpirituſſanctus maneat:
non videt̄ aliquid magni eſſe in filio dei:ꝙ in ipſo manere ſpi⸗
rituſſanctus affirmatur. Sed pro reſponſione ad hanc que⸗
ſtionē motā dicit eſſe notandū.ꝙ ſemper in dn̄o Jeſu Chriſto
a tēpore ſcilicet cōceptionis ſue:quo plenus fuit ſpirituſſan⸗
cto:ſemper ſpirituſſanctus manſit perficiens ipſum. Non ſo⸗
lum quātum ad omnes virtutes: ſed etiā quātum ad omnes
vſus virtutū,⁊ quātum ad omnes effectus gratie gratis da⸗
te:in alijs vero ſanctis non ſic:quoniam ab aliquibus in qui⸗
b bus fuit recedit propter peccatū[b]. In aliquibus vero ⁊ ſi ma⸗
neat quantū ad inhabitantem gratiam:non tamen quantum
ad omnes effectus gratie gratis date licet aliquando quo ad
aliquod prius manſerit vtputa non ſemper maneat ad pro⸗
phetandū:ſeu miracula faciendum.vnde quarto regū.iij.di⸗
citur de heliſeo:quod cum Joſaphat de futuris requireret:⁊
prophetie ſpiritus ei deeſſet pſaltem fecit applicari:vt in eum
ſpiritus prophetie per laudem pſalmodie deſcenderet: patet
ergo quod deſcendiſſe ſpiritum ſanctum ſuper Chriſtum et
manſiſſe ſuper eum ſemper modo predicto proprium ſignum
fuit cognoſcendi Chriſtum eſſe filium dei. Joann.j. vidimus
gloriam eius:quaſi vnigeniti a patre plenum gratie ⁊ verita⸗
tis[partim manet ineternū]:ſcilicet perpetue in illis:a qui⸗
bus nunquam recedit propter peccatum.quia nullum pecca⸗
tum tales committunt:propter quod fugiat ab eis ſpirituſ⸗
ſanctus [recedit] quo ad aliqua ſpectantia ad effectus gra⸗
tiarum gratis datarum.[Manet quippe]ponit effectus ali⸗
quos eorū quos ſpirituſſanctus efficit in his:in quibus ma⸗
net quo ad inhabitantem gratiam. Et exemplificat de beati⸗
tudinibus de quibus Mat.v.beati pauperes: beati mites.
ceteriſqꝫ ſpirituſſancti fructibus.apoſtolus ad Gala.v.enu⸗
merat fructus ſpiritus dicēs fructus autem ſpiritus eſt cha
ritas:gaudiū:pax:patientia:benignitas:lenitas: longanimi⸗
tas:manſuetudo:fides:modeſtia:continentia:caſtitas:aduer⸗
ſus huiuſmodi non eſt lex [recedit] oīa ſunt plana vt patet.

1 ☞Charitas ꝙ non excidet quomodo intelligatur ratio⸗
nem reddit.nume.2.

Charitas. Sequit̄ ſcda authoritas que eſt
apoſtoli.ij.ad Corin.xiij.videli
cet charitas nunquā excidet.Sed nec hec authori⸗
tas intellecta ſicut debet intelligi:facit ad propo⸗
ſitum allegantis.Non enim charitas dicitur non excidere:ita
1 qd in hac vita per peccatū non poſſit amitti:† ſed pro tanto
dicit apoſtolus qd non excidet.quia ſicut in hac vita eſt ita ⁊
in alia vita non euacuabitur:ſicut fides ⁊ ſpes euacuabūtur:
ſed manebit etiam augmentata ⁊ conſummata:quoniam pre⸗
ſentia amati nō tollit amorem.ſed auget.vnde charitas cum
ſit amor dei:quādo deū videbimus:non tolletur charitas:ſed
magis in nobis augebitur qd propheta Eſa.manifeſte innue
re videtur Eſa.xxxj.dicens dn̄s ignis in ſion.i.in eccl'ia mili⸗
tante ⁊ caminus in hieruſalē.ſ.ſuperna.i.ardentiſſima chari⸗
tas: ⁊ in hoc apl's cōmendat charitatem ſuper fidem ⁊ ſpem:
cum ait:charitas nunq̄ꝫ excidet:ſiue prophetie euacuabūtur
2 ſiue lingue ceſſabūt ſiue ſcientia deſtruetur ⁊c.† Ratio autem
quare charitas nō excidet ſed bene ſpes fides prophetie ⁊ hu⸗
S. Thom̄. iuſmodi eſt iuxta ſanctū Tho.qm̄ amor ſm̄ rationē ſue ſpe⸗
ciei nō importat aliquid imperfectionis ſed magis perfectio⸗
nis inquantū importat quandā intimationē affectus:⁊ quan⸗
dam intimationē in re amata.vnde gloria adueniens nihil de
his que ad ſpeciē charitatis pertinēt tollit,⁊ ideo nō deſtrue⸗
tur charitas.Econuerſo vero eſt de fide,⁊ ſpe.fides em̄ cum ſit
ſpecularis viſio ⁊ enigmatica: imperfectionem importat,ſci⸗
licet obſcuritatē.vnde cum gloria adueniens omnem obſcu⸗
ritatem ⁊ imperfectionē tollit:tollet quidē modū fidei:quan⸗
tum ad modū cognoſcendi ſed remanebit cognitio eorū:quo⸗
rum eſt fides.non quidem iam enigmatica, ſed clara.ſimiliter
dicendū eſt de ſpe:que cū ſit expectatio future beatitudinis:
importat quid imperfectionis:videlicet ipſius rei ſperate ab⸗
ſentiam,⁊ carentiā:vnde preſente beatitudine neceſſario eua⸗
cuabit̄ ſpes.vnde ad Rom.viij.ſpes que videtur nō eſt ſpes.
glo.res ſperata que videtur non eſt ſpes.i.non eſt ſubiecta.

1 ☞Spirituſſanctus quare dicitur vnctio.

Vnctio. Sequit̄ tertia authoritas que indu⸗
cit̄,⁊ eſt beati Auguſt.ſuper ep'lam
Jo.⁊ dicit.ꝙ vnctio inuiſibilis ſit ſpūſſctūs de qua.
j.Jo.ij.⁊ vos vnctionē accepiſtis ab eo,⁊ manet in
vobis,⁊ nō neceſſe habetis:vt aliquis doceat vos.ſed vnctio
eius docet vos de oībus.i.ſpūſſctūs.† Dicit̄ aūt ſpūſſctūs vn
ctio:qr oēs tribulationes mūdanas ſanas facit, ⁊ iocundas:
ſm̄ illud in labore requies:in eſtu temperies:in fletu ſolatiū.
Eſt etiā vnctio inuiſibilis effectus ſpirituſſancti:ſcꝫ ipſa cha
ritas:[que quāuis ardēte ſole]:ſcilicet alicuius tribulationis
[areſcere nō poteſt]:ſcilicet quantū eſt de ſe:vt ſupra expoſi⸗
tū.vnde cāticorū vlti.habetur ꝙ aque multe non poterūt ex⸗
tinguere charitatē.⁊ apoſtolus ad Rom.viij.inquit quis po⸗
terit nos ſepare a charitate xp̄i.An tribulatio ⁊c.vel [nō po⸗
Augu. teſt].i.non cōuenit.vt exponit Augu.dicens.quod loquatur
de charitate ſcꝫ finali:que eſt effectus p̄deſtinationis.[Nutri⸗
tur calore ſolis].i.tribulatione ipſa incenditur,⁊ augetur.vt

pſ.lix.c — patet in bonis viris ſm illud.pſ.da nobis dñe auxiliū de tribulatione. Quod aūt per ſolem feruoꝛ alicuius tribulationis poſſit intelligi:accipi poteſt ex illo canti.j.Nigra ſum:ſed foꝛmoſa.qꝛ decolorauit me ſol.glo.interli.i.tribulationis exercitatio.patet autem ex dictis ꝙ etiam predicta authoritas expoſita ſicut eſt non facit ad propoſitum allegantis.

Pennata. Iſta eſt quarta authoritas que inducitur ad probādum:ꝙ charitas ſemel habita amitti nō poſſit:in qua authoritate tangit illud ezechiel.j.ꝙ vidi quatuoꝛ aīalia pennata:de quibus ibidē dicit:ꝙ non reuertebanť cum incederēt:ſed vnūquodqꝫ ante faciē ſuā gradiebatur.Quē locū exponens beatus Gregoꝛius dicit.[Pennata animalia minime reuertūtur quia ⁊c]. Sed nec iſta authoritas propoſitum probat inducentis: quoniam licet ſancti viri faciant: ſicut dicit beatus Gregoꝛ. hic:ex hoc tñ non ſequiť abſolute:⁊ ſimpliciter:ꝙ charitas ſemel habita a quocūqꝫ amitti non poſſit:vt manifeſtū eſt. Non enī oēs habētes charitatē ſunt de numero ⁊ qualitate ac perfectione illoꝛū quatuoꝛ aīaliū.[Et paulo poſt nemo]. Inducit Grego.verba euangelij. Luc.ix.[qđ qꝛ electis].i.pdeſtinatis.Aug.[p pphetā] Ezechielē.c.j.Et [paulo poſt vnde paulus] inducit verba Pauli.ad Philip.iij.⁊ poſtea exponit dicens [vnū].q.d.non cōprehendi:ſed vnū de me vobis aſſero.[ꝙ que retro ſunt obliuiſcēs:qꝛ temporalia] exponit idem.ſ. in eadē homilia. [Non reuertebātur] verba ſunt Ezechielis. [quia electi] ſequitur expoſitio Grego. [Non redeant] finaliter. Hugu.[per ſalomonē] in prouer.iiij. [Iuſtoꝛum ſemita perfectū diem].i.ad vitam. [In eoꝛū] verba ſunt Grego.exponentis verba ſalomonis [perfectū diē].i.vitam eternā:que eſt dies perfecta plena luce diuinitatis. [Minus aliquid] qꝛ beatitudo eſt tota ſimul ⁊ perfecta poſſeſſio vt dicit boethius ⁊ vt dicit apſs:tunc erit deus oīa in oībus. Sed nec hoꝛū aliquid facit ad propoſitū inducentis:vt eſt manifeſtum.[Item in eadē homilia idem Grego.pōt diſcurſus] tāgit illud Ezechielis primo.ꝙ iuxta.iiij.aīalia que viderat erāt quatuoꝛ rote:in quibus erat ſpūs vite:⁊ quocūqꝫ ibat ſpūs:ſequebātur rote:⁊ cum ſtabat:ſtabant.⁊ ita ſpūs qñqꝫ ſtabat: ⁊ qñqꝫ mouebať.⁊ hec Grego. exponit myſtice ſic dicens.ꝙ quantum ad gratias ⁊ ceteras virtutes:ſine quibus nō eſt ſalus nec ad celeſtem patriā perueniri pōt: ſpūſſanctus in ſanctis viris manet:ſed in eis non manet:ſed recedit ab eis quantū ad operationem miraculoꝛū: ſiue ad aliquos effectus gratie gratis date ſine quibus habetur ſalus aeť pōt ad celeſtē beatitudinē perueniri [miſericoꝛditer recedit] ne ſ.inde ſuperbiat hō.

Exponit literam. — Hugu. — Boethius.

Item ambroſius. Ficta ⁊c. Quinta authoritas pꝛincipalis. ficta ⁊c. ſed nec iſta authoꝛitas facit pro inducētibus:qm̄ non accipitur ibi ficta pro non vera: ſed pro fragili:ſeu debili:non enim omnis charitas eſt eque perfecta:ſicut alia:vt infra diceť.verū enī dicit Ambroſius ꝙ fragilis erat charitas:q̄ in aduerſitate:vbi potius eſt cōpatiendū ⁊ miſerandū hoīem deſerit.

1 ☞ Superbia eſt initium omnium maloꝛum.
2 Finis alicuius peccati eſt deſiderabilis propter duo.

Ex premiſſis. Ex prefatis authoꝛitatib⁹ inductis infert Gratian⁹ [falſe tñ] tria. primū eſt:ꝙ charitas ſemel habita amitti nō poſſit.ſcōm eſt: qui charitatē ſemel habuerit vlteri⁹ criminaľr peccare nō poſſit. Tertiū eſt:ꝙ pniam nō agit:qui poſtmodū eſt peccatur⁹: quia talis pſupponiť vtiqꝫ charitatē habuiſſe:duo vero vltima proſequiť probādo ea aliquib⁹ authoꝛitatibus vſqꝫ ad.ſ. hec de charitate.loca patebūt diſcurrendo p ſingula. Litera. [Ex premiſſis] falſum eſt:ꝙ tale qđ ſequatur loquiť autē ſm opinionē allegantiū prefatas authoꝛitates [ad gratiam] i.virtutē ipſius charitatis:quā dum qs bȝ ⁊ ſm eam operať: nō peccat:nec ēt pōt peccare.ꝙ vt dicit Aug.de li.ar.virtute nemo male vtiť [nō ad naturā].ſ.peccātis q̄ cū li.ar.habeat in via exiſtēs peccare pōt:cū agere ꝯ charitatē poſſit [qui ergo ꝯ charitatē] ecce ſcōm qđ falſum eſt.hoc tñ pbare nitiť authoꝛitate Aug.in homi.viij.ſed reuera Gratianus fallitur qm̄ per authoꝛitatē illam magis vř probare oppoſitū.expreſſe enī preſupponit Aug.ꝙ pñtia charitatis euellať cupiditas ⁊ ecōuerſo:⁊ per ꝯſequēs:ꝙ charitas ſemel habita cupiditate poſſit euelli.Circa vero hoc quod dr hic ab Aug.iuxta apſtm j.Timo.vj.ꝙ oīum maloꝛū radix ſit cupiditas. Eſt notandū
1 ꝙ ſicut cupiditas dr radix omniū maloꝛū † ita ſupbia initiū oīm maloꝛū eccl.x. Et rō huius ſm Aug.ſup epſtam ad ti.colligiť ex hoc.oīa enim cōſiſtūt in appetitu:⁊ ideo oꝛigo peccatorū eſt ſm oꝛiginem appetibiliū.oꝛigo appetibiliū procedit ex fine:⁊ ideo quātū aliquod pctm̄ bȝ finē magis deſiderabilem

Cōtra gratianum. — Exponit literam. — Auguſti.

2 tanto eſt pꝛius.† Finis autē alicuius peccati eſt deſiderabilis propter duo.ſ.ppter ſeipm̄:⁊ hoc eſt excellentiſſimū.qꝛ ad hoc vult homo bonū illud:vt excellat:⁊ hoc eſt ſuperbia:⁊ ideo ſuperbia eſt initium oīm maloꝛū. Item ppter aliud ⁊ hoc eſt qꝛ valet ad oīa:⁊ hmōi ſunt diuitie.qꝛ ppter hoc credūt ſe habere oīa : ⁊ ex iſta parte auaritia eſt radix omniū maloꝛū. Supbia ergo eſt ſicut initiū : ⁊ auaritia ſicut radix omniū maloꝛū. hec ſanct⁹ Tho. [Radix omniū] qꝛ nō eſt aliqđ genus mali: qđ quandoqꝫ non proueniat ex cupiditate.[Cum ergo quis] hic Gratianus falſum ex falſis cōcludit.falſum enī preſupponit:videlicet ꝙ qui criminaliter peccat nunꝗ charitatem habuit qđ manifeſte falſum eſt:vt ſuperius probatum eſt ⁊ infra oſtendeť. Et ex hoc falſo elicit aliud falſum:videlicet.ꝙ nullus poſſet pniam agere:qui quandoqꝫ criminaliter peccaſſet.

S.Thom. — Cōtra gratianum.

1 ☞ Charitas quare dicatur aqua.
Et quare dicatur ſalire faciens in vitam eternam.num.2.

Charitas. Inducit aliā authoꝛitatē Augu.ad probandū: ꝙ qui criminaliter peccat:charitatē nunꝗ habuit. [Chari-
1 tas eſt aqua]† charitas dr aqua tū qꝛ lauat ⁊ mundat animā:tum quia delet maculas peccatoꝛū. Pꝛimo oſtendamus ꝙ per illā authoꝛitatē male arguiť ad ppoſitū inducentiū.virt⁹ enī argumēti eoꝛū ſtat in hoc.Charitas eſt aqua: de qua qui biberit nō ſitiet ineternū.ſed repꝛobi ſitiēt ineternū.ergo nunꝗ habuerūt charitatē.licet verū ſit de finali charitate.vñ qñ dr ꝙ charitas ſit aqua ſaliēs in vitā eternā. Intelligendum eſt:per cām.qꝛ cām habet perpetuā:ſcȝ ſpm̄ ſctm̄: qui eſt fons vite nunquā deficientis.⁊ ideo qui ex eo bibit:non ſitiet ineternū. Sicut qui haberet in ventre fontē aque viue:
2 nō ſitiet vnꝗ.exemplū eſt ſancti Thome ſuper Joannē.† Et ideo charitas dr ſalire faciens in vitā eternā:qꝛ ipſa charitas eſt qua meremur vitā eternā:⁊ per eā tāꝗ p vnā excellentiſſimā peruenimus ad beatitudinē:ſi in ea pſeueramus:qꝛ pſeuerantibus tantū dať coꝛona.[Item dñs].ſ.Jo.vj.[qui credit in me habet vitam eternā] iſta argumētatio etiam nulla eſt.⁊ peccat eodē pctō:ſicut pꝛecedens.clarū enī eſt ꝙ illa ꝯña nulla eſt.repꝛobus nō eſt habiturus vitā eternā.ergo nunꝗ credidit in xp̄m. ſicut ptȝ de multis fidelibus:qui dānati ſunt. Cū autē dr [qui credit in me habeat vitā eternā] intelligiť in ſpe: non in re.qꝛ fides non clara viſione:imo fidei ſuccedit viſio vt ait Auguſti.dicēte aplo.j.Coꝛin.xiij. Cum venerit qđ perfectum eſt:euacuabitur quod ex parte eſt.videmus nūc per ſpeculum in enigmate:tunc aūt facie ad faciē patet ergo qđ argumentatio quā facit Gratianus in litera nulla eſt:cum ait.[qui ergo non habet vitam eternā].ſ.in re [in Chꝛiſtū non credit] imo eſt erronea ꝯña.Conſtat enim:ꝙ viatoꝛes fideles non habent vitam eternā in re:ſed ſoli cōpꝛehenſoꝛes:⁊ nihilominus per gratiā dei multi eoꝛū credunt non ſolū Chꝛiſto ſed etiā in xp̄m qđ eſt amando in ipſum tendere.[aplꝰs] ad Gal.v. [fides per dilectionē].i.dilectione infoꝛmata operatur. Nam vt habeť Jaco.ij. Fides ſine operib⁹ moꝛtua eſt [hinc dūtaxat] hoc eſt dictū ꝙ ſine charitate nulla fit peccatoꝛū remiſſio:ſine qua charitate cetere virtutes imperfecte ſunt [qđ ſi charitas a fide chꝛiſtianoꝛū].ſ.foꝛmata ptȝ ex dictis:ꝙ eius argumētatio nullius ſit roboꝛis. [Itē dñs.Ego ſum panis viuus] viuificans comedētes:[qui de celo deſcēdi] licet enī coꝛpus xp̄i materialiter de terra fuit:ſcȝ virginali.ſm illud:terra noſtra dedit fructū ſuum.actiue tamen de celo venit:inquātum virtute diuina foꝛmatū fuit in vtero virginis:de celo etiā venit. quia perſona eterna ⁊ increata filij dei de celo venit per carnis aſſumptionē.Notandū qđ iſta argumentatio quā facit Gratianus in litera nulla eſt:imo eſt fatua:⁊ creſcit ex mala intelligentia verbi xp̄i:licet enim verū ſit ꝙ qui manducat panem illū viuū:qui de celo deſcendit in fide ⁊ charitate perſeuerans viuit ineternū.Non tamen ſequitur:ꝙ qui viuit ineternū:aut non viuet:ꝙ nunꝗ manducauerit panē illum. Quēadmodū licet qui bona egerunt ibunt in vitā eternā. Non tamē ſequitur:pꝛopter hoc ꝙ qui non ibunt in vitam eternā:nunꝗ fecerint bona aliqua:qꝛ vita eterna cum oībus xp̄m manducantibus aut oībus benefacientibus pꝛomittiť:intelligiť de perſeuerantibus.vt ait beatus Bernard.perſeuerantia ſola meretur verberibus gloꝛiā:coꝛonā virtutibus:pꝛoꝛſus abſqꝫ perſeuerātia:nec qui pugnat victoꝛiā:vt palmā victoꝛ conſequiť. Item idē.tollere perſeuerantiā:nec obſequiū mercedē habet nec bñficiū gloꝛiā:nec laudē foꝛtitudo.deniqꝫ non qui incepit: ſed qui pſeuerauerit vſqꝫ in finē ſaluus erit.licet ergo q manducat panē viuū illū:ſiue q credit in xp̄m p fidē charitate foꝛmatā:hȝ vitā eternā[hic p cām]qꝛ habet grām.gratia aūt vita eterna.ad Roma.vj.vel habet in ſpe:nō tñ habet in re:habiturus

Exponit literam. — S. Thom. — Auguſt. — pſ.lxvj.a — Cōtra gratianum. — Bernar.

biturus tñ eſt in re:ſi pſeuerauerit in grā ⁊ charitate habita ſicut ſepe dixim⁹.pȝ ꝗ ꝙ nō ſit bona argumētato iſta. Iſte repꝛobus nō hȝ vitā eternā in re:ꝗ nūꝗ pꝛius credidit in xp̄m.

2 ☞ Perfectio charitatis poteſt intelligi dupliciter.
4 Uirtus poteſt dupliciter intelligi maioꝛ vel minoꝛ.
6 Diſtinctio infoꝛmis eſt duplex.
7 Subiectum charitatis quid ſit.
8 Charitas non augetur per additionem.
9 Augmentū charitatis ſiľe eſt augmento qualitatū naturaliū.
10 Moueri aliquid ſm eſſentiam eſt dupliciter.
12 Terminus augmēti alicuius foꝛme poteſt pꝛefigi tripliciter.
13 Charitas anime Chꝛiſti ⁊ marie virginis eſt maioꝛ ꝗ ſit cuiuſcunqꝫ qui ſit in ſupꝛemo oꝛdine angeloꝛum.
14 Charitas non augetur in beatis pꝛopter conditionē ſtatus.
16 Peccatum veniale non meretur diminutionem charitatis.
17 Cupiditas eſt duplex.
20 Fides aliquo modo creuit ſecundum ſucceſſionem tempoꝛū.
21 Fides poteſt eſſe maioꝛ in vno fideli quam in alio.
Et in vno ⁊ eodem fideli maioꝛ vno tempoꝛe.ꝗ alio.num.22.
23 Obiectum fidei poteſt dupliciter conſiderari.
24 Charitas poteſt dici perfecta tripliciter.
25 Perfectum dicitur tripliciter.
26 Timoꝛ ſeruilis aliquando pꝛeparat locum charitati.
27 Timoꝛ ſeruilis an maneat cum charitate.
Quod ſic quantum ad ſubſtantiam.num.28.
29 Amoꝛ ſui tripliciter ſe poteſt habere ad charitatem.

Hec que de charitate. Sequiť tertia ps huius diſtinctionis in qua magiſter Gratian⁹ volēdo rñdere ad auctes inductas p ea parte:ꝙ charitas ſemel habita amitti nō poſſit:dicit.ꝙ ſunt intelligēde de charitate pfecta.Et inde ſumpta occaſione oſtēdit in virtutib⁹ eſſe gradus. Et diuidiť hec pars. pꝛimo oſtendit hoc de directo multis auctibus.ſcđo oſtendit hoc ex cōtrario.ſcđa ibi:⁊ ecōtrario aūt. Itē pꝛima pōt diuidi in tot partes quot inducit auctes ⁊ rationes ad pꝛobandū. ꝙ gradus ſint in virtutibus: de quibus per ſingula videbimus cum ſit materia pendens. Pꝛo plenioꝛi intelligētia eoꝛū que tanguntť tam in textu ꝗ in hac parte. Querūtur ſeptem.

Diuiſio. — Subdiui.

1 Pꝛimo vtrum in hac vita poſſit eſſe perfecta charitas.
3 Secundo vtrum in virtutibus ſint ponendi gradus.
5 Tertio vtrum charitas augeri poſſit in via.
11 Quarto vtrum in infinitum charitas in via poſſit augeri.
15 Quinto vtrum charitas poſſit minui.
18 Sexto vtrum in charitate conuenienter diſtinguanť gradus:ſcilicet charitas incipiens ⁊c.
19 Septimo vtrum in fide poſſint gradus poni.

1 **Ad pꝛimum** Sic pꝛocediť.† Et videť ꝙ in hac vita non poſſit eſſe perfecta charitas. Pꝛimo ſic.qm̄ ſi poſſet eſſe in hac vita perfecta charitas maxime fuiſſet in apoſtolis:qui dicuntur recepiſſe pꝛimitias ſpirituſſancti.ad Roma.viij.ſed in eis non fuit.dicit enī apoſtolus ad Philip.iij. Non ꝙ iam cōpꝛehēderim aut perfectus ſim.ergo charitas in hac vita perfecta eſſe non poteſt. Scđo dicit Augu.lib.lxxxiij.quaſi nutrimentū charitatis eſt minuere cupiditatem. Perfectio nulla vbi cupiditas.ſed hoc non poteſt eſſe in hac vita:in qua ſine peccato viuere non poſſumus ſm illud.j.Jo.ij.ſi dixerimus qꝛ peccatum non habemus ⁊c. Tertio illud quod iam perfectū eſt creſcere vlteri⁹ nō pōt.ſed charitas ī hac vita ſemp pōt augeri.ergo charitas in hac vita non poteſt eſſe perfecta. In oppoſitū eſt tex.pꝛeſentis litere:in quo aperte pſupponitur.ꝙ in hac vita poſſit haberi perfecta charitas. Reſpōdeo dicendū ꝙ charitas perfecta pōt haberi aliquo modo in hac vita. Iſta concluſio patet authoꝛitate beati Auguſtini qui ſuper pꝛimā canonicā beati Joānis dicit.Charitas cū fuerit roboꝛata perficitur cum ad perfectionē peruenerit : dicit apoſtolus cupio diſſolui ⁊ eſſe cū Chꝛiſto.ſed hoc eſt poſſibile in hac vita ſicut in Paulo fuit.ergo charitas in hac vita poteſt eſſe perfecta. Uerum pꝛo claríoꝛi intelligentia huius cōcluſionis iuxta ſanctum Thomā in ſcđa ſcđe.queſtione.xxiiij.ar.viij.eſt no-
2 tandū† ꝙ perfectio charitatis poteſt intelligi dupliciter.vno modo ex parte diligibilis. Alio modo ex parte diligētis. Ex parte quidem diligibilis perfecta eſt charitas : vbi diligitur aliquid quātum diligibile eſt.deus autem tantum diligibilis eſt:quantum bonus eſt.bonitas autem eius infinita vnde infinite diligibilis eſt.Nulla autem creatura poteſt eum diligere infinite:cum quelibet virtus creata ſit finita.vnde per hūc modum nullius creature charitas poteſt eſſe perfecta:ſed ſolum charitas dei:qua ſeipſum diligit.Ex parte vero diligentis charitas dicitur eſſe perfecta:quando aliquis ſecundū totum ſuum poſſe diligit. Quod quidem contingit tripliciter. vno modo ſic.ꝙ totū coꝛ hominis actualiter feratur in deum: ⁊ hec eſt perfectio charitatis patrie: que non eſt poſſibilis in hac vita:in qua impoſſibile eſt pꝛopter humane vite infirmitatem ſemper actu cogitare de deo : ⁊ moueri dilectione ad ipſum. Alio modo vt homo ſtudium ſuum deputet ad vacandum deo:⁊ rebus diuinis pꝛetermiſſis alijs:niſi quātū neceſſitas pꝛeſentis vite requirit. ⁊ iſta eſt perfectio charitatis: que eſt poſſibilis in vita:non tamē cōis omnibus charitatem habentibus. Tertio modo ita ꝙ habitualiter aliquis coꝛ ſuū ponit in deo ita ſcȝ ꝙ nihil cogitet vel velit ꝙ diuine dilectioni ſit contrariū.⁊ hec perfectio eſt cōis omnibus charitatē habentibus. Ad rationes in oppoſitū. Ad pꝛimā reſpōdetur ꝙ apoſtolus negat de ſe perfectionem patrie.vnde glo. vbi dicit ꝙ perfectus erat viatoꝛ:ſed non ipſius itineris perfectione peruentoꝛ. Ad ſecundā dicitur ꝙ hoc dicitur pꝛopter peccata venialia:que non cōtrariantur habitui charitatis:ſed actui : ⁊ ita non repugnant perfectioni vie:ſed perfectioni patrie. Ad tertiam reſpōdetur dicendo:ꝙ perfectio vie non eſt perfectio ſimpliciter:⁊ ideo ſemper hȝ ꝙ creſcat.

Pꝛimū argumētum. — Scđm ar. — Tertiū ar. — Opponit ī contrariū. — Auguſtin. — S.Thom. — Ad pꝛimū argu. — Ad ſcđm. — Ad tertiū.

3 **Ad ſecundum** Sic pꝛoceditur †. Et videť ꝙ in virtutibus nō ſint gradus. Pꝛimo ſic.dicitur Apoca.xxj.ꝙ latera ciuitatis hieruſalē ſunt equalia per hec autem ſignificantur virtutes:vt gloſ.dicit ibidem.ergo omnes virtutes ſunt equales.ergo nō poteſt in eis eſſe gradus. Secundo ſic.omne illud cuius ratio cōſiſtit in maximo:nō poteſt eſſe maius:vel minus.ſed ratio virtutis conſiſtit in maximo. Eſt enī virtus vltimū potentie:vt dicit philoſophus in pꝛimo de celo. Et Auguſti.etiā dicit in.ij.de lib.ar.ꝙ virtutes ſunt maxima bona:qbus null⁹ poteſt male vti.ergo ⁊c. Tertio quātitas effect⁹ penſať ſm virtutē agentis.ſed virtutes perfecte q̄ ſunt virtutes infuſe ſunt a deo cuius virtus eſt vnifoꝛmis:⁊ inſita.ergo omnes virtutes ſunt equales. In oppoſitū eſt text.pñtis lře. Rñdeo dicendū ꝙ in virtutib⁹ ſunt gradus. Et hoc duplř ſicut tangitur in litera. Pꝛimo ſunt grad⁹ inter virtutes:ita ꝙ vna virtus eſt potioꝛ ⁊ altioꝛ alia. Hoc aūt oſtēdiť ſic. Cauſa ſemper potioꝛ eſt ſuo effectu:⁊ in effectibus tanto aliquid eſt potius: quāto eſt cauſe ppinquius. Cauſa autē ⁊ radix hūani boni eſt ratio:⁊ ideo pꝛudētia que pficit rōnē pꝛeferť in bonitate alijs virtutib⁹ moꝛalib⁹ pficientib⁹ vim appetitiuā inquātū participat rōnem:⁊ in his eſt etiā vna altera melioꝛ:quāto magis ad rōnem accedit.vñ ⁊ iuſtitia q̄ eſt in volūtate pꝛefertur alijs virtutib⁹ moꝛalib⁹.vñ phs dicit.v.ethi.ꝙ iuſtitia eſt pꝛeclariſſima virtutū:⁊ foꝛtitudo : que eſt in iraſcibili pꝛeferť tēperantie:que eſt in cōcupiſcibili:q̄ minus participat rōnē:vt patet.vij.ethi. Ptȝ etiā pꝛefata cōclō in virtutib⁹ theologicis: inter quas charitas eſt maioꝛ.j.coꝛin.xiij. Scđo ſunt gradus in virtutib⁹.ita:ſcilicet quod in vna ⁊ eadē virtute eiuſdē ſpeciei vt in vno ſit maioꝛ charitas : quā in alio:⁊ in diuerſis tpibus in vno ⁊ eodē ſit nūc maioꝛ:ꝗ fuerit vel ecōtrario.
4 Sed hic eſt notandū † ꝙ virt⁹ pōt duplř intelligi dici maioꝛ vel minoꝛ.vno mō ſm ſeipſam. Alio mō ex parte participationis ſubiecti. Si igiť ſm ſeipſam conſidereť magnitudo vel paruitas eius attendiť ſm ea ad que ſe extēdit. Quicunqꝫ aūt hȝ aliquā virtutē puta tēperantiā hȝ ipſam quātū ad oīa ad que ſe extendit temperātia:qđ de ſcīa ⁊ arte non cōtingit. Non enī quicūqꝫ eſt grāmatic⁹ ſcit oīa:que ad grāmaticā pertinēt. Et ſm hoc bene dixerūt ſtoici vt ſimplicius dicit in lib. pꝛedicamētoꝛū.ꝙ virtus nō recipit magis ⁊ minus ſicut ſcia vel ars:eo ꝙ rō virtutis conſiſtit in maximo. Si vero virtus cōſidereť ex parte ſubiecti partis paucis ſic cōtingit virtutē eſſe maioꝛē ⁊ minoꝛē ſiue ſm diuerſa tpa in eodē:ſiue in diuerſis hoībus:qꝛ ad attingendū mediū virtutis qđ eſt ſm rationem rectā vnus eſt melius diſpoſitus:quā alius:vel pꝛopter maioꝛē aſſuetudinē : vel pꝛopter melioꝛē diſpoſitionē nature: vel pꝛopter perſpicacius iudiciū rationis:ſit etiā ppter mai⁹ gratie donū qđ vnicuiqꝫ donatur ſm mēſurā donationis xp̄i vt diciť ad ephe.iiij. Et in hoc deficiebāt ſtoici eſtimātes nullum eſſe virtuoſum dicendū:niſi qui fuerit ſumme diſpoſitus ad virtutē. Non enī exigiť ad rationē virtutis:ꝙ attingat recte rationis mediū in indiuiſibili:ſicut ſtoici putabāt:ſed ſufficit ppe mediū eſſe vt in ſcđo ethi.dicitur. Idem indiuiſibile ſignū vnus pꝛomptius attingit ꝗ alius:ſicut etiā patet in ſagittatoꝛibus trahentibus ad certū ſignū. His habitis dicendū eſt ad rōnes. Ad pꝛimā de lib.apoc.rñdeť ꝙ equalitas illa non eſt ſm quātitatē abſolutā:ſed eſt ſcđm ppoꝛtionē intelligendi.qꝛ omnes virtutes pꝛopoꝛtionaliter diſtāt in hoīe. Ad ſcđam rñdeť ꝙ maioꝛ eſt vera de maximo ſiue vltimo indiuiſibili vltimū aūt qđ pertinet ad virtutē cū non ſit vlti-

Pꝛimū ar. — Scđm arg. — Tertiū ar. — Opponit ⁊ Rñdet. — Ad pꝛimū argumētū. — Ad ſcđm.

mũ indiuiſibile:poteſt habere rationẽ magis vel minus boni
ſm modos predictos.¶Ad tertiã reſpondeĩ:q rõ non pce
dit.q2 deus non operaĩ ſm neceſſitatẽ nature:ſed ſcõm ordi
nem ſue ſapientie ſcõm quem diuerſam menſurã virtutis ho
minibus largitur ſcõm illud ad Ephe.iiij.vnicuiq3 noſtrum
data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti.

5 Primũ ar. **Ad tertium** Sic proceditur.†Et vr q charitas
nõ augeaĩ. ¶Primo ſic.Nihil au
geĩ niſi quãtũ.ſed charitas non eſt quãtitas:ſed q̃litas.ergo
Scdm arg. videĩ q charitas nõ augeĩ.¶Scdo ſic.augmẽtũ.ſit ſpẽs mo
tus:oẽ qõ augeĩ moueĩ.ergo qõ ſm eſſentiã augetur ſm eſſen
tiam moueĩ:ſed qõ augeĩ ſm ſuam ſubſtantiã corrumpiĩ:vel
gñaĩ:ſed gñatio ⁊ corruptio ſunt mutatiões i ſubſtãtia.ergo
charitas nõ augeĩ p eſſentiã niſi cũ corrũpiĩ vel gñaĩ:ſꝫ cha
ritas nõ corrũpiĩ:q2 charitas nũq̃ excidet.j.ad cori.xiij.ergo
Tertiũ ar. ſequiĩ q charitas nõ eſſentialr augeĩ.¶Tertio ſic.Si chari
tas opꝫ:q ad aliquã ſpeciẽ motus eius augmẽtũ reducaĩ.ſed
non põt reduci niſi ad alterationẽ:que eſt mot⁹ qualitatis:ſed
alteratio:vt pbat phus.vij.ethico.nõ eſt in aĩa:niſi ſm partẽ
ſenſitiuã:i qua nõ eſt charitas.ergo vr q charitas nõ augea
Quartũ ar. tur.¶Quarto ſic.cuius cã ſemper ſe hꝫ eodẽ modo:illud nec
augeĩ nec minuiĩ: nec aliquo modo variaĩ.ſed cã immediata
eſt deus.qui ſemp eodẽ modo ſe hꝫ.ergo charitas non variaĩ
Opponit i contrariũ. Auguſt. p augmentũ.¶In oppoſitũ eſt lrã pñtis textus. ¶Rñdeo
duo ſunt hic vidẽda.primũ eſt.q charitas augeaĩ.que cõclu
ſio ptꝫ pmo ex illo Aug.ſup Joan. dicẽtis. Charitas mereĩ
vt aut hoc mereaĩ pfici.¶Scdo pꝫ ex eo de Augu.q ait cha
ritas cũ fuerit nata nutriĩ:cũ fuerit nutrita:roboraĩ:cũ robo
rata:pficiĩ. Omne aũt in quo pgreſſus ſm diuerſos gradus
attẽdiĩ:augeĩ.ergo charitas augeĩ. ¶Scdo probaĩ rõne ſic
S. Thom. iuxta ſctm Tho.in.ij.ij.Ex hoc eñ dicimur viatores:q i deũ
tendim⁹:qui eſt vltimus finis noſtre beatitudinis:in hac au
tem vita tãto magis procedimus:q̃to deo magis appropin
quamus:deo aũt non appropinquaĩ paſſibus corpis:ſed affe
ctibus mẽtis.ſed hanc appropinquitatẽ facit charitas:q2 per
ipſam mẽs deo vnitur.ergo de rõne charitatis vie eſt:vt poſ
ſit augeri: qm ſi nõ poſſet augeri:iam ceſſaret vie proceſſus:⁊
ideo apls charitatẽ viã noiat dicẽs.j.Corin.xiij.Adhuc excel
lentiorẽ vobis viã demonſtro.quãtum ad primũ hoc ſufficiat.
¶Circa ſcdm ſcꝫ de modo augmẽti charitatis eſt notandũ.
q circa augmẽtũ charitatis duplex eſt opinio in gñali. Qui
dam eñ dicũt charitatẽ eſſentialr non augeri:⁊ horũ fuit qua
Magiſter ſniarum. druplex opinio.Quidã eñ dixerũt vt magiſter ſnia⁊.li.j.diſt.
xvij.q charitas ſm ſe nõ augeĩ:ſed dr augeri in nobis iquã
tum in charitate proficimus:⁊ hoc q2 ponit charitatẽ ſpm̃ſan
ctũ eſſe in quẽ variatio nõ cadit. Sed hec opinio non poterit
Contra predictam opinionem. ſtare:q2 non eſt intelligendũ q nos in charitate pficiamus:q̃
eſt ſpũſſctũs:niſi aliquid fiat in nobis:qõ prius nõ fuit:⁊ hoc
non põt eſſe tantũ actus:cum ois actus ſit ex virtute aliqua
⁊ actus perfectus quali ſpũiſancto vnimur:eſt a potẽtia per
Scda opi. fectã ſuper habitũ.¶Scda opinio eſt dicentium.q charitas
eſſentialiter nõ augeĩ:ſed dr augeri inquãtũ magis firmatur
in ſubiecto. Sed hec opinio vr cõtradictionẽ implicare:q2 vt
S. Thom. arguit ſanct⁹ Tho.in primo ſcripto. Nulla forma poteſt in
telligi magis firmari in ſubiecto:niſi p hoc q habeat maiorẽ
victoriã ſuper ſubiectũ ſuũ.Augmentũ aũt virtutis victorie
redũdat in augmentũ virtutis:⁊ per cñs in augmentũ eſſen
tie:q2 virtus ſi nõ eſt ipſa eſſentia:opꝫ q ſit ab ipſa eſſentia ⁊
cõmenſuret ſibi quaſi effectus cauſe proxime.Et ita ptꝫ q eſt
implicatio cõtradictionis dicere charitatẽ augeri ſm maio
Tertia opi. rem radicationẽ in ſubiecto:⁊ nõ augeri eſſentialr. ¶Tertia
opinio eſt dicẽtiũ:q charitas nõ augeaĩ eſſentialiter eadẽ nu
mero:ſed adueniente maiore charitate:minor charitas q̃ ine
rat deſtruit:ſicut dies dr augeri:q2 maior minori ſuccedit.ſed
hec opinio etiam ſtare non põt:q2 nulla forma deſtruitur:niſi
vel per ſe ex contrario agente:ſicut albedo.vel per accidens
Contra predictam opinionem. ex corruptione ſubiecti:ſicut magnus ignis deſtruit paruũ:
quia cõſumit eius materiam. Cum ergo charitas adueniens
charitati inuente non contrariatur neq3 per ſe:neq3 per acci
dens:⁊ ſubiectum charitatis maneat:ſequitur quod impoſſi
Quarta opinio. bilis ſit illa poſitio. ¶Quarta opinio eſt dicentiũ.quod cha
ritas non augetur niſi quantũ ad feruorem. Sed hec opinio
Cõtra predictam opinionem. non poterit ſtare:quia feruor charitatis accipitur dupliciter.
Dionyſi⁹. ſcꝫ proprie:⁊ metaphorice ſcõm quod dicimus charitatẽ eſſe
calorem ⁊ intenſionẽ actus charitatis: metaphorice dicimus
feruorem ſecũdũ quod Dionyſius ponit feruidum in amore
angelorum:ſic ergo feruor acceptus eſt per ſe conſequens eſ
ſentiam charitatis.vnde non poteſt tali feruori augmentum:
niſi ipſa charitas eſſentialiter augeatur cum ſimul varietur
res:⁊ omnia que per ſe conſequuntur ipſam. Alio modo dici
tur feruor proprie: prout eſt in parte ſubiectiua:⁊ adhuc po

ſitio illa non eſt vera:q2 intentio talis non ſufficit ad augmen
tũ charitatis. q2 ſm augmentũ feruoris non attendiĩ chari
tas meriti:cũ cõſiſtat in diſpoſitione corporis.vñ magis ferue
tes non ſemp magis merenĩ:ſed ille qui dr creſcere in charita
te:creſcit etiam in merito ſi ſit in ſtatu merendi.vnde manife
ſtum eſt:q falſum ſit q ſm hmõi feruorẽ attẽdatur augmen
tum charitatis.Et ideo eſt alia opinio in generali.quod cha Quita opinio.
ritas ſcõm eſſentiam augeatur.ſed horum opinio diuiditur
in duos modos dicẽdi.Quidam enim dicunt charitatẽ auge
ri per additionem charitatis ad charitatẽ. Sed horum opi
nio ſtare nõ poteſt vt deducit ſanctus Thomas tam in ſcri S. Thom.
pto primo:quã in ſcda ſcde ⁊ in queſtionibus diſputatis.quia
omnis additio eſt alicuius ad aliqd.Unde in omni additione
opꝫ ſaltẽ preintelligere diſtinctionem eorum:quorũ vnum ad
ditur alteri ante ipſam additionẽ.ſi ergo charitas addaĩ cha
ritati:oportet preſupponi charitatẽ additã,vt diſtinctã a cha
ritate:cui additur:nõ quidem ex neceſſitate ſcõm eſſe:ſed ſal
tem ſm intellectum.poſſet enim deus etiã quantitatẽ corpo
ralẽ augere addendo aliquã magnitudinẽ non prius exiſten
tem:ſed tunc creatã:que quãuis prius nõ fuerit in rerũ natu
ra:habet tñ in ſe:vnde eius diſtinctio intelligi poſſit a quãti
tate cui addiĩ.ſi ergo charitas addaĩ charitati:opꝫ preſuppone
re ad min⁹ ſm intellectũ diſtinctionẽ vni⁹ charitatis ab alia
6 †Diſtinctio autẽ in formis eſt duplex vna quidẽ ſm ſpeciem.
Alia ſm numerũ.Diſtinctio quidẽ ſm ſpeciem in habitibus
eſt ſcõm diuerſitatẽ obiectorũ.diſtinctio vero ſm numerũ eſt
ſm diuerſitatẽ ſubiecti.Poteſt ergo cõtingere, q aliquis ha
bitus per additionem augeatur:dum extenditur ad quedam
obiecta:ad que prius ſe non extendebat:⁊ ſic augetur ſcientia
geometrica in eo:qui de nouo incipit ſcire aliqua geometrica
lia:que prius neſciebat:hoc autem non poteſt dici de charita
te;quia etiam minima charitas extendit ſe ad omnia illa:que
ſunt ex charitate diligenda.nõ ergo talis additio in augmen
to charitatis poteſt intelligi preſuppoſita diſtinctiõe ſm ſpe
ciem charitatis additẽ ad eam:cui ſuperadditur.relinquitur
ergo quod ſi fiat additio charitatis ad charitatem:quod hoc
ſit preſuppoſita diſtinctiõe ſecundũ numerũ:que eſt ſcõm di
uerſitatẽ ſubiectorum:ſicut albedo augetur per hoc quod al
bum additur albo:quãuis hoc augmento nõ fiat aliquid ma
7 gis album.Sed hoc in propoſito dici non poteſt.† quia ſubie
ctum charitatis non eſt niſi mens rationalis.Unde tale aug
mentum charitatis fieri non poteſt:niſi per hoc:q vna mens
rationalis alteri adderetur: qõ eſt impoſſibile.⁊ ſi eſſet poſſi
bile:tale augmentũ faceret maiorẽ diligentẽ non autẽ magis
diligẽtem. Relinquitur ergo q nullo modo charitas augeri
poteſt per additionẽ charitatis ad charitatẽ: ſicut dicit pdi
cta opinio. ¶Sed cõtra arguitur ⁊ videĩ q predicta opinio Opponit i contrariũ.
ſit vera. Primo ſic.Sicut enim eſt augmentũ ſm quãtitatem
corporalẽ:ita ſcõm quantitatem virtualem:ſed augmẽtum
quãtitatis corporalis ſit per additionẽ.dicit enim phs in.j.de
generatione.q augmentum eſt preexiſtenti quãtitati addita
mentũ.ergo etiam augmentũ charitatis qõ eſt ſcõm virtua
lem quantitatem erit per additionẽ.¶Secũdo ſic. Charitas Scda oppoſitio.
in anima eſt quoddam ſpirituale lumen ſm illud.j. Jo.ij.qui
diligit fratrem ſuum in lumine manet,ſed lumẽ creſcit in aere
per additionẽ,ſicut in domo creſcit lumẽ alia candela ſuper
addita, ſiue ſuperaccenſa:ergo etiã charitas creſcit in anima
per additionẽ. ¶Tertio ſic.augere charitatẽ ad deũ pertinet Tertia oppoſitio.
ſicut ⁊ ipſam cauſare:ſm illud.ij.corin.ix. augebit incremen
tum frugũ iuſtitie noſtre.ſed deus infundendo charitatẽ pri
mo aliquid facit in anima:quod prius non erat.ergo etiã au
gendo charitatem aliquid ibi facit:quod prius nõ erat.ergo
charitas augetur per additionẽ. Sed iſtis non obſtantibus
8 dicendũ eſt ſicut prius: † videlicet quod charitas non auge
tur per additionem. ¶Unde dicendum eſt ad rationes iſtas. Ad primã oppoſitio.
Ad primã reſpondetur negando conſequentiã.Pro quo no S. Thom.
tandum iuxta ſanctũ Thomã in.ij.ij.q quantitas habet ali
quid inquantũ eſt quantitas:⁊ aliquid inquantũ eſt forma ac
cidentalis.inquantum eſt quãtitas habet:quod ſit diſtingui
bilis ſcõm ſitum:vel ſm numerũ:⁊ ideo hoc modo conſidera
tur augmentũ magis per additionẽ:vt patet in aĩalib⁹. In
quãtũ vero eſt forma accidẽtalis: eſt diſtinguibilis ſolũ ſcõm
ſubiectũ ⁊ ſm hoc habet pprũ augmentũ:ſicut aĩe forme ac
cidẽtales per modũ intẽtionis eius in ſubiecto:ſicut patet in
his:que rareſcunt.vt pbat phs in.iiij.phy.Et ſic etiã ſcia hꝫ
quãtitatẽ inquantũ eſt habit⁹ ex parte obiector.Et ſic auge
tur p additionẽ inqñtũ aliqs plura cognoſcit:hꝫ etiã quãtita
tem:inqñtũ eſt forma accidẽtalis ex eo:q ineſt ſubiecto:⁊ ſcõm
hoc augeĩ in eo:q certius eadẽ ſcibilia cognoſcit nũc:q prius.
Similiter etiã ⁊ charitas quantitatẽ habet duplicẽ:ſed ſm eã
que eſt ex parte obiecti non augeĩ:vt dictũ eſt.vnde relinqui
tur q

Ad ſcdam oppoſitio. tur q per ſolã intenſionẽ.¶Ad ſcdam rñdetur negando cõ
ſequentiã.⁊ ratio eſt.q2 nõ eſt ſimile de lumine corporali:⁊ ſpi
rituali.Additio eñ luminis corporalis ad lumẽ põt intelligi
in aere propter diuerſitatẽ luminariũ cauſantiũ lumẽ.ſed ta
lis diſtinctio non hꝫ locũ in propoſito:q2 nõ eſt niſi vnũ lumi
Ad tertiã oppoſitio. nare influens lumẽ charitatis. ¶Ad tertiam rñdeĩ ſimiliter
negando cñam.⁊ ratio eſt.q2 infuſio charitatis importat quã
dam mutationẽ ſm habere charitatẽ:⁊ nõ habere.⁊ ideo opꝫ
q aliquid adueniat:qõ prius non infuit.ſed augmẽtatio cha
ritatis importat mutationẽ charitatis ſm min⁹:aut ſm ma
gis habere:⁊ ideo non opꝫ:q aliquid inſit:niſi qõ prius nõ in
fuerit.ſed quod magis inſit:qõ prius minus inerat:⁊ hoc eſt
qõ facit deus augendo charitatẽ:ſcꝫ q magis ⁊ q perfectius
ſpirituſſancti ſimilitudo participetur in anima.hac ergo opi
Scda opi. nione reprobata. Sequiĩ ſcda opinio que eſt ſancti Thome
⁊ Alberti magni.q charitas augeaĩ eſſentialiter per hoc:q
ſubiectũ eius magis ac magis participat ipſam charitatẽ.i.
ſm q magis reduciĩ ad actũ illius⁊ ſubdiĩ illi.Hic eñ eſt mo
dus augmenti proprius cuilibet forme:que intenditur vt di
S. Thom. Albertus. cit ſanctus Thomas in ſecunda ſecũde eo.quod eſt cuiuſlibet
forme cõſiſtit in eo:quo inheret ſuſceptibili. Et ideo cum ma
gnitudo rei ſequitur eſſe ipſius formã eſſe maiorẽ hoc eſt eam
magis ineſſe ſuſceptibili:non autẽ aliam formã aduenire.hoc
enim eſſet ſi forma haberet aliquam quãtitatem ex ſeipſa:non
per cõparationẽ ad ſubiectum.ſic ergo charitas augetur per
hoc:q intendiĩ in ſubiecto:⁊ hoc eſt ipſam augeri ſcõm eſſen
tiam:non autẽ per hoc q charitas addatur charitati:ſicut ẽt
phs dicit in.iiij.phy.q aliqd efficiĩ magis albũ vel magis ca
lidum nõ per additionẽ alicuius albedinis:vel caloris:ſed q2
illa qualitas que prius erat intendiĩ ſcõm propinquitatẽ ad
9 terminum.† Unde augmentũ charitatis ſimile eſt augmento
S. Thom. qualitatũ naturaliũ vt dicit ſanctus Thomas i ſcripto. Cu
ius rõ eſt:q2 qualitates naturales educunĩ de potentia mate
rie quarũ machinationes quaſdã deus opere creatiõis indi
dit ⁊ ideo qñ in actum prodeunt: eſt exitus de imperfecto ad
perfectũ.dona autẽ gratuita non educuntur quaſi de potẽtia
materie:q2 nihil eſt in potentia naturali:qõ per agens natu
rale educi non poſſit ⁊ ideo origo gratie eſt per nouã infuſio
nem ſed augmentũ eius eſt per hoc q de imperfecto ad perfe
ctum actus infuſus educiĩ.¶His habitis dicendũ eſt ad ra
Ad primũ argu. tiones in oppoſitũ.Ad primã rñdeĩ.q charitas q̃uis nõ ha
beat quãtitatẽ dimenſiuã:neq3 per ſe:neq3 per accidẽs q2 eius
ſubiectũ non eſt quãtũ tñ eſt in ea q̃titas virtutis:que nõ ſo
lum attẽditur:ſm numerũ obiectorũ:vt.ſ.plura vel paruiora
diliganĩ:ſed ſm intenſionẽ actus:vt magis vel minus aliqs
diligatur:⁊ hoc modo virtualis quantitas charitatis augeĩ.
Ad ſcdm. 10 ¶Ad ſcdam rñdeĩ.†q aliqd moueri ſm eſſentiã eſt duplici
ter vel q2 eſſentia ſua per ſe eſt terminus motus ⁊ ſic motus ſe
cundũ eſſentiam non eſt niſi motus ſecũdum eſſe ⁊ no eſſe qui
eſt generatio ⁊ corruptio.⁊ hoc modo nõ diceĩ charitas auge
ri eſſentialr.Alio mõ diciĩ aliquid moueri eſſentialiter q2 ali
quid cõiunctũ eſſentie eſt terminus motus ſicut dr aliqd mo
ueri eſſentialr dũ ſm locũ moueĩ.Nõ q ſua eſſentia ſit termi
nus motus.q2 ſic acqrereĩ nouiter.vel corrũpereĩ.ſed q2 ipſe
locus cui eſſentia ſua eſt cõiuncta eſt termin⁹ motus.Sic etiã
aliqua qualitas dr ſuo modo moueri eſſentialr put variatur
ſm perfectũ ⁊ imperfectũ vel magis ſubiectũ:ſm eã ⁊ hoc mõ
dr charitas moueri eſſentialr ſm maiorẽ vel minorẽ pfectionẽ
Ad tertiũ. virtutis eius in ſubiecto.¶Ad tertiã reſpõdeĩ.q mot⁹ cha
ritatis reduciĩ ad alterationẽ:non tñ ſm q alteratio eſt inter
contraria:put eſt tm̃ in ſenſibilibus:⁊ in ſenſibili parte aĩe ſed
prout alteratio ⁊ paſſio dr ſm receptionẽ:⁊ perfectionẽ: ſicut
ſcire ⁊ intelligere eſt quoddam pati ⁊ alterari:⁊ ſic diſtinguit
Ad quartũ. phs paſſionẽ ⁊ alterationẽ.ij.de aĩa. ¶Ad quartã rñdeĩ ne
gando aſſumptũ vniuerſalr:dicimus eñ.q licet deus ſit in
uariabilis abſq3 tñ variatiõe ſua variat res.ipſe eñ ſicut dicit
Boethius ſtabilis manẽs dat cũcta moueri.vñ q̃uis ipſe de⁹
qui eſt cã efficiens charitatis ſit in ſe immobilis tñ ſm ordinẽ
ſapiẽ ſue põt alicui maiorẽ charitatẽ prebere pro beneplacito
ſue volũtatis:⁊ ſm q aliqs ſe diuerſimode ad charitatẽ pre
parat:qui ẽt ſe hꝫ aliquo mõ ad charitatẽ:ſicut cã materialis
recipiens ad cuius etiã diuerſitatẽ ſequiĩ variatio in effectu.

11 Primũ ar. **Ad quartũ** Sic procediĩ.† Et vr q charitas vie
non poſſit augeri in infinitũ.¶Pri
mo ſic.perfectio non excedit capacitatẽ ſuſceptibilis:ſicut nec
forma capacitatẽ ſui ſubiecti:ſed capacitas creature rõnalis
que eſt ſubiectũ charitatis eſt finita.ergo charitas in infinitũ
Scdm arg. augeri nõ põt.¶Scdo ſic.nihil ordinate moueĩ ad id:qõ cõ
ſequi nõ poteſt ſm philoſophũ:ſed in infinitũ diſtans nullus
poteſt cõſequi.ergo nullus motus poteſt eſſe ſecundũ diſtan
tiam infinitã:ergo motus infinitus:ſed augmentũ charitatis

eſt quidam motus.ergo venit ad aliquem terminũ:⁊ per cñs
non procedit in infinitũ.¶Tertio ſic.oẽ finitũ per cõtinuum Tertiũ ar.
augmentũ poteſt attingere ad q̃titatẽ alteri finiti quãtũcũq3
maioris ſit.cũ ergo charitas vie ſit finita:ſi in infinitũ augeri
poſſet: ſequereĩ quod charitas vie poſſet adequari charitati
patrie:qõ eſt incõueniens.non ergo charitas vie in infinitum
poteſt augeri.¶Quarto ſic.charitas in beatis nõ poteſt au Quartũ ar.
geri in infinitũ.ergo nec charitas in viatoribus augeri poteſt
in infinitum.cña videtur eſſe bona. ¶In oppoſitũ arguitur Opponit i cõtrarium.
Primo ex glo.preſentis litere:vbi manifeſte habetur:q cha
ritas vie in infinitum põt augeri. ¶Scdo arguiĩ ex illo apli Scda oppoſitio.
ad Philip.iij.Non q iam acceperim:aut q perfectus ſim:ſe
quor autẽ ſi quo modo cõprehendã.vbi dicit gloſſ.nemo fide
liũ. Et ſi multũ pfecerit dicit ſufficit mihi.qui enim hoc dicit
exit de via ante finẽ.ergo i via põt charitas magis ac magis
augeri. ¶Rñdeo dicendũ pro cõcluſiõe q charitas in via nõ Rñdet.
habet aliquẽ terminũ:ſed põt augeri in infinitũ.que cõcluſio
12 iuxta ſanctũ Tho.in.ij.ij.declaraĩ ſic.† Terminus augmen S. Thom.
ti alicuius forme põt pfigi tripliciter.vno mõ ex rõne ipſius
forme:que habet terminatã menſurã:ad quã cũ peruentũ fue
rit non põt vltra procedi in formã:ſed ſi vltra pgreſſum fue
rit perueniĩ ad aliã formã:ſicut patet in pallore:cuius termi
nos aliquis per continuã alterationẽ vel ad albedinem vel ad
nigredinẽ perueniẽs. Alio mõ ex parte agẽtis:cuius virtus
ſe non extendit ad vlterius agendũ formã in ſubiecto.Tertio
ex parte ſubiecti:quod nõ eſt capax amplioris perfectionis.
Nullo autẽ illorũ modorũ ponitur terminus in augmẽto cha
ritatis in ſtatu vie.ipſa eñ charitas ſm rationẽ pprie ſpeciei
terminũ augmenti non habet:eſt eñ participatio quedã infi
nite charitatis:que eſt ſpũſſanctus.Similiter ẽt cauſa agens
charitatẽ eſt infinite virtutis.ſ.deus ſimiliter ẽt ex parte ſub
iecti terminus huic augmento prefigi non põt:q2 ſemper cha
ritate ſuperexcreſcente ſuperexcreſcit habilitas ad vlterius
augmentũ.vnde relinquiĩ:q charitatis augmento nullus ter
minus prefigi poſſit in hac vita. ¶Uerum circa hoc notan
dum iuxta ſanctũ Tho.in primo ſcripto di.xvij.q de termi S. Thom.
no charitatis dupliciter poſſumus loqui:aut quãtũ ad id:qõ
eſt:aut quãtũ ad id:qõ eſſe poteſt. Sicut etiã dicimus:q ſum
mum malũ eſſe non eſt quo non poſſit aliud eſſe peius.tamen
aliquid eſt ſumme malum:quo nihil eſt peius. Similiter dico
q augmentũ charitatis puenit ad aliquẽ terminũ:vltra quẽ
charitas non augeĩ in quolibet hoĩe:nõ tñ peruenit ad aliquẽ
terminũ:vltra quem nõ poſſit augeri cuius ratio eſt ex parte
eius: qõ mouetur ſcõm hoc augmentũ ⁊ ex parte eius ad qõ
mouetur.Id aũt ad qõ mouetur aĩa in augmento charitatis
eſt ſimilitudo diuine charitatis cui aſſimilatur:ad quam cum
infinita ſit:in finitũ poteſt accedi plus:⁊ plus:⁊ plus:⁊ nunq̃
adequabitur perfecte.Ex parte autem eius qõ mouetur eſt q
ipſa anima:quãtum plus recipit de bonitate diuina:⁊ lumine
gratie ipſius:tanto capacior efficitur ad recipiendum.⁊ ideo
quãto plus recipit:tanto plus poteſt recipere.Auguſti.ratio
eſt q2 potentie naturales ſunt terminate ⁊ finite ſecundũ exi
gentiam nature:⁊ ideo nõ poſſunt recipere niſi tantum ſcõm
proportionem nature.potentie autẽ immateriales non limi
tantur ex materia:ſed magis ſecundũ quãtitatem bonitatis
diuine in eis percepte.vnde quanto plus additur de bonita
te:tanto magis eſt de potentia ad capacitatem:ſicut de exem
plo philoſophi de ſenſu ⁊ intellectu:tertio de anima dicit eñ
q ſenſus a fortibus ſenſibilibus corrumpunĩ:⁊ non augetur
eorũ capacitas.quia ſunt potentie materiales:ſed intellectus
quanto magis intelligit difficilia:tanto etiã plus põt.ita etiã
quãto natura ſpiritualis plus recipit de charitate põt plus
recipere.¶Dicendum ad rationes in oppoſitum.Ad primã Ad primũ argu. S. Thom.
reſpondeĩ iuxta ſanctũ Thomã q quãuis capacitas anime
ſit finita in actu: tamen poteſt plus:⁊ plus:in infinitũ elargi
ri:ſecundũ q plus ⁊ plus recipit:nunq̃ tamẽ erit infinita:nec
recipiet perfectionẽ infinitam. Sicut patet etiam in additio
ne numeri:qui in infinitum eſt ponibilis: nunq̃ tamẽ aliquis
numerus eſt infinitus in actu: quia potentia additionis nu
merorum vt dicit cõmentator in cõmento.iij.non eſt vna.ſed
ſemper ex noua additione efficitur alia potentia numero:ſm
q efficitur noua ſpecies numeri.vnde quelibet potẽtia poteſt
exire in actum:non tñ põt eſſe vt oẽs exeant in actũ:q in quo
libet actu additur etiam potentia. Et ita etiam de capacitate
anime dicitur:q per charitatẽ augetur:⁊ quanto plus de cha
ritate recipit:adhuc vlterius manet habilitas ad maius aug
mentum.¶Ad ſcdam dicendũ q nõ procedit. dicimus enim Ad ſcdm.
q quodlibet augmentũ charitatis eſt ad terminũ:quẽ cõſequi
põt hõ:ſed tñ ille termin⁹ cũ nõ ſit act⁹ pur⁹ eſt pmiſtus po
tẽtie:vñ adhuc põt eſſe aliud augmentũ numero:⁊ ita in infi
nitũ augmentũ ſuccedere augmẽto:⁊ hoc non intelligiĩ aug

Ad tertiū.
mentū charitatis infinitū ſiue interminatū. ¶ Ad iij. rñde-
tur: ꝙ rō ꝓcedit in his q̄ hñt q̄titatē eiuſdē rōnis: non aūt in
his q̄ hñt diuerſam rōnē q̄titatis. ſicut linea q̄tūcūq; creſcat
nō attingit rōnem ſupficiei. Non eſt autē eadē rō q̄titatis vie
que ſequiť cognitionē fidei: ⁊ charitatis pͥe: que ſequiť viſio-
Ad quartū
nem apertā. vnde rō non ſequiť. ¶ Ad quartā rñdet gloſ. de-
creti in iſto loco: que rationē aſſignās quare charitas in pri-
ma intendi nō poſſit: inquit quod maior charitas eſſe nō poſ-
ſit q̄ ſit ſupremi ordinis angelorum. Sed iſta reſponſio nulla
13 eſt: † tū primo q2 charitas aīe Chriſti ⁊ etiā glorioſiſſime vir-
ginis marie eſt maior q̄ ſit cuiuſcūq;: qui ſit in ſupremo ordi-
ne angelorū. Tum ſcdo q2 augmentū charitatis eſt ſm maio-
rem aſſimilationē ad deum. ſed quantūcūq; aliqd de ſupremo
ordine angelorū accedit ad dei ſimilitudinē ſemp in infinitum
adhuc diſtat ab eo. ergo ſemp ṗdicta charitas q̄tum eſt de ſe
poteſt vlterius augeri. Et ideo reſpōdeť aliter ad predictam
rationē negando cōſequentiā: q2 in beatis aliud eſt: ⁊ aliud eſt
14 in viatoribus. † In beatis enim charitas non augeť propter
conditionē ſtatus q2 non ſunt in via ſed in termino vie vnde
datur premium ſecundū ꝙ charitas in vie ſtatu in eis creuit.

15 **Ad quintū** Sic ꝓcediť. † Et vř ꝙ charitas poſ-
Primū ar.
ſit diminui ſiue decreſcere. ¶ Primo
ſic ex glo. pñtis lře q̄ vř dicere: ꝙ oīs virtus cū habeat latitu-
Scdm ar.
dinē aliquā poſſit decreſcere ſicut ⁊ augeri. ¶ Scdo ſic. Con-
traria nata ſunt fieri circa idē. ſed diminutio ⁊ augmētū ſunt
contraria. cū ergo charitas augeať vt ſupra dictū eſt: vř etiā
Tertiū ar.
ꝙ poſſit diminui. ¶ Tertio ſic. Augu. x. cōfeſ. ad deū loquēs
dicit minus te amat: qui tecū aliqd amat. Et in lib. lxxxiij. q.
dicit. ꝙ nutrimentū charitatis eſt diminutio cupiditatis. ex
quo vř ēt cōuerſo: ꝙ augmētū cupiditatis ſit diminutio cha-
ritatis ſed cupiditas qua amať aliqd aliud q̄ deus pōt in ho
Quartū ar.
mine creſcere. ergo charitas poteſt diminui. ¶ Quarto ſicut
Aug. dicit. viij. ſup geñ. ad literā. nō ita deus operať hoīem iu
ſtū iuſtificādo eū: vt ſi abſceſſerit manet in abſente: qđ fecit. ex
quo pōt accipi: ꝙ eodē modo deus operať in hoīem charitatē
eius obſeruādo: quo operatur primo charitatē eius infundē-
do. ſed prima charitas infuſione minus ſe preparāti deus mi-
norē charitatē infundit. ergo etiā in conſeruatione charitatis
minus ſe preparanti deus minorē charitatē conſeruat. poteſt
Opponit i cōtrarium.
ergo charitas diminui. ¶ In oppoſitū arguiť per illud cāti.
viij. vbi ſcriptura ſancta charitatē igni cōparat dicēs. lampa
des eius (ſcilicet charitatis) lampades ignis atque flamma-
rū. ſed ignis q̄diu manet ſemp aſcendit: ſed deſcēdere. i. dimi-
Rñdet. S. Thom. Prima cō cluſio.
nuere non poteſt. ¶ Rñdeo dicendū iuxta ſctm̄ Tho. tam in
ſcripto: q̄ in. ij. ij. ꝙ charitas eſſentialiter nullo modo dimi-
nui pōt. Iſta concluſio ꝓbať ſic. Charitas minui non pōt ſm
quantitatē: quā hꝫ in cōparatione ad actum obiectū propriū:
nec ſm quātitatē quā hꝫ in cōparatione per ſubiectū. ergo ſe-
quitur qđ nullo modo eſſentialiter minui poteſt. ꝯña eſt bona
ex ſufficienti diuiſione. añs probať pro vtraq; parte. Primo
ꝙ charitas ſm quātitatē quā habet ad ſubiectū propriū mi-
nui non poſſit ptꝫ ſicut nec augeri. qm̄ minima charitas extē-
dit ſe ad oīa illa: que ſunt ex charitate diligenda. Quod vero
nec minui poſſit ſm quātitatē quam habet in comparatione
ad ſubiectū ptꝫ ſic. q2 ſi diminuitur ex hac parte: opꝫ ꝙ vel di-
minuať per aliquē actū: vel per ſolā ceſſationē ab actu. Per
ceſſationē quidē ab actu diminuunť virtutes ex actibus acq-
ſite: ⁊ quādoq; etiā corrumpunť. vnde de amicitia phus dicit
in. viij. ethic. ꝙ multas amicitias inappellatio ſoluit. i. nō ap-
pellare amicū vel non colloqui ei. Sed hoc ideo eſt: quia obſer
natio vniuſcuiuſq; rei dependet a ſua cauſa. Cauſa autē vir-
tutis acquiſite eſt actus humanus. vnde ceſſantibus huma-
nis actibus: virtus acquiſita diminuitur: ⁊ tandem totaliter
corrumpitur. Sed hoc in charitate locū non habet. q2 nō cau
ſatur ex humanis actibus: ſed ſolū a deo. vnde relinquitur: ꝙ
etiam ceſſante actu propter hoc non diminuiť: nec corrumpi-
tur: ſi deſit peccatū in ipſa ceſſatione. Relinquitur ergo ꝙ di-
minutio charitatis nō poſſit cauſari: niſi vel a deo: vel ab ali-
quo peccato. A deo quidē non cauſatur aliqs defectus in no-
bis: niſi per modū pene: ſm ꝙ ſubtrahit gratiā in penā pec-
cati. vnde nec ei competit diminuere charitatē: niſi per modū
pene. pena autē debetur peccato. vnde relinquiť quod ſi cha-
ritas diminuatur: quod cauſa diminutionis eius ſit peccatū
vel effectiue: vel meritorie. Neutro aūt modo peccatū mortale
diminuit charitatē. ſed totaliter corrūpit ipſam: ⁊ effectiue: q2
omne peccatū mortale cōtrariať charitati. Et etiā meritorie.
q2 qui peccando mortaliter aliquid cōtra charitatē agit: di-
gnum eſt vt ei deus ſubtrahat charitatem. Similiter etiā nec
per peccatū veniale charitas diminui pōt neq; effectiue: neq;
meritorie. Effectiue qdē nō: q2 ad ipſam charitatē nō attingit
charitas em̄ eſt circa finē vltimū veniale em̄ pctm̄ eſt qđdā in-
ordinatio circa ea: que ſunt ad finē nō aūt diminuitur amor fi-
nis ex hoc: ꝙ aliquis inordinationem aliquā committit circa
ea: que ſunt ad finem. ſicut aliquando cōtingit: ꝙ aliqui infir-
mi multum amantes ſanitatē inordinate ſe habent circa die-
te obſeruationē: ſicut etiam ⁊ in ſpeculatiuis falſe opiniones
circa ea: que deducuntur ex principijs non diminuunt certi-
16 tudinem principiorū. † Similiter etiā veniale peccatū [a] non
a meretur diminutionē charitatis: cum enim aliquis delinquit
in minori: non meretur detrimentū pati in maiori. deus enim
non plus ſe auertit ab homine: q̄ ſe auertit ab ipſo vnde qui
non inordinate ſe habet circa ea: que ſunt ad finem: non mere-
tur detrimentū pati in charitate: per quam ordinatur ad vlti
mum finē. vnde conſequens eſt ꝙ charitas nullo modo dimi-
nui poteſt directe loquendo. ¶ Scda concluſio. licet charitas
eſſentialiter minui non poſſit: poteſt tamē dici diminui quan-
tum ad radicationem in ſubiecto ⁊ quantū ad feruorem eius.
Hec concluſio eſt ſancti Thome in primo ſententiarū di. xvij.
Patet autē cōcluſio ad prima partē. qm̄ ſicut ea que ſunt ad
finē diſponunt ad finē: ita inordinatio in eis eſt diſpoſitio ad
inordinationē que eſt circa finē: ſm ꝙ dicimus ꝙ veniale pec-
catū eſt diſpoſitio ad mortale. vnde per hmōi venialia diſpo-
nitur quis ad amiſſionē charitatis: ⁊ inde eſt. ꝙ charitas di-
citur diminui quātum ad radicationē: q2 cū per venialia fiat
diſpoſitio ad contrarium videtur minui firmitas inheſionis
charitatis: nō tamē minuitur eſſentia ipſius charitatis: ſicut
albedo firmius inheret margarite: quā niui: non tñ propter
hoc ſequitur ꝙ maior vel intenſior ⁊ eſſentialiter albedo inſit
margarite: q̄ niui. Scdm etiā videlicet ꝙ charitas quantum
ad feruorē minui poſſit: patet q2 videmus ⁊ in nobis experi-
mur: ꝙ per continuam exercitationē in bonis actibus poten-
tie inferiores reddunť magis habiles ad ſubdēdū ſe: ⁊ obedi-
endū viribus ſuperioribus: ⁊ per oppoſitum ſcꝫ per ceſſatio-
nē a bonis operibus ⁊ multitudine venialiū reddunť minus
prompte ⁊ inhabiles: ⁊ ꝑ hoc feruor incipit tepere: ⁊ torpere ⁊
ſic ptꝫ concluſio. ¶ Unde dicendū eſt ad rationes in oppoſi-
Ad primū argumētū.
tum. Ad primam de glo. rñdeť: ꝙ de ea parum curandū eſt in
hoc loco. qm̄ in multis non bene dicit: non diſtinguens inter
virtutes morales ⁊ theologicas ſiue inter acquiſitas ⁊ infu-
Ad ſcdm.
ſas ſicut ptꝫ intuēti. ¶ Ad ſcdam rñdeť: ꝙ cōtraria ſunt cir-
ca idem: qñ ſubiectū equaliter ſe habet ad vtrūq; contrariorū
ſic aūt non eſt in propoſito. qm̄ charitas non eodē modo ſe ha
bet ad augmentū ⁊ diminutionē. poteſt enim habere cauſam
augentē: ſed non poteſt habere cauſam minuētem: ſicut dictū
Ad tertiū. S. Thom.
eſt. vnde ratio non procedit. ¶ Ad tertiā rñdeť: ꝙ vt inquit
17 ſanctus Tho. in. ij. ij. † duplex eſt cupiditas vna quidē qua fi-
nis in creatura conſtituitur: ⁊ hoc totaliter mortificat chari-
tatem: cum ſit venenū ipſius. vt dicit Augu. ibidem. ⁊ hec fa-
cit vt deus minus ametur: q̄ debet amari ex charitate. Non
quidem charitatem diminuendo: ſed eam totaliter tollendo: ⁊
ſic intelligendū eſt qđ dicitur. minus te amat: qui tecū aliquid
amat ſubdiť enim. ꝙ non propter te amat: qđ non cōtingit in
peccato veniali: ſed ſolum in mortali. qđ enim amatur in pec-
cato veniali propter deum amať habitu: ⁊ ſi non actu. Eſt au-
tem alia cupiditas venialis peccati: que ſemper diminuitur
per charitatē: ſed tamē talis cupiditas charitatem diminue-
Ad quartū
re non poteſt ratione iam dicta. ¶ Ad quartā rñdetur negan
do conſequentiā. q2 aliud eſt de infuſione charitatis: ⁊ aliud de
conſeruatione eiuſdem. ratio eſt: q2 in infuſione charitatis re-
quiritur motus li. ar. ⁊ ideo illud quod diminuit intentionem
li. ar. diſpoſitiue operatur ad hoc: ꝙ charitas infundenda ſit
minor. Sed ad conſeruationē charitatis non requiritur mo-
tus li. ar. aliquando non remanet in dormientibus. vnde per
intentionem motus li. ar. non diminuitur charitas.

18 **Ad ſextum** ſic proceditur. † Et videtur ꝙ nō con
uenięter diſtinguanť tres gradus ca
Primū ar.
ritatis. ſ. incipiens: proficiens: ⁊ perfecta. ¶ Primo ſic. inter
principiū em̄ charitatis ⁊ eius vltimā perfectionē ſunt multi
Scdm arg.
gradus medij. ergo non vnū ſolū mediū debuit poni. ¶ Se-
Tertiū ar.
cundo ſic. ſtatim qñ charitas incipit eſſe: incipit ⁊ ꝑficere. non
ergo debet diſtingui charitas proficiēs a charitate incipięte.
¶ Tertio quātūcūq; aliquis in hoc mundo habeat charita-
tem perfectā: poteſt etiā eius charitas augeri: vt dictū eſt. ſed
charitatē augeri eſt ipſam ꝑficere. ergo charitas perfecta nō
debet diſtingui a charitate proficiente. inconuenienter ergo
Opponit ⁊ Reſpōdet.
predicti tres gradus charitatis aſſignantur. ¶ In oppoſitū
eſt textus preſentis litere. ¶ Reſpondeo dicēdum ꝙ cōueni-
enter diſtinguūtur prefati gradus charitatis. videlicet inci-
Auguſti.
pientiū: proficientiū: ⁊ perfectorū. que concluſio probatur per
Aug. qui ſupra primam canonicam Joannis ita dicit. chari-
tas cū fuerit nata nutritur: quod pertinet ad incipiētes. ⁊ cū
fuerit nutrita roboratur: qđ pertinet ad proficiētes. cum fue-
rit robo

rit roborata perficitur: qđ pertinet ad perfectos cōuenienter
ergo aſſignantur predicti gradus charitatis. ¶ Pro cuius
concluſionis pleniori demonſtratione. Eſt notandum iuxta
S. Thom.
ſctm̄ Thomā in. ij. ij. q. xxiiij. ar. ix. ꝙ ſpūale augmētū charita
tis ꝯſiderari pōt q̄tū ad aliqd ad ſilitudinē corporalis aug-
mēti hoīs. qđ quidē quāuis in plurimas partes diſtingui poſ
ſit, habet tñ aliquas determinatas diſtinctiones: ſm determi
natas actiōes, vel ſtudia, ad que homo perducitur ꝑ augmē-
tum, ſicut infantibilitas dr anteq̄ habeat vſum rōnis. poſtea
autē diſtinguitur alius ſtatus hoīs, quādo iam incipit loqui:
⁊ rōne vti. Iterū tertius ſtatus eius eſt pubertatis. cū iam in
cipit poſſe generare, ⁊ ſic inde quouſq; perueniať ad ꝑfectum.
Ita etiā ⁊ diuerſi gradus charitatis diſtinguunť ſm diuerſa
ſtudia, ad que homo perducitur, ꝑ charitatis augmētū. Nam
primo quidē incūbit homini ſtudiū principale ad recedēdum
a pctō, ⁊ reſiſtendū cōcupiſcētijs eius: que in ꝯtrariū charita
tis mouēt. ⁊ hoc ꝑtinet ad īcipiētes ī qb⁹ charitas eſt nutriē-
da vel fouēda ne corrūpatur. Scdm aūt ſtudiū ſuccedit, vt ho
mo principaliter ad hoc intendat, ꝙ in bono proficiat. ⁊ hoc
ſtudiū pertinet ad proficientes: qui ad hoc principaliter intē-
dūt, vt charitas ꝑ augmētū roboretur. ¶ Tertiū autē ſtudiū
eſt: vt homo ad hoc ꝑncipaliter intēdat, vt deo inhereat, ⁊ eo
fruatur, ⁊ hoc pertinet ad perfectos, qui cupiūt diſſolui, ⁊ eſſe
cum xpō. ſicut etiam videm⁹ in motu corporali, ꝙ primum eſt
receſſus a termino. Scdm eſt appropinquatio ad terminum.
S. Thom.
Tertiū aūt quies ī termino. Cōcordat ſctūs Thomas in. iij.
ſcripto. di. xxij. ¶ His habitis dicendū eſt ad rōnes in oppo
Ad primū arg.
ſitū. Ad primā rñdetur negādo ꝯſequētiā. Et rō eſt q2 oīs il-
la determinata diſtinctio, q̄ pōt accipi in augmēto charitatis
cōprehēditur ſub iſtis tribus, q̄ dicte ſunt ſicut etiā oīs diui-
ſio ꝯtinuoꝝ ꝯprehēditur ſub trib⁹ his principio medio ⁊ fine
Ad ſcdm.
vt phūs dicit ſcdo de celo. ¶ Ad ſecūdā rñdetur ſimiliter ne-
gādo ꝯſequētiā. ⁊ ratio eſt q2 in illis in quib⁹ charitas incipit
quāuis proficiāt, principalior tñ cura eis imminet, vt reſiſtāt
pctīs: quoꝝ impugnatiōe inquietātur: ſꝫ poſtea hāc īpugna-
tionē minus ſentiētes iam quaſi ſecuri⁹ ad ꝑfectum intendūt.
ex vna tñ parte faciētes opus, ⁊ ex alia parte habētes manus
ad gladiū: vt dicitur in Eſdra de edificatoribus hieruſalem.
Ad tertiū.
¶ Ad tertiā rñdeť negādo ꝯſequētiā. Et rō eſt q2 licet ꝑfecti
in charitate ꝓficiāt non eſt tñ eis ad hoc ꝑncipalis eoꝝ cura.
ſꝫ iam eoꝝ ſtudiū circa hoc maxime verſať, vt deo inhereant.
⁊ quāuis hoc etiā querāt, ⁊ incipientes tamen magis ſentiunt
circa alia ſolicitudinem incipientes quidem de vitatione pec-
catorum proficientes vero de profectu virtutum.

19 **Ad ſeptimum** ſic procediť. † Et videť: ꝙ ī fide
non ſint gradus ita, qđ in vno
Primū argumētum.
nō ſit maior, q̄ in alio. ¶ Primo ſic. quātitas habitus attēdi
tur ſcdm obiecta, ſꝫ quicunq; habet fidem credit oīa que ſunt
fidei. q2 qui deficit ab vno totaliter amittit fidē. ergo fides nō
Scdm ar.
poſſit eſſe maior in vno, q̄ alio. ¶ Scdo ſic. ea q̄ ſunt in ſum-
mo non recipiūt magis ⁊ minus. ſed ratio fidei eſt in ſummo.
requiriť em̄ ad fidē, ꝙ homo adhereat ſumme vītati ſup oīa
Tertiū ar.
ergo fides nō ſuſcipit magis ⁊ minus. ¶ Tertio ſic. Ita ſe hꝫ
fides in cognitione gratuita ſicut intellectus principioꝝ ī co
gnitione naturali, eo ꝙ articuli ſunt ṗma principia gratuite
cognitionis, ſꝫ intellect⁹ ꝑncipioꝝ equaliter inuenitur in oīb⁹
Opponit ⁊ Rñdet.
hominibus fidelibus. ¶ In oppoſitū eſt textus ṗſentis capi
tuli. ¶ Rñdeo dicēdū ſub tribus concluſionib⁹. Prima ꝯclu
Prima cō-cluſio.
20 ſio. † fides aliquo modo creuit ſm ſucceſſionē tēporū. Proba-
tur iſta ꝯcluſio tum ex illo Exodi. iij. vbi dñs ad moyſem ait.
Ego ſum deus abrahā: deus Iſaac: ⁊ iacob. ⁊ nomē meū ado-
nai nō manifeſtaui eis. ergo moyſi fuit aliquid reuelatū a deo
Gregorius
qđ patrib⁹ reuelatū nō fuerat. ¶ Tū ſcdo ptꝫ ex dicto Greg.
dicentis. ꝙ ſm incremēta tēpoꝝ creuit ſciētia ſctōꝝ, ⁊ quāto
viciniores aduētui fuerunt ſaluatoris, tāto ſacramēta ſalutis
pleni⁹ pceperūt. ergo patet ꝙ fides ſm ſucceſſionē temporꝫ
ſuſceperiť aliquod incrementum. Aliquod dicimus q2 inquit
S. Thom.
ſctūs Tho. in. ij. ij. q. j. q̄tū ad ſubſtātiā articulorū fidei nō eſt
factū eoꝝ augmētū ꝑ tēpoꝝ ſucceſſionē. q2 quecūq; poſterio-
res crediderūt, cōtinebať in fide patrū ꝓcedentiū, licet impli-
cite. Sꝫ quātū ad explicationē creuit numerus articulorū, q2
quedam explicite cognita ſunt a poſterioribus, que a priori-
bus nō cognoſcebātur explicite. vnde apľs dicit ad Ephe. ij.
alijs gñationib⁹ nō eſt agnitū myſteriū xpī ſicut nūc reuela-
Scda ꝯclu. 21 tum eſt ſctīs apľis eius, ⁊ ꝓphetis. ¶ Scda ꝯcluſio. † Maior
fides pōt eſſe in vno fideli: q̄ in alio. ptꝫ concluſio tunc ex illo
Pš. cxviij. n.
quod ait ꝓpheta in. pš. ſup oēs docentes me intellexi. Rōne
probať ſic. vbicūq; reperiť magnū ⁊ paruū, ibi inueniť mai⁹:
⁊ minus ſꝫ in fide reperiť paruū ⁊ magnū. dicit em̄ dñs petro
Matth. xiiij. modice fidei, quare dubitaſti? Et mulieri dixit.
Matth. xv. magna eſt fides tua. ergo fides pōt eſſe maior in
Tertia concluſio.
22 vno q̄ in alio. ¶ Tertia concluſio. † fides poteſt eſſe in vno ⁊
eodē fideli maior in vno tēpore: q̄ in alio. Concluſio patet ex
textu ṗſentis litere. vbi induciť illud Matt. xvij. dñe auge in
nobis fidē. ¶ Pro declaratione pleniori ṗdictarū concluſio-
S. Thom.
23 num. Eſt notādum cum ſancto Thoma in. ij. ij. q. v. ar. iiij. † ꝙ
quātitas habitus ex duobus attendi pōt. vno modo ex obie-
cto. Alio modo ex participatione ſubiecti. Obiectum autē fi-
dei pōt dupliciter conſiderari. vno modo ſm formalem ratio
nem. Alio modo que materialiter credēda ꝓponūtur. forma
le autem obiectū fidei eſt vnū, ⁊ ſimplex, ſcꝫ veritas prima. vñ
ex hac parte fides nō diuerſificatur in credentibus: ſꝫ eſt vna
ſpecie in omnibus: ſed ea que materialiter credenda ꝓponun
tur ſunt plura, ⁊ poſſunt accipi vel magis vel minus explicite
⁊ ſm hoc pōt vnus homo plura explicite credere, quā alius. ⁊
ſic in vno pōt eſſe maior fides ſm maiorē fidei explicationem.
Si vero conſideretur fides ſcdm participationē ſubiecti, hoc
ꝯtingit dupľr. Nā act⁹ fidei ꝓcedit ⁊ ex ītellectu, ⁊ volūtate. ꝑt
ergo fides dici ī aliquo maior vno mō ex parte intellect⁹ pro-
pter maiorē certitudinē ⁊ firmitatē. Alio modo ex parte volū
tatis ꝓpter maiorē promptitudinē ſiue deuotionē vel ꝯfiden
Ad primū arg. S. Thom.
tiam. ¶ His habitis dicendum eſt ad rationes in contrariū.
Ad primā reſpōdēdū eſt ſm ſctm̄ Thomā, ꝙ ille qui pertina
citer diſcredit aliquid eoꝝ, q̄ ſub fide ꝯtinētur, nō habet habi
tum fidei quē tamē ille habet qui nō omnia explicite credit: ſꝫ
parcius eſt oīa credere, ⁊ ſm hoc ex parte obiecti vnus habet
Ad ſcdm.
maiorē fidē: quā ali⁹ inquātum plura explicite credit vt dictū
eſt vnde ratio nō ꝓcedit. ¶ Ad ſecūdā rñdetur negando ꝯſe-
quētiā, ⁊ rō eſt: q2 licet de rōne fidei ſit, vt veritas prima oibus
preferať, Nihilomin⁹ tamē eoꝝ que eam in omnibus ṗferunt
Ad tertiū.
quidā certius ⁊ deuotius ſe ei ſubijciūt, q̄ alij. ⁊ ſm hoc fides
eſt maior in vno, q̄ in alio. ¶ Ad tertiā rñdetur negādo cōſe-
quētiā. ⁊ rō eſt, q2 intellect⁹ principiorū conſequitur ipſam na
turā humanā, q̄ equaliter in oīb⁹ inuenitur. ſed fides ꝯſequiť
donum gratie, quod non eſt equaliter in oībus. vnde non eſt
eadem ratio. Preterea pōt rñderi negando minorem, qm̄ ſm
maiorē capacitatē intellectus vnus magis cognoſcit virtutē
Exponit literam.
principioꝝ, q̄ alius. Litera. ¶ [Hec ꝑfecta] ꝑfectā videť in-
telligere, vel q̄ datur ex priuilegio ſingulari in hac vita, vt ſan
ctificatis in vtero, ⁊ alijs, vt apľis poſt aduētū ſpūs ſcti, q̄ ita
ꝑfecta fuit in eis gratia cōfirmationis: vt amitti nō poſſet. vľ
perfectam dicit charitatē, q̄ perducit hominē ad ꝑfectionem
vite eterne, ſcꝫ que eſt finalis: ī qua homo ab iſta vita diſcedit.
Iſta nūq̄ amittiť. q2 charitas nūq̄ excidet. j. cor. xiij. dicit hic
24 gl. de charitate perfecta: † que pōt dici tripliciter. vno modo
perfecta quātū ad ſufficiētiā cōſequēdi vitā eternā, ⁊ hoc mō
quelibet charitas quātūcunq; parua diciť ꝑfecta. Scdo diciť
perfecta quo ad effectum ſiue affectū, q̄ ſcꝫ facit hominē para
tum mori pro xpō. j. e. ſi quis tantam. Tertio dicitur perfecta
quo ad perſeuerātiā finalem. de qua hic Aug. [Exordia vero
charitatis enutriūtur]. i. bonis incipiētib⁹ [vt creſcāt] quoꝝ
ſtudiū eſt: vt charitas nutriať, ⁊ foueatur, ne corrūpatur. [Et
conculcātur] in pueris [vt deficiat. Sunt itaq; grad⁹ non ſo
lum inter virtutē ⁊ virtutē] ſicut de prudentia reſpectu mora
liū ⁊ de charitate reſpectu theologicarū ſupra ī articulo ſcdo
exemplificamus. vnde gratian⁹ probat authoritate btī Gre.
ꝙ in virtutibus ſint gradus [dum ſanctā] ⁊ ſunt verba beati
Greg. ſup Ezechielē homilia. xv. ⁊ durāt ab hinc vſq; ibi: hinc
etiā Augu. ⁊ inducit authoritatē Job pſalmiſte ⁊ euangelij: ⁊
per oīa oſtendit gradum eſſe in virtutibus. [Suſcipit] attra
hendo eā ad ſe faciēdo eam proficere, ſcdm illud cāticoꝝ. j. tra
he me, currem⁹ in odorē vnguētoꝝ tuorū. [In gradib⁹ ei⁹]
i. eccľie. i. ſpūalibus profectib⁹ ⁊ aſcēſib⁹ [dignoſcitur]. ſ. dñs
q2 ⁊c. [de his] inducit ad idem Job. xxxj. capitulo [per ſingu-
los] verba ſunt Job. j. ſpūales aſcēſus, ſiue profectus. deo em̄
Auguſt. Hugo.
vt dicit Auguſt. appropinquamus non paſſibus corporis, ſꝫ
affectib⁹ mētis [pronūtiabo] laudabo. Hu. [magnificū] oſtē
dam ſine admirabilem [omnipotētē] ſequitur expoſitio Gre-
go. [Siquidē gradus] inducit teſtimoniuꝫ. pš. lxxxiij. [quaſi
quibuſdā gradibus augetur] non per additionem tamen ali
quam q2 talis augmētatio fieri non pōt: cum virtus ſit forma
ſimplex. ſimplex aūt additū ſimplici nō facit aliquid mai⁹ vt
probatur. vj. phy. ſꝫ augetur ſm maiorem eius radicationem
in ſubiecto ⁊ maiorem efficaciam ad producendum feruentio
ris actum. [Si ⁊ ipſa fides] inducit teſtimonium euangelij: ⁊
primo illud Luc. xiiij. [adauge in nobis fidem]. i. fac vt in fide
proficiamus: donec perueniamus ad perfectionem. Hu. Qua
a liter in fide [a] poteſt eſſe augmentum in queſtione diximus. q2
vel penes obiecta ſecūdū ꝙ magis explicite aliqua quis cre-
dit: quā ante vel propter maiorē certitudinē ⁊ firmitatem aut

a ¶ Pctm̄. Adde ꝙ venialia pctā delenť multis modis. car. zaba. in cle. j. in. ix. q. de priuil. gl. ⁊ doct. in ꝓemio. vj. ⁊ car. ī cle. ij. vbi. ſ.
Scda ꝯclu. S. Thom.

a ¶ In fide. Adde ꝙ fidē dare qñq; pl⁹ eſt q̄ de facto ducere. Pe. de anc. in. c. cū haberet. num. 5. de eo qui dux. in mat. quam pol. ꝑ adul.

ꝓpter maiorem deuotionem ⁊ confidentiam.[Et quidam]
inducit aliud teſtimonium euangelij.ſ. Marci.ix.[Adiuua
incredulitatem].i.mediocritatem fidei mee.Hu.[Simul cre-
debat ⁊ incredulus erat]habebat enim fidem,ſꝫ imperfectā.
vnde petebat vt diuino auxilio adiuta augeretur.[Nos enim
gradus].Inducit aliud teſtimonium.Marci.iiij.[Sic eſt re
gnum].i.eccleſia.textus eſt vſq ibi,Semen homo.[Semen]
ſequitur expoſitio Greg.que ita plana ⁊ pulchra eſt,vt non ſit
opus aliquid addere.[Sꝫ cum ex ſe produxerit].i.poſtquam
Hu.[falcem].i.ſententiam mortis[herba]exponit id qđ in-
ducit de euangelio de herba ſpica ⁊ frumento per que diſtin-
guitur triplex gradus charitatis.ſ.incipientium,proficiētiū,
⁊ perfectorum.herba fuit petrus paſſionis tempore per amo
rem ſequens ⁊ ita ante negationem qꝛ cum in negatione pec-
cauerit mortaliter charitatē nec in herba nec in ſpica habuit.
vn̄ qꝛ eius charitas fuit debilis leuiter ad vocem ancille timo
re mortis aruit[in ſpica ſurrexerat videbat]Matt.vlti.Sꝫ
ad plenum gradū ſine timore ⁊ multa fiducia.vn̄ de ipſo ⁊ apo
ſtolis dicitur.Ibant apoſtoli gaudentes a conſpectu concilij
qꝛ digni habiti ſunt pro noīe Ieſu contumeliam pati.Act.
v.[vir ergo venit]facta interpoſitione verboꝝ Iob.⁊ pſalmi
ſte ac verborum euangelij:ad oſtendendum gradus in virtuti
bus reddit Greg.ad expoſitionem verborum predictoꝝ Eze
chiel.ij.ponit ea ⁊ poſtea exponit[vir ergo venit]verba ſunt
Ezechie.gl.verum non eſt ibi illa coniunctio illatiua,ſꝫ inter-
ponit eam Greg.vt coniungat dicenda.Hu.[vir].i.Xp̄s por-
ta librum eſt Xp̄s qui nobis factus eſt porta regni celeſtis ſi-
cut ipſe ait.Nemo venit ad patrem niſi per me.Et Ioannis.
x.Ego ſum oſtium per qđ ſi quis introierit ſaluabitur.Sed
quomodo Xp̄s eſt porta ⁊ vir veniens ad portam.valde bene
ipſe enim in membris ſuis venit ad ſeipſum caput,ſicut enim
membra ⁊ caput quaſi vna perſona eſſe dicuntur ſm̄ Eſa.lxi.
tanquam ſponſum decoratum corona ⁊ quaſi ſponſam orna-
tam monilibus.Et apl̄s.j.Cor.xij.Omnia aūt mēbra corpo-
ris cum ſint multa vnū corpus ſunt,ita ⁊ Xp̄s ⁊ ita vna quęq
lingua eoꝝ eſt ſꝫ aliquando in pſona membroꝝ aliqn̄ in perſo
na capitis.dicitur ergo vir venire ad portam qn̄ membra ſua
perducit ad ſe portā vite portā felicitatis eterne.[Et dr̄ aſcen
dere per gradus eius].ſ.porte,qn̄ mēbris eius proficiētibus
incremēto virtutū ac meritoꝝ exaltatur.i.glorioſus oſtendit
pſ.lxvij.g ⁊ admirabilis.ſm̄ illud.pſ̄.Mirabilis deus in ſanctis ſuis.
⁊ tanto glorioſior ac mirabilior:q̄tomagis anim⁹ noſter a re-
bus infimis ſeparatus in celeſtibus iam habet conuerſationē
ſm̄ illud Phili.iij.cōuerſatio nr̄a ī celis eſt[hinc etiā Augu.
ait]Inducit ad idē,ſcꝫ ad oſtēdendum gradus eſſe in virtuti
bus,authoritate beati Aug.i li.de gra.⁊ li.ar.[qui vult,ſunt
aliqui qui habent bonā voluntatem]extra periculū exiſtētes
[adimplēdi dei mandata].ſ.ardua ⁊ difficilia.ſ.ponere animā
pro fratribus ſuis:ſubijcere corpus ſuū penitētie aſperrime:
aut tormentis:⁊ hmōi,que videnꝶ hic dici mandata.Siue lar-
go modo mādata ſint ſiue perfectionis cōſilia:ſepe habet ho-
mo voluntatem illam perficiēdi,ſꝫ adueniente aduerſitate vel
carnis tentatione refugit.Sunt tales de numero eoꝝ.de qb⁹
dicitur Luce.viij.Ad tempus credunt:⁊ in tempore tentatio-
nis recedunt.ſic apoſtoli qui dicebant vadamus ⁊ moriamur
cum ipſo.Ioā.xi.Adueniente perſecutione Xp̄o capto timo-
re territi fugerunt eo relicto.Mat.xxvj.vt de eis diceret ſal-
uator.fratres mei elongauerūt a me,⁊ noti mei quaſi alieni re
ceſſerunt a me.pſ̄.liij.Si eū bona volūtas firma charitate ro
boratur tunc non timet pericula.qꝛ charitas foras mittit ti-
morē.vn̄ primo Ioan.iiij.timor non eſt in charitate perfecta.
Charitas foras mittit timorē[maiorē]Ioā.xv.plane mortē
ſuſtinere ꝓ amicis ſignū eſt maxime dilectiōis.[Seqꝶ ipſam
charitatē nondū habuit]poſtea.l.di,fidelior:Hug.Seqtur[ſi
quis.perfecta eſt]in illo verum eſt.qꝛ vt ſupradictum eſt:ma-
iorem charitatē nemo habet,vt animā ſuā ponat qs pro ami
Opponit ī contrariū. cis ſuis.¶Sed obijcitur cōtra hoc,quia ſi hec eſſet perfecta
charitas,vt ſit parat⁹ pro fratribus mori:cum hoc in imper-
fecta charitate cōſiſtens nō ſit paratus mori pro chriſto:vide
tur ꝙ perfectus amplius diligat proximū q̄ imperfect⁹ deū.
Sꝫ in contrarium eius eſt.qꝛ charitas quātūcunq parua di-
ligit deum propter ſe,⁊ ſuper omnia,hoc aūt perfectus nunq̄
Reſpōdet. facit proximo.¶Reſpōdetur ꝙ ſignum perfecte charitatis
⁊ effectus eſt promptitudo moriēdi pro fratre.veꝝ hec prōpti
Bonauen. tudo nō ineſt charitati,vt dicit dn̄s Bonauētura in tertio ſo
lum modo ex dilectione fratris relata ad dilectionem dei:quē
perfectus propter ſe ⁊ ſuper omnia diligit,⁊ ob cuius amorē
etiam pro ipſo fratre vult mori,⁊ ideo quamuis hec non repe-
riatur in viro imperfecto reſpectu dei,non tamen ſequitur,ꝙ
diligat minus deum:quam perfectus proximum,quoniam

S.Thom. (vt ait ſanct⁹ Thomas in tertio)nō poteſt eſſe vt aliqua cha
ritas tantum diligat proximum:quātum aliqua deum.ſed he
due dilectiones non ſunt eiuſdem generis,ſꝫ vna eſt:vt finis
⁊ cauſa diligendi ⁊ alia vt eiuſdem eſt ad finem.⁊ vt eius qđ ra
tionem diligendi ex alio ſortitur.vnde non ſunt comparabi-
les.Nō ergo ſequitur ex litera.ꝙ minus imperfectus diligat
deum,q̄ perfectus proximum.ſꝫ bene ſequitur quia imperfe-
ctus minus diligat deū,quā ali⁹,ſcꝫ perfectus.ſequitur[iam
Opponit ī cōtrarium. prorſus perfecta eſt ⁊c.]quaſi diceret non.¶Sꝫ cōtra hoc in
quo videtur diſtingui charitas per pfectum ⁊ imperfectuꝫ qꝛ
cū charitas ſit nobiliſſimū opus dei,⁊ dei perfecta ſunt opera
Deuter.xxxj.videtur ꝙ omnis charitas dei ſit charitas pfe-
25 cta.¶Rn̄detur iuxta dn̄m Bonauētură,†qđ perfectū dicitꝰ
Reſpōdet. Bonauen. dupliciter,vel in ſe,vel in ordine,loquēdo de perfectione in ſe
charitas in ſui principio eſt imperfecta in ſe ſꝫ per incremētū
perficitur,ſicut habet hic litera.loquendo autē de perfectione
ordinis qua quidē perfectione omnia opera dei dicūtur per-
fecta,ſic charitas in quocūq ſtatu ſit pfectionē habet.qꝛ ordi
nata eſt in ſuū finē,⁊ pōt elicere cōparationeꝫ propriā[Mihi
eū viuere]ad philip.j.[chriſtus eſt]gloſſ.ordinaria.i.eius cā
viuo,vt eum magnificem[mori eſt mihi lucrū]qꝛ per morteꝫ
ab his miſerijs liberabor:⁊ ad beatitudinē tranſibo.de modo
autē incrementi ⁊ augmēti charitatis plene ſuperius dixim⁹
[in eadem]ſcꝫ ep̄la Ioannis[nata nutritur].ſ.fugiēdo mala
⁊ faciendo bona.[Sicut ſeta]inducit aliam authoritatē ſup
epiſtolā Io.ad idem vbi dicit ꝙ ſicut ſeta introducit linū ſine
26 filū,ita timor introducit charitatē.†Timor eū ſeruilis aliqn̄
preparat locū charitati,ſicut ſcꝫ pncipiū vltra diſponēs īquā
tum aliquis timore pene diſcedit a pctō:⁊ ita habilitatur ad
S.Thom. pſ̄.cx.b charitatē,ſiue ſapiētiā.Et hoc etiam ſanctus Thomas in.ij.
ij.oſtēdit quomodo de timore ſeruili intelligaꝶ illud.pſ̄.Ini
tiū ſapiētie timor dn̄i.[Creſcit charitas minuiꝶ timor ⁊ econ
trario].i.expellitur.Hu.vn̄ etiam litera Aug.ſuper canoni-
S.Thom. cam Io.vt deducit magiſter in tertio di.xxxv.⁊ ſanct⁹ Tho-
mas in.ij.ij.habet ſic.cum ceperit charitas habitare pelliꝶ ti-
mor.qui enim ei preparauit locum.Et ita ceſſat hic argumen
Guido. tum dn̄i Guidonis qui ex hoc arguit cōtra ſanctum Thom̄.
g dicit.ꝙ charitas non poſſit minui.patet etiam in hac parte
Cōtra glo. falſitas gl,que dicit ꝙ charitas creſcit ⁊ decreſcit vt ſuperius
plene in diſputatione huius articuli demonſtrauimus.¶Ue
Queſtio. 27 rum ꝓ pleniori intelligentia litere p̄ſentis.Queriꝶ.¶†Utrū
Primū ar. timor ſeruilis maneat cum charitate.Et arguitur ꝙ nō.Pri
Scōm ar. mo ex authoritate inducta.¶Scđo ſic.ſpiritus libertatis re
pugnat ſpiritui ſeruitutis.ſꝫ ſpiritus charitatis eſt ſpiritus
libertatis.j.Corin.iij.vbi ſpiritus dei ibi libertas.ſpirit⁹ ve-
ro timoris ſeruilis eſt ſpiritus ſeruitutis.ergo ſimul eſſe non
Tertiū ar. poſſunt.¶Tertio timor ſeruilis ex amore ſui cauſatur.quia
eſt timor pene qui eſt detrimentum proprij boni.ſed amor dei
expellit amorem ſui.facit enim cōtemnere ſeipſum.ergo vide-
Opponit ī cōtrarium. tur ꝙ adueniēte charitate timor ſeruilis tollaꝶ.¶In oppo-
ſitū arguiꝶ ſic.Per charitatem aduenientem nō expelliꝶ niſi
peccatum,⁊ qđ eſt ex peccato introductum.ſed timor ſeruilis
non eſt peccatum.imo eſt a ſpiritu ſancto ſecundum illud ad
Rom.viij.Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis ⁊c.dicit gl.vn⁹
ſpiritus eſt,qui facit duos timores ſeruilem ⁊ caſtū.ergo ad-
Reſpōdet. ueniente charitate non tollitur ſm̄ ſubſtātiam.¶Reſpōdeo
28 dicendum.†ꝙ timor ſeruilis quātū ad ſubſtantiā manet cum
S.Thom. charitate,inquātū aūt ſeruilis pelliꝶ adueniēte charitate.de-
claratur iſta ꝯcluſio ſic iuxta ſanctū Tho.in.ij.ij.q.xix.ar.vj.
timor ſeruilis ex amore ſui cauſatur.qꝛ eſt timor pene:que eſt
detrimentū proprij boni.vnde hoc modo timor pene pōt ſta-
re cū charitate,ſicut ⁊ amor ſui.eiuſdē eū rōnis eſt,qđ homo
29 cupiat bonū ſuū ⁊ ꝙ timeat eo priuari.†Amor eū ſui tripli-
citer pōt ſe habere ad charitatē.vno modo ꝯriaꝶ charitati ſm̄
ſ.ꝙ aliquis in amore ꝓprij boni finē conſtituit.Alio modo in
charitate includiꝶ ſm̄ qđ homo ſe ꝓpter deū ⁊ in deo diligit.
Tertio modo a charitate qdē diſtinguiꝶ,ſꝫ charitati nō ꝯria
tur,puta cū aliqs diligit qdē ſeipm̄ ſm̄ rōnē ꝓprij boni,ita tn̄
ꝙ in hoc ꝓprio bono finē nō cōſtituat,ſicut etiā ad proximū,
poteſt eſſe aliqua alia dilectio preter dilectionē charitatis:q̄
fundatur in deo:dum proximus diligitur vel rōne conſangui
nitatis,vel alicuius alterius communionis humane,q̄ tamen
referibilis ſit ad charitatē.Sic ei ergo ⁊ timor pene includiꝶ
vno modo in charitate.Nam ſeparari a deo eſt quedam pena
quam charitas maxime refugit.vn̄ hoc pertinet ad timorem
caſtum.Alio autē modo cōtrariaꝶ charitati,ſm̄ ꝙ aliqs refu
git penam contrariam bono ſuo naturali,ſicut principale ma
lum contrarium bono:quod diligitur vt finis.⁊ ſic timor pe-
ne non eſt cum charitate.Alio modo pene timor diſtinguitur
qdē ſm̄ ſubſtātiā a timore caſto,qꝛ ſcꝫ hō timet malū penale:
non

non ratione ſeparationis a deo,ſed inq̄tum eſt nociuū ꝓprij
boni,nec tamen in illo bono conſtituitur eius finis.vnde nec
illud malum formidatur tanq̄ principale malum,⁊ talis ti-
mor pene poteſt eſſe cum charitate.ſed iſte timor non pōt eſſe
ſeruilis:niſi qꝛ pena formidaꝶ:ſicut pncipale malū,ſicut ex di-
ctis ptꝫ.⁊ ideo timor inquātū ſeruilis nō manet cū charitate:
ſꝫ ſubſtātia timoris ſeruilis cū charitate manere pōt ſicut ti-
Ad primū argumētū. mor ſerui manere pōt cū charitate.¶Ad primā rn̄detur,qđ
charitas loquiꝶ de timore inq̄tū ſeruilis.¶Ad ſecundā rn̄-
Ad ſcōm. detur,ꝙ veꝝ eſt.ꝙ ſpiritus libertatis ⁊ ſpirit⁹ ſeruitutis re-
pugnāt,⁊ ita dicim⁹ ꝙ cū ſpū libertatis nō manet timor ſerui
lis rōne ſue ſeruilitatis,ſiue quantū ad id,ꝙ in eo eſt ſeruitu-
Ad tertiū. tis.¶Ad tertiā ſimilr̄ rn̄deꝶ,ꝙ amor dei expellit ſeruitutē:
ſꝫ timor maneat quātū ad ſubſtātiā ſuam.Sequiꝶ[itē Hiero
nymus charitas in quibuſdā eſt pfecta,in quibuſdā eſt imper
fecta.perfectiſſima aūt in hac vita haberi non pōt.]Que au-
tē charitas perfecta in hac vita haberi poſſit,⁊ que non ſupe-
rius oſtēdim⁹[Itē Greg.]Inducit Greg.[ſi ſermo].i.predi
catio mea[nutrire]per exercitia operū.Hu.[aduocare].i.in-
uitare,⁊ exhortari.Hu.[flate].i.ſuſpirijs ⁊ ſanctis meditatio
nib⁹ ⁊ ita magis ac magis[eā in vobis nutrite.⁊ flāmā].i.in
cremētū notabile de hoc igne charitatis inquit ſaluator Lu-
ce.xij.Ignē veni mittere in terrā,⁊ qd volo,niſi vt ardeat:Et
canticoꝝ.viij.lāpades eius lampades ignis:atq flammarū
aque multe non potuerūt extinguere charitatē[omnium cu-
piditatum].i.omnium vitiorum[ligna conſumat]vbi enim
charitas:ibi nulla cupiditas exardeſcit inquit Aug.

2 ☞Priuationum duplex eſt genus.
5 Tentatio eſt duplex.
6 Chriſtus tres mortuos ſuſcitauit.
7 Peccatum qđ eſt ex malitia grauius eſt:quam qđ eſt ex paſ-
ſione ſiue ex infirmitate.

Econtrario autem. Hec eſt.ij.pars hui⁹
.iij.ptis hui⁹ diſtin.ī
qua poſtq̄ ſuperi⁹ magiſter gratian⁹ ꝑ multas authoritates
oſtēdit gradus eſſe in virtute.Nunc oſtendit ꝑ ſuū ꝯtrarium.
Arguēdo ſic.in pctō reperiūtur gradus,ergo ⁊ virtute repe-
Diuiſio. riūtur.Oſtēdit aūt ꝙ in pctō ſunt gradus per multas autho
ritates:ſm̄ quas pōt hec pars diuidi in tres partes.In pma
aſſignat gradum in peccatis penes progreſſum.Scđo ponit
aliā differentiā penes cauſas peccandi.Tertio ponit differē-
tiā:qn̄ in tentatione eſt pctm̄ veniale,aut pctm̄ mortale.ij.ibi,
ſciendum.iij.ibi,etiam hoc ſciendum.Pro pleniori intelligē-
tia huius partis.Queruntur tria.
1 ¶Primum eſt vtrum in peccatis ſint gradus vel omnia pec
cata ſint paria.
3 ¶Secundum eſt ex differentia diuiſionis peccatorum poſite
in litera.
4 ¶Tertium eſt vtrum tentatio paſſiua ſemper ſit peccatum.

1 **Ad primum** ſic proceditur.†Et videtur ꝙ oīa
peccata ſint paria,⁊ null⁹ in eis ſit
Primū argumētum. gradus ponēdus.¶Primo ſic.peccare eſt facere qđ nō licet
Scōm ar. ſed facere quod nō licet vno ⁊ eodem modo in oībus deprehē-
ditur.non ergo vnū peccatū eſt alio grauius.¶Scđo ſic.ex
hoc eſt aliquod malū,quia nocet.vt Aug.dicit.ſꝫ omne pctm̄
Tertiū ar. nocet equaliter.qꝛ qđlibet pctm̄ oēs virtutes corrumpit.ergo
omnia pctā ſaltem mortalia ſunt equalia.¶Tertio ſic.pctm̄
conſiſtit in hoc,ꝙ homo tranſgreditur regulā rationis:q̄ ita
ſe habet ad actus humanos,ſicut regula linearis in corporali
bus.ergo peccare ſimile eſt ei:ꝙ eſt lineas tranſilire,eſt equali
ter ⁊ vno modo etiam ſi aliquis longius recedat,ſiue propin-
Quartū ar. quius ſtet,quia priuationes non recipiunt magis,⁊ minus.
ergo pctā oīa ſunt paria.¶Quarto ſic.eadē imperitia impu
tatur naute ſiue nauis in pelago ſiue in litore ſubmergatur.ſꝫ
ſicut nauta per arteꝫ ſuā regit nauē,ne pereat.ſic homo ꝑ vir
Opponit ⁊ Reſpōdet. tutem ſuam regitur ne actu peccet:ergo idem preiudiciū vir-
tutis ſit qualitercūq homo in pctm̄ ruat.¶In oppoſitū eſt
litera p̄ſentis tex.¶Rn̄deo dicēdū ꝙ pctā non ſunt paria,ſꝫ
multipliciter in eis reperitur inequalitas,⁊ ꝑ cōſequēs multi
gradus.q̄ cōcluſio ꝓbatur primo ex illo qđ dn̄s ait ad pilatū
Ioā.xix.qui tradidit me tibi,mai⁹ peccatū habet.ſed conſtat
ꝙ pilatus aliqđ pctm̄ habuit.ergo vnū pctm̄ eſt maius alio.
¶Ratiōe ſic.pctm̄ nihil aliud eſt,q̄ q̄dā declinatio a rectitu
dine virtutis.ſꝫ ꝯtingit vnā lineā eſſe magis curuā,q̄ aliam.
vt ex.iiij.phyſi.accipi poteſt.ergo ꝯtingit vnū pctm̄ eſſe mai⁹
S.Thom. alio.¶Pro cuius ꝯcluſionis pleniori notitia.Eſt notādum
Tullius. iuxta ſctm̄ Tho.in.j.ij.ꝙ opinio ſtoicoꝝ fuit,quā Tulli⁹ ꝑſe
quiꝶ ī paradoxis.ꝙ oīa pctā ſint paria,⁊ ex hoc etiā deriuat⁹

eſt error quorūdā hereticoꝝ:q ponētes oīa pctā eſſe paria:di-
cūt etiā oēs penas inferni eſſe pares.Et q̄tū ex verbis tullij
perſpici pōt:ſtoici mouebātur ex hoc,ꝙ ꝯſiderabāt pctm̄ ex
parte pꝛiuationis tm̄ prout ſcꝫ eſt receſſus a ratiōe.vn̄ ſimplici
ter affirmātes,ꝙ nulla priuatio ſuſciperet magis ⁊ min⁹ po-
2 ſuerūt oīa pctā eſſe paria.Sed ſi qs diligenter ꝯſideret,†in-
ueniet duplex priuationū genus.Eſt eū quedā ſimplex ⁊ pu-
ra priuatio q̄ ſignificat quaſi īcorruptū eſſe,ſicut mors eſt ꝑ-
uatio vite:⁊ tenebra eſt priuatio luminis,⁊ tales pꝛiuationes nō
recipiūt magis,⁊ minus.qꝛ nihil reſiduū eſt de habitu oppo-
ſito.vn̄ nō minus mortuus eſt aliqs prima die mortis,⁊ ter-
tio,vel quarto,q̄ poſt annū,qn̄ cadauer iam fuit reſolutū.Et
ſimiliter nō eſt magis tenebroſa domus,ſi lucerna ſit operta
pluribus velaminibus,q̄ ſi ſit operta vno ſolo velamine:totū
lumē includente,Eſt autem alia priuatio nō ſimpliciter,ſꝫ ali
quid retinēs de habitu oppoſito,q̄ quidē priuatio magis cō-
uenit ī corrūpi:q̄ in corruptū eſſe.ſicut egritudo q̄ priuat de-
bitā cōmēſurationē humoꝝ:ita tn̄ ꝙ aliquid ei⁹ remanet alio
qui non remaneret aīal viuū,⁊ ſimile eſt de turpitudine ⁊ alijs
hmōi.hmōi aūt pꝛiuationes recipiūt magis ⁊ minus ex parte
ei⁹:qđ remanet de ꝯtrario habitu.Multū eū refert ad turpi
tudinē vel egritudinē,vtrū plus vel minus a debita cōmenſu
ratiōe humoꝝ vel mēbroꝝ recedaꝶ,⁊ ſilr̄ dicendū eſt de vitijs,
⁊ pctīs.ſic eū priuaꝶ in eis debita cōmenſuratio rationis:vt
non totaliter rōnis ordo tollatur.Alioqui malū ſi ſit integrū
ſeipſum deſtruit,vt dr̄ in quarto ethicoꝝ.Non eū poſſet rema
nere ſubſtātia actus,vl'affectio agētis niſi aliquid remaneret
de ordine ratiōis.Et ideo multum intereſt ad grauitatē pctī
vtrū plus vel min⁹ recedaꝶ a rectitudine ratiōis:⁊ ſm̄ hoc di
cendum eſt ꝙ non oīa pctā ſint paria.¶Ad ratiōes in oppo
ſitū.Ad primā rn̄deꝶ,ꝙ ratio nō ꝓcedit.qm̄ ipſa pctā cōmit- Ad primū argumētū.
tere non licet ꝓpter aliquā deordinationē,quā habent.vn̄ illa
que maiorē deordinationē cōtinēt ſunt magis illicita,⁊ ꝑ ꝯſe-
quēs:grauiora pctā.¶Ad ſcđam reſpondeꝶ.ꝙ ratio etiā nō Ad ſcōm.
procedit.Et ratio eſt.quia licet quodlibet mortale tollat oēs
virtutes,vnū tamen tollit plus de habilitate ad virtutem,q̄
aliud.⁊ ita pl⁹ nocet.Preterea vnū pctm̄ tollit ꝑ ſe illā virtu-
tē cui opponiꝶ.ſꝫ ꝑ accidēs aliā virtutē.¶Ad tertiā rn̄deꝶ. Ad tertiū.
ꝙ rō non ꝓcedit.qꝛ arguit de pctō,ac ſi eſſet priuatio pura:ꝙ
falſum eſt.vt declaratū eſt.¶Ad quartā rn̄deꝶ,ꝙ rō etiā nō Ad quartū
ꝓcedit.qꝛ nō eſt ſiľe qđ inducitꝰ,vt pꝫ.In ſubmerſione eū na-
uis damnū eſt vbicunq ſubmergaꝶ,ꝙ idē perditur vtrobiq.
Sed non ita in quolibet peccato eſt equale damnū imo in vno
peccato perditur vna debita circunſtantia,in alio due,⁊ ſic de
alijs ⁊ ita patet ꝙ non eſt ſimile.

3 **Ad ſecundum** ſic proceditur.†Et notaꝶ iuxta
dn̄m Albertum in ſcđa parte Rn̄det. Albertus.
ſumme ꝙ inueniūtur octo diuiſiones pctoꝝ a ſanctis tradite.
¶Prima eſt penes reatum pctī,⁊ illa eſt pctm̄ aliud veniale
aliud mortale.¶Scđa datur penes inſtrumēta pctī,qb⁹ pec
catuꝫ perficiꝶ ⁊ illa eſt hec.pctm̄ aliud cordis:aliud oris:aliud
operis.¶Tertia datur penes materiam:in qua eſt pctm̄.Et
eſt hec.Aliud eſt ſuperbia,aliud accidia,aliud inuidia,aliud
ira,aliud auaritia:aliud gula.¶Quarta datur penes cāſ ex
quib⁹ oritur pctm̄.Et eſt hec.aliud eſt ex infirmitate,aliud ex
ignorantia,aliud ex induſtria,ſiue ex certa malitia.¶Quin-
ta datur penes inclinātia ad peccatū.Et eſt hec que eſt Aug. Auguſt.
ſcꝫ peccatorū aliud eſt ex timore male humiliāte,aliud ex amo
re male inflammante.⁊ eſt glo.ſuper illud.pſ̄.Incenſa igni ⁊ pſ̄.lxxix.c
ſuffoſſa.¶Sexto daꝶ penes fines pctoꝝ.Et eſt hec.Aliud eſt
ex concupiſcentia carnis.Aliud ex ꝯcupiſcētia oculoꝝ,aliud
ex ſupbia vite.Et eſt in gl.ſup illud.j.Ioan.ij.Omne qđ eſt in
mundo ⁊c.¶Septimo daꝶ penes eum,in quē peccatur.Et eſt
hec.peccatoꝝ Aliud in deū:aliud in ſeipſum,aliud in proxi-
mum.¶Octauo datur penes formale qđ eſt in peccato,que
eſt hec.peccatorum aliud eſt delictum,aliud commiſſum.Et
hec pro iſto loco ſufficiant.

4 **Ad tertium** ſic ꝓcediꝶ.†Et videꝶ ꝙ tētatio paſſi
ua que eſt a carne,non ſit ſemp pec-
catū.¶Primo videꝶ haberi ex litera p̄ſentis textus:vbi ait Primū ar.
Gre.Inter hec ſciēdū ꝙ aliud eſt qđ animus tētationib⁹ car-
nis ⁊c.¶Scđo ſic.tētatio paſſiua que eſt ab hoſte nō eſt ſem- Scōm arg.
per pctm̄.ergo nec tētatio,q̄ eſt a carne.ꝯſequētia videꝶ bona:
cū poteſtas demonis ſit maior,q̄ hoīs.Antecedēs ptꝫ ex illo
Mat.iiij.vbi.Xp̄s tētat⁹ legiꝶ a diabolo,in quo tn̄ locus pctī
nō fuit.¶Tertio ſic.Cū violētia excuſet pctm̄ vbi eſt maior Tertiū ar.
violētia ibi eſt min⁹ pctm̄.Sꝫ ſicut dicit magiſter ſententiarū
in.ij.di.xxj.grauior eſt tentatio,q̄ eſt a carne,q̄ q̄ eſt ab hoſte.
ſi ergo illa q̄ eſt a carne eſſet pctm̄:multo ampli⁹ que eſt ab ho
ſte.ſꝫ iſta non eſt vt dictum eſt ergo nec alia.¶Quarto id qđ Quartū ar.

vitari nõ põt non eſt in ptãte nr̃a. ſꝫ quãdiu in hac mortali vi
ta viuimꝰ, nõ oĩno tẽtationẽ carnis vitare poſſumꝰ. ꝗ non eſt
in ptãte nr̃a non tentari a carne, ⁊ ita tentatio paſſiua carnis
Opponit ĩ cõtrarium. ſemꝑ pctm̃ non eſt. ¶ In oppoſitũ eſt illð qð magiſter ſentẽ-
tiarũ ait ĩ. ij. di. xxj. ꝙ tẽtatio q̃ fit a carne non eſt ſine peccato.
R̃ñdet. 5 ¶ R̃ñdeo dicẽdũ p̃mo, † ꝙ duplex diſtinguit̃ tẽtatio ſcꝫ exte
rior ⁊ interior. Exterior tẽtatio eſt qñ nobis extrinſecus ma-
lum viſibiliter ſuggeritur verbo, vel ſigno, vt ille cui fit ad cõ
ſenſũ pcti declinet̃, ⁊ tẽtatio tm̃ fit ab aduerſario. Interior ve
ro tentatio eſt qñ inuiſibiliter malũ nobis intrinſecus ſugge
ritur, ⁊ hec tẽtatio aliqñ fit ab hoſte: aliqñ a carne. Nã ⁊ diabo
lus inuiſibiliter mala ſuggerit ⁊ ex carnis corruptione ſubori
tur motꝰ ille carnis, ⁊ titillatio praua. qua diſtinctiõe habita
ſit iſta ꝯcluſio. Tẽtatio paſſiua a carne non eſt ſine pctõ. Ten
tatio vero paſſiua ab hoſte non ſemꝑ eſt cũ pctõ, niſi ꝯſentiat
S. Thom̃. ei. Probat̃ ꝯcluſio ſic iuxta ſanctũ Tho. in. ij. di. xxj. qð pctm̃
vnius non ꝯſiſtit in actu alterĩꝰ, ſꝫ in actu ꝑut dr̃ Ezec. xviij.
Anima q̃ peccauerit: ipſa morietur. In tẽtatiõe aut carnis ipſe
appetitus illicitꝰ ſm quẽ aliquis tẽtari dr̃: eſt actꝰ eius qui tẽ
tauit. Non em̃ ſola caro ꝯcupiſcit, ſꝫ ꝯiunctũ, ⁊ ideo talis tẽta
tio eſt pctm̃ in eo, q tentat̃. Tentatio q̃ eſt a mũdo vel ab ho-
ſte a principio extrinſeco eſt vnde actus non ꝑtinet ad tẽtatũ:
ſꝫ paſſio tãtũ. Et ꝑpter hoc non eſt pctm̃ in tali tẽtatione niſi
ꝑ delectationẽ ⁊ ꝯſenſum, qꝛ tunc tẽtatus incipit cooperari tẽ
Bonauen. tanti. hec ſanctus Tho. dñs vero Bonauentura rationẽ di-
uerſitatis aſſignã ꝫ in ſcðo ꝯformiter loquit̃, licet ꝑ alia verba
dicit em̃. ꝙ tẽtatio carnis eſt impulſus ſenſualitatis, quẽ ꝯſue
uimus appellare primũ motũ: ⁊ qñ in illo impulſu ſenſualita
tis mouemur inordinate, ⁊ ꝑter rationis ordinẽ. hinc eſt, ꝙ tẽ
tatio carnis nunꝙ̃ eſt in nobis, qn ſit in nobis aliqua inordi-
natio: ⁊ ita aliqua venialis culpa. Tentatio vero hoſtis omni
no extra eſt: ⁊ põt eſſe ſine aliqua delectatione deordinata ĩ no
bis exiſtẽte, ⁊ ideo tẽtatio hoſtis põt eſſe ſine pctõ tẽtatio car
Ad primũ argu. nis minime, hec ille. ¶ Ad rõnes. Ad primã de litera preſen-
ti r̃ñdet̃ ꝙ cũ dt̃ Gre. ꝙ nequaꝙ̃ cogitatio immũda coinqui-
Ad ſcðm. nat. Intelligit ſicut exponit hic per mortale pctm̃. ¶ Ad ſe-
cũdã r̃ñdet̃ negãdo ꝯſequẽtiã. Et ad ꝓbationẽ r̃ñdet̃, ꝙ nulla
eſt. ex hoc enim qð ptãs demonis ſit ſimpl'r maior: quaꝫ hoĩs
non ſequitur: ꝙ ſi tẽtatio demonis ſit ſine pctõ. ꝙ etiã tẽtatio
Ad tertiũ. a carne rõne iam dicta. ¶ Ad tertiã r̃ñdet̃ negãdo ꝯſequẽtiã
rõne ſuperiꝰ aſſignata, veꝫ qꝛ ipſa tẽtatio eſt actus ipſiꝰ tenta
ti qð non eſt de tẽtatione hoſtis. Preterea etiã nõ eſt ſile qꝛ vt
dicit dñs Bonauẽtura vbi ſupra caro eſt in poteſtate nr̃a, ⁊ eã
poſſumꝰ ad libitũ noſtrũ domare, ⁊ ideo potiꝰ imputat̃ nobis
Ad quartũ. in culpã carnis ĩpulſio, quã diabolica ſuggeſtio. ¶ Ad quar-
S. Thom̃. tam r̃ñdet̃ iuxta ſctm̃ Tho. ꝙ quãuis homo nõ poſſit vitare
omnẽ tentationẽ carnis, ita ꝙ nullã habeat, põt tñ vitare hãc
vel illã ſingulariter ⁊ ita quodã modo eſt in poteſtate eius ſed
tẽtatio q̃ eſt ab hoſte nullo modo eſt in poteſtate noſtra. Lite-
Exponit li teram. ra. ¶ [Econtrario]. i. ꝑ ꝯ̃riũ [peccatũ]. ſ. vitiũ, qð eſt ꝯtrariũ
virtuti. hu. [tribꝰ ad peccatũ]. i. exteriorẽ actũ pcti mortalis.
[Suggeſtione] per diabolũ [delectatiõe] ꝑ carnẽ [ꝯſenſu] per
ſpm̃. di. viij. teſtiũ. In fine ibi vide qꝛ ibi pleniꝰ diximꝰ. [Tres
ſunt differẽtie] q̃ ſumũtur penes inſtrumẽta, ꝑ q̃ peccat̃ [Cor
6 de]. i. cogitatiõe. hu. [tãꝙ̃ tres ſint mortes.] † ⁊ hoc ſm ſilitu
dinẽ triũ mortuoꝝ, quos dñs legit̃ ſuſcitaſſe. Suſcitauit em̃
dominꝰ filiam principis ſynagoge in domo eiecta turba, vt pꝫ
Matth. ix. hec enim in domo mortua ſignificauit pctõrẽ, cuiꝰ
peccatũ ſtat ĩ corde. Suſcitauit ẽt filiũ vidue extra portã ciui-
tatis, vt pꝫ Luc. vij. ꝑ quẽ ſignificat̃ pctõr: cuiꝰ pctm̃ in opus
proceſſit. Suſcitauit etiã lazaꝝ in monumẽto iam quatridua
num fetentẽ. vt pꝫ Jo. xj. ꝑ quẽ ſignificat̃ peccator publicꝰ, q
fetẽs multos offendit. [Sciendũ]. ij. pars. Conſequẽter indu
cit aĩs cauſas peccãdi [Aut ignorãtia] vt. xxxij. q. viij. quẽad-
modum [infirmitate]. i. fragilitate humana. di. xxv. §. crimẽ.
[Studio]. i. induſtria ſiue certa ſciẽtia ſm illud Job. xxxiiij.
de induſtria receſſerũt ⁊ vias ſuas intelligere noluerũt. [Gra
ª ¶ Infirmitate. Adde ꝙ ĩfirmitas vna ꝯuerti põt in aliaꝫ ¶ Pe. de an. in. c. preſbyterũ. nu. 4. de homici.
uius quidẽ infirmitateª] hoc qdẽ verũ. qm̃ qñꝙ̃ nõ. Nã nõ eſt
veꝝ de ignorãtia affectata, q̃ ſcꝫ directe ⁊ per ſe eſt voluntaria
ſicut cum aliqs ſua ſpõte aliquid neſcit vt liberiꝰ peccet, talis
enim ignorãtia vr̃ augere voluntariũ, ⁊ peccatũ ex ĩtẽtiõe vo
lũtatis ꝓcedere videt̃. Sed eſt verũ de ignorãtia, q̃ eſt cã pcti
q̃ nõ eſt directe volũtaria, ſꝫ indirecte, ⁊ ꝑ accidẽs. vt cũ aliqs
vult bibere immoderate, ⁊ ex eo ſequit̃ inebriari, ⁊ diſcretione
carere ⁊ talis ignorãtia minuit voluntariũ, ⁊ ꝑ ꝯſequẽs pctm̃.
Cũ enim aliqd nõ cognoſcit̃ eſſe peccatũ: nõ põt dici ꝙ volun
tas directe, ⁊ ꝑ ſe feratur in pctm̃, ſed ꝑ accidens. In infirmitate
nõ eſt ſic. qꝛ actus voluntatis in quo principaliter peccatũ ꝯſi
ſtit: nõ impedit̃ ꝑ corporis infirmitatẽ. põt enim q corpore eſt
infirmus: promptam habere voluntatẽ ad aliqd faciẽdũ. [Sꝫ

S. Thom̃. multo grauius] ⁊ hoc vt dicit ſanctus Tho. in prima ſcðe tri
plici rõne. Prima eſt qꝛ cũ ex certa malitia peccat̃, motꝰ pec-
cati eſt magis propriꝰ voluntati, q̃ ex ſeipſa in malũ mouet̃: ꝙ̃
qñ ex paſſiõe peccatur, niſi quodã extrinſeco impulſu ad pec-
cãdũ. vñ peccatũ ex hoc ipſo ꝙ eſt ex malitia grauatur ĩntãto
magis quãto fuerit vehemẽtior malitia in eo. Sic quod eſt ex
paſſiõe ſiue infirmitate diminuitur, tãto magis quãto paſſio
fuerit vehemẽs. Scða qꝛ paſſio q̃ inclinat ad peccãdum cõtra
trãſit ⁊ ſic homo cito redit ad bonũ ꝓpoſitũ penitẽs de pctõ.
Sꝫ habitus quo homo ex malitia peccat eſt qualitas perma-
nẽs ⁊ ideo q ex malitia peccat diuturniꝰ peccat. vñ phũs. vij.
ethicoꝝ. eũ q peccat ex malitia ꝯparat infirmo q ꝯtinue labo
rat incõtinẽtẽ vo qui peccat ex paſſiõe ei q laborat ĩterpolla-
te. Tertio qꝛ ille qui peccat ex certa malitia eſt male diſpoſitꝰ
ꝙ̃tũ ad ip̃m finẽ, q eſt principiũ in operatiõibꝰ, ⁊ ſic eiꝰ diſpoſi
tio eſt periculoſior, ꝙ̃ eiꝰ qui ex paſſione peccat. Eiꝰ vero ꝓpo
ſitũ tẽdit in bonũ finẽ, lꝫ hoc propoſitũ ad horã interrũpatur
7 ꝓpter paſſionẽ. Semꝑ aũt defectꝰ principij eſt peſſimus. † vñ
manifeſtũ eſt, ꝙ grauius eſt peccatũ ꝙ eſt ex malitia ꝙ̃ qð eſt
ex paſſione ſiue infirmitate. [Item inter hec]. iij. pars. Circa
p̃dicta dicit eſſe notãdũ hoc veꝫ [animꝰ patiẽtia]. i. cũ tẽtatur
⁊ moleſtatur in p̃mis motibꝰ. [Aliud vero cũ ⁊c. remittitur]
i. reprimitur talis motus [Nequaꝙ̃ coinquinat]. ſ. ꝑ peccatũ
mortale. ꝑ veniale aũt ſic. qꝛ vt ſupra diſputatũ eſt talꝫ carnis
tẽtatio cũ veniali pctõ eſt. [Sꝫ cũ ⁊c.]. i. hinc coĩquinat ꝑ mor
tale. Hu. qñ ꝑ delectationẽ ſiue ꝑ ꝯſenſum ſubiũgit. [predica-
tor egregius]. i. paulus. j. cor. x. Quid autẽ ſit tẽtatio humana
⁊ diabolica ſatis clare exponit̃ in litera. [Etiã nolẽtes] primi
quidẽ motus frequẽter preter noſtrã volũtatẽ ſe ingerunt: de
Auguſt. quibꝰ Aug. ſup Gẽn. ad literã dicit. ꝙ non eſt in ptãte noſtra
quibꝰ viſis mens nr̃a tãgatur, vñ apl'us ait ad Ro. viij. Non
qð volo hoc ago [ſupra tribꝰ]. viij. di. c. j. [Non eſt mirũ.] Cõ
cludit gr̃anꝰ ex ꝑmiſſe allegatis: ꝙ gradꝰ ſunt in charitate vl'
ſm alios eſt tertia pars principalis ſcðe partis huius diſtin
ctionis: in qua reuertitur ad principale propoſitum videlicet
ad probãdum ꝙ charitas ſemel habita poſſit amitti, ⁊ ꝓbat
per ſequentes authoritates.

Hec itaqꝫ charitas.

Hic magr̃ gratianꝰ reſumẽs p̃ncipalẽ cõ
cluſionẽ veꝫ: ꝙ charitas ſemel habita amitti poſſit, imo ꝙ fre
quẽter amittat̃: ⁊ frequẽter recuperet̃, dicit tñ hoc intelligẽdũ
eſſe de charitate ĩperfecta, quẽadmodũ in petro ante negatio-
nem fuit. Nõ aũt de imperfecta, vbi licet gratianꝰ bene dixerit
in ꝯcluſiõe p̃ncipali veꝫ ꝙ charitas ſemel habita ĩ hac vita re
gulariter amitti poſſet, niſi in aliquibꝰ foret ꝯfirmata ſicut in
beata virgine, ⁊ in beatis apl'is poſt aduẽtũ ſp̃us ſcti in eos.
Cõtra gratia. In hoc tñ ꝙ dicit intelligendũ eſſe de imꝑfecta, ⁊ nõ de perfe-
cta, nõ bene dicit qm̃ quãtũcũꝙ̃ ſit charitas ĩ aliquo pfecta in
vita p̃ſenti, niſi per gratiam ſit cõfirmata ſicut diximꝰ amitti
põt ꝑ pctm̃. Qð aũt charitas ſemel habita amitti poſſit ꝓbat
magiſter gr̃anꝰ ꝑ multas authoritates: ⁊ ꝑ exẽpla ade: moyſi:
Aaron: Dauid: de quibus per ſingula in ſuis locis videbit̃.

Qvicunqꝫ.

Prima authoritas bti Aug.
Iſta authoritas facit ad pro-
poſitum in eo loco vbi dr̃: ⁊ ſi qñꝙ̃ exorbitẽt: tamẽ
emẽdam, vbi exp̃ſſe p̃ſupponit̃: ꝙ a charitate poſ-
ſunt tales cadere ⁊ iterũ reparari. Litera. ¶ [Originali dã-
Exponit literam. natione]. i. damnatione quã ab origine trahimus: vnde naſci-
mur filij ire. ad Ephe. ij. [diſcreti ſunt]. i. ſeparati ꝑ gratiã dei
facti filij adoptionis ꝑ lauacrũ regenerationis. ad Ro. viij. vl'
[diſcreti]. i. ſeparati ſm p̃ſentẽ iuſtitiã: ⁊ p̃deſtinationẽ [procu
rẽt eis euãgeliũ]. i. ad eorũ vtilitatẽ legatur: ⁊ exponatur: ⁊ ita
doceantur: vt fide credant: q̃ per dilectionem operatur. [perſe
uerantes vſꝙ̃ in finẽ exorbitauerint] per peccatũ mortale [cor
recti] ab hominibus. hu. [redeunt] gratia diuina operante.

Firmum fundamẽtum.

Secunda authoritas eiuſdẽ Aug. in eodẽ que au-
thoritas in ea parte facit ad ꝓpoſitũ: in qua dicit
ꝙ p̃deſtinatoꝝ fides q̃ ꝑ dilectionẽ opatur: aut oĩno nõ deficit:
aut ſi q ſunt quorũ deficit reparat̃ anteꝙ̃ vita finiat̃ iſta. Ecce
ꝙ manifeſte p̃ſupponit: ꝙ charitas ſemel habita põt amitti.
Exponit literam. Litera. ¶ [Firmũ fundamẽtũ] verba ſunt apl'i. ij. ad timo. ij.
[firmũ fundamẽtũ dei] gl. j. illi: q̃s eligit deꝰ: ⁊ ĩmobiliter in fi
de firma p̃ſeuerãt: aut firmi in fide: tales electi ſaltẽ finaliter: q
em̃ perijt nõ erat finaliter de fundamẽto ⁊ p̃deſtinatis [habẽs
ſignaculũ] qꝛ hm̃oĩ firmitas pẽdet p̃ncipaliter ex diuina p̃de-
S. Thom̃. ſtinatiõe: vt dicit ſctũs Tho. Sequit̃ [habens ſignaculũ]. i. ſi
gnũ firmitatis huiꝰ ex diuina predeſtinatiõe [qꝛ nouit dñs q
ſunt eiꝰ] Jo. x. Ego cognoſco oues meas: ⁊ de eis qui nõ ſunt
de ouili

de ouili. hec dt̃ non noui vos. mat. vij. Gratianꝰ ponit hic ha-
bẽs, ꝙ nõ eſt in litera apl'i. [Hoꝝ fides] hic incipiũt verba au
gu. Oĩa plana ſunt, qm̃ p̃deſtinati ⁊ ſi aliqñ a gr̃a ſine xp̃i cha
ritate exorbitẽt: deficiãt: ſiue labãtur anteꝙ̃ p̃ſens eis vita de-
ficiat: reparant̃ ⁊ ſaluant̃. qꝛ ĩmobile ſtat dei fundamẽtũ. hinc
eſt, ꝙ nullus eoꝝ, ſcꝫ predeſtinatorum ex bono in malum ⁊c.

Talibus.

Tertia authoritas eiuſdẽ aug. q̃
authoritas ꝙ ad propoſitũ faciat
manifeſtũ ẽ ex ip̃a dr̃ ad Ro. viij. [vſꝙ̃ adeo deuiẽt,
vl' exorbitẽt a via,] dei peccãdo mortal'r [⁊ hoc ipꝫ]
i. ipſum deuiare ⁊ exorbitare [faciat eis perficere occaſionali-
ter] qꝛ humiliores ⁊ perfectiores reſurgunt. arg. di. xiij. nerui.
in fi. ⁊ di. l. conſiderandum ⁊ c. fidelior.

Circũciſio.

Quarta pars ſeu. iiij. authori
tas apl'i ad gal. v. q̃ manifeſte
oſtẽdit ꝓpoſitũ p̃ncipale cũ ait. hec ſcꝫ fides, q̃ ꝑ dile
ctionẽ opat̃ olim ĩ vobis fuit, vbi p̃ſupponit manife
Exponit literam. ſte ꝙ charitas ĩ eis ſemel habita amiſſa eſt. ¶ [Circũciſio]. ſ.
nũc [nõ ẽ aliqd] q̃ ad ſalutẽ, qꝛ nõ recipit̃ ad vitã eternã qꝛ cir
cũciſus, aut p̃putiatꝰ, ſꝫ fides ⁊ nõ otioſa ſine operibꝰ, qꝛ talis
mortua eſt: [ſꝫ q̃ ꝑ dilectionẽ operat̃] ⁊ hoc olim in vobis fuit
pſ. cxviij. d Currebatis. pſ. viã mãdatoꝝ tuorũ cucurri, cũ dilataſti cor
meũ ꝑ opera fidei perficiẽdo. i. vere bene qꝛ ex dilectione. Hu.

Non eſt tam iniuſtus.

Seqt̃ v. au-
thoritas: ⁊ eſt apl'i ad hebr. vj. In apl'o non eſt illud
⁊c. ſed ſimpliciter dr̃. ¶ [Nõ eſt iniuſtꝰ deꝰ opis ve-
Exponit literam. ſtri] cũ quo verba ſunt gr̃ani cõmunia: ⁊ ex hoc dilectione. Ex
dilectione em̃ ꝓcedit cũ qs ꝓpter dei gloriã facit oĩa ſua cõia:
ſicut illi de qbꝰ dr̃ Act. iiij. multitudinꝫ credẽtiũ erat cor vnũ
⁊ anima vna. ⁊ ſequit̃ ⁊ erãt eis oĩa cõia. Et ſic apl's cõmendat
in illis quibꝰ ſcribit [tria] ſcꝫ opꝰ bonũ [qꝛ fecerũt cõia] ſm ẽ
alacritas [qꝛ ex dilectiõe] tertiũ ẽ recta dilectio [qꝛ ad gloriã
dei] ⁊ h' eſt qð ſequit̃ [ecce triplex bonũ olim multa bona ope-
rati eſtis] ecce qð facit ad ꝓpoſitũ [pro qbꝰ] ſcꝫ iam mortua ꝑ
pctã ſequẽtia fuit: nihilominꝰ ſi penitemini [benefaciet vobis
deus] qꝛ eadẽ bona opera reuiuiſcẽt vobis: quo ad vitã eter-
nam, vel etiã tẽporale p̃miũ, vt ĩfra videbit̃ di. iiij. pleniꝰ [Ro
manos quoꝙ̃ ⁊ gal. dum apl'us] Iſta eſt vna rõ gr̃ani, ꝑ quã
ꝓbat eãdẽ ꝯclõnẽ veꝫ: ꝙ charitas ſemel habita amitti poſſit
[Redargueret romanos] ad Ro. j. [galath.] ad Ga. iij. [me
rito fidei nõ ex operibꝰ legis] ad Ro. iij. ex operibꝰ legis non
iuſtificabit̃ oĩs caro. Et ad Ro. q in lege gl'iaris ꝑ p̃uaricatio-
nẽ legis deũ inhonoras. [Sãctificationẽ]. i. notitiã q de ope-
ribus qꝛ tẽpore gratie volebat precepta legalia obſeruare qð
non lꝫ. extra de conſti. tranſlato ſacerdotio.

3 ¶ Perſeuerantia dicitur dupliciter.
5 Deus tripliciter poteſt videri.
6 Adam quare fuit creatus in etate. xxx. annorum.
7 Coſta de q̃ formata eſt eua q̃re detracta fuit viro dormienti.
8 Homo vetus quid dicatur.

Tolle charitatẽ.

Hic magr̃ gr̃anꝰ
ꝓſequit̃ principa-
le propoſitũ ꝑ exẽpla, veꝫ ꝙ charitas ſemel habita
poſſit amitti. ⁊ incipit ab adã probãdo, ꝙ in chari-
tate creatꝰ ſit ⁊ nihilominꝰ peccãdo illã amiſerit. Et ad fundã
dum rõnẽ p̃ſupponit vnũ fundamẽtũ, veꝫ qð adultus rõnis
capax aut diligat. i. ſit ĩ charitate aut in odio, ⁊ ad hoc ĩducit
tres authoritates. vnã Augu. ⁊ aliã apl'i Jo. ⁊ tertiã euãgelij.
Exponit literam. p̃ma eſt. ¶ [Tolle.] ſcꝫ ab adulto ⁊ diſcreto. hu. i. pone vt cha
ritatẽ amittat: ſequit̃ [ꝙ odiũ tenet] q em̃ non diligit, odit. ⁊ q
odit: nõ diligit. ꝯ̃ria em̃ ſimul eſſe nõ poſſunt. [itẽ oĩs] ſcða. j.
Jo. iiij. [Odit] litera textꝰ hꝫ, nõ hꝫ charitatẽ [Itẽ in euãge-
lio] mat. viij. [Nemo põt duobꝰ do. ſer.] oĩno diſſentiẽtibꝰ. Nõ
enim põt quis exercere opꝰ diaboli ⁊ placere deo. iij. Regum
viij. vſꝙ̃ quo claudicatis ĩ duas partes. duo dñi ſunt virtutes
⁊ vitia celeſtia ⁊ terreſtria, deꝰ diabolꝰ, vana gl'ia ⁊ vera gl'ia.
[Aut em̃] ſubiũgit cãm [vnũ ⁊c. ſuſtinebit] iugũ eiꝰ ſupportã
do. [Alterũ ꝯtemnet] opa eiꝰ poſtponẽdo [Adã] his ſuppo-
ſitis incipit arguere, ꝙ adã in gratia ⁊ charitate fuerit creatꝰ
Et durat hec vſꝙ̃ ad. §. itẽ opponit̃ de moyſe. verũ pro melio-
ri intelligẽtia illorum que habentur in hoc proceſſu argumen
tationis de Adam. Queruntur tria.
1 ¶ Primũ eſt vtrũ primꝰ homo creatus fuerit in charitate.
2 ¶ Scðm vtrũ adã ĩ ſui creatiõe ornatꝰ fuerit oĩbꝰ virtutibꝰ.
4 ¶ Tertiũ vtrũ adã in paradiſo viderit deũ per eſſentiam.
1 **Ad primum** ſic ꝓcedit̃. † Et vr̃ ꝙ adã nõ fuerit in gratia gratum faciente creatus.

Primũ argumentũ. ¶ Primo ſic. dicit aug. ꝙ homo in ſuo ꝯditiõis p̃mordio ha
buit vñ poſſet ſtare, ſꝫ nõ vñ ꝓficere. Itẽ magiſter ſentẽtiaꝝ ĩ
ſcðo di. xxiiij. dicit. poterat homo ꝑ auxiliũ gr̃e creatiõis reſi-
ſtere malo, ſꝫ nõ ꝓficere ad bonũ. ſꝫ ſi habuiſſet gratiam gra-
tum faciẽtẽ ab exordio creatiõis potuiſſet vtrũꝙ̃. ergo ſi non
Scðm arg. potuit ꝓficere ad bonũ, nõ habuit gratiã gratũ faciẽtẽ. ¶ Se
cũdo magis ꝯuenit gr̃a cũ gloria, quã cũ natura. ſꝫ gr̃a tp̃e in
hoĩe p̃ceſſit gloriã. ergo multo fortiꝰ natura preceſſit gratiã. ⁊
Tertiũ ar. ſic in p̃mo inſtãti creatiõis adã nõ habuit gratiã. ¶ Tertio ꝑ
gratiã fit matrimoniũ iter deũ ⁊ aĩam. ſꝫ lex matrimonij ẽ: vt
nõ fit abſꝙ̃ mutuo ꝯſenſu. ergo videt̃ ꝙ nullo adulto gr̃a de-
beat dari: niſi intercidat ꝯſenſus. ſꝫ ꝯſenſus in gratiã eſſe non
põt niſi priꝰ exiſtẽtis. ergo primus homo nõ ſimul habuit na
Opponit ĩ cõtrarium. turã ⁊ gratiã. ¶ In oppoſitũ eſt textꝰ p̃ſentis litere. in q̃ ma-
giſter gr̃anꝰ ꝓbat in p̃ncipio ꝙ adã ĩ charitate fuit creatꝰ: cũ
creatꝰ fuerit ad imaginẽ ⁊ ſilitudinẽ diuinã. ſꝫ imago vt expo
Auguſt. nit Aug. eſt in naturalibꝰ: ſilitudo vero in gratuitis. ꝗ creatꝰ
R̃ñdet. fuit in gr̃a gratũ faciẽte ſine q̃ charitas eẽ nõ p̃t. ¶ R̃ñdeo di
Pr̃ia opi. cẽdũ ꝙ circa hoc eſt multiplex opinio. qdã em̃ dicũt. ꝙ homo
Cõtra p̃dictã opinió. in p̃mo ſtatu gratiã nõ habuit gratũ facientẽ. Sꝫ hec poſitio
ſtare nõ põt: cũ authoritatibꝰ ſctõꝝ poſitis in litera, ĩ qbꝰ ha
bet̃. ꝙ adã charitatẽ q̃ ſine gr̃a gratũ faciẽte eſſe nõ p̃t habue-
Scða opi. rat. ¶ Scða vero opinio eſt quorũdã, q diſtinguũt ſtatũ ĩno-
cẽtie in duos ſtatꝰ. dicũt em̃, ꝙ homo in p̃ncipio creatiõis fue
ſine gr̃a creatꝰ eſt in naturalibꝰ tm̃: poſtmodũ vero ante gra-
tiã pctm̃ ꝯſecutus eſt: ⁊ ſcðm hãc diſtinctionẽ varia dicta ſan
ctoꝝ ꝯcordare nitũtur. Nã authoritates dicẽtes primũ hoĩeꝫ
nõ habuiſſe gratiã referũt ad p̃mũ ſtatũ. Authoritates vo di
cẽtes eũ habuiſſe gratiã referũt ad ſm ſtatũ: vtriꝙ̃ veꝝ dicũt
ꝑ diuerſis tẽporibꝰ. Et hec opinio tãgit̃ hic in gl. decreti. Tã
Albertus. git eã dñs Albertꝰ: ⁊ dñs Bonauẽtura: ⁊ ſequũtur eã. Sꝫ hec
Bonauent. opinio vt dicit ſctũs Tho. nõ videt̃ ꝯuenire dictis ſctõꝝ: ⁊ do
ctoꝝ. q de ſtatu innocentie quaſi de vno ſtatu nõ diſtincto lo-
S. Thom̃. quũtur. ⁊ hec poſitio vt dicit ſctũs Tho. nõ eſt magne autho
Tertia op. ritatis. Ideo ſequit̃ tertia opinio q̃ ponit̃ ꝑ ꝯcluſiõe. Qð adã
creatus fuit ĩ gr̃a gratũ faciẽte, quoꝝ opinio ſiue ꝯcluſio ꝓba
tur. Primo qꝛ homo ⁊ angelus equaliter ordinantur ad gra
Auguſti. tiã. ſꝫ angelꝰ creatus eſt in gr̃a. dicit em̃ Augu. xij. de ciui. dei.
ꝙ deꝰ ſimul erat cũ eis ꝯdẽs naturã, ⁊ largiẽs gratiã. ergo ſe
quit̃ ꝙ homo creatus ſit in gr̃a. ¶ Scðo hoc idẽ ꝓbat̃ ex ip̃a
rectitudine primi ſtatus, ĩ qua deꝰ hoĩem fecit ſm illud Eccl.
vij. fecit deꝰ hominẽ rectũ. Erat em̃ hec rectitudo vt ingt ſan-
S. Thom̃. ctus Tho. in p̃ma parte, ſm hoc ꝙ ratio ſubdebatur deo ra-
tiõi vero inferiores vires corporis ⁊ aĩe corpꝰ prima aũt ſubie
ctio erat cã ⁊. ij. ⁊. iij. ꝙ̃diu enim rõ manebat deo ſubiecta infe-
riora ei ſubdebãtur vt Aug. dicit. Manifeſtũ eſt autẽ, ꝙ illa
ſubiectio corporis ad aĩam ⁊ ĩferioꝝ viriũ ad rationẽ nõ erat
naturalis: alioqui poſt pctm̃ mãſiſſet. cũ etiã in demonibꝰ da-
Diony. ta naturalia poſt pctm̃ p̃mãſerũt vt dicit Dionyſiꝰ. iiij. de di.
noĩbus. vñ manifeſtũ eſt, ꝙ ⁊ illa prima ſubiectio qua rõ deo
ſubdebat̃, non erat ſm naturã, ſꝫ ſolũ ſupnaturalis gr̃e donũ
Auguſt. non em̃ põt eſſe effectus potior, ꝙ̃ cã. vñ Aug. dicit. xiij. de ci-
ui. dei. ꝙ poſtꝙ̃ p̃cepti facta trãſgreſſio eſt ꝯfeſtim gr̃a deſerẽ
te diuina de corpoꝝ ſuoꝝ nuditate ꝯfuſi ſunt. ſenſerũt em̃ mo
tum inobediẽtis carnis ſue. Ex quo datur intelligi ſi deſerẽte
gr̃a ſoluta eſt obediẽtia carnis ad aĩam, qꝛ ꝑ gratiã in aĩa exi-
ſtentẽ inferiora ei ſubdebãtur. pꝫ ergo, ꝙ cũ p̃mus homo fuit
creatus in iuſtitia ſiue in rectitudine originali: ⁊ illa rectitudo
neceſſario habeat cõnexã gratiã gratũ facientẽ, ꝙ p̃mus ho-
mo creatus fuit in gr̃a gratũ faciẽte. ¶ His habitis dicendũ
Ad primũ argumẽtũ. eſt ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã que inducitur ex dicto au
gu. dicẽdũ, ꝙ ſicut ſm Aug. diſtinctio primoꝝ operũ attẽdit̃
ſm ordinẽ nature, ⁊ nõ ſm ſucceſſionẽ tẽporis, ita etiã ſm or-
dinẽ nature ſtatus in naturalibꝰ puris ad ſtatũ eiꝰ in gr̃a cõ
parat̃ ⁊ nõ ſm ordinẽ tẽporis, ⁊ ſic intelligendũ eſt ꝙ homo ĩ
ſtatu naturaliũ nõ habuit, vñ ꝓficere poſſit. qꝛ etiã dũ gratiã
hꝫ: nõ hꝫ hoc ex naturalibꝰ, ſꝫ ex gratuitis. Et eodẽ modo r̃ñ
detur ad dictũ magiſtri ſentẽtiaꝝ, q ſe fundat in dicto aug. qꝛ
⁊ ſi homo fuit creatus in gr̃a, nõ tñ habuit ex creatiõe nature
ꝙ poſſit ꝓficere ꝑ meritũ ſꝫ ex ſuperadditione gr̃e. vel dicẽdũ
ꝙ magiſter loquit̃ ſm opinionẽ illoꝝ, q poſuerũt hoĩem nõ eẽ
creatũ in gr̃a, ſꝫ in naturalibꝰ tm̃, cuiꝰ oppoſitũ ad p̃ſens ſuſti
Ad ſcom. nemꝰ. ¶ Ad ſcðam rõnem r̃ñdet̃ negãdo ꝯſequẽtiã. qꝛ nõ eſt
ſilis rõ de natura reſpectu gr̃e, ⁊ gr̃a reſpectu glorie. qꝛ enim
ꝑ gratiã aliqs meretur gloriã ꝯueniẽter etiã gloriã tp̃e prece-
dit: ſꝫ ꝑ naturã nõ meretur quis gratiã. nihil ergo impedit vt
Ad tertiũ. ſimul cũ natura gr̃a infundat̃. ¶ Ad tertiã r̃ñdet̃ negãdo cõ-
ſequẽtiã ⁊ ratio eſt qꝛ nõ eſt neceſſe, vt ꝯſentiẽs gr̃e preexiſtat
prius tp̃e, qꝛ cũ motus volũtariꝰ nõ ſit ꝯtinuus: nihil ꝓhibet
S. Thom̃. vt dicit ſanctus Tho. in p̃ma parte etiã in primo inſtanti ſue

creationis primum hominem gratie conſenſiſſe.
Primū ar. 2 **Ad ſecundum** ſic procedit.†Et vr ꝙ adā non fuerit ornatꝰ virtutibꝰ.¶ Pri
mo ſic.vt eñ dicit phūs.x.ethicoꝝ.ridiculum eſt tēperantiā ⁊
fortitudinē in diis ponere,cum ī eis paſſiones illate,vł innate
nō ſint,circa quas tēperātia ⁊ fortitudo medium ꝯiectāt,ſicut
p tēperātiā refrenat immoderata ꝯcupiſcētia,⁊ p fortitudinē
immoderatꝰ timor,ſꝫ in ſtatu innocētie non fuiſſent hmōi paſ
Scdm ar. ſiones.ergo nec p̄dicte v̄tutes.¶ Scdo ſic.q̄dā virtutes ſunt
circa paſſiones reſpicientes malū,vt māſuetudo,timiditas,⁊
fortitudo circa timores.ſꝫ tales paſſiones nō erāt ī ſtatu ino-
cētie.ergo nec virtutes hmōi,⁊ ita p̄mꝰ homo ī creatione ſua
Tertiū ar. non fuit ornatꝰ oībꝰ virtutibꝰ.¶ Tertio ſic.penitētia eſt q̄dā
virtus reſpiciens pctm̄ priꝰ ꝯmiſſum mīa etiā eſt q̄dā virtꝰ re
ſpiciēs miſeriā.ſꝫ ī ſtatu innocētie nō erat pctm̄,neq͂ miſeria
Quartū ar. ergo nec hmōi virtutes.¶ Quarto ſic.pſeuerātia eſt q̄dā vir
tus.ſꝫ hāc nō habuit adā:vt eiꝰ pctm̄ oñdit.ergo non habuit
Opponit ī contrariū. oēs virtutes.¶ In oppoſitū eſt textꝰ litere p̄ſentis:vbi dr ex
authoritate bti Aug.in homilia.xi.princeps vitioꝝ omniū vi
dit adā ex limo terre ad imaginē dei factū pudicitia ornatū tē
Rñdet. perātia ꝯpoſitū charitate ſplēdidū.¶ Rñdeo dicēdū:ꝙ ſicut
Pria opi. in p̄cedēti articulo varie opinati ſunt doctores circa gratiam
qbuſdā dicētibꝰ ꝙ nō ita varie opinati ſunt circa virtutes a-
de dicūt eñ qdā,ꝙ adā ī exordio ſue creatiōis nō habuit vir-
tutes gratuitas:oēs authoritates q̄ inducunt ad ꝓbādū pri-
mo hmōi infuiſſe virtutes exponūt de virtutibꝰ naturalibꝰ q̄
in ipo ꝓpter itegritatē humane nature excellētiſſime erāt:ſed
hec opinio non videt ꝯuenire authoritatibꝰ multoꝝ ſanctoꝝ
q̄ expreſſe ponunt p̄mū hoīem in p̄mo ſtatu habuiſſe charita-
tem ⁊ multa alia q̄ non niſi extorte ad virtutes naturales poſ
Scda opi. ſunt referri.Et ideo dimiſſa hac opin.dicendum eſt cum aliis
doctoribꝰ ꝙ p̄mus aliqualiter adornatus fuit oībꝰ virtutibꝰ.
Que ꝯcluſio ꝓbat primo ex illo Eccl.xvii.deꝰ de terra homi-
Damaſce. nē ⁊ poſt ſm ſe veſtiuit eum virtute.¶ Scdo ptꝫ ex illo Da-
maſc.in.ii.li.c.xii.fecit deꝰ hominē innocētē,rectū,virtuoſum,
ſine ſolicitudine,ſine triſtitia,omni virtute decoratū,oībꝰ do-
nis ornatū.ergo ꝯcluſio vera.¶ Tertio oſtendit veritas con
S. Thom. cluſionis iuxta S. Tho.ex dictis in p̄cedēti articulo.Dictuꝫ
eſt eñ ibi,ꝙ talis erat rectitudo primi ſtatꝰ:qd ratio erat deo
ſubiecta.Inferiores vero vires rōni.virtutes vero nihil aliđ
ſunt:q̄ pfectiōes q̄dā:qbꝰ ratio eleuat ī deū:⁊ īferiores vires
diſponunt ſm regulā rōnis:vt magis patebit cū de virtutibꝰ
aget.vñ rectitudo primi ſtatꝰ exigebat:vt homo aliqualr oēs
virtutes haberet.Sꝫ ꝯſiderādū ꝙ virtutū q̄dā ſunt q̄ de ſui
ratione nullā ipfectionē īportāt,vt charitas ⁊ iuſtitia,⁊ hmōi
virtutes fuerunt in ſtatu innocētie ſimplr ⁊ q̄tum ad habitū.
Quedā vero ſunt:q̄ in ſui rōne imperfectionē importāt:vł ex
parte materie:⁊ ſi hmōi impfectio nō repugnat pfectioni p̄mi
ſtatꝰ:hmōi virtutes potuerūt eſſe in p̄mo ſtatu:ſicut fides:q̄
eſt eoꝝ:q̄ nō vident:⁊ ſpes q̄ eſt eoꝝ:q̄ non habent.pfectio eñ
primi ſtatus non ſe extēdebat ad hoc,vt videret deū p eſſentiā
vt haberet eū fruitione finalis beatitudinis.vñ ⁊ fides ⁊ ſpes
eſſe poterāt ī primo ſtatu,⁊ q̄tum ad habitū ⁊ q̄tum ad actū.
Si vero impfectio q̄ eſt de rōe virtutis alicuiꝰ repugnat imp
fectioni primi ſtatꝰ:poterāt hmōi virtutes eſſe ibi ſm habitū
ſꝫ non ſm actū:vt ptꝫ de pnīa:q̄ eſt dolor de peccato commiſ-
ſo:⁊ de mīa q̄ eſt de miſeria aliena.pfectioni eñ primi ſtatꝰ re-
pugnat tā dolor,q̄ culpa,⁊ miſeria.vñ hmōi virtutes erāt in
p̄mo hoīe ſm habitū:⁊ non ſm actū.Erat enim primꝰ homo
ſic diſpoſitꝰ:vt ſi pctm̄ preceſſiſſet doleret,⁊ ſilr ſi miſeriam in
alio videret:eā ſi poſſet repelleret:ſicut dicit phūs in.iiii.ethi
coꝝ.ꝙ verecūdia q̄ eſt de turpi facto ꝯuenit ſtudioſo ſolū ſub
ꝯditione,eſt eñ ſic diſpoſitus,vt verecundaretur ſi turpe ali-
quid ꝯmittat.¶ His habitis dicendū eſt ad rationes in con
Ad primū arg. trariū.Ad primā dicendū,ꝙ lꝫ ſubſtātie ſeparate quas phūs
deos vocat,ſicut plato,⁊ diony.huiuſmodi virtutes cardina-
les non habeāt ſm eoſdē actꝰ,ſm ꝙ in nobis,habēt tñ eminē-
tiores eos actus,⁊ precipue ſm ꝙ ꝯſiſtunt eoꝝ actꝰ circa finē
⁊ hoc modo in homine etiā ante ſtatum pcti fortitudo ⁊ tem-
perantia eſſe potuiſſet.vel dicendum ꝙ accidit temperantie ⁊
fortitudini,ꝙ ſupabundātiā paſſionū repellat:inquātū inue-
nit paſſiones ſuperabundantes in ſubiecto,ſꝫ p ſe ꝯuenit vir
Ad ſcdm. tutibꝰ hmōi paſſiones moderare.¶ Ad ſecundā rñdetur,qđ
ille paſſiones ad malū ordinate repugnāt pfectioni p̄mi ſtatꝰ
q̄ habent reſpectū ad malum in ipſo:qui afficit paſſione,vti ti
mor ⁊ dolor.Sed paſſiones q̄ reſpiciunt malū in alio non re-
pugnant pfectioni primi ſtatꝰ.poterat enim homo in primo
ſtatu habere odio malitiā demonum,ſicut ⁊ diligere bonitatē
dei.vñ ⁊ virtutes q̄ circa tales paſſiones eſſent poſſent eſſe in
primo ſtatu:⁊ q̄tum ad habitū,⁊ q̄tum ad actum.Que vero
ſunt paſſiones reſpicientes malum in eodem ſubiecto:ſi circa
hmōi ſolas paſſiones ſint non poterāt eſſe in primo ſtatu ſm
actum,ſed ſolum ſm habitum.Sed ſunt quedam virtutes:q̄
ſunt non ſolum circa has paſſiones,ſꝫ etiā circa alīs,ſicut tem
perātia,q̄ non ſolum eſt circa triſtitias,ſꝫ etiam circa delecta
tiones,⁊ fortitudo que non ſolum eſt circa timores,ſꝫ etiā cir-
ca audaciā,⁊ ſpem.vñ poterat eſſe in primo ſtatu actus tem-
perātie ſm ꝙ eſt moderatiua delectationum ⁊ ſilr fortitudo,
ſm ꝙ eſt moderatiua audacie ſiue ſpei.Non aūt ſm ꝙ mode-
Ad tertiū. rantur triſtitiā ⁊ timorē.¶ Ad tertiā patet rñſio ex his q̄ di-
cta ſunt in corpore queſtionis,vt ꝙ penitentia in primo hoīe
Ad quartū. fuit ſm habitū ⁊ non ſm actum.¶ Ad quartā rñdet negan-
do ꝯſequētiā.Pro quo ſm S. Tho.tam in ſcripto,q̄ in pri-
3 ma parte ſciēdum:†ꝙ pſeuerātia dr dupliciter.vno modo eſt
ſpecialis virtus cuius actus eſt habere propoſitum in bono
permanēdi,⁊ talē virtutē adam habuit,⁊ multi qui poſt cor-
ruerūt.Alio modo eſt quedā circunſtātia conſequēs virtutes
alīs,⁊ ſic non ponit ſpecialē virtutē,ſed continuationem quā-
dam virtutum vſq͂ ad mortem,⁊ ſic adam in primo ſtatu pſe-
uerātiam non habuit.Nec ex hoc ſeqtur,ꝙ aliqua virtute ca-
ruit pro eo tempore quo in gratia permanſit.Concordat dñs
Bonauen. Bonauentura in.ii.di.xxix.
4 **Ad tertium** ſic p̄cedit.†Et videt ꝙ adam in tpe innocentie deum viderit p eſſentiaꝫ.
Primū ar. ¶ Primo ſic.ex eo ꝙ dicit beatꝰ Ambro.ad ſabinū,⁊ habet
in text.p̄ſentis litere.ꝙ primus homo erat ꝯfabulator dei aſſi
duus ſanctoꝝ cōplātatus virtutibꝰ.ergo videt ꝙ deum vide
Hugo de ſctō victore. rit per eſſentiā.Maxime cū dicat Hugo de ſctō victore.ꝙ ho
mo in ſtatu illo cognoſcebat creatorē ſuū ea cognitiōe,q̄ tunc
Scdm arg. Damaſce. p p̄ſentiā ꝯtēplationis manifeſtius cernebat.¶ Scdo ſic ar-
guitur ex illo qđ inquit Damaſcenus homo in ſtatu innocen
tie beatā ⁊ oīm diuitē habuit vitā.ſed beata vita vel beatitu-
do conſiſtit in viſione diuine eſſentie.ergo videt ꝙ primus ho
Tertiū ar. mo tunc videbat deum per eſſentiā.¶ Tertio ſic.ſup illo Ge
neſ.ii.miſit deus ſoporem in adam.dicit glo.extaſis quedā ad
hoc intelligit immiſſa:vt mens ade particeps angelice curie ⁊
intrans in ſanctuariū dei nouiſſima intelligeret,ex quo videt
ꝙ ſopor ille raptus quidā fuit,ſꝫ illi q rapiuntur deū p eſſen-
Quartū ar. tiā vident.ergo ⁊ adam.¶ Quarto viſio dei p eſſentiā eſt qua
deꝰ videt ſine medio.ſed homo in ſtatu innocētie vidit deum
ſine medio,vt dicit magiſter ſententiarū in.i.di.iiii.libri.ergo
Opponit ī contrariū. ſequit ꝙ primus homo vidit deū p eſſentiā.¶ In oppoſituꝫ
arguit primo ex dicto bti Augu.primo de trinitate vbi dicit
ꝙ dei viſio eſt tota merces ſanctoꝝ.ſed conſtat qđ adā in ſta-
tu innocētie totam mercedē beatitudinis ſanctoꝝ non habuit
Reſpōdet. S. Thom. ergo ſequit etiā,ꝙ deū p eſſentiā non viderit.¶ Rñdeo dicē-
dum iuxta ſctm̄ Tho.ii.ſententiarū di.xxiii.ꝙ adam in ſtatu
innocentie nō vidit deū p eſſentiā,ſed qđ modus quo deū co-
gnouit medius fuit inter cognitionē vie,qua nūc deū cogno-
ſcimus,⁊ cognitionē patrie,qua ſancti eū in gloria vident.vñ
ad huius euidētiā videndū eſt quot modis deus poſſit vide-
5 ri.†Sciendum eſt autē qđ tripliciter videri pōt vno modo p
ſuam eſſentiā.Alio modo p effectum eius influentem in intel
lectu videntis:in quo diuina ſimilitudo reſultat.Hmōi exem
plum in viſione corporali inſpici pōt.Lux eñ non videtur ab
oculo per aliquā ſimilitudinē in ipſo relictā,ſed per ſui eſſen-
tiā oculum informans ⁊ huic ꝯparatur primus modus viſio-
nis diuine,qui eſt p eſſentiā.⁊ hic quidem modus ex conditio-
ne nature ſue nulli nature debetur,niſi diuine,in qua eſt idem
ſciens ⁊ ſcitum.Lapis videtur ab oculo corporali per ſimili-
tudinē ſuā in ipſo oculo relictam ⁊ huic cōparatur.Secūdus
modus qui eſt per effectum relictum in intellectu vidētis.Et
hic quidem modus videndi ꝯuenit angelo ſecundum cōditio
nem nature ſue,qđ eſt ſimilitudo luminis increati deuꝫ videt
vultus autem hominis relucens in ſpeculo ex quo reſultat in
pupilla,⁊ huic cōparatur illa viſio qua deus videtur per effe
ctum extra intellectum videntis ſuper effectum naturalem p
cognitionē creaturarum naturali cognitione qua philoſophi
in deū peruenerūt ſiue per effectum ſpecialē,ſicut eſt in viſiōe
fidei illius,qui adheret his q̄ aliis reuelata ſunt per influētiā
ſpiritualis luminis,⁊ ideo dicimur nūc in ſpeculo videre ſm
apoſtolū.Modus eñ iſte competit hmōi ſm conditionē ſue
nature.quia intellectus noſter nec ſeipſum intelligere poteſt,
niſi per ſpecies rerū,quas apud ſe habet:quia per obiecta ve-
nit in cognitionē actuū,⁊ per actus in cognitionem potentia
rum.Ad primū ergo modū viſionis q ſoli deo ex conditione
nature ſue debetur,eleuatur angelus ⁊ homo p gloriaꝫ.vnde
illa eſt viſio beatoꝝ,quā homo in primo ſtatu nō habuit.Ad
ſcdm v̄o modū q eſt naturalis ipſi angelo ⁊ ſup naturā hoīs
eleuatur homo per gratiā,etiā poſt ſtatū culpe ſicut in viris
contem

contēplatiuis ptꝫ.qui reuelationes diuinas mererent,⁊ mul-
to amplius fuit in primo ſtatu per gratiā originalis iuſtitie.
¶ Tertius aūt modus eſt cōiter viatoꝝ,⁊ poſt ſtatum culpe
vnde ptꝫ ꝙ modo quo adā in primo ſtatu deū videbat mediꝰ
Albertus magnus. eſt inter vtrūq͂.Cōcordat Albertus magnꝰ,⁊ dñs Bonauen
Bonauen. tura.vñ dñs Bonauentura in.iii.di.xxiii.dicit ſic.Reuera co
gnitio primi ſtatus media eſt inter cognitionem ſtatus glie:⁊
ſtatus miſerie,ſicut locus paradiſi medius eſt inter hāc vallē
miſerie,⁊ patriam celeſtē.Et quēadmodum paradiſus terre-
ſtris plus ſe tenet cum terra,q̄ cum celo,ſic ade cognitio ſiue
ſtatus innocētie plus ꝯformis eſt cognitiōi ſtatus p̄ſentis,q̄
futuri.vñ in ſolo ſtatu glorie videbit deus immediate ⁊ in ſua
ſubſtātia.Ita ꝙ nulla erit obſcuritas in ſtatu vero īnocētie ⁊
nature lapſe videtur deꝰ mediante ſpeculo:ſed differenter.qr
in ſtatu innocentie videbatur per ſpeculū clarum,nulla enim
erat in anima pcti nebula.In ſtatu vero huius vite videt per
ſpeculū obſcurū.¶ His habitis dicendum eſt ad rationes in
Ad primū arg. oppoſitū.Ad primā rñdet negādo ꝯſequentiā.Et ratio eſt qr
adam nō dr ꝯfabulatus deo p viſionē diuine eſſentie,ſꝫ p ſpi-
ritualē quādam cōtemplationē.Et ad id qđ inducitur de hu-
gone rñdetur eodē modo.ꝙ p̄ſentia ꝯtemplationis non noīet
ibi viſio dei p eſſentiā,ſꝫ ſpūalis quedā ꝯtemplatio multo pfe
Ad ſcdm. ctior,quā hic habetur in via.¶ Ad ſecūdā rñdet negādo ꝯſe-
quētiā.qm̄ primus homo in paradiſo non habuit illam beati
tudinē,in quā transferendꝰ erat q̄ in viſiōe diuine eſſentie con
ſiſtit:nec de tali loquit Damaſcenꝰ cū ait.primū hominem in
paradiſo beatā vitā habuiſſe.ſꝫ habuit vitā beatā,ſm quēdā
modum(vt Augu.dicit.xi.ſuper Geñ.ad literā)inq̄tū habe-
bat integritatē ⁊ perfectionē quādam naturalem,q̄ illi ſtatui
ꝯpetebat:ſicut in ſtatu miſero dicūtur aliqui ſm qđ beati ra-
tione alicuiꝰ pfectionis in eis exiſtētis:vt Matt.v.beati pau
Ad tertiū. peres ſpū ⁊c.¶ Ad tertiā rñdetur,ꝙ adam in illa extaſi eleua
tus fuit nō ad ipſam diuinam eſſentiā vidēdam,ſicut paulus
fuit in raptu,ſꝫ ad cognoſcendum quedam profundiora de di
uinis myſteriis:q̄ ſupra cōmunē modum humane cognitiōis
ſibi tunc ꝯpetebāt,⁊ propter hoc dr fuiſſe particeps angelice
Ad quartū. curie.¶ Ad quartā dr,ꝙ adam in p̄mo ſtatu dr deū ſine me-
dio videre,nō qr ipm̄ p eſſentiā viderit,ſꝫ qr nō p mediū agni
tionis ex creaturis ſenſibilibus p̄cedēs in agnitiōis cognitio
nem eius veniebat,ſꝫ mediante affectu ſpūali in intellectu eiꝰ
reſultante,ſicut ⁊ Angeli in primo ſtatu videbant ⁊ ideo dicit
ꝙ poſt pctm̄ neceſſaria fuerūt ſacramētalia ſigna vt ex ſenſibꝰ
corporis homini ſpūalia panderentur.Magiſter ergo nō ne
gat,qn p aliquā ſimilitudinē creature quaſi p mediuꝫ deus in
ſtatu innocentie videret,ſꝫ qr non indigebat ad hoc medio vi
ſibilis creature.¶ Scdo rñdetur ad predictam rationē iuxta
Albertus. Albertū in ſcda parte ſumme negādo,ꝙ videre ſine medio ſit
videre p ſpeciē.Eſt eñ mediū duplex ſcꝫ lumen impediens:⁊
aliud lumen promouens.Magiſter cum dicit qđ adam vidit
deum ſine medio:intelligit de medio,qđ obſtat videnti ne cla-
re intelligat:⁊ hoc eſt pctm̄:⁊ corruptio carnis,⁊ ſine hoc me-
dio adam vidit ⁊ cognouit deum anteq̄ peccaret.Eſt etiā me
diū promouens ſicut eſt fides,ſapiētia,⁊ intellectus,⁊ dona,⁊
ſine hoc medio adam non vidit deū.qr expreſſe dicit magiſter
ex v̄bis auguſtini,ꝙ vidit quadā interna aſpiratione:qua dei
p̄ſentiā contemplabatur,hoc eſt in quo cognouit deū eſſe pre-
Exponit literam. ſentem non ſpecie,ſed ſigno.Hec Albertus.Litera.¶ [Adā
6 in virilitate].i.in etate.xxx.annoꝝ.hu.†In hac autē etate cō
ueniēter creatus eſt.Tum primo qr tali etati iam ꝯuenit rege
re ⁊ dñari.Ipſe autē creatus eſt,vt preeſſet ceteris creaturis
Geñ.i.Scdo in tali etate debuit creari,vt aptus eſſet ad pro-
lem generandam,⁊ fieret cum coniugio vna caro.Gen.ii.Tū
tertio,vt apud diuinū p̄ceptum excuſationē non haberet trāſ
greſſionis per iuuenilem etatem[de latere eius.]Nō de capi-
te:ne domina videretur:nec de pede:ne ancilla putaretur.ſed
de latere:vt ſocia haberetur.[In extaſi].In exceſſu mētis in
ſuperiora.[Angelice curie intererat].i.facta fuit ei reuelatio:
Hugu. ⁊ data eſt ei ſciētia:quā habent angeli celeſtis curie.Hu.[Sa-
cramēta rationabiliter de hoc ⁊c.]Augu.ix.ſuper Gen.ad li
teram dicit ꝙ adam in extaſi fuit particeps celeſtis curie per
diuinoꝝ contemplationē.vnde euigilans ait.hoc nunc os ex
oſſibus meis,⁊ caro de carne mea.⁊ propterea relinquet ho-
mo patrem:⁊ matrē:⁊ adherebit vxori ſue:⁊ erunt duo in car-
ne vna.quod apoſtolus dicit.ſ.magnum ſacramentum eſſe in
chriſto:⁊ ecclia.vbi notandum.ꝙ vt dicit Magiſter ſentētia
Magiſter ſñiarum. 7 rum in.ii.di.xx.†Non ſine cauſa dormiēti viro potius:quā vi-
gilanti detracta eſt coſta,de qua mulier in adiutoriū genera-
tionis viro eſt formata.imo cauſa fuit:vt nullam in eo ſenſiſſe
penam miraretur,⁊ diuine ſimul potentie opus mirabile oſtē
deretur:qui hominis dormientis latus aperuit,nec eū tamen
a quiete ſoporis excitauit.In quo etiam operis ſacramētum
xpi ⁊ ecclie figuratū eſt.qr ſicut femina de latere viri dormien-
tis formata eſt.Ita ecclia formata eſt ex ſacramētis:q̄ de late
re xpi ī cruce dormiētis ꝓfluxerūt.ſcꝫ ſanguis,⁊ aqua,quibꝰ
redimimur a penis,abluimur a culpis.[De charitate]expſſe
magiſter grānus oſtēdit ſe eſſe opinionis illius,quā ſuperius
diximꝰ veriorē ac magis ſctōꝝ authoritatibus ꝯformē:vꝫ ꝙ
adam creatus fuit in grā ⁊ charitate.[Aut odiū]veꝝ de vali
tudine huius rōnis videt dubitandū,qr ſi detur,qđ adam in
puris naturalbus creatus ſit iuxta opinionē aliquoꝝ:⁊ gloſ-
ſam huiꝰ capituli.Nō ſequit.Nō fuit creatus ī charitate.ergo
in odio.Arguit quoq͂ grānꝰ ſic.Si dicat ꝙ odiū:arguitur ꝙ
nō tripliciter primo qr tunc ſequeretur[qđ non diabolus au-
thor fuiſſet nr̄i pcti]ſed magis ipſe deus,qui ipm̄ adā creaſſet
in odio.¶ Scdo qr ſequeret,ꝙ eius ſilitudinē quē attēditur
q̄tū ad gratuita nō recepiſſet ī creatiōe,ꝯtra illud Gen.ii.fa-
ciamus hominē ad ⁊c.[ad imaginē]quo ad naturalia bona:
[⁊ ſimilitudinē]quo ad gratuita.¶ Tertio arguit ſi charita-
tē nō habuit:tūc virtutes iuſtitie ⁊ innocētie nō habuiſſet:cū
virtutes ſine charitate haberi nō poſſint.Adā aūt iuſtus ⁊ in
nocēs creatus eſt:ſicut patet p multas authoritates in litera
Cōtra glo. poſitas ergo ⁊c.Hic ſatis videtur ꝙ non dicit glo.hic verū:q̄
dicit.qđ celebrior eſt ſentētia dicētiū adam nō creatū ī gratia.
[Quomō renouari].Inducit ꝯſiter aliā authoritatē Augu.
[quomodo renouari dicuntur]dicit apl̄s ad ephe.iiii.Reno-
uamini ſpū mētis vr̄e ⁊c.q creatus in iuſtitia ⁊ ſanctitate.Re
nouamur aūt p iuſtitiā iuſtificātē,ſiue gratiā,quā pdidit pri-
mus homo p culpam.⁊ ita ſm Aug.adam creatus eſt in grā.
[Expoliate.]Inducit aliā authoritatē Aug.[expoliate]v̄-
ba ſunt apl̄i ad colo.iii.[expoliantes veterē hominē]glo.i.ha
bitu vitioꝝ cum actibus ſuis vt nec actus pcti interduꝫ aſſit.
8 †Homo eñ vetus nihil aliud eſt:q̄ vita vetus:que eſt ī pctō:
in qua ſm adā viuitur.[Induentes habitū virtutū]q nō ca-
ret actibus.[Nouū hoīem].i.rationalē mentē,q nouus homo
renouat ī agnitiōe fidei:⁊ p fidē.ſ.formatā charitate[ſm ima-
ginē ⁊c.].i.ſm virtutes,quibꝰ homo imitat deū.hu.[hāc ima
ginē].i.virtuoſam imaginē perdidit homo per culpā.[Sto-
la illa.]Alludit hiſtorie de filio prodigo,cui penitēti ⁊ redeū-
ti pater iuſſit dari primam ſtolam,ſcꝫ veſtē charitatis ⁊ iuſti-
tie quam per peccatum amiſerat.que hiſtoria habetur Luce
xv.⁊ ſupra di.xxxvii.§.hinc etiam.

1 ☞ Diabolus an ſit princeps vitiorum,ita ꝙ ex ſuggeſtio-
ne eius omnia peccata oriantur.

PRinceps vitiorū ⁊c. Hic pōit aliam au
thoritatē eiuſdē Aug.ī homilia.xi.¶ Pro cuius
1 pleniori intelligentia.Queritur vtrum verū ſit†ꝙ Queſtio.
diabolus princeps ſit vitioꝝ:ita vt ex ſuggeſtiōe eiꝰ oīa pctā
hoīm oriātur.Et arguitur ꝙ ſic ex p̄ſenti litera.¶ In oppo- Opponit ī cōtrarium.
ſitū eſt vero beatus Aug.qui in libro de eccliaſticis dogmati
bus dicit.ꝙ non omnes cogitatiōes male a diabolo excitant.
¶ Rñdeo dicendū iuxta ſctm̄ Tho.in prima parte ꝙ diabo- Rñdet.
lus occaſionaliter eſt cauſa oīm malorū noſtroꝝ:inq̄tū ſcꝫ in
duxit primū hominē ad peccandū,p cuiꝰ pctm̄ vitiata eſt hu-
mana natura:vt oēs ſimus ad peccādū procliues.directe aūt
non eſt cauſa oīm pctōꝝ humanoꝝ:ita ꝙ ſingula pctā perſua
deat.qđ Orige.probat ex hoc,qđ etiā ſi diabolus nō eſſet ho- Origenes
mines haberēt appetitū cibi:⁊ venereorū,⁊ ſimiliū.qui poſſet
eſſe inordinatus:in rōne ordinaret ꝙ ſubiacet libero arbitrio
hec ſctūs Tho.ſm q̄ ſatis apparet qualiter diabolꝰ princeps S. Thom.
i.author ⁊ cā pōt dici oīm vitioꝝ nr̄oꝝ ⁊ qualiter non.Litera. Exponit literam.
¶ [Princeps]qr fuit initium ⁊ origo pcti,ſm illud Sapien
tie.ii.Inuidia diaboli mors intrauit in orbē terrarū.vel prin
ceps:qr caput eſt oīm vitioſorū,vel maloꝝ:ſm illud Job.xli.
Ipſe eſt rex ſup oēs filios ſupbie[primos parentes].ſ.adam
⁊ euā[ſpoliauit]aperte loquit de charitate virtute:⁊ nō natu
rali dilectiōe.qr naturaliter nō fuerunt ſpoliati,ſed vulnerati.
Hu.[Ac peremit]qr inde mortalis factus eſt:dicente aplo ad
Ro.v.p vnū hominē intrauit pctm̄ in mūdū,⁊ p pctm̄ mors.
[Subiugauit]Jo.viii.qui facit pctm̄ ſeruus eſt peccati.

QUādo adā ſolus. Sequitur alia authoritas q̄ eſt am- Exponit literam.
broſii.¶ [Solꝰ erat]ſine vxore ⁊ filiis.[Nō eſt]geñ.
i.⁊.ii.[Adherebat deo]p charitatē,⁊ fidē,⁊ ita adā ante pctm̄
habebat charitatem.ꝙ eſt principale ꝙ intenditur.

PRimus homo. Sequit alia authoritas eiuſdē in hexame- Exponit literam.
ron.i.libro ſex dierū.¶ [Confabulator angelorū]qr

eoꝝ colloquio frequēter fruebatur.Hu.vel fabulator dei p excellentē ꝯtemplationē,de illo frequēter cogitando,ꝓpter ſingularitatem viſionis diuine qua tunc fruebatur de qua ꝛ ſupra diſputauimus[cōplantatus virtutibus]ꝛ ita habuit adā per conſequens charitatem ante peccatum.

Exponit literam.

ILla anima. Seqꝫ alia authoritas eiuſdē Ambroſij ad idē.vñ nō dicit verꝫ gloſſator dicēs.ꝙ ſunt vba apl'i ad hebr. ℄[Diuine opatiōis].i.virtutū:quas ſol' de' operaꝫ i nobis.℄[Splēdor eſt glorie ꝛ paterne imago ſubſtātie] ſcꝫ p imitationē.Iſta eñ verba hñ ſunt apl'i ad hebr.j.de filio dei naturali,ſꝫ nō prima.vere ergo depicta a deo patre dꝛ aīa illa,in qua p imitationē relucet imago filij ſui bñdicti,p virtutū relucentiā.ad Ro.ij.quos pdeſtinauit ꝯformes fieri imagini filij ſui.[ꝛ ſm̄ hanc imaginē].i.imitationē virtutū[pictura facta]ſine dubio ptioſa eſt[depictus fuit adam]ꝛ ita charitatem habuit ante peccatum ꝙ eſt propoſitum.

Exponit literam.

SImilem dei eſſe. Seqꝫ alia authoritas eiuſdem ambroſij i libro de fuga ſeculi.℄[Similē dei eſſe]quo ad gratuita[eſt habere iuſtitiā]ex hoc implicite arguit grati' ſic.Sꝫ ſic eſt:ꝙ adā vt hꝫ Gen.j.fact' eſt ad imaginē dei,ſcꝫ ꝙtum ad naturalia,vt eſt gl.Aug.vcꝫ ſm̄ memoriā intelligentiā:ꝛ voluntatē:ꝛ ad ſimilitudinē ꝙtum ad gratuita.ſ.virtutes ergo ſequitur:ꝙ adam creatus fuit in charitate quod eſt propoſitum.

Exponit literam.

SApiens. Sequiꝫ alia authoritas eiuſdē i libro de vita beata.℄[Sapiēs nūꝙ inanis eſt].i.vacu' cū ad ſapiētē i pncipio metaphyſice ptineat ꝯſiderare cām altiſſimā,p quā de

1 alijs certiſſime indicaꝫ,ꝛ ſm̄ quā oīa ordinare opꝫ.†Cauſa autē altiſſima dupl'r accipi pōt:vel ſimpliciter vel in aliquo gñe. Ille ergo q cognoſcit cauſam altiſſimā in aliquo genere,vt p eā pōt de oīb' q̄ ſunt illius generis iudicare,ꝛ ordinare,dꝛ ſapiēs in illo genere,vt in medicina,vel i architectura ſm̄ illud j.cor.iij.vt ſapiens architectus fundamētum poſui.Ille autē qui cognoſcit cauſam altiſſimā ſimpl'r,qui de' eſt,dꝛ ſapiens ſimpliciter:inquātū p regulas diuinas oīa pōt iudicare,ꝛ ordinare.hmōi aūt iudiciū homo ꝯſequiꝫ p ſpm̄ ſanctum ſcd̄m illud.j.corin.ij.ſpūalis homo iudicat oīa.qꝛ ſicut ibidē dꝛ.qd̄ ſpūs etiā oīa ſcrutatur etiā profunda dei.vbi autē eſt apud ſapientē tāta iudicij authoritas recte dꝛ,ꝙ nūꝙ inanis eſt.i.vacuus.vñ ꝓuerb.viij.dicit ſapientia mecū ſunt diuitie ꝛ gloria

Auguſt.

[Amicti prudētia]ſapientia enim que eſt vt inquit Aug.diuinaꝝ reꝝ cognitio(vt dictū eſt)importat quādā rectitudinem iudicij circa diuina aſpicienda,ꝛ ꝯſulēda,ſemp ſapiēs neceſſario hꝫ ſecū amictum prudētie,q̄ vt dicit Aug.in libro.lxxxiij. q.eſt cognitio rerū appetēdarū,ꝛ fugiendaꝝ.vñ ſapiētie.viij. ſcribitur ſobrietatē ꝛ prudentiā docet,iuſtitiā,ꝛ virtutem.Et ꝓuer.xvij.dꝛ.In facie prudētis lucet ſapiētia.[Qui pōt dicere illud.]pſ̄.Sacerdotes tui induātur iuſtitia.pſ̄.cxxxj.Et illud Job.xxix.Juſtitia indut' ſum ꝛ veſtiuit me ſicut veſtimētum[velamina].ſ.veſtes mentis ſm̄ illud apl'i.col.ij.Induite vos ſicut electi dei ſancti,ꝛ dilecti viſcera mīe benignitatē:humilitatē:modeſtiā:patiētiā ꝛc.[que]ſcꝫ dona gratuita[nemo pōt auferre].ſ.xxxij.q.v.de pudicitia.His autem ornamētis adam ante peccatum indutus fuit ſed propria culpa ſpoliat' [Nudus]ſcꝫ virtutibus inuentus eſt.Gen.iij.

VT cognouerūt. Sequitur alia authoritas eiuſdē in libro ꝛc.Adam quāuis ante pctm̄ veſtibus corporalibus nudus eſſet:qꝛ non erant ei neceſſarie.Nec ad tegendū,cū nuditas tūc erubeſcibilis nō eſſet:nec ad defenſionē,cū nulla moleſtia ei ab extrinſeco nocere poſſet, nihilominus indumentis ſpūaliū virtutū indutus erat,ſicut dictuꝫ eſt,ꝛ ab iſtis ſpoliatus per pctm̄ ait.Abſcondi me eo qd̄ nud' eſſem.℄[Ut cognouerūt ſe eſſe nudos].i.ſenſerūt nuditatem ſuā cōfuſibilē:ꝛ erubeſcibilē[ꝛ ſi ante quidē nudi eſſent]nō tñ ꝯfundebant.Nō qꝛ nuditas ſua eis eſſet incognita,ſed qꝛ turpis nuditas nondū erat:qꝛ libido membra illa nondū preter rationis arbitrium commouebat:inquit Augu.ſed non ſine virtutū tegumēto]ſcꝫ erat ante pctm̄.Et ita cōcludit principale,ꝙ adam habuit charitatem ante peccatum.

Exponit literam.

Augu.

Opponitur. Gratianus proſequendo argumenta contra opinionē dicentiū:ꝙ charitas ſemel habita deperdi non poſſit:facit vltimā rationē,p hac parte ſumptam ex via cōmuni omni patrū,q de hac materia loqūtur authoritate que eſt.ꝙ adam ſi permanſiſſet vt erat ante peccatū,tranſlatus fuiſſet cum omni ſua poſteritate in gloriā ſanctoꝝ,ſed ad illam null' tranſfertur ſine charitate ergo principale propoſitū.℄[Omnis].i.qui de hac materia loquitur Simile.xvj.q.j.quicquid.vel ois.i.nulla nega.[Clamat]clamare dicitur ex quo non contradicitur.ff.de vſufruc. ac.l.j.§.vlt.ergo neceſſario dicendum videtur,ꝙ adam charitatem habuit antequam peccaret.

Exponit literam.

1 ☞ Moyſes an veniat commendandus de homicidio.

Item opponitur. Poſtꝙ magiſter gratianus per multas authoritates oſtēdit,ꝙ charitas ſemel habita amitti pōt.Nūc hoc oſtēdit per exempla plura.ſ.de moyſe,de aaron,de dauid,qui cum primo eſſent boni,ꝛ charitatē haberēt,tñ poſtea p pctm̄ amiſerūt eā.Et pōt diuidi i tres partes ſm̄ iſta tria exēpla.ij.ibi, an nō charitatē hēbat aarō.iij.ibi:nūꝙ ꝛ dauid.Lra.℄[De moyſe]ad hebr.xj.Primū in quo dicit moyſem cōmendatum eſſe ab apl'o[ꝙ negat ſe eſſe filiū filie pharaonis]tangitur hec hiſtoria Exo.ij.filia eñ pharaonis de fiſcella ſcyrpea moyſem in quo mater illum poſuerat ſuſcipiens fecit eum nutriri tādē eum adoptauit in filiū.Ipſe aūt negauit ſe filiū eius.Non qdē verbo inquit ſanct' Tho.ſuper epiſtolā ad hebreos,ſꝫ facto. qꝛ contra voluntatem regis interfecit egyptiū,qui ledebat hebreum.ꝛ hoc eſt quod dicit apl's.ꝙ ſumis effectus p fidē negauit ſe eſſe filiū filie pharaonis.Quo autem affectu hoc fecit oſtēdit cū ſubdit.[Malens cū fratrib' ꝛc.Jocūditate carnali tpalis].i.trāſitorij ſolatij.In apl'o habetur pctī.pctm̄ enim eſſe putauit ſe letari in aula regis:dū fratres ſui affligerētur [dum fratri].i.hebreo[egyptiū ſabulo obruit].i.a ſe interfectum abſcondit.Cuius hiſtoria tangitur Exodi.ij.ꝙ moyſes quadam die vidit vnū egyptium percutientem quēdā de hebreis:ꝛ ſecrete percuſſit egyptiū,ꝛ ſabulo abſcondit.Sed hic

Diuiſio. Exponit literam.

Queſtio.

1 ſurgit queſtio.℄†Utrū moyſes de hoc homicidio veniat cōmendandus ſicut videtur hic gratianus cōmēdare.Et videꝫ ꝙ ſic ex litera preſenti.℄In oppoſitum arguitur ſic.Nullus venit commendandus in eo,ꝙ peccauit.ſed moyſes peccauit in eo:ꝙ interfecit egyptiū cum ad hoc non haberet poteſtatē. ergo de hoc non videtur cōmendandus.℄Reſpōdeo quidquid videatur dicere gratianus quia in multis non videꝫ nobis bene dicere.dicendum.ꝙ moyſes in hoc nō venit cōmēdandus tanꝙ de re iuſte facta,nec apl's de hoc eum commendat. Et ratio eſt,que tacta eſt in arguendo qꝛ in hoc peccauit moyſes:ſicut ꝛ petrus percutiēdo qñ gladio auriculā abſcidit ſeruo pontificis,de quo habetur Jo.xviij.de quo beatus Aug. in libro contra fauſtū vt magiſter Alexander de hal.in.iij.ita loquitur.Ille vtitur gladio,q nulla ſuperiore ac legitima poteſtate iubente vel concedēte in ſanguinem alicuius armatur nam vtiꝙ dñs iuſſerat,vt ferrum diſcipuli eius ferrēt,ſꝫ non iuſſerat vt ferirent.quid ergo incōgruū eſt,ſi petrus poſt hoc pctm̄ fact' eſt paſtor eccleſie:ſicut moyſes poſt percuſſum egyptium factus eſt rector vnius ſynagoge.vterꝙ enim non deteſtabili immanitate,ſed emendabili animoſitate iuſtitie regulā excellit,vterꝙ odio improbitatis aliene,ſed ille fraterne,iſte dominice.hec ille.[dum veritus].i.timens[animoſitatem].i. indignationem regis egyptiorum egyptum reliquit,ꝛ moratus eſt in terra madian:vbi accepit ſephorā filiā ietro in vxorem:ꝛ ex ea habuit duos filios.Exod.ij.℄Sed quid dicendū eſt ꝙ in apl'o hꝫ.Nō verit'.Rñdeꝫ iuxta ſctm̄ Tho.ſup epl'am ad hebr.ꝙ litera iſta gr̄ani intelligaꝫ de pmo exitu ab egypto interfecto egyptio.qꝛ tūc vere timuit ſicut habeꝫ expſſe Exo. ij.vbi dꝛ.timuit moyſes,ꝛ ait.quomodo palā factum eſt verbū iſtud ꝛc.litera vero apl'i referaꝫ ad ſcd̄m exitū,qñ reliquit egyptū educēs filios iſrael:vt ait gl.[dum dic̄ contempſit]qꝛ vt ptꝫ Exo.iiij.furorē regis non expauit,ſꝫ confidēs in domino in egyptum eſt reuerſus[vt virtute ſignoꝝ].i.miraculorū populum educeret de ſeruitute illa[viriditatis]verba ſunt Grego.ſuper euangelia homilia.xxvij.

Opponit contrariū.

Reſpōdet.

Auguſt. Alexander de halis.

Opponit ꝛ Reſpōdet. S.Thom.

1 Petitio moyſi dele me ꝛc.an fuerit conueniens.
2 Charitas ſemel habita amitti poteſt.

Quomodo. Procedit magiſter gratianus alijs rationibus ad probandum ꝙ moyſes charitatē habuerit.Et pmo p illd̄ exo.xxxiij.℄[Loqbaꝫ aūt de' moyſi facie ad faciē].i.valde familiariter:ſicut ſolet loqui homo ad amicū ſuū.vbi dicit vna gl.ſm̄ opinionē ppl'i loquiꝫ ſcriptura,q putabat moyſem ore ad os loq cū deo,cū p ſubiectā creaturā.i.p nubē,ꝛ angelū ei loqreꝫ,ꝛ appet.[Quomodo]itē ꝓbat ꝙ moyſes charitatē habuit p hoc:qd̄ legitur Exodi.xxxij.ꝙ rogauit moyſes dñm p ppl'o dicens[aut dimitte eis hanc noxam,aut ſi non facis:dele me de libro tuo quem

Exponit literam.

Queſtio. 1 quē ſcripſiſti]p huius verbi intelligētia.Queriꝫ†vtrū petitio iſta Moyſi fuerit cōueniens.Et vꝫ ꝙ nō.qꝛ ſi accipiatur ſcripſiſti ſimpl'r in libro vite eo mō,q̄ pdeſtinati ſcripti dicuntur in notitia diuina:ꝛ pordinati ad vitā eternā p Dei pdeſtinationē ſic impoſſibilis eſt deletio de libro vite.ſup impoſſibile aūt non cadit appetit':neꝙ p ꝯñs petitio:ꝛ ita petitio moyſi ſi hoc mō ꝓceſſiſſet fuiſſet incōueniēs.Si vero accipiaꝫ deleri de libro vite ſm̄ quid,ſm̄ pſentē ſcꝫ iuſtitiā:qꝛ exiſtentes in gratia ex h̄ ſunt digni vita eterna:ꝛ ad eā ordinati ſm̄ diſpoſitionem,que actu in eis eſt deleri hoc modo de libro vite non eſt niſi per peccatum mortale,per qd̄ caditur a gratia:ꝛ ſi petitio fuiſſet:vt hoc modo deleretur de libro vite elegiſſet offendere deū per peccatū mortale:niſi pctm̄ populi remitteret,qd̄ eſt icōueniēs,cū ſit ꝯ charitatē.ergo vꝫ ꝙ petitio Moyſi fuit inconueniens.℄In oppoſitū arguiꝫ ex litera preſentis text. In qua Gratianus cōmēdat Moyſen in hoc:qd̄ non feciſſet, ſi in hac petitiōe Moyſes peccaſſet.℄Rñdeo dicēdū:dicūt qdā:ꝙ Moyſes hoc dixit ex impetu paſſionis:nō ex deliberatiōe rōnis.ſed hoc non vꝫ cōuenieter dictū.qꝛ ſequereꝫ:quod Moyſes acceſſiſſet ad loquēdū cū Deo vbi requiriꝫ trāquillitas mētis paſſionib' pturbatis.Ideo alr dꝛ Aug.ꝙ Moyſes hoc dicit ex cōfidētia:ꝛ familiaritate diuina:vt ſit ſenſus ſicut cert' ſum:ꝙ nō delebis me de libro tuo,ita peto:ꝙ certifices me,ꝙ remittas noxam iſtā populo.hec aūt expoſitio qꝛ videtur aliqualiter extranea in litera.ideo aliter pōt dici.ꝙ verbū Moyſi predictū eſt ipſius rationis proponētis diſpoſitionem partis inferioris anime:lꝫ non eſſet ita in voluntate rationem ſuperiorē ſequente.Sicut ſaluator petiuit transferri calicē paſſionis ab eo,lꝫ ſimpl'r vellet pati:ita Moyſes volens oſtendere magnū affectum ad remiſſionē peccati populi dixit.aut dele me ꝛc.lꝫ ſimpl'r nullo mō vellet deleri.Et h̄ modo contingit in humanis,ꝙ aliquis petens ab alio cum magno deſiderio dicit,aut facias hoc:aut auferas mihi vitā:lꝫ magis vellet carere nō ſolū illo qd̄ fecit:ſꝫ ēt multis alijs quā vita.Et tali modo loquēdi qui dicitur hyperbolicus vtitur frequēter ſcriptura ſacra.Nec eſt ibi falſitas.qꝛ talib' locutionib' vtiꝫ non ad deſignandū illud qd̄ per locutionē importaꝫ quātum ad plenum ſignificatum:ſicut iudicū.xx.dicitur de filijs Beniamin:ꝙ fundis ita ad certum iaciebant locum:vt capillum poſſent percutere:vt nequaquā in alterā partem ictus deferretur lapidis.per qd̄ intelligiꝫ:ꝙ erant fundibularij boni notabiliter ꝛ non plus.Item probat ex alio[aut non diligebat Deum qui pro eo.]Hiſtoria ponitur Exod.xxxij.vbi in gl.dꝛ Augu.Aduertendum vero quātū malū in illo peccato ꝓſpexit Moyſes,ꝙ tāta credidit expiandū:qui eos ſic diligebat:vt pro eis illa verba funderet.ſ.aut dimitte.[an nō] Itē probat ex alio loco[de cuius ſpiritu]hiſtoria hꝫ Numeri.xj.vbi Moyſes cū multuꝫ vexareꝫ a populo Iſrael ait ad dñm.Non poſſum ſuſtinere omnē hūc populū:qm̄ grauis mihi eſt,ſin aūt tibi vꝫ obſecro vt interficias me:ꝛ inueniā gr̄am in oculis tuis:ne tātis afficiar malis.Et dixit dñs ad Moyſem congrega.lxx.viros de ſenioribus Iſrael;quos tu noſti ꝙ ſenes populi ſint ac magiſtri ac duces oēs ad oſtium tabernaculi federis:facieſꝙ ibi ſtare tecū vt deſcendaꝫ ꝛ loquar tibi:ꝛ auferam de ſpiritu tuo:tradāꝙ eis.vbi notandū vt dꝛ gl.non eſt intelligendū quaſi materialē ꝛ corporalē ſubſtantiā in.lxx.portiones ſecuerit:ꝛ vnicuiꝙ particulā dederit.impiū enim eſt hoc intelligere de natura ſpiritus ſancti:ſꝫ ſpiritus qui erat in Moyſe quaſi lucerna luminis clariſſimi fuit:ex q̄. lxx.accendi ad quos principalis luminis ſplendor aduenit:et origo ipſi' nihil dāni ex deriuatione accepit.[de cui' ſpiritu] id eſt,gr̄a[poſuit]faciendo eos prudētes,ꝛ peritos:ad ſimilitudinē Moyſi,vt ſcirēt regere populū cū Moyſes ſol' iam nō ſufficeret[Qui tñ ad aquas]Hic inducit magiſter Gratian' alterā premiſſarū ad cōcludendū principale propoſitū. prima fuit:ꝙ Moyſes habuit charitatē quā iam multipl'r ꝓbauit.altera eſt ꝙ Moyſes grauiter peccauit quā nūc ꝓbare intendit.Ex qb' manifeſte ſequiꝫ.†ꝙ charitas a ſemel habita amitti pōt.peccauit eñ Moyſes peccato incredulitatis:et diffidentie de Dei potētia.ꝙ petra daret aquā dicens Nume. xx.Num aquā de petra eijcere poterimus:quorum peccatum De' exprobrās ait,qꝛ nō credidiſtis mihi,vt ſanctificaretis me corā filijs Iſrael,nō introducetis hos populos in terraꝫ, quā dabo eis:hec eſt aqua ꝯtradictiōis,vbi iurgati ſunt filij Iſrael ꝯ dñm:ꝛ ſanctificat' eſt eis.vbi gl.dꝛ h̄ Moyſes dñm offendit,ꝛ prohibeꝫ iordanē tranſire.turbatus enim murmure populi dubitāter petram virga percuſſit,quaſi non poſſet deus aquam de petra educere.qd̄ fecerat ante.[Excrepuit] id eſt extra rōnem peccauit.qm̄ pctm̄ extra rōnē eſt vt dꝛ beatus Dionyſius[nulli leue]pene eñ grauitas oñdit grauem

Opponit i cōtrarium. Reſpōdet.

Auguſt.

Auguſt.

a ℄Qd̄ charitas.Quid ſit charitas vide Pe.de ancha.in.c.maiores.nume.4.de baptiſ. 2

Diony.

fuiſſe culpam.[quia non exaudiſtis vocē meā].i.qꝛ non credidiſtis voci mee.[glorificaretis].i.glorioſum oſtenderetis.

An non charitatem. Hic proſequitur Gratianus propoſitū principale.vcꝫ.ꝙ charitas ſemel habita amitti poſſit p exēplū de Aarō:quē ꝓbat primo charitatē habuiſſe,ꝛ nihilomin' poſt peccaſſe.℄[Aaron]ipſe qdē Aaron ꝓbaꝫ habuiſſe charitatē,cū a dño elect' ꝛ coadiutor dat' eſt ipſi Moyſi:vt educeret populū de egypto.de q̄ hꝫ Exo.iiij.vbi ita dñs ad Moyſem ait.Aaron frater tu' leuites ſcio ꝙ eloquens ſit ecce egredieꝫ ipſe in occurſum tuū,vidēs te letabiꝫ corde:loqre ad eum:ꝛ pone verba mea in ore eius:ꝛ ego ero in ore tuo:ꝛ in ore illius,vt oſtēdā vobis qd agere debeatis,ipſe loqueꝫ pro te ad populū:ꝛ erit os tuū.patet ergo ꝙ Aarō habuerit charitatē,q ſic a dño eſt elect' ad offm̄ charitatis.[vt os ei' eſſet].i.loquereꝫ p eū ad populū[q tñ in cultura vituli ꝯſenſum adhibuit]vñ Moyſes ad Aaron Exod.xxiij.quid tibi fecit hic popul',vt induceres ſup eū pctm̄ maximū.debuiſſet eñ Aarō añ mortē ſuſtinere,ꝙ cōſentire populo,vt idolatraret,ꝛ ita Aaron peccauit.Ex quo pꝫ.ꝙ charitas ſemel habita pōt amitti p pctm̄ qd̄ eſt principale propoſitū.[an nō charitatē qñ ex oī multitudine filiorū Iſrael ſol']pbat,ꝙ Aarō charitatē habuit ex alio,vcꝫ ex eo,ꝙ a dño ſingl'r elect' eſt vt ſacerdotio dñi fungereꝫ:vt pꝫ Exo.xxviij.ꝛ Nume.xvij.De' eñ ad tm̄ pontificatus offm̄ nō elegiſſet Aaron:ſi bon' ꝛ ſanct' nō fuiſſet,vt Nume.xvj.quēcūꝙ elegerit dñs:ipſe erit ſanctus.ꝛ Nume.xvij.quē elegero germinabit virga ei'.[an non qñ ꝓ populo]ꝯñr ꝓbat,ꝙ Aaron charitatē habuit.magne charitatis op' Aarō dꝛ feciſſe,qñ Nūe.xvij.ſtās iter mortuos ꝛ viuentes quos ita dei plaga vaſtabat p incēdiū obtulit thimiama,ꝛ ſtans inter mortuos ꝛ viuētes dñm ꝓ populo depcaꝫ,ꝛ irā dei placauit:ꝛ tñ vt pmiſſum eſt ad aquas ꝯdictiōis ꝛ ita peccauit,ꝛ per ꝯñs charitatem amiſit ꝛ ſic per exemplū patet de Aaron ꝙ charitas ſemel habita poteſt amitti.

Exponit literam.

1 ☞ Peccatum ſepe iudicatur grauius vel leuius ex pena.

Nunquid ꝛ Dauid. Proſequiꝫ Gratianus ad probandū.ꝙ charitas ſemel habita pōt amitti argumēto ſumpto ex Dauid,q charitatē habuit,ꝛ eā p peccatū amiſit.Quod vero Dauid charitatē habuerit multipl'r ꝓbat:primo ex eo:quod charitatē habuit,qñ ſpūs dñi ſup eū direct' eſt a die vnctiōis pme ſcꝫ facte p Samuelē.vñ.i.Regū.vj.dꝛ.tulit Samuel cornu olei:ꝛ vnxit eū in medio fratrū,ꝛ direct' eſt ſpūs dñi a die illa in Dauid.Que directio ſpiritus ſancti in eū accipiēda eſt etiā quo ad gratiā inhabitantē:ꝛ ſolū quo ad ſpiritū prophetandi:quod probaꝫ per hoc ꝙ ait.j.Regū.xiij.Inueni hominem ſm̄ cor meū id eſt,beneplacitum meum.[Dño]probat ex alio vcꝫ ex eo,ꝙ querenti ſauli animam ſuam[pepercit]id eſt.j.Regū.xxiiij.[Dño]probat ex alio,vcꝫ ꝙ mortem ini-

b mici ſui b ſaulis grauiſſime tulit.vñ Dauid in hoc impleuit preceptū dominicum Matthei.v.diligite inimicos veſtros. [Quomodo]probat ex alio,vcꝫ qd̄ legitur.ij.Regū.xxj.ꝙ Dauid exiſtens in preſidio deſiderauit aquam de lacu:ꝛ ait.ſi quis daret mihi potū aque de ciſterna que eſt in bethleē iuxta portā.irruperunt ergo tres viri fortes caſtra philiſtinorum: ꝛ hauſerunt de ciſterna:ꝛ attulerunt ad Dauid,ꝛ ille noluit bibere,ſed libauit eam dño dicēs.propitius eſto mihi domine ne faciā hoc.Non ſanguinē iſtorū qui profecti ſunt ꝛ animarū periculum bibam.Noluit bibere:in quo charitas Dauid pꝫ. [Quomodo]probat ex alio,videlicet ꝙ pſallebat,ꝛ exultabat in reuerentia dñi ante arcam:licet irriſus eſſet a filia ſaulis.Hiſtoria habeꝫ.ij.Reg.vj.dicēs poſt multa:viuit dñs:qꝛ ludam ante dñm:qui elegit me potius ꝙ patrē tuum.ꝙ oēm domum eius,ꝛ pcepit mihi,vt eſſem dux ſuper populum domini Iſrael,ꝛ ludam,ꝛ vilior fiam plus,quā factus ſum,ꝛ ero humilis in oculis meis,ex quibus bene apparet ꝙ charitatē Dauid habuit[Si charitatē]ꝓbat idē ex alio videlicet ex illo Pſ̄.vij.Si reddidi retribuentibus mihi mala.hoc enim magne charitatis eſt,ſcꝫ non reddere malū pro malo.Matt. v.Ego aūt dico vobis,diligite inimicos veſtros,benefacite his qui vos oderunt ꝛc.[decidam]a ſublimitate virtutū[ab inimicis meis]ſuperatus ꝛ victus inanis fact'[Si charitatē]ꝓbat ex alio loco:vcꝫ ex illo.pſ̄.vij.[iudica me deus ſm̄ iuſtitiā ꝛc.]Dauid enim conſcius de ſua iuſtitia perfecta,ſm̄ eā petiuit a dño iudicari dicēs[iudica ſm̄ iuſtitiā]que eſt in bonis faciendis.[ꝛ ſm̄ innocentiā ſuper me]gl.quia ſine malo ſum.quia non reddidi retribuentibus mihi mala,vel ſuper me.gloſſ.quia iuſtitia et innocentia ſunt ſuper me.quia

b ℄Inimici ſui.adde ꝙ inimic' non ſolū dꝛ q me offendit:ſꝫ q cū eo habitat cohabitatiōe aſſidua.Pet.de anch.in ca.repellaꝫ.nu.1.de accuſa.

a deo ſunt:non a me.[Eſt tñ poſt tot] hic oñdit, ꝙ grauiter peccauit:⁊ p ꝯñs charitatē amiſit,peccauit em̄.ij. Reg.xj. qñ cū Betzabee vxore vrie adulteriū cōmiſit.⁊ vriā occidi fecit, ⁊ ſic adulteriū ⁊ homicidiū q̄ ſunt grauia peccata mortalia cō miſit.Sed poſtea ad increpationē ꝓphete nathā pn̄iam egit verā:vñ dñs ei pctm̄ remiſit.Qđ vero iſta pn̄ia q̄ in ſe icludit verā cordis cōtritionē nō ſine charitate fuerit, ꝓbat ex eo ꝙ ſacrificiū cordis ꝯtribulati ⁊ ſpūs ꝯtribulati dr̄ ꝓmiſiſſe dño pſ.l.qm̄ ſi voluiſſes ſacrificiū dediſſem: vtiq; holocauſtis nō delectaberis.Sacrificiū deo ſpirit⁹ contribulatus ⁊c.[Item cū falſe] iterū ꝓbat,ꝙ pn̄ia Dauid fuerit vera,⁊ nō falſa:⁊ p ꝯñs cū charitate:q꞉ [falſe pn̄ie nulla a deo ꝓmittiꝛ remiſſio] ꝓmiſſa aūt ⁊ data fuit Dauid.ergo ei⁹ pn̄ia fuit vera.vñ ſeq̄tur [dimiſſum eſt pctm̄ tuū] Euidenter apparet ꝙ Dauid habuit charitatē:⁊ poſtea peccauit,⁊ ita charitas ſemel habi ta pōt amitti.ꝯñr ad ꝯfirmationē ei⁹: qđ dixerat de Dauid: īducit authoritatē btī Ambroſij ī libro de Iſaac:⁊ aīa.[fuge rat.adherebat deo].ſ.p charitatē:ſm ꝙ ipſe ait ī pſ.lxij.Ad heſit aīa mea poſt te.[Et tñ in populi ſupba numeratiōe] de qua.ij.reg.xxiiij.[ipſi⁹ delicti penā] Ex illo.ij. pctō mortui
4 ſunt ex diuina vindicta.lxx.millia virorū.† Sepe em̄ ex pena indicaꝛ pctm̄ graui⁹ vel leuius.vt.xxiiij.q.j.Non offeramus. [Itē ſm hanc ſn̄iam ⁊c.] aliq dicūt hanc eſſe ſcđam partē.§. non eſt mirū.vbi fortificat cōcluſionē principalē:quā per mul tas authoritates ⁊ exēpla a ꝑfato.§.diffuſe ꝓbauit.probauit ergo.ꝙ charitas ſemel habita deſeri ⁊ amitti poſſit.q꞉ alias ſequereꝛ abſurditas,ſiue maximū inconueniēs. Abſurditas aūt q̄ ſequereꝛ eſt,q꞉ ſi ſm hāc hr̄ticorū ſn̄iam verū ſit,ꝙ cha ritas ſemel habita amitti nō poſſit.Sequiꝛ ꝙ qui criminali ter delinquit: verā peccatorū remiſſionē in baptiſmo non ſit cōſecutus ſiue in annis infantie:ſiue adultus ad baptiſma ac ceſſerit.ptz ꝯña q꞉ ſm illā ſn̄iam.q꞉ ex quo peccauit ante Dei amorē nō habuit:ſine quo nemo inuenit gratiā.qđ eſt abſur dum imo ad hoc ſequereꝛ ſm hereſim illam iouiniani.ꝙ q cri minal'r peccat nūq̄ pri⁹ ex aqua ⁊ ſpiritu ſancto fuerit bapti zatus:quod eſt abſurdū:⁊ hoc eſt qđ ſequiꝛ [ſi vere ⁊c.]plana ſunt [Qui ſinē] inducit duas authoritates beati Io.quib⁹ vr̄ iuuari prefata opinio.prima ibi: omnis ſunt verba beati Io.j.Scđa authoritas eſt ibi,in fine epiſtole ſcꝫ prime.j.Ioā. v.omnis qui natus eſt.

1 ☞ Demones qualiter dicantur credere.
2 Diabolus qualiter dicatur princeps mundi.

SI enim. Hic Gratianus inducit verba Hiero.ꝯ iouinianū ad oſtenden dum: ꝙ opinio prefata ſit falſa:⁊ erronea:abſq; eo ꝙ authoritates inducte beati Ioā.in nullo fauent illi.Et pōt iuxta glo.diuidi in tres partes.In prima Hiero. oſtendit:ꝙ illa authoritas Io. Ois qui natus eſt ex deo non peccat.Non intelligenda eſt: ꝙ poſtq̄ aliquis recepit grām, ⁊ habuit charitatē:peccare nō poſſet:⁊ ꝓbat deducēdo ad in cōueniēs per multa.Eſt ergo intelligenda illa authoritas: q nat⁹ eſt ex deo nō peccat.ſ.donec perſeuerat in ea:vt ꝯiunctiꝫ itelligaꝛ.Scđo ꝓcedit circa eadē vba Io.oñdens eiuſdē apl̄i authoritate,⁊ Iacobi,⁊ Pauli,ꝙ quilibet peccare pōt ēt ſcꝫ bonus.Scđo oñdit idē exēpl'r:multis.ſ.exēplis Dauid, Sa lomonis ⁊c.ſcđa ibi,ex quib⁹ liquido.tertia ibi:ceterum quis ignorat.Arguit ergo beat⁹ Hiero.ꝯ iouinianū ⁊ ex vbis met apoſtoli:quē inducit eliminat errorē eius.virtus argumenti ſtat in hoc,q꞉ vbi eſt impoſſibilitas ad peccandū:nō eſt neceſ ſaria cuſtodia a peccato ſed Io.apoſtol⁹ hortaꝛ fideles bapti zatos vt cuſtodiāt ſe a peccatis dicēs.Filioli cuſtodite vos a ſimulachris.i.ab idolis: ⁊ peccatis ergo ⁊c.lr̄a eſt plana [In eadē ep̄la ſi dixerim⁹ mēdacē facim⁹ eū] q p ꝓphetā ⁊ apl̄m dt ois homo mēdax.[Eſtimo ꝙ beatus Joannes Baptiza tus eſt] verba ſunt Hiero.idē credendū eſt de alijs apl̄is,qđ fuerūt baptizati vt ſcribit Augu.in ep̄la ad ſelentium inq̄ rentem.vtrū Petrus fuerit baptizatus,⁊ dicit ꝙ ſic: ⁊ cete ri apoſtoli.ar.de con.di.iiij.qñ ſuos.[Ad baptizatos] Ioā. quidē hoc ſcribit eis.q̄s filios vocat renatos ex ſpiritu ſan cto:⁊ ita ad baptizatos ſcribit [Ex diabolo].ſ.p imitationē nō p ſuggeſtionē.Hug.Et tangiꝛ in gl.⁊ nos ſuperius in hac diſtinctione aliquid diximus de hoc.[Quid ergo ꝯria mini me] q꞉ vbi contrarietas,ibi falſum cū duo cōtraria ſimul nō pn̄t eſſe vera.ſcriptura aūt ſancta cū ſit a prima veritate fal ſum continere non poteſt.[Qđ] cōſequēter oſtendit dicens. [In eodem quippe vt non peccetis] Ecce manifeſte beatus Io.hortaꝛ eos:qui ex deo nati ſunt vt non peccent:⁊ ſi qs pec cauerit [Aduocatū habemus]ergo ex mente Ioā.habetur.

Diuiſio.

Exponit li teram.

Auguſt.

ꝙ charitas ſemel habita amitti pōt:⁊ per pn̄iam recuperari. [Itē.] idem oſtenditur ex ſequentibus verbis apoſtoli.[qui dicit ſe deū noſſe] per dilectionē.ſiue notitia affectiua[⁊ veri tas].i.Xp̄s.[non eſt] per inhabitantē gratiā.[Sicut ipſe ambulauit].ſ.i via vtutū:iuſtitie:charitatis:⁊ patiētie.[vie eius vie pulchre] Prouer.iij.⁊ ipſe ambulare ꝓ modulo ſuo. Io.xij.[qui mihi miniſtrat:me ſequaꝛ] imo hic btūs Hiero. videtur aperire qualiter verba beati Ioānis ītelligēda ſunt. Et vr̄, ꝙ velit dicere.ꝙ intelligenda ſunt per compoſitionē: ſcꝫ vt quis moretur in ſanctitate percepta:⁊ in generatione Dei perſeueret:⁊ peccet mortaliter eſt impoſſibile.Et hoc q̄ſi idē eſt ꝙ beat⁹ Tho.rñdens in.iiij.ſcripto ad hanc authorita tē dt ſic.ꝙ hoc intelligēdū eſt,ſi velit vti grā:p quā filius Dei eſt.per eā em̄ pōt pctō reſiſtere[Non poſſunt] aſſignaꝛ rō, cum ſequiꝛ [que em̄ eſt cōicatio lucis ad tenebras ⁊c.]ij.Cor. vj.[Si ſuſcipimus Xp̄m] p gratiā [illico fugamus diabo lum] ſi peccauerimus:⁊ ingreſſus fuerit diabolus p culpā ꝓ tinus Xp̄s recedit.nō em̄ eſt ꝯuētio Xp̄i ad Belial.ij. Corin. vj.[vnde ⁊ Dauid] pſ.l.redde mihi letitiā ſalutaris tui.i. Xp̄i ingt gl.per fidē cui⁹ ⁊ priores ⁊ nos ſaluati ſum⁹.tpa em̄ mutata ſunt non fides inquit Augu.per hoc enim probaꝛ:ꝙ non pn̄t ſimul ſtare iuſtitia ⁊ iniquitas:Xp̄s ⁊ diabolus.quia iuſtus habet letitiā per donū ſpūs ſancti,ſed cū peccat:hanc letitiā ꝑdit per peccatum.Sed Dauid pn̄ia ductus petit ſibi reddi letitiā:quā amiſit.[Ego ſum via]nō errās.[veritas] nō fallēs[vita] nō deficiēs.al's ſic.via ducēs:veritas lucens, vita paſcens.vel ſic.via in exēplo,veritas in promiſſo,vita in ꝑmio.vel ſic.via qua itur.veritas ad quā itur:vita ī qua ſtaꝛ. Itē ſicut Aug.via ſine errore querētibus:veritas ſine falſita te inuenientibus:vita ſine morte permanentibus.[Qui dt ſe noſſe Deum] hoc ſcribiꝛ.j.Io.ij.per quod probatur.ꝙ q pec cat tranſgrediendo mādata dei:⁊ dt ſe noſſe deū:mendax eſt. Ille enim,qui peccat,non recognoſcit deū dñm:cuius mādata cōtēnit.Nam ſi eū dñm agnoſceret:mādata eius ſeruaret. [Item ex hoc] probat propoſitū,vcꝫ ꝙ qui peccat Xp̄m nō recognoſcit:⁊ a ſe expellit.ſimul enim eſſe non pn̄t Xp̄s ⁊ pec catum.[Scienti] hoc ſcribitur Iaco.iiij.[fides] Iaco.ij.i. inutilis ad vitā eternā.[nec grāde].ſ.noſſe deum notitia na turali,aut fide informi[⁊ em̄]rōnē aſſignat.Nā demones cre
1 dunt:Iaco.ij.† demones aūt dicūtur credere vt dicit ſanct⁹ Tho.in.ij.ij.q.v.ar.ij.non ꝙ habeant fidem:que donū eſt ſpi ritus ſancti.ſed credunt quadā credulitate ſurgente ex euidē tia ſignorum:videntes enim multa ſigna manifeſta indicia ve ritatis credere coguntur.vnde Marci.j.dicitur.⁊ erat in ſy nagoga eorum homo in ſpiritu immundo, et exclamauit di cens.quid nobis ⁊ tibi Ieſu nazarene:veniſti ante tp̄s perde re nos.ſcio ꝙ ſis ſanctus dei ſcꝫ.[Simile eſt] Matth.[Qui dt ſe in Chriſtum] verba ſunt Io.j.Ioā.j.⁊ iſta authoritate arguit beatus Hiero.ꝯ Iouinianū ſic.Aut em̄ manet in xp̄o aut non.ſi manet:ergo ambulat vt Xp̄s.aut ambulauit p viā virtutis.de quo.j.Petri.ij.ꝙ peccatum non fecit,⁊ tanquam
2 agnus Eſaie.liij.[princeps mundi] Io.xiiij.† dicitur dia bolus princeps mundi nō rōne creationis:ſeu p naturalē po teſtatem:vt manichei mentiuntur:ſed ratione culpe.vnde di citur princeps mundi.i.amatorum mūdi:⁊ peccati.ad Ephe. vlti.nō eſt nobis colluctatio aduerſus carnem ⁊ ſanguinē:ſed aduerſus principatus ⁊ poteſtates,aduerſus mūdi rectores, et tenebrarum.Iob.xlj.ipſe eſt rex ſuper oēs filios ſuperbie. [nihil]q꞉ in Xp̄o nullū pctm̄ erat [nec ſm animā].j.Petri. ij.qui pctm̄ nō fecit [nec ſm carnē] q꞉ ex virgine abſq; origi nali peccato,⁊ de ſpiritu ſancto cōceptus.Luce.j.qđ ex te na ſceꝛ ſanctum ⁊c.[pertulit] ad Ro.viij.[de peccato] dānauit pctm̄ in carne,q꞉ per penā quā ſuſtinuit ꝓ peccato noſtro,dā nauit in nobis pctm̄.[nos]conſequenter adducit al's plures authoritates ad idē [iuxta ep̄lam Iacobi].iij.[⁊ nemo] hoc habeꝛ Iob.ix.ſm aliā trāſlationē.[nemo mūd⁹] ſaltē ab ori ginali [nec infans] anteq̄ p baptiſmi gratiā mūdeꝛ[caſtū.] ꝑuer.xx.[caſtū].i.mūdū ſaltē a peccatis venialibus.Hug. [tenemur rei].i.pctis obnoxij[ī ſimilitudine ꝑuaricatiōis] id eſt ad eꝑceptū dñi ꝑuaricātis [vñ ⁊ Dauid] vbi gl.Aug. pſonā humani gn̄is in ſe oſtendēs ſubdit[ecce em̄ in iniquita tib⁹ cōcept⁹ ſum].i.in originalib⁹.i.macula originalis pecca ti teneor:⁊ ad actualia pron⁹ exiſto.[⁊ btūs Iob]Iob.ix.[ſi fuero iuſtus].i.ſine pctō.Hu.[⁊ ſi purificat⁹ niue].i.ſi dixero me eſſe purificatū ad modū niuis;⁊ eſſe lotū ab oī peccato,⁊ ꝓ omnia opera mea eſſe bona.Hug.[ſatis me ſorde]ſcilicet pec cati[tinxiſti].i.tingi permiſiſti p mittendo me hoc dicere Hu gu.[⁊ execratū eſt].i.inquinatū.[veſtimentū].i.opus.[q꞉ dicēdo me eſſe ſine peccato mēdaciū dixi.]Iſta verba ſunt ſm aliā trāſlationē in Iob[verūtamen ne penitus tēperat].ſ.ip̄e

S.Thom.

Auguſt.

Auguſt.

S.Thom.

Auguſt.

Io.dicit ſi quis peccauerit aduocatum ⁊c.[Ex quibus liqui do] iſta videtur eſſe ſcđa pars: in qua cōcludit ex premiſſis, poſt baptiſma poſſe peccare.[q꞉ alias fruſtra aduocatū [a] ha berem⁹]nūc iducit alia plura ad idē teſtimonia[hec loquiꝛ] ſ.Ioannes [ad credētes poſt baptiſmū] plana eſt lr̄a [Pe trus] hic ꝓbat ex geſtis circa Petrū idē, vcꝫ ꝙ poſt baptiſ ma contingat peccare.Nam Petrus cum fuerit lotus a xp̄o creditur baptizatus,⁊ nihilominus peccauit.quia ab ancilla perterritus negauit Chriſtum.Ioā.xix.[Et ipſe dñs] que verba Xp̄i manifeſte innuūt Petrum poſt baptiſma ⁊ alios diſcipulos poſſe peccare [cribraret].i.diuerſis penis affliga ret [Et eſſetis].i.mali.gl.[fides tua] Luce.xxij.de hoc vide ſupra expoſitionē diſt.xxj.⁊ infra [ſi non] arguit Hiero.ꝙ ſi nō peccauim⁹ poſt baptiſma fruſtra petimus in oratione dñi ca dicētes Mat.vj.[Aliud eſt] remouet quandam rñſionē tanquā falſam incōueniētēq;:puta ſi qs diceret.ꝙ ad cathecu minos tm̄.ſ.hec oratio pertinet:⁊ nō ad fideles baptizatos.H̄ em̄ dicere eſt incōueniens:cū ad apoſtolos qui baptizati erāt Xp̄s loquereꝛ ⁊ in eis cūctos fideles docuerit ſic orare.[pau lus] inducit ad idē Paulū [caſtigo].i. reprimo [⁊ in ſerui tutē] rōnis [redigo illud] vt nō ſuā: ſed ſpiritus perficiat volūtatē.Hu.[ne reprob⁹].i.malus aut peccator.Ex h̄ opti me arguitur ꝓpoſitū.qm̄ Paulus q fuit baptizatus, vt ptꝫ actuū.ix.non daret tantā operā,ne peccaret,ſi poſt baptiſma nō poſſet peccare.ad Hebre.vj.vbi apl̄s probat. ꝙ baptiſm⁹ non eſt iterand⁹:ſed ſi poſt baptiſmū prolabunꝛ in culpā,non ſunt iterū baptizandi:ſed per pn̄iam emundandi. Sunt autē notāda verba apoſtoli:ꝙ ſunt bene difficilia:ideo adiungem⁹ ad ea gl.ordinariā q̄ eſt beati Chry.[impoſſibile] eſt non tm̄ difficile ne quis in hoc fideret:impoſſibile eſt, inquā eos qui ſemel ſunt illuminati per fidē:⁊ baptiſmū:⁊ ſpiritū ſanctū:et p ipſam fidē [guſtauerūt].i.quaſi ſuauē guſtū ⁊ iocūdū ꝑce perunt [donū celeſte].i.remiſſionē pctōꝝ in baptiſmo: ⁊ q ēt participes facti ſunt ſpiritus ſancti hn̄tes dona ipſius[gu ſtauerūt bonū dei verbū].i.diuinitatē Xp̄i.vel euāgelicā do ctrinā.[virtuteſq; futuri ſeculi].i.impoſſibilitatē:⁊ īmortali tatē futurā ſpe guſtauerūt.[Et poſt hec oīa prolapſi ſunt] i.grauiter peccando lapſi ſunt īpoſſibile eſt renouari p baptiſ mū motos ad pn̄iam.negat hic apl̄s reiterationē baptiſmi: ſed nō negat pn̄iam.Et eſt ſenſus.impoſſibile eſt eos motos ad pn̄iam:q hoc acceperūt ſemel rurſus renouari.i.baptizari renouari em̄ eſt nouū fieri.nouū aūt fieri lauacri eſt rurſus. glo.q.illis dico qui rebaptizarentur [crucifigentes filiū dei ⁊ oſtentui habentes ſibimetipſis].i.quātum ad ſeipſos.Non em̄ in ſe crucifigūt Xp̄m.ſed ſimiles ſunt crucifigentibus.q꞉ vna mors Xp̄i,vnū baptiſma ꝯſecrauit:qđ ſufficit ꝯ oīa pec cata etiā ſequētia:ſi pn̄ia đ eis agaꝛ,ſicut illa mors ſufficit ad omnia peccata tollēda:qui vero reiterat baptiſmū:quaſi illa vna mors ⁊ vnū ex ea baptiſmū non ſufficiat baptiſmū iterat ⁊ mortē:quātum in ſe eſt illis iterandam inſinuat:vt ex ea ite rata,iterata fiat remiſſio pene:qđ impoſſibile eſt.Sicut enim impoſſibile eſt ſcđo crucifigere Xp̄m:ita ſecundo p baptiſmū mori peccatis.facti em̄ ſumus per baptiſmum conformes ſi militudinis mortis eius,⁊ conſepulti ſumus ei per baptiſmū proinde q꞉ ſumus conformes in baptiſmo morti eius ⁊ ſepul ture qui putāt ſcđo baptizari.Scđo quātū ad ſe Xp̄m cruci figunt,qđ eſt habere eū oſtentui:vt em̄ ſemel Xp̄s mortu⁹ eſt in carne:ita nos in baptiſmo ſolis peccatis morimur nō ſcđo vel tertio.[Si aūt baptizati] Concludit Hiero.ex aptiſſima apoſtoli ſn̄ia:ꝙ baptizati peccare pn̄t.verū ad hoc Hiero.in uehendo in hereſim nouatiani ⁊ montani inducit apl̄m.[mō tanus ⁊ nouatianus heretici] imo hereſiarche [hec rideāt] i.deridēat [ait] ad heb.vj.[cōfidimus].q.duriter vos icre paui ⁊ terrui [cōfidimus de vobis dulciſſimi meliora] gl.or dinaria q̄tū ad cōbuſtionē [⁊ viciniora ſaluti] q̄ ſint ſpine ⁊ tribuli.reſpicit ad ſuperiora:vbi fecerat mētionē de iſtis[Et tñ ſi loquamur dure terrendo ⁊ increpando] quaſi dicat ingt Chryſo.in gl.Nō dicimus hoc putādo vos tales.ſ.ſpinis ple nos,ſed timendo ne tales ſitis:terreo verbis,ne ipſa redolea tis.[Nō eſt iiuſt⁹ deus].q.d.ingt gl.ideo de vobis cōfidim⁹: q꞉ olim multa bona opera operati eſtis, pro quib⁹ ſi penite tis de malis benefaciet vobis de⁹:ſicut enim priora bona per ſequētia mortua fuerūt,⁊ irrita facta:ita iam eadem per peni tentiam ⁊ alia bona ſequentia reuiuiſcent [vt obliuiſcaꝛ ope ris veſtri ⁊ dilectionis] ex quā opera bona illa feciſtis[ī no mine ipſius].i.ad honorem dei [quoniam] ecce opus com mēdatū [miniſtraſtis oliꝫ ⁊ adhuc miniſtratis]ſanctis ſuis. [Et reuera] verba ſunt Hiero.[loquut⁹ ſum inquit apl̄s] introduciꝛ ipſe apl̄s quaſi doctor exponens in quo ſenſu dixe rat ꝑdicta verba] Et Paulo poſt] cōſequenter Hier.ꝓbat

a ¶ Aduocatū. Aduocatus pauperuꝫ vnde debeat habere ſalariū.vide i.l.j.§.ait pretor.đ poſtulā.et in.l.petitionem.§.qñ.C.de ad uoc.diuer.iudi.Bar.ī l.j.verſic.tu tene gl.C.đ ſuffra.

Chryſoſto.

principalē concluſionē p libertatē arbitrij,quod ī hac vita eſt verbi ad bonū ⁊ ad malū nec neceſſitatur ⁊ ita pōt poſt baptiſ mum peccare vel in bonis operibus [perſeuerare arbitrij cō didit deus] eccleſiaſt.xv.deus ab initio conſtituit hominem: ⁊ reliquit eum in manu cōſilij ſui.Cetera plana [vbi neceſſi tas nec corona] que meritis debetur ſm illud. non corona bitur niſi qui legitime certauerit.Nec etiam pena cum neceſſi tas legem non habeat.ſupra de pe.di.j.[Non em̄ eſt volētis] ad Rom̄.ix.[ſed dei miſerentis.ad calcem].i.vitā eternam. [Sic nec.⁊ in malitijs malitie enim].i.peccata ex nobis ſunt dicente apoſtolo ad Rom̄.vij.nō enim bonum quod volo hoc facio,ſed quod odi malum hoc ago.ſi autē qđ nolo hoc facio, non ego operor illud ſm legē mentis: ſcꝫ ſed ꝙ inhabitat in me peccatū.i.lex carnis que prouenit ex peccato:⁊ inclinat ad peccatum.Et q꞉ ad inclinationem peccati cooperatur ſugge ſtio diaboli dicitur [ſemina noſtra ſunt incentiua] ſcꝫ incē dio ⁊ ſuggeſtione diaboli.[Cū viderit nos] diabol⁹ cum vi det hoīes circa leuia peccata verſari:q̄ deſignanꝛ per lignū ⁊ ſtipulam tentationis incendio prouocat ad grauiora.contra hec dt [edificemus ſi quis aūt ſuperedificat ſup fundamētū hoc].ſ.fidem [Aurum] gl.Augu.illi edificant ſuper funda mentū Xp̄iane fidei:qui bona opera adijciunt:aurū edificant in contēplatione dei ⁊ amore [argentū.] in dilectione ꝓximi [lapides pretioſos.] in operib⁹ bonis.Et ſi ita edificaueri mus vt cogitem⁹, q̄ dei ſunt, ſiue in contemplatione dei:ſiue in dilectione proximi,ſiue in bonis operibus tentare nō au
b debit.diabolus [b] enim timens vinci a ſanctis ne in tentatio nis aggreſſu habeat confuſionē:quandoq; non audet tētare. Sed in hoc non eſt vſq;quaq; ſtandum nam vt dicit Hiero. [in hoc non eſt ſecura poſſeſſio] q꞉ non eſt aliquis ita perfe ctus,ꝙ eadem non poſſit.Et hec oſtendit ſubdēs [ſedet leo.] i.diabolus [ī inſidijs ⁊ occultis].i.ambiguis:vbi faciliter nō intelligitur quid ſit appetendū,vel quid ſit vitandum [vaſa] Eccle.xxvij.[⁊ in alio loco] Eccle.ij.[Iacobus].j.c.[eſto te factores].i.opere implentes [in ſpeculo corporali]vbi ſo la vmbra relucet inquit glo.interli.[oblitus eſt] q꞉ non rem ſed ſolam vmbram videt [fruſtra em̄ monuit].ſ.Iacob⁹[vt iungerenꝛ opera fidei,ſi poſt baptiſma ⁊c.] Ex quo manifeſte cōcludit,ꝙ poſt baptiſma pōt qs peccare.[Qui.] ſcꝫ Iaco bus[ingt] Iacobi.ij.[Fact⁹ eſt oīm reus.] Ex hoc ꝙ pec cans in vno priuaꝛ vita eterna [cōcluſit] verba ſunt apl̄i.ad Ro.xj.[vt oīm miſereaꝛ hoīm].i.de omni genere hominum [Petr⁹].ij.Petri.ij.[de tentatione eripere] non ꝙ nō ten tentur:ſꝫ ꝙ tentationi nō ſuccūbāt:⁊ ſi ſuccūbūt,eos liberet,⁊ releuet.Hug.[fontes].ij.Petri.ij.]de falſis doctoribus ait hi].ſ.falſi doctores [ſunt fontes ſine aqua] ſapiētie ſaluta ris de qua Eccle.xv.Aqua ſapiētie ſalutaris potauit illum.⁊ ita fontes non lauantes:ſed coinquinantes.[Et nebule tur binibus exagitate] errorū obſcuritatib⁹:⁊ obuolute vel exa gitate impetu vel īſtinctu demonū:⁊ vitiorū. Hug.[caligo] i.pena infernalis:vt ſicut hic ſunt obtenebroſi in doctrina,ſic obſcurenꝛ tenebris in geenne pena.[Superba].i.in ſuperbia vanitatis.vel in ſuperba vanitate.de talibus loquitur apl̄s. j.Tim̄.j.volētes doctores legis eſſe, conuerſi ſunt in vanilo quiū [loquētes]glo.ſuperbe:dicentes ſe eſſe iuſtos:q̄uis ſint carnaliter deſiderantes ⁊ luxurioſe viuentes.[alliciūt].i.de cipiunt aīas inſtabiles variorū dogmatū erroneis ſectis, et conſtipantes luſibus [ſubdende eos qui fugerunt].i.a pec cato receſſerāt per pn̄iam.vnde glo.ſuper illud qui paululum effugerāt dicit.ideſt quia cum ſimiles eis ſunt:tamē aliquate nus declinant eorū ſocietatem a peccatis abſtinēt. tales enim decipiunt vt ad ſuū reuertātur errorē[apl̄icus].i.Petri.bea tus em̄ Petrus iſtorū hereticorū inſaniā ⁊ fictionē.i.deceptio nem optime depingit: ⁊ aperuit cū eis dixit [fontes ſine aqua loquunꝛ grandia:⁊ totus eorum ſermo ſuperbia. vt qui pau lulum] aſſignat cauſam quare grandia loquuntur: vt ſcꝫ [hi qui paululum refugerant a peccatis vocant].ſ.qui eorum do ctrinā recipiūt[Joannes]cōſequēter ex dictis apl̄i in apoca. arguitur:ꝙ charitas ſemel habita amitti poſſit:⁊ p penitētiā recuperari[angelo].i.ep̄o.Apoca.ij.[Scio].i.cōmendo ⁊ ap probo.[laborē]habitū in ꝑdicatiōe ⁊ in hmōi patiētia ī aduer ſis.[Sed habeo]huc uſq; locut⁹ eſt bonis de illa eccl'ia. Nunc loquiꝛ malis de eadē.nā per ep̄m intelligitur illa eccl'ia:in qua erant miſti boni ⁊ mali:⁊ ideo nūc loquitur his:nūc illis [ad uerſus te].i.aduerſus malos:qui in te ſunt.Hu.[primam].i. quā olim[charitatem].i.dilectionē dei ⁊ proximi.[memor eſto vnde excideris]ſcꝫ de ſtatu virtutū [opera prima].i. ſimilia [primis].i.ſimilia bona:qualia ſolebas facere. [venio tibi].i. in tuū damnū:ſiue in malū tuū [mouebo].i.auferā [candela brū].i.dignitatē vel officiū eccleſiaſticū.vt di.l.domino ſancto

ij.Tim̄.ij.

Auguſt.

b ¶ Diabolus. Adde ꝙ diabolus dr ſator malorū.Card. zaba.in cle mē.ſi.de here.in princ. Et ibi quot modis nun cupeꝛ. Et Archidi.in c.vt officiū. de hereti.libro.vj.

[priſtina].i.bona [paucos].i.bonos reſpectu malorũ [Sardis].i.in eccleſia ſardicenſi [q̃ nõ coinquauerũt] p peccatũ mortale [veſtimẽta].i.veſtẽ innocẽtie quã ſuſceperũt ĩ baptiſmo:vel carnẽ ſuã:q̃ eſt quaſi veſtimẽtũ aĩe nõ amiſerũt per inquinationẽ alicuiꝰ pcti mortalis.[⁊ ambulaturi ſunt cũ eo].i. ad exẽplar ⁊ ſimilitudinẽ eius [in albis].i.innocentia ⁊ ceteris virtutibꝰ ſm poſſe ſuũ:qḋ pꝫ per hoc qḋ ſubdit.[q digni ſunt vt cũ eo ambulẽt cui aũt ſcribit] oĩa iſta q̃ diuerſis locis Apoc.ſumpta ſunt iterrogatiue legunꝛ vſqꝫ ad verbũ:vtiqꝫ memẽto.hoc ſcribit angelo epheſi [⁊ ecce miſſurꝰ diabolus] ſcꝫ aliquos ex nobis hoc Angelo ſmyrne ſcribit.[Scio] hec Angelo pgami [erit in mente] hec Angelo ſardis:⁊ ſemper repete verbũ ſic [cui ſcribit memẽto ⁊c.⁊ ĩ mẽte ⁊c.] vtiqꝫ ipe epũs.[vtiqꝫ ei ḋt].i.ſcribit ſiue loquiꝛ ea:q̃ dicta ſunt.[Qui credidit ⁊ baptizatus ⁊ ſtans quondam corruit per delictũ] Ecce concluſio intenta:vꝫ ꝙ poſt baptiſmum charitas amitti poteſt:⁊ per penitentiam recuperari.

1 ☞ Deus bis apparuit ſalomoni.
2 Numerus duodenarius eſt perfectus ⁊ ſacratus.

Pauliſper de veteri teſtamen

to.Incipit tertia pars ſupradicte diuiſionis.in qua ꝓbat eãdem cõcluſionẽ exẽplo ſanctorũ patrũ veteris teſtamẽti.Sꝫ primo pmittit Hiero.quare diſtulerat inducere exẽpla de veteri teſtamento:⁊ hoc q: iſti heretici dñt exẽpla de veteri teſtamento non eſſe admittenda niſi vſqꝫ ad Joannem:allegantes illud Matt.xj.lex ⁊ prophete.vſqꝫ ad Jo.⁊ exinde dei regnuꝫ euangelizatur.Et hoc eſt qḋ ḋt.¶ [Prophanauerũt].i.ꝙ vſqꝫ ad Joãnẽ habebant locũ:ſed iſti heretici mentiuntur,q: patruꝫ noui ⁊ veteris teſtamẽti eſt eadẽ fides ⁊ eadẽ charitas ſm Augu.licet diuerſa fuerint ſacra.Et hoc eſt quod ſubdit Hieronymus [quis ignorat ſublata diſpenſatione dei omnes patres ſanctos eiuſdem fuiſſe meriti cuius nunc Xpiani ſunt] preterea iſti mentiuntur:q: dictum illud Mat.xj.non hꝫ eam intentionẽ:quã ipſi dant:ſed ḋr ideo [ꝙ lex ⁊ pphete vſqꝫ ad Joannem] q: adueniente Xpo quẽ Joannes pceſſit: ceſſauit lex quo ad cerimonialia:⁊ quo ad prophetata de xpo venturo.vel q: ea que in lege ⁊ prophetis erant pdicta de xpo venturo impleta ſunt tpe Xpi,quia adueniente veritate ceſſauerunt illa tanquam vmbra [fines ſeculorũ deuenerũt].j.Corin.x. [Dauid electus] incipit exẽpla ponere a Dauid [Et in quodam pſ.ſ.xxv.iudica.[non infirmabor].i.titubabo inter peccatores [poſt peccati].ſ.adulterij ⁊ homicidij penitens loquitur ⁊c.[Salomon] ſecundum exemplũ [Amabilis] bene amabilis cui deus dedit tantam ſcientiam:vt precederet oẽs in ſapientia:qui fuerũt in Hieruſalẽ.eccle.j. [Bis]
1 bis legitur:† ꝙ dñs fuerit Salomoni reuelatus primo qdeꝫ apparuit ei dñs.iij.regũ.iij.c.vbi diciꝛ dum Salomon ambularet in gabaon ⁊ imolaret dño hoſtias apparuit dñs Salomoni per ſomnũ dicẽs.poſtula qḋ vis ⁊c.Scḋo poſt cõſecrationem templi.vnde.iij.Regum.ix.dicitur.factũ eſt aũt cum perfeciſſet Salomon domum dñi,⁊ edificiũ regni:⁊ oẽ qḋ obtulerat:⁊ voluerat facere apparuit ei dominus ſecundo ſicut apparuerat ei in gabaon: dixitqꝫ dñs ad eum.Ex quo patet

Cõtra Jo.

ꝙ Jo.in glo.male dicit cum ait.ꝙ non legitur ꝙ dominus ſecundo apparuerit Salomoni:non vidit bene ea,que inducta ſunt.Et nihilominus Salomon turpiter peccauit amãs mulieres multas per quas a dei amore diſceſſit:de q̃.iij.Reg.xj. [Manaſſem] tertiũ exẽplũ iſta hiſtoria poniꝛ.iiij.Reg.xxj. ⁊.ſ.j.q.vij.ſi qs oẽm [in priſtinã dignitatẽ] peracta penitentia [liber dierũ].j.lib.paralip.in quo agitur de computatione dierũ annorũ filiorũ Iſrael [Joſias ſanctus] Hug.ſanctus fuit.de quo.iiij.Regũ.xxij.fecit Joſias quod placitum erat corã dño:⁊ ambulauit per omnes vias eius id eſt,bonas pris ſui Dauid,⁊ in diebus eius aſcẽdit pharao nabucodonoſor rex egypti ꝯ regẽ aſſyriorũ ad flumen euphratẽ ⁊ abijt Joſias rex.[Jeſus quoqꝫ] de hoc Jeſu hꝛ aggei ⁊ loquere ad Jeſum filium Joſedech ſacerdotem magnũ ⁊c.de quo etiã dicitur Zacharie.iij.oſtendit mihi dominus ſacerdotem magnum Jeſum ſtantem coram Angelo domini: ⁊ ſatan ſtabat a dextris eius:vt aduerſaretur ei:⁊ Jeſus erat indutus ſordidis veſtibus,⁊ ait Angelus ad eos qui ſtabãt coram ſe dicẽs auferte ſordida veſtimenta ab eo.⁊ dicit ad eum.ecce abſtuli a te iniquitatem tuam:⁊ induitur mutatorijs ⁊c.patet nũc lr̃a, [Jeſus typo] in figura [ex alienigenis].i.gentilibꝰ [ſordidatus inducitur] Zacha.iij.vt ſupra [Super filium] hoc idem probat exemplo Moyſi:⁊ Aaron:que cum ſint manifeſta ſuperfluum dicit illa ſcribere [beatus Job] hic Angelorũ exemplo probat eandem concluſionem principalem:videlicet ꝙ charitas ſemel habita per peccatũ poſſit amitti.[Cũ beatus Job Angelos quoqꝫ ante] ante confirmationem,vel eorũ natura cõſiderata niſi eſſent cõfirmati.Et omnem creaturã poſſe peccare cõmemorat.d.[ſi contra ſeruos ſuos] gloſſator dicit.i.Moyſem ⁊ Aaron,non videtur bona expoſitio.

Cõtra gloſſam.
Hugu.

qm̃ Job cuius ſunt illa verba q̃ loquebaꝛ de Moyſe ⁊ Aarõ ad literam vt patet [non credit] dicit Hugu.ꝙ ſatis credit quod iſta litera ſit falſa:ſed videtur nobis ꝙ bene ſtat.Pro quo ſciendum ꝙ in tranſlatione noſtra habetur ſic Job.iiij. Nunquid homo comparatione dei iuſtificabitur:aut factore ſuo purior erit.ecce qui ſeruiunt ei nõ ſunt ſtabiles.iuxta hoc eſt ſenſus.[contra] id eſt,in ſeruis ſuis [non credit] q: ſcilicet non ſunt ſtabiles [et aduerſus Angelos] apoſtaticos [prauũ qd reperit].i.in Angelis.ſcꝫ apoſtaticis quãtomagis aduerſus habitantes [in luteis].i.in cordibus de luto factis.arguendo a maiore ad minus [Tentatio] Job.vij.[aľs militia vite hoĩs].i.quãdiu viuit in hac vita eſt homo in pugna contra diabolum:mundum:⁊ carnem.⁊ ita põt vinci,et cadere.Hug.[cecidit lucifer] Eſa.xiiij.[quomodo cecidiſti lucifer:qui mane oriebaris].i.qui in Angelo mundi inter Angelos glorioſior eras [corruiſti] ſcꝫ de celo in terrã.i.in aerẽ iſtũ caliginoſum.[qui vulnerabas gentes].i.alios Angelos:quibus fuiſti occaſio peccandi:qui hoc nomine gentiũ deſignantur vt dicit magiſter Nicolaus de lyra [Et hic eſt

Nicolaus de lyra.

mittebatur] alia litera hꝫ mittebat.gl.i.miſſurus erat minores Angelos [ille].i.diabolus [inter.xij.] id eſt Angelos nouẽ ordinibus diſtinctos,quos.xij.dixit propter pfectionẽ:
2 q̃ erat in eo.† numerus eñ duodenariꝰ perfectus:⁊ ſacratus eſt ꝑpter.xij.aplos: ⁊ ꝑpter.xij.filios Iſrael [vulneratus] i.debilitatus.q: poſtea non potuit ita dñiũ ſuũ exercere in homines,ſicut añ.[A morte dñi].i.p mortẽ Xpi.[deſcẽdit].i. detruſus eſt [ad inferna] hic vt ḋt Hug.⁊ gl.diabolus per

Hugu.

mortẽ Xpi eſt relegatus in inferno:⁊ erit ibi ligatꝰ vſqꝫ ad tẽpus antichriſti.Et tũc ſolueꝛ nõ a penis:ſꝫ a vinculis:vt exerceat vires ſuas in bonos.[vnde in euangelio] Luce.x.[videbã].i.me pſente factũ eſt.pſens eñ erã quando lucifer corruit.põt eñ dupliciter cõſtrui qḋ ſequitur [videbã ſatanã cadentem ſicut fulgur].i.velociter terribiliter ⁊ irreuocabiliter Apoca.xij.proiectus eſt draco ille magnus:ſerpens antiquꝰ ⁊c.⁊ infra ⁊ Angeli eius ſecundo ſic [fulgur].i.qui eſt ſicut fulgur cadentem de celo.fulgur enim lucidum eſt:⁊ diabolus trãſfigurat ſe qñqꝫ in Angelũ Lucis.ij.Corin.xj.Itẽ fulguri nihil reſiſtit:⁊ diabolo pauci reſiſtũt vel reſiſtere pñt.Job xlj.Non eſt poteſtas ſuper terram: que poſſit ei cõparari.hec authoritas videtur loqui de caſu: quo a principio cecidit in aerem iſtum.Hug.[ſublimitas Angelica in lucifero cecidit] per peccatum [in celo] id eſt Angelis [in terra] id eſt hominibus [virtus eius.] ſcꝫ behemoth:ſiue diaboli [in lumbis eius] quo ad viros eius iuxta expoſitionem beati Grego.[⁊

Gregorius.

virtus eius in vmbilico] quo ad mulieres ſeminariũ luxurie in viris eſt in lumbis,in feminis vero in vmbilico.idcirco q: poteſtate diaboli vterqꝫ ſexus ex infirmitate luxurie maxime ſubſternitur fortitudo eius in lũbis circa maſculos:⁊ in vmbilico circa feminas eſſe perhibeꝛ.Et nota qḋ non dicit dominus virtus eius in lumbis:⁊ in vmbilico.ſed in lumbis eius, ac ſi aperte diceretur.virtus behemoth in lumbis ſuis:⁊ virtus eiꝰ in vmbilico ventris ſui.quia proprie corpus eius ſunt qui turpium ſuggeſtionum blandimentis decepti ei per luxurie fluxũ ſuccũbũt [obumbrantur in eo arbores magne].i. hypocrite:qui videntur magni.i.ſub vmbra et ſpecie boni latent,⁊ non cognoſcuntur quales ſunt interius [in eo] id eſt per eũ:qui facit eos bonos videri:cum ſint mali.Hugu.[Et dormit].i.quieſcit ſecurus [iuxta iuncum ⁊ calamum ⁊ caricem].i.iuxta hypocritas,qui merito deſignantur per iſta tria cum exterius aliquid eſſe videantur ⁊ interius ſint vacui vt illa.vt per calamum intelligantur hypocrite:⁊ generaliter omnes,qui diligunt vanam gloriam.per iuncum ⁊ caricem,q abundant in locis humidis et paludoſis,deſignantur luxurioſi.Hugut.vel aliter ſecundum gloſſ.per iũcum qui eſt ſine nodo:exterius.interius aũt ſubſtantia caret hypocrite deſignantur per calamum exterius reſplendentem interius autẽ fragilem deſignantur ſeculares mundane glorie deditj,⁊ eiꝰ ſplendori:que cito tranſeunt:per caricem creſcentem in locis paluſtribus et manum tangentis vulnerantem curioſitas tẽporalium deſignatur.q: in affluentia viuit ⁊ creſcit ⁊ animũ pungit iuxta tales,⁊ in talibus dormit.id eſt quieſcit ſecurꝰ. [in aquis ſunt] id eſt fluxu rerum habentium [nuptiaruꝫ] glo.ſaturande cauſa libidinis [tranſimus] verba ſunt Hiero.[ad ſcḋam] primã eñ partitionẽ iam tractauerat ĩ ſupiori parte

parte ſui operis.[negat iouinianus eos ⁊c.⁊ docuimꝰ nos.] ſ.ꝯrium,dicentes ꝙ excepto deo q impeccabilis ſolus eſt per naturã [omnis creatura ſub vitio ſit].i.peccare poſſit ex ꝓprio li.ar.[⁊ a ſimili ruina ſtantium metꝰ ſit].i.ſtantes timẽt a ſimili ruina ne ſimiliter cadant.Hug.

Euidenter. Iſta eſt quarta pars pncipalis ſcḋe partis huius diſtinctionis:in q̃ poſt quã ex premiſſis prolixe poſitis concludit: ꝙ charitas ſemel habita poſſit per peccatũ amitti:oſtendit hoc nõ tantũ debere intelligi de actu:ſed etiam de ipſa ſubſtantia charitatis.vñ

Exponit literam.

ait.[Quia ſi quis ꝯtẽdat:iſta nõ debere intelligi de virtute] ſcilicet ipſa charitate.ſed de opere eius.hũc intellectũ improbat Gratianus dicens [deliberet qd rñdeat añ oculos dei] qui non falluntur.[apoſtolus].j.Corin.xiij.[Nihil pdeſt] ad regnum celorum obtinendum.

Sed quia. Hic dicit Gratianus,ꝙ charitatẽ habitam amittere:⁊ perditã recuperare poſſunt:nõ ſolũ predeſtinati vt pꝫ de Moyſe:Dauid:⁊ ſic de alijs:de quibus parũ añ diffuſe dictũ eſt.ꝙ a iuſtitia ⁊ charitate prius habita reciderũt per peccatũ:⁊ per penitẽtiã ſunt ad gratiã reſtituti ⁊ ſaluati.Sꝫ q: hoc de predeſtinatis a multis iſtorũ conceditur:non aũt de preſcitis ideo oſtendit hoc etiã verum eſſe de preſcitis ⁊ damnatis: ⁊ hoc eſt qḋ oſtendit Gratianus per ſequentia capitula.

1 ☞ Preſciti dicuntur filij perditionis.

Apoſtolus. Inducit ad hoc authoritatẽ Augu.ĩ lib.de correctiõe ⁊ gratia.verũ q: Gratianus minus plene inducit eum litera eſt obſcura.Quocirca eſt notandũ quod Augu.ꝯ hereticos arguit:q dicebant.ꝙ fidẽ ⁊ charitatẽ ſuſceptã ſua culpa pdiderunt,ſed pſeuerantiã in bono nõ acceperunt ⁊ ita ꝙ non perſeuerauerũt in bono:nõ dꝫ eis imputari. ꝯ hoc arguit Augu.qḋ Gratianus omiſit.an quiſquã dicere audebat iſtã pſeuerãtiã nõ eſſe donũ dei:⁊ tam magnũ ita eſſe noſtrũ:vt quiſquis illud habuit:nõ eñ poſſit apoſtolꝰ dicere qd habes:qḋ nõ accepiſti.⁊ certe pſeuerãtia magnũ munꝰ eſt dei:quod qui non accipit culpa eius eſt:qui voluit in peccato permanere:⁊ in hoc eſt pctõr culpãdus:⁊ correctione dignus: qui bonum charitatis relinquit,⁊ in malũ:quod debuit incli

Exponit literam.

nare:declinauit non perſeuerans in bono.Litera.¶ [Apľs] ad Roma.ix.[diligere deum ex charitate ⁊ in eo] ſcꝫ amore: vel deo per amorẽ.[Addidit] ſcꝫ in eodẽ capľo:poſtq̃ dixerat.qm̃ ſcimus diligentibus deũ omnia cooperanꝛ in bonum addidit [qui ſm propoſitũ diuine pdeſtinatiõis vocati ſunt] per predicatores,vel interiorẽ inſpirationẽ [ſancti ad ſancti

Ambroſiꝰ.

tatem] vt dicit glo.Ambro.⁊ hoc nõ propter meritũ ſuũ:ſꝫ ꝑpter alias.[ſm propoſitũ dei].i.preſciẽtiã:⁊ pdeſtinationẽ dei.q.d.ꝙ vocati ſunt non aliunde:q̃ predeſtinatione.[Iſte] ſcꝫ reprobus hereticus [poterit dicere] hic ponit Gratianꝰ errorẽ illorũ de quibus diximꝰ:ꝙ non pſeuerare in bono non erat adſcribẽdũ eis:qbus nõ dabaꝛ pſeuerãtia [qd ego feci] in q̃ ego peccaui:nõ accepi pſeuerãtiã in charitate:⁊ in bonis operibꝰ [poſſũm inquit] ſcꝫ dicere [nõ accepi] ſcꝫ pſeuerãtiã.cur ergo me arguis de caſu [in bono] hic vꝛ nobis rñdere Augu.dicẽs [in bono volebã illos manere] ⁊ poterãt manere,ideo ſequiꝛ.[q: erãt vtiqꝫ in bono] ſcilicet in charitate: a qua cadere nõ poterãt:niſi volẽtes.[ſed in eo] ſcꝫ bono charitatis [nõ mãſerũt] finaliter ſed hoc culpa eorũ,⁊ ideo merito veniũt culpandi ꝑpter hmõi vtilitatẽ.i.ꝑpter ſecretã hãc diſpoſitionẽ dei.Nota ſecretũ hoc ꝙ deus apud ſe tꝫ vcꝫ qui ſunt pdeſtinati:⁊ q preſciti:vtile ḋr tã pdeſtinatis,q̃ pſcitis. predeſtinatis quidem vtile eſt ignorare ſuam predeſtinationem: ne de ea confidentes negligentiores fiant ad bene operandum:⁊ ne inde torpeant:⁊ ne inde ſuperbiant ⁊ alios contẽnant:vtile eſt ẽt preſcitis ſuã dãnationẽ ignorare:ne inde deſperẽt:⁊ ne deteriores fiãt:⁊ ad maiora maleficia ꝓuocenꝛ.vñ hoc vtile ſecretũ Paulus admirãs ad Rom.xj.dicit.O altitudo diuitiarũ ſapiẽtie ⁊ ſciẽtie dei.quã incõprehẽſibilia ſunt
1 iudicia eius ⁊c.[pditionis] † preſciti enim filij pditionis dicuntur.q: ad perditionẽ finaliter vadũt:⁊ pereunt:veluti iudas:de quo ḋr Jo.xvij.nemo ex eis perijt:niſi filiꝰ perditiõis. Et idem de antichriſto dicitur Theſſalo.ij.[In euangelio] Mat.x.[in eodẽ] Mat.xiiij.[Mirandũ hoc] ſcilicet ignorare ſe dicit Augu.⁊ Paulus.d.O altitudo diuitiarum ⁊c. vt.ſ.ad Roma.xj.

1 ☞ Chriſtus aliquando dicitur ſol aliquando vir iuſtus,et plura alia.

Multi ⁊c. Eſt authoritas Gregorij bene incepit Saul:⁊ male finiuit.j.regũ.xv.Salomõ bene incepit:⁊ male finiuit.iij.reg.vj.

Exponit literam.

¶ [Nõ aũt bñ incipit qui nunq̃ ex charitate operatur.] Ex quo manifeſte ſequitur principale propoſitũ,vcꝫ, ꝙ charitas ſemel habita in multis bene incipientibus poteſt per peccatũ amitti in eis non perſeuerantibꝰ.[Illud aũt] q: videbatur ex illa authoritate Greg.innui:ꝙ reprobi nunquã habuerũt qñqꝫ charitatẽ:qḋ erat ꝯ predicta.rñdet Gratianꝰ: ꝙ non intelligitur de omnibꝰ reprobis,ſed tantum de hypocritis:q ⁊ ſi apud homines non tamen apud deum habuerũt ſanctitatẽ,⁊ hoc oſtendit ex verbis ipſius Grego.[leuiathã] id eſt diabolus.[dãnatũ quẽ replet malitia vel ſolis radios] id eſt,ſapientes qui intra eccleſiam aliquã ſapientie quaſi lucis radios videbanꝛ ſpargere:⁊ per authoritatem regiminis
1 ſicut ſol deſuper ſplendere.† Nota ſol qñqꝫ dicitur Xpũs.ſapiẽtie.v.Sol iuſtitie nõ eſt ortus.Aliqñ vir iuſtus rotũdus per iuſtitiã:clarus per mũditiã:calidus per charitatis ardorẽ.eccleſiaſtici.xxvij.homo ſanctus in ſapiẽtia manet ſicut ſol.Aliqñ pñs tribulatio.Canti.j.Nolite me cõſiderare:q̃ fuſca ſum quia decolorauit me ſol.Aliquando manifeſte viſionis oſtenſio Pſ.per diem ſol non vret te.Aliquando tẽporalis letitia Hieremie.xv.occidit ei ſol cũ adhuc eſſet dies.Ali qñ acumen ſapientie.Eſaie.xiij.Obtenebratus eſt ſol ĩ ortu ſuo,hoc vltimo modo capitur ſol.hic.Toties aũt huiuſmodi ſol pedibus leuiathan ſternitur quoties docti intelligentie luce pollẽtes ſe deſpectis ceteris in ſuperbiam erigunt:vel ea que ſciũt carnalibus deſiderijs inquinãt,vel obliti celeſtiũ terrena ambiunt.[Citius adhoc.] verba ſunt Gregorij in moralibus lib.xxxiij.c.xvj.[Qui eñ ſeducti] de hypocritis (ſicut diximus) iſta intelligẽda ſunt:qui videnꝛ deaurati:⁊ fulgidi: et virtuoſi:⁊ non ſunt ḋt:ꝙ talis hypocriſis ſepe detegitur ante finẽ vite:qñqꝫ in fine:⁊ ſepe nunq̃ detegiꝛ in hac vita.[Cum aũt detegiꝛ tunc aurũ] q̃tũ ad viſum ſiue ſuperficiẽ id eſt,ficta virtus iſtorũ hypocritarũ [quaſi lutum ſternitur] id eſt, contẽnitur:⁊ vilipenditur.deinde oſtendit magiſter Gratianus ex dictis Gregorij quod lꝫ hypocrite bona opera corã hominibus facientes ſibi obſint:proficiũt tñ electis,⁊ non tm̃ cũ exempla bone vite oſtendũt,ſed etiã cum publice cadunt.Naꝫ bona que faciunt alios perſeuerantes inuitant ſuis exemplis ad bonum,caſus etiã eorum reddit bonos cautiores:⁊ hoc p multa verba inducit [innoteſcit hominibꝰ].i.putanꝛ ab eis: ꝙ ſit vera virtꝰ laudaꝛ.[Et fama eiꝰ].i.amor,⁊ familiaritas appetitur ab alijs cooperta.primo ſiue ante ſed circa finẽ publicata.Hugu.[impatiens] publice.Hug.[aurũ putatiuũ]

Pſ.cxx.b

Huguitio.

virtus putatiua.[Sed operepretiũ].i.vtile credimus.[Si in his virtutẽ] id eſt,potẽtiã.[ſuperni ordinis].i.diuine ordinationis,ſiue ꝓuidentie.[non perſeueraturi] finaliter [Anguſtũ iter].i.auſteritatem penitentie,de qua Mat.vij. Intrate p anguſtam portã.[Exemplis ſuis] hi ſunt qui ad eternam vitã proximos mendacio opitulante deducũt.xxij. q.i.imo [ipſorum lapſum] felix quem faciunt aliena pericula cautum.⁊ Seneca: Ruina precedentium ſolet eſſe doctrina ſiue cautela ſequentium.

Verſus.
Seneca.

Quod vero. Hic Gratianus ſoluit authoritatẽ inductã.ſ.eadem di.ſ.cum ergo.c. charitas eſt.a qua ad oſtendendum ꝙ charitas ſemel habita amitti non poſſit.Et poteſt diuidi hoc.c.in tres ptes.ĩ prima facit qḋ dictũ eſt.In ſecũda probat idem,vcꝫ ꝙ charitas ſemel habita poſſit amitti exemplũ deducendo de diabolo:probando illum in charitate fuiſſe creatũ.In tertia proſequitur multa de excellentia luciferi ad oſtendẽdũ:ꝙ in charitate fuerit creatꝰ ſcḋa ibi:hinc etiam diabolus.tertia ibi,principium inquit.Circa primũ dicit Gratianus q: reprobi dicunꝛ non comedere panẽ de celo,aut bibere aquã viuã.Non quin aliqñ habuerint charitatẽ:ſꝫ p tanto q: in charitate nõ pſeuerant. aliud eſt eñ bibere:⁊ aliud guſtare,lꝫ iſta diſtinctio poſſet ſtare,ad ꝓpoſitũ tñ nõ vꝛ facere.q: nr̃o iudicio non ſunt ſimpľr negandi fideles preſciti:ſiue qui finaľr non ſunt permanſuri: qui eũ ĩ charitate fuerũt:comediſſe panẽ celeſtẽ ⁊ bibiſſe aquã viuã cũ ẽt apľs dicat.j.Corin.xj.q manducat ⁊ bibit indigne iudicium ⁊c.Sed vera rñſio eſt illa,que data eſt in capľo prefato dicẽdo.ꝙ argumẽtatio illa nulla erat finaliter.[In euãgelio] Mat.xxvij.[de quibꝰ dicit apoſtolus] ad Hebre.vj.Salua pace Gratiani authoritas apoſtoli illa nõ firmat intentionẽ.q: apľs hic (vt ſuperiꝰ diximꝰ) nõ vult aliud dicere,niſi ꝙ baptiſmus non eſt reiterandꝰ:vt ſi quis poſt baptiſmum gratiam perdiderit per peccatum:non poteſt eam recuperare per reiterationem baptiſmi.[Ad penitentiam].i.motos ad pniam.ſupra expoſita ſunt hec verba eadem di.ſi enim.

Divisio.

Cõtra Gratianum.

2 ꝙ Diabolus non eſt a deo creatus malus.
3 Diabolus in primo inſtanti ſue creationis non fuit malꝰ etiā per actum inordinatum proprie voluntatis.
Nec poſſibile fuit ipſum in primo inſtanti ſue creationis peccaſſe.nu.4.
6 Angeli omnes tā boni quam mali creati ſunt in gratia gratum faciente.
7 Angeli non proceſſerunt via generationis ex alijs.

Hinc etiam diabolus ⁊c.

Scda pars in qua magiſter Gratianus per exemplū diaboli ꝓbat:ꝙ reprobi qnq; charitatē hn̄t qꝛ diabolꝰ iſte reprobus charitatē habuit cū fuit creatus,quam poſtmodum perdidit ⁊ damnatus eſt.Quod autem in charitate creatus fuit probat multipliciter.Pro pleniori intelligētia huius capituli.Queruntur hic duo.
1 ¶ Primum eſt vtrum diabolus in principio creationis ſue fuerit malus.
5 ¶ Secundum vtrum Angeli mali in principio creationis ſue fuerint gratia ⁊ charitate adornati.

1 **Ad primum** Sic proceditur.† Et vr̄ ꝙ diabolus fuerit creatus malus ſiue ꝙ
Primū ar. in principio creationis ſue malus fuerit.¶ Primo ſic.Joā.
Scdm ar. viij.dr ille homicida erat ab initio.¶ Scdo ſic.Job.xl.ſcdm aliā traſlationē loquit de leuiathan qui diabolus eſt:dicit ſic. hoc eſt initiū figmenti dei:qd fecit deꝰ:vt illudat ei ab Angelis eius,ſi autē eſt initiū figmēti eiꝰ ergo eū deꝰ talē fingit ſed
Tertiū ar. fingere eſt creare ergo malū creauit.¶ Tertio ſic.peccatum opponit merito.ſed in primo inſtāti ſue creatiōis aliq̄ creatura intellectualis pōt mereri:ſicut aīa Xp̄i:vel ēt ipſi angeli boni.ergo ⁊ demones in p̄mo inſtāti ſue creatiōis potuerūt pec
Quartū ar. care.¶ Quarto ſic.Angelica natura virtuoſior eſt:quā corporea natura:ſ; res corporalis ſtatim in principio ſue creationis incepit hr̄e ſuā operationē ſicut ignis in primo inſtāti q̄ gn̄atus eſt incepit moueri ſurſum.ergo ⁊ Angelꝰ in primo inſtanti ſue creationis potuit operari.aut ergo habuit operationē rectā:aut nō rectā.Si rectā tūc gratiā habuit ⁊ per eaȝ meruit beatitudinē.In Angelis aūt ſtatim ad meritū ſequit p̄miū.ergo Angeli ſtatim fuiſſent beati,⁊ ita nunq̄ peccarēt
Quintū ar. qd eſt falſum.¶ Quinto ptās diaboli quā habuit i primo inſtāti ſue creatiōis nō fuit augmētata:nec diminuta an̄ peccatū.ſ; potuit peccare:⁊ peccauit poſt primū inſtās ſue creationis.ergo ⁊ in primo inſtāti ſue creationis peccare potuit.Si dicas:ꝙ in primo inſtāti ſue creationis peccaſſet:peccatū illd retorquerek in deū:q eſt cā nature ipſiꝰ.Contra deꝰ operatus eſſe Angeli quādiu Angelꝰ eſt,⁊ nō ſolū cū primo fuit creatꝰ:
Auguſt. vt pȝ p beatū Augu.iiij.ſup Gen̄.ad literaȝ.Si ergo peccatū in primo inſtāti ſue creatiōis ꝯmiſſū retorquerek in deū:pari ratione retorquerek in deū:ſi in quolibet alio inſtāti peccaret.
Opponit i contrariū. qd eſt falſum.¶ In oppoſitum arguitur ex tex.preſentis litere.in quo probak.ꝙ diabolus fuerit creatus in charitate.ergo in principio ſue creationis nō fuit malꝰ.Itē ad hoc inducik illud Ezechielis.xxviij.In delicijs paradiſi fuiſti plenus
Reſpōdet. ſapiētia ⁊ decore.¶ Rn̄deo dicēdū.ſub tribus cōcluſionibꝰ.
Prima cōcluſio. 2 Prima eſt † diabolꝰ nō eſt a deo creatꝰ malus.Iſta concluſio probak multipliciter,primo ex illo Gen̄.j.vidit deus cūcta q̄ fecerat,⁊ erant valde bona.ſed cōſtat:ꝙ Deus fecit diabolum ſm eſſe nature Angelice.ergo a factura dei non habuit:
Plato. niſi ꝙ bonus eſſet.¶ Scdo ſic.dt Plato i timeo.nec erat fas bonitati preſtāti qcquid facere niſi pulchrū.ſed dicit beatus
Dionyſiꝰ. Dinoyſius li.de di.no.c.iiij.ꝙ pulchrū ꝯuertik cū bono.ergo fas non erat bonitati preſtanti quicquam facere niſi bonum.
Boethius. ¶ Tertio ſic.Dionyſius ⁊ Boethius dicūt:ꝙ bonū eſt quod eſt a bono.ſed conſtat ꝙ diabolus a deo bono eſt factus.ergo factꝰ eſt bonꝰ.ergo nō erat malus ex ipſa creatione.vnde poſitio dicens:ꝙ diabolus creatus eſt malus non modo eſt here
S.Thom̄. tica ſed ⁊ impoſſibilis.Nam vt arguit ſanctus Tho.nullus effectus ſequitur ab agente:niſi ſm conditionem agentis.cā autem creationis reruȝ eſt:ꝙ deus bonitatē ſuā rebꝰ cōicare voluit.vnde impoſſibile eſt:vt ab ipſo fiat aliqd,niſi ꝙ ſue bonitatis particeps eſt,⁊ hmōi eſt bonū ⁊ nō malum.Hoc idem
Albertus magnus. Albertus magnus in ſcda parte ſumme ſue ex duobus oſtendit,vcȝ ex eo ꝙ deus nihil facit:niſi ſm ordinationē ſapientie ⁊ ſm equiſſimam voluntatem ordinis:aut ſapientie non eſt fa
Fulgētius. cere malum.dicit enim Fulgentius ꝙ ſapiens non facit vnde
Auguſt. opus ſuū fiat deterius.Et augu.ꝙ illi rei deus nō eſt author cuiꝰ eſt vltor.vnde cū puniat malū:nunq̄ pōt eſſe author mali.Adhuc eqſſima volūtas nō pōt velle malū facere.qꝛ volitū talis voluntatis non eſt niſi bonū.vnde deus quando fecit angelos tā bonos,q̄ malos:oēs fecit bonos bonitate nature ⁊ bonitate innocentie.ſed poſtq̄ facti ſunt cōuerſione ꝑ amorē caſtū ad ſummū bonū boni facti ſunt bonitate gratie:⁊ confirmati in illo.alij aūt per auerſionē a ſummo bono ⁊ cōuerſionē per amorē adulterū ad propriū bonū creatū:quod fuit dele
Anſelmus. ctatio proprie ptātis,vt dt Anſelmꝰ ſcȝ vt non eſſet ſub deo: ſed libere poteſtatis eſſent in ſeipſis facti ſunt mali:⁊ diaboli cōfirmati in illo equiſſimo dei iudicio:ꝙ nō punit niſi malam
3 voluntatē.vt dicit Augu.¶ Scda concluſio † diabolꝰ in pri Scda concluſio.
mo inſtanti ſue creationis non fuit malus ēt per actū inordinatum proprie voluntatis.probatur prima iſta cōcluſio ex eo qd dr de diabolo ſub figura p̄ncipis babylonis.Eſa.xiiij.quō cecidiſti lucifer:q mane oriebaris.⁊ Ezechie.xxviij.In delicijs paradiſi dei fuiſti.dicik ad diabolum ſub perſona regis
Bonauen. tiri.¶ Ratione vero probatur ſic vt probat dn̄s Bonauent. in ſcdo.Hec duo ſunt vera per ſe:ꝙ nullꝰ in illo inſtanti quo peccat poteſt vitare pctm̄:⁊ nullus peccat actuali peccato in eo:quod vitare nō pōt.ſed ſi Angelꝰ peccauit in illo inſtanti: non potuit in illo vitare:nec in aliquo qd eſſet ante illud:neq; poſt ergo non potuit vitare.ſed ſi nō potuit vitare,nō peccauit.ergo ſi peccauit in primo inſtāti nō peccauit.¶ Scdo ſic. malum eſt corruptiuū boni ſed nihil corrūpitur niſi quod eſt vel fuit.ergo aliqd fuit in Angelo:qd amiſit per peccatum. Tunc ergo quero vtrum in primo inſtanti peccauit,an nō.ſi non habeo propoſitū.ſi ſic:ergo peccauit ſubito:cū in ſubita mutatione ſimul ſit fieri,⁊ factū eſſe.ſimul eſſe corrumpi ⁊ corruptum eſſe:⁊ ita non eſſe.ergo bonum in ipſo inſtanti nō eſt. ſed non corrumperetur niſi fuerit.ergo in eodem inſtanti fuit:⁊ non fuit:⁊ contradictorie oppoſita ſunt ſimul vera.ſed hoc eſt impoſſibile.ergo illud ex quo ſequik.vnde poſitio dicētium ꝙ diabolus in primo inſtanti ſue creationis fuerit p ordinatum actum proprij arbitrij malus,tanq̄ falſa ⁊ erronea
S.Thom̄. vt pote prime opiniōi vicina vt dicit ſanctus Thomas ⁊ dominus Bonauētura a magiſtris pariſius dānata eſt.¶ Tertia cōcluſio.
4 tia concluſio eſt.† ꝙ diabolꝰ non modo non fuit malus in primo inſtanti ſue creationis per inordinatū actū proprij arbitrij.vt dicit precedens concluſio:ſed nec poſſibile fuit ipſum in primo inſtanti ſue creationis peccaſſe.que cōcluſio ſatis ꝓbata vr̄ ex probatione precedentis concluſionis.nihilominus
S.Thom̄. eſt notandū vt dicit ſanctus Tho.in.ij.di.ix.huius impoſſibilitatis cā ab aliquibus talis aſſignatur:quia duarū operationum ſequentiū non pōt eſſe vnus terminus.operatio aūt Angeli ſequik creationē.vnde nō pōt eſſe:vt idem ſit inſtans: in quo primo eſt ens quod eſt terminus creationis,et in quo primo eſt malus:quod eſt terminus operationis.Sed hec rō vt dicit ſanctus Thomas non videtur cogens quia cum operatio voluntatis Angeli non ſit continua non opȝ:ꝙ vltimū eius differat a principio.principiū aūt poteſt eſſe ſimul cum termino creationis.Nec pōt dici:ꝙ oporteat actū volūtatis ſequi apprehenſionē intellectus:niſi ordine nature.qꝛ de eodē ſimul pōt eſſe cognitio ⁊ voluntas.nec iterū opȝ dici ꝙ oporteat collationē precedere de apprehendendo:qꝛ intellectꝰ angeli nō eſt inquiſitiuus ſiue collatiuus.Et ideo aliter dicēdū: ꝙ cū voluntas nō eſt niſi boni,non pōt eſſe aliqd volitum niſi apprehendak bonū ad appetendū,qd ſi vere eſt bonum appeti nō eſt peccatū in appetitu.ergo opȝ ſi eſt pctm̄,ꝙ ſit vero
Augu. ſimiliter bonū,⁊ nō vere bonū.Sȝ ſm Aug.contra academicos nō pōt aliquid iudicari veroſimile:niſi verū ſit cognituȝ. ergo oportet ꝙ intellectus veri boni precedat intellectum veroſimilis boni.Et ita appetitus eſtimati boni quo malus ſit Angelus:non poteſt ſequi primum actum intellectus quo cōſiderat verum bonum:ſed ſm ꝙ veroſimile bonum.vnde cuȝ impoſſibile ſit intellectui creato ſimul plura intelligere:nō potuit in primo inſtanti creationis Angeli eſſe appetitus malꝰ. huius impoſſibilitatis rationem ſiue cauſam:in prima parte
S.Thom̄. ſanctus Thomas efficacius videtur aſſignare dicens.Illa oppoſitio que ſimul eſſe incipit cum eſſe rei eſt ab agente a q̄ habet eſſe:ſicut mouere ſurſum eſt igni ab agente ante vnde ſi aliqua res habeat ab agente deficiente quod poſſit eſſe de cā defectiue actionis:poterit in primo inſtanti in quo incipit eē habere defectiuam operationem ſicut ſi tibia que naſcik clauda ex debilitate ſeminis ſtatim incipiat claudicare.Agēs autem quod Angelos in eſſe produxit,ſcilicet deus,non pōt eſſe cauſa peccati.vnde non poteſt dici:ꝙ diabolus in primo inſtanti ſue creationis fuerit malus.verum contra iſtam cōcluſionem ⁊ rōnes ſuperius poſitas ſancti Thome inductas ad probationē eius arguunt aliqui illas impugnantes.Contra
Scotus. concluſionē quidē arguit Scotus ⁊ ſui ſequaces.Contra ra
Egidius. Durādus. tiones arguūt Egidius:⁊ Durandꝰ.Sed ab hmōi impugnationū ⁊ earū reſponſionū proſecutiōe abſtinemꝰ.Tū propter breuitatem

breuitatē.Tum maxime qm̄ a laboris noſtri exordio propoſiti noſtri fuit omiſſio ſtrepitu cōrixātiū opinionum.materias ipſas theologicales in decreto cōtentas clariꝰ quo poſſemus iuxta excellentiores doctores theologie explanare:vt tā ſimplicibus quā doctis lectura noſtra facilitate ſua groſior red
Ad primū arg. deretur.¶ Unde dicendū ad rōnes in oppoſitū.Ad primam
Auguſt. dicēdū ꝙ authoritas nō probat aliqd qm̄ ſicut dicit Aug.xj. de ciuitate dei cū dicik.ꝙ diabolus ab initio peccauit.Non ab initio quo creatus eſt peccare putandus eſt:ſed ab initio quo peccare cepit ſemp in ipeccato pſeuerauit.Alij autem expo
Ad ſcdm. nūt ſic.ab initio.i.ſtatiȝ poſt initiū.¶ Ad ſcdam rn̄dek iuxta
Albertus magnus. Albertū magnū in ſcda parte ſumme ꝙ ſicut gloſſat Augu. ſuper Geneſim:⁊ ponik in ſcdo ſn̄iarū di.iij.figmētum non dr creatio:ſed preſciētia vtilitatis ſanctorū,quā elicit deꝰ ex malitia demonis:propter hoc em̄ cū preſciret eum malum fore: voluit eū tamen creare.Et iſta eſt illuſio qua illuditur ei a ſanctis Angelis:⁊ hominibus:dū ſcȝ qd ille in malum cogitat:⁊ intentat in ſanctos conuertitur in bonum eorum ⁊ vtilitatē.
Bernar. Et hoc optime tangit Bernardus ſuper cantica ſermone.ix. ſic dicens.iocundū plane iudiciū,vt ille iniquꝰ omniū humilium malleator etiam nolens fabricet eis coronas perpetuas, dum omnes tentat,⁊ ab omnibus ſuperak.Et hoc eſt quod dicitur Eſaie.xlv.Ego creaui fabrum ſufflantē in igne pru
Ad tertiū. nas.¶ Ad tertiam reſpondetur negando conſequentiā.qm̄
S.Thom̄. vt inquit ſanctus Thomas:alia ratio eſt de merito:⁊ de peccato.Nam meritum procedit ex hoc:ꝙ mens rationalis creature monek a deo:qui a principio poteſt mouere ad quod voluerit:ſed ad peccatū monek mēs rōnalis a ſeipa que non pōt
Ad quartū moueret:niſi ſm exigentiam naturalis ordinis.¶ Ad quartā reſpondetur concedendo:ꝙ Angeli poterāt in principio ſue creationis habere operationem:⁊ ꝙ habuerunt rectam:⁊ cuȝ vlterius arguitur.ergo fuiſſent beati:negatur conſequentia.
S.Thom̄. qꝛ vt dicit ſanctus Tho.in prima parte.quidam eorum ſtatiȝ
Ad quintū impedimentum preſtiterunt ſue beatitudini.¶ Ad quintam rn̄detur negando cōſequentiam ⁊ ratio eſt qꝛ vt dicit ſanctus
S.Thom̄. Tho.in queſtionibus de malo.ꝙ Angeli non potuerūt peccare in primo inſtanti non fuit propter defectum alicuius potentie:qui poſt modū fuit impletus nec propter perfectionē, q̄ poſtmodum fuerit ſubtracta ante peccatum.ſed ꝓpter ordinem actus:qꝛ oportebat ꝙ conſideraret illud quod pertinet ad ſuam naturam,⁊ poſtmodum moueretur in ſupernaturalia per conuerſionē vel auerſionem:quare prima operatio cū eſſet naturalis,non poterat eſſet mala.vnde bene reſpōdebak cum dicebatur.ꝙ ſi diabolus in primo inſtanti ſue creationis peccaſſet:retorqueretur in deum actorē nature ipſius.Ad replicam autem reſpondetur negando conſequentiam.et ratio
S.Thom̄. eſt ſcdm ſanctum Thomam vbi ſupra.qꝛ non eſt ſimile de prima operatione quam habet res in principio ſui eſſe congruit in authorem nature:ſed poſtmodum Angelus poterat moueri ex his,que ſunt ſecundum naturam in alia.vel bn̄ vel male: ⁊ hoc non oportebat referri in authorem nature:ſed in voluntatem Angeli peccantis.

5 **Ad ſecundum** Sic proceditur.† Et videtur ꝙ Angeli mali non fuerunt
Primū ar. creati in gratia.⁊ per conſequens nec in charitate.¶ Primo ſic.Nulli Angeli creati ſunt in gratia.ergo ⁊c.antecedēs probatur authoritate beati Aug.dicentis.ꝙ Angeli per ea q̄ in principio creationis acceperunt,poterant ſtare:ſed non poterant.ſed per gratiam poteſt aliquis mereri gratie augmētū
Scdm ar. ⁊ proficere.ergo nulli Angeli creati ſunt in gratia.¶ Secundo ſic.dicit Augu.ꝙ diabolus continuo vt factus eſt non cecidit ab eo qd accepit,ſed quod acciperet ſi deo ſubdi voluiſſet:cecidit autem a gratia.ergo gratiam nondum acceperat.
Tertiū ar. ¶ Tertio ſic.gratia,nondum inclinat creaturam rationalem in deum.ſi ergo omnes Angeli fuiſſent in gratia nunquā aliquis fuiſſet auerſus a deo:et ita non fuiſſet aliquis malus.
Opponit i cōtrarium. ¶ In oppoſitum eſt litera preſentis textus,in qua multiplr̄ oſtenditur.ꝙ diabolus habuit charitatē in principio ſue crea
Reſpōdet. tionis.¶ Reſpondeo dicendum ꝙ circa hoc eſt duplex opi
Pria opi. nio.Quidam enim dicunt:ꝙ Angeli non in gratia ſed in na
Scda opi. turalibus tantum creati ſunt.Alij vero dicunt Angelos in gratia creatos eſſe.que autē harum opinionum efficacior ſit non poteſt efficaci ratione deprehendi,eo ꝙ creaturarū principium ex ſimplici creatoris voluntate dependet,quā rationē intelligere impoſſibile eſt.tn̄ ſm cōuenientiā ad alia eius opera pōt vna vel alia probabilius ſuſtineri.probabilius tn̄ hoc
6 vr̄ tenendū:vt pote magis dictis ſanctorū conſonū.† ꝙ omnes Angeli tam boni q̄ mali creati ſunt in gratia gratum fa
Auguſt. ciēte.Pro qua concluſione primo beatus Augu.xij.de ciuitate dei dicens,ꝙ deus erat ſimul condens naturam,et largiēs grām,⁊ loquitur de Angelis.¶ Secundo beatus Hierony Hierony.
mus qui in gl.ſuper illud.Oſee.iij.dilexerūt vinatia vuaruȝ. dicit ꝙ demones in magna pinguedine ſpiritus ſancti creati ſunt,qua per peccatum ſunt priuati.ſed pinguedo ſpiritꝰ ſancti eſt gratia.ergo in gratia creati ſunt.¶ Ratione etiam ſic
prefata concluſio iuxta ſanctum Thomā in prima parte per S.Thom̄.
ſuadetur.videmus ꝙ omnia que proceſſu temporis per opꝰ diuine prouidentie creatura ſub deo operante ſunt producta in prima rerum conditione ſunt producta ſecundum quaſdaȝ ſeminales rationes.vt Augu.dicit ſuper Gen̄.ad literā.Manifeſtum eſt autem ꝙ gratia gratum faciens hoc modo cōparatur ad beatitudinem:ſicut ratio ſeminalis in natura ad effectum naturalem.vnde.j.Jo.iij.gratia ſemē dei nominatur. ſicut ergo ſecundum opinionem Augu.ponitur ꝙ ſtatim in prima creatiōe corporalis nature indite ſunt ei ſeminales rōnes omnium naturalium effectuū,ita de ſupernaturali beatitudine,que proceſſu temporis rationabilibus creaturis eſt data videtur dicendum,quod fuerit a principio creationis nature intellectualis ſecundum quoddam ſeminarium eius: quod eſt gratia producta ipſi intellectuali nature.quare videntur a principio Angeli in gratia creati.¶ Secundo ra
tione prefata concluſio probatur ſic iuxta Egidiū.Nō mino Egidius.
ris dignitatis fuerunt Angeli,quam primus homo.ſed ille fuit creatus in gratia,vt in precedenti capitulo oſtenſum eſt. ergo videk firmiter dicendū,ꝙ Angeli creati ſunt in gratia. ⁊ oēs authoritates que videnk dicere,ꝙ prius fuerunt Angeli creati,quā habuerūt grām:exponēde ſunt de prioritate na
ture nō tpis.¶ Ad rōnes in oppoſitū.Ad primā rn̄dek ne Ad primū argumētū.
gādo antecedens.Et ad probationē rn̄dek cū ſancto Tho.ꝙ
Angeli dicunk nō potuiſſe proficere:non qꝛ mereri nō potue S.Thom̄.
runt.ſed qꝛ per ſcientiā virtutē in gloriam transferri non po
tuerunt:niſi ampliori lumine infuſo.¶ Ad ſcdam reſpondek Ad ſcdm.
ꝙ vt dicit ſanctus Tho.oportet dicere angelos qui peccaue S.Thom̄.
runt ab aliquo ꝙ habuerant cecidiſſe ſiue in gratia fuerant creati ſiue non:ſaltē ab innocētia vel rectitudine naturali.Et ideo hoc quod dicit Augu.ꝙ diabolus cecidit ab eo qd nondum acceperat:referendum eſt ad caſum a gloria:qd patet ex hoc ꝙ premittik beate vite dulcedinē nō guſtauit:⁊ ita rō non
procedit.¶ Ad tertiā reſpondetur negādo cōſequētiam.Et Ad tertiū.
rō eſt.qꝛ omnis forma inclinat ſuum ſubiectum ſm modū nature eiꝰ:aut naturalis intellectualis:nature eſt vt libere feratur in ea:que vult,⁊ ideo inclinatio gratie nō imponit neceſſitatē.ſed habens gratiā pōt nō vti ea.i.peccare.Secūdū ergo predictā determinationē exponamus literam.qꝛ abſolute poſita argumēta Gratiani parū valent.qꝛ dicerek ſibi:ꝙ in veritate creatꝰ eſt quo ad dona naturalia:ſ; nō quo ad gratuita.
Lr̄a.¶ [In veritate]formata charitate ſiue gratuitorū.hu. Exponit literam.
[aut qūo bonus]bonitate.ſ.gratie gratū facientis.[vn̄ autē hec differētia]videlicet:ꝙ illi pleni amore:iſti vō vacui:ſiue ꝙ iſti boni:illi aūt mali[penā eternā]ꝙ nunq̄ facit.ar.ſ.xj.q.
7 iij.illud plane.[Ex traduce] † angeli enim non proceſſerūt via gn̄ationis ⁊ alijs.[qūo bona eſſe potuit].ſ.bonitate grē gratum faciētis procedit:qm̄ bona natura.alias rō ſua:nulla eſt.potuit enim in bonis naturalibus creari:⁊ cū dilectiōe naturali,non tamen in charitate[etatis infirmitas grauat:vt nec virtus.] Hic videtur dicere Gratianus:ꝙ in pueris nō ſit virtus:nec vitium:in quo non videtur dicere verum,ſi loqtur generaliter,quoniam in paruulis baptizatis ſimul cum gratia infunduntur virtutes.Si vero loquatur de his q non ſunt baptizati non dicit verum de peccato originali:quoniaȝ in illo omnes concipiuntur.[Accurrit ergo] concludit ex p̄miſſis,ꝙ Angeli etiā mali creati fuerūt in charitate:l; in ea non perſtiterunt,⁊ ita principium dilectionis diuine omnibꝰ fuit cōe,ſed in perſeuerantia ⁊ ſubſecuta confirmatione fuit diſcretio:⁊ dr̄ia.[vn̄ bene apud Moyſem] Gen̄.j.[equaliter
ſtabiles] exponit Hug.i.ad modū celi firmati erant in cha Hugutio.
ritate prius:ſed non confirmati:l; aūt iſta expoſitio conſonet intentioni Gratiani nihilominus nobis non videtur ꝙ litera iſta Gratiani vera ſit,vcȝ ꝙ ī natura angelica fuerit par ſubtilitas.Angeli enim non eque ſubtiles nec perſpicaces conditi ſunt.vnde Magiſter ſententiarum in ſecundo di.iij.ita dt
ſicut in corporalibus nonnulla dr̄ia eſt ſm eſſentiam ac for Magiſter ſn̄iarum.
mā ac pondus:quedā alijs meliorem ac digniorem eſſentiam ac formā hn̄t:ſ; ⁊ alia alijs leuiora:atq; agiliora ſunt.Ad hūc ergo modo credendum eſt illas ſpirituales naturas continētes ſue puritati ex excellentia ⁊ in eſſentia ⁊ in forma ⁊ in ſubtilitate differentias accepiſſe in exordio ſue conditionis,quibus alij ſuperiores alij inferiores dei ſapientia conſtituerentur alijs maiora:alijs minora bona p̄ſtātis.vt qui tunc per naturalia bona alios excellebant ipſi etiam poſt per munera

gratie eiſdem preeſſent:qui enim natura magis ſubtiles ⁊ ſapientia amplius perſpicaces creati ſunt,hi etiam maioribus gratie muneribus prediti ſunt, et dignitate excellentiores conſtituti:qui vero natura minus ſubtiles:⁊ ſapientia minus perſpicaces:minus conditi ſunt:minora gratie dona habuerunt inferiores conſtituti ſunt ſapientia dei equo moderamine cuncta ordinantis.hec magiſter.

Hinc etiam Gregorius. Hic Gratianus exponit vnū dictū Gregorij:qui vꝫ negare diabolum in celo charitate fuiſſe repletū dicens.ꝙ negat eſſe fuiſſe repletū : ſed nō ea penitus vacuū:⁊ hoc q2 in ea non perſeuerauit.q2 non dicitur factū niſi duret factum:vt.s.diſ.j.§.cogitatio.quoniam ſi penitus diabolus caruiſſet in creationis ſue exordio charitate:nunq̄ ea que de eius excellentia dicuntur conuenienter de ea intelligi poſſent.

3 ☞ Peccatum voluntatis contingit dupliciter circa finem.
5 Cupiditas tripliciter accipitur.
6 Diabolus quare magis irremediabiliter cecidit ⁊ ſine venia quam homo.
7 Diſtinctionum maneries ſiue modi quot ſint in angelis.
8 Superbia tribus modis accipitur.

Principium ⁊c. Sequitur vltima pars in qua introducit multa de excellētia luciferi:vt probet demones creatos fuiſſe in gratia.⁊ capl'm hoc Gregorij durat vſq̄ ad.§.ſequētē.charitas.ſꝫ īterponit ſepe v̄ba Job: verba Ezechielis:vt ea exponat.notabit ergo diligēter lector que ſunt verba Ezechielis:que Job:⁊ q̄ v̄ba Gratiani. Pro pleniori intelligentia huius capituli tria querunt circa principales eius partes.

1 ¶ Primum eſt vtrum lucifer fuerit ſimpliciter primus ſiue ſupremus inter omnes angelos.

2 ¶ Secundum eſt vtrum lucifer irremediabiliter peccauerit.

Primū ar. 4 ¶ Tertium eſt an peccatum eius fuerit ſuperbia.

1 **Ad primum** ſic proceditur.† Et videtur quod lucifer nō fuerit inter oēs primus ſiue ſupremus. ¶ Primo ſic.dr eñ de eo Ezechiel.xxviij. Tu cherub extentus,⁊ ꝓtegēs poſui te in monte ſancto dei:ſꝫ ordo cherubin ſm diony.viij.capi.Angelice Hierarchie.⁊ Gregoriū nō eſt ſupremus ordo.ergo vꝫ ꝙ lucifer nō fuerit de ſupremo ordine. [Scōm ar.] ¶ Scōo ſic.damaſcenꝰ dt de eo:ꝙ p̄erat terreſtri ordini.Sed inferioribus miniſterijs ſm Dionyſiū p̄ficiūtur inferiores ordines.ergo videt ꝙ fuerit de inferioribus ordinibꝰ. [Tertiū ar.] ¶ Tertio ſic.deꝰ fecit intellectualē naturā propter beatitudinē ꝯſequēdam.ſi ergo angelus q fuit ſupremꝰ inter oēs peccauit:ſequit ꝙ ordinatio diuina fuit fruſtrata in nobiliſſima creatura qō eſt incōueniēs ergo illud ex q̄ ſequit.ergo vꝫ ꝙ lucifer nō fuerit ſupremus īter oēs. [Opponit ī cōtrarium.] ¶ In oppoſitū eſt lr̄a p̄ntis tex.vbi ipſe vocatur princeps viarū dei:ſed nō ordine nature.ergo ordine dignitatis. ¶ Itē ptꝫ p multas alias authoritates poſitas in litera. [Reſpōdet.] ¶ Rn̄deo dicēdū ꝙ hāc qōnē mouet Augu.xj.ſup Geñ.ad lr̄am.⁊ indeterminatā relinquit eo ꝙ de his que ad Angelos pertinent:pauca voluit aſſerendo tradere:ſed poſtmodū Gregorius determinat expreſſe : ꝙ fuit altior ceteris nō ſolū peccantibꝰ,ſed etiaꝫ ſtantibꝰ.cui cōſonat cōis ſententia:que quidem probabilis eſt. [Grego.] Tum ꝓpter multas authoritates poſitas in litera: que hoc exprimere videntur. Tū ēt ex hoc:ꝙ nō eſt probabile creatoris equalitatē aliquo modo illū ſpiritū appetiuiſſe : qui etiā alteri creature ſubiectus erat.vñ opꝫ:ꝙ ille qui hoc appetijt ceteris fuerit altior. [Ad primū argumētū.] ¶ Dicēdū ad rōnes in oppoſitū.Ad primā rn̄det negādo ꝯñam:⁊ rō eſt:q2 cū noīa inferiorū ordinū ſint in ſuperioribꝰ ordinibꝰ eminēter ſuperior ordo noīe inferioris ordinis noīari pōt:⁊ iō dicimus ꝙ Angelꝰ ille nō dr cherub:q2 de ordine cherubim fuerit:ſꝫ magis de ordine ſeraphin dr aūt cherub ad exprimēdū qualitatē culpe:q2 eñ p elatiōis vitiū cecidit:ideo a ſciētia noīat quā nomē cherub deſignat. īterpretat eñ plenitudo ſciētie : de q̄ dt apl's.j.Cor.xiij.ſcia īflat. [Ad ſcōm. Albertus.] ¶ Ad ſcōam rn̄det iuxta dn̄m Albertū ī ſcōa pte ſumme,ꝙ lucifer nō dr terreſtri ordini p̄fuiſſe:vt ordinariꝰ īllo ordīe cui terre cuſtodia cōmiſſa eſt. Ille eñ eſt infimꝰ ordo:q angelorū vocatur:q miniſtrāt circa nos,⁊ cuſtodiūt hoīes.ſed dr terreſti ordini prefuiſſe: vt p illuminationes ī terreſtrē ordinē deſcenderent:p quas Angeli cuſtodiētes hoīes meliꝰ ad bonitatē dei cuſtodirēt ⁊ ita rō nō ꝓcedit. [Ad tertiū. S. Thom̄.] ¶ Ad tertiā rn̄det negādo cōſequētiā.dicimꝰ eñ iuxta ſanctū Tho.tā ī ſcripto q̄ in ſumma. ꝙ diuinā intētio ſiue ordinatio nō fruſtrat:nec in his qui peccant:nec in his qui ſaluant:vtrorūq̄ euentus deus p̄noſcit:⁊ ex vtroq̄ hꝫ gloriā:dū hos ex ſua bonitate ſaluat , ⁊ illos ex ſua iuſtitia punit.ipſa vero creatura ītellectualis dū peccata a fine deficit debito:nec hoc eſt incōueniēs de q̄cūq̄ creatura ſublimi.ſic eñ creatura intellectualis eſt inſtituta a deo,vt in eius arbitrio poſitum ſit agere propter finem.

2 **Ad ſecundum** ſic proceditur. † Et vꝫ ꝙ lucifer nō irremediabiliter peccauerit. [Primū argumētum. Diony.] ¶ Primo ſic.libertas arbitrij ad conditionē intellectualis nature ſiue creature ꝑtinet,q̄ manet integra in demonibus vt ait Dionyſiꝰ.iiij.c.de di.no.ſꝫ libertas arbitrij per ſe prius ordinat ad bonū:quā ad malū.ergo voluntas demonis nō eſt ita obſtinata in malo:quin poſſit redire ad bonum. [Scōm arg.] ¶ Scōo ſic.oē qō nō ineſt alicui p ſe : opꝫ ꝙ inſit ei ex aliqua cā:ſed immobiliter peccare non ꝯuenit Angelo ſm ſe : ſic eñ cōueniret ei ſm naturā:⁊ ſic eſſet naturaliter malus, quod eſt falſum ⁊ hereticū.nec iterum conuenit ei ex aliqua cauſa:quia nec a deo,nec a natura,vt patet,nec etiā propria voluntate.q2 cum voluntas creature ſit de ſe mutabilis,non videtur quod poſſit immutabilitatis cauſa exiſtere.ergo immobiliter peccare non conuenit Angelo vllo modo. [Tertiū ar.] ¶ Tertio ſic.diabolꝰ anteq̄ peccaret poterat conuerti in bonum:aut hoc eſt ꝓpter ſubtractionem aliquam:aut propter additionem.Sed non ꝓpter ſubtractionem:q2 potentie naturales in eo manent integre:ſicut ⁊ cetera naturalia bona : vt dt Diony.ſimiliter nec propter additionē:q2 quod additur alicui aduenit ei ſecundū modum eius.Et ita cū liberū arbitriuꝫ Angeli ſit vertibile: ſm ſe,vꝫ ꝙ illud qō ei addit vertibiliter inhereat.nō ergo immobiliter pſeuerat in malo. [Quartū ar.] ¶ Quarto ſic.volūtas ꝓportionat intellectui,a q̄ mouet.ſed intellectus Angeli nō ita intelligit vnū:qn ēt poſſit intelligere aliud.ergo etiā eius volūtas non ita vult vnū:qn poſſit reuerti ad aliud volendum : et ita non immobiliter perſeuerat in malo. [Quintū ar.] ¶ Quinto ſic.maior eſt miſericordia dei,q̄ eſt infinita:quā demonis malitia:q̄ eſt finita.a malitia aūt culpe in bonitatē iuſtitie nullꝰ redit niſi per dei miſericordiā.ergo etiam demones a ſtatu malitie poſſunt redire ad ſtatū miſericordie. [Opponit ī cōtrarium.] ¶ In oppoſitū eſt tex.p̄ntis lr̄e: vbi dr:ꝙ lucifer ſine venia ⁊ ſpe venie dānatus eſt. [Scōa oppoſitio.] ¶ Secundo eſt illud pſ̄.ſupbia eorū qui te oderūt aſcēdit ſemp.qō de demonibꝰ exponit.ergo lucifer ⁊ ſui ſequaces ſemp ī malitia ſic perſeuerāt:⁊ ita irremediabiliter peccauerunt. [Reſpōdet. S. Thom̄.] ¶ Reſpōdeo dōm.ꝙ vt inquit ſanctꝰ Tho.in prima parte:⁊ tangit ab Augu.xxj.lib.de ciuitate dei.Origenes poſuit:ꝙ omnis voluntas creature propter libertatē arbitrij pōt flecti ī bonum ⁊ in malum , excepta aīa Xp̄i propter vnionē verbi.Sed hec opinio tollit veritatē beatitudinis a ſanctis Angelis : ⁊ hominibus.q2 ſtabilitas eſt de rōne vere beatitudinis.vñ ⁊ vita eterna noīat.repugnat ēt ſacre ſcripture:q̄ demones ⁊ hoīes malos in ſuppliciū eternū mittēdos,bonos aūt eternā trāſferendos pronūtiat.vñ hec poſitio eſt tanquā erronea refutāda ⁊ tenendū firmiter pro cōcluſione ſm fidē catholicā:ꝙ ⁊ volūtas bonorū Angelorū cōfirmaata eſt in bono:vt ampliꝰ peccare non poſſint.Et volūtas demonum obſtinata in malo: vt amplius reuerti nō poſſint.Cuius obſtinatiōis rō diuerſimode aſſignatur vt deducit ſanctus Tho.in ſcripto.Quidā eñ dn̄t ꝙ li.ar.Angeli mediū eſt inter diuinū:⁊ humanū in hoc: ꝙ diuinū immobile eſt añ electionē:⁊ poſt electionē.humanū autem mobile eſt añ,⁊ poſt.Angelicū aūt mobile eſt ante ſed immobile poſt. [Cōtra p̄dictā rōnem.] Sed hec ratio ſupponit illud cuius cauſa queritur,ſcꝫ immobilitatem Angelorū poſt electionē.Et p̄terea ſm hec non poſſet aſſignari ratio cōfirmationis:⁊ obſtinationis hominum defunctorū. ¶ Alia rō aſſignat:q2 cū Angelꝰ ſit indiuiſibilis ad quodcunq̄ ſe diuertit totaliter ſe cōuertit. [Cōtra p̄dictā rōnem.] Sed hec ratio vꝫ inſufficiens.q2 quamuis Angelꝰ ſit indiuiſibilis in eſſentia,eſt tamen diuiſibilis virtute.ſm quod virtus eius ad multa ſe extendit.⁊ hoc eſt ſm obiecta:⁊ ſm ꝙ magis vel minus alicui applicatur:⁊ hoc eſt ſm intenſionem vel remiſſionem actus.vnde non opꝫ ꝙ ſua operatio ꝓcedat ab eo ſecundum totam ſuam virtutē:cum ſit dominꝰ ſui actꝰ. ¶ Alia ratio aſſignatur ex hoc,ꝙ homo per alterum cecidit vnde decuit vt haberet reparatorē,per quem reſurgeret.Angelus aūt per ſeipſum cecidit,⁊ ideo impoſſibile eſt eius ruinam reparari.q2 per ſe non potuit ſurgere,nec decuit aliū reparatorem habere. [Cōtra p̄dictā rōnem.] ¶ Sed hec rō etiā non vꝫ ſufficiens,quia per ſe vel per alium cadere ſunt circunſtantie peccati,que in infinitum aggrauare nō poſſunt,vt peccato recuperabilitas auferatur.Preterea etiā ſi homo nunq̄ reparatꝰ eſſet, nō tñ ꝓpter hoc obſtinatus eſſet,vt pꝫ in infidelibus.q2 licet reparationis beneficium non conſequant,non tñ propter hoc oēs actus eorum peccata ſunt, et ita etiam ſi caſus demonis ſit recuperabilis

recuperabilis:nō ex hoc ſequit obſtinatio voluntatis in malo qualis in ipſo eſt. ¶ Alia ratio aſſignatur videlꝫ.ꝙ angelus peccauit contra deformē intellectū:homo autē contra dictamen rōnis.vt patet per Diony.iiij.de.di.no.⁊ ideo peccatū angeli fuit multo grauius:⁊ irreparabilius:q2 ratio eſt intellectus quaſi abūbratus ſm ꝙ dicit Dion.li.de diffinitiōibus:ꝙ rō erat in ymbra intelligētie. [Dionyſ́ꝰ.] [Cōtra predictā rōnē.] ¶ Sed hec etiā ratio nō videtur ſufficiens : q2 intellectus angelicus ⁊ rō humana improportionabiliter diſtāt:ſicut recuperabile:cū vtrumq̄ finitum ſit. ¶ Alia ratio aſſignat.q2 natura hoīs tota corrupta eſt per peccatū eius:in quo originaliter erat:nō autē tota natura angelica.vnde magis indigebat reparatione natura humana:q̄ angelica. [Cōtra p̄dictā rōnem.] ¶ Sed hec ratio videt etiā inſufficiens qa ſcōm hoc ſi primo hoīe non peccante aliqui de filijs eius peccaſſent:eorꝫ peccatū irremediabile foret. Et preterea in quolꝫ Angelo eſt natura ſcōm ſpeciem ab alio differens. Et ideo eo peccante tota natura ſpeciei ſue vitiata eſt. [S. Thom̄.] Et ideo aliter opꝫ dicere inquit ſanctꝰ Tho.in ſcripto vt eadē ratio obſtinationis inueniat in hoībus dānatis,⁊ in angelis peccantibus:q2 ſm damaſce. qō eſt in angelis caſus : hoc eſt in hoībus mors. [Damaſcenus.] Dicendū eſt ergo ꝙ ſicut impoſſibile eſt a volūtate indeclinabiliter adherente recto fini procedere opus peccati:ita a ꝯtrario impoſſibile eſt a voluntate adherēte inconuerſibiliter peruerſo fini aliquod rectū opus peruenire.

3 † peccatū autē volūtatis cōtingit dupliciter circa finē:vel ex rōne deducēte circa rationem ab actuali cōſideratione recti finis ⁊ talis peccator penitens ex paſſione ceſſante vel ex malitia que ſm ph'm.vij. Ethi.eſt corruptio finis.dr eñ ex malitia peccare q ex electione praui finis peccat : eo ꝙ qualis eſt ſcōm habitū:talis finis videtur ei, vt qui habet iuxta delectationē venereā habitum ſibi ponit finē in ea. Eſt aūt error circa finē in operabilibꝰ ſicut error circa prima principia in ſpeculatiuis:circa quē errātem non contingit ex alijs notis dirigi.vñ oportet:ꝙ ſic peccans ſit impenitēs.vnde vt dicit ph's ibidē.ergo de pctō nullus pōt penitere:niſi vel paſſione ceſſante:vel habitu remoto: quo malum finē eligebat.remouere aūt habitū eſt impoſſibile:niſi in eo:qui eſt in ſtatu vie ⁊ mutabilitatis. vnde q̄ncunq̄ aliquis deuenit ad terminū nō poteſt deflecti ab eo fine cui adheſit:ſiue ſit bonus:ſiue ſit malus.finis aūt vie hoīs eſt mors ſua.finis autē angeli eſt terminus ſue electionis:qua bono adheſit vel malo:vnde ſicut hoīes poſt mortē in bono cōfirmati vel in malo:ita ⁊ angeli ꝑoſt auerſionē vel conuerſionē. datur autē homini longior via:q̄ angelo.q2 erat magis a deo diſtās ⁊ oportebat ꝙ in eius cognitionem inquirendo ꝑueniret.angelus autē ſtatim deiformi intellectu ſine inquiſitione in diuina ꝑuenire potuit. In ſumma vero videlicet in prima parte huius obſtinationis cām aſſignās:ſcꝫ ſanctus Tho.tali rōne vtitur. [S. Thom̄.] vis appetitiua in oībus ꝓportionatur apprehenſioni a qua mouet:ſicut mobile motori.ſed angelus quidqd apprehendit:apprehēdit per intellectū:ſicut ⁊ nos apprehendimus immobiliter prima principia:quorꝫ eſt intellectus homo vero per rōnem apprehēdit.mobiliter diſcurrendo de vno in aliud habēs viam ꝓcedendi ad vtrūq̄ oppoſitorū.vnde ⁊ volūtas hoīs adheret mobiliter alicui:quaſi petens ab eo diſcedere:⁊ cōtrario adherere.voluntas aūt angeli adheret fixe ⁊ immobiliter.⁊ ideo ſi conſideret ante adheſionē pōt libere adherere huic:vel oppoſito in his ſcꝫ q̄ non naturaliter vult:ſed poſtq̄ iam adheſit immobiliter adheret.⁊ ideo cōſueuit dici ꝙ li.ar. hoīs flexibile eſt ad oppoſitū:⁊ ante electionē:⁊ poſt.liberum aūt ar.angeli eſt flexibile ad vtrūq̄ ante ſed nō poſt.ſic ergo ⁊ boni angeli ſemper adherētes iuſtitie ſunt in illa confirmati. Mali vero peccantes ſunt in pctō obſtinati. [Ad primū argumētū.] ¶ Ad rōnes in oppoſitū. Ad primā reſpōdetur ꝙ angeli boni ⁊ mali hn̄t li.ar.ſed ſcōm modum ⁊ cōditionē ſue nature:vt dictum eſt : videlicet vt immobiliter adhereāt cui per electionē ſemel inheſerunt.vnde ratio nō procedit.Quod vero dicit Dion.ꝙ in angelis bona naturalia manſerūt integra:dicimus ꝙ verum eſt quātum pertinet ad nature ordinem : ſunt tamē corrupta vel deprauata ſeu diminuta p corruptionē ad capacitatē gratie vel glorie. [Ad ſcōm.] ¶ Ad ſcōam reſpōdetur negādo minorē:dicimus enim cū ſancto Thom.in.q.de malo.ꝙ immobiliter ꝑmanere in malo non conuenit diabolo ex vna cauſa:ſed ex duabus.nā eſſe malum conuenit ei ex propria voluntate:ſed immobiliter adherere ei ad qō voluntas applicatur conuenit ei ex propria natura. [Ad tertiū. S. Thom̄.] ¶ Ad tertiā reſpondetur negando maiorē.dicit eñ ſanctus Tho.vbi ſupra.ꝙ immobilitas diaboli in malo tangitur proprie per adheſionē:que hꝫ rationē oppoſitionis:⁊ ex hoc ipſo ꝙ adheret alicui ſcōm modum ſue nature magis ſequitur,ꝙ immobiliter adhereat:q̄ ꝙ vertibiliter. Et cū dicitur ꝙ lib.ar.angeli ſcōm ſe ſit vertibile.reſpondet ꝙ verū eſt anteq̄ eligat, ſed nō electiōe facta. [Ad quartū] ¶ Ad quartū reſpōdetur ꝙ ſicut angelus dicit immobiliter apprehēdere:nō q2 immobiliter ſtet ſemꝑ in vnius rei apprehenſione:vtputa hoīs : vel alterius ſpeciei:ſed q2 nō apprehendit diſcurrendo de vno in aliud : ſed intellectu deiformi ſtatim venit in cognitionē rerū ita dicit immobiliter eius voluntas adherere:non q2 ſemper velit vnum ⁊ idē,⁊ nunq̄ ad aliud ſe vertat.ſed q2 poſt electionem non pōt velle oppoſitū eius:cui ſemel per amorē adheſit: poteſt tamen ad alia ſe cōuertere.vnde ſanctus Thomas vbi ſupra.appetitus diaboli poteſt quidem diuerſa appetere,ſed in oībus que appetit in malo immobiliter perſeuerat. [S. Thom̄.] [Ad quintū] ¶ Ad quintam reſpondet negando conſequentiam.⁊ ratio eſt.quia licet nullus poſſit a malitia culpe ad ſtatū gratie reſurgere: vel redire niſi per miſericordiā dei.nihilominꝰ tamē hoc nulli diuina miſericordia concedit : niſi ſit capax penitentie:cuiuſmodi non ſunt qui immobiliter malo adherent,vt ſunt angeli mali:⁊ ideo recte per diuinam miſericordiā non liberantur.

4 **Ad tertium** Sic ꝓceditur hic.† Et videt:ꝙ peccatum quo peccauit lucifer non fuerit ſuperbia. [Primū ar.] ¶ Primo ſic dicitur.j. Ti.vj.radix oīm malorum eſt cupiditas : ſiue auaritia.ſed peccatū angeli fuit quaſi omniū peccatorū radix.ergo pctm̄ eiꝰ fuit cupiditas vel auaritia. [Scōm ar.] ¶ Scōo ſic.ſicut dicit magiſter ſn̄iarum.di.v.ſicut conuerti eſt charitate adherere deo:ita p oppoſitū auerti eſt odio habere vel inuidere.ſed angeli peccando a deo ſunt auerſi.ergo eorū primū peccatū fuit odij vel inuidie. [Tertiū ar.] ¶ Tertio quicūque non facit hoc ad quod tenetur : peccat per omiſſionē.ſed angelus debuit conferre de dei ordinatione ne vltra ipſam appeteret aliquid : quod nō fecit.ergo per omiſſionem peccauit. [Opponit ī contrariū.] ¶ In oppoſitū eſt litera preſentis textus:vbi aperte habet: ꝙ vitio ſiue peccato ſuperbie lucifer cecidit. [Scōa oppoſitio.] ¶ Scōo eſt illud eccle.xj.initiū oīs peccati ſuperbia. qō exponit beatus Aug. li.xj.ſuper geñ.ad literā.de primo peccato angeli ⁊ hominis. [Tertia oppoſitio.] ¶ Tertio eſt illud Tho.iiij.ſuperbiā in tuo corde nūq̄ dn̄ari ꝑmittas:q2 ab ipſa ſumpſit initiū oīs perditio:ſed oīs ꝑditio non ſumpſit initiū niſi a primo pctō diaboli.ergo ſuperbia eſt primū pctm̄ eius. [Rn̄det. Bonauen.] ¶ Rn̄det dicēdū ꝙ vt recitat dn̄s Bona. in.ij.di.v.aliqui voluerunt ad predictas rōnes ⁊ authoritatēs ꝙ ſimul ipſe lucifer peccauit pluribus generibꝰ pctōrū:naturaliter tñ ⁊ principaliter pro alijs peccatis fuit peccatū ſuperbie,⁊ ſic reſpondent vnica ⁊ breui reſponſione ad oīa obiecta ꝙ verum concludūt. [Cōtra p̄dictam opi.] Sed hec rn̄ſio nec verum dicit:nec ſoluit. Non dicit verū quia cū affectus diaboli ſimplex ſit:ſicut ⁊ intellectus:nō pōt plura intelligere ſimul:vel plures cogitationes habere. Similiter nec affectus ſimul ⁊ in eodem inſtanti plura pctā cōmittere : maxime que ſpectant oīno ad diuerſas actiones:ſicut infidelitas : ſuperbia,⁊ inuidia. Preterea eſto ꝙ vera eſſet nō ſoluit q2 predicte rationes nō ꝓbant tantū ꝙ predicta peccata cōcomitent ſuperbiam ſed ꝙ antecedant.Et ideo aliter eſt dicendū inquit dn̄s Bonauētura:ꝙ eſt loqui de pctō luciferi quantū ad triplicē ſtatū:ſcꝫ quātum ad inchoationem:cōſummationē:⁊ confirmationē:peccatū diaboli initiatum eſt in preſumptione:ſtatim enim vt ſuā vidit pulchritudinem preſumpſit. [Bonauen.] Conſummatū eſt in ambitione.q2 preſumēs de ſe appetijt qō oīno ſupra ſe fuit,⁊ ad qō peruenire non potuit.ſed cōfirmatū eſt inuidie ⁊ odij auerſione:q2 ex quo obtinere nō potuit quod appetijt ideo inuidere cepit ex affectu odij cōtraire,⁊ in hoc firmatus eſt.q2 hoc oīno ipſum a deo ſeparauit ⁊ perfectū obſtaculū poſuit:ſicut pfecta charitas perfecte deo ꝯiungit. [S. Thom̄.] Cōcordat beatus Thomas in prima pte d. ꝙ primū pctm̄ primi angeli nō pōt eſſe aliud:q̄ ſuperbia.ſed cōſequenter potuit in eo eſſe inuidia. [Albertus magnus.] Concordat etiā Albertus magnus in prima parte ſumme ita dicēs.dicimus cū ſanctis Augu.anſelmo ⁊ Greg.ꝙ ſuperbia primū peccatum demonis fuit:⁊ ex ſuperbia nata eſt inuidia qua deiecit hominē. [Ad primū argumētū. S. Thom̄.] ¶ Ad rōnes in oppoſitū.Ad primā reſpōdetur ꝙ vt inquit

5 ſctūs Thomas in ſcripto † cupiditas tripliciter accipit.vno modo ſcōm ꝙ eſt radix oīs peccati,⁊ ſic eſt quedā inclinabilitas ⁊ deſideriū inordinatū cuiuſcūq̄ deſiderabilis vel ex corruptione fomitis;vel ex ꝯditione nature:quo flexibilis eſt ꝓpter hoc:ꝙ eſt ex nihilo. ¶ Alio modo dr ſcōm ꝙ eſt cōditio omne peccatū cōſequens ex parte cōuerſionis:prout dr deſyderium actualiter inordinatū cuiuſlibet deſiderabilis:vel honoris:vel ſcientie ⁊c. ¶ Tertio modo dr deſideriū ſcōm ꝙ eſt ſpeciale vitiū vnū de ſeptem capitalibus.ſ.inordinatū deſiderium habendi que ſufficientiā in vita promittunt:vt pecuniā ⁊ alia quorū pretiū numiſmate menſurat.hoc autē modo quo auaritia ꝓprie capitur nō eſt in demonibus:nec fuit primum pctm̄ angeli vt de ſeptꝫ.Nam ad iſta nō afficiunt ſicut nec ad delectationes carnales.nā lꝫ quātum ad reatū oīa peccata in demonibus eſſe contingit q2 dum hoīes ad oīa inducunt oīm peccatorū reatum incurrunt:ſcōm tñ affectū illa ſola pctā in

Angelis eſſe poſſunt: ad que contingit affici naturā ſpūalem. ſpūalem aūt naturā affici nō contingit ad bona: q̄ ſunt ꝓpria corpori: ſed ad ea q̄ in rebus ſpūalib⁹ inueniri poſſunt: cuiuſmodi nō ſunt delectationes carnales: nec amor diuitiarū. auaritia vero ſumpta alijs primis modis bene pōt eſſe in demonibus: ſicut tangit Augu. i. xi. ſup Gen. ſic dicens merito oīs peccati initiū ſcriptura diffinit dicens. eccle. xi. initiū oīs pctī ſuperbia: cui teſtimonio nō incōueniēter adaptaꝛ illud quod apl's ait. j. ti. vj. radix oīm maloꝝ auaritia. ſi auaritiā ſpūalem intelligamus qua quiſq; appetit quid amplius q̄ oportet ⁊c.

August.

Ad ſcōm. ¶ Ad ſcōam rñdetur negando ꝯñiam. qꝛ licet inuidia fuerit etiam in demone: nō tamē fuit primū pctm̄ ſed ſcōm. Nā odiū ⁊ inuidia reſpectu dei preſupponit in angelo volūtatis prauitatē, vt dicit Aug. ſuper Gen. ad literā. qđ ſic ptz, vt declarat ſanctus Tho. in ſcripto. qꝛ nullius rei pōt eſſe odiū: niſi qđ eſt diſſonū ⁊ contrarium voluntati. illud aūt quod eſt optimū nihil habens defectus admiſtū non eſt contrariū: niſi voluntati non recte. Siliter etiā inuidia eſt dolor aliene ꝓſperitatis: inquantū eſt īpeditiua alicuius ꝓprij boni. diuina autē felicitas non eſt impeditiua alicuius boni: qđ ordinate deſideraꝛ. qꝛ ab ea omne bonū deſcēdit, ⁊ ita odiū ⁊ inuidia preſupponūt aliquod pctm̄: per qđ volūtas deordineꝛ. Et ita ptz ꝙ nō pōt eſſe primū peccatū in demone.

August. S. Thom̄.

Ad tertiū argum. ¶ Ad tertiā reſpondeꝛ ꝙ omiſſio quandoque eſt ſpāle pctm̄: qñ. ſ. dimittiꝛ id, qđ fieri dꝫ, qđ ſpecialiter preceptū eſt. qñq; vero eſt cōditio omne pctm̄ ꝯñs: ſecundū ꝙ eſt dimiſſio alicuius circūſtātie in opere obſeruāde, et hoc modo nō eſt incōueniēs, ꝙ in primo pctō angeli fuerit omiſſio.

Albertus magnus. Antiſſiod. ¶ Scōo rñdetur iuxta Albertū magnū negādo minorē. nam vt prepoſitus ⁊ Antiſſiodorēſis dicūt angelus nō tenebatur tunc actualiter conferre, qꝛ alio modo pctm̄ vitare poterat, ſed auertendo ſe ab appetitu ꝓprij boni ⁊ delectatione ꝓprie poteſtatis. Cōcordat ſcūs Tho.

Exponit literam. Litera. ¶ [Principium] verba ſunt Job. xl. c. [Behemot]. i. diabol⁹ principiū excellēs. i. precipuū ⁊ digniſſimū opus inter prima opera dei: que dicunꝛ vie dñi: per quas veſtigio creatiōis inſignitas venimus in cognitionē dei. ad Ro. j. inuiſibilia dei per ea que facta ſunt intel. conſpici [qꝛ nimirū] verba ſunt Greg. [primū]. i. maiorē: ⁊ digniorē [per prophetā.] Ezechie. xxxj. [cedri] hec ſunt verba prophete vſq;: quid naturā, ſunt verba Grego, [in cedris ⁊c. procere]. i. excelſe in naturalib⁹ ⁊ gratuitis: vbi nota ꝙ ſicut diximus parū ante angeli nec in oībus naturalib⁹: nec in gratuitis fuerunt pares. vnde vt dicit magiſter ſniarū.

Magiſter ſniarum. di. iij. quedā habuerunt cōia, ⁊ equalia, ⁊ quedā in quibus differebant. habebant aūt cōia ⁊ equalia, ꝙ ſpūs erant ꝙ indiuiſibiles ⁊ immortales erāt in ſubtilitate vero eſſentie ⁊ intelligentie ſapientie ⁊ libertate volūtatis differētes ſunt [nec prelata]. i. excellētiora [nec eq̄ta]. i. paria ſunt dona collata alijs donis lucifero collatis [decorauit eū] minus pulchra cōparata pulchrioribus faciunt ea pulchriora videri [iſta arbor]. ſ. lucifer [in paradiſo]. i. in celo empyreo [frondes] eum ornantes [ſine venia]. i. ſpe venie [dānatus eſt qꝛ magnus] quanto eñ gradus eſt altior tanto caſus grauior ⁊ culpa maior ceteris hic parib⁹.

Queſtio. Reſpōdet. S. Thom̄.

6 ¶ Hic ſolet queri queſtio † quare magis irremediabiliter ⁊ ſine ſpe venie cecidit diabol⁹: q̄ homo. Et reſpondetur iuxta ſanctū Thomam ſuper tertium. ar. ij. prime queſtionis: quod ſex poſſunt aſſignari rationes prima ex virtute naturali vtriuſq; quia quantū ad cognitiuam angelus cognoſcit in luce plena per intellectū deiformē vt poſſit totum ꝯſiderare ſine inquiſitiōe: qđ ad electionē alicuius rei ptinet ⁊ ſic p ignorantiā nō excuſanꝛ: ſicut hō q cognoſcit ea: q̄ agenda ſunt deliberādo per rationē: que eſt quaſi obūbratio intellect⁹, vt Iſaac dicit in lib. de diffinitionib⁹, quantū ad effectiuam vō qꝛ volūtas angeli inuertibilis eſt poſt electionē: cū ſit niſi voluntatē humanā: q̄ eſt v̇tibilis ante ⁊ poſt. Et ſupra voluntatē humanā q̄ eſt vertibilis ante ⁊ poſt. Et ideo angelus malo qđ peccādo appetit immobiliter inheret. Scōa rō aſſignatur ex natura vtriuſq;, ꝙ angeloꝝ natura nō propagatur ex vno: ex quo vitiū cōtrahat: ſicut humana ideo nec p vnū eā reparari congruit. Et hoc eſt qđ videꝛ apl's dixiſſe ad Ro. v. ſicut per vnū hoīem. Tertia ex pctō vtriuſq;: ⁊ quātū ad genus pctī qꝛ hō ſupbiuit ex appetitu ſciētie: cui⁹ natura creata eſt capax. Angel⁹ vō ex appetitu potentie: quā natura creata nō ita pfecte recipere pōt: ſicut ſcientiā: vnde ⁊ aie xpi cōicata eſt oīs ſcientia: ſed nō oīs potētia, ⁊ quantū ad circūſtantiam pctī: quia hō peccās: ⁊ de venia cogitauit in aliquo decept⁹ eſt vt in. ij. lib. diſt. xxij. dicit. Non aūt angel⁹ peccās. Et ſimiliter quantū ad occaſionē pctī: quā hō habuit quia alio ſuggerente: non aūt angelus. Quarta ex iuſtitia dei: qꝛ oēs illi ad quos corruptio pctī, primi hois deuenire debebat: nondū erant in actu: ſed in virtute tantū: ⁊ ideo nō decebat: vt priuſquā eſſent vltimā damnationē reciperent ſicut oēs angeli actu exiſtētes propꝛio arbitrio peccauerūt. ¶ Quinta ex mīa diuina: qꝛ tota humana natura lapſa erat in vno parēte: nō aūt tota natura angelica ⁊ ideo magis indecens erat: vt natura hūana tota relinquereꝛ ſub dānatione: q̄ de natura angelica: q̄ nō tota corruerat. ¶ Sexta vero ⁊ precipua eſt ex parte ſtatus vtriuſque qꝛ homo nō peccauit in termino vie ſue: ſicut angelus cui ad primā electionē ſtatuꝫ vie finitus eſt. Et hoc cōſonat verbo damaſceni q dicit ꝙ hoc eſt hoīb⁹ mors qđ angelis caſus

Damaſce.

[tu ſignaculū] verba ſunt Ezechielis. xxviij. q̄ īponit Grego. ⁊ ea exponit [multa enim] ſequūtur verba Grego. dicit enim Auguſtinus homo factus eſt ad imaginem dei: quo capacior eſt dei hinc cum angelis ſit capaciōr ratione ⁊ intellectu: cum natura ſit ſublimior ad expreſſionem iſtius excellentie in participatione diuine imaginis: angelus dictus eſt ſignaculum: quaſi ſigillū profundatū hinc: qꝛ vero ad ſublimitatē nature ſequitur ſublimitas principatus.

August.

Conſequēter Grego. inducit verba Ezech. ⁊ ea exponit q̄ eius pmatū ⁊ principatū manifeſtāt [oīs lapis] iſta litera exponi pōt multipliciter primo ſic [oīs lapis ptioſus]. i. oīs v̇tus ⁊ decor pulchritudinis cōicata quibuſcūq; alijs angelis: multo excellētius relucet ⁊ ſplēdet in te. ſcōo ſic. [oīs lapis pretioſus]. i. oēs alij angeli ptioſi in virtutū ſplendore creati circūſtant te adornatū: ſicut maiorem ⁊ ſuperiorē eis. Tertio iuxta gloſſ. ⁊ expoſitionem beati Greg. [oīs lapis]. i. oīs alius angelus. q creatus fuit pulcher decore virtutū tuo decori cōparatus eſt inferior ⁊ minor ſicut veſtimentū inferius ⁊ indigni⁹ ſe induēte. [nouē dixit Ezec.] Greg. exponit verba ꝓphete, ⁊ cū ſint. xij. lapidū genera oſtēdit rōnem vel cām quare Ezech. nō poſuit niſi nouē [qꝛ. ſ. non ſunt diffinitiones]. i. diſtinctiones differunt eñ ordine ⁊ ptāte. Quoniā hic dicunꝛ ꝙ in angelis ſint diſtinctiones in pluri

Queſtio. S. Thom̄.

7 queritur: † quot maneries ſiue modi diſtinctionū ſint in angelis, ⁊ de rōne dñie earū. Ad qđ rñdetur iuxta ſanctū Thomā in. ij. ſniarū. diſt. ix. ꝙ in angelis inueniꝛ triplex diſtinctio. vna eſt hierarchiarū ab inuicē. ſcōa eſt ordinū in eadē hierarchia. tertia eſt perſonarū eiuſdē ordinis, ⁊ queliꝫ earū ſumitur ſcōm diuerſam ꝓportionē ad perceptionē diuini luminis. diuerſitas eñ hierarchiarū eſt ſcōm diuerſum modū recipiendi diuinas illuminationes. diuerſitas vero luminū eſt ſcōm diuerſos actus: ad quos diuinū lumen perficit ſcōm perfectius: ⁊ minus perfectū. diuerſitas vero pſonarū vnius ordinis eſt ſcōm diuerſam virtutē in executione actus minus vel magis efficacis verbi gr̄a nr̄a hierarchia diſtinguiꝛ ab angelica in hoc: ꝙ noſtra pficiꝛ diuino lumine velato p ſolitudines ſenſibiles tā in ſacramētis: q̄ in metaphoris ſcripturarū. ſed angelica pficitur lumine ſimplici: ⁊ abſoluta ⁊ cū dictus modus ſit cōis oībus: qui ſunt in noſtra hierarchia: tamē eoꝝ ſunt diuerſi actus ſcōm quos diuerſi ordines diſtinguunꝛ. Alius eſt eñ actus ſacerdotū, ⁊ diaconorū, ⁊ in exercitu cuiuſlibet horum actuū. quidā ſunt alijs magis idonei. angeli autē oēs quāuis in hoc mō conueniant, ꝙ ſine inquiſitionis diſcurſu ⁊ ſine velamine figurarū diuinū lumen recipiūt: tamē differūt in hoc, ꝙ quidā eorū receperunt in maiori vniuerſalitate: q̄ alij. vnde ſuperiores dicunꝛ habere ſcientiā magis vniuerſalē: vt dictū eſt. hoc aūt pōt tripliciter variari. Aut eñ cognitionē diuinorū effectuū recipiūt in ipſa cā pma vl'i, ⁊ hic eſt mod⁹ ꝓprius prime hierarchie: q̄ eſt ꝓportionata ad recipiendū illuminationes in ipſo fulgure diuini luminis: ⁊ ꝓpter hoc dicunꝛ circa deū eſſe: ⁊ oēs ordines eius denominanꝛ ab opatione circa deum. Aut cognoſcunt res in vniuerſalibus rerum rationibus, ⁊ hic eſt modus ſecunde hierarchie, ⁊ ideo angelorū huius hierarchie eſt accipere perfectionem cognitionis per illuminationē prime hierarchie: in qua ſunt forme maxime vniuerſales. Et ꝓpter hoc ordines huius hierarchie nō denominanꝛ ab operationibus circa deū: ſed noībus ptinentibus ad ptātem operandi in res: inquantū forme: p quas cognoſcunt ſunt opatiue ad minus reſpectu effectuū in quibus deo miniſtrant. ⁊ qꝛ ille forme ſunt vl'es: noīanꝛ a ptāte nō limitata: vel terminata ad aliquē: vel ad aliquos. aut cognoſcūt res in proprijs rōnibus. ⁊ hic eſt mod⁹ vltīe hierarchie: in qua ſunt forme maxime particulares ⁊ ꝓportionate: vt ab eis recipianꝛ in intellectus nr̄os: ꝓpter qđ dicunꝛ accipere diuinū lumen ſm cōniam nr̄e hierarchie. ⁊ inde eſt ꝙ ordines tertie hierarchie denoīantur ab actib⁹ limitatis: circa vnū hoīem: vel circa vnā ꝓuinciā. huius aūt ſimile pōt videri in terrenis pncipatibus qꝛ miniſtrorū q operanꝛ ſub vno rege quidā operātur immediate circa perſonā regis. quaſi cubicularij: conſiliarij, ⁊ aſſeſ-

a ſores, [a] ⁊ hoc cōpetit prime hierarchie reſpectu dei. Quidā vero habent officia ad regimē regni nō deputati huic: vel illi ꝓuincie: vt dñi regalis curie, ⁊ principes militie, ⁊ iudices curie ⁊ his ſimiles ſunt ordines hierarchie. ij. Quidā vero prepo‑nuntur ad regimē alicui⁹ regni: vt prepoſiti, ⁊ ballivi ⁊ hmōi minores

a ¶ Aſſeſſoris. Ain ipe ritia aſſeſſoris excuſet magiſtratū vt nō faciat litē ſuam vide tex. in. l. ſi poſt depoſitam. C. de aſſeſ. Ang. in. §. his q. in vlt. nota. ī aut. de iudi. hal. ī ru. C. de pena. iudi. q male iud. gl. in. l. polla. C. de his q. vt in dig. Alex. ī l. ij. ff. qđ q̄ſq; iur. Sal. in. l. vlt. C. de pena iud. q mal. Alex. cōſi. lxv. incip. habita ſuper cōtētis Philipp⁹ Decius in cōſi. viij. inci. viſo pūcto diligenter.

minores officiales, ⁊ his ſimiles ſūt ordines tertie hierarchie. Ordinū aūt prime hierarchie ſic pōt accipi numerus, ⁊ diſtinctio ſcōm tres actus fruitionis: quib⁹ aīa deo fruiꝛ: quoꝝ vn⁹ eſt cōprehēdere vel tenere: quo perficiꝛ memoria, ⁊ hoc mō accipiꝛ ordo thronorū. qꝛ in eis deus ſedet, ⁊ quieſcit: dū eos in ſe quieſcere facit. Alius eſt videre quo pficitur intellect⁹, ⁊ ſm hoc accipiꝛ ordo cherubin q interpretaꝛ plenitudo ſciētie. ali⁹ eſt amare quo perficiꝛ volūtas, ⁊ ſcōm hūc accipiꝛ ſeraphin: q interpretaꝛ ardens: vel intendēs, ⁊ qꝛ in hoc actu eſt cōpletiſſima vnio ad deū: ex eo ꝙ amor facit interiora amati penetrare: ideo ordo ſeraphin eſt primus. ſcōs cherubin ꝓpter vnitatem aſſimilationis in qua cōpletur ſciētia in actu. tertius aūt thronorū: qꝛ in ſuſceptione importaꝛ vnio ſcōm contactū ſolū. Ordinū vero ſcōe hierarchie ſic pōt accipi diuiſio ⁊ numerus qꝛ regimē alicuius cōitatis eſt ſm hoc, ꝙ ordinate ⁊ pacifice bonū cōe diſpenſetur. hic aūt ordo pacis diſponiꝛ tribus ſcꝫ aliquo ſententiāte quid vnicuiq; debeaꝛ, ⁊ ad hoc eſt ordo ptātuum. vnde dicunꝛ arcere aereas ptātes: ſed hic nō eſt vltimus finis: ſed quietē ⁊ vtilitatē bonorū diſpenſare: ſicut ptās ſecularis ſuſpēdit furē ad pacē ciuitatis. Sꝫ ſnīa dꝫ eſſe efficax ⁊ recta, ⁊ ad hoc ꝙ ſit efficax īdiget aliq̄ adiuuāte: ⁊ ꝓpugnāte vt nihil ſit īpoſſibile exeq: qđ p ſnīam determinaꝛ, ⁊ ad hoc eſt ordo v̇tutū: q attingūt vltimū in opandis oībus difficilib⁹ ptinētibus ad miniſteria diuina, ⁊ ideo attribuiꝛ ei miracula facere: qꝛ obuiare legib⁹ nature eſt arduiſſimū. Ad hoc aūt ꝙ ſit recta indiget aliquo dirigēte, ⁊ imperāte, ⁊ ad hoc eſt ordo dñationis: ad quē pertinet dirigere in oībus miniſterijs diuinis: ſicut architectorū ⁊ in mechanicis: qui ⁊ preceptiuus eſt, ⁊ ideo hic ordo eſt primus ſcōe hierarchie: qꝛ ab ipſo dirigitur ⁊ imperaꝛ quidqd in miniſterijs diuinis p angelos agitur ⁊ ſcōs eſt ordo virtutū: a q̄bus actus ptātuum efficaciam hꝫ ſicut etiam leges ſeculares oportet eſſe armatas: vt habeāt vim coactiuā. Ordinū aūt tertie hierarchie ſic numer⁹ ⁊ ordo accipitur. qꝛ cū habeant ptātem limitatā: oportet ꝙ actus eorum limitenꝛ ad vnā prouinciā: vel ad vnū hoīem. Si ad vnā ꝓuinciā ſic eſt ordo principū: vt princeps perſarū: qui preerat perſis de quo habeꝛ daniel. iiij. ſi aūt limitaꝛ ad vnū hominē: aut de his q̄ pertinēt ad ipm̄ tantū ſic eſt ordo angelorū: bene dicuntur minima nūtiare: quorū eſt etiā ſingulos hoīes cuſtodire. Aut eſt de his q̄ pertinēt ad bona multoꝝ ſicut Gabriel qui nuntiauit natiuitatē xpi, ⁊ Joannis baptiſte. Et ideo nomen eoꝝ compoſitū eſt ex duobus extremis dicunꝛ eñ archāgeli: quaſi principes angeli. Et ad hoc dicunꝛ maiora nūtiare qꝛ bonum gentis diuinius eſt: q̄ bonū vnius hoīs ſm phm. j. ethi. Numer⁹ autē eorū qui in vno quoq; ordine ſunt ignotus nobis eſt. [ſubiungit]. ſ. ezech. inquit Greg. [aurū op⁹. vinculati auro]. i. charitate q̄ eſt vinculū perfectionis: vt dicit apl's col. ij. [foramina]. i. capacitatē [aurū interfuſum]. i. amorē diuinum [capax] actū notat ⁊ habilitatē. i. capiens charitatē cū in ea dicaꝛ creatus, ⁊ habilis ad capiendū. [qua] charitate [ſi repleri voluiſſet] per ꝯuerſionē ad Deū [potuiſſet inherere] ſcꝫ firmiter per gratiā cōfirmationis [alijs ſtantib⁹] angelis [ſi penetralē] ita vt in eo charitas ſuū habuiſſet plene effectū nō ſuperbuiſſet in ſuū creatorē: intantū vt diceret in celū aſcēdam: ſup aſtra celi exaltabo ſoliū meū, ⁊ ſimilis ero altiſſimo. ſed cōuerſus fuiſſet in laudē creatoris alijs ſanctis angelis in gloria aſſociatus [Non ſunt repleta] plene eñ diciꝛ haberi qđ totaliter ⁊ perfecte habeꝛ. [foramina]. i. capacitates luciferi dicunꝛ nō repleta charitate: nō qꝛ charitatē nō habuit q̄tum ad oēs ſuos effect⁹: nō eñ habuit in eo effectū cōuerſionis in deū: vt eū pfecte diligeret, ⁊ hoc culpa ſua. qꝛ oīs forma inclinat ſubiectū ſuū ſcōm modū nature eius. Modus aūt intellectualis nature eſt: vt libere feratur in ea q̄ vult, ⁊ ideo inclinatio gr̄e nō imponit neceſſitatē: ſed habens gratiā ⁊ charitatē pōt ea vti, ⁊ peccare, ⁊ ita iſti mali angeli ſua ꝓpria ⁊ peruerſa volūtate auerterūt ſe a deo, ⁊ hoc eſt qđ ſequiꝛ [ſuperbie vitio impellēte] nō ſunt repleta qm̄ vt dicit ſanctus Tho. ſi ſtatim nō pſtitiſſet impedimentū ſuperbiēdo charitas in eis pfecta fuiſſet ⁊ ꝯſūmmata. Eſt aūt hic notandū cū ſancto Tho.

S. Thom̄.

8 in. ij. ſniarū. di. v. † ꝙ ſuperbia tribus modis accipiꝛ vno mō prout ſumiꝛ habitualiter. i. quedā inclinabilitas: que eſt ex nature flexibilitate tantū; vel ex fomitis corruptione ad ſuperbiendū, ⁊ ſic ſuperbia eſt initiū oīs mali. Alio modo diciꝛ ſupbia ſcōm ꝙ aliquis actualiter ſe effert extra precepti limites vt precipienti nō ſubijciaꝛ: ⁊ ſic nō eſt ſpāle pctm̄; ſed quedam generalis conditio omne peccatū cōſequens ex parte auerſionis. Tertio modo dꝛ ſuperbia inordinat⁹ appetitus ꝓprie excellentie, ⁊ precipue in dignitate ⁊ honore: ⁊ ſic eſt ſpāle peccatum vnū de. vij. capitalibus vitijs, ⁊ ſic primū peccatū angeli fuit ſuperbia quod patꝫ. Tum ex deſiderato qꝛ eminentiā dignitatis appetijt. Tum etiā ex modo qꝛ conſideratione propꝛie pulchritudinis in peccatū ruit [ideo ligātur auro]. i. gr̄a confirmationis [ne cadant perforatus]. i. capax gratie factus tam habilitate nature: q̄ infuſione gratie amoris vinculis ligari conuertendo ſe in deū: vt obiectū ⁊ fontem beatitudinis [ſoluantur]. i. ſolui valeant iam in gloria confirmati [huius principatus] inducit ad hoc oſtendendū prophetā ad idē [tu cherub] verba ſunt Ezech. ꝓphete. xxviij. c. [cherub quippe] expoſitio Grego. [clarus gloria conditionis]. i. charitatis, ⁊ aliarū virtutū, ⁊ gratiarū ⁊ quarū ſplendore in creatione glorioſus cōditus eſt: [obūbraſſe]. i. obſcuraſſe: ſicut ſol ſuo ſplēdore obſcurat claritatē ſtellarum [ꝙ ergo illic] in Ezechiele. [hic] id eſt Job [voce dñica]. i. voce dñi loquētis ī ipſo Job: de quo ſcꝫ behemot dicit Grego. [inſinuat]. ſ. Ezechie. ⁊ Job [in terrā proſternitur]. i. iſtū aerem caliginoſum terre vicinū ad hoīs exercitiū huc uſq; eſt. c. Grego. ab illo loco principiū.

1 ☞ Charitas dicitur nunquam vera fuiſſe duplici modo.

Charitas. Hec eſt vltima pars huius diſtinctionis: in qua poſtq̄ magiſter Gratianus multis authoritatib⁹ ⁊ exēplis atq; rōnibus oſtendit, ꝙ charitas ſemel habita poſſit per pctm̄ amitti. Nunc rñdet ad aliquas authoritates inductas ꝓ oppoſita parte: q̄ magis militare videbātur. ⁊ ſunt due. ¶ Prima eſt illa Ambroſij ſuper epl'am ij. ad corin. charitas que in aduerſitate deſeriꝛ ficta eſt. ¶ Scōa eſt illa Aug. ad Julianū comitem. charitas que deſeri pōt nunq̄ vera fuit. ¶ Ad primā reſpondens dicit. ꝙ nō ideo diciꝛ ficta, ꝙ nō fuerit vera: ſed pro tanto: qꝛ fragilis eſt ita: vt homo per eam nō aſſequaꝛ vitā eternā: ad quā ordinaꝛ: ſicut ⁊ fides ficta diciꝛ: que nō permanet in aduerſitate: de qua apl's. j. Tit. j. Finis autē precepti eſt charitas: de corde puro ⁊ cōſcientia bona ⁊ fide nō ficta. vbi glo. dicit nō ficta. i. fictili ⁊ fragili: ſed cōtra aduerſa forti. [Similiter charitas] reſpondet ad ſcōam authoritatem, ⁊ ſumma reſpōſionis eius ſtat in

1 hoc. † ꝙ charitas dicitur nunq̄ vera fuiſſe duplici modo vno modo reſpectu diuine dilectionis: modo illo loquendi Hieronymus cōtra iouinianū. ꝙ oīs creatura in comparatione ad deū ſub vitio eſt ⁊c. Scōo dicitur non vera reſpectu eius: que deſeriꝛ. Sed que vera ſit ad iſtas authoritates reſponſio nos ſuperius expoſuimus in loco ſuo. poſſe peccare non eſt poſſe: ſed magis defectus potentie. poſſe enim cadere nō eſt potentie ſed nō poſſe cadere. argumentum eſt manifeſtū virtutis ⁊ gratie. vnde ſequitur [vnde ille ſolus non iuſtificabitur] ps. cxliij. [non apparebit iuſtus in conſpectu tuo]. i. tui cōparatione. [Omnis viuens] generaliter comprehendit oēs viuentes vita intellectuali. i. nō homo: nō ꝓpheta: nō apl's: non angelus. [aſtra] Job. iij. i. boni angeli [in conſpectu]. i. cōparatione ipſius. [mutationem]. i. aliquo ſtatu. Hug. [mēdax] ps. cxv. ex ſe dicit glo. vanitatiq; corruptibili ⁊ mutabilis. Hugu. [vanitas] eccle. j. vanitatum exaggeratio eſt magnitudinis vanitatis. Hug. ⁊ ſic concludo ſolutionem authoritatis.

¶ Diſtinctio tertia.

2 ☞ Penitentie virtus dupliciter accipitur.
4 Dolor duplex diſtinguitur in penitente.
6 Dolor dupliciter conſideratur.
9 Conſuetudo attritionis inducit contritionem.
11 Baptiſmus non reiteratur propter quatuor cauſas.
13 Luxuriari qui dicantur in Chriſto.
14 Tempus eſtiuum eſt tempus inportunum ad loquendum.

HEc de charitate. Hic incipit tertia diſtinctio huius operis de penitentia: in qua magiſter Gratian⁹ principaliter tractat ⁊ proſequiꝛ q̄ōnē propoſitam in principio ſcōe diſtinctionis: videlicet an penitentia ſit reiterāda. Cuius gratia aliā pmiſit: an charitas habita amitti poſſit: quia ex eius determinatione pēdebat quodāmodo intellectus iſtius quā in precedenti diſtinctione expediuit. Et pōt iuxta glo. hec diſtinctio diuidi in quatuor partes. In prima eñ inducit authoritates q̄ ſunt in fauorē opinionis dicentiū, ꝙ penitētia non ſit iterāda. in ſcōa predictas ſoluit. in tertia probat ꝙ penitētia recte valeat iterari. in quarta probat: an irretitus pluribus peccatis poſſit de vno penitens indulgētiam conſequi ſine alijs. ſcōa ibi: ſed verba diffinitionis. tertia ibi, qđ autē. quarta ibi: his authoritatib⁹. ¶ Pro pleniori intel‑

Diuiſio.

ligentia huius partis queruntur hic ſeptem.

1 ¶ Primum eſt vtrum de ratione vere penitentie ſit, ꝙ vſque in finem continuetur ſiue an contingat a vera pnīa cadere.

3 ¶ Secundū vtrum penitēs ſemper teneatur dolere de pctīs.

5 ¶ Tertium eſt vtrum dolendum ſit de omni peccato.

7 ¶ Quartum eſt vtrum gaudium ⁊ dolor ſimul eſſe poſſint in corde penitentis.

8 ¶ Quintum vtrum tantus debeat eſſe contritionis dolor, ꝙ penitens mallet quācunqꝫ penā ſiue temporalē ſiue ſpūalem infernalem pati: quam peccatum commiſiſſe ſiue committere.

10 ¶ Sextum vtrum penitentia poſſit reiterari.

12 ¶ Septimum vtrum toties poſſit homo reiterando penitentiam reperire locum venie quoties contingit illum peccare.

1

Ad primum

Sic procedit.† Et videtur ꝙ de rōne vere pnīe ſit, ꝙ vſqꝫ in finē continuetur, ⁊ per cōſequens ꝙ nō contingat a vera pnīa cadere.

Primū argumentū.

¶ Primo ſic. ex authoritatibus. Ambroſij ⁊ Augu. poſitis in litera: vbi dicit. ꝙ pnīa eſt mala preterita deplangere, ⁊ plāgenda iterū non committere. ergo ſi cōmittit poſt plangenda prius nō penituit. ſi ergo penituit patet ꝙ vltra non cōmittet ergo ⁊c.

Scōm arg.

¶ Scdo ſic. dicit iſidorus ⁊ ponit in litera: inanis eſt pnīa: quā ſequēs coinquinat culpa. ergo ſi poſt peccat: prima pnīa fuit maior. ergo ſi fuit vera poſtea non peccauit. ꝯnīa tenet per locū ab oppoſitis ⁊c.

Tertiū ar.

¶ Tertio offenſa fuit infinita. ergo recōpenſa ſiue ſatiſfactio dꝫ eſſe infinita. ergo cū non ſit infinita intenſione: ſaltē debet eſſe duratione. ergo ſi poſt non durat non eſt vera pnīa.

Quartū ar.

¶ Quarto ſic. nihil deſtruit niſi a fortiori ſe. ſed pnīa eſt fortior: quā pctm̄ qꝛ expellit ipſum: ergo cū vera nō poſſit diſcontinuari niſi per peccatū: videtur ꝙ ſi fuerit vera nullo modo a ſtatu pnīe poſſit quis cadere.

Opponit ī contrariū. Scda oppoſitio.

¶ In oppoſitum eſt primo determinatio magiſtri Gratiani ex multis authoritatibus, ⁊ exēplis in preſenti diſtinctione. ¶ Scdo eſt determinatio facta in diſtinctione p̄cedenti. ſic arguēdo. nulla virtus pōt manere ſine charitate. ſed charitas ſemel habita pōt amitti: vt in p̄cedenti diſtinctione. ergo ēt a vera pnīa pōt quis cadere.

Rūdet.

¶ Reſpondeo dicendū ꝙ ſicut tangitur in litera aliqui errauerūt circa pnīam: ſicut circa charitatē. dixerūt enim. ꝙ habēs ſemel verā charitatē nunꝙ̄ perdit eam. Similiter ꝙ nullꝰ a vera pnīa poſſit cadere. ſꝫ vtrūqꝫ eſt error manifeſtus, ⁊ cōtra ſanctā fidē ⁊ ſanctoꝝ patrū ſnīas. verū vt dicit ſctūs

S. Thom̄.

Tho. i. iiij. di. xiiij. de charitate videbant magis moueri cōſiderantes efficaciā eius: ex qua apparebat ꝙ nō poſſet per aliquod peccatū vinci. Sed de pnīa videbant moueri: quia ad integritatē pnīe requirit continuatio vſqꝫ in finē vite ſed vtrūqꝫ iſtoꝝ eſt friuolū. Primo qꝛ quātūcūqꝫ aliqua virtus efficaciā habeat flexibilitatē li. ar. nō tollit dum eſt in ſtatu vie. Similiter etiam illud qd̄ futurū eſt non pōt eſſe de ſba: vel integritate alicuius virtutis: niſi ſcdm ꝙ eſt preſens in apprehenſione: vel in voluntate. qꝛ virtus quātū ad habitū non expectat aliqd in futurū. habitus em̄ ſiue virtus eſt de rebus permanētibus: nō de ſucceſſiuis. vnde totā perfectionē ſuam hꝫ ſimul in inſtanti: que tota in vnū actū poteſt effluere. quia actus ſunt ſimiles habitibus vt dꝛ. ij. ethi. ⁊ ſic quod futurum eſt: nō eſt de integritate aut eſſentia ipſius. vnde cum pnīa ſit virtus ⁊ ſcdm ꝙ eſt ſacramentū nō ſe extendit vltra actū virtutis, Sequuntur due concluſiones.

Prima cōcluſio.

¶ Prima eſt. qd̄ non eſt de rōne ſiue integritate pnīe eſſentiali: ꝙ vſqꝫ in finē vite continuetur: niſi vt ſic in ꝓpoſito. patet cōcluſio ex dictis. ptꝫ etiā in exemplo Dauid ꝙ de peccato vrie penitens: cuius pnīam deus acceptauit. ij. reg. xij. peccauit tamen poſt enumerando ꝑpłm. ij. reg. xxiv.

Secūda cōcluſio.

¶ Scda concluſio eſt, ꝙ quis pōt a vera penitentia cadere. ptꝫ concluſio in exēplo poſito, ⁊ ptꝫ etiam ex illo. Jo. v. vbi dn̄s ait paralytico, vade ⁊ ampliꝰ noli peccare: ne deterius tibi cōtingat. ſed nō fuiſſet cōminatus malū recidiuū: niſi poſſet cadere. ergo concluſio vera.

Petrus de palude.

¶ Item ptꝫ concluſio iuxta petrū de palude in. iiij. ſic. Penitentia non confirmat hoīem in gratia. quia nō eſt fortior gratia per pnīam recuperata: per ſe loquendo: ꝙ̄ gratia per baptiſmū ⁊ innocentiam primo habita. ſed ab iſta pōt quis cadere ſcdm cōem legem. ergo ⁊ a vera pnīa.

Alexander de halis, Bonauen.

Dicit aūt magiſter Alexāder de halis ⁊ dn̄s Bonauentura in. iiij. ꝙ prefati heretici errauerunt: quia nō bene conſiderauerūt quid dicatur vel importet ꝑ hoc nomē verū: cum dicitur vera pnīa. vel vera charitas: ponētes illud ſolum in his vere eſſe ꝙ nō deficit a fine. ¶ Sed aliter in

2 quit intelligendū eſt.† vnde virtus pnīe dupliciter accipit ſicut etiā cuiuſlibet virtutis. vno modo dꝛ virtus vera: que hꝫ verū virtutis opus. vel nata eſt habere quātū eſt in ſe. Et hec veritas eſt de eſſentia virtutis. Alio modo dicit virtus vera que perducit in finē. Et hec veritas nō eſt eſſentialis virtuti: ſed dicit virtutis ſtatū ſiue cōtinuationē. ſcdm hāc diſtinctionem ſunt due concluſiones ſm̄ prefatos doctores.

Prima cōcluſio.

¶ Prima eſt ꝙ loquēdo primo modo de pnīe veritate. ſ. ꝙ ad verū actū pnīe hꝫ de veritate pnīe eſt deteſtari malū cōmiſſum, ⁊ pro illo tempore malū nullū cōmittere, ⁊ de futuro proponere non committere. Et ab oībus his poteſt homo cadere, ⁊ per conſequēs a pnīa vera veritate prefato modo dicta.

Scda concluſio.

¶ Scda cōcluſio. loquendo ſcdo mō de veritate prout dicit vera: qꝛ perducit in finē: cū talis ſit finalis, ⁊ continuata a tali nō cōtingit cadere: ſed hanc non eſt dicere hoīem habere: niſi finaliter pſeueret ⁊ ab illa nō cadat. ¶ His habitis dicendū eſt ad rōnes in oppoſitū.

Ad primū argumētū. Ad ſcdm.

Ad primam rūdetur. ꝙ authoritas Ambroſij ⁊ Augu. nō militat. qm̄ illa ſic eſt intelligēda. Penitētia eſt ꝑpetrata mala plangere ⁊c. hoc eſt nō eſt habere propoſitū cōmittēdi, a quo ꝓpoſito pōt homo cadere. ¶ Ad ſcdam reſpōdet ꝙ inanis dicit talis pnīa ab iſidoro: nō ꝙ in ſe vera nō fuerit ſed quātum ad finē vltimū: qui eſt cōſecutio vite eterne. per ſequens em̄ mortale pctm̄ pnīa mortificat, ⁊ bona precedētia vt nō ſint ſufficiētia ad aſſecutionē vite eterne quātūcūqꝫ valuerint ad remiſſionē pctoꝝ.

Ad tertiū. Alexander

¶ Ad tertiā reſpondet iuxta magiſtrū Alexan. ⁊ Bonauē. negādo ꝯnīam ⁊ ratio eſt qꝛ deus remittit offenſam per gratiā: ſed ꝓ delectatione tpali exigit penam tpalem ſoluendā per pnīam, ⁊ ideo nō oportet ꝙ ſit infinita.

Ad quartū S. Thom̄.

¶ Ad quartā rūdetur negando ꝯnīam. Et rō eſt vt dicit ſanctꝰ Tho. quia nec pnīa nec aliqua virtus agit de neceſſitate: ſed ex libero arbitrio. qꝛ quāuis pnīa ſit fortior ꝙ̄ peccatum, ⁊ per hec poſſit peccatū expellere: tamē homo penitētie virtutem habens poteſt ſponte ſe pro peccato ſubijcere.

3

Ad ſecundum

Sic ꝓceditur.† Et videt ꝙ verus penitens nō ſemper teneatur dolere de pctō.

Primū ar.

¶ Primo ſic. Jo. iij. ꝑfecta charitas foras mittit timorē: qm̄ timor penā habet eadem rōne perfecta caritas foras mittit dolorē. quoniā dolor penā hꝫ ſed aliqs penitens perfectā charitatē hꝫ. ergo nullum dolorē hꝫ non ergo ſemper de peccatis dolendū eſt.

Scōm ar.

¶ Scdo ſic. de preterito non pōt eſſe dolor. quia ꝓprie eſt de malo preſenti aut ſcdm ꝙ aliquid de preterito in preſenti manet: ſed nunꝙ̄ peruenit ad aliquem ſtatū in preſenti vita in quo nihil de preterito pctō manet nec diſpoſitio nec culpa nec reatus aliquis. ergo nō oportet de pctō vlterius dolere.

Tertiū ar. Opponit ī cōtrarium.

¶ Tertio ſic. cōtritio eſt pars penitentie contra ſatiſfactionē diuiſa. ſed nō opꝫ ſemp ſatiſfacere. ergo nec ſemp conteri ſiue dolere. ¶ In oppoſitū ſunt plurime authoritates in litera poſite: maxime beati Aug. in tractatu de pnīa. vbi ait ꝙ pnīa eſt quedā dolentis vindicta ſemper puniens in ſe quod dolet commiſiſſe ⁊. j. in. c. apoſtolus ⁊c.

Reſpōdet. S. Thom̄. Prima cōcluſio.

4 ¶ Reſpondeo.† ꝙ duplex dolor diſtinguitur in penitente iuxta ſanctū Tho. in. iiij. videlꝫ dolor cōis qui eſt deteſtatio pctī a ſe cōmiſſi: alius eſt ſenſitiue partis ex ipſa diſplicētia voluntatis ꝓueniens. Qua diſtinctione habita ſit iſta concluſio de primo dolore q eſt deteſtatio peccati cōmiſſi ſemp eſt dolendū de pctīs cōmiſſis per vitā totā preſentē. Jſta ꝯcluſio ꝓbatur Primo ſic iuxta ſanctū Tho: quādiu aliqs eſt in ſtatu vie deteſtatur incōmoda: qbus a peruentione ad terminū vie impedit vel retardat. vnde cū per peccatū mortale ꝑteritū vie noſtre recurſus in deū retardet: qꝛ tēpus illud qd̄ erat deputatū ad currendū recuperari non pōt. oportet ꝙ ſemper in vite huius tēpore ſtatus huius cōtritionis maneat quātū ad pctī deteſtationē.

Alexander de halis.

¶ Scdo iuxta magiſtrū Alexandrū de halis ꝓbatur ſic. Receſſus malo ſemp dꝫ eſſe perpetuus. ad hoc enim ꝙ aliquis ſit finaliter bonus neceſſe eſt ꝙ finaliter malū deteſtetur. Si em̄ alicui malū placeret: iam bonus nō eſſet. ergo ſi aliquis dolere de peccatis deſineret: iam penitens eſſe deſiſteret. ergo vere penitens de peccatis ſemper dolere dꝫ.

Scda concluſio.

¶ Secunda cōcluſio dolere ſcdo modo qui eſt ſenſitiue partis q vt pena a volūtate aſſumitur ſemper etiā dolendū eſt pro pctīs.

S. Thom̄.

Probat cōcluſio iuxta ſanctū Tho. ſic. qꝛ enim homo peccādo penam eternā meruit, ⁊ contra eternū deū peccauit: debet eterna in temporalem mutata ſaltem dolor hoīs ineternum. i. in ſtatu huius vie remanere.

Hugo de ſctō victore

Et propter hoc dicit Hugo de ſancto victore. ꝙ deus abſoluēs hoīem a culpa ⁊ pena eterna ligat eū vinculo perpetue deteſtationis peccati. vnde tenetur malū quod fecit ſemper deteſtari verū circa hoc eſt conſiderādum

Alexander de halis. Bonauen.

iuxta magiſtrum Alex. de halis ⁊ dn̄m Bonauenturam in. iiij. ꝙ quia talis obligatio eſt precepti affirmatiui, ꝙ ſemp obligat ſed non ad ſemper. Jdeo dicimus ꝙ ſemper penitens tenetur cōteri ſiue dolere: ſed nō ad ſemper: ſed pro loco ⁊ tempore: videlicet dū recognoſcit mala ſua: in qbus offendit deū vnde obligatio iſta eſt perpetua: ſed nō continue exequenda: ſed quādo penitēs recordatur peccatoꝝ ſuoꝝ quibus deum offendit. Authoritates ergo quibus dicit: ꝙ penitens dꝫ dolere ſemper ſunt intelligēde ſicut intelligitur illud. j. Theſſ. v. ſine intermiſſione orate hoc eſt horis certis ⁊ ſtatutis.

Petrus de palude.

Siue vt Petrus de palude dicit pnīa ſemper eſt cōtinua ſcꝫ quātū ad propoſitum: ſed quantum ad effectū ipſa eſt continua habitualiter in bonis.

¶ His habitis dicendum eſt ad rōnes in oppoſitū.

Ad primū argumētū.

Ad primā reſpondet negando ꝯnīam. Et ratio eſt qꝛ non eſt ſimile de timore ſeruili: ⁊ de dolore contritionis. qm̄ timor ſeruilis quē charitas expellit oppoſitionē hꝫ ad charitatē rōne ſue ſeruitutis: que penā reſpicit: ſed dolor ꝯtritiōis ex charitate cauſat ⁊ ita non eſt ſimile.

Ad ſcdm.

¶ Ad ſcdam rūdetur negādo minorē dicimus em̄. ꝙ quāuis homo per pnīam peccatoꝝ redeat ad gratiā priſtinā, ⁊ immunitatē a reatu pene: nunꝙ̄ tamen redit ad priſtinā dignitatem innocentie. Et ideo ſemper a preterito aliquid in ipſo manet. vnde ſemp dolendū eſt.

Ad tertiū. S. Thom̄.

¶ Ad tertiā reſpōdet negādo ꝯnīam. Et ratio eſt ſm̄ ſanctū Thomā: qꝛ ſatiſfactio attendit ſcdm penā taxatā: que pro peccatis iniungi dꝫ, ⁊ ideo pōt terminari: vt nō oporteat vlterius ſatiſfacere. Hec aūt pena precipue proportionatur culpe ex parte conuerſionis ex qua firmitatē hꝫ. Sed dolor contritionis reſpōdet culpe ex parte auerſionis ex qua habet quādam infirmitatem. Et ideo vera contritio ſemper dꝫ manere Nec eſt inconueniens ſi remoto poſteriori remaneat prius.

5

Ad tertium

Sic ꝓceditur.† Et videtur ꝙ nō ſit dolendū de oī peccato ſic. dicit enim

Primū ar.

Beda. ꝙ ꝯtraria a ꝯtrarijs curant, ⁊ nō ſanat oculū qd̄ ſanat calcaneū. ergo ſi aliquod pctm̄ eſt cū dolore ⁊ triſtitia non eſt ſanandū dolore: ſed gaudio, ⁊ delectatione. ſed multa ſunt talia. ſ. ira: inuidia: rancor: accidia: rixa, ⁊ hmōi. ergo illa dolore non ſunt ſananda. nō ergo de omni pctō dolendum eſt.

Opponit ī contrariū.

¶ In oppoſitum eſt textus lr̄e preſentis: ex quo ſic arguit. de omni pctō eſt penitendū. ergo de omni pctō eſt dolēdum ptꝫ ꝯnīa. quia vt dicit Aug. li. de penitentia, ⁊ habetur in litera penitētia eſt quedā dolentis vindicta puniēs in ſe quod dolet commiſiſſe.

Reſpōdet.

¶ Rūdeo dicendū ꝙ de omni pctō dolendū eſt. Jſta concluſio ptꝫ. rō enim propter quā de pctō cōmiſſo eſt dolendum inter alia eſt. qꝛ eſt offenſa dei: ⁊ impedimentū nobis conſequendi vitam eternā. ſed hoc eſt cōe omni pctō mortali. ergo de omni tali eſt dolendum.

Ad primū argumētū. Albertus magnus.

¶ Ad rōnem in oppoſitum eſt dicendū negando ꝯnīam. pro quo notandū iuxta dn̄m Albertum

6 magnū in. iiij. di. xiiij.† ꝙ dolor dupliciter conſideratur. ſcꝫ ex parte dolentis, ⁊ ex parte eius: de quo eſt dolor: vt mouentis, ⁊ materie circa quā eſt. Si primo modo tunc conſideratur in genere tantū: qꝛ ſpēm nō accipit: niſi ex parte obiecti. Si aūt ſcdo modo tunc accipit ſpeciē obiecti mouentis: circa qd̄ eſt dolor, ⁊ ex illa parte nihil prohibet dolorem eſſe contrarium dolori, quod eſt ſpecierū cōtrariarū. Et tunc dico ꝙ dolor qui eſt in pnīa inuidie contrariat dolori mere triſtitie: que eſt in ipſa inuidia. dolere enim de proſperitate vitium inuidie eſt, ⁊ dolere ꝙ ſic dolet cōtrarius eſt repugnans illi, ⁊ expellit eū. ⁊ ſic puto eſſe verum, ꝙ contraria contrarijs curant. hanc autē ſolutionem puto veriorem inter omnes. hec Albertus.

7

Ad quartum

Sic ꝓceditur.† Et videt ꝙ non poſſit eſſe ſimul in corde penitentis dolor ⁊ gaudiū.

Primū ar.

¶ Primo dolor ⁊ gaudiū ſunt oppoſitiones cōtrarie. ſed cōtraria nō ſunt nata ſimul eſſe in eodē. ergo impoſſibile eſt ꝙ penitens ſimul doleat ⁊ gaudeat.

Scōm ar.

¶ Secundo ſic. in dolore cor mouetur ſcdm contritionem. in gaudio ſecundū dilatationē: ſed non cōtingit ſimul ⁊ ſemel moueri oppoſitis motibus ergo ⁊c. Si dicatur ꝙ dolor eſt cauſa gaudij ⁊ ita poſſunt eſſe ſimul.

Tertiū ar.

¶ Contra tertio ſic. contrariū non eſt cauſa ſui cōtrarij: ſed dolor cōtrariat gaudio. ergo nō poteſt eſſe cā eius.

Opponit ⁊ Reſpōdet.

¶ In oppoſitū eſt litera preſens. vbi dicit Augu. ſemp doleat ⁊ de dolore gaudeat. ¶ Rūdeo dicēdū ꝙ vtrūqꝫ. ſcꝫ dolor ⁊ gaudium poſſunt eſſe ſimul, ⁊ ſunt in vere penitēte. Jſta concluſio ꝓbatur primo ſic. ad Gal. v. ſuper illud fructꝰ aūt ſpūs dicit glo. ꝙ virtutes fructus dicunt: qꝛ ſuos poſſeſſores ſancta delectatione delectant. ſed pnīa eſt virtus. ergo in ſuo actu qui eſt dolere hꝫ gaudiū ſiue delectationē, ⁊ ita ſimul eſſe poſſunt dolor ⁊ gaudiū.

S. Thom̄.

¶ Pro cuius concluſionis veritate ⁊ intelligentia pleniori huius poſſibilitatis eſt notādum iuxta ſanctum Tho. in. iiij. diſt. xiiij. ꝙ gaudiū ⁊ triſtitia ſcdm genus ſunt cōtraria: non tamen quodlꝫ gaudiū cuilibet triſtitie opponitur: ſed ei que eſt de eodē. Si aūt de contrarijs ſunt vel de diuerſis vnū pōt eſſe cā alterꝰ: vel materiale ad ipſum qui enim de preſentia gaudet eoipſo ſequit, ꝙ de abſentia triſtatur. Similiter etiā qn̄ de aliquo triſtari eſt nobis vtile: vel decens triſtitia pōt eſſe materia gaudij. ſi ergo gaudiū ⁊ triſtitia directe contraria accipiant: ſic nō poſſunt eſſe ſimul in eodem ſm̄ idem: ſi aūt ſint de diuerſis vel contrarijs ſic quidam quantū ad cām ſuā qꝛ pōt eſſe volūtas de vno, ⁊ volūtas de altero, ⁊ ſimul ſi vnū ſit ratio alterius: ſed quātū ad ſenſum: qui requirit in vtroqꝫ. qꝛ gaudiū nō eſt ſine ꝑceptione cōmodi neque triſtitia ſine ꝑceptione nociui. impoſſibile eſt ꝙ vtrūqꝫ ſimul intenſe inſit: qꝛ aīa qn̄ intenſe occupat circa vnū: retrahit

ab altero. ſed imperfecte poſſunt eſſe ſimul: ita tamē, ꝙ vnum nūc ſit ꝑfectius, ⁊ illud poſtmodū. dolor aūt qui eſt in pnīa eſt de pctō cōmiſſo. vnde ſimul cū hoc nō pōt eſſe gaudiū de eodē ſed pōt eſſe gaudiū de ſpe venie: quā per dolorē cōcipit: vel ēt de hoc ipſo, ꝙ in exhibendo dolorē ꝓ peccatis cōmiſſis facit qd̄ dꝫ. Et ideo deteſtatio peccati cōmiſſi que eſt cā doloris ⁊ voluntas deteſtādi que eſt cā gaudij ſimul ſunt. volens enim deteſtat. Et qꝛ vnū eſt ratio alterius: ideo aīa ad vtrūqꝫ verti pōt ſimul: inquantū ſimul ex eis quodāmodo ſit vnū qn̄ autē ex aliquibus duobꝰ ſit vnū. vnū eſt vt materiale ⁊ aliud vt formale, ⁊ ideo aīa ad vnū illoꝝ conuertit ꝑ prius, ⁊ alterū ꝑ poſterius. Et ꝓpter hoc nō pōt eſſe vtrūqꝫ ſcdm ſui cōpletā rōnem: ſed qn̄qꝫ vnū: qn̄qꝫ alterū: qn̄qꝫ em̄ plene cōuertit ad ſpē venie: vel ad decentiā doloris: tunc gaudium eſt principalr̄, ⁊ dolor de pctō ex conſequēti. qn̄qꝫ aūt principaliter cōuertitur ad pctm̄ cōmiſſum tunc eſt econtrario. ¶ His habitis dicendum eſt ad rōnes in oppoſitū.

Ad primū argumētū. Ad ſcdm.

Ad primā rūdetur, ꝙ dolor de pctō ⁊ gaudiū de dolore: nō ſunt affectiones cōtrarie vt dictū eſt. ¶ Ad ſcdam rūdetur, ꝙ verū eſt de eodē, ⁊ ſcdm idē. Non eſt aūt incōueniēs reſpectu diuerſoꝝ vbi vnū eſt rō alterius.

Ad tertiū.

¶ Ad tertiam patet rūſio ſicut ad primā. qm̄ dolor penitentis non cōtrariatur gaudio quod ipſe habet de penitētia ſua.

8

Ad quintum

Sic ꝓceditur.† Et videt ꝙ non debeat eſſe tantus cōtritionis dolor in penitēte: vt mallet quācunqꝫ penam ſiue temporalē ſiue infernalē ꝙ̄ pctm̄ mortale cōmiſiſſe vel cōmittere.

Primū ar.

¶ Primo ſic. pena inferni eſt ꝑpetua, ⁊ irremediabilis. de peccato autem pōt qs liberari ꝑ pnīam. ergo magis dꝫ velle peccare qs: aut peccaſſe: ꝙ̄ eſſe in inferno.

Scōm arg.

¶ Scdo ſic. magis videt dolendum de eo, quod recuperari non pōt ꝙ̄ de eo, quod recuperari pōt. ſed amiſſio multoꝝ bonoꝝ tēporaliū vtputa filij nō pōt recuperari. Amiſſio dei in penitēte eſt recuperāda. ergo nō tantū dꝫ dolere de amiſſione dei quātum de amiſſione filij.

Tertiū ar.

¶ Tertio ſic. ſi hoc ita eſſet tunc pauci eſſent cōtriti. Pauci em̄ ſunt qui mallent eſſe ceci: ꝙ̄ nunꝙ̄ peccaſſe. videmus em̄ multos viros penitentes: q flent mortē conſanguineoꝝ: qui nō poſſunt de pctīs ſuis flere.

Quartum argumētū.

¶ Quarto ſic. in dilectione aliquid eſt ad qd̄ tenet perfectus, ⁊ ad qd̄ ſufficit iperfecto. ergo ⁊ in cōtritione ſic erit. ergo cū perfectus nō poſſit magis cōteri: niſi vt nihil preponat deo: videt ꝙ iperfecto ſufficiat cōtritio minor ergo pōt aliquid anteponere deo: vt videt.

Opponit ī cōtrarium.

¶ In oppoſitū eſt primo text. infra in decurſu huius diſtinctionis: vbi dꝛ ex authoritate Joan. chryſoſtomi perfecta pnīa cogit pctōrem oīa libēter ſufferre.

Scda opp.

¶ Scdo anſelmus in meditationibus arguit ſic. potius debuiſti eligere infernū: ꝙ̄ peccare. qꝛ hoc ordinatum ⁊ iuſtitie. illud autē iniuſtitie. ergo videt ꝙ pena infernalis eſt preferenda magis: ꝙ̄ peccaſſe.

Rūdet. Alexander de halis.

¶ Rūdeo dicendū iuxta magnū Alexand. de halis in. iiij. ꝙ hec q̄ſtio pōt habere multiplicē indulgentiā, ⁊ ita variā reſponſionē. Nam ſi queratur an eligenda ſit ſuſtinentia pene inferni offenſe dei ſine peccato mortali. hec queſtio nulla videtur. hec cōcluſio ptꝫ qꝛ vbi non dꝫ eſſe electio: non dꝫ eſſe preelectio ad aūt ordinate non cadit ſub electione: quo quis ſeparat a deo: ſed tam per pctm̄ mortale ꝙ̄ per penā inferni ſeparat aīa a deo. pena em̄ inferni illata includit debitū patiendi: ſi autē quadā abuſione electionis preſupponeret inter ꝓpoſita poſſe fieri electionē: tūc ponitur concluſio ſcdm eū ꝙ preeligenda eſſet perpetratio pctī mortalis ſuſtinētie pene infernalis. Patet cōcluſio. qꝛ punitio pene eterne cū hoc qd̄ importat cruciatū vehemētiſſimū importat debitū ſeparationis perpetue a deo. cumqꝫ hec pena non infligatur niſi ſeparatis a deo perpetualiter: ⁊ hoc merito malicie illius inflictio illius pene duplicē importat ſeparationem perpetuā: ſcꝫ per culpā, ⁊ penā. hec autē eſt per carentiā poſſibilitatis glorie. Si aūt poneret electionē debere fieri iter perpetrationē culpe ⁊ ſuſtinentiam pene infernalis inquantū eſt pena tantū ſcilicet ſine reatu vel merito: adhuc tn̄ talē penam infligi a deo ſine merito nō poſſet fieri ſine derogatione diuine bonitatis: cuius mīa ſuperexaltat iudiciū Jaco. ij. q precipit innocentē inſontem ⁊ iuſtū nō occidi. Exo. xxij. ex hoc ſequitur alia concluſio ſcdm eū ꝙ hec ſubſtinētia nō eſt eligēda: nec preeligenda ꝙ̄ peccatū. Patet hec concluſio. qꝛ deū infligere inſonti penā eternā eius derogaret bonitati: cui ꝓpriū eſt miſereri ſemp ⁊ parcere. magis em̄ deteſtandū eſt a ſingulis aliquid fieri a deo in ſue bonitatis derogationem: ꝙ̄ aliquid fieri ab ipſis cōtra legem dei: ſicut enim preeligendū eſt me nō eſſe quā deū: ſic mihi preeligendū eſt me aliquid iniuſte facere: quā deum. Si autē pena inferni poſſet infligi alicui inſonti ſine derogatione diuine bonitatis, Tunc eſt cōcluſio ſcdm eū. ꝙ ſuſtinētia illius ꝑeligenda eſſet perpetrationi mortalis peccati. nullū tn̄ hꝫ neceſſitatē preeligendi alterā. ¶ Ad predictorum roborationem valet illud Anſelmi de ſimilitudinibus: ſi hinc

inquit peccati pudorē ⁊ illum cernerē inferni horrorē ⁊ neceſ-
ſe haberē vni horū immergi prius me in infernū immergerē:
quā peccatū in me īmitterē. mallē enī purus a pctō ⁊ innocēs
in geennam intrare: quā pollutus pctī ſorde celoꝝ regna tene
re: tamen conſtat ſolos malos in inferno torqueri, ⁊ ſolos bo-
nos in celeſti beatitudine foueri. Ad propoſitum ergo reſpō-
dendo ſit iſta concluſio. ꝙ cōſiderata pena inferni vt ſuſtinen-
da nō merito culpe alicuius ⁊ vt nō infligenda a deo ꝑeligen-
da eſt eius ſuſtinentia: ꝙ pctī mortalis ꝑpetratio. Iſta cōclu
ſio ꝓbatur ſic. pena eterna ſolū ſeparat a delectabili creato in
quātū pena eſt: qꝛ a glīa. peccatū autē ſeparat a deo: q eſt in in
finitū melior: ꝙ quodlꝫ bonū creatū. ergo plus dolendum eſt
de ſeparatione q̄ fit per peccatū: ꝙ de illa que fit per ſuſtinen-
Albertus. tiam inferni. ¶ Scdo ſic. iuxta Albertū in. iiij. Aug. in li. cō-
feſſionum inquit minus te amat qui tecū aliquid amat. ergo
non lꝫ aliqd equaliter amari deo effectu vel affectu ſupra deū
ſupra deū aūt aliquid amat effectu oīs ille: qui potius ſepara
tur a deo: ꝙ aliquod creatū amittat. ſed oīs talis peccat mor-
taliter, ⁊ per ꝯñs nō eſt contritus. ergo ad cōtritionē exigitur
cōſcientia talis volūtatis: qđ pro nulla re ꝓſpera vel aduerſa
S. Thom. ſeparari velit a deo. ¶ Tertio ſanct⁹ Tho. quolibeto primo
probat eandem ſic dicens. contritus tenetur in generali velle
pati magis quācunqꝫ penā: ꝙ peccare. Cuius rō eſt qꝛ cōtri-
tio nō pōt eſſe ſine charitate: ꝑ quā oīa dimittunt pctā ex cha-
ritate aūt plus homo diligit deū: ꝙ ſeipm peccare aūt eſt face
re ꝯtra deū puniri aūt eſt aliqd pati ꝯtra ſeipſum. vnde cha-
ritas hoc requirit: vt quālibet penā hō cōtritus preeligat cul
pe. ¶ Ad queſtionē aūt qua querit vtrū ꝯtritus de pctō ꝑte-
rito tenet magis velle ſe fuiſſe proiectū in penā infernalē vel
Alexander de halis. peccaſſe: pōt dici iuxta magnū Alexandr. de halis in. iiij. ſub
iſta concluſione. ꝙ nullus eſt poſitus in ſtatu talis ꝑelectionis
nihilominus ſi poſitus eſſet quis in neceſſitate hmōi ꝑelectio
nis circūſcripta incluſione reatus quā īportat ſuſtinētia pene
infernalis, ⁊ derogatione diuine bonitatis: deberet preeligere
fuiſſe detruſum in īfernū: nulli enī vere ꝯtrito pōt magis pla-
cere: vel min⁹ diſplicere offendiſſe deū: ꝙ penā quācunqꝫ ſuſti-
nere in innocentia ſine pctō. nullā enī penā purā refugit tan-
tū charitas: ꝙ offendere deū, ⁊ ſimiliter offendiſſe. hec Alexā.
Albertus magnus. de halis. verū dicit Albertus magnus ꝙ licet dicta vera ſint
ſcdm catholicā veritatē: tamē ſacerdos hmōi quātitatē ꝯtri-
tionis nō deberet exigere: vt corā ſe illā ꝓfiteatur penitēs: ſed
in habitu dꝫ eam per ſigna in ipſo ſupponere: lꝫ forte penitēs
propter nouellā eius cōuerſionē non adhuc eandē experiat in
actu: ſi tamē penitens ꝓfiteatur eam ſponte: ⁊ ſe talem habere
Gregorius. dicat fouendus eſt in ea: qꝛ dicit beatus Grego. in moralibus.
ꝙ homo efficit audax ad patiendū pro xp̄o ex hoc, ꝙ ſepe ſibi
proponit terribilia, ⁊ in corde ſuo ꝯfortat ſe ad ſuſtinendum.
Si vero penitens confiteatur ſe eſſe in ambiguo: vtrū recede-
ret vel ſuſtineret: anteꝙ peccaret: puto ꝙ ſalua res eſt. qꝛ illi⁹
ambigui cā eſt timor naturalis: quē magis experimur ī actu
quā charitate. Et iō talis iā hꝫ ſignū charitatis q̄ cauſat am
biguū ⁊ dico ſufficiēs ambiguū qꝛ null⁹ eſt q crederet: vel ſu-
Auguſt. ſtineret: ſicut dicit Aug. l. de ſctā v̄ginitate. Si aūt deliberata
cōſcientia dicit ſe qs certū eſſe, ꝙ potius peccaret nullo modo
credo eſſe cōtritū, ⁊ nullā recipere remiſſionē peccatorū: tñ nō
9 eſt abijciēdus † qꝛ cōſuetudo attritionis inducit contritionē:
ſicut timor ſeruilis initialē, ⁊ filialē. hec Albertus. Concordat
Bonauen. dñs Bonauen. ita dicens in. iij. ꝑeligere oēm penam eſt ꝑfecte
virtutis: dubitare eſt infirmitatis. ſed preeligere culpā alicui
pene hoc eſt iniquitatis: ſi eſt cū deliberatione ⁊ plena volun-
tate. qꝛ oīs talis volūtas eſt iniqua, ⁊ infra. periculū eſt ⁊ ſtul-
titia querere hoc ab aliquo infirmo: vel etiā a ſeipſo: qꝛ hoc eſt
ponere hoīem in tentationem vnde nullus confeſſor debet ab
aliquo qui ſibi confitet querere: ſed ſi penitēs ſe offerat: vt di-
cat ſe malle mortuū eſſe: ꝙ peccaſſe: vel aliquod ſimile gaudē-
S. Thom. dum eſt. qꝛ ſignū eſt bone volūtatis. Concordat ſanctus Tho
mas in quolibeto vbi ſupra: ita inquiēs. licet cōtritus tenetur
in generali velle pati magis quācunqꝫ penā: ꝙ peccare: nihil-
lominus in ſpeciali deſcendere ad hanc penā vel illā nō tenet:
quinimo ſtulte faceret: ſi quis ſeipſum vel aliū ſolicitaret ſup
hmōi ꝑticularibus penis. manifeſtū eſt enī: ꝙ ſicut delectabi-
lia plus mouēt in ꝑticulari conſiderata: ꝙ in cōi: ita terribilia
plus terrent: ſi in ꝑticulari cōſiderent. vnde aliqui ſunt: qui in
minori tētatione nō cadunt: q forte in maiori caderēt: ſicut ali
quis audiens adulteriū nō inuitat ad libidinē: ſed ſi per cōſi-
derationem deſcēdat ad ſingulas illecebras: magis monetur
Et ſimiliter aliquis non refugeret pati mortē pro xp̄o: ſed ſi
deſcenderet ad cōſiderationē ſingularū penarū: magis retra-
heretur. Et ideo deſcendere in talibus ad ſingularia eſt indu
cere hoīem in tentationē ⁊ prebere occaſionē peccādi. hec ſan-
ctus Thomas. ¶ Omnibus habitis dicendū eſt ad ratiōes in

Ad primū arg. S. Thom. oppoſitum. Ad primā reſpondet iuxta ſanctū Thomā: ꝙ ra-
tio non procedit. qꝛ culpa mortalis de ſe ꝑpetua eſt: ſed ex ſola
dei mīa remediū hꝫ. Preterea plus preponderat bonū diui-
num contra qđ culpa cōmittitur bono noſtro creato: cui op-
ponitur pena: ꝙ perpetuitas pene tēpamēti culpe vnde rō nō
Ad ſcdm. procedit. ¶ Ad ſcdam ptꝫ reſponſio ex dictis. qꝛ quod peni-
tens recuperat gratiā: hoc non hꝫ ex ſe: ſed ex dei mīa. qꝛ ſicut
dictū fuit culpa mortalis de ſe eſt perpetua. Et cū dr. ꝙ ma-
Bonauen. gis eſt dolendū de irrecuperabili ⁊c. Rñdet dñs Bonauētu-
Ad tertiū. Bonauen. ra ꝙ verū eſt ceteris paribus. ¶ Ad tertiū reſpondet iuxta
dñm Bonauenturā ſcdm viam tactā, ꝙ ſi in neceſſitate eſſent
poſiti: ſcꝫ vel ꝙ a deteſtatione peccati deſiſterent: vel ꝙ oclos
amitterent, ⁊ loquor de deteſtatione interiori neceſſe haberent
eligere amiſſionē oculorū. Nunc aūt cū hoc non habeat hmōi
neceſſitatē: rō nō ꝓcedit. vnde nō ſequitur ꝓpter hoc ꝙ pau-
Ad quartū. Albertus magnus. ci ſint cōtriti. ¶ Ad quartā reſpondet iuxta dñm Albert. ꝙ
ratio non ꝓcedit. qꝛ in dilectione interiori nō ſeparat ꝑfectus
ab imperfecto. ſed in ſignis exterioribus hec autem quātitas
contritionis tota eſt in volūtate in conſcientia, ⁊ ideo ad eam
tam perfectus quā imperfectus tenentur. vnde nō poteſt ſta-
re cum charitate etiam minima, ꝙ aliquid preponatur deo.

10 **Ad ſextum** Sic ꝓceditur. † Et videt ꝙ pnīa nō
poſſit reiterari. ¶ Primo ſic. ſacra-
Primū argumētum. mentū pnīe hꝫ efficaciā a paſſione xp̄i: ſicut ⁊ baptiſmus. ſed
paſſio xp̄i eſt vnica, ⁊ amplius nō pōt pati, ⁊ ideo baptiſm⁹ nō
Scdm ar. pōt reiterari. ergo nec pnīa. ¶ Scdo baptiſma nō reiteratur
nec pōt reiterari: ne fiat iniuria ſacramēto, ⁊ veniat in ꝯtēptū
Tertiū ar. ergo pari rōne nec pnīa. ¶ Tertio ſic. ſicut dicit Greg. venia
incentiuū prebet delinquendi. ſed deus non dꝫ alicui preſtare
Quartū ar. occaſionē peccādi. ergo dꝫ dare locū pnīam iterādi. ¶ Quar-
to ſic. ſpūalis curatio que ꝑ pnīam fit ſignificat ꝑ corporales
curationes: quas dñs miraculo fecit. ſed in illis curationibus
nō legitur, ꝙ aliquē bis ſanauerit. ergo nec per pnīam aliqs
Opponit ī cōtrarium. pōt bis ſpūaliter curari. ¶ In oppoſitū eſt primo determi-
natio magiſtri in litera facta ꝑ plures ſanctoꝝ patrū autho-
Scda oppoſitio. ritates ⁊ exēpla. ¶ Scdo eſt illud Ezech. xviij. quotieſcunqꝫ
ingemuerit pctōr ⁊c. oīm iniquitatū ſuarū nō recordabor ſed
non dicit pctōrē. ergo etiā verū eſt de eo: qui recidiuauit. quia
terminus in conditionali ⁊ ante poſitus tenetur vniuerſalr.
Rñdet. ¶ Rñdeo dicendū. ꝙ error fuit maximus, ⁊ crudeliſſim⁹ quo
rundam: qui tangit in hac diſtinctione: q preſumpſerūt dog-
matiſare, ꝙ pnīa nō poſſit reiterari. Error iſte recte crudeliſ-
ſimus eſt. Tunc qꝛ clauderet viſcera diuine mīe. Tū quia fere
oēs pctōres cogeret deſperare. vnde cōfitendū eſt, ꝙ pnīa rei-
terari pōt: quādiu ſum⁹ in hac vita. Que cōcluſio ꝓbat ſic. ec-
cleſiaſtici. xxj. dr ſcdm magnitudinē eius: ſic ⁊ mīa illius cum
eo eſt. ſed magnitudo illius eſt infinita. ergo ⁊ mīa. ergo nō co
arctatur ꝑ vnā pnīam vt poſtmodū ad ſe ꝯuerſus nō parcat.
¶ Preterea ſcdo ſic. deus pronior eſt ad miſerandū: ꝙ ad pu
niendum. ſed quantūcūqꝫ homo deo ſeruierit: ſi penitet de bo-
no facto deus obliuiſcit bonorū eius. ergo ꝑ oppoſitū ſi peni-
Alexander de halis. tet de malo remittet ei mala que egit. ¶ Tertio iuxta Alex.
de halis ⁊ Bonauenturā. Si homo non poteſt iterū penitere
aut hoc eſt qꝛ nō pōt ſcdo penitere: aut qꝛ de⁹ nō acceptat. nō
primo modo qꝛ li. ar. eſt in nobis vertibile, ⁊ tota die verti vi-
demus. non ſcdo modo qꝛ penitere eſt conteri: ⁊ humiliari de
Pſal. l. c pctō. ſed ps. dicit. ſacrificiū deo ſpūs cōtribulatus cor cōtri-
tum ⁊ humiliatū deus non deſpicies, ergo nec ex parte hoīs
cōfitentis, ⁊ penitentis: nec ex parte dei ſuſcipientis ꝓhibetur
Ad primū argu. pnīam iterari. ¶ Ad rōnes in oppoſitū. Ad primā reſpōdet
11 negando ꝯñiam. qm̄ non eſt ſimile de pnīa ⁊ baptiſmo. † vnde
quare pnīa reiterat ⁊ nō baptiſm⁹ eſt quadruplex rō vt ponit
S. Thom. ſanct⁹ Tho. in. iiij. di. xiiij: prima eſt qꝛ pnīa nō imprimit cha-
racterē: ſicut baptiſmus. Character autē eſt indelebilis. Se-
cunda qꝛ baptiſmus eſt contra morbū nō reiterabilē: ſcꝫ ꝯtra
originale peccatū. pnīa aūt cōtra pctm̄ actuale qđ iterat. Ter
tia qꝛ baptiſmus hꝫ totam efficaciam a paſſione xp̄i: ſine actu
noſtro. Et ideo qꝛ paſſio eſt vna tantū: baptiſmus eſt vnus:
ſed pnīa etiā requirit actum noſtrū, ⁊ ideo rōne eius iteratio
nem ſuſcipit. Quarta qꝛ baptiſmus eſt generatio ſpūalis: ſed
pnīa eſt ſanatio ſpūalis: ſemel aūt aliquid generatur ſed plu-
Ad ſcdm. ries curari ſiue ſanari pōt quādiu in hac vita viuit. ¶ Ad ſe-
Ad tertiū. S. Thom. cundā patet reſpōſio ex prima. qꝛ nō eſt ſimile de pnīa ⁊ de ba-
ptiſmo. ¶ Ad tertiā rñdet ſanctus Thom. ꝙ ſicut iuſtus do
min⁹ ſumme iuſtitiā diligit: ita ſumme pctm̄ odit ⁊ ita quātū
ex hoc ipſo eſt ipſum deſtruere ſemꝑ parat⁹ eſt: dū tñ ex par-
te hoīs non remaneat: qui pnīam negligit: vel contemnit. Nec
obſtat ꝙ quidam ex hoc ſumunt occaſionē deſperādi: qđ eſſet
Durādus. grauius vel reſpōdetur iuxta dñm Durandū in. iiij. negando
ꝙ hoc ſit facilitas venie: que prebeat occaſionē talē: qm̄ nō eſt
facilitas venie: quando ꝓ culpa exigitur pena cōdigna: quod
facit deus

facit deus remittendo culpam. qꝛ pro qualibet culpa quātum
Ad quartū cūqꝫ iterata exigit penā correſpondentē. ¶ Ad quartā rñde-
tur ſicut infra rñdetur argumētis hereticoꝝ in. §. frequenter
vbi Aug. rñdet huic argumēto dicens: ꝙ per hoc ꝙ dñs ſana
uit plures: nō ſolū a diuerſis infirmitatibus ſed etiā a ſimili-
bus. plures enī cecos illuminauit, ⁊ plures leproſos munda-
uit: figuratū fuit, ꝙ homo ꝑ pnīam ſanandus erat a peccatis:
que diuerſo tēpore cōmitteret. Nec obſtat ꝙ non legit ꝙ dñs
eundē infirmū ſanauerit pluries: qꝛ licet nō legat nō negatur
tamen eſſe factū: ſed qꝛ ſcriptū eſt Joan. vltimo. multa quidē
⁊ alia fecit dñs Jeſus: que non ſunt ſcripta in libro hoc. Pre-
terea occulta fide videmus, ꝙ frequenter homines infirman-
tur ⁊ diuina virtute (que omnia reſtaurat) curantur.

12 **Ad ſeptimum** Sic ꝓceditur. † Et videt: ꝙ nō
toties poſſit homo pnīam reite
Primū ar. rare quoties peccat. ¶ Primo ſic. proniores ſumus ad ma-
lum: ꝙ ad bonū. ergo proniores ad peccandū ex preſumptio-
ne mīe: ſi ſemper ſit iterabilis: ꝙtū ad cautelā offenſe. ergo vi-
detur ꝙ dñs ſi aliquoties indulgeat aliquibus: quos ſcit ſibi
cauere a pctō: ꝙ multo fortius debeat eis viā pnīe denegare:
Scdm ar. quos ſcit ex ꝓſumptione mīe peccaturos. ¶ Scdo ſic. ambro-
ſius in libro de vnica pnīa. perterriti nos ſemꝑ penitere debet
pctī: ſed hec delictoꝝ leniorū ex hoc videt, ꝙ nō ſit frequēs in-
dulta pnīa grauioꝝ pctōꝝ, ⁊ nō quoties peccat quis cōmittē
Tertiū ar. do grauia toties poſſit reperire pnīam. ¶ Tertio amos ſu-
Opponit ī cōtrarium. per tribus ſceleribus ⁊ ſuꝑ quarto nō cōuertam eū ⁊c. ¶ In
oppoſitum arguit tam ex multis authoritatibus in hac diſt.
Scda oppoſitio. cōtentis: ꝙ ex determinatione facta in ꝑcedenti arti. ¶ Item
idem arguit ex illo Ezech. xxxiij. impietas impij non nocebit
Rñdet. ei: in quocūqꝫ die ꝯuerſus fuerit ab impietate ſua. ¶ Rñdeo
dicendum ꝙ quoties peccat toties via penitendi cōceditur in
hac vita: huius cōcluſionis veritas oſtendit ex duobus iuxta
Alexander de halis. magiſtrū Alexand. de halis primo ex immenſitate diuine mīe
ex parte dei. ¶ Scdo ex poſſibilitate ad conuerſionē ex parte
aīe: quādiu eſt in via decreuit enī altitudo cōſilij diuine pieta-
tis, vt hoī viatori nunꝙ retraheret manum mīe ſue. Natura
ſimiliter aīe quādiu eſt in corpore quāuis aīali nunꝙ totaliter
frangit in pctō tota: vnde ſemꝑ retinet aliqd de poſſibilitate
ad cōuerſionē ad deū, ⁊ ſuſceptionē gratie, ⁊ ideo quoties pec-
cauerit inuenire poteſt locū pnīe hec ille. ¶ Ad rōnes in op-
Ad primū arg. poſitum. Ad primam rñdetur ꝙ licet malitia noſtra exigēte
abutamur bonitate diuina nō ꝓpter hoc decet illā: q̄ ſumma
eſt nō ſe diffundere ſicut decet. Et cum dicit ꝙ dabat occaſio
Alexander ⁊c. dicimus iuxta eundē Alexandrū ꝙ ſi indulgentia frequēs
facta a dño aliquibus preſtat occaſionē peccādi: nihilominus
in hoc ꝓuidet diuina ſapientia ſaluti hoīs. multi enī deſpera-
rent, ⁊ efficerent infideles credendo deū multos feciſſe ad dā-
nationē: ſed aliqñ negaretur via pnīe hoīm ⁊ alia multa acci-
derent incōuenientia. Nec ex hac indulgentia incitat deus ad
peccandū: licet malitia hoīs qñqꝫ excitetur ex hoc. Nec deus
fiduciam preſtat: lꝫ mali ex hoc recipiant vnde oculi eorū ſunt
Ad ſcdm. neqꝫ: qꝛ deus bonus eſt. Mat. xx. ¶ Ad ſcdam dicendū ꝙ nō
eſt intentio beati ambroſij negare beneficium pnīe alicui quo-
tieſcunqꝫ peccauerit: ſed potius hortari. vt caueat vnuſquiſqꝫ
ſibi a mortali pctō, ⁊ ꝙ frequenter peniteat de venialibus: a q
bus nō pōt ſibi cauere. vel dr ſicut in litera huius diſtinctiōis
ꝙ authoritas btī Ambro. intelligit de pnīa ſolēni. ſicut habet
Ad tertiū. di. l. c. poteſt. ⁊ aliter. ¶ Ad tertiam rñdetur, ꝙ quartū pecca-
tum vocat finalē impnīam ſicut colligit ex gloſ. ¶ His habi-
Exponit literam. tis accedamus ad litere expoſitionē. Litera. ¶ [Hec de cha-
ritate breuiter] imo ſalua pace Gratiani nimis ꝯfuſe, ⁊ nimis
prolixe. Qualiter authoritates que inducuntur in fauorem
erroris dicētiū, ꝙ a vera pnīa nō poſſit qs cadere: aut ꝙ pnīa
nō ſit iteranda ſint intelligende: lꝫ iam in parte in diſputatio-
ne ſuperiori expreſſimus: nihilominus exponēdo literā ꝑ ſin-
gulas diſcurrēdo oſtēdemus [pnīa eſt ⁊c. nō cōmittere]. i. non
cōmittendo ꝓpoſitū habere [reperiunt] ſcda authoritas: que
13 beati Ambr. [luxuriant] † illi luxuriari dicunt in xp̄o: q pro-
pter turpē pctī delectationē a xp̄o recedūt, ⁊ a ſctō ꝓpoſito de
uiant ſeparando ſe ſpūaliter ab eo. Item illi luxuriari dicunt
in xp̄o: qui ſic penitent, ꝙ peccare volunt, ⁊ iterare pnīam vo-
lunt: vt iterant peccare, ⁊ ſic abutunt pnīa: que dꝫ aſſumi non
ad iterādū: ſed ad extinguēda pctā. vnde cōtra tales dr. xxvj.
prouerb. ſicut canis: qui reuertitur ad vomitū ſuū: ſic impru-
dens qui iterat ſtultitiā ſuā. ⁊ hiere. xj. ꝙ vilis facta eſt nimis
iterans vias ſuas vere. i. illi vere pnīam agunt: q de peccatis
ſuis ſic dolent preteritis, ꝙ futura cōmittere nolunt, ⁊ ita pe-
nitentiam iterare nolunt vt iterent peccatum: quia hoc non
eſt penitere: ſed eſt abuſus penitentie. Qui enim vere penitet
de peccato ſic dolet de preterito, ꝙ caueat ne labatur in futuro
⁊ oporteat eū dolere, ⁊ iterare [vna eſt pnīa] ꝙ verū eſt de ſo-

lenni: que non iterat propter ſui ſolennitatē. vnde ſubdit vna
pnīa que tamē publice agitur. Et licet pnīa ſolennis nō itere-
tur: ⁊ in hoc habeat ſimilitudinē: cū baptiſmo: eſt tñ diſſimili-
tudo. qꝛ baptiſmus ſic eſt vnū: ad qđ nullo modo poteſt itera-
ri: vt habet ad Hebreos. vj. Sed pnīa ſolēnis non iterat poſ-
ſet iterari cū hoc conſiſtat in conſuetudine vt gratianus dicit
infra in hac eadē diſt. c. ex perſona. ꝙ penitētia ſolēnis nō ite-
ratur ꝯm ſpecialē: nō generalē cōſuetudinē ecclie apud quoſ-
Guido. Alexander de halis. dam. Hec iuxta dñm Guidonem. magiſter vero Alexander
de Halis in. iiij. rñdēs ad hāc authoritatem beati Ambroſij:
que vr ſatis obſcura dicit quaſi idē. Inqt enī ꝙ beatus Am-
broſius reprehendit illos: qui ex preſumptione iterandi peni-
tentiam frequenter recidiuant: vt ex verbis ſuis patet: volēs
oſtendere: ꝙ nō vere penitetent non ex putatione illa: qua ſe
putant iterare peccarent. vnde ꝑ hoc ꝙ dr nō putarent peni-
tentiam reiterandā: nō intendit: quin debeant putare: vel qđ
non iterāda eſt pnīa: ſi recidiuant. ſed ꝙ nō debeant ex hac pu
tatione iterato peccare: vel pōt dici inqt ꝙ authoritas Am-
broſij intelligat de pnīa ſolēni. hec ille. Legamus ergo ſic lite-
rā [reperiunt] ſcꝫ illi quos ipe reprehēdit [putēt ita] vt ſub
hac putatione pctā iterāt [luxuriant in xp̄o]. i. abutunt pnīe
remedio dato a Chriſto. nā quo vti deberēt ad pctā tollendū
vtuntur ad agendū [nam ſi vere iteranda poſtea non puta-
rent] ita vt ex hac putatiōe iterato peccarēt [ſicut vnū eſt ba-
ptiſma] ad ephe. iiij. [ita vnica pnīa] ſcꝫ ſolēnis. [Semper pe-
nitere] ꝙto enī pctā frequētius cōmittunt: tāto eſt de eis fre-
quentius penitendū qꝛ frequentiori morbo eſt frequētior me-
dicina adhibenda. vnde qꝛ quotidie venialiter peccam⁹: quo-
tidie oramus dicentes. dimitte nobis debita noſtra. ⁊ quia ra-
rius grauiora cōmittim⁹: ideo rarior de eis pnīa aſſumitur:
que ꝙuis ſit rarior: debet tñ eſſe dolore ⁊ ſatiſfactiōe grauior.
deuter. xxv. iuxta menſuram peccati erit plagarū modus [fa-
cilius] pro tanta innocētia facilius ſeruat: primo qꝛ ꝓpter in
experientiā pctī facilius. i. peccato abſtinet. Scdo qꝛ difficul-
ter hoc pctm̄ mortale equa pnīa punitur ſiue purgat. [Satiſ-
factio] tertia authoritas [cauſas]. ſ. que ducūt hoīes ad pec-
candū directe: vel occaſionaliter: vt ſubtractis cauſis facilius
pctā vitemus. vñ patet ꝙ iſta authoritas nō facit ꝓ pte iſta: ꝑ
qua inducit [pnīa eſt quodā ⁊c.] quarta authoritas [ſemꝑ pu-
niens in ſe] ſcꝫ habitu: vel ꝓpoſito: ſed nō ſemꝑ actu. qꝛ qñqꝫ
S. Thom. Hugu. motib⁹ aliaꝝ virtutū dꝫ moueri: vt dicit ſanct⁹ Tho. [dictio
nis virtus ⁊c.] i. ſignificatio: vel interpretatio dictionis. Hu.
ſed nec iſta authoritas facit ad propoſitū allegātis [apl's ⁊c.]
quinta authoritas [pctā per baptiſmū dimiſſa] pōt exponi de
originalibus ⁊ actualibus. De oībus aūt qꝛ lꝫ ꝑ baptiſmū di
mittantur: ⁊ quo ad penā eternā: ⁊ reatū: remanent tñ quo ad
penalitates: quas hoīes in hac vita patiunt ꝓpter originale
S. Thom. pctm̄. de cō. diſt. iiij. ex quo. Sed hic nota: ꝙ dicit [apl's deplo-
ra] qm̄ de originali pctō vt dicit ſanctus Tho. in. iiij. di. xiiij.
non eſt cōtritio ꝓprie loquendo: qꝛ nō noſtra volūtate indu-
ctum eſt: ſed ex vitiata origine nature ꝯtctum: ſed de eo poteſt:
eſſe diſplicētia: vel dolor rōne penalitatū conſecutarū ex ipſo
vnde apl's ait. ad ro. vij. infelix homo: qs me liberabit de cor-
pore mortis hui⁹. Actualia etiā pctā tenet etiā plene dimiſſa
ꝑ baptiſmū ſint: cū tñ redeunt in memoriā veniūt flenda etiā
fletibus cōtritionis: cū noſtra voluntate veniunt ac ſint com-
miſſa [fundamētū] ſcriptū eſt ad ephe. ij. iā nō eſtis hoſpites ⁊
aduene: ſed eſtis ciues ſctōꝝ: ⁊ domeſtici dei ſuperedificati ſu-
per fundamētū apo. ⁊ pp. ac ſi dicat ſi paulus apl's fundamē-
tum deflet pctā dimiſſa: quid nos debem⁹ facere ſuꝑ illū fun-
dati [vbi dolor finitur] itaqꝫ cū memoria pctī habeat de eo: nō
doleat pnīa q̄ preceſſit [deficit]. i. inutilis reddit: qꝛ ꝑ ipſam
penitēs ad vitā eternā nō perducit [quid relinquit]. ſ. quo ad
vitam eternā [de venia]. i. de vite mūdicia: ⁊ ſpe future beati-
tudinis [quā cū ea faciet ꝯſecutus]. q. d. cū ita reus ꝯſtituat
eterne dānationis: ita ſequens pctm̄ ſicut erat prius: ſicut ex-
ponit infra gratian⁹. e. di. §. hac authoritate [de gratia]. i. fru
ctu gratie cōſuetudo. ſ. remiſſionis pctōꝝ: ⁊ meritis vite eter-
ne [nō dicit nō pecces]. ſ. opere exteriori. hu. [cōtinue [. i. cum
pctm̄ ad memoriā reuocat. hug. [⁊ de dolore gaudeat]. i. gau-
deat de dolore. i. gratiā deo exhibeat de hac tam gratioſa ſo-
cietate ſimul doloris ⁊ gaudij quomō aūt ſimul eſſe poſſint in
corde penitentis dolor ⁊ gaudiū iā diſputatione noſtra enu-
cleauim⁹ [ſemꝑ doleat]. ſ. qñ recordat pctōꝝ ſuoꝝ [ſꝫ ex fide]
ſ. charitate formata credēdo firmiter: ꝙ ꝑ talē dolorē remiſſio
nem pctōꝝ ⁊ augmentū gratie conſequat [⁊ ideo nō ſemꝑ do-
luiſſe]. i. nō ſepius pctā ſua cū dolore cōmoderaſſe: ſꝫ nec hec
authoritas eſt ad ꝓpoſitū allegātis [i eſtiuū tp̄s] ſexta autho
ritas q̄ eſt Beati Grego. in homil. xxxiiij. in qua in principio
excuſando ſe qꝛ nō ſic ꝓlixe exponit euāgeliū: vt materia req-
reret ſermonis ſꝫ īportunitas tpīs hoc vetabat: qꝛ erat eſtiuū

tempus quod ſm philoſophū eſt tēpus importunū ad loquēdum, ⁊ audiendū. vnde Greg. ſic ait. Eſtiuū tēpus eſt: qđ corpori meo valde contrariū eſt: loqui me de expoſitione Euangelij longa mora interueniēte ꝓhibuit. vnde qđ dr̄ hic in eſtiuum tempus nihil facit ad propoſitū de pnīa. ſed qđ ſequit̄ eſt ad ꝓpoſitū [pnīa] ⁊ hic debuit Gratianus capl'm inchoare:

Hugu.

ſicut facit Hug. in exponendo. ne per in eſtiuū faceret legētes muſare: q ignorāt quare Grego. dixerit eſtiuū tēpus [cognoſcamus] certū eſt: quod notitia operandi precedit opus. quia opus bene fieri nō poteſt: niſi artifex per notitiam artis ſe in operando dirigat vt docet philoſophus. vij. Metaphy. ⁊ vj. Ethi. q ergo vult recte pnīam agere: neceſſe hʒ vt modū pnīe cognoſcat. Ita pnīa virtus eſt, ⁊ ita hʒ fieri ſecundū rectam ratione: vt dicit phs. v. Ethi. vt per menſurā rōnis fiat ſecundū mediū: vt nō excedat: nec deficiat, ⁊ ad hoc requiritur precognitio vere pnīe. vnde Grego. deſcribit penitētiā verbis ſequentibus cum ait [pnīam quoqꝫ quippe ⁊c.] ita ꝙ valeat ad ſalutē [nō perpetrare]. i. ꝓpoſitū ꝑpetrādi nō habere. Hugu. [alia cōmittat]. ſ. actu vel ꝓpoſito [ac ignorat]. i. non vere penitet. Hu. [itē ſunt] hic introducit Gratianus falſam opinionem quorūdā dicentiū: pauci tpis pnīam contra pctm̄ debere ſufficere vt ⁊c. ⁊ reprobat eam [paſtoris primi]. i. beati Petri: cui Chriſtꝰ primo ait paſce oues meas. [Snīa]. ij. Pet. ij.

1 ☞ Penitentia ac dolor an debeat eſſe productior ꝙ culpa.

Productior eſt pena. Septima authoritas. ⁊ eſt beati Greg. in regiſtro: ꝑ iſta capl'a magis videt̄ exhortari ad perſeuerantiā penitentie: vt ſemꝑ doleamus de pctō: ꝙ ſint in fauorē erroris dicentium, ꝙ a vera pnīa non poſſet quis cadere dicit ergo productiorē. ¶ Pro pleniori intelligentia huius partis.

Queſtio.

Queritur

1 †vtrū productior debeat eſſe pnīa ac dolor ꝙ culpa.

Primū ar.

Et videtur ꝙ non ſm illud Deute. xxv. ſcđm menſuram delicti erit ⁊ plagarū modus, ergo nō debet eſſe pena productior ꝙ culpa ipſa: al's nō videt̄ inter penā ⁊ culpā cōmenſuratio.

Opponit ⁊ Rn̄det.

¶ In oppoſitū eſt beatus Grego. in lr̄a. ¶ Rn̄deo dicendū iuxta ſanctum Thomā tā in. iiij. ꝙ in. ij. ij.

S. Thom.

ꝙ pena duplicē hʒ quātitatem. ſ. ſcđm intenſionē acerbitatis. ⁊ ſcđm durationē tēporis quantitas pene requirit quantitatē culpe: ſm intenſionē acerbitatis vt ſm ꝙ gratianus peccauit ſcđm hoc grauior ei pena iniungat̄. vnde Apoca. xviij. quātū glorificauit ſe, ⁊ in delicijs fuit: tantū date ei de tormēto ⁊ luctu. Nō aūt rn̄det duratio pene durationi culpe vt dicit Aug. xi. de ci. d.

Auguſt.

nō enī adulteriū vel homicidiū qđ in momēto tēporis ꝑpetrat̄ momētanea pena punit̄ ēt ſcđm leges humanas. ſed qn̄qꝫ quidē ꝑpetuo carcere vel exilio: qn̄qꝫ etiā morte: in qua non cōſideratur

Hugutio.

occiſionis hora: ſed potiꝰ ꝙ in perpetuū auferat̄ a ſocietate viuentiū. Eſt tamē hic notandū ꝙ vt dicit Hug. hic: hoc nō eſt generaliter verū: niſi vel de dolore interiori: qui eſt quedā pena: q ſemꝑ quādiu occurrat pctōꝝ noſtroꝝ memoria habere debemꝰ de pctō cōmiſſo: hec enī pena qn̄cūqꝫ incipit ſemꝑ durare poſt pctm̄.

Exponit literam.

¶ [Pena ergo]. i. dolor de pctō cōmiſſo [eſt]. i. dꝫ eſſe [ꝓductior]. i. vlterius poſt pctm̄ durare. ſ. qn̄cūqꝫ peccatum ad memoriā reuocabit̄: vt dictū eſt pōt etiā intelligi de illa pena: q nobis cū originali naſcit̄: ſicut ſunt penalitates nobis ꝓuenientes: q ſcꝫ ꝓductiores ſunt: ꝙ culpa. qr poſt culpā manēt. Et de hoc aſſignant̄ quatuor rōnes in lr̄a. pria [ne parua putaret̄ culpa] qua offendit̄ diuina maieſtas, ⁊ per ꝯn̄s cōtemnitur, ⁊ ꝓ nihilo reputarent hoīes offenſas dei cōmittere ſcđa [ad demōſtrationē] quāta ſit miſeria, ⁊ infinitas humane nature [debite]. i. que merito originalis pcti inflicta eſt: de quo Job. xiiij. hō natus de muliere breui viuēs tpe replet̄ multis miſerijs. tertia [ad emundationē labilis vite]. i. ad purgationem delicti: in quo qs labit̄ in hac vita. quarta [ad exercitationē] neceſſarie ad ſalutē [patiētie] vt in Job. [tēporalis pena nō retinet] qr eterna iam remiſſa eſt in baptiſmo: vel in penitentia ſiue in cordis cōtritione [ira dei] in deo enī proprie non eſt ira nec animi ꝑturbatio: cū ſemꝑ ſit immutabilis. dicens Malach. iij. ego deus ⁊ non mutor ⁊c. ſed dicitur iratus qr ad modū irati in ſe tamē placatus per rectā iuſtitiam peccata punit. ſed de hoc ſuperius. di. j. circa. §. ſacri locuti ſunt.

Ex perſona. Octaua authoritas ſed de hac ſupra eſt habitum, diſtinct. j. §. econtra. c. perſonam.

Uale digne. Nona authoritas q ſmaragdi eſt imo iſidori. lib. ij. de ſummo bono. c. xiij.

Exponit literam.

¶ [Digne] ⁊ ita ꝙ valeat ad ſalutē eternā [iterū non cōmittat] actu vel volūtate. i. ꝓpoſitū nō cōmittendi habeat [lauat laterē crudum]. i. qui inutiliter laborat.

Penitētes. Decima authoritas que eſt Aug. i ſermōe de pnīa: in qua exhortat̄ ad verā pnīam.

Exponit literam.

¶ [Si tamē eſtis penitētes]. ſ. vere affectu, ⁊ effectu: corde, ⁊ opere. [mutate vitā]. i. cōuerſationē veſtrā in melius. [recōciliamini deo] per cordis ꝯtritionē [cū cathena]. i. in mādato, ⁊ obediētia eccl'ie: ſcđm ꝙ eccl'ia ꝑ ſuos ſacerdotes iterū habētes claues vos ligauit. Et eſt ſimile. j. q. j. iudices. de qua Mat. xviij. quodcūqꝫ ligaueris ſuꝑ terrā ⁊c. [audis] loquit̄ ꝯ̄ falſos penitētes [ligaturā]. ſ. in eccl'ia [⁊ deo putas impoſturā facere]. i. falſum: aut deceptionē imponere [qđ]. ſ. iniuſte ligaris ab eo [deus]. i. cū ſit iuſtus nulli iniuſtitiā irrogat qr in. ps. x. dr̄. iuſtus deꝰ ⁊ iuſtitias dilexit [pnīam agis]. ſ. exteriorē. i. opera exteriora: qualia ſolent facere veri penitentes [genua ⁊c. ⁊ irrides ⁊ ſubſannas] qr. ſ. ficte penitēs te hūilias: ⁊ ſuꝑbe cōtēnis. vt in. c. ſeq.

1 ☞ Subſannare quid dicatur.

Irriſor eſt. Undecima authoritas q eſt Iſidori li. de ſummo bono. c. xv.

Exponit literam.

1 ¶ [Agit] actu vel volūtate [ſubſannare†] ille ſubſannat: qui toruo vel conſtricto naſo aliquē deridet, ⁊ certe peccator qui pnīam fingit naſum cōtrahit: fetorem peccati nō ſentiēs: nec odor bone vite ⁊ fame eū delectat, ⁊ quantū in ſe eſt deū deridet: qui ficte ſe humiliat ⁊ ſuꝑbe cōtemnit. vnde de pctōribus dicit̄. ij. Eſdre. j. oēs ſubſannabunt deū in angulis. ⁊ hiere. xx. oēs ſubſannant me. alia ſunt plana [lauamini.] Eſa. j. c. ſ. lauacro baptiſmi [⁊ mūdi eſtote] ſeruate innocētiā in baptiſmo ꝑceptā loquit̄ ad nō baptizatos: vel lachrimis ſine lauacro pnīe ſi loquit̄ ad eos: q poſt baptiſmū inquinauerūt veſtimēta ſua. [Et mūdi eſtote]. i. ꝑſeuerate in mūdicia, ⁊ puritate ꝑ pnīam recuperata [poſt lauacrū mundus eſſe ⁊c.] verba ſunt iſidori exponētis dictū Eſa. [lauātur nec mūdi ſunt ⁊c.] qr illa mūdicia momētanea eſt: nō perſeuerans non perducit ad vitam eternam. vt in ſequēti capitulo.

Inanis eſt. Duodecima authoritas: q eſt Augu. li. j. ſoliloquioꝝ in qua continetur eadē ſnīa, ꝙ nihil valet pnīa quam ſequens culpa maculat. dicit ergo.

Exponit literam.

¶ [Inanis eſt ⁊c.] ſcꝫ ad vitā eternam obtinendā. vel inanis eſt: carens fructu vere pnīe. q eſt vitatio geenne, ⁊ adeptio glorie. vel inanis eſt: qr cūcta bona opera prius facta reddit inania. ſ. vacua vite eterne [vulnus iteratū tardiꝰ ſanat̄.] Rō eſt. qr ꝑtes frequētius ꝑ vulnus diuiſe ⁊ magis indurate minus pn̄t cōiungi, ⁊ conſolidari. Sic qr vulnera pcti reiterātur: tardius ad vnitatē charitatis ⁊ gratie reddunt̄. Eſa. j. vulnus ⁊ liuor plaga tumēs nō eſt circūligata medicamīe. ſ. pnīe. nec fota oleo pinguedinis gratie: nihil valet ad vitam eternam conſequendam.

Uia admiſſa ⁊c. xiij. authoritas que eſt Greg. i paſtorali.

Exponit literam.

¶ [Admiſſa]. i. pctā [nec tn̄ deſerūt] diu redeuntes ad eadem: vel alia. vel nec deſerunt. ſ. propoſito vel affectu [vt mundi ad ſordes]. q. hec inde ſequitur.

Baptizantur. xiiij. auctas. q eſt Greg. in moralibus exponētis verba Jeſu filij Sydrach. eccle. xxxiiij. vbi dr̄ q baptizat̄ a mortuo, ⁊ iterꝫ tangit mortuū qđ ꝓficit lauatio eiꝰ. ſic hō q eſt ⁊c. hoc exponit hic Grego.

Exponit literam.

¶ [Baptizātur]. i. abluunt̄ ⁊ lauant̄ [a mortuo]. i. ab imūditia ꝯtracta ex tactu mortui. tāgit qđ fiebat i antiq̄ lege, ꝙ ſi aliqs tāgebat corpꝰ hoīs mortui erat imundꝰ. vij. diebꝰ: poſtea aſꝑgebat̄ aqua aſꝑſionis die tertio, ⁊ ſeptimo, ⁊ ſic mūdabat̄. qđ ēt tangitur ⁊ exponit̄ de ꝯſe. di. iiij. nequaquā [q mūdat ſe fletibꝰ] maxie interioribꝰ a pctō. [Sꝫ poſt baptiſma]. i. poſt ablutionē ⁊ emūdationē factā mortuos tāgit: q culpas poſt lacrimas repetit.

In caſſum. xv. auctas: q eſt eiuſdē Greg. in moralibꝰ.

Exponit literam.

¶ [Deſerat̄] ꝓ tāto in caſſum ⁊ in vanū dr̄ agi bonū: ſi an̄ terminū deſerat̄. qr talis coronā ⁊ p̄miū vite eterne nō cōſequit̄: cū corona nō det̄ incipiētibꝰ: ſed ꝑſeuerātibꝰ vſqꝫ in finē. Mat. x. q ꝑſeuerauerit vſqꝫ i finē hic ſaluꝰ erit [fruſtra] ad cōſecutionē termini ⁊ finis verū bonū qđ agit̄ ⁊ ſi deſerat̄: lꝫ nō valeat ad btītudinis ꝯſecutionē vꝫ tn̄ ad alleuiationē pene. qr ꝑ hoc ꝙ bonū agit̄: ⁊ nō malū pro tūc minus peccat, ⁊ nō punit̄ qr ſcđm mēſurā delicti: erit plagarū modus. Deute. xxv.

Diuiſio.

Sed verba diffinitiōis. Iſta eſt. ij. ꝑs ꝓncipalis huius diſtīctiōis: i q ſoluit auctes īductas: q videt̄ ꝓbare. ꝙ pnīa nō valeat iterari, ⁊ p̄mo rn̄det ad. c. i qbꝰ ponit̄ diffinitio pnīe ⁊ ad illa q ſequūt̄ ex illa diffinitione. ſcđo rn̄det ad q̄ſdā alias auctes. ſ. c. ille pnīam. ⁊ ad aliq̄ ſequētia ⁊. c. repiūt̄. i. iij. repetēs ſolones ad. c. reperiunt̄ ſoluit al's authoritates: q vident̄ contrarie.

trarie ſcđa ibi: in. §. ex perſona. tertia ibi: in. §. hac authoritate. ſoluēdo ergo primā dicit. ꝙ verba diffinitionis pnīe quam ſimpl'r poſuit Ambro. [nō ad diuerſa tpa ſꝫ ad idem tps referunt̄] vt ſit ſenſus: ꝙ nō ꝯmittat opere. vel volūtate: imo propoſitū nō ꝯmittēdi habeat. Hūg. [⁊ iterū alia ꝯmittat] opere vel voluntate [adhuc pnīam]. q. diceret nō vere penitet. Hug.

Hugu.

1 ☞ Enchiridion quid dicatur.

Sane. ⁊c. inducit gratianus aliquas authoritates in fauorē rn̄ſionis date. Et p̄ma

1 eſt iſta Aug. in enchiridion† q liber ſic dictus eſt qr manibus portari poteſt pre ſui breuitate. idem eſt ꝙ liber manualis. dicit hic errorē cauendū eſſe quorundā: qui quotidie peccabāt mortaliter: ⁊ nihilominus per eleemoſynas quas quotidie faciebāt credebāt ea poſſe redimere. ſed errabant iſti: qr cū eleemoſynis ſit deus rogādus: vt de p̄teritis nobis ꝓpitiet̄: nō eſt emēdus: vt male viuēdi licentiā credamꝰ eleemoſynis cōparare.

Exponit literam.

¶ [Nephāda]. i. mortalia [regnū] gal. v. [ꝑpetrāda]. i. poſſe ꝑpetrare quādā ſecuritate eleemoſynarū. hu. [propitiandus]. i. placādus: ſiue rogādus: vt fiat propitius [laxamentū]. i. licētiā [ꝙuis miſerādo ⁊c.] plana ſunt.

1 ☞ Preceptum quod quis faciat ſibi eleemoſynam an detur conuenienter.

2 Eleemoſyna poteſt fieri dupliciter.

3 Ordo eſt in eleemoſyna facienda.

Qui vult ordinate. Iſta authoritas eſt eiuſdem beati grego.

Queſtio.

¶ Pro cuius pleniori intelligentia. queritur

1 †vtrū conuenienter det̄ preceptū ꝙ qs faciat ſibi eleemoſynā. Et vr̄ ꝙ non maxime qr vr̄ impoſſibile ꝙ qs poſſit ſibi facere eleemoſynā.

Primū ar.

¶ Primo ſic. eleemoſyna eſt actus liberalitatis vel iuſtitie. ſꝫ he virtutes ꝓpter hoc ꝙ in cōiunctione cōſiſtūt nō ſunt niſi ad alterū: vt de iuſtitia dr̄. v. ethi. ergo eleemoſyna non pōt eſſe ad ſeipſum.

Scđm ar.

¶ Scđo ſic. nullus dat niſi qđ hʒ: nec aliqs recipit: niſi qđ nō hʒ: ſꝫ nullus pōt aliqd ſimpl'r habere: ⁊ non hr̄e. ergo nullus pōt ſibi dare eleemoſynā.

Tertiū ar.

¶ Tertio ſic non eſt datum preceptū de diligendo ſe: qr natura ad hoc inclinat. cum ergo natura vnūquēqꝫ ordinet ad ſibi ſubueniēdum inquantū pōt: non ad hoc debuit poni aliqua admonitio ſiue p̄ceptū.

Quartū ar.

¶ Quarto ſic. nulla miſeria tm̄ mouet in aliquo: quātum in ſeipſo. ergo cū miſericordia det̄ ex eleemoſyna q eſt cōpaſſio miſerie vr̄: ꝙ ſenſus proprie miſerie ſufficit ad hoc ſine exteriori doctrina: aut exhortatione. ergo non debuit de hoc eſſe admonitio aliqua ſcripture.

Opponit ⁊ Rn̄det.

¶ In oppoſitū eſt tex. pn̄tis capl'i. ¶ Rn̄deo dicēdū ꝙ ꝯueniēter eſt datū preceptū de eleemoſyna faciēda ſibiipſi. Et ptꝫ hec ꝯcluſio primo authoritate ſacre ſcripture: in q nihil precipit̄: niſi ꝙ ꝯueniēs ſit. dr̄ enī ecc. xxx. miſerere anime tue placens deo. ¶ Rōne aūt argumētorū p̄mo loco factoꝝ: ⁊ intelligētia ꝯcluſionis eſt notādū iuxta

S. Thom. 2

ſanctū Tho. in. iiij. di. xv. †ꝙ eleemoſyna pōt dupl'r fieri. ſ. per collationē alicuius rei tpalis: ⁊ hoc mō nullus ſibi eleemoſynā facere pōt: vel per exercitiū alicuius actus ſpūalis: vel corporalis: ⁊ qr homo rōne diuerſarū ptiū in ſe ipſum agere pt̄ ſicut aīa mouet corpus ⁊ vna pars anime mouet aliam ideo talem eleemoſynā aliqs pōt facere ſibiipſi ad ſubueniendum ſibi in corporalibus: vel ſpūalibus. ¶ Nūc ad rōnes in oppoſitum.

Ad primū arg.

Ad primā rn̄det̄: ꝙ liberalitas ſm ꝙ ꝯſiſtit in donationibus ſiue dationibus nō pōt eſſe ad ſeipſum: ſꝫ ſm ꝙ ꝯſiſtit in ſumptibus pōt eſſe ad ſeipſum ſicut ⁊ illiberalitas. ſunt enī aliqui illiberales ad ſeipſos: q ꝓpter cupiditatē rerū neceſſaria ſibi ſubtrahūt. Sꝫ iuſtitia nullo mō pōt eſſe ad ſeipſum: qr hʒ rōnē equalitatis: q ſemꝑ ad alterū eſſe dꝫ.

Ad ſcđm.

¶ Ad ſcđam ptꝫ rn̄ſio ex dictis ꝓcedit ar. rō ac ſi ꝑ modū collationis alicuius rei tpalis poſſet hō ſibiipſi eleemoſynā facere: qđ nos negamꝰ. ſꝫ

Albertus.

ꝑ exercitiū actus alicuius vt dictū eſt: vel dicēdū ſm Albertū in. iiij. di. xv. ꝙ lꝫ hō non poſſet ꝓprie ſibi dare ſpūalia: pōt tn̄ facere: vn̄ ſibi det̄: ⁊ ſic quodāmō dicet̄ dare eo mō: quo dare

Ad tertiū. Albertus.

dicit̄ q facit vt det̄. ¶ Ad tertiā rn̄det idem dn̄s Albertus: ꝙ nō habemꝰ p̄ceptū de eleemoſyna corporali nobis fiēda. qr in corporali ſatis nobis ꝯpatimur: ⁊ natura īclinat ſꝫ de ſpūali. Et cū dr̄ ꝙ nō eſt datū p̄ceptū de diligēdo ſe. rn̄det ꝙ imo: ⁊

Ad quartū. Albertus.

hoc in p̄cepto de diligēdo ꝓximū vt ait Aug. ¶ Ad q̄rtā rn̄det̄ ſm eūdē dn̄m Albertū: ꝙ miſeria ꝓximior eſt i nobis quā in alio: ſi ſentit̄ vt miſeria corꝑalis ſpūalis aūt miſeria q veriꝰ miſeria eſt ꝙ corporalis nō ſentit̄ vt miſeria: ſꝫ vt bonū ꝓpter pcti dulcedinē. Et iđ ſpūalis eleemoſyna q ſupplet pcti defectū indiget āpliori admonitiōe: ꝙ exterior ſi eſt corꝑalis. multa alia circa eleemoſynā diſput animꝰ. ſ. di. j. circa capl'm medi

3 cina. Lr̄a.

Exponit literam.

¶ [Ordiāte dare] no. ꝙ †ordo eſt i eleemoſyna faciēda ſicut ⁊ in ipſa charitate [eleemoſynā a ſeipſo] dꝫ enī hō aīe ſuā eleemoſynā facere: alēdo eā pane doctrine celeſtis: potando eā aqua ſapiētie ſalutaris: veſtiēdo eā veſtibus virtutū: extrahēdo eā de carcere pcti: ⁊ ſimilia [eſt enī] eleemoſyna opus miſericordie: de qua dictū eſt ecc. xxx. placeamus. tūc ergo ordinate fit eleemoſyna: cū ita fit: vt deo placeamus. qđ tūc ꝓculdubio fit cū a nobis incipimus: parū quidem proficit nobis in alios miſericorditer effundi: ⁊ in nos crudeles exiſtere. miſerere ergo anime tue: qui cupis placere deo.

De quotidianis. Iſta eſt authoritas beati Aug. in enchiridion. c. lxxj. nō chry. vt dr̄ hic de venialibꝰ: ⁊ de deletione eoꝝ: ⁊ de oratione dn̄ica ſupra diſputauimus. di. prima circa. c. tres aūt ſunt. ⁊ ideo hic tranſeundū eſt.

Exponit literam.

¶ [De quotidianis] hoc eſt de venialibus [taliter patri] ꝙ ſint filij: ⁊ veraciter dicere poſſint pater noſter [delet etiam] nō eſt huius litere ſenſus qui datur ex gl. vt oratio dn̄ica videatur ſe extēdere aliquo modo ad deletionē peccatoꝝ mortaliū in hac vita: ſed ſenſus eſt: ꝙ oratio dn̄ica ⁊ alia eccleſie ſuffragia valent fidelibus defunctis: qui vita penitendo in melius cōmutata ab hac vita decedunt: ad remiſſionē pene purgatorij: quā pro ſceleribus geſtis in hac vita exſololuunt ſm illud. ij. machab. xij. ſancta ⁊ ſalubris eſt cogitatio ꝓ defunctis exorare: vt a peccatis ſoluātur [ſic quemadmodū] dignū quippe eſt vt qui petit ſibi a deo dimitti peccata: ſuis etiā debitoribꝰ dimittat [vt veraciter dicat̄ ⁊c.] i. fiat qđ dr̄ [⁊ ipſa eleemoſyna eſt] iſtud enī eſt de operibus miſericordie ſpiritualis veniā petentibꝰ indulgere.

Nihil prodeſt. Iſta ē authoritas pij pape.

Exponit literam.

¶ [Nihil prodeſt] ſcꝫ ad vitā eternā. de hac autoritate que ponitur de cōſe. di. v. ſatis diximus vide ibi. Ad quid aūt valeant bona opera facta extra charitatem dicetur in fine huius diſtinctionis.

Ex perſona. Hec eſt ſcđa ps in qua magiſter gratianus ſoluit oēs authoritates: que

Exponit literam.

dicunt ꝙ pnīa nō ſit iterāda. ¶ [Ex pſona huius] vult dicere ꝙ iuxta p̄miſſam diſtinctionē quā ſupra poſuit de pſona penitentis: ſunt intelligēde authoritates ſanctoꝝ inducte: videlicet ꝙ pſona que penitet ꝑ idē tps nō pōt vere penitere: ⁊ velle manere in pctō: vel hr̄e ꝓpoſitū redeūdi ad pctm̄. ſꝫ bene pōt penitere de pctō vno tpe: ⁊ ſm aliud tps velle peccare. Et hoc mō intelligēde ſunt authoritates īducte: ſicut etiā diſcurrēdo ꝑ eas ſupra explanauimus. illud aūt Ambroſij. reperiūtur de ſolenni dicit intelligēdū: que apud quoſdā ſemel celebrata nō reiterant̄. qđ ꝓbat authoritate aug. q ſequit̄. ¶ [Quāuis ⁊c.] qr iſta authoritas hr̄. ſ. di. vj. Et ſuperiꝰ aliqd dictū eſt de ea ideo nihil hic de pnīa ſolenni diſputare volumus [medicina vilis ⁊c.] aſſignat̄ rō: q̄re ſolēnis non reiterat̄: videlicet ne nimis vilis vel minus vtilis eſſet egrotis. qr ſi ſepe repeteret̄ vilis reputaret̄. minus ēt vtilis eſſet: q̄ſi penitētes ſolēniter hāc pnīam ſcirēt poſſe iterari: citiꝰ forte in pctm̄ laberent̄. nūc aūt cū ſciant nō poſſe iterari: putāt ſi amplius peccarēt non poſſe veniam conſequi: ⁊ ideo peccare ceſſant: qr timent. ſupra di. l.

1 ☞ Penitentie perfectio eſt ſecundum eſſe: ⁊ ſm bene eſſe.

Hac authoritate. Iſta eſt tertia pars i qua gratianꝰ ſoluit alias authoritates: q vident̄ ꝯ̄ire. Dicit ergo.

Exponit literam.

¶ [Hac authoritate]. ſ. p̄cedēte Aug. [ꝙuis] habent̄ duo. p̄mū eſt ꝙ ſoluit̄ auctas illa Ambroſij [reperiūtur]. ſ. ꝙ de ſolēni pnīa intelligit̄ ſm eſt ꝙ hr̄: ꝙ poſt p̄mā pnīam venia dat̄ [alioq]. i. niſi ꝑ p̄mā pnīam daret̄ venia: nequaꝙ diceret̄ [ꝙ iterū parceret deꝰ] qr niſi p̄us pepercíſſet: nō diceret̄ iterū parcere. ſicut dictū eſt in proximo capl'o: quāuis [ſatiſfactio]. i. illa auctas ſupra poſita. c. iij. [vade]. i. iſta auctas q poſita eſt ſupra in. c. ſi apl's [eūdē intellectū hn̄t] vt. ſ. illa v̄ba nō ad diuerſa tpa: ſꝫ ad idē tps referant̄: vt. ſ. eo tpe q quis deflet ꝯmiſſa nō ꝯmittat: nec velit peccare: nec indulgeat aditū ſuggeſtionis pctōꝝ [illud aūt qđ in libro de pnīa dr̄ vcꝫ ꝙ pnīa eſt q̄dā dolētis vindicta ⁊c. de pfecta intelligēdū eſt]. i. perfectoꝝ: quos eos vocat: nō qui per votū aut in ſigno habitus religionis ad perfectionē ſe obligāt: ſed eos qui cōtinuant pnīam ſuā vſqꝫ ad mortē. Eſt enī vt inquit ma-

1 gnus Albertus in. iiij. di. xiiij. †ꝑfectio pnīe ſm eſſe ⁊ ſm bene

Albertus magnus.

eſſe. ſm eſſe q̄tuor exigūtur ad ꝑfectionē pnīe. ſ. remotio a malo: dolor de cōmiſſo: propoſitū nō ꝯmittēdi: ⁊ diligētia ſatiſfaciēdi. ſm bene eſſe perfectio attendit̄ qn̄ etiā actu ꝯtinuat̄ vſqꝫ ad mortē. hec ille. iſti duo modi tangūtur hic in lr̄a: cū dicitur ſicut charitas alia eſt. ſicut i charitate ſunt gradus: ita etiā in pnīa. Quedā pnīa dr̄ vno modo perfecta: ⁊ alio modo imperfecta. Et ita tanguntur duo modi perfectionis pnīe: primus eſt

quo pnīa dꝛ perfecta: que ꝯtinet in ſe verū gemitū cōtritionis cum dolore ꝯmiſſorū: ⁊ ꝓpoſito nō cōmittendi cū alijs premiſſis: qbus integraꝛ tota eſſentia pnīe: ⁊ iſta eſt ſufficiens ad ſalutē. ſecundus modus perfectionis eſt: que dꝛ pfecta pnīa: que ꝯtinuaꝛ vſqꝫ ad finem vite. dꝛ aūt ꝙ ſm primū modum perfectionis intelligiꝛ illud io. chry. vbi ſupra cū ait. perfecta pnīa ⁊c. Scōm modum perfectionis intelligitur Aug. pnīa eſt vindicta ſemper ⁊c. illud autē ſi pnīa finitur ⁊c. planum eſt de iſta vero opinione quam narrat: an videlicet peccata dimiſſa redeant. in. iiij. di. fiet ſermo.

Quod autem. Per pnīam. iſta eſt tertia pars huius diſtinctionis: in qua expoſitis iam authoritatibꝰ inductis ad ꝓbādum ꝙ pnīa nō eſſet iterāda: ⁊ ꝙ pnīa poſtquā pctm̄ non obtinet veniā: nūc incipit ꝓbare oppoſitū ꝑ multas authoritates

Diuiſio.

⁊ exēpla: videlicet ꝙ pnīa ſepius itereꝛ: ⁊ ꝙ ſepius per pnīam pctā remittanꝛ. Et poteſt hoc diuidi in ſex partes. pmo quidē probat illud authoritate ſacre ſcripture. Et beati hiero. ſecundo exēplo: principaliter exemplo Dauid. tertio exēplo achab. quarto exēplo niniuitarū. quinto authoritate Augu. ſexto ad idem ꝓbandū improbat opinionē eoꝝ: q dicūt pnīam poſt baptiſmū ſemel tm̄ eſſe vtilē. ſcđa ibi: in. §. Dauid quoqꝫ. tertia ibi: ecce cuiꝰ pnīa. quarta ibi: in. §. niniuite. quinta ibi in. §. frequenter. ſexta in. §. ſiue quiſquis dicat. dicit aūt magiſter gratianus in primis ꝙ per penitentiam non ſemel tantum ſed ſepiſſime peccata remittuntur probat authoritate primo.

Septies. Inducit primo gratianus hoc. c. in quo tres includuntur authoritates ſacre ſcripture quibus manifeſte probatur: ꝙ penitentia ſepe iteratur ⁊ ꝙ per pnīam peccata remittātur. iſta authoritas lꝫ hiero. aſcribaꝛ nihilominus tm̄

Exponit literam.

in principio ſui eſt ſalomonis. Et hꝛ ꝓuer. xiiij. Exponiꝛ dupl'r tm̄, ꝗcquid dicat gl. pmo de pctō veniali, per ꝙ ſepties. i. multoties poniꝛ infinite. cadit hō: vt in alio quā in deo finē cōſtituat, ſꝫ tm̄ cadit a pfectione actus. qꝛ actuꝫ facit, quo in deū

S. Thom̄.

non tendit, eo ꝙ inordinate ei qđ eſt ad finē inheret. non tm̄ ita ꝙ illud ꝙ eſt ad finem ꝯſtituat finē, vt dicit ſanctus Tho. in ij. ſniarum. di. xlij. [⁊ reſurgit] penitendo ⁊ corrigendo id: qđ minꝰ ordinate geſſit. vel pōt itelligi de pctō mortali [ſepties] i. aliquoties [iuſtus cadit] mortaliter peccando, ⁊ reſurgit ſtatim. qꝛ ſtatim penitet ⁊ ꝯpūgitur dolens de caſu, ⁊ ſic redit ad ſtatum gratie ⁊ charitatis. vnde vꝛ nō cecidiſſe ⁊ ſic [iuſti vocabulum non amiſiſſe] qꝛ per pnīam ſtatim poſt caſum reſurget [⁊ non ſolū ſepties ſed ſeptuagies] ſcđa authoritas euāgelij, ⁊ habeꝛ Mat. xviij. [ſeptuagies ſepties] finitū ꝓ infinito i. quotieſcūqꝫ, ⁊ qñcūqꝫ. Hu. [cui plus] tertia authoritas euāgelij Luc. vij. Et eſt verbū dñi ad phariſeū murmurantē contra Xpm̄, qꝛ Mariam Magdalenā lauare ⁊ inungere pedes ſuos paſſus fuerat [plus diligit] ideſt ex pluribus tenetur diligere. Aug.

Augu.

Dauid quoqꝫ. Secūda ps vbi exēplo Dauid probat intentionē ſuā. de cuius

Exponit literam.

pnīa Hiero. ait. ¶ [Totā pnīam peccatori ⁊. vñ. ps.] iſte dꝛ eſſe vnus de ſeptem pnīalibus, quē Dauid penitēs compoſuit [vxorē vrie]. ij. reg. xj. hꝛ hiſtoria [tranſtulit]. ſ. quo ad culpā ⁊ reatū pene eterne, non aūt quo ad penā temporalem. vt. ſ. e. di. j. ſi pctm̄ [conuerſus ad lachrimas] ecce rectus ordo, vt pcedat in primis ꝯpunctio lachrimoſa [miſerere mei deꝰ ſm magnā miſericordiā tuā] gl. naturalē, cuius miſericordie natura eſt diuina, q. d. ad tuā miſericordiā ꝯfugio, vt grauibus vulneribus tiriacam remiſſionis infundas [miſericordiā dico magnā] qꝛ magna eſt miſeria mea: ⁊ ideo magnā exigit medicinā. Et ſubdit [magnū pctm̄ magna indiget miſericordia multū] alia lr̄a hꝫ, amplius laua me dñe ab iniquitate mea ⁊c. glo.

Auguſt.

Aug. amplius q̄ ab actu pcti, qꝛ plus peccaui, q̄ actu. qꝛ ſciēter ⁊ ex volūtate vtrūqꝫ feci [tu vero amplius laua me] vt nō culpā operis, ſꝫ etiā reatū voluntatis abſtergas: vel amplius laua me, q̄ petere intelligam [laua] dico ⁊ [mūda me] ⁊ ſic laua ⁊ mūdes me. lauātur enim q̄dā q̄ nō tm̄ ſunt pura [qm̄ iniquitatē meā ego agnoſco] non diſſimulo, ⁊ peccatū meum ⁊c. gl. non hꝫ peccatum poſt tergum, vt prius habuit cū negligeret. poſt tergū enim habuit, cū rex ſniam in diuitē qui rapuit ouem pauperis dedit oblitus ſui [tibi ſoli peccaui] gl. tibi ſoli dico munda me, ⁊ merito te oro, vt mundes, quia peccaui in me carnis voluptate ſꝫ tibi qꝛ rex es omnibꝰ ſuperior: ⁊ ideo a deo tm̄, q eſt eo ſuperior puniendus ſequitur [malum coram te feci] qui vbiqꝫ pñs, ⁊ te pñte peccare non erubui [vt iuſtificeris]. i. vt iuſtus ⁊ verax inueniaris [in ſermonibus tuis]. i. in verbis, que dixiſti [cuius verba non tranſeunt, ſꝫ implenꝛ] huius ptis ſunt varie expoſitiōes, ſꝫ ad propoſitū illa vꝛ magis conueniens: vt loquaꝛ ꝯ illos, q dicebāt ꝑpter pctā Dauid deū nō ipleturū ꝙ ꝓmiſerat. ſ. Xpm̄ ex Dauid naſciturū: quos ꝯtra dicit Dauid loquēs ad Deum patrē. ideo munda: vt me mundato macula mea non impediat veritatē tue ꝓmiſſionis [iuſtificeris]. i. iuſtus ⁊ verax reperiaris [in ſermonibꝰ tuis] qui ſunt de promiſſione xp̄i: quā mihi feciſti [⁊ vincas]. i. oſtēdas illos mendaces [cū iudicaris] ab eis nō facere qđ ꝓmiſiſti [concluſit] ad ro. xj. ad gal. iij. deus enim ſic omnia concluſit ſub pctō: nō ꝙ deus ſit cā efficiēs culpe: ſed ſolū permittit quā fieri deus ſumme bonus: ſumme ſapiens: ⁊ ſumme iuſtus nō permitteret: niſi inde bona eligeret. vt dicit Augu. in

Auguſt.

enchi. ca. xxviij. Elicit aūt deus ex hoc multa bona. Elicit em̄ bonū iuſtitie puniendo peccatū. Elicit bonū mīe: penitētibus miſerēdo. Et hoc bonū tangit apl's dicens [vt oībus miſereatur] oībus. ſ. vere penitētibus iuxta illud ſapientie. xj. miſereris oīum: vel oībus. qꝛ etiā malis miſereꝛ: dū eos punit citra condignū. ipſe enim ſic eſt miſericors: vt ꝙ quātū eſt in ſe poteſt ⁊ ſufficit omnibus miſereri: ſed quod aliqui miſericordiā nō conſequantur prouenit ex eorum culpa. elicit enim bonum humilitatis: vt qui peccando ſuperbe ſe extulerant: quaſi deiecti ⁊ in multis miſerijs conſtituti de peccatis doleant: ⁊ coram eo ſe proſternant: per cor contritum: ⁊ humiliatum: pro fecit Dauid in ipſa peccatorum confeſſione [vt trāſiret in doctorē ⁊ magiſtrum] pnīe alijs [confeſſio ⁊ pulchritudo coram eo]. i. ex confeſſione factus eſt pulcher coram deo. vnde gl. ſuper. ps. xxv. ita ait. confitendo ſic homo de fedo pulcher. ſi ergo amas pulchritudinem: cōfitere vt ſis pulcher. ideſt iuſtus. ideo primo dixit [confeſſio ⁊ poſt pulchritudo coram eo] ſiue ſm aliam literam in conſpectu eius. Tales enim ipſum cōſpiciunt: ⁊ cōſpiciūtur ab eo: ⁊ hoc eſt qđ ſequitur [vt qui fuit ⁊c. peccata ſua confeſſus] dicat enumerando miſerias ſuas illud ps. xxvij. corrupte ⁊c. [putruerunt] gloſ. q. d. iniquitates ſunt ſupergreſſe [qꝛ cicatrices mee]. i. plage peccatorū putruerūt: ⁊ fetent mihi [in ſanitatis decorem commutat] ecce quomodo confeſſio peccati inducit decorem anime.

1 ☞ Apologia quid dicatur.
2 Reſurgentes per penitētiam an ita fortius reſurgant: vt ſemper in maiorem gratiam ſiue charitatem reſurgant.
3 Peccatum quare dicatur donari.
Et quare deleri. nu. 4. Et quare tegi. nu. 5.
6 Iniquitas et peccatum verba iſta dupliciter poſſunt diſtingui.
7 Dauid voluit puniri vt liberaret populum.
8 Dauid an fuerit iuſte punitus pro enumeratione populi.
9 Dolus an fuerit in peccato Dauid. Et nu. 10.

1 **Ille rex.** Iſta eſt authoritas beati Ambroſij in apologia Dauid† dicitur autem apologia liber excuſatorius Dauid. ¶ Pro intelligentia aliquorum que in hoc. §. tanguntur
2 de his que a peccatis reſurgunt. queritur † vtrum reſurgentes per penitentiam ita fortius reſurgant vt ſemper in maiorem gratiam ſiue charitatem reſurgant. Et arguitur. Primo quod ſic ex textu preſenti. Et ex illo Apoſtoli. ad Roma. v. vbi ſuperabundauit delictum: ſuperabūdabit inquit ⁊ gratia. ſed vbi ſuperabundat gratia: ſuperabundat charitas. ergo reſurgens per penitentiam videtur ſemper in maiorem gratiam reſurgere. ¶ Secundo ſic. ſuper illud gene. primo factum eſt veſpere ⁊ mane dies vnus dicit glo. veſpertina lux eſt a qua quis cecidit: matutina in qua reſurgit: ſed lux matutina eſt maior: quam verſpertina. ergo gratia et charitas in qua quis reſurgit eſt maior illa: quam prius habuit a qua recidit. ¶ Tertio ſic. maioris virtutis eſt quod pellit: quam quod pellitur. ſed charitas in qua quis reſurgit pellit illud quod expulit charitatem: in qua quis cecidit ergo neceſſe eſt charitatem ſubſequentem maiorem ⁊ fortiorem eſſe illo: quod charitatem expulit: et per conſequens ipſa charitate a qua quis cecidit. ¶ In oppoſitum arguitur quia innocens non eſt minus aptus ad recipiendum gratiam: quam peccator ſed primam gratiam accipit innocens ſecundam accipit peccator ergo non oportet quod ſecunda ſit maior prima. ¶ Reſpondeo dicendum ſub vna concluſione quod reſurgentes non ſemper reſurgunt in maiorem gratiam ea a qua ceciderunt: ſed quandoqꝫ in minorem: quandoqꝫ in maiorem: quādoqꝫ in equalem. iſta concluſio declaratur ſic iuxta ſanctum Thomam in. iij. parte. q. lxxxix. ar. ij. motus li. ar. qui eſt in iuſtificatione impij eſt vltima diſpoſitio ad gratiam. vnde in eodem inſtanti eſt infuſio gratie cum predicto motu li. ar. In quo quidem motu comprehenditur actus penitentie: manifeſtum eſt autem quod forme que poſſunt recipere maius ⁊ minus intēduntur ⁊ minuuntur ſecundum diſpoſitionē ſubiecti ⁊ inde

Queſtio. Primū ar.
Scōm ar.
Tertiū ar.
Opponit i contrariū.
Reſpōdet.
S. Thom̄.

⁊ inde eſt: ꝙ ſm ꝙ motus li. ar. in pnīa eſt intēſior ſm hoc penitens cōſequitur maiorem vel minorē gratiā. contingit autē intenſionē motus penitentis quādoqꝫ proportionatā eſſe maiori gr̄e: q̄ illa a qua cecidit ꝑ pctm̄: qñqꝫ aūt equali: qñqꝫ vero minori: ⁊ ideo penitēs qñqꝫ reſurgit a maiori gr̄a: q̄ prius habuerat: qñqꝫ aūt inequali: qñqꝫ etiā in minori ⁊ eadē rō eſt etiā de virtutibꝰ que ex gratia ꝯſequunꝛ. ad p̄dictorū aūt in-

Bonauen.

telligētiā eſt notādū: ꝙ vt recitat dñs Bonauētura. Matth. iij. ſentētiarū. di. xxxj. aliquoꝝ aliqñ fuit opinio: ꝙ neceſſe erat hoīem reſurgere in equali vel maiori charitate. ⁊ ad hoc ponē dum moti ſunt. tū ex conſideratione diuine diſpoſitionis ſiue predeſtinationis: tū ex retributionis diuine cōſideratione: tū ex cōſideratione noſtre reparationis. Ex conſideratione nāqꝫ diuine diſpoſitionis moti ſunt: qꝛ dixerunt ꝙ iuxta apl'm ad ro. viij. diligentibus Deum omnia cooperantur in bonū: his qui ſm ꝓpoſitum vocati ſunt ſancti: ideo diuine predeſtinationis īmutabilitas nequaq̄ ſineret hoīem labi a charitate: niſi ex caſu illo videret ſubſequentem vtilitatem. nec regnum diuine prouidētie filiū regni permitteret cadere: niſi ex hoc ſimul ꝓuideret maius bonum ex illo caſu elicere. Ex parte vero retributionis rōnem ſumpſerunt qꝛ deus opera remunerat ſm charitatis quātitatem: ex qua ſunt facta. Si ergo charitas in qua quis reſurgit viuificat opera prius mortua: ⁊ facit ea remuneratione digna: cū remuneratio adequaꝛ charitatis quātitati: in quo qs reſurgit rōcinautur ex hoc: ꝙ impoſſibile eſt minorē charitatem eſſe in reſurgente: q̄ prius fuerat in cadente. Ex parte reparationis rōcinanꝛ ſic. qꝛ quanto homo eſt ineptus ad gratiā: tanto magis indiget reparatione ad hoc: ꝙ ipſam ſuſcipiat. ſed quāto a maiori gratia cecidit: tāto magis peccauit: ⁊ magis ad gratiam ineptus fuit. reſtat ergo vt aſſerunt: ꝙ quātitas reparationis debeat ꝓportionari quātitati charitatis: a qua quis cecidit. ⁊ quātitas charitatis ſequētis mēſuraꝛ: ſm quātitatē reparatiōis: ꝓpter qđ ſequi vꝛ: ꝙ charitas ſubſequēs adequatur precedēti vel eam excedit. Et cōfirmant per illud Baruch. iiij. ſicut fuit ſenſus vt erraretis a dño decies tamen iterum reuertentes inuocaretis eum ⁊ hie. tertio conuertimini filij Iſrael: ſicut in ꝓfundum receſſiſtis. ſed hic modus dicendi eſt contra rationem: ⁊ ſenſibile experimentū: nec hꝫ ſtabile fundamentū. contra rationē em̄ eſt dicere: ꝙ ſi perfectus cadit a charitate: nō poſſit reſurgere: niſi in ſtatu ⁊ cōplemento perfectionis ſue. Et in multis apparet: ꝙ cadentes nō reſurgūt ad illā perfectionē: a qua ceciderūt: ſtabile etiā fundamentū non habent: qꝛ diuine predeſtinationis diſpoſitio non exigit: ꝙ homo ſemꝑ ꝓcedat in bono: ſed ꝙ ſit finaliter bonus dei etiā retributio nō penſat quātū ad meriti efficaciam charitatem initialem: ſed charitatē finalem. noſtra etiā reparatio ad gratiam pōt eſſe maior in eo qui minus peccauit: ⁊ minor qui magis peccauit. Et verba illa ꝓphetica nō intelligūtur de quacūqꝫ reparatione: ſed de reparatione perfecta: ⁊ pnīa conſummata: que reſtituit omnia ablata. nō autem hñt veritatem: de qualicunqꝫ pnīa: ⁊ conuerſione: ſiue reparatione. vnde cum homo reparari poſſit ad maiorem: ⁊ minorē ⁊ equalem charitatem: cōis opinio eſt. ꝙ homo etiā poteſt in maiori ⁊ minori ⁊ inequali gratia charitate reſurgere dictum

Ad primū arg.
S. Thom̄.

eſt. ¶ Ad rationes ergo in oppoſitū. Ad primā rñdeꝛ iuxta ſanctū Tho. in. iiij. ⁊ in. iij. parte. ꝙ apl's loquiꝛ de gratia redēptionis: que ſuperabundat ad delictum primi hominis: ⁊ nō

Ad ſcōm.
S. Thom̄.

loquitur vl'r. ¶ Ad ſcđam rñdetur vt ſctūs Tho. dicit in tertia parte ꝙ illa aſſimilatio vtriuſqꝫ gratie ad lucem veſpertinam. ⁊ matutinam: fit per ſimilitudinem ordinis: quia poſt lucem veſpertinam ſequuntur tenebre noctis. poſt lucem autem matutinam ſequitur lux diei. nō aūt attendiꝛ ſimilitudo propter maiorem vel minorem ſimilitudinem quātitatis. concor-

Bonauen.

dat dominus Bonauētura dicens: ꝙ charitas reſurgens nō comparatur luci matutine ꝓpter magnitudinē: ſed ꝓpter nouitatem ⁊ ordinē ad ꝓficiēdū. Et ideo in ratione illa peccatur ſm fallaciam conſequentis: qꝛ non eſt oīno ſimile hinc et inde.

Ad ſcōm.
Bonauen.

¶ Ad ſecundā rñdetur iuxta dñm Bonauenturam: primo ꝙ aſſumptum eſt verū in his: que expellūtur per mutuā actionē ⁊ paſſionem: ſic aūt non eſt de pctō ⁊ gratia. nam amiſſio charitatis non eſt propter hoc: ꝙ pctm̄ agat in ipſam eā expellendo: ſicut vna forma naturalis expellit aliā: ſed hoc eſt. qꝛ cum eſſe charitatis dependeat a duobus: videlicet deo influente: ⁊ a li. ar. ſuſcipiēte: cū li. ar. ſe a deo auertit: charitas i ſemetipſo deficit: ⁊ qꝛ li. ar. non ſe auertit: niſi peccando: hinc eſt. ꝙ charitas dꝛ per peccatū expelli: nō ꝓpter fortitudinē ipſius peccati agentis: ſed ꝓpter defectionem ipſius li. ar. ſuſcipientis. cō-

S. Thom̄.

cordat ſctūs Tho. in. iij. d. ꝙ peccatū nō vincit charitatē propter eius debilitatē: ſed qꝛ ille q peccat nō vtiꝛ auxilio charita-

Exponit literam.

tis: ⁊ ideo nō ſequiꝛ. Litera. ¶ [Ille rex] in hoc. c. ſicut tangiꝛ in gl. beatus Ambroſius multis modis nitiꝛ attenuare pctm̄ Dauid de adulterio ⁊ homicidio: magis q̄ excuſet. primo qꝛ noluit diu manere in peccato: ſed ſtatim illud confeſſus eſt: et hoc eſt qđ dicit [exiguo quidem momento] non accipitur hic
a momentum[a] pro indiuiſibili inſtanti. ſed pro breui tēpore. Et hoc intelligendum eſt poſtquā redargutus eſt a nathan propheta: qꝛ ante diu remanſerat in peccato: qꝛ antequā nathan veniret ad eum: duxerat Betſabee in vxorem: poſt mortē vrie. ⁊ ex ea ſuſceperat prolem forte ante aduētum nathan [prematura]. i. valde feſtina cōfeſſione [reddidit]. i. manifeſtabat cōfeſſus. ſecundo quia grauiter in corde doluit: qđ inde patet. qꝛ ſtatim dimiſſum eſt ei pctm̄. vnde ſubdiꝛ in litera [deniqꝫ dominum dolor intimi affectus monet vt nathan ⁊c. tranſtulit] ⁊ quo ad culpam: ⁊ quo ad reatum pene eterne [maturitas]. i. feſtinatio [ꝓfundam]. i. magnā in intimo corde manētē penitentiam [traduxit]. i. deleuit. tertio qꝛ ſancti ⁊ ſi qñqꝫ peccauit credēdū eſt: ꝙ hoc magis fiat fragilitate nature: quā libidine peccādi. Et hoc oſtendit a ſimilitudine currentiū in ſtadio dicens [ſancti ꝯſummare pinm]. i. ꝙ gr̄a conquerendi brauium eterne felicitatis agitur: de quo apl's. ij. ti. iiij. bonum certamē certaui: curſum ꝯſummaui: fidē ſeruaui: ⁊ ideo repoſita eſt mihi corona iuſtitie ⁊c. [curſum ſalutis]. ſ. operādo opera ſalutaria. [ſicubi forte vt hoīes currūt]. i. malū operanꝛ [nature magis]. i. ꝯuenit magis nature fragilitate: q̄ libidine peccati: tm̄ cū iſti reſurgunt maiores ad currendū reſurgūt: ſicut beatus petrus. vt. di. l. fidelior [velocitatis incentiua]. i. feruorē ad bene operandū [cumulaſſe]. i. auxiſſe [ergo ſic currentium] ad literam [in agone nō ſoluiꝛ curſus] ꝓpter vnū lapſum: ex quo fortiores reſurgūt [nō luctantiū etiā contentio]. ſ. ſoluiꝛ: ſi illi reſurgunt fortiores [ſed inoffenſa]. i. illibata. ⁊ integra. ⁊ non diminuta [manent certamina]. q. continua. hu. [pleriqꝫ currētes] in agone [poſt vnum vel alterū]. i. poſt vnum vel duos lapſus [gratiam maiorem] quā ſi non fuiſſent lapſi [vicerint quāto magis] huculqꝫ pendet ſnīa. i. ſi ita eſt in ſeculari certamine: quāto magis in certamine pietatis [cum beatus ⁊c. conditionis eſt]. i. humane fragilitatis [qđ ſupplicauit correctionis] lapſus cōis eſt. qꝛ cōiter ⁊ generaliter labunꝛ hoīes. oīs enim homo in hac vita peccat. eccl'. vij. non eſt homo iuſtus in terra: qui faciat bonum, ⁊ nō peccet [ſpecialis] quia nō oībus cōis: ſed quibuſdā tantū datur [confeſſio] ſalutaris: ſiue pnīa vnde apoc. ij. dedit illi tēpus. vt peniteret: ⁊ non vult penitere [Si corrupte] per peccatū [ſiue humane fragilitatis peccatū aūt donatur] idē in re vꝛ eſſe donari deleri: ⁊ tegi. ſed Ambroſius vꝛ facere in eis differentiā quā differētiā credimus tantū
3 aſſignari: quantum ad ꝓprietatem vocabulorū† donari enim diciꝛ peccatum: qꝛ mera dei gratuita volūtate indulgetur. ad titum. ij. non ex operibus iuſtitie: que fecimus nos. ſed ſecundum miſericordiam ſuā ſaluos nos fecit. ⁊ hoc ſonat verbum
4 donatur. † dicitur autem deleri. quia abluitur ⁊ lauatur per ſanguinē crucis id eſt crucifixi ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti apoc. j. dilexit nos ⁊ lauit nos in ſanguine ſuo. ⁊ Paulus ad hebr. ix. ſanguis Chriſti emūdabit cōſciētias noſtras ab ope-
5 ribus mortuis [tegitur] † peccatum diciꝛ tegi dum ad puniēdum non oſtendiꝛ diuina miſericordia parcente. ps. xxxj. beati quorū remiſſe ſunt iniquitates. ⁊ quorū tecta ſunt peccata tecta dicuntur qꝛ ſibi peccatum non imputaꝛ ad penā eternā vnde ſubditur beatus vir cui non imputauit dominus peccatum [tegitur per charitatē] charitas operit multitudinē peccatorū. prouer. x. iniquitas ſicut iuſtitia accipitur qñqꝫ ꝓ actu quo quis reddit alteri qđ ſuū eſt. aliquādo accipitur pro habitu ⁊ virtute. ſm ꝙ dicitur ꝙ iuſtitia eſt habitus a quo procedit actus. Sic ⁊ charitas aliqñ dicitur actus quo diligimus Deum ⁊ proximū. aliqñ dicitur ipſa virtus: a qua ꝓcedit ipſe actus. quo diligitur Deus ſic ⁊ iniquitas aliquando dicitur actus peccati. ⁊ ſic accipitur. j. Io. iij. peccatū eſt iniquitas aliquādo dicitur habitus vitioſus: ex quo ꝓcedit actus peccati. hec diſtinctio iniuſtitie accipitur a pho. ij. ⁊. v. ethi. ⁊ hanc diſtinctionē iniquitatis ponit hic Ambroſius. vnde ait [iniquitas eſt habitudo]. i. habitus mentis iniuſte [licet]. q. d. ꝙ iniquitas eſt vitiū quod dicitur habitus mentis vitioſe. ſed Io. in epiſtola ſua. ſ. j. io. iij. videtur dicere ꝙ ſit peccatū: qđ tamen proprie nō dicit habitum. ſed actū. actus autem diſtinguitur ab habitu. Sed pro concordia eſt reſpondendum etiam ſcōm
6 gl. † ꝙ dupliciter diſtingui poſſunt iſta vocabula iniquitatis ⁊ pcti. vno modo proprie: alio mō large ⁊ improprie. ſi ꝓprie ⁊ ſtricto modo peccatū eſt dictū: vel factū: vel concupitū contra legē dei. ⁊ ita peccatū noīat opus. Iniquitas aūt ꝓprie ⁊ ſtricto mō dꝛ vitium. i. habitus mētis iniuſte. Qui habitus cum ſit qualitas nō poteſt idē eſſe ꝙ actio: ſeu opus: ꝙ nomē peccati importaꝛ. Si ſcđo modo. ſ. large ⁊ improprie accipianꝛ vnū accipiꝛ ꝓ alio: vnde peccatū quandoqꝫ diciꝛ vitiū ſiue iniquitas. ⁊ vitium ⁊ iniquitas dicitur oīs iniquus actus: ſiue opus

a ¶ Momēto. Quid dicaꝛ momentū: qd hora qd pūctꝰ vide Pet. de ancha. in. c. nu. 7. de. i. cauſa poſ. ⁊ proprie.

malum in gñe moris [pctm̃] vr̃ exponere Ambro. q̃re Jo. di-
cit pctm̃ eſt iniquitas videlicet [q2 in ipſo pctõ eſt iniquitas.]
i. diſcordat ab equitate: ⁊ rõne: ⁊ eſt ei 9riũ vel q2 in ipſo eſt
iniquitas: ſicut cã in ſuo effectu. pcedit eñ ex iniquitate pec-
catũ. p3 ergo ꝙ iniquitas q̃nq3 dr̃ pctm̃: q2 ex ea procedit. ſicut
charitas dicitur q̃nq3 bona volũtas [pri⁹ ergo] cũ ergo habi-
tũ ſit: ꝙ iniquitas ſit radix peccati: ſequif vt q vult extirpare
pctm̃: neceſſe h3 vt prius abſcidat radicem: ⁊ ſeminariũ pcti:
q̃ eſt ipſa iniquitas. ſic quippe docet Ariſto. ij. ethi. ꝙ qui vult
excludere vnũ vitiũ: ꝙ conetur p exercitiũ virtuoſoꝝ actuum
inducere 9riam virtutẽ vitio: vt q vult excludere vitiũ intem-
perantie exerceat actus tẽperãtie: ⁊ excludif vitiũ intemperã-
tie: que opponif tẽperãtie: ⁊ ſicut eſt iſte ordo in virtutibus ac
quiſitis: ꝙ virtus expellit vitiũ 9riũ: ita eſt etiã in virtutibus
infuſis [nã diſciplina pellit imprudẽtiã ſciã ignorantiam per-

a ℂ Iniquitatem. Iniquitas oĩa pcipitat ſpecula. in tit. de appella. §. vij. v. item inſta. et §. j. v. ſed nũqd legatis.

a fecta virtus iniquitatẽ] q2 vt dicit apl's. j. ad Cor. vj. non eſt
cõuentio lucis ad tenebras [remiſſio]. i. gratia: qua remittunf
pctã [delet omne peccatũ] vtputa que 9riatur oĩ pctõ. cõtra-
ria aũt ſemper expellunt 9ria. xj. q. iij. exiſtimant. ⁊. xxxij. q. õ. j.
cum regum. [illud vero] adhuc Ambro. in attenuatione pcti
Dauid 9mendat eum: ꝙ morti ſe obtulit p plebe ſua [mirabi
le certe] ⁊ virtuoſum: ꝙ Dauid vt legif. ij. regũ. xxiiij. videns
Angelũ percutere: ⁊ interficere populũ pꝑter pctm̃ ipſius ſu
perbe numerantis ppl'm humiliter ſuum pctm̃ recognoſcens
ait. Ego ſum q peccaui: ego ſum q inique egi: iſti q oues ſunt
⁊ innocentes a pctõ illo: qd fecerũt. q. d. nihil. vertaf obſecro
7 manus tua 9 me. tꝙ eñ Dauid velit puniri: vt ppl'm libera-
ret fuit mirabile: ⁊ hoc rarũ. ſed tñ fuit virtuoſum. primo quia
iuſtũ eſt: vt ipſe punireſ: q peccauit. Scdõ fuit magne charita
tis: vt vitã ſuam poneret corporalem pro amicis. tertio q2 de
pctõ penitens primo ſeipſum obtulit ſacrificium deo iuſtitie:
deinde monitus p gad pphetã obtulit ſacrificiũ deo acceptũ
⁊ repropitiatus eſt dñs populo terre: ⁊ cohibita eſt plaga ab
Iſrael: ⁊ hoc eſt qd dicit lr̃a quo fctõ. i. dicto ſacrificio dignus

Queſtio.

8 i. dignus vt ſacrificiũ offerret. Sed hic ſurgit q̃ſt vtrũ iuſte
fuit punitus Dauid p enumeratione populi. Et vr̃ ꝙ non: q2

Primũ ar.

equa d3 eſſe iuſtitia dei: ſ3 multi alij leguntur enumeraſſe po-
pulos ſuos: ſicut Moyſes: ⁊ ſaul. j. reg. x. ⁊ ita ſub multis alijs
regib⁹ legif factũ in libris regũ ⁊ iſti nõ peccauerũt. ergo nec

Scdm ar.

Dauid peccauit in numerãdo. ergo ⁊c. ℂ Scdõ ſic. ſi Dauid
peccauit ⁊ nõ populus. ergo ipſe debuit puniri in perſona ſua
⁊ non populus. ergo. ⁊ ita nõ vr̃ iuſta punitio. ℂ Ad iſtud ſi-

Reſpõdet. Albertus.

mul vno mõ rñdent dñs Albertus: ſctũs Tho. ⁊ dñs Bona-
uẽtura in. iiij. di. xiiij. In expoſitione lr̃e ſm quos dicim⁹ ꝙ iu
ſte fuit punitus. q2 a deo nulla punitio poteſt eſſe niſi iuſta: iu-
ſtus dñs ⁊ iuſtitias dilexit. pſ. x. ℂ Ad rationes in oppoſitũ

Ad primũ argumẽtũ.

Ad primã rñdef: ꝙ rõ non pcedit. q2 nõ eſt ſimile de Dauid:
⁊ de alijs. q2 alij enumerauerunt populũ de mandato dñi ſicut
Moyſes. alij aũt pꝑter expeditionẽ ad pugnã: vt ſaul. ſ3 Da
uid numerauit pꝑter ſuperbiã. volebat eñ gloriari in multi-

Ad ſcdm.

tudine populi numeroſa. ℂ Ad ſecũdã rñdef ꝙ Dauid pec-
cãte punitus eſt ppl's: tũ pꝑter oſtẽdẽdã habitudinẽ ſiue cõ
uẽtionẽ ppl'i ad principẽ: pꝑter quã puniti ſunt filij Iſrael in

Auguſt.

pctõ achor. Joſue. vi. vñ Aug. oſtẽdif in ipſa pena achor q̃tũ
ſit bonũ in pplo ipſa vnitas: vt nõ in ſeipſis ſinguli: ſ3 in toto
partes eſtimẽtur. tũ dñs puniuit Dauid in pplo vt in eodem
punireſ: in quo gloriabaf: ſicut aliqs punif in amiſſiõe poſſeſ-

S. Thom. Bonauen.

ſionis ſue: ⁊ ſic pena populi redũdat in regem. nec tñ ppl's iſte
vt dicit ſctũs Tho. iniuſte paſſus eſt: q2 hec meruerat in adhe
ſione Abſalom. vnde dñs Bonauẽtura dicit exiſtimãt tñ ali-
qui: ꝙ iuſto dei iudicio pmiſſum ſit hoc: vt illi punirenf: q ad-
herent Abſalom. Et dicit 9ñter: ꝙ figura ⁊ inſtructio in hoc
magna fuit: vt oſtẽdaf q̃tũ malus prelatus ⁊ eius pctm̃ obeſt
ſubditis: ⁊ quãtũ eius oratio pdeſt in ipſius pnĩa ⁊ ſanctitate
[cũ Moyſes] p plebis errore in 9flatione vituli ⁊ adoratio-
ne eius. exo. xxxij. [diluit]. i. prece ſua deleuit: ſiue deleri impe-
trauit. iſta hiſtoria etiã hr̃. s. diſt. xlv. diſciplina [texit ergo] ar
guit ex dictis deducẽdo ad incõueniens. ſi quis dicere velit: ꝙ
Dauid nõ impetrauit veniã peccatorũ ſuoꝝ [texit ergo] texit
qppe imo dñs in eo: q ait. pſ. xxxj. beati quoꝝ remiſſe ſunt ini
quitates: ⁊ quoꝝ tecta ſunt pctã. beatus vir cui nõ imputauit
dñs pctm̃ ⁊c. [ſi dixit pronuntiabo] ex hoc arguit beatus am-
broſius: ꝙ ſi veniam 9ſecutus eſt de pctõ 9miſſo ex propoſito
9fitendi: quãto magis 9ſecutus eſt: q̃ñ actu eſt 9feſſus dicens
pſ. l. q̃m iniquitatẽ meã ego cognoſco ⁊c. [remiſſum eſt autem
oẽ pctm̃] quo ad culpam reatũ pene eterne [ſ3 ſpãliter de hoc]
ſ. pctõ adulterij: ⁊ homicidij. hu: [tranſtulit]. ij. reg. xij. [me-
ruit]. i. obtinuit per gr̃am [texit] charitate. j. Petri. iiij. chari
tas opit multitudinẽ pctoꝝ. ⁊ puer. x. vniuerſa delicta operit
charitas [ſ3 nec iputatũ eſt ei pctm̃]. ſ. ad mortẽ eternã [q2 nõ

Queſtio.

9 fuit i eo dolus malitie.] ℂ Circa hoc q̃rif vtrũ verũ ſit ꝙ in
pctõ Dauid. ſ. adulterij ⁊ homicidij nõ fuerit dolus. Et vr̃ ꝙ
nõ ex litera pñti. ℂ In oppoſitũ vr̃: ꝙ ipſe doloſe egit. q2 vrie

Opponit. Rñdet. Guido.

vxorẽ accepit: ⁊ vriam interfecit. ℂ Reſpõdeo dicendũ iuxta
10 dominũ Guidonẽ in expoſitionet ꝙ nõ eſt dicendũ ꝙ in pctõ
Dauid nõ fuit dolus. nã doloſe ſubtraxit vxorẽ viro: ⁊ p nun
tios tulit eã. vt patet. ij. reg. xj. ⁊ doloſe ac pditorie ſeruũ ſuũ fi
delẽ decepit: ⁊ ſub dilectiõis ficte pallio doloſe miſit eũ: vt mo
rereſ innocens in bello: ſcribẽs doloſe: vt vrias poneref in bel
lo ſine adiutorio: vt pcuſſus morereſ. qd ⁊ factũ eſt. hũc dolum
reprehẽdit i Dauid nathan pꝓheta dicẽs. vriã etheũ pcuſſiſti
gladio: ⁊ vxorẽ eius accepiſti tibi in vxorem: ⁊ interfeciſti eum
gladio filiorũ amon. ij. reg. xij. ergo in pctõ Dauid fuit dolus

Ambroſi.

malitie. q̃ñ hic dicit beatus Ambro. ꝙ nõ dolus malitie. rñ-
def ꝙ loquif de dolo: qui eſt in ficte penitẽtibus. q2 ipſe nõ do
loſe aut ficte: ſed vere penituit. vñ verba illa Dauid. pſ. xxxj.
beatus vir: cui nõ imputauit dñs pctm̃: nec eſt in ſpũ eius do-
lus reſpiciũt nõ culpã q̃ fuit cũ dolo: ſ3 reſpiciũt pnĩam verã:

Auguſt.

que fuit abſq3 dolo. vbi Aug. ſic dicit. hic oſtẽdit an dñs non
imputet illi. ſ. in quo non eſt dolus: q2 ſe accuſat cũ ſit peccator
corde: ⁊3 qd ore 9fitef. dolus eñ eſt vt cũ ſit peccator iuſtum ſe
predicet: q vero ſe accuſat dolo caret. talis erat nathanael: de
quo dñs dicit Jo. j. ecce vere Iſraelita: in q̃ dolus nõ eſt: ⁊ pu-
blicanus ille humilis: q dicebat: ppitius eſto mihi peccatori.
hec Aug. [ſed lapſus erroris] in oĩ pctõ eſt lapſus erroris: q2
oĩs peccãs labif p aliquẽ errorẽ rõnis. q2 ſm ph'm oĩs malus
erat vel in vl'i: vel in pticulari. vt. vij. ethi. ⁊ eccl. ij. dr̃ attende

Queſtio.

ne labaris in culpã [eſtus improbitatis] ſed q̃ñ nõ fuit in eo
eſtus iprobitatis: q ſic iprobe exarſit in 9cupiſcẽtiã mulieris
vt vellet 9mittere adulterium ⁊ homicidium. ij. reg. xij. ſed ad

Reſpõdet.

hoc nos diceremus ſaluo meliori iudicio. vt verba beati Am
broſij in veritate maneãt: ꝙ verũ eſt: qd in pdicto Dauid quo
ad pncipiũ eius nec fuit dolus: nec improb⁹ eſtus. i. impetuo-
ſus aut violẽtus. q̃m nec dolo: nec impetuoſo furore: aut vio-
lentia vſus eſt ad habẽdã Betſabee vxorẽ vrie: ſed vr̃ ibi ſolũ
fuiſſe erroris lapſus humane fragilitatis. legitur eñ. ij. regũ.
xj. ꝙ accidit quadã die: vt ſurgeret Dauid de ſtratu ſuo poſt
meridiem: ⁊ ambularet in ſolario domus regie: viditq3 mulie
rem ſe lauantem ex aduerſo ſuper ſolariũ ſuũ: erat aũt mulier
pulchra valde. miſit ergo rex ⁊ requiſiuit que eſſet mulier: nũ-
tiatum eſt ei. ꝙ eſſet Betſabee vxor vrie ethei: miſſis itaq3 nũ-
tijs: tulit eam: que cum ingreſſa eſſet ad illum dormiuit cũ ea:
ſtatimq3 ſanctificata eſt ab immundicia ſua fetu concepto re-
uerſa eſt in domum ſuam. mittenſq3 nũtiauit Dauid ⁊ ait cõ-
cepi. hec ibi. in iſtis nec dolus apparet: nec eſtus improbitatis
ideſt impetuoſus aut violẽtus. Quod vero ſecutum eſt poſtea
homicidium: hoc nõ improbitas eſtus carnalis ad Betſabee:
ſed vitatio ſcandali de adulterio Betſabee. vnde videns Da-
uid: qd non potuit apud vriam tantum facere: vt deſcenderet
in domũ ſuam: ⁊ dormiret cum vxore ſua: vt ſic conceptus pu-
taretur ſuus: cogitauit de morte ſua: vt videtur ex litera illa

Nicolaus.

haberi: vnde Nicolaus ita exponit hunc locum dicens. ad hoc
enim pro ipſo mandabat: vt vxorẽ ſuam cognoſceret: ⁊ ſic cre-
deretur puer naſciturus eſſe ſuus: ⁊ ſic peccatũ Dauid occul-
taretur: ⁊ mulier a lapidatione que ſm legẽ ei debebatur pre-
ſeruaretur. hec ille [ſed verba myſterij] ideſt alicuius myſtice
ſignificationis. vnde Ambroſius dicit ingreſſus Dauid ad
Betſabee figura fuit Chriſti venientis in mundum: qui gen-
tium populum copulauit: ⁊ ſe morti tradidit pro ſalute fideliũ
[⁊ tamen confeſſus eſt lauacrum pnĩe] de quo in. pſ. vj. lauabo
per ſingulas noctes lectũ meũ: lachrimis meis ſtratũ meũ ri-
gabo [ecce cuius] ex iſtis arguit gratianus: ꝙ a vera pnĩa põt
quis cadere: ⁊ ꝙ poſt peccatum eſt pnĩa iteranda ⁊ per pnĩam
habetur venia. d. ecce cuius populi multitudo. iiij. re. xxiiij.

Achab. Tertia pars in qua ponitur ſm exẽ-
plũ de Achab: per qd pꝑter pncipa-
lem 9cluſionẽ videlicet: ꝙ per pnĩam quis veniam
cõſequitur hic Achab abſtulit vineã naboth ⁊ oc-
cidi illum procurauit: vt patet. iij. reg. xxj. cui helias ait. occi-
diſti ⁊ poſſediſti in loco hoc. ſ. in eadem regione. nõ enim verũ
eſt in eodem loco ſingulariter. hu. iezrabel eſt ciuitas de qua
erat Jezabel [vnum zelus]. i. ſimile de morte naboth preſenti
damnatur iudicio. iiij. reg. ix.

1 ☞ Peruenire an aliquis poſſit ad ſummum malorum.

Talis mihi. Itẽ ſuper hoc inducit au-
thoritatẽ chryſ. hec ſcribit
Jo. chry. in de reparatiõe lapſi: vbi patet. ꝙ omne
grauiſſimũ peccatum per verã pnĩam ſanaf q̃uis
1 ad ſummũ quis pueniat malorũ. ℂ Sed ſurgit hic q̃ſt vtrũ

Queſtio. Primũ ar.

ad ſummũ aliqs poſſit puenire malorũ. Et vr̃ ꝙ nõ. ℂ Prĩo
ſic. non

ſic. non eſt aliqd ſumme malũ: vt p3. q2 malũ ſit priuatio boni:
⁊ bonũ ⁊ ens 9uertunf: ꝙ eſt ſumme malũ eſt priuatũ entitate

Scdm ar.

⁊ ita nõ eſt. ergo ſumme malũ nõ eſt. ℂ Scdõ ſic. nullus eſt ita
malus: qn põt eſſe deterior: ⁊ ita nullus põt deuenire in ſum-

Opponit ⁊ Rñdet. Albertus magnus.

mũ malorũ. ℂ In oppoſitũ eſt beatus chry. in lr̃a. ℂ Rñdeo
dicẽdũ iuxta. d. Albertũ magnũ in. iiij. diſ. xiiij. in expoſitione
lr̃e ꝙ nihil eſt ſumme malũ abſolute: ⁊ p 9ñs null⁹ põt deuenire
in tale ſũme malũ. S3 hñ ſm actũ eſt aliqd ſumme malũ q̃ ni-
hil eſt peius actu. ℂ Scdõ vocat hic Jo. chry. ſummũ maloꝝ.

Albertus.

Eſt tñ hoc malũ ſm actũ duplex vt dicit Albertus. ſ. ſimpl'r: ⁊
ſm ſtatũ. ſimpliciter vt demon ille: quo non eſt aliqs peior. ſm
ſtatum aũt dupliciter. ſ. cõparando ſtatum ad ſtatũ: ⁊ ſic ſum-
me mali ſunt damnati vel cõparando ſtatum perſone ad ſtatũ
alterius perſone in ſtatu vie. ⁊ ſic oẽs obſtinatos ⁊ impeniten-
tes dicemus ſumme malos: ⁊ de talib⁹ loquif hic chry. ait Al-
bertus. ℂ Ad rationes in oppoſitũ patet rñſio ex dictis. Ad

Ad primũ arg. Ad ſcdm. S. Thom. Bonauen.

primã dictũ eſt ꝙ nõ eſt abſolute aliqd ſumme malũ ſed bene
ſm actũ. ℂ Ad ſcdam pt3 p idẽ rñſio q̃m vt dicit ſctũs Tho.
intelligif quãtũ ad actũ: nõ quãtum ad potentiã. aliqs eñ po
teſt eſſe malus: quo nullus peior ſit. nõ tamẽ quo nullus poſſit
eſſe peior: vel dicit dñs bonauẽtura intelligitur verbum chry.
ſm genus pcti: ꝙ ſi aliqs peccet enormiſſimo pctõ: adhuc do-
minus parat⁹ eſt pcere quãdiu eſt in via: ⁊ hoc vocat ſummũ
malorũ. ſequif [facit deus oĩa ad porẽ reuocet] vt pt3 dañ. iiij.
de nabuchod. ſuperbiſſimo idolatra: quẽ tamen pꝑter pnĩam
admiſit deus ad gr̃am: ⁊ reſtituit vt agnoſceret deũ celi [pſtã-
tius]. q. d. l3 grandis ⁊ preſtans ſit miſericordia dei: ꝙ per lõ-
gã pnĩam pctã dimittat: tñ pſtantior ⁊ liberaliſſima eius miſe
ricordia oſtẽditur: vt longeua pctã ⁊ grauiſſima pnĩa leui di-
gnaf in pũcto relaxare: q̃ñ hic morte vel alio iuſto impedimẽ
to expleri nõ poteſt: quã miſericordie benignitatẽ oſtẽdit xp̃s
latroni: cui ait hodie mecũ eris i paradiſo. Luc. xxiij. [eſaias]
pbat teſtimonio Eſaie q. lviij. ait [pꝑter iniquitatẽ ⁊c. 9ſola-
tus ſum] eũ reſtituẽdo ad ſtatũ gr̃e mee. Euidẽtius pbat idẽ
teſtimonio achab regis: de q̃ ſatis habitũ eſt ⁊ hiſtoria plana.

1 ☞ Penitentia an concipiatur timore. Quod ſic vt in pluri
bus. nume. 2.

Si achab rex. Inducit ſup hoc autho
ritatẽ Grego. ſuper eze-
chielem. ℂ Pro pleniori intelligentia huius capi

Queſtio. Primũ argumẽtum.

1 tuli ⁊ ſequẽtium. queriturt vtrũ timore concipia-
tur penitẽtia. Et videtur ꝙ nõ. ℂ Primo ſic. duo enim reuo-
cant a peccato: timor ⁊ amor. timor. ſ. geenne: ⁊ amor vite eter-
ne. multo plus enim trahit amor vite eterne: q2 ſupra modum
maius bonũ eſt vita eterna: q̃ ſit malũ geenne. vñ etiã illi ma-
gni pdicatores. ſ. xp̃s ⁊ Joannes dixerũt. pnĩam agite: appro
pinquabit enim regnũ celorũ. nõ enim dixerũt ⁊ fugiet geenne
pena. ergo pnĩa magis videf concipi ex amore: quã ex timore.

Scdm ar.

ℂ Scdõ ſic. qd eſt ex infuſione nõ h3 cãm in ſubiecto: ſed pnĩa
cũ ſit virtus de q̃ Aug. dicit: ꝙ deus eã in nobis ſine nobis fa
cit eſt ex infuſiõe. ergo nõ h3 cãm in ſubiecto ſuo: ⁊ per 9ñs nõ

Tertiũ ar.

timore cõcipif. ℂ Tertio ſi concipif timore: aut timore filiali:
aut ſeruili: aut mundano: aut caſto. nõ mundano. q2 ille magis
ad peccatũ trahit. ſimiliter etiã nec ſeruili: q2 9ceptum ⁊ a quo
cõcipif ſunt ſimul. timor aũt ſeruilis ⁊ pnĩa nunq̃ ſimul ſunt:
qd patet. q2 cũ timore ſeruili eſt volũtas peccãdi. pnĩa aũt nõ
eſt voluntas peccandi. ſil'r nec initiali: aut caſto: aut filiali: q2
iſti cũ ſint cũ gratia gratũ faciẽte: quã cõcomitanf oẽs virtu-
tes: nõ precedũt pnĩam. op3 aũt ꝙ cõcipiens precedat 9ceptũ

Opponit i contrariũ. Rñdet.

ergo nullo mõ pnĩe virtus timore cõcipitur. ℂ In oppoſitũ
arguif ex lr̃a textus pñtis: vbi hr̃ ꝙ achab rex impius ⁊ nini-
uite correpti egerũt pnĩam. ℂ Rñdeo dicẽdũ ſub iſta conclu-
2 ſionet ꝙ pnĩa vt in pluribus ex timore 9cipif. iſta cõcluſio eſt

Auguſt.

cõis oĩm pbatur 9cluſio primo ſic ſm Aug. timor introducit
ad charitatẽ. ſed introductio charitatis ⁊ aliarũ virtutũ eſt p
pnĩam ergo pnĩa a timore initiũ ſumit. ℂ Scdõ 9riorũ 9ria
ſunt pncipia. ſ3 delectatio pcti ad pctm̃ traxit. ergo ⁊ acerbi-
tas pene a pctõ reuocat. reuocatio aũt fit p pnĩam. ergo timor
q penã reſpicit eſt pnĩe pncipiũ. ℂ Pro cui⁹ 9cluſionis intel-

S. Thom.

lectu pleniori eſt notandũ iuxta ſanctũ Tho. in. iiij. ꝙ virtutẽ
pnĩe deus nobis infundit: ſ3 diſpoſitio aliqua ex pte nr̃a pce-
dit ⁊ ſm hoc h3 aliquã originẽ in nobis. S3 q2 humani actus
nõ pcedũt ex neceſſitate: ſ3 ex li. ar. ideo nõ poteſt aſſignari cã
ex parte noſtra alicuius actus nr̃i: ex quo ſemp pcedat: ſed ex
quo vt in pluribus 9tingit propter diſpoſitionẽ exiſtẽtem in
nobis: ad hec que tñ non neceſſario inclinat. vñ oẽs ſermones
morales ſunt tales: vt ph's. j. ethi. dicit ꝙ vt in pluribus op3
eos intelligere. cum aũt pnĩa ſit reuocatio a pctõ. vt damaſce-

Damaſce.

nus dicit. op3 originẽ eius in nobis accipi ſm diſpoſitionem
exiſtentis in pctõ. ille aũt qui in pctõ eſt nõ h3 guſtũ ſanũ: vt
ex dulcedine diuine bonitatis a pctõ reuocetur. ſed h3 affectũ
infectũ amore ſui inordinato: ⁊ ideo p penas que nature ſue cõ
trarianf ⁊ volũtati reuocaf a pctõ: vt ph's. x. ethi. dicit de tali-
bus: ꝙ proprias delectationes pſequũtur: ⁊ fugiũt oppoſitas
triſtitias. boni aũt ⁊ vere delectabilis nec intellectum hñt: nec
guſtũ: ⁊ ideo in eis vt in plurib⁹ pnĩa ex timore initium ſumit

Albertus. Ad primũ arg. S. Thom. Alexander de halis.

quãuis ẽt in aliqbus ex amore pnĩa inchoaf. cõcordat Alber-
tus magnus in. iiij. ⁊ Alex. ℂ Ad rõnes in oppoſitũ. Ad pri
mã rñdef iuxta ſanctũ Tho. ꝙ bonitas dei ⁊ gloria quãtũ eſt
de ſe nata ſunt reuocare a pctõ: ſi non quãtũ eſt ex parte eorũ:
q pdictoꝝ guſtũ nõ hñt. concordat magiſter Alexan. de halis.
addẽs: ꝙ q2 vtilius eſt ⁊ magis meritoriũ declinare a malo ex
amore quã ex timore xp̃s ⁊ Joannes predicãtes pnĩam vtilio
rẽ ⁊ pfectiorẽ nõ ſunt 9minati penã: ſ3 pmiſerunt gloriã dicen

Ad ſcdm.

tes. pnĩam agite: appropinquabit eñ regnũ celorũ. ℂ Ad ſe-
cũdã dr̃. ꝙ quãuis virtus pnĩe non habeat cãm in ſubiecto: h3
tñ diſpoſitionẽ in ipſo: ⁊ ſm hoc dr̃ pnĩa originẽ habere ex ti-

Ad tertiũ.

more. ℂ Ad tertiã reſpõdetur. ꝙ pnĩa timore ſeruili cõcipif:
qui penã reſpicit. nec op3 ꝙ timor ſeruilis ⁊ pnĩa ſimul ſint. q2
timor ſeruilis nõ eſt cauſa ipſius pnĩe: ſed quaſi generationis
eius. ſicut etiam ſumptio medicine eſt cauſa ſalutis: nõ tamen

Exponit literam.

ſunt ſimul. Litera. ℂ [A propheta]. ſ. helia [reprehẽſus per-
timuit] ſi fuerat timor pene cõminate: fuit timor ſeruilis: qui
quãuis nõ maneat cũ charitate: imo charitas talem timorem
ſeruilem foras mittit. j. Jo. iiij. tñ diſponit ad pnĩam ⁊ chari-
tatẽ. ecc. j. qui ſine timore eſt nõ põt viuificari. ⁊ ſic timẽti deus
infundit charitatẽ: ⁊ cor contritũ ⁊ humilitatũ: ⁊ ſic timor ſer-
uilis mutaf in filialem: quo Deum timet: ⁊ diligit: ⁊ ſic achab
humiliato repropitiatus eſt deus: ⁊ ſic ſoluif queſtio mota in
gl. [perdere] arguit p locũ a minori. q2 ſi Achab reprobi pla-
cuit pnĩa deo: longe magis ſibi placebit pnĩa electorũ. Achab
enim pnĩa placuit ad tempus: q2 non perſeuerauit vſq3 in finẽ
ſuaq3 penitẽtia initium habuit a timore ſeruili: q2 timuit per-
dere preſens ſeculum: ſed tranſijt in timorẽ filialem vt dictum
eſt diſplicebat quo ad futura mala. i. qui preſciebatur eſſe futu
rus malus: ⁊ ideo tunc diſpliciturus. hu.

Niniuite. Quarta pars: in qua idem probat exem
plo niniuitarũ: videlicet ꝙ quis poſt ve-
ram penitentiã criminaliter peccat. Nam niniuite vt habetur
in litera ad predicationẽ Jone veram penitentiam egerunt: ⁊
indulgentiam ex miſericordia conſecuti ſunt: ⁊ tamẽ crimina-
liter poſtea peccauerunt vnde ipſi ſubmerſi ſunt.

Sed qualis. ⁊c. oſtẽſo ꝙ Achab ⁊ niniuite verã
penitẽtiã egerunt: oſtẽdit qualiter
poſtea criminaliter peccauerũt. Et primo de Achab cum ait.

Exponit literam.

ℂ [Sed qualis cuius inflãmabatur arbitrio]. i. dirigebaf ⁊
mouebaf ad illius arbitriũ: cõuertit ad malum [de niniuitis]
ſubiungit [herodotus]. i. hiſtoriographus ſic dictus [ſed q2
poſt]. i. longo tp̃e. hu. [naum propheta] qui de eadem ciuita-
te prophetierat: de qua Jonas ideſt de niniue [aduentum]. i.
inuidiam [ad captiuandum populum dei. Et in fine huius le-
ctionis]. i. in fine pphetie naum [implicuerũt] poſtea [qua de
cauſa] q2. ſ. ita mali erant futuri ipſi niniuite [memoratus pro
pheta [naum] ita eſt locutus]. ſ. in principio ſue pphetie [dñs
emulator: dominus vlciſcẽs: dominus habẽs furorẽ: vlciſcens
dominus i hoſtes ſuos ⁊ iraſcẽs ipſe inimicis ſuis emulator]
i. appetitor vindicte [⁊ vlciſcẽs]. i. puniens: ⁊ repetif predicta
ſententia pluries in ſequẽtibus verbis: ad maiorem affirma-
tionem diuine vindicte contra peccatores obſtinatos: vt dicit

Nicolaus de lyra.

magiſter Nicolaus de lyra.

1 ☞ Bonum totum hominis an poſſit corrũpi per peccatum.
2 Bonum in homine triplex poteſt conſiderari.
3 Indefinite poſitum aliquando intelligitur generaliter ⁊ vni-
uerſaliter.
4 Peccantes frequẽter ſunt admonẽdi vt curẽtur per pnĩam.
5 Gratiam ſe habere nullus poteſt ſcire certitudinaliter.

Item ꝙ frequenter. Iſta eſt q̃nta pars:
in qua ꝙ qs frequẽ-
ter penitere poſſit ⁊ frequẽter penitenti venia donef pbat au-

Diuiſio.

thoritate beati aug. Et põt diuidi in tres ptes hec ps. in pma
ponit errorẽ dicentiũ poſt baptiſma tm̃ ſemel eſſe vtilẽ pnĩam
in ſcda aſſignat rõnes: qbus inducuntur in hũc errorẽ interſe
rẽs ſtatim rõnẽ ſuã 9tra illos. in tertia pbat multipliciter: ꝙ
deus oĩ penitenti de omni pctõ veniam tribuit. inducens ad
hoc rõnes efficaces exẽpla multa authoritates noui ⁊ veteris
teſti. ſcda ibi: alioq. tertia ibi: q̃ñ eñ corpus. circa pmũ dicit.

Exponit literam.

ℂ [Inſtant pdi]. i. heretici [ſapiũt pluſq̃ oporteat ſapere]
9tra Apoſtolũ ad ro. xij. nõ plus ſapere q̃ oporteat: ſ3 ſapere

ad ſobꝛietatem.glo.plus ſapere.i.plus inueſtigare de diuinis
myſterijs ꝙ̃ opꝫ ſed ⁊c.i.ſine preſumptione ⁊ temperãter: qđ
preceptũ tranſgreſſi ſunt oẽs heretici:hec gl.⁊ ideo optime dꝛ
eccl.vij.non plus ſapias:ꝙ̃ neceſſe eſt [menſura] heretici men
ſuram rõnis ⁊ veritatis excedunt cõtra apl̃m.ij.coꝛ.dicentem
nos aũt nõ in immenſum gloꝛiabimur.glo.i.vltra mẽſurã no
ſtram qđ illi faciunt:qui vſurpando gloꝛiantur vltra mẽſurã
ſed gloꝛiabimur ſm menſurã regule: quam menſus eſt nobis
deus[dicunt enim]explicat erroꝛẽ illoꝝ[alioqui]eſt pꝛima ra
tio illoꝛũ:videlicet:ſi ſepe peccãtibus ꝓdeſſet pnĩa iterata tũc
vr̃:ꝙ deus pꝛeberet occaſionem ad peccandum:imo incitaret
Gregorius. qꝛ facilitas venie incẽtiuũ tribuit delinquẽdi.vt dicit Gꝛego.
xxiiij.q.iiij.eſt iniuſtũ.ſcđa rõ vr̃:qđ ſi ita eſſet:ꝙ oĩbus peni
tentibus pꝛeſto eſt gratia remiſſionis:ſiue indulgẽtie:videre
tur:ꝙ deo placerent pctã.ſed oĩa iſta ſunt inconueniẽtia.ergo
⁊c.[errãt aũt] hic repꝛobat Aug.erroꝛẽ illoꝛũ: ⁊ rñdet rõni
bus eoꝛũ factis dicens:falſum dicere.ꝙ deus det aut incẽtiuũ
peccãdi: aut ꝙ placeat ei in peccatis: qm̃ per hoc ꝙ deus per
iteratã pnĩaꝫ pctã deſtruit:pꝛobatur peccata odire ad quoꝛũ
deletionẽ pnĩe gratiam concedit.Sicut medicus infirmitatẽ
coꝛpoꝛis non amat:ſed odit:ad cuius deſtructionẽ ꝑparat me
dicinaꝫ.dicit ergo bñ Aug.[ſi deus pctã amaret:nõ ita ⁊c.ne
Queſtio. ſoluat qđ creauit ne coꝛrũpat qđ amauit.] ¶ Surgit hic qđ
1 † vtrũ ꝑ peccatũ poſſit totũ hominis bonũ coꝛrũpi.Et vr̃ ꝙ
Rñdet. ſic ex pꝛeſenti lr̃a.Sꝫ dicendũ eſt ꝙ nõ nec ita intelligit dictũ
Aug.ꝙ per pctm̃ poſſit dirumpi aut diſſolui in totũ bonum
hominis qđ deus in eo creauit ⁊ amauit.¶ Pꝛo quo notãdũ
2 iuxta ſanctũ Tho.in.ij.ſnĩarum diſt.xxxiiij.† ꝙ bonũ in hoĩe
S. Thom. triplex põt conſiderari.ſ. bonũ qđ eſt perfectio oppoſita ma
lo.ſ.pctõ:⁊ ſubiectũ illius pfectionis: ⁊ priuationis oppoſite
⁊ etiam ipſa habilitas ad perfectionem illam: que cũ ſit quaſi
quedã inchoatio eius etiã bonũ quoddã eſt.verbi gratia ma
lum culpe hꝫ pꝛo ſubiecto ipſaꝫ naturã aĩe:que bonũ quoddã
eſt:⁊ pꝛo oppoſito ipſaꝫ grãm:⁊ iterũ ineſt ei habilitas quedã
ad gratiã habẽdam.ſciẽdũ eſt ergo ꝙ malũ culpe bonũ gratie
ſibi oppoſitũ ex toto tollit:de natura vero aĩe que eſt ſubiectũ
nihil aufert: ipſam vero habilitatẽ diminuit:⁊ hoc eſt bonum
nature:qđ per culpam diminuitur. diminutio autẽ iſta nõ eſt
per ſubtractionẽ alicuius partis: ſed per remiſſionẽ.remiſſio
aũt huius habilitatis eſt ſꝫ ꝙ elongatioꝛ fit ab actu.ſ.ab ipſa
gratia:quãto enim potentia eſt pꝛopinquioꝛ actui:tãto eſt cõ
pletioꝛ.contingit aũt iſtam habilitatẽ in infinitũ elongatioꝛẽ
ab actu fieri:ita ꝙ ſemp remanebit habilitas:⁊ quilibet actus
peccati facit elongationem aliquã a gratia.vñ ſemper rema
net minoꝛ ⁊ minoꝛ habilitas:⁊ magis a grã diſtans:⁊ poſt pꝛi
mum pctm̃ nõ tollit potẽtia ad ſcđm:imo eſt maioꝛ pꝛonitas:
⁊ ideo põt fieri maioꝛ elongatio:nunq̃ tñ habilitas ad grãm
ex toto tollitur. qꝛ habilitas iſta cauſatur ex pꝛincipijs natu
re:que pꝛincipia vt dictum eſt culpa nec tollit.nec minuit [ſu
munt]ecce alia rõ ſiue cã pꝛefati erroꝛis[qđ autẽ multos]ecce
rñſio beati Augu.ad pꝛedictam rõnem:⁊ ſtat rñſio in tribus:
ſicut ſuperius in diſputatione nr̃a oſtendimus.pꝛimo dicit:ꝙ
ratio aduerſarioꝛũ nõ ꝓcedit: quoniã ꝑ hoc ꝙ xp̃s multos et
in diuerſis tpibus ⁊ de diuerſis infirmitatibus ſanauit: oſten
dit ꝙ vni ⁊ eidem ſepe pctã remittũtur. ſcđo vr̃ rñdere negan
do:ꝙ xp̃s non niſi ſemel aliquẽ ſanauerit cum ait[non deſcri
bitur]non dicit non ſanauit.q.d.lꝫ non ſcribaꝛ; poteſt tñ eſſe:
ꝙ aliquem pluries infirmantem ſanauerit. Tertio rñdet ꝙ ſi
illo tẽpoꝛe non legatur xp̃m aliquem bis ſanaſſe:nihilominus
nũc omni die ſepe infirmãtes:⁊ varijs languoꝛibꝰ laboꝛantes
experimur per diuinã miſericoꝛdiã liberari[ideo cõicat ⁊c.ne
deſperet].ſ.de venia:lꝫ ſepe peccauerit.hu.[ideo non deſcribi
tur].i.nõ legitur[iungi pctõ]ſaltem vltra pꝛimã vicem.hug.
[qũo]tertia pars:in qua rõnibus pꝛoſequitur:ꝙ oĩ penitenti
detur venia [quomodo em̃] pꝛima rõ eius vr̃ eſſe talis.vnus
ex miſericoꝛdia ſepe curat coꝛpoꝛa hominũ[quoties].ſ. infir
maꝛ ſꝫ coꝛpus minus nobile eſt:ꝙ̃ aĩa: vtpote a diuine ſimili
tudinis participatione elõgatum . eſt enim anima rõnalis ad
dei ſimilitudinem ⁊ imaginẽ foꝛmata:nõ aũt coꝛpus.Et inſu
per anima ꝑtioſo ſanguine xp̃i redẽpta. ergo nullo mõ vr̃ cre
dendũ ꝙ coꝛpoꝛa ſanet: quoties illa infirmari cõtingit:⁊ non
animas:q̃ ſunt pꝛetioſioꝛes ⁊ deo charioꝛes. ſcđa rõ ibi[medi
cum ſe vocat].ſ.Luc.v.rõ eſt iſta.alij medici de hoc cõmẽdan
tur:ꝙ coꝛpoꝛa quoties infirmantur ſciunt ⁊ pñt curare: ſed ſi
Chꝛiſtus infirmantes animas quoties infirmari illas cõtige
rit ſanare non poſſet:videretur: ꝙ ipſe eſſet impotentioꝛ. aut
minus ſapiens ceteris medicis.ſed hoc non eſt dicendum , er
go ⁊c. [memoꝛ eſt fui]tertia ratio [ipſe pꝛomiſit dicens nolo
moꝛtem peccatoꝛis]eze.xxxiij.ergo nullum excludit a miſeri
coꝛdia ſua:cui non daret indulgentiam: quãtũcũq ⁊ quotieſ
3 cunq peccauerit.ar.†qđ indefinite ponitur generaliter ⁊ vni

a uerſaliter intelligiꝛ[a].hu.[Alijſq ꝓmiſſionibus] hoc idẽ.iiij.
cõfirmatur alijs pꝛomiſſionibus de quibus dicitur Matth.
x.Luc.xij. licet autẽ in his locis Chꝛiſtus videatur loqui de
cõfeſſione diuine laudis:⁊ non peccatoꝝ.de qua dicitur Jaco
bi.v.cõfitemini alterutrum peccata veſtra: nihilominus quia
non eſt ſpecioſa laus in oꝛe peccatoꝛis : in hac confeſſione que
eſt fidei per dilectionem operantis includitur bene alia con
feſſio:que ad purgationem peccatoꝛum [cõfeſſus] obediendo
coꝛde:oꝛe:⁊ opere [confiteboꝛ eum] vocando eum ad regnum
celoꝛum.cum alijs di. venite benedicti patris mei [inuocaue
rit] hoc ſcriptum eſt Joel.ij. [omnem animam adherẽtem]
ei per dilectionẽ[ſaturauit bonis ſpiritualibus] Joe.ij.come
detis veſcentes:⁊ ſaturabimini:⁊ laudabitis nomẽ dei veſtri.
⁊ Luc.j.eſurientes impleuit bonis : ⁊ diuites diuiſit inanes
[ſedentes] Luce pꝛimo [illuminare his qui in tenebꝛis ⁊ in
vmbꝛa moꝛtis ſedent]ideſt eos qui in longa peccatoꝛũ ⁊ igno
rantie cecitate ſunt depꝛeſſi [diſcipulus]ſcilicet Paulus: hic
inducit ad pꝛobandum pꝛincipale pꝛopoſitum Apoſtolum:
4 qui coꝛrexit coꝛ.j.ij.iij.⁊ quaſi per totum.Ex quo patet†quod
frequenter peccantes ſunt frequenter admonẽdi:vt per peni
tentiã curẽtur [ter in literis].i.per tres epiſtolas.pꝛimã non
habemus.hu.[quoꝛũ remiſeritis] Jo.xx.[pꝛimos fratres].i.
Apoſtolos [ſeptuagies] Matt.xxviij.[ſeducti] hoc ſumptũ
eſt ex verbis Jo.j.Jo.j.ſi dixerimus ꝙ peccatũ nõ habemus
ipſi nos ſeducimus ⁊ veritas ⁊c.[offendimus omnes]Jacobi
iij.[infans] hoc dicit Job.ſm aliam tranſlationem:⁊ hoc eſt
verum ante baptiſmum : quia poſt baptiſmũ ſine peccato eſt
vſq quo habeat vſum li.ar.quo peccare poteſt[quapꝛopter]
elicit coꝛollarium ꝙ pꝛefatoꝛum hereticoꝛum erroꝛ tanquam
peſſimus eradicandus eſt de eccleſia [non enim inquirit]ſcili
cet iſte hereticus.pꝛoſequitur Aug.ſuam diſputationẽ ex di
ctis Apoſtoli quid ſenſerit Apoſtolus cũ dixerit[nihil mihi
conſcius ſum ⁊c.]j.coꝛ.iiij.i.nullius peccati moꝛtalis conſcien
tiam habeo:vel vt dicit gloſ.i.in nullo me remoꝛdet conſciẽtia
mea: [ſed non in hoc iuſtificatus ſum].i. non ideo me iuſtum
puto.i.purum ⁊ mundum ab omni peccato. quia poteſt eſſe ꝙ
neſcio.delicta enim quis intelligit ⁊c. ⁊ quis gloꝛiatur ſe mun
dum habere coꝛ.Et hoc eſt quod ſequitur [ſentiens].i. ſciens
[iuſtis etiam peccata ſolere attingere]licet lateat eos [vincu
lo]apoſtolus quãuis vinculum charitatis haberet : non aſſe
ruit ſe ſine peccato iuſtificatũ eſſe:quia neſciebat ſe certitudi
naliter in charitate eſſe:ſed putauit.vnde ait.j. Coꝛin.vij.pu
to quod ſpiritum dei habeam.vnde quod hic dicit gloſ.quod
Apoſtolus ſciebat ſe eſſe in charitate:⁊ quod illud quod dixit
Apoſtolus nõ dixit dubitatiue:ſed vt alijs daret occaſionem
dubitandi: ⁊ ꝙ poteſt ſcire ſe aliquis habere charitatem non
eſt verum. patet tum ex illo eccl.ix. nemo ſcit vtrum odio vel
amoꝛe dignus ſit.tum quia communis doctrina eſt: ꝙ nullus
niſi per reuelationem poteſt habere notitiam : ꝙ ſit in gratia
ſiue in charitate dei quod ſanctus Thomas in pꝛima.ij.q.c. S. Thom.
5 xiiij.ar.v.oſtendit ſic dicens.† Certitudinaliter nullus poteſt
ſcire ſe habere gratiam.Certitudo enim non poteſt haberi de
aliquo:niſi poſſit dijudicari per pꝛopꝛiũ pꝛincipium . ſic enim
certitudo habetur de concluſionibus demõſtratiuis per inde
monſtrabilia pꝛincipia.nullus enim poſſet ſcire ſe habere ſciẽ
tiam alicuius concluſionis:ſi pꝛincipium ignoꝛat.pꝛincipium
autem gratie ⁊ obiectum eius eſt ipſe deus: qui pꝛopter ſui ex
cellẽtiam eſt ignotus nobis: ſm illud.Job.xxv.ecce deus ma
gnus vincens ſcientiam noſtram. ⁊ ideo eius pꝛeſentia in no
bis vel abſentia per certitudinem cognoſci non poteſt. ſm il
lud Job nono.ſi venerit ad me nõ videbo: ſi autem abierit nõ
intelligam.⁊ ideo homo non poteſt per certitudinem dijudica
re vtrum ipſe habeat gratiam. ſm illud pꝛime ad Coꝛ.iiij.ſed
nec memet ipſum iudico : qui autem iudicat me deus eſt, hec
ſanctus Thomas.[cur dominus] inducit ex geſtis per Chꝛi
ſtum confirmationem pꝛincipalis pꝛopoſiti dicens[cur domi
nus]Jo.xiij.[oꝛantes] Matth.vj.miſericoꝛs in relaxatione
ſiue condonatione peccatoꝛum.

IN tantum. Hic etiam Aug.ꝓbat pꝛe
dictã concluſionẽ ſcribens
ad macedonium vbi Augu.clare damnat erroꝛem
iſtoꝛũ:qui negãt peccata poſt pnĩam pꝛimã remit
Exponit literam. ti. ¶ [Solẽ]hoc ſumptũ eſt ex Euãgelio. Matth.v.facit em̃
oꝛiri ſolem ſuũ ſuper bonos ⁊ malos:⁊ pluit ſuper iuſtos ⁊ in
iuſtos[vnde ait nec minus tribuit quã ante]ſcilicet quã pec
cauerit[humillime]humillimam penitentiam dicit illã ſolen
nem:que in ecclĩa non iteratur: ne vileſcat tamen apud deum
peccantes poſt admittuntur ad pꝛiuatam penitẽtiam:⁊ remit
tunꝛ eis pctã.Et hoc eſt [tñ ſue patiẽtie].i.ſue miſericoꝛdie lꝫ
ſemel iam ſuſcepta ⁊ habita fuerit[obliuiſcitur]ſcilicet dando
locum pꝛiuate penitentie quaſi dicat ꝙ non quod pꝛobat cum
ſubiungit

a ¶ Vlr intelligiꝛ.Adde Pe. de ancha. in.c. libẽtiꝰ.N.tertio no.đ ſeruis nõ oꝛd. ⁊ i.c.nimis. el.j. nu.i. de exceſ.p̃la. et in.c. qꝛ circa. nu.2. de pꝛiuile.

ſubiungit deducẽdo ad incõueniẽs [ex quoꝛũ numero].i. qui
poſt pnĩam pꝛimam peccauerũt[ſine aũt ⁊c.] adhuc magiſter
gratianus impꝛobat ſnĩam illoꝛũ : q poſt baptiſmũ ſemel tm̃
dicũt pnĩam eſſe vtilem.ſ.pꝛimã : ⁊ illoꝛũ qui dicũt nullam eſſe
vtilem niſi vltimã:quoꝛũ vtrũq obuiat veritati que ſepiſſime
penitenti veniam ꝓmittit.omnis enim vera pnĩa veniã obti
net.⁊ hinc ſumpta occaſione ꝑ authoꝛitateꝫ adamantij ⁊ eſitij
oſtenditur que ſit vera pnĩa:⁊ que falſa [adamantius] vt di
cunt quidam ⁊ tangit glo.fuit oꝛigenes erat enim ei ⁊ hoc no
men:vt in hiſtoꝛia eccleſiaſtica reperitur.

1 ☞ Deus eſt impeccabilis per naturam.
2 Iniquitas quare dicatur velox.
3 Libido quare dicatur ignis alienus.

INter hec hircum. Pꝛo intelle
ctũ huius ca
pituli eſt percurrẽda hiſtoꝛia que legiꝛ. leuit.x.vbi
habeꝛ:ꝙ aaron ꝓ pctõ pꝛincipis ſiue populi offen
dentis mactauit hircũ ⁊ partẽ dñi poſuit ſuper altare: ⁊ ecce
ignis egreſſus eſt a dño:⁊ deuoꝛauit holocauſtũ: ⁊ adipes que
erãt ſuper altare.acceptis aũt nadab ⁊ abiud filij aaron thu
ribulis ignẽ impoſuerũt alienũ incenſum deſuper offerentes
coꝛã dño : egreſſuſq ignis a dño vel ille qui erat in altari : vel
alius iterum veniẽs de ſublimi deuoꝛauit.i.extinxit eos:⁊ ait
Dñs ad Aaron hoc eſt qđ dicit dñs.ſanctĩficaboꝛ in his:qui
appꝛopinquant mihi ⁊ in conſpectu omnis populi gloꝛiaboꝛ.
⁊ iuſſit coꝛpoꝛa eoꝛũ foꝛas ferri ⁊ congruo honoꝛe ſepeliri.lo
cutuſq eſt moyſes ad aaron eleazar ⁊ ithamar filios eius qui
reſidui erãt.tollite ſancrificiũ qđ remanſit de oblatione dñi: ⁊
comedite illud abſq fermento iuxta altare : quia ſanctũ ſan
ctoꝛũ eſt.comedetis aũt in loco ſancto qđ datũ eſt tibi: ⁊ filijs
tuis de oblationibus dñi : ſicut pꝛeceptũ eſt mihi.ſequitur.j.
inter hec hircũ:qui oblatus fuerit pꝛo pctõ cũ quereret moy
ſes exuſtũ reperit:iratus eſt ꝫ eleazar ⁊ ithamar filios aaron
qui remanſerãt ait:cur nõ comediſtis hoſtiam pꝛo peccato in
loco ſancto : pꝛeſertim cũ de ſanguine illius nõ ſit illatũ intra
ſancta : ⁊ comedere debueratis eam in ſanctuario ſicut pꝛece
ptum eſt mihi.rñdet aaron.oblata eſt hodie victima pꝛo pec
cato : ⁊ holocauſtomata coꝛã dño.mihi autẽ accidit qđ vides:
quomodo potui comedere aut placere deo in cerimonijs men
te lugubꝛi : quaſi ex turbatione animi factũ : qđ cum audiſſet
moyſes accepit ſanctificationem.ſuper hanc literã loquiꝛ hic
adamantius:⁊ poſtea eſitius ⁊ tãgunt eam ſummatim:⁊ in di
uerſis locis: intelligẽtes myſtice ꝑ moyſen xp̃m vt inquit glo.
per aaron ⁊ filios eius ſacerdotes per hircũ pnĩam ſiue ani
mam:per ignẽ alienum vitia:per nõ alienũ virtutes:⁊ gratiã
ſpũs ſancti.pꝛimo ergo ponit materiã loquẽdi de pnĩa.i.ver
ba leuitici.ſcđo oſtẽdit:ꝙ raro qs penitet vere:ſiue digne : qꝛ
obſtat verecundia:⁊ amoꝛ rerũ pꝛeſentium:⁊ qꝛ natura pꝛona
eſt ad malum.Tertio dicit alludendo hiſtoꝛie : ꝙ ſacerdotes
deberent pctã per pnĩam delere:qñ tñ pnĩa ficte penitẽti non
eſt iniungenda.Quarto dicit ꝙ qui offert ignem alienũ.i.vi
tia.exuritur ab eo:qui autem mundari deſiderat offert ignem
Exponit literam. 1 ſpũs ſancti dicit ergo. ¶ [Solius dei] † deus em̃ per naturã
impeccabilis eſt:in quẽ nullus defectus cadere poteſt.peccare
aũt eſt obliquari a fine.deus aũt ſumme rectus a ſe qui eſt vlti
mus finis obliquare non poteſt.ergo nec peccare.Sed ange
lica natura peccabilis eſt:⁊ peccauit eſa.xxiiij.⁊ iob.iiij.in an
gelis ſuis reperit pꝛauitatem.homo etiã peccare poteſt:⁊ pec
cauit.eccleſia.vij.non eſt homo:qui nõ peccet.vnde merito di
August. cit Aug.ꝙ ſolus deus ſit in quẽ peccatũ cadere non põt[emẽ
dare ſapiẽtis eſt] eccleſiaſti.iiij.coꝛ ſapiens ⁊ intelligibile ab
ſtinebit ſe a peccatis ⁊.pſ̃.cviij.in coꝛde meo abſcondi elo
quia ⁊c.vt nõ peccem tibi [coꝛrigat] ⁊ rari ſunt ſapientes:in
tantũ ꝙ pꝛopheta dicat.pſ̃.cvj.quis ſapiẽs ⁊ intelligens ⁊ cu
ſtodiet hec ideo rarũ eſt:vt quis ſe coꝛrigat ecclĩaſtes pꝛimo ꝑ
uerſi difficile coꝛrigunꝛ:⁊ ſtultoꝛũ infinitus eſt numerus[rara
confeſſio ⁊ pnĩa] cuius duplex poniꝛ cauſa : vna eſt coꝛrupta
natura:que pꝛona eſt ad peccandũ.⁊ in pctõ delectaꝛ.gen̄.viij.
ſenſus ⁊ cogitatio humani coꝛdis pꝛona ſunt ad malum ab
adoleſcentia ſua.ſecunda eſt erubeſcẽtia ⁊ verecũdia de pctõ.
Nã vt dicit philoſophus.iiij.ethi.verecũdia eſt de turpi.nihil
autẽ turpius pctõ.vnde de peccatoꝛe dꝛ pꝛouer.vj.turpitudi
nẽ ⁊ ignominiã cõgregabit ſibi.ideo peccati turpitudo retra
hit ꝑ erubeſcentiam a ſni confeſſione:ſed melius eſt coꝛam deo
verecundari : ꝙ̃ coꝛam hominibus in iudicio condemnari.qꝛ
pꝛouer.xxviij.dꝛ.qui abſcondit ſcelera ſua:non dirigetur,qui
autem confeſſus fuerit:⁊ reliquerit ea:miſericoꝛdiã conſeque
tur[pꝛeſentia]aſſignat quaſi rationẽ quare retardantur pec
catoꝛes a confeſſione : et pnĩa.quia.ſ.pꝛemia per que timetur

ipſa verecundia:⁊ infamia:⁊ queritur honoꝛ vanus:⁊ delecta
tio coꝛpoꝛis:⁊ non futura bona: que perdit per peccatum.ſ. fe
licitatẽ eternã:⁊ futura.i. dãnationẽ eternã:quã incurret per
pctm̃:ſi de eo pnĩam non egerit. pꝛofecto ſi quis peccatoꝛ pꝛo
funde cogitaret futura mala:que pctm̃ conſequũtur : vt pena
⁊ cruciatus inferni:veraciter de pctõ peniteret. ⁊ ad ꝯfeſſionẽ
pꝛoperaret.hinc dꝛ eccl.vij.memoꝛare nouiſſima tua:⁊ in eter
nũ nõ peccabis [Moyſes].i.xp̃s alludit ad id:ꝙ dũ Moyſes
quereret hircum oblatum inuenit exuſtum [vult reperire].i.
aĩam vacuam peccatis ⁊ vitijs:⁊ igne eoꝛum[exuuias].i.indu
menta[erroꝛis].i.peccatoꝛum[diſcedat]de hac vita:qꝛ ad re
gnum celoꝛũ nullus tranſit : niſi mundus a peccato.eſa.xxxv.
via hec ſancta eſt:⁊ vir pollutus nõ tranſibit per illam . etiam
nõ habens veſtẽ nuptialẽ repellitur a menſa domini.Matth.
xxij.[ſed vbi irrationalis impetus].i.dum impetus ⁊ motus
ſenſualitatis irrationabilis contra rectum iudicium rationis
pꝛeuenit ſiue dominatur[tunc flamma peccati paſcitur].i.coꝛ
rodit:extermínat:⁊ exurit[innocentiam]⁊ ad veram peniten
tiam accedere non ſinit.pſ̃.cv.flamma combuſſit peccatoꝛes
[pꝛeponderant]quid autem operetur in peccatoꝛibus impe
tus irrationabilis ſenſualitatis ſiue peccati oſtendit cum ſub
dit [pꝛeponderant] ideſt pꝛeferunt [pꝛeſentia futuris ſeue
ris] ideſt duris:ſed vtilibus [iocunda] ideſt delectabilia:car
nalia[leta triſtibus].i.operibus penitentie[leta]ideſt gaudia
mundi [immemoꝛes quod dicit] Matth.v.beati qui lugent:
quoniam ipſi conſolabuntur : ⁊ ꝙ mendicus Lazarus ſuſti
nens hic triſtia ⁊ aduerſa in ſinu Abꝛahe iocundatur:⁊ diues
recipiens hic bona:⁊ iocũda:cruciatur in flãma inferni. Luc.
xvj.[pꝛopter opera] vt ſunt pñtia tempoꝛalia [tardioꝛibus]
ideſt bonis future vite vel[pꝛopter opera].i. vitia ⁊ peccata:
que ſicut de mala dicitur cito oꝛiũtur in nobis ⁊ velociter ſine
diſcretione impellunt hominẽ ad male agẽduꝫ.vnde pꝛouer.j.
2 de malis dicitur pedes eoꝛum ad malũ currũt † velox queq
dicitur iniquitas:qꝛ multipliciter malum culpe incurritur:cũ
naſcatur ex defectu cuiuſlibet debite circumſtantie.virtus aũt
circa difficile.vnde philoſophus quarto ethic.dicit malum fit
omnifarie:ſiue multifarie.bonũ autem nõ qꝛ tantũ ex integro
⁊ ideo faciliter agitur maluꝫ:⁊ difficulter agitur bonum.quia
difficile eſt tangere mediũ.ſed facile eſt recedere a medio vir
tutis : pꝛopter qđ velox iniquitas ⁊ lenta virtus que conſiſtit
in medio recte ratiõis vt.ij.ethi.dicit philoſophus ꝙ virtus
eſt habitus electiuus immediate exiſtẽs:pꝛout ratio vtiq de
terminabit[virtus em̃ dijudicat].i.cũ deliberatione pꝛocedit:
perquirit enim quid decoꝛũ ⁊ honeſtũ ſit:⁊ illud ſic repertũ ait
[iniquitas pꝛecipitat ad malũ]qꝛ freno rõnis nõ cõpeſcitur:⁊
maturitatẽ iudicij nõ expectat[pigra]concludit ex pꝛedictis
a que ſit pigra ⁊ tarda penitẽtia[a] ⁊ dicit illã eſſe[tñ que pꝛeſen
tiũ ſudoꝛe pꝛemiꝛ].i.repꝛimitur:⁊ retrahiꝛ.tum quia ſpes fu
turoꝛũ pꝛo qua penitentia aſſumiꝛ.vnde ait [ſolis enim inten
dit futuris]rara eſt ex eo:ꝙ ſpes ⁊ cõfidentia pꝛeſentiũ impe
dit ſpem futuroꝛũ:⁊ aliqñ extinguit ⁊ cõſumit totaliter.vñ de
nuptijs dꝛ pꝛouer.xxiiij.non emuleris impios.qm̃ nõ habent
ſpem futuroꝛum[ſera eſt].i.rara ⁊ [tardioꝛ ſeruitus].i.rarioꝛ
deguſtatio eoꝛũ.plena aũt fruitio bonoꝛũ futuroꝛũ non niſi in
alia vita eſt[interim].i.ita fit[vt impudentia]ad faciẽda ma
la[pꝛecurrit ſpe pꝛeſentium que penitẽtia excluditur] ⁊ non
ſolũ actus penitentie ſed etiam affectus penitendi [exuriꝛ]cõ
ſumiꝛ[querit eã lex] ideſt miniſter legis:vt moyſes:vel qlibet
alius pꝛelatus in eo figuratus vel [xp̃s eam]ſcilicet pnĩam:ꝑ
hircũ ſignificatã.⁊ alludit facto moyſi qui cũ hircũ(qui obla
tus fuerat)requireret:inuenit eũ exuſtũ vt ſuperius habituꝫ
eſt.ita nunc vera penitẽtia non inuenitur.hiere.viij.nõ eſt qui
agat pnĩam de peccato ſuo. Et quare nõ inueniaꝛ pnĩa cauſa
ſubditur[qꝛ pnĩam cõſumit ardoꝛ male cõcupiſcẽtie:⁊ fumus
iniquitatis].j.petri.iij.ignis ardoꝛe tabeſcent[vñ iraſcitur]
contra eleazar ⁊ ithamar filios aaron:dicens[cur nõ comedi
ſtis hoſtiam in loco ſancto pꝛo peccato].i.cur non feciſtis ce
lebꝛari pnĩam peccati cõmiſſi.myſtice ergo hoc intelligẽdo ſic
litera legenda eſt[dicit deuoꝛandam].i.celebꝛandam [penitẽ
tiam]peccati cõmiſſi [in ſanctis].i.in eccleſia.hu.[ſacerdotes
q̃ſi ſenes].ſ.eleazar:⁊ ithamar filios Aaron increpat: merito
repꝛehẽdenda eſt ſegnicies ſacerdotũ.i. negligẽtia.vnde apl̃s
ad Hebꝛeos.vj. ipſis ſacerdotibus q miniſtrabant ſancta ait
cupimus aũt vnũquẽq veſtrũ eandẽ oſtendere ſolicitudinem
ad expletionẽ ſpei.i.eoꝛũ q̃ ſperanꝛ vſq in finẽ:vt non ſegnes
efficiamini.rñdet Aaron ſatiſfaciens Moyſi ſup comeſtione
hoſtie:pꝛo qua fuerat iratus:qꝛ eam nõ comederat in ſanctua
rio cum ait.mihi accidit qđ vides:qũo potui comedere illud:
aut placere dño in cerimonijs mẽte lugubꝛi.i. cũ ꝯſciẽtia pcti
non poteſt ſacrificium aut pnĩa deo placere:quãdiu placet lu
gubꝛe pctm̃.ſic em̃ non eſt penitẽs:ſꝫ irriſoꝛ vt dicit Iſidoꝛus Iſidoꝛus.

a ¶ Pnĩa.ad de qđ pnĩa nõ pꝛodeſt qñ pena ipſo iure cõmittiꝛ vel ipſo facto glo.in cle.ne in agro.§.qꝛ vero.iij.verſi. ipſo fctõ.de ſtat. mona. Bal.i aut. habita . C. ne filiꝰ pꝛo pat.Alex. i l.q ea mẽte. i ſi.de fur.et in.l.j.ff.đ in fa. et in.l. ſi inſulam. de verb.oblig.

ſ.e.di.[prouidendū].ſ.in iniungendis penitētijs:⁊ in ſacra-
mētis conferēdis in eruditione plebis cū ſumma deliberatio
ne:⁊ prouida circūſpectione certū debet eſſe ſacerdotale iudi-
ciū.vñ aaron in ſignū huius portabat in pectore rationale iu
dicij: in quo erat doctrina veritatis.exo.xxviij.⁊ rõnabile iu-
diciū debet eſſe in corde.⁊ in ore ſacerdotis.vt qđ rectū eſt iu-
dicet.malach.ij.labia ſacerdotis cuſtodiūt ſciam: ⁊ legem de
ore eius requirent.qꝛ angelus dñi exercituū eſt.prouidum dꝫ
eſſe ſacerdotis iudiciū maxime in pnīa imponenda: vñ iuxta
qualitatē cōditionē perſone:loci:⁊ tpis pnīa imponat:⁊ ſuper
incerto nõ eſt ferenda ſentētia.vbi enim eſt iuxta excuſatio eſt
pnīa conſonāda:⁊ nõ infligenda.vel vbi nõ eſt humilitas con
tritionis:ne fiat error deterior priore per nõ impletionem Et
hoc eſt qđ ait[nec malo cõſcientie].i.nolenti vere penitere[fa-
cile eſt credendū].i.iniungendum minus pnīe: ſiue ſpes venie
promittēda.rõ ſubiungit[vaſi eñi fetido]fetore viciorū [oleū
immiſſuꝫ].ſ.pietatis:⁊ miſericordie [vel vinū]diſcretionis.ſ.
diſcipline.ꝑ hec duo deſignant duo q̃ in pnīa iniungēda debēt
cōcurrere diſt.xl.diſciplina[qūo alienus] tangit qūo nadab ⁊
abiud impoſuerūt ignē alienū[pctm̄ exuri].i.pnīa ꝓ pctō de-
lendo fieri.hu.[aperta ſunt]⁊ ita ꝑ cõſequēs videbat ignē alie
num in corde hominis:cū quo igne penitētia nunꝙ̄ agit.quid
aūt ſit ignis alienꝰ hic oſtēdit dicēs[ignis alienus libido ⁊c.]
3 †dr aūt alienus:qꝛ alienat a deo:⁊ ſanctoꝝ cõſortio.facitqꝫ ho
minē in regionē diſſimilitudinis[hinc ignis exurit].i.ꝯſumit
⁊ denigrat[⁊ nõ mūdat.in qbus eñi eſt ſi offerāt].i.offerre pre
ſumāt[ignis celeſtis].i.vindicta celitus miſſa[ꝯſumit].i.fla-
gellat:⁊ cruciat ſpūaliter [ſicut nadab ⁊ abiud] corporaliter
[cū his ⁊c.] hu.[q ergo vult mūdari ignē alienū].i.pctm̄ qđ
alienat a deo remoueat de corde ſuo[⁊ illi igni].ſ.ſpūi ſancto
[culpā exurit].i.ꝯſumit:deſtruit [nõ hoiem ſiccauit].i.ceſſare
fecit.hu.luc.viij.[ſiccauit].i.deleuit[ſanguine].i.culpā latro
nis.matth.xxvij.⁊ luc.xxiij.qui ſuū pctm̄ cõfeſſus eſt: ⁊ xp̄m
deū cõfeſſus dicens.memēto mei:dū veneris in regnū tuum.q
igne gratie purgatus audire meruit hodie mecū eris in para
diſo[ignis conſumēs eſt].ſ.deus ſiue ſpūs ſanctus conſumēs
vitia ad hebre.xij.etenim deus noſter ignis ꝯſumens eſt.dicit
glo.ignis qꝛ rubiginē peccatorū cõſumit:⁊ ad charitatē accen
dit corda hoim:⁊ ꝑ hoc ꝙ purgat nos:⁊ facit ſeruire in virtu
tibus placemus deo[iudas] matth.xxvij.[ignē alienū].i.ſu-
perbiā;indignationē:atqꝫ deſperationē [culpā ergo] cõclu-
dit[epulari].i.gaudere:⁊ delectari in ꝯuerſione[quoꝝ cibus]
vnde in figura omniū ſacerdotū dictū eſt petro actuū.x.occi-
de:⁊ māduca.i.occide in eis quod eſt eorū.i.peccatum:⁊ incor-
pora eccleſie[vñ verus ſacerdos].ſ.xp̄s cui inqt ꝓpheta.tu
ps.cix.b es ſacerdos in eternū. ait ioā.iiij.meus cibus eſt ⁊c.xp̄s enim
ſatiari cupiebat in gentiū conuerſione: quas in corpus ſuum
qđ eſt eccleſia volebat incorporari: ⁊ eius membra fieri ⁊ nunc
omniū cupit ⁊ ſitit cõuerſionē peccatorū illorū enim cõuerſio
⁊ ſaluatio pro ſui clemētia ⁊ ineffabili dulcedine eſt cibus eius
i.deſideriū ⁊ delectatio eius [non eſt acceptū]concludit ergo
ex predictis cõtra falſas penitentias:qđ nõ eſt acceptum deo
ſacrificium: niſi ſit verum ⁊ ſyncerum.

1 ☞ Sacramentum eccleſie nullum prodeſt poſt hanc vitam.

Inter hec hircum. Hic cõſequē
ter ad idem
oſtēdendum inducit eſitiū.eſitius fuit ille:cui Au-
gu.ſcribit eplam de die iudicij.⁊ fuit homo magne
Diuiſio. literature.Et põt diuidi hoc caplm in tres partes iuxta glo.
Primo oſtendit:ꝙ idcirco legiſlator mortē nadab ⁊ abiud ex-
primit:qꝛ alienum ignē acceperunt: vt id vitetur ⁊ illud deſi-
gnat hereſim. Scdo oſtendit:quid ſignificet illud: qđ moyſes
precepit Aaron ⁊ filijs eius:vt portiones oblationis comede
rent in ſanctis ſanctorū illud.ſ.ꝙ qui vult agere pnīam:debet
illam agere ad preceptum ſacerdotum:qui ſunt in eccleſia:⁊ ꝙ
oblatio corporis Chriſti non dꝫ recipi:niſi in eccleſia.ibi:ada-
mātium.tertio oſtēdit qd nocet illud verbū hiſtorie.ꝙ Moy-
Exponit literam. ſes hic cū exuſtum reperit.dicit ergo. ❡ [Quia omne].i.ideo
immolatio hirci fiebat pro peccato[qꝛ omne pctm̄ per pnīam
deletur]vt eñi ait ꝓpheta.ps.l.cor ꝯtritū ⁊ humiliatum deus
nõ deſpicies[alteriꝰ doctrine]hi filij Aaron.ſ.nadab:⁊ abiud
mortui ſunt. qꝛ alienū ignem ꝯ dei preceptum obtulerunt.ſi-
cut dr leui.x.Et dr pctm̄ alterius doctrine.i.extranee: qꝛ con-
tra doctrinā dei ⁊ Moyſi hec fecerūt:⁊ ſic contempta dei lege
dicunt blaſphemaſſe:ꝑ quos vident heretici ſignificari: qui ꝯ
Euangelicā veritatē male ſentientes de deo mortui ſunt [itē
adamātiū hircus ⁊c.]quaſi.ſ.i.cā q̄re Moyſes fuit iratus ⁊ re
darguit filios Aaron:qꝛ.ſ.filij Aaron hoſtiā que ꝓcepta erat
in loco ſancto comedi:non comederunt. ⁊ ita myſtice deſignat

ꝙ illa pnīa non ſit vera: que in eccleſia non ſit iuxta preceptū
ſacerdotū [quos xp̄s vicarios ſuos in eccl'ia ꝯſtituit]quibus
ait ioan.xx.accipite ſpiritū ſanctū:quorū remiſeritis peccata
⁊c. Extra enim eccleſiam vt dicit Aug.nõ eſt locus ſacrificij: Auguſt.
nec vita.j.q.j.extra.⁊ ideo extra eccleſiaꝫ nõ eſt locus ſalutaris
pnīe [ſanguine de quo aplus] ad heb.ix.xp̄s aſſiſtēs pontifex
futuroꝝ bonoꝝ nõ per ſanguinē hircorū:aut vitulorū:ſed per
propriū ſanguinē introiuit in ſancta eterna redēptione inuen
ta[ꝑ noſtro ſanguine].i.pctō.iuxta.ps.l.libera me de ſangui-
nibus deus[oblata]in ara crucis[in propitiationē].i.redem
ptionē peccatoꝝ[que extra eccleſiā nõ fit]vt.j.q.j.remiſſionē.
⁊ de cõſecra.di.iiij.quē [vñ addit].ſ.moyſes leuit.x. [moyſes]
tertia pars.vbi oſtendit qd ſignificet myſtice illud ꝙ moyſes
hircū exuſtū reperit.dicit eñi [ꝙ exuſtum reperit] ſenſus eſt
litere:ꝙ quēadmodū nadab ⁊ abiud peccātes ignē alienū con
tra preceptū dñi ponētes ſic igne celitus miſſo cū eorū hoſtia
conſumpti ſunt:vt nulla poſſent hoſtia purgari:aut de morte
reduci ad vitam:ita impenitētibus nullus poſt hanc vitā re-
linquitur locus pnīe:locus ꝓpitiatiōis:aut miſericordie [in
ſpiritu ſancto peccauerūt].ſ.nadab ⁊ abiud ponēdo ignē alie
nū[ab intelligibili].i.igne celitus miſſo:vel ſpū ſctō[qꝛ intelli
gibiliter].i.myſtice dr ignis[oblatio].i.hoſtia oblata[obla-
ta eſt].i.cõſumpta cū ipſis[volūtarie eñi peccātibus]⁊ finali-
1 ter in pctō perſeuerātibus [nõ relinquit hoſtia ꝓ pctō] † qꝛ
poſt hāc vitam nullū ſacr̄m eccl'ie eis prodeſt[ſancti patres]
euāgelici doctores.matt.xij.q dixerit verbū in ſpiritū ſanctū
non remittetur ei in hoc ſeculo:nec in futuro.de peccato impe
nitentie que cõuenienter aſſignetur ſpecies peccati in ſpm̄ ſan-
ctū.ſ.di.j.circa capitulū.ꝙ autē omni peccāti.plene diximus.

1 ☞ Voluntas hominum ſepe deprehenditur per opera.
2 Peccatorum memoriam habere eſt vtile.

Iudas. Proſequitur que ſit vera pnīa: ⁊ q̃
nõ exēplo quorundam male peniten
tium.vnde ait primo:ꝙ iudas nõ vere penituit: ſꝫ
male.qđ patet qꝛ deſperās de dei miſericordia la-
queo ſe ſuſpēdit.matth.xxvij. [⁊ eſau magis]correctū eſt[nec
penituit]de odio ꝯcepto ꝯ fratrē: lachrime quas fudit cū au-
diuit a patre.ꝙ Jacob frater eius fraudulēter ſurripuerat ei
benedictionem[indignationis interne qđ eius operibus ape
1 ritur].i.oſtēditur† ſepe enim per opera deprehēditur volun-
tas hois vt diſ.xviij.peruenit[nõ ergo] ꝯcludit ex premiſſis:
qd acturi ſumus ſi vere penitere cupimus.i.nõ negemus: ſed
cū ps.dicamꝰ.qm̄ iniquitatē meā ego cognoſco: ⁊ peccatum Pſal.l.
meū cõtra me eſt ſemꝑ [imprudētia].i.ſtultitia: ne ſimiles ſi-
mus Cain:q cū audiuit dñm interrogātē vbi eſt Abel frater
tuus.negauit pctm̄ dicēs.neſcio.nūqd cuſtos fratris mei ſum
ego[ex hoc peccato ampliꝰ.]Cain eñi primo occidit fratrē: ⁊
huic pctō mēdaciū adiūxit cū dicēdo q̄rēti vbi eſt Abel frater
tuus:rñdit neſcio.⁊ ſic ex hmōi pctō amplius operatus dicit.
nõ ꝙ homicidio grauius fuerit ſimpl'r mendaciū: ſed dr am-
plius:qꝛ pctō homicidij additū ⁊ ſubſecutū eſt pctm̄ mēdacij.
a ❡ Scdo rõne circūſtātie[a] qꝛ mentitus eſt nõ homini:ſed deo:
ex quo mēdacij culpa auget ⁊ ampliat. ❡ Tertio qꝛ mētiens
deo credidit deū latere ſuū pctm̄:de quo.ſ.e.di.hma. diſputa-
uimus circa caplm.ſerpēs. vtrū magis peccauit Cain occidē
do frēm:q̄ mentiendo deo.ibi vide[pr̄ Cain].ſ.adā:ēt cū pec
caſſet ⁊ dñs dixiſſet.Adā vbi es.geñ.iij.[abſcondi me magnū
eſt]concludit ex premiſſis q̄ vtile ſit agnoſcere pctā ſua:⁊ illa
2 cõfiteri [magnū enim eſt].i.† vtile memoriā habere peccato-
rū:primo vt pctm̄ agnitū ꝑfectius ⁊ liberius poſſit ꝯfiteri ſcdo
vt pctī turpitudinē agnoſcens ⁊ memoriter cõtemplās ipſuꝫ
amarius defleat: ⁊ amplius deteſtet.Tertio vt promptior ſit
ad ſatiſfaciendū:dū nouit peccatū ſuū ſibi aduerſari:⁊ ad dñꝫ
deprecandū cū propheta dicat.quoniā iniquitatē meā ego co-
gnoſco:⁊ peccatū meū cõtra me eſt ſemper.i.iugiter[nullū eñi
inuenitur tale remediū] quo ad penas tēporales.quāto enim
magis quis hꝫ peccatū in memoria illud deteſtando:tanto ci-
tius abſoluit a penis eius tēporalibus.hu.[cõtinuata].i.ſem
per pro loco ⁊ tpe ſuperius diximus circa.c.penitētia.e.di.

a ❡ Circunſtantie. Circūſtātie negotij q̃ dicātur vide pe. de anch.i.c. cū cām. nu. 5.de teſtibꝰ.

1 ☞ Opera penitentie ſunt infructuoſa dum peccatum placet
2 Salices quare dicantur.

In ſalicibus. Inducit ad idem conſe-
quēter ambroſium expo
nentē hūc locū.ps.c.xxxviij.li.ij.de pnīa ⁊ dicit ter
raꝫ alienā carnē:que mētis imperio cõtradicit Et
vere aliena terra dr.tum qꝛ repugnat ſpiritui.ad galat.v.caro
cõcupiſcit aduerſus ſpiritū:⁊ ſpūs aduerſus carnem.tum qꝛ
velut terra

velut terra extranea ⁊ inculta non ꝓfert fructū ſalubris pnīe.
hec terra eſt de qua dr Geñ.iij.maledicta terra ĩ opere tuo, tri
bulos ⁊ ſpinas peccati germinabit tibi.in hac etiā terra ſunt
ſalices infructuoſe,qꝛ dum caro ſpiritui aduerſat:ꝓfert ſali-
ces vmbroſe et carnalis delectationis.Gal.v.manifeſta ſunt
opera carnis,q̃ ſunt fornicatio,immūdicia,⁊ cetera alia: q̃ q
agunt regnū Dei nõ poſſidebūt[⁊ tunc organa ſunt ſuſpen-
denda].i.orationes ⁊ alia bona opera,q̃ dicunt organa ꝓpter
1 dulcedinē ⁊ ſuauitatē.† qꝛ opera pnīe dū peccatū plꝫ ſunt in-
fructuoſa:ad cõſecutionē vite eterne.vnde ait.quomodo can-
tabimus canticū dñi in terra aliena.qꝛ tunc irreuerēter, ⁊ in-
deuote:ac ore polluto:dū pctm̄ plꝫ cantatur dño.Eſaie.j.incē
ſum abominatio eſt mihi.⁊ infra.cum extenderitis manus ve
ſtras auertā oculos meos a vobis: ⁊ cum multiplicaueritis
oratiões veſtras,nõ exaudiā.qꝛ manus veſtre plene ſunt ſan-
Exponit literam. 2 guine dicit ergo. † [In ſalicibus.] Salices dicunt qꝛ cito ſa
liunt:⁊ creſcunt.ſicut de iniquitate parū ſupradictū eſt,ꝙ ve-
lox ſit.Sunt etiā arbores infructuoſe.rõne cuius ſignificant
opera vitioſa:quibus ſalicibus exiſtētibus ſemper in medio
Babylonis.i.anime peccatricis: ſuſpendenda ſunt organa.i.
vt dictū eſt opera penitentie.Non ꝙ ſit malū in peccatis exi-
ſtenti ieiunare, facere eleemoſynas:⁊ alia opera de genere ſuo
bona.ſed ſic vt non habeant deo grata,⁊ ſatiſfactoria ꝓ pecca
tis.[Quo] oſtēdit teſtimonio ꝓphete dicētis qūo lr̄a ex di-
ctis plana eſt[Nam fructus].i.opera non offerre dū talis eſt
coniunctim intelligere Aug.qm̄ tales in peccatis ꝑſeuerātes
⁊ credentes cum hoc penitere apud deum ſunt quaſi irriſores
Dei,⁊ meliꝰ eſſet a pñie operibꝰ tunc qeſcere illis q̄ exercere,
qꝛ nõ placant deū ſed irritāt q nõ ceſſant a malo:⁊ ſe peniten-
tiā agere ſimulāt:vt.ſ.di.e.inter hec hircū. [ne in ipſa pnīa]
ſcꝫ ſimulata fiat:qđ poſtea indigeat pnīa:qđ maxime cauēdū
eſt vt.xvij.q.iiij.ſunt q opes.⁊.ſ.e.di.ſi apoſtolus[q̃]ſcꝫ ſimu
lata pnīa[ſi ſemel fuerit vſurpata].i.habita.quaſi violēter cõ
tra oēm rõnem ⁊ oē ius eccleſiaſticum credita,tanquā valida
apud Deū[nec prioris] ſcꝫ ſuiipſius [fructū obtinet]qꝛ nõ
eſt vera pnīa cū nõ deſeratur pctm̄:⁊ aufert vſuꝫ poſterioris,
que eo ipſo ꝙ creditur valida eſt inutilis. Et ita vr̄ nobis ex
ponenda iſta litera ſalua reuerentia Aug.q ait.ꝙ nõ põt cõ-
grue intelligi niſi de pnīa ſolēni.[Et cū caro] Cõſequenter
beatꝰ Ambroſiꝰ docet qūo mens debet hr̄e in certamine car-
nis ⁊ mūdi ⁊ diaboli.d.[cū caro repugnat mens ad deū dꝫ eē
intēta quātūcūqꝫ põt.] Sicut apl's dū pateretur ſtimulū car
nis mente ferebatur in Deū rogans:vt ab eo ſtimulum car-
nis auferret.ij.Corin.xij.[Et ſi carnis impugnant]non ſub
iugant [⁊ impugnant]nõ ſubuertunt[ptātes aduerſarie].i.
ps.c.c. diabolice[maneat Deo dedita]⁊ non ſuccūbet.ps. clamabit
ad me ⁊ ego exaudiā eū,cū ipſo ſum in tribulatione eri.e.⁊ gl.
eū.i.glorioſum oſtendā eū in bello [maxime vrget]ſcꝫ diabo
lus.i.moleſtat[cū caro nõ cedit].i.cū eius ſuggeſtioni non ꝓ-
ſtetur aſſenſus [⁊ ſunt qui vehementer]ſcꝫ maligni ſpūs[pre
ſidiū virtutū] vnde illud eſt quod in ſpiritu vidit dauid.ps.
cxxxvj.in perſona regis Aſſyriorū:qñ iuſſit funditus deſtrui
tēplū ꝑ nabuzardā principē exercitꝰ nabuchodonoſor myſti-
ce ergo exprimit exinanitio:vt ſint verba demonū exhortan-
tium ſe adinuicē aduerſus aīam dicentiū [exinanite].i.eua-
cuate omnibꝰ virtutibꝰ [vſqꝫ ad fundamentū in ea].i.vſque
ad fidē,que eſt fundamētū oīm virtutū.[filia].i.aīa: que per
pctm̄ ſit miſera:⁊ ſerua.Qui facit pctm̄:ſeruꝰ eſt peccati:ſitqꝫ
filius eius cuius deſideria vult facere.Jo.viij.[Medicus]
i.Xp̄s in ꝑſona Dauid loquens[beatꝰ qui tenebit].i.retine-
bit,quaſi per frenū deprimendo illicitos motus,ne ad effectū
veniant[⁊ allidet].i.ex toto conteret[paruulos ſuos].i.illici
tos motus:vt confracti diſpereant.Quoniam vt inquit glo.
cupiditates antequā robur accipiant facilius vincūtur: ⁊ dū
paruule ſunt dū enim tenere ſunt cogitationes ſiue ſuggeſtio
nes conterende ſunt ne creſcant.Aug.[ad petram] id eſt,per
Chriſtū ad quē recurrendum eſt per deuotam ſui memoriam,
⁊ vite conformitatem,qui peccatuꝫ non fecit nec inuentus eſt
dolus in ore eius.

Nihil inde. Continuando q̃ ſit falſa ⁊ ve
ra pnīa:inducit Hiero.ſuper
Mat.q ait.ꝙ inde nõ profuit ſua pnīa:ꝑ quā ſcelꝰ
cõtinere nõ potuit.auxit cū culpā deſperatiōis ad
mittens laqueo ſe ſuſpēdit.Mat.xxvij.ſed qñ dt ꝙ tūc eſt ve
Exponit literam. ra pnīa,qñ peccator ſic penitet.[vt emendare valeat].i.velit,
quod peccauit deteſtando peccatum,et Deo digne ſatiſfaciē-
do[opera permanent]ſcilicet mala[⁊ emendata].id eſt,exer-
centur [fruſtra] quia infructuoſa eſt talis penitentia [hec
eſt oratio eius fiat in peccatum] ſumptum eſt de Pſalmo.c-
xxx.quod de iuda exponit beatus Petrus actuum.j.nõ ſolū

⁊c.planum eſt.

Scelerator. Continuando materiā in
ducit authoritatem leonis
pape. ❡ Quē non pnīa reuocauit ad dñm ſed de-
ſperatio traxit ad laqueū.recte eñi ſuſpēſus laq̄o
mortuus eſt.Tū ad innuendū ꝙ erat ſocius demonū qui erāt
in aere.Tū vt arterie que vocē proditionis emiſerunt punirē
tur [donec ſanguis Xp̄i]hic videtur leo papa innuere contra
rium:vt patet in gl.⁊ etiā inducit Aug.ſed in hac parte vide
tur magis ſtandum Hiero.

3 ☞ Penitens tenetur ſatiſfacere in charitate.
5 Penitentie facte in peccato mortali quando ſint reiterande.

His authoritatibus. Iſta eſt quarta
pars principa-
lis huiꝰ diſtinctionis,in qua gratianus tractat.an irretitus
plurimis peccatis poſſit de vno penitere indulgētiā de eo cõ
ſequēdo permanendo in alijs.Et diuiditur hec pars in qua- Diuiſio.
tuor ꝑtes.Primo qdē ꝓbat tribus authoritatibꝰ ⁊ vna rõne
vnū pctm̄ poſſe remitti ſine alio.Scdo allegat ꝓ parte aduer
ſa.Tertio determinat authoritates īductas ꝓ ꝑte illa.Quar
to cõcludit,ꝙ exiſtenti in aliq̃ pctō nõ ſit vtilis pnīa ad remiſ
ſionē,⁊ reconciliationē habendā,non tñ eſt ſibi deneganda.ij.
ibi,ſi quod ⁊.iij.ibi,authoritas illa.iiij.ibi,pnīa.His authori
tatibus ⁊c.Concludit gratianus.ſ.ex preallegatis capitulis,
que vera ⁊ que falſa ſit pnīa ⁊ trāſit ad queſtionē illā,an irreti
tus pluribus peccatis poſſit ſatiſfacere de vno remanēdo in
alio vel alijs.Pro pleniori intelligentia huius partis. Que-
runtur hic tria.
1 ❡ Primum vtrum de vno peccato aliquis poſſit ſatiſfacere
ſine alio.
2 ❡ Secūdum eſt vtrum penitens teneatur ſatiſfacere in cha-
ritate.
4 ❡ Tertium eſt vtrum ſatiſfactio facta extra charitatem ad
ueniente charitate incipiat valere,ita vt debeat computari in
ſortem:vel an debeat reiterari.

1 **Ad primum** Sic procedit.† Et videt qđ quis
poſſit ſatiſfacere de vno peccato
manēdo in alio. ❡ Primo ſic.pctā ſunt debita q̃dā diuiſim Primū ar.
ꝯcta.vñ Matt.vj.in oratione dñica dr.dimitte nobis debita
noſtra.ergo diuiſim poſſunt ſolui.cõſequentia pꝫ. ❡ Scdo ſic Scdm arg.
Eorū q̃ nõ hn̄t colligationē ſiue cõnexionē adinuicem vnum
põt ſeparari ab alio:ſed pctā non hn̄t cõnexionē adinuicē:ſi-
cut ipſe virtutes dicunt hr̄e,alias qui haberet vnum:haberet
omnia.ergo vnum poteſt expiari per ſatiſfactionem ſine alio.
❡ Tertio ſic.ſi aliquis haberet ex duobus morbis vel tribꝰ Tertiū ar.
qui diuerſas cauſas hn̄t,⁊ oppoſitionis medicus expellit pe-
riculoſiorē morbum alio dimiſſo:cū ergo cõiter ſit in morbis
anime,ſicut eſt in morbis corporis,ſicut dicūt ſancti vr̄ ꝙ agi
poſſit pnīa de vno pctō ſine alio. ❡ Quarto cõfirmando.Sa Quartū ar.
tiſfactio (vt alias habitum eſt)eſt peccatorū cauſas excidere
nec ſuggeſtionibus aditum indulgere ſed hoc de vno peccato
cõtingit ſine alio:vt ſi luxuriā refrenet:⁊ īſiſtet auaritie.ergo
de vno pctō põt fieri ſatiſfactio ſine alio. ❡ In oppoſitum eſt Opponit ĩ cõtrarium.
determinatio, q̃ ſit in lr̄a partis preſentis. ❡ Scdo eſt illud
Eſa.lviij.ecce ad lites ⁊ cõtentiones ieiunatis:⁊ poſt.nūquid
tale eſt ieiuniū qđ elegi.q.d.nõ.ergo nõ plꝫ deo ꝓ peccato ieiu
nium qđ in pctō ſit.ieiuniū aūt pars ſatiſfactiōis eſt ergo ⁊c.
❡ Rñ.dicēdū,ꝙ vt tangit in litera,aliqui poſuerunt:quod Reſpõdet.
de vno pctō poterat fieri ſatiſfactio pctōre perſiſtente in alio:
⁊ rõ illorū eſſe videbat:vt dt dñs Bonauentura,diuine largi Bonauen.
tatis benignitas q̃ acceptat ſatiſfactionē q̄tūcunqꝫ modicaꝫ.
ſed hi nõ cõſiderauerūt ſufficiēter qd ſit ſatiſfacere.non enim
ſatiſfactio dt tolerātiā pene tm̄.qꝛ Deꝰ in malis nr̄is nõ dele-
ctat:ſꝫ delectat in iuſtitia volūtatis nr̄e,⁊ recõciliatiōe:q̃ non
põt hr̄i de vna culpa ſine alia.vñ ꝯ hāc falſam ⁊ erroneā opi-
nionē ponit iſta cõcl'o.Qđ nõ põt hr̄i, aut fieri ſatiſfactio de
vno pctō:pctōre ꝑſiſtēte ĩ alio.ꝓbat cõcl'o iuxta ſanctū Tho. S. Thom̄.
Cū eñi ꝑ ſatiſfactionē tolli dēat offenſa precedēs,opꝫ ꝙ talis
ſit modꝰ ſatiſfactiōis:q cõpetat ad tollendū offenſam. Offen
ſe aūt oblatio eſt amicitie reſtō,⁊ iō ſi aliqd ſit,qđ amicitie re-
ſtōnē impediat,etiā apud hoies ſatiſfactio eſſe nõ põt,cū qđ-
libet pctm̄ mortale amicitiā charitatis īpediat, q̃ eſt hois ad
Deū.impoſſibile eſt,ꝙ homo de vno peccato ſatiſfaciat alio
retēto. ❡ Scdo ſic.ſatiſfactio eſt medicina curās pctā preteri
ta:⁊ ꝓſeruās a futuris.ſꝫ pctā nõ pn̄t curari ſine gr̄a.ergo cū
qđlibet pctm̄ mortale auferat gr̄am,nõ põt de vno pctō fieri
ſatiſfactio ſine alio. ❡ Tertio ſic.iuxta Albertū magnū.Non Albertus.
ſatiſfacit q nõ reſtituit deo qđ ſuū eſt.ſꝫ q ñ reſtituit deo aīaꝫ

quam abſtulit:nõ reſtituit Deo,qð ſuũ eſt.ergo nõ ſatiſfacit,
q nõ aiam reſtituit.ſꝫ aĩa non reſtituit̃ ꝗdiu manet voluntas
Ad primũ arg. alicuiꝰ peccati in ea.ergo ⁊c. ¶ Ad rõnes ĩ oppoſitũ.Ad pri
Albertus. mã rñdet̃ iuxta dñm Albertũ:ꝙ debita humana ſunt dupli/
cia,ꝗdã ſunt ꝗ volũtarie credunt̃ deberi:⁊ talibꝰ nulla eſt ad/
iuncta offenſa:⁊ hoc mõ non dicunt̃ debita peccata.Quedam
vero debita ſunt:ꝗ incurrunt̃ ex leſione alicuiꝰ iniuſta , vel in
pſona,vel in bonis,vel in honore,⁊ talibus eſt adiũcta offenſa
leſi,⁊ in talibꝰ nõ põt ſatiſfactio fieri niſi offenſa ceſſet.hec aũt
nõ ceſſat perdurãte illo,in aliquo mõ offenſionis ⁊ talibus de
bitis aſſimilant̃ pctã.⁊ ideo patet ꝙ rõ illa nõ ꝓcedit.preter/
Albertus. ea inquit idẽ Albertꝰ lꝫ debita pctõꝝ ſint diuiſim ꝯcta ꝗtũ
ad conuerſionem ad bonũ cõmutabile:⁊ quãtũ ad actũ tñ cõ/
ueniunt in auerſione a bono increato,⁊ quo ad hoc habẽt rõ/
nem offenſe,⁊ culpe,cũ aũt auerſio illa maneat:quocunꝙ pec/
cato mortali manẽte nõ põt homo ſatiſfacere de vno alio re/
manẽte.Et ſil̃e huiꝰ eſt in offenſis hoĩm:qꝛ leſo nõ põt ſatiſfie
ri de leſione illo perdurãte in ledẽdo.lꝫ eñ peccator Deũ lede
Ad ſcðm. re non poſſit,tñ quãtum in ſe eſt ledit.hec ille. ¶ Ad ſecundã
Albertus magnus. rñ.dupliciter primo iuxta dñm Albertũ,ꝙ licet peccata non
habeant colligãtiã in aliquo ente poſitiuo,ꝙ ſit habitus , vel
radix:vel aliqð huiuſmodi:hñt tñ cõueniẽtiam in priuatione
auerſionis a bono incõmutabili:ex ꝗ pte oĩa hñt rõnẽ peccati
⁊ mali,⁊ culpe,⁊ offenſionis:⁊ cũ talis priuatio maneat in eo:
q perdurat in peccato mortali.manet ira Dei ſuper eũ:⁊ ideo
S. Thom. nõ eſt pceptiuꝰ gr̃e. ¶ Scðo rñ.iuxta ſanctũ Tho.ꝙ verum
eſt.ꝙ peccata nõ hñt ꝯnexionẽ in aliquo vno:⁊ inde eſt : quod
vnũ põt qs incurrere ſine alio.Nihilominꝰ tñ vnũ ⁊ idem eſt,
ſm ꝙ oĩa peccata remittunt̃:⁊ ideo remiſſiões diuerſoꝝ pec/
catoꝝ cõnexe ſunt:⁊ de vno ſine alio ſatiſfactio fieri non põt.
Ad tertiũ. Alber. ma. ¶ Ad tertiã rñ.iuxta Albertũ in.iiij.ꝙ nõ eſt ſil̃e de morbis
corporalibꝰ,⁊ ſpiritualibꝰ.qꝛ morbi corporales nõ hñt vnam
cãm ſꝫ morbi ſpirituales ſic.ꝗ eſt volũtas vel liberũ arbitriũ,
qð ꝗdiu manet auerſum non eſt ſuſceptibile medicine ⁊ ideo
nullꝰ morbꝰ ſpũalis curatur,ĩ ipſo pdurãte in aliquo morbo.
Ad quartũ ¶ Ad quartã rñ.iuxta ſanctum Tho.negãdo minorẽ:cũ eñ
iuxta Gregor.peccatum quod per penitentiam non diluitur
ſuo pondere ad aliud trahit:qui vnum peccatum retinet non
ſufficienter cauſas peccati excidit.

2 **Ad ſecundum** Sic procedit̃.† Et vr̃ ꝙ quis
poſſit ſatiſfacere ĩ mortali exi/
ſtens,ſicut ille,qui priꝰ de peccatis omnibus eſt cõtritꝰ ⁊ poſt
Primũ ar. incidit in pctũ. ¶ Primo ſic.date eleemoſynã,⁊ oĩa munda
erũt vobis.dr̃ Luc.xj.⁊ ꝯſtat,ꝙ loquit̃ de peccatoribus.ergo
põt qs ſatiſfacere p eleemoſynã ſine gr̃a.Et hoc idẽ hr̃ dictũ
Da.iiij.Daniel inqt nabuchodonoſor:q erat magnus pctõr.
Scðm arg. pctã tua eleemoſynis redime. ¶ Scðo ſic.Trenoꝝ.iij.vena/
tione ceperũt me.gl.⁊ ſi fides deeſſet,pena ſatiſfaceret ſed vbi
Tertiũ ar. deeſt fides:non eſt charitas ergo ⁊c. ¶ Tertio ſic.Nemo ſcit
vtrũ odio vel amore dignꝰ ſit.Eccl.ix.Si ergo nõ poſſet fieri
ſatiſfactio,niſi ab eo,q eſt ĩ charitate,nullꝰ ſciret ſe ſatiſfeciſſe
Quartũ ar. quod eſt inconueniẽs. ¶ Quarto ſic.pceptũ Dei ſeu diuinuꝫ
nullus tenetur in charitate adimplere.Si quis eñ pro loco ⁊
tpe honorat parẽtes:nõ exiſtens in charitate,vel Sabbatum
obſeruat,nõ peccat ergo multominꝰ tenet̃ pceptũ ſacerdotis
Opponit ĩ contrariũ. implere in charitate. ¶ In oppoſitũ eſt determinatio pñtis
partis,itẽ eſt illud,qð pcipuũ opꝰ in ſatiſfaciendo eſt eleemo/
ſyna vt ſuperiꝰ habitũ eſt.ſꝫ eleemoſyna extra charitatẽ nihil
vꝫ.j.Corin.xiij.ſi diſtribuero in vſus pauperũ oẽs facultates
Rñdet. S. Thom. meas,charitatẽ aũt nõ habuero,nihil mihi pdeſt. ¶ Rñ.di/
cẽdũ ꝙ vt recitat ſanctꝰ Tho.in.iiij.di.xv.qdã dixerũt.quod
poſtꝙ oĩa pctã p penitẽtiã ſine cõtritionẽ remiſſa ſunt, ſi ali/
quis añ ſatiſfactionẽ pactã in pctũ decidat:vt in peccato exi
ſtens ſatiſfaciat ꝙ ſatiſfactio illa illi valeat:ita ꝙ ſi in peccato
illo moreret̃,in inferno de pctis illis nõ puniret̃.Sed hoc nõ
põt eſſe,qꝛ in ſatiſfactione opꝫ,ꝙ ẽt amicitia reſtituta iuſtitie
equalitas reſtituat̃,cuiꝰ ꝯriũ amicitiã ſoluit.vt Phi.ix.Ethi.
dt̃.Equalitas aũt in ſatiſfactione ad Deũ nõ eſt ſm equiualẽ
tiã,ſed magis ſm acceptionẽ ipſiꝰ,⁊ ideo opꝫ,ꝙ etiã ſi offenſa
iam ſit dimiſſa per cõtritionẽ:ꝙ opera ſatiſfactoria ſint Deo
accepta,ꝙ dat eis charitas,⁊ ideo ſine charitate opa ſatiſfa/
3 ctoria facta nõ ſunt ſatiſfactoria.Eſt ergo cõcl̃o omniũ.† qð
penitẽs tenet̃ ſatiſfacere in charitate pꝫ cõcluſio ꝓuer.x.vni/
uerſa delicta operit charitas,ſed ſatiſfactiõis virtꝰ eſt delere
Alexander de halis. debita.ergo ſine charitate nõ hꝫ virtutẽ ſuã.magiſter autem
Bonauen. Alexãder de halis,⁊ dñs Bonauentura,ſimul probant hanc
cõcluſionẽ ſic.ſatiſfactio ẽt ꝗtũ eſt ex vi noĩs iportat diuinaꝫ
acceptionẽ,⁊ recõciliationẽ cũ deo:⁊ qm̃ ſine gr̃a gratũ faciẽte
ĩpoſſibile eſt vel pſonã placere Deo,vel eius opa acceptari,iõ
Albertus. nec ſatiſfacere eſt poſſibile ſine charitate.Ad idẽ dñs Alber/
tus dt̃ ſic.Opera nõ pñt eſſe ſatiſfactoria,niſi ſint facta ſecun
dũ volũtatẽ ⁊ acceptionẽ diuinã.acceptatio aũt Dei nõ eſt in
nobis ex nobis:ſꝫ potiꝰ ex eo:ꝙ accepimꝰ a Deo nec ẽt in ope
nr̃o ex nobis.Et h̃ eſt gr̃a gratũ faciẽs.dicẽdũ eſt ergo ꝙ ſine
gr̃a gratũ faciẽte nõ cõtingit ſatiſfactio. ¶ Ad rõnes in op/
poſitũ dicẽdũ.Ad primã rñ.ꝙ conſiliũ dñi ⁊ conſiliũ Danie/ Ad primũ argumẽtũ.
lis eſt,vt a peccatis ceſſarẽt,⁊ peniterẽt:⁊ p eleemoſynas ſatiſ
facerẽt vel vt ad gr̃am p eleemoſynã ſe ꝓparẽt.qua gr̃a ſuſce/
pta multiplicãdo eleemoſynas peccata ſua ſatiſfaciẽdo redi/ Ad ſcðm.
merent. ¶ Ad ſcðam de gl.rñ.ſm eũdẽ Alexãdrũ.ꝙ fides in Alexander de halis.
gl.illa dr̃ cõſciẽtia peccati.Aliqñ eñ aliqs hñs gr̃am p penã
volũtariã ſatiſfacit de culpa:cuiꝰ nõ hꝫ memoriã.vñ tñ vꝫ di
cere ſi fides deſit,ꝗtũ ſi cõſciẽtia deſit.vñ authoritas illa non
eſt ad ꝓpoſitũ. ¶ Ad tertiã nemo ſcit ⁊c.rñ.iuxta ſctm̃ Tho. Ad tertiũ. S. Thom.
ꝙ ſicut homo neſcit ꝓ certo vtrum charitatẽ habuerit in ſa/
tiſfaciẽdo vel habeat.ita neſcit pro certo vtrum plene ſatiſfe
cerit.Et iõ dr̃ Eccle.v.de ꝓpitiatu pctõꝝ noli eſſe ſine metu.
Nec tñ exigit̃ ꝙ ꝓpter hũc metũ hõ ſatiſfactionẽ reiteret ex/
pletã,ſi cõſciẽtiã peccati mortalis nõ hꝫ,quis eñ penã nõ ex/
piet p ſatiſfactionẽ tñ nõ ĩcurrit reatũ omiſſiõis ex ſatiſfactio
ne neglecta.Sicut nec ille:q accedit ad euchariſtiã ſine cõſciẽ/
tia peccati mortalis:cui ſubiacet reatũ ĩdigne ſuſceptiõis in/
curit.Magiſter vero Alexander de halis ad idẽ eſt dicens.
Si qs adimpleat pñiam iniunctã ſine morſu cõſcientie extra Alexander de halis.
charitatẽ:Non eſt neceſſe ꝙ ſatiſfaciat iterũ,nec in iudicio ſa/
cerdotis:nec in iudicio cõſcientie proprie tenet̃ tñ in iudicio
Dei qui adhuc exigit penã ab illo qui ſatiſfecit extra charita
tem. ¶ Ad quartã rñ.iuxta magiſtrũ Alexãdrũ ⁊ dñm Bo/ Ad quartũ. Alexander de halis.
nauenturã:ꝙ quando opus ſatiſfactionis ab homine impo/ Bonauent.
nitur homini,non tenetur illud opus facere ex charitate ſiue
in charitate,qꝛ preceptum eſt,ſed neceſſe eſt in charitate face/
re ad hoc,ꝙ ſit emendatorium,⁊ Deo placitum.

4 **Ad tertium** Sic procedit̃.† Et vr̃ ꝙ ſatiſfactio
extra charitatẽ facta incipiat vale/
re:poſtꝙ homo habuit charitatẽ:ſiue ꝙ reuiuiſcat : vt poſſit
in ſortẽ ſatiſfactiõis cõputari ⁊ nõ ſit opꝰ iterare illã.Primo Primũ ar.
ſic.ſup illud leui.xv.ſi attenuatꝰ fuerit̃ frater tuꝰ dt̃ gl.ꝙ fru/
ctꝰ bone cõuerſationis cõputari dẽnt ab eo tpe ex ꝗ peccauit.
ſꝫ nõ cõputant̃,niſi aliꝗ efficaciã acciperẽt ex charitate ſequẽ
te.ergo poſt charitatẽ recuperatã viuere incipiũt. ¶ Secun Scðm ar.
do ſicut efficacia ſatiſfactiõis impedit̃ p pctm̃,ita efficacia ba
ptiſmi ĩpedit̃ p fictionẽ.ſed baptiſmꝰ incipit valere recedente
fictione.ergo ſatiſfactio recedẽte pctõ. ¶ Tertio ſic.Deꝰ nõ Tertiũ ar.
punit idẽ bis.ſꝫ ſi ſatiſfactio ẽt facta extra charitatẽ eſſet ite/
rãda bis puniret̃ idẽ ergo nõ vr̃ iterãda. ¶ Quarto iniũgit̃ Quartũ ar.
ĩ ſatiſfactiõe alicui:ꝙ det pauperibꝰ cẽtũ marchas , ⁊ ieiunia
facere plena.iſte dat ꝓdictas marchas ĩ mortali exiſtẽs,⁊ im/
plet illa ieiunia ſi ergo iteranda eſſet talis pñia,iterũ teneret̃
dare cẽtũ marchas,ꝙ nõ videret̃ veroſimile.qꝛ forte non hr̃et
vñ iterũ tot daret:niſi oĩno depauperaret̃.ꝓterea nec ẽt iniun
geret̃ ei ꝙ ſolueret iterũ.⁊ ꝙ iterũ faceret ieiunia ſibi al̃s ĩpo/
ſita ⁊ ĩpleta.iniũgeret̃ tñ ei ſi p illa ſatiſfactio nõ ĩpleret̃.ergo
vr̃ ꝙ p pñiam ſequẽtẽ oĩa opera precedẽtia ſatiſfaciendi effi/
caciã accipiãt. ¶ Quinto ſic.talis eſt ſolũ debitor pene certe Quintũ ar.
⁊ finite.ſꝫ illã exſoluit.ergo ab eo nõ plus exigi,⁊ ita vr̃ ꝙ opꝰ
factum extra charitatẽ ſit ſatiſfactoriũ. ¶ Sexto ſic.ſm iuſti Sextũ ar.
tiam humanã ſi quis penam taxatã ⁊ acceptã pro precedenti
offenſa ſibi dimiſſa exſoluit,dato ẽt ſi poſt denuo offendit to/
taliter eſt liberatus.ergo ſimiliter etiã ſm iuſtitiam diuinaꝫ.
¶ In oppoſitum eſt determinatio facta ſuperius :vbi habi/ Opponit ĩ contrariũ.
tum eſt.quod nulla eſt ſatiſfactio facta extra charitatẽ ergo
facta extra charitatẽ nõ ſufficit Deo.ergo eſt iteranda. Eccl.
xxxiiij.homo qui ieiunat in peccatis ſuis ⁊ poſtea iterũ eadem
faciens qd ꝓficit humiliãdo.ſequit̃ orationẽ eiꝰ qs exaudiet.
¶ Rñ.dicẽdũ,ꝙ vt recitat tã ſanctꝰ Tho.quã dñs Bona/ Reſpõdet. S. Thom.
uentura,hic fuit duplex opinio ſiue modꝰ dicendi.dixerũt eñ Pr̃a opi.
quidã ꝙ opera in charitate facta que viua dicunt̃ ſunt meri/
toria vite eterne:⁊ ſatiſfactoria reſpectu pene dimittende,⁊ ꝙ
per charitatem ſequentem opera extra charitatẽ facta viuifi/
cent̃ ꝗtũ ad hoc,ꝙ ſunt ſatiſfactoria:non ꝗtũ ad hoc opinio Cõtra predictaꝫ opi.
non poteſt ſtare.qꝛ opera in charitate facta vtrunꝙ hñt eadẽ
ratione ſcilicet,ex hoc ꝙ ſunt Deo grata.vnde ſicut charitas
adueniens non poteſt opera extra charitatem facta gratifica
re ꝗtum ad vnum:ita nec ꝗtum ad aliud. ¶ Eſt ergo ſecun/ Scða opi.
da opinio que eſt ſancti Thome,ꝙ opera facta extra charita S. Thom.
tẽ adueniente charitate nec viuificant̃.nec cõputant̃ in ſortem Alexander de halis.
ſatiſfactionis Cui ſn̄ie fauet magiſter Alexander de halis ſa
tiſfactio in mortali pctõ completa eſt iterãda.qꝛ nec eſt deo ac
cepta,nec deo recõciliatiua:⁊ propter quod nulla reputat̃.dt̃
autem dominus Bonauentura:ꝙ iſta opinio eſt ſecurior pro Bonauen.
qua

qua ſic ar.dictũ eſt ſupra ꝙ opera extra charitatẽ facta qꝛ fue
runt mortua per pñiam nõ viuificãtur.ergo nec incipiũt eſſe
ſatiſfactoria. ¶ Scðo ſic.charitas nõ ĩformat actum,niſi q ab
ipſa aliqualiter procedit,ſꝫ opera nõ poſſunt eſſe deo accepta:
ac p hoc nec ſatiſfactoria,niſi ſint charitate ĩformata.ergo cũ
opa extra charitatẽ facta nullo mõ ex charitate ꝓceſſerũt:vel
de cetero ꝓcedere poſſunt,nullo mõ poterunt in ſatiſfactionẽ
Ad primũ argum. cõputari. ¶ Ad rõnes in oppoſitũ eſt dicẽdũ.Ad primã rñ.
Albertus. iuxta Albertũ magnũ,ꝙ nõ intelligitur ꝙ fructus cõputent̃
ex tẽpore quo peccauit,ſꝫ potius ſint a die:ſub quo vendidit.
i.ſub quod vltimo in vendicatione fuit,fuit aũt vltimo in ven
dendo,qñ vltimo fuit in pctõ,poſt qð tẽpus nõ fuit in pctõ qꝛ
ĩcipiebat cõteri,ita ſcꝫ ꝙ ꝓpoſitio cũ dicit̃ a die notet terminũ
Ad ſcðm. extra non intra.Cõcordat ſanctꝰ Tho.⁊ Alexander. ¶ Ad
ſcðam rñ.ꝙ rõ nõ ꝓcedit.qꝛ nõ eſt ſimile de baptiſmo ⁊ pñia.
qꝛ baptiſmus imprimit characterẽ in aĩa:nõ aũt ſatiſfactio.⁊
⁊ ideo adueniens charitas ꝗ fictionẽ tollit,⁊ pctm̃ facit ꝙ ba/
ptiſmꝰ effectũ ſuũ habeat:nõ aũt facit hoc d ſatiſfactiõe.ꝓter
ea baptiſmꝰ ex operato ope iuſtificat:qꝛ nõ eſt hoĩs ſꝫ dei.Jo
annis primo.ipe eſt q baptizat:⁊ iõ nõ eodẽ mõ mortificat̃:ſi/
cut ⁊ ſatiſfactio que eſt opus hoĩs. Concordat in rñſione dñs
Bonauen. Bonauentura. ¶ Ad tertiã cũ dr̃ ꝙ dñs nõ punit bis.reſp.
Ad tertiũ. Alexander de halis. iuxta Alexandrũ de halis,ꝙ verũ eſt ſufficienter.ſola autem
ſufficiens punitio eſt ſimpliciter punitio.Punitio aũt inſuffi
ciens proprie nõ eſt punitio:ſed pars punitionis.Nulla autẽ
punitio vel pena iniuncta exiſtenti in peccato mortali eſt ſuffi
ciẽs punitio,lꝫ ſit punitio aliꝗ : qꝛ talis eſt reus pene eterne.
Ad quartũ. ¶ Ad quartã rñ.negãdo conſequentiã.qm̃ licet tales nõ te/
neantur iterare eleemoſynas illas,aut ieiunia:nõ ſequitur ꝓ/
pter hoc:ꝙ ſatiſfecerunt apud Deũ:aut ꝙ ſint abſoluti a pe/
na,imo tenentur ad arbitriũ eccleſie illã vel aliã pñiam facere
Alexander 5 S. Thom. vt inquit Alexãder.† dat aũt hic ſanctꝰ Tho.in quarto vbi
ſupra certã regulã qñ pñie huiuſmodi facte in peccato morta
li ſint reiterãde,⁊ qñ nõ dicẽs.ꝙ alique ſatiſfactiones ſunt ex
quibꝰ manet aliqs effectꝰ in ſatiſfaciẽtibꝰ,ẽt poſtquã actꝰ ſa/
tiſfactionis trãſit,ſicut ex ieiunio manet corporis debilitatio
ex eleemoſynis elargitis diminutio ſubſtãtie,⁊ ſic de ſimilibꝰ:
⁊ tales ſatiſfactiones in peccatis facte nõ opꝫ,ꝙ iterent̃:quia
quãtũ ad id qð de eis manet per pñiaꝫ deo accepte ſunt.dicit
Petrus de palude. aũt hic dñs Petrus de palude.ꝙ iſtud derelictũ ex pñia pre
terita incipit valere ex ſubſequẽte ipſiꝰ ſcꝫ penitẽtis approba
tione:⁊ ſacerdotis ratihabitione:⁊ non ex ſimplici viuificatio
ne.qꝛ opus mortuum nunꝗ viuificat̃.Sequit̃ in ſancto Tho.
Satiſfactiones autem que non relinquunt aliquem effectũ in
ſatiſfaciente poſtquã actus trãſit,opꝫ ꝙ iterentur ſicut eſt de
oratione ⁊ ſimilibus.Actus autẽ interior qꝛ totaliter tranſit
nullo modo viuificat̃:ſed opꝫ ꝙ iteret̃.hec ille.vnde qꝛ iſti ta/
les tenent̃ cõfiteri:⁊ ſuſcipere aliquã pñiam nõ eſt eis imponẽ
da tanta quãta ſi nulla fuiſſet impoſita.Tum rõne iam dicta
Gulielmꝰ. Tum qꝛ vt dicit Gulielmus in ſumma.preſumendum eſt ꝙ
propter illa bona opa ꝗ fecerũt extra charitatẽ dedit eis Deꝰ
Ad quintũ Durãdus. maiorem cõtritionẽ. ¶ Ad quintã rñ.iuxta dñm Durandũ:
Petrus de palude. ⁊ Petrũ de palude:negãdo cõſequentiã ⁊ rõ eſt qꝛ pctõr poſt
quã deo recõciliatꝰ eſt,eſt debitor pene finite,nõ qualitercũꝙ
exſoluẽde ſed in ſtatu gr̃e:in quo eſt ſolũ Deo accepta.Alioq
eſt debitor tãte pene,quantã meretur pro culpa,⁊ illa eſt infi/
nita.vñ per ſe quidẽ peccato mortali debebatur pena infinita
ſed mutata fuit in tẽporalẽ:ſuppoſito ꝙ perſeueraret in ami/
citia.Nec eſt ſimile de recõpenſatione pecunie:que nec plꝰ nec
minus valet tpe amicitie quã tpe inimicitie:⁊ de ſatiſfactione
iniurie:⁊ maxime Dei,ꝗ nõ hꝫ valorẽ:niſi ex diuina accepta/
tione.vnde ſi fiat tẽpore gratie ſatiſfacit,ſinautem nequaquã.
qꝛ non habet equiualentiã ſimpliciter,nec gratie efficaciam.
Ad ſextũ. ¶ Ad ſextã reſpon.ꝙ non eſt ſimile de pena debita pro offen
ſa cõmiſſa in hoĩem,cui põt reſpondere emendã equalis, ſecũ
dum quãtitatẽ rei:⁊ de illa que debet̃ pro offenſa commiſſa in
deũ cui nõ põt rñdere emẽda equalis ſm quãtitatẽ rei.ſꝫ ſolũ
ſm diuinã acceptationẽ:que non eſt de operibus extra chari/
Petrus de palude. tatẽ factis.vnde vt dicit dñs Petrus de palude ĩ.iiij.diſ.xvj.
ſi iudex dãnaret aliquẽ ad emendã gratuitã:dum tamẽ ſolue
ret infra tale tp̃s,in quo caueret ab offenſa,alias ſi iterum of
fenderet:exigeret ab eo penã priſtinã deficiẽte conditione ad
eã teneretur.ſic eſt hic,⁊ ideo pñia facta extra ſtatũ gratie nõ
Exponit literam. eſt ſatiſfactoria.Litera. ¶ [Naum]iſta eſt prima authoritas
que eſt prophete Naũ.iiij.c.⁊ ponit̃.ꝫ.xxiiij.q.vlt.c.vlt.Sꝫ iſta
authoritas nõ militat : vt dictũ eſt in queſtione:⁊ bene habet̃
in gl.in qua exponit̃.tripliciter,⁊ accipit ab Hu.primo ꝙ in/
telligat̃ de ſufficienti promiſſione qꝛ peccatũ quod in hac vi/
ta ſufficiẽter ⁊ perfecte punitũ eſt : nõ punit̃ in alia.ſcðo expo
nitur ſic.[non.punit bis] hic ſcilicet per miniſtrum:qꝛ eccle/
ſia pro eodẽ peccato bis non punit.Tertio iuxta gratianũ ꝙ
intelligatur de his qui inter ipſa flagella cõmutant̃ in bonũ:
⁊ corriguntur,⁊ penitent ad charitatẽ redeuntes.tales iterũ
non punientur in alia vita pena eterna:⁊ ſi quid remanſit de/
lebitur in purgatorio,vt.j.eo.ꝫ.hac authoritate.

Pluit. Scða authoritas:que eſt amos ꝓphe
te.iiij.c.ꝙ exponit hic Grego.homilia
x.Sed nec iſta authoritas militat.Non eñ eſt intẽ
tio beati Gregõ.ꝙ aliqs manẽs in aliquo peccato
corrigat ſe vere penitẽdo:aut ſatiſfaciẽdo de alio , qꝛ ſicut ſu/
pra oſtenſum eſt,impoſſibile eſt:vt ſine charitate que cũ pctõ
mortali ſtare nõ põt poſſit de aliquo pctõ vere ſatiſfieri.vnde
qð dicit hic Greg.ꝙ corrigat ſiue repetat:⁊ capit̃ pro ceſſare
ab actibꝰ aliquoꝝ pctõꝝ,ſicut ſepe fit,ꝙ aliqui ab actibꝰ ali/
quoꝝ peccatoꝝ ceſſant:imo etiã deteſtet̃ ea,ſicut ab actibus
luxurie:tñ in alijs inuoluti grauiter pdurant,vt auaritie,aut
odij,⁊ ſimilibꝰ[cõpluit̃] complui aũt dicit̃ aqua diuine gr̃e,
q ab aliquo peccato ceſſat,aut qui illud deteſtat̃ : lꝫ ab alio nõ
ceſſat,qꝛ hoc fit mediãte aliqua gr̃a:nõ tñ gratũ faciẽte.qꝛ ta/
lis non infundit̃ manenti in peccato : ſed gratia gratis data
que eſt ſicut fides informis,et timor ſeruilis vt dicit ſanctus
Tho.ad idem eſt Albertus ſic dicens.ꝙ ceſſat ab actu pecca
ti ex timore ſeruili prouenit:qui eſt donum ſpiritus ſancti: et
ideo dicitur diſtillatio a fonte gratie : et tñ eſſentialiter non
eſt gratia gratum faciens:ſed preparatio ad ipſam.

1 ☞ Octonarius quare dicatur Pſalmus.cxviij.

Prima conſolatio ⁊c. Ter/
tia au
thoritas ꝗ eſt beati Ambroſij in libro ſuper beati
immaculati decimonono octonario.q pſ.vſꝙ ad
dñm cũ tribularer clamaui,eſt vnus pſ.qui cõtinet.xxij.octo/
1 narios.† Octonarius aũt dr̃ qꝛ cõtinet octo verſus.vñ deci/
musnonus octonariꝰ eſt.Clamaui in toto corde meo.ſup am Exponit literam.
broſiũ ponit hec verba. ¶ [Prima cõſolatio nõ obliuiſcitur
miſereri deus] ſcꝫ volentibus penitere ⁊ ad deũ reuerti.vnde
Jac.j.Conuertimini ad me ⁊ ego cõuertar ad vos.⁊ Johe.ij.
conuertimini ad dñm deũ veſtrũ : qm̃ benignus ⁊ miſericors
eſt:⁊ preſtabilis ſuper malitia.Ecce ergo peccatoribꝰ cõſola/
tio Hier.xxxj.Charitate ꝑpetua dilexi te,⁊ ideo attraxi te mi
ſerans tui.[Scða]ſcꝫ cõſolatio [per punitionẽ] ſcꝫ : ꝙ pro
tanta offenſa ſicut eſt offenſa diuine maieſtatis acceptat puni
tionẽ noſtrã.i.penitentiã qua punimus nos.In qua punitio
ne oſtendit vtilitatẽ pñie etiã ſi ſit facta in peccato mortali, ſꝫ
ignorãter cũ ſubiũgit.[ſi fides] ⁊ non loquit̃ de fidei virtute,
qua creditur ſine qua impoſſibile eſt placere deo.ad Hebr.xj.
Sed loquitur de fide , qua quis ſibi eſt conſcius. De qua ait
apoſtolus.nihil mihi conſcius ſum[ſi ergo fides deſit]i.con/
ſcientia peccati mortalis [pena ſatiſfacit et releuat] qm̃ nec
in iudicio eccleſie:nec proprie conſcientie tenetur amplius re/
iterare eã.Sicut in articu.ij.diſputato ex ſn̄ia magiſtri Ale/ Alexander de halis.
xandri diximus.vel referendũ eſt hic:vt idẽ magiſter Alexan
der dicit in reſponſione alterius rationis ad hoc:ꝙ aliqs ha
bens gratiam per penã voluntariã ſatiſfacit de culpa : cuius
non habet memoriã.vnde tantũ eſt dicere ſi fides quantum ſi
deſit conſcientia.hec ille.

Item obijcitur. Tertia authoritas eſt Hie
ro.ſup Naũ.c.j.vbi vr̃ ſenti
re:ꝙ infidelis nõ amplius ⁊ ita per conſequens aliquis nõ pe
nitens de peccato,mortali penã tpalẽ,⁊ in peccato ſuſceptam
euaderet dãnationẽ.Sed ꝙ iſta non ſit intẽtio Hiero.nec ali/
quid tale ſenſerit infra declarat gratianus ex verbis eiuſdem
Hiero.imo ſententia ſua eſt,ꝙ qui tpale ſupplicium non cor/
riguntur poſtea eternaliter punientur.

Item ſi illa. Hic inducit pro illa parte vnam ra
tionem.Cuius virtus eſt iſta iudi/
cio noſtro.qꝛ nec ex gl.nec ex Hug.bene declaratur.Caſus eſt Caſus.
iſte.quis in adulterio viuens commiſit homicidiũ:penitet ho
micidij:⁊ confitetur,licet nondũ penitet adulterij:ſuſcipit ſa/
tiſfactionem iniunctã pro homicidio:⁊ implet vt puta pere/
grinationẽ aut eleemoſynam aut ieiunia ⁊ ſimilia.Tunc ar/
guit aut ſatiſfactio illa facta in adulterio pro homicidio fuit
valida:aut non.Si ſic habetur ꝙ quis ſatiſfacere poteſt de v/
no peccato permanẽs in alio.Si nõ ſequitur : ꝙ qñ penitue/
rit eñ etiã adulterij:ſicut fecit homicidij : tunc debeat ſibi in/
iungi penitentia pro vtroꝙ peccato,ex quo prima nõ valuit:
ſed hoc a ratione alienũ eſſe teſtatur eccleſiaſtica conſuetudo:
ꝗ pro eodem peccato bis non punit.Huic rationi rñdet ipſe
gratianus inferius,ſed an bene ibi dicemus.

1 ☞ Deus an poſſit ſanare animam infirmantem de vno peccato ⁊ non de alio. Quod non nu. 2.
3 Chriſtus an aliquẽ ſanauerit quem non omnino liberauerit.
4 Penitentia an reducat penitentem ad ſtatum baptiſmi.
5 Lachrimarũ exteriorum defectus poteſt contingere ex quatuor.

Sed quod ei ⁊c. Hec eſt .ij. pars in qua magiſter gratianꝰ allegat ꝓ parte ꝯtraria probans: ꝙ de vno peccato venia nõ ꝑſtet ei, q ſibi alia reſeruat. inducit ad hoc Augu. lib. de pnĩa. Sunt plures. delectent. ⁊ ſic agunt falſam pñiam quorũ errorẽ reprehendit Aug. ex operibꝰ miraculoſis Xpi in ſanatiõe infirmorũ corporaliter, in quibꝰ ſanatio ſpũalis deſignat. d. nõ aduertẽtes ⁊c. ꝑ hoc docet nos nũꝙ niſi de oĩbus curari. ❡ Circa hoc ꝓ pleniori intelligentia.

Queſtio. Primũ argumentũ.
1 Queritur. † Utrũ Deus ſanare poſſet animã infirmãtẽ de vno peccato: ⁊ nõ de alio. Et vr̃ ꝙ ſic. deo nihil eſt impoſſibile. ergo nec illud cõſequentia videtur bona.
Scõm arg.
❡ Scdo ſic. medicus corporalis põt ſanare de vno morbo altero relicto. ergo multofortius deus hoc facere poterit in eo corpore: ⁊ in aĩa. qui potẽtior eſt medico corporali.
Tertiũ ar.
❡ Tertio in operibus creationis ſm opinionẽ plurĩũ ſanctorũ ſcilicet Greg. Hiero. ⁊ aliorũ fecit deꝰ primo materiã ſm ſubſtãtiam ſuã: ⁊ poſtea diſtingit eã: ⁊ ornauit. ergo vr̃ ꝙ ſimil'r poſſit facere in operibus recreationis. vt ſcꝫ ſm quid faciat ⁊ ſm aliud infactũ relinquat.
Opponit ĩ cõtrarium.
❡ In oppoſitũ videt litera nr̃a. ❡ Secundo ſic. quicquid ſm bonitatẽ ſuã põt facere põt qs ab eo ſperare, ſꝫ dimidia venia non põt ab eo ſperari, vt dicitur in litera infra. ergo dimidiã nõ videtur poſſe facere.
Reſpõdet.
❡ Rñ. dicẽdũ ꝙ deus non põt aliquẽ ſanare de vno morbo pctĩ, ⁊ nõ de alio
2 probatur concluſio. Nihil impoſſibile eſt deo attribuendum. ſed impoſſibile eſt hominẽ laborãtem pluribus morbis in aĩa de vno morbo aĩe curari remanẽte alio ĩcurato, patet q2 curatio a pctõ fit mediãte gr̃a gratum faciente, ſꝫ ipa non põt habere locum vbi regnat qdcũqꝫ mortale pctm̃. ergo impoſſibile eſt quacũqꝫ potentia aliquẽ curari de vno pctõ, ⁊ nõ de alio quod ſit in eo. implicat eñ cõtradictionẽ: videlicet ꝙ ſimul ſit in gratia ⁊ odio dei, ſimul ſit cõuẽtio lucis gratie ad tenebras pctĩ, ſimul quis ſit tẽplum chriſti: ⁊ belial. que ratio nõ ꝯcipit.
Ad primũ argu.
❡ Unde ad rõnes in oppoſitũ dicendũ. Ad primã rñ. ꝙ verũ eſt, ꝙ deo nihil quod eſt poſſibile ſit impoſſibile. hoc aũt ſcilicet curare de vno morbo pctĩ nõ curato alio in eodeꝫ homine ꝓ eodẽ tẽpore nõ eſt poſſibile. q2 vt dicimus implicat cõtradictionẽ. ⁊ ſic rõ nõ procedit.
Ad ſcõm.
❡ Ad ſecundã rñ. ꝙ non eſt ſimile vt ſuperius diximꝰ, q2 infirmitates corporis ſicut ſunt diuerſe: ita diuerſis remedijs curantur, ⁊ in diuerſis partibus corporis qñqꝫ radicant. Ad infirmitates vo ſpirituales vnum ⁊ idẽ eſt remediũ curationis. ſcꝫ gratia. ⁊ vnum ⁊ idem ſubiectum omniũ infirmitatũ, ſcꝫ aĩa: in qua nõ põt poni remediũ qn tãgat totã aĩam.
Ad tertiũ. Albertus
❡ Ad tertiã rñ. vt rñdet dñs Albertus in. iiij. di. xv. ꝙ ſecꝰ eſt in operibꝰ creationis. q2 in illis imperfectũ non eſt imperfectũ ex malitia ꝯtraria bonitati gr̃e ſue dicit ergo Aug. [nõ auertẽtes dñ. ſimul mutũ ⁊ ſurdũ ⁊c.] Matt. vij. ⁊ Mat. ix. [ꝑ hoc ⁊c. habẽtẽ ſeptẽ demonia] Luc. viij. dr ꝙ de maria Magdalena eiecit ſeptẽ demonia. [itẽ legionẽ] Luc. viij. ⁊ Mat. vj. Nunꝙ eñ aliquẽ ſanauit: quẽ nõ omnino liberauerit.
Queſtio. 3
❡ Sed circa hoc. Queritur † vtrũ hoc ſit verum ꝙ dñs nũꝙ ſanauit aliquẽ quẽ nõ oĩno liberauit. Et vr̃ ꝙ nõ. q2 gl. Jo. ix. dt. qrit quõ ſine fide cecum illuminauerit Xp̃s. ergo vr̃ ꝙ cecũ illũ nõ in toto curauit Xp̃s quia non niſi extra.
Opponit ⁊ Reſpõdet. Albertus magnus. Bonauen.
❡ In oppoſitũ eſt Aug. in ꝑſenti lr̃a. ❡ Rñ. dicimꝰ cũ dño Alberto magno, ⁊ ſancto Tho. ꝙ vl'r verũ ſit. qd dr ĩ lr̃a: vcꝫ ꝙ Xp̃s quẽcũqꝫ curauit totaliter curauit ⁊ mẽte ⁊ corpore, ꝙtũ ad oẽs infirmitates. rõ dñi Bonauẽture eſt, q2 ſalꝰ corporalis nõ eſt vtilis niſi ꝓut ordinata eſt ad ſpũalẽ. ⁊ q2 dñs pfecte ⁊ vtiliter cũcta faciebat iõ vtrũqꝫ reſtituebat. Ad gloſſaꝫ rñ. ꝙ cecꝰ ille illuminatꝰ fuit extra: ⁊ nõ intra. imo vt inqt fuit illuminatꝰ intus ⁊ nõ extra. ſꝫ recepit primo fidẽ indiſtinctam ⁊ implicitã: q poſtea agnito dño diſtincta fuit [inuentũ illuminat] .i. lumine fidei ſue determinat: ⁊ diſtinctũ facit: vt diſtincte cognoſcat: ⁊ credat ipſum in pſona eſſe filiũ dei. Hec albertus.
S. Thom̃.
Cui ſanctꝰ Tho. alludit ſup Joanẽ tractãs hiſtoriã illiꝰ ceci. vñ ſup illd. Tu credis in filiũ dei ⁊c. dt. Sciẽdũ aũt circa hoc. ꝙ cecꝰ iſte adhuc nõ viderat Xp̃m corporaliter. Nam qñ Xp̃s liniuit oculos eiꝰ ⁊ miſit eũ ad natatoria ſiloe nõdũ viderat eũ: ⁊ anqꝫ ad eũ reuerteret poſtꝙ lauit ⁊ vidit detẽtꝰ eſt a iudeis. ⁊ phariſeis: lꝫ aũt corporaliter nõ vidiſſet: credebat tñ eũ q aperuit oculos ſuos eſſe filiũ Dei, ⁊ ideo in verbis deſiderãtis ⁊ valde ingrẽtis aĩe ꝓrupit dicẽs. quis eſt dñe. ſcꝫ filius dei, q aperuit mihi oculos, vt credam in eũ. Ex quo patet ꝙ eum ex parte cognoſcebat: ⁊ ex parte ignorabat, niſi enim eũ cognouiſſet, non ita conſtanter pro eo diſputaſſet, ⁊ ſi nõ ignoraſſet, non vtiqꝫ dixiſſet quis eſt domine. hec ille. Et ita ptꝫ, ꝙ primo ſuſceperat fidem, ſed indiſtinctã. gl. tñ aliter argumentum facit, vcꝫ ꝙ intelligit de his, q ꝑpter pctm̃ infirmabant, quia in illis oportebat prius excludere cauſaꝫ, quã ſanaretur morbus. ⁊ ideo remota cã ſanati ſunt in aĩa, ⁊ remoto effectu ſanati ſunt in corpore. hec Albertus.
Albertus.
verũ ſubiungit Albertꝰ ibidẽ ꝙ iſta gl. eſt magiſtralis: aut victorini cuiuſdã cuiꝰ dctã nõ ſunt magne authoritatis [Totũ eñ hoieꝫ] probat authoritate Euãgelij. Jo. vij. qd dixerat: vbi docet ꝙ totꝰ homo dꝫ ꝑ verã pñiam ſimul ab oĩ peccato ſanari. Nimirũ q2 dñs odit oẽs, q operant iniquitatẽ. ⁊ ita exiſtẽs in vno pctõ nõ põt conſequi veniã de alio: cũ ſimul eſſe nõ poſſit amicꝰ ⁊ inimicꝰ Dei ſicut nec ſimul hr̃e gr̃am: ⁊ eſſe extra gr̃am: ⁊ ĩ odio dei. [Quedam eñ impietas infidelitatis eſt.]
Queſtio. Primũ ar.
❡ Hic ſurgit qd vtrum hoc ſit verũ. Et vr̃ ꝙ non. Primo ſic. nõ repugnat iuſtitie humane ſm partẽ ſuſcipere ſatiſfactionẽ. cũ ergo iuſtitia humana ſit exẽplata a diuina: vr̃ ꝙ ẽt diuine nõ repugnet.
Scõm arg.
❡ Scdo vr̃ ꝙ hoc ſit verũ. ꝙ potius obuiaret diuine mĩe: quã iuſtitie. quoniã mĩa eſt relaxare peccata: ⁊ in toto ⁊ in parte. ergo non vr̃ bñ dictũ cũ dr ab eo qui iuſtus eſt ⁊ iuſtitia.
Opponit ⁊ Reſpõdet. S. Thom̃.
❡ In oppoſitum eſt Augu. in litera. ❡ Rñ. ꝙ verũ dicit Augu. ꝙ ſit impietas infidelitatis ⁊c. qm̃ vt inqt ſanctꝰ Tho. in. iiij. ſequeretur ex illo: ꝙ deꝰ vel nõ oĩa ſciret pctã: vel nõ oĩa horreret: vl nõ oĩa remittere poſſet: qrũ qdlibet ſaperet ĩfidelitatẽ.
Ad primũ arg. Albertus magnus.
❡ Ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã rñ. iuxta Albertũ magnũ qui mouet iſtã qõnẽ. primo negãdo aſſumptũ. dicimꝰ eñ ꝙ iuſtitie humane repugnat recipere emẽdã, cũ adhuc aduerſarius intẽdit multiplicare culpã. Sed ſi ampliꝰ nõ offendit: tũc põt per partes ſatiſfacere. Similiter aũt eſt in iuſtitia diuina: qui eñ de vno ſatiſfacit: ⁊ ĩ volũtate alteriꝰ pctĩ ꝑdurat, talis culpã multiplicat: ⁊ iõ de nullo emẽda ſuſcipit. ❡ Scdo reſpõ. ꝙ rõ non ꝓcedit. q2 al'r eſt in iuſtitia humana, ⁊ aliter in iuſtitia diuina: ⁊ hoc ideo q2 hõ videt ea, q patẽt: Deꝰ aũt intuet cor ⁊ niſi cor habeat nõ ſuſcipit ſatiſfactionẽ. hoc aũt reſpicit opa exteriora, q diuiſa ſunt, ⁊ iõ diuiſim de eis ſuſcipit ſatiſfactionem. Et cũ dicitur ꝙ iuſtitia humana exẽplata eſt a diuina. rñ. ꝙ licet ſit ita: tñ aliquid accidit inquãtũ eſt humana, quod nõ diuine cõuenit.
Ad ſcõm.
❡ Ad ſcdam rñ. ꝙ lꝫ miſericordie ſit relaxare peccata gratis remittere tñ cũ requiſitione ſiue poſtulatione emẽde eſt iuſtitie ⁊ de tali loquit hic Augu. [pnĩa eñ vera ad baptiſmi puritatẽ conat ducere].
Queſtio.
❡ Sꝫ ſurgit hic qſtio
4 † vtrũ hoc ſit verũ ꝙ pnĩa reducit penitẽtẽ ad puritatẽ baptiſmi. Et vr̃ ꝙ nõ. primo ex illo amos. v. nõ adijciat vltra: vt reſurgat virgo.
Opponit ⁊ Reſpõdet.
❡ In oppoſitũ eſt Aug. in lr̃a. ❡ Rñ. ꝙ refert dicere reducere ad priorẽ dignitatẽ ⁊ puritatẽ. Nã dignitas reſpicit ſtatꝰ gloriã: puritas vero reſpicit emũdationem ab oĩ macula. poſſibile eſt aũt ꝑ pniaꝫ deleri oẽm culpã, ⁊ ꝙtũ ad maculã: ⁊ ꝙtũ ad reatũ: cũ ꝯpleta eſt: ⁊ ꝙtũ ad h intelligit qd dr in lr̃a: ꝙtũ vero ad dignitatẽ nõ reſurgit penitẽs: ſicut nec Adã. vel expone: vt exponit ſanctꝰ Tho. ĩ. iiij. ĩ expoſitiõe lr̃e [ad baptiſmi puritatẽ] ꝙtũ ad remotionẽ oĩm culparum [vt abluat ſaltẽ lachrimis mẽtis] .i. iteriori dolore, quẽ lachrime exteriores ſignificãt [Sciat ſe culpabiliter durũ q defleat dãna tpis vel mortẽ amici ⁊c.]
S. Thom̃.
Queſtio. Primũ argumẽtum. Scõm ar.
Surgit hic qd vtrũ h ſit verũ ꝙ ſit culpabiliter durꝰ q defleat dãna tpis ⁊c. ⁊ dolorẽ pctĩ nõ oñdit. Et vr̃ ꝙ nõ. Primo ſic. Signum magni doloris nõ eſt fletꝰ vñ ꝯſtãtiſſimos hoĩes ĩ maximis doloribus nõ videmꝰ flere, ſed potiꝰ videmꝰ flere mulieres. ❡ Item ponamus ꝙ ille qui defleet mortem amici non poſſit flere pro peccatis: et bene vellet poſſe tunc ſm iſtam lrã eſt durus culpabiliter. ſed hoc non. q2 facit qd in ſe eſt. ergo deus apponit ei gratiã. ergo non habet culpam ⁊ per conſequens non eſt culpabiliter durus.
Opponit ⁊ Rñdet. S. Thom̃. Bonaent.
❡ In oppoſitũ eſt textus ꝑſentis lr̃e. ❡ Reſpon. dicendum: ꝙ litera preſens beati Auguſt. intelligit (vt dt ſanctus Tho. vbi ſupra:) qñ cõtingit exteriorũ lachrimarũ defectus ex defectu doloris, vt homo minꝰ doleat de pctõ: quã de dãno temporali. dicit eñ dñs Bonauentura ꝙ pronus ad lachrimas exteriores pro dãno temporali ſꝫ non pro peccato dicitur culpabiliter durus, vel q2 eſt ſequela culpe preterite vel negligentia preſentis. quia peccatũ non diſcutit vt debet, nec odit. Et vt dicit Albertus magnus aut non ſufficiẽter cupit: aut deſiderat veniam. defectus autem fletus ſi cõtingat alijs de cauſis non arguit durum culpabiliter penitentem.
Albertus.
Sequẽ
5 do autem ſanctum Thomam ⁊ Albertum † poteſt ex quatuor cõtingere defectus exteriorum lachrimarum. primo ex ſiccitate complexionis: quia calor exſiccatus a dolore penitẽtie tunc magis exſiccat cerebrũ, quã reſoluat in lachrimas. Secũdo ex nimio dolore. abundantia enim doloris per calorem exſiccatũ

exſiccat humidũ cerebri. Tertio ex conſtantia animi, quando homo continet ſe ne ploret vt corã deo ſolo doleat. Quarto ex duritia complexionis qñqꝫ cõtingit: ꝙ homo nõ põt flere corporaliter pro peccatis: ⁊ ſi fleat pro morte amici. q2 dolor ille (vt dicit ſanctus Tho.) eſt magis ſenſibilis: ⁊ ideo magis vicinus ad reſoluendum corpꝰ in lachrimas.
S. Thom̃. Ad primũ argumẽtũ.
❡ Ad ratiões in oppoſitũ. Ad primã rñ. patet. quia litera de eo intelligit vt dictum eſt, in quo lachrime nõ impediunt ꝑ accidẽs cõplexionis aut cõſtãtie ſed tm̃ ex imperfectione doloris ⁊ deſiderij venie de pctõ.
Ad ſcõm.
❡ Ad ſcdam rñ. iuxta Albertũ: ꝙ ille qui plorat in morte amici dupl'r põt eſſe diſpoſitꝰ in penitendo, ſi eñ ſit maior dolor de peccatis quã de morte tpali amici, tunc maior dolor exſiccat in eo humidũ cerebri. q2 flere nõ poteſt, et tunc ipſe eſt maioris laudis quã ſi fleret. Si aũt ecõuerſo ſit: cũ tũc ex defectu doloris pro peccato id proueniat: dr durus culpabiliter vt hr̃ ĩ litera. [Quẽ ergo penitet oĩno cõcludit] id eſt, de omnibus peccatis peniteat quoniam de vno ſine alio penitentia vera eſſe non poteſt.

Authoritas illa. Eſt tertia ps huius quarte partis. in qua magiſter gratianus determinat ſiue rñdet ad authoritates ĩductas ꝓ parte aduerſa, vcꝫ ꝙ de vno peccato poterit qs agere pñiam ⁊ non de alio.
Exponit literam.
Ad primã que eſt Naum prophete. ❡ [Non iudicabit dñs his] dt ꝙ nõ eſt ſenſus huius authoritatis: ꝙ generaliter qui hic punit a deo: vlteriꝰ nõ puniat. qm̃ hoc eſt falſum, vt patet in ſodomitis quos dñs puniuit pena temporali ⁊ eterna. Geñ. xix. Et egyptios ẽt puniuit Exod. xiiij. Iſraelitas quoqꝫ puniuit ꝑpter pctm̃ idolatrie qñ adorauerũt vitulũ ſculptilẽ. Exod. xxij. Qd vero dt ſupra eundẽ locũ Hier. aliquos temporaliter a deo punitos ne ineternũ punirent: nõ eſt verũ vniuerſaliter. ſicut nec ipſe intelligit, non enim dubitauit Hieronymus ꝙ quicũqꝫ in pctõ mortali moritur: pena eterna punitur [alioqui] probat rõne qd dicit: ꝙ illud non ſit capiendum generaliter. q2 [alioqui ⁊c.] planum eſt. [Et illud apoſtoli] probat authoritate apl'i: qui ad Hebr. iij. dt. ꝙ illi q peccauerũt quorũ corpora proſtrata fuerũt in deſerto ꝑpter incredulitatẽ ſuã nõ intrauerũt in terrã ꝓmiſſiõis: vbi ꝓbat ꝙ ſicut merito ſue ⁊c. Ecce ergo ꝙ vult apl's illos ⁊ pena tpali ⁊ eterna eſſe punitos. Non eſt ergo gñaliter verũ: ꝙ q hic punitur iterum non veniat puniẽdus veniet certe: ſi ab iſta vita ab omni peccato purgatꝰ non exiuerit [intelligitur] hic exponit dictũ Hieronymi. ꝙ intelligat de his qui inter flagella ſiue penas tpales penituerũt verã pniaꝫ agẽtes: q2 vſqꝫ ad finẽ vite põt eſſe pnĩa fructuoſa: ꝙꝙ momẽtanea atqꝫ breuis. Job. x. ſi peccaui, ⁊ ad horã pepercisti. Et Ezechiel. xviij. quacunqꝫ hora cõuerſus fuerit peccator ab iniquitate ſua impietas nõ nocebit ſibi [Sicut ⁊ illud ꝑphete] dt dctũ ꝑphete eſſe intelligendũ: ſcꝫ de his [quos ꝑſentia flagella] i. pene preſentis vite cõmutat in bonũ. ſ. ad verã pniam: q2 tũc tales de peccato per pniam deleto: nõ veniũt puniẽdi in alia vita: ⁊ de his eſt verum [ꝙ nõ ꝯſurget duplex tribulatio] nõ eſt aũt authoritas hec alia vel alteriꝰ ꝑphete: ſꝫ eſt alia ĩ eodẽ loco eiuſdẽ prophete: ⁊ eundẽ intellectũ hꝫ cũ alia. Non iudicabit deus bis in idipſum. hu.
Opponit ĩ contrariũ. Reſpõdet. S. Thom̃. Albertus.
❡ Sed vr̃ ꝙ hoc ſit falſum q2 Hier. xviij. dr, duplici contritione contere eos. ❡ Reſpõ. iuxta ſanctum Tho. in. iiij. di. xv. ⁊ concordat dñs Albertꝰ: ⁊ dñs Bonauentura, ꝙ tribulatio ſi accipiatur vt ꝯmẽſurata pctõ duplex nõ cõſurgit: q2 deus nõ punit vltra cõdignũ. Sꝫ ſi accipiatur ꝓ pena abſolute tunc duplex pena debetur: vel ſm duas partes peccantis, pena corpis ⁊ aĩe. ſicut eñ ĩ vtroqꝫ peccauit: ĩ vtroqꝫ punietur, vel ſm duo que ſunt in peccato: ſcꝫ auerſio ab incõmutabili bono cui rñdet pena dãni, ⁊ conuerſio ad bonum commutabile cui correſpondet pena ſenſus. vel ſm duas radices peccati, que amor ⁊ timor: ignis ⁊ frigꝰ, vel ſecũdũ duos ſtatus preſens pena, et futura. vtraqꝫ enim eſt citra condignũ precipue ſi accipiatur diuiſim. Tamen pena pñs ⁊ futura in eo qui non corrigit vnã penam conſtituunt.
Gregorius.
vnde Greg. in moralibus. eorum percuſſio hic incepta illic perficitur: vt in incorrectis vnum flagellum ſit, quod hic temporaliter incepit: ⁊ in eternis ſupplicijs conſumetur. ⁊ hoc eſt quod ſequit [Qui aũt inter flagella in cantico] ſcꝫ Moyſi. audite celi q loquor cuius cantici verſus eſt ille. [ignis ſucceñſus eſt in furore meo: ⁊ ardebit vſqꝫ ad inferni nouiſſima] Super quo dt Aug. [hec eſt vindicta hic incipiet ⁊ ardebit] .i. cõtinuabit in eternũ [hoc ſcꝫ quod dicitur in cantico: ⁊ quod beatus Augu. exponendo dicit. q2 oſtendit dictum illorum non eſſe verũ. Quia quidem flagellis ⁊c. [Qr autem ſuper eundem locum] authoritatem Hier. in qua videtur dicere, ꝙ ſi infidelis adulter occideretur de adulterio non amplius a deo puniret. Rñ. dicendo, ꝙ falſum ſit hoc: quod Hieronymus voluit dicere. qd ex verbis ipſius Hierony. oſtendit [Querat] arguit Hieronymus ſic. aut eñ punietur: ⁊ ſi ſic falſum eſt qd hic dicitur. [Non iudicabit dñs bis in id ipſum] qd ſupra diximus intelligendum de punitione ſufficienti aut nõ [⁊ fruſtrent. i. enitẽt [Ad hec reſpondemus] Sequitur rñſio ad Hiero. [Scire menſuras] ſcꝫ quibꝰ ⁊ quãtis ſupplicijs quelibet peccata ſint punienda [⁊ non preueniri ſnĩa iudicis] .i. nullum preiudicium ſibi fieri per ſententiã iudicis, qui decollare precepit reũ deprehenſum in adulterio. Hug. q2 ⁊ ſi ſnĩa hoĩs ꝓcedit non concordans ſententie diuine adhuc ſnĩa dei reſtat. Si autem cõcordat, eſt ſnĩa dei, vt ſanctꝰ Tho. dt.
S. Thom̃. Bonauen.
Qd plenius dñs Bonauẽtura ſpecificat in. iiij. di. xvj. dicens. ſacerdos abſoluendo ei ĩponit minorẽ penã, quã debet: ⁊ ſi ſic iudicat ſententia hoĩs et nõ iudicis ſuperni ⁊ hoc mõ ⁊ ſi videat preueniri ſnĩa iudicis, non tñ preuenit. q2 opꝫ hominem puniri in foro Dei. Aut ſacerdos ſeruato recto ordine ⁊ equalitate punit, tunc ſentẽtia ſacerdotis eſt ſentẽtia Dei hic abſoluentis hoĩem, ⁊ tunc non preuenitur, q2 ipſe iudex iudicat per miniſtrum ſuũ: cui cõmiſit miniſteriũ clauiuꝫ. hec ille.
Albertus.
Cõcordat Albertꝰ ibi. nec talis ſnĩa Aufert Deo poteſtatẽ puniendi [de hinc] .i. in alia vita peccatorẽ ⁊ magnũ peccatũ [qd] ſcꝫ in hac vita nõ eſt ſufficiẽter punitũ. Hug. [diuturnis] .i. eternis [Culpa leuis] exemplificat de Iſraelita: qui collegit ligna in ſabbato. Et vlteriꝰ illi q iſraelite maledixerat: ⁊ qui ẽt blaſphemauerat.
Opponit ĩ cõtrarium.
Sed non vr̃, qd bene exẽplificet: tũ ratione pene: tum ratione culpe. rõne pene: q2 vterqꝫ occiſus eſt ⁊ dilapidatus. Et hec eſt grauiſſima penarum. Itẽ reſpectu culpe videtur etiam eſſe falſum qm̃ blaſphemia eſt grauiſſimũ peccatũ. preterea tranſgreſſio precepti non eſt leue pctm̃: maxime q2 punit pena mortis, que erat pena debita enormiſſimis peccatis.
Reſpõdet. S. Thom̃. Albertus. Bonauen.
Rñ. dicendum iuxta ſanctũ Tho. Albertũ: ⁊ dñm Bonauẽturã in. iiij. di. xv. in expoſitione litere. ꝙ Hieronymus nõ vocat ſuppliciũ mortis leue: ſed in comparatione ad futurũ ſuppliciũ eterne pene. Culpe etiam noĩate leues dicuntur in comparatione ad maiores culpas, que quandoqꝫ minoribꝰ penis temporalibꝰ puniunt.
Richardꝰ de ſancto victore. Albertus.
❡ Ad id vero quod dicitur de blaſphemia rñ. ꝙ ſm Richardum de ſancto victore. Nõ oĩs blaſphemia eſt pctm̃ in ſpiritũ ſanctũ. Sed illa q dicitur ſpecies blaſphemie: qñ qs hꝫ voluntatẽ blaſphemandi deũ: hoc eſt vt dicit Albertꝰ: quãdo blaſphemus nõ ignorantia ſꝫ malitia ſpirat in blaſphemando: ſicut de iudeis hr̃. Mat. xij. ⁊ Luc. xij. illa aũt blaſphemia q ex quadã ſurreptione: vel perturbatione animi ſit, non ſemp eſt inter pctã enormia cõputanda: ꝙuis ⁊ ipſa graue peccatũ ſit [peccati ſupplicio mẽſurata] .i. ſufficiẽter punita. Credit eñ penituiſſe inter iactũ lapidis: ⁊ tunc merito patientie ſibi remiſſum eſt pctm̃ [illud aũt] hic rñdet ad authoritatẽ Grego. [pluit] dicẽdo intelligẽdã eſſe nõ q ad criminis veniã. [ſed q ad deteſtationẽ criminis] .i. deſertionẽ ⁊ ceſſationem ab eius actu Sicut ſuperius plenius dictũ eſt: vbi allegata eſt authoritas [deteſtatio aũt illa dr pluuia q2 de fonte diuine gr̃e] hic nõ loquit vt inqt ſanctus Tho. de gratia gratũ faciẽte: quia hec nõ dat ante perfectã pniam, ſed de gratijs gratis datis: ſicut eſt fides ĩformis, ⁊ timor ſeruilis ⁊ huiuſmodi.
S. Thom̃.
Superiꝰ aũt de hoc diximꝰ vbi inducta eſt authoritas [Si eñ] arguit gratianus authoritate euangelij arguit per locũ a minori. q2 ſi peccata dimiſſa propter peccatum ſequens imputantur ad penam: longe magis peccata imputari debent que non ſunt dimiſſa per penitentiam. [item ſi iterũ] idem probat authoritate Augu. que etiã hr̃ de conſe. diſt. iiij. omnis qui. ⁊. S. e. di. j. tres ſunt [ad deteſtationem] ꝙ ille ſit intellectus authoritatis Gregorij. qui dictus eſt [Eſt igitur fides] reſpondet ad authoritatem Ambroſij. Primo ꝙ fides non ſumitur ibi ⁊c. planum eſt. Et ſupra ſatis notatum eſt, vbi inducta eſt authoritas. [Cuius ergo peccati deeſt conſcientia] ⁊ per cõſequẽs non credit pro eo a deo puniri, per illam penam patienter et humiliter ſuſceptam ſatiſfacit pro illo [⁊ releuatur] .i. dimittitur ei. [Qd autem in fine obijcitur.] Hic rñdet ad vltimaꝫ probationem: ſcilicet ꝙ de vno peccato agens penitentiam et non de alio poſſit conſequi veniam peccati: de quo agit penitẽtiam. Et ſtat rñ. gratiani in hoc: ꝙ ſatiſfactio illa facta in peccato mortali lꝫ tunc: fuerit inutilis, ⁊ infructuoſa. Nihilominus cũ penitet precedens ipſa ſatiſfactio que fuerat mortua viuificatur, ſicut baptiſmus in ficte accedente incipit valere cum fictio recedit.
Cõtra gratianum.
Et in fauorem huius ſue reſponſionis inducit aliquas authoritates: ſed iſta rñ. non eſt bona: nec ratio inducta, nec ſimilitudo: nec authoritates quas inducit fauẽt ſibi. Qd vero reſponſio ſua non ſit bona ſatis ſuperius monſtratum eſt in articulo tertio diſputato in principio huiꝰ partis. probatur etiam ex eo primo q2 quod nunꝙ vixit nec vllo modo viuit: nec eſt a principio viuẽte nullo modo eſt poſſibile

ad talẽ vitam eſt ſatiſfactio facta in mortali ergo ⁊c. ¶ Secũdo ſic. Nullũ opꝰ mutat originẽ ſuã. qđ eñ fit in mortali nũꝗ̃ põt fieri in charitate: nec qđ fit in charitate: põt fieri in mortali. ergo qđ fit in mortali non põt eſſe meritoriũ: nec ſatiſfactorium: cũ nullũ ſit meritoriũ: niſi ſit factũ in charitate. ergo ſatiſfactio facta ĩ peccato mortali nõ põt eſſe valida. ¶ Preterea ratio etiã ſua non vꝫ. Supponit eñ falſum: videlicet ꝙ ſatiſfactiõe facta in peccato mortali excidat plene cã peccati: vbi ſupra in articulo primo diximꝰ, qm̃ cũ teſte Grego. peccatũ qđ per penitẽtiã nõ diluitur ſuo pondere ad aliud trahit q vnũ peccatũ retinet: nõ ſufficienter cãs peccati excidit. Preterea ſimilitudo ſua de baptiſmo nulla eſt, rõ aſſignata eſt ſupra in arti. iiij. tũ q baptiſmꝰ imprimit characterẽ in aĩa, non aũt ſatiſfactio. Tũ q baptiſmus eſt opꝰ Dei. Jo. j. ipſe eſt q baptizat, ⁊ ideo nõ eodẽ modo mortificat, ſicut ſatiſfactio: q̃ eſt opus hoĩs. Preterea authoritates quas inducit nõ faciũt pro eo. Non prima cum ait [piũ eſt credere] qđ ſcribit Aug. libro de pñia. q nõ loquit de bonis operibꝰ factis in peccato: illa cũ ſint mortua: nunꝗ̃ reuiuiſcũt: nec eterno p̃mio veniũt remuneranda. ſed loquit de bonis factis in charitate añ commiſſionẽ malorũ. talia eñ cũ fuerint mortificata ⁊ mortua: per gratiã ſuperuenientẽ viuificant: ⁊ remunerant eterno premio ſi in eis perſeuerat. dt ergo [remunerat bona] ſcꝫ facta añꝗ̃ peccata cõmitteret: vel ſi intelligat de bonis factis in peccato, intelligitur de remuneratione alicuiꝰ boni tpalis, ſicut infra dicetur: ⁊ non boni eterni. [deſtruit quod ſuũ nõ inuenit] id eſt peccatũ, peccatũ eñ non eſt ex deo, Jo. j. ſine ipſo factum eſt nihil. i. peccatũ vt exponit Aug. [amat ⁊ diligit bonũ qđ plantauit] Sapientie. xj. diligis oĩa que ſunt, ⁊ nihil odiſti eorum que feciſti [Ex hoc ſenſu] exponit verba Hiero. ſub eodem ſenſu [Obliuiſcatur bonorum] quoniam remuneret aliquo tpali in hac vita vel mitigatione pene in alia vita. Hug.

Gregorius

Exponit literam.

Auguſt.

2 ☞ Peccator per bona opera que extra charitatem facit nihil meretur de condigno apud Deum.
Et quid de merito congrui. nu. 4.
3 Meritum de condigno quid dicatur.
5 Bona facta extra charitatem de congruo valent ad triplex bonum ⁊ nu. 10.
7 Diminuere penam infernalem poteſt intelligi dupliciter.
8 Pena inferni nullo modo poteſt minui.
9 Opera bona extra charitatem facta valent ad diminutionez pene.

Quamquam bonorum. Hic ponit Gratianꝰ aliũ intellectũ ab illo primo, quem ſecutꝰ fuerat. iſte aũt ſcđs eſt ſecurior: ⁊ magis ſanctorũ patrũ ſentẽtijs cõformis: lꝫ primus videat continere pietatẽ: ⁊ humanitatẽ quãdam. intellectus eſt: ꝙ memoria bonorũ de qua authoritates poſite loquũtur ſit ad preſentem remunerationem referenda: vel etiam ad tolerabilius extremi iudicij ſupplicium ſubeundum. Ad qđ inducit authoritates ſanctorum aliquas. Pro huius partis pleniori declaratione occurrunt hic duo diſputanda.
1 ¶ Primum vtrum opera extra charitatem facta ſint alicuius boni meritoria ſaltem temporalis.
6 ¶ Secundum eſt vtrum opera predicta valeant ad penẽ infernalis mitigationem.

1 **Ad primum** Sic procedit. † Et vr ꝙ opera extra charitatem ſint alicuius boni meritoria. ¶ Primo vr authoritatibus ſanctorum in litera poſitis. ¶ Scđo ſic. ſicut ſe habet pena ad malum actum: ita ſe habet premium ad bonũ. ſed nullũ malũ apud Deũ iuſtum iudicẽ eſt impunitũ. ergo nec aliqđ bonũ irremuneratũ. ſꝫ bonum remunerãdum eſt quodammodo meritorium. ergo opera bona facta extra charitatẽ ſunt alicuius boni meritoria nõ eterni. ergo boni tpalis. ¶ Tertio duo exiſtentes in peccato quorũ vnus multa bona facit ex gñe ⁊ circunſtantia: aliꝰ nulla, non equaliter propinque ſe habẽt ad accipiendum bona a deo: alias non eſſet ei conſulendũ: vt aliqui boni faceret ſꝫ qui magis appropinquat deo magis de bono percipit. ergo iſte per bona opera q̃ facit aliquid boni a Deo meret. ¶ Quarto ſic. Merces non datur niſi merito. ſed operibus extra charitatem factis datur merces. vt dicitur Mat. v. de illis qui propter gloriam humanam opera bona faciunt: de quibꝰ ait. dominus, receperunt mercedem ſuã. ergo opera illa fuerunt alicuius boni meritoria. ¶ In oppoſitũ arguitur per illud Auguſtini dicentis. peccator non eſt dignus pane: quo veſcit ergo non poteſt aliquid a deo mereri. ¶ Reſpon. dicendum, ꝙ vt tangit tã magiſter Alexander de halis: quã dñs Bonauẽ.

Primũ ar.
Scđm ar.

Tertiũ ar.

Quartum argumẽtũ.

Opponit ĩ contrariũ.
Reſpõdet.
Alexander de halis.
Bonauen.

Aliqui voluerũt dicere, ꝙ peccator per bona opera que facit in peccato mortali exiſtens nihil apud Deũ meret nec merito ex condigno: nec merito ex congruo. q qui nihil eſt in conſpectu Dei nihil vr poſſe mereri apud illũ. de peccatore dicit ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus. Sed tamẽ deus rõne abundantiſſime largitatis ſue bona eius opera nõ dimittit irremunerata: imo remunerat, ⁊ ideo eſt bonum peccatori bene operari, q̃uis non ſit iuſtũ eũ remunerari. ſed magis benignũ. alij vero ſicut ipſe Alexãder, Bonauentura, et ſanctus Tho. probabilius dicũt ꝙ ſic. diſtinguũt autẽ de merito ꝙ eſt meritũ de cõdigno: ⁊ meritũ de congruo, qua diſtin
2 ctione poſita ſunt eorũ due cõcluſiones. ¶ Prima † peccator per bona opera que facit extra charitatem nihil meretur de condigno apud deũ. ¶ Scđa ꝙ peccator per bona opera pre
3 fata põt aliqd mereri apud deũ. † Quid aũt dicitur meritum de condigno ⁊ meritũ de cõgruo declarat ſanctꝰ Tho. in. iiij. ſic dicens. ꝙ meritum de condigno dicitur actio: per quã efficitur vt ipſe agens habeat debitũ recipiendi. Meritũ de congruo eſt actio per quã efficitur vt ſit debitum dandi in dante ſecundũ miſericordiã eius. Qua declaratione habita probat prima cõcluſio ſic. qui nihil eſt ꝑm eſſe ſpũale nihil põt mereri de condigno apud deũ. patet. ſi peccator extra charitatẽ exiſtens nihil eſt ꝑm eſſe ſpũale. j. ad Corin. xiij. ergo cõcluſio vera. rõne ſancti Tho. probatur ſic. Cum in oĩbus q̃ gratis dãtur prima rõ dãdi ſit amor. impoſſibile eſt: ꝙ aliquid tale debitũ ſibi faciat: q amicitia caret. cũ ergo oĩa bona tpalia ⁊ eterna ex diuina liberalitate nobis donent: nullus acquirere põt debitum recipiendi aliquod illorũ niſi per charitatẽ ad Deũ. Et ideo opera extra charitatẽ facta nõ ſunt meritoria ex condigno nec boni eterni, nec temporalis. ¶ Sed ꝯ hanc rationẽ ſancti Tho. arguit duplr dñs Durandus. primo q in illis q̃ gratis dant ratio dandi eſt amor dãtis ad illum cui datur, et non amor eius cui dat ad dantẽ. ⁊ tñ rõ illa procedit non de amore Dei ad nos: ſed de amore noſtro ad Deum. ¶ Ad hoc dicendũ eſt. ꝙ dñs Durandꝰ ſalua reuerentia ſua non bñ põderauit rõnem ſancti Tho. q̃ eſt efficaciſſima, qđ ſic in breuibus patet. licet eñ vt dicit ipſe Durandꝰ ratio dãdi ſit amor dantis ad illũ cui datur, ⁊ non recipientis ad dantem. Nihilominus tñ rõ habẽdi debitũ recipiendi aliquid a dante fundat in amicitia ſiue amore recipientis ad dantẽ, ꝑ quẽ efficit dignus recipiẽdi a Deo, ⁊ q qui in pctõ mortali eſt: nõ eſt in amore Dei, ſꝫ in odio: manifeſtũ eſt: ꝙ nõ de cõdigno dici aliquid mereri a Deo. ¶ Scđo arguit ſic Durãdus volẽs probare, ꝙ peccator extra charitatẽ exiſtẽs poſſit ex cõdigno per bona opera mereri bona tpalia ſic. Sicut ſe hꝫ amor gratuitꝰ q eſt charitas ad bona ſpiritualia: ſic amor naturalis ad bona tpalia. ſi ergo homo in charitate ſcꝫ conſtitutus põt de cõdigno mereri bona ſpiritualia: eadẽ ratione extra charitatez exiſtẽs per naturalẽ amorẽ poterit de condigno mereri bona corporalia. vtrobiꝗ̃ eñ tã ex parte Dei: quã ex parte hoĩs inuenitur amor proportionatus dono: quod cadit ſub merito. ¶ Ad hoc rñ. iuxta dñm Petrũ de palude in. iiij. negãdo ſimilitudinẽ dicit eñ ꝙ nõ eſt ſilẽ. primo q q eſt ĩ ſtatu grẽ oĩa eius ſunt ꝓportionata ad merẽdũ ⁊ bona nature: ⁊ bõa grẽ ⁊ bona glorie: q̃ ꝓportio facit cõdignũ. Sed qui non eſt in grã neqnaquã: imo ex quo nõ eſt dignꝰ diuino amore: nec ꝑ conſe
4 quens aliquo dono eius. ¶ Scđa concluſio eſt † pctõr bona opera facta extra charitatẽ merito congrui mereri põt bona tpalia. Patet concluſio iuxta ſanctũ Tho. q decet diuinam bonitatẽ vt vbicũꝗ̃ diſpoſitionẽ inuenit perfectionẽ adijcit.
5 ¶ Tertia cõcluſio † ꝑm predictum modũ merendi ſcꝫ de congruo bona facta extra charitatem valent ad triplex bonum. Primo ſcꝫ ad temporalium bonorũ cõſecutionẽ: cuiꝰ exẽplũ habemus in obſtetricibus hebreorum: de quibꝰ dicitur Exodi primo q timuerunt obſtetrices Deum: edificauit illis domos. ¶ Secũdo ad diſpoſitionem ad gratiam ſic actuum. x. habetur de Cornelio: ꝙ valuerũt ei eleemoſyne: et orationes facte ante infuſionem gratie: etiã dũ erat ſine fide. vnde dum per hec bona que fecit conſecutus eſt diſpoſitionẽ ad gratiaz per quã hec bona fuerunt Deo accepta. ¶ Tertio ad bonorũ operum ſatiſfactionem. an vero valeant ad mitigationẽ pene eterne in ſequenti capitulo diſputabimus. ¶ Ad rationes omnes pro vtraꝗ̃ parte vna eſt reſponſio ꝙ prime procedũt de merito congrui: ⁊. ſi. de merito condigni. et ita procedunt vijs ſuis.

S. Thom.
Prima cõcluſio.
Scđa concluſio.
S. Thom.

S. Thom.

Opponit ĩ cõtrarium.
Durãdus.

Reſpõdet.

Scđa oppoſitio.

Reſpõdet.
Petrus de palude.

Scđa ꝯclu.
S. Thom.
Tertia cõcluſio.

Ad argumenta.

6 **Ad ſecundum** Sic proceditur. † Et videtur ꝙ opera bona extra charitatẽ facta non valeant ad mitigationẽ pene infernalis. ¶ Primo ſic. opera bona facta in peccato mortali non diminuunt ipm peccatum: cum non ſint illi contraria: ⁊ forma non remittitur niſi

Primũ ar.

niſi per aduentũ materie, vt pote calor per aduẽtũ frigoris. ſi igitur nõ diminuũt culpã: ergo nec penã debitã culpe. ¶ Secundo ſic. pena infernalis q̃uis duratione infinita ſit, tamen intenſione finita eſt. ſed quodlibet infinitum conſumit aliqua ſubtractione finita facta. ergo ſi opera facta extra charitatez aliquid ſubtraherent de pena debita pro peccatis, cõtingeret tandem multiplicari illa opera: ꝙ totaliter tolleret pena inferni. qđ eſt falſuꝫ. ¶ Tertio ſic. ſuffragia eccleſie ſunt magis efficacia, q̃ opera extra charitatem facta. ſed Auguſtinus in enchiridion dicit dãnatis in inferno nõ proſunt ſuffragia eccleſie. ergo multo minus opera extra charitatẽ facta. ¶ In oppoſitũ eſt authoritas in litera. ¶ Rñ. dicẽdo iuxta hãc materiã fuit varius modꝰ dicendi: vt ſanctus Tho. Alexander: Bonauẽtura, ⁊ Durãdꝰ recitãt. Quidã eñ dixerũt ꝙ pena infernalis ⁊ quecũꝗ̃ alia põt minui duplr. vno mõ per ſe ⁊ directe aliquid de pena ſubtrahendo, vel minuendo, vel remittendo. alio modo nõ minuẽdo penã: ſed cõfortãdo ſubiectũ. verbi gratia. poſſem diminuere penã hominis laborantis ſub onere vel diminuẽdo de pondere: vel fortificando ſubiectũ dando ei cibum: vel potũ quibus homo refocillatus facilius portat onus. Et tunc ad propoſitũ dicunt, ꝙ opera extra charitatez facta valent ad diminutionem pene, non tollẽdo vel diminuẽdo aliquid de pena: ſed fortificando ſubiectum. ¶ Ratio primi eſt, q manẽte culpa manet pena proportionata. ſed in dãnatis ſemper manet culpa in nullo diminuta propter opera extra charitatẽ facta. ergo manet ĩ eis pena in nullo mutata. ¶ Ratio ſcđi põt eſſe: q niſi talia opera valerent aliquo modo ad diminutionẽ pene, viderent oĩno fruſtra facta: qđ videtur incõueniens. cũ ergo non valeãt ad diminutionẽ pene ſubtrahendo aliquid de ea: valebũt ſaltem fortificando ſubiectũ Sed iſti quo ad ſcđam partẽ dicunt rationabiliter. qualiter enim fortificat ſubiectũ per opera extra charitatẽ facta: non eſt faciliter videre: nec ipſi dant nec apparet aliquis modꝰ inquit Durãdꝰ niſi dicat, ꝙ dãnato plꝫ talia feciſſe: ⁊ ſic ex complacentia q̃ eſt delectabilis ⁊ cõſentanea nature confortat natura ad ſuſtentationem pene. Sed hoc non vꝫ inquit Durandus. q opera extra charitatẽ facta ſi placerent dãnatis aut placerent eis ꝑm ſe: q bona ſunt ex genere: ⁊ hoc nõ. q voluntãs dãnatorũ ſemp eſt mala. Si vero ſolũ ꝓpter euitationẽ pene quã incurriſſent ſi talia bona non feciſſent. Non vr propter hoc, ꝙ confortetur natura vt tolerabilius ſuſtineat pena illa, que habetur. item ait ſanctus Tho. fortificatio ſubiecti nõ eſt niſi ex ablatione paſſibilitatis, paſſibilitas aũt eſt ꝑm cõmenſurationẽ culpe. ergo ſi culpa nõ minuit: nec ſubiectum fortificari põt. itẽ quidã alij dicũt, ꝙ opera illa valẽt ad diminutionem pene quãtum ad vermẽ conſcientie: lꝫ nõ quãtũ ad ignez ſed hoc etiã nihil eſſe dicũt tam Alexander de halis quã ſanctus Tho. q ſicut pena ignis equat culpe: itã remorſus conſcientie. vnde ſimilis eſt ratio de vtroꝗ̃. dicendũ ergo eſt aliter diſtinguendo iuxta ſanctum Tho. ⁊ durandũ vbi ſupra.
7 † ꝙ diminuere penã infernalẽ põt itelligi dupliciter. vno modo vt minuatur illa que eſt iã debita. Alio modo vt nõ debeatur tãta quãta deberetur ſi illa opera nõ fuiſſent facta. Scđm
8 hoc ſit prima concluſio. † Pena inferni nullo mõ minui põt pꝫ rationibus factis in principio q̃ſtionis. q cũ effectꝰ nõ minuatur niſi diminuta cã ⁊ pena ſequat ad culpã: ſed ꝑ opera extra charitatẽ facta non mutat culpa in aliquo. ergo nec pe
9 na ⁊ debita. ¶ Scđa cõcluſio. † opera bona extra charitatem facta valent ad diminutionẽ pene. ſcđo modo pꝫ ꝯcluſio. Tuꝫ q homo reatũ cõmiſſionis euadit q huiuſmodi opa ſcꝫ ꝑficit. Tũ ſcđo q huiuſmodi opera aliquo modo ad bonũ diſponunt: vt homo ex minori cõtẽptu etiã peccata faciat. Tũ tertio q ẽt a multis peccatis ꝑ huiuſmodi bona opera retrahit.
10 ¶ Tertia cõcluſio † per hmõi bona opera extra charitatẽ facta homo meret de cõgruo diminutionẽ ſiue dilationem pene tpalis. ſicut de achab. iij. re. xj. dicitur. ⁊. ꝫ. habitum eſt. e. diſ. c. ſicut achab rex. ¶ His habitis ad rõnes in oppoſitũ pꝫ rõ vna: vcꝫ ꝙ procedit de diminutione pene infernalis peccato cõmiſſo debite ſiue de diminutione primo dicta: ⁊ ita cõcedũtur. Lr̃a. ¶ [Cauendũ nobis eſt.] Hoc ſcribit Grego. in homilia. xx. Certe oĩ cura eſt cauẽdũ: ne appetamus hic remunerationẽ per quã perdamus eternam. Quid (inquit ſaluator Matthe. xviij.) prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur: anime aũt ſue detrimentum patiatur [Mercedem] hoc dicit ſaluator Matthe. vij. contra hypocritas qui bona faciebant, vt honorarent ab hominibus. Tales enim mercede copioſa (que in celis Matthei. quinto) euacuata temporalem ⁊ momentaneam ac vanam hic recipiunt remunerationem. ideo optime dicit ſeneca in libro de quatuor virtutibus. tunc tibi ſalutaria conſilia aduoca cum tibi alludit proſperitas huius mundi. ſic te quaſi in lubrico tenebis: nec tibi dabis portus lubricos: ſed circumſpicies quo eundũ ſit, vl̃ quouſꝗ̃.

Scđm ar.

Tertiũ ar.

Opponit ⁊ Rñdet.
S. Thom.
Alexander de halis.
Priã opi.

Durãdus.

S. Thom.

Scđa opi.

Alexander de halis.
S. Thom.
Tertia op.
Durãdus.

Prima cõcluſio.

Secũda cõcluſio.

Tertia concluſio.

Ad argumenta.
Exponit literam.

1 ☞ Turbari non debemus ſi videmus malos proſperitatem habere.

Quid ergo turbamur. Inducit Joan. Chry. Sententia eſt. † ꝙ ſi videmus malos proſperitatem hr̃e non debemus turbari. tuꝫ. ¶ [Quia hic nõ eſt vera retributio malignitatis nec virtutis]. i. bonorũ vel malorũ: qm̃ ſepe hic punit ⁊ flagellis multis ſubijcitur q nec peccauit, ⁊ ſepe hꝫ in bonis tpalibus proſperitatem, qui nullius virtutis eſt: nec meriti. vnde lazarus multa mala hic ſuſtinuit: diues vero epulo multa bona. ſꝫ lazarus cõſolationem in vita alia habet: diues vero cruciatũ. Tũ. ij. q hic nõ eſt plena retributio malignitatis ⁊ virtutis. ⁊ hoc eſt qđ dicit [Nõ ꝑm ꝙ dignũ eſt] ſed iſta ſperatur in futura vita. Et ideo ſi aliqua ſit aliqñ ĩ p̃ſenti vita facta retributio: nõ eſt [niſi quaſi qdã guſtus aut p̃libatio] retributionis [iudicij] beatifice retributionis [vel iuſtitie] dãnatiõis [vt qui reſurrectionẽ]. i. retributionẽ eorũ: que quiſꝗ̃ in corpore. [nõ credũt talibꝰ dote caris. qñ itaꝗ̃ videmꝰ malos diteſcere]. i. ꝓſperari [nõ ſubruamur]. i. a bono qđ incepimus nõ cadamus: vel a bono ꝓpoſito auertamur. Nec ecõuerſo cũ videmꝰ [bonũ mala pati non turbemur. illic] aſſignat rõnez dicens [illic]. i. in alia vita. i. in bonis vel malis alterius vite ſtat felicitas vel miſeria. Nã ibi vere corona eſt bonis ⁊ ſupplicũ malis [alia rõ] q̃re nõ debeamꝰ de hoc turbari [aliq̃ pctã] ſcꝫ venialia [Cũ ergo proſperitatẽ hꝫ hic malus] tanquam retributionem illorum bonorum que hic fecit [in malo ſui capitis eſt q tamen pro illis ⁊c.]

Exponit literam.

Si quis autem. Inducit aliã authoritatẽ Aug. libro de pñia ad probãdũ: ꝙ bona opera facta extra charitatẽ valeãt ad aliqđ: ⁊ maxime ad mitiorẽ penam ſuſtinendã in alia vita. ¶ [Que pertinet ad vnitatẽ ſpiritus [Charitas eñ cum ſit virtꝰ vnitiua qua fideles in vno vniunt ſpũ qua charitate vniti erãt de quibꝰ dr actu. iiij. multitudinis credẽtiũ erat cor vnũ ⁊ aĩa vna [vinculo pacis [ephe. iiij. ſoliciti ſeruare vnitatẽ ſpiritꝰ in vinculo pacis [Eccleſia] hoc charitatis vinculo eccleſia Xp̃i ꝯgregata cõnectit: vt diuerſa mẽbra vniꝰ corpis. [Nullo mõ iſta culpãda ſunt] lꝫ extra charitatẽ ⁊ eccleſie vnitatẽ facta ſint: imo vero laudanda [Confitẽdo ⁊c.] fidẽ informẽ: [ſed eſtimandũ eſt fortaſſis] ꝙ ꝓpter iſtã pñiam ⁊ tribulationes quas paſſus eſt Xp̃m: confitendo: lꝫ fide informi tñ ⁊ extra vnitatẽ eccleſie [Tolerabiliꝰ] i. mitius [illi futurũ eſſe futurũ iudiciũ quã ſi Xp̃m ⁊c. vt illđ qđ ait apl̃s]. j. Corin. xiij. rñ. ad rõnẽ q̃ poſſet fieri dicendo. ꝙ apl̃s ait. ꝙ qui ſine charitate eſt, nihil ſit apud deũ. ergo opera p̃fata extra charitatẽ facta ad nihil valebũt. rñ. ꝙ verbum apl̃i intelligit quo ad regnũ obtinendũ [. Sed nõ ad extremũ ⁊c. propter charitatẽ ſine qua non eſt vera pñia]. i. fructuoſa, quo ad expiationẽ peccati: ⁊ meritũ vite eterne. Sola eñ charitas diuidit inter filios regni ⁊ filios perditionis: vt dt Augu. de laude charitatis ſuper illo v̓bo. j. Jo. iij. manifeſti ſunt filij dei: ⁊ filij diaboli. [Tolerat]. j. Corin. xiij. Charitas patiẽs eſt: benigna eſt. Charitas nõ emulat: nõ agit perperã, nõ irritat: non cogitat malũ: nõ gaudet ſup iniquitate: congaudet veritati: omnia ſuffert ⁊c.

Exponit literam.

Auguſti.

Penitentia ⁊c. Hec eſt vltima pars huiꝰ diſtinctionis: in qua concludit Gratianus ex predictis verbis Aug. ꝙ exiſtenti in peccato mortali pñia nõ eſt fructuoſa quo ad vitã eternã. Nec diminutio pñie, ⁊ cetere authoritates ſibi cõſonãtes negãt pñiam tali eſſe vtilẽ. Sed vt dictum eſt: valet ad multiplicationem bonorum temporalium: valet ad diſponendũ ad gratiã: valet etiaꝫ ad minorem penam ſuſtinendam. Ex quibus corollarie elicit: ꝙ nõ ſit penitentia denegãda alicui petenti: cũ ſit vtilis ad ea q̃ diximus. Sed hoc melius diſtinguetur in ſequenti diſtinctione. Quod aũt dicit hic gl. ⁊ Hug. ꝙ pñia extra charitatẽ facta valeat etiam ad penã tpalẽ eccleſie vitandam: q eccleſia non imponit ei ſatiſfactionẽ pro illo peccato: nec tenetur amplius confiteri hoc peccatum, ſed debet confiteri peccatum ſimulationis: non vr vſꝗ̃quaquã verũ. primo de ſatiſfactione: q cum facta fuerit illa extra charitatẽ: nec fuit recõciliatiua nec ſatiſfactoria. Nã ꝑm Augu. ſcio dñm inimicũ omniũ criminoſo. ꝫ. e. di. ſunt plures. oportet ꝙ iterum iniungat aliqua ⁊ tenetur ſuſcipere ſicut ſuperius tactum eſt. Preterea lꝫ ſatiſfactiones que relinquunt aliquem effectum in ſatiſfaciente

Cõtra gloſſam ⁊ hu.

Auguſt.

non veniāt iterande. Alie tñ ſic: vt ſuperius declarauimus et
ideo hoc dictũ vlr non eſt verum: niſi confeſſio prius facta fue
rit integra omniũ pctõꝝ: que ſi fuerit tũ de peccato illo pro
quo tantum ſatiſfacit iteranda eſt [illud aũt Ambroſij] dicit
ꝙ dictum Ambroſij ſupra poſitum debeat intelligi de penitē
tia ſolēni. Sicut ⁊ illud [Non eſt ſcõs locus penitentie] quia
vcꝫ ſolēnis penitētia non iteratur: ſm tamen conſuetudinem
aliquarum eccleſiarum.

Diſtinctio. iiij.

2 Peccata ſemel dimiſſa impoſſibile eſt ꝙ redeant quantũ
ad maculam ſiue culpam, ⁊ nu. 3. ⁊. 4.
5 Operiri poteſt aliquid in conſpectu hominis: non in conſpe-
ctu Dei.
7 Cauſa eſt duplex.
9 Peccata remiſſa non redeunt in recidiuante nec quantum ad
totum reatum: nec quo ad equiualentiam.
Bene tamen quo ad aliquam penam. nu. 10.
11 Pena debita peccato eſt duplex.
12 Peccatum veniale quare puniatur eternaliter in inferno.

Quia vero mul- 3
torũ ⁊c. Hic incipit quarta diſtin
ctio, in qua magiſter Gratianus
tractat illā qõnē. vtrũ peccata di
miſſa redeant. Et diuidiť hec di-
Diuiſio. ſtinctio in ſex partes. in pͥma in-
ducit magiſter opinionē dicētiũ:
ꝙ peccata dimiſſa redeant, ⁊ per
plures authoritates illaꝫ nititur
cõfirmare. in. ij. ponit horũ qui dicunt peccata dimiſſa redire
modũ duplicē. in. iij. ponit opinionē 3riā: ſcꝫ dicentiũ pctā di-
miſſa nõ redire. in. iiij. reuertiť ad opinionem dicētiũ: ꝙ pctā
dimiſſa redeāt. in ſexta cõcludit pctā dimiſſa ꝑ pniam redire
q̃tũ ad ſuppliciũ. ij. ibi, eorũ vero q hāc. tertia ibi: q aũt dicũt
iiij. ibi, verũ illa ſnīa. Quinta ibi: antiqua peccata. Sexta ibi:
ſed his authoritatib⁹. pro pleniori intelligētia hui⁹ diſtinctio
nis. Queruntur hic duo.
1 Primum vtrum peccata dimiſſa redeāt q̃tum ad maculā
in eo: qui recidiuat.
8 Secundum eſt vtrum peccata dimiſſa redeant quātum ad
reatum.

1 **Ad primum** Sic procediť. † Et vř ꝙ peccata di
miſſa redeant quo ad maculam.
Primũ ar. Primo ſic authoritatib⁹ multis poſitis ĩ litera. Scõo
Scõm ar. ſic. remoto operculo ſiue operimēto apparet qõ operiebať. ſꝫ
charitas operit multitudinē peccatorũ. j. Petri. iiij. ergo vř
Tertiũ ar. ꝙ ꝑ recidiuũ pctī pctā dimiſſa redeant. Tertio ſic. ſicut ſe
hꝫ culpa ad mortificandũ: ita charitas ad viuificandũ ⁊ econ
uerſo. ſꝫ charitas ſubſequēs viuificat opera mortificata ergo
Quartũ ar. pari rõne culpa ſequens facit redire mala deleta. Quarto
ſic. pctī deletio eſt effect⁹ gr̃e ĩmediat⁹. ſꝫ remota cauſa imme-
diata remoueť effectus. ergo remota gr̃a priuať deletio pctī. ſi
ergo pctm̃ gr̃am priuat ꝑ cui⁹ actũ eſt deletio pctī ſequitur ꝙ
Opponit ĩ contrariũ. priora pctā remanēt indeleta. In oppoſitũ eſt illud Augu.
in rñſionib⁹ proſperi dicētis. q recedit a Xp̃o ⁊ alienat⁹ a gr̃a
viuit ſi qdē ſm hāc vitā: ꝙ niſi in pditionē vadit. ſꝫ nõ id qõ
Scõa opp. diuinũ eſt redit. Scõo ſic. eodē pctõ ⁊ equali vnius non ſit
alio deterior. Sed cõtingit innocētē ⁊ penitētē eodē et equali
mortali pctõ peccare. ergo penitēs nõ ſit deterior ꝑ hoc pctm̃
q̃ innocēs fieret. ergo vř ꝙ pctā dimiſſa nõ redeāt quantũ ad
Rñdet. culpā ſiue maculā. Rñ. dicēdũ. ꝙ ſicut tangiť in lr̃a: ⁊ in gl.
⁊ fere oēs recitāt doctores de hac materia tractātes. Aliquo-
Pͥā opi. rũ opinio fuit: ꝙ priora pctā redirēt: ⁊ priora demerita ſicut
redeunt priora merita: ⁊ reuiuiſcũt ꝑ gr̃am ſubſequentem. di-
cebant eñ bona ⁊ mala q̃tum ad mortificationem ⁊ deletionē
⁊ quātum ad reditũ: ⁊ viuificationē pari paſſu ambulare, ſm
illud qõ dñs dicit Ezechielis. xviij. de viro iuſto ſed peccante
omnium iuſtitiarũ non recordabor. ⁊ de peccatore reſurgente
Cõtra predictaꝫ opi. ꝙ nõ recordať omniũ iniquitatũ eius. Sed iſta opinio ſtare
2 nõ põt, ⁊ ꝯ eā ponitur talis cõcluſio. † Qõ ĩpoſſibile eſt vt pec
cata ſemel dimiſſa redeant q̃tum ad maculam, ſiue culpam. ꝓ
batur iſta concluſio primo ſic iuxta Phil. ij. de generatione.
impoſſibile eſt ꝙ cedit in non eſſe reſtituatur idem numero.
Sed culpa cum deletur omnino cedit in non eſſe: ergo im-
poſſibile eſt per ſequentem actum eandem culpam numero re
Durãdus. nouari. Secundo ſic. argumento domini Durandi. ſi pec-
cata dimiſſa redirent quātũ ad culpā ⁊ eſſentiam aut deo au-
thore, aut homine. non homine. qꝛ per hominem non põt fieri
quod idem numero reparetur licet ſimile ſm ſpeciem ſit, ſed
actus precedentium peccatorum trāſierunt. ergo nõ poſſunt
eadem numero per hominem reparari, nec per Deũ reparan
tur in homine recidiuante. qꝛ tunc ſe haberet homo ad ea paſ-
ſiue, deus aũt actiue. ⁊ ſic peccata eſſent dei ⁊ non hominis. qꝛ
peccatũ vel culpa eſt malum: qõ facimus. pena vero malũ qõ
patimur. reſtat ergo ꝙ peccata ſm ſe ſiue quo ad eſſentiam et
Scõa opi. maculam redire nõ poſſunt. Fuit ſcõa opinio magis ali-
quantulũ moderata: vcꝫ. ꝙ pctā non redeant per qõlibet pec
catum ſequens, ſed per quatuor tātum genera peccatorũ. ſcꝫ
per odium fraternum, per apoſtaſiam a fide. per cõtemptum
confeſſionis: ⁊ per hoc ꝙ aliqs dolet ſe penituiſſe. vñ fecerunt
Verſus. verſus. fratres odit apoſtata fit ſpernitq; fateri. Penituiſſe
piget priſtina culpa redit. Rõ eorũ preter authoritates q̃ hic
dicere videnť ⁊ tangunť in litera, fuit qꝛ dñs vt inqunt remit
tit culpam ſub quadruplici conditione ſcilicet ſi ipſe dimittit
proximo, ſi perſeueret in fide, ſi confiteatur commiſſam culpā
⁊ ſi non dolet ſe penituiſſe. ⁊ qñ pactio frangiť non exñte con-
ditione quando aliquis peccat aliquo genere predictorũ pec-
Cõtra pdictam opi. catorũ dicunt culpam redire. Sed nec iſta opinio eſt tenenda
licet fuerint magni clerici, ſcꝫ prepoſitus. Contra quā ſit iſta
3 cõcluſio † per iſta quatuor noīata peccata non redeunt pctā
dimiſſa nec quo ad culpam ſiue maculam aut eſſentiā. pꝫ pͥmo
concluſio ex probatione concluſionis precedentis, probatum
eſt eñ: ꝙ impoſſibile erat per qõcunq; peccatum peccata di-
miſſa redire pdicto modo. ergo nec per aliqõ iſtoruꝫ quatuor.
Scõo qꝛ nulla põt aſſignari cā, qualiter per hec pctā ma-
gis redeant peccata dimiſſa, quā ꝑ alia: cũ etiā alia contingat
eſſe grauiora, vt homicidium quā odium fraternum, ⁊ multa
alia de quibus non dicitur: ꝙ per ea redeant peccata dimiſſa.
S. Thom̃. Bonauen. Nec ſufficit qõ dicunt ꝙ deus dimittit peccata ſub conditiõe
vitandi iſta quatuor, qꝛ ſicut arguit ſanctus Tho. ⁊ Bonauē
tura Cauſa ſufficiens inducit effectum ſuũ abſolute nihil ex-
pectans a futuro. gratia aũt ⁊ paſſio Xp̃i ex cuius virtute ſa
cramenta efficaciam habent ſufficientiſſime ſe habēt ad oēm
culpam delendaꝫ. preterea nulla eſt ratio quare magis ſub cõ
ditione vitandi illa peccata priora remittantur: quā ſub con-
ditione vitandi alia peccata. cum omne peccatum ꝯrieť gr̃e, ꝑ
quam ſit remiſſio peccatorum. vnde non videtur probabile: ꝙ
Tertia opi. propter aliquam conditionem deficientem. culpa dimiſſa ite-
rum redeat. Et ideo eſt tertia poſitio probabilior: ⁊ recta quā
4 tenent omnes moderni † ꝙ peccata dimiſſa nullo modo in
ſe redeant quo ad eſſentiam: ⁊ culpam, ſiue maculam, ⁊ conce-
S. Thom̃. Durãdus. dende ſunt rationes que pro iſta parte inducũtur. pro quo no
tandum iuxta ſanctum Thomam ⁊ dominum Durandũ ꝙ
aliquid poteſt redire dupliciter, vel in ſe, ⁊ ſic peccata dimiſſa
nullomodo redeunt, q̃tum ad maculam vt dictum eſt, vel in
ſuo effectu, ⁊ hoc modo peccata dimiſſa redeunt inquantũ ex
peccatis dimiſſis aliqd in ſequentib⁹ relinquiť. Ex hoc enim
ꝙ homo deũ ꝑ pctm̃ offendit poſt remiſſionē pctõꝝ pcedētiũ
quādā deformitatem ingratitudinis actus ſequentis peccati
Ad primũ argumētũ acqrit, ⁊ ideo cõiter dꝛ: ꝙ redeunt quātũ ad ingratitudinem.
Ad rõnes iam in oppoſitum dicendũ eſt. Ad primam in
qua ſit mētio de authoritatib⁹ in lr̃a poſitis rñdebiť in expla
natione litere ad ſingulas eorũ particulariter. Nũc vero dꝛ ꝙ
oēs authoritates ſonātes, ꝙ peccata dimiſſa redeant ſunt in-
Ad ſcõm. Bonauen. telligende: ꝙ redeāt nõ in ſe, ſed in ſuo effectu eo modo quo ex
poſitum eſt. Ad ſcõam in qua opponitur de remotiõe ope
rimenti dicendũ iuxta dñm Bonauēturā: ꝙ aliud eſt operiri
5 in cõſpectu hoīs ⁊ aliud in conſpectu dei. † In cõſpectu hoīs
operiri põt aliquid ita tñ: ꝙ propter hoc non deſinit ſicut pi-
ctura operitur pāno: nõ qꝛ nõ ſit. ſed qꝛ non apparet. in cõſpe
ctu autem dei queꝫ nihil poteſt latere operire: eſt facere quod
non ſit, ⁊ hoc modo charitas operit priora pecccata delendo
ea, ⁊ ideo cum iam non ſint remoto operimēto nõ apparēt. rõ
Ad tertiũ. Bonauen. autem procedebat de operimento primo, concordat ſanctus
Tho. Ad tertiam de gratia viuificante rñ. duplr. primo
iuxta dñm Bonauenturā negando conſequentiam. ⁊ ratio eſt
qꝛ non eſt ſimile. Tum ex parte gratie tũ ex parte bonorũ, tũ
ex parte mīe. Ex parte gr̃e qm̃ ipſa eſt potētior ad bonũ, quā
culpa in malũ. Ex parte bonorũ: qꝛ cõnexio eſt in bonis, ⁊ ma
nent in vnitate corporis myſtici. Non ſic eſt in malis. Ex pte
etiā diuine mīe eſt differentia: qꝛ propitior eſt ad miſerandũ:
S. Thom̃. Durãdus. quā ad condēnandum. ⁊ ideo nõ valet. Secundo rñ. iuxta
ſanctum Thomam et dñm Durandum, ꝙ non eſt ſimile de
bonis mortificatis per peccatum, ꝙ reuiuiſcant per pniam, ⁊
de peccatis dimiſſis ꝑ pniam: ꝙ redeāt ꝑ ſequētē culpā. qꝛ me
rita non mortificanť ꝑ pctm̃: niſi qꝛ preſtať ĩpedimentum quo
durāte nõ ſequitur premium: ⁊ ideo amoto eo habent valoreꝫ
ſuum:

ſuum, ſed ipſa pena debita pctīs non ſolũ impeditur per peni
tentiā: ſed vere remittitur, ⁊ ideo per ſequentē culpā nõ reuo-
catur, quin ſit ſimplr̃ remiſſa ⁊ nõ ſolũ impedita. Et rõ eſt ſm
S. Thom̃. Thomā. qꝛ remiſſio pctõꝝ eſt principaliter opus dei: ſed mor
tificatio pcedentiũ meritoꝝ eſt opus hominis. homo autē ſua
actione nõ põt euacuare ſimplr̃ opus dei: q̃uis poſſit impedi
re ne ſibi pſit: ⁊ ideo homo per pctm̃ ſequēs nõ põt remiſſio-
nem pctõꝝ pcedentiũ annullare, ⁊ ita per cõſequēs pctā illa re
miſſa nõ poſſunt redire. põt autē ſua actione euacuare qõ per
ipm factũ eſt, ⁊ ideo põt mortificationē meritorũ pcedentium
per merita ſequentia penitus annullare pcipue gratia adiut⁹.
Ad quartũ 7 Ad quartā rñdetur † ꝙ duplex eſt cauſa. quedā educēs effe
ctum tm̃ in eſſe: quedā etiam cũ hoc conſeruās de ſcõa hꝫ veri
tatem illa maxima: ꝙ deſtructa cauſa deſtruiť effectus: non de
prima. Vñ cultellus infligit plagas: non tñ opꝫ ꝙ deſtructo
cultello deſtruať plaga. Sic ĩ ꝓpoſito eſt intelligēdũ ꝙ gr̃a in
ſuo primo aduentu facit culpam: quā inuenit in aīa non eſſe.

8 **Ad ſecundum** ſic pceditur. † Et videť ꝙ pctā
dimiſſa in recidiuāte ad minus
Primũ ar. redeāt q̃tum ad reatũ. Primo ſic per illud Matth. xviij.
Serue nequā omne debitũ dimiſi tibi ⁊c. Et poſt tradidit euꝫ
tortoribus: quouſq; redderet ⁊c. ergo dñs debitum qõ dimiſe
Scõm arg. rat exigit. Scõo ſic. magis peccat qui offendit deum, q̃ qui
offendit hominē, ſed ſi aliqs eſt ab aliquo dño manumiſſus ꝑ
offenſam in illũ cõmiſſam iterũ reducitur in ſeruitutem. ergo
multo fortius ſi aliqs diuina gratia a ſeruitute pctī liberatus
deũ per recidiuũ peccati offendat in priſtinā ſeruitutē reuoca
Tertiũ ar. tur, ⁊ ſic pctā redeunt q̃tum ad reatũ. Tertio ſic. ponať ꝙ
aliqs poſt verā cõtritionē de peccatis preteritis ante cõpletā
ſatiſfactionē cadat in culpā: ꝯſtat ꝙ ſatiſfacere non põt extra
gratiā. ponatur ergo ꝙ decedat: iſte reatũ ſecũ portat: qui nõ
põt ſolui per penā ſatiſfactoriā, ⁊ ita punietur pena eterna, qꝛ
in inferno nulla eſt redēptio. ergo tantũ punietur, ac ſi nunq̃
penituiſſet. ergo per ſequētem culpā redeunt pctā ſaltem quo
Opponit ĩ cõtrarium. ad reatum pene debite ⁊c. In oppoſitum arguitur ex eo: ꝙ
reatus pene eterne eſt inſeparabiliter annexus culpe. ſꝫ culpa
non põt redire, vt patet ex diſputatione precedenti. ergo nec
Reſpõdet. reatus. Reſpõ. dicēdum: aliqui voluerũt dicere peccata p-
cedentia redire quo ad peccatũ: qꝛ per culpā ſequentem totus
Prima cõcluſio. 9 reatus rediit. Contra quā opinionē eſt cõcluſio † pctā dimiſſa
in recidiuāte nõ redeunt q̃tum ad totum reatum, nec quo ad
equiualentiā. Iſta cõcluſio probatur ſic iuxta dñm Bonauen
Bonauen. turam. primo nõ iudicat deus bis in idipm. Naum. j. Nõ ergo
bis punit, ſi ergo aliqs pro pctõ cõmiſſo penituit ⁊ ſe puniuit
videtur ꝙ amplius illum deus nõ puniat: quantũcunq; alias
peccet. Scõo ſi reatus pctõꝝ precedentiũ redit: ergo nulla
eſt in mũdo vtilitas: ꝙ aliquis bene fecit ⁊ penituit, ſed hoc vi
Scõa ꝯclu. 10 detur impiũ dicere. ergo ⁊c. Scõa cõcluſio † pctā dimiſſa in
recidiuante redeunt quodāmodo quo ad aliquā penam. Pro
Bonauen. quo notādum iuxta eũdem dñm Bonauenturā ⁊ dñm Durā
Durãdus. 11 dum † ꝙ duplex eſt pena pctī debita: vna que dicitur pena dā
ni que cõſiſtit in ſola carentia gratie ⁊ glorie. Alia eſt pena ſen
ſus que includit dolorē mentalem de diuine viſionis amiſſiõe
que vocatur vermis conſciētie, ⁊ pena ignis geenne. loquendo
de prima pena dicendum eſt, ꝙ oīa pctā prius dimiſſa quo ad
penam eis debitam per ſequentem culpā redeunt, qꝛ per eam
eque priuatur homo ⁊ gratia ⁊ gloria: ſicut per omnia pctā p-
cedentia. omnia eñ pctā mortalia in hoc habent cõnexionem:
ꝙ auertũt a deo: ⁊ per conſequēs priuāt gr̃a, propter qõ equa
lis eſt effectus vnius, ſicut oīm q̃tũ ad articulũ iſtũ. Et ſic lo-
Iaco. ij. b quitur beatus Jacobus in canonica ſua dicēs. Qui offendit
in vno: factus eſt oīm reus. loquendo autē de pena ſenſus di-
cendũ eſt, ꝙ quo ad iſtam penā nõ redeũt pctā dimiſſa prius:
niſi ſm qd: qꝛ homo non eſt debitor tante pene, vt prius. tamē
eſt debitor aliquātulũ maioris pene: q̃ ſi pcedētia non fuiſſent
dimiſſa propter ingratitudinē que eſt in pctõ ſequēti. Cuius
ratio eſt: qꝛ ſm quantitatem culpe taxatur apud deum quāti-
tas pene, ſed culpa in quā aliqs recidiuat non ſemper eſt eque
grauis: vt fuerunt omnia peccata prius dimiſſa vt patet, ⁊ tñ
aliquātulum grauior eſt propter circũſtantiā ingratitudinis
q̃ eſſet ſm ſe. ergo non debetur ei tanta pena, quanta debebať
omnibus peccatis precedentibus anteq̃ eſſent dimiſſa. debeť
tamen ſibi maior pena ratione ingratitudinis: q̃ eſſet ſm ſe.
ergo nõ debetur ei tanta pena, q̃ta debebatur peccatis prece-
dentibus: anteq̃ eſſent dimiſſa debetur tamen ſibi maior pe-
na ratione ingratitudinis: q̃ fuiſſet als debita. ratio eſt mani
feſta. Nunc dicēdum eſt ad rationes in oppoſitum. Ad pri
Ad primũ arg. mam de Matth. xviij. dicendum eſt, ꝙ non intelligitur: ꝙ do
minus exiget debitũ prius donatum ſiue remiſſum ſed intelli
gitur de pena dāni. quaſi ita dānabit pro iſto pctõ ſicut ꝓ pri
mis: ſi nõ eſſent dimiſſa. vel intelligiť dictũ rõne aggrauatio-
nis pene ſenſus: q̃ ob ingratitudinē ſeqtur culpā ſequentē, ſi-
Ad ſcõm. cut dictũ eſt. Ad ſcõam rñdeť, ꝙ rõ nõ procedit, qꝛ quāuis
aliqs manumiſſus reducať in eandē ſeruitutē: de qua liberat⁹
confugerat: nõ tñ vt ſit ex eadē cauſa ſeru⁹: ex qua pri⁹ fuerat:
ſꝫ ex alia: ſcꝫ ex offenſa poſt manumiſſionē cõmiſſa, ⁊ ſimile eſt
in recidiuāte: ꝙ reduciť in ſeruitutē, non tñ vt ſit ſeru⁹ pecca-
ti ex actib⁹ peccatoꝝ ex qbus prius fuerat, ſꝫ ex actu iſti⁹ pec
cati ſequētis. vnde pctā dimiſſa nõ redeũt: ſꝫ nouũ inducitur.
Ad tertiũ. S. Thom̃. Durãdus. Ad tertiā rñdetur iuxta ſanctũ Tho. ⁊ Durandũ. vbi no-
tādum ꝙ recidiuās in aliquā culpā ſi moriať non puniť in in-
ferno ꝓ peccatis prius dimiſſis pena eterna, ſꝫ temporali: nec
ꝓpter hoc ſeqtur: ꝙ in inferno ſit ꝓprie remiſſio: ſeu redēptio
qꝛ ad penā inferni nõ ptinet per ſe niſi pena debita pctõ mor-
tali nõ dimiſſo, ex hoc totalr̃ non ſolniť nec redimiť pena vero
que debeť pctõ mortali iam dimiſſo cũ ſit tēporalis ex taxatio
ne diuina, nõ ptinet per ſe ad penā inferni: ſꝫ per accidens: in-
quantũ debitor eius ꝓ aliquo pctõ puniť in inferno: ⁊ hoc ibi
totalr̃ ſoluit: non redimiť. nec eſt inconueniēs: ꝙ q̃tum ad ali
quod accidētale pena inferni minuať vſq; ad diē iudicij, ſicut
etiā augeť. Alij tñ dicunt ꝙ illa pena rõne fori in quo puniť
erit eterna, q̃uis fuiſſet tēporalis, ſi pctõ dimiſſo pena exple-
ta fuiſſet: ſicut eſt in peccatis venialibus: que in inferno puniũ
tur pena eterna, ⁊ in purgatorio pena tēporali. ſꝫ hoc nõ ſimi
12 le. Dicit ſctũs Thomas ⁊ dñs Durãdus †: ꝙ veniale in infer S. Thom̃. Durãdus.
no ideo eternaliter puniť, qꝛ ſemꝑ manet culpa: cum ibi deleri
nõ poſſet, ⁊ per ꝯſequēs dꝫ manere pena, ne culpa maneat im-
punita: nos autem loquimur de pena culpe prius dimiſſe de-
bita, que eoipſo ꝙ ſoluitur expiatur.

Queritur. Tractaturus magiſter Gratianus hāc
queſtionē vtrum pctā dimiſſa redeant
primo inducit authoritates ad pbandũ: ꝙ redeant in memo-
Exponit literam. riam. Prima eſt iſta ⁊ ſcribitur. pſ̄. cviij. [Redeat] vt ſcꝫ [pu
niatur iniquitas patrum eius. i. iniqtas commiſſa ab eo: ſcꝫ iu
da: vel alio filio imitatore iniquitatis paterne. vnde non loq-
tur de iniqtate patrum perſonali a pluribus cõmiſſa: ſꝫ a pro
pria iniquitate filij imitantis patrem in iniquitate. vnde gloſ.
ordinaria ita habet ſuper. pſ̄. peccata patrũ illis redeunt: qui
ab eis non receſſerunt. [Secũda illa euangelij] Matth. xviij.
[Omne debitum dimiſi tibi] voluit Gratianus ponere totaꝫ
authoritatē, quaſi notā. Sed authoritas patet ſic. [Serue ne-
q̃ omne debitum dimiſi tibi: quoniam rogaſti me. Nõne ergo
oportuit te miſereri cõſerui tui: ſicut ⁊ ego tui miſertus ſum:
⁊ iratus dñs eius tradidit eum tortoribus quoadusq; redde-
ret vniuerſuꝫ debitũ: ſic ⁊ pater meus celeſtis faciet vobiꝫ]. i.
repetet a vobis dimiſſa, ſi non remiſeritis vnuſqſq; fratri ſuo
de cordibus veſtris. Senſus eſt. i. ſi iſta nõ feceritis, pater me⁹
ita dānabit vos eternaliter, ſicut feciſſet pro primis debitis: ſi
dimiſſa non fuiſſent. vel ideo dicatur repetere dimiſſa: quia vt
ſuperius diximus: aliqd in culpa ſequēti relinquitur aggra-
Auguſt. nationis vnde meretur plus puniri q̃ ſi remiſſio peccatorum
non preceſſiſſet. vnde Auguſt. in libro pſalmoꝝ. c. viij. Judas
ad quid veniſti [vocat⁹ eſt]. i. māſiſſet in gratia, vel in diſcipu
latu chriſti ad quem vocatus eſt [nullo modo ad eum vel ſua]
i. commiſſa preterita non imitando parentes [vel parentum
eius iniqtas commiſſa] imitando eos [adoptionem]. i. gr̃am:
qua adoptatus fuerat in familia chriſti [ſed iniqtatem]. i. aua
ritiam [vetuſti generis]. i. antiquoꝝ parētum eius [iniquitas
patrum]. i. ipſa iniqtas: quam commiſit imitādo patres ſuos
in malis [rediit ⁊c.] iniqtas enim parētum non reſpicit filium
quo ad eternā damnationem, ſiue ſpiritualem penam: niſi pa-
terni ſceleris ſit imitator.

2 Peccata venialia redeunt per ingratitudinem eo modo
quo mortalia.

Item rabanus ⁊c. Quarta authoritas.
Conſiderandum eſt ꝙ
dicit vniuerſum debitum ⁊c. Pro pleniori intelligētia huius
partis. Queruntur hic duo.
1 Primum eſt vtrum venialia peccata redeāt eo modo: quo
mortalia dicuntur redire per ingratitudinem.
3 Secundum eſt vtrum originale peccatum redeat.

1 **Ad primum** ſic pceditur. † Et videtur ꝙ venia
lia peccata non redeāt. Primo
Primũ argumētum. ſic. pctm̃ mortale ſicut per ingratitudineꝫ redit, ita ⁊ facit alia
redire per ingratitudinē. ſed pctm̃ veniale non facit alia redi
re per ingratitudinem: alias tota die peccata dimiſſa redirēt.
Scõm arg. ergo nec ipſum redit. Scõo ſic. ex hoc per ingratitudinem
pctm̃ redit, qꝛ maiorē ingratitudinē facit. ſꝫ pctm̃ veniale di-

Tertiū ar.

miſſum nō facit maiorē ingratitudinē qꝛ nō diminuit charitatem. ergo nec redit per ingratitudinē. ¶ Tertio ſic. Illud nō videtur redire, ꝙ nec eſt cōtrarium charitati. ſꝫ pctm̄ veniale non eſt ꝯtrariū charitati. ergo nō deberet redire ꝓpter eiꝰ oppoſitionē, ſcꝫ ingratitudinē. ¶ In oppoſitū eſt tex. p̄ntis lr̄e, vbi dicitur. Conſiderandum eſt: ꝙ dicit vniuerſum debitū. inter debita aūt venialia cōputantur in oratione dn̄ica que ſpecialiter ꝯtra venialia valet. ¶ Rn̄deo iuxta Albertū ⁊ ſanctū Thomā eſt iſta ꝯcluſio. † Dō eo modo quo peccata mortalia per ingratitudinē redeūt ita ⁊ venialia. Probatur ꝯcluſio ſic ſicut beneficio dei aſcribenda eſt remiſſio peccatorū mortaliū: ita etiā venialiū. ſed ſm̄ hoc ꝙ beneficiū remiſſionis contēnit̄ quodāmodo in pctō ſequēti, ſm̄ hoc pctā dimiſſa per ingratitudinē redire dicūtur. ſꝫ ita ꝯtingit contēni beneficiū abſolutionis venialiū in pctō ſequēti, ſicut mortaliū. ergo concluſio vera. ¶ Ad rōnes in oppoſitū rn̄detur. Ad primā dicitur: ꝙ nō eſt ſimile de pctō veniali ⁊ mortali in oībus, qꝛ pctm̄ veniale q̄uis non tollat gratiā, tamē tollitur per gratiā: peccatum aūt mortale ⁊ gratiā tollit, ⁊ per gratiā tollitur. Et ideo pctm̄ mortale ⁊ ingratitudinem cauſat, per quā alia pctā dimiſſa redeūt, ⁊ ip̄m per ingratitudinē redit, ſed pctm̄ veniale quidem per ingratitudinē redit, ſꝫ alia redire nō facit, qꝛ ingratitudinem non cauſat. ¶ Ad ſecūdam rn̄detur negādo ꝯn̄am. qꝛ lꝫ nō diminuit gratiā, relinqt tamē maiorē īgratitudinē inq̄tū beneficio gr̄e tollit̄. ¶ Ad tertiā rn̄detur iuxta dn̄m Albert. ꝙ veniale pctm̄ lꝫ nō ꝯtrarietur charitati, eſt tamē diſpoſitio in cōtrarium diſponens, ⁊ ſic cōtrariatur feruori charitatis: ⁊ per hoc remiſſio eius auget ingratitudinem.

Opponit in contrarium.

Reſpōdet.

Albertus. 2

S. Thom̄.

Ad primū arg.

Ad ſcōm.

Ad tertiū.

Albertus.

3 Primū ar.

Ad ſecundum

ſic ꝓcedit̄. † Et videt̄ ꝙ originale nō redeat. ¶ Et p̄mo ſic. Si morbus rediret medicina redire deberet, ſed baptimꝰ qui ſingularis medicina eſt cōtra originale non reiteratur aliquo modo. ergo nec originale redit. ¶ Scdō ſic. omne pctm̄ qd̄ ꝑ actū incurrimus eſt actuale. ſꝫ originale pctm̄ non eſt actuale ergo originale peccatū per actum ſequētis peccati non redit. ¶ Tertio ſic. originale eſt ꝙ eſt ex naturali originale. ſꝫ aliqs non poteſt bis naſci. ergo originale peccatū nō poteſt iterari. ¶ In oppoſitū eſt tex. preſentis lr̄e: vbi Rabanꝰ ait. ita verū etiā pctā originalia q̄ in baptiſmo ea dimiſſa ſunt. ¶ Reſpō. ſit iſta cōcluſio iuxta dn̄m Albertum, ⁊ ſctm̄ Thomā. originale ſm̄ eſſentiā nō redit, ſed redit predicto modo ſicut alia redire dicūtur. Iſta ꝯcluſio probatur ſic iuxta ſuperiora fundamēta ſancti Thome. Omne pctm̄ qd̄ tollitur beneficio gratie redit in pctō ſequēti per ingratitudinē inq̄tum beneficiū illius remiſſionis contēnitur quodāmodo in ſequenti. ſed pctm̄ originale tollitur beneficio gr̄e, ⁊ per ſequentia pctā videtur contēni bn̄ficiū remiſſionis illius. ergo originale pctm̄ redit quēadmodū ⁊ alia. Scdm̄ Albertū ꝓbatur ſic cōcluſio. Dimiſſio originalis peccati auget debitum gratiaꝝ actionis ergo eius interruptio auget ingratitudinē, ⁊ per conſequēs per ingratitudinē ſicut alia redit. Eſt tamē pro pleniori intelligētia notādum cum dn̄o Bonauentura in. iiij. di. xxij. in expoſitione lr̄e. ꝙ in originali duo ſunt: ſcꝫ carentia debite iuſtitie, ⁊ vlterius pronitas. rōne primi priuat a viſione dei. Sed ratione ſcdi frequēter in malū trahit. Ratione vtriuſq; dicitur quodāmodo redire, qꝛ pronitates intendūtur, ⁊ hmōi indignus viſione dei efficitur, ⁊ ita quodāmō redit in cōſimili reatu. hec ille. ¶ Ad rōnes in oppoſitum dicēdū. Ad primam rn̄detur ꝙ ratio illa procederet: ſi originale per ſe rediret, nūc aūt non dicit̄ redire in ſe, ſꝫ in alia in quo quodāmō quātitas eius manet vt dictū eſt. ¶ Ad ſecūdum ⁊ tertiū eodē modo rn̄detur ꝙ verū eſt ꝙ nō redit in ſe ſꝫ bene ſicut dictū eſt. Sequitur in lr̄a. ¶ [Uex etiā pctā originalia reputātur] pctm̄ originale ſicut diximus illud redire qꝛ in ſuī reatu redit: ſcꝫ in carētia diuine viſionis ⁊ augmēto pronitatū ad pctm̄, vel reputare dicit̄, qꝛ ita homo punitur pro ſequētibus pctīs pena eterne dānationis: ac ſi illi pctm̄ originale dimiſſum nō fuiſſet. Rabanꝰ aūt dicit originalia licet autē in vno ⁊ eodē homine non ſit niſi vnū numero originale pctm̄, nihilominus Rabanus locutꝰ eſt pluraliter vel qꝛ in diuerſis hominibus ſunt plura numero licet originalia pctā, ſm̄ ꝙ ſunt multa ſubiecta, vel etiam morem illū ſacre ſcripture ſequēs quo pluralis numerus frequēter ponitur ꝓ ſingulari: ſm̄ illud Matt. ij. defuncti ſunt eñ qui querebant animā pueri. vel tertio iuxta ſctm̄ Thomā in prima ſcdē. qꝛ in pctō originali virtualiter p̄exiſtunt omnia pctā actualia, ſicut in quodā principio. vnde eſt multipliciter in virtute. vel quarto qꝛ in pctō primi parentis quo per originem traducitur fuerunt plures deformitates. ſ. ſupbie: inobedientie: gule: ⁊ alia hmōi. vel quinto qꝛ multe partes aīe inficiuntur per pctm̄ originale. vel ſexto qꝛ ſm̄ alios dicitur plura propter multitudinem defectuū. inficit eñ carnē ⁊ aīam, aufert gratiā: claudit celi iannā: inducit ignorātiā, ⁊ difficultatē boni, auget ꝯcupiſcētiam, cauſat rebellionē carnis ad ſpūi: ſecum mortem affert. qꝛ ad Ro. v. per vnū hominē intrauit pctm̄ in mūdum, ⁊ per peccatum mors. [Ex dictis.] Quinta authoritas ⁊ eſt Grego. eodem modo exponit̄ ſicut ſuperiores authoritates. [Rurſus exigitur] .i. ita dānabimur per hec: ſicut dānaremur ſi peccatū nobis dimiſſum nō fuiſſet. Hu. vel hoc dictum ſit iuxta ſententiam ſancti Thome ſuperius poſitam, qꝛ rōne ingratitudinis grauius puniemur pro ſequēte culpa, quam ſi dimiſſio peccati non preceſſit.

Albertus.

Bonauen.

Ad primū arg.

Ad ſcōm et tertium.

S. Thom̄.

Hugu.

S. Thom̄.

Dimitte.

Sexta authoritas que eſt Auguſt. eodem modo exponitur. ¶ [Reuocabo te] ſcꝫ a pena eterna, a qua remotus eras per penitentiā [⁊ quicquid dimiſerā replicabo] replicabo dicit, qꝛ pena que ſeqtur actum culpe ſequentis erit maior quam ſi remiſſio peccatorum precedentiū non preceſſiſſet propter ingratitudinem.

Exponit literam.

Ui diuini.

Septima authoritas q̄ eſt Augu. ¶ [Replicabūtur] eodē modo exponitur ſicut dictū eſt, vl̄ quo ad penā dāni [replicabūtur] qꝛ ad penā eterne dānationis reuocabuntur, ac ſi prima peccata dimiſſa non fuiſſent. vl̄ quo ad penam ſenſus dicitur, replicabuntur, qꝛ grauior pena ratione ingratitudinis ſequetur.

Exponit literam.

Reuertar.

Octaua authoritas que habetur Luce. xi. ⁊ Mat. xij. Et quāuis Gratianus eam plene non inducat nos deducimus eam. ¶ [Cum inimicus homo] id eſt diabolꝰ [exierit] in pn̄ia, vel in baptiſmo [ab hoīe] pōpis mūdi abrenūtiante [ambulat ꝑ loca inaquoſa] .i. explorat corda fideliū ab oī malo humore ſiccata, ſi quō intrare valeat. j. Pet. v. aduerſariꝰ veſter diabolus tanq̄ leo rugiēs circūit querēs quē deuoret [querēs requiē ⁊ non inueniet reuertar vñ exiui] .i. ad aīam: a qua ꝑ baptiſmū: vel pn̄iam eiectus fui: ſtudio ⁊ intentione faciēdi eam recidiuare [vñ error illius vlterius fit peior priore] hinc dicit btūs Aug. timēdus eſt iſte verſus. [Ne culpa quā iā nobis extinctā eſſe credebamꝰ, per incuriā] .i. negligentiā nos vacātes a bonis operibꝰ [opprimat] qꝛ ita dānaremur: ac ſi illa nō eſſet nobis dimiſſa. vl̄ opprimat: qꝛ rōne ingratitudinis grauiꝰ puniremur [mox oī ꝓſternet in ima vitioꝝ] .i. ita ꝯſumet illum dignū pena eterna, atq; ſi oīa vitia eſſent in illo: ſicut ſuperius diximꝰ omnia peccata mortalia habent connexionem in hoc. vnde Jacobus in canonica ſua, qui offendit in vno, factus eſt omnium reus.

Exponit literam.

Peccatum.

Nona authoritas q̄ eſt Auguſt. ¶ [Temporaliter redditur] .i. tēporalibus penis punitur. ſ. penalitatibꝰ huius mūdi ⁊ neceſſitate moriēdi ⁊ hmōi. [Moriūtur] ad Ro. v. per vnū hominē intrauit pctm̄ in mūdum, ⁊ ꝑ pctm̄ mors. i. neceſſitas moriēdi. [non aūt in eternū]. ſ. reddit̄ id eſt punit̄ per ſcꝫ carentiā diuine viſionis, que eſt ꝓpria pena peccati originalis [in eis qui fuerint per gratiā regenerati in baptiſmo ſꝫ in ea tamen vſq; in finem perſeuerauerint.]

Exponit literam.

1 ☞ Juſtitia preſens qua dicuntur peccata dimitti que ſit.
2 Peccata predeſtinatorum ad vitam eternam qualiter dimittantur.
3 Deleri an quis poſſit de libro vite.
4 Ordinatur aliquis dupliciter ad vitam eternam.
5 Latus dei dicitur corona iuſtorum.

Eorum vero.

Hic incipit tertia pars: in qua ponit duplicē modū dicēdi eoꝝ, qui dicūt pctā dimiſſa redire. Primꝰ modꝰ dicēdi eſt, ꝙ illa pctā dimiſſa redeāt: q̄ dimiſſa fuerūt ſm̄ p̄ſentē iuſtitiā[a], nō ſm̄ priſtinā. Scdꝫ modus dicendi eſt pctā redeūt ſimpl'r ⁊ oīno ſcdꝫ modus tāgitur ibi, in vbō alij vō ſub finis. dicit ergo ī p̄mis ꝙ quidā dicūt ꝙ pctā illa ſunt reditura: q̄ dimittunt̄ ſm̄ iuſtitiā, ſꝫ non ſm̄ p̄ſcientiā. vbi notādū † ꝙ p̄ns iuſtitia ſm̄ cuius reputationē dicunt̄ pctā dimitti eſt illa: qua eſt a deo diffinitū ꝙ qui de pctīs ſuis vere cōteritur: pctōꝝ ſuoꝝ veniam ſiue remiſſionē cōſequatur. Iſta iuſtitia habetur Ezechie. xviij. vbi dicitur. ſi aūt impius egerit penitentiā ab oībus pctīs ſuis: q̄ operatus eſt: ⁊ ſequitur omniū iniquitatū eius que operatus eſt nō recordabor: in iuſtitia ſua quā operatꝰ eſt viuet. hec ibi. Preſciētia vō dei cum ſicut colligitur ex ipſa interpretatione nominis dicat prouiſionem futurorum: ſm̄ hanc ergo ſolum peccata dicūtur dimitti que finaliter reditura nō ſunt ꝑ aliqd̄ recidiuū. hinc eſt ꝙ ſm̄ preſcientiam. i. finalis gratie preuiſionem

a ¶ Juſtitiā. Quid dicatur iuſtitia vide gloſ. et Angelū in aut. de heredi. ⁊ falci. §. exheredatos. Bart. Cepol. late in rubri. de teſt.

ſolū illorum dicūtur peccata remitti: qui ſine peccato ab iſta vita diſceſſuri māſuri ſemper ſunt ī gratia dei: cuiuſmodi
2 ſunt p̄deſtinati. † Ex quo ſequitur ꝙ predeſtinatorū ad vitam eternā pctā hic remittūtur ſm̄ preſentē iuſtitiā ⁊ ſm̄ dei p̄ſciētiam etiā. Alioꝝ vō qui finaliter dānādi ſunt, cum hic de peccatis vere penitēt pctā remittūtur ſm̄ preſentē iuſtitiā, nō autem ſm̄ p̄ſcientiam. patet ex declaratione facta. [Sicut nomina diſcipulorū] inducit exēpla ad probandū qd̄ dixerat. Pro hoꝝ tamen exemploꝝ que inducūtur in lr̄a vera intelligētia. querūtur duo. Primū eſt † quid vocetur liber vite. Secūdum eſt vtrum aliquis inde deleri poſſit. Pro rn̄ſione. Ad primuꝫ eſt notandū ꝙ liber vite metaphorice dicitur ſm̄ ſimilitudinē a rebus humanis acceptā. Eſt eñ moris apud homines, ꝙ illi q ad aliqd eligūtur in libro aſcribūtur: vtpote milites vl̄ cōſiliarij. Cum aūt p̄deſtinati eligantur a deo ad habēdam vitā eternā, ideo ipſoꝝ predeſtinatoꝝ cōſcriptio dicitur liber vite. Dicitur aūt aliquid cōſcriptū in intellectu alicuius, ꝙ firmiter in memoria tꝫ: nam in libris materialibus aliquis conſcribitur ad ſuccurrendū memorie. vñ ip̄a notitia qua deus firmiter tꝫ aliquos: p̄deſtinaſſe ad vitam eternam dicitur liber vite. Et hoc de primo. ¶ Quātū ad ſecundū. Sciēdum ꝙ ſicut habitū eſt liber vite eſt ꝯſcriptio ordinatoꝝ ad vitā eternam:
4 † ordinatur autē aliquis dupliciter ad vitā eternā. vno modo ex diuina p̄deſtinatione, ⁊ hec ordinatio nūq̄ fruſtratur. vnde nec ſic ordinati ad vitā eternā delentur de libro vite. Secundo ordinatur quis ad vitā eternā ex gratia. quādoq; quicūq; habet gratiā gratum facientē: ex hoc eſt dignus vita eterna: ſed ordinatio q̄n̄q; deſtruitur, qꝛ gratia perdi pōt. vnde tales poſſunt deleri de libro vite, vt deletio referatur nō ad dei notitiā: ſcꝫ ꝙ prius aliquid ſciat ⁊ poſtea neſciat, ſꝫ ad rem ſcitam ſcꝫ qꝛ deus ſcit aliquos priꝰ ordinari ad vitā eternā, ⁊ poſt nō ordinari cū gratia deſinit. Et hec de ſcdō. Legatur ergo lr̄a ſic. ¶ [Nomina abierūt] Jo. vj. erāt ſcripta in libro vite. vñ Lu. x. inquit Chriſtꝰ oībus diſcipulis. gaudete, ⁊ exultate, qꝛ noīa veſtra ſcripta ſunt in celis. ſ. ſm̄ iuſtitiā aut predeſtinationem [propter iuſtitiā cui ſeruiebant]. ſ. gratificātem, ⁊ iuſtificātē, qua quis redditur dignus vita eterna, ⁊ ita eſſe de numero ordinatoꝝ ad vitā eternā, quoꝝ ꝯſcriptio dicitur liber vite. [nō ſm̄ preſcientiā] qꝛ tales qui in gratia finaliter non perſeuerāt nō ſunt de numero ordinatoꝝ ad vitā eternam ex diuina p̄deſtinatione, ⁊ ita non ſm̄ p̄ſcientiam, qꝛ ſolum eos habet: q ſunt de numero ſaluādoꝝ: de quoꝝ numero iſti non erāt. [Sic a latere dicūtur dei] habetur ex. pſ̄. xc. Pro huius verſus intelligentia ſm̄ ꝙ colligitur ex glo. Augu. Eſt notandum ꝙ loqui
5 tur de p̄ſumptoribus de ſe: qui cadunt a deo † latus dei dicit̄ corona iuſtorum: qui cum eo iudicabūt. vnde ꝯſueto ſermone dicitur myſtice de latere veſtro. i. de illis qui vobiſcū habēt cōſilium. latus ergo xp̄i ſunt illi: quibus xp̄s promiſit, ꝙ cum eo iudicarent: ſcꝫ apl'is ⁊ eoꝝ imitatoribus: per dextras autē dei intelligitur diuina beatitudo. Sunt aūt multi qui putāt ſe iudicaturos cum dn̄o, ⁊ multo plures: qui putāt collocandos a dextris inter ſaluādos. Sed qꝛ de ſe preſumunt non habētes in alto radicem charitatis dextram decidant a cogitationibꝰ. Uerum qꝛ pauciores ſunt, qui putāt ſe iudicaturos: ⁊ plures ſunt qui putāt ſe eſſe ſaluādos: cū tamen non ſint ideo ibi mille: hic decē millia ponit. Lege ergo lr̄am. [Cadēt a latere dei] id eſt a cōſortio bonoꝝ qui iudicaturi ſunt cum dn̄o [mille] qꝛ pauciores ſunt qui ſe putāt, ſicut dictum eſt iudicaturos cum chriſto. [Et decem millia a dextris tuis]. i. ab eterne beatitudinis participatione, vel a numero ſaluādorum: dicit auteꝫ hic: decē millia, qꝛ vt habitum eſt multo plures ſunt qui putant ſe ſaluādos: q̄ qui putent ſe cū chriſto iudicaturos [nunq̄ ſuis] id eſt p̄ordinatis ad vitā eternā [annūtiauerat hinc dn̄s] cōfirmat idem authoritate dn̄i Exo. xxxij. [ſi quis peccauerit ante me delebo eū de libro vite] talis dicitur ſcriptus in libro vite: vt dictū eſt ſm̄ preſentem iuſtitiā propter gratiam quā habet rōne cuius dignus eſt vita eterna ſꝫ cum non perſeuerat in ea peccādo, cadit per cōſequens ab ordine ad vitā eternā, ⁊ ita dꝛ deleri de libro vite, qꝛ ibi ſolum erat ſm̄ preſentē iuſtitiā ſcriptus: non autē ſm̄ preſciētiam vt ſupra eſt expoſitum ſepe.

Prima qō. 3

Scda qō.

Ad primā queſtionē.

Ad ſecūdā qōnem.

Exponit literam.

Auguſt.

Sed non in pluribus ⁊c.

Confirmat idem vcꝫ quod non omnes ſcripti ſunt in libro vite ſm̄ preſciētiam dei authoritate Aug. ſuper. c. ad Cor. ¶ [Sꝫ non in pluribus] iſta verba ſunt apoſtoli. ij. Cor. iiij. [⁊ ſi in aliquibus] ſcꝫ in aliquibus bonis [cōmunia ſunt] verba ſunt Aug. in gl. [communia]. i. communiter omnibus offerūtur, ſcꝫ bonis ⁊ malis fictis, ⁊ non fictis. i. quaſi ficti. Aug. [Sꝫ gratia] que eſt effectus ipſorum [non eſt cōmunis omnibus] ſuſcipientibus ipſa ſacramenta, hoc malitia ſuſcipientiū impediēte [baptiſmꝰ cōis eſt]. i. omnibꝰ cōfertur [ſꝫ nō virtꝰ]. i. remiſſio pctōꝝ: qꝛ iſta nō ſemꝑ in baptiſmo cōfert̄ oībus malitia ſuſcipiētis q̄n̄q; impediēte: vt. j. de ꝯſec. di. iiij. oſtēdit̄ [vex hoc de ficte] dicit ꝙ hoc ꝙ dixerat: vcꝫ qd̄ nō omnibꝰ erat cōis gratia, qbus cōia erāt ſacramēta: dicit ꝙ intelligendū eſt de ficte accedētibus ad ſacramēta, qꝛ q digne accipiūt baptiſmū omnes accipiūt gratiā indubitāter: vel de his qui extra eccleſiam baptizantur: ſcꝫ adulti: ⁊ diſcreti: ⁊ voluntarij: nulla neceſſitate vel articulo mortis compulſi qꝛ tūc ſecus eſſet. vt in cap̄lo ſi quem. xxiiij. q. j. ⁊ de conſecra. diſt. iiij. ſanctum. [minime aſſequūtur] donec fictio ⁊ malitia de corde ſuſcipientis per penitentiam non receſſerit. vt. j. de conſecra. diſt. iiij. a paruulo. ⁊ ſi aliquando.

Exponit literam.

1 ☞ Deus quare quibuſdā donat donum perſeuerantie quibuſdam non.
2 Finis omnium diuinorum operum eſt manifeſtatio diuine bonitatis.
3 Filius dei an quis ſit dicendus ſimpliciter ex ſola predeſtinatione.
Et an ſm̄ iuſtitiam preſentem. nu. 4.
5 Ueritas multipliciter dicitur.
6 Predeſtinatio an ſit certa ⁊ infallibilis. ꝙ ſic nu. 7.
8 Predeſtinationis certitudo nō imponit neceſſitatē ſaluādis ita ꝙ effectus eius ex neceſſitate veniat.
9 Corona dicitur eſſe alicuius dupliciter.
10 Poſſibile dicitur aliquid dupliciter.
11 Adoptatus in filium dei conformatur vero filio eius.

Si ex bono in malum ⁊c.

Inducit conſequenter dictum Auguſt. valde prolixum ⁊ perplexum in quo videtur in generali tria facere iuxta gl. In primo mouet queſtionem loquēdo contra quoſdā hereticos: ecce aliqui ſunt boni charitatē habentes: ⁊ dum in tali bonitate ſunt, non moriūtur: peccant poſtea: ⁊ ita facti mali moriūtur. querit ergo Auguſtinꝰ quare nō rapuit eos deus de vita preſenti dum boni erant. Secūdo diſtinguit inter filios dei: cuius occaſione exponit illud Joan. ex nobis exierunt ⁊c. Tertio exponit ꝙ perſeuerantiam dat deus ſolis predeſtinatis, ⁊ huius occaſiōe interſerit, ꝙ diſcipuli quidam ſunt veri: quidam nūcupantur. dicit ergo in primis. [Si] pro quia ita cōuenit dē multis [ꝙ ex bono in malum cadentes] et hoc [deficiente voluntate bona moriūtur] id eſt ſubtrahūtur de preſenti vita [reſpondeant ſi poſſunt: cur illos ne malitia] hoc ſcribitur Sapieñ. iiij. [poteſtate] arguit quaſi a ſufficienti diuiſione. nō poteſt primo dici, ꝙ nō habeat poteſtatem ad hoc: cum dicit propheta. dominus ipſe mortificat ⁊ viuificat: deducit ad inferos: ⁊ reducit. nec ſecundo poteſt dici [ꝙ eoruꝫ mala futura neſcierit] cum oīa nuda ⁊ aperta ſunt oculis eius ⁊ omnia nouit futura anteq̄ fiant. Daniel. xiij. Noſti oīa anteq̄ fiant: [reſpondeant] ſimile. ſ. xxiij. qōne. iiij. de tyrijs. [talibus] ſcꝫ altiſſimis, profundis, incōprehenſibilibus nobis [exclamamus] Roma. xi. [Judicia] gl. i. diſpoſitiones de omnibus [vir eius] glo. i. impletiones diſpoſitionis, quia nec in exhibitione poteſt cognoſci, ꝙ diſpoſuit. Preterea tertio non pōt dici ꝙ deus non conſueuit dare hoc donū, videlicet ꝙ aliquis rapiatur de preſenti vita: dum eſt bonus [ſiue finalem in bono perſeuerantiam] quoniā oppoſitum dicit ſcriptura que mentiri nō poteſt [que de immatura] id eſt feſtina dicitur. Sapieñ. iiij. [raptus eſt] ideo de preſenti vita [ne malitia mutaret] quia difficile eſt in hac vita conuerſari ſine peccato [⁊ ne fictio] iniquitas hoc ſcriptum eſt. primi Paralip. xix. [nō eſt apud deum noſtra iniquitas: nec perſonarū acceptio] ⁊ Deuterono. xxxij. deus fidelis abſq; vlla iniquitate iuſtus ⁊ rectꝰ. [Acceptio] Actuum. iiij. [Tentatio] Job. vij. ſcdm̄ aliā trāſlationem militia eſt vita hominis ſuper terram. [Sicut ergo cogūtur fateri donum dei eſſe] quoniā nulli dubium eſt: quin ex dono dei ſit: ꝙ homo vitam in ſtatu gratie ⁊ ita perſeueret in bono vſq; in finem. Cur autem id alijs non donetur igno-
1 ratur. ¶ Hic ſurgit queſtio † vtrū poſſit aſſignari ratio quare quibuſdam deus det donum perſeuerantie, ⁊ quibuſdā nō. ¶ Ad hoc reſpondemus, ꝙ iſta queſtio duobꝰ modis poteſt poni ⁊ intelligi. vno modo ſcꝫ in generali dicendo cur deꝰ non omnibus det donum perſeuerantie ſed quibuſdam ſic, ⁊ quibuſdam non. Secūdo modo poteſt poni ⁊ intelligi in ſpeciali dicēdo quare deus potius dedit huic donum perſeuerantie: ⁊ illi non. Ad iſtam reſpondēdo ſequēdo ſanctum Thomā ſup epiſtolam ad Ro. tractantē illud ap̄li. Cui vult miſeret̄: ⁊ quē vult indurat. Et ſuper Jo. tractantē illud Jo. vj. Nemo venit

ſ. Jo. ij. c

Exponit literam.

ſ. Re. ij. b

Queſtio.

Rn̄det.

S. Thom̄.

ad me, niſi pater meus traxerit illū. Ponemus duas ꝯcluſio
[Prima cō cluſio.] nes. Prima ꝙ cum ꝓponit qꝺ illa in generali hic pōt ratio
aſſignari vcʒ vt in illis quibus donum pſeuerantie nō donat
appareat ⁊ fulgeat ordo diuine iuſtitie, in illis aūt quibus do
nat pſeuerātie donū immēſitas diuine miſericordie. Pro quo
2 notandū† ꝙ finis oīum diuinoꝝ opeꝝ eſt manifeſtatio diuine
bonitatis. Prouer. xvi. vniuerſa ꝓpter ſemetipm opatus eſt
dñs: vt aūt habetur ad Ro. i. Inuiſibilia dei per ea que facta
ſunt intellecta cōſpiciūtur. tāta eſt aūt diuine bonitatis excel
lentia, ꝙ nō pōt in vno modo nec in vna creatura ſufficienter
manifeſtari, ⁊ ideo diuerſas creaturas ꝯdidit: in quibꝰ diuerſi
mode manifeſtatur: q̄tum ad illos: quos pro eoꝝ meritis pu
nit. Miſericordia vō i illis quos ex ſua grā liberat, ⁊ ideo vt
vtrūqꝫ in hoībus manifeſtet quibuſdā miſericorditer pſeue
[Scōa conclusio.] rantie donū tribuit, ſʒ non oībus. ¶ Scōa concluſio ponēdo
queſtionē in ſpeciali dicendo vcʒ. Quare huic donat pſeuēran
tiam, aūt huic miſeretur, nō illi det, aut miſereatur, nō pōt aſ
[August.] ſignari rō, niſi ſolū bñplacitū diuine volūtatis. vñ dicit Au
guſtinus quē trahat, ⁊ quē non trahat, quare illū trahat, ⁊ q̄re
illū non trahat: noli velle iudicare: ſi nō vis errare. ſemel acci
pe: ⁊ intellige: nō traheris oīa vt traharis. veritas haꝝ duaꝝ
concluſionū poteſt oſtēdi ꝑ exemplū in rebus humanis. Nam
quare aliquos lapides ponat artifex ſuperius: aliquos iferiꝰ:
⁊ alios a lateribus aſſignari poteſt ratio ex parte finis, qꝛ pfe
ctio domus quā facere intēdit hoc ita requirit ⁊ exigit, vt fun
damētū habeat lapides in imo, ⁊ cacumine parietis: ꝙ habeat
lapides in ſummo, ſed quare hos lapides ponat in ſummo et
hos in imo, non habet rōnem niſi qꝛ artifex ita voluit. ¶ Itē
aliud exēplum eſt quare Xps in eccleſia aliquos fecit aplos:
aliquos confeſſores: ⁊ aliquos martyres. rō aſſignat propter
eccleſie decorē ⁊ complemētū. Sʒ quare fecit Petrum apl'm:
Stephanū martyrē, ⁊ Nicolaū confeſſorem, non eſt alia ratio:
niſi voluntas dei. ſic in ꝓpoſito. Et ita exponēda eſt lrā beati
Aug. vt accipiantur eius verba in ſpeciali. [Ne nos moueat]
excludit vnam electionem, vcʒ ſi quis diceret imo deus aliqui
bus filijs eiꝰ non dat: ſiue tradat donū perſeuerātie. Reſpon.
ꝙ hoc eſt falſum loquēdo de filijs predeſtinatis [qui ſolū filij
promiſſionis]. i. promiſſe eterne beatitudinis. Et hic capit oc
caſionē diſtinguēdi de filijs dei: vt quidā dicātur ſm predeſti
nationem diuinā filij dei: quidā autem ſm preſentē iuſtitiā. de
his aūt qui dicuntur ſm pſentē iuſtitiam ſequitur. [Nam iſti]
ſcʒ quibꝰ deus non dat perſeuerātie donū [dum pie viuūt di
cuntur filij dei [Jo. i. dedit eis poteſtatē filios dei fieri his qui
credunt in noīe eius, ſed quia victuri ſunt impie: ⁊ in eadem
ipietate morituri. [Non eos dicit] ſcʒ ſcriptura [filios dei] ſcʒ
ſm predeſtinationē [preſcientia dei] hic tāgit de filijs ſm pre
deſtinationē [preſcētia]. i. pdeſtinatiōe. ſic eñ pſciētia accipit
ſepe in hac diſtinctione cū predeſtinatio proprie accipitur in
bono: pſcientia vō in bono ⁊ in malo [non dum ſunt nobis]. i.
ſm opinionē noſtrā, qui iudicamus ex operibus. iuxta illud
Jo. viij. vos facitis opera patris veſtri [⁊ ſunt iam deo filij] ſcʒ
predeſtinatione [de quibus] cōfirmat hoc authoritate Jo. xi.
[non tantū pro gente] verba iſta addidit euāgeliſta ad verba
pontificis: qꝛ ſcʒ non tm̄ moriturus erat pro gente, ſcʒ ppl'i iu
deorū, vt Caiphas dixit, ſed addidit etiā pro toto mundo [vt
filios dei diſperſos] per varios ritus ifidelitatis [ꝯgregaret
in vnū]. i. in vnitatem fidei ⁊c. pro pleniori intelligentia huius
partis. Querūtur tria. Primū eſt: vtrum ex ſola pdeſtinatio
ne quis ſimpliciter ſit dicendus filius dei. Secundum vtrum
qui ſm ſolam preſentem iuſtitiam ſunt filij dei, ſunt dicēdi ve
re filij dei. Tertium eſt vtrū predeſtinatio ſit certa ⁊ infallibi
lis: vt neceſſe ſit predeſtinatum ſaluari.

3 **Ad primum** ſic procedit.† Et videtur ꝙ ex ſo
la predeſtinatiōe quis dicat ſimpli
[Primū ar.] citer filius dei. Arguitur ex lrā preſenti, vbi Auguſt. ſimplici
ter filios dei noīat qui ſola pdeſtinatione diuina ſunt filij dei.
[Opponit i contrariū.] ¶ In oppoſitū videtur ex eo, ꝙ pdeſtinatio cū ſit ſpecies pro
uidētie, ⁊ nihil aliud ſit q̄ ratio ordinationis alicuius in ſalu
tem eternā in mente diuina exiſtens nihil ponit in predeſtina
to per qꝺ actu denominādus ſit id: ad qꝺ predeſtinatus dicit,
ſʒ eſt in predeſtinante tm̄ ſicut ꝓuidentia in ꝓuidente, ⁊ pſciē
tia in pſciēte, non autē in rebus ꝓuiſis aut preſcitis. ergo ſe
quitur ex ſola diuina pdeſtinatione non poteſt actu ⁊ ſimplici
[Rñdet.] citer qs vocari filius dei, ſʒ tm̄ ſm quid ⁊ in potentia. ¶ Rñ.
ſit iſta cōcluſio ex ſola diſpoſitione diuine pdeſtinationis non
eſt aliquis dicēdus ſeu denominādus. ſcʒ actu ⁊ ſimpliciter fi
lius dei aut ouis eius aut membrum Chriſti. ſʒ iſta denoīatio
ſimpliciter ⁊ actualis ſuſcipiēda eſt ſm preſentē iuſtitiā. Pro
batur iſta cōcluſio nullus pōt dici filius per adoptionē actu ⁊
ſimpl'r: nec mēbrum xpi: niſi habeat ea actualiter, qbus qs effi
citur filius dei per adoptionē, ⁊ ea qbus incorporatio corpo
ri eccleſie ſiue chriſto perficitur q̄tūcūqꝫ aliqs ſit pdeſtinatus
ad hmōi. patet qꝛ iſta predicata dicūt rem, nō ens rōnis, ⁊ per
ſimile ptʒ, qꝛ q̄tūcunqꝫ aliqs ſit pdeſtinatus ad beatitudinē
non dicit actu beatus niſi habeat ea formaliter, que faciūt ad
beatitudinē, ⁊ ita in ꝓpoſito. cum ergo pdeſtinatio nō ſit ali
quid reale formale exiſtens in pdeſtinatis: quo quis filius dei
aut mēbrum Xpi dicatur: impoſſibile eſt dicere cū veritate: ꝙ
denoīatio ſimpliciter filioꝝ dei aut mēbroꝝ Xpi accipiēda ſit
ex ſola diſpoſitione diuine pdeſtinationis, ſʒ accipiēda eſt ſm
preſentē iuſtitiā, cū talis qui ſm pſentem iuſtitiā filius dei aut
membrū corporis Xpi dr: habeat ea actu quibus aliqs actu ⁊
ſimpliciter talis dr ⁊ noīatur. habet eñ actu ſpm̄ adoptionis
quo qs actu efficitur filius dei ſm illud ad Ro. viij. Qui ſpiri
tu dei agūtur: hi filij dei ſunt. qui eſt etiā quo quis incorporat
corpori eccleſie. ſm illud ad Ephe. iiij. vnus ſpūs: ⁊ vnū corpꝰ
glo. Spūſſctūs eſt quo efficimur vnū corpus. ¶ Scōo qui eſt
extra gratiā dei in pctō ſcʒ mortali eſt actu ⁊ ſimpliciter filius
diaboli q̄tūcūqꝫ ſit pdeſtinatus ad vitā eternā. ergo impoſſi
bile eſt: ꝙ talis ſit ſimul actu ⁊ ſimpliciter filiꝰ dei. patet dicit
eñ apl's ad Cor. vij. non eſt conuētio xpi ad belial. vbi inquit
glo. qꝛ nos membra xpi: illi aūt mēbra diaboli, ⁊ xps ⁊ diabo
lus non conueniūt. antecedens ptʒ Jo. i. dedit eis poteſtatem
filios dei fieri. gl. mirabilis poteſtas, vt qui filij diaboli erant:
filij dei ⁊ fratres xpi ꝑ eum liberati dicant. Item ad Ephe. v.
eratis aliqñ tenebre: nunc aūt lux in dño, vt filij lucis ambula
te. vbi dicit gl. prius eratis filij diaboli principis tenebrarum
nūc vō iuſtificati per fidē ⁊ baptiſmū filij dei per adoptionem
qui eſt lux vera. Iſta ſufficiunt perfunctorie in hoc loco, qꝛ de
iſta materia latiſſime locuti ſumus in ſumma noſtra de eccl'ia
[Ad argumentum.] libro. i. c. v. ¶ Ad rōnem aūt in oppoſitū dicēdū eſt, ꝙ omnes
tales ꝓpoſitiōes in quibus aliqui dicātur ſimpliciter filij dei
ex ſola pdeſtinatione, intelligende ſunt ſm quid, ſiue in poten
tia. vnde ſemꝑ debet addi in talibus ꝓpoſitionibus. ſ. ſm pde
ſtinationē. vñ ſuꝑ illo verbo Joā. xi. ſupra poſito vt filios dei
congregaret, dicit gl. cōtinua hec ſm predeſtinationem dicta
ſunt: nā nec oues nec filij eius adhuc erāt. Et ꝯformiter btūs
[S. Thom.] Thomas in poſtilla ſua ſuꝑ eodeʒ vbo dicit ſic. filios dei: hoc
nō eſt intelligendū, ꝙ tunc iam accepiſſent adoptionis ſpm̄ qꝛ
[Gregorius] vt dicit Greg. nec oues nec filij adhuc erant per adoptionem.
[Nicolaus de lyra.] hec ſctūs Tho. Item Nicolaus de lyra pariformiter ita dicit
non qꝛ adhuc eſſent filij dei actu, ſʒ potentia ad actum reducē
da: qꝛ erant predeſtinati. hec ille.

4 **Ad ſecundum** ſic ꝓcedit.† Et videt ꝙ filij ſʒ
iuſtitiā preſentē tm̄ nō ſunt ve
[Primū ar.] re filij dei. Ex lrā ſic dicit eñ Aug. in hoc eodē caplo. Ex mul
tis qñ erant nobiſcū. hoc eſt, nō erāt ex numero filioꝝ: etiā qñ
erāt in fide filioꝝ. qm̄ qui vere ſunt preſciti ⁊ predeſtinati ſunt
[Opponit i contrariū.] cōformes imaginis ⁊c. ¶ In oppoſitum eſt, qꝛ qui habet ve
ram cauſam filiatiōis adoptionis eſt vere filius dei adoptiuꝰ:
ſʒ iſti qui habere dicuntur preſentem iuſtitiam cū habēt gra
tiam gratum faciētem q̄tūcūqꝫ non ſint predeſtinati habent
actu ſpiritūſanctū per quē vere adoptamur in filios dei. pma
Joā. iij. videte qualem charitatē dedit nobis deus: vt filij dei
nominemur ⁊ ſimus: ⁊ ad Ro. viij. Qui ſpū dei agunt: filij dei
ſunt. ergo qui ſm preſentem iuſtitiam ſunt filij dei ſunt vere fi
[Reſpōdet.] lij dei. ¶ Reſpondeo pro declaratione multarum authorita
tum ſanctoꝝ doctorum in hac materia ⁊ etiaʒ in alijs multis.
5 Eſt notandum† ꝙ veritas multipliciter dicitur. eſt enim veri
tas eſſentie: que ſm rationē ſpeciei cōſideratur de qua poteſt
intelligi illud Auguſti. in ſoliloquio. dicentis verum eſt illud
quod eſt. ¶ Secundo modo dicitur veritas permanētie cōti
nuationis: ſiue perſeuerantie. hoc modo non dicitur verū qꝺ
cito deſinit eſſe: ſiue illud quod permanſurū non eſt. ſm illud
Jo. viij. Si manſeritis in ſermone meo vere diſcipuli mei eri
tis. ¶ Tertio modo dicitur veritas perfectionis ſiue cōſum
mationis, de qua poteſt accipi illud Luce. xxj. vere hic homo
iuſtus eſt: vere quidē iuſtus dictus eſt chriſtus cōſummate iu
ſtitie, ⁊ per ꝯſeques pfectionis fuit. Matth. iij. Sic decet nos
implere omnē iuſtitiam. Qua diſtinctione habita cōcluſio ſit
iſta. Qui ſm preſentē iuſtitiā ſunt filij dei, ſunt vere filij dei ve
ritate eſſentie: ſed non omnes ſunt veri veritate permanentie,
Iſta ꝯcluſio eſt Aug. in lrā preſenti vbi. ſ. ita dicit. Ex nobis
prodierunt quid aliud dicunt niſi non erant filij dei, etiā quā
do in profeſſione ⁊ nomine filiorum dei, non quia iuſtitiam ſi
mulauerunt, ſed quia in ea non permanſerunt. Ecce qualiter
Auguſtinus dicit illos veros filios dei veritate eſſentie i hoc:
ꝙ dicit eos veram ⁊ non ſimulatam iuſtitiam habere: eos au
tem dicit non veros veritate permanentie cum ait. ſed quia in
ea perſeuerauerunt. ⁊ ita in litera plenius iſta confirmantur
quibus

quibus ſic explanatis clarior reddetur lrā preſentis capituli.

6 **Ad tertium** ſic procedit.† Et videt ꝙ predeſtina
[Primū ar.] tio nō ſit certa ⁊ infallibilis. ¶ Pri
mo ſic. nulla cauſa cuius effectus pōt variari hʒ certitudinem
reſpectu effectus ſui. Sed effectus pdeſtinatiōis pōt variari
qꝛ ille qui eſt pdeſtinatus poteſt nō cōſequi effectū predeſtina
tionis: qꝺ patet ex hoc qꝺ Auguſti. dicit exponens hoc qꝺ ha
betur Apoca. iij. tene qꝺ habes: ne alius accipiat coronā tuā
quam alius nō eſt accepturus niſi iſte perdiderit. Ex quo vi
detur: ꝙ vnus pōt amittere ⁊ alius accipe coronā: que eſt pre
[Scōm ar.] deſtinationis effectus. ¶ Scōo ſic. poſſibili poſito in eſſe nul
lum ſequitur impoſſibile. poſſibile aūt eſt predeſtinatū aliquē
vt Petrū peccare ⁊ tunc occidi: hoc autē poſito ſequitur effe
ctū predeſtinationis fruſtrari. ergo iſtud nō erit impoſſibile.
[Tertiū ar.] non ergo predeſtinatio erit certa. ¶ Tertio ſic. in pš. dicitur
[pš. lxviij. f] ſic. deleantur de libro viuentiū. ſed nō poteſt de libro deleri: q
ibi ſcriptus non eſt. cum ergo predeſtinatio ſit liber vite: videt
ꝙ aliquis a predeſtinatione poteſt deficere: ⁊ ita nō erit certa.
¶ Quarto ſic. qcquid deus potuit poteſt. ſed potuit nō prede
ſtinare quem predeſtinauit. ergo potuit nō predeſtinare. ergo
[Opponit i cōtrarium.] predeſtinatio nō eſt certa. ¶ In oppoſitū eſt textus preſentis
litere: vt dicit ex authoritate beati Jo. ꝙ ſi fuiſſent ex nobis. ſ.
ſm predeſtinationē manſiſſent vtiqꝫ nobiſcū. Item ſubiungit
[Reſpōdet.] in litera ꝙ nō perijt filius ꝓmiſſionis. ¶ Rñdeo dicendū ſub
[Prima cō cluſio.] 7 duabus ꝯcluſionibus. Prima eſt† ꝙ predeſtinatio eſt certiſſi
ma ⁊ infallibilis. Probatur concluſio iſta primo patet ex glo.
quadā ſuꝑ illud ad Roma. viij. quos preſciuit: hos ⁊ predeſti
nauit ⁊c. dicit predeſtinatio eſt preſciētia ⁊ preparatio benefi
cioꝝ dei: qua certiſſime liberamur qcūqꝫ liberamur. ¶ Scōo
ſic. omne illud cuius veritas eſt immobilis oportet eſſe certū
⁊ infallibile. ſʒ veritas pdeſtinatiōis eſt imobilis: vt dicit Au
guſti. libro de predeſtinatiōe ſctoꝝ. ergo pdeſtinatio habet cer
[Secūda cō cluſio.] 8 titudinem ⁊ infallibilitatē. ¶ Scōa cōcluſio† ꝙ predeſtinatio
nis certitudo nō imponit neceſſitatē ſaluandis: ita ꝙ effectus
eius ex neceſſitate veniat. Patet iſta ꝯcluſio: qꝛ predeſtinatio
eſt prouidentie pars. ſed nō omnia que prouidētie ſubduntur
neceſſaria ſunt: ſed quedam contingenter eueniunt ſm ordinē
cauſarū ꝓximarum: quas ad tales effectus diuina prouidētia
ordinauit: ſicut maxime patet in his que per liberum arbitriū
eueniūt que cōtingenter eueniūt: ⁊ tamē prouidentie ordo in
fallibilis eſt. ſic ergo licet ordo predeſtinationis ſit certus tñ
libertas arbitrij nō tollitur: ex qua cōtingenter prouenit pre
deſtinationis effectus. ¶ Scōo ſic. ſi ex predeſtinatiōe effectꝰ
eius veniret ſequeretur: ꝙ nō eſſet in poteſtate hominis qꝺ fa
cit: nec eſſet dñs ſuoꝝ actuum. ⁊ ita nec pro benefactis veniret
pmiandus: nec pro malefactis veniret puniēdus ⁊ ſic periret
cōſilium: periret caſus: periret liberū arbitriū. vt Ariſtoteles
arguit in. ij. perihermenias. ¶ Pro pleniori notitia harum
[S. Thom.] ꝯcluſionū eſt notandū ꝙ vt ingt ſanctus Tho. in pmo ſnīaꝝ.
di. xlj. quidā dixerunt: ꝙ deus non cognoſcit futura cōtingen
tia: niſi ſm ꝙ ſunt ſcʒ ſciens ea eſſe cōtingētia: ſicut neceſſaria
[Boethius.] eſſe neceſſaria. Sed hoc improbat Boethius qꝛ ſcōm hoc ſeq̄
retur, ꝙ deus nō plus cognoſceret de ſalute hominū futura:
quā homo q eam etiā ſcit eſſe contingētem. Unde alij dixerūt
ꝙ predeſtinatio habet certitudinē ita numerus ſaluandorum
apud deū eſt certus, accipiendo numerū quo numeramus ſcʒ
ꝙ ſaluabūtur cētum vel mille ⁊ ſic de alijs. Non autem certus
numerus materialiter ſumptus: ſcʒ quo ad ſuppoſita, qꝛ iſti
hoīes poſſunt ſaluari, ⁊ non ſaluari. ſed hoc eſt attribuere deo
imperfectā cognitionē. ſi eñ cognoſcit cognitione etiā in vni
uerſali tm̄, ſcʒ ꝙ ſaluabūtur ⁊ nō ꝙ iſti, imperfecta eſt eius co
gnitio. ſi autem cognoſcit ꝙ etiā iſti: oportet hoc certum eſſe,
qꝛ eius cognitio incerta eſſe nō pōt, ſicut nec falli. Et ideo di
cēdum eſt, ꝙ numerus predeſtinatoꝝ vtroqꝫ modo acceptus
⁊ formaliter ⁊ materialiter certus eſt deo, ſed incertus nobis.
nec tñ iſta certitudo neceſſitatē ſaluādis imponit. pdeſtinatio
enim includit in ſuo intellectu preſciētiam ⁊ ꝓuidētiā ſalutis
oīm. ꝓuidentia aūt q̄uis ſit omni: non tñ oīa neceſſario con
tingunt ſʒ ſm cauſaꝝ proximaꝝ effectꝰ quaꝝ naturas ⁊ ordi
nationē prouidentia ⁊ pdeſtinatio ſaluat pſcientia etiam non
imponit neceſſitatē rebus, nec inquātū eſt cauſa cum ſit cauſa
prima cuius cōditionē effectus non habēt: ſʒ cauſe proxime: nec
in rōne adequationis ad rem ſcitam, que ad rōnē veritatis ⁊
certitudinis ſciētie exigitur. qꝛ adequatio iſta attenditur ſciē
tie dei ad rē nō ſm ꝙ eſt in cauſis ſuis, in qbus eſt vt poſſibi
le futurū tm̄, ſʒ ad ipſam rem ſm ꝙ habet eſſe determinatum
prout eſt pſens ⁊ nō futuꝝ. ⁊ ita pʒ ꝙ certitudo predeſtinatio
nis nullā neceſſitatē ſaluādis imponit. ¶ Ad rōnes in oppo
[Ad primū arg.] ſitum. Ad primā rñdetur negādo minorē, ⁊ ad probationē cū
9 inducit illud Apocal. iij. tene ꝙ ⁊c.† ꝙ corona dr eſſe alicuius
dupl'r. vno mō ex predeſtinatione diuina, ⁊ ſic nullus coronam
amittit. Alio mō ex merito gratie: qꝺ eñ meremur quodāmō
noſtrū eſt. ⁊ ſic ſuā coronā aliqs amittere pōt per pctm̄ morta
le. Alius aūt illā coronā amiſſam accipere dr: qꝛ in locū eiꝰ ſur
rogatur ad ſupplendū numerū electoꝝ: non eñ deus permit
tit alios cadere qn alios erigat. ſm illud Job. xxxiiij. cōteret
multos ⁊ innumerabiles, etiā ſtare faciet alios ꝓ eis. Sic etiā
in loco angeloꝝ cadentiū ſubſtituti ſunt hoīes, ⁊ in locum iu
deorū gentiles. ſubſtitutus aūt in ſtatū grē etiā q̄tum ad hoc
coronā cadentis, qꝛ de bonis que aliꝰ fecit in vita eterna gau
debit: in qua propter connexionē charitatis q̄ facit oīa bona
mēbroꝝ eccleſie cōia eſſe vnuſquiſqꝫ gaudebit de bonis tam a
ſe: q̄ ab alijs factis. Dicitur tñ ne alius accipiat coronā tuā,
[S. Thom.] vt dicit ſctūs Tho. in ſcripto nō ad excludēdū pdeſtinatiōis
[Ad ſcōm.] certitudinē, ſʒ ad oſtendendū arbitrij libertatē. ¶ Ad ſcōam
10 rñdetur iuxta ſctm̄ Tho. in. q. de veritate† ꝙ aliquid dr poſſi
bile dupliciter. vno mō conſiderādo rōnem que in ipſo eſt: ſi
cut dicimus ꝙ lapis pōt moueri deorſum. Alio mō ꝯſideran
do id, qꝺ ex parte alteriꝰ eſt, ſicut ſi diceremꝰ ꝙ lapis pōt mo
ueri ſurſum, non niſi ꝑ potentiam proijciētis, cū ergo dicit ꝙ
predeſtinatus iſte pōt in peccato mori, ſi ꝯſideretur potentia
ipſiꝰ verum eſt. Si aūt loquamur de predeſtinato ſm ordinem
quē hʒ ad aliud, ſcʒ ad deū predeſtinantē ſic ordo ille non com
patitur ſecū iſtum euētum, q̄uis compatiat ſecū iſtā potētiā
⁊ ideo cōiter dicitur, cum dicit ꝙ pdeſtinatꝰ pōt in pctō mor
tali mori, ꝙ ſi accipiat ſubiectū prout ſtat ſub forma predeſti
nationis ſic eſt compoſita ⁊ falſa ſi aūt accipiatur abſente non
[Ad tertiū.] prout ꝯſideratur ſub tali forma ſic eſt diuiſa ⁊ vera. ¶ Ad ter
tiam rñdetur negādo ꝯñam, ⁊ ad probationē dr iuxta ſanctū
[S. Thom.] Tho. ꝙ pdeſtinatio eſt liber vite ſm ꝙ in eo dicitur aliqd ſcri
bi nō ſolū q̄tum ad preſentē iuſtitiā, ſed etiā q̄tum ad futurā
gloriam, ⁊ ſic ſcriptus nullo mō pōt deleri de libro vite, ſʒ qui
ſcripti ibi ſunt quātū ad preſentē iuſtitiā tm̄ dicunt inde dele
ri: cum a gratia ꝑ pctm̄ mortale cadunt, nec hoc fit aliqua mu
tatione facta ex parte libri, vt aliqd in eo fuerit, qꝺ poſtmo
dum non ſit, ſʒ ex parte illius qui in libro ſcriptꝰ eſſe dr inq̄tū
ſcʒ mutatur a ſtatu pſentis iuſtitie, ⁊ ſic vita eius non reputat
vt pſens, ſʒ vt preterita. ¶ Ad quartā rñdetur ꝙ deꝰ abſolu
te loquēdo poteſt vnūquēqꝫ predeſtinare vel nō pdeſtinare, qꝛ
actus pdeſtinationis cum menſuret eternitate: nunq̄ cadit in
preteritū, ſicut nunq̄ eſt futurū. vñ ſemꝑ ꝯſiderat vt egrediēs
a volūtate per modum libertatis tñ ex ſuppoſitione efficitur
hoc impoſſibile non eñ pōt non predeſtinare ſuppoſito vel cū
ſuppoſitione qꝛ predeſtinauerit vel ecōuerſo, qꝛ mutabilis eſſe
nō poteſt ⁊ ita nō ſequit, ꝙ pdeſtinatio poſſit variari ⁊c. Lrā.
[Redit ad expoſitionē litere.] ¶ [Jam filij dei erant] ſcʒ ſm predeſtinationem, qꝺ eſt eſſe in
potētia reducendo ad actū. [Sunt rurſus quidā] ponit aliud
mēbrum diuiſionis [nec tamē ſunt filij dei] ſcʒ ſm predeſtina
tionem, licet ſimiliter ſint filij dei adoptiui cum habeant actu
ſpiritum adoptionis vel ſic [nō ſunt filij dei] ſcʒ permanſuri
in filiatione, quā habent de quibus ait Jo. i. Joā. ij. [exierunt
a nobis ⁊c. quid aliud niſi non erant filij dei] ſcʒ ſm predeſtina
tionem [etiam quādo in profeſſione] religionis chriſtiane per
baptiſmum [⁊ nomine] quia ita tenebantur ⁊ vocabantur filij
dei ſm preſentem iuſtitiam, non quia ſimulauerunt: ſʒ vere fa
ciebant ea: que filios dei decet. vnde patet ꝙ vere filij dei ſunt
veritate eſſentie filiationis adoptiui [ſed quia in ea] ecce tota
ratio quare aliquando dicit tales non vere eſſe dei filios, quia
ſcʒ non perdurāt in filiatione illa vſqꝫ ad finem vite [non erāt
ex numero filiorum] ſm predeſtinationem, quoniam qui vere
filij dei ſunt: veritate ſcʒ permanentie, vſqꝫ in finem vite [pre
deſtinati conformes] Roma. viij. quos preſciuit, ⁊ predeſtina
11 uit conformes fieri imaginis filij ſui† ille enim qui adoptatur
in filium dei conformatur vero filio eius. Primo quis in iure
participande hereditatis. ſm illud Roma. viij. ſi filij ⁊ here
des: heredes quidem dei coheredes autem chriſti. Secūdo in
participatione ſplēdoris ipſius: ipſe enim eſt genitus a patre
tanq̄ ſplēdor glorie eius. ad Hebre. i. vnde per hoc ꝙ ſanctos
illuminat lumine ſapiētie ⁊ gratie: facit illos conformes filio
ſuo. pš. in ſplendoribus ſanctorum ex vtero ante luciferū ge [pš. cix. c]
nui te id eſt profundentē omnem ſplendorem ſanctorum. [Et
ſm propoſitū] id eſt predeſtinationis quo ſm Augu. eſt pro
poſitum miſerendi. ad Ephe. i. predeſtinati ſecūdū propoſitū
eius [vocati ſancti]. i. ad ſanctificationē. ſm illud Leuiti. xxj.
Ego dñs, qui ſanctifico vos. [Nō eñ perijt ꝓmiſſiōis finali
ter ſed perditionis] ſcʒ q preſcitus ⁊ deputatus eſt ad eter
nam dānationem. vnde Jo. xvij. de iuda dicitur. non perijt ni
ſi filius perditionis [fuerunt ergo iſti] de quibus loquitur
Joan. [Non ergo non dedit] imo dat, ⁊ non alijs [haberent
tñ oēs] quicūqꝫ [ſi in eo numero filiorū] ſcʒ ſm pdeſtinationē

eſſent[⁊ qd haberent qđ non accepiſſent].q.d.nihil ꝺm apl̄m j.Cor.iiij.quid habes qđ non accepiſti.Et Jac.j.Omne datū optimū ⁊ omne donū perfectū de ſurſum eſt deſcendens a pr̄e luminū[ac p hoc tales filij].ſ.per p̄ſentē iuſtitiā.ſ.ſi haberent perſeuerantiā vſqȝ in finē[filio xp̄o dati eſſent]ad cuſtodiam [queadmodū ipſe dicit]Jo.xvij.[vt omne].i.oīs homo mihi datus i cuſtodiā vſqȝ in finē.[Nō pereat]finaliter[hi dati ordinati].i.p̄deſtinati[⁊ rurſus]lr̄a ſic dʒ ordiari[ſi quotieſcūqȝ quos dicimus inimicos ei⁹].i.dei[vel paruulos inimicoꝝ eius ſic regeneraturus eſt].ſ.deus q̄ ipſe eſt q baptizat.Jo.j,[vt in ea fide nō pereāt]finaliter[dn̄s ipſe ſaluator ait.Si manſeritis ⁊c.]Jo.viij[de quibus euangeliū ſic loquitur]ſcʒ Jo.vj.[durus eſt].i.difficilis ad intelligēdū[quis pōt eum audire]hoc dicūt ad excuſationē ſuā.[Si ergo videbitis filiū hominis]dicit Aug.quod iſti diſcipuli ſcandalizati ſunt de hoc qđ dn̄s dicit,q̄ daret eis carnē ſuā ad manducandū,qđ ipi intellexerūt carnaliter,ac ſi eam ad lr̄am deberent comedere:vt carnes animaliū.Jdeo hunc intellectū xp̄s remouens dicit[ſi vos videbitis filiū hoīs aſcendentē]integro corpore[in celuʒ vbi pri⁹ erat]ꝺm diuinitatē ſupple[nūquid diceretis q̄ ſic daturus erā vobis carnē meā ad manducādū vt carnes aīaliū] Conſequenter dicit ſpūs remouet occaſionē ſcandali ex parte verboꝝ prolatoꝝ[ſpūs eſt qui viuificat].i.ſenſus verborum meoꝝ eſt nō carnalis,ſʒ ſpūalis[verba eñ]ſcʒ de carne comedenda[ſpūs ⁊ vita ſunt].i.ſpūalem habent intellectū:expoſitionē huius authoritatis tranſiuimus ita ſicco pede,qm̄ illaʒ plene exp̄oſuimus cū etiā quibuſdā diſputationibus in lectura noſtra.de ɔſecra.di.ij.c.j.[ſciebat]ab amore mūdi[a patre meo]ex quo ſequitur ꝺm Augu.q̄ etiā ipm credere datur nobis a deo[abierūt retro a fide]quā habebāt ſequentes ſatan. vnde ſequitur[⁊ iam cū illo non ⁊c.nūquid non ⁊ iſti].ſ.qui retro abierūt[euāgelio loquente]Jo.vj.⁊ tamen nō erāt veri diſcipuli veritate pmanētie[euāgelio]Jo.viij.Et hoc eſt quod ſeqtur[q̄ non manſerūt]ꝺm id qđ ait Jo.viij.[q̄ ergo pſeuerantiā]finalem ⁊ qñ eſſe videbātur ꝺm preſentē iuſtitiā[appellamus ergo has ⁊c.]vniuerſaliter oēs[quos regeneratos]baptiſmo[pie].i.religioſe[viuere cernimus.ſʒ tunc vere]veritate permanētie[non hoc ſunt]ſcʒ predeſtinatione cui notū eſt [qđ futuri ſunt].i.ex bonis mali.

Finis. Infertur ex precedentibus pro opinione dicentium:peccata tm̄ dimitti ꝺm preſentem iuſtitiā cum ait[finis huius authoritatis].i.capl̄i vbi expreſſe habef q̄ appellantur filij dei ꝺm preſcientiā eorum ſn̄e concordat.

1 Predeſtinatio quid dicatur.
2 Reprobatio dei qua ab eterno non eligendo quoſdam reprobauit ꝺm duo conſideratur.

Alij vero ⁊c. Hic ponitur ſcđs modus dicēdi diuiſionis poſite ſuperius.e.di.Eoruʒ vero:iſti enim q̄uis pctā fateātur redire dicunt tamē peccata oībus quibus remittūtur oīno ſiue per baptiſmū,ſiue per penitentiā,ita oīno ⁊ ex toto ⁊ ꝺm preſentē iuſtitiam ⁊ ꝺm preſciētiā remitti,vt ſi quēq̄ illoꝝ mori ɔtingeret actu illo penitētie ſaluaretur[quoꝝ ſn̄e]ɔfirmat hūc modum dicēdi etiā authoritate Augu.in eodē capl̄o vbi ait in principio[ſi ex bono ⁊c.] cū qōne proponat ſcʒ Auguſti.[Scriptura]ſcʒ libri ſapiētie capl̄o.iiij.[vt ergo finis]ſcʒ precedentis capl̄i[cōtrarie].i.cōtradicere[diffiniēdū eſt ⁊c.]Deſcribit quid ſit ſcribi in libro
1 vite.d.[preordinari].i.p̄deſtinari.†predeſtinatio enim dicif p ordinatio aliquorum ad gloriā[qđ ab eterno*factū eſt].i.iſta electio qua deus elegit quoſdā ad gloriā eternam:eſt eterna: qđ pbatur authoritate apoſtoli.ad Ephe.j.[benedictus de⁹] corde,ore,opere,ab oībus laudandus ⁊ glorificandus[pr̄]generatione[dn̄i noſtri Jeſu xp̄i].i.filij qui eſt dn̄s noſter ꝺm diuinitatē.Jeſus xp̄s ſʒ humanitatē[qui]ſcʒ deus[benedixit] in ſpe in pſenti,ſed in futuro benedicet in re,ponit aūt pteritū pro futuro,ppter certitudinē.benedixit inq̄ nos:licet noſtris demeritis maledicēs in oī benedictione ſpūali:⁊ q̄tum ad animam,⁊ q̄tum ad corpus,tūc eñ erit corpus ſpūale,j.Cor.xv. ſeminatur corpus aīale reſurget corpus ſpūale[benedictiōe inq̄ habita in celeſtibus].i.in celo ⁊ hoc in xp̄o.i.per xp̄m:vel in xp̄o operāte,ipſe eſt eñ qui reformabit corpus humilitatis noſtre cōfiguratum corpori claritatis ſue.ad Philip.iij.[elegit nos]tangit beneficiuʒ electionis p̄ordinata ſeparatione a maſſa perditiōis,vbi cōmendatur electio iſta quadrupliciter primo q̄ libera ibi[q̄ elegit]ſecūdo q̄ eterna ibi[ante mūdi conſtitutionē].i.ab eterno,anteq̄ fierem⁹,tertio fructuoſa ibi [vt eſſem⁹]quarto q̄ gratuita ibi[in charitate dei]dicit ergo [elegit]gratis predeſtinādo[in ipſo].i.per xp̄m.Jo.xvj.Non

*Ab eterno. Eternū ⁊ perpetuū q̄liter differāt.vide gl. in.l.eū debere.ff.de ſer.vrb.predio.

vos me elegiſtis:ſed ego elegi vos[ante mūdi ɔſtitutionē].i. ab eterno anteq̄ fierem⁹.ad Ro.ix.cū nodū nati eſſent ⁊c.[elegit vt eſſem⁹].i.nō q̄ ſancti eſſem⁹,q̄ nec eram⁹:ſʒ ad hoc elegit vt[eſſem⁹ ſancti virtutib⁹ ⁊ inmaculati vitijs in conſpectu ei⁹].i.iteri⁹ i corde.vbi ipſe ſol⁹ ɔſpicit.i.Re eg.xvi.de⁹ aūt intuef cor,[vel in ɔſpectu ei⁹].i.vt eū inſpiciam⁹,q̄ viſio eſt tota merces ꝺm Aug.⁊ hoc fecit nō nr̄is meritis[ſʒ in charitate]ſua vel miſericordia hic nos formait ſctificat[q̄ pdeſtinauit].i.ſola gr̄a ɔelegit]i adoptionē filioꝝ].i.vt aſſociaremur cū alijs adoptiōis filijs in bonis q̄ habituri ſunt[per Jeſum xp̄m]q̄ aūt illud quidē fit ignitū p ignē opʒ fieri,q̄ nihil ɔſequit participationē alicui⁹:niſi p id:q̄ eſt p natura ſuā.talem idcirco adoptionē filioꝝ opʒ fieri p filiū naturalē,⁊ ideo addidit apl̄s[p Jeſum xp̄m]ad Gal.iiij.Miſit de⁹ filiū ſuū factū ex muliere,factū ſub lege,vt eos q ſub lege erāt redimeret:vt adoptionē filioꝝ reciperem⁹.[Simil̄r]deſcribit qd ſit deleri de libro vite ꝺm pſcītiā ab eterno factū eſt.Ubi notādū q̄ vt
2 ingt magr̄ ſnīaꝝ in p̄mo di.xl.reprobatio dei qua ab eterno nō eligēdo quoſdā reprobauit ꝺm duo ɔſideraf quoꝝ alteꝝ pſcit,⁊ nō pparat.i.ꝺm inigtatē alteꝝ preſcit:⁊ pparat.i.eternā penā.vn̄ Aug.ad Proſperū ⁊ ad Hilariū.hec ingt regula incōcuſſa tenēda eſt pctōres i pctis pſcitos eſſe nō pparatos,penā aūt eſſe pparatā.[vn̄ dn̄s in euāgelio]Jo.vi.pbat:q̄ reprobatio maloꝝ fit ab eterno,q nō credit iā iudicat⁹ eſt,nō in re ſʒ in pſcītia dei.i.iā pcognit⁹ eſt apud deū dānand⁹.ij.Timo.ij.Nouit dn̄s q ſunt eius hoc eſt q̄ ſequif hinc etiā Aug. ſeducitur finaliter.[Nōdum apparuit nobis.factum eſt]quo ad dei preſcientiam ſiue preparata in dei preſcientia.

Magiſter ſniarum. August.

2 Unitas denarij ſignificat vnitatem beatitudinis.
4 Gaudium ſuperne beatitudinis dupliciter conſideratur.
7 Chriſtus preparauit nobis locum per receſſum ſuum quinqȝ modis.
8 Domus dei eſt duplex.
9 Uocatio eſt duplex.
10 Peccata non remitti ꝺm preſcientiam dei:ſed tantum ꝺm iuſtitiam preſentem intelligitur dupliciter.

Porro. Deſcribit ɔſequenter quid ſit ſcribi in libro vite ꝺm iuſtitiā preſentē:cū ait ꝺm iuſtitiam ſcribi eſt ⁊c.plana eſt litera[hunc duplicem]in euangelio.Jo.xiiij.In domo patris mei manſiones multe ſunt.i.in loco glorie que eſt ipſe deus manſiones multe ſunt id eſt diuerſe participationes ipſius.Pro intellectu huius partis ſiue gradus beatitudinis queruntur hic quatuor.
1 Primū eſt:vtrum in patria vnus ſit beatior alio,ſiue beatitudo equaliter ab omnibus participetur.
3 Secundum eſt:vtrum huius beatitudinis gradus conuenienter manſiones dicuntur.
5 Tertium eſt de diſtinctione māſionum,vtrum predicte diuerſe manſiones diſtinguantur penes gradus charitatis.
6 Quartum vtrum in alijs etiam diſtinguantur manſiones puta in purgatorio in limbo ⁊c.

1 **Ad primum** ſic pceditur.†Et videtur q̄ beatitudo equaliter participef ab oib⁹.
Primo ſic.beatitudo eſt premiū virtutis:vt dt p̄hs p̄mo ethicoꝝ.ſed pro operibus virtutū oibus equalis merces redditur.dicit eñ Matth.xx.q̄ oēs operarij in vinea receperūt ſingulos denarios q̄ vt dicit Grego.equalē eterne vite retributionem ſortiti ſunt.ergo vnus nō erit beatior alio:ſed oēs equaliter participabūt beatitudinē.Scđo ſic.vltra vltimū nihil eſt.ſed beatitudo eſt vltimū eoꝝ,que ab hoib⁹ deſiderari poſſunt.ergo vltra beatitudinē alicuius hominis in nullo homine poteſt eſſe aliqd quaſi beatitudinem alterius hominis excedens,⁊ ſic idem quod prius.Tertio ſic.ſicut cuilibet appetibile eſt boni:ita ⁊ magis bonū.ſi ergo aliquis eſſet beatior alio minus beato:eſſet appetibilis beatitudo magis beati ꝺm rectū appetitū,nec eā haberet.ergo nō eſſet beatus q̄ beatus nō dr̄ vt inquit Augu.qui habet omnia:que vult ⁊ nihil mali vult.In oppoſitū eſt p̄hs litera:vbi dicit q̄ in domo patris mei manſiones multe ſunt:per quas vt ait Augu.diuerſe meritorum dignitates intelliguntur in vita eterna. Scđo ſic,premiū debet reſpondere merito.ſed quidā ſunt excellentioris meriti alijs,ergo cū beatitudo ſit virtutis premiū beatitudo nō participabit equaliter ab omnib⁹.Rñ. dicendum iuxta ſctm̄ Tho.tam in prima ſcđe q̄ in quarto:q̄ cum beatitudo in operatione cōſiſtit gradus beatitudinis eſt attendendus ꝺm gradū perfectionis in operādo,pfectiōis autem oppoſitionis in qua felicitas cōſiſtit ex duob⁹ pēſaf.ſ.ex parte operātis,⁊ ex parte obiecti.vn̄ p̄hs dicit in.iiij.ethico. quod

Primū ar. Gregorius. Scđm arg. Tertiū ar. Opponit i contrariū. Scđa oppoſitio. Reſpōdet. S.Thom̄.

q̄ perfectiſſima operatio eſt,que eſt altiſſime potētie nobiliſſimo habitu perfecte,q̄ eſt ex parte operantis:⁊ reſpectu nobiliſſimi obiecti obiectū autem operationis in qua cōſiſtit beatitudo eſt omnino vnū ⁊ idem.ſ.diuina eſſentia,ex cuius viſione omnes erunt beati.vnde ex hac parte non erit gradus in beatitudine,nec pōt eſſe vna beatitudo vnius maior beatitudine alterius:ſʒ ex parte operātium operatio beatitudinis nō erit eodē modo perfecta:q̄ ꝺm q̄ habitus perficiens ad operationem predictā.ſ.lumen glorie erit pfectior in vno,q̄ in alio ꝺm hoc operatio erit perfectior ⁊ delectatio maior ⁊ ꝺm hoc non in eodē gradu beatitudinis erunt omnes beati,ſed inter eos multiplex erit differētia.vnde apoſtolus.j.Cor.xv.Stella differt a ſtella in claritate,ſic erit ⁊ reſurrectio mortuoꝝ.glo.Jo. Chryſoſtomi.Non ſolū in geenne ſupplicioꝝ,ſed in regno celeſti premiorum multe ſunt differētie.Et Fulgētius.vna erit beatitudo,quā ſancti percipiēt,⁊ tamē diſpar claritatis qualitas.Cōcordāt dn̄s Albertus:⁊ Bonauētura:ponit de hoc exemplū ſctūs Thomas ſup Joānem.ſi aliqs pberet fontem vt ad libitū omnes acciperēt de quo qui maius vas habet pl⁹ acciperet:⁊ q min⁹,min⁹.vn⁹ ergo eſt fons ex parte ſua ſʒ nō eſt eadem menſura recipientiū.⁊ hec eſt ſnīa inquit Gre.xxij. moralium.Ad rōnes in oppoſitum.Ad primam rñdetur
2 de denario†q̄ vnitas denarij ſignat vnitateʒ beatitudinis ex parte obiecti ipſius,⁊ ex hac parte cōcedimus,q̄ non ſit gradus in beatitudine:nihilominus ex parte beatoꝝ erit gradus participādi:q̄ vnus limpidius q̄ alius videt:⁊ intimi⁹ gaudet,hinc dicit ſctūs Thomas ſupra Joā.in.c.xiiij.q̄ merces vite eterne ⁊ vna eſt,⁊ multe.multe quidē ꝺm diuerſam capacitatē participantiū,ꝺm quā ſunt diuerſe manſiones in domo patris:vna vō multipliciter.primo quidē ppter vnitatem obiecti,idem eſt eñ qđ omnes beati vident ⁊ quo omnes fruunf: ⁊ vnus denarius ſed diuerſimode videbitur ⁊ amabitur.Secundo ppter earūdem eternitatis menſurā,ꝺm quā oēs habebunt eternā beatitudinē,q̄ ibūt iuſti in vitam eternā.Tertio propter charitatē que omnia vnit gaudia ſingulorū faciēs oī ⁊ ecōuerſo.Ro.xij.gaudete cū gaudētibus.Ad ſecundam rñdetur negādo ɔñam,q̄ beatitudo cuiuſlibet nō dicitur vltimum ſimpliciter.Pro quo notādum iuxta ſctm̄ Tho.in.iiij. q̄ ſicut ignis eſt ſubtiliſſim⁹ corpoꝝ ſpecie,⁊ tamē vn⁹ ignis altero ſubtilior eſſe pōt:ita beatitudo ꝺm ſuā ſpeciem conſiderata eſt vltimū deſiderabiliū humanorū:⁊ nihilominus nihil prohibet beatitudinē vnius perfectiorē eſſe beatitudine alterius.Preterea beatitudo cuiuſlibet hoīs nō dicif vltima tāq̄ exiſtens in vltimo perfectionis gradu,ſʒ q̄ appetitum habētis eam totaliter terminat.Concordat dn̄s Bonauentura dicēs.q̄ eſt ſummū ſimpliciter,⁊ ſummum huic.nullus participat in ſummo ſimpliciter,ſed in ſummo ſibi.qlibet eñ tantuʒ participat:nō,q̄tum percipi pōt:ſʒ non plus ab ipſo:quia nō pōt vltra proficere,⁊ contētus eſt oīno de eo quod hʒ.hec ille. Ad tertiā rñdetur negando ɔñam.dicimus enim q̄ null⁹ beatus cupit habere beatitudinē alterius ⁊ ratio eſt q̄ cuʒ in beatis ſit perfecta charitas:pl⁹ ibi quilibet diliget deum q̄ ſe ipſum,⁊ ideo magis volet id:qđ eſt conuenientius deo:q̄ id: q̄ eſſet melius ei,⁊ ideo magis volet diuinam iuſtitiaʒ ſaluari in hoc,qđ ipſe minus habeat q̄ eſt deo conuenientius:quā in hoc,q̄ plus habeat.q̄ eſſet ſibi melius.

Chryſoſto. Fulgētius. Albertus. Bonauen. S.Thom̄. Ad primū argumētū. S.Thom̄. Ad ſcđm. S.Thom̄. Bonauen. Ad tertiū.

3 **Ad ſecundum** ſic procedif.†Et videf q̄ huiuſmodi gradus beatitudinis māſiones dici nō debēt.Primo ſic.in iferioribus dr̄ māſio preparatus loc⁹ habitationi hoīs,in qua ab infeſtātib⁹ aeris intēperamentis defendat.ſʒ hoc non eſt in celo,q̄ ibi nō ſunt infeſtātia.ergo in celo non ſunt dicēde eſſe māſiones.Scđo ſic.ſemp ſe mutantis nō eſt māſio aliqua,ſed in celo ſemp mutant ſe beati.ergo nulla eſt ibi manſio.cōſequētia ⁊ maior ptʒ ⁊ minor probaf.ex quo cōtinue illuminantur nouis modis:et altius aſcēdunt in dei cōtemplationē,ſicut innuit Dionyſius in de celeſti hierarchia.c.iij.Tertio ſic.beatitudo iportat rōnem p̄mij:ſed manſio cū ſuo noīe aliquid ad domū ptinens nihil ſignat quod ad premium ptineat.ergo diuerſi gradus beatitudinis māſiones dici nō debent.Quarto māſio locū ſignificare videtur.ſʒ locus in quo ſancti beatificātur non eſt corporalis:ſʒ ſpūalis.ſ.deus qui vnus eſt.ergo nō eſt vna māſio ⁊ ita diuerſi gradus beatitudinis cōuenienter dici manſiones nō poſſunt.In oppoſitū eſt lr̄a preſens,vbi ex authoritate Augu.dicitur.q̄ regnum celoꝝ ſunt hoīes iuſti,in quib⁹ ſunt multe differētie ⁊ he ſunt māſiones ipſius dom⁹.Rñ. dicendū ſub iſta cōcluſio.q̄ manſiones ſunt in celo,⁊ ɔuenienter differētie.hec cōcluſio pbatur.In qualibet ciuitate eſt ordinata māſionū diſtinctio ꝺm varios ſtat⁹ ⁊ gradus dignitatum.ſʒ celeſtis patria ciuitati comparatur:vt pʒ Apoca.xxi. ergo oportet in ea diuerſas manſiones diſtinguere ꝺm diuerſos gradus beatitudinis.hāc cōcluſionē declarat dn̄s Alber. ⁊ ſanctus Tho.diuerſis vijs.Albertus vō magnus in quar
4 to.di.xlix.multipliciter ⁊ ſubtiliter ſic,dicit eñ†q̄ gaudiū ſuperne beatitudinis dupliciter ɔſideratur.ſ.vt gaudium boni infiniti,⁊ ſic finitū intrat in ipm.⁊ hoc modo dr̄ domus vndiqȝ nos circūſtans ⁊ ſupeffluens mēſura,put dicitur Mat.xxv. intra in gaudiū dn̄i tui.Alio modo ɔſideratur vt participatū ꝺm pportionē meriti noſtri,⁊ ſic dr̄ manſio,q̄ illa participatio eſt ad modū meriti cuiuſlibet,⁊ q̄ plurime ſunt tales participatiōes:ideo in vna domo plurime ſunt māſiones.hec Albertus.Sanctus vero Thomas diſt.ſ̄.noīata venaf hoc ex alia pprietate loci.dicit eñ q̄ quia motus localis prior eſt oīm alioꝝ motuū,ideo ꝺm phum nomen motus ⁊ diſtantie ⁊ oium hmōi deriuatū eſt a motu locali ad oēs alios motus.finis aūt motus localis eſt motus,ad quē cū aliquis pueneriт: ibi manet quieſcens:⁊ in eo ɔſeruatur,⁊ ideo in quolibet motu ipſam quietionē in fine mot⁹ dicimus collocationē,vel māſionē,⁊ ideo cū nomē motus deriuetur vſqȝ ad actum appetitus,⁊ volūtatis ipſa aſſecutio finis motus appetitiui dicitur māſio,vt collocatio in finē.⁊ ideo diuerſi modi cōſequēdi finē vltimū diuerſe māſiones dicūtur:vt ſic vnitas domus reſpōdeat vnitati btītudinis,q̄ eſt ex parte obiecti,⁊ pluralitas māſionū reſpōdeat differētie,que in beatitudine inuenif ex parte participātium beatorum:ſicut etiā videmus in rebus naturalibus:q̄ eſt idem motus ſurſum ad quē tendunt omnia leuia: ſed vnūquodqȝ attingit ppinquius ꝺm q̄ eſt leuius,⁊ ita habent diuerſas māſiones ꝺm differentiā leuitatis.Ad rationes in oppoſitū iam dicendū eſt.Ad primā rñdetur iuxta Albertum,q̄ licet ibi nō ſint intēperamēta,eſſent tamē ingt niſi manſio eſſet.Uel dicendū ꝺm ſctm̄ Tho.q̄ ſimilitudo accipif tantū ab eo q̄ in quolibet motu quies:in fine motus hʒ rōnē manſionis vt dictum eſt:non aūt ab eo q̄ eſt ſeruare a tempeſtatibus aeris.Ad ſecundā rñdetur q̄ rō non pcedit quia licet vt ingt Albertus magn⁹ ſancti reuelationē accipiāt nouam nō tamen mutāt ſtatū ſue ſortis in beatitudinem ⁊ ſtatui ſoli rñdet māſio.Ad tertiā rñdetur negādo minorē.dicim⁹ enim,q̄ māſio cum importat rōnem finis vt ex predictis ptʒ: ⁊ per ɔſequens importat rōnem premij quod eſt finis meriti. Ad quartā rñdetur negādo ɔñam.qm̄ licet ſit vnus locus ſpūalis,tamē diuerſi ſunt gradus appropinquandi ad locum illum,⁊ ꝺm hoc conſtituuntur diuerſe manſiones.

Primū ar. Scđm arg. Tertiū ar. Quartū ar. Opponit in contrarium. Rñdet. Albertus. S.Thom̄. S.Thom̄. Ad primū argumētū. Albertus. S.Thom̄. Ad ſcđm. Albertus. Ad tertiū. Ad quartū.

5 **Ad tertium** ſic pceditur.†Et videf q̄ p̄dicte diuerſe māſiones nō diſtinguātur penes grad⁹ charitatis.Primo ſic.māſio rñdet merito,meritum aūt eſt in actibus,nō in habitib⁹.vn̄ nō fortiſſimi coronantur ſed agoniſantes.vt ptʒ primo ethicoꝝ.ergo differentia actuū facit differētiā manſionū.Scđo ſic.Mat.xxv.dedit vnicuiqȝ ꝺm propriā virtutem ppria aūt virtus vniuſcuiuſqȝ eſt vis naturalis.ergo etiam dona gratie ⁊ glorie diſtribuunf ꝺm diuerſos gradus virtutis naturalis.Tertio.in malis dānatis nō eſt diſtinguēs gradus ⁊ differētias eoꝝ niſi actus mali meriti.ergo per oppoſitū nō eſt diſtinguēs māſiones,niſi actus boni meriti.ergo idē qđ prius.In oppoſitū arguitur ſic.q̄to aliqs eſt deo ɔiunctus magis:tanto magis erit beatior.ſcđs vō charitatis mod⁹ eſt modus ɔiūctiōis ad deū.ergo ꝺm differentiā q̄litatis eſt diuerſitas beatitudinis. Rñdeo dicēdū.q̄ differētia māſionū in celeſti beatitudine ſumēda eſt ex charitatis diuerſitate.pbaf ɔcluſio ſic.Q̄ntitas oīs meriti cui rñdet p̄miū beatitudinis eſt ꝺʒ q̄titatē charitatis.pʒ q̄ vt aiunt ſcti nō habens plura opera eſt maioris meriti.ſʒ habens maiorē radicem charitatis,ergo ſequitur q̄ q̄titas eſt ꝺm q̄titatē charitatis.ergo ⁊ p ɔñs differētia manſionū in ipſa beatitudine erit penes grad⁹ charitatis.Principium ergo diſtinctionū p modū meriti māſionū eſt ipſa charitas.Ad rōnes in oppoſitū dicendū eſt.Ad primā rñdetur negādo ɔñam.⁊ rō eſt q̄ lʒ habit⁹ charitatis vl̄ cuiuſcūqȝ virtutis nō ſit meritū cui debef p̄miū,eſt tñ principiū ⁊ tota rō merēdi in actu ⁊ ideo ꝺm ei⁹ diuerſitatē premia diſtinguūtur. Ad ſcđam rñdef,q̄ rō nō pcedit q̄ virtus ibi nō accipif ſolū pro naturali capacitate ſimul cū conatu ad habēdā gr̄aʒ ⁊ tūc virt⁹ hoc mō accepta erit quaſi naturalis diſpoſitio ad menſurā gr̄e ⁊ glorie pcipiēde ſʒ charitas eſt formaliter complens meritū ad gloriā:⁊ ideo diſtinctio grad⁹ in gloria accipitur penes gradus charitatis,potius q̄ penes gradus virtutis p̄dicte.Ad tertiā rñdef negādo ɔñam.qm̄ vt inquit dn̄s Albertus non eſt ſic in malis,⁊ rō eſt ꝺm eū q̄ mala opa nō vniunf i aliq̄ forma vna,ſicut bona i forma charitatis vniūtur,a qua capiunf ꝺm ⁊ eſſe ⁊ valorē.j.Cor.xiij.Et ideo i iferno māſiones,ꝺm opa diſtiguunf:nō aūt i domo pr̄is celeſtis.

Primū ar. Scđm ar. Tertiū ar. Opponit i cōtrarium. Reſpōdet. Ad primū argumētū. Ad ſcđm. Ad tertiū. Albertus.

6 **Ad quartum** ſic proceditur.†Et videtur ꝙ in alijs locis puta in purgatorio in
limbo puerorum in limbo patrū diſtinguantur etiā manſiones.
Primū argumētum. ¶Primo ſic.In purgatorio ſunt differētie penarum.ergo ⁊
differētia māſionum.¶Scōo ſic.eorum qui ſunt in purgatorio.
Scōm ar. differēs eſt charitas.ſʒ differentia charitatis eſt cā differētie
māſionū.ergo eorum qui ſunt in purgatorio diſticte ſunt māſio
Tertiū ar. nes.¶Tertio ſic in limbo puerorum eſt ꝑpetua habitatio.ergo
videtur ꝙ ibi ſint diſtincte māſiones.patet,qr quilibet habet
Quartū ar. ſuā,⁊ ſunt diuerſi.ergo ⁊c.¶Quarto ſic.in limbo patruʒ fuit
differēs charitas ⁊ differēs meritum.ergo ⁊ differens māſio.
Opponit ī cōtrarium. ¶In oppoſitū aūt.Manſio ſicut dictū eſt ſupra accipitur ꝑ
ſimilitudinē ad peruentionē ad terminū,ſiue finē,⁊ qetationē
in eo.⁊ differētia māſionum penes diuerſos modos ↄſequēdi
finē vltimū,ſʒ illi qui erāt in limbo nec illi qui ſunt nūc in pur
gatorio nōdum peruenerūt ad finē ſuū.In limbo etiā puero
rum non eſt differētia in pena.ergo nec in limbo patrū:nec in
purgatorio,nec in limbo paruulorum ſunt diſtincte manſiones,
ſed ſolum in paradiſo ⁊ in inferno,vbi eſt bonorum finis ⁊ malo
Rn̄det. rum ⁊c.¶Reſpō.dicēdū ſicut vltimo dictū eſt.differētia mā
ſionū nō eſt niſi in inferno dānatorum,⁊ in regno beatorum.¶Ad
Ad primū argumētū. rōnes in oppoſitū dicendum eſt.Ad primā rn̄detur negando
ↄn̄am.tum rōne iam dicta qr tales nōdum ꝑuenerūt ad finem
Albertus. ſuū.Tum vt dicit Albertus māſio ſuo noīe dicit habitationē
Ad ſcōm. perpetuā:⁊ hec nō eſt perpetua.¶Ad ſecundā eſt rn̄ſio eadē
Ad tertiū. negādo ↄn̄am,rōne iam dicta.¶Ad tertiā rn̄detur negādo
ↄn̄am.nō eñ ſufficit perpetuitas māſionis,ſed cū hoc requiri
tur differētia in pena,que non eſt ibi:cū non habeāt niſi origi
nale,⁊ illud inꝙtum eſt alienū propagatū a patribus non ha
bet differētiā,⁊ ita non habēt in limbo pueri māſionū differē
Exponit li teram. tiam aut diſtinctionē.Lr̄a.¶[Dicēs.In domo patris ⁊c.ſi
quominus dixiſſem vobis]due vel tres potius dictiōes ſunt:
⁊ eſt ſenſus[ſi quo].i.aliquo mō[minus].i.nō.q.d.ſi nō eſſent
in domo patris mei parate māſiones p̄deſtinatione.i.non ce
laſſem vobis:imo dixiſſem vobis qr non ſunt ibi,ſed ſubaudi
ſciatis,qr[vado vobis parare locum]⁊ ita legit Augu.diſiū
ctim,⁊ hec clauſula diſtinguaꝛ ab illa.vbi notādū,ꝙ intellect⁹
S.Thom. hmōi:⁊ etiā eorum que dicit Gratian⁹,ꝙ vt inqt ſctūs Tho.ſu
per Joānem.deus p̄parauit ab eterno p̄deſtinando,vt prepa
rauit exequēdo ⁊ preparauit per receſſum ſuū.vn̄ illud quod
Jo.dicit.ꝙ māſiones parate erāt,intelligitur ꝗtū ad primā
preparationē ab eterno,qō aūt hic dicit.Si aūt abiero ⁊ ꝑpa
rauero,intelligitur ꝗtū ad executionē eterne p̄deſtinationis:
7 †preparauit autē nobis ꝑ receſſum ſuū locū ſuū qnqʒ modis.
Primo quidē dādo locū fidei.fides aūt cum ſit eorum que nō vi
dentur,nō erat de xp̄o apud diſcipulos,qui eū p̄ſentialiter vi
debant:ſubtraxit ergo ſe eis,vt quē habebāt p̄ſentia corpora
li,⁊ videbāt oculis corporeis,haberent p̄ſentia ſpūali,⁊ cerne
rent oculo mētis,qō eſt habere per fidē.Scōo demonſtrando
eis viā ad locum eundi.Michee.ij.aſcēdit pandens iter ante.
a ¶Orādo.[a] Tertio pro eis orando[a] Hebre.xj.accedens per ſemetipm̄ ad
Orandū an ſit ꝑ illis q ī ſcelere ſūt occiſi.vide Pe.de ancha.in.c.ſu res.nū.2.de furtis.
deū ⁊c.Quarto ſurſum trahēdo.Canticorum.j.trahe me poſt te
⁊ Coloſſen.iij.Si cōſurrexiſtis cū xp̄o,que ſurſum ſunt queri
te ⁊c.Quinto ſpiritūſanctum mittendo.Jo.vij.Nondum erat
ſpūs datus,qr nōdum erat Jeſus glorificatus.cōplementum
aūt glorificationis xp̄i fuit in eius aſcēſione,⁊ ideo ſtatim cuʒ
aſcēdit ſpm̄ ſctm̄ diſcipulis miſit.[Oſtēdit eis]v̄ba ſunt Gra
tiani qui ex diſiūctione illarū duarū clauſularū accipit dupli
cem modū ſcribendi in libro vite,vnū ſcʒ p̄deſtinatione ex pri
ma,⁊ aliū ſm̄ p̄ſentē iuſtitiā ex ſecunda.[oſtendit eos quib⁹
loquebatur ⁊c.]hinc etiā]confirmat authoritate btī Aug.[do
mus dei]in qua deus habitat vt paterfamilias[tēplū]in quo
habitat vt ſacerdos ſanctificās regnum:in quo regnat vt rex
ſunt hoīes iuſti.Sapien.vij.ſm̄ aliā lr̄am aīa iuſti,eſt ſedes ſa
8 pietie.†Sciēdū ꝙ duplex eſt domus dei vna eſt militās eccle
ſia.ſ.cōgregatio fideliū.j.Ti.iij.vt ſcias quō te oportet ↄuer
ſari in domo dei que eſt eccleſia dei viuentis,⁊ hanc inhabitat
deus per fidē.Apocali.xxj.Ecce tabernaculū dei cū hoībus:⁊
habitabo cū eis ⁊c.Alia eſt eccleſia triumphans:ſcʒ collectio
pſ.xxiij.a ſanctorū in gloria.pſ.replebimur in bonis domus tue ⁊c.de
iſtis cōſequēter dicit Auguſtinus[in quibus ſunt multe dif
ferentie he iam parate ait apoſtolus]ad Ephe.j.[operatiōe]
ſcʒ meritoria[vnde quos predeſtinauit]qō fuit anteꝙ eſſem⁹
[hos ⁊ vocauit]in hac authoritate ponit apoſtol⁹ ea que ex
tempore ſancti cōſequūtur,quibus adimpletur predeſtinatio
quibus diſponūtur ſancti ad operationem meritoria:qua in
ſcribi dicitur ſm̄ preſentem iuſtitiā,⁊ licet iſta ſint tria,ſcʒ vo
catio:iuſtificatio:⁊ exaltatio:non fit mentio hic niſi de primo:
ſcʒ de vocatione.Primū autem in quo incipit impleri prede
9 ſtinatio:que irrita eſſe nō poteſt,eſt vocatio:†que quidem eſt

duplex.vna exterior,que fit ore predicatoris.Prouerbiorum.ix.
miſit ancillas ſuas,vt vocarēt ad arcē.hoc modo vocauit do
minus Petrum ⁊ Andreā vt dicitur Mat.iiij.Alia vo vo
catio eſt interior que nihil aliud eſt:ꝙ quidā mentis inſtinct⁹.
quo cor hominis monetur a deo ad obtinendū ea:que ſunt fi
dei vel virtutis de quo Eſa.xli.quis ſuſcitauit ab oriēte iuſtū:
⁊ vocauit eum,vt ſequeretur ſe,⁊ hec vocatio neceſſaria eſt,qr
cor noſtrū nō ſe ad deum ↄuertit,niſi ipſe deus nos ad ſe tra
heret.Jo.vj.Nemo poteſt venire ad me:niſi pater meus trax
rit eum.Treno.iiij.cōuerte nos dn̄e ad te,⁊ ↄuertemur.⁊ etiā
hec vocatio eſt efficax in p̄deſtinatis,qr huiuſmodi vocationi
aſſentiūt.Jo.vj.omnis qui audiuit a patre,⁊ didicit venit ad
me[fecit]tum propter certitudinē p̄miſſionis diuine,tum ꝓ
pter preſentialitatē rerū[quia in ſe future ipſi deo]ſepe p̄teri
tum ponit pro futuro[facturus].i.qui ſe facturum preordina
uit exponit glo.Et infra[ſi quominus]ↄfirmat ibi in celo pa
ratas eſſe māſiones in predeſtinatione[quia ſi nō ⁊c.quia ve
ro ⁊c.addidit ⁊ ſi abiero ⁊ preparauero vobis]vide ſicut ſupe
rius dictū eſt.ꝙ eo ꝙ ipſe abijt.i.ſubtraxit aſpectū ſuū a diſci
pulis:parauit eis manſiones illas in operatione,cum per ab
ſceſſum ſuū illi excitati ſunt ad bona opera.abeūdo enim ⁊ cor
poralem preſentiā ſubtrahendo ab eis amorē carnalem expu
lit ab eis ⁊ occaſionez credendi tribuit.vnde ſequitur[parat]
qr ſubtrahit ſe,⁊ latet per abſceſſum corporalē ab eis:vt ſic fi
Gregorius des que non eſt de viſa re:⁊ inde eſt.qr vt dicit Gre.fides non
hʒ meritum,vbi humana rō prebet experimentum[ex hac vi
uit]Abac.ij.⁊ Ro.j.[Et cor mūdatur]Actuū.v.fide mūdās
corda eorum.⁊ hec eſt.[Scōm iuſtitiā]Exponit qdē ſiue deſcri
bit ſic deleri de libro vite ſm̄ iuſtitiā,qr ſcʒ per peccatū ꝙ ope
ratur ſubtrahitur ſibi gratia,qua ordinabaꝛ ad gloriā[gra
tia enim vita eterna]ad Roma.vj.⁊ meretur eternā dānatio
nem[hinc propheta ⁊c.]planum eſt totum.[Sic itaqʒ]reuer
titur Gratian⁹ ad ea propter que interpoſuerat illa quatuor
membra,⁊ qr poſuerat opinionem dicentium,qō peccata cum
remittūtur aliquibus,qui futuri tandem ſunt mali,nō remit
tantur ſm̄ preſcientiā,ſʒ ſm̄ iuſtitiā preſentem,exponit qd ſit
remitti ſm̄ preſciētiam,⁊ quid ſm̄ iuſtitiā,ſubiungens etiam:
ꝙ remiſſio illorum poteſt etiam dici fieri ſm̄ preſciētiam dei:
ad ꝙ probandum introducit[ꝙ due ſunt p̄ordinationes ⁊c.]
Magiſter ſniarum. Pro verborum hic Gratiani pleniori intelligentia ponam ꝙ di
cit magiſter ſentētiarum ſuper epiſtolam ad Ephe.in p̄mo.c.
ſuper illo verbo benedictus eſt deus ⁊c.dicit ſic de apoſtolo di
ſtinguit duas preordinationes,⁊ earum effectus,quarū alte
ra eſt de preſenti iuſtitia,altera de futuro ad coronā,nec dicū
tur due quoniam.i.cum vna ſit predeſtinatio,que eſt Chriſtus
Deus.ſʒ qr de duobus eſt ipſa ordinatio.ſ.de iuſtitia in p̄ſen
ti:⁊ de gloria in futuro.deus enim ante mundi cōſtitutionem
cum nullus quicꝙ meruerat p̄ordinauit:ꝙ in tempore gratie
aliquos a perfidis ſepararet:⁊ iuſtos ⁊ immaculatos faceret:
preordinauit etiam,ꝙ illos iuſtos perduceret ad eternam bea
titudinē.harum preordinationū alteram hic implet,ꝙ iuſtos
facit:alteram in futuro implebit:que erit omnium perfectio.
hec magiſter.Modo videamus literam Gratiani,qui eum vi
detur ſequi[due ſunt preordinationes vna qua quiſqʒ hic pre
ordinatur ad iuſtitiam ⁊c.harum effect⁹ iuſtificatio].i.appoſi
tio gratie in preſenti[⁊ futura glorificatio].i.collatio glorie
in futuro.vnde predeſtinatio dicitur preparatio gratie in p̄
ſenti,⁊ glorie in futuro.[In predicta authoritate]ſcʒ benedi
ctus.ad Ephe.j.[glorificauit].gl.ord.i.gratos nos ſibi fecit.
Hic notatur inqt magiſter in gloſ.iuxta id qō Gratianus di
cit effectus prime p̄ordinationis,que pertinet ad iuſtitiaʒ[in
dilecto]glorificauit dico[in dilecto filio ſuo,pro quo nos]vn̄
Ambro. Ambroſius in gloſſ.diligens patrem vnigenitum etiam illis
quos diligit,⁊ quibus vult filius dona largitur.[Secūda pre
deſtinatio].i.preordinatio[he due natura precedunt ⁊ tempo
re longe cōſequendi].i.cōſequentie,[Si eñ eſt aliquis]ꝓbat
ꝙ precedat regula illa philoſophi prius eſt a quo nō cōuertiꝛ
ſubſiſtendi cōſequētia.vnde ait[ſed ita eſt ꝙ ſi aliquis eſt pre
ordinatus ad vitam cōſequenter infertur]bona conſequentia
[ergo eſt predeſtinatus].i.preordinatus ad iuſtitiā:quoniam
virtutibus reſpondet beatitudo.Matt.v.[beati pauperes]
qm̄ ipſorum eſt ⁊c.[⁊ ſi cōſequitur vitā eternā:ſeqtur ergo eſt cō
ſecutus iuſtitiam:ſʒ non ↄuertitur]pʒ iuxta hāc diſtinctionē
que data eſt de prima ordinatiōe ⁊ eius effectu,⁊ de ſcōa ⁊ eius
effectu intelligenda eſt ⁊ tenet qua prime ordinationis ⁊ eius
effectus].i.p̄ſentis iuſtificationis[ſcōe p̄ordinationis ⁊ eius
effectus].i.eterne beatitudinis[nō inerāt].i.qr nobiſcum non
fuerūt ad vitā eternā p̄ordinati,licet eñ Joānes euāgeliſta ⁊
alij ſancti cū eo re nō haberēt effectum ſcōe p̄deſtinationis:ha
bebant tamen in certitudine ſpei ⁊ fidei illi aūt non[quod ex
eo videri

eo videri pōt]probat talē eſſe verū intellectum prefate auctis
[qr fuiſſent ⁊c.ſocietate].i.ꝑticipatione[effect⁹ eius].i.finalis
gratie:ſiue charitatis:qua perueniꝛ ad vitā eternā]vel a ſocie
tate effectus eius].i.a fide:⁊ ſpe eterne beatitudinis non receſ
ſiſſent finaliter.[Si eñ ad ſcōam]confirmat adhuc intellectū
dictum deducendo ad inconueniens:ſi ad vnam ⁊ eādem pre
ordinationē referaꝛ[vtrūqʒ].ſ.añs:⁊ ↄn̄s.ſ.hoc[ſi fuiſſent ex
nobis]qō eſt añs ⁊ hoc[manſiſſent vtiqʒ nobiſcū]qō dicitur
ↄn̄s:⁊ hoc eſt qō ſequiꝛ.[Si eñ ad ſcōam ordinationem ⁊c.]
iſta litera ꝓ ſui breuitate difficilis ita ad intelligēdū fuit mul
Contra hu gutionē et Archid. tis ita ꝙ nec Hugu.nec Archidiac.viſi ſunt nobis intelligere
eam.vnde iudicio noſtro iſte eſt intellectus argumentationis
grāni.[Si ad ſcōam ordinationē]ꝗ eſt ad gloriā eternā preor
dinatio referatur vtrūqʒ iſtorū.ſ.[ſi fuiſſent ex nobis].i.man
ſiſſent vtiqʒ nobiſcū:tunc eſt ſenſus.ſi illi fuiſſent preordinati
ad vitam eternam:māſiſſent preordinati ad vitā eternā.⁊ iſta
ↄſequētia cum videatur eſſe eiuſdem de ſeipſo nō videtur cō
ueniens imo conuenientior fuiſſet iſta conſequentia[ſi fuiſſent
ex nobis]ergo quādoqʒ cepiſſent nobiſcum eſſe.[Si vero ad
primam]probat ꝙ non poſſunt etiam referri vtrūqʒ illorum ad
primā ordinationē.qr ↄn̄a que ex antecedente inferreꝛ ↄn̄a eſt
falſa[planū eſt in euangelio]Mat.xxiiij.[Hāc ſocietatē ⁊c.]
ſcʒ preſentis iuſtitie:⁊ ſanctitatis.qr vero in ſuperioribus ali
qua dicta videbantur ſonare:ꝙ preſciti ſiue damnati quantū
cunqʒ hic boni viderentur non forent vere filij dei:⁊ ita non in
veritate:ſed ſola oppoſitione:aut nomine cum alijs participa
tionem iuſtitie ⁊ ſanctitatis haberent:ita ꝙ ſolo nomine iuſti
eſſent:⁊ non re.Magiſter gratianus hic excludit hunc errorē
multis authoritatibus:⁊ rationib⁹ oſtendēs:ꝙ quādiu pie et
ſancte viuūt in hac vita:vere ꝑticipes ſunt ſanctitatis:⁊ vir
tutis:⁊ ſunt vere filij dei dicēdi oues eius:atqʒ diſcipuli ⁊ hoc
vſqʒ ad.§.q autē debēt[eiuſdē authoritatis].ſ.auguſtini ꝗ ſu
pra poſita eſt in capitulo ſi ⁊ bono[oues in euāgelio]Joan.x.
[Jeſus]Jo.xvij.[ita erāt lege]ſic iſti ita erāt oues ⁊ filij pre
ſcientia vt tñ eſſent[filij ire ⁊ perditionis eterne qualitate pre
ſciētie]p̄n̄tis malitie:⁊ peccati p̄n̄tis eſſent dico tales[nō ſpi
ritu tm̄].i.in apparentia hoīm[ſed etiā ante dei oculos]vnde
ap̄ls ad ephe.ij.[filij ire].i.dānatione digni eterna[ad Timo
theū].i.ti.j.[ſanguine eius].i.xp̄i.i.per fidē paſſionis eius[ex
Adam].i.ex pctō originali ex adam contracto.ad ro.v.ꝑ vnū
hoīem pctm̄ intrauit in oēs[obnoxij.]de conſe.di.iiij.firmiſſi
me[ſic].i.ſicut illi:qui ſunt predeſtinati nō reputatione tantū
ſed in veritate erant filij ire primo:⁊ filij tenebrarū:anteꝙ xp̄i
baptiſmū ſuſciperēt.ſic hi[de quib⁹ ſeruis hō].ſ.finaliter dā
nādi[vere ſunt filij dei authoritas]ↄfirmat hoc qō dicit[au
thoritas]ſcʒ auguſtini poſita ſupra ī capitulo ſi ex bono[dn̄s
quoqʒ]confirmat iterū ex forma authoritatis dn̄i ezechielis.
xviij.[qō aūt in eadem auctē].ſ.auguſtini rn̄dit ad quādā ob
iectionē:que poſſet fieri ex verbis illis non erāt in ꝓfeſſione.i.
noīatione filiorum dei:rn̄dit ꝑ diſtinctionē filiorum dei[filij dei duo
bus modis appellanꝛ]generalr intellige vt extēdiꝛ diſtinctio
⁊ ad cōprehēſores:⁊ viatores.prima pars diſtinctiōis reſpicit
oēs iam in patria beatos:qui actu ſunt participes heredita
tis eterne.Scōa pars que exiſtentes in hac p̄n̄ti vita tripha
rie dicitur.Primo videlicet ſunt filij predeſtinatione tantū:⁊
hi ſunt aut dicunꝛ filij ſm̄ quid nō ſimplr cuiuſmodi ſunt pre
deſtinati:qui nunc in peccatis viuunt.Scōo ſunt filij predeſti
natione.⁊ merito ſanctitatis:⁊ hmōi ſunt predeſtinati:q actu
pie ⁊ ſancte viuūt.Tertio ſunt filij merito iuſtitie tantum cu
iuſmodi ſunt preſciti nūc pie:⁊ ſancte viuentes:de primis exē
plificat gratianus[ſicut Jo.in euāgelio]Jo.ij.[⁊ apoſtolus]
Jo.ix.[expectatio creature].i.ipſa creatura expectans expe
ctat reuelationē filiorū dei:tanquā ſcʒ premium ſibi ꝓmiſſum
qr vt dicitur.j.Jo.iij.Nunc filij dei ſumus:⁊ nōdum apparuit
quid erimus occultatur eñ dignitas diuine filiationis in ſan
ctis:propter exteriores paſſiones.ſed poſtmodū reuelabitur
illa dignitas:qm̄ immortalē ⁊ glorioſam vitā ſuſcipient[⁊.j.]
ſ.in eo.c.[ipſa creatura].i.hō iuſtus:[liberabiꝛ a ſeruitute cor
ruptionis]glo.vel interitus.i.a cura querendi victū:⁊ veſtitū
a ¶Adoptionē.adoptare qs poſſit vide Pe.de anch.ſuper ↄtinuatiōe rubr.de coġna.legali.nu.1.et ibidē.nu.2.qō ſit duplex adoptio.
⁊ alia quib⁹ ſeruitur noſtre mortalitati:que eſt quedam ſerui
tus:a qua liberanꝛ ſancti[tendentes in liberalitates filiorum
dei].i.in glorioſam libertatem:quam habēt filij dei:⁊ infra in
eodem caplō ⁊ ipſi intra nos gemimus[⁊ ipſi]ſcʒ ap̄li[gemi
mus]ſcʒ ex dilectione rei:cum magno deſiderio expectare ſm̄
illud prouer.xiiij.ſpes que differtur affligit aīam intra nos.
qr gemitus iſte nō tam exterius quā interius eſt.tum qr ex in
teriori cordis affectu procedit:tum qr eſt propter interiora bo
na.treno.j.multi gemitus mei[adoptionē[a] filiorum dei expe
ctantes].i.contemplationem huius adoptionis.inchoata eſt
enim huiuſmodi adoptio hic per ſpiritūſanctum iuſtificantē
animā ſuper eodem capitulo accepiſtis ſpiritum adoptionis

filiorum dei.conſummabitur autem in alia vita ex omni par
te in anima:per apertam viſionem diuinitatis:per ipſius cor
poris glorificationē.roma.v.gloriamur in ſpe glorie filiorum
dei:⁊ hoc eſt qō ſubdit apoſtolus[in redēptionē corporis no
ſtri]vt ſcilicet ſicut ſpiritus redemptus eſt a peccato:ita cor
pus noſtrū redimatur a corruptiōe:⁊ morte.oſee.xiij.de mor
te redimā eos[modo tātū creatura]iſta verba Auguſtini.qr
minus trūcate poſita ſunt a gratiano:non exponuntur ab ex
poſitoribus.qr non intelligunt ea.vnde qō dicit hic gloſſator
nihil eſt.ponemus ergo pro eius intelligentia habenda totam
authoritatē Auguſtini.ſicut ponit magiſter ſentētiarū ſuper
epiſtolam pauli.ad ro.in.c.viij.exponens illud verbum.quia
⁊ ipſa creatura liberabitur ⁊c.dicit autem ſic.per hoc ꝙ nō di
cit ſimpliciter ipſa:ſed ⁊ ipſa creatura:facit intelligi:ꝙ nec de
ipſis deſperandū eſt:qui nondum crediderunt:⁊ ipſi credituri
ſunt ⁊ liberabuntur:qui nōdum vocantur filij dei:ſed tantum
creatura modo dicuntur:cum nondum gratiam adoptionis
receperunt:homo enim ſignaculo imaginis propter peccatū
emiſſo remāſit tantūmodo creatura:⁊ ipſa itaqʒ creatura que
modo ita vocaꝛ:cū nondū eſt filiorū forma ꝑfecta liberabiꝛ:vt
nos ap̄li qui iam filij ſum⁹:⁊ ſi nondū apparuerit qō erimus.
hec Auguſtinus.ex quib⁹ pʒ ſenſus verborum Auguſtini.[hoc
ergo modo]iam dicto ⁊c.[In preſenti]ſubdiuidit ſm̄ modū
filiationis eorū q in vita ſunt p̄n̄ti[Joannes.]Jo.xvij.[vel]
ecce ſm̄ modū[predeſtinatione ⁊ ſpe].i.merito fidei p̄n̄tis iu
ſtitie:quo quis dignus efficitur eterna beatitudine[Joānes]
Jo.xvj.[vel merito fidei]ecce tertiū modum filiationis[dn̄s
ait]pſ.lxxxviij.[hi ſunt]ſcʒ preſciti ad mortē eternam tñ pie
viuētes[ſunt merito preſentis iuſtitie filij dei]nō adoptionis
eterne[qui ergo]cōcludit ex dictis ſm̄ opinionē eorū:qui di
cunt peccata dimiſſa redire[ſm̄ iuſtitiā ⁊ nō preſciētiā.]Jſta
Contra hu gu.gl.⁊ archidia. litera vr̄ obſcura:nec Hug.nec archidia.nec glo.videntur he
10 ne intelligere.vnde pro intelligētia huius eſt notādū†ꝙ pec
cata nō remitti ſm̄ preſciētiā dei:ſed tantū ſm̄ iuſtitiā p̄n̄tem
pōt intelligi dupliciter.vno modo qr in veritate apud Deum
non remittuntur ſed tantum apud hominē reputantur.⁊ hic
intellectus eſt falſus ⁊ impugnatus a ſanctis[finis]vſqʒ huc
vbi oſtenſum eſt ꝙ omnibus tam preſcitis quā predeſtinatis
per baptiſmū ⁊ p̄n̄iam vere peccata dimittātur.Oſtenſum eſt
etiam ꝙ tales pie viuentes vere filij dei diſcipuli ⁊ oues Chri
ſti ſunt.Scōo poteſt intelligi peccata nō remitti ſm̄ preſciam
qr non ita remittūtur vt in futurū nō imputenꝛ aliquo modo
ad penam:⁊ hoc modo intelligitur qō hic dicitur.vt patet in
tuēti literā:ꝙ ſcʒ preſcitorū vel damnādorū peccata ꝑ p̄n̄iam
aut baptiſmū remittuntur[ſm̄ iuſtitiam:nō ſm̄ preſciam]qr
ſingula eorū peccata in recidiuatione eorū ratione ingratitu
dinis vt dictum eſt replicabuntur aliquo modo ad ſuppliciū.
[Similiter ſaluādis oſtēdit]per ſimilitudinē arguit de impu
tatione peccatorū in predeſtinatis ad remiſſionē peccatorū in
preſcitis ſiue damnādis ſicut enim ſaluandis peccata que fa
ciunt ad eternā damnationē ſm̄ iuſtitiam imputantur:nō tñ
ſm̄ preſciētiam qm̄ futurū eſt vt remittantur:ita eis vt ipſis
perſeuerantibus vſqʒ in finem in bono nulla eis imputentur
ad penā[qr ⁊ illis].i.ſimiliter illis:ſcilicet damnādis dicēdum
eſt de remiſſione peccatorū:videlicet ſm̄ preſcientiam dei:non
remittantur eis[qr tandem ſingula replicabuntur ad ſuppli
cium ⁊ his]ſcilicet ſaluandis ⁊c.

Qui autem. Jſta eſt tertia pars principalis hu
ius diſtinctionis:in qua magiſter re
dit ad opinionem tenentiū alteram partem queſtionis videli
Diuiſio. cet:ꝙ peccata dimiſſa non redeant.Et poteſt diuidi in duas
partes.In prima probat ſiue iuuat illam opinionē aliquibus
authoritatibus.ſecundo obijcit contra:⁊ reſpondet iuxta ſen
tentias eorum:qui dicunt peccata dimiſſa non redire.

1 ¶ Filij aut nepotes an conuenienter puniantur propter
peccata parentum.
2 Filius conſideratur dupliciter.
3 Pena duplex ſequitur peccatum.
4 Deus duobus modis reddit iniquitatem patrum in filijs.
5 Peccata per baptiſmum aut penitentiam dimiſſa nō redeūt
in recidiuante quantum ad eſſentiam ſiue culpam.
Nec quo ad penam ſimpliciter.nu.6.

Quid eſt quod dicitur ⁊c.

Jſta eſt prima authoritas licet parum facit ad ꝓ
poſitū.dicitur.ſ.exo.xx.vbi dicitur.Ego ſum deus
zelotes viſitans iniquitatem patrū in filios in tertiam ⁊ quar
tam generationē his qui oderunt me.In hac authoritate vi
detur innui:ꝙ deus puniat filios ⁊ nepotes ꝓ iniquitatibus

patrum. huic reſpondet Grego. verum pro intelligentia ple-
Queſtio. 1 niori veritatis venit diſputandum hic.† Utrum conuenienter
propter merita parentum puniantur filij aut nepotes eorum.
Primū argumētum. Et arguitur ꝙ ſic. Exo. xx. ¶ Preterea ſecundo. ſi dicatur ꝙ
intelligitur tantum de imitantibus peccatū patrū. Cōtra qꝛ
Scdm ar. cū ipſa imitatio qua imitant parētes ſit peccatū quoddā: tūc
dominus peccata parentum puniret in filijs: ſed propria filio
Tertiū ar. rum. ¶ Tertio ſic iuſtitia humana deriuatur a iuſtitia diui-
na: ſed ſm iuſtitiā humanā aliqui filij puniuntur pro parenti-
bus ſicut in crimine leſe maieſtatis. ergo ſm diuinā iuſtitiam
conuenienter filij puniuntur pro peccatis parentū. ¶ In op-
Opponit ⁊ Reſpōdet. poſitū arguitur ex illo ezechiel. xviij. filius non portabit ini-
quitatē patris. ¶ Rñdeo dicendū iuxta ſanctū Tho. in ſcda
S. Thom. 2 ſecūde diſtinc. xxxiij.† ꝙ filius poteſt dupliciter cōſiderari vel
inquantū eſt perſona: vel prout eſt res quedā parētis: quia ad
felicitatem ciuilem inter alia bona fortune que cōferunt orga-
nice proles etiam ꝯferre dicitur. vt dicit phs. j. ethico. Eſt au-
tem filius res quedam parentis q̄tum ad corpus: quod a pa
rente trahit: ⁊ quātum ad res mūdi: de quibus filius patrem
iuuare tenet. ſed quātū ad aīam: que immediate a deo creatur:
non eſt res parentis: ſed ipſius dei. ⁊ hoc ſignificatur. ezech.
3 xviij. ſicut aīa patris mea eſt: ⁊ aīa filij.† Sciendum eſt ergo:
ꝙ peccatū ſequitur duplex pena: vna que per ſe ad animā per
tinet: ⁊ in preſenti vt amiſſio gratie: ⁊ turbatio ꝯſcie: ⁊ hmōi: ⁊
in futuro: vt pena inferni: ⁊ de iſta pena ponitur iſta cōcluſio:
Prima cōcluſio. ꝙ nunquā filius pro peccato patris punitur. Probatur con-
cluſio. Tum ex illo dicit apls. ad gal. vj. vnuſquiſq3 onus ſuū
portabit. tum ratiōe qꝛ in bonis aīe nullus punit ſiue patitur
detrimentū ſine propria culpa. qm̄ ſm aīam filius non eſt pa-
tris res ergo concluſio vera. Alia aūt pena conſequit peccatū
quaſi per accidēs ſicut infirmitates corporales: ⁊ alie tempo-
rales pene. vnde nec etiā peccatoribus ſemper tales pene infli
guntur: ſed ſm moderationem diuine prouidentie cuncta gu
Secūda cōcluſio. bernantis: de hac pena ponitur iſta ꝯcluſio. ꝙ tali pena qñq3
filij: nepotes: imo etiā ſubditi puniunt pro peccato parētum:
vel a deo: vel ab hoīe. ⁊ hec pena contingit eos inquātum ſunt
res parentū: aut dominorū: ſicut ⁊ pro peccato hoīs qñq3 occi
duntur aīalia eius: ⁊ effodiunt domus: in quibus nulla culpa
S. Thom. eſt, notat hic. ſ. Tho. in prima ſcdē. ꝙ ſi filius aut ſubditus eſt
particeps culpe penalis hmōi defectus h3 ratiōnē pene quā-
tū ad vtrunq3: ſc3 ⁊ eū qui punitur: ⁊ eū pro quo punit. ſi vero
nō ſit particeps culpe filius vel ſubditus: nec peccato alteriꝰ
cōſentit: quātum ad eum qui punitur h3 ratiōnē medicine. or-
dinatur enim ad ſalutē anime ſi patienter ſuſtineat. ¶ Ad ra
Ad primū arg. tiones in oppoſitū dicendū eſt. Ad primā rñdet ꝙ auctas illa
intelligitur de penis tēporalibus: ſiue corporalibꝰ quibus (vt
diximus ſupra) filij qñq3 puniunt pro peccatis parentum in-
quātum ſunt quedam res ipſorū: ⁊ ſucceſſores predeceſſorum
vel ſi intelligat etiā de penis ſpūalibus: tunc d3 intelligi de il-
lis: qui cōicant in culpa cum parētibus: vel per originem: vel
per imitationē. vnde in predicta authoritate ponit. his q ode
rūt me, dicit aūt puniri pctā parētū in filijs: qꝛ filij in peccatis
parentū nutriti prōptiores ſunt ad peccandū: tum ꝑpter cō-
ſuetudinem: tum etiam exemplum patrum quaſi authoritatē
ſequentes. ſunt etiam maiori pena digni: quia penas patrum
videntes corecti nō ſunt: ideo autē addidit: in tertiam ⁊ quar
tam generationem. qꝛ tantum conſueuerunt viuere homines:
vt tertiam vel quartam generationem videāt: ⁊ ſic mutuo vi-
dere poſſunt ⁊ filij peccata patrum ad imitādum: ⁊ patres pe-
nas filiorum ad dolendum. ¶ Ad ſecundam reſpondetur ne-
Ad ſcdm. S. Thom. gando cōſeqnētiam. quoniā vt inquit ſanctus Tho. imitatio
non ponitur cauſa prima: pro qua temporales pene infligan-
tur: ſed quaſi cauſa media: per quam influētia cauſe prime ad
effectum coniungitur. virtus enim peccati parentis nō perue
nit ad illum: ſi peccato repugnet. ſed per intētionem quodam
Ad tertiū. modo continuatur: vnde ex hoc non tollitur quin pro peccato
patris filius aliquomodo puniatur. ¶ Ad tertiam reſpōde-
tur: ꝙ bene conceditur: ꝙ deus qñq3 penis temporalibus pu-
niat aliquē pro peccato alteriꝰ: ſicut fit in iuſtitia humana vt
Exponit literam. iam dictū eſt. nunc veniamus ad literam. Gregorius in mora-
libus tractās prefatū verbū exo. xx. dicit ſic. ¶ [Peccatū ſc3
pſal. l. b originale a parentibus traximus] ps. in peccatis concepit me
mater mea [ſoluāmur] a culpa ⁊ reatu [parentū culpam por-
Auguſt. tamus]. i. peccatum originale a parentibus cōtractum [quia
vnum cum illis ſumus] vnde Aug. in gl. ad ro. v. in adā enim
omnes peccauerunt: nō ſolum eius exemplo vt dicūt pelagia
ni: omnes enim ille vnus homo fuerant. i. in eo materialiter
fuerant. manifeſtum eſt autem omnes in adam peccaſſe quaſi
in maſſa. ipſe enim per peccatum corruptus quos genuit oēs
nati ſunt ſub peccato. hec ille [reddit iniquitatem patrum in
filijs: dum pro culpa parentis ex peccato originali] id eſt ex
infectione peccati originalis: quod trāſducitur per carnalem
generationē polluitur contrahendo maculam originalis pec-
4 cati ex coniunctione ſua ad corpus.† vnde duo ſunt modi qui
bus reddit deus iniquitatē patrum in filijs: ſicut duobus mo
dis filius poteſt eſſe particeps culpe patris: videlicet aut ori-
gine: aut imitatione. vnde ſanctus Tho. in prima ſecūde. rñ- S. Thom.
dens ad authoritatē illā ezechiel. xviij. non portabit filius ini
quitatē patris dicit ſic. filius dicitur portare nō iniquitatem
patris: qꝛ non punitur ꝓ peccato patris: niſi ſit particeps cul
pe: ⁊ ſic eſt in ꝓpoſito. deriuatur em̄ per originē culpa a patre
in filiū: ſicut etiā peccatū actuale ꝑ imitationē. Hec ille. [Itē
in reſpōſionibus.] ſcda authoritas eſt iſta ⁊ magis ad propo-
ſitū: ſc3 ad probandū: ꝙ peccata dimiſſa non redeant. In iſta
5 authoritate videtur cōtineri tres ꝯcluſiones. Prima eſt:† ꝙ Prima cōcluſio.
peccata per baptiſmū aut pniam dimiſſa in recidiuāte nō re
deant quātum ad eſſentiam ſiue culpā cum dicit: [ſed nō in id
6 qd remiſſum eſt recidit.] ¶ Scda cōcluſio† non redeunt pec Scda ꝯclu.
cata dimiſſa quo ad penā ſimplr cum ait [nō in originali pec-
cato dānabit]. i. pena originali peccato debita punit. ¶ Ter- Tertia concluſio.
tia ꝯclo eſt expoſitiua: qualiter debeat intelligi qñq3 legitur:
ꝙ pctā dimiſſa nō redeant: quaſi ſc3 in ſimili pena eterne dam
nationis ibi cum dicit. [qui tamē]. ſ. recidiuātes [ea]. i. ſimili
[morte] eterna [que eis ꝑpter dimiſſa debebatur finis huius
authoritatis] proſperi ſc3 id ꝙ dicit qui tū ea morte afficitur:
que ei peccata dimiſſa debebat: ꝯtrarie vr̄ ꝑncipio: ſc3 illi par
ti ſed non id: qd remiſſum eſt recidit: nec in originali peccato
dāmnabit] contradicere inquā videt [qꝛ nec eſt aliud ⁊c.] ſ3 in Cōtra gratianum.
hoc non dicit verū gratianus. qꝛ ſi partes ille eſſent cōtrarie:
altera eorū neceſſario eſſet falſa: qd non eſt dicendū de authori
tate tāti hoīs: ſicut eſt proſper: tum etiā patet ex declaratione
data ſuperius. Preterea nec ratio cōtra aſſignata: quare cō-
tradicere videant eſt valida: cum ait. ꝙ non eſt aliud peccata
dimiſſa redire ⁊c. Et ratio eſt qm̄ proſper non dixit ꝙ recidi-
uans penā peccato deletam poſt eiuſdē remiſſionē exciperet:
ſed dixit: ꝙ ea. i. ſimili morte afficitur: que ei propter dimiſſa
debebatur: ita quod ly ea: ⁊ ly que: faciunt ſimplicem ⁊ nomi-
nalem relationem tantum.

1 ☞ Quantitas reatus ſequitur quantitatem peccati.

Authoritates vero ⁊c. Hic ſubiungit grānus: qualr
aſſertores ſnīe videlicet: ꝙ peccata dimiſſa nō redeant reſpon
deant ad authoritates dicētes: peccata dimiſſa redire quantū
ad reatū. dicunt em̄: eo ſenſu accipiēdas eſſe: qꝛ quiſquis poſt
acceptā remiſſionē peccatorū [ad vomitū]. i. ad cōſimile vel ad
aliud peccatū mortale redierit: tāto grauius punietur: quāto
magis benignitatē [abuſus ſingulorū] ſc3 peccatorū remiſſio
nis accepte ingratus fuerit: ⁊ ita iſti videntur ſentire: ꝙ quot
peccata ſunt dimiſſa: tot ingratitudines incurrit recidiuans:
⁊ ſic per ingratitudinē aūt tantū aut plus veniret puniēdus. Cōtra gratianum.
hec non ſunt vera. primū nō qꝛ vt inquit Albertus magnꝰ in Albertus magnus.
iiij. di. xxij. gratiarū actiones nō reſpiciūt dona ſm dīam eo-
rum: ſed ſm ꝙ ſunt diuine largitatis ⁊ magnificentie dona: et
qꝛ in hoc ſunt in rōne vna: ideo gratiarū actio eſt vna ſpecie: ⁊
debēt eſſe multe numero per diuerſitatē recordationis dono-
rum: ⁊ per ꝯñs ingratitudo eſt vna per ſpeciē potens diuidi
in plures numero. Preterea ſm ꝙ per ingratitudinē redeat
tantus aut maior reatus: q̄tus fuit precedentiū pctōrū eſt fal
ſum: vt ſanctus Thomas in. iiij. di. xxij. cōtra errorē ſic opinā S. Thom.
1 tium oſtēdit nō eſſe poſſibile† qꝛ quātitas reatus ſequit quā-
titatē peccati. q̄titas aūt pcti per qd quis recidiuat eſt mul-
tominus qñq3: q̄ peccata que prius erāt dimiſſa: ⁊ non poteſt
eſſe: ꝙ ingratitudinis circūſtantia det ſibi tantā quātitatē: qꝛ
hec ingratitudo conſurgit ex hoc: ꝙ aliquid indebite fit con-
tra dei precepta. vnde ſm menſurā indebiti eſt mēſura ingra
titudinis: ⁊ ſic quātitas peccati q̄ h3 ex ſuo genere: dat quāti
tatē ingratitudini. vnde quātitas ingratitudinis nō pōt eſſe
maior: q̄ ſit quātitas peccati. ⁊ ideo aliter dicendū eſt inqt ſan
ctus Tho. videlicet. ꝙ non redit equalis reatus ſm equalita-
tem abſolutā: ſed ſm proportionalitatē quādam: qꝛ quāto fue
runt dimiſſa peccata grauiora: tanto fuit beneficium remiſſio
nis maioris: ⁊ quāto beneficium fuit maius: tāto ingratitudo
maior: ⁊ ſic aliquo modo quātitas reatus precedentiū peccato
rū manet in ingratitudine recidiuantis: non aūt ſm equalita
tem abſolutā: ſicut nec beneficiū eſt equale peccato dimiſſo in
quātitate: ſed multomaius eſt: nec ingratitudo ſm quātitatē
abſolutam eſt tanta quātum beneficium.

Uerum illa ſententia. Hic icipit quarta pars princi-
palis: in qua magiſter gratianus reuertit ad primā opinionē
que habet.

que habet. ꝙ peccata dimiſſa redeant: quā opinionē commen-
dat tanquā fauorabiliorē: vtpote: que pluribus roboratur au
thoritatibus: ⁊ emendatiori ratione formatur. ſed gratianus
Cōtra gratianum. multū in hac opinione quā vr̄ amplecti decipit. qꝛ argumēta
tiones eius non ſunt alicuius pretij: ſicut videbit diſcurrēdo
Diuiſio. per ſingula. Diuidit aūt hec pars in quatuor partes. In pri-
ma adiuuat opinionē prefatā quinq3 authoritatibus. In ſcda
inducit rationem arguēdo a ſimili. Tertio inducit ad autho-
ritatē prophete ezechiel. ad probādū id: qd dixerat. ſ. ꝙ bona
opera facta in charitate ⁊ per peccatū mortificata reuiuiſcunt
per pniam. Quarto cōfirmat opinionē ſuā de reditu peccato-
rum exemplo ſacre ſcripture. ſecūda ibi: docens opera. tertia
ibi: porro qui per ezechielem. quarta ibi: filijs quoq3.

1 ☞ Remiſſio peccatorum eſt principaliter opus dei.

Si auerterit ⁊c. Iſtud habetur eze chiel. xviij. pma au-
thoritas eſt iſta. [a iuſtitia]. i. operibꝰ iuſtitie [ſm]
Exponit literam. id eſt ſequēdo oēs: vel ſaltem aliquas. [viuet vita]
eterna [iuſtitie eius]. i. opa iuſtitie. [non recordabunt] quo ad
vitam eternā: ſed bene quo ad mitiorē penā ſubeūdam modo
quo ſuperius expoſuimus [iuſtitie]. i. opera iuſtitie ex iſta au-
thoritate vr̄ gratianus velle arguere ſic. Iuſtitie opera facta
prius non recordabunt in recidiuante: nec remiſſio peccatorū
precedētiū facta ſibi recordabit: ⁊ ꝑ ꝯñs pctā dimiſſa redibūt.
Iſtā ꝯñam vr̄ innuere in oībꝰ auctibus ſequētibꝰ: ſed iſta ra-
S. Thom. tio grāni nulla eſt. Et rō eſt ſm ſanctū Tho. qꝛ aliud eſt de iu
1 ſtitie operibus: ⁊ aliud de remiſſione peccatorū.† Nam remiſ-
ſio pctōꝝ eſt principalr opus dei. Opus vero iuſtitie ⁊ opus
peccati eſt opus hoīs. homo autē ſua actione non poteſt eua-
cuare opus dei ſimplr: quāuis poſſit impedire: ne ſibi proſit.
pōt aūt euacuare opera ſua: ⁊ ideo licet homo poſſit ꝑ ſequēs
pctm̄ euacuare opera iuſtitie per eū facta: tm̄ pōt remiſſionem
peccatorū ꝑcedētiū annullare: ⁊ ita argumētatio grāni q̄ cre-
dit arguere a ſimili non valet: cum nō ſit ſile de vno: ⁊ de alio.

Hoc nobis maxime ⁊c.
Exponit literam. Hec eſt ſcda auctas: que eſt beati Grego. in expo-
ſitiōe ezechielis. ¶ [Sine cauſa]. i. fruſtra quo ad
vitam eternā [reuocamus] ad memoriā ex iſta Grego. autho-
ritate videt magiſter gratianus tale argumentū facere. Pre
terita bona facta per nos nobis peccantibus nullā fiduciā no
bis preſtant. ergo videtur. ꝙ pnīa tranſacta peccatorū prece-
dentium cum reincidimus nullā nobis preſtet fiduciā: qd de
peccatis preteritis cōſecuti fuerimus remiſſionem: ⁊ per ꝯñs
ſequitur: ꝙ peccata dimiſſa redeant: ſed ratio iſta nō valet: nec
Cōtra Gratianum. ex dictis Grego. bene intellectis pōt capere fundamētum qm̄
licet bona per nos ſuperiori tpe facta vt inquit Grego. nō pre
ſtent nobis fiduciam: qm̄ ſi actu peccamus ſiue recidiuamus
eterne damnationis reatū incurrimus nihilominus fiduciā
nobis dant: ꝙ de preteritis conſecuti fuerimus remiſſionem.

O Pertuſo. Tertia authoritas eſt Grego. exponēs illud aggei pri-
Exponit literam. mo: ⁊ qui merces cōgregauit in ſacculū pertuſum.
Super hoc dicit Grego. ¶ [Mercedē]. i. premiū.
[ex bono opere]. ſ. in charitate facta [non aſpiciunt] id eſt nō
ponderant [qūo ex malo opere]. ſ. peccati mortalis [perdant]
ſ. vitā eternā: quā primo ꝑ bona operā meruerunt: ſed nec hoc
facit ad propoſitū grāni: qm̄ l3 dicat Greg. ꝙ vitā eternā quā
per iuſtitie cōplemētū operādo merueramus per formā culpe
amittamus: nō ſequitur propter hoc: ꝙ pctā dimiſſa redeant.

Si refugiētes. Quarta authoritas q̄ habet. ij. pet. ij. ſenſus
eſt. quādiu homo in cognitione manus dei per fidē
cū dilectione operante refugit coinquinationē mū
di: qua ꝑ peccatū peccator inquinat: ſi vero ruſus poſt emū-
dationē a pctis per baptiſmū aut pniam dimiſſis relabitur: ⁊
implicat pctis: ſunt hoīs illius peiora prioribus. qꝛ ꝑpter in-
gratitudinē qua ingratus de venia priorū peccatorū ſequenti
bus peccatis ſe implicat: grauat eius pena: l3 aūt iſta authori
tas videatur facere ſatis pro opinione illa: ꝙ peccata dimiſſa
redeant: nihilominus nō tm̄ facit: ſed tm̄ bene ꝓbat: ꝙ ſequen-
tia peccata propter ingratitudinem aliqua aggrauantur.

1 ☞ Penitentia eſt primum fundamentum.

Intermittētes. Quinta authoritas et eſt pauli ad hebre. vj.
Exponit literam. in ꝑncipio. ¶ [Intermittētes]. i. pretermittētes ea:
pertinēt ad incboationē doctrine xp̄iane: vult ꝓſequi alia al-
tiora [ſermonē incboationis xp̄i]. i. doctrine xp̄i: per quā xp̄s
incboat eſſe nobis: qd eſt per doctrinā fidei. ad ephe. iij. habi-
tare xp̄m per fidē in cordibus noſtris [feramur ad perfectio-
nem] vel doctrine eius ſm illud. j. Corin. xiij. qñ factꝰ ſum vir
euacuaui ea: que erant paruuli: vel ad perfectionē vite xp̄i: qꝛ
non ſemp ſtandū eſt in ſtatu incipientiū. ſed op3. ſ. tendere ad
ſtatū perfectorū. geñ. xvij. Ambula corā me: ⁊ eſto perfectus.
[Non ruſus]. i. ita firmiter ponamus: ꝙ non oporteat itera-
1 to ponere aīam [fundamētum pnīe.]† Inter autē alia: que po
nit apoſtolus xp̄i fundamēta primū dicit pnīam eſſe: ⁊ rō eſt
ſm ſanctū Tho. ſup epl̄am pauli: qꝛ in via gn̄ationis ⁊ cuiuſ- S. Thom.
cunq3 motus primus eſt receſſus a termino a quo: ⁊ poſt acceſ
ſus ad terminū ad quē. qꝛ autem pnīa eſt receſſus a termino a
quo: ſc3 a pctō dicit principiū ⁊ fundamētū in hac via. Nemo
em̄ ſm Augu. ſue volūtatis arbiter pōt nouā vitā incboare: Auguſt.
niſi peniteat eum preterite. vnde dñs in principio ſue predica
tionis dicit. pnīam agite. Matth. iiij. [pnīe dico ab operibus
mortuis] glo. i. de peccatis: vel de hoc qꝛ priora bona opera ir
rita fecerunt.

Dicens. Secūda pars: vbi ex predicto dicto apl̄i ar gumētatur a ſimili: ꝙ peccata dimiſſa per
ſequēs pctm̄ debeāt reuiuiſcere ſicut bona mortificata reuiui-
ſcunt per pniam: ſed errat credēdo: ꝙ ſit ſimile: opera mortua
dicunt dupliciter: vel pctā: que mortem inferunt aīe: vel bona
opera per ſequēs pctm̄ mortificata [hec] ſc3 bona reuiuiſcunt.
proprie tamē loquēdo mortua nō reuiuiſcūt: ſed mortificata.
Sed pro pleniori intelligentia huius partis. Querunt plura.
1 ¶ Primū eſt vtrum ſit verū qd hic dicitur. ꝙ opera bona in
charitate facta per ſequens peccatum mortificentur.
2 ¶ Scdm eſt vtrum ſit verum: qd dicitur. ꝙ talia opera morti
ficata per penitentiam viuificentur.
3 ¶ Tertium eſt vtrum opera bona prius in ſtatu peccati mor
talis facta per penitentiam etiam viuificentur.

1 **Ad primum.** Sic ꝓcedit.† Et videtur ꝙ opera in charitate facta ꝑ pctm̄ ſequens
non mortificentur. ¶ Primo ſic. qd nō eſt non poteſt mortifi- Primū ar.
cari. ſed opera q̄ in charitate facta fuerūt tranſeūt: ⁊ poſt pec-
catum ſequens nō ſunt. ergo nō poſſunt mortificari. ¶ Scdo Scdm ar.
ſic. pena non debet excedere culpam: ſed in aliquo qui multa
bona fecit ex maxima charitate pena culpam excederet: ſi per
vnū mortale peccatū paruū forte ex ſurreptiōe factum: omnia
bona preterita perderet. ergo nō videt: ꝙ pctm̄ ſequens mor-
tificet oīa bona in charitate facta. ¶ Tertio illud qd eſt mor- Tertiū ar.
tuum nō poteſt actū vite habere reſpectu alicuius. ſed opera
in charitate facta etiā poſt peccatū facientis actū vite habent
in alijs. vnde dr̄ apoca. ij. vnꝰ alteriꝰ coronā accipere. ergo pec
catū ſequēs bona precedētia nō mortificat. ¶ In oppoſitum Opponit ⁊ Rñdet.
eſt pn̄s litera. ¶ Rñdeo dicēdū ꝙ opera facta in charitate ꝑ
peccatū ſequens mortificant. Probat concluſio hec primo ex
illo ezechiel. xviij. Si auerterit iuſtus a iuſtitia ſua: oīm que
operatus eſt non recordabor amplius. ¶ Scdo ſic vita opera
tionū ex vita operantis pendet. ſed per peccatum mortale ille
qui prius opera fecerat in charitate mortificatur. ergo ⁊ opa
ab ipſa facta mortificant. ¶ Pro cuius concluſionis declara
tione eſt notandum: ꝙ ille proprie viuere apparet: qui ex ſe h3
aliquē modū: ⁊ inde vite noīe proprie ad illa oīa trahitur: que
ex ſe habēt operationē aliquā: ſine aliquo principio extra qui
intelligūt ſentiūt: vel mouent: vel appetūt: vel nutriunt: ⁊ in-
de eſt ꝙ nomē vite tranſumitur ad oīa: que habent operatio-
nem debitā: vel effectū: ⁊ illa que priuant hac dicūtur mortua
proprius aūt effectus humanorū operationū eſt: ꝙ per ea hō
ad vltimū finē humane vite perueniat. ſ. beatitudinē: ⁊ ideo il-
la opera hoīs proprie viua dicunt: que hoīem ad vitā eternā
perducere poſſunt. Illa aūt mortua: que h3 faciendi poteſta-
tem non habent. Illa aūt mortificata: que hāc poteſtatē ami-
ſerunt: cum prius eā habuerūt: ⁊ ideo opera bona ex charitate
facta in eo qui gratiā habet viua ſunt: in eo aūt qui gratia ca-
ret nō ex charitate facta mortua ſunt. opera aūt prius ex cha-
ritate facta in eo qui gratiā amittit ꝑ pctm̄ mortificata ſunt:
qꝛ pctm̄ ſequens impedit: ꝙ homo per illa opera nō poſſit ad
vitam introduci. ¶ His ſic declaratis dicendum eſt ad ratio Ad primū argum.
nes in oppoſitū. Ad primā cum dicitur ꝙ opera tranſeunt et
non ſunt reſpōdetur, ꝙ ſicut opera peccati tranſeunt actū: ſed
manēt reatu: ita opera in charitate facta: q̄uis actu trāſeant:
tamen manēt: quātum ad meritū: ⁊ ſm hoc poſſunt mortifica
ri. ¶ Ad ſcdam rñdetur, ꝙ per ingratitudinem meretur ho- Ad ſcdm.
mo accepta beneficia amittere: ⁊ ideo per quodcunq3 paruum
peccatū mortale quo homo deo ingratus de beneficijs perce-
ptis ſit: omnia bona precedentia perdit quātūcūq3 fuerint ad
fructum vite eterne: nec propter hoc pena culpam excedit.
¶ Ad tertiam reſpōdetur concedendo maiorem: accipiendo Ad tertiū.

vnum proprie: videlicet illud qd in ſe eſt mortuum non poteſt
reſpectu alterius actũ habere vite. Sed accipiẽdo viuum me-
taphorice nihil prohibet quod in ſe viuum eſt reſpectu vnius
eſſe viuum: ⁊ reſpectu alterius eſſe mortuũ. q2 reſpectu vnius
habet effectum ſuum: ſed reſpectu alterius nõ habet propter
indiſpoſitionem ipſius: ſicut oculis egris odioſa eſt lux: que
puris eſt amabilis.

2 **Ad ſecundum.** Sic pceditur. † Et videtur ꝙ
non verũ ꝙ talia opera mor-

Primũ ar.

tificata per pniam viuificentur. ¶ Primo ſic. dicit Hugo de
ſancto victore. Nemo debet in ſpe correctionis putare: q2 qd
ſemel amittitur ipſum amplius nõ recuperatur. ſed opera in
charitate facta ſunt per peccatũ amiſſa. ergo non poſſunt am

Scdm arg.

plius recuperari. ¶ Scdo ſic. quidquid potentia viuit per il-
lum modum quo potentia viuit habet eſſe. Sed opus mortifi
catum nullo modo habet eſſe tempore ſequentis pnie: ⁊ etiam
tempore mortalis peccati. qd eſt ante pniam. ergo nullo mo-

Tertiũ ar.

do viuificabitur. ¶ Tertio ſic. illud qd moritur non ſolum ca
dit a vita: ſed etiam a principio vite. quia principia vite corrũ
puntur: ſine quibus non eſt potentia ad vitã. Sed opera pre-
cedentia in charitate ſunt per ſequens peccatũ mortificata. er
go non manet in eis potentia ad vitam: ⁊ ſic non poſſunt ite-

Quartũ ar.

rũ viuificari. ¶ Quarto ſic. Impoſſibile eſt habitũ amiſſum

Opponit i cõtrarium.

illũ eũdem amplius recuperare. ergo a ſili impoſſibile eſt ope
ra bona mortificata ⁊ amiſſa recuperari: ⁊ viuificari. ¶ In op
poſitum eſt textus preſentis litere. ¶ Itẽ dicit Auguſtinus
pnia optima res eſt: que reuocat oẽs defectus ad perfectum.
ſed hoc non eſt niſi opera mortificata reſtituere ad vitam. er-

Reſpõdet.

go per penitẽtiam viuificantur. ¶ Reſpõdeo dicendũ ꝙ ope
ra bona in charitate facta mortificata per pniam viuificãtur.
hec concluſio eſt cõis oĩm theologorũ doctorũ. Pro cuius cõ-

S. Thom.

cluſionis declaratione notandũ eſt iuxta ſanctũ Tho. in. iiij.
di. xiiij. ꝙ opera in charitate facta (vt dictũ eſt) ⁊ ſi actu tranſ
eant: remanẽt tamẽ quantum ad meritũ in dei acceptatione: ⁊
ſm ꝙ ſic manent habẽt efficaciam quãtum in ipſis eſt inducẽ
di facientẽ ad vitã eternã: ⁊ ſic dicuntur viua manere: ſic ꝙ ha
bent effectũ in peccatore ⁊ ſi non habent: eſt per accidens pro-
pter peccatũ: qd facit peccatorẽ indiſpoſitũ ad percipiendum
effectum precedentiũ meritorũ: non autẽ ꝙ ab ipſis operibus
aliquid dematur: cum in ſuo fieri efficaciam obtinuerint pre-
dictã hoc ipſo: ꝙ ex charitate ſunt elicita: qd eis ſequẽs pecca
tũ non poteſt auferre. Et ideo remota indiſpoſitione a pecca-
tore per pniam opera illa precedentia effectũ ſuũ habere inci
piunt ⁊ ſm hoc viuificari dicũtur. ¶ Ad rationes in oppoſi-

Ad primũ argu.

tũ dicendũ eſt. Ad primã rñdet: ꝙ auctas hugonis intelligit
quãtũ ad bona omiſſa: que nunꝙ recuperant: q2 tẽpus amiſ-
ſum nunquã recuperatur: ⁊ ideo eius iactura grauiſſima: vt ſe

Seneca.

neca dicit: non aũt loquitur de bonis mortificatis. ¶ Ad ſecũ

Ad ſcdm.

dam reſpondet: ꝙ vt iam dictũ eſt ſicut de peccatis dicitur: ꝙ
tranſeant actu: ⁊ maneant reatu: ita bona opera facta lȝ trãſie
rint actu: remanẽt tamen merito in diuina acceptatione. dicit

Albertus.

enim dñs Albert. in. iiij. rñdendo huic rõni: ꝙ opus bonũ in
diuina acceptatione nunquã deſtruitur. quia ſemper eſt in pla
centia: ſiue ſemper eſt acceptum deo propter formam gratie:

Ad tertiũ.

in qua factum eſt. ¶ Ad tertiam reſpõdetur. ꝙ verum eſt aſ-
ſumptum de eo: qd moritur in ſe opera autẽ viua vt dicit ſan-

S. Thom.

ctus Tho. nõ mortificantur ita per ſequẽs peccatum: ꝙ mo-
riantur in ſe per accidens quo ad iſtum: ⁊ ideo remoto illo ac-

Ad quartũ Bonauen. Alexander de halis.

cidente viuificari dicuntur. ¶ Ad quartam reſpõdetur iuxta
dñm Bonauẽturã ⁊ magiſtrũ Alex. de halis: ꝙ aliud eſt recu
perare actũ ſimpliciter: ⁊ recuperare per viuificationem: ſicut
aliud recuperari ⁊ viuificari. recuperare enim reſpicit eſſe: vi-
uificare: ordinare. ⁊ quoniam quando aliquid deficit quãtum
ad eſſe: ſi iterum incipiat eſſe non eſt idem numero: ſed aliud ⁊
ideo habitus ſi corrumpatur idem nõ reparatur. ſed q2 poſſi-
bile eſt: ꝙ idem manens numero aliũ ⁊ alium ordinẽ habeat: ⁊
ſm hoc attẽditur mortificatio: ⁊ viuificatio in operibus. ideo
poſſibile eſt opus mortificatum viuificare manens idem. Et
ita ratio non procedit.

3 **Ad tertium** ſic proceditur. † Et vr̃ etiam ꝙ ope-
ra mortua. i. facta in ſtatu mortalis

Primũ ar.

pcti per pniam reuiuiſcunt. ¶ Primo ex textu pſentis capi.

Scdm ar.

¶ Scdo ſic. dicit adamãtius ſup Joſue. ſunt in ecclia ardẽtes
qdã: ⁊ acquieſcẽtes diuinis preceptis extra ⁊. j. ſed in cõuerſa-
tione propria de obſcenis vitijs inuoluti: nec oĩno deponẽtes
veterem hoĩem cũ actibus ſuis nihil adhibent emendationis
morũ ⁊ innouationis. iſtis ergo Chriſtus ſalutẽ concedit: ſed
quãdã inſanie notam non euaderet. Ex his colligitur: ꝙ bona
facta in mortali vel per ſe vel viuificationem ſequentẽ valeant

Tertiũ ar.

ad vitã. ¶ Tertio ſic. plus appropinquat charitatũ ⁊ gratie
bonum ex genere: ⁊ bonum virtutis moralis: quam bonũ na-

turale. ſed gratia ſequẽs per pniam reſtituta pficit naturalia.
ergo multofortius bona ex genere: vel ex circũſtãtia: aut etiã
actus virtutis acquiſite ſine charitate facta per penitentiam

Quartũ ar.

viuificantur: vt proſint ad vitam. ¶ Quarto ſic. ſi remouetur
cauſa remouet effectus. ſed cauſa quare illa opera non valent
ad vitam erat charitatis defectus ⁊ gratie. ergo cum penitẽ
tia charitatẽ ⁊ gratiam ⁊ omnes virtutes reſtituat: etiã ope-

Opponit i contrariũ.

ra bona ſine charitate facta viuificabit. ¶ In oppoſitum ar-
guitur ſic. In naturis a non viuo non generatur aliquod vi-
uum habens potentiam ad vitam. ergo in ſpiritualibus ſimi
liter erit: ſed homo ſine charitate non viuit ſpirituali vita. er-
go non poteſt facere aliquod opus ſpirituale viuum: nec ha-
bens potentiam ad vitam. ergo per cõſequens nec per ſequen

Rñdet.

tem penitentiam viuificabilem. ¶ Reſpondeo dicendum ſit
iſta concluſio ꝙ opera bona mortua cuiuſmodi dicuntur fa-
cta in peccato mortali per penitentiã ſequentem nõ viuifican-
tur. que cõcluſio probatur ſic. opera viuificabilia ſunt aliquo-
modo meritoria: quia ad minus in potentia. ſi ergo opera ex-
tra charitatem facta poſſent aliquo modo viuificari: aliquis
ſine charitate poſſet aliquo modo mereri vitam eternã quod
eſt falſum. ¶ Secundo ſic. habitus nõ format actum: niſi qui
ab eo procedit. ſed opera bona ſine charitate facta nunquã p-
ceſſerunt ab ea. ergo per charitatẽ ſiue gratiam per quam pe-
nitentia reſtituit predicta opera viuificari nõ poſſunt. ¶ Ad

Ad primũ arg.

rationes in oppoſitum dicendum eſt. Ad primam reſponde-
tur. ꝙ mortua in litera preſenti large loquendo dicuntur mor

Ad ſcdm.

tificata: ⁊ ita ratio non procedit. ¶ Ad ſecundã reſpondetur
ꝙ ſicut Iſidorus verba adamantij ibidem exponere videtur
per ſalutem intelligitur ſignum ſalutis: quod etiam peccato-
res in ſacramentis ſuſcipiunt. vel dicendum: ꝙ cõcedit eis ſa-

Albertus.

lutem in ſpe: non in re. Concordat Albertus in reſponſione ⁊

Ad tertiũ. S. Thom.

ita ratio non procedit. ¶ Ad tertiam reſpondetur negando
conſequẽtiam. ⁊ ratio eſt ſm ſanctũ Thomã: ⁊ Albertum ma
gnum. q2 non eſt ſimile de potentijs ⁊ habitibus: que manẽt in
anima: quos gratia ſuperueniẽs inuenit: ⁊ perficit: ⁊ aliud de
actibus qui nullo modo manẽt: ſed tranſeunt: nec habent po-

Ad quartũ.

tentiã ad vitam. ¶ Ad quartam reſpondetur negando cõſe-
quentiam. ⁊ ratio eſt. q2 cauſa quare opera ſunt mortua nõ eſt
defectus gratie ſiue charitatis: ſed q2 a charitate non ſunt eli
cita: ⁊ ideo cum cauſa mortis ab eis nõ tollatur per peniten-
tiam: q2 non poteſt tollere penitẽtiam: quoniã extra charita-
tem opera illa fuerunt facta. Manifeſtum eſt: quod penitẽtia

Exponit literam. Cõtra gratianum.

non poſſit illa viuificare. Lege. ¶ [Etiã illa que peccatis in-
ueniuntur admiſta] hic non videtur dicere verum gratianus
ſi intelligat ꝙ etiam bona facta cum admiſtione peccatorum
mortalium per ſequentem penitentiam reuiuiſcant ad vitam
eternam [vnde Auguſtinus] confirmat authoritatibus ſan-
ctorum: que dixerat videlicet ꝙ opera bona mortificata per
penitentiam reuiuiſcant. Prima authoritas eſt illa Auguſt.
ſuperius diſtin. iij. poſita que intelligitur pium eſt credere. ſe-
cunda eſt Hiero. in eodem loco nõ eſt iniuſtus deus. tertia eſt
apoſtoli. ad hebre. vj. xi. ⁊. xij.

Porro. Hec eſt tertia pars vbi inducit ad hanc con
cluſionem: ſcȝ ꝙ bona mortificata reuiuiſcũt
eandem authoritatem ezechiel. prophe porro tenetur copu-
latiue vt dicit gloſ. non aduerſatiue: quaſi pro ⁊ in iuſtitia ſua
quam operatus eſt viuet: quia opera iuſtitie que fecit prius in
charitate conſtitutus viuificata per penitentiam reputabun
tur ſibi ad meritum vite eterne.

1 ☞ Vlulatus quare dicatur cantus idolatrie.
2 Deus erudiuit filios Iſrael pre cunctis gentibus.

Filijs quoqȝ. Quarta pars: vbi vult pbare: ꝙ
peccata dimiſſa redeant exemplo
filiorũ Iſrael: in quibus dominus improperat peccata paren
tum: que tamen fuerant eis dimiſſa: et dicit illa rexiſſe in eis
propter quod predicit eis: ꝙ eorum principes gladio corruẽt
filijs Iſrael: de quorum captiuitate per aſſyrios habetur. iiij.

Exponit literam.

reg. xxiiij. [veteris idolatrie] ſcilicet quando adorauerũt vi-
tulum conflatilem: quod peccatum dimiſit deus filijs Iſrael
ad preces Moyſi dñm deprecãtis exo. xxij. ⁊ dicitur veterem
idolatriam quia tunc leguntur filij Iſrael primo idolatraſſe:
⁊ poſt illam leguntur multoties idolatraſſe: ſicut patet ex di-
uerſis locis veteris teſtamenti [ve] id eſt eterna damnatio eis
erit: qui receſſerunt a me idola colendo ⁊ alia peccata commit
tendo [vaſtabuntur ab hoſtibus ⁊ in captiuitatem ducentur]
Hiere. vj. iniquitas ⁊ vaſtitas audiet in ea. [preuaricati ſunt
in me] audiendo idola: ⁊ tranſgrediendo preceptum meum:
quo dixi eis non facietis deos alienos vobis [redemi] de ſer-
uitute egyptiaca. exo. xv. dux fuiſti populo tuo quem rede-
miſti

miſti [mendacia dicentes] exo. xxij. iſti ſunt dij tui Iſrael: qui
eduxerunt te de terra egypti. [Et nõ clamauerunt] deuote ex
corde eorum orando ⁊ ſpem ponẽdo in Deum: [ſed vlulabãt]
1 idolis cantantes † cantum idolatrie vlulatum vocat q2 amiſ-
ſo rationabili ſenſu lupis ⁊ canib9 ſimiles ſunt [in cubilibus
ſuis] more beſtiali luxuriãtes. Joel. j. vlulate omnes qui bibi-
tis vinum: in quo eſt luxuria. vnde Hieronymus in prologo

Hierony.

ſuper hoc dicit. Et non clamauerunt ad Deum in corde ſuo:
ſed idolatrie fornicationibus volutabantur: ſic demoniorum
cultum ſequitur libido: ⁊ luxuria. vnde qui colebant demonia
conſequẽter inſtar porcorum in ceno libidinum verſabantur:
⁊ pulchre cantica idolis ſeruientiũ non carmina in Deum ſed
vlulatum appellat [ruminabant] non ſicut homines comede-
runt: ſed quaſi iumẽta ruminarunt. i. abundantiam rerũ quã
habebant ſepius ad voluptatem vcȝ ad fauces reuocabãt: vt
in delectabilibus paſcerentur: nihil enim quã cibos ⁊ luxuriã
2 querentes. Ideo ſequitur [receſſerunt a me. Erudiui] † deus
enim pre cunctis gentibus erudiuit filios Iſrael primo per
Abraham dãdo ſignaculum circũciſionis: deinde per Moy-
ſem dãdo legẽ exod. xxiiij. deinde per prophetas: in quo deus
miſericors patet eccle. xviij. qui miſericordiam habet: docet: ⁊
erudit: ſicut paſtor gregem. ſed ipſi ſtulti ⁊ inſipiẽtes corde ſa-
pientiam ⁊ diſciplinã deſpexerunt. prouer. j. deſpexiſtis omne
conſilium meum. [confortaui brachia eorum] in bellis: dando
eis robur ⁊ fortitudinẽ: ſicut patet in multis prelijs ſicut con-
tra quinqȝ reges amorreorum: ⁊ multos alios vt tempore Jo
ſue: ⁊ alijs temporibus de quibus hiſtoria veteris teſtamenti
plena eſt. [⁊ in me] qui tanta eis feci [cogitauerunt mala] que
non potuerunt ſtabilire: ſiue explere: cum enim mihi non poſ-
ſent nocere cogitatione ſola meã potentiã ad idola tranſtule-
runt dicentes. hi ſunt dij tui Iſrael exo. xxxij. de qbus in pſ.
lxxij. Cogitauerunt ⁊ locuti ſunt neqtiã: iniquitatẽ in excelſo
locuti ſunt: poſuerũt in celũ os ſuũ: ⁊ lingua eorũ tranſiuit in
terrã. [Reuerſi aũt] ad priſtinũ ſtatũ. ſcilicet ad id qd fuerant
antequam vocaret eõs per Abraham: ⁊ Moyſem: ⁊ alios: [⁊
abſqȝ iugo] legis ⁊ freno timoris dei ferentur in precipitia [fa

Hierony.

cti ſunt quaſi arcus doloſus] vt dicit Hieronymus eſt atqȝ p-
uerſus qui percutit dirigentem ⁊ vulnerat dominum ſuũ. er-
go filij Iſrael quos dominus deus contra aduerſarios teten
derat: contra dominũ vertũtur ſagittas blaſphemiarum cõ-
tra eum mittentes: ⁊ ideo [principes eorum] qui infelicem po-
pulum deceperunt [primo ipſi cadent gladio] ſcilicet tempo-
rali: ⁊ ſpirituali: ⁊ propter furorẽ lingue ſue quo vitulos au-
reos appellare deos auſi ſunt: vt hoc facerẽt in terra promiſ-
ſionis: quod in egypto didicerant ⁊c.

Antiqua. Eſt quinta pars principalis: vbi magi-
ſter gratianus allegat pro illa parte: qd
peccata dimiſſa redeant dicens. ꝙ dominus non punit pecca-
ta parentum in filijs: ſed propria peccata filiorum que commi

Exponit literam.

ſerunt imitãdo patres ſuos. ¶ [Antiqua] primo ſummatim
interpretatur verba oſee: deinde obijcit gratianus per verba
eiuſdem prophete: qui videtur contrarium dicere oſee. vij. cũ
dicit. ne forte dicant omnem malitiam preteritam [⁊ antequã
adinuentiones] id eſt peccata ſiue malitie ab eis inuente [corã
facie mea]. q. d. nõ ſunt veriti faciem meam. Inducit cõſequẽ-
ter ad idẽ Hieronymũ ſuper dictam literam oſee. [Ne forte]
apertiſſime exponere verba prophete. [Heretici] ſunt verba
ipſius Hierony. ſuper eundem locum prophete [propter vete
ra] ſcilicet peccata patrum ſuorũ antiquis operibus patrũ: ⁊
cum ſe celare putant: hoc reſpicit illud verbum prophete corã
facie mea. non ergo credant ſuarũ culparũ nequitiã latere deũ
qm̃ deus ſcit cogitationes hoĩm pſ. xiiij. ⁊ pſ. xxxiij. vultus
autem dñi ſuper facientes mala [Gelaſius] Inducit authori-
tatem gelaſij ad idem qui ait [diuina clementia ⁊c.] planũ eſt.

Sed his authoritatibus ⁊c.

Sexta authoritas pars principalis in qua videtur cõcludere
licet male: ꝙ peccata dimiſſa per penitentiam redeant quantũ
ad ſupplicium: ⁊ reſpõdet authoritatibus: que dicere videtur
contrariũ dicens. Sed his authoritatibus ſcȝ proxime poſi-
tis ab illo. §. antiqua. ⁊ illis ſuperiorib9. ſ. in caplo. qui recedit
a xpo. quod eſt proſperi [expiati]. ſ. baptiſmũ quia eorum cul-
pam ſequuntur: ⁊ ſic ille authoritates vere oſtendunt: ꝙ pecca
ta dimiſſa redeant. verum dicit ſoluendo: ſed non dicit verum
vlterius inferendo: cum ait ſic ⁊ bona gratianus arguit ꝙ ſi-
cut bona per culpam mortificata per penitẽtiam reuiuiſcunt
⁊ proſunt ad premium: ita mala per penitentiam dimiſſa per
ſequentem culpam reuiuiſcunt ad ſuppliciũ. ſed iſta ratio nul

Cõtra gratianum.

la eſt: ſicut ſuperius diximus in diſputatione articulorũ ⁊ di-
ctis beati Thome. Preterea non eſt ſimile: quia deus pronior
eſt ad miſerendum: quam ad puniendum. Miſericordia enim
eius ſuperexaltat iudicium: ⁊ miſerationes eius ſuper omnia
opera eius. vnde dominus per miſericordiam ſuam opera fa-
cta in charitate per ſequens peccatũ mortificata non omnino
delet: ſed in miſericordia ſue clementie ſic ſeruat: ꝙ quãuis du
rante peccato non proſunt ad premium poſt deletionem ta-
men peccati proſunt. ⁊ ſequentibus adiuuantur bonis operi-
bus: non ſic autem de peccatis eſt: que per penitentiã omnino
deleuit: ⁊ ſic texit: ꝙ omnino non imputentur amplius: vnde
iuſtus ⁊ largus dñs dicitur: qui non repetit quod cõdonauit.
Ex quibus patet ꝙ gratianus in hac parte nõ bonam ſniam

Exponit literam.

cõplexus ſit. Litera. ¶ [Tale eſt]. i. ita debet intelligi illud.
Sicut ergo bona. Iſta eſt ſua mala cõſequentia. vt diximus:
nec exempla inducta faciunt pro ſententia ſua. non ergo pri-
ma. de. pſ. xxxvij. plage per baptiſma ſanate. qm̃ hoc non di-
cit. quia originale nec peccata actualia per baptiſmum deleta
redeant. ſed ꝙ reliquie in nobis derelicte tam ex peccato origi
nali ſicut eſt fomes: ⁊ repugnãtia carnis ad ſpiritum: ⁊ quam
alij defectus ex peccatis actualibus derelicti: quia non queli-
bet penitẽtia tollit omnes reliquias peccati actualis: que hic
dicuntur plage: cum aſſumunt hic aliquem vigorem: quando
iterum ad peccata redimus dicuntur putrere. vnde glo. ordi-
naria magiſtri ſuper pſalmum predictum ita dicit cicatrices
mee. i. plage peccatorum per baptiſmũ ſanate putruerũt: cum
iam peccato iterũ conſentitur. ⁊ corrupte ſunt: dum ad actum
perducitur. ⁊ hoc totum a facie inſipiẽtie mee. i. per ſtultitiam
meam: q2 non ſum vſus viribus in baptiſmo: ſcilicet receptis
qd mihi non deo deputo. hec gloſ. Preterea nec facit ad pro-
poſitũ qd ↄſequẽter inducit qd dicendũ confitetur peccatum
originale: q2 non capitur confeſſio proprie: tum q2 tẽpore pro-
phete confeſſio ſacramentalis non eſſet inſtituta: tum quia de
peccato originali cum non ſit voluntate noſtra inductum ſed
ex vitioſa nature origine contractum: nec proprie eſt contri-
tio nec confeſſio. vnde gloſſator qui hic dicit: quod credit con-
tritionem exigi ad deletionem originalis peccati: non bene di
cit: ſicut nec in multis alijs: que tangunt theologiam. Capi-
tur ergo confeſſio pro aſſertione [confitetur] id eſt fatetur ſi-
ue aſſerit ſe in originali peccato conceptum. de hoc modo con-
feſſionis habetur ro. x. Corde creditur ad iuſtitiam: oris con-
feſſio ſit ad ſalutem.

¶ Diſtinctio. v.

2 ☞ Circũſtantiarũ triplex eſt genus. Et quintuplex. nu. 4.
3 Eſſe eſt duplex.
6 Accipiens clam. rem alienam in loco ſacro incurrit excom-
municationem.
10 Circũſtantie trahẽtes in aliam ſpeciem ſiue genus ſunt de ne
ceſſitate ſalutis confitende.
Et quid de aggrauantibus. nu. 11.
12 Vtilitates tres ſequuntur ex confeſſione circunſtantiarum.
13 Circunſtantie alleuiantes non ſunt confitende.
Niſi in duobus caſibus. nu. 15.
14 Quantitas peccati eſt duplex.
16 Penitentia eſt iniungenda ſecundum qualitatem criminis.

In penitẽtia. Hic in
cipit di
ſtinctio quinta: in qua magiſter
gratianus principaliter duo tra-
ctat. Primo que in penitentia
penitente veniunt vtiliter conſi-
deranda. Secundo de his a qui-
bus verus penitens abſtinere de-
bet. Verum tota diſtinctio par-
ticularius diuidi poteſt: videlicet

Diuiſio.

in ſeptem partes. In prima oſtendit: qd peccator debet men-
te conſiderare circũſtantias in contritione: que poterunt ag-
grauare notabiliter peccatũ ſuũ: ⁊ etiã exprimere in confeſſio
ne. In ſcda ponit mala que incurrit homo ex peccato propter
que merito debet dolere de peccato. In tertia hortatur eum
ꝙ omnia confiteatur ſacerdoti: ⁊ faciat pro vita anime recipiẽ
da qd faceret pro vita corporis defendenda. In quarta deſi-
gnat quedam de impedimentis penitẽtie: a quibus vere peni
tens debet timere. In quinta hortatur ad faciendum dignos
fructus bonorum operum. In ſexta etiam deſignat alia im-
pedimenta penitentie: videlicet negotiationes et militiam: a
quibus abſtinere exhortatur penitentem. In ſeptima occaſio
ne horũ introducit que ſit falſa ⁊ vera penitentia. ſecunda ibi:
dolendum. tertia ibi: ponat ſe omnino. quarta ibi: cohibeat ſe.
qnta ibi: querat fructus. ſexta ibi: qualitas lucri. ſeptima ibi
falſam penitentiam. Pro pleniori intelligentia huius prime

partis huius diſtinctionis veniunt quinq; diſputanda.
1 ¶ Primum eſt vtrum circunſtantie aggrauent peccatum.
5 ¶ Secūdum vtrum circunſtantie poſite in litera conuenienter ponantur.
7 ¶ Tertium vtrum circunſtantie peccatorum ſufficienter enumerentur ſiue aſſignentur in litera.
8 ¶ Quartum vtrum circunſtantie omnes poſite in litera: neceſſario reuoluende veniant in contritione.
9 ¶ Quintum eſt vtrum omnes circunſtantie ſint in confeſſione exprimende.
¶ De queſtionibus autē quas hic monet gloſ. videlicet quādo orationis confeſſio fuit inſtituta. Et vtrum ſit neceſſaria vel non: ⁊ cui ſit facienda: ⁊ quando ſuperius circa primam diſtinctionem tractauimus.

1 **Ad primum.** Sic proceditur.† Et videt ꝙ circunſtantie pctm̄ non aggrauant.

Primū ar. ¶ Primo ſic. nihil augeꝛ niſi ex ſuo ſimili. vnde intenſio qualitatis quātitatem corporalem nō negat: ſed additio alterius corporis: ſed circunſtantie non ſunt peccata: ſed ſunt quedam peccati accidentia. ergo peccatum nō aggrauāt. Scdm arg. ¶ Secundo ſic. tota ratio mali in peccato eſt ex auerſione: non aūt ex parte conuerſionis. ergo non aggrauant malitiam peccati. Tertiū ar. ¶ Tertio priuationes nō intenduntur: ſed malum priuatio quedam eſt boni vt Auguſtinus dicit. ergo malitia peccati per circūſtantias intendi non poteſt. Opponit ī cōtrarium. ¶ In oppoſitū eſt litera preſentis capituli. quoniā ſi peccatū non aggrauarent: nec exprimēde eſſent in confeſſione. Reſpōdet. ¶ Rūdeo dicendum. ꝙ in confeſſione circūſtantie qnq; aggrauant pctm̄: imo qnq; immutāt in aliā ſpeciem. Prima cō cluſio. Probaꝛ iſta cōcluſio. primo ſic. Ex quibus cauſatur vnūquodq; ex eiſdem augeri poteſt. ſed ex circūſtantijs inordinatis fit pctm̄ inquātū per defectū circūſtantie modus virtutis corrumpiꝛ. ergo circūſtantie aggrauant pctm̄. ¶ Scdo rhetores ex circūſtātijs trahūt argumēta ad accuſandum: vel excuſandū: laudandū: vel vituperandum: ſed accuſatio: vel excuſatio: laus: vel vituperiū: ſūt de bono vel malo: aut minus bono: aut minus malo. ergo circunſtantie augent actus bonitatem vel malitiā. Auguſt. ¶ Tertio ſicut dicit Auguſti. in. vj. de trinitate. in his que non mole magna ſunt: idem eſt eſſe malus quod melius in bonis: ⁊ ſimiliter in malis idē eſt eſſe malus: quod peius. ſed malitia in actu peccati ex hoc eſt: quod deficit a debita proportione ad finem: ad quem proportionatus redditur per debitam commenſurationem circunſtantiarū. ergo defectus debite circūſtantie malitiam in actu cauſat. Et quia per vnam circunſtantiam deficientem vel appoſitam magis elongatur vel minus a debita proportione ad finem: ſequitur ꝙ circunſtantia facit actū magis malum vel minus ⁊ ſm hoc dicitur aggrauare peccatum. Scda concluſio. ¶ Secunda concluſio. Alique circūſtantie intantū grauant actū peccati: ꝙ illum mutant in aliam ſpeciem peccati. Pro cuius ꝯcluſionis declaratione eſt notandū vt ponit dn̄s Durādus in. iiij. ⁊ ſatis aperte colligi
Durādus. S. Thom̄. 2 tur ex ſancto Thoma† ꝙ triplex eſt genus circūſtantiarum. quedam ſunt que ſm ſe important conuenientiā vel diſconuenientiā ad rectā rationē: ſicut ꝙ res aliena accipiaꝛ de volūtate dn̄i: vel preter eius voluntatē. prima enim circunſtantia cōueniēs eſt rationi: ſed alia a ratione diſcordat: ſimiliter ꝙ res accepta preter voluntatē domini accipiatur in ſacro loco directe eſt cōtra rationem: propter reuerentiam ſacri loci. ¶ Alie ſunt circūſtantie que de ſe nō important aliquā inconuenientiam: vel diſconuenientiā ad rectam rationē: important tamē ſuppoſito quodam alio: ſicut accipere rem alienam in quantitate magna vel parua: nō diſcordant a recta ratione: ſuppoſito tamen: qđ indebite accipiatur puta furto: vel rapina: maiorem diſcōuenientiā includit acceptio rei aliene in magna quātitate: quā in parua. ſed non in alienam ſpeciē mutat. ¶ Alie vero circunſtantie ſunt: que nec de ſe: nec quocūq; alio ſuppoſito includunt diſconuenientiam ad rectam rationē: nec incluſam nutriunt: nec augent: ſicut ꝙ res aliena accipiatur cū manu dextra: vel ſiniſtra. His ſuppoſitis ſiue notatis patet concluſio videlicet quod alique circunſtantie trahāt peccatum in aliquam ſpeciem: vnde circunſtantie primi generis ponunt in actu ratione peccati: ⁊ ſecundum multitudinem earū eſt in eodem actu multitudo peccatorum ſicut in acceptione rei aliene ponit ſpecies peccati: quod accipiatur clam: vel per violentiā: ⁊ primo modo eſt furtum: ſecūdo modo raptura: ſi accipiatur furtum vel furta de loco ſacro non ſolum eſt furtum: vel raptura: ſed etiam ſacrilegium. ⁊ ſic ſunt plura peccata: et non vnum. Cuius ratio eſt quia vbicunq; in actu vno ſunt plures defectus vel deformitates: quarum vna non eſt per ſe determinatiua alterius: ibi ſunt plura peccata: ſed in re furtiue accepta vel violenter in loco ſacro ſunt plures deformitates: quarum vna nō eſt determinatiua alterius. ergo ibi ſunt plura peccata. maior patet. quia formalis ratio peccati conſiſtit in hoc: quod non conformatur recte rationi. Et talis deformitas vocatur defectus: vel deformitas actus moralis minor qꝛ in furtiua acceptione rei aliene de ſacro loco eſt duplex deformitas: vna qua accipitur res aliena preter voluntatem domini: altera irreuerentia ſacri loci: qui habet immunitatem: nec vna illarum eſt per ſe determinatiua alterius. quia poteſt fieri furtum ſiue irreuerentia loco ſacro vel furto: propter quod in ſacrilegio non videtur eſſe vnum peccatū tātum: ſed duo: et idem intelligendum eſt in omnibus alijs peccatis: quando in actu vno ſunt plures circunſtantie male: quarū vna nō eſt determinatiua alterius. Et ſic patet qualiter circūſtantie primi generis ſe habēt ad actū peccati. Opponit ī contrariū. ¶ Sed cōtra hoc diceret aliquis. ꝙ ſpecies rei non poteſt variari: niſi per illa que ſunt intrinſeca rei. ſed circunſtantie non ſunt intrinſece actui: quo ad eſſentiam actus: nec limitant eius ſpeciem quo ad eſſe nature ergo non mutant vel addunt ſpeciem. Rūdet. Durādus. ¶ Reſpondetur ſcdm Durandum: ꝙ circunſtantie non ſunt intrinſece actui ſimpliciter: ſunt tamen intrinſece actui quo ad bonitatem: vel malitiam moralem ⁊ ideo hanc mutare poſſunt vel nouam addere priore ſpecie non mutata. Bonauen. Ad idem eſt dominus Bonauen. qui reſpondens ad hoc argumētū illud quod dat ſpeciem eſt eſſentiale intrinſecum: circūſtantie autem ſunt extrinſece ⁊ accidentales variabiles. ergo circunſtantie nō poſſunt dare vel
3 mutare ſpeciem. Reſpondet ſic† ꝙ duplex eſt eſſe: ſcilicet eſſe nature: ⁊ eſſe moris. ⁊ aliud eſt accidentale ſm eſſe nature: qđ tamen non eſt accidentale ſm eſſe moris. ⁊ quāuis circunſtantie ſint accidentales actui ſecundū eſſe nature: tamen eſſentiales ſunt ſcdm laudem vel vituperium: que laus venit ex parte moris vel eius contrarium. Et ſi tu obijcias: ꝙ non debēt dici circūſtantie. dicēdum eſt. ꝙ aliqua eſt circūſtantia reſpectu eſſe naturalis: que nō eſt circūſtantia reſpectu peccati. ſed forma vtpote furti accipere rem nō ſuam inuito domino. aliquādo circunſtantia eſt reſpectu actiue: quantum ad eſſe nature: ⁊ inquātum peccatum. quia ſine ea nihilominus poteſt eſſe peccatum: ſicut accipere rem alienam: vel ſacram de loco ſacro: ⁊ ita eſt circunſtantia et forma: circunſtantia reſpectu peccati furti: quia ſine ea poterat eſſe furtum: ſed forma reſpectu ſacrilegij. ¶ De circūſtantijs autem. ij. generis que non importāt de ſe conuenientiam aut diſconuenientiam ad rectam rationem. Tertia cōcluſio. Ponitur tertia concluſio. quod tales circūſtantie nō ponunt in actu nouam ſpeciem: ſed in eadem ſpecie augent culpam: vel minuunt: ſicut in exemplo de acceptione rei aliene in magna quantitate: vel in parua. patet concluſio ex ipſis terminis. quia quod nō importat de ſe deformitatem: ſed nupertatem: auget vel minuit: non ponit ſpeciē peccati: ſed poſita auget: vel minuit: ſed deformitas huius generis eſt huiuſmodi vt patet ex precedentibus. ergo ⁊c. Quarta cō cluſio. ¶ Quarta concluſio. Circunſtantie tertij generis non ponūt in actu ſpeciē peccati: nec poſitam augent: nec minuunt. patet ꝯcluſio: qꝛ nullā drām habent ad rectam rationē ſm bonū: vel malum: nec ſm ſe: vt ponāt nouam ſpeciem peccati: vt circūſtantie primi generis: nec alio ſuppoſito: vt ponant augmentum in culpa: vel detrimentum: nec circunſtātie ſecūdi generis: vt patet per exemplū poſitum de acceptione rei aliene: cum manu dextra. vel ſiniſtra. Quinta cō cluſio. S. Thom̄. ¶ Quinta concluſio. Alique circunſtantie aggrauāt in infinitum. Iſta cōcluſio declaratur ſic iuxta ſanctū Tho. in. iiij. qui ait. quod quādo circūſtātia mutat ſpeciem: poteſt in infinitum aggrauare. ſed nō ſemper hoc facit: quia quādo ex deformitate ſpeciali quam circūſtātia addit habet directe oppoſitionem ad charitatem: quod oſtēditur ex hoc: quod eſt directe cōtra preceptum: cuius finis eſt charitas: tūc in infinitum grauitatem addit. ſ. peccati mortalis: quādo autem illa deformitas nō directe habet oppoſitionem ad legem dei: vt ſit cōtra eam: ſed preter eam: nō aggrauat in infinitum ſiue ſit veniale cui additur: ſiue mortale: ſicut ad actum gule qui eſt prepropere addit hec circūſtātia lente laute ſpecialem deformitatem: que etiam ex ſe peccatum poteſt facere. ſed non eſt directe cōtra legem: ⁊ ideo nō aggrauat in infinitum: ſed ſi actui veniale puta laute: ⁊ ſtudioſe reparationi additur ebrietas nota
4 bilis talis circūſtātia diceretur aggrauare in infinitū.† Poſſumus ex predictis iuxta dominū Petrum de palude elicere quinq; genera circūſtātiarum. Petrus de palude. Primū eſt earum: que nec alleuiant nec grauāt: ſicut accipere alienum manu dextra: ſiue ſiniſtra aut de mane: aut de ſero. Scdm eſt earū que alleuiāt: vt facere malum bona intētione vel ex ignorātia. Tertium eſt earum: que grauāt: ſed nō mutant. vt furari multum. Quartum eſt earum: que grauant ⁊ mutant: ſed nō in infinitum: vt quando vnum quod eſſet veniale vel primum mortale: ⁊ ſecūdum veniale: vt in ſpeciebus gule. Quintum eſt earum: que grauāt: ⁊ in infinitū: vt cum veniali additur mortale. ¶ Jam ad ratio

Ad primū arg. nes in oppoſitū dicendū eſt. Ad primā reſpondetur: ꝙ ratio illa procedit in his: in quibus augmentum fit per additionem: non autem in quibus fit per intenſionem. Nam ſicut non oportet ꝙ albedini addatur albedo ad hoc ꝙ aliquid fiat magis album: vt dicitur. iiij. phy. ſimiliter non oportet: ꝙ peccatum addaꝛ peccato ad hoc ꝙ fiat magis peccatū. Ad ſcdm. ¶ Ad ſcdam reſpondeꝛ: ꝙ ex hoc ꝙ ex inordinata conuerſione ad cōmutabile bonū redditur actus improportionatus ad conuerſionem ad finē: ideo fundamentum auerſionis eſt conuerſio in peccato: ⁊ propter hoc circunſtantie que ex parte cōuerſionis tenent ſe poſſunt peccati malitiam augere. Ad tertiū. ¶ Ad tertiam reſpondetur ꝙ licet priuationes non intendantur ex ſeipſis: intendi tamē poſſunt qnq; ex cauſis ſuis: ſicut cecitas per elongationem ab actu videndi: ⁊ ſimiliter ex inordinata conuerſione malitia in actu intenditur.

5 **Ad ſecundum.** Sic pceditur.† Et videtur ꝙ circunſtantie poſite in litera nō cōuenienter ponanꝛ.

Primū argumētum. Et primo vꝛ: ꝙ qualitas criminis nō debuit poni circūſtantia. qꝛ aut intelligitur de qualitate eſſentiali: que dat ſpeciem vitio: aut accidentali. ſi primo modo tūc nō eſt circūſtantia. Si ſecūdo modo tunc queratur que ſit illa qualitas. ſi dicatur quod ſit modus. Cōtra modus ille qui eſt mortalis peccati eſt vnus: qꝛ eſt ex contemptu precepti: ⁊ libidine commutabilis boni: ſed cōſtat quod nō eſt vna qualitas omnium peccatorum: ergo modus ille non eſt qualitas criminis. Scdm ar. ¶ Secūdo de loco ſic. locus non grauat peccatū: niſi ſit ſacer: ⁊ tunc fit ſacrilegium hoc eſt aliud genus peccati. ergo locus non manet circunſtantia ſimpliciter: ſed etiā dat deformitatem ſpeciei vitij. Tertiū ar. ¶ Tertio de perſeuerantia nihil addit ſuper actū peccati niſi continuitatem. cōtinuitas autē non dicit aliquid in actu: ſꝫ potius in agēte: ꝙ maneat in vitio. ergo nō videtur circūſtantia peccati. Quartum argumētū. ¶ Quarto de varietate perſone ⁊c. dignitas perſone inquātum hmōi nō auget meritū: nō enim dicimus ꝙ epſ plus meretur orādo ceteris paribꝰ: ꝙ̄ non epſ ergo videꝛ ꝙ nec aggrauat. Quintū ar. ¶ Quinto de tētatione ſic. impugnatio vel tētatio precedens quādoq; non eſt in poteſtate noſtra: quādo ſcilicet tētatio eſt ab hoſte: ſed circūſtantie cū ſint cōditione actus moralis ſunt in poteſtate noſtra: vt videtur. ergo non debuit poni inter circunſtantias quanta tentatione aliquis ceciderit. Sextū arg. ¶ Sexto pena conſeqnēs peccatum non eſt circūſtantia peccati ſed amiſſio virtutum eſt pena dāni ex peccato conſequentis. ergo non debet poni inter circunſtantias. Opponit ⁊ Reſpōdet. S. Thom̄. ¶ In oppoſitū eſt authoritas beati Auguſt. in litera. ¶ Reſpōdeo ꝙ cōuenienter circūſtantie ſunt poſite ab Augu. in litera. Probatur iſta cōcluſio iuxta ſanctum Tho. in. iiij. diſt. xxvj. intentū beati Auguſtini in libro ſuo de penitētia fuit numerare circūſtantias ſm ꝙ a penitente ſunt conſiderāde: qui de peccatis dolere debet: ⁊ ideo nominat illa que precipue ad dolorem de peccato inducere poſſunt. hec autem ſunt duo. ſcꝫ priuatio boni: ⁊ quantum ad hoc dicit. qꝛ ſe virtute priuauit: ⁊ poſitio mali: qđ quidē aggrauatur per accidēs inquātum tollitur occaſio excuſationis: ⁊ ſic debet dolere ſi nulla tentatione aut modica preuētus peccauit: vel per ſe ex aliqua circūſtātia addente deformitatem ad actum: ⁊ ſic quantum ad perſonam agētis conſiderare docet ſtatum peccantis: ⁊ beneficium plus a deo acceptum quātum ad omnes docet cōſiderare quo tempore: ⁊ quādo peccauit: docet etiam conſiderare circa quid: in hoc quod dicit ſecūdum modum neceſſitatis quomodo in hoc quod dicit ⁊ modum ſui operis: ⁊ locum in hoc ꝙ dicit: ſi in loco ſacro: ⁊ ita patet cōuenientia ſingularum circūſtantiarum. Ad primū argumētū. Albertus magnus. ¶ Ad rationes in oppoſitū dicēdum. Ad primā reſpōdetur iuxta Albertū magnū: ꝙ qualitas intelligitur qualitas eſſentialis que cōſtituit ſpeciem ipſius diſtat enī vitium a vitio ex quātitate quā affert ſpecifica differētia: per quē modum dicimus vnū vitium in ſpecie eſſe maius: ⁊ alterū minus. vt adulterium quā furtum. Et cum arguitur ꝯtra ꝙ tunc nō eſſet circunſtantia. Rūdetur negādo cōſequentiā. qm̄ vt ſuperius in S. Thom̄ precedenti articulo dictum eſt. ⁊ hoc idem dicit ſanctus Tho. idem poteſt eſſe reſpectu eiuſdem actus circūſtantia ⁊ forma: etiam eſſentialis. circūſtantia quidem quo ad eſſe nature: ⁊ forma eſſentialis quo ad eſſe moris: vel vt dicit magiſter Alexander de halis poteſt eſſe reſpectu actus peccati circūſtātia inquātum eſt peccatum: ⁊ eſſentialis inquātum eſt quantum. id eſt vt dicit Albertus inquātum addit quātitatem turpitudinis. Alexander de halis. Albertus. Ad ſcdm. Albertus. ¶ Ad ſecūdam reſpōdetur primo ſecundum Albertum ꝙ locus ſacer inquātum huiuſmodi nō trahit in aliud genus
6 niſi adueniat alius actus violans locum. † vnde iuris periti dicunt: quod clam accipiens rem alienam in loco ſacro incurrit excommunicationem: quam fecit epiſcopus cōſecrans in violatores loci: ſed illam incurrit accipiens in loco ſacro violenter: eo quod alio actu quā contractione rei aliene ledit immunitatem loci: ⁊ ſic patet: quod ſi nihil additur actui: locus ſacer non eſt locus trahens in aliud genus peccati: ſed circunſtantia aggrauans: vel poteſt dici ſicut ſupra dictum eſt: quod non eſt inconueniēs: quod ſit reſpectu diuerſorum circunſtantia: ⁊ forma conſtituens nouam ſpeciē peccati. Ad tertiū. Albertus. ¶ Ad tertiam reſpondetur iuxta eundem Albertum: quod perſeuerantia non dicitur permanſio in actu criminis ſolūmodo: nec actuale propoſitum perſeuerandi: quia hoc eſſet actuale peccatum diuiſum ab alijs: nec etiam donum perſeuerātie quod eſt virtus aut aliquid coniunctum virtuti ſed dicitur hic perſeuerātia id: quod relinquitur ex actus vitioſi iteratione. Et hoc eſt duplex ſcꝫ mala diſpoſitio: per quam fit homo habilis ad peccandū ⁊ vulneratio naturalis boni per quod elongatur a bono incommutabili: ⁊ quanto plus diſponitur ſic tanto efficitur pronior ad peccandum: ⁊ ex tali pronitate efficitur quedā quātitas peccati in hoc: quod magis voluntarie ⁊ magis libere peccant. Ad quartū. Albertus. ¶ Ad quartam reſpondetur ſm eundem Albertum negando conſequentiam. ratio eſt quia non eſt ſimile de augmento meriti ⁊ peccati: quia meritum ⁊ augens meritum ex deo ſolo eſt: ⁊ non ex homine. ſed peccatum ⁊ augens peccatum eſt ex homine: ⁊ non ex deo: ⁊ ideo aliquid circa perſonam poteſt ſicut dignitas facere maiorem incongruitatem in malo. vnde in bono quod non auget meritum. ſed auget debitum cōueniētie: ſed in malo auget peccatum propter cauſam prius aſſignatam. Ad qntū. S. Thom̄. ¶ Ad quintam reſpondetur iuxta ſanctū Thomam negando conſequentiam. quia quāuis tentatio non ſit in poteſtate noſtra: tamen reſiſtere vel non reſiſtere eſt in poteſtate noſtra: ⁊ ideo ſecūdum hoc ex tentatione precedente circunſtantia peccati ſequi poteſt. Ad ſextū. S. Thom̄. ¶ Ad ſextam reſpondetur ſecūdum ſanctum Thomam. ꝙ amiſſio virtutum quāuis ſequatur peccatum: ſm nature ordinem: tamē cōcomitatur ſm tempus: ⁊ ideo circunſtantia poteſt poni. Albertus. Dominus vero Albertus ſoluit aliter: ⁊ dicit. ꝙ Augu. monet plangere virtutū interitū: non tanquā circūſtantiam peccati: ſed tanquā quoddam aggrauans ex nocumēto: quia per hoc turpius eſt peccatum: ⁊ maius quod eſt priuatio maioris boni: nec intelligitur de priuatione que ſequitur omne peccatum: ſed de illa que ſequitur peccatum ſecūdum ſe: ſecūdum qđ dicimus qđ maius eſt peccatum qđ maiori virtuti eſt contrarium: ſicut odium: qđ charitati contrariatur ⁊ huiuſmodi.

7 **Ad tertium.** Sic proceditur.† Et videtur qđ in preſenti litera ab Augu. nō ſufficienter ponatur numerus circūſtātiarū: quoniā multoplures ponit Tullius in primo rhetorice. Primū ar. Tullius. Boethius. ponit enim primo ſeptē: videlicet quis: quid: cur: quando: vbi: quomodo: quibus auxilijs. attribuuntur autem ſcdm Tullium ⁊ Boethium hec ſeptem quedam perſone: ⁊ quedam negotio. perſone vna quidem que eſt quis. negotio autem relique. ipſe autem tullius diuidit illā que eſt quis in. xj. circunſtantias: ſcilicet nomen: naturam: cōiunctum: fortunam: habitum: affectionem: ſtudia: conſilia: facta: caſus: oratio. Et horum quedam iterum ſubdiuidit: inter que ſunt multe circunſtantie de quibus Auguſtinus nullam videtur feciſſe mētionem. ergo videtur ꝙ non ſufficienter ponatur in litera numerus circūſtantiarum. Opponit ⁊ Rūdet. ¶ In oppoſitū eſt authoritas tanti doctoris. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ ſufficienter ponitur in litera ab Augu. numerus circunſtantiarū: de quibus erat ad propoſitum loquēdi. Pro quo notandum ꝙ non eſt preſentis intentionis tractare de circūſtantijs: niſi prout aggrauāt peccati actum: ⁊ faciunt ſibi aliquā quātitatē vel ſcdm reatum: vel ſm turpitudinem: ⁊ ideo Aug. non tangit niſi circunſtantias: ex quibus notabiliter efficitur hmōi quantitas in peccato. Sed tullius agit a circunſtantijs prout ſunt locus rhetoricus: que coniungunt negotium: vel perſonam. poſſunt autem omnes circunſtantie reduci ad. xiij. que Verſus. his verſibus notantur. Aggrauat ordo: locus: perſona: ſcientia: tempus: Etas: conditio: numerus: mora: copia: cauſa. Eſt modus in culpa: ſtatus altus: lucta puſilla. Ex his aūt quinq; reſpiciunt perſonam: ſcilicet ſciētia: ordo: etas: conditio: ⁊ ſtatus. Tres reſpiciunt crimē ſiue actum. ſ. numerus: mora: ⁊ modus agēdi. Tres reſpiciunt tentationem: ſcilicet copia: cauſa: lucta: puſilla. Et due ſunt adiacentes: ſcilicet locus: ⁊ tempus. Et ita patet tam de numero circūſtantiarum: quā ratione ad obiectionem in contrarium.

8 **Ad quartum.** Sic proceditur.† Et videtur qđ omnes ille circunſtantie in litera poſite ſint mente reuoluende in contritione. Primū ar. ¶ Primo ex litera preſenti: in qua dicit Auguſtinus conſideret qualitatem criminis ⁊c. Scdm ar. ¶ Secundo ſic. contritio dicitur ſimul tritio: eo ꝙ totum delet peccatum. circunſtantia autem aliquid peccati eſt. ergo ipſa eſt conterenda: ſed non conteritur niſi actus doloris iteretur ſuper eam. ergo actu debet penitens dolere

de ſingulis circunſtantijs peccatorum: ⁊ non poteſt actu dolere de illis: niſi actu reuoluat. ergo oẽs ſunt mente reuoluẽde.

Tertiũ ar. ¶ Tertio in his que corporaliter conteruntur ſuper que non iteratur terens nõ cõſtringuntur. ergo in ſpiritualibus ſimiliter erit. qꝛ iſtud verbum cõtritio a corporalibus trãſumptũ eſt ad ſpiritualia. ſi ergo dolor qui conterit ſuper circunſtantiam non reiteratur circũſtantia peccati non conteritur. ergo nec remittit: ⁊ videtur. ergo oportet actualiter dolere de quolibet ⁊ in cõtritione reuoluere.

Opponit ĩ contrariũ. ¶ In oppoſitũ arguitur quia ſm hoc pauci compungerẽtur ⁊ penitercẽt: quia pauciſſimi videtur facere hoc.

Scđa oppoſitio. ¶ Preterea dicit Apoſtolus prima Corin. vj. fugite fornicationẽ ⁊ exponitur: qđ etiam fugiatur: ne cogitetur. quia mouet cogitantem. ergo videtur ꝙ ipſa cogitatio peccati non debet reuocari ad mentem: vt videtur.

Reſpõdet. ¶ Reſpõdeo dicendum ſub iſta concluſione. non eſt de neceſſitate ſalutis vt ſingule peccatorum circunſtantie in contritione dolẽde reuoluantur in mente penitẽtis: ſed tantum ille cum peccatis reuoluende veniunt: que mutant in aliam ſpeciẽ peccati. vtile tamẽ eſt reuoluere quãdoqꝫ circũſtantias alias: de quibus recordari poteſt.

S. Thom. Iſta cõcluſio eſt ſancti Thome: ⁊ Alberti magni in. iiij. diſtin. xij.

Ad argumentũ. Albertus. ¶ Ad rationẽ in oppoſitum ex authoritate Augu. in litera reſpõdetur iuxta dñm Albertum: ꝙ beatus Auguſtinus conſuluit hoc ad cõpunctionẽ excitandã: ꝙ quãtitatis peccati conſideratio facit vehementius cõpungi: ⁊ acrius dolere: ⁊ non dicit hoc ideo: ꝙ teneatur penitens ad illa. hec Albertus.

S. Thom. Concordat ſanctus Tho. dicens. ꝙ hoc qđ dicit Auguſt. pertinet ad perfectionem contritionis: ⁊ ita videtur dictum per modum conſilij ⁊c.

9 Ad quintum.

Sic proceditur. † Et videtur ꝙ omnes circunſtantie ſint cõfitende.

Primũ argumẽtum. ¶ Primo diſtrictius eſt iudiciũ diuinũ: ꝙ̃ humanũ. ſed ex ſingulis circunſtantijs accuſatur in iudicio humano. ergo ex ſingulis circũſtantijs debet accuſari in iudicio diuino. ſed penitẽs eſt accuſator ſui in confeſſione tanquã in iudicio diuino ergo tenetur accuſare ſeipſum confitendo ſingulas circunſtãtias.

Scđm ar. ¶ Secundo ſic. quantitas mali ⁊ turpitudinis debet innoteſcere ſacerdoti in confeſſione: ſed non poteſt innoteſcere: niſi innoteſcãt omnia aggrauantia. ergo omnia aggrauantia debet narrare confitens. ſed omnes circunſtantie vel aggrauant: vel alleuiant. ergo omnes tenetur illas narrare.

Tertiũ ar. ¶ Tertio ſic. geñ. xix. precipitur lot: vt egrediatur de ſodomis: ⁊ adiungitur: vt non ſtet in omni circa regione. Exponitur autem cõmuniter ꝙ ſodoma ſignificet peccatũ: ⁊ circa regiones circũſtãtias peccati. ergo cũ pñia ſit via exeundi de peccato per cõfeſſionem videtur: ꝙ debeat exire ⁊ nõ ſolum a peccatis ſed etiam a circunſtantijs cõfitendo eas.

Opponit ĩ contrariũ. ¶ In oppoſitũ videtur eſſe quia canon omnis vtriuſqꝫ ſexus. de pe. ⁊ re. non precipit confiteri niſi peccata: non aũt circunſtantias. ¶ Item pš. dixi confitebor aduerſum me iniuſtitias meas: nõ dicit circunſtantias.

Reſpõdet. Albertus. ¶ Reſpondeo dicendũ ſub certis cõcluſionibus ſequendo dñm Albertũ ſctm̃ Tho. dñm Bonauen. ⁊ durandũ.

Prima cõcluſio. 10 ¶ Prima eſt † ꝙ circunſtãtie in aliã ſpẽm ſiue genus trahentes ſunt de neceſſitate ſalutis confitende. Probatur concluſio rõne. peccatũ mortale cadit de neceſſitate ſalutis ſub confeſſione: ſed circũſtãtie huiuſmodi ponũt nouam ſpeciem pcti mortalis in actu. ergo ⁊c.

Scđa concluſio. 11 ¶ Scđa concluſio eſt † circunſtantie aggrauãtes ⁊ non in aliud genus trahentes de neceſſitate ſalutis nõ ſunt cõfitende: licet eas confiteri ſit vtile. Probatur cõcluſio quo ad primã partẽ ſic. Nunquã eſt de neceſſitate cõfeſſionis: niſi illud: qđ de ſe includit rationẽ pcti mortalis: eo ꝙ ſolum pctm̃ priuat gratia: que eſt neceſſaria ad ſalutẽ ⁊ hꝫ quãtitatem quodammodo infinitãtem. vnde pctã venialia nõ ſunt de neceſſitate ꝯfeſſionis: ſed circũſtãtie hmõi aggrauantes nõ trahũt ſiue imponũt aliquã ſpeciẽ peccati mortalis. licet peccata augeãt: vel minuãt. ergo tales circũſtãtie nõ ſunt de neceſſitate confitẽde: confiteri tñ eas perfectionis eſt: ſicut de venialibꝰ dicitur. Scđa pars cõcluſionis videlicet: ꝙ vtile

Albertus magnus. 12 ⁊ ꝓ conſequẽs congruum ſit illas confiteri. patet † dñs eñ Albertus magnus ponit tres vtilitates: que ſequũtur ex cõfeſſione illarũ. prima eſt erubẽſcẽtia in cõfeſſione pro aliqua parte ſatiſfacit ⁊ plures ꝯtinet qꝛ plus erubeſcit de circũſtãtia: ꝙ̃ de pctõ ⁊ ideo vtile eſt cõfiteri illã. ſecunda vtilitas eſt: qꝛ melius nouit peccati deformitatẽ: ⁊ melius ſcit taxare penitẽtiã: ⁊ ſatiſfactionem. tertia vtilitas eſt humilitas maior penitẽtis.

Tertia cõcluſio. 13 Tertia concluſio † circunſtãtie alleuiantes nõ ſunt cõfitende. Probatur concluſio. in confeſſione pcti non debet interponi excuſatio. vnde ſuper illud. pš. oſtiũ circunſtãtie labijs meis dr. ad hoc pone oſtiũ: vt nõ excuſem pctm̃ meum: qđ ſummum vitium dominaꝛ in hominibus: ſꝫ confitẽtes circũſtãtias alleuiantes excuſant ſe aliquõ ⁊c.

pš. cxl. a

Cõtra pmã ꝯcluſioné. ¶ Sed arguiꝛ ꝯ oẽs tres ꝯcluſiones contra primam ſic. ¶ Primo dicit Bernardus: quod propter charitatem inſtitutum eſt: cõtra charitatem obſeruari nõ debet. ſed quod fit in ſcãdalum proximi fit contra charitatem. ergo cum confeſſio ſit inſtituta propter charitatem: nõ debet fieri in ſcandalum proximi: ſed ex confeſſione circũſtantiarum oritur ſcandalum in multis caſibus. verbi gratia. Aliquis interfecit fratrẽ ſuum: qui erat frater ſacerdotis ex alia parte: videtur ꝙ iſte homicida non teneatur cõfiteri: niſi ſimplex homicidiũ: ⁊ ꝙ debeat cauere de circũſtantia fraternitatis: ne ſcandalizet ſacerdotem: ⁊ prouocet eum ad interficiendum ſe. Similis caſus eſt ſi confitens cognouit neptem ſuam que eſt filia ſacerdotis: in his caſibus videtur ꝙ non teneatur confiteri circunſtantiam cõſanguinitatis: ne ſcãdalizet proximum que tamen circunſtãtia trahit actum ad aliam ſpeciem ſiue genus peccati.

Scđm arg. ¶ Secundo ſic. ex circunſtantijs recitatis aliqñ alterius perſone peccatũ innoteſcit. ſed homo in confeſſione debet ſe accuſare nõ alterũ infamare. ergo videtur ꝙ nõ debeamus circũſtantias cõfiteri etiã immutantes ſpeciẽ: ſi ex illis altera perſona infameꝛ.

Cõtra ſecũdã ꝯclõné. ¶ Contra ſcđam cõcluſionem arguitur ſic. Confitens debet ſacerdoti peccata ſua confiteri: vt ab eo modũ ſatiſfactionis accipiat. ſed pro grauiori pctõ maior iniungiꝛ ſatiſfactio: ergo teneꝛ ſacerdoti circũſtantias notificare: quibus qualitas peccati aggrauaꝛ.

Contra tertiã ꝯclõné. ¶ Contra tertiã concluſionẽ ſic. clauis dr errare iniungendo pñiam diminutã ſed ad hoc debet laborare ſacerdos vt clauis non erret. Similiter ⁊ confitens debet velle: ne erret. ergo ⁊ ſacerdos debet inquirere de circũſtantijs diminuentibus: ne excedat nimiam iniungendo penitentiã: ⁊ penitens ſimiliter confiteri: ſicut debet inquirere de aggrauãtibus: ne nimis diminutã iniungat penitẽtiam: ſed iſtis non obſtantibus ꝯcluſiones primo poſite ſtant in veritate. vnde ad iſtas obiectiones dicẽdũ eſt.

Ad primã obiectioné. Alexander. ¶ Ad primam reſpõdet ſic magiſter Alexander de halis ꝙ in ſimilibus caſibus debet penitens petere licẽtiam a ſacerdote proprio confitendi alteri ſacerdoti peccata illa: cum ſuis circũſtãtijs. Si vero non vult dare licentiã: confiteatur genera peccatorum: ⁊ taceat circunſtantias propter ſcandalum. alij vero ſacerdoti confiteaꝛ eaſdem quaſi ꝯſulendo ipſum de maioritate pñie: que iniungenda eſt pro illis circunſtantijs: vel adeat ſuperiorẽ: ſcꝫ penitẽtiariũ epi: vel ipſum epm: cui cõfiteatur: vel alij obtenta licentia ab eo.

Ad ſcđam obiectioné. Durãdus. ¶ Ad ſcđam dicendum iuxta ſanctũ Tho. ⁊ durandũ: ꝙ homo in confeſſione debet famã alterius cuſtodire quãtum poteſt: ſuã tñ magis purgare debet: ⁊ ideo ſi circunſtantia que ducit in cognitionẽ perſone ſit de neceſſitate cõfeſſionis nullo modo omittenda eſt: ſed eſt petenda licentia a curato: vel eius ſuperiore cõfitendi alteri nõ cognoſcenti perſonã que licẽtia ſi non detur poteſt confitens dicere circũſtantiã ſui peccati occultãdo ꝑſonã quãtũ põt: fecit enim qđ iuris eſt: ⁊ plus teneꝛ ſibi ꝙ̃ alteri.

Ad obiectioné ꝯtra ſcđam ꝯcluſionem. ¶ Ad obiectionẽ cõtra ſecundã ꝯcluſionẽ dicẽdũ eſt iuxta dñm Albertũ: ꝙ quãtitas mali ⁊ turpitudinis ſubſtãtialis nõ ex circunſtantijs: ſed potiꝰ ex auerſione a bono incõmutabili: ſed bene quedam turpitudo eſt ex circunſtantijs hmõi: ⁊ qꝛ accidentalis non habet penitentiam propriam: ſed coniunctã cum pñia actus: ⁊ ideo nõ oportet eam ſingulariter ⁊ diſcrete cõfiteri.

S. Thom. Durãdus. Et concordat ſanctus Tho. cũ ait. ꝙ ſufficit: ꝙ ſacerdos cognoſcat quantitatẽ que ex ſpecie peccati contingit. Dñs autem durãdus magis diſtincte explicans ſolutionẽ ſancti Thome reſpondet dicẽs

14 ſic † ꝙ duplex eſt quãtitas peccati. vna eſſentialis que eſt ſm ſpeciẽ peccati ſicut homicidiũ grauius eſt ꝙ̃ furtũ: ⁊ iſta quãtitas neceſſaria eſt ad cõfitendũ: ⁊ ſm eam ei imponenda grauior ſatiſfactio penſata cõditione perſone: ⁊ ceteris conditionibus. Alia eſt quãtitas peccati in eadẽ ſpecie: ⁊ iſta eſt de congruo ꝯfitẽda: qꝛ nõ eſt neceſſariũ: ꝙ ſm hanc grauitatẽ taxetur pñia: ⁊ ſi imponaꝛ pñia maior ꝓpter circunſtantiã aggrauantẽ: multo tñ minor ꝙ̃ ſm primã circũſtantiã in aliã ſpeciẽ peccati ꝯtrahentẽ.

Ad obiectioné ꝯtra tertiã ꝯcluſionem. Alexander de halis. ¶ Ad obiectionẽ ꝯtra tertiã ꝯcluſionẽ cũ arguitur: qđ ſacerdos debet laborare: ⁊ confitẽs deberet velle ne clauis erret ⁊c. Rñdetur iuxta magiſtrũ Alexandrũ de halis: ꝙ quandoqꝫ expedit ꝙ ſacerdos ita requirat: ꝙ ſciat circunſtantias diminuentes: ſcilicet quãdo videt penitẽtem valde aggrauantem peccatũ ſuũ: ⁊ linire eum: ⁊ cõſolari. vñ infra diſt. vj. dicitur. ſemper eum iuuet liniendo: ⁊ conſolando: ſpem promittendo: ⁊ loquitur ibi de ſacerdote ⁊ penitente et confitens requiſitus confiteri debet circunſtantias diminuentes non vt ſe excuſet: ſed vt veritatem reſpondeat: ⁊ vt inquirentem dirigat. Preterea quandoqꝫ confitenda eſt aliqua circunſtantia alleuians cauſa ſcandali fugiendi: vt ſi aliquis de cuius bonitate eſſet magna preſumptio interfeciſſet latronẽ impetentem in ſe de nocte: ne ſcandalizaret ſacerdotem: qui poſſet eum credere eſſe iugulatorem hominum: ⁊ etiam hypocritam: ſi ſimpliciter ⁊ abſolute confiteretur ſe commiſiſſe homicidium: debet exprimere occaſionem homicidij commiſſi

miſſi non vt ſe excuſet: ſed vt ſcãdalum euitet. ex quibus verbis magiſtri Alexan. colligimus. † ꝙ licet circunſtantie alleuiantes generaliter non ſunt cõfitende: bene tamẽ in caſu maxime in duobus poſitis. primus cum requiſitus eſt confitens a ſacerdote pro directione ſua. ſecũdus cauſa vitãdi ſcandali.

15

Ad primũ argumẽtũ. ¶ His habitis dicendum eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primam rñdetur negando conſequentiã, ⁊ ratio eſt qꝛ non eſt ſimile de iudicio diuino ⁊ humano. in iudicio enim humano: vt inquit Alber. non fit mentio de circunſtantijs propter directionem. ſed potius propter dubitationem iudicis qui veritatem non nouit. vnde non poteſt ei preſumptio fieri de quãtitate malitie: niſi ex circunſtantijs. ſed in confeſſione accuſando ſe penitens totũ ſibi manifeſtat. ⁊ ideo circunſtãtias quaſdam cõfiteri non oportet.

Ad ſcđm. ¶ Ad ſecundã patet rñſio tam ſm Alber. ꝙ̃ ſm Durandum ex ſolutione data parũ ante ad rationem contra ſecundam cõcluſionem.

Ad tertiũ. S. Thom. ¶ Ad tertiam rñ. negando conſequentiã. dicimus enim cum ſancto Tho. ꝙ licet de ſodomis. i. de peccato mortali nõ poſſit homo exire niſi per confeſſionẽ ad minus in propoſito exiſtentem: tñ de illis que circa ſunt. i. de venialibus ⁊ circũſtantijs que venialibꝰ equiualent: poteſt homo ſine confeſſione exire.

Exponit literam. Litera. ¶ [In penitentia qualitatem criminis commiſſi]. ſ. quale fuit. i. de quo

16 genere. ſ. homicidij vel adulterij ⁊c. † qm̃ ſm qualitatem criminis eſt penitentia iniungẽda: vt vbi maior culpa fuerit ibi maior ⁊ aſperior detur pena. Deut. xxv. pro menſura peccati erit plagarum modus [in loco] ponit aliam circunſtantiam culpam aggrauantem. qꝛ plus peccatur in vno loco: ꝙ̃ in alio vt plus in loco ſacro quã non ſacro. plus publico quã ſecreto [tẽpore] qꝛ plus peccatur tẽpore quo orationi vacandũ eſt: vel ieiunij [perſeuerantia] quanto in peccato plus perſeuerauit: plus peccauit. tum qꝛ bonũ quod facere debuit non fecit. tum qꝛ diutius exiſtens in peccato deum diuturnius ⁊ frequẽtius offendit. tum in peccato perſeuerans magis libidinoſa volũtate in peccatum fertur quaſi ex habitu [perſone] nam conditio perſone que peccat ⁊ cũ qua peccatur grauat plus vel minus. vnde percutiens principem aut iudicem aut in ſtatu ſublimiori conſtitutum: ꝙ̃ ſubditum, ⁊ percutiẽs clericum ꝙ̃ laicum, ⁊ ſenem ꝙ̃ iuuenem ⁊ plus qui in maiori peccat ꝙ̃ qui in puerili: aut iuuenili propter maiorem vel minorem vſum rationis, ⁊ plus qui cum virgine contulit: ꝙ̃ qui cum meretrice plus cum vxorata vel vidua ꝙ̃ cum ſoluta. plus cum religioſa vel cognata: ⁊ ſic de alijs conditionibus perſonarum [tentatione] qꝛ plus peccat qui minori tentatione pulſatus peccat quã qui maiori. qꝛ facilius eſt reſiſtere minori: quam maiori. ⁊ magis effrenata voluntate tendit in peccatum non tentatus quã tentatus. [omnis iſta varietas cõfitenda eſt]. ſ. ſacerdoti hoc tamen ſicut diximus ſuperius eſt de conſilio ſiue cõgruo non autem de neceſſitate in illis que trahũt in aliam ſpeciem.

1 ☞ Offendens in vno an ſit omnium reus.
2 Penitens an teneatur obedire ſacerdoti ſi iniungat religionem ingredi.
3 Ingreſſus religionis non poteſt alicui iniungi in foro penitentie niſi ſub conditione.
4 Gaudendum eſt in penitentia propter multa.
5 Minutum quid dicatur.
6 Confeſſio ꝙ ſit integra an ſit de neceſſitate confeſſionis. quod ſic. num. 7.
8 Confeſſio in quatuor caſibus dicitur irrita.
9 Penitens recurrens ad ſuperiorem an teneatur ſuperiori iterum omnia peccata ſua confiteri.
10 Accedere ꝙ nullus poſſit ſine culpa ad dominicum corpus: niſi prius bona conſcientia confortatus an ſit verum.

Dolendum eſt.

Secunda pars: in qua ponit multa que ex peccato incurrimus quorum conſideratio mouet nos ad dolorẽ ⁊ compunctionem pro peccatis commiſſis, ⁊ ponit aliqua. Primum eſt amiſſio virtutum. quia per peccatum homo ſpoliatur omni ornatu virtutum ⁊ gratie. vnde adam pre erubeſcẽtia peccati abſcondit ſe ornatu originalis iuſtitie ⁊ innocentie denudatus Gene. iij. [nam licet ſperet] ſecundum eſt quia neglexit multa bona opera. vnde potuiſſet mereri ampliſſimã gloriam. vnde licet modo ad deũ de preteritis peccatis agat penitentiam ⁊ conſequatur veniam non tamen de illis preteritis ſortitur gloriam [omne tempus] aſſignat rationem quare dolendum ſit. quia tempus hominis breuiſſimum eſt, ⁊ preteritũ irrecuperabile eſt. Job. xiiij. breues dies hominis ſunt [defleat etiam quoniam offendens in vno] Jaco. ij. tertium mouens ad dolendum de peccato eſt [qꝛ offendens ⁊c.] iſtud exponit multipliciter quomodocũqꝫ exponatur prouocat ad

1 dolorem. Sed videtur ꝙ hoc non ſit verũ, videlicet † ꝙ offendens in vno factus ſit omniũ reus. primo ſic. videtur enim ex hoc magis eſſe ingratus dominus: ꝙ̃ ipſe qui peccat. ſi enim ſit dominus cui ſeruus ſeruiuit, ⁊ contingit ꝙ ſeruus peccet in vno, ⁊ dominus imputet ei peccatum in omnibus, ⁊ non in vno tantũ magis ingratus eſt dominus ſeruitio ſerui quam ſeruus. ergo a ſimili eſt ita ⁊ hic.

Scđa oppoſitio. ¶ Secundo ſic. videtur maxima iniuſtitia eſſe, quod offendens in vño factus ſit omnium reus: vt ſi aliquis deprehenſus in ſolo latrocinio vel furto, ⁊ inde ex deuoluat in eum adulterium homicidium: crimen leſe maieſtatis iniuſtitiam facit illi. ergo cum leges humane ſint exemplate a legibus diuinis: videtur ꝙ non ſit ſic circa legem diuinam, ꝙ ſi tranſgreditur vnum preceptum agatur cum eo ac ſi reputatur reus omnium. ¶ In oppoſitum eſt teſtimonium apoſtoli ⁊ preſens litera.

Reſpõdet. ¶ Reſpondeo dicendum eſt. ꝙ iſte obiectiones procedunt ex malo intellectu litere: non enim ideo offendẽs in vno dicitur omnium reus: quia omnia peccata imputentur ei. ⁊ tanta veniat puniendus: ſicut ſi fuiſſet omnium trãſgreſſor diuinorum preceptorum. ſed pro tanto dicitur omniũ reus: qꝛ ita pro vno peccato damnatur pena eterna ſicut ſi haberet omnia peccata: licet non ita intenſe. habet etiam alias intelligentias text. ille ſicut immediate ſequitur [ingratus] omniũ bonorũ acceptorũ [amplius peccauit] propter ingratitudinẽ. vnde ſequitur [quia omni bono abundauit] poterat etiam facilius inde peccato reſiſtere: ideo enim Adam plus peccauit: qꝛ maiori bono abũdauit. [alio modo] ſcꝫ intelligitur [factus eſt oĩum reus qꝛ omnis virtus ⁊c.] ſenſus eſt offendens in vno peccato mortali. reus eſt contra oẽm virtutẽ. nam ſm phm. vj. Ethi. omnes virtutes ſunt connexe ita ꝙ habens vnam perfecte habet omnes, ⁊ ita offendẽs vnã virtutem per vnum peccatum offendit omnes virtutes. item qui offendit in vno precepto dicitur factus omnium reus. qꝛ per vnum peccatum offenditur dilectio dei ⁊ proximi in qua tota lex pendet ⁊ prophete. [ſi quis] exemplificat ꝙ perdita vna virtute perdãtur alie [ſi quis minorauit]. i. deſtruxit vel ſi quo ad exteriorem carnis integritatem dicatur non deſtructa minorauit: tamen amorem eius ſicut de virginibus fatuis dicitur: que carne caſte erant: ſed charitatis oleũ in corde non habebant, ⁊ in teſtimonium quod amor caſtitatis ſic minoratus eſt accipi poteſt. quia aut facile talis perſona que vitium

a auaritie incurrit amore pecunie vel [caſtitatẽ [a] violaret] conſentiendo carnis corruptioni [vel minus amaret: ſi enim] confirmat quod dixit. nam dato qđ perſone illi auare [inſit tanta propter deum caſtitas] id eſt tantus propter deum caſtitatis amor: quo ad carnis integritatem [vt nollet eam perdere] nihilominꝰ ex quo auaritie ſeruit vitio [minori gaudio ⁊ minori affectione tuetur eam] ſcilicet caſtitatem [vbi]. i. maxime quando videt [ſibi damnum procedere] id contingere [inde]. i. ex cuſtodia caſtitatis [ſic quoqꝫ ⁊ in alijs] ſcilicet virtutibus contingit, ꝙ vna deſtructa deſtruuntur omnes. [⁊ ſi expellantur]. ſ. omnino: quia quandoqꝫ manent in ſimilitudine operum priorum: expelluntur tamẽ quo ad eſſentiam [minuuntur] id eſt adhuc in exterioribus operibus minuũtur: quoniam non amore virtutis nec perfectionis fiunt [intẽtione deteriorantur] quoniam non intentione conſequendi vitã eternam: aut virtutis acquirende. ſed intentione honoris mundi aut timore mundano fiunt: vnde concludit [quod omnis virtus cuiqꝫ criminis]. i. in quocũqꝫ crimine: qđ peccatum eſt mortale: cum per illud excludatur ab anima omnis virtus: omnis deflenda eſt tanꝙ̃ perdita ⁊ mortua [⁊ de omnibus] elicit quaſi corollarie [ꝙ de omnibus]. ſ. peccatis cum per ea nobis tãta mala proueniant indulgentia eſt petenda [animaduertere etiam oportet penitet] quartũ quod mouere debet ad dolendum ſiue quod dolendum eſt [damnum]. ſ. illatum proximo. ſ. corruptio morũ: quam aut ſolicitatione ſua aut exemplo male vite cauſauit [fornicator]. i. peccator generaliter peccator fornicator dicitur: quia per peccatum mortale recedit a vero animarum ſponſo, ⁊ coniungitur diabolo deo eripuit. ponit tria primum eſt [deo eripuit] ſcilicet tanquã lupus ouem faciens eam ruere in peccatũ: per quod anima ſeparatur a deo. ſecundum eſt [vel ereptam prius] id eſt auerſam a deo per peccatum [in peccato confirmauit] perſuadendo: inſtigãdo ad cõtinuationem peccati. tertiũ eſt [quod exemplum extitit alijs mali. gemat itaqꝫ de duobus] primum, quod aliorũ vita per exemplũ corrupte vite ſue eſt corrupta vel ad minus a corruptione non conſeruata. ſm quod gemere debet eſſe cõmodum qđ feciſſet alijs exẽplariter bene viuẽdo: hoc maxime reſpicit ſuperiores, ⁊ prelatos qui alijs maxime debẽt eſſe exemplum bone vite [doleat] ponit qrtũ de quo dolendũ eſt: vcꝫ [de triſtitia quã ĩtulit bonis peccãdo] plurimũ triſtanꝛ boni de ruina proximorũ, ⁊ tãto plus quãto maiori charitate ardẽt: vnde

a ¶ Caſtitatẽ. caſtitas ſuaderi põt nõ ĩperari. Pet. dñ anc. ĩ. c. qđ ad te nu. i. de cle. ꝯiu. et dr ẽt caſtitatis ĩ mrĩmonio. xxxi. diſ. nicena. ⁊. c. tenere. Card. zaba. in cle. pe. de ſentẽ. excõ. ĩ. j. oppo. glo. in cõuiuia. gl. iiij. diſt.

ſuper illud.ij. Corin.xj.quis infirmatur. glo.in fide:vel in ali/
qua virtute:dicit glo.quãto maioꝛ charitas eſt:tãto maiores
ſunt plage de peccatis alienis,⁊ de letitia.priuauit enim etiã
angelos letitia:qui gaudent ſuper vno peccatoꝛe penitẽtiam
agente. Luc.xv.cogitet etiam dolendo ꝙ iniuſte deum offen/
dit: quẽ omni iure tam naturali ꝙ diuino tenetur venerari ⁊
obedire[nemo pōt] Luc.xvj.[excõicatione].i.participatione
mali perdiderit:qꝛ oĩa per peccatũ ſunt moꝛtificata,⁊ ita non
valentia ad vitam eternã[piũ eſt]ſicut enĩ ſuperius expoſui
mus diſti.iiij.per gratiã quã homo conſequitur per peniten/
tiã reuiuiſcũt oĩa bona opera pꝛius in charitate facta q̃ moꝛ/
tificata fuerũt p pctm̃ remuneret.i.remunerabilia faciat alia
ſuperius ſunt expoſita diſt.iij.§.illud aũt.c.piũ [in omnibus
dolens] vere cõpunctus ⁊ cõtritus[aut ſeculũ].i.ſecularẽ vi/
tam.Hug.[relinquat]intrando monaſteriũ.Hugu.[admini/
ſtrata].i.nõ poſſunt.i.vix poſſunt adminiſtrari ſine admiſtio
ne peccati loquitur de ſolenniter penitentibus: vel eſt cõſiliũ:
niſi iniungantur a ſacerdote iniungente pñiam pꝛo enoꝛmita
te criminis. Hu.ſed de his infra diſputabimus ⁊ clarioꝛ erit
intelligentia de hm̃oi obedientia:tũc non peccatur ſi ſuperio
ris mandato hoc faceret.xxiij.q.v.miles [ponat ſe in poteſta/
te] tertia pars:in qua exhoꝛtaꝛ ⁊c. [ponat ſe omnino in iudi/
cio] ſed contra hoc arguiꝛ,⁊ videtur ꝙ non ſit bene cõſultum
qꝛ ſacerdotis iudiciũ poteſt eſſe erroneũ vel malitioſum, ⁊ ſic
periculoſum eſt:vt penitens oĩno ſe poneret in iudicio ſacer/
Queſtio. 2 dotis vlterius gratia huius queritur.† vtrũ penitẽs tenetur
obedire ſacerdoti ſi iniungat religionem ingredi.⁊ videtur ꝙ
Primũ ar. ſic.pꝛimo ex litera pꝛeſenti.¶ Scdo qꝛ canones hanc videtur
Scdm arg. pñiam taxare.ergo cũ ſacerdos ſequitur canonẽ:ita obedien/
Tertiũ ar. dum eſt ei ſicut canoni. ¶ Tertio ſic.multoties ↄtingit vt ali
quis frequenter patiatur recidiuũ eo ꝙ eſt ꝓpꝛij iuris:qđ fa/
cere nõ poſſet:ſi eſſet in cuſtodia alterius:cum ergo ſacerdos
cauere debeat penitenti de recidiuo:quaſi pꝛe oĩbus alijs vi/
detur ꝙ ſibi poteſt iniungere ꝙ ſe det in cuſtodiam alterius,
⁊ poteſtatẽ alterius.hoc non poteſt fieri niſi per introitũ reli/
gionis.ergo videꝛ ꝙ poteſt ex officio ſuo iniũgere religionis
Quartũ ar. introitum. ¶ Quarto videtur ꝙ aliquis ex aliquo pctõ adiu
dicatur a iudice ſpirituali ad carcerem imperpetuũ in pane ⁊
aqua conſtat autem,ꝙ hoc eſt grauius: quã religio aliqua er/
go multo magis poteſt aliquis in penitentia condemnari ad
Quintũ ar. obſeruantiam religiõis. ¶ Quinto in litera dicitur.nihil ſui
iuris reſeruãs:vt omnia ⁊c.ſed quãdiu homo non habet pꝛo/
feſſionem religionis ſemper eſt ſui iuris:ſed penitens nihil de
bet reſeruare ſui iuris.ergo debet facere pꝛofeſſionẽ obedien/
tie,⁊ religionis: vt videtur:aliter etiam obijcitur contra lite/
ram.quicunq; enim ſe totum ponit in arbitrio ſacerdotis ni/
hil ſui arbitrij retinet ſibi.ergo tenetur facere quidquid ſacer
dos iniungit claue non errante:ſed ſi alius immittat peniten/
tiam ſuam nõ facit,ꝙ iſte iniungit.ergo videtur:ꝙ alius non
poſſit ſibi mutare pñiam. ¶ Rñdeo ad pꝛimã obiectionẽ cõ/
Reſpõdet. tra literam dicendum iuxta dñm Alber.in.iiij.di.xvj.ꝙ aliud
eſt iudicium,⁊ poteſtas ſacerdotis inquantũ ſacerdos eſt ha/
bens claues ⁊ authoꝛitatem iudicis in foꝛo penitentie,⁊ aliud
iudicium hominis. Judiciũ enĩ ſacerdotis inquantum hm̃oi
eſt ſm canones penſatis perſonis,⁊ ſtatu penitẽtis, ⁊ hec nũ/
quam errat:nec eſt malitioſum,⁊ tale tenetur penitens ſubire
iudiciũ autem hoĩs qđ ſepe erroneũ eſt,⁊ etiã malitioſum non
S. Thom̃. tenetur ſubire penitẽs.concoꝛ.ſan. Tho.dicẽs.ꝙ dictũ Aug.
intelligendum eſt:de his que ſacerdos inquantum habet cla/
uem ſcientie ⁊ authoꝛitatis per diuinum iudicium ⁊ non ſcdm
humanum erroꝛem iniungit.¶ Ad qõnem aũt qua queritur
de ingreſſu religionis.rñdetur iuxta dñm Albert.vbi.s.ſub
3 iſta concluſione.ſ.† ꝙ ingreſſus religionis non poteſt iniungi
alicui in foꝛo penitentie:niſi ſub conditione penitens eam vo/
luerit ſuſcipere. patet qꝛ religionis obſeruantia voluntatis
Auguſt. eſt,⁊ non neceſſitatis.vt dicit Augu.opera enim ſupereroga/
tionis laudabilia quidem ſunt:ſi fiunt.ſed nullus eſt ad ea co/
gendus.cõcoꝛ.ſan. Tho.ita.d.in.iiij.diſt.xvj.introitus in re/
ligione cum ſit voluntatis nõ poteſt alicui iniungi,⁊ ſi aliqui
canones iniungere videantur magis eſt conſilium:ꝙ pceptũ
qualibet enim penitentia taxata leuiſſima religio eſt maioꝛ ſa
tiſfactio inquãtum homo abdicat ſibi pꝛopꝛiam voluntatem
Ad pꝛimũ quo nihil eſt homini carius.hec ſan. Tho. ¶ Ad rõnes in op
argumẽtũ. poſitũ dicendum eſt. Ad pꝛimam rñ.ꝙ ex pꝛeſenti litera ha/
betur hoc non habetur:vt ptꝫ ex intelligẽtia data dicti Aug.
Ad ſcdm. ¶ Ad ſcdam de canonibus ſm dñm Alber.⁊ ſm Tho.rñdẽt
ꝙ non iniunguꝛ per modũ neceſſitatis:ſed per modũ conſi/
lij ad terroꝛẽ alicui⁹ pcti:qđ exigit pñiam quaſi per totã vitã
Ad tertiũ. ¶ Ad tertiam rñ.negando ↄñiam,⁊ rõ eſt ſm dñm Alber.qꝛ
aliter pōt vitare recidiuũ:ꝙ p religionis ingreſſum multi enĩ
alij modi ſunt vitandi pctm̃:lꝫ non ita bene poſſit vitari pꝛe/
cipua tñ cauſa inquit Albert.quare religio iniungi nõ pōt eſt
qꝛ in religione aufertur homini ius ſuũ de ſe,⁊ hoc non poteſt
fieri in penitẽtia niſi quãtum ad quedam non quãtum ad oĩa
¶ Ad quartam rñ.negando ↄñiam iſtam ſacerdos pōt iniũ/ Ad quartũ.
gere iſtud qđ difficilius.ergo poteſt iniungere qđ minus dif/
ficile.qꝛ vt dicit Albert.non eundem oꝛdinem habent ad pec/
cati emendam:ſine religione enĩ poteſt emendari:ſine autẽ ca/
nonica penitentia non poteſt.⁊ ideo canonica penitentia pꝛe/
cipi poteſt,⁊ non religio.lꝫ quandoq; ſit difficilioꝛ ꝙ religio.
¶ Ad quintam rñ.ꝙ litera non intelligitur in omnibus.ſed Ad quintũ
tantum in his que pertinent ad canonicam emendam de pec/
cato.¶ Ad vltimam obiectionẽ contra literam rñ.iuxta eun/ Ad ſextũ.
dem dñm Albert.ꝙ ſine dubio penitens dꝫ ſtare in arbitrio Albertus
ſacerdotis:ſed arbitrium ſacerdotis non ſaluaꝛ tantũ in illo magnus.
qđ iniungit:ſed in equiualenti ipſi penitẽti.⁊ ideo locum poſt
ea habent cõmutationes ⁊ relaxationes [cũ gaudio enĩ facere
debet]ſed videtur male dicere.qꝛ penitentia maxime conſiſtit
in doloꝛe,⁊ lachrimis.ergo nõ debet fieri in gaudio ſed poti⁹
cum doloꝛe.ſi dicat,ꝙ vtrũq; concurrit ibi: quare potius di/
cit cum gaudio eſſe faciendam. ¶ Rñdeo ſm dñm Bonauẽ. Rñdet.
in.iiij.diſt.xvj.ꝙ ideo hoꝛtatur ad gaudium:qꝛ illud eſt con/ Bonauen.
ſeruatiuum omniũ virtutum ⁊ maxime virtutũ que cõſiſtunt
circa penalitatem.vnde phs dicit.qui cõtinet ⁊ hoc ipſo gau/
det vere caſtus eſt, ⁊ ille habet perfectam animi foꝛtitudinem
qui non ſolum non ſuccumbit:ſed etiã in penalitatibus gau/
det.⁊ hec eſt pꝛincipalis ratio: quare hoꝛtatur ad gaudiũ.qꝛ
4 aliter aſſumptio penalitatis non eſt virtuoſa.† rõ aũt gaudẽ/
dum eſt in pñia eſt multiplex.pꝛima eſt cõſideratio equitatis:
equitas enim maxima eſt ibi:vt caro que traxit ſpiritũ ⁊ ſub/
iugatur per delectationem,⁊ inimica eſt ſpiritui veritatis:vt
econtra ſubijciatur ſpiritui per afflictionẽ.⁊ per hoc reconci/
lietur,⁊ de inimico vindicta ſumatur.vnde ſicut carnalis ho/
mo multum gaudet in depꝛeſſione inimici:ita ſpiritualis gau
dere debet de afflictione carnis, ⁊ ſicut iudex iuſtus multum
gaudet in executione iuſtitie:ſic penitẽs gaudere debet,⁊ ideo
Prouer.xiiij.dicitur.coꝛ qđ nouit amaritudinem anime ſue
pꝛeterea etiam pꝛouer.xx.gaudium eſt iuſto facere iuſtitiam.
¶ Secunda cauſa eſt conſideratio multiplicitatis vtilitatis
eſt enim penitentia tabula liberationis a naufragio.vñ ſicut
gaudet quis qñ euadit ſic penitens debet gaudere.¶ Tertia
ratio poteſt eſſe ex parte boni,qđ renouat hominem:ſm illud
pſ.Renouabitur vt aquile iuuentus tua.¶ Quarta ex par Pſ.cij.
te recuperationis perditoꝛũ.qñ damna ſpũalia per peniten/
tiam reſtauranꝛ:vt diciꝛ in litera ⁊ ſic multiplex ratio gaudij
[cum gaudio ergo] imo cum maioꝛi incomparabiliter gau/
dio:pꝛo quanto eterna vita incõparabiliter excedit moꝛtalem
vitam.vnde maioꝛi gaudio quis pati dꝫ:vt ineternũ viuat nũ
quã moriturus:ꝙ pꝛo modica vita aliqñ moriturus [certus]
qui deum depꝛecatur in toto coꝛde ſuo pꝛo venia certus debet
eſſe ꝙ exaudietur pꝛopter ſummã eius clementiã: ⁊ liberali/
tatem. pſ.Clamabit ad me, ⁊ ego exaudiã eum cũ ipſo ſum pſal.c.d.
in tribulatione ⁊c. Exempla ſuperius in.iij.diſt.plura ſunt de
Dauid:de Achab.de niniuitis:talis autẽ certitudo nõ habe
tur cũ terrena poteſtate depꝛecamur[abſtineat a multis lici/
tis]vt.xj.q.iij.aliud.Hugu.[offerat] debet homo offerre ſe/
ipſum deo in ſpiritu humilitatis ⁊ in animo cõtrito.qꝛ de⁹ coꝛ
cõtritum ⁊ humilitatũ non deſpicit ſed acceptat.vnde Eccle/
ſiaſtici.vij.Sacrificiũ ſanctificationis offeres deo[deinde]idẽ
ex quo mentem obtuliſtis.[de poſſeſſione] qꝛ cum oblatione
ſpirituali coꝛdis debet etiam offerre: quod conuenienter po/
teſt de bonis ſuis tempoꝛalibus in recognitionem dei: a quo
omnia habet[Abel] de quo Geñ.iiij. reſpexit Dñs ad Abel
⁊ ad munera eius. pꝛius enim deus reſpicit ad coꝛ, ⁊ ad men/
tis deuotionem, ⁊ poſtea ad opus [vnde remunerat eius lar/
gitatẽ].i.appꝛobauit ⁊ accepta ⁊ grata remuneratione etiam
digna oſtendit:cum ignis de celo deſcendẽs eius munera in/
cendit[ad cain non cognouit].i.non appꝛobauit: vt eſt illud
euangelij:neſcio vos[qua mente]qua affectione:qꝛ dominus
plus acceptat affectum:ꝙ manum.vnde Hiero.non quãtum Hierony.
ſed ex quãto deſiderio dederis conſiderat deus [vidua]oſten/
dit exẽplo de vidua.de qua Luc.xxj.[que diciꝛ plus].i.copio/
ſius omnibus poſuiſſe.tum qꝛ ex maioꝛi affectione:tum qꝛ alij
ex ſuperabundanti miſerunt munera. hec vidua totũ victum
5 ſuum:quem habuit miſit. [minuta.] † minutum dicitur eſſe
paruus nummus valens quartam partem ſicli: id eſt obolos
quinq;.Hugu.¶ Cautus ſit ne verecundia ⁊c.] Pꝛo intelli/
6 gentia pꝛeſentis partis.Queritur † vtrum de neceſſitate cõ/ Queſtio.
feſſionis opoꝛteat ꝙ ſit integra:ita quod vni ſacerdoti pecca/
ta penitens confiteatur,⁊ videtur quod non. ¶ Pꝛimo ſic. Pꝛimũ ar.
Omnes ſacerdotes tenent locũ vnius.ſ.Chꝛiſti.ergo idem eſt
confiteri diuerſis ꝙ confiteri vni.ergo tantum valet ſi pecca/
toꝛ diuiſim

toꝛ diuiſim diuerſis confiteatur peccata omnia quãtum ſi oĩa
Scdm arg. confiteatur vni. ¶ Secundo ſic.erubeſcentia facit ad diminu
tionem pene:ſed quãto pluribus ſacerdotibus quis cõfitetur
tanto maioꝛem erubeſcentiã patitur.ergo fructuoſioꝛ eſt con/
Tertiũ ar. feſſio ſi pluribus diuidat. ¶ Tertio ſic.cõfeſſio ad hoc neceſ/
ſaria eſt in penitentia:vt pena ſm arbitriũ ſacerdotis pecca/
to taxetur:ſed ſufficiens pena poteſt poni a diuerſis ſacerdo/
tibus de diuerſis peccatis. ergo nõ opoꝛtet vni ſacerdoti oĩa
Quartũ ar. peccata confiteri. ¶ Quarto poteſt contingere, ꝙ poſt cõfeſ/
ſionem factam ⁊ ſatiſfactionem perfectã recoꝛdetur quis ali/
cuius peccati moꝛtalis: qꝛ dum confitebatur non habebat in
memoꝛia,⁊ ꝙ copiam ſacerdotis:cui pꝛius confeſſus fuit ha/
bere non poteſt.ergo poterit illud ſolum peccatum alteri con
fiteri,⁊ ita diuerſa peccata diuerſis ſacerdotibus cõfitebitur.
Quintũ ar. ¶ Quinto ſic.ſacerdoti non debet fieri confeſſio:niſi pꝛopter
abſolutionem.ſed qñq; ſacerdos qui confeſſionem audit po/
teſt de quibuſdam peccatis abſoluere non de omnibus.ergo
ad minus in tali caſu ſufficit,ꝙ minoꝛa cõfiteatur vni, ⁊ illud
maius confiteatur ſuperioꝛi.ergo videꝛ ꝙ confeſſio poteſt di/
Sextũ ar. uidi. ¶ Sexto confeſſio eſt in remedium.ergo non debet fieri
in ſcandalum: ſed poſſibile eſt.ꝙ ſi ſacerdos confiteatur pꝛo/
pꝛio ſacerdoti aliquod peccatum,ꝙ ſcandalizabit eũ: vt pote
ſi cognata ſacerdotis fuerit eius adultera. ergo videtur ꝙ in
tali poſſit peccatũ reſeruare. ⁊ alia ſibi dicere, ⁊ ita confeſſio/
Opponit ⁊ nem dimidiare. ¶ In oppoſitum eſt text.pꝛeſentis litere qui
Reſpõdet. 7 eſt beati Auguſt. ¶ Reſpondeo dicendũ eſt ſub † iſta conclu
ſione de neceſſitate confeſſionis eſt,ꝙ penitens omnia peccata
ſua moꝛtalia quoꝛũ eſt memoꝛ de qbus nõ fuit alias legitime
cõfeſſus poſſit vnus confiteatur vni ſacerdoti.vocamus autẽ
legitime confeſſum inquit Bonauẽ.qñ nihil interuenit quod
8 abſolutionẽ ſacerdotis irritã faceret.† qđ eſt in quatuoꝛ caſi/
bus duo ſunt a pte abſoluẽtis.vnus.ſ.ſi neſciat:alter ſi nõ poſ
ſit.vnus cõtra clauẽ ſcie:alter ↄtra clauẽ pñie.duo a parte cõ/
fitentis:vnus ſi ficte cõfiteatur.alter ſi poſt cõfeſſionẽ ſatiſfa/
ctionem cõtemnens eius obliuiſcatur:ſi autẽ legitime confeſ/
ſus eſt nõ opoꝛtet reiterare niſi in vniuerſali.Si vero nõ opoꝛ
tet ꝙ cõfiteatur omnia vni ſacerdoti:ſicut dicit concluſio:que
concluſio multipliciter pꝛobatur.pꝛimo ſicut in medicina coꝛ
poꝛali eſt, ſic in medicina que eſt remedium ⁊ medicina ſpiri/
tualis.ſed in medicina coꝛpoꝛali ſic eſt, ꝙ opoꝛtet vt medicus
non ſolum moꝛbũ contra quem medicinã debet dare cogno/
ſcat ſed etiã vniuerſaliter totam habitudinẽ coꝛpoꝛis ipſius
infirmi:ex eo ꝙ vnus moꝛbus ex adiunctione alterius aggra
uatur,⁊ medicina que vni moꝛbo competeret alteri nocumen
tum pꝛeſtaret.⁊ ſimiliter eſt in peccatis:quia vnum aggraua/
tur ex adiunctione alterius,⁊ illud quod vni peccato eſſet cõ/
ueniens medicina alteri incentiuum pꝛeſtaret.cum quandoq;
Gregoꝛius quis grauib⁹ peccatis infectus ſit:vt in paſtoꝛali docet Gre/
go.de neceſſitate confeſſionis eſt,ꝙ homo omnia peccata con/
fiteaꝛ que in memoꝛia habet:qꝛ alias non eſt confeſſio:ſed con/
Bonauen. feſſionis ſimulatio.¶ Secundo pꝛobatur ſic.iuxta dñm Bo/
nauentu.confeſſio fit pꝛopter abſolutionem.abſolutio autem
ſacerdotis ſignum eſt diuine abſolutionis: ſed deus nũquam
abſoluit ab vna culpa:quin abſoluat ab omni culpa moꝛtali:
ergo abſolutio ſacerdotis aut nulla eſt: aut eſt ab omni culpa
ſed non meretur abſolui a ſacerdote qui celat ei peccatum:nec
ipſe ſacerdos intendit abſoluere penitentem a peccato:qđ ſi/
bi celat. ergo nulla eſt abſolutio niſi confiteatur ſacerdoti vni
omnia peccata:a quib⁹ indiget abſolui. ¶ Tertio pꝛobatur
eadem concluſio iuxta dominũ Duran.ſic.confeſſio rñdet con
tritioni: ſicut ſignum ſignato.quia ea que ſunt in voluntate
ſunt note earum paſſionum:que ſunt in anima, ⁊ etiam per ſi/
mile patet.quia per cõtritionem fit mentalis confeſſio coꝛam
deo:ſicut per confeſſionem vocalem fit manifeſtatio peccato/
rum coꝛam miniſtro.ſed contritio non poteſt eſſe de vno pec/
cato ſine alio ergo ⁊c. ¶ His habitis dicendum eſt ad ratio/
Ad pꝛimũ nes in oppoſitum. Ad pꝛimam cum dicitur, ꝙ omnes facer/
argumẽtũ. dotes ⁊c.reſpondetur ꝙ verum eſt. ſed ita tenẽt locum vnius
ꝙ non ſimul omnes ſed quilibet per ſe,⁊ ideo qui vult confite/
ri ſacerdoti tanꝙ miniſtro Chꝛiſti:ſi recte confiteretur opoꝛ/
tet ꝙ omnia dicat vni, ꝙ ſi aliquid celat vni quãuis dicat alij
Ad ſcdm. quãtum eſt in ſe miniſtro celauit ⁊ ita xpõ. ¶ Ad ſecundã re/
ſpondetur negando minoꝛem.qm̃ ⁊ ſi erubeſcẽtia ſit multipli/
cioꝛ qñ diuidit diuerſa peccata diuerſis:tamen omnes erube/
ſcẽtie ſimul nõ ſunt ita magne:ſicut illa vna:qua quis omnia
peccata ſua ſimul confitetur.qꝛ vnum peccatum per ſe conſi/
deratum non ita demonſtrat malam diſpoſitionem peccantis
ſicut qñ cum pluribus alijs cõſideratur.vnde multitudo pec/
catoꝛum demonſtrat malitiã peccantis vel magnã coꝛruptio/
Ad tertiũ. nem eius. ¶ Ad tertiã rñdetur negãdo minoꝛẽ.dicimus enĩ
S. Thom̃. iuxta ſan. Tho.ꝙ pena a diuerſis ſacerdotibus impoſita nõ
eſſet ſufficiens:qꝛ quilibet conſideraret tantum vnum pecca/
tum per ſe,⁊ non grauitatem ipſius quã habet ex adiunctio/
ne alterius,⁊ qñq; pena que contra vnum peccatum daretur
eſſet pꝛomotiua alterius peccati.¶ Ad quartam rñdeꝛ iuxta Ad quartũ.
ſanc. Tho.ꝙ quidã dicunt, ꝙ qñ aliquis recoꝛdatur eoꝛũ que S. Thom̃.
pꝛius oblitus fuit debet iterum etiam ea que fuit cõfeſſus cõ/
fiteri,⁊ pꝛecipue ſi non poteſt eundem habere cui ante confeſ/
ſus fuerat qui omnia cognoſcat vt culpe eius quantitas vni
ſacerdoti innoteſcat.ſed hoc non videtur neceſſariũ.qꝛ pecca/
tum habet quãtitatẽ ⁊ ex ſeipſo,⁊ ex adiunctione alterius.pec
catoꝛũ autẽ de quibus confeſſus eſt manifeſtauit quãtitatem
quam ex ſeipſis habent:ad hoc aũt ꝙ ſacerdos vtrãq; quãti/
tatẽ peccati cuius erat oblitus cognoſcat ſufficit.ꝙ hoc pec/
catũ confitens dicat explicite,⁊ alia in generali dicẽdo ꝙ cum
multa alia confiteretur hm̃oi oblitus fuerit.hec ſan. Tho.cõ/
coꝛdat dñs Bonauen.ita dicens.ſanum conſilium eſſet,ꝙ to/ Bonauen.
tum diceret:tñ non credo ꝙ teneatur dicere:niſi in gñali:niſi
foꝛte aliquis pꝛedictoꝛum caſuum quatuoꝛ interueniſſet.nam
aliud eſt dicere viam confeſſionis ⁊ viam ſalutis multis aufer
re cum multi confiteantur aliqđ peccatũ enoꝛme, ꝙ deinceps
vix alij ſacerdoti dicerent:nec authoꝛitates hoc compellunt
dicere:qꝛ hoc non eſt confeſſionẽ diuidere.pꝛima enim ſint in/
tegra.ſecũda ſimiliter nõ debet homo de alijs habere remoꝛ/
ſum nouum:nec nouam abſolutionem.ſimiliter iudicandum
eſt de recidiuo.hec Bonauentura.¶ Ad quintam rñ.negan/ Ad quintũ
do conſequentiã.nam vt dicit ſan. Tho.etiam ſi ſacerdos nõ S. Thom̃.
poſſit de omnibus abſoluere: tñ tenetur ſibi omnia penitens
confiteri:vt quantitatem culpe totius agnoſcat, ⁊ de illis qui
bus nõ poteſt abſoluere ad ſuperioꝛem remittat. Sed hic eſt
9 queſtio.† Utrum penitens recurrens ad ſuperioꝛem tenetur Queſtio.
ſuperioꝛi iterum omnia peccata ſua confiteri:vel ſolum illud
vnum de quo ab inferioꝛi abſolui non potuit. ¶ Ad hoc do/ Reſpõdet.
minus Bonauen.ita dicit:aut recurrit pꝛo abſolutione a cul/
pa:aut a pena pꝛopter excõicationem vel irregularitatẽ. Si
pꝛopter abſolutionem a pena vel a penali vinculo ſufficit qđ
confiteatur illud ſolum.ſi pꝛopter abſolutionem a culpa ſi ſu/
perioꝛ remittit eum ad pꝛopꝛium confeſſoꝛẽ ſanum conſilium
eſt:ſi non habet cauſam excuſantẽ niſi erubeſcentiam vel opi/
nionẽ falſam, ꝙ omnia de quibus habet remoꝛſum dicat ipſi
⁊ pꝛo omnibus illis generalem abſolutionem ⁊ penitentiam
ſuſcipiat. Si aũt aliquam excuſationem hꝫ pꝛobabilem rõne
cuius magis vult confiteri alteri tenetur totum inferioꝛi re/
uelare ⁊ peccatũ illud,qđ ſuperioꝛi eſt confeſſus, ⁊ cetera alia:
⁊ ſic non erit confeſſio diuiſa, ⁊ ille extunc ab omnibus pote/
rit abſoluere:ita duntaxat vt penitens faciat penitentiam ab
omnibus ſibi iniunctã.⁊ ſi tu obijcias,ꝙ iſte qui vadit ad ſu/
perioꝛẽ vnicum tm̃:vel duo peccato confiteꝛ: videtur eſſe hy/
pocrita ⁊ ſe laudare.dicendum ꝙ verum eſt ſi innuiſſet ſe ſibi
generaliter confiteri.tunc enim videretur innuere ſe alia cri/
mina non habere.ſed oſtendit ſe ſpecialiter pꝛo illo vnico ad/
ueniſſe,⁊ alium confeſſoꝛem pꝛo minoꝛibus habere, ⁊ hoc acce
ptat ſuperioꝛ nulla eſt ibi deceptio:quãuis totũ dicere ſit ma/
ioꝛ perfectio.hec Bonauent.confirmat hunc modum dicendi
dñs Petrus de palu.in.iiij.diſtin.xvij.ꝙ Eccleſia Romana Petrus de
ſic vtitur.Abſoluit enim a maioꝛib⁹ remittens ad inferioꝛes palude.
pꝛo minoꝛibus,⁊ ideo ſupponẽdo,ꝙ ita pōt fieri quo ſuppo/
ſito pari ratione poteſt fieri econuerſo.nã de inferioꝛibus nõ
poteſt minus remitti pꝛo maioꝛibus ad ſuperioꝛem:ꝙ econ/
uerſo pꝛopter, quod qua ratione poteſt ſuperioꝛ abſoluere de
retentis non abſoluendo de confeſſis:eadem ratione inferioꝛ
econuerſo de confeſſis tantum: quia ex quo iſte abſolutus eſt
quo ad deũ:vt ſupponiꝛ ex cõtritione quã oſtẽdit id qđ eſt ex
parte eccleſie pōt dimidiare in foꝛo pñali:ſicut ĩ foꝛo iudicia/
li pōt qs abſolui ab vno iudice ab vna ſñia, ⁊ ab alio ab alia:
⁊ infra.in caſu in quo penitens non poſſit abſolui ab inferioꝛi
ab oĩbus:nec ſuperioꝛ vellet de oĩbus teneꝛ tñ vni dicere oĩa:
qꝛ lꝫ inferioꝛ pꝛius non poſſet abſoluere ab oĩbus poſt remiſ/
ſionem tñ ad eum factam poteſt abſoluere ab oĩbus. ¶ Ad Ad ſextũ.
ſextam rñdetur iuxta dñm Bonauen.negando conſequentiã
quoniam vbi ſcandalum timetur non eſt confeſſio dimidian/
da:ſed licentia petenda, ⁊ ſi non datur ſuperioꝛ eſt adeundus
vel alius qui habet eius authoꝛitatẽ.nam in tali caſu licẽtiam
petere eſt obtinere.dicit ergo litera beati Aug.[cautus ſit ne
verecundia ductus] talis verecũdia eſt dãnabilis ⁊ nõ lauda
bilis.qꝛ ſcindit ⁊ nõ diuidit integritatem cõfeſſionis:que de/
bet eſſe ſimplex, ⁊ integra. vt qui non erubuit in conſpectu
dei multiplicare peccatum: non erubeſcat miniſtro dei mul/
tiplicata integre cõfiteri [id hypocriſim]quia diuidendo cõ/
feſſionem vt tacendo vnum ⁊ dicendo aliud ſe ſimulat melio/
rem aut minus malum [caueat autem ne pꝛius ad dñicũ coꝛ/
pus ꝙ confoꝛtet illum bona conſcientia.]Queritur autẽ hic.

10 †Utrum ſit verum ꝙ nullus ſine culpa accedere poſſit ad do-
minicum corpus:niſi prius bona conſcientia cōfortatus.⁊ ar-
Primū ar. guitur ꝙ non. ¶ Primo ſic.confortatio bone conſcientie di-
cit plus quā gratiam. ergo plus quā habere gratiā exigitur
Scōm ar. ad cōmunionē.qđ fere omnes negant. ¶ Scđo ſic.ad cōican-
dum non exigitur aliud:niſi ꝙ non ſit indignus:ſed indigni-
tas nō eſt niſi in peccato mortali.ergo nō habēs peccatū mor-
tale poteſt cōicare.nō omnis autem talis eſt cōfortatus bona
cōſciētia.ergo aliquis non cōfortatus bona cōſciētia pōt cō-
Tertiū ar. municare ſibi. ¶ Tertio ſic.in lr̄a dicit,ꝙ plangat ſiue dole-
at,ꝙ non audeat ſumere quā multū deſiderat cibū ſalutarem
conſtat autē,ꝙ hoc deſiderium cibi ſalutaris eſt ex amore cha
ritatis.ergo habens charitatem non deberet adhuc ſumere
Opponit ī cibum ſalutarem,qđ omnes habent pro inconueniēti. ¶ In
cōtrarium. oppoſitum eſt tex.preſentis litere. Scđo eſt qđ dicit Aug.de
ſancto victo.ad beatum Bernar.in quadā epiſtola ſic.adda-
tur dico,ꝙ ⁊ ſi fuerit contritus non tamē communicare debet
antequam confeſſus fuerit.conſtat autem ꝙ contritus habet
gratiam, ⁊ charitatē ergo ſicut hic dicit Auguſt.in litera te-
netur expectare bone cōſcientie confortationē per opera me-
Reſpōdet. ritoria. ¶ Reſpondeo dicendum ſub iſta concluſione.nullus
niſi bona conſcientia confortatus fuerit debet accedere ad ſu-
mendum dominicū corpus.patet concluſio ex litera preſenti.
pro cuius concluſionis pleniori probatione eſt ſciēdum iuxta
S. Thom. ſanctum Thom.⁊ Bonauent.tunc aliquis bona conſcientia
Bonauen. confortatur quando ſignis ſiue probabiliter cōuincere poteſt
peccatum ſibi eſſe dimiſſum.hoc autem percipit:quando facit
qđ in ſe eſt ad obtinendam veniam.hoc autem non plene facit
ante confeſſionē:ſi habet ſacerdotis copiam tunc enim ſi con-
fitetur exterius conſcientia interior cōfortatur.⁊ bene poteſt
accedere.Si autē habet copiam,⁊ non cōfortetur male facit ſi
accedit:ſi vero non habet copiam : aut habet neceſſitatē acce-
dendi vt ſacerdos parochialis qui habet plebem, ⁊ nō eſt qui
celebret,⁊ non eſt confeſſus nec ſit ſacerdos preſens cui poſſet
confiteri:tunc cum dolore ⁊ propoſito confitendi tempore op-
portuno poteſt accedere.ſi autem non habet neceſſitatem,⁊ ſic
nullo modo debet accedere ante confeſſionem.ratio eſt ſcđm
dn̄m Bonauent.qr qui fuit per mortale peccatum excōicatus
ad ſacramentū vnitatis eccleſie non debet accedere:niſi recon
ciliatus eccleſie:niſi al's cogatur.⁊ tunc euidens excuſatio ha-
S. Thom. betur.dicit aūt ſan.Tho.ꝙ etiam poſt contritionē ⁊ confeſſio
nem grauium peccatorū conſilium videtur eſſe Aug.qđ non
ſtatim accedat propter reuerentiā ſacramenti,⁊ magis ſeipm
probet.concordat cum ſuperius dictis dictus dn̄s Albertus
ita dicens.homo habens gratiam vel preſumens ēex probabili
ſigno ſe habere gratiā:poteſt accedere ad corpus Chriſti.ſi-
gnum autem probabile eſt:ſi eſt confeſſus, ⁊ dicit ſibi cōſcien-
tia.ꝙ pro nulla re vult amplius peccare,⁊ penitentiam liben-
Ad argu. ter debito tempore eſt paratus perficere. ¶ Ad rōnes in op-
poſitū dicit̄ ad oēs ſimul ꝙ non eſt verū, qđ hic dicit̄ ſit cōtra
ſententiam cōem imo eſt omniū precipuorū doctorum ſenten-
tia,ꝙ qui prius in peccatis mortalibus fuit non debet regula
riter accedere ad corpus xp̄i:quāuis ſit cōtritus. ⁊ ita habeat
gratiam ⁊ charitatem niſi etiam fuerit cōfeſſus, qđ manifeſte
patet ex dictis.vnde gloſſator hic non videtur intellexiſſe ver
Contra gl. ba Aug.nec Hu.nec Archi.[ſed in hac ſeparatione] qua ſcȝ
hugu.⁊ ar- ſeparatur penitēs a participatione corporis xp̄i [tremendū]
chidia. ſcilicet finale, qđ valde certe tremendum:in quo iudex xp̄s ſe-
parabit bonos a malis:et ſtatuens bonos a dextris dicet eis.
venite benedicti patris mei ⁊c.⁊ malos ſtatuēs a ſiniſtris di-
cet illis.ite maledicti in ignem eternum [cogitet].i.ad memo
riam reducat,ꝙ ſicut pro debitis ſeparatur a cōione corporis
xp̄i in hac vita:ita ſi homo non replicat pro eiſdem ſeparabi-
tur in futuro iudicio a participatione diuine beatitudinis in
ignem eternum [qđ iudicium eſt maius ⁊ terribilius] maius
magnitudine iudicis:qui ab omnibus in forma humanitatis
viſus omnes iudicabit[maius] qr ab eius iſeparabili autho-
ritate fugi non poteſt nec erit locus errato per pn̄iam emen-
dandi[terribilius] qr lȝ ſeparatio a corpore xp̄i ſit quedā dā-
natio.vt de cōſe.di.ij.cōtinue.finalis tn̄ illa ſeparatio qua im-
penitentes ſeparabunt̄ irreuocabiliter a facie dei:⁊ mittentur
in ignē eternū:multo terribilior atꝙ grauior incomparabili-
ter eſt.bene ergo dicit Aug.ꝙ cogitet penitens hoc iudicium
qđ eſt ad memoriā reuocet.qr valde vtilis eſt frequēs medita-
Gregorius tio ad fugā vitiorū.vnde Greg.illū diē fratres chariſſimi ad
memoriā ponite ante oculos,⁊ quidqd modo graue cernit̄ in
eius cōparatione leuigabitur [cibū]de quo Joā.vj.caro mea
vere eſt cibus ⁊c.[iſti].i.predicti[ſunt digni] Matth.xiij.fa-
cite dignos fructus pn̄ie[illaqueantes] qm̄ per penitentiam
ſoluitur peccatū quo omnia illaqueantur : vt penitens dicat
illud.pſ̄.cxxiiij.laqueus contritus,⁊ nos liberati ſumus.

2 ☞ Ludorum triplex eſt differentia.
3 Choree ⁊ huiuſmodi ſiue fiant cantu ſiue muſicis nō ſunt pro
ſe mali:ſed poſſunt fieri mali ex triplici cauſa.

Cohibeat ſe preterea.

Iſta eſt quarta pars ſm̄ diuiſio
nem poſitā in princi.in qua tractat de aliquibus impedimen-
tis penitentiū,⁊ nunc tm̄ ponit duos.ſ.ludos, ⁊ ſpectacula ſe-
culi a quibus dicit debere abſtinere penitētes tp̄e penitentie.
Pro cuius partis pleniori intelligentia.queruntur duo.
1 ¶ Primum eſt vtrum ludi penitentiam impediant.
4 ¶ Secundum eſt vtrum ſpectacula impediant penitentiam.

1 **Ad primum** ſic proceditur.† Et videtur ꝙ ludi
non impediant. ¶ Primo ſic.illud Primū ar.
in quo poteſt conſiſtere virtus pn̄iam non impedit.ſed in lu-
dis conſiſtit virtus eutrapelia.vt habet̄.iiij.ethi.ergo ludus
penitentiam non impedit. ¶ Scđo ſic.Exode.xv.habetur,ꝙ Scōm arg.
aſſumpſit maria tympanum,⁊ precinebat ceteris mulieribus
choream ducentibus, ⁊ in hoc meruit.ergo ille actus ſcđm ſe
non eſt malus.⁊ per conſequens non impedit penitentiam.
¶ Tertio ſic.oportet operibus laborioſis regimen interpo- Tertiū ar.
nere eo ꝙ impoſſibile eſt ſemper agere.ſed ludus eſt requies
quedam.ergo oportet inter opera penitentie aliquando lude-
re. ¶ In oppoſitum eſt preſens litera.ſcđo eſt illud Eccl.iij. Opponit ī
tempus eſt ridendi:tempus flendi:tēpus ludendi:qr peniten- contrariū.
tia eſt cōmiſſa deflere.ergo non eſt tp̄s ludendi. ¶ Rn̄deo di- Reſpōdet.
cendum ꝙ aliqua ſunt vitanda a veris penitētibus de neceſ-
ſitate.⁊ alia de congruitate.illa ſunt vitāda de neceſſitate:que
includunt peccatū mortale:qr per talia amittitur fructus pe-
nitentie precedentis.penitentia etiā in tali ſtatu non eſt ſatiſ-
factoria vt cōmuniter tenetur.alla vero ſunt vitanda de con-
gruitate:que ſunt occaſiones malorum vel que non decēt ſta-
tui penitentis qui debet eſſe lugubris.diſtinguendum eſt er-
2 go de ludis.† Eſt autem ludorum triplex differentia.vt dicit
ſanc.Thom.in.iiij.diſt.xvij.⁊ Durandus.quidam enim ludi S. Thom. Durādus.
ſunt ex ſeipſis turpitudinē habentes,⁊ de talibus ſit iſta con- Prima cō-
cluſio prima.ꝙ tales ludi ſunt ab omnibus euitandi,⁊ preci- cluſio.
pue a penitentibus qui per fletum peccata corrigere debent:
ſicut ſunt ludi qui in theatris a viris ⁊ mulieribus agebātur
ad luxuriam prouocantes.patet concluſio:qr tales includunt
turpitudinem peccati mortalis. ¶ Alij ſunt ludi:qui ex gau-
dio deuotionis procedunt:ſicut communiter cum organis:qđ
dicitur vnus verſus ſequentie a choro, ⁊ alius ab organis :de
quo ludo dicebat Dauid.ludā ⁊ vilior fiam corā domino.ij.
Regū.vj.de quibus ludis ſit iſta concluſio.talibus ludis non Scđa ↄclu.
ſunt prohibendi penitentes.patet quia tales ludi nō ſunt vi-
tandi:ſed laudandi ⁊ emulādi:vt dicit ſanctus Tho. ¶ Alij S. Thom.
ludi ſunt nullam turpitudinem habentes:quos philoſophus
vocat liberales,⁊ hi ſunt ſemper materia virtutis:ſcilicet eu-
trapelie qui ludi ſeruatis debitis circunſtantijs poſſunt lau-
dabiliter fieri ad quietem propriam,⁊ alijs delectabiliter con-
uiuendum.ſed conuenit in his eſſe peccatum in hoc ꝙ debite
circunſtātie non ſeruātur.vnde in talibus ludis decet aliquid
vnum quod non decet alium. De iſtis ſit tertia concluſio.qđ Tertia con
penitens his ludis debet plus ceteris moderatius vti.patet cluſio.
concluſio:quia ſtatus penitentis requirit fletum. Poteſt ta-
men:vt dicit ſanctus Thomas moderate vti ſecundum ꝙ ad S. Thom.
recreationem animi pertinet aut ſocietatem:cum quibus ho- Seneca.
mo viuit.vnde Seneca.ſic te gere ſapienter : vt nullus te ha-
beat tanquam aſperum,⁊ contemnat quaſi vilem.dicit autem
3 Albertus magnus circa hoc.† quod chorea ⁊ huiuſmodi lu-
di ſiue fiant cantu:ſiue muſicis ſecundum ſe non ſunt mali:ſed
triplici de cauſa poſſunt fieri mali ex circunſtantia. quarum
vna eſt,⁊ precipua mala intentio:vt quādo fiunt ad oſtenden-
dam ⁊ prouocandam libidinem : ſicut fere omnes modo talia
exercent, ⁊ ideo perſone eccleſiaſtice talia depoſuerunt : quia
etiam in ſignis gaudij non eſt communicandum cum pecca-
toribus.alia cauſa eſt:quando fiunt non ſuo tempore : vt tem-
pore triſtitie:quia ſicut eccleſiaſticus.c.xxij.dicit.muſica in lu-
ctu quaſi importuna narratio.Et hoc modo hic interdicitur
penitenti ne ſit in ludis : quia dum penitet tempus eſt flendi
non tempus ludendi : nec ridendi.tertia cauſa ex officio per-
ſone ſumpta ſicut clericis interdicitur venatio ⁊ ludi alij:quia
in ſortem domini electi alijs exercitijs debent occupari.hec
ille. Ex quibus patet reſponſio ad obiecta.

4 **Ad ſecundum** ſic proceditur.†Et videtur qđ
ſpectacula non īpediāt pn̄iam
¶ Primo ſic.ſpectacula em̄ ad vtilitatē hoīm ſunt inſtituta: Primū ar.
ſed pn̄ia nō reſecat vtilia.ſed ſupflua.ergo pn̄ia p ſpectacula
nō impedit̄. ¶ Scđo ſic.in ſpectādo nō pōt eē niſi vitiū curio Scōm ar.
ſitatis:ſȝ alie curioſitates vt ſciētiaꝝ nō ponunt̄ impedimēta
penitentie

penitentie:ergo nec ſpectaculū impedimentū penitētie debet.
Tertiū ar. ¶ Tertio alia ſunt multo grauiora pctā:ꝙ ſpectacula,⁊ ludi
ergo illa multo magis debuerunt poni impedimenta:ꝙ iſta.
Opponit ⁊ ¶ In oppoſitum eſt Aug.in text. ¶ Rn̄deo dicendū conue-
Rn̄det. nienter ꝓhibētur ſpectacula penitēti.probatur cōcluſio.illud
ex quo homo peccator cōſtituitur non competit penitenti.ſed
inſpectatores talium adulteros ⁊ inuerecundos ipſa ſpecta-
Chryſoſto. cula cōſtituunt.vt dicit Chryſoſto.ergo non cōpetunt penitē-
S. Thom. ti,⁊ per ↄn̄s prohibentur conuenienter ei.pro cuius cōcluſio-
Albertus nis declaratione eſt notandum iuxta ſan.Tho.⁊ Alber.mag.
magnus. ꝙ de ſpectaculis eſt diſtinguendū.quedam enim ſunt ſpecta-
cula rerū turpiū, ⁊ ad peccata prouocantiū:ſicut in ſpectacu-
lis ludorum theatralium ⁊ taliū inſpectio ſtudioſa pctm̄ eſt:
⁊ qn̄ꝙ etiā mortale:tanta enim poteſt libido adhiberi ⁊ de ta-
Prima cō- libus ſit iſta prima cōcluſio. A talibus ſpectaculis omnes fi-
cluſio. deles ⁊ maxime penitētes debent ſe arcere.ptȝ cōcluſio ex di-
ctis cum talis inſpectio ſtudioſa ſit peccatū.alia ſunt ſpecta-
cula rerū ad deuotionē excitantiū vt inſpectio paſſionis xp̄i
Scđa ↄclu. ⁊ ſanctorum,⁊ de talibus ſit ſcđa ↄcluſio.Ad hmōi ſpectacu-
lum non prohibent̄ penitentes.ptȝ imo cum ſint rerū ad de-
uotionem excitantiū:vtile erit eis in talibus ſe exercere. Alia
ſunt ſpectacula que ſunt de rebus vtilibus.⁊ ad vitam neceſ-
ſarijs:vt venationes piſcationes,⁊ alia hmōi:⁊ de talibꝰ dicit
dn̄s Alber.aut exercentur a perſonis ſecularibus:aut ſp̄uali
Tertia cō- bus:ſit iſta cōcluſio.talia ſi fiant tp̄e non interdicto ⁊ loco:to-
cluſio. leranda ſunt vitanda tn̄ a penitentibus : niſi quātum neceſſi-
tas expoſcit:qr talia ſpectacula diſtrahūt animū quē penitēs
debet habere recollectū. Si aūt a ſp̄ualibus exercētur diſtin-
guendum : aut vtilitas mouet ad opus, ⁊ vanitas non ſe im-
Quarta cō miſcet ibi,⁊ tunc eſt concluſio Alberti mag.ꝙ in caſu venatio
cluſio. conceditur clericis ⁊ religioſis in caſu.ſ.ſi redditus eorum ſit
in talibus,⁊ neceſſario habent ſicut in terris ſyluoſis ſunt red
ditus quidam monaſteriorum in ferinis ⁊ aucupibus,⁊ hmōi
aut ita eſt ꝙ mouet vanitas.⁊ tunc dicit puto eſſe peccatum
graue viris ſp̄ualibus, ⁊ maxime religioſis.qr nimis diſtra-
hunt animū,⁊ quaſi auertunt ne reuertatur ad ſp̄uale ſtudiū.
Exponit li ¶ †Nam ſi dura]probat exemplo,ꝙ a ſpectaculis ſit abſtinē-
teram. dum:habetur hiſtoria iſta Gen̄.xxxiiij.ꝙ egreſſa ad ſpectacu
lum:vt videret mulieres regionis illius : quā cum vidiſſet ſi-
chem filius principis terre eam adamauit,⁊ rapuit ac dormi-
uit cum ea vi opprimens virginem[ab extraneo].i.ſichen cor
rupta non eſſet [eligat quem] exhortatur penitentē vt bonis
⁊ honeſtis viris in operibus virtutum fructificantibus quo-
rum vitam ſequendo poſſit perficere ſe aſſociet, ⁊ eos fugiat
quorum vitam malam ⁊ damnabilem iudicat:qr cum ſancto
ſanctus eris ⁊ cū peruerſo peruerteris.pſ̄.xvij.⁊ vt ait Chry
ſoſto.ex coniuncto formantur mores.

1 ☞ Fructus dignos,⁊ fructus dignos penitentie quomodo
differant.
2 Opera penitentie quare dicuntur fructus.

Querat fructus dignos ⁊c.

Eſt quinta pars:in qua exhortatur penitentem ad exercitan
Queſtio. dum ſe in operibus dignis eterna vita. ¶ Sed hic ſurgit q̄-
1 ſtio.†vtrum ſit differentia inter dignos fructus ⁊ fructus di-
Reſpōdet. gnos penitētie.pro quo notandum iuxta dn̄m Bonauent.in
Bonauen. 2 iiij.diſt.xvj.primo† ꝙ opera penitentie dicuntur fructus non
quia eis fruamur:ſed quia ad fruitionem ducunt:vel fructus
metaphorice:quia ſicut ex arbore naſcitur pomum,quod dici
tur fructus arboris:ita ex voluntate penitentis bonum opus
itē no.ꝙ differūt dicere bonū fructū,⁊ dignū fructū pn̄ie.bo-
nus fructus pōt dici eſſe opus bonū dignus fructus plus di-
cit.ſ.opus bonū cum cōueniētia ad ſtatū.bonū enim eſt opus,
⁊ ita perfectum : ſi competat ſtatui:ſed dignus fructus peni-
tentie non dicit ſolummodo bonum opus prout competit ſta
tui:ſed vt competit merito peccati:quia qui plus peccat am-
Gregorius pliora debet pati vt Grego.determinat in homi.fructus:qui
non ſufficiunt.i.bona opera nō tamē ſufficientia ad digne ſa-
tiſfaciendum pro peccatis commiſſis[quia penitentie grauio
res].i.aſperiores Deutero.xxv.pro menſura peccati erit pla-
garum modus[eccleſia quā offenderat mortuis].i.peccatori-
bus penitētibus[vitam gratie]per quā de ſtatu mortis pec-
cati ſurgit in vitam ſpiritualem.ā.diſt.j. Quem penitet.in fi.

2 ☞ Penitēs ꝙ abſtineat ab officio militie non eſt de neceſ-
ſitate penitentie.
4 Negotiationes eſſe illicitas faciunt tria.
5 Juſtum pretium quid dicatur.
7 Officia publica quatuor faciunt illicita.

Qualitas lucri. Sequit̄ Sexta pars
huius diſtinctionis:
in qua inhibere videtur penitentibus militiam ⁊
negotiationem. Pro cuius partis pleniori intel-
ligentia.queruntur tria.
1 ¶ Primum eſt vtrum exercitiū militie penitentiā impediat.
3 ¶ Secundum eſt vtrum exercitium negotiationis peniten-
tiam impediat.
6 ¶ Tertium eſt : vtrum officium publicanorum penitentiam
impediat ſicut telonearıorum aut conductorum vectigalium
⁊ huiuſmodi.

1 **Ad primum** ſic proceditur.† Et videtur ꝙ exer
citiū militie nō impediat peniten-
tiam. ¶ Primo ſic.nihil qđ eſt ordinatum ad cōſeruationem Primū ar gumētum.
ciuilitatis,⁊ rei publice eſt pctm̄.ſed exercitium militie potiſ-
ſime eſt ordinatum ad conſeruationē hmōi duorū.ergo nō eſt
peccatum,⁊ per ↄn̄s non impedit pn̄iam. ¶ Scđo ſic. Joan- Scōm ar.
nes pn̄iam docebat. Mat.iij.ſed ipſe non ꝓhibebat homines
a militia.ſed contentū precepit,ꝙ cōtenti ſtipēdijs ſuis eſſent
ergo ⁊c. ¶ Tertio ſi militia non eſſet licita : tunc nullus va- Tertiū ar.
cans militie ſaluaretur.ſed hoc eſt falſum,⁊ contra ſacrā ſcri-
pturam.nam vt dictū eſt Joānes baptiſta militiā non repro-
bauit:ſed dixit cōtenti eſtote ſtipendijs veſtris.Luc.iij. ¶ In Opponit ⁊
oppoſitū eſt litera preſentis.c. ¶ Rn̄deo dicēdum iuxta ſan- Rn̄det.
ctum Tho.⁊ Albert.mag.ꝙ exercitium militie eſt licitum:vt S. Thom.
ptȝ ex rōnibus factis nihilominus hȝ pctm̄ ex ꝓpinquo an-
nexum.⁊ qr penitēs dȝ occaſionē peccati vitare:vnde ponitur
2 iſta cōcluſio† ꝙ ⁊ ſi penitēti abſtinēdo ab officio militie ſit lau
dabile non tn̄ eſt de neceſſitate pn̄ie.ptȝ qr penitēs non poteſt
omnes occaſiones pcti vitare:dū in iſto mūdo viuit.vn̄ ſuffi-
cit ſi pctm̄ in iſto officio ⁊ in alijs vitet que cōiter:vt dicit Al-
bertus Mag.ſunt tria.primū eſt in concuſſione innocētium.
ſecundum eſt in exactione amplioris ſtipendij:quā deſeruire
poſſit militando.tertium eſt in exercitatione virium ad oſten
tationē cum nocumento hominum ⁊ rerum ſicut inuēta ſunt
torneamenta,⁊ ritus lancearum, ⁊ hmōi ſunt tamen quedam
exercitia militie neceſſaria : ſicut curſitationes, ⁊ inuaſiones
dextrariorū ⁊ ars percutiendi,⁊ defendendi,⁊ proijciendi tela
que non prohibentur.⁊ hoc accipitur ex.ij. Reg.i.vbi dauid
precepit populo vt filios ſuos docerent arcum.i.artem ſagit
tandi. licite ergo poterit penitens militare:ſi ſecundum con-
ſilium beati Joan.nemminem cōcutiat ſi ſtipendijs ſuis con-
tentus eſſet : ſi vtatur officio militari non ad oſtentationem:
ſed ad vtilitatem eccleſie:⁊ rei publice ⁊ ad exercitium virium.
Et per hec patet reſponſio ad obiecta.

3 **Ad ſecundum** ſic proceditur.† Et vr̄ ꝙ exer-
citiū negotiationis non impe-
diat pn̄iam. ¶ Primo ſic.dr̄ Gen̄.xlix.zabulon in litore ma- Primū ar.
ris habitabit,⁊ in ſtatione nauiū pertingens vſꝙ ad ſydonē
⁊ ſm̄ literalē expoſitionē bene dr̄ terra Zabulon acqueſte ne-
gotiationū p mare,ergo taliū exercitiū nō eſt illicitū.⁊ p ↄn̄s
non impedimentum pn̄ie. ¶ Scđo ſic.prouer.vlti.de muliere Scōm ar.
forti dr̄.facta quaſi nauis inſtitoris de longe portās panē ſuū
vbi ſm̄ literalē ſenſum idem arguitur. ¶ Tertio ſic.negotia- Tertiū ar.
tiones multū vtiles ſunt toti terre aſportando abundantiam
in terra aliqua,⁊ reportādo deficiētia.nihil aūt cōitatis vtili-
tati deſeruiēs eſt pctm̄.ergo negotiationes tales nō ſunt pec-
catū gn̄aliter. ¶ In oppoſitū eſt p̄ſens lr̄a. ¶ Rn̄deo dicen- Opponit ī cōtrarium.
dū ſub eadē ↄclōne qua ſuperiꝰ rn̄ſum eſt ad articulū de mili- Reſpōdet.
tia,ꝙ lȝ laudabile ſit penitēti abſtinere a talibus ꝓpter hoc ꝙ
lȝ p̄ime eaꝝ ſint licite:hn̄t tn̄ de ꝓpinquo annexū pctm̄ nihi-
lominus nō eſt neceſſitate pn̄ie dū tn̄ vitet ea que negotiatio-
4 nes ipſas faciūt illicitas† ſunt aūt tria ſm̄ dn̄ȝ Albe.i.iiij.di.
xvj.ſ.pſona:tp̄s,⁊ modꝰ.pſona ſi eſt diuinis officijs cōſecrata
vt clericꝰ ⁊ monachꝰ.qr illi emēdo ⁊ vēdendo non debēt nego-
tiari:lȝ res ſuas ⁊ datas vēdere poſſint:non tn̄ inqt Alber.ꝙ
illas malo mō vēdere debeāt ſicut vinū vendit̄ in taberna:niſi
al's ſimul vēdi non poſſint,⁊ hmōi rō eſt.qr in taberna cōcilia-
bula fiūt mala:⁊ imoderata ſumptio vini tn̄ p̄ocinium preſtat
tabernariꝰ,⁊ iō nō lȝ vt mihi vr̄ religioſo vel clico hmōi exer-
cere officiū.tp̄s autē ēt facit illicitā negotiationē dupl'r.ſ.rōne
feſtiuitatis q̄ ſeruāda eſt,⁊ in caſu qn̄ negotiatio cariſtiā indu
cere ꝓbabil'r pōt:ſicut ſi nimiū frumētū emat̄ ī nono,⁊ nimiū
vinū emat̄ in vindemia:vt qn̄ apđ alios nō habebit̄ iſte vēdat
quātū voluerit:modꝰ facit ēt negotiationē illicitā:ſi ↄctus ſit
5 vitioſus,⁊ cū deceptiōe,⁊ fraude iuſti p̄tij.† iuſtū autē p̄tium
eſt qđ ſm̄ eſtimationē fori illiꝰ tp̄is pōt valere res vēdita.po-
terit ergo quis laicꝰ negotiatiōes exercere licite:ſi tp̄e debito
mercatiōes faciat non diebus feſtinis:⁊ tp̄e quo cariſtiā indu
cere poſſit,⁊ cū modo debito.ſ.ſine fraude:contractibus illici-
tis.⁊ per hoc patet reſponſio ad queſitum ⁊ ad obiecta.

6 **Ad tertium** ſic proceditur. † Et videtur, ꝙ officium publicanorū nō impediat penitentiā ſic.

Primū ar.

pedagia ⁊ telonea ⁊ vectigalia principi ſoluuntur: vt terra defendatur in pace, ⁊ liceat habitatoribus per eā diſcurrere: ⁊ ꝓprias vtilitates procurare. ſed iuſte pōt hec princeps accipere: q2 in talibus agit negotium oīm in labore: ⁊ in expenſis. ergo ⁊ illi debent dari. ergo ex neutra parte eſt peccatum. ſed publicani ſunt miniſtri hmōi dationis ⁊ acceptionis. ergo ipſi dant operam rei licite. ergo non peccant.

Opponit ⁊ Rñdet.

¶ In oppoſitū eſt beatus Grego. in litera ſuper illud Jo. xxj. vado piſcari. ¶ Rñdeo dicendum ſub eadem concluſione. ꝙ talia officia poſſunt licite exerceri, ⁊ ꝙ laudabile eſſet penitēti ſi ab his abſtineret. Nihilominus non eſt de neceſſitate penitentie:

7 † dum tamē ſeruentur ea que faciunt ea licita: que iuxta dñm Alber. ſunt. iiij. vnum eſt, ꝙ de conſenſu eorū quorum intereſt terram regere ⁊ conſenſu principis ponātur. ſcōm ꝙ non niſi cauſa neceſſitatis vel vtilitatis cōis ponātur. ſ. q2 ſine talibus expenſis terra pacificari ſiue defendi non poteſt. tertium eſt ꝙ defenſio terre ab accipientibus impendatur. quartum eſt, ꝙ non ſint immoderate ſed ad eſtimationem expenſarum ⁊ operum que impenduntur a defendentibus terram, ⁊ ſic loquitur gloſ. Luce. iij. que innuit talia licere. ⁊ hoc eſt: quod dicitur ad Roman. xiij. reddite omnibus debita: cui tributum tributum: cui vectigal vectigal: cui honorem honorem.

Ad argu. *S. Thom.*

¶ Ad id autem qđ Grego. dicit in litera in contrariū dicendū iuxta ſan. Tho. qđ intelligendū eſt nō quin poſſint ſine peccato fieri. ſed q2 frequēter ad pctm̄ implicant: vel ſm Alber. mag. dicuntur ſine peccato exerceri non poſſe. ſ. vbi illa quatuor que dixit non obſeruātur.

Exponit literam.

Litera. ¶ [Qualitas.] iſta authoritas eſt leonis pape in qua videtur reprobare officium militare, ⁊ negotiationis in penitentibus: q2 vt dictum eſt per hoc penitentis affectus ⁊ intentio diſtrahitur quominus intendat deuote operibus penitentie ⁊ orationi. ſecundo q2 negotiatiōis finis eſt lucrum, qđ ad auaritie peccatum inducit, ⁊ militia inducit rapinam: violentiam: contentionem, ⁊ iniuriam. tertio quia licet poſſint eſſe licita. ſ. negotia ⁊ militia: in caſu tñ negotiatio cuius lucri eſt inhoneſtus queſtus ⁊ turpis: puta rapina, ⁊ vſura: que publice negotiantem accuſat: aut ſecrete in conſcientia arguit: debet eſſe longe a penitente qui ſic preterita plangit, ⁊ plangenda iterū committere nolit [pati] q2 vt dicit

Auguſtin.

Auguſ. primo de ciuitate dei capitul. xviij. melius eſt quelibet tolerare quam malo conſentire [difficile] ⁊ certe difficile: quoniam in negotiatione interueniat peccatum: quia ex deſiderio lucri augetur concupiſcentia ⁊ auaritia admiſcentur mendacia vt dicat omnis emptor malum eſt. prouer. xx. ⁊ ſuperexcedat venditor in laudādo propter quod ſaluator ementes ⁊ vendentes eiecit de templo. Matth. xxvij. ⁊ Jo. ij.

Exponit literam.

Contrarium. Secunda authoritas eſt eiuſdem ad idem ¶ [Poſt actionem penitentie]. i. poſt actam penitentiam: [redire ad militiam ſecularē] exercendam iuxta abuſum ſeculi: quia hoc modo ſicut. ſ. in primo articulo diſputauimus multa hʒ pctā annexa. [apoſtolus dicat]. ij. Ti. ij. [nemo poteſt] ſicut em̄ nemo poteſt duobus dñis ſeruire: ita nec deo militare, ⁊ negotijs ſecularibus que ſine peccato exerceri non poſſunt [vñ non eſt]. i. nō preſumitur [mundane]. i. quā mundani cōiter exercent cum multis abuſibus: vel poteſt intelligi iuxta glo. eo cui in pnīa eſſet iniunctum, ꝙ amplius militiam non exerceret: vel vt Hugu. ⁊

Archidi.

Arch. exponūt de penitēte poſt ſolennē aut penitentē pnīam.

Si quis vero. Tertia authoritas. ⁊ eſt ſtatutū niceni cōcilij cōtra eos qui poſt ſolennem pnīam reuertunt̄ ad ſecularia negotia: vtputa ad ſecularem militiam. ponit tria. q2 primo ſtatuit, ꝙ tales decē annis peniteant iuxta formam deſcriptam in litera. ſcđo concedit ꝙ epī poſſint miſericorditer diſpenſare: cū illis qui trienniū iniuncte penitentie tolerauerint patienter, tertio ꝙ agendum ſit contra negligentes. ij. ibi: ab oībus. iij. ibi: qui vero. dicit ergo.

Exponit literam.

¶ [Si qui vocati] ad veram pnīam [oſtenderunt] per penitētiam publicam vel ſolennem [cingulo]. i. ſigno militari [ad vomitum]. i. ad priſtina officia [vt pecuniam] ad vſuram vel negotiationē [⁊ ambirent]. i. ex ambitione ⁊ ſuperbia rurſus redirent [ad militiam] ſecularē [decē annis] ſimilis in numero annorum iniungitur penitentia ſacerdoti fornicanti: vt di. lxxxij. pſbyter [poſt primum triennium in quo inter audientes]. i. inter laicos officium non cantantes: aut officiantes in eccleſia ſuple intrent eccleſiam vel poſt primū annum intrant eccleſiam ſed vſq3 ad triennium ſunt inter audientes non communicātes: vt. ſ. e. q. ij. latorem. ⁊ de conſe. diſt. iiij. eos. Hu. [ab omnibus]. ij. pars. ſ. ſub quorum cuſtodia vel diligentia ſunt vel ad quos hec ſpectat proſpicere [non verbis ſolum] q2 Mat. vij. habetur, ꝙ non oīs qui dicit dñe dñe intrabit in regnum celorum: ſed qui facit voluntatē patris mei ⁊c. [tempus ſtatutū] ſc3 trienniū [cōicare] exiſtendo in eccleſia [qui vero indifferentem]. i. vilem ⁊ quaſi pro nihilo. Hugu. [lapſum] illis profecto grauis penitentia eſt iniungenda qui non curant ⁊ quaſi pro nihilo reputant lapſum in peccatū: q2 tales contemnunt offenſam dei, ⁊ proprie ſalutis fructum. prouer. xviij. impius cum in profundū venerit contēnit tempora ſtatuta. ſ. x. annorum. ſepe enim propter negligentiam tempus penitentie protelatur. vt. xxvj. q. vj. ſacerdos. ⁊ diſt. l. de his. Hug.

Exponit literam.

De his qui in ſuſcepta. Quarta authoritas, ⁊ eſt cōcilij aurelianeñ. ad eandem concluſionem. vnde ait. ¶ [Qui ſuſcepta pnīa] ſolēni vel publica [religionem] ecce inquit, ꝙ penitentes ſolenniter vel publice fiunt perſone religioſe: ⁊ quaſi ex voto ad religionem videntur teneri, ⁊ ideo ſecularia interdicuntur eis, ⁊ in pnīa: ⁊ poſt pnīam [ſecularia] que ſine pctō exerceri non poſſunt vt j. e. negotium. ⁊ di. l. penitentes [a cōione] vt diſt. l. c. vltim. ⁊. j. Corint. v. ad hmōi nec cibum ſumere [ipſe cōmunione priuetur] ſi admonitus ceſſare noluerit. vt. xxvij. q. j. denotat.

2 ☞ Virtutis in genere quatuor ſunt conditiones.
3 Confeſſionis manifeſtatio per quatuor impeditur.
5 Penitentia dicitur falſa multis modis.

Falſas. Hec eſt vltima pars iuxta diuiſionē in prin. diſtinctionis poſitam vbi interponit de falſis penitentijs. ¶ Pro pleniori intelligentia huius partis duo veniunt hic dicenda. Primo de. xvj. conditionibus que dicuntur eſſe confeſſionis. Secundo de falſitate penitentiarum.

1 ¶ Circa primum queritur: vtrum aſſignatio conditionum confeſſionis que a magiſtris aſſignatur ſit conueniens.
4 ¶ Secundum vtrum verū ſit ꝙ falſe ſint penitentie que non ſecundum authoritatem ſanctorum patrum pro qualitate criminum imponuntur.

1 **Ad primum** ſic proceditur. † Et videtur ꝙ non conuenienter aſſignentur. xvj. conditiones confeſſionis que explicantur his verſibus. Sit ſimplex: humilis confeſſio: pura: fidelis. Atq3 frequens: nuda diſcreta: libēs: verecūda. Integra: ſecreta: lachrimabilis: accelerata. Fortis, ⁊ accuſans, ⁊ ſit parere parata.

Primū argumentū. *Scđm arg.* *Tertiū ar.* *Quartū ar.* *Quintū ar.*

Et pmo arguit̄. fides em̄ ⁊ ſimplicitas ⁊ fortitudo ſunt ꝓuerſe virtutes. ergo non debēt poni cōfeſſionis ꝯditiones. ¶ Scđo ſic. purum eſt qđ non hʒ permiſtionē: ſimiliter ſimplex cōpoſitionem ⁊ miſtionem aufert. ergo ſuperflue vtrūq3 ponitur. ¶ Tertio peccatum ſemel cōfeſſum nullus tenet̄ confiteri: niſi ſemel. ergo ſi hoc pctm̄ non reiterat non opʒ ꝙ ſit pnīa frequēs. ¶ Quarto cōfeſſio ad ſatiſfactionē ordinat̄. ſed ſatiſfactio qñq3 eſt publica. ergo ⁊ confeſſio non opʒ ꝙ ſemper ſit ſecreta. ¶ Quinto illud qđ non eſt in ptāte noſtra nō requirit̄ a nobis. ſed lachrimas emittere non eſt in ptāte noſtra. ergo nō requiritur a cōfitente.

Opponit ⁊ Reſpōdet. S. Thom.

¶ In oppoſitū eſt authoritas magiſtrorū aſſignātium pfatas cōditiones pnīe. ¶ Rñdeo dicendū ſub iſta concluſione. ꝙ pfate. xvij. cōditiones cōuenietiſſime ſunt aſſignate. pro cuius cōcluſiōis pleniori intellectu eſt notandū cū ſan. Tho. in. iiij. di. xvij. ꝙ dictarū cōditionū quedā ſunt de neceſſitate ꝯfeſſionis quedā ſunt de bene eſſe ipſius. ea autē q̄ ſunt de neceſſitate cōfeſſionis vel cōpetunt ei ſm, ꝙ eſt virtus vel ſm ꝙ eſt pars ſacri. Si pmo aut rōne virtutis in genere: aut rōne

2 ſpālis virtutis cuiꝰ eſt actꝰ: aut ex ipa rōne actꝰ vtutis † virtutis aūt in gñe ſunt q̄tuor ꝯditiōes. vt in. ij. Ethi. pma eſt vt aliqs ſcit ſciēs, ⁊ quātū ad hoc ꝯfeſſio dr̄ diſcreta. ſm ꝙ i actu oīs vtutis prudētia reqrit̄. eſt aūt hec diſcretio vt maiora cū maiore pōdere ꝯfiteat̄. ſcđa ꝯditio eſt, ꝙ ſit eligēs: q2 actꝰ virtutū debēt eſſe volūtarij, ⁊ quātū ad hoc dicit libēs. tertia cōditio: vt ꝓpter debitū finē ⁊ operet̄, ⁊ quātū ad hoc dicit: ꝙ ſit pura. vt. ſ. recta ſit intētio. quarta ꝯditio eſt: vt imobilr̄ opet̄ ⁊ quātū ad hoc dicit, ꝙ dʒ eē fortis: vt. ſ. ꝓpter verecūdiā nō dimittat. eſt aūt cōfeſſio actus pnīe vtutis q̄ quidē initiū ſumit in horrore turpitudinis pcti, ⁊ quātū ad hoc ꝯfeſſio dʒ eſſe verecūda: vt. ſ. nō ſe iactet de pctis ꝓpter aliquā ſeculi vanitatē admiſtā. ſcđo progredit̄ ad dolorē de pctō cōmiſſo, ⁊ quātū ad hoc dʒ eſſe lachrimabilis. tertio i abiectiōe ſui terminat̄: ⁊ q̄tū ad hoc dʒ eē hūilis: vt ſe miſerū ꝯfiteat̄ ⁊ īfirmū. ſed ex ꝓpria

3 rōne hmōi actꝰ q eſt ꝯfeſſio hʒ, ꝙ ſit manifeſta † que q̄dē manifeſtatio p quatuor impedit̄. primo per falſitatē, ⁊ quantū ad hoc dicit fidelis. i. vera. ſcđo ꝓpter obſcuritatē, ⁊ ꝯtra hoc dicit vt nō inuoluat obſcuritatē verborū, tertio p verborū multiplica

tiplicationem, ⁊ contra hoc dicitur, ꝙ ſit ſimplex: vt non recitet in confeſſione niſi que ad quantitatem pertinent. Quarto vt non ſubtrahat̄ aliquid de his: que manifeſtāda ſunt: ⁊ contra hoc dicit integra. ſm aūt ꝙ confeſſio eſt pars ſacramenti ſi cōcernit iudicium ſacerdotis qui eſt miniſter ſacramēti. vñ oportet, ꝙ ſit accuſans ex parte confitentis: parere parata p comparationē ad ſacerdotem ſecreta quātum ad conditionē fori in quo de occultis conſcientie agitur. ſed bene eſſe confeſſoris eſt, ꝙ ſit frequens, ⁊ ꝙ ſit accelerata: vt ſtatim etiā confiteatur.

Ad primū argumētū. *Ad ſcđm.* *Ad tertiū.* *Ad quartū.* *Ad qntū.*

¶ Ad rationes in oppoſitum dicendum eſt. Ad primam rñdetur negando conſequentiam: qm̄ non eſt inconueniens: ꝙ conditio vnius virtutis in actu alterius inueniatur. ¶ Ad ſcđa reſpon. ꝙ non ponitur ibi aliquid ſuperflue. nam hoc ꝙ dicitur pura excludit intentionis peruerſitatē. ſed ſimplex alieni ad miſtionem. ¶ Ad tertiam rñ. ꝙ illa cōditio frequens poſita eſt non ꝙ ſit de neceſſitate confeſſionis. ſed de bene eſſe. ¶ Ad quartam rñ. negando. Non enim eſt ſimile de confeſſione ⁊ ſatiſfactione. nam propter ſcandala aliorum qui poſſunt ex peccatis alienis ad malū inclinari non debet confeſſio fieri in publico: ſed in occulto ex pena autem ſatiſfactoria non ſcandalizatur ita aliquis: quia quandoq3 pro paruo: vel nullo peccato ſimilia opera ſatiſfactoria fiunt. ¶ Ad quintam reſpondetur ꝙ illud intelligitur de lachrimis mentis.

4 **Ad ſecundum** ſic proceditur. † Et videtur qđ falſe penitentie non ſunt dicende ille, que non ſecundum authoritatem ſanctorū patrum pro qualitate criminum imponuntur:

Primū argumētum.

¶ Primo ſic. quia canon dicit ꝓpter ſimplicē fornicationē ſeptennē pnīam eſſe imponēdam. ergo qui centeſies eſſet fornicatus per totam vitam ſatiſfacere non poſſit, ⁊ videtur hoc trahere homines in deſperationem. ergo non ſtat in veritate.

Scđm ar.

¶ Secundo penitentie ſunt ad arbitrium ſacerdotis. vt. ſ. ead. diſtinc. j. menſuram. ⁊ xxvj. q. j. tempora. ergo poſſunt eſſe minores penitentie: quam exigit qualitas criminum.

Opponit ⁊ Rñdet.

¶ In oppoſitum eſt litera pſens. ¶ Reſpondeo dicendum iuxta dominum Albertum Mag. ꝙ Grego. non intendit ꝙ nihil iniungatur alicui penitēti: niſi quod dicit canon, ⁊ ꝙ exigit qualitas criminum. ſed potius dicit, ꝙ canon ⁊ qualitas criminum ſint regula iniūgendi penitentiā: ſed tamen proportio huiuſmodi regule ad hunc penitentē ⁊ illum eſt ſm arbitrium diſcreti ſacerdotis: ſicut authoritas dat regulas medicine: ſed illas moderari cōpetit diſcreto medico: ita eſt in penitentijs poſitis a canone.

S. Thom.

Concordat ſanctus Thomas: qui ait. non oportet ꝙ ad literam ſeruentur penitentie in canone iniuncte: ſed conſideratis conditionibus peccati, ⁊ penitentis penitentie ſunt moderande, ⁊ ita ille penitentie dicunt̄ falſe: que nullis conſideratis circunſtantijs imponuntur.

Ad primū argumētū.

¶ Ad rationes in oppoſitum. Ad primam dicendum eſt. vt dicit Albertus, ꝙ canon non tradidit adaptatiōis proportionē illi vel iſti: ſed tantum exemplar regule in vniuerſali: q2 hoc non potuit ſecundum omnem facultatem ⁊ ſtatum penitentium: quia taxatio illa eſt ſm particularia que infinita ſunt. ⁊ ideo canon nullum cogit deſperare.

Ad ſcđm.

¶ Ad ſecundam dicendum eſt, ꝙ in arbitrio ſacerdotis eſt proportio penitentie vt dictum eſt. notat autem hic Hugu. ⁊

Archidia. 5

poſt eum Archidi. † ꝙ multis modis dicitur penitētia falſa. primo quidem cum de vno peccato penitentiā agimus, ⁊ non de alio. j. e. fratres. ſecundo dicitur falſa: vbi ſcelus non corrigitur: vt fuit in iuda. ſ. e. diſt. iij. nihil. tertio dicitur falſa: cum ignis alienus. i. odium fraternū in corde retinetur. ſ. ead. diſt. iij. inter hec. quarto eſt falſa: que non agitur pure: ſed ſimulate: que potius deum irritat: q̄ placet. ſ. diſt. iij. inter hec. quinto dicitur falſa: que plangit preterita, ⁊ plangenda committere non deſiſtit. ſ. e. diſt. iij. ille penitentiā. ⁊. c. irriſor. ſexto dicitur falſa: vt hic in litera dicit Grego. que non ſcđm authoritatē ſanctorum patrū pro qualitate criminis imponit̄. Lra.

Exponit literam.

¶ [Ad verā penitētiā] per quā veniā cōſequat̄ pctōrū ſuorum [negotium] ꝙ ſine peccato exerceri non poteſt [odium] cum excludat charitatē: ſine qua penitētia eſt infructuoſa ad meritum vite eterne. j. Jo. ij. Omnis qui odit fratrem ſuum: in tenebris eſt. ⁊. j. Jo. iij. Omnis qui odit fratrē ſuum homicida eſt. [reſtituat] ſi poteſt. vt. xiiij. q. vj. c. j. quia non dimit-

Auguſt.

titur peccatum niſi reſtituatur ablatū dicit Auguſt. [pro defendenda iuſtitia.] largo modo intellige pro fide: pro patria: pro iuſtitia dominorū ſuorum cōtra hoſtes contra paganos. contra hereticos. ſ. xxiij. q. ij. latorem. ⁊ xxiij. q. v. excōicatorū. Hugu. [ne deſperet] exiſtens in peccato. ſed nō poteſt iſtā adimplere: q2 deus qui nō vult mortē peccatoris: ſed vt conuertatur, ⁊ viuat. Eze. xviij. illuſtrabit cor eius. ideo ſequit̄ [hortamur vt faciat] argumentū ꝙ ſemp exhortādi ſunt pctōres: qui penitere vere nondū pñt ſemper aliqua bona facere. Omñ ſicut ſuperius diximus: talia bona facta extra charitatē valent etiā ad diſpoſitionē ad gratiam ⁊ illuminationē cordis.

Negotium autem. Hoc. c. hti Gregorij ſatis. ſ. eſt expoſitum circa. c. qualitas. ⁊ etiam eſt planum.

Diuiſio.

Fratres noſtros. In hoc vltim. capi. exhortamur eos preſbyteros ad quos ſpectat iniungere penitentias ne falſis penitentijs laicorum animas decipiant. Et diuiditur in tres partes. primo facit qđ dictū eſt. ſcđo oſtēdit que ſit falſa pnīa. tertio ſpecificat per quedam exempla que ſit falſa pnīa. ij. ibi: falſa autē tertia ibi: falſa etiā eſt penitentia. nihil hic diſputandū occurrit.

Exponit literam.

Exponitur litera. ¶ [Admonemus] non tamē minus eſt preceptum. q2 ſepe monemus que iubēda ſunt. vt. xviij. q. j. ſic enim. Hug. [in infernum] tunc per falſam dicitur anima decipi, ⁊ in infernum trahi: quando ſacerdotes laicos penitentes de vno peccato. ⁊ non de alijs aut de multis, ⁊ non de vno abſoluunt, ⁊ penitentias iniungunt ſalutares. iſti tales ſacerdotes ſunt vere deceptores, ⁊ laici credentes verām penitentiam ſuſcipere vere decepti. qm̄ (vt ſuperius oſtenſum eſt) de neceſſitate penitentie eſt integritas: ita vt de omnibus fiat nec hoc. qđ hic de falſa penitentia non imponenda dicitur obuiat ſuperiori caplo: falſas quoniā aliud eſt exhortari aliquem non vere penitētem ad aliqua bona agendum vel etiam imponere ei: vt alia bona opera operet̄ vt ei deus cor illuſtret, ⁊ aliud eſt imponere penitentiam falſam: vnde ſuperflua videtur nobis dubitatio quam hic mouet. Hug. ⁊ poſt eum Archi. nūquam enim ſanctus Grego. nec etiam doctus vir preciperet imponere [falſam penitentiam]. ij. pars [ſcriptum eſt] Jacob. ij. ponit authoritatem, ⁊ exponit ſuperius expoſita eſt etiam [falſa etiam eſt]. iij. pars ſpecificat per exempla quinq3 primum [cum penitens ⁊c.] ſecundum [ſi odium] tertium eſt [ſi offenſo non ſatiſfacit] quartum [ſi offendenti non indulgeat] quantū ad rancorem animi. quintum eſt [ſi arma cōtra iuſtitiam gerat.]

¶ Diſtinctio. vj.

3 ☞ Confitendum an ſit heretico vel ſchiſmatico in articulo mortis non inuento catholico.
6 Judith interpretatur confeſſio.
7 In interrogationibus faciendis tria ſunt attendenda.
9 Conditiones tres ſunt neceſſarie in confeſſore.
10 Sacerdos proprius ſi eſt imperitus quid debeat agere penitens.
Et quid ſi non vult dare penitenti licentiam. nume. 11.
12 Votum confitendi equale duo habent moritur vnus inconfeſſus neceſſitate preuentus ⁊c. alter confiteretur ſacerdoti, ⁊ omnibus alijs ſunt pares quis citius liberabit̄ vel euolabit.
13 Votum in quibus reputetur pro facto.
14 Confeſſor bonus an ſufficiat: an ſit vitandus bonus: ſi poteſt haberi melior.
15 Orationes particulares peccatoris penitentis parui pretij ſunt niſi concurrant cum eis eccleſie bona opera.
16 Confiteri non excommunicato quo ad deum: ſed quo ad eccleſiam an noceat penitenti.
17 Pharisei interpretantur diuiſi.

Diuiſio.

Qui autem. Hic icipit ſexta diſtinctio huius tractatus. Et poteſt diuidi in tres partes. In prima magiſter Gratianus oſtendit: cui ⁊ quali confeſſio ſit facienda. In ſecunda inſtruit ſacerdotem: vt ſecrete teneat peccata ſibi confeſſā ita quod nulli reuelet. tertio ponit quandam cōtrarietatem, ⁊ ſoluit eam. ſecunda ibi: caueat. tertia ibi: quod autem. item prima in ſex ſecundum quod ſex ponit qualitates: quas debet habere confeſſor. prima eſt: quod ſit doctus: ita quod ſciat ligare ⁊ ſoluere. quod facere nō poterit: niſi ſciat diſcernere inter lepram: ⁊ non lepram. ſecunda eſt: quod ſit intra vnitatem eccleſie non hereticus: non ſchiſmaticus: degradatus: aut excommunicatus. tertia eſt: quod ſit iuſtus mundus a peccato. quarta eſt, quod ſit diſcretus iudex ſubtilis inueſtigator: aſtutus interrogator. quinta, quod ſit dulcis ⁊ beneuolus erga penitentem. Sexta, quod ſit conſtantiſſime in bona ⁊ exemplari vita perſeuerans. ſecunda ibi: laboret. tertia ibi: ſacerdos itaq3. quarta ibi: caueat. quinta ibi: quibus cognitis. ſexta ibi: caueat ne.

Subdiuiſio.

¶ Pro pleniori intelligentia huius prime partis diſtinctionis. queruntur quinque.

1 ¶ Primum eſt: vtrum requiratur in cõfeſſore magna ſcientia ſcripture diuine ⁊ iuris canonici.

2 ¶ Secundum eſt vtrum exiſtentes extra vnitatem eccleſie: vtputa heretici: aut ſchiſmatici in articulo neceſſitatis poſſunt exercere officium confeſſoris.

4 ¶ Tertium vtrum de neceſſitate ita requiratur bonitas vite in confeſſore: vt peccet mortaliter: ſi exiſtens in mortali officium confeſſoris exerceat.

5 ¶ Quartum vtrum per confeſſores debeãt fieri in confeſſione interrogationes.

8 ¶ Quintum vtrum inter alias conditiones confeſſoris ſpectet ad benignitatem confeſſoris: vt aſſumat ſupra ſe ſatiſfactionis partem iniungendo penitentibus.

1 **Ad primum** ſic ꝓceditur. † Et vr̃ ꝙ requiratur in cõfeſſore magna ſciẽtia ſcripture diuine ⁊ iuris canonici.

Primũ ar. Gregorius.

¶ Primo arguit̃ ex eo ꝙ confeſſor ſuſcipit regimẽ animarũ qđ eſt ars artiũ. vnde Grego. in paſtorali nulla ars doceri p̃ſumitur niſi intẽta prius meditatiõe diſcatur ab imperitis. ergo paſtorale officium qua temeritate ſuſcipitur: qñ eſt ars artiũ regimen animarum.

Scđm arg.

¶ Scđo colligitur ex eo ꝙ confeſſor h₃ locum medici ad ſanandũ difficillima vulnera animaꝝ: ad quã nulli dubiũ magna ſciẽtia requiritur. vnde Grego. in paſtorali. quis neſciat cogitationũ vulnera occultiora eſſe vulneribus viſcerũ: ⁊ tñ hi qui nequaꝙ̃ ſpiritualia precepta cognouerunt cordis ſe medicos ꝓfiteri non metuunt: dũ qui pigmentoꝝ vim neſciunt videri medici carnis erubeſcunt.

Tertiũ ar. Matt. xv. b

¶ Tertio idem colligitur. ꝙ confeſſor eſt dux directorum aliorũ. vnde eſt neceſſariũ: vt dux aliorũ plurimũ ſcientie habeat. Nam ſi cecus a ceco ducatur: ambo in foueã cadent. vnde hec eſt rõ Aug. in litera dicentis. qui vult cõfiteri pctã ſua: vt inueniat gratiã querat ſacerdotẽ ſciẽtem ligare ⁊ ſoluere: ne cũ negligens circa ſe extiterit: negligat̃ ab illo, qui eum miſericorditer monet, ⁊ petit ne ambo in foueam cadant.

Opponit i cõtrarium.

¶ In oppoſitũ eſt. q2 videmus multos in eccleſia i hoc officio ꝯſtitutos multũ ignaros. ⁊ tñ ſuſtinentur ab eccl'ia cũ ergo eccleſia nõ erret videt̃, ꝙ confeſſores cõiter non teneãtur habere totam ſcientiã.

Reſpõdet. Albertus magnus. S. Thom̃. Bonauen.

¶ Rñdeo dicendũ iuxta dñm Alber. magnũ: ſan. Tho. ⁊ Bonauen. in. iiij. di. xvij. Quod ſciẽtia que requiritur in confeſſore ⁊ que pro hmõi temporis neceſſitate ſufficiat eſt vt ſciat diſtinguere inter pctm̃ ⁊ non peccatum: inter pctm̃ mortale: ⁊ veniale ex genere. q2 alia pnĩa eſt iniungẽda pro veniali, ⁊ alia pro mortali, ⁊ pro mortalibus alia ⁊ alia ſm̃ grauitatẽ eoꝝ. item in perplexis q̃õnibus tenet̃ ita diſcretus inqt Alber. Mag. vt talia difficilia eſſe ſciat: nec ꝓcedendũ in eis eſſe ſine diſcretoꝝ cõſilio vel canonicorũ authoritate item ꝙ ſciat inquit Bonauẽ. ad que ſua poteſtas ſe poteſt extendere: q2 ſi ad aliqđ genus peccati non põt extendere manũ neceſſarium eſt ei cognoſcere: alioqui in periculũ aĩe ſue ⁊ cõfitentium audit confeſſiones, ⁊ ſi ſubditi non cognoſcunt eius ſimplicitatem tenent̃ diſcretos cõſulere. alioqui vtrinq₃ peccãt grauiter, ⁊ de hac diſcretiõe loquit̃ Augu. addit Alber. mag. puto ꝙ hec neſciens peccat mortaliter audiendo, ⁊ eum inſtituens peccat adhuc plus: ꝙ̃ ipſe ⁊ permittens inſtitutũ miniſtrare etiã mortaliter peccat: ſi ſua intereſt talia ꝓhibere. Hec Alber.

Ad argu.

¶ Ad rões in oppoſitũ rñ. ꝙ oẽs ſunt ſicut dicit albertus intelligende quãtum ad hanc ſcientiã: de qua dictum eſt qm̃ iſta ſufficit regulariter cõfeſſori niſi ſit in gradu ſublimiori: quia talis ad maiora tenetur vt eps̃, ⁊ archieps̃ ⁊c.

2 **Ad ſecundum** vbi querit̃. † vtrũ ſacerdotes exiſtẽtes extra vnitatẽ eccleſie vtputa heretici ſchiſmatici, ⁊ excõicati i caſu neceſſitatis poſſent officium cõfeſſoris exercere abſoluendo ⁊c. q2 videt̃ ſatis reſponſum ⁊ diſputatũ eſſe. ꝫ. e. di. j. circa capl'm verbum deus in q̃õne illa. vtrũ heretici ⁊ ſchiſmatici habeãt claues ſiue poteſtatem dimittendi pctã. ideo tantũ pro nũc ſufficiat dicere.

Reſpõdet. Raymũd.

ꝙ tales non pñt nec aliquis d₃ talibus confiteri. vñ Raymũ.
3 in ſumma rñdet ad queſtionẽ. † vtrũ in articulo neceſſitatis ſit confitendum heretico vel ſchiſmatico non inuẽto catholico cui confiteatur. dicit ꝙ non imo inquit ſaluo meliori iudicio conſulerem ꝙ nullo modo confiteretur ei: ſed doleat de peccatis ⁊ q2 tantum diſtulit confeſſionem, ⁊ confiteatur deo in corde, ⁊ ſufficit ei. tales enim heretici ponerent eum in aliquem errorem: vel deſperationem: ſicut phariſei inducentes cũ confiterentur eis peccatũ. Quid ad nos tu videris. Matt. xxvij. ⁊ habetur in preſenti capitulo. hec etiam concluſio ſatis intelligitur tam ex tex. quam ex glo. preſentis litere. concor. Hoſt. in ſumma etiam ſanctus Thom. in. iiij. di. xix.

Hoſtiẽſis.

4 **Ad tertium** ſic proceditur. † Et videt̃ ꝙ non requiratur ita neceſſario bonitas vite in confeſſore: vt exiſtens in peccato mortali peccet officiũ ſuũ exercẽdo.

Primũ ar.

¶ Primo ſic. Confeſſor parochianus peccat ſi requiſitus non vtatur officio ſuo: cum ex officio ſuo audire penitentes teneatur. ſi ergo vtendo peccat: videtur eſſe ꝑplexus cum non poſſet vitare quin peccet.

Scđm arg.

¶ Scđo quicunq₃ cõicat alicui in peccato mortali peccat mortaliter. ſi ergo cõfeſſor exiſtens in peccato mortali peccat mortaliter audiendo cõfeſſiones: ſequitur ꝙ qui ab eo exigit audientiã peccat mortaliter qđ videtur abſurdum.

Tertiũ ar.

¶ Tertio diſpẽſatio eſt iuris relaxatio. ergo quãuis de iure eſſet ei illicitũ vti officio illo: tñ ex diſpenſatione videtur ei licere.

Opponit i cõtrarium. Reſpõdet.

¶ In oppoſitum eſt text. noſter cũ glo. qui ait. peccant ſacerdotes dum in crimine ſunt iniungendo pniam. iij. q. viij. §. item in euangelio. ¶ Rñdeo dicendũ ꝙ bonitas vite requiritur in confeſſore: ſicut optime probat Auguſt. in litera. ⁊ ꝙ ſi in pctõ mortali exiſtens exerceat officiũ ſuum confeſſiones audiendo, ⁊ penitentias iniungendo peccat mortaliter. probatur cõcluſio. lex precepit vt homo iuſte ea que ſunt iuſta exequatur. Deut. xvj. ⁊ ideo quicunq₃, qđ ſibi competit ex ordine vel officio facit indigne: qđ iuſtũ eſt indigne exequitur, ⁊ contra preceptum legis facit: ac per hoc mortaliter peccat: quicunq₃ autẽ cum mortali peccato aliqđ ſacrum officium tractat non eſt dubium quin indigne hoc faciat. vnde patet ꝙ mortaliter peccat.

Ad primũ argumẽtũ.

¶ Ad rationes in oppoſitum dicendum eſt. Ad primam ꝙ nõ eſt perplexus vt neceſſitatẽ peccati habeat: q2 poteſt peccatum dimittere vel officio reſignare ex quo obligabatur ad executionẽ eius. iſta eſt ſolutio etiam glo. que ita ait. quid ergo ſi in neceſſitate ſumus parochianus petat ab eo penitentiã conteratur ſtatim, ⁊ ſtatim iniungere poterit. hec glo.

Ad ſcđm. S. Thom̃.

¶ Ad ſecundam reſpon. iuxta ſan. Tho. in. iiij. diſtin. xvij. ꝙ quandiu miniſter qui eſt in peccato mortali ab eccleſia ſuſtinetur: ab eo ſacramenta recipere debet eius ſubditus. q2 adhuc eſt ei obligatus. ſed tñ preter neceſſitatis articulum non eſſet tutum, ꝙ eum induceret ad aliquid ſui ordinis exequendum durante tali conſcientia, ꝙ ille in peccato mortali eſſet: quam tñ deponere poſſet. q2 in inſtanti homo a diuina gratia emũdatur. concor. Hu. ⁊ Archi. qui dicũt in preſenti litera, ꝙ licet malus dum toleratur ab eccleſia non eſt vitandus in officio ſuo: niſi forte iaceret in notorio crimine fornicationis: vel ſimonie vt diſtin. xxxij. §. verum.

Hugutio. ⁊ Archidia.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertiam reſpondetur negando cõſequentiam: q2 ius naturale eſt indiſpẽſabile. hoc autem de iure naturali eſt: vt homo ſancta ſancte pertractet: vnde contra hoc nullus diſpenſare poteſt.

5 **Ad quartum** ſic proceditur. † Et videtur ꝙ interrogationes nõ ſunt fiende per confeſſorem audiendo confeſſiones.

Primũ ar.

¶ Et arguitur ſic. ex hac peccatorum ruminatione frequenter oritur fetor concupiſcentie in querente, ⁊ generatur cogitatio mala in audiente propter qđ frequenter titillatio carnis inſurgit: ſicut experiẽtia docet. ergo non decet facere interrogationes.

Opponit contrariũ. Rñdet.

¶ In oppoſitum eſt tex. preſentis litere beati Augu. qui de confeſſore dicit ꝙ ſit diligens inueſtigator, ⁊ ſapienter interroget. ¶ Reſpõdeo dicendum pro concluſione. ꝙ abſq₃ dubio oportet in confeſſione per ipſum confeſſorem fieri interrogationes, ⁊ huius ratio eſt. qm̃ confeſſor eſt iudex, ⁊ diligenter inquirere debet omnem veritatem, ⁊ maxime qñ dubia apparet: ſm̃ ꝙ dicitur Job. xxix. Cauſam quam neſciebam diligentiſſime inueſtigabam eſt verum, ꝙ vt inquit dñs Bonauen. in. iiij. in fin. diſtin. xix. in talibus inquiſitionibus cauenda eſt ſuperflua curioſitas ⁊ negligentia quedam enim ſunt que non debet inquirere in ſpeciali confeſſor: ſicut ſunt peccata inconſueta, ⁊ enormia, ⁊ contra naturam: de quibus poteſt intelligi illud Prouer. xj. inueſtigator malorum opprimetur ab eis. ⁊ ratio huius eſt: q2 frequenter addiſcit penitens, quod non nouerat, ⁊ contingit ipſum confeſſorem in talibus conniti, ⁊ ideo non debet talia inquirere: niſi in generali. ſecũdo quaſi de loginquo per quaſdam circunlocutiões: vt ſi fecit qui cõfitetur intelligat: ſi non fecit non addiſcat. in huius rei ſignificationem Judith. viij.

Bonauen.

6 dicitur. vos autem nolo vt ſcrutemini archanum meum † Judith cõfeſſio interpretat̃, ⁊ hoc dixit ſacerdotibus quaſi reprimens curioſam inquiſitionem, ⁊ ideo quia a longinquo debet eſſe dicitur Job. xxvj. obſtetricãte manu eductus eſt coluber tortuoſus. Alia vero ſunt inquirenda. ſ. tranſgreſſio. x. preceptorum: cõmiſſio ſeptẽ capitalium: abuſio quinq₃ ſenſuum, ⁊ de his põt querere qñ vidit negligentẽ vel ignorantem. hoc autem ſemper attendendum: vt inquiſitio conferat ſtatui penitẽtis. ideo Prouerbio. xviij. dicitur. iuſtus in principio accuſator eſt ſui: venit amicus eius, ⁊ inueſtigabit eum. ⁊ cũ magna prudentia oportet hoc facere, ⁊ ideo neceſſe eſt confeſſores eſſe diſcretos. vnde Prouerbi. xviij. Sapiens ſibi vir diues pauper autem prudens eum ſcrutabitur. Cõcordat beatus Thomas in expoſitione litere in fi. diſtinc. xix. ita dicens Sacerdos debet perſcrutari conſcientiam peccatoris in confeſſione: quaſi medicus vulnus, ⁊ iudex cauſam: q2 frequenter qui pre

S. Thom̃.

7 qui pre cõfuſione cõfitens taceret, interrogatus reuelat. † S₃ tamen in interrogationibus faciendis tria attendenda ſunt. ¶ Primo vt quilibet peccator interrogetur de peccatis, que ꝯſueuerũt in hominibus illius conditionis abundare, nõ eñi oportet ꝙ a milite queratur de peccato clericorũ: aut religioſorũ, aut ecõuerſo. ¶ Scđo vt nõ fiat explicita ĩterrogatio de peccatis, niſi de illis, que oĩbus manifeſta ſunt. de alijs autem adinuẽtionibus peccatoꝝ d₃ a longinquo fieri interrogatio, vt ſi non ꝯmiſit animo addiſcat. ¶ Tertio vt de peccatis p̃cipue carnalibus non deſcẽdat nimis ad particulares circũſtãtias, q2 hmõi delectabilia quantomagis in ſpeciali conſiderãtur, tantomagis concupiſcentiam nata ſunt mouere: vt dicit̃. iij. ethico. ⁊ ideo poteſt contingere, vt confeſſor talia querens ſibi ⁊ confitenti noceat: ⁊ ſic deficiant in ſuo ſcrutinio iniquitates ſcrutantes. Hec ſanctus Thomas. patet reſponſio ex dictis. Ad rationes in oppoſitum.

8 **Ad quintum** Sic ꝓceditur. † Et videtur ꝙ nõ ſpectet ad benignitatem confeſſoris, vt ſuſcipiat ſupra ſe partem ſatiſfactionis iniungende cõfitenti.

Primũ ar.

¶ Primo ſic. Penam ſatiſfactoriam nõ poteſt vnus pro alio explere. non ergo ſpectat ⁊c. ꝯſequẽtia eſt bona. antecedẽs probatur multipliciter. primo ſic. Ad ſatiſfactionẽ requiritur meritum. ſ₃ vnus alteri non põt mereri vel demereri, cũ ſit ſcriptum. tu reddes vnicuiq₃ iuxta opera ſua. ergo vnꝰ pro alio ſatiſfacere non põt, per conſequens nec confeſſor pro penitente.

Scđm arg.

¶ Secundo ſic. Satiſfactio contra contritionem ⁊ cõfeſſionẽ diuiditur ſicut pars contra alias partes. ſ₃ vnus pro alio non poteſt conteri: nec confiteri. ergo non põt ſatiſfacere.

Tertiũ ar.

¶ Tertio ſic. ſi confeſſor pro penitẽte ſatiſfacere põt, ergo ex quo confeſſor ſuſcipit ſupra ſe debitum pene alterius ſtatim a debito liberabitur. ergo ſi moritur poſtꝙ̃ tota pena ſibi debita ab alio ſuſcepta eſt ſtatim volabit vel ſi adhuc puniatur duplex pena reddetur pro eodẽ peccato, ſcilicet pena illius q ſatiſfacere incipit, ⁊ illius qui punitur in purgatorio.

Opponit i cõtrarium.

¶ In oppoſitum arguitur ex litera preſenti, in qua dicit beatus Aug. quod confeſſor ſit paratus erigere, ⁊ ſecum onus portare ⁊c.

Reſpõdet. Verſus.

¶ Reſpondeo dicẽdum ꝙ magiſtri aſſignarunt plures cõditiones confeſſoris que his verſibus continẽtur. Cõfeſſor dulcis: affabilis: atq₃ ſuauis: Prudẽs: diſcretꝰ: mitis: pius: atq₃ benignus. Iſte omnes non ſunt de eſſe confeſſoris, ſed de bñ inquit Albertus.

Albertus.

9 † tres tantum videntur eſſe ſic neceſſarie vt ſine eis ſine peccato eſſe nõ põt. Prima eſt diſcernere audita: quod fit per ſcientiam diſcernẽdi inter lepram ⁊ non lepram. ¶ Scđa eſt extrahere occulta, ꝙ fit per diſcretam inquiſitionem. ¶ Tertia eſt meditari ſalubriter inuenta: ꝙ fit ꝑ diſcretam pnĩe ſiue ſatiſfactionis iniunctionem. Circa vero beneuolentiam de quo queſtio mota eſt ſit iſta cõcluſio. Quod ſpectat ad beneuolentiam charitatis cõfeſſoris ſumere ſupra ſe: ſi neceſſe videbit̃ partẽ oneris pnĩe debite penitenti, ꝙ talis ſatiſfactio ex charitate facta per ipſum confeſſorem erit fructuoſa ipſi penitenti: concluſio quo ad primam partem eſt Augu. in litera. quo ad ſcđam partẽ probatur ſic. vnꝰ poteſt pro alio ſatiſfacere. ergo confeſſor pro penitente. conſequentia nota eſt. Antecedẽs patet ex illo Pauli ad Gal. vj. Alter alterius onera portate. quod non dicere poſſet: niſi vnus onus penitentie pro alio ſuſcipet. ¶ Scđo ſic. Charitas magis põt apud deũ ꝙ̃ apud homines. ſed vnus põt apud homines alterius amore debitum eius ſoluere. ergo multo fortius in diuino iudicio fieri poteſt. Eſt autem circa hanc queſtionem notandũ iuxta ſanctum Tho. in. iiij. di. xx. ꝙ pena ſatiſfactoria eſt, ad duo ad ſolutionẽ debiti, ⁊ ad medicinam pro peccato vitando. inquãtum ergo eſt ad remedium ſequẽtis peccati ſatiſfactio vnius non poteſt prodeſſe alteri, quia ex ieiunio vnius caro alterius non domatur, nec ex actibus vnius alius bene agere conſueuit, niſi ſm̃ accidẽs, inquãtum aliquis per bona opera poteſt mereri alteri augmentum gratie, que eſt efficaciſſimum remedium ad peccatum vitãdum. ſed hoc eſt per modũ meriti magis, ꝙ̃ per modum ſatiſfactionis. ſed quãtum ad ſolutionem debiti vnus poteſt pro alio ſatiſfacere: dũmodo ſit in charitate, vt opera eius in charitate eſſe poſſint, nec oportet ꝙ maior pena imponatur ei: qui pro altero facit, ꝙ̃ principaliter imponeretur, vt quidam dicunt. nec etiam exigitur, ꝙ ad ſolutionẽ debiti ꝙ ille pro quo fit ſatiſfactio ſit impotens ad ſatiſfaciẽdum, quia etiam ſi eſſet potens alio ſatiſfaciente pro ipſo ipſe a debito ĩmunis eſſet. Sed hoc requiritur inꝙ̃tum pena ſatiſfactoria eſt in remedium, vnde non eſt permittẽdum, vt aliquis pro aliquo alio penitentiam faciat: niſi defectus aliquis appareat in penitente, vel temporalis per quem ſit impotens ad ſuſtinendum, vel ſpiritualis per quem non ſit promptus ad portandum penam. patet ergo. ꝙ concurrentibus iſtis duobus caſibus in penitente ſpectat ad benignitatẽ confeſſoris, ſuſcipere partem oneris penitẽtie, ⁊ non dubium quin proficiet penitẽti.

S. Thom̃.

Ad primũ argumẽtũ.

¶ Ad rationes in oppoſitum. Ad primam reſpondet̃ negando aſſumptum. Et ad probationem etiam negat̃ aſſumptum vniuerſaliter quia licet ſit verum: ꝙ nullus meretur alteri p̃mium, niſi meritum eius habeat efficaciam infinitam cuiuſmodi fuit actus xp̃i cuiuſmodi merito ſolo pueri baptizati ad vitam eternã ꝑueniunt, ꝙ̃tum tamẽ ad pene remiſſione₃ poſt culpe deletionem bene poteſt vnus alteri mereri, ⁊ actus vnius efficitur actus alterius charitate mediãte, ꝑ quã vnum ſumus in xp̃o.

Ad ſcđm.

¶ Ad ſcđam rñdetur negãdo ꝯñtiam. q2 non eſt ſimilis ratio de contritione, ⁊ confeſſione, ⁊ ſatiſfactione. nã contritio ordinatur contra culpam vnde vnus pro contritione alterius a culpa nõ liberatur. per cõfeſſionẽ vero homo ſacramẽtis eccleſie ſe ſubijcit: non põt autẽ vnus pro alio ſacramẽtum ſuſcipere, quia in ſacramẽto gratia datur ſuſcipiẽti, ⁊ nõ alij. põt aũt penam pro alio ſubire.

Ad tertiũ. S. Thom̃.

¶ Ad tertiam rñdetur negando ꝯñtiã. dicimus eñ iuxta ſctm̃ Tho. ꝙ ſi ipſemet ad aliquã pniam ſe obligaſſet, non priꝰ a debito eſſet immunis: ꝙ̃ eam ſoluiſſet: ⁊ iđ penã ip̃e patiet̃, ꝙ̃diu ille pro eo ſatiſfactionẽ fecerit, quã ſi non fecerit tunc vterq₃ eſt debitor illius pene vnꝰ pro cõmiſſo, aliꝰ pro omiſſo, ⁊ ita nõ ſequitur. ꝙ pctm̃ vnũ puniat̃ bis.

Exponit literam.

Litera. ¶ [Gratiã]. i. remiſſionẽ pctõꝝ [q̃rat ſacerdotẽ] q2 ille ſolus h₃ claues abſoluẽdi: ⁊ ligãdi in foro conſciẽtie. [ſcientẽ ligare ⁊c. habentẽ]. ſ. ad minus ſciẽtiam illam, quã diximus in diſputatione primi articuli, ſciat diſtinguere inter pctm̃, ⁊ nõ pctm̃, ⁊ ẽt inter veniale ⁊ mortale: ⁊ ſciat capitalia vitia, q2 alia pnĩa eſt iniungenda pro vno, ⁊ alia pro alio:
10 leuior aut grauior. † qđ vbi propriꝰ curatꝰ eſſet imperitus ꝙ neſciret diſcernere inter lepram ⁊ lepram. ſ. culpam ⁊ culpam, conſulẽdum eſt tunc penitenti vt querat [ſacerdotẽ]. i. epiſcopum, qui magis p̃ſumitur ſcire ⁊ poſſe prouidere ſaluti penitentis, vbi autẽ non eſſet acceſſus ad epiſcopum facilis ex diſtantia: vel alia cauſa, ⁊ proprius curatꝰ vt premiſſum eſt eſſet imperitus, tunc penitens de licẽtia ꝓprij ſacerdotis d₃ q̃rere peritum, ⁊ curatus tunc d₃ illi licẽtiam dare. Nam ſi cecum cecus ducat ambo in foueam cadent. vt dicitur Luc. vj.

Queſtio.

11 † S₃ qđ ſi proprius curatus imperitus ⁊ ignorans nollet dare licẽtiã: vt confiteretur alteri ſacerdoti perito: d₃ adire epiſcopum: vl' pniarium eius ſi commode poſſet. puto ꝙ petita licentia non obtenta poſſet alteri confiteri, quia tunc iſte cenſetur quo ad hoc non habere ſacerdotem proprium: cum ſic imperitus ſacerdos pro non ſacerdote debeat reputari. vnde propoſitum confitendi perito ſacerdoti prodeſt tali penitenti in hoc caſu. Sed de hoc plenius in capitulo vltimo preſentis diſtinctiõis [In foueam cadent] Luc. vj. [proximo etiam laico] de ꝯfeſſione autem facienda laico in articulo neceſſitatis ſupra circa di. j. huius in capitulo. quẽ penitet. diſputatum ad plenũ ibi vide [dignus eſt venia]. pſ̃. xxj. dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiã meã dño, ⁊ tu remiſiſti impietatem pcti mei. hoc probat exemplo leproſorum. de quibus habetur Luce. xvij. [Mũdati eñ ſunt ⁊c. anteꝙ̃ veniant moriuntur.]

Reſpõdet.

Queſtio.

¶ Hic ſurgit q̃ſtio.
12 † Sunt duo quoꝝ vterq₃ habet equale votum confitẽdi ⁊ vnꝰ moritur inconfeſſus: eo ꝙ neceſſitate preuentus ſacerdotẽ habere non potuit, alter autem cõfitetur ſacerdoti, ⁊ in omnibꝰ alijs ſunt pares queritur quis citius liberabitur: vl' euolabit videtur autem qđ equaliter: quia votum pro facto reputatur apud deum, qui cor inſpicit. ergo ita euolabit vnꝰ ſicut alter.

Primũ ar.

Opponit i contrariũ. Rñdet. Albertus. Ad argumentum.

¶ In oppoſitũ arguit̃. q2 aliqđ ex vi clauiũ impenditur cõfitẽti, qđ non percipit alius. ergo videtur ꝙ rõne illius qui confeſſus eſt citius euolabit. ¶ Rñdeo dicẽdo iuxta dñm Albertum magnũ in. iiij. di. xvij. ꝙ citiꝰ euolabit cõfeſſus ſacerdoti: ſicut probat vltima obiectio. ¶ Ad rationẽ in oppoſitũ rñdetur.
13 † ꝙ votum pro facto reputatur in omnibus q ab ip̃o fieri deberẽt ꝙ̃tũ ad meritum eſſentiale, ſed quãtũ ad ea que fiunt per alium impoſſibile eſt: ꝙ votum pro facto reputetur. ſit diminutio pene per claues: que ſunt in miniſterio ſacerdotis, ⁊ virtute paſſionis chriſti ⁊ ideo in illo non putatur votum pro facto. ſed nec diminutio pene eſt de ſubſtantiali merito, ac de ſubſtantiali premio, ⁊ in talibus valent opera exteriora plus ꝙ̃ voluntas, ⁊ ideo quo ad hoc ſunt inequales. [Confiteat̃ ſacerdoti meliori quã poteſt.] Aut non dicit̃ hic vt dicit Hug. ⁊ archi. a bonitate virtutis, ſiue morum, q2 illa vt dicũt parum aut nihil valebunt opera in dando penitẽtiã, ſed de bonitate i. idoneitate ſciendi ligare, ⁊ ſoluere, ⁊ diſcernẽdi inter lepram ⁊ lepram, l₃ enim malus ſit in moribus quandiu tolerabit̃ ab eccleſia non eſt vitãdus in officio ſuo. ¶ Sed mouet hic queſtionem Hug.

Queſtio. Reſpõdet.

14 ¶ † Vtrum ſufficiat bonus an vitandus ſit bonus ſi poteſt haberi melior. i. diſcretior, ſiue ſapientior. ¶ Reſpondet quod ſufficit quod ſit bonus, ⁊ idoneus ad tale offi

cium quãuis nõ ſit melior omnibus aliis nec maior bonitas alterius debet preiudicare ſue bonitati: ar. iij. q. ix. neceſſe eſt. ɀ. i. q. i. teneamus. ponit ergo cõparatiuũ pro poſitiuo ſuo: et eſt ſenſus [confiteatur meliori quã põt]. i. bono. Ad quẽ inueniendum laboret quãtum põt, vel põt intelligi de peregrinis tranſeuntibus: q poſſunt diuertere ad confitendũ peccata ad ſacerdotem volunt eis eſt conſilium: vt querãt meliorẽ quem poſſunt inuenire in illo loco: in quo volũt accipere penitẽtiã. Similiter poteſt intelligi de illo cui epiſcopus ſuus vel papa dat licentiam accipiendi penitentiam a quocunq ſacerdote, vel poſſet intelligi: qñ plures ſacerdotes ſunt ordinati in vna et eadẽ eccleſia ad audiendũ cõfeſſiones: ɀ tunc optimũ conſiliũ eſt, vt eligat meliorẽ. i. diſcretiorem medicũ aĩe ſue. ❡ [Si peccatũ occultũ eſt ſufficiat.] peccata eñ occulta pñia ſunt punienda, ne occultus peccator perdatur. exẽplo dñi qui iudam occultum peccatorem non reuelauit. Jo. xiij. [Itaq penitens in eccleſia eſſe.] Scda pars q extra eccleſiam nulla eſt ſalubris pñia: cum extra eam nullus ſaluabitur a peccatorũ vinculis [poſſet liberari.] xxiiij. q. i. quicunq. Item neceſſarium eſt penitenti eſſe in eccleſia: vt particeps eſſe poſſit omniũ orationũ: ɀ ſuffragiorũ: ɀ aliorũ bonorũ eccleſie, que ſiunt pro omniũ fideliũ ſalute: ɀ oſtẽdẽs quã neceſſariũ ſit penitenti eẽ: intra eccleſiam dicit [niſi quod deeſt peccatorũ] eccleſia

15 ſupple ſua orationẽ [cõpleat de manib⁹ ɀc.] † orationes eniz

a particulares [a] peccatoris penitentis parui pretij fierẽt apud dñm: niſi cõcurrãt cũ eis toti⁹ corporis Xpi qõ eſt eccleſia bona opera orationes, ɀ eleemoſyne [credendũ eſt enim ɀc.] als expoſitũ eſt [recognoſcenti mortẽ ſuã]. i. ſtatum peccati mortalis [ad conuerſionẽ]. i. in ordine ad conuerſionẽ. i. ad hoc vt conuertatur ad dñm. talib⁹ eñ tanq debilibus ɀ minoris virtutis pia mater eccleſia ſuccurrit orationibus eleemoſynis ɀ multis aliis operibus: q facit pro cõuerſione peccatorũ ɀ ſalute fideliũ. [Nemo digne] q extra eccleſiã nõ ſit remiſſio peccatorũ. vt. i. q. i. multe remiſſiones. de cõſe. di. iiij. eccleſie charitas. [Nõ qrat ſacerdotes per aliquã culpam] puta erroris, aut ſchiſmatis, aut ẽt p aliq excõicationẽ [diuiſos]. i. ſeparatos: q tales executionem ordinis non habent: ɀ iuriſdictione carent, ɀ de talibus loquitur. ❡ Sed occurrit caſus quem tãgit dñs Albertus ſepe errat eccleſia excõicando eos qui non

16 ſunt excõicandi: aut excõicati quo ad deum. † Queritur vtrũ confiteri tali quo ad Deum nõ excõicato licet quo ad eccleſiã nocet penitenti. Rñdeo dicendum ſm eũdem dñm Albertũ φ eo ipſo φ ipſe penitens ſcit diuiſum eſſe ab eccleſia: peccat cõfitendo ei: q deus approbat ɀ precipit: qõ homo ſm faciez iudicet: go φ huiuſmodi niſi de facie fides fieri poſſit. vñ licet erret eccleſia, tñ deus approbat φ iſte ſe gerat pro excõicato, ɀ alij vitẽt eũ: ɀ qui nõ vult vitare vinculũ eccleſie contẽnit, et per conſequẽs peccat. hec ille. [Judas] de quo hr Mat. xxvj. [ad fratres]. i. apoſtolos ſi iudas penitẽs ɀ confidens de dei mĩa ac ſperans acceſſiſſet ad apoſtolos, quibus dominus dixerat qcunq ligaueritis ſuper terram. Matth. xviij. vtiq habuiſſent curam de proximo ɀ non repuliſſent ſicut iudei dicẽtes qd ad nos. Judas ergo ab vnitate apoſtolorũ nõ inuenit in ſua pnĩa remediũ ſalutis: in quo patet φ extra eccleſiaz non eſt penitentia fructuoſa [ſocrũ Petri] Marc. i. et Luce. iiij. [Chanaam] Mat. xv. [Petrum effundentem] Luce. xxiij. [Mariam.] Joã. xi. [vidue] de qua Luce. vij. ſupple nõ deſperaſſet, ſed reperiſſet conſolationẽ ſperãdo in mul

17 titudine mĩe dei [ſed diuiſos]. i. phariſeos, † qui diuiſi interpretanẽ ɀ diuiſus ab vnitate ɀ cõſortio apoſtolorũ ſolus diuiſus perijt Joã. xvij. quos dediſti mihi ego cuſtodiui, ɀ nemo perijt ex eis niſi filius perditionis.

a ❡ Orationes particulares. Orõ gñalis an tãtũ valeat quantũ ſpecialis. vide Pe. de anc. i. c. fraternitatẽ. nu. 5. de ſepul.

Albertus. Queſtio. Rñdet.

1 ☞ Sacerdos an poſſit abſoluere eum cum quo communicauit: vel fuit cooperatus in peccato.
2 Iudex exiſtens in peccato an peccet ferendo ſententiã in aliũ qui in eodem pecato exiſtit.
3 Chriſtus an liberauerit peccatricem eo, φ non erat qui iuſte proijceret lapidem.
4 Papa non poteſt diſpenſare in mandati decalogi.
5 Diſpenſatio quid dicatur.

Sacerdos itaque.

Tertia ps in qua oſtẽdit qualis eſſe debeat eccleſiaſtic⁹ iudex, ɀ confeſſor, q alios ligat ɀ ſoluit. dz eñ eſſe iuſtus ɀ diſcretus: iuſt⁹ in ſe et diſcretus quo ad alios. Iuſt⁹ qdẽ in ſe: vt qui hz alios a languore culpe ſanare nõ debet laborare, ne dicatur ſibi illud Luce. iiij. medice cura teipſum. et

a q alios hz medicare: nõ cõuenit vt ex culpa ſit in aliquo eorũ iudicand⁹, vnde ɀ talẽ inquit apls ad Rom. ij. In quo aliũ

indicas: teipm condemnas. eadẽ enim agis, q iudicas. i. que in

1 alijs cõdẽnas. ❡ Hic ſurgit duplex queſtio. † Prima eſt vtrũ ſacerdos poſſit abſoluere eũ, cũ quo cõicauit, vel fuit cooperator in pctõ. vtputa ſacerdos mulierem cum qua peccauit: aut

2 parochianos: q ſecũ fuerũt ſocij in latrocinio. ❡ Scdõ at vtrũ iudex in pctõ exiſtẽs peccet ſententiã ferẽdo in aliũ: q in eodẽ pctõ exiſtit. ❡ Ad primã ſic proceditur. Et videt φ ſacerdos nõ poſſit abſoluere participes ſecum in crimine ex textu pſenti. q confeſſor debet eſſe immunis ab illis que in alijs iudicat. ❡ Scdõ q nemo põt in eadem cauſa eſſe iudex ɀ reus. ergo ſi ſacerdos eſt reus nõ videtur φ poſſit eſſe iudex. ❡ In oppoſitum videt. q ſacerdos in quocũq pctõ exiſtat dum tamẽ ſit intra vnitatem eccleſie abſoluit de facto. ergo videtur φ tales poſſet abſoluere. ❡ Rñdeo dicẽdum iuxta ſctm Thomam: ɀ dñm Bonauẽturam, φ in tali caſu ſacerdos nõ deberet audire aut mulierẽ: cum qua peccauit: aut alios ſocios in crimine ſecum, ſz deberet ad aliũ cõfeſſorem remittere, nec illi deberent illi confiteri: ſz licẽtiam petere deberet ad alium eundi, vel ad ſuperiorẽ recurrere, ſi ille licentiam denegaret. tum pter periculum, tum q eſt minor verecundia. ſi tamen illos abſoluat abſoluti ſunt ſi contritio aſſit. [Quedam eñ] Augu. dicit hic in litera: φ non debet eſſe in eodẽ crimine intelligendũ eſt ſm cõgruitatem, nõ ſm neceſſitatem ſacramẽti. Hec ſanct⁹ Thomas, Concordat Bonauẽtura in fine di. xix. concordat etiam Hug. in gl. que habetur. xxx. qõ. i. omnes. ❡ Ad ſecundã queſtionem ſic proceditur. Et videtur qõ ſic. quia ſi iudex publice in peccatis exiſtens ſententiam ferat ſcandalizando peccat etiaz hoc videtur. ſi ſit in pctõ occulto. Nã ad Ro. ij. dicit. In quo aliũ iudicas: teipm ɀdẽnas. ɀſtat aũt, φ null⁹ ɀdẽnatur: niſi peccãdo. ergo videt φ cũ aliũ iudicet peccet. ❡ Rñſio. dicẽdũ φ vt ſctũs Tho. ſup Jo. i. c. viij. dicit. hic eſt: oportet vti duplici diſtinctiõe: aut eñ iudex pſeuerat ĩ pponito peccandi: aut penitet ſe peccaſſe. Itẽ aut punit vt legis miniſter: aut motu pprio. ɀ ſi quidẽ penitet ſe peccaſſe iam pctm nõ eſt in eo. ɀ ſic abſq pctõ ſentẽtiã ferre põt. Si aũt eſt in pponito peccãdi aut pfert ſentẽtiã: vt legis miniſter, ɀ ſic non peccat ex hoc: φ ſentẽtiã pfert, qmuis peccet ex hoc, φ facit talia qb⁹ dign⁹ eſt ſimilẽ ɀtra ſe ſentẽtiã recipere. Si aũt pprio motu dico, φ pferẽdo ſentẽtiã peccat: cũ nõ moueat ex amore iuſtitie: ſz ex aliq alia mala radice alias pmo in ſe puniret: qõ aĩaduertit ĩ alios q hoc dr prouer. xviij. Iuſt⁹ in principio accuſator eſt ſui, hec ſctũs Tho. [purget ſe.] Nec ſibi dicat apls illõ ad Ro. ij. Qui aliũ doces: teipm nõ doces. q pdicas nõ furandũ, furaris, ɀ q dicis nõ mechãdũ: mecharis. [Aĩaduertat]. Inducit exẽplũ ad hoc φ dr Jo. viij. [Ideo eñ liberauit peccatricẽ: q nõ erat

3 q iuſte ɀc.] ❡ Hic eſt qſtio. † Utrũ hoc ſit bene dictum φ ideo liberauit peccatricem q non erat q iuſte proijceret lapidẽ. Et videtur multipliciter quod non. Primo quidem quia ſm hoc ſi fuiſſet ibi aliquis iuſtus videtur, q illi precepiſſet φ lapidaret eam. Quod ſi concedatur videtur eſſe ɀtra illud, nolo mortem peccatoris ſed vt ɀc. Oſee. vj. miam volo non ſacrificium. ❡ Scdõ ſic. ſcdm hoc videtur φ illa mulier adultera non fuit liberata a chriſto ex mĩa, ſed quia non aderat iuſtitia humana ɀc. ❡ In oppoſitũ eſt pſens litera beati Aug. ❡ Rñdeo dicẽdum φ bene dictum eſt. Ad primã rñdet iuxta dñm Albertũ φ ſine dubio etiã ſi iuſti fuiſſent aliqui dñs ad penitẽtiam voluiſſet venire mulierẽ adulterã. Sz ad preſens tali vtebaẽ modo liberationis: vt confunderet illos, ɀ erubeſcentes ad ñdem ſui ɀ penitẽtiam inclinaret. Et per hoc patet rñſio ad totum. ❡ Ad ſecundam reſpõdetur φ mulier illa ex mĩa liberata eſt. vnde vt dicit dñs Bonauẽtura ĩ expoſitiõe litere in. iiij. in ſi. di. xix. ly. Ideo non dicit finẽ. q finis fuit mĩe ipſius dei abundantia, ſed potius viam ɀ modum ad ipſam liberandam inſinuat [per cerimonias]. i. per ſacrificia illa veteris legis. xij. q. ij. gloria. deteriores ſunt ſacerdotes noſtri tẽporis in hoc ſcilicet: φ caſum ſuum non timent, ɀ alios iudicant, non verentur in peccatis exiſtentes alios iudicare, φ illi recognoſcẽtes peccatum ſuum non preſumpſerunt, ɀ in hoc plus verbũ ſaluatoris tenuerunt illi: q ſacerdotes noſtri: qui impudenter in peccatis ſordidi audẽt aliorum peccata iudicare: ceci nimium fuerũt. q pſumpſerũt ſuis inſidijs ſummã ſapiẽtiã ſcz chriſtũ capere in ſermone. Jo. xviij. [φ illis patuit] videlicet rõnabile fore: vt qui pctis erant grauati ab accuſatione ɀ lapidatione peccatricis mulieris abſtinerent: ɀ iudicium alterius euitarent [vitat ſacerdos] ſcilicet noſtri temporis qui hoc nõ obſernãdo [peior iudeis extitit. Caueat] Quarta pars; dicit qõ eccleſiaſticus iudex ſicut bona vita ita clarere debet ſciẽtia. vñ

a Iſidorus in libro de ſummo bono dicit. doctor eccleſiaſticus [a] vterq pollere debet, ſcz vita, ɀ ſciẽtia. Nã ſciẽtia ſine vita arrogantem facit: vita ſine ſcientia inutilẽ reddit. [Sciat agnoſcere

Prĩa qõ. Scda qõ. Primũ ar. Scdm ar. Opponit ɀ contrariũ. Rñdet. S. Thom. Bonauen.

Primũ ar. Rñdet. S. Thom.

Queſtio. Primũ ar. Scdm ar. Opponit ɀ Reſpõdet. Ad primũ arg. Ad ſcdm.

a ❡ Doctor eccleſiaſtic⁹ Doctoris ſapientia et doctrina in q cognoſcatur vid pe. de anc. in. c. quanto. nu. 2. de diuor. Et adde φ doctores iuris canonici debẽt pcedere legum doctores ẽt ſi ſint laici. idẽ i. c. cleri. nu. 2. d iud.

ſcere quicqd]. i. ſciat diſcernere inter leprã ɀ leprã. [Judiciaria] q male poteſt iudicare de ignotis. vnde Sapien. diligite lumẽ ſapiẽtie, q iudicatis orbẽ: ɀ Ariſtote. i. ethico. vnuſqſq bene iudicat de his: q nouit. ɀ hoꝝ optim⁹ iudex eſt. Inquiſitor diligens pfecto fuit beatus Aug. in dãdo doctrinã qualiter ſacerdos in audiẽtia ɀfeſſionũ fructuoſe ſe haberet erga penitẽtes. docet eñ φ ſacerdos diligẽter inquirat, ɀ interroget penitẽtem, φ valde expediẽs eſt. primo vt p interrogationẽ atq penitẽtis rñſionẽ diſcat melius cõditionẽ culpe: ɀ condignã pñiam imponere. Scdõ q p interrogationẽ oblita peccata ad memoriã penitẽtis reducunẽ. Tertio q per diligentẽ ɀ diſcretam interrogationem educuntur peccata ex ore confitentis. Alia in principio di. i. articulo. iiij. plura poſita ſunt, ɀ de his que obſeruanda ſunt in interrogationibus ſupra diximus. di. v. ſ. i. c. conſideret. [Quibus cognitis] quinta pars. inſtruit quales conditiones debeat habere confeſſor erga penitentes: de quibus ſupra in primo articulo diſputauimus. [beneuolus paratus erigere lapſos]. i. verecundos: ɀ ſecum onus orando ieiunando pro deo ɀ vt pius paſtor ouem perditam ad ouile dñicum prudenter reducat. Matthei. xviij. Caueat ſacerdos: ne corruat per mortale peccatum, ne iuſte pdat poteſtatem iudiciariam depoſitionem vel ſuſpẽſionem ab officio. Hugu. [mox]. i. iudicium [in priſtinam dignitatem] quia licet penitens per penitentiam mox reſtituatur ad gratiam, q ſine ea non eſt ſalus anime, non tamen conuenit, vt ſemp reſtituatur ad dignitatem. q aliquando expedit ad humilitatẽ: ɀ aliorum terrorem peccatorem maxime notorium ſuſpendere a dignitatis poteſtate: ſicut Nabuchodonoſor eiectus fuit de regno, donec humiliatus recognouit deum celi. Danielis iiij. Et ſi petrus poſt lapſum reſtitutus ſit non ad dignitatez paſtoralem, quam actu habuiſſet, q nondum fuerat tunc factus paſtor ouium, niſi per verba illa paſce oues meas. Joan. vlti. ſi ad gratiam adimplende in eo promiſſionis facte de dignitate pontificatus totius eccleſie per illa verba. tu es Petrus ɀ ſuper hanc petram edificabo eccleſiam meam, cuius promiſſionis per negationẽ factus erat indignus. per penitentiã vero reſtitutus eſt gratie, nedũ quo ad recõciliationẽ ſz etiam vt in eo facto ſibi promiſſio de pontificatu adimpleretur. [cõcedit]. i. pmittit reſtitutionem. [Et quaſi impetrat]. i. vt videẽ impetrare: q vtitur verbo preceptum ſed tenetur pmiſſiue vt di. l. dño ſancto. Hu. ſz vetat diſt. l. Si quis diaconus. Hugu. [tẽpus ɀ locus] hmõi circũſtantie diligenter cõſiderãde ſunt aliter ſepe erratur. vt di. xxx. ſciẽdũ. ɀ. c. regule. diſtingue ergo tẽpora ɀ concordabis ſcripturas. ij. qõ. i. Si peccauerit. Hug. [tot ſunt q labunẽ vt priſtinã dignitatẽ ex authoritate defendant ɀc.] videtur male dicere q deferẽdum eſt multitudini: ɀ vbi multitudo eſt in cã oportet rigori detrahere. ergo magis reſtituẽdi ſunt in gradũ priſtinũ: q ſi pauci eſſent. Preterea ɀ illud quod ait pontifex iuſtus ius dicit eos eſſe amouendos. ergo qui reſtituit facit ɀ ius. ergo agit iniuſte. Rñdeo dicẽdũ iuxta dñm Bonauenturã in expoſitione lre in. iiij. in ſi. di. xix. φ in talib⁹ qñ crimẽ eſt graue ɀ enorme depoſitio ſiue amotio ſacerdotũ ab officio eſt de eqtate iuris ɀ rigore. Sz reſtitutio eſt de iuris relaxatione. In relaxatione autẽ ad hoc vt fiat cõſideranda eſt in eo: qui facit poteſtas. vt ſic talis qui ſupra me poſſit ɀ non ſit illi iuri ſubiectus ɀ in eo cui ſit ſit cauſa idonea ſcz neceſſitas vel vtilitas. Allioqui non diſpẽſatio ſed diſſipatio debet dici. Et qñ dñs papa non eſt ſubiectus conſtitutionibus patrum, ſz ſuper omnes eſt: ideo põt in eis diſpenſare:

4 ɀ tunc bene facit, qñ neceſſitas vl' vtilitas hoc reqrit. † In mãdatis vero decalogi nullo modo põt. q ipſe eſt ſubiectus eis.

5 Ideo diſpenſatio ita ɀſueuit diffiniri. † Diſpenſatio eſt iuris relaxatio cum cauſe cognitione ab eo qui habet ius diſpẽſandi. vnde diſpenſare dicitur quaſi diuerſa penſare, ɀ ideo in eis que ſtatum eccleſie decolorant diſpenſandum nõ eſt. Et in eis que videntur ius infringere: ɀ hoc eſt qñ multis cõceditur, qõ paucis eſt cõcedendum. ɀ qñ ſic. accipitur nõ ſic fiat ſibi de gratia, ſed tanq ſi eſſet de iure cõi ɀ in talibus loquiẽ authoritas prius poſita. hec. d. Bonauẽtura. Et pz reſpõſio ad totũ [niſi a romano pontifice] ipſe eñ reſtituere põt φ vult: q hz plenitudinẽ poteſtatis. vt. xxxv. q. ix. veniã. ix. q. iij. conqueſtus. ipſi cuncta. [Caueat] de hoc in ſequenti. c.

Sap. vj. d

Hugu.

Bonauen.

2 ☞ Sacerdos in nullo caſu debet reuelare confeſſionem, ſeu peccata audita in confeſſione. ɀ nu. 3.
Etiam de licentia penitentis. nu. 12.
Et quid ſi ea nouerit extra confeſſionem. nu. 13.
4 Laicus audiẽs cõfeſſionem in caſu neceſſitatis aut interpres neceſſarius qui mediat in confeſſione tenentur peccata audita celare.
5 Confeſſorem fingens vel qui latenter abſconſus audit confeſſionem tenentur celare peccata audita. ɀ nu. 6.
7 Confeſſionis ſigillum quid dicatur.
8 Cadere que dicantur ſub ſigillo confeſſionis. ɀ nu. 9.
10 Preceptum nullum ſuperioris, nec aliqua diſpenſatio etiam pape poteſt cadere ſuper reuelatione confeſſionis.
15 Reuelandi duplex eſt modus.
16 Sacerdos poteſt qõ ſcitum eſt per confeſſionem ɀ per alium modum reuelare: ita tamen φ modus ſciendi per confeſſionẽ ſemper maneat in occulto.
Et hoc non dz niſi inſtante neceſſitate. nu. xxij.
17 Statuendum nihil eſt neq ſeruandum in quo fiat preiudiciũ veritati.
18 Fraus ɀ dolus nemini debent patrocinari.
19 Mentiri nullus tenetur pro aliquo.
20 Impotentem nullus ſe reddit ſcienter ad id: ad quod tenetur ſub peccato mortali.
21 Statui nil debet nec ſeruari vnde innocens poſſit rationabiliter accuſari: ɀ condemnari: ɀ alij de ipſo ſcandalizari.
23 Confeſſor an poſſit conſulere peritiorem ſuper peccato quod audiuit in confeſſione.
24 Clericus vel ſacerdos depoſitus ſine ſpe reſtitutionis poteſt agere penitentiam publicam vel ſolennem.

Sacerdos.

Scda pars principalis huius diſtinctionis: in qua agiẽ de ſigillo cõfeſſionis ɀ pena ſacerdotis reuelantis confeſſionem. pro partis cuius pleniori intelligentia. tria veniunt hic querenda.

1 ❡ Primum eſt: vtrum in omni caſu teneatur ſacerdos celare peccata ſibi dicta.
11 ❡ Secundum eſt: vtrum poſſit ea alij reuelare de licentia confitentis.
14 ❡ Tertiũ eſt: vtrũ teneatur ea celare ſi eccleſia ea al's nouit.

1 **Ad primũ** ſic pcediẽ. † Et videẽ φ in quolibet caſu non teneaẽ celare ſacerdos peccata q audierit in confeſſione. ❡ Primo ſic. φ pro charitate conſtitutũ eſt: cõtra charitatẽ militare nõ dz. vt dicit btũs Bernardus ſz celatio ɀfeſſionis introducta eſt p charitate: vt ex hoc homines magis eliciant ad cõfeſſionẽ faciẽdam, militaret aũt cõtra charitatẽ, niſi in aliquo caſu reuelari poſſit, φ eſt cõfeſſum ſicut qñ aliquis in cõfeſſione ſcit aliquẽ hereticũ, quẽ nõ põt inducere ad hoc: vt deſiſtat a corruptione plebis. bonum eñ plebis preferẽdũ eſt bono ſingularis pſone. ergo in hoc caſu põt cõfeſſio reuelari. ❡ Scdõ ſic. quilibet teneẽ magis conſciẽtiam ſeruare illeſam, q famã alterius. q charitas ordinata eſt. ſz ſacerdos ſi ſemp φ audiuit in cõfeſſione reuelaret incurreret dãnũ proprie cõſciẽtie, ſicut cũ adijcitur in teſtẽ pro peccato illo, ɀ iurare cogiẽ de veritate dicẽda: vel cũ aliqs abbas p cõfeſſionẽ alicui⁹ prioris ſibi ſubiecti pctm cuius occaſio inducit ipſum ad ruinã, ſi ei prioratũ dimittat. vnde teneẽ ei auferre pter debitũ paſtoralis cure: auferẽdo aũt videtur cõfeſſionẽ publicare. ergo videẽ: φ in aliquo caſu liceat cõfeſſionẽ publicare. ❡ Tertio aliqs ſacerdos per cõfeſſionẽ alicuius quã audit põt accipere conſciẽtiam, φ ſit prelatione indignus ſed quilibet teneẽ cõtradicere promotionẽ indignorũ: ſi ſua interſit. cũ ergo cõtradicendo ſuſpicionẽ inducere videaẽ de pctõ: ɀ ſic quodãmodo cõfeſſionẽ reuelare videẽ. ergo videẽ φ qñq oporteat cõfeſſionẽ reuelare. ❡ Quarto ſic. Cũ bonũ cõitatis ſit preferẽdũ bono ſingularis pſone, ɀ occultatio peccati cedat in bonũ illius: q deliquit: denudatio vero in bonum totius cõitatis: videẽ φ denũtiatio habeat equitatẽ, ɀ occultatio iniqtatem: ſicut iniquũ eſt defendere bonũ ſingularis pſone in detrimẽtũ cõitatis. Caſus poſſet eſſe talis. ſi aliqs ppetraſſet homicidium, ɀ illud homicidiũ imponeretur alicui cõmunitati ab aliquo principe: q intenderet ipſam communitatem deſtruere pter illud homicidium, cui ſi innoteſceret qõ illa ſingularis perſona homicidiũ commiſiſſet parceret cõmunitati. ❡ In oppoſitũ eſt tex. preſentis. c. ❡ Rñdeo quatuor ſunt videnda. primo reſpõdebitur ad queſtionem ſub vna cõcluſione. Scdõ oſtendemus quis teneatur ad celandum cõfeſſionem. Tertio oſtendemus que cadunt ſub cõfeſſione. Quarto vtrum poſſit diſpenſare φ liceat reuelare. Quãtum ad pri-

2 mum ſit iſta concluſio. † Sacerdos nullo caſu nulla cauſa debet reuelare cõfeſſionem, ſeu peccata audita in ɀfeſſione. Iſta concluſio primo probatur per illud extra. de pen. ɀ re. in. c. oĩs vtriuſq ſexus. vbi dicitur. caueat ſacerdos ne verbo vl' ſigno vel alio quouiſmodo pdat aliquatenus peccatorem. hec ɀcluſio multiplici rõne probatur. primo ratione cõgruitatis. congruũ enim eſt, vt ſacerdos deo cuius miniſter eſt ſe cõformet:

Primũ ar. Bernar.

Scdm ar.

Tertiũ ar.

Quartũ ar.

Opponit ɀ Rñdet.

ſed dñs peccata que per confeſſionē panduntur nō reuelat, ſꝫ
tegit. ergo nec ſacerdos reuelare dꝫ. ¶ Scdo rōne honeſtatis
ſic. qꝛ ꝙ in confeſſione dicitur ſecretum eſt. ſecretum autem oc
cultare honeſtum eſt: qꝛ ad fidelitatē ptinet, vt habetur. xxij.
q. v. ergo ſacerdos peccata audita in ſecreto reuelare non dꝫ.
¶ Tertio rōne neceſſitatis. qm̄ celatio confeſſionis eſt nō mō
de iure poſitiuo: vt in litera preſenti patet. ⁊ extra de pe. ⁊ re. ſꝫ
Durādus. etiam eſt de iure diuino. quod hic probatur iuxta dictum Du
S. Thom̄. randi, ⁊ fundamentis ſancti Thome ex eodem iure procedit
inſtitutio confeſſionis, ⁊ celatio. ſꝫ primum eſt mere ex iure di
uino. ergo ⁊ ſm̄. minor pꝫ. qꝛ oīa ſacramēta Xp̄s īſtituit. Ma
ior probaꝛ qꝛ in ſacramētis id qd exterius geriꝛ p myſterium
figurat id qd interius geriꝛ per deū. qꝛ ſacramēta efficiunt ꝙ
figurant: ⁊ miniſter gerit vicem Xp̄i ſꝫ in ſacramento cōfeſſio
nis peccatū illius q ſubijcitur per ꝯfeſſionē ſic tegit, vt ex hoc
nō poſſit ei cedere in verecundiā, vel cōfuſionē, vel quācūqꝫ pe
nam. vn̄ hoc oportet in ſacramento puīe figurari. ergo de ne
ceſſitate ſacramēti eſt, ꝙ miniſter eius q gerit exterius vicem
Xp̄i celet ꝙ audiuit in cōfeſſione. vnde tāꝗ violator ſacramē
ti peccat qui reuelat. ¶ Quarto veritas prefate concluſionis
ſic ꝓbatur ſiue oñdiꝛ ex rōne multiplicitatis vtilitatis, que
ſequitur ex celatione ꝯfeſſionis. Nam primo ex ea homines fa
cilius attrahuntur ad amorē confeſſionis: ex cōtrario vero re
traherentur ab ea redderetur enim hoībus odioſa. Preterea
ex hoc hoīes ſimplicius atqꝫ purius ſiue plenius confitentur.
cum ſciant ꝙ ea peccata, que confitētur ppetuo ſilētio atqꝫ in
uiolabili ſigillo clauſa manebūt. ¶ Quātū ad ſcdm in quo vi
dendum eſt quis teneatur ad celandum cōfeſſionē. Sit iſta cō
Prima cō- 3 cluſio prima. † Sacerdos audiens confeſſionem maxime cela
cluſio. re tenetur pctā in confeſſione audita. patet concluſio. Quia ſa
cerdos eſt miniſter huius ſacramenti: ſꝫ ſigillum confeſſionis
ꝙ nihil aliud eſt ꝗ debitum celādi cōfeſſionē: eſt annexū ſacra
mēto. ergo ipſe maxime teneꝛ ad celādū peccata in cōfeſſione
Scda ꝯclu. 4 audita. ¶ Scda ꝯcluſio † laicus in articulo neceſſitatis confeſ
ſionē audiēs: ⁊ interpres qui neceſſitate vrgente mediat in cō
feſſione, teneꝛ etiā pctā celare audita. pꝫ ꝯcluſio. dicit enī ſan
S. Thom̄. ctus Tho. ꝙ ſicut iſti q nō ſunt ſacerdotes ī aliquo caſu parti
cipāt aliqd de actu clauis: dū cōfeſſionē audiūt, ꝓpter neceſſi
tatē. Ita etiā participant de actu ſigilli confeſſionis: ⁊ tenenꝛ
celare, ꝗuis proprie loquēdo ſigillū confeſſionis non habeāt.
Albertus dicit dñs Albertus magnus de interprete. ꝙ cū ibi ſit vt au
magnus. ris ſacerdotis cōicat in actu ſacerdotis p aliquē modū ꝓpter
neceſſitatē ⁊ ideo nō recipit ſicut alium rumorē, ſed potius vt
Tertia con 5 confeſſionē, que omnino celanda eſt. ¶ Tertia ꝯcluſio † qui ſe
cluſio. cōfeſſorē fingit vel qui latēter abſcōſus cōfeſſionem audit te
neꝛ peccata audita celare. patet concluſio. quia confeſſio facta
eo ꝙ cōfeſſio eſt celanda, ⁊ ita quēcūqꝫ cui fuerit facta obligat
Quarta cō 6 ad celandū. ¶ Quarta cōcluſio † ille etiam tenetur celare, qui
cluſio. aliter audiuit, ꝗ in cōfeſſione. patet concluſio. Ad tantū obli
gatur homo ad ꝗtum promiſit. ſi ergo iſte receperit quaſi in
confeſſione, quod eſt promittere. ergo tenetur celare: quaſi ſi
eſſet confeſſor. non tamen ex ſacramento, cum non ſit ſacramē
tum, ſed ex promiſſo. vnde de iureiuran. c. pen. dicitur. ꝙ cleri
cus qui iurauit ſeruare ſtatuta edita, ⁊ promittens ſtatutū qd
poſtmodum ſubſecutum eſt fideliter obſeruare non eſt periu
rus non ſeruando illud, quia non eſt obligatus ex iuramēto:
ſꝫ ex ſimplici promiſſo. Et ſimiliter verba non poſſunt facere
Petrus de de non ſacramēto ſacramentum. dicit autem dñs Petrus de
palude. palude, ꝙ videtur facere irreuerētiam ſacramēto q tradit vel
recipit in confeſſione illud: quod non eſt cōfeſſio, cum nihil ſit
equaliter celandum ei, quod in confeſſione ſcitur. ¶ Quātum
ad tertium. in quo vidēdū eſt ad que ſe extendat ſigillum con
Prima cō 7 feſſionis. Sit iſta concluſio prima. † Illa ad que primo ⁊ prin
cluſio. cipaliter ſe extendit ſigillum confeſſionis ſunt peccata ꝯfeſſa:
⁊ circūſtantie inꝗtum hmōi. probatur iſta cōcluſio. Sigillum
confeſſionis eſt annexum ſacramentali confeſſioni. ſed pecca
ta ſunt primo ⁊ principaliter ea, de qbus eſt ſacramētalis con
feſſio. ergo pctā ſunt ad q̄ primo ⁊ principalr̄ ſe extendit ſigil
Scda ꝯclu. 8 lū cōfeſſionis. ¶ Scda cōcluſio † cadūt etiā non ſolū peccata:
ſed etiā alia in quibus ꝗtum per ea poſſet directe vel indire
cte prodi peccator. Probatur cōcluſio. quādocūqꝫ aliqd ꝓhi
betur: prohibetur omne illud: per ꝙ peruenitur ad illud. ff. l.
omnino. ergo cum prohibeatur reuelatio peccatorum: p ꝯñs
intelligitur prohibitio illorum ad que reuelatio peccatorū ſe
Tertia con 9 quitur. ¶ Tertia cōcluſio. † ꝙ ea que pñt dici ſine reuelatiōe
cluſio. pctōrum nec directe nec indirecte cadunt ſub ſigillo confeſſio
nis. patet concluſio. quia ceſſante cauſa ceſſat effect⁹. vnde bo
na quibus laudatur puta qꝛ virgo eſt: ꝙ nunꝗ peccauit mor
taliter: ⁊ hmōi: dicere licet: niſi quādoqꝫ per hoc: ꝙ vnus lau
datur alterius peccatū reuelatur. quia quod de vno dicitur,

de altero negatur vt dicit Greg. vnde duobus confitentibus Gregorius
ſi poſtea diceret cōfeſſor de vno iſte eſt virgo, vel iſte nunꝗ pec
cauit mortaliter, ſtatim eſſet ſuſpicio cōtra aliū. vnde ſanctus S. Thom̄.
Thomas ponit in quarto. ꝙ etiam hmōi ſummo ſtudio ſunt
celanda. Tum ꝓpter ſcandalum. Tum ꝓpter promptitudi
nem: ꝙ ex cōſuetudine accidere poſſet. ¶ Quātū ad quartum
10 ſit iſta ꝯcluſio. † Nullum pceptū hominis ſuperioris nulla di
ſpenſatio etiam pape poteſt cadere ſuper reuelatione cōfeſſio
nis. patet concluſio ex ſuperioribus vbi probatum eſt, ꝙ cela
tio confeſſionis ſit de iure diuino, ſuper quo papa non habet S. Thom̄.
poteſtatem quā probationem ſanctus Thomas tangit dicēs
preceptum de confeſſione ſacramentali faciēda eſt de iure diuino
⁊ non poteſt aliqua diſpenſatione vel iuſſione humana homo
ab eo abſolui, ita nullus ad reuelationem cōfeſſionis pōt ab
homine cogi vel licentiari. vnde ſi precipiaꝛ ſub pena excōmu
nicationis iam late. ꝙ dicat ſi quid ſcit de peccato: non dꝫ di
cere ꝙ dꝫ eſtimare, ꝙ intentio precipiētis ſit: ꝙ ſciat vt homo
ſi etiam exprimeret de confeſſione interrogans non dꝫ dicere
nec excōicatione incurreret: quia non eſt ſubiectus ſuperiori
ſuo, niſi vt homo hoc autem neſcit vt homo ſed vt deus. Hinc
patet ꝙ gloſſator nō dicit verū hic in gl. cum dicit ꝙ quis ſa Cōtra glo.
cerdoti ſi confiteatur crimen: vt excōicat eps oēs hmōi crimi
nis conſcios: niſi veritatē reuelauerint, ꝙ in ſecreto epō dice
re pōt. ¶ His habitis dicēdum eſt ad rōnes in principio qōſ
nis. Ad primā rūdetur: ꝙ vt dicit ſctūs Tho. quidā dicunt: Ad primū argumētū S. Thom̄.
ꝙ ſacerdos non teneꝛ ſeruare ſub ſigillo cōfeſſionis: niſi pec
cata de quibus penitēs emēdationē promittit: alꝫ pōt ea dice
re ei: qui pōt ꝓdeſſe: ⁊ non obeſſe. Sꝫ hec opinio vꝫ erronea: cū
ſit cōtra veritatē ſacramēti. Sicut enim baptiſmus eſt ſacra
mentum, ꝗuis quis fictus accedat, nec eſt mutādum ꝓpter
hoc aliquid qd ſit de eſſentialibus ſacramēti, ita cōfeſſio non
deſijt eſſe ſacramētum, ꝗuis ille qui ꝯfitetur emēdationē non
ꝓponat. Et iō nihilominus ſub occulto tenēdū eſt. nec ꝓpter
hoc ſigillum ꝯfeſſionis ꝯ charitatē militat, ſicut arguebaꝛ. qꝛ
charitas non requirit ꝙ apponaꝛ remediū peccato, qd homo
neſcit. illud autem ꝙ ſub confeſſione ſcitur eſt quaſi neſcitur:
cū neſciat vt homo, ſꝫ vt deus. tamen aliquod remediū adhi
bere dꝫ in predictis caſibus: ꝗtum poteſt ſine reuelatione cō
feſſionis, ſicut monēdo eos, qui confitentur: ⁊ alijs diligētiam
apponēdo, ne corrumpantur per hereſim. poteſt etiam dicere
prelato, ꝙ diligentius inuigilet ſup gregē ſuum, qꝛ lupus eſt
inter oues: ita tamē ꝙ non dicat aliqd per qd verbo vel nutu
confitentem prodat. ¶ Ad ſcdām reſpōdetur iuxta ſanctum Ad ſcdm. S. Thom̄.
Tho. ꝯciter alios doctores negando, ꝙ ledatur conſcientia
celando confeſſionē. cuius ratio eſt ꝙ homo non adducitur in
teſtē niſi vt homo, ⁊ ideo abſqꝫ leſione cōſcientie pōt iurare ſe
neſcire, qd ſcit tm̄ vt deus. ſimiliter etiā abſqꝫ leſione pōt pla
tus impunitum dimittere peccatū, quod ſcit vt deus. vel ſine
aliquo remedio, qꝛ non teneꝛ adhibere remediū, niſi eo modo
quo ad ipm̄ defertur. vnde in his que deferuntur ei in foro pe
nitētie in eodem foro dꝫ ꝗtum pōt adhibere remediū, vt ab
bas in caſu predicto admoneat priorē: vt priozatum reſignet
vl ſi noluerit poteſt ex aliqua alia cauſa abſoluere a cura prio
ratus, ita tamē ꝙ omnis ſuſpicio vitetur de confeſſionis reue
latione. dicit dominus Bonauētura, ꝙ ſi noluerit renuntiare Bonauen.
non dꝫ eum abſoluere: ſed dꝫ eū ſuſtinere, niſi ſit talis religio:
in qua ſubditi poſſunt trāſmutari, ⁊ deferri ſine nota infamie.
¶ Ad tertiam reſpondetur negando minorem, quoniam vt Ad tertiū. S. Thom̄.
dicit ſanctus Thomas multis alijs cauſis aliqs reddiꝛ indi
gnus ad prelationis officiū: ꝙ ex peccato ſicut ex defectu ſciē
tie vel etatis vel alicuius huiuſmodi. ⁊ iō qui ꝯtradicit nec ſu
ſpicionē de crimine facit nec cōfeſſionē reuelat. ¶ Ad quartā Ad quartū Alexander de halis.
rūdeꝛ iuxta magiſtrū Alexādrū de halis negādo aſſumptū:
qm̄ occultatio confeſſionis nō tantum eſt bonū confitētis, ſed
etiā bonū oīm aliorū, eo ꝙ p hoc aſſumūt audaciam confiten
di: quā amitterēt: ſi ſacerdotes pctā confitentium denudarēt.
argumētum ergo illud ſupponit falſum, ſcꝫ ꝙ iſta celatio eſt
bonū ſingularis perſone, ſꝫ ſi tali pciperetur ꝙ diceret, ſi ſci
ret aliquod de facto tali nonne deberet dicere ⁊c. dicendum qd
non qꝛ nō ſcit hmōi ſecretum vt homo ſꝫ potius vt deus: qui
nulli eſt ſubditus obedientie vel precepto.

11 **Ad ſecundum** Sic pcedit. † Et videꝛ ꝙ de li
centia penitētis nō poſſit ſacer
dos pctū qd ſub ſigillo ꝯfeſſionis hꝫ alteri ꝓdere. ¶ Primo Primū ar.
ſic. Qd enī nō pōt ſuperior: nō pōt inferior. ſꝫ papa nō pōt ali
quē licētiare ad pctm̄ quod ſcit in cōfeſſione alteri dicat. ergo
nec q cōfitetur pōt ipm̄ licētiare. ¶ Scdo ſic. Qd eſt inſtitutū Scdm ar.
ꝓpter bonū cōe non pōt ex arbitrio vnius immutari. ſꝫ celatio
cōfeſſionis eſt inſtituta ꝓpter bonū totius ecclie, vt homines
confidētius ad cōfeſſionē accedant. ergo ille q confiteꝛ nō pōt
licentiare

Tertiū ar. licētiare ſacerdotē. ¶ Tertio ſic. ille cui reuelabit nō habebit
hoc ſub ſigillo confeſſionis: ⁊ ſic poterit publicari pctm̄: qd iā
deletum eſt, qd non eſt conueniens. ergo nō pōt dare licentiā.
Quartū ar. ¶ Quarto arguit dñs Durādus. ſi talis licētia ſufficeret, eēt
via ad reuelationē cōfeſſionis, ⁊ ſuſpicionē criminū, qꝛ index
habēs aliquē ſuſpectū de aliquo crimine poterit ei dicere: da
licētiam ſacerdoti dicendi ꝙ audiuit a te, ſi dat licentiā ⁊ data
valeat: habebit teſtimoniū ꝯ ſe, ſi non dat, ⁊ dare poſſit, habe
bitur amplius ſuſpectus: ⁊ nō erit vſqꝫ ſecretum ꝙ dictū erat
Opponit ī in cōfeſſione. ¶ In oppoſitū arguitur ſic. ſuperior pōt mitte
contrariū. re peccatorē cum literis ad inferiorem ſacerdotē de voluntate
ipſius. ergo de voluntate cōfitentis pōt pctm̄ alteri reuelare.
Rūdet. 12 ¶ Rūdeo dicēdū ſub duabus conclu. Prima eſt. † Qd ſacer
Prima cō- dos peccata que tantū in cōfeſſione nouit non pōt de licentia
cluſio. penitentis aut cuiuſcūqꝫ alteri reuelare. Probaꝛ ꝯcluſio. Qd
ſcit ſacerdos ſicut deus ⁊ nō ſicut hō nō pōt aliquo modo re
uelare. ſꝫ qd iſte confeſſor ſciuit prius in cōfeſſione: nec poſtea
nouit illud aliter nō nouit, niſi ſicut de⁹ quātūcūqꝫ illi q ꝯfeſ
ſus eſt dicit, ꝙ ſacerdos poſſit illud dicere. ergo nullo mō pōt
ſacerdos ꝓpter illius licentiam reuelare. ¶ Scdo ſic. inferior
nō pōt abſoluere a precepto ſuperioris. ergo nec cōfitēs ſacer
dotē licētiare pōt ad reuelandū cōfeſſionē, que tā iure diuino
Scda ꝯclu. 13 ꝗ canonico celanda eſt. ¶ Scda cōcluſio † peccata ſiue q̄cunqꝫ
alia in cōfeſſione audita ſi aliter quā p confeſſionē a penitente
eoꝝ notitiā ſuſceperit: poterit de licētia penitentis illa reuela
re. Patet cōcluſio. q enī pōt aliquid facere p ſeipſum pōt etiā
p alterum facere ſed cōfitens pōt pctm̄ ſuū qd fecit alteri reue
lare. ergo poteſt internūtium facere ſacerdotē. ¶ Scdo patet
qꝛ ſecretum quod dicitur homini vt homini in caſu vtili data
licētia a dicēte poteſt ab illo cui dictum eſt reuelari. dicit tamē
S. Thom̄. ſanctus Tho. ⁊ dñs Bonauētura. ꝙ hoc eſt intelligendū, vbi
Bonauen. non timetur periculum ſcādali, qm̄ vbi periculum ſcādali for
midatur quātūcūqꝫ confitens licentiet ſacerdotem, non dꝫ ſacer
dos aſſumere, tūc autem poteſt timeri periculum ſcandali: qm̄
probabiliter pōt cōuinci, ꝙ ſacerdos confeſſionē ſuam reuela
nit. vnde dicit dñs Bonauētura. Si penitens dicat ſacerdoti
ꝙ referat alij pctm̄ ſuum: dꝫ ſacerdos penitentē ipſum nūtiū
ſuum conſtituere: ⁊ nō ſe internuntium facere: ⁊ ſic vitaꝛ ſcan
dalum, ⁊ non rūpitur ſigillū: ⁊ intelligatur hoc cū illa genera
li ſuppoſitione ꝙ pctm̄ alicuius nō eſt manifeſtandum: niſi ei
qui poſſet ꝓdeſſe, ⁊ nō velit obeſſe. ītelligatur etiā de peccatis
ꝓprijs: ⁊ nō de alienis. nā aliena peccata dicere nō pōt: nec dꝫ
penitens alicui cōmittere, niſi forte in caſu, in quo dꝫ dicere: ⁊
melius p aliū: quā p ſe pōt bonū illius procurare ſemp adhi
bita cautela: vt ex hoc non ſcādalizetur eccleſia. hec ille. Cū au
tem cōtingit, ꝙ ſacerdos debeat aliqua reuelare de licētia pe
Ulrichus. nitētis, eſt conſilium dñi Ulrichi ꝙ qm̄ aliquid reuelādum eſt
de his que dicuntur in confeſſione dicat penitēti, vt poſt ꝯfeſ
ſionē ſacramētalē extra confeſſionē tanꝗ homini dicat de pec
catis ſuis quātū placeat reuelare, qꝛ ſepe cum quibuſdam cir
cūſtantijs dicūtur peccata in confeſſione: cum quibus nō pla
ceret: vt alteri reuelarētur. ¶ His habitis dicēdum eſt ad rō
Ad primū nes in oppoſitum. Ad primā reſpondeꝛ: ꝙ ſi ſumptū eſt verū
argum. in his, q̄ ſpectant ad iuriſdictionē. In alijs aūt multa poſſunt
circa ſe facere inferiores, q̄ nō poſſunt ſuperiores. vnde papa
non pōt licētiare confeſſorē vt dicat peccata penitētis: qꝛ non
pōt facere vt ſciat vt homo, qd poteſt facere penitens. ¶ Ad
Ad ſcdm. ſcdam rūdetur ꝙ ratio non procedit. qꝛ p hoc ꝙ dictum eſt de
licētia penitētis: non tollitur id: qd ꝓpter cōe bonum inſtitu
tum eſt. qꝛ ſigillum confeſſionis non frāgitur. qꝛ dicitur: ꝙ ali
Ad tertiū. quo modo alio ſcitur. ¶ Ad tertiam rūdeꝛ, ꝙ ille ad quē noti
tia pctī deueniret mediāte ſacerdote ex volūtate ꝯfitētis cum
participet in aliq̊ actu ſacerdotis ſimile eſt de eo ſicut de īterp̄
te ſuperius dictū eſt: ꝙ teneꝛ ad celandum (niſi vt inquit ſan
S. Thom̄. ctus Thomas) peccator velit ꝙ ille abſolute ſciat ⁊ libere.

14 **Ad tertium** Sic proceditur. † Et videtur: ꝙ ſa
cerdos illud quod ſcit per confeſſio
Primū ar. nem ⁊ alio modo nullo modo poſſit reuelare. ¶ Primo ſic. ex
c. omnis vtriuſqꝫ ſexus. extra de pen. ⁊ re. vbi habeꝛ, ꝙ caueat
ſacerdos ne aliquo quouiſmodo prodat pctōrem. ergo pctm̄
qd ſacerdos p confeſſionē nouit qualitercūqꝫ etiā aliter noue
Scdm ar. rit non eſt pandendum. ¶ Scdo ſic. confeſſionis ſigillū nullo
modo pacto eſt infringendum, ſꝫ infringitur quādo confeſſio
reuelatur. ergo ſi iſte reuelat pctm̄ quod in cōfeſſione audiuit
qualitercūqꝫ aliter ſciuit ſigillum confeſſionis frangere videꝛ.
Tertiū ar. ¶ Tertio quicūqꝫ audit confeſſionē alicuius obligaꝛ ad hoc:
ꝙ ſua peccata non reuelet. ſꝫ ſi aliqs alicui promitteret tenere
ſecretum, qd ei diceꝛ ꝗtūcūqꝫ ſciret deberet ſecretuꝫ tenere.
ergo qd in confeſſione quis audit quātūcūqꝫ alias ſciatur dꝫ
Quartū ar. ſecretum teneri. ¶ Quarto ſic. duorū quoꝝ eſt alterum potē

tius trahit ad ſe reliquū. ſꝫ ſciētia qua ſcit peccatū: vt deus. eſt
potētior ⁊ dignior illa: qua ſcit vt homo. ergo trahit ad ſe eā:
⁊ ita non pōt reuelari ſm̄ ꝙ ſcientia qua ſcit vt deus. ſ. exigit.
¶ Quinto ſic. ſigillum ꝯfeſſionis illa rōne inſtitutum eſt. ſ. ad Quintū ar.
vitandum ſcandalum, ⁊ ne mali ſacerdotes malignari poſſent
⁊ fideles per hoc a cōfeſſione trahi, ſed ſi ita eſſet ꝙ poſſet ali
quis reuelare: quod p aliam viam nouit: nihilominus ſcanda
lū ſequereꝛ, ⁊ quilibet ſub hoc ꝓtextu poſſet omnia vel pro ma
gna parte reuelare dicens ſe aliter noſſe: ⁊ ſic nullus malus ſa
cerdos poſſet cōuinci, nec in malitia deprehendi. ¶ In oppo Opponit ī
ſitum arguitur. Nullus pōt aliū obligare ad ea: ad q̄ non erat cōtrarium.
prius obligatus: niſi ſuus prelatus cū pcepto. ſed ille qui ſcie
bat alterius peccatum p viſum non erat obligatus ad celan
dum. ergo ille q confitetur ei cum nō ſit prelatus ſuus nō pōt
eū obligare ad celandū: p hoc ꝙ cōfitetur ei. ¶ Rūdeo dicen Reſpōdet.
dum ꝙ vt tāgit ſanctus Tho. ⁊ dñs Bonauētura triplex mo S. Thom̄.
dus dicēdi eſt hic. qdā dicūt: ꝙ illud qd qs audit in cōfeſſione Bonauen.
non pōt aliquo mō reuelare qualrcūqꝫ ſciat alꝫ: ⁊ quātūcunqꝫ Pria opi.
ſciat illud, ⁊ hec eſt (ſicut argutū eſt) fieret pīudiciū ſigillo con Scda opi.
feſſionis. Alij dicunt: ꝙ per confeſſionē precluditur ſacerdoti
via, ne poſſit aliquid dicere quod prius ſciuit non autem quin
poſſit dicere, ſi poſtea aliquo modo ſciat, vtraqꝫ enim opinio
dum nimium ſigillo cōfeſſionis attribuit, preiudicium verita
ti ⁊ iuſtitie ſeruande facit. Nec obſtat quod aliqui dicunt, ꝙ dꝫ
proteſtari ſe non tenere priuatum hoc qꝛ hoc non poſſet prote
ſtari niſi poſtꝗ peccatum eſſet ſibi dictum, ⁊ tunc quilibet ſa
cerdos poſſet cum vellet peccatum reuelare proteſtationē fa
ciēdo, ſi hoc ipſum ad reuelandum liberū reddiderit. Et ideo
iſtis duabus opinionib⁹ reiectis. Eſt tertia opinio magis cō Tertia opi.
ſona veritati, ⁊ rōni: ꝙ illud quod homo alias ſcit ſiue añ con
feſſionem: ſiue poſt: non tenetur celare ꝗtum ad id: qd ſcit vt
homo: poteſt enī dicere qꝛ vidi. tamen celare illud inꝗtum ſcit
vt deus. Non enim pōt dicere hoc audiui in cōfeſſione. Sicut
15 enim eſt duplex ſciētia ſiue modus ſciendi † ſic duplex eſt mo
dus reuelandi, nec vnus preiudicat alteri, vt ſi quis dicat. ego
vidi vel ego in confeſſione didici. Scdm quā opinionē ſit iſta
16 prima cōcluſio. † Sacerdos pōt quod ſcitū eſt p confeſſionem Prima cō cluſio.
⁊ per alium modum reuelare: ita tamē ꝙ mens ſciendi per cō
feſſionē ſemper maneat in occulto. Iſta concluſio p dominum
Bonauēturā ꝓbaꝛ ex quinqꝫ ſuppoſitionibus quas īdicat p Bonauen.
17 ſe notas. ¶ Prima ſuppoſitio eſt: † ꝙ nihil eſt ſtatuendū nec
ſeruandū in quo fiāt pīudicium veritati. Ex iſta arguitur ſic.
Aliquis ſacerdos pōt teſtificari in caſu: vtpote qui cū alio vi
dit furē: vł aliquid ſimile: cuius teſtificatiōe ſubtracta latebit
veritas: ⁊ regnabit falſitas. ergo ſi talis cōfeſſionem de culpa
audiat: ⁊ hoc ipſe teſtificari non velit, fiet pīudicium veritati.
ergo ſi hoc non dꝫ fieri ſacerdos non obligatur ad celandum.
18 ¶ Scda ſuppoſitio eſt. † fraus ⁊ dolus nemini dꝫ patrocina
ri, ſed aliqs peccator ſciēs ſe eſſe reū ⁊ accuſatiōe dignum: hoc
a ſolo reſpectu confiteꝛ vt os ſacerdotis claudat[a]. Si ergo clau a ¶ Sacerdotis claudat. addꝫ ꝙ fra⁹ ſemp preſumiꝛ in clerico abſente. Pe. de ancha. in. c. ex tue. nu. i. de cleri. non reſiden.
dit, atqꝫ per hoc manet impunitus: fraus ⁊ dolus ſibi patroci
nantur, ſꝫ hoc eſt inconueniens. ergo ⁊c. ¶ Tertia ſuppoſitio
19 † eſt ꝙ nullus pro aliquo tenetur mentiri. Tūc ſic. ſacerdos q
nouit aliter ꝗ p cōfeſſionē: non poteſt dicere neſcio: quin men
tiatur. quia nouit vt homo, ⁊ vt deus. ſi ergo iurauerit verita
tem dicere, teneꝛ ꝙ nouit vt homo reuelare cum ad hoc poſſit
20 ipm̄ iuramētum arctare. ¶ Quarta ſuppoſitio eſt † ꝙ nullus
ſciēter reddit ſe impotentē ad id, ad qd tenetur ſub pctō mor
tali. tunc eſto: ꝙ aliquis teneatur accuſare ꝓximum apud ꝓla
tum, tum ex mādato diuino: tum ex mādato prelati ſui iſte: vi
dit eum peccantē: ⁊ audiuit eum cōfitentē. Si ergo tenebatur
ex viſu dicere ⁊ ex auditu confeſſionis: ſe reddit impotentem.
ergo qm̄ audiuit eius cōfeſſionē peccauit mortaliter qd nullo
21 modo videtur probabile ergo ⁊c. ¶ Quinta ſuppoſitio † nihil
dꝫ ſtatui nec ſeruari vnde innocēs poſſit rōnabiliter accuſari
⁊ condēnari. ⁊ alij de ipſo ſcandalizari. Ex hoc arguitur ſic. ſꝫ
ita eſt ī propoſito: videlicet ꝙ dato ꝙ ſacerdos qd nouit alio
modo non poſſit reuelare innocēs poſſit condemnari ⁊c. ergo
⁊c. probatio minoris. Ponatur caſus ꝙ quatuor vadant per
viā: vnus peccat in conſpectu oīm. vn̄ accuſandus eſt corā pre
lato, ⁊ puniēdus ꝯfitetur vni ex illis tribus: duo alij accuſant
eū qui querunt ⁊ teſtificant ꝯ eum: ⁊ ad maius robur teſtimo
nij aduocāt tertium. Tertio pcipitur: ꝙ dicat ⁊ illi eum accu
ſant: niſi dicat tanꝗ fautor ſit in aliena culpa, ⁊ ꝓlatus rōnabi
liter poſſit ipſum ad duoꝝ teſtimoniū de inobedientia punire
ſi ergo hoc totū iniquū eſt, vr̄ ꝙ nō teneꝛ celare. patet ergo cō
cluſio videlicet: ꝙ ſacerdos poſſit qd ꝓſtitū eſt p confeſſionē ⁊
22 p aliū modū reuelare. ¶ Scda concluſio eſt † ꝙ ſacerdos non Scda concluſio.
dꝫ talem reuelationē facere niſi vrgente neceſſitate. Iſta eſt cō
cluſio ſcti Thome ſic dicētis, tñ ꝓpter ſcādalū dꝫ abſtinere: S. Thom̄.

Bonauen. ne de hoc loquaꝛ niſi neceſſitas immineat.ꝯcordat Bonauen,
q ſic dicit.qꝛ tñ poſſet ex hoc ſcãdaluꝫ generari,maxime apud
penitentẽ,⁊ apud alios,credo ꝙ de bono ⁊ equo magis dꝫ ce
lare q̃ vnus alius,Et iõ ꝓpter vitãdum ſcãdalũ penitẽs dꝫ ei
ꝓteſtari in confeſſione:ꝙ non dꝫ illud celare,non qꝛ ꝓteſtatio
acquirat ſibi ius reuelãdi,ſed qꝛ proximo aufert rõnẽ ſcãdali:
dꝫ etiã ꝑmittere ſe cogi ad dicẽdum,cogitur aũt ſiue qꝛ veri
tati generatur ꝑiudicium:ſiue ꝑ mãdatum ⁊ ex tunc poteſt di
cere abſq̃ omni remorſu cõſciẽtie:cũ magna enim grauitate
reuelãdum eſt alienũ pctm̃:etiã vbi nõ eſt annexum ꝯfeſſionis
Ad primũ arg. ſigillum.hec Bonauentura.¶ His dictis ad rationes in op
poſitum dicẽdũ eſt. Ad primã rñdetur.ꝙ decretalis loquitur
de reuelatione peccati vocetenus,qđ ꝑ ꝯfeſſionẽ ſcitũ eſt:⁊ ita
Ad ſcđm. nõ eſt ad ꝓpoſitũ.¶ Ad ſcđam rñdeꝛ negãdo minorẽ.dicim⁹
enĩ:ꝙ qñ aliquis dicit ſe vidiſſe qđ audit in cõfeſſione,nõ reue
lat quod in ꝯfeſſiõe audiuit,niſi materialiter,nõ aũt vt ita di
camus formaliter:ſiue ſm ꝙ in ꝯfeſſione ꝑcepimus,⁊ ita ſigil
Ad tertiũ. lum cõfeſſionis nõ frãgitur.¶ Ad tertiã rñdetur negãdo aſ
ſumptum,dicimus enĩ:ꝙ non obligatur audiẽs ꝯfeſſionẽ:ꝙ
nõ reuelet pctm̃ ſimpliciter:ſed hñ vt eſt in ꝯfeſſione auditum
nullo enĩ caſu dꝫ ſe dicere audiuiſſe in cõfeſſione.¶ Ad quar
Ad quartũ. tam rñdetur,ꝙ rõ nõ ꝓcedit,qm̃ aſſumptum nõ eſt vniuerſa
liter verũ,ſed intelligendum eſt de his,q̃ hñt oppoſitionẽ qđ
nõ eſt in propoſito:qm̃ ſciẽtia qua ſacerdos ſcit pctm̃,vt deus
Ad quintũ ⁊ illa qua ſcit vt hõ nõ ſunt oppoſita.¶ Ad qntũ rñdeꝛ.ꝑmo
S. Thom. iuxta ſanctũ Thomã:ꝙ ita dꝫ vitari pctm̃ ex vna parte:ꝙ ex
alia iuſtitia nõ relinquatur.veritas enĩ non eſt ꝓpter ſcãdalũ
dimittẽda ⁊ ideo qñ imminet periculũ iuſtitie ⁊ veritatis non
dꝫ dimitti reuelatio eius,qđ quis in ꝯfeſſione audiuit,ſi alias
ſcit ꝓpter ſcãdalum q̃tũ in ſe eſt vitari vitatur. ¶ Scđo rñ
Bonauen. detur iuxta dñm Bonauẽturam q̃tum ad id ꝙ arguebatur:
ꝙ tollẽda eſſet occaſio malis ſacerdotibus malignãdi:ꝙ nũq̃
poteſt omnino malis claudi aditus malefaciendi nec adeo dꝫ
claudi,ꝙ ex hoc claudatur bonis via recte agẽdi,nec dꝫ clau
di aditus vni malo,ꝙ aperiatur alteri:⁊ ideo rõ illa non con
cludit:ꝙ illud quod dicitur eſt cognitũ neceſſario oportet ce
Alexander de halis. lari. Idem dicit magiſter alexander de halis.Litera.¶ [Sa
cerdos.]recitet peccatum quod ei confeſſus eſt aliquis.valde
Exponit literam. enim honeſtum ⁊ rõnabile eſt:vt quod ſoli deo aut eius mini
ſtro tanq̃ deo dicitur,nulli hominũ reueleꝛ.rõnabile etiã eſt:
vt quod deus tegit homo nõ detegat ſcãdalo,qđ inde poſſet
oriri:ſi illud nõ manifeſtauerit ꝯfeſſio eſt reuelãda,nec pro ali
quo iuramẽto:nec pro aliqua obediẽtia,nec etiã timore excom
municationis,nec fiducia diſpẽſationis poſſibilis de quibus
Queſtio. 23 ſuperius locuti ſumus.¶ Sed nunquid poteſt † quis ſuper
peccato quod audiuit in confeſſione aliquem peritiorem ꝯſu
lere:vt penitentiã debitã iniungere poſſit:qđ non poteſt fieri
Reſpõdet. ſine reuelatione confeſſionis.¶ Rñdetur,ꝙ bene talis ſacer
dos conſulere põt peritiorẽ ſuper pctõ audito in confeſſione,
tacita tamẽ perſona,vnde nõ ꝓhibetur ſimpliciter non poſſe
ſacerdotẽ loqui aut conſulere de peccatis in confeſſione audi
tis cum libri ſint pleni de multis:que multi docti viri ex cõfeſ
ſione didicerunt:ſꝫ ꝓcipitur,vt patet in capitulo oĩs vtriuſq̃
ſexus.extra de pe.⁊ re.ꝙ nõ prodatur peccator.[deponatur]
ſubiungit penam reuelantis confeſſionẽ alicuius[peregrinã
Hugu. do pergat]in habitum penali.hic notat Hugutio ꝙ talis in
habitu penali dꝫ toto vite ſue tempore peregrinari: non antẽ
dicit,ꝙ ſolẽniter peniteat.nam ſacerdoti ſolennis penitentia
non imponitur.vt diſtinctione.l.Si quis.gloſſator tamen di
cit ſuper verbo peregrinando,⁊ ita aget penitentiam publi
Archidia. cam,⁊ ſolẽnem.Iſta controuerſia ſoluitur per Archidiaconũ
ſuper verbo gloſſ.reſtituen.qui ſic dicit.tu dic planius,⁊ cla
24 rius,† clericus vel ſacerdos depoſitus ſine ſpe reſtitutionis
publicam vel ſolẽnem poteſt agere penitẽtiam.vt hic,⁊.lxxxj.
Si quis epiſcopus.xviij.diſtin.preſbyter.ſed dum habeꝛ ſpes
de reſtitutiõe nec publice nec ſolẽniter penitebit.vt in.c.hic al
legato.illud.⁊ eadem diſtin.confirmandum.lxxxiij.di.preſby
ter.Eſt tamen notandum:ꝙ antiquitus fuit iſta pena depoſi
tionis ab ordinibus ⁊ euagationis per mũdum verum qꝛ iſte
ſacerdos ſic peregrinando per mundum poterat multa mala
facere:ideo per canonem innocentij tertij mutata eſt,⁊ de pen.
⁊ de re.Omnis vtriuſq̃ ſexus,vbi dicitur.qui peccatum in pe
nitẽtiali iudicio ſibi debitum preſumpſerit reuelare nõ ſolum
a ſacerdotali officio deponendũ decreuim⁹,verũ etiã ad agen
dum pñiam ꝑpetuã in arctũ monaſterium detrudendum.vbi
Bernard⁹. Bernardus in gl.hodie ſtandum eſt huic pñie.hec tamẽ itru
in monaſterium intelligen.ia eẽt nõ quõd cogatur ibi vo
uere ſed pro tanto crimine ibi peniteat.

Quod autem Hic eſt tertia pars huius diſtin
ctionis.Qui autem in.j.lo capi
tulo qui vult,in principio huius diſtinctionis Aug.videtur
ponere in arbitrio penitentis:vt pro voluntate ſua eligat ſa
cerdotem ſcientem ligare ⁊ ſoluere,quod videtur eſſe contra
rium canonibus:vt videtur.ix.q.ij.nullus.⁊.vi.q.iij.c.j.⁊.ij.⁊
extra de pe.⁊ re.⁊ quidẽ.ideo ſoluit dicẽs.ſed aliud eſt fauore
alicuius ſacerdotis odio ſui ſacerdotis. Aliud eſt cecum vi
tare neſcientem diſtinguere inter lepram ⁊ lepram.[hac autho
ritate].ſ.Aug.in illo.c.qui vult quiſq̃ facere mouetur ne ſi in
foueam perditionis.

1 ☞ Confiteri an quis poſſit alteri diſcretiori contra volũta
tem proprij ſacerdotis,⁊ nu.2.3.⁊.4.
5 Canones prohibentes ne alteri ſacerdoti quis confiteatur ſi
ne licentia proprij ſacerdotis quomodo intelligantur.
6 Penitens cupiens confiteri alieno ſacerdoti vtpote diſcretio
ri neceſſe hꝫ petere licentiam a ſuo proprio ſacerdote:aut a ſu
periore.
Et quid ſi timet periculum.nu.7.
8 Prelatus nullus poteſt inhibere ne ſine ſua licentia ſubditus
confiteatur alteri:niſi ſolus papa.

1 **Placuit.** Pro pleniori intelligẽtia hui⁹ ca
pituli querẽdũ venit † vtrũ contra Queſtio.
volũtatẽ ꝓprij ſacerdotis poſſit aliqs alteri diſcre
tiori ꝯfiteri.Et vr̃ ꝙ ſic ex.c.pñti.vbi in caſu igno Primũ ar.
rãtie daꝛ licẽtia vt etiã ſine ꝯſenſu proprij ſacerdotis qs poſ
ſit recurrere ad diſcretiorẽ ſacerdotẽ vel peritiorẽ. ¶ Scđo Scđm ar.
idẽ colligiꝛ ex.c.q vult in principio hui⁹ diſ.¶ Tertio ex.c.ſu Tertiũ ar.
periori.ſacerdos,vbi videtur:ꝙ liceat penitẽtem cõfiteri alij
ſacerdoti a proprio dũmodo hoc non faciat,ex non contẽptu
proprij ſacerdotis vel fauore alterius ſed ſolum propter ma
iorẽ illius diſcretionẽ.¶ In oppoſitũ eſt.c.oĩs vtriuſq̃ ſexus Opponit 1 cõtrarium.
extra.de pe.⁊ re.vbi dꝛ.Si quis voluerit alieno ſacerdoti iuſta
de cã confiteri pctã,licentiã prius poſtulet ⁊ obtineat a ꝓprio
ſacerdote,cum aliter ipſe ipm̃ non poſſit abſoluere vel ligare.
¶ Rñdeo dicẽdum:ꝙ de hac materia cõfeſſionis prolixe di Reſpõdet.
ſputauimus in.j.di.huius circa.c.quẽ penitet.hic pauca dice
2 mus breuiter ſub ſex ꝯcluſionib⁹ breuibus.¶ Prima eſt † ꝙ Prima cõcluſio.
nullus ꝓpria authoritate põt ſe ſubtrahere a ꝯfeſſiõe faciẽda
ꝓprio ſacerdoti,cui⁹ cure ſpecialiter eſt cõmiſſus: cuiuſmodi
eſt plebanus.patet cõcluſio:qm̃ nullus ſubiectus legi põt pro
3 pria authoritate ab illa ſe eximere.¶ Scđa ꝯcluſio † põt quis Secũda cõcluſio.
de licẽtia ſuperioris vcꝫ pape vel epĩ alteri confiteri q̃ ſuo ꝓ
prio ſacerdoti.cõcluſio eſt clariſſima,vñ ſi ſacerdos parochia
lis põt licentiare vt eius ſubditus confiteaꝛ alteri:q̃ ſibi:mul
4 tomagis papa ⁊ epĩs.¶ Tertia cõcluſio † qlibet fidelis videꝛ Tertia cõcluſio.
habere licẽtiã adeũdi poſt cõfeſſionẽ tam ad papã:q̃ ad epõs
⁊ eorũ penitentiarios,q̃ etiam ad priuilegiatos:nulla licentia
petita a proprio ſacerdote.patet cõcluſio de papa,⁊ de epiſco
pis etiam patet de priuilegiatis ⁊ penitentiarijs:quia papa ⁊
epĩ dando aliquibus poteſtatẽ ſuam audiendi confeſſiones fi
deliũ,⁊ abſoluẽdi dãt per ꝯñs ꝑtãtem peccatoribus eos adeũ
di,alꝛ fruſtra daretur eis poteſtas cum poſſet ſufficere licẽtia
5 ꝓprij ſacerdotis.¶ Quarta cõcluſio.† canones prohibentes Quarta cõcluſio.
ne alteri ſacerdoti quis confiteatur ſine conſenſu proprij ſacer
dotis intelligũtur de ſacerdotibus,qui nullam authoritatem
ordinariam aut delegatã habẽt.Patet cõcluſio:qꝛ omnis ta
lis eſt alienus,ſacerdos autem habens ordinariam poteſtatẽ:
ſicut papa ⁊ epiſcopi ſiue delegatam ſicut penitentiarij,⁊ pri
uilegiati non ſunt alieni ſꝫ quodãmodo proprij vt proprium
6 diſtinguitur contra alienum.¶ Quinta concluſio † penitens Quinta cõcluſio.
cupiens cõfiteri alieno ſacerdoti:vtpote diſcretiori neceſſe hꝫ
petere licentiam a ſuo proprio ſacerdote:aut a ſuperiore.pa
tet quia alienus ſacerdos ſine cõmiſſione ſibi facta ab aliquo
illorum nullam habet poteſtatem.patet ex capitulo.oĩs vtri
7 uſq̃ ſexus.¶ Sexta cõcluſio † in caſibus in quibus penitens Sexta concluſio.
timet periculum ſibi ex confeſſione fiendum tali ſacerdoti: vt
puta ſi eſt ignorans:ꝙ induceret eum in errorem:aut ſolicita
ret ad malum ſi eſſet incontinens,aut eſſet ſcandaloſus, quia
reuelator confeſſionis:⁊ licẽtiam habere non poteſt ab eo nec
ſupariorẽ adire valet,poteſt confiteri alteri ſacerdoti diſcreto
ſicut eſt de illo qui non habet proprium ſacerdotem.⁊ hec con
cluſio habetur in capitulo ſuperior ſacerdos.ĩ quo videtur in
hoc caſu ius dare ſibi licentiam.hec concluſio eſt etiam ſancti
Thome dicẽtis in.iiij.di.xvij.ꝙ in caſibus in quibus ꝓbabi S. Thom.
liter timet penitens periculum ſibi,vel ſacerdoti ex cõfeſſione
ei facta dꝫ recurrere ad ſuperiorem:vel ab eo petere alteri cõ
fitendi licentiam:ꝙ ſi licentiam habere non poſſit:idem eſt iu
dicium qđ de illo qui non habet copiam ſacerdotis.vnde ma
gis dꝫ eligere confiteri laico,nec in hoc aliquis tranſgreditur
preceptum

preceptum eccleſie:qꝛ precepta iuris poſitiui nõ ſe extendunt
vltra intentionem precipientis:que eſt finis precepti.hoc aũt
eſt charitas ſm apoſtolum.nec iterum fit aliqua iniuria ſacer
doti.quia priuilegium meretur amittere,qui cõceſſa ſibi abu
Hoſtien. titur poteſtate.Concordat Hoſtien.qui ponens octo caſus in
quibus poteſt quis audire confeſſionẽ alterius parochiani.
Primum ponit iſtũ:vcꝫ qñ proprius ſacerdos eſt oĩno indiſ
cretus iuxta capitulũ.placuit.de quo diſputamus.ſed hoc dꝫ
fieri cũ licentia.extra de pe.⁊ re.Omnis.quã licẽtiã ſi ꝓprius
ſacerdos nõ vult dare,ipſe põt ire ad aliuꝫ.extra de reli.licet.
vel vadat ad ſuperiorẽ vt eũ cõpellat:vel ipſe dat licentiã ex
Septima concluſio. 8 tra de iure patro.nullus.¶ Septima concluſio.† Nullus pre
latus poteſt inhibere ne ſine ſua lnĩa ſubdit⁹ confiteaꝛ alteri,
niſi ſolus prelatus,qui non habet ſuperiorẽ cuiuſmodi eſt pa
Petrus de palude. pa.Eſt cõcluſio dñi Petri de palude in.iiij.diſt.xvij.ptꝫ etiã
quia nullus poteſt imponere legem ſuo ſuperiori,nec prohibe
re ne confiteatur ſuo ſuperiori,aut eius cõmiſſarijs.vnde do
Bonauen. minus Bonauentura in.iiij.diſt.xvij.in ſolutione vni⁹ argu
menti dicit ſic de priuilegiatis.Credo quod malo velle ſacer
dotum parochialium poſſunt confiteri alij eis ex licentia pri
uilegij,⁊ ſacerdos non eſt audiendus:ſi prohibet.qꝛ male mo
Petrus de tharẽtaſia. uetur.Hec etiam dominus Petrus de tarentaſia dicit.quia
par in parem aut minor in minorem non habet imperiũ , nec
ſubditi tenentur ei in hoc obedire.hec ille.¶ Ad ratiões in
Ad primũ argumẽtũ. oppoſitum dicendũ.Ad primam reſpondetur de preſenti ca
pitulo,ꝙ loquitur de alieno ſacerdote q̃tumcunq̃ enim quis
habeat ignorantẽ ſacerdotem:non debet ire ad alienũ,niſi ha
bita licentia vel ab ipſo ſacerdote:vel a ſuperiore: niſi in caſu
ſupradicto:vbi nec ille vellet dare,nec ad ſuperiorẽ poſſet ha
Ad ſcđm. beri facilis aditus. ¶ Ad ſecundam de capitulo.qui vult
Alexander de halis, reſpondet Magiſter Alexãder de halis,ꝙ loquitur conſulẽ
do,non precipiendo,⁊ ꝙ vr̃ loqui in caſu:vt quando ſuppetit
facultas electionis,vt ſi quis eſſet parochianus plurium ſa
cerdotum,vel alicuius eccleſie , vbi eſſent plures confeſſores
vel quod intelligitur de hoĩe,qui eſt in ſua libertate anteq̃ cõ
miſerit ſe alicui ſacerdoti,tali enim expedit eligere prudentio
rem,⁊ meliorem q̃tum poteſt,vel dici poteſt:ꝙ debet querere
ſacerdotem ſcientem obtenta licentia ab eo , qui poteſt dare.
Ad tertiũ. hec magiſter Alexander.¶ Ad tertiam de.c.ſacerdos.reſpõ
detur ſm eundẽ :ꝙ ſi licet eligere alium diſcretiorem quã pro
prium ſacerdotem non intelligitur interueniente odio, vel cõ
temptu ſicut dicit canon:non tamen exequi quod preeligitur
confitendo illi,niſi obtenta licentia ſicut ſupra dictum eſt.Cõ
S. Thom. cordat ſanctus Tho.cum iſtis reſponſionibus in.iiij.diſtinc.
xiiij.dicens,quod electio diſcreti ſacerdotis non eſt nobis cõ
miſſa vt arbitrio noſtro facienda,ſed de licentia ſuperioris, ſi
forte proprius ſacerdos eſſet minus idoneus ad ponendum
Exponit literam. peccato ſalutare remediũ.Hec ſanctus Tho.Lr̃a. ¶ [Pla
cuit cui ſe prius commiſit].i.lege parochiali eſt ei cõmiſſus
[niſi pro ignorantia eius ſacerdotis]ignorãtiam intellige in
ſoluendo:⁊ ligando:in diſcernendo lepram a lepra : in diſcer
nendo qualitatem ⁊ varietatem peccatorum,pro tali ignorã
tiã licite vitatur ſacerdos in accipiendo penitentiam ob eo,
nec peccat qui eum vitat:nec ſacerdos qui dat pñiam illi, qui
Queſtio. propter hoc vitat ſacerdotem Hug.¶ Sed nunquid ob hoc
Rñdet. vitabit audire miſſam ab eo,⁊ recipere alia ſacramenta.dicen
dum quod non.quia multi ſunt,qui neſciunt ligare,⁊ ſoluere,
ſciunt tamen facere alia officia eccleſiaſtica,ſi tamen neſciret
conferre baptiſmum , vitandus eſſet qꝛ in baptiſmo ſicut in
penitentia vertitur periculũ dantis,⁊ accipiẽtis.Et inde eſt.
quod neſciens conferre baptiſmum:⁊ neſciens ligare, et ſol
uere:licite vitatur.ſed non eſt ita de miſſa:⁊ alijs officijs eccle
ſiaſticis parochianus in illo caſu vult penitentiam accipere
ab alio faciat de licentia ſui preſbyteri, ⁊ ſi nollet dare licentiã
tunc authoritate illius canonis,libere vadat,⁊ accipiat peni
tentiam a perito. Hug.

¶ Diſtinctio.vij.

2 ☞ Penitentia q̃tumcunq̃ ſera dummodo ſit vera prodeſt
ad ſalutem.
3 Penitentia nulli penitenti eſt deneganda in extremo vite.
4 Penitentia tarda que fit in extremo vite raro eſt fructuoſa.
7 Penitentia non eſt imponenda tali,de quo preſumitur quod
moriatur.
Bene tamen eſt innoteſcenda.nu.8.
10 Mors naturalis etiam patienter ſuſcepta nõ liberat ab om
ni pena actuali.
11 Mors violenta an ſit ſatiſfactoria pro peccato originali.
Et quid ſi attingat ad coronam martyrij.nu.12.

Tempus vero pe
nitẽtie.Hic incipit ſeptima diſtin
ctio hui⁹ tractat⁹.In qua tracta
tur de penitẽtia finali.i.que fit in
fine vite,in qua q̃riꝛ vſq̃ ad qđ tẽ
pus peccator ſit recipiend⁹ ad pe
nitentiã:⁊ an talis pñia que iniũ
gitur in mortis articulo valeat
ad vitam conſequẽdam : vel non.
Et diuiditur hec diſtinctio in tres ptes.In prima dꝛ vſq̃ ad Diuiſio.
terminũ vite eſt peccator recipiendus ad pñiam.In ſecunda
arguit in ꝯtrium authoritatibus beati Augu.In tertia ſol
uens ꝑdictã ꝯtrietatẽ oſtẽdit quare Augu.viſus eſt dubitare
de penitentibus in mortis artic.ij.ibi in.§.quãq̃.iij.ibi in.§.
hoc aũt.Pro pleniori intelligentia huius partis veniunt ali
qua querenda.
1 ¶ Primum eſt vtrum in extremo vite poſſit aliquis vere pe
nitere.
5 ¶ Secundum eſt vtrum in extremo vite poſſit quilibet ſacer
dos abſolutionis beneficium impendere.
6 ¶ Tertium eſt vtrum tali eſt imponenda aliqua penitentia,
ſed tantum notificanda.
9 ¶ Quartum eſt,vtrum penitentibus in fine aliqua pena re
ſeruetur poſt mortem.
1 **Ad primum** ſic proceditur. † Et vr̃ ꝙ in extre
mo vite nullus poſſet vere penite
re ſiue in fine vite ſue.¶ Primo ſic ex litera ꝑſenti,in qua dꝛ Primũ ar.
Aug.Si aũt vis agere penitentiã qñ iam peccare non potes,
peccata te dimiſerũt:nõ tu illa:ſꝫ oĩs vere penitẽs dimittit il
la.ergo videtur quod in fine vite nullus vere penitere poteſt.
¶ Secundo ſic.Contritio habet annexum propoſitum con Scđm ar.
fitendi,⁊ ſatiſfaciendi,ſed hoc propoſitum hr̃e non põt,qui in
fine vite penitet,qꝛ nullus proponit quod eſt ſibi impoſſibile.
ergo nõ põt vere cõteri ⁊ ꝑ ꝯñs nec veniã cõſequi.¶ Tertio Tertiũ ar.
arguiꝛ de antiocho:q penituit in morte nec veniã cõſecut⁹ eſt,
de quo dꝛ,orabat ſceleſt⁹ dñm a quo non erat miam cõſecutu
rus.ij.machab.ix. Et iudas de quo dꝛ.pnĩa ductus retulit.
xxx.argẽteos principibus ſacerdotũ.Mat.xxvij.¶ In op Opponit 1 contrariũ.
poſitũ eſt pñs diſtinctio in qua finaliter cõcludiꝛ, ꝙ in extre
mo vite põt quis penitere.¶ Rñdeo dicendũ ſub hac cõclu Rñdet.
ſione quãdiu homo eſt in preſenti peregrinatione vſq̃ ad vl Prima cõcluſio.
timũ vite terminũ poteſt vere penitere:⁊ miſericordiã conſe
qui ſuorũ peccatorũ.probatur concluſio.Tum exemplo latro
nis , qui in fine vite ſue penitens miſericordiam inuenit au
diens hodie mecum eris in paradiſo. Luce.xxiij.¶ Secũdo
ſic probatur.Sapientia dei ⁊ miſericordia vincit humanam
malitiam,ſed homo poteſt vſq̃ ad extremum vite peccare.er
go poteſt vſq̃ tunc de peccatis per diuinã miſericordiã conſe
qui veniã ꝯña ptꝫ.¶ Tertio ſic probatur.deus qui dat om
nibus affluenter nulli gratiã denegat,qui qđ in ſe facit, vt ſe
ad gratiã prepararet,hoc eſt manifeſtum.Hec autem prepara
tio ad gratiam fit per motũ liberi arbitrij , vnde quãdiu ma
net huiuſmodi vſus liberi arbitrij in hac vita,in qua nonduꝫ
eſt confirmatũ ad malũ põt ſe preparare ad gratiã de pecca
tis dolendo.ergo quãdiu durat preſens vita poteſt homo re
miſſionis gratiã cõſequi ſuorũ peccatorũ.¶ Scđa concluſio. Scđa ꝯclu.
2 † penitentia quãtũcunq̃ ſera dũmodo ſit vera prodeſt ad ſa
lutem.patet ex dictis.Scđo per illud qđ habetur in capitulo
ſi penitentiam. ⁊ capitulo ſequenti.xxvj.q.vj. ¶ Tertia con Tertia concluſio.
3 cluſio.† nulli penitenti in extremo vite ſue eſt denegãda pnĩa.
pꝫ concluſio ex ſuperiori,⁊ ẽt patet in textu.vbi ſic inquit.Si
quis poſitus in vltima neceſſitate egritudinis voluerit acci
pere pñiam illi non negamus quod petit.Concluſio hec ha
betur in capitulo.ſi pñiam.xxvj.q.vj.vbi ita dicit Iulius pa
pa.ſi penitentiam morientibus preſbyter abnegauerit , reus
erit animarum.qꝛ dñs dꝛ.quacũq̃ die fuerit cõuerſus pecca
tor ad ipſum vita viuet,⁊ non morietur.vera enĩ confeſſio in
vltimo tpe eſſe põt:qꝛ dominus non ſolũ tpis ſed etiã cordis
inſpector eſt , ſicut latro vnius momenti penitentia meruit
eſſe in paradiſo in hora vltima confeſſionis.hec ille.¶ Quar Quarta cõcluſio.
4 ta concluſio eſt talis † penitentia tarda q̃ fit in extremo vite
raro eſt fructuoſa.probatur hec concluſio multipliciter colli
gendo ex dictis ſiue rõnibus beati Auguſtini in litera.Pri
mo qꝛ in tali penitentia tarda raro habetur diſplicẽtia vera
et ſufficiens de peccato.quoniam propter vehementiam paſ
ſionum ⁊ dolorum in parte ſenſitiua:qualem habet communi
ter in articulo mortis poſitus , que quandoque impediunt
vſum rationis, ne quis plene deliberet. ¶ Secundo pa
tet concluſio quia in tarda penitentia magis videtur habere

locuꝫ timoꝛ ſeruilis,quã filialis.ſicut dicit Auguſt.in litera, ℭ Tertio pꝫ,qꝛ in repentinis cum homo operetur ſm habitũ non facile eſt habituat⁹ in pctõ ſicut in virtutibus bonus. ℭ Quarto pꝫ ꝑpter aſſiſtentiã vxoꝛis,ꝛ conſanguineoꝛũ:q magis mouẽt ad doloꝛẽ carnis,ꝙ aĩe magis de ſeparatione amicoꝛũ,quã de cõmiſſione peccatoꝛũ.verũ lꝫ talis pnĩa ſera raro ſit fructuoſa:nihilominus dono diuine gratie poteſt eſſe vtilis,vt diximus.vñ dicit Petrus de palude etiam qui ſe ipſos interficiunt:qꝛ poſſunt in vltimo momento penitere,lꝫ non ſint ſepeliendi:nec pꝛo eis oꝛandũ publice,tñ occulte põt oꝛari pꝛo illis ab illis:qui credunt qꝛ foꝛte dñ occiderunt eos querebant eum ꝛ reuertebant̃.

Petrus de palude.

Quinta cõcluſio.

ℭ Quinta cõcluſio.optime cõſulatur peccatoꝛibus:vt in vita dũ ſani ſunt peniteant de peccatis ſuis.vnde Eccle.xvij.confiteberis viuens ꝛ viuens confiteberis ſanus.ſanus dt nõ egrotãs ad moꝛtẽ. ℭ His habitis dicendũ eſt ad rõnes in oppoſitũ.

Ad primũ argumẽtũ.

Ad primã rñdet̃ ꝙ Augu.non velit dicere ꝙ vl'r ita ſit de oĩb⁹,ſed ideo ita loquitur. vult eñi oſtendere in verbis illis,ꝙ pnĩa ꝙ aliqs in fine vite agit,non eſt certũ ſignum ſalutis,qꝛ incertum eſt qñ aliqs de peccato qd iam facere nõ põt penitet.vtrum voluntatẽ peccãdi amiſit,ꝙ magis manifeſtum eſt de illo:qui peccare adhuc põt ſi peniteat ꝙ voluntatẽ mutauit:nihilominus tñ etiã qñ aliquis nõ põt vltra peccare põt voluntatẽ mutare:vt nolit qd pꝛius voluit etiã ſi poſſet.

Ad ſcðm.

ℭ Ad ſcðam rñdetur negando minoꝛẽ.dicimus ꝙ in contritione ſufficit ꝑpoſitum conditionatum ſatiſfactionis ꝛ confeſſionis,vt ſcꝫ velit ſi poſſit et tale ẽt ꝑpoſitum de impoſſibili eſſe poteſt.

Ad tertiũ.

ℭ Ad tertiã reſpondetur ꝙ antiochus veniam conſecutus fuiſſet,ſi vere penituiſſet:ſꝫ nõ vere penituit.qꝛ nõ amoꝛe iuſtitie de pctĩs commiſſis doluit,ſꝫ timoꝛe pene:quã ſuſtinebat ꝛ hoc ẽt vt dt ſanctus Thomas multis in fine penitentibus contingit qꝛ non eſt facile vt affectus quem homo toto vite ſue tempoꝛe inclinauit in aliquid ſubito ad contrarium retrahatur,nec tamen eſt impoſſibile qꝛ liberum arbitrium non cogitur ex habitu acquiſito nec pꝛouidentie dei poteſt terminus pꝛefigi per quẽ etiam in extremo vite vere penitentie motus inſpirat̃ qñꝙ.

S. Thomã.

5 **Ad ſecundum** ſic pꝛoceditur.† Et videtur ꝙ penitenti in extremo vite non poſſit a quolibet ſacerdote abſolutionis beneficiuꝫ impendi.

Primũ ar.

ℭ Primo ſic.Ad abſolutionẽ requiritur aliqua iuriſdictio. ſed ſacerdos non acquirit aliꝙ iuriſdictionem ſuper illũ,qui in fine vite penitet.ergo non põt eum abſoluere.

Scðm arg.

ℭ Scðo ſic. ille qui ſacramẽtũ baptiſmi in articulo neceſſitatis ab alio ꝙ a pꝛopꝛio ſacerdote accipit:nõ debet iterũ a pꝛopꝛio ſacerdote baptizari.ſi ergo quilibet ſacerdos in articulo moꝛtis poſſet abſoluere a peccato,nõ deberet penitẽs ad ſuum ſi euadat recurrere confeſſoꝛẽ:quod eſt falſum,quia alias ſacerdos non haberet cognitionem de vultu pecoꝛis ſui.

Tertiũ ar.

ℭ Tertio ſicut in articulo moꝛtis licet ſacerdoti alieno baptizare:ita etiam nõ ſacerdoti.ſed non ſacerdos nunquã põt abſoluere in foꝛo penitentiali.ergo nec ſacerdos in articulo moꝛtis eum qui non eſt ſibi ſubditus.

Opponit ĩ contrariũ.

ℭ In oppoſitũ arguitur ſic.neceſſitas ſpiritualis eſt maioꝛ,quã coꝛpoꝛalis.ſꝫ aliquis in neceſſitate vltima poteſt alioꝛum rebus vti etiã inuitis dñis ad ſubueniendum coꝛpoꝛali neceſſitati.ergo ꝛ in articulo moꝛtis ad ſubueniẽdũ ſpirituali neceſſitati põt a nõ ſacerdote abſolui.

Reſpõdet.

ℭ Reſpondeo dicendum ſub iſta concluſione ꝙ in moꝛtis articulo penitens a quolibet ſacerdote poteſt abſolui ab omnibus peccatis,ꝛ vinculo excommunicationis cuiuſcũꝙ.Cõcl'o iſta pꝫ. Tum pꝛimo:quia papa committit in caſibus quos reſeruat. ꝙ in moꝛtis articulo quilibet ſacerdos abſoluit quẽlibet.Tũ ſcðo qꝛ quantum eſt ex vi clauiũ:quilibet ſacerdos habet poteſtatem indifferenter in omnes:ꝛ quantũ ad omnia peccata: ſed ꝙ non poſſit oẽs ab omnibus peccatis abſoluere hoc eſt quia per oꝛdinationem eccleſie habet iuriſdictionem limitatam:vel omnino nullam habet,ſed quia neceſſitas legem non habet.Jdeo quando articulus neceſſitatis imminet per eccleſie oꝛdinationem non impeditur:quin abſoluere poſſit,ex quo claues habet:quia id quod eſt oꝛdinatum pꝛo charitate non debet militare contra charitatem.

Ad primũ arg.

ℭ Ad rationes in oppoſitum dicendum eſt.Ad pꝛimam reſpondetur ꝙ in illo neceſſitatis caſu videtur etiam ſibi dare iuriſdictionẽ ĩ illo quo ad abſolutionem faciendam.

Ad ſcðm.

ℭ Ad ſcðam reſpondetur negãdo ꝙ requiratur,ꝙ recurrat ad pꝛopꝛiũ ſacerdotẽ:vt iterum a pctĩs abſoluat̃ a quib⁹ in articulo neceſſitatis eſt abſolutus imo hic nõ opꝫ:ſꝫ vt innoteſcat ei:ꝙ eſt abſolut⁹:nec ſil'r opꝫ inqt ſanct⁹ Tho.ꝙ q eſt abſolut⁹ ab excõicatiõe ad iudicẽ vadat,q al's abſoluere potuiſſet abſolutionẽ petẽs:ſed ſolutionẽ offerẽs.verũ vt dt Petr⁹ de palude,niſi tranſacto moꝛtis articulo abſolut⁹ ab excommunicatione non ſe repꝛeſentet illi, a quo de iure cõi fuerat abſoluẽdus quãto citius cõmode poterit cõfiteat̃:reincidit in eandẽ ſñiam.de ſen.excom.eos qui.li.vj.de peccatis aũt nõ opꝫ,ꝙ ampli⁹ cõfiteat̃,vt dictum eſt, nec ꝑpter abſolutionẽ ſiue ſit vere abſolut⁹:nec ꝑpter pnĩam qꝛ illa fuit vere innoteſcẽda,ꝛ ſi nõ ĩponenda:ẽt ſi eſſent caſus de recenti.qꝛ non eſt iure cautũ,nec foꝛte caueri potuit,ꝙ his neceſſe hr̃et cõfiteri.ſꝫ ſi foꝛte ſacerdos nõ fuit confeſſoꝛ,tenet̃ iterũ cõfiteri pꝛopter abſolutionẽ conſequendã,ꝛ pnĩam imponendã:quoꝛũ neutrũ ille facere potuit,q claues nõ habuit per quas ſolas regnũ aperit̃ illi,cui ꝑ peccatũ moꝛtale clauditur,vt idẽ eſt ſi pnĩam oblit⁹ eſt:vel ſi ſibi impoſita vel inducta nõ fuit,qꝛ tenet̃ ad arbitriũ ſacerdotis ſatiſfacere:ꝛ ꝑ conſequens ipſum requirere toties,ꝙ ipſa poſſet conſequi. Hec Petrus de palude.

S. Thomã.

Petrus de palude.

Ad tertiũ.

ℭ Ad tertiã rñdetur negando conſequẽtiam.qꝛ non eſt ſimile.baptiſmus eñi hꝫ efficaciã ex ſanctificatione materie.Jdeo a quocunꝙ conferunt̃ alicui ille ſacr̃m recipit:ſed vis ſacramentalis pnĩe conſiſtit in ſanctificatione miniſtri,ꝛ ideo ille qui laico confitetur:quãuis impleat,quod ex parte ſua eſt de ſacramentali confeſſione:tñ ſacramentalẽ abſolutionẽ non conſequit̃ ꝛ ideo licet aliquid valeat ſibi quãtum ad diminutionẽ pene:q̃ ſit per confeſſionis meritũ ꝛ penam,non tñ conſequitur diminutionẽ illam pene,que eſt ex vi clauium.Et ideo opoꝛtet,vt dictum eſt,quod iterum ſacerdoti confiteatur.vnde ſicut alias diximus confeſſus laico decedens magis punitur,quam confeſſus ſacerdoti decedens ceteris paribus.

6 **Ad tertium** Sic pꝛocedit̃.† Et vr̃ ꝙ tali penitenti in extremo ſit pnĩa iniungenda:vel ſi non ꝛ etiã nõ ſit notificanda ſic.

Primũ ar.

Ad nihil vꝫ ſcire qd ꝛ quãtum debeat facere,niſi ẽt faciat.ergo ſi non eſt imponenda vt faciat non eſt innoteſcenda.Si dicas ꝙ vꝫ ad cognoſcẽdam grauitatem peccati.Contra:grauitas peccati cõſiderata in fine maxime inducit in deſperationem:ſed hoc maxime cauendum eſt infirmis,ergo non debet dici.

Opponit ĩ contrariũ.

ℭ In oppoſituꝫ eſt pꝛeſens capitulum.Jtem apertius capitulum pꝛimũ.xxvj.q.vij.vbi Theodoꝛus cantuarieñ.in pnĩali ſuo ita dicit ab infirmis in periculo moꝛtis poſitis pura eſt inquirenda confeſſio peccatoꝛum,non tamen illis imponenda eſt ꝙ̃titas penitentie,ſed innoteſcenda.

Rñdet. Prima cõcluſio.

ℭ Rñdeo dicendũ ſub tali cõclu-
7 ſione.† ꝙ pnĩa non eſt imponenda tali:de quo pꝛeſumitur ꝙ moꝛiatur.patet concluſio.Tum qꝛ ſtultum eſt aliquid imponere alicui:quod non poteſt facere.Tum ſecundo qꝛ per hoc ꝙ imponit̃ alicui aliqua pnĩa obligat̃ ad illam faciendam nullus autem dicitur ad aliquid obligari quod non poteſt face-
8 re.

Scða ꝯclu.

ℭ Scða concluſio.† ꝙ pnĩa eſt tali penitenti innoteſcẽda, ratio concluſionis eſt tum ad cognoſcendũ grauitatem peccati:vt doleat ꝛ ingemiſcat.ſed nihilominus manifeſtanda eſt ei diuine mĩe abũdãtia:vt ſperet ĩ dño ꝛ cõfidat,ꝛ ſic manifeſtãs pnĩam non inducit in deſperationẽ,ſed magis verã contritionẽ.vt dicit dñs Bonauentura in.iiij.di.xx.Tũ ſecũdo eſt innoteſcenda vt inquit ſanct⁹ Tho.ꝛ magis cõfoꝛmiter ad literam:vt pꝛocuret per amicos,ꝛ religioſos eã expiare.Tũ tertio vt eius complende ꝑpoſitũ habeat,ſi euadat eſt tñ confoꝛtandus ex diuina miſericoꝛdia ne in deſperationem cadat. Jta patet reſponſio ad obiectum.

Bonauen. S. Thomã.

9 **Ad quartum** ſic pꝛoceditur.† Et vr̃:ꝙ penitentibus in fine nõ reſeruet̃ aliqua pena poſt moꝛtẽ.

Primũ ar.

ℭ Primo ſic.deus eñi cũ ſit ſumme miſericoꝛs,nõ exigit ab hoĩe pl⁹,quã agere poſſet.ſꝫ iſte q in fine vite ſue penituit:ꝛ nihil aliud facere potuit ꝑ tpe illo quaꝫ cõteri:ꝛ cõfiteri:qd etiã fecit.ergo vr̃,ꝙ nihil poſt hanc vitaꝫ ab eo requirat̃ ꝑ pctĩs de qb⁹ penituit.

Scðm ar.

ℭ Secũdo pena purgatoꝛij excedit oẽm penã hui⁹ mũdi,vt in lr̃a hui⁹ diſtinctionis hr̃.ſꝫ pena ad quã obligat̃ penitẽs poſt confeſſionẽ ꝛ abſolutionẽ nõ eſt tanta,ꝙ̃te ſunt multe pene alie huius vite.ergo iniuſte cũ penitẽte agit̃:ſi poſt hanc vitã puniat̃ in purgatoꝛio poſt abſolutionẽ,

Tertiũ ar.

ℭ Tertio ſic.non eſt pctm̃ tã grande.qd per penas in hac vita inflictas nõ poſſet expiari totaliter,dũ mõ aliqs patiẽter ſuſtineret.qꝛ purgationẽ tribulatio facit: vt pꝫ ad Ro.v.ſꝫ moꝛs eſt maxima penarũ.ergo ſi aliqs cõtritus patiẽter moꝛtẽ ſuſtineat,nõ remanet ei aliqua poſt hanc vitã.

Opponit ĩ cõtrarium.

ℭ In oppoſitũ eſt lr̃a pꝛeſentis capituli:in qua dicit̃ de penitẽte ĩ fine ſꝫ ſi ẽt cõuerſus fuerit vita viuet:ꝛ ñ moꝛiet̃.nõ tñ pꝛõpti⁹ ꝙ euadit oẽm penã:nã pri⁹ purgãd⁹ eſt igne purgatiõis q ĩ aliud ſeculũ diſtulit fructũ ꝯuerſionis.

Reſpõdet.

ℭ Rñdeo dicendũ ſub iſta cõcluſione.Penitẽs in fine vite ſatiſfactionẽ nõ iplẽs in hoc ſeculo:neceſſario penã exſoluit debitã in purgatoꝛio niſi tãta in eo foꝛet cõtritionis magnitudo:ꝙ a pena purgaret̃ oĩno.Jſta cõcluſio pꝛobat̃ multipl'r.Primo ſic.diuina iuſtitia exigit:vt pctm̃ aut a deo aut ab hoĩe puniat̃.ſed peccatum

peccatũ huius qui in fine penitet nõ eſt punitũ nec a Deo:nec ab hoĩe in hac vita.ergo vr̃ ꝙ peccatoꝛ poſt hãc vitã puniat̃. ℭ Scðo ſic.nullus ex negligentia debet cõmodum repoꝛtare ſed iſte qui in finem pnĩam diſtulit ex negligentia ſtatim poſt peccatũ adhuc ſanus ſi penituiſſet ſuſtinuiſſet penã.ergo multofoꝛtius qñ pnĩam diſtulit vſꝙ in finem vite reus eſt pene. ℭ Tertio pena poſt remiſſionẽ culpe exigitur:vt inequalitas iuſtitie commiſſe ad equalitatem reducatur.equalitas autem quantitatem conſequitur.vnde ſicut ad oꝛdinationem culpe exigitur.ꝙ ꝑ pena culpa inferat̃:ita exigit̃:ꝙ ꝑ tãta culpa tãta pena:ꝛ ideo cũ peccatũ inoꝛdinatũ remanere nõ poſſit,quãuis reat⁹ pene ſit diminut⁹ ꝑ cõtritionẽ,ꝛ cõfeſſionẽ:ꝛ abſolutionẽ opꝫ ꝙ adhuc in fine penitẽs ꝛ quicũꝙ ſatiſfactionẽ nõ implet in hac vita:poſt hãc vitã puniat̃:niſi tanta vt dixim⁹ fuerit contritio,ꝙ totaliter a pena purget.qd qñꝙ contingere poſſe non eſt dubiũ.

Ad primũ arg.

ℭ Ad rõnes in oppoſitũ dicendũ.Ad primã negat̃ ꝯñã:ꝛ ratio eſt.qꝛ ille qui in fine vite ſue penitet non punitur:qꝛ non ſatiſfecit,qñ ſatiſfacere potuit,ſed qꝛ peccauit ꝛ ſatiſfacere neglexit:qñ potuit.vnde non ſequit̃:ꝙ de⁹ ab hoĩe requirat vltra poſſe.

Ad ſcðm. S. Thomã.

ℭ Ad ſcðam rñdet̃ etiã negãdo ꝯñam.Pꝛo quo notandũ,ꝙ vt dicit ſanctus Thomã.iuſtitia aſſimilat̃ menſure:vt dt philoſophus.v.ethicoꝛũ.vñ ſicut in diuerſis terris ſunt diuerſe mẽſure rerũ venaliũ ita ꝛ diuerſe pene ſm iuſtitiã pꝛo eiſdẽ culpis inferunt̃:ſil'r pꝛo eadẽ culpa grauius punitur qs in purgatoꝛio:quã in hac vita rõne alterius foꝛi,ꝛ tñ illa aggrauatio rñdet pene cuiuſmodi homo in hac vita reus erat,ꝛ hoc debet homo ſibi imputare,qꝛ illuc reſeruauit ſibi penã pꝛo culpa accipiendã.

Ad tertiũ.

ℭ Ad tertiũ in quo tãgitur vtrũ moꝛs naturalis patiẽter ſuſcepta purgat a peccatis.Rñdet̃ ꝙ nõ.Pꝛo cuius plenioꝛi notitia ſunt alique cõ-

Petrus de palude. Prima cõcluſio.

10 cluſiones Petri de palude in.iiij.Pꝛima eſt † ꝙ moꝛs naturalis etiã patienter ſuſcepta nõ liberat ab omni pena actuali. rõ qꝛ moꝛs naturalis tota ẽ debita ꝑ peccato oꝛiginali:ꝛ ideo nõ põt ſatiſfacere ꝑ actuali:qꝛ eadẽ ſolutio nõ parit duas liberatiões,hñ tñ doloꝛ,vel languoꝛ ĩfirmitatis patiẽter ſuſceptus ſatiſfacit pꝛo actuali,qꝛ illud non debetur oꝛiginali ſm actũ ſed ſm aptitudinẽ.vñ qui deficiũt ſenio.nõ dolẽtes debitũ moꝛtis perſoluunt vt Joanes euangeliſta,q a doloꝛe moꝛtis extraneus debitũ moꝛtis perſoluit.Jtẽ ſicut fames ſitis ꝛ huiuſmodi penalitates ſunt pena debita ſm aptitudinẽ:nõ ſm actum.vnde ſi acceptent̃ ſiue aſſumant̃ quo ad actũ ſatiſfaciunt pꝛo actuali.

Secũda cõcluſio.

ℭ Scða concluſio de moꝛte violẽta iuſta
11 eſt iſta.† moꝛs violẽta inquãtũ eſt huiuſmodi nõ eſt ſatiſfactoꝛia pꝛo peccato oꝛiginali nõ debet̃ pena ſenſus.Jtẽ ſi ſit iuſte illata pꝛo alio peccato actuali digno moꝛte ſicut dt apl's,qui talia agũt digni ſunt moꝛte,nõ ſatiſfacit pꝛo peccato actuali. pꝫ qꝛ illa eſt debita ꝑ alio pctõ in foꝛo mũdi nõ põt eſſe ſatiſfactoꝛia ꝑ pctõ ĩ foꝛo dei:ſicut ieiuniũ quadrageſimale eſt debitũ ex ſtatuto eccleſie,nõ pt̃ eſſe ſatiſfactoꝛiũ ꝑ alijs pctĩs lꝫ ſit meritoꝛiũ.nec latro euolauit ꝑpter ſatiſfactionẽ moꝛtis:lꝫ patiẽter poꝛtauit dicẽte eodẽ nos digna factis recepimus ſed ꝑpter magnitudinẽ cõtritionis.verũ ſanctus Tho.in.iiij.in pꝛ̃ſenti articulo diſputato dt.ꝙ ſi qs penã illatã patiẽter ſuſtineat ẽt ſi pꝛo alijs peccatis ſit illata:vꝫ ad diminutionẽ pene ꝛ ad totã liberationẽ ꝛ a tota pena,ſm ꝙ̃titatẽ culpe ꝛ pene et contritionis.

S. Thomã.

Tertia cõcluſio.

ℭ Tertia concluſio de moꝛte violẽta iniuſta eſt
12 iſta.† Moꝛs ĩiuſte illata ſi quidẽ attingat vſꝙ ad titulũ ꝛ triũphum martyrij ſatiſfacit pꝛo omni pena.vñ iniuriã facit martyꝛi,qui oꝛat pꝛo martyꝛe.ſed ſi non ſit cauſa martyꝛij ſꝫ pena tm̃ ꝛ innocentia,ſi homo pꝛo alijs peccatis accipiat:multũ ſatiſfacit.ſed qꝛ non eſt voluntarie aſſumpta,ideo lꝫ excedat omnem aliã penã q̃ poſſet eſſe liberatoꝛia a pena debita:non tamen ex toto ſatiſfacit:ſed ſm ꝙ magis vel minus conteritur.

Exponit literam.

Lr̃a. ℭ [Tps vero.] Qꝛ in toto vite hui⁹ decurſu volũtas hoĩs volubilis eſt de malo in bonũ:ꝛ econuerſo,ꝛ ideo miſericoꝛditer pꝛouidit deus huiuſmodi:vt vſꝙ ad exitũ huius vite eſſet ſemper penitẽtia fructuoſa:quod pꝛobatur per ſequẽtes authoꝛitates.

1 ☞ Hominum quatuoꝛ ſunt genera.
2 Certitudo eſt duplex.

NEmo. Hec ſcribit leo papa.hoc capl'm ꝓbatur ꝑ pnĩam latronis cui dñs ait mecũ eris in paradiſo.Luce.xxiij.[ꝙ̃ꝙ̃].ij.ꝗs videt̃ huic ſñie Auguſ.aduerſari.o.Si quis poſit⁹ verba ſunt Augu.in li.de pnĩa,in quibus repꝛehendit eos:q ſani peccant:nec penitent vſꝙ ad extremũ vite:ꝛ certe digni ſunt repꝛehenſione,pꝛimo qꝛ in peccato diutius perſeuerauerũt,ꝛ maioꝛi pena digni ſunt.Scðo qꝛ nõ faciũt dignos fruct⁹ penitentie pꝛe grauedine coꝛpoꝛis,ꝛ minoꝛi iudicio mẽtis agere poſſunt,ſicut ſi penituiſſent in ſanitate.Tertio qꝛ ſtulte ſe exponunt periculo differentes penã ſeu pnĩam vſꝙ in finẽ.vñ pꝛopter hoc dubiũ Augu.nõ audet aſſerere de ipſoꝛũ ſalute: aut dãnatione:certũ tñ eſt:ꝙ vere penitẽtes in extremis vite ſalui fiunt ſicut patet de latrone Luc.xxiij.Nõ ergo hoc dt qꝛ dubitauerat,an quacunꝙ hoꝛa qs vere penituerit:deus ſine moꝛa peccata dimittat:cũ dicat Eze.xviij.quacũꝙ hoꝛa ingemuerit ꝛc.Sed ideo dt.Tum pꝛopter rõnẽ dictã,tũ ad terrorem ꝛ repꝛimendã inertiã ꝛ pigritiã eoꝛũ,q de die in diẽ differunt penitere [reconciliabit̃] eccleſie [non illi negamus] qꝛ non debem⁹ [qd petit] vnctionẽ:viaticũ:ꝛ huiuſmodi.Hug. [ſed nõ poſſumus] aſſerere pnĩam:abſolutionẽ:cõionem eccleſiaſticã ꝛ pnĩam iniungere vel notificare faciẽdã ſi euadat. xxvj.q.vij.c.j.[pctã dimiſerũt te,non tu illa] qꝛ volũtate adhuc adherere vr̃ peccatis,qui ſolo timoꝛe pene aut ĩpotentia deſiſtit peccare [qui igit̃] dt tñ Augu.ꝙ qui veraciter egerit pnĩam [ꝛ ſolut⁹ fuerit a ligamento] ſcꝫ pctĩ [q̃ erat aſtrictus] pctõꝛũ vinculis alligat⁹ eſt,ad collũ.pꝛ̃.dirupiſti vincula ꝛc.[ꝛ a Xp̃i coꝛpoꝛe ſeparat⁹] a quo per peccatũ moꝛtale qs ſeparat⁹ eſt Eſa.peccata veſtra diuiſerũt inter me et vos. pꝛ̃.cv.b

1 [Si quis aũt.] † hic Augu.ponit quatuoꝛ gñã hoĩm,quoꝛũ tria de hoc ſeculo de certo exeunt ſecuri.Quartũ vero genus eoꝛũ de quibus dubiũ an ſecuri exeant.pꝛimũ genus eſt eoꝛũ q baptizati ſunt,ꝛ mox poſt baptiſmũ moꝛiunt̃.Jſti enim ſecure exeunt:vt de conſe.diſt.iiij.baptiſmi vicẽ.Scðm gen⁹ eſt eoꝛũ fideliũ qui ſemꝑ ĩnocẽter ꝛ hñ vixerũt,hi ẽt ſecuri exeũt. Tertiũ eſt eoꝛũ.qui ꝛ ſi innocẽter nõ vixerint,ſemꝑ tñ pnĩam ſuoꝛũ peccatoꝛũ egerunt:dũ ſani fuerunt:ꝛ poſt pnĩam bene vixerunt continuãtes vſꝙ ad finẽ,hi etiã bene exeunt. Quartum genus eſt eoꝛũ qui agunt penitentiã in extremo vite:nõ eſt ſecurũ affirmare aliquid de iſtis,qꝛ neſcit̃ an vere tales penitent,ꝛ an eos peccata dimittant,an ipſi ea.[Jllud ſcio] ſcꝫ de quo do ſecuritatẽ [non tibi darẽ] qꝛ in penitẽtibus nõ eſt danda vt diſ.xxv.illud [tene certum:ꝛ dimitte ĩcertũ] cõtra illud videtur eſſe illud Eccle.ix.Nemo ſcit vtrũ dignus odio vel amoꝛe ſit.

Opponit ĩ cõtrarium. Reſpõdet. Albertus magnus.

Rñdeo dicendũ iuxta dñm Albertum magnuꝫ
2 ꝛ ſanctum Thomam,ꝛ dñm Bonauenturam.† ꝙ duplex eſt certitudo ſcꝫ ſcientie,ꝛ coniecture.certitudinẽ ſcientie nemo habet niſi per reuelationem.Certitudinem autem coniecture habet qui ſanus penitet:cum ei pꝛoſpera arrident tunc ſignũ eſt,ꝙ doloꝛ ſuus eſt ex dei gratia:non ex timoꝛe gehennalis pene,vtraꝙ enim certitudine caret,qui in fine penitet [ſera penitentia] quia magis habet rationem ad oppoſitum quã ad ꝑpoſitum cum magis penitere exiſtimetur ex timoꝛe pene, quam amoꝛe iuſtitie.eccleſiaſtes autem loquitur de certitudine ſcientie.

Hoc autem quare Auguſtinus dixit. Hec eſt tertia pars.Jn qua ſoluitur contradictio que videtur eſſe ex verbis Auguſti.declarando q̃ fuit mens Augu.cum dubitare ſe dicit.an ſecurus exeat ab iſta vita:q in extremis penitet.licet autem vera ratio quare ita Auguſt. locutus fuerit ſit pꝛopter illos,qui penitentiam vſꝙ ad fineꝫ pꝛotrahunt:ꝛ tunc non ex dei amoꝛe videntur penitere,ſed timoꝛe moꝛtis,quaſi ex neceſſitate.authoꝛitas cypꝛiani que hic ponitur non videtur multum facere ad ꝑpoſitum materie: niſi parum in ſuperficie.quia aliud eſt dare pnĩam in extremo penitentibus,de quib⁹ hic loquimur:aliud denegare,de quo cypꝛianus loquitur.videtur nihilominus percurramus textum.

Exponit literam.

ℭ [Penitentiam non agentes] vt pote nolentes ablata reddere,aut de iniurijs ĩiuriatis ſatiſfacere:aut in futurũ a peccatis abſtinere,qꝛ rogare illos.ar.diſt.vij.Si quis egritudine [non debiti penitentia] quia nõ penitere videntur ex coꝛde,quia nolunt aut ſatiſfacere vbi debent:aut ꝑpoſitum abſtinendi a peccatis deinceps habere.Sed moꝛtis.[Jtem Auguſtinus] Confirmatur qꝛ illa fuit mens Augu.q̃ dicta eſt ex verbis eiuſdem.

1 ☞ Penitens in extremis conſtitutus an habeat libertatem arbitrij peccata dimittendi aut neceſſitate dimittat.
2 Latro baptizatus eſt baptiſmo flaminis.
3 Beatitudo quid dicatur.
4 Jgnis purgatoꝛius an ſit eternus.ꝛ nu.9.
5 Purgatoꝛium ꝙ ſit.
6 Purgatoꝛij locus dicitur duplex.
7 Pena purgatoꝛij cõuenienter nominatur ignis,magis quã alio nomine.
9 Pena purgatoꝛij an excedat omnem penam tempoꝛalem huius vite.Quod ſic.nu.10.

NUllus. Verba ſunt Auguſ.libro de pnĩa: vbi illi reprobanꝭ: qui expectant vſqꝫ in finẽ penitere:q in fine rari penitent:cũ non amore ſed timore:⁊ non libera voluntate peccatuꝫ deteſtantur:nec peccare deſiſtunt odiendo peccatum,ſed quia peccare non poſſunt [arbitrij querat libertatem] Hic ſurgit

Queſtio. 1 queſtio. ¶ † Utrum penitens in extremis cõſtitutus habeat libertatem arbitrij peccata dimittendi,aut neceſſitate dimittat. Et vꝭ ꝙ non ex dicto beati Aug.in litera. ¶ Sed õtrium

Opponit ⁊ Rñdet. vꝭ,qꝛ homo quãdiu viuit:tandiu habet liberum arbitrium ⁊ poteſtatem benefaciendi. ¶ Ad hoc rñdẽdum eſt iuxta dñm

Albertus magnus. Albertum magnum,ꝙ liberũ arbitriũ in infirmitate frequẽter quo ad vſum tollitur:ſemper aũt impeditur.tolliꝭ autem vſus:qñ materia ſurſum rapitur ⁊ impedit deſtructionem delirãt hoĩes quaſi extra iudiciũ deſtructiõis poſiti impeditur qñ violentia morbi auertit ⁊ retrahit:⁊ hoc ſemper fit in infirmis:hec eñi eſt natura penarũ anime,ꝙ qñ vna eſt in vehemẽti actu altera abſtrahitur ab actione.cum ergo in infirmis ſit vehemens dolor in ſenſu impeditur li.ar.a iudicio deſtructionis peccatorũ,⁊ hoc modo intelligit Augu.vñ dꝭ.ꝙ querẽdũ eſt qñ hꝫ liberũ arbitriũ ſupple expeditũ,nõ impeditũ violen

Bonauen. tia morbi,ſine ſenſibili dolore.Cõcordat dñs Bonauẽtura in iiij.di.xx.[non dedit].i.propter hoc nõ eſt data facultas aut licentia[peccãdi ⁊ perſeuerandi:tũc eñi baptizatꝰ eſt ĩ fide.]

2 † latro eñi baptizatꝰ eſt nõ baptiſmo aque,ſꝫ baptiſmo flami

Lu.xxiij.c nis.qñ recta fide ⁊ charitate cõfeſſus eſt Xp̃m.d. Memento mei dñe qñ veneris in regnũ tuũ [pnĩa] aut loquiꝭ de adultis,qui penitent ⁊ baptizanꝭ in extremo vite: ⁊ dicit ꝙ talis pnĩa iuncta baptiſmo ita cuncta abolet,vt neqꝫ purgatoriuꝫ ſentiant decedentes tunc ex hac vita.hoc enim tribuit efficacia baptiſmi,vt ab oĩ culpa:⁊ reatu pene hoĩem purget.vt de conſe.di.iiij.c.ſine pnĩa:⁊ a paruulo nõ ex equo[multiplex bo

3 num] tam glorificatione aĩe,quã corporis.† beatitudo etiam

Boethius. ipſa dꝛ oĩm bonorũ aggregatiõe pfecta poſſeſſio.vt dꝭ Boethiꝰ [Illi aũt q facile acquirũt qd volũt].i.veniã de pctis,qꝛ (vt ſupra dictũ eſt) multa occurrũt que impediunt verã cordis cõtritionẽ:⁊ verã pniam:vt cũ eorũ dolor nõ ex charitate ſed ex timore ꝓcedit. Ideo ſequiꝭ [opꝫ eñ vt vera penitentia fructificet] quod facere non poteſt, niſi ſit viua vita gratie: ⁊ dilectionis Scriptũ eſt eñ.j.Cor.xiij.charitatẽ aũt non habeã nihil ſum.⁊.j.Jo.iij.Qui nõ diligit manet in morte.[In timore excluſo charitatis amore]qꝛ talis amor eſt ſeruilis,de quo.j.Jo.iiij.timor nõ eſt in charitate.ſed perfectꝰ foras mittit timorẽ ſcꝫ ſeruilẽ qui penã hꝫ.[Quo ergo predicta varietate].ſ.di.v.cõſideret.[ꝙ quãuis] verba ſunt gratiani [credo ꝙ illi].i.non eſt dubitandũ:quin pnĩa ſit fructuoſa:qꝛ ille cui credendũ eſt dixit : quacũqꝫ hora ⁊c. Ezechi.xviij.vñ ipſe Auguſt.libro de eccleſiaſticis doctrinis ſeu dogmatibus dꝭ ꝙ penitentia abolet peccata indubitanter credamꝰ in vltimo vite ſpiritu ſi admiſſorũ peniteat. [Ad verã vix veniet ſatiſfactionẽ].i.cordis contritionẽ.[cũ itaqꝫ opꝰ ſit non hominis ſed dei fructifera pnĩa] eſt eñ virtus,quã ſolꝰ deꝰ operaꝭ ĩ nobis[nõ euadat oẽm penã] qñ neceſſe eſt diuina iuſtitia exiſtẽte ſicut ĩ ar.iiij.diſputauimꝰ.vt pena debita culpe exſoluatur hic,vel in alia vita[fructũ cõuerſionis].i.dignos fructꝰ pnĩe [hic aũt ignis ⁊ ſi eternus non eſt,eſt tñ miro modo grauis] excedit enim omnem penam. Hic tanguntur duo dubia circa has partes. Primum vtrum ſit verum:ꝙ ignis purgatoriꝰ ſit eternus. Secundum vtrum pena purgatorij omnem penã huius vite excedat.

4 **Ad primum** Sic procediꝭ.† Et vꝭ ꝙ ignis purgatorius non ſit tp̃alis,ſed eternalis ſic.

Primũ argumẽtum. ¶ Dicit enim beatus Grego.ꝙ ſicut in fornace ſub eodem igne aurum rutilat,⁊ palea fumat,ita in inferno ſub eodem igne damnatus crematur,⁊ electus purgatur.ſed inferni ignis perpetuꝰ eſt. Mat.xxv.ite in ignem eternum.ergo ⁊ purgatorius.

Opponit ⁊ Rñdet. 6 ¶ In oppoſitum eſt Aug.in litera. Rñdeo dicendũ ſub aliquibꝰ cõcluſionibꝰ.

Prima cõcluſio. Prima eſt † ꝙ eſt purgatoriũ. Iſta cõcluſio pꝫ authoritate apoſtoli.j.cor.iij.dicẽtis.ipſe autem ſaluus erit:ſic tñ quaſi per ignem. Secundo patet authoritate Augu.in p̃ſenti litera. Tertio authoritate vlis eccleſie:que orat pro defunctis ſm illud machabeorũ.xij.ſancta ⁊ ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis ſoluantur.ſed pro defunctis qui in paradiſo ſunt non eſt orãdum:qꝛ ibi nullo modo indigent,nec iteruꝫ pro illis qui ſunt in inferno:qꝛ illi a peccatis ſolui non pñt.ergo poſt hanc vitam ſunt aliqui a peccatis nõdum abſoluti:qui ſolui poſſunt ⁊ tales charitatem habent:ſine qua non ſit peccatorum remiſſio:qꝛ vniuerſa delicta operit charitas.prouer.x.vñ ad mortem eternam non deuenient:quia qui viuit et credit in me, nõ morietur in eternum. Joã.xj.nec ad gloriam inducentur, niſi purgati.quia nihil immundum ad illam peruenit.vt pꝫ apo. vltim.ergo aliqua purgatio erit poſt hanc vitam. Quarto ratione ex parte diuine iuſtitie ſic. Per contritionem deleta culpa non tolliꝭ totꝰ reatus pene nec etiam ſemper venialia dimiſſis mortalibus tolluntꝭ:⁊ iuſtitia dei hoc exigit,vt peccatũ per penã debitam ordinetur,opꝫ ꝙ ille qui poſt contritionem ⁊ abſolutionẽ decedit ante ſatiſfactionem debitaꝫ,ꝙ poſt hãc vitã puniaꝭ. Et ſic purgatoriũ eſt dandũ neceſſario.vnde qui purgatoriũ negãt ꝯ diuinã iuſtitiã loquunꝭ:⁊ ꝓpter hoc erroneum eſt a fide alienum. ¶ Secunda concluſio.de purgatorio

Scda ꝯclu.

6 quo ad locũ.† Locꝰ purgatorij dꝛ duplex vnus ſm legẽ cõeꝫ ⁊ alius ſecundum diſpenſationem. Secundum legem cõmunẽ non eſt niſi vnꝰ quẽ inquit Albertus puto eſſe ptẽ ſuperiorem

Albertus. inferni habentẽ in ſe affligẽs ad purgationẽ cũ aliqua conſolatione ſpei de futura ⁊ proxima ſui liberatiõe.ſm vero diſpẽſationẽ ſunt multa loca purgatorij,ſm ꝙ diuerſis diuerſa loca ad ſui purgationẽ cõceſſa ſunt.vnde in diuerſis locis aliq puniti leguntꝭ:⁊ hoc multis de cauſis,vel ad viuorũ inſtructionem,vel ad mortuorũ ſubuẽtionẽ : vt refert de multis beatus

Tertia cõcluſio.

7 Greg.iiij.dialogorũ. ¶ Tertia cõcluſio. † Pena purgatorij conuenienter noĩatur ignis:magis q̃ alio noĩe. Patet cõcluſio a fine res cõuenienter denominaꝭ.ſꝫ finis punitionis purgatorie eſt ad purgandũ.ſed hoc maxime competit igni.ergo

S. Thom. concluſio vera. Et hoc eſt qd dicit ſanctꝰ Tho.in.iiij.diſt.xxj. ꝙ qꝛ pene inferni ſunt ad affligendũ:ideo noĩaꝭ oĩbꝰ illis que nos affligere conſueuerũt:ſꝫ pena purgatorij eſt maxime ad purgãdũ reliqas pctĩ. Et ideo ſola pena ignis purgatorij at-

Alber. ma. tribuiꝭ:q ignis hꝫ purgare ⁊ cõſumere.hec ille. Cõcordat Albertus magnus.verũ lꝫ ſm legem cõem ignis ſit inſtrumẽtũ quo purganꝭ aĩe in purgatorio. Nihilominus tamen vbi purgantur in hoc mundo lege ſpeciali non ſemper igne:ſꝫ glacie

Petrus de palude. vel aliter.quomodo deo placet purgantur,vt dicit Petrꝰ de palude. Nihilominus omnis pena eorum ignis vocatur.quia

Quarta cõcluſio.

8 eſt afflictiua,⁊ cũ hoc purgatiua. ¶ Quarta ꝯcluſio.† Ignis purgatorius lꝫ quo ad ſubſtantiã ſit eternꝰ,tñ quo ad effectũ ſiue vſum eius eſt tp̃alis:⁊ non eternus.pꝫ prima pars cõcluſionis,qꝛ ignis purgatorius eſt idẽ in ſubſtantia cũ igne ĩferni,vt dictũ eſt:⁊ ita expreſſe dꝭ beatus Grego.vt inductũ eſt. ¶ Scda pars patet qꝛ purgatio iſta habitura eſt finẽ in fine mundi:cũ nihil purgandũ manebit.ergo eſt tp̃alis. Arguiꝭ ergo ſic.cuius actꝰ ⁊ finis finibilia ſunt,ipſum eſt finibile. quãtum ad hoc actꝰ ⁊ finis ignis purgatorij ſunt finibilia : vt pꝫ. ergo ⁊c. Ad illud vero qd arguebatur in principio de dicto beati Grego.patebit reſponſio. Eſt eñ ignis ille eternꝰ q̃ ad

Bonauen. ſubſtantiã. Et vt dicit dominus Bonauentura:licet maneat inquãtum ad actum aliquem:ſecundum id quod habet ardoris.ſ.ad reproborũ concremationem,non autem quantum ad purgationem manet.

9 **Ad ſecundum** ſic proceditur.† Et videtur ꝙ pena purgatorij non excedat omnem penam tp̃alem huius vite.

Primũ ar. ¶ Primo ſic.q̃to aliquid eſt magis paſſiuum tanto magis affligitur,ſi ſenſum leſionis habeat.ſed corpus eſt magis paſſiuũ q̃ anima ſeparata. Tuꝫ qꝛ habet contrarietatem ad ignem agentẽ. Tum qꝛ hꝫ materiam ſuſceptiuã qualitatis agentis,quod de anima non põt. dici.ergo maior eſt pena:quã corpus patitur in hoc mundo,

Scdm arg. quã pena qua anima purgatur poſt hãc vitam. ¶ Secundo pena purgatorij directe ꝯ venialia ordinatur,ſed venialibus (cum ſint leuiſſima peccata) leuiſſima pena debetur, ſi ſm menſurã delicti ſit plagarũ modus.ergo pena purgatorij eſt

Tertiũ ar. leuiſſima. ¶ Tertio deus eſt retributor vniuſcuiuſqꝫ ſecũdũ meritũ.vnde proportionaꝭ ꝙ rñdet pena reatui.ſed cũ quis

Quartũ ar. moritur peccatum non intenditur.ergo nec pena debet intendi.ergo non dꝫ eſſe maior in futuro,quã in preſenti. ¶ Quarto ſic.maior eſt paſſio in qua agens eſt tranſmutãs ⁊ abijciẽs a ſubſtãtia,quã q̃ eſt tranſmutans ⁊ non abijciens:paſſio huius vite eſt tranſmutans ⁊ abijciens : alterius vero vite paſ-

Opponit ꝯtrarium. ſio tranſmutans ⁊ nõ abijciẽs.ergo maior eſt pena iſta quam illa. ¶ In oppoſitũ eſt litera preſentis capituli. Itẽ Auguſ. in quodam ſermone.ille ignis purgatorij durior erit, quam quidquid in hoc ſeculo penarũ:aut ſentire aut videre aut co-

Reſpõdet.

10 gitare qs põt. ¶ Rñdeo dicendũ † ꝙ pena purgatorij excedit maximam penam huius vite. Iſta concluſio probatur a

S. Thom. beato Thoma quo ad ambas penas in purgatorio:vcꝫ pena damni inquantum retardantur a diuina viſione. Alia ſenſus ſm ꝙ ab igne corporali puniunꝭ:ꝙ ſit verum de prima pena. Sic arguit.quanto enim aliquid magis deſideratur, tanto eius abſentia eſt moleſtior. et quia affectus quo deſideratur ſummum bonum poſt hanc vitam in animabꝰ ſanctis eſt intenſius,

intenſius,quia non retardatur affectus mole corporis,⁊ etiaꝫ qꝛ terminus fruendi ſummo bono iam aduenifſet: niſi aliqd

Albertus magnus. impediret:ideo de tardatione maxime dolẽt. Et vt addit Albertus magnus:ꝙ cum ſanitas vel iocunditas ſenſus in hac vita nullã habeant cõparationẽ ad ſummum bonum:qd felicitat beatos nullam comparationẽ habebunt auferentia delectabilia in hac vita ad auferentia vel deferentia delectabile in alia vita.⁊ ideo triſtitia alterĩꝰ vite incõparabiliter maior eſt:q̃ triſtitia aliqua in preſenti vita. Hec Albertus. ¶ Quã-

S. Thom. tum vero ad penã ſenſus probatur cõcluſio ſic ratione ſancti Thome.vbi.ſ.cum dolor non ſit leſio:ſed leſionis ſenſus:tanto magis aliqs dolet de aliquo leſiuo q̃to magis eſt ſenſitiuũ vñ leſiones que fiunt in locis maxime ſenſibilibus ſunt maxime cauſantes dolorẽ:⁊ quia totus ſenſus eſt ab anima:ideo ſi ipſam animaꝫ aliqd leſiuũ agat de neceſſitate opꝫ ꝙ maxime affligatur.ꝙ aũt aĩa ab igne corporali patiatur : hoc ad preſens ſupponimus,⁊ ideo opꝫ ꝙ pena purgatorij q̃tum ad penam etiã ſenſus excedat oẽm penaꝫ huius vite. Hic apparet

Cõtra Hugutionem. error Hugutionis qui dicit in apparatu ſuo ſuper verbo hoc excedit forte magiſter hoc dixit magis ad terrorẽ:q̃ ad veritatẽ ſeu veritatis inſinuationem. ¶ Ad rationes in oppoſitũ

Ad primũ arg. Ad primã rñdetur:ꝙ pena nõ iudicatur maior ⁊ minor ſcdm leſionẽ vel paſſionẽ:ſed ſm paſſionis actũ ⁊ ideo q̃uis aĩa ſit minus paſſiua:quã corpus.qꝛ tamen eſt magis cognoſcitiua ⁊ ſenſitiua paſſionis:ideo maior eſt dolor eius etiã ſi ſit minor

Ad ſecũdũ et tertium. paſſio. ¶ Ad ſcdam reſpondetur negando conſequentiã. Et ratio eſt,qꝛ acerbitas illius pene non eſt tanta ex q̃titate peccati:quãtum ex diſpoſitione puniti.qꝛ idem peccatũ grauius punitur ibi,quam hic.ſicut ille qui eſt melioris complexionis magis punitur eiſdẽ plagis quã alius:⁊ tñ iudex vtriqꝫ eaſdẽ plagas pro eiſdem culpis inferens iuſte facit. Et per hoc ptꝫ

Ad quar. Bonauen. Exponit literam. ſolutio ad tertium. ¶ Ad quartũ reſpondetur negando aſſumptum quoniam (vt reſpondit dñs Bonauẽtura) ignis inferni qui vrit ⁊ non conſumit grauius punit q̃ alius ignis qui vtrunqꝫ facit.[Studeat in penitentia venialia] ⁊ remittuntur ſiue de eis venia impetratur.[non tamen ſtatim ſanãtur] ſcꝫ quo ad remiſſionem reatus. Pro quo notandum ꝙ in peccato mortali ſunt ſcilicet macula,⁊ reatus : ſiue obligatio ad penam.cũ ergo deletur peccatum mortale macula omnino deſinit:nec in aliud tranſit.ſed reatus pene manet alteratus,qui prius erat ad mortem eternam.ſed modo eſt ad penã temporalem,⁊ quo ad iſtã dicitur non ſanatus:qꝛ nondũ abſolutus ab eo:oportet eñ ſoluere hic vel alibi.[omnino moriꝭ] ſine ſpe alicuius ſanitatis in corpore ⁊ aĩa puniꝭ eternaliter.

pſ.xxxiij.c

pſ. Mors peccatorum peſſima:ſi ſemper viueret,ſemp peccaret.dicit Hug.forte nõ eſſet verũ.ſed ita preſumitur.ſꝫ hoc eſt aliter intelligendũ verum enim dit Augu. [Semper pec-

S. Thom. caret] dicit ſanctus Tho.i.ſemper in peccato permaneret. qꝛ de ſe non poſſet a peccato liberari:cum ſit ſpiritus vadens ⁊ non rediens.nõ ꝙ ſemper actũ peccati exerceret.hec ſanctꝰ

Bonauen. Tho.concordat dñs Bonauentura exponens ſic.[ſemp peccaret]ideſt in pecato perſeueraret.[operatur finẽ peccandi.] per mortẽ,magna miſericordia agitur cũ impenitentibus vt ſubtrahantur ex hac vita cito:ne augentes peccata grauius venirent puniendi.[⁊ ob hoc] .ſ.qꝛ quandiu viueret ſemper peccaret id eſt,in peccato perſeueraret [ſine fine torquentur quia] aſſignat rationem qꝛ talis ſemper in peccato permanens nunq̃ ornatur virtute.cui reſpondet vt premium ipſa beatitudo.itẽ talis ſemper erit ſine charitate:que operit multitudinem peccatorum:⁊ principale principium merendi eſt,⁊ per conſequens torquetur ſine fine ſuperius in diſtinctione prima huius circa.c.ꝙ aũt omnium peccandi.diſputauimus quomodo impenitentibus ex diuina iuſtitia debeaꝭ pena eterna:ſed illud quod ait iuſtiſſimus ſaluator noſter peccatoribꝰ impenitẽtibus. Matt.xxv. Ite maledicti in ignẽ eternum ⁊c. ¶ Cui ſaluatori noſtro ſit honor ⁊ gloria et gratiarum actio in ſecula ſeculorum. Amen.

¶ Finis.

¶ Explicit opus domini Joannis de Turre Cremata preſbyteri Cardinalis tituli ſancte Marie trans Tyberim : ſancti Sixti vulgariter nuncupati ordinis predicatorum : ſuper tractatu de Pe[illegible]nitentia.

Series chartarum.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm. Omnes ſunt quaterniones excepto M. internione.

Lugduni,

Excudebat Claudius Seruanius.